

**D. FRANCISCI TOLETI,
SOCIETATIS IESV,
COMMENTARIA, VNÀ
CUM QUAESTIONIBUS,
IN VNIVERSAM...**

Francisco de Toledo

4^p A. gr. 6. 187

Aristoteles

D. FRANCISCI
TOLETI
SOCIETATIS IESV
COMMENTARIA,
vnà cum Quæstionibus,
IN VNIVERSAM ARISTOTE-
LIS LOGICAM.

*Ornatiùs quàm antehac, ac plus quàm mille in locis, emendatius excusa, va-
rijs q̄, annotationibus, ad rem planè necessarijs, insigniter illustrata.*

Pro Adiecto Indice non solum quæstionum: sed etiam rerum
ac verborum.

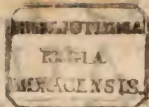
COLONIAE AGRIPPINAE,

In officina Birckmannica, sumptibus
Arnoldi Mylij.

ANNO dñi. 1676.

Cum gratia & privilegio Caesar. Maiestatis.

LIBRARY
SOCIETY
COMMUNITARIAN

Various faint, illegible markings and bleed-through text, possibly including a date or reference number.

COMMUNITARIAN SOCIETY
Various faint, illegible markings and bleed-through text at the bottom of the page.

INDEX QVAESTIONVM IN VNIVERSAM

LOGICAM: IN QVO POST QVAESTIONES

PRIOR NUMERVS PAGINAM, EARVM NEM-
pè initium, posterior Continuatio-
nem indicat.

Quaestiones de Dialectica in communi.

- 1 **V**trum Dialectica sit necessaria ad omnes alias scientias? 3.4.5.6.
- 2 An Logica sit scientia? 6.7.8.9. & seq.
- 3 An Logica sit una scientia? 10.11. & seq.
- 4 Vtrum Logica sit scientia speculatiua, an practica? 12.13.14.
- 5 Quod sit subiectum Logica? 14.15. & seq.
- 6 De diuisione Logica, eiusq; partibus. 18. & seq.

Quaestiones in libellum Porphyrij, de quinque Vniuersalibus.

- 1 Quid & quot plex sit vniuersale? 23. & 24.
- 2 An vniuersalia sint res, an sola sint voces vel conceptus? 24. 25. 26. &
seq.
- 3 Vtrum vniuersalia sint in rebus distincta ante intellectus operationem?
29. 30. & seq.
- 4 Quomodo respondendum sit quaestionibus, à Porphyrio factis? 31. & seq.
- 5 Quid sit prima & secunda intentio? 32. 33.
- 6 Vtrum vniuersale, & alia secunda intentiones fiant per notitiam com-
paratiuam intellectus? 33.
- 7 Vtrum vniuersale sit huius libri subiectum? 33. 34. 35.
- 8 Vtrum vniuersale sit genus ad illa quinq; genus, speciem, differentiam,
&c. 35. 36.
- 9 Vtrum sint tantum quinq; vniuersalis species (seu) quod in idem recidit,
quinq; tantum pradicabilia? 36. 37. 38.
- 10 Cur prius de genere quam de specie aut alijs egerit? 39. 40.
- 11 Dubia aliquot scitu digniora in priorem partem Capituli de genere. 40.
41. 42.
- 12 Quod sit definitio in definitione generis. 42.
- 13 An definitio generis sit quidditativa, an sit descriptio? 42. & 43.
- 14 Quid

- 14 *Quid loco generis in definitione generis ponatur.* 43.
- 15 *Recte ne sit definitio generis posita?* 43.44.45.
- 16 *Utrum individuum praedicetur?* 45. & seq.
- 17 *Quae & quot sint praedicationum genera?* 46.47.
- 18 *Cur de specie post genus, & non prius de differentia egerit?* 49. & seq.
- 19 *An definitiones speciei, & reliqua de specie à Porphyrio rectè tradita sint?* 54.55. & seqq.
- 20 *Quaestiones seu dubia quaedam scitu digniora in Caput de differentia, & praesertim circa eius definitionem, rectè ne sit tradita?* 62.63.64.65.
- 21 *Dubia quaedam scitu digniora in Caput de proprio.* 66. & seqq.
- 22 *Dubia quaedam seu quaestiones scitu digniores in Caput de accidenti, & eius definitiones.* 67.68.69.
- Quaestiones in Categorias Aristotelis.*
- 1 *Num. quae ab Aristotele in Caput primum dicuntur, rectè sint dicta?* 84. 85. & seqq.
- 2 *Quod ens nou sit genus, nec uniuocum, sed analogum ad decem praedicamenta, ex sententia Aristotelis.* 96.97.
- 3 *Cur de substantia prius egerit Aristoteles; & quid per substantiam intelligat?* 100.101.102. & seqq.
- 4 *De diuisione substantiae: ac primò qualis ea sit diuisio substantiae, in primam & secundam?* 107.108.109.
- 5 *Quod sit genus generalissimum in praedicamento substantiae, & an complectatur angelos & Deum?* 109.110. & seqq.
- 6 *An Deus sit in praedicamento?* 112.
- 7 *De diuisione, seu coordinatione eorum, quae in praedicamento substantiae continentur.* 113.
- 8 *De quibusdam alijs, quae priori parte Capituli substantiae continentur, num rectè ab Aristotele dicta sint?* 113.114. & seqq.
- 9 *De quibusdam alijs circa posteriorem partem Capituli substantiae, scilicet de proprietatibus & communitatibus substantiae.* 116.117.
- 10 *Cur post substantiam de quantitate prius egerit quàm de qualitate?* 119. 120. & seqq.
- 11 *An quantitas sit genus ad continuam & discretam, & qua ratione?* 123.124.125.126.127.
- 12 *Circa reliqua, quae in Cap. de quantitate continentur, an rectè dicta sint ab Aristotele?* 127.128.129.130.131.
- 13 *An relatio suscipiat magis & minus?* 137.138.
- 14 *An ad aliquid sit speciale genus entis?* 144.145.146. & seqq.
- 15 *Circa*

- 15 *Circa reliqua, quæ in textu Capituli ad aliquid ab Aristotele dicuntur, num rectè dicta sint?* 149. 150. 151.
- 16 *Cur prius de qualitate egerit, quàm de alijs sequentibus.* 153.
- 17 *An qualitas sit genus? & de eius speciebus ac specierum qualitatum diuisione.* 161. 162. & seq.
- 18 *Quid sit actio?* 167.
- 19 *De speciebus actionis.* 167. 168.
- 20 *De passione.* 168. & seq.
- 21 *De quando, ubi, situ & habere.* 169. 170. 171. & seqq.
- 22 *Dubia quedam scitu digniora in Caput de oppositis.* 181. & seq.
- 23 *De numero predicamentorum, utrum tantum sint decem predicamenta?* 189. 190.
- 24 *De abstractis & concretis predicamentorum, utra potius in eis collocentur.* 191. 192.
- 25 *De distinctione predicamentorum, an distinguantur realiter inter se?* 193.

In librum primum Peri hermenias quæstiones.

- 1 *De significatione & modo significandi uocum.* 208. 209.
- 2 *Quid sit veritas, & in quo subiecto?* 209. 210.
- 3 *Num definitio Nominis rectè sit tradita, in qua singula eius particula examinantur: ac primò de voce, quid sit & quotuplex?* 212. 213. & seqq.
- 4 *De ijs, quæ in Capite tertio, de Verbo continentur, num rectè ab Aristotele dicta sint?* 218. 219. 220.
- 5 *Quotuplex sit oratio? 224. & seq. An oratio in communi definiatur ab Aristotele, an solum oratio perfecta? 224. 1. An oratio sit genus enunciationis.* 225.
- 6 *De nomine enunciationis 225. De diuisione enunciationis. Ibid. & seqq.*
- 7 *De diuisione rerum in uniuersales & particulares, qualis uidelicet sit?* 232.
- 8 *De contingensibus.* 238. 239.

Quæstiones in librum Peri hermenias secundum.

- 1 *Quid sit modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex? & de eius quantitate.* 269.

Quæstiones in librum primum Posteriorum Analyticorum.

- 1 *Quod sit subiectum librorum Posteriorum Analyticorum?* 277. & seqq.
- 2 *De inscriptione lib. Post. Anal.* 228. & seqq.
- 3 *De diuisione Logices in partem Iudicatiuam & Inuentiuam.* 279. 280. 281.

I N D E X.

4	De ordine lib. Post. Analyt.	281. & seqq.
5	De modo procedendi.	283.
6	De ijs, quæ in expositione textus primi capitis dicta sunt.	291. 292. & seqq.
7	Circa, quæ secundo capite continentur.	304. 305. & seqq.
8	De regressu demonstratiuo.	311. 312.
9	Quomodo accidentia definiantur per subiectum.	317. 318.
10	Quæstio circa caput sextum.	325. 326. 327.
11	Dubia quadam circa caput 7.	334. 335. 336. 337.
12	Dubia quadam notatu digna circa cap. 8.	341. 342. & seqq.
13	Quæstiones, seu dubia quadam scitu digniora, in caput
& seqq.	23. 448. 449.
14	Dubia quadam circa caput 26.	407. 408. & seqq.

Quæstiones in librum secundum Posteriorum
Analyticorum.

1	De ordine, Numero, & Diuersitate quæstionum	411. 412.
2	De quæstione, an sit?	413. & seqq.
3	De medio demonstrationis potissima	428. 429. & seqq.
4	An principia per se nota inductione cognoscantur?	453. & seqq.

F I N I S.

IESVS, MARIA.
IN VNIVERSAM
ARISTOTELIS LOGICAM

COMMENTARIA, VNA CVM QVAE-
STIONIBVS:

Per Doctorem Franciscum Toletum,
Societatis I E S V.

P R A E F A T I O.

*De Dialectica Scriptoris, & eiusdem
Vtilitate.*

Erpauc ante Aristotelem,
caq; imperfecta praëcepta
Dialecticæ exiitè; præter
rudem quandam cogniti-
onem Prædicamentorum,
(quorum inuentionem ad

initia Dia-
lecticæ.

Azchyram Tarentinū nonnulli referunt
& præter argumentatiūm quarundam
genera, tunc temporis maximè nota, qui-
bus frequentius utebantur. Quāuis Sophi-
stæ pleriq; qui disputandi petita gloria-
bantur, vt Gorgias Leontius, Protagoras,
Prodicus, & plures alij, Aristotelem præ-
cesserint: quos quibusdam dialogis exigi-
tat Plato, & ob quorum Sophistarum im-
portunitatem Aristoteles libros Priorum
se scripsisse proficitur, vt illorum equillis
& obiectionibus plene satisfaceret. Cæte-
rum ipse Arist primus omnium Dialecti-
cam ita perfecit, vt vix vllus post eum ali-
qua in parte supersauerit. Exiitè quidem
reliquos Stoici plerique post Aristotelem, qui disse-
rendi arte & acuminè plurimū valuerunt,
& eius artis præcepta quamplurima con-
scripserunt: ita vt longo intervallo Peri-
patericos & Aristotelem ipsum (vt ait Ci-
cero, & Seneca, varijs locis) dexteritatè dis-
putandi, se antecellere arbitrantur. Cæte-
rum posteriorum iudicium secus habuit,
& vnum Aristotelem ita omnibus prætulit,
vt præstantissimi quiq; Philosophi, eū
& sequi, & in eum Commentaria edere
nona dedignarentur, & publicè omnibus

Aristotelē
in tradēdis
præceptis
Dialecticæ
reliquos o-
mnēs Philo-
sophos an-
tece.

legendum proponere. Hunc etiam, præ cæ-
teris Philosophis, Ecclesia suscepisse iam
videtur, à mille præsertim annis, & cum
potissimū in Academijs, cæteris alijs Phi-
losophis posthabitis, adolecentibus eru-
diendis enarrādum exhibere. In huius er-
go vniuersam Dialecticam Commentaria
edenda curauimus ad iuuenturis ipsius
institutionem, commoditatem, & vtilita-
tem.

Est autem Dialectica, ad plurima & ma-
xima, sine vlla controuersia, vtilitas ad scien-
tias inquam omnes addiscēdas, ad omnes
errores vitandos, ad ipsiusque veritatis in
abditis occulte cognitionem, ad rerū deni-
que naturā & essentiam, earumque princi-
pia, causas, partes, proprietates, & earum
eidentia peruestiganda. Hæc enim Dia-
lectica res latentes definitione explicat, mul-
tiplicia & ambigua distinguit, & diuidit.
Hæc subtiliter, acutè, & appositè, ac sine de-
ceptione, de omnibus ratiocinādi viā aper-
nit. Tandem, Hæc omnia inuenit, inuenta
iudicat, iudicata disponit, disposita & or-
dinata probat, ac, si ab alijs oppugnentur,
defendit. Deniq; vt vno verbo dicam: iudicium
homo sit animal rationis particeps, hæc au-
tem rationem perficitur, vnde & rationalis
scientia merito vocatur: maximè hominis
propria cēseri debet; & à cæteris illum ani-
mantibus potissimū sciungere. Sed tamen
antequam ad Arist. Dialecticā accedamus,
breuiter proponenda erit Scientiarū diui-

Dialectica
ad quæ sit
opportuna
& vtilis?

Dialectica
maximè
homini
conpiti.

lio: vt appareat quem ordinem, quemque locum & gradum Dialectica seruet inter alias Scientias & disciplinas.

CAPITULUM II.

De Artium & Scientiarum diuisione.

Variè quidem à diuersis Scientiis, & Artes, multipliciq; diuisione, distinguuntur. Nos autem Aristotelica dūtaxat diuisione cōtenti erimus, eam tantillam locupletando. Omnis igitur Scientia, hoc est, clara & certa alicuius rei cognitio, ab Arist. 2. Metaph. c. 1. in Speculatiuam & Practicā distinguitur. Quæ distinctio ex fine desumpta est. Speculatiua enim est, cuius finis in sola veritatis cōtēplatione consistit. Practica verò, cuius finis est opus. Ignobiliores etenim cognitiones, dubias & incertas (quales sunt opinionis & suspiciones, ac similes aliq; à ratione Scientiæ penitus excludimus. Speculatiuā rursus Scientiam diuidit idē Arist. 6. Met. c. 1. in Physicam siue Naturalem, Mathematicam, & Metaph. Quæ vltima, tum Diuina, quia de Deo tractat & Intelligentiis, tum naturalis Theologia, seu prima Philosophia, ab ipso & alijs vocari consuevit. Physica Scientia est, quæ de rebus corporeis & mutationi subiectis tractat; vt de animalibus, plātis, arboribus, & similibus. Sub qua Medicina collocanda videtur, quæ corpus humanum & eius affectiones considerat. Mathematica, quæ circa quantitatem & eius affectiones versatur. Quæ quidem in quatuor partes diuisa est, ipsiusmet quantitatis diuisione. Alia, n. quantitas est Permanens, alia Successiua. Et Permanens quidem vna Cōtinua, scilicet in Altitudo, de qua Geometria disserit, cuiusmodi est Perpetua, quæ est de linea visuali altera Discreta, scilicet numerus, de qua agit Arithmetica. Successiua similiter alia Continua, vt motus & tēpus; quæ in ipsi cælestibus orbibus maximè perspicua cernuntur: & circa hæc Astrologia versatur, quæ & Astronomica dicitur: quibus & astorum eorumq; numerum, magnitudinem, & distantiam, & alia similia, in cælis & astris, opce Geometriæ, & Arithmeticæ, ipsa quoq; considerat. Tandem alia est Successiua, scilicet Discreta Quātitas, quasi successiua quidam numerus, vt harmonicus sonus, & oratio longis & breuibus syllabis constans: & hanc quantitatem, eius

quæ affectiones, vt sonorum & concentuum harmoniam, sonorum inquam numerū, Musica considerat. Iam verò Metaphysica est, quæ disserit non de rebus corporeis, sed incorporeis; vt de Angelis & Intelligentiis, & tandem de Deo Optimo Maximo: atq; ideo naturalis Theologia, vt diximus, vocatur: quod de istis agat, quantum lumine duntaxat naturali potest cognosci. Diuino autē beneficio præstantior lōge Theologia, supernaturali lumine, humano generi à Deo concessa est: cui annecti potest Iuris Pontificij prædicia: nam ex ea prodit magna ex parte, (præter forensia) cum Theologiæ decreta ex sacris literis, & Ecclesiæ diuino lumine deprompta, tum ad mores, tum ad Fidem pertinentia, in vnum corpus redacta, ad ipsiusmet Ecclesiæ gubernationem cōsuluntur. Quāuis Theologia, cum sit omnium prima & suprema, non tam Speculatiua, quàm Supra-speculatiua, vocari debet: quæ cōtinetur continet & Practicā & Speculatiuam; vt ait D. Tho. prima p. q. 1. art. 5. atque hæc de Speculatiua.

Practica verò cum circa operationes versetur, diuiditur ipsius operationū diuisione, in Actiua, videlicet Actionū immānentium; & Factiua, seu effectiue operum externorū, ex Arist. 6. Met. c. 1. Operationes enim alix sunt Internæ, alix Externæ: & Internæ quidem in eo, quod operatur, manent, vt intellectus, cognitio, & amor, & similes, quæ ob id proprie Actiones dicuntur, non Effectiones: & istarū quidem, actiua est Scientia. Sunt autem Internæ mentis nostræ Actiones triplicis generis, Voluntatis, Intellectus, & Memorix. Circa Voluntatis quidem operationes Moralis Philosophia versatur; quæ quidem definiti potest, Scientia recte volendi. In tres autem partes secatur, in Ethicam, quæ vnus actiones & mores recte instituit: Oeconomicam, quæ actiones domesticas probè disponit: Politicam, seu ciuilem Scientiā, quæ publicas actiones ad Reipublicæ videlicet gubernationem complectitur, sub quatuor ciuilibus scientiis magna ex parte continetur: atq; ex illa ferè ortū habuit. Iam verò circa intellectus operationes dirigendas, Dialectica versatur: quæ est rectè videlicet, intelligendi scientia. Circa memorix actiones, ars rectè

Musica.

Metaphysica cur Theologia dicatur naturalis?

Ius Pontificium.

Practice scientiæ diuisione in Actiuam & factiuam.

Actiones mentis quæ triplices sunt. Voluntatis.

Intellectus.

Memorix.

mc.

Scientia quomodo ab Aristotele diuidatur?

Speculatiue scientiæ sunt tres. Metaphysica diuina scientia,

Physica.

Mathematicæ scientiæ 4.

Geometria

Arithmetica.

Astrologia

memorandi versatur: qualem tradit Cicero, & alij Rhetores, per loca & imagines, & alia huiusmodi præcipra.

Operatio-
num exter-
narum par-
ticio.

Operationes verò alia sunt Externæ, Vocis scilicet, vel Operis: quæ in eo, qui agit, non manent, sed in rem transeunt externam: siue post illas, opus aliquod effectum permaneat: vt post ædificationem, domus: siue non maneat, sed solū ipsæ actiones transeant: vt vox, cantus, saltatio, & cætera huiusmodi. Igitur circa Vocis quidem actiones ad congruè loquendum, Gràmatica versatur: ad ornate loquendū, Rhetorica: cui annexi meritò poterit, ad carmina & poemata cõponenda, Poetica: & ad historias scribendas, Historica. In externis autem operibus efficiendis cæteræ artes Mechanicæ cernuntur: quæ pro diuersitate actû & operum, in quibus versantur, quæq; in ipsi efficiunt, distinguuntur: vt Agricultura, Pastoritia, Militaris, Nautica, Lanifica, Fabrilis, cum alijs, quas oporofum nimis hic esset singulatim referre.

Mechanicæ
artes.

Operum vt
sit specula-
tio?

Ac Scientiarum quidem & artû diuisio sic habet: & quæ inter has locum Dialecticæ tenet, ex diâctis constat. Aduertendum est autem, etiam opus alium esse posse speculationem, si in se, & per se considerentur, & non ad opus agendum referantur, (sunt enim res quædã, vt cæteræ alia, quas speculamur) esse autē practicam cognitionem, cum ad opus referretur. Ex istis autē aduertendum est septem Liberales artes ab antiquis connumerari solere. sic dictas, vel quod liberum hominem faciãt: vel quod liberum deccat hominem: vel quod magis ratione vtantur, quã cæteræ artes Mechanicæ & seruales, quæ in corporis potius exercitacione consistunt. Sunt autem hæc Liberales Reales quidem quatuor, quod in rebus versentur, scilicet, Geometria, Arithmetica, Astrologia, Musica: Sermocinales seu Rationales tres, quia in sermone seu ratione consistunt, hec diuerso modo: vt postea ostendemus. Dialecticæ, Rhetorica, & Gràmatica. Sed de his hæc tenus. Nunc de Dialectica nobis iam agendum.

Tres artes
sermocini-
ales.

CAPIT. III.

De quibus & quo ordine agendum?
Sed antequam ad Aristotelis interpretationem accedamus, quædã in vniuersum ad totam Dialecticam spectantia explicanda

erunt. Hæc nempe sex: Primò, An Dialectica sit ad alias scientias addiscendas necessaria? Secundo, an sit propriè scientia? Tertio, An sit vna scientia? Quarto, an sit scientia practica, an speculatiua? Quintò, de Dialecticæ Subiecto, seu Obiecto, circa quod versatur. Sextò, de ipsius Dialecticæ diuisione & partibus.

QVAESTIO I.

Vtrum Dialectica sit necessaria ad omnes alias Scientias?

Inter alia, quæ in principio cuiuslibet Artis & Scientiæ quæri solent, illud primū est: An ea Ars aut Scientia sit necessaria, vel utilis: vt eius necessitate, & utilitate perspecta, faciliè animi ad eã capessendam accendantur. Cùm autē constet de eius utilitate, nec in ea re vlla sit controuersia: de eius necessitate nunc queramus. Erit igitur prima questio: Vtrum Dialectica sit necessaria? In qua questione tria agemus. Primò titulū questionis explicabim⁹. Non enim parum lucis questionis definiendæ & solutioni comprehendendæ affert, vt, qd in dubiū veritur, semel intelligatur. Secūdo, quid alij senserint, cū eorū rationibus proponem⁹: nõ admodū solliciti omnium sententias referre, sed eas duntaxat, quæ, præterquã qd probatorum virorum sunt, aliquod emolumentū auditoribus adferre posse videantur. Tertio, quid certius tenendum sit ostendemus: ac oppositas rationes soluemus: nõstã sic sententiã vndiq; corroboratõ: eadēq; in disputando methodo, in alijs omnibus Diuina ope freti viuimus.

Tres sunt
questionis
huius par-
tes.

Tituli ques-
tionis ex-
positio.

In Titulo ergo questionis, duæ voces explicandæ sunt, ex quã cognitione eius intellectus pendet. Altera vox est, Dialectica: altera, Necessarium. Dialectica idem est, quod ratio, differendi, id est, ars, qua verum à falso discernere docemur. A multis pars Logicæ constituitur. Est enim Logica, (vt tradit Boet. Top.) ratio differendi, cuius duæ sunt partes: vna Topica, hoc est, ars inueniendi: (& hanc Philosophus Dialecticã vgar) alia Analytica, ars iudicandi. Et quãuis Aristoteles aliqua nõdo partem Topicã, Dialecticã vocare visus sit: hic tamē de Dialectica nos loquimur, vt vtrãque cõplectitur partē, & à Logica, quæ in vniuersũ rationalis dicitur, nõ differt. Altera

Quid sit
Logica.

Necessariū duplex.

tera vox est, Necessarium. Dupliciter autē aliquid Necessarium dicitur: vt docet Aristot. l. 5. Met. c. 5. Vno modo, Absolutē: altero modo, Ex Suppositione. Necessarium

Necessariū absolutē.

Absolutē illud est, q̄ ex natura sua, nullo ordine ad aliud habito, nō potest aliter se habere: vt, Deus est necessaria res. Et necessarium est, hominē esse animal: duo & tria esse quinq̄. Aliud est Necessarium, quod ex se aliter se potest habere, tamen alio extrinseco posito, non potest aliter se habere: sicut, esse calorem, non est necessarium, tamē posito igne, necesse est, sit calor. Respirare non est secundū se necessarium, tamen si animal debet cōsistere, respiratio est necessaria. Sagittam, nō est necessariū sursum tendere, si tamen proiciatur, id efficietur necessarium. Et hoc necessarium dicitur, Ex Causa, siue Causa sit Efficiens, vt in exemplis propositis; siue Finalis, vt cibus dicitur necessarius homini propter vitam, siue sit quæcunq; alia causa. Hoc autem Necessarium, q̄ A Fine dicitur, duplex est: alterum, id sine quo talis finis obtineri nequit: quod necessariū simpliciter dicitur, vt cibus homini simpliciter necessarius est ad vitam: alterum, id sine quo finis commodē non potest haberi, quamuis simpliciter possit: quo pacto homini necessarius est equus ad iter petendum: & hoc dicitur Necessarium ad bene esse, vel vtile In præsentia loquimur de Necessario ad finē: & querimus: An ista ars differēdi, q̄ Logica dicitur, sit necessaria simpliciter ad Scientias naturales acquirendas, an solū sit vtilis, ita vt sine Dialectica possit q̄s Scientias oēs alias adipisci. Et hæc de Titulo.

Necessariū ex fine duplex.

Circa secundam partē prima opinio est Ioannis Landu 2. Meta q. 1. qui asserit, vnam Scientiā esse priore alia ordine doctrinæ dupliciter: Vno modo, secundū necessitatem Absolutam, & simpliciter: Altero modo, secundū necessitatem secundū Quid, id est, bene esse Docet autē, Logicā non esse necessariam simpliciter, sed solū ad bene esse, & vtilem. Pro hac opinione sunt aliquot argumenta. Primū: Illud est necessarium simpliciter propter finē, sine quo finis haberi non potest: sed Scientiæ possunt acquiri sine Logica, ergo non est Logica simpliciter necessaria. Maior est certa, Minor probatur. Constat enim ex-

Opinio. Idem etiā docet 1. Meta. q. 2.

Confirmatio opinionis primæ. Primum argumentū.

perientiā, multos discrete Mathematicas artes absq; Logica. Referūt enim, Hippocrate cauuisse arte Logicæ, qui tamē rē obtinuit Medicinā. Et Ius euile, ac Pontificiū sine Dialectica acquiritur, & quidē perfecte, vt videtur. Secundum. Si Logica esset necessaria propter alias Scientias, esset, quæ docet De finē, Diuidere, & Argumentari: hæc enim sunt instrumenta, per quæ acquiritur cognitio rei: sed quælibet Scientia habet suas Definitiones, & Diuisiones, & Argumenta, secundū diuersitatem rerum, quas cōsiderat; ergo Logica est superflua, Præterea Tertio. Si Logica esset necessaria ad acquirendas alias Scientias, esset primo loco addiscēda: sed hoc fieri nō potest, ergo non est necessaria. Minor probatur. Dialectica tractat de his, q̄ non cognoscuntur, nisi rebus alijs cognitis: vt de argumentatione, syllogismo, propositione: hæc autē non cognoscuntur, nisi cognitis rebus, ex quibus sunt. Propter quam causam Auerroës, 4. Metap. comment. 2. Logicam asserit tractare de secundis intelligibilibus: & Auic. 1. Met. esse de secundis intentionibus. At aliæ Scientiæ cōsiderant res ipsas: Ergo potius aliæ Scientiæ sunt prius addiscendæ, & ita Logica non erit necessaria. Quartum. Quædam pars Logicæ videtur mala & reiicienda, scilicet illa, quæ docet sophismata, & fallacias: (qui. n. sophisticē loquitur, odibilis est, Eccl. 37.) Ergo absolutē Logica non est necessaria. Quintum. Si Dialectica esset necessaria ad quamuis Scientiam comparandam; cū ipsa Dialectica sit Scientia quæ dā, erit etiā necessaria ad suimet acquisitionem. Quare antequam Dialectica esset comparata, erat iam acquisita: quod implicat contradictionē.

Secundum Argumentum. Tertium Argumentum.

Quartum Argumentum. Quintum Argumentum.

Pro horum determinatione, sit primū 1. Fundam-

Quædam.

Quemadmodum autē animal ipsum per visum à natura receptum, postea per res obiectas videt: ita & anima per intellectū à natura concessum, res postea intelligit & contemplatur. Propterea, 6. Ethic. c. 11. asserbar, neminē esse à natura sapientē: hoc tamen inter alia, inter Sensum, & Intellectū interest: quōd Sensus faciliē in suorū cognitionem peruenit; quia eius cognoscendi modus, vnus & facili, ac certus est, scilicet ab ipso obiecto prætereā moueri: at Intellectus magna difficultate rei speculationē consequitur; cū res in cōmuni intelligat; & modo diffideli procedat, scilicet ex notis, ea q̄ ignota sunt, indagādo, quē Discursum vocamus. Hic autē modus multis est expositus erroribus, cūm quid ex quo, & qualiter sequatur, sit obscūū, nec Intellectū, secundū se, peruium. Vnde Arist. 3. de Anima, c. 3. maximā vitæ partē sub errore homines ducere arbitratur. Hinc enim Intellectū in multiplicibus incidit deceptiones.

aliqui Logicam naturā le vocant: & Arist. 1. Rhet. ad Theo. c. 1. dicit, homines à natura Dialecticos & Rhetoricos esse: (nō nisi cōsummatior tamē & perfectior à magistris, vel lōga obseruatione, sicut alij habitus ex assidua operatione in nobis sūt, acquiritur.

Si tertium fundamentum, quo Dialecticā inuenio explicatur. Sepe homines multa operantur non cognoscetes modum, quo operantur, sed modū tantum naturaliter tenent: & inde multa à casu dicuntur facere: ita fit in intelligendo. Homo enim naturaliter modum intelligendi habet, cū homo absq; vllō magistro in multis discurrat, & ratiocinetur: vt dicit Arist. 1. Elench. c. 1. non tamē modum hunc semper instituit & aduertit, ac propterea nec italem modū applicare omnibus rebus, quib; applicari potest. Et ideo nō semper eodē modo in multis ratiocinatur. Prætereā cū modum cognoscendi nō intelligat, nec scit bonum à malo distinguere, & ob hoc frequenter decipitur: imō nec eorum consequitur cognitionē, modo ignorat, cū cognitio certitudinis modū exiguā rei cognitæ certitudinem asserat. Fuit igitur inuenta Dialectica ex obseruatione cauta, & diligenti huius modi, quē homines naturaliter intelligendo obseruāt: qua obseruatione reb; cognitis, homines supra ipsū modum se reflectebant, ipsius naturā considerantes: & paulatim plurius successione, id quod homo naturaliter, & casu præstabat, ad artem redactum est, & hæc est Logica. Quod eleganter Aristot. docet 1. Rhet. ad Theo. c. 1. probans Dialecticam, & Rhetoricā posse esse artes ex eo, quia id quod temerē, & naturæ ductu fit, ad rationem rectā redactū, fit ars, vt fit in ipsis artibus.

His igitur suppositis fundamentis fit prima Cōclusio. Modus intelligendi per Discursum (qui vsus Logicæ dici potest) est homini naturalis, nec sine illo Scientiam aliquam potest consequi. Hæc manifesta est, cū naturaliter homo fit discursiuis, sicut risibilis, ac disciplinabilis: nec in hoc potest, nec debet dubium cadere. Vbi probauit etiam ex Arist. 1. Rhetor. & 1. Elenchor. in tertio Fundamento.

Secunda Cōclusio. Aliqua cognitio modi, est homini naturalis: id est, sine aliquo magistro, sed per seipsū absq; vllō labore

Intellectus
facile errat.

2. Fundam.

Sit 2. fundamentum. Quāuis modus procedendi in rerum cognitione, nō sit nobis statim not; aliqua tamē ex parte not; est; cū solo lumine naturali intellectū, aliquos discursus, & ratiocinationes cognoscamus: hoc tamen nō sufficit, vt absolute tē omnem speculemur, vt optimē docet Auic. in sua 1. Logica c. 2. Naturā, inquit, & prima in choano hominis nō sūt sufficientes ad verū cognoscendū; sūt ergo op; aliqua arte, per quā modum procedēdi in cognitione habēremus, vt tali modo perspecto, postea ad rerū speculationem accedemus. Hæc autē ars fuit Logica, seu Dialectica, q̄ modum vniuersalem tradit rem quamlibet speculandī: propter quod à Boetio dicitur Dialectica, scientia discernens verū à falso. A. S. Tho. verō scientia rationalis, actū rationis directiuā. Ab Augustino sic definitur: Logica est ars artū, scientia scientiarū, qua aperta oēs alie aperiantur, & qua clausa oēs alie clauduntur. Est enim, quæ ostendit viā cognoscēdi. Et ab Alber. Magno lib. Prædicab. c. 3. Logica est, quæ à phātaisjs, quæ videtur & nō sunt, liberat; errores damnat, falsitates ostendit, & lumē rectum in omni opere contemplandis præbet. Hæc autem Logica acquiritur. Non enim à natura est. Nam quamuis initium aliquod à lumine naturali habeatur (quā

Dialectica
non est à
natura.

3. Fundam.

Homo naturaliter
discurrendo ratiocinatur.

Dialectica
vt sit inueni
ta.

1. Conclusio

2. Conclusio

percepta ex experientia: cum lumen naturale rationis aliquas confectiones manifestet, qualis est illa, quæ in modo perfectio primæ figuræ fit.

3. **Conclu.** Tertia Conclusio. Consummata cognitio modi intelligedi, quæ Logica dicitur, non habetur, nisi per doctrinam à magistris, vel propria inuentione, quæ magno errandi periculo, & longo labore fit, atq; in his non est controuersia aliqua.

4. **Conclu.** Quarta Conclusio. Cognitio modi intelligedi, siue naturaliter sit nota, siue per inuentionem acquisita, siue per doctrinam accepta, est necessaria simpliciter ad alias Scientias perfecte acquirendas, ideoque est ante illas discenda.

Probatur primò. Res non scitur, nisi cognoscatur quia aliter se habere nõ potest: sed hoc fieri non potest, nisi cognoscatur syllogismi illatio certissima, ergo Logica (cuius est syllogismus cognoscere,) est ad Scientiam necessaria. Aniecedens est Arist. 1. Post. c. 2. Scire, inquit, abstraham, cū cognoscim⁹ tē ex sua causa, & q; aliter se habere nõ potest: quod fit, quādo necessitate syllogismi cognoscimus, vi explicat Alb. Ma. 1. Post. tra. 2. c. 1. Præterea 2. cognoscere nõ possimus, nisi inueniēdo & iudicādo: sed nõ potest cognosci, an aliquid sit inueniū, vel non inueniū: nec similiter, an rei processerit ex principijs, vel nõ processerit, nisi per Logicā. Ergo est necessaria simpliciter. Hæc est sententia ipsius Arist. 2. Met. c. 3. vbi impedimentū vnum ad Scientias capescendas doctōri non prius tenere modū sciēdi, quē Aucrotes & alij vocant Dialecticā. Enā ex Logicæ ignoratione sæpissimè in errores Sciētias, antiquos lapsos fuisse tradit, 1. de Partibus animalū, c. 1. Præterea Aui. in sua Logica, c. 2. inquit, esse necessariam: & Alb. Mag. Pet. cab. c. 3. inquit, nesciens Logica, est scire aliquid videatur, nescit tamen, cū rationem sui sciti nesciat: & se habet ad sciēdū & actum sciēdi, sicut ignis ad comburendū lignum. Ac propterea dicebat Augustinus. clausa Dialectica, omnes clauduntur Sciētias: nimirū, quia ignorato modo sciēdi, ignoratur res. Quod idem manifestat Arist. 1. Meta. signū sciētia est, posse docere: docete verò non potest, qui rationem sciti ignorat. Hæc tādē conclusio est Algaze. suæ Logicæ, c. 2.

Ad primū ergo argumentum, Respondeo, negando minore. nullus enim Scientiam consequitur absq; aliqua Logicæ cognitione, vel lumine naturali habita, qualis est cognitio aliquarum rationum Mathematicarum, vel propria obseruatione & diligētia acquisita; qualis forsitan fuit Hippocratis, vel à magistris accepta, cum tamen illa, quæ naturaliter habetur, non sit sufficiens ad Sciētiam totam, sed quæ vel est multo tempore inuenta, vel accepta ab alio. Ided dicitur, Logicam esse necessariā simpliciter ad Scientias; siue inuenta, siue acquisitam. Ius verò Civile & Pontificū, demonstrandi seu Sciētiæ methodo non traditur. Non enim res per causas & principia comprobantur, sed sola autoritate creduntur: ut plurimum etiam ad perfectiōem eius cognitionem Dialectica conducit.

Ad 2. Circa minore est considerandū, quod in syllogismo, argumentatione, & reliquis instrumentis, possumus duo considerare; Vnū est Forma, alterum Materia, ex qua sunt. Quælibet ergo Sciētia dat materiā arguēdi, sed Logicæ formā. Itaq; si formā consideres, vna potest esse in plurib⁹ materijs: sicut vna forma & figura Regis potest imprimi auro, argento, & ferro: vna argumentationis forma varijs potest aptari: Itaq; cōsideratio Formæ, est cōmunis, & ad Logicū pertinet: cōsideratio Materiæ ad particulares sciētias pertinet, quæ tales res considerant. Vnde Arist. 1. Rhet. ad The. c. 1. inquit: Dialectica est eorum, quæ omnium quodammodo, & nullus determinate sciētia sunt. Et 1. Elench. ca. 3. dicit, duplicem esse ead argutionem: quædā est Particularis, quæ in sciētia particulari fit: nimirū in certa materia: quædā Cōmunis & generalis, & hæc est Dialectica. Vnde Auer. distingubat duplicē modū sciēdi, Vniuersalem, & Particularē, quæ in qualibet Sciētia per se fit: ex alijs enim principijs cōstat syllogismus Mathematicus, quàm Physicus, sed eisdem est forma. Vide Auer. de hoc, 2. Met. c. 15. 3. Ethic. cō. 3. & Paraph. 1. de Partibus Animalium, & Proemio 12. Meta. idē etiam Albertus in principio suæ Logicæ docet. Cōstat autē, quod nõ possit in vlla sciētia definitio, diuisio, argumentatio in particulari fieri: nisi præcognoscatur in Vniuersali quæ sit in Logica. Duplex itaq; est modus

Aristot. 1. Rhet. ad Theo. ca. 1. tuæ vehementer creditur, cū demonstratum esse putauerimus,

Ad 2. In Argumentatione duo consideranda, Materia & Forma.

modus cognoscendi, Vniuersalis omnib. scientijs communis, qui diuisione, de finone, argumentatione fit: at Particularis, secundū quē, in qualibet scientia diuersi modi proceditur, ac varia est methodus. Vnde duplex Logica, Vniuersalis cognitio prioris modi. Particularis cognitio posterioris. De particulari loquitur Arist. 1. de part. animalū, c. 1. in principio, & vocat peritia. Hęc distinctio est ex locis illis Auer. Et 7. Met. cō 2. Et 1. Phys. cō 35. & 8. cō 70.

Ad 3. Ad tertium respondeo, concedendo dicta Auer. & Auenenar. Dicimus tamen tria, Primum, quod simul cognoscimus rem, & utrimus modo cognoscēdi, cum discurrentes cognoscimus pro intellectu. Secundo, res possumus intelligere, non cognito modo intelligēdi, nō tamen illa cognitio dicitur Scientia: vt ostensum est in cōclusionē quarta. Vnde fit, vt quāuis in Inuentione Dialecticę præcesserit rerum cognitio cognitionē modi: nunquā tamē illa fuit scientia, quousque ista aduenit, & sic natura prior fuit qualibet alia scientia: potius ergo rei cognitio antecessit Logicā, quā Scientiā rei. Cognitio. n. rei, sine cognitione rationis, quę Logica est, nō est Scientia. Tertio, post Inuentionē autē, eius cognitio antecedit via doctrinę omnes alias Scientias.

Ad 4. Ad quartum facilis est solutio. Nō enim traduntur fallacię syllogismorū in Dialecticā, vt eis vitamur, sed vt eas cognoscētes magis rectum syllogismum intelligamus: vtque intellectum nostrum ab erroribus, qui ex ignorantia earum accidere poterat, liberemus.

Ad 5. Ad quintum respondeo: ad eas tantum Scientias Dialecticę necessariam esse, quas antecedere pōt. Quo fit, vt cum ante seipsam esse non possit, non dicatur ad seipsā necessaria, sed ad alias oēs Sciētias: quamuis, & in ipsa quoque Dialecticā pars vna cognita alteri proficit ad partē alteram melius cognoscendam. Imō verō id, quod est natura, iuuat ad eandem quādam, & imperfectam primam Dialecticę cognitionē, & hęc imperfecta, rursus facultatem præbet ad perfectiorem: & ita gradu quodam ipsa seipsam perficit, vsque ad suam vltimā perfectionem. Quā ob rem etiam ad seipsam licet diuersis gradibus, est necessaria. Hęc de prima questione.

Vtrum Logica sit Scientia?

Circa Tituli declarationē oportet aduertere, Scientiā dupliciter sumi: Vno modo pro ipso Actū, scilicet pro cognitione, quę cognoscimus, quę Scientia Actualis dicitur: Altero modo, pro Habitu & promptitudine, quę ex frequentati alicuius cognitione in potentia cognoscēte remanet. Vt enim ex assidua circa aliquid operatione, quādam in nobis gignitur facilitas ad operandū postea, quę dicitur: Habitata ex frequentati intellectione alicuius, in intellectu superest promptitudo ad cognoscendum, quę dicitur Habitus cognoscitiuus, & Scientia Habitualis. Est autem discrimen inter vtranque. Actualis non est, nisi illo tempore, quo contemplanur: Habitualis verō, etiam nobis non cognoscētibz adest, & per eam ad cognoscendum actualiter sumus prompti, & certi.

Oportet præterea aduertere, Scientiā actualē, quā Habitualem dupliciter vsurpari. Vno modo Cōmuniter, pro quacūque cognitione, præsertim intellectus, siue sit rei cōtingentis, siue rei necessarię: idque siue certa, siue incerta ratione sciamus: quo pacto omnes atque etiā Mechanicę scientias vocam, & secundū Sciētiam dicimur etiā scire quęcumque cognoscimus. Altero modo propriē, pro cognitione rei tantū necessarię, & per suā causam ac demonstratiōnem, vt dicemus: quo pacto Arist. considerat 1. Post. c. 2. Inter hanc autem Scientiam Actualē Propriē dictā, & Habitualem, est discrimē. Actualis. n. multiplicatur secundum numerum propositionū cognitarū: alia. n. cognitione actuali cognoscitur: homo est sensibilis, alia: homo est disciplinę capax: alia, singulę propositiones, quę diuersis demonstrationibz demonstrantur. Et hoc docet Arist. 1. Ele. c. 1. in finitę, inquit, sunt Sciētie, quia & demonstrationes infinite. Sciētia Habitualis non multiplicatur secundū numerū conclusionū: imō sub vna Sciētia Habituali cōtinētur multę demonstratiōnes: vt sub vna Geometria, sub vna Arithmetica, plures conclusiones sciuntur. Quo autē modo Sciētie Habituales multiplicētur, inferius docēbitur. Questio igitur est de Habituali sciētia, iā Cōmuni.

1. distinctio
Scientie in
Actualē
& Habitua-
lem.

2. distinct.
Scientie in
Cōmunē
& Propriē

Tituli que-
stionis sen-
sus.

niter accepta, quam Propriè Est enim sensus questionis: An Logica sit Scientia propriè dicta, an cōmuniter dicta? quāvis cōmuniter dicta absolute non est dicēda scientia, Quod autē dicitur de Habituali, dici potest etiam de Actuali: cum ab Habituali procedat Actualis.

1. Opinio.

Circa secundum fuit quorundam antiquorum opinio, vt Themistius, Post. c. 24. quā sequitur Egid. Roman. 1. Elen. in principio, & aliqui notetierie: Logicam nō esse Scientiam propriè dictam, sed organum & instrumentum, quo Scientiæ acquiruntur.

Probatio

1. Opinio.

1. Argum.

Pro hac autem opinione potest multipliciter duci argumentum. Primò Modus sciendi non est Scientia, Logica est modus sciendi: ergo non est Scientia. Maior est nota: modus enim operādi nō est ipsa operatio: Minor verò est ipsi⁹ Arist. 2. Meta. cap. 5. vbi ait, Absurdum esse quære scientiā simul & modū sciendi: vbi per modū sciendi Dialecticam intelligit, vt D. Tho. & alij exponunt. Et idem ait, 2. Metaph. ca. 2. & Auctore eodem 2. comment. 15. Præterea, Scientia versatur circa aliquod obiectum, .i. tractat de aliqua certa re, at Logica non tractat quicquā determinatū, ergo nō est Scientia. Maior est Arist. multis in locis: præsertim 4. Meta. c. 1. & lib. 11. Met. c. 6. & 1. Post. c. 23. Minor est ipsius Arist. expressa, 1. Elen. c. 11. in principio, & 1. Post. in c. 3. in fine. Rhetor. ad Theod. ca. 1. in fine, & 4. Metaph. tex. 5. Tertio argumēt. Scientia est de rebus necessariis, at Logica est de syllogismis, argumētationib⁹, quæ nō sunt res necessarie: imò aliquādo sunt, quando disputatio sit: cessante autē disputatione, nō sunt: ergo nō est Scientia. Maior est Arist. 1. Post. c. 7. Vltimò. Vna pars Logicæ est de ceptonia, & potius est ad errores, quam ad scientias concipiendas, ergo Logica non est, saltem secundū eam partem Scientia.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

2. Opinio.

Vide de hanc, q̄ Alex.

1. Prior in prologo

ibidē Philop.

& Al-

pharana, &

Nyp. qui la-

tē id disputant.

Themisti⁹

1. Post. cap.

24. eam ne-

gat esse sci-

entiam.

At opposita sententia est communis, nēpè Logicam esse propriè Scientiam: quā sequitur S. Tho. 4. Met. lect. 4. & Scot. q. 1. super prædicab. & Albert. Mag. suæ Logicæ c. 6. & Aui. ca. 1. suæ Logicæ. Soler autē ista quæstio ab antiquis sub ista forma exprimitur: Vtrum Logica sit pars Philosophiæ? vt videre est apud Boet. in prologo super Porphy & Albert. cap. 2. Logicæ, & Aui. ca. & Alfarab. in principio suæ Logicæ.

Pro huius quæstionis determinatione sit. 1. Fundam. primum fundamentum. Scientia propriè Quod sit sci dicta, est habitus certus & euidens rei necessitatis? scilicet per suam propriā causam. In qua definitione tres Scientiæ continentur conditiones. Prima, Quod sit de re necessaria, id est, quæ aliter se habere non potest: nisi enim mutabilium & variabilium, quæ modò sunt, & postea mutantur, non est Sciētia, 1. Post. c. 24. ob quam rationē Singularia & Entia per accidens ad Scientiam non spectant; vt docet Arist. 7. Met. ca. 15. Secunda, Quod sit cognitio rei per causā. Cū enim res etiam necessaria absq̄, causā cognoscimus, Scientia nō est: cū scire rem, sit per causam cognoscere, 2. c. 1. Post. & 1. Phys. ca. 1 & 1. Met. c. 3. Tertia conditio est, Quod ista cognitio sit Certa, & Euidens. Certa, ad excludendam opinionem, quæ non est certa; Euidens, ad excludendam fidem, quæ licet certa sit, est tamen obscura. Hæc autē sunt, quādo talis cognitio procedit per syllogismum bonū & perfectū. Syllogismus enim bonus rem necessariam probans per suam causam, qui demonstratio dicitur, generat Scientiam.

Sit secundum fundamentum maxime animaduertendum: ex cuius in eōs consideratione, non parua multis accidit deceptio. Aliud est Modus operādi, aliud Cognitio modi operādi. Modus operādi simul est cū ipsa operatione. At cognitio modi operādi, est tantum in potentia cognoscente. Verbigratiā Est mod⁹ quidam operādi ignis, & hic est simul cū ipsa operatiōe, huiusmodi cognitio est in homine cognoscente. Vnde potest esse longe diuersum vñ ab altero Ita similiter est modus intelligendi res, & est cognitio modi. Hæc duo, quāuis in eadē potentia sunt, scilicet in intellectu, vñ tamē ab altero secerant. Modus enim cognoscendi rē, est idē cū Cognitione rei At Cognitio ipsi⁹ modus, est alia cognitio per se distincta. Modusigitur cognoscendi nō est Logica, sicut res scita nō est Scientia: sed Cognitio & contemplatio ipsius modi est Logica. At verò quia ipsa Cognitio modi, quæ Logica est, est in eodem, & in eadē potentia, in qua est ipse modus cognoscendi, sit vt aliqui ea in re decepti fuerint, idē esse vtrumq̄ arbitantes. Fit rursus, vt intellectus cognitio suo modo cognoscēdi, iur

2. Fundam.

Aliud mod-

operā-

di, & aliud

est Cogni-

tio modi.

Logica est

cognitio

modi intel-

ligendi.

uctur per talem cognitionem ad intelligendum perfectius: quod non fit in igne: quia ipse cognoscit suum modum operandi: Propterea qui suum modum cognoscit, potest illi iurare. Ex quo processit illa antiqua distinctio Logicae, quam habet S. Tho. 4. Meta. lect. 4. & Scotus, & alij, in Doctentem, & Vtentem. Vocatur enim Logica Docens, quae modum cognoscendi contemplatur. Vocatur Vtens ipsamet, quatenus cognita, modum intelligendi perficit, & per eam Logici certò, promptè, in omnibus discursus, & syllogismus componunt, & varijs rerum naturis applicant. Hoc obseruandum est maximè.

Distinctio
Logicae in
doctentem
& vtentem.

1. Coclusi.
modus sci-
endi non
est scientia.

Hic suppositis sit prima Conclusio. Modus sciendi seu intelligendi non est Scientia, nec similiter Logica, secundum quod ea vtitur, vt perfectiori modo cognoscemus. Hæc est conclusio manifesta. Modus enim operandi, vt modus est, non est operatio, sed qualitas operationis: & similiter ille vsus Logicae non est Scientia, sicut vsus rei, vt vsus est, non est ipsa res. Quare nec vsus Logicae est Logica absolute, nec secundum talem considerationem est Scientia, sed dicitur Logica Vtens, improprio forsitan vocabulo. Potius dicenda passiuè, Logica Exercita.

2. Coclusi.
Logica
esse scien-
tiam.

Secunda conclusio. Logica Docens, quae scilicet tradit & speculatur ipsum sciendi modum, absq; dubio est propriè Scientia. Et præter auctoritates Doctorum inductas, probatur ratione sumpta ex definitione ipsius Scientiae, expressa in priori fundamentamento. Logica est habitus certus, & euidens rei necessariz per suam causam, & per demonstrationem: ergo est Scientia. Consequentia est certa: Antecedens probatur. Conclusiones enim, quae in Dialectica traduntur, sunt necessariz & demonstratae, sicut illae, quae sunt in Physica, sicut enim est ista necessaria: Corpus naturale mouetur, ita demonstratio generat scientiam: Syllogismus Topicus constat ex probabilibus, & sicut Physicus demonstrat illam conclusionem per suam causam, scilicet: omne habens naturam mouetur, corpus naturale habet naturam, ergo mouetur: ita Dialecticus seu Logicus suas demonstrat conclusiones. Omnis syllogismus procedens ex probabilibus generat opinionem. To-

picus est huiusmodi, ergo generat opinionem. Secundò, illa est vera Scientia, quia habet proprium subiectum, circa quod versatur, de quo proprias passionis considerat, & per propria principia demonstrat: Dialectica verò est huiusmodi. Nam sicut Ens rationis eius subiectum assignatur (vt postea dicemus) siue argumentatio, aut syllogismus, aut quoduis aliud, tamè illud speculatur, & eius propria principia, & partes, &c.

Item quauis Dialectica sit utilis ad omnes alias disciplinas & scientias ad inferendas, non idè id amittit, quod habet in se, per se, & ex se, etiamsi non esset alijs utilis, vel necessaria. Sicut & aliz Scientiaz, quae alijs sunt utiles vel necessariz, non idè amittunt nomen scientiae. Declaratur simili, vt bonum aliud est honestum, aliud est vile, sed tamè in aliquo vtuntur simul coniungi contingit, vt & idem sit honestum & vile. Vt, verbi gratia, fortiter in bello pugnare, ad sui & tuorum defensionem. Nec verò quia illud bonum sit vile, idè amittit rationem honesti, sed in se, & per se est honestum: ita Scientia vna, vt Verbi gratia, Dialectica, quauis sit ad alias omnes utilis vel necessaria, non idè rationem Scientiae, quam habet ex se, & in se amittit: quae etiam si nulli esset utilis, vel ad nullam Scientiam viâ præstaret, tamen in se haberet.

Ad primum argumentum respondeo: concessa maiori, negando minorem, si loquatur de Logica doctente. Ista enim non est modus sciendi, sed speculatur & ostendit modum sciendi: nec Aristot. vel Auer. docet, Modum sciendi, esse ipsam Logica, sed dicit prius oportere cognoscere Modum sciendi, quam alias Scientias, non verò simul vtuntur: quare. Cognitionem autem hæc modi Logica est.

Ad secundum respondeo: Dupliciter potest Logica considerari, Aut secundum ea instrumenta, & modum sciendi, de quo tractat. Aut secundum materiam, cui talis modus & instrumenta applicantur. Si Logica primo modo consideretur, habet obiectum determinatum de quo fit, nempe ipsa instrumenta & modum sciendi, & secundum hoc, est Scientia determinata: At si consideretur secundum materiam, cui applicantur eius instrumenta, est admodum vasta, quia dat modum cognos-

2. Argum.

Ad 1.

Ad 2.

cendi quamcunque rem. Hoc voluit loca Arist. Non tamen id impedit, quo minus obiectum habeat determinatum, quod scientiam particularem possit constituere.

Ad 3.

Ad tertium respondeo: quamvis iste syllogismus, vel ille, non sit necessarius & perpetuus, tamen istæ propositiones: Syllogismus est cõpositus ex tribus terminis: Argumentatio est consequentia, & aliæ similes, ita sunt necessariæ, sicut: Corpus naturale mouetur, Ignis est calidus, de quibus est Physica. Et hoc solum est necessarium ad scientiam: per accidens est autem, quod non sit iste vel ille syllogismus, sicut: quod eorum patitur iste vel ille ignis. Istæ enim omnes propositiones sunt de extremis naturaliter supponentibus.

Ad 4.

Ad quartum est facilis responsio. Logica enim, quæ docet illas fallacias, ita vera, & necessaria est, sicut quæ docet alias partes: & sicut ista est necessaria: Demonstratio generat scientiam, ita ista: Sophisticus syllogismus generat errorem. Verum est, quod vsus Sophismatis facit errorem, sed iste vsus non est Logica, nec propterea reijcienda est ista pars, quasi doceat malum; quia id docet, vt non erremus: Abusus est potius Logicæ alios decipere. Hoc autem nihil refert Nam bono possumus abuti, nec propterea fit malum.

QVAESTIO III.

Verum Logica sit Vna scientia.

Quid sit vnum & vnitatis?

Circa Titulum huius quæstionis, vt intelligamus quid sit Vna scientia, Primo aduertendum est, illud dici Vnum, quod duo habet. Primum est, Individuum esse in se; Secundum est, Diuisum esse à quolibet alio extra se: vt lignum vnum dicitur, quod in se non est in partes scissum, sed continuum, & tamen est distinctum, & diuisum ab alijs omnibus. Vnde Vnitatis secundum quam vnum est, est indiuisio in se, & diuisio à quolibet alio.

Triplex vnitatis. Numerica. Specifica.

Hæc Vnitatis triplex est, quædam Numerica, quædam Specifica, quædam Generica. Vnitatis Numerica est, secundum quam quælibet res singularis est vna. Vnitatis Specifica est secundum quam plura singularia habentia vnicam proximam definitionem, sunt vnum, vt Petrus, Ioannes, & Martinus, dicuntur vnius esse naturæ, quia

unicam participant definitionem, scilicet: Quod sunt animal rationale. Ista autem Vnitatis est Specifica. Nam de Vnitatis Numerica id dici non potest, cum alia sit vnus, alia alterius. Vnitatis Generica est inter illa, quæ quamvis diuersas habeant proximas definitiones, ac propterea specificè differre dicantur, tamen conueniunt in vnicæ definitione superiori: vt homo & leo habent quidem diuersas definitiones, tamen participant definitionem animalis, ex æquo, & propterea sunt vnus naturæ genericæ. Per hæc patebit, quid sit, & sitæ Numero, Specie, vel Genere. Differunt enim Numero, quæ diuersam sortiuntur numericam vnitatem, vnam definitionem participantia: Specie verò, quæ distinctas habent definitiones, in vna tamen superiori conueniunt: Distincta Genere, quæ nulla definitione conueniunt, vel habent diuersas definitiones communes: vt animata, & inanimata genere differunt, quia sub se varia comprehendunt genera.

Generica.

Est secundò aduertendum, has Vnitates, aliter in substantijs, aliter in scientijs, & Habitibus sumi. In substantijs enim accipiuntur secundum se, & ab eo, quod in eis est, scilicet in sua natura, & definitione. At in Scientijs non sic: sed Vnitatis Numerica sumitur ab vnitatis subiecti proximi, in quo est, sicut reliqua accedentia. Vnde illa est vna numero Scientia, quæ est in vnicò intellectu: sicut vna albedo, quæ est in vnicò subiecto: & è contrario. Scientiæ, quæ sunt in diuersis subiectis, sunt numero distinctæ; vt alia est Dialectica tua, alia est mea, alia illius: sicut alia albedo huius Cygni, alia illius. Vnitatis verò Specifica, seu Generica, ab vnitatis obiecti, id est, rei, de qua tractat, & finis, ad quem ordinatur, vt illa dicatur, Vna scientia specie, quæ vnus obiecti specificæ, & finis est: illa verò Vna Genere, quæ vnus rei genericæ, & vnus finis communis est: & è contrario fit diuersitas Specifica, & generica. Hinc fit, vt cum Scientiæ, & habitus ab obiectis sumat suam vnitatem, & à fine, definiuntur aliquando per vnum, aliquando per alterum, aliquando per vtrunq; vt docet Ammonius, in Prooemio Prædicabil. Poteris enim Medicinam definire per obiecti so-

Quæ sit Scientiæ vnitatis, & quorūplex?

lum: Est ars, q̄ circa humana corpora vegetaturā sine: Est ars sanitatis effectiua ab vtroq; vero: Est ars, quæ circa humana corpora vegetatur corum sanitatis effectiua.

His suppositis, est sensus quæstionis, nõ de Vnitate Numerica. Clarum est enim, esse plures secundum pluralitatem subiectorum. Sed de Specifica, seu Generica: scilicet an sint plures Logicæ species, seu Generæ, quæ de diversis rebus tractent? Hæc de titulo quæstionis.

Tit. quæstionis sensus.

1. Opinio.

Circa secundam quæstionis partem fuit opinio Nominalium, multas esse Logicas, iuxta numerum eorum, quæ tractantur. Vnde alius est habitus & alia Logica, quæ docet Definire, alia, quæ docet Dividere: alia, quæ docet syllogismos topicos, & alia, quæ docet demonstratiuos. Imò secundum numerum conclusionum, quæ in Dialectica sunt; esse Logicas, & habitus. Hæc sententia probatur primò. Habitus distinguuntur per obiecta, sed in Logica sunt plura obiecta specie differentia, ergo nõ est vna Logica. Maior est certa. Minor patet: nam alia Logicæ pars est de syllogismo, alia de Demonstratione, alia de Diuisione. Probat secundò. Potest quis habere habitum, & esse promptus in definitionibus cognoscendis, non tamen in demonstrationibus seu syllogismis, ergo alius est habitus pro illis, alius pro his. Atque ideo non est vna Logica.

Comprobatio 1.

Opinio.

1. Argum.

2. Argum.

2. Opinio.

Alia fuit opinio Capreoli, Prolog 1. Sen. q. 3. quem sequuntur aliqui discipuli S. Thomæ. Hi enim sustinent, Logicam esse vnam specie, & vnicū habitū simplicem. Venim in igne non sunt multi colores, sed vnicus, quo diuersa calefacit, ita in intellectu est vna simplex qualitas & habitus, quo omnibus conclusionibus, quæ in Logica sunt, assentimus. Ista sententia probatur primò. Ita se habet habitus ad suum obiectum, sicut potentia ad suum: sed vnica est potentia simplex, qua multa percipiuntur obiecta, puta vnicus visus, quo multos colores videmus: ergo vnicus & simplex erit habitus, quo multas conclusiones vnus rationis cognoscimus. Secundò. Logica est vna scientia, ergo est vnus habitus, ergo est vna qualitas. Tercellatio, à Specie ad Genus: sicut est vnus homo, ergo vnus animal, ergo vnus corpus.

Confirmatio 2.

Opinio.

1. Argum.

2. Argum.

Pro decisione huius quæstionis sit primū fundamentum. Intellectus noster habet duplices operationes: Prior operatio est qua res ipsa simplici, vel cõposita cognitione percipit, vt quãdo cogitat hominem, leonem, plantam; seu, hominem esse animal, leonem non esse hominem; & talis operatio dicitur apprehensio. Posterior operatio est, assentire, & acquiescere rebus cognitis & apprehensis cognitione cõposita, quæ operatio dicitur iudicium, siue etiam dissensio: vt quãdo iudicat, ac assensit huic: Homo est animal; dissensit verò huic: Homo est lapis: & ex hac operatione oritur veritas vel falsitas: non enim est deceptus intellectus in apprehensione; quantumcumque apprehendat aliter, quàm se habet res; sed quando assentit apprehensioni rei, nõ sic se habentis. Verum autem est, quando assentit apprehensioni rei sic se habentis, Scientia ergo, quæ intellectum perficit ad verum, potius perficit actus iudicij intellectus, vt assentiat quæ assentire oportet: dissensiat, vbi dissensendum est. Propterea scientia dicitur habitus iudicatiuus. Præter hoc etiam perficit intellectus apprehensionem. Nam qui seit apprehensiones & compositiones rectas, per scientiam efficit, quibus assentit.

Fundam. Operatio- nes intel- dus suæ. 1.

Sit Secundum fundamentum. Ad has duas operationes exercendas duo concurrunt. Ex parte rei, quæ intelligitur, vbi alterum, Ex parte intellectus, Ex parte rei cõcurrit ipsius similitudo recepta in intellectu: vt enim visus ad videndum recipit in se quandā obiecti imaginem, seu similitudinem, quæ dicitur species: ita intellectus ad intelligendum. Alterum ex parte ipsius intellectus, scilicet promptitudo ad facilius & certius iudicandum, quod dicitur habitus. Est tamen inter vtrūq; discrimen. Species enim est necessaria ad cognitionem, ita, vt sine ea cognitio esse nequeat: at habitus non est necessarius simpliciter ad iudicandum: scilicet solus intellectus iudicare possit: sed ad perfectius iudicandum, & cognoscendum; habitus enim perficit operationem potentie, vt docet Arist 7. Phys. cap 3. Scientia igitur est ipse habitus intellectus ipsum ad iudicandum de rebus apprehensis perficiens.

2. Fundam. Ad intel- ctus opera- tiones, cõ- currunt duo.

Sit Tertium fundamentum, Habitus 3 Fundam. & Sci.

- 14 *Quid loco generis in definitione generis ponatur.* 43.
- 15 *Rectene sit definitio generis posita?* 43.44.45.
- 16 *Vtrum individuum prædicetur?* 45. & seq.
- 17 *Quæ & quot sint prædicationum genera?* 46.47.
- 18 *Cur de specie post genus, & non prius de differentia egerit?* 49. & seq.
- 19 *An definitiones speciei, & reliqua de specie à Porphyrio rectè tradita sint?* 54.55. & seqq.
- 20 *Quæstiones seu dubia quedam scitu digniora in Caput de differentia, & præsertim circa eius definitionem, rectè sit tradita?* 62.63.64.65.
- 21 *Dubia quedam scitu digniora in Caput de proprio.* 66. & seqq.
- 22 *Dubia quedam seu quæstiones scitu digniores in Caput de accidenti, & eius definitiones.* 67.68.69.
- Quæstiones in Categorias Aristotelis.*
- 1 *Num. quæ ab Aristotele in Caput primum dicuntur, rectè sint dicta?* 84. 85. & seqq.
- 2 *Quòd ens non sit genus, nec uniuocum, sed analogum ad decem prædicamenta, ex sententia Aristotelis.* 96.97.
- 3 *Cur de substantia prius egerit Aristoteles; & quid per substantiam intelligat?* 100.101.102. & seqq.
- 4 *De diuisione substantiæ: ac primò qualis ea sit diuisio substantiæ, in primam & secundam?* 104.107.108.109.
- 5 *Quòd sit genus generalissimum in prædicamento substantiæ, & an complectatur angelos & Deum?* 109.110. & seqq.
- 6 *An Deus sit in prædicamento?* 112.
- 7 *De diuisione, seu coordinatione eorum, quæ in prædicamento substantiæ continentur.* 113.
- 8 *De quibusdam alijs, quæ priori parte Capituli substantiæ continentur, num rectè ab Aristotele dicta sint?* 113.114. & seqq.
- 9 *De quibusdam alijs circa posteriorem partem Capituli substantiæ, scilicet de proprietatibus & communitatibus substantiæ.* 116.117.
- 10 *Cur post substantiam de quantitate prius egerit quàm de qualitate?* 119. 120. & seqq.
- 11 *An quantitas sit genus ad continuam & discretam, & qua ratione?* 123.124.125.126.127.
- 12 *Circa reliqua, quæ in Cap. de quantitate continentur, an rectè dicta sint ab Aristotele?* 127.128.129.130.131.
- 13 *An relatio suscipiat magis & minus?* 137.138.
- 14 *An ad aliquid sit speciale genus entis?* 144.145.146. & seqq.
- 15 *Circa*

I N D E X.

- 15 *Circa reliqua, quæ in textu Capituli ad aliquid ab Aristotele dicuntur, num rectè dicta sint?* 149. 150. 151.
- 16 *Cur prius de qualitate egerit, quàm de alijs sequentibus.* 153.
- 17 *An qualitas sit genus? & de eius speciebus ac specierum qualitatum diuisione.* 161. 162. & seq.
- 18 *Quid sit actio?* 167.
- 19 *De speciebus actionis.* 167. 168.
- 20 *De passione.* 168. & seq.
- 21 *De quando, ubi, situ & habere.* 169. 170. 171. & seqq.
- 22 *Dubia quædam scitu digniora in Caput de oppositis.* 181. & seq.
- 23 *De numero predicamentorum, utrum tantum sint decem predicamenta?* 189. 190.
- 24 *De abstractis & concretis predicamentorum, utra potiùs in eis collocentur.* 191. 192.
- 25 *De distinctione predicamentorum, an distinguantur realiter inter se?* 193.

In librum primum Peri hermenias quæstiones.

- 1 *De significatione & modo significandi uocum.* 208. 209.
- 2 *Quid sit ueritas, & in quo subiecto?* 209. 210.
- 3 *Num definitio? Nominis rectè sit tradita, in qua singula eius particulæ examinantur: ac primò de uoce, quid sit & quotuplex? 212. 213. & seqq.*
- 4 *De ijs, quæ in Capite tertio, de Verbo continentur, num rectè ab Aristotele dicta sint?* 218. 219. 220.
- 5 *Quotuplex sit oratio? 224. & seq. An oratio in communi definiatur ab Aristotele, an solum oratio perfecta? 224. 1. An oratio sit genus enunciationis.* 225.
- 6 *De nomine enunciationis 225. De diuisione enunciationis. Ibid. & seqq.*
- 7 *De diuisione rerum in uniuersales & particulares, qualis uidelicet sit?* 232.
- 8 *De contingentijs.* 238. 239.

Quæstiones in librum Peri hermenias secundum.

- 1 *Quid sit modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex? & de eius quantitate.* 269.

Quæstiones in librum primum Posteriorum Analyticorum.

- 1 *Quod sit subiectum librorum Posteriorum Analyticorum? 277. & seqq.*
- 2 *De inscriptione lib. Post. Anal.* 228. & seqq.
- 3 *De diuisione Logices in partem iudicatiuam & Inuentiuam. 279. 280. 281.*

- 14 *Quid loco generis in definitione generis ponatur.* 43.
 15 *Recte ne sit definitio generis posita?* 43.44.45.
 16 *Virium individuum pradicetur?* 45. & seq.
 17 *Quae & quot sint pr. edicationum genera?* 46.47.
 18 *Cur de specie post genus, & non prius de differentia egerit?* 49. & seq.
 19 *An definitiones speciei, & reliqua de specie à Porphyrio recte tradita sint?* 54.55. & seqq.
 20 *Quaestiones seu dubia quaedam scitu digniora in Caput de differentia, & praesertim circa eius definitionem, recte ne sit tradita?* 62.63.64.65.
 21 *Dubia quaedam scitu digniora in Caput de proprio.* 66. & seqq.
 22 *Dubia quaedam seu quaestiones scitu digniores in Caput de accidenti, & eius definitiones.* 67.68.69.
- Quaestiones in Categorias Aristotelis.
- 1 *Num. quae ab Aristotele in Caput primum dicuntur, recte sint dicta?* 84. 85. & seqq.
 2 *Quod ens non sit genus, nec uniuocum, sed analogum ad decem pradicamenta, ex sententia Aristotelis.* 96.97.
 3 *Cur de substantia prius egerit Aristoteles; & quid per substantiam intelligat?* 100.101.102. & seqq.
 4 *De diuisione substantiae: ac primò qualis ea sit diuisio substantiae, in primam & secundam?* 107.108.109.
 5 *Quod sit genus generalissimum in pradicamento substantiae, & an complectatur angelos & Deum?* 109.110. & seqq.
 6 *An Deus sit in pradicamento?* 112.
 7 *De diuisione, seu coordinatione eorum, quae in pradicamento substantiae continentur.* 113.
 8 *De quibusdam alijs, quae prioriparte Capitis substantiae continentur, num recte ab Aristotele dicta sint?* 113.114. & seqq.
 9 *De quibusdam alijs circa posteriorem partem Capitis substantiae, scilicet de proprietatibus & communitatibus substantiae.* 116.117.
 10 *Cur post substantiam de quantitate prius egerit quam de qualitate?* 119. 120. & seqq.
 11 *An quantitas sit genus ad continuam & discretam, & qua ratione?* 123.124.125.126.127.
 12 *Circa reliqua, quae in Cap. de quantitate continentur, an recte dicta sint ab Aristotele?* 127.128.129.130.131.
 13 *An relatio suscipiat magis & minus?* 137.138.
 14 *An ad aliquid sit speciale genus entis?* 144.145.146. & seqq.
 15 *Circa*

I N D E X.

- 15 *Circa reliqua, quæ in textu Capituli ad aliquid ab Aristotele dicuntur, num rectè dicta sint?* 149. 150. 151.
- 16 *Cur prius de qualitate egerit, quàm de alijs sequentibus.* 153.
- 17 *An qualitas sit genus? & de eius speciebus ac specierum qualitatum diuisione.* 161. 162. & seq.
- 18 *Quid sit actio?* 167.
- 19 *De speciebus actionis.* 167. 168.
- 20 *De passione.* 168. & seq.
- 21 *De quando, ubi, situ & habere.* 169. 170. 171. & seqq.
- 22 *Dubia quædam scitu digniora in Caput de oppositis.* 181. & seq.
- 23 *De numero predicamentorum, utrum tantum sint decem predicamenta?* 189. 190.
- 24 *De abstractis & concretis predicamentorum, utra potius in eis collocentur.* 191. 192.
- 25 *De distinctione predicamentorum, an distinguantur realiter inter se?* 193.

In librum primum Peri hermenias quæstiones.

- 1 *De significatione & modo significandi uocum.* 208. 209.
- 2 *Quid sit veritas, & in quo subiecto?* 209. 210.
- 3 *Num definitio Nominis rectè sit tradita, in qua singula eius particula exantantur: ac primò de voce, quid sit & quotuplex? 212. 213. & seqq.*
- 4 *De ijs, quæ in Capite tertio, de Verbo continentur, num rectè ab Aristotele dicta sint?* 218. 219. 220.
- 5 *Quotuplex sit oratio? 224. & seq. An oratio in communi definiatur ab Aristotele, an solum oratio perfecta? 224. 1. An oratio sit genus enunciationis.* 225.
- 6 *De nomine enunciationis 225. De diuisione enunciationis. Ibid. & seqq.*
- 7 *De diuisione rerum in uniuersales & particulares, qualis uidelicet sit?* 232.
- 8 *De contingensibus.* 238. 239.

Quæstiones in librum Peri hermenias secundum.

- 1 *Quid sit modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex? & de eius quantitate.* 269.

Quæstiones in librum primum Posteriorum Analyticorum.

- 1 *Quod sit subiectum librorum Posteriorum Analyticorum? 277. & seqq.*
- 2 *De inscriptione lib. Post. Anal.* 228. & seqq.
- 3 *De diuisione Logices in partem Iudicatiuam & Inuentiuam. 279. 280. 281.*

I N D E X.

4	De ordine lib. Post. Analyt.	281. & seqq.
5	De modo procedendi.	283.
6	De ijs, quæ in expositione textus primi capitis dicta sunt.	291. 292. & seqq.
7	Circa ea, quæ secundo capite continentur.	304. 305. & seqq.
8	De regressu demonstratiuo.	311. 312.
9	Quomodo accidentia definiantur per subiectum.	317. 318.
10	Questio circa caput sextum.	325. 326. 327.
11	Dubia quadam circa caput 7.	334. 335. 336. 337.
12	Dubia quadam notari digna circa cap. 8.	341. 342. & seq.
13	Questiones, seu dubia quadam scitu digniora, in caput & seq.	23. 448. 449.
14	Dubia quadam circa caput 26.	407. 408. & seq.
Questiones in librum secundum Posteriorum Analyticorum.		
1	De ordine, Numero, & Diuersitate questionum	411. 412.
2	De questione, an sit?	413. & seq.
3	De medio demonstrationis potissima	428. 429. & seq.
4	An principia per se nota inductione cognoscantur?	433. & seq.

F I N I S.

IESVS, MARIA.

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM COMMENTARIA, VNA CVM QVAE STIONIBVS:

Per Doctorem Franciscum Toletum,
Societatis I E S V.

P R A E F A T I O.

*De Dialectica Scriptoris, & eiusdem
Vtilitate.*

Initia Dia-
lectices.

Erpaucā ante Aristotelem, eaq; imperfecta praecepta Dialectices extiterē; praeter rudem quandam cogitationem Praedicamentorum, (quorum inuentionem ad Archyram Tarentinū nonnulli referuat) & praeter argumentatūm quarundam genera, tunc temporis maximē nota, quibus frequentius utebantur. Quāuis Sophista pleriq; qui disputandi peritiā gloriabantur, vt Gorgias Leontius, Protagoras, Prodicus, & plures alij, Aristotelem praecesserint: quos quibusdam dialogis exagitat Plato, & ob quorum Sophistarum importunitatem Aristoteles libris Priorum se scripsisse proficitur, vt illorum caullis & obiectionibus plenē satisfieret. Ceterum ipse Aristotēlus primus omnium Dialecticam ita perfecit, vt vix vllus post eum alius Dialectices qua in parte superauerit. Existere quidem reliquos Stoici pleriq; post Aristotelem, qui disserendi arte & acuminē plurimū valuerunt, & eius artis praecepta quamplurima conscripserunt: ita vt longo intervallo Peripateticos & Aristotelem ipsum (vt ait Cicero, & Seneca, varijs locis) dexteritate disputandi, se antecellere arbitrarentur. Ceterum posteriorum iudicium secus habuit, & vnum Aristotelem ita omnibus praetulit, vt praestantissimi quiq; Philosophi, eū & sequi, & in eum Commentaria edere non dedignarentur, & publicè omnibus

legendum proponere. Hunc etiam, praeter ceteris Philosophis, Ecclesia suscepisse iam videtur, à mille praesertim annis, & cum potissimū in Academijs, ceteris alijs Philosophis posthabitis, adolescentibus erudiendis curatūm exhibere. In huius ergo vniuersam Dialecticam Commentaria edenda curauimus ad iuuentutis ipsius institutionem, commoditatem, & vtilitatem.

Est autem Dialectica, ad plurima & maxima, sine vlla controuersia, vtilis: ad scientias inquam omnes addiscēdas, ad omnes errores vitandos, ad ipsiusque veritatis in abditis occulte cognitionem, ad reū denique naturā & essentiam, earumque principia, causas, partes, proprietates, & eorum eidentia peruestiganda. Haec enim Dialectica res latentes definitione explicat, multiplicia & ambigua distinguit, & diuidit. Haec subtiliter, acutē, & appositē, ac sine deceptione, de omnibus ratiocinādi viā aperit. Tandem, Haec omnia inuenit, inuenta iudicat, iudicata disponit, disposita & ordinata probat, ac, si ab alijs oppugnentur, defendit. Deniq; vt vno verbo dicam: iustum homo sit animal rationis particeps, haec autem rationem perficit; vnde & rationalis scientia merito vocatur: maximē hominis propria ceteri debet; & ceteris illum animantibus potissimū sciungere. Sed tamen antequam ad Arist. Dialecticā accedamus, breuiter proponenda erit Scientiarū diuisio:

Dialectica ad quae sit opportuna & vtilis

Dialectica maximē homini conuenit.

lio: vt appareat quem ordinem, quemque locum & gradum Dialectica seruet inter alias Scientias & disciplinas.

CAPIT. II.

De Artium & Scientiarum diuisione.

Variè quidem à diuersis Scientiis, & Artes, multipliciq; diuisione, distinguuntur. Nos autem Aristotelica duxat diuisione còtenti erimus, eam tantillam locupletando. Omnis igitur Scientia, hoc est, clara & certa alicuius rei cognitio, ab Arist. 2. Metaph. c. 1. in Speculatiuam & Practicam distinguitur. Quæ distinctio ex fine desumpta est. Speculatiua enim est, cuius finis in sola veritatis còtèplatione consistit Practica verò, cuius finis est opus. Ignobiliores etenim cognitiones, dubiis & incertis (quales sunt opinioniones & suspiciones, ac similes aliq;) à ratione Scientis penitus excludimus. Speculatiuam rursus Scientiam diuidit idè Arist. 6. Met. c. 1. in Physicam siue Naturalem, Mathematicam, & Metaphysicam, tum Diuinam, quia de Deo tractat & Intelligentissimum naturalem Theologia, seu prima Philosophia, ab ipso & alijs vocari consuevit. Physica Scientia est, quæ de rebus corporeis & mutationi subiectis tractat, vt de animalibus, plâis, arboribus, & similibus. Sub qua Medicina collocanda videtur, quæ corpus humanum & eius affectiones considerat. Mathematica, quæ circa quantitatem & eius affectiones versatur. Quæ quidem in quatuor partes diuisa est, ipsiusmet quâritatis diuisione. Aliam quantitatem est Permanens, alia Successiua. Et Permanens quidem vna Còtinua, scilicet in Arithmetica, de qua Geometria differit, cuius finis est Perspectiua, quæ est de linea vsualialtera Discreta, scilicet numerus, de qua agit Arithmetica. Successiua similiter alia Còtinua, vt motus & tēpus; quæ in ipsis cælestibus orbibus maximè perspicua cernuntur: & circa hæc Astrologia versatur, quæ & Astronomica dicitur: quâuis & astrorum cælorumq; numerum, magnitudinem, & distantiam, & alia similia, in cælis & astris, ope Geometriæ, & Arithmeticæ, ipsa quoq; considerat. Tandem alia est Successiua, scilicet Discreta Quâritas, quasi successiuus quidam numerus, vt harmonicus sonus, & oratio longis & breuibus syllabis constans: & hanc quantitatem, eius

quæ affectiones, vt sonorum & concentuum harmoniam, sonorum inquam numerum, Musica considerat. Iam verò Metaphysica est, quæ differit non de rebus corporeis, sed incorporeis; vt de Angelis & Intelligentijs, & eadem de Deo Optimo Maximo: atq; ideo naturalis Theologia, vt diximus, vocatur: quod de istis agat, quantum lumine duntaxat naturali potest cognosci. Diuino autem beneficio præstantior lōge Theologia, supernaturali lumine, humano generi à Deo concessa est: cui annecti potest Iuris Pontificij prudètia: nam ex ea prodijt magna ex parte, (præter forensiam) cum Theologiæ decreta ex sacris literis, & Ecclesiæ diuino lumine deprompta, tum ad mores, tum ad Fidem pertinentia, in vnum corpus redacta, ad ipsiusmet Ecclesiæ gubernationem coalescunt. Quâuis Theologia, cum sit omnium prima & suprema, non tam Speculatiua, quàm Supraspeculatiua, vocari debet: quæ eminenter continet & Practicam & Speculatiuam; vt ait D. Tho. prima p. q. i. art. 5. atque hæc de Speculatiua.

Practica verò eum circa operationes versetur, diuiditur ipsarum operationum diuisione, in Actiuam, videlicet actionum immanentium, & Passiuam, seu effectiue operum externorum, ex Arist. 6. Met. c. 1. Operationes enim alie sunt Internæ, alie Externæ, & Internæ quidem in eo, qui operatur, manent, vt intellectus, cognitio, & amor, & similes, quæ ob id proprie Actiones dicuntur, non Effectiones: & istarum quidem, actiua est Scientia. Sunt autem Internæ mentis nostræ Actiones triplicis generis, Voluntatis, Intellectus, & Memoriz. Circa Voluntatis quidem operationes Moralis Philosophia versatur; quæ quidem definiti potest, scientia rectè volendi. In tres autem partes secatur, in Ethicam, quæ vnius actiones & mores rectè instituit: Oeconomicam, quæ actiones domesticas probè disponit: Politicam, seu civilem scientiam, quæ publicas actiones ad Reipublicæ videlicet gubernationem complectitur, sub qua Iuris ciuilibus scientia magna ex parte continetur: atq; ex illa ferè ortu habuit. Iam verò circa intellectus operationes dirigendas, Dialectica versatur: quæ est rectè videlicet, intelligendi scientia. Circa Memoriz actiones; ars rectè

Sciètia quo modo ab Aristotele diuidatur?

Speculatiue scientiæ sunt tres. Metaphysica diuina scientia.

Physica.

Mathematica scientia 4.

Geometria.

Arithmetica.

Astrologia.

Musica.

Metaphysica cur Theologia dicatur naturalis?

Ius Pontificium.

Practice scientiæ diuisio in Actiuam & Passiuam.

Actiones triplices quales sunt.

Voluntatis.

Intellectus.

Memoriz.

me-

memorandi versatur: qualem tradit Cicero, & alij Rhetores, per loca & imagines, & alia huiusmodi præcepta.

Operatio-
num exter-
narum par-
ticio.

Operationes vero alix sunt Externæ, Vocis scilicet, vel Operis: quæ in eo, qui agit, non manent, sed in rem transeunt externam: siue post illas, opus aliquod effectum permaneat: vt post ædificationem, domus: siue non maneat, sed solû ipsæ actiones transeant: vt vox, cantus, saltatio, & cætera huiusmodi. Igitur circa Vocis quidem actiones ad congruè loquendum, Gràmatica versatur: ad ornate loquendû, Rhetorica: cui annecti merito poterit, ad carmina & poemata cõponenda, Poetica: & ad historias scribendas, Historica. In externis autem operibus efficiendis cæteræ artes Mechanicæ cernuntur: quæ pro diuersitate rerû & operum, in quibus versantur, quæq; in ipsis efficiunt, distinguuntur: vt Agricultura, Pastoritia, Militaris, Nautica, Lanifica, Fabrilis, cum alijs, quas opusum nimis hic esset singulatim referre.

Mechanicæ
artes.

Operum vt
sit specula-
tio?

Ac Scientiarum quidem & artû diuisio sic habet: & quæ inter has locum Dialectica tenet, ex dictis constat. Aduertendum est autem, etiam opusum esse posse speculationem, si in se, & per se considerentur, & non ad opus ædandum referantur, (sunt enim res quedæ, vt cæteræ alix, quas speculamur) esse autè practicam cognitionem, cum ad opus referretur. Ex istis autè aduertendum est septem Liberales artes ab antiquis connumerari solere. sic dictas, vel quod liberum hominem faciât: vel quod liberum deceat hominem: vel quod magis ratione vtantur, quàm cæteræ artes Mechanicæ & seruiles, quæ in corporis potius exercitatione consistunt. Sunt autem hæ Liberales Reales quidem quatuor, quod in rebus versantur, scilicet, Geometria, Arithmetica, Astrologia, Musica: Seruociales seu Rationales tres, quia in sermone seu ratione consistunt, licet diuerso modo: vt postea ostendemus: Dialecticæ, Rhetoricæ, & Gràmaticæ. Sed de his hæc tenus. Nunc de Dialectica nobis iam agendum.

CAPIT. III.

De quibus & quo ordine agendum?

Sed antequam ad Aristotelis interpretationem accedamus, quædã in vniuersum ad totam Dialecticam spectantia explicanda

erunt: Hæc nempe sex: Primò, An Dialectica sit ad alias scientias addiscendas necessaria? Secundò, an sit propriè scientia? Tertio, An sit vna scientia? Quartò, an sit scientia practica, an speculatiua? Quintò, de Dialecticæ Subiecto, seu Obiecto, circa quod versatur. Sextò, de ipsius Dialecticæ diuisione & partibus.

QVAESTIO I.

Vtrum Dialectica sit necessaria ad omnes alias Scientias?

Inter alia, quæ in principio cuiuslibet Artis & Scientiæ queri solent, illud primò est: An ea Ars aut Scientia sit necessaria, vel vtilis: vt eius necessitate, & vtilitate perspecta, faciliè animi ad eã capessendam accendantur. Cum autè constet de eius vtilitate, nec in ea re vlla sit controuersia: de eius necessitate nunc queramus. Erit igitur prima questio: Vtrum Dialectica sit necessaria? In qua questione tria agemus. Primò titulû questiois explicabim⁹. Non enim parum lucis questiois definiendæ, & solutioni comprehendendæ affert, vt, qd in dubiû vertitur, semel intelligatur. Secundo, quid alij senserint, cû eorû rationibus proponem⁹: nõ admodû solliciti omnium sententias referre, sed eas dumtaxat, quæ, præterquàm qd probatorum virorum sunt, aliquod emolumentû auditoribus adferre posse videantur. Tertio, quid certius tenendum sit ostendemus: ac oppositas rationes soluemus: nõ ita sic sententiã vadiq; corroborado: eadèq; in disputando methodo, in alijs omnibus Diuina ope freti vtemur.

Tres sunt
questiois
huius par-
tes.

In Titulo ergo questiois, duæ voces explicandæ sunt, ex quarû cognitione eius intellectus pendet. Altera vox est, Dialectica: altera, Necessarium. Dialectica idem est, quod ratio, si ferendi, id est, ars, quæ vtrum à falso discernere doceatur. A multis pars Logicæ constituitur. Est enim Logica, (vt tradit Boet. Top.) ratio differendi, cuius duæ sunt partes: vna Topica, hoc est, ars inueniendi: (& hanc Philosophus Dialecticã vocat) alia Analytica, ars iudicandi. Et quæuis Aristoteles aliquando partem Topicã, Dialecticã vocare visus sit: hie tamè de Dialectica nos loquimur, vt vtriusq; cõplectitur partem, & Logica, quæ in vniuersum rationalis dicitur, nõ differt. Al-

Tituli ques-
tionis ex-
positio.

Quid sit
Logica.

Artes illæ
septem cur
dicantur li-
berales?

Tres artes
seruocia-
les.

Necessariū duplex.

Necessariū absolutē.

Ex hypothesi.

Necessariū ex fine duplex.

Opinio. Idem etiā docet. Meta. q. 2.

Confirmatio opinionis primæ. Primum argumentū.

tota vox est, Necessarium. Dupliciter autē aliquid Necessarium dicitur: vt docet Aristot. l. q. Met. c. 5. Vno modo, Absolutē: altero modo, Ex Suppositione. Necessarium Absolutē illud est, q. ex natura sua, nullo ordine ad aliud habito, nō potest aliter se habere: vt, Deus est necessaria res. Et necessarium est, hominē esse animal: duo & tria esse quinque. Aliud est Necessarium, quod esse aliter se potest habere, tamen alio extrinseco posito, non potest aliter se habere: sicut, esse calorem, non est necessarium, tamē posito igne, necesse est, sit calor. Respirare non est secundum se necessarium, tamen si animal debet cōsistere, respiratio est necessaria. Sagittam, nō est necessariū sursum tendere, si tamen projiciatur, id efficietur necessarium. Et hoc necessarium dicitur, Ex Causa, siue Causa sit Efficiens, vt in exemplis propoitis; siue Finalis, vt cibus dicitur necessarium homini propter vitam, siue sit quæcumq; alia causa. Hoc autem Necessarium, q. A Fine dicitur, duplex est: alterum, Id sine quo talis finis obtineri nequit: quod necessariū simpliciter dicitur, vt cibus homini simpliciter necessarius est ad vitam: alterum, Id sine quo finis commode non potest haberi, quamuis simpliciter possit: quo pacto homini necessarius est equus ad ita peragendum: & hoc dicitur Necessarium ad bene esse, vel vtile. In præsentis loquimur de Necessario ad finē: & quærimus: An ista ars disserēdi, q̄ Logica dicitur, sit necessaria simpliciter ad Sciētias naturales acquirēdas, an solū sit vtilis, ita vt sine Dialectica possit q̄ Sciētias oēs alias adipisci. Et hæc de Titulo.

Circa secundam partē prima opinio est Ioannis Iandui. 2. Meta. q. 12. qui asserit, vnam Sciētiam esse priorē alia ordine doctrinæ dupliciter: Vno modo, secundū necessitatem Absolutam, & simpliciter: Altero modo, secundū necessitatem secundū Quidā id est, necesse docet autē, Logicā non esse necessariam simpliciter, sed solū ad bene esse, & vtilem. Pro hac opinione sunt aliquot argumenta. Primum: Illud est necessarium simpliciter propter finē, sine quo finis haberi non potest: sed Sciētiaz possunt acquiri sine Logica, ergo non est Logica simpliciter necessaria. Maior est certa, Minor probatur. Constat enim ex-

perentiā, multos discere Mathematicas artes absq; Logica. Referit enim, Hippocrate caruisse arte Logicæ, qui tamē rectē obtinuit Medicinā. Et Ius ciuile, ac Pontificiū sine Dialectica acquiritur, & quidē perfectē, vt videtur. Secundum. Si Logica esset necessaria propter alias Sciētias, esset, quia docet Definire, Diuidere, & Argumentari: hæc enim sunt instrumenta, per quæ acquiritur cognitio rei: sed quilibet Sciētia habet suas Definitiones, & Diuisiones, & Argumenta, secundū diuersitatem rerum, quas cōsiderat; ergo Logica est superflua. Præterea Tertio. Si Logica esset necessaria ad acquirēdas alias Sciētias, esset primo loco addiscēda: sed hoc fieri nō potest, ergo non est necessaria. Minor probatur. Dialectica tractat de his, q̄ non cognoscuntur, nisi sebus alijs cognitis: vt de argumentatione, syllogismo, propositione: hæc autē non cognoscuntur, nisi cognitis rebus, ex quibus hūnt. Propter quam causam Averroes, 4. Metap. comment. 2. Logicam asserit tractare de secundis intelligibilibus: & Auc. 1. Met. esse de secundis intentionibus. At aliz Sciētiaz cōsiderant res ipsas: Ergo potius aliz Sciētiaz sunt prius addiscēdæ, & ita Logica poterit necessaria. Quattum. Quædam pars Logicæ videtur mala & reiicienda, scilicet illa, quæ docet sophismata, & fallacias: (qui. n. sophisticē loquitur, odibilis est, Eccl. 37.) Ergo absolute Logica non est necessaria. 5. Quæritur. Si Dialectica esset necessaria ad quamuis Sciētiam comparandam; cū ipsa Dialectica sit Sciētia quædā, erit etiā necessaria ad suimet acquisitionem. Quare antequam Dialectica esset comparata, erat iam acquisita: quod implicat contradictionē.

Pro horum determinatione, sit primū fundamentum. Homo, quia parte intellectu præditus est, omnium statuas cognoscere, & eadē causas speculari conatur; nulla tamē à natura cognitio in sita est, sed solū principium à natura habet, quo omnia cōprehendere possit, q̄ intellectus dicitur: sicut natura nullā animalī visionē tribuit, sed potentiam visuum, qua obiecta per se videre possit. Vnde Arist. 1. Ethic. c. 6. Sicut pupille, inquit, inest visus, ita animæ intellectus: & vtrumq; à natura datū esse absq; vilo opere nostro, docuit 2. de anima, c. 5.

Quemad-

Secundum Argumentum.

Tertium Argum.

Quartum Argum.

Quintum Argum.

1. Fundam-

Quemadmodum autem animal ipsum per visum à natura receptum, postea per se res obiectas videt: ita & anima per intellectum à natura concessum, res postea intelligit & contempletur. Propterea, s. Ethic. c. 11. asserbat, neminem esse à natura sapientem: hoc tamen inter alia, inter Sensum, & Intellectum interest: quod Sensus facile in suorum cognitionem peruenit; quia eius cognoscendi modus, vnus & facilis, ac certus est, scilicet ab ipso obiecto praesente moueri: at Intellectus magna difficultate rei speculationem consequitur; cui res in communi intelligitur; & modo difficili procedat, scilicet ex nostrica, q̄ ignota sunt, indagado, quae Discursum vocamus. Hic autem modus multis est expositus erroribus, cum quid ex quo, & qualiter sequatur, sit obscurum, nec Intellectui, secundum se, peritium. Vnde Arist. 3. de Anima, c. 3. maximam vitae partem sub errore homines ducere arbitratur. Hinc enim Intellectus in multis incidit deceptiones.

Intellectus
facile errat.

2. Fundam.

Sic 2. fundamentum. Quauis modus procedendi in rerum cognitione, non sit nobis statim notus, aliqua tamen ex parte notus est; cum solo lumine naturali intellectus, aliquos discursus, & ratiocinationes cognoscimus: hoc tamen non sufficit, vt absolute rem omnem speculemur, vt optime docet Auic. in sua Logica. 2. Natura, inquit, & prima in choatio hominis non fuit sufficiens ad verum cognoscendum, fuit ergo opus aliqua arte, per quam modum procedendi in cognitione haberemus, vt tali modo perspecto, postea ad rerum speculationem accederemus. Hae autem ars fuit Logica, seu Dialectica, q̄ modum vniuersalem tradit rem quamlibet speculandi: propter quod à Boetio dicitur Dialectica, scientia discernens verum à falso. A S. Tho. vero scientia rationalis, actum rationis directiuam. Ab Augustino sic definitur: Logica est ars artium, scientia scientiarum, qua aperta est alicui aperiuntur, & qua clausa oes alicui clauduntur. Est enim, quae ostendit viam cognoscendi. Et ab Alber. Magno lib. Praedicab. c. 3. Logica est, quae à phantasias, quae videtur & non sunt, liberat; errores damnat, falsitates ostendit, & lumē rectum in omni opere contemplationis praebet. Hae autem Logica acquiritur, Non enim à natura est. Nam quamuis initium aliquod à lumine naturali habeatur (quae

aliqui Logicae naturalem vocant: & Arist. 1. Rhet. ad Theo. c. 1. dicit, homines à natura Dialecticos & Rhetoricos esse); non nisi consummatio tamē & perfectio à magistris, vel longa observatione, sicut alij habitus ex assidua operatione in nobis sunt, acquiritur.

Sit tertium fundamentum, quo Dialectica inuenio explicatur. Sepse homines multa operantur non cognoscentes modum, quo operantur, sed modum tantum naturaliter tenent: & inde multa à casu dicuntur facere: ita fit in intelligendo. Homo enim naturaliter modum intelligendi habet, cum homo absque villo magistro in multis discit, & ratiocinetur: vt dicit Arist. 1. Ethic. c. 1. non tamē modum hunc semper intelligit & aduertit, ac propterea nescit talem modum applicare omnibus rebus, quibus applicari potest. Et idē non semper eodem modo in multis ratiocinatur. Praeterea cum modum cognoscendi non intelligat, nescit bonum à malo distinguere, & ob hoc frequenter decipitur: imo nec certam consequitur cognitionem, modo ignorato, cum cognitio certitudinis modi non exigua rei cognitae certitudinem asserat. Fuit igitur Dialectica inuenta Dialectica ex observatione cauta, & diligenti huius modi, quae homines naturaliter intelligendo obseruauit: qua obseruatione rebus cognitis, homines supra ipsi modum se reflexerant, ipsius naturae considerantes: & paulatim plurimum successione, id quod homo naturaliter, & esse praestabat, ad artem redatum est, & haec est Logica. Quod eleganter Aristot. docet 1. Rhet. ad Theo. c. 1. probans Dialecticam, & Rhetoricam posse esse artes ex eo, quia id quod temere, & naturae ductu fit, ad rationem rectam redatum, fit ars, vt fit in ipsis artibus.

3. Fundam.

Homo naturaliter
discurrendo ratiocinat.

Dialectica
vt sit inuenta.

His igitur suppositis fundamentis sit prima Conclusio. Modus intelligendi per Discursum (qui vsus Logicae dici potest) est homini naturalis, nec sine illo Scientiam aliquam potest consequi. Haec manifesta est, cum naturaliter homo sit discursiuus, sicut risibilis, aut disciplinabilis: nec in hoc potest, nec debet dubium cadere. Vt probauit etiam ex Arist. 1. Rhetor. & 1. Ethicor. in tertio Fundamento.

1. Concl.

Secunda Conclusio. Aliqua cognitio modi, est homini naturalis: id est, sine aliquo magistro, sed per seipsū absque villo labore

2. Concl.

Dialectica
non est à
natura.

percepta ex experientia: cum lumen naturale rationis aliquas consequutiones manifestet, qualis est illa, quæ in modo perfecto primæ figuræ sit.

3. **Conclu.** Tertia Conclusio. Consummata cognitio modi intelligendi, quæ Logica dicitur, non habetur, nisi per doctrinam à magistris, vel propria inuentione, quæ magno errandi periculo, & longo labore fit, atq; in his non est controuersia aliqua.

4. **Conclu.** Quarta Conclusio. Cognitio modi intelligendi, siue naturaliter sit nota, siue per inuentionem acquisita, siue per doctrinam accepta, est necessaria simpliciter ad alias Scientias perfectè acquirendas, ideoque est ante illas discenda.

Probatur primò. Res non scitur, nisi cognoscatur, quia aliter se habere nõ potest: sed hoc fieri non potest, nisi cognoscatur syllogismi illatio certissima, ergo Logica

(cuius est syllogismus cognoscere,) est ad Scientiam necessaria. Añcedens est Arist.

1. Post. c. 2. Scire, inquit, abstraham, cū cognoscim⁹ tē ex sua causa, & q; aliter se habere nõ potest: quod fit, quādo necessitatem syllogismi cognoscimus, vt explicat Alb. Ma. 1. Post. tra. 2. c. 1. Præterea 2. cognoscere nõ possimus, nisi inueniēdo & iudicādo: sed nõ potest cognosci, an aliquid sit inuentū, vel non inuentū: nec similiter, an rei processerit ex principijs, vel nõ processerit, nisi per Logicā. Ergo est necessaria simpliciter.

Hæc est sententia ipsius Aristi. 2. Met. c. 3. ybi impedimentū vnum ad Scientias capeſcendas doctōri non prius tenere modū sciēdi, quē Aucrotes & alij vocant Dialecticā. Etiā ex Logicæ ignorantia sapissimè in errores Sciētiarū antiquos lapsos fuisse tradit, 1. de Partibus animalium, c. 1. Præterea Aui. in sua Logica, c. 2. inquit, esse necessariam: & Alb. Mag. Pre. cab. c. 3. inquit, nesciens Logicā, etiā scire aliquid videtur, nescit tamen, cū rationem sui sciti nesciat: & se habet ad scitum & actum sciēdi, sicut ignis ad comburendū lignum. Ac propterea dicitur Augustinus. clausa Dialectica, omnes clauduntur Sciētiaz: nimirū, quia ignorato modo sciēdi, ignoratur res. Quod idem manifestat Arist. 1. Meta. signū sciētiam est, posse docere: docere verò non potest, qui rationem sciti ignorat. Hæc tādē conclusio est Algaze. suæ Logicæ, c. 2.

Ad primū ergo argumentum, Respondeo. Ad 1. nego, negando minorem. nullus enim Scientiam consequitur absq; aliqua Logicæ cognitione, vel lumine naturali habita, qualis est cognitio aliquarum rationum Mathematicarum, vel propria obseruatione & diligētia acquisita; qualis forsitan fuit Hippocratis, vel à magistris accepta, cum tamen illa, quæ naturaliter habetur, non sit sufficiens ad scientiā totam, sed quæ vel est multo tempore inuenta, vel accepta ab alio. Idē dicitur, Logicam esse necessariā simpliciter ad Scientias; siue inuentā, siue acquisitam. Ius verò Ciuile & Pontificū, demonstrandi seu sciētiæ metho do non traditur. Non enim res per causas & principia comprobantur, sed sola autoritate creduntur: ut plurimum etiam ad perfectā eius cognitionem Dialectica conducit.

Ad 2. Circa minorem est considerandū, quod in syllogismo, argumentatione, & reliquis instrumentis, possumus duo considerare; Vnū est Forma, alterum Materia, ex qua fiunt. Quælibet ergo Scientia dat materiā arguēdi, sed Logicæ formā. Itaq; si formā consideres, vna potest esse in plurib⁹ materijs: sicut vna forma & figura Regis potest imprimi auro, argento, & ferro: ita vna argumentationis forma varijs potest aptari: Itaq; consideratio Formæ, est cōmunis, & ad Logicū pertinet: consideratio Materiæ ad particulares sciētiās pertinet, q̄ tales res considerant: Vnde Aristi. 1. Rhe. ad The. c. 1. inquit: Dialectica est eorum, quæ omnium quodam modo, & nullius determinatæ sciētiaz sunt. Et 1. Elench. ca. 3. dicit, duplicem esse redargutionem: quæ dā est Particularis, q̄ in sciētia particulari fit: nimirū in certa materia: quæ dā Cōmunis & generalis, & hæc est Dialectica. Vnde Auer. distingubat duplicē modū sciēdi, Vniuersalem, & Particularē, q̄ in qualibet Sciētia per se fit: ex alijs enim principijs cōstat syllogismus Mathematic⁹, quā Physic⁹, sed eōdem est forma. Vide Auer. de hoc, 2. Met. c. 15. 3. Ethic. cō. 3. & Paraph. 1. de Partibus Animalium, & Proemio 12. Meta. idē etiam Albertus in principio suæ Logicæ docet. Cōstat autē, q̄ nõ possit in vlla sciētia definitio, diuisio, argumentatio in particulari fieri: nisi præcognoscatur in Vniuersali q̄ sit in Logica. Duplex itaq; est modus

Aristot. 1. Rhetor. ad Theo. ca. 1. tunc vehementer creditur, cum demonstratum esse putauimus.

Ad 2. In Argumentatione duo consideranda, Materia & Forma.

modus cognoscendi, Vniuersalis omnib. scientijs communis, qui diuisione, definitione, argumentatione fit: aliter Particularis, secundū quē, in qualibet scientia diuersi modē proceditur, ac varia est method⁹. Vnde duplex Logica, Vniuersalis cognitio prioris modi. Particularis cognitio posterioris. De particulari loquitur Arist. 1. de part. animalū, c. 1. in principio, & vocat peritiā. Hęc distinctio est ex locis illis Auer. Et 7. Met. cō. 2. Et 1. Phys. cō. 33. & 8. cō. 70.

Ad 3. Ad tertium respondēdo, cōcedendo dicta Auer. & Auicennarū. Dicimus tamen tria, Primum, quōd simul cognoscimus rem, & vtrum modo cognoscēdi, cū discurrentes cognoscimus per intellectū. Secundo, res possumus intelligere, non cognito modo intelligēdi, nō tamen illa cognitio dicitur Scientia: vt ostensum est in cōclusionē quarta. Vnde fit, vt quāuis in Inuentione Dialecticę præcesserit rerum cognitio cognitionē modi: nunquā tamē illa fuit scientia, quousq; illa aduenit, & sic natura prior fuit qualibet alia scientia: potius ergo rei cognitio antecessit Logicā, quā Scientiā rei. Cognitio, n. rei, sine cognitione rationis, quę Logica est, nō est Scientia. Tertio, post Inuentionē autē, eius cognitio antecedit via doctrinę omnes alias Scientias.

Ad 4. Ad quartum facilius est solutio. Nō enim traduntur fallacię syllogismorū in Dialectica, vt eis vitamur, sed vt eas cognoscētes magis rectum syllogismum intelligamus: vt que intellectum nostrum ab erroribus, qui ex ignorantia earum acciderē poterat, liberemus.

Ad 5. Ad quintum respondēdo: ad eas tantum Scientias Dialecticā necessariam esse, quas antecedere pōt. Quo fit, vt cū ante seipsam esse non possit, non deatur ad seipsā necessariā, sed ad alias oēs Sciētias: quamuis, & in ipsa quoque Dialectica pars vna cognita alteri proficit ad partē alteram melius cognoscendam. Imō verō id, quod est naturę, iuuat ad eandem quādam, & imperfectam primam Dialecticę cognitionē, & hęc imperfecta, rursus facultatem præbet ad perfectiorem: & ita gradu quodam ipsa seipsam perficit, vsq; ad summā vltimā perfectionem. Quā ob rem etiam ad seipsam licet diuersis gradibus, est necessaria. Hęc de prima questione.

Vtrum Logica sit Scientia?

Circa Tituli declarationē oportet aduertere, Scientiā dupliciter sumi: Vno modo pro ipso Actū, scilicet pro cognitione, qua cognoscimus, quę Scientia Actualis dicitur: Altero modo, pro Habitu & promptitudine, quę ex frequentī alieuius cognitione in potentia cognoscēte remanet. Vt enim ex assidua circa aliquid operatione, quę dā in nobis gignitur facilius ad operandū postea, quę dicitur Habit⁹: ita ex frequentī intellectu alieuius, in intellectu superest prōptitudo ad cognoscendum, quod dicitur Habitus cognoscitiuus, & Scientia Habitualis. Est autem discrimen inter vtranq;. Actualis non est, nisi illo tempore, quo contemplantur: Habitualis verō, etiam nobis non cognoscētib⁹ adest, & per eam ad cognoscendum actualiter sumus prompti, & certi.

Oportet præterea aduertere, Scientiā 2. distinct. Actualē, quā Habitualē dupliciter vsurpari. Vno modo Cōmuniter, pro quacūq; cognitionē, præsertim intellectus, siue sit rei cōtingentis, siue rei necessarię: idq; siue certa, siue incerta ratione sciamus: quo pacto omnes artes etiā Mechanicę scientias vocam⁹, & secundū q̄ Scientiā dēimur etiā scire quęcūq; cognoscimus. Altero modo propriē, p̄ cognitionē rei tantū necessarię, & per suā causam ac demonstratiōnem, vt dicimus: quo pacto Arist. cōsiderat 1. Post. c. 2. Inter hanc autem Scientiam Actualē Propriē dictā, & Habitualē, est discrimē. Actualis, n. multiplicatur secundum numerum propositionū cognitarū: alia, n. cognitione actuali cognoscitur: homo est sensibilis, alia: homo est disciplinē capax: alia, singulę propositionē, quę diuersis demonstratiōnib⁹ demonstratur. Et hoc docet Arist. 1. Ele. c. 3. In finitū, inquit, sunt Sciētie, quia & demonstratiōnes infinitę. At Sciētia Habitualis non multiplicatur secundū numerū conclusiōnū: imō sub vna Sciētia Habituali cōtinētur multarū demonstratiōnes: vt sub vna Geometria, sub vna Arithmetica, plures conclusiōnes sciuntur. Quo autē modo Sciētie Habituales multiplicentur, inferius docēbitur. Questio igitur est de Habituali sciētia, iā Cōmunitē

1. distinctio
Scientiæ in
Actualē
& Habitua-
lem.

2. distinct.
Scient. in
Cōmunē
& Propriā

Tituli que-
stionis sca-
sus.

ditte

niter accepta, quàm Propriè Est enim sensus questionis: An Logica sit Scientia proprie dicta, an còmuniter dicta? quòvis còmuniter dicta absolùtè non est dicèda scientia, Quod autè dicitur de Habituali, dici potest etiam de Actuali: cùm ab Habituali procedat Actualis.

1. Opinio.

Circa secundum fuit quorundam antiquorum opinio, vt Themistij, 1. Post. c. 24. quã sequitur Egid. Roman. 1. Elen. in principio. & aliqui notericij: Logicam nò esse Scientiam propriè dictam, sed organum & instrumentum, quo Scientiæ acquiruntur. Pro hac autem opinione potest multipliciter duci argumentum. Primò Modus sciendi non est Scientia, Logica est modus sciendi: ergo non est Scientia. Maior est nota: modus enim operandi nò est ipsa operatio: Minor verò est ipsi⁹. Arist. 2. Meta. cap. 5. vbi ait, Absurdum esse querere scientiã simul & modũ sciendi: vbi per modũ sciendi Dialecticam intelligit, vt D. Tho. & alij exponunt. Et idem ait, 2. Metap. ca. 2. & Auerto. eodem 2. comment. 15. Præterea, Scientia versatur circa aliquod obiectum, .i. tractat de aliqua certa re, at Logica non tractat quicquã determinatũ, ergo nò est Scientia. Maior est Arist. multis in locis præsertim 4. Meta. c. 1. & lib. 11. Met. c. 6. & 1. Post. c. 23. Minor est ipsius Arist. expressa, 1. Elen. c. 11. in principio, & 1. Post. in c. 3. in fine. Rhetor. ad Theod. ca. 1. in fine, & 4. Metap. tex. 5. Tertio argumēt. Scientia est de rebus necessarijs, at Logica est de syllogismis, argumētationib⁹, quæ nò sunt res necessariæ: imò aliquãdo sunt, quando disputatio fit: cessante autè disputatione, nò sunt: ergo nò est Scientia. Maior est Arist. 1. Post. c. 7. Vltimò. Vna pars Logicę est de ceptoria, & potius est ad errores, quàm ad scientias concipiendas, ergo Logica non est, saltem secundũ eam partem Scientiæ.

Probatio

1. Opinio.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

2. Opinio.

Vide hæc res, q̄ Alex.

1. Prior in prologo

ibidè Philop.

& Alpharana,

& Nyp. qui la-
tè id disputant.

Themistij⁹

1. Post cap.

24. eam negare esse scientiam.

At opposita sententiã est communis, nèpè Logica esse propriè Scientiam: quã sequitur S. Tho. 4. Met. lect. 4. & Scot. q. 1. super prædicab. & Albert. Mag. suæ Logicę c. 6. & Aui. ca. 1. suæ Logicę. Solet autè ista quæstio ab antiquis sub ista forma exprimi: Vtrum Logica sit pars Philosophiæ? vt videtur est apud Boet. in prologo super Porphy & Alber. cap. 2. Logicę, & Aui. ca. & Alfarab. in principio suæ Logicę.

Pro huius quæstionis determinatione sit 1. Funda. primum fundamentum. Scientiæ propriè dicta, est habitus certus & euidens rei necessariæ: scilicet per suam propriã causã. In qua definitione tres Scientiæ continentur conditiones. Prima, Quòd sit de re necessaria, id est, quæ aliter se habere non potest; res enim mutabilium & variabilium, quæ modò sunt, & postea mutantur, non est Sciëntia, 1. Post. c. 24. ob quam ratione Singularia & Entia per accidens ad Scientiam non spectant; vt docet Arist. 7. Met. ca. 15. Secunda, Quòd sit cognitio rei per causã. Cũ enim res etiam necessarias absq; causã cognoscimus, scientia nò est: cùm scire rem, sit per causã cognoscere, 2. c. 11. Post. & Phys. ca. 1. & 1. Met. c. 3. Tertia conditio est, Quod ista cognitio sit Certa, & Euidens. Certa, ad excludendam opinionem, quæ non est certa, Euidens, ad excludendam fidem, quæ licet certa sit, est tamen obscura. Hæc autè sunt, quãdo talis cognitio procedit per syllogismum bonũ & perfectũ. Syllogismus enim bonus rem necessariam probans per suam causã, qui demonstratio dicitur, generat Scientiam.

Sit secundum fundamentum maxime animaduertendum: ex cuius in cõsideratione, non parua multis accedit deceptio. Aliud est Modus operãdi, aliud Cognitio modi operãdi. Modus operãdi simul est cũ ipsa operatione. At cognitio modi operãdi, est tantũ in potentia cognoscente. Verbigratè Est mod⁹ quidam operãdi ignis, & hic est simul et ipsa operatio, huiusmodi cognitio est in homine cognoscente. Vnde potest esse longè diuersum vñ ab altero Ita similiter est modus intelligendi res, & est cognitio modi. Hæc duo, quãuis in eadè potentia sint, scilicet in intellectu, vñ tamè ab altero secerantur. Modus enim cognoscendi rē, est idē cũ Cognitione rei. At Cognitio ipsi⁹ modi, est alia cognitio per se distincta. Modus igitur cognoscendi nò est Logica, sicut res scita nò est Scientia: sed Cognitio & contemplatio ipsius modi est Logica. At verò quia ipsa Cognitio modi, quæ Logica est, est in eodem, & in eadè potentia, in qua est ipse modus cognoscendi, sit vt aliqui ea in re decepti fuerint, idē esse vtrumq; arbitrantur. Fit rursus, vt intellectus cognitio suo modo cognoscendi, in-

2. Fundam. Aliud modus operãdi, & aliud est Cognitio modi.

Logica est cognitio modi intelligendi.

uetur per talem cognitionem ad intelligendum perfectius: quod non firin igne; quia ipse cognoscit suum modum operandi: Propterea qui suum modum cognoscit, potest illi iuare. Ex quo processit illa antiqua distinctio Logicæ, quam habet S. Tho. 4. Meta. lect. 4. & Scotus, & alij, in Doctentem, & Vtentem. Vocatur enim Logica Docens, quæ modum cognoscendi cõtemplatur. Vocatur Vtens ipsamet, quatenus cognita, modum intelligendi perficit, & per eam Logici certò, promptè, in omnibus discursus, & syllogismos componunt, & varijs rerum naturis applicant. Hoc obseruandum est maximè.

Distinctio
Logicæ in
docentem
& vtentem.

1. Cõclusi.
modus sci-
endi non
est sciëntia.

His suppositis sit prima Conclusio. Modus sciendi seu intelligendi non est Sciëntia, nec similitur Logica, secundum quod ea vtitur, vt perfectiori modo cognoscamus. Hæc est conclusio manifesta. Modus enim operandi, vt modus est, non est operatio, sed qualitas operationis: & similitur ille vsus Logicæ non est sciëntia, sicut vsus rei, vt vsus est, non est ipsa res. Quare nec vsus Logicæ est Logica absolutè, nec secundum tale considerationem est Sciëntia, sed dicitur Logica Vtens, improprio forsitan vocabulo. Potius dicenda passiuè, Logica Exercentia.

2. Cõclusi.
Logicam
esse sciën-
tiam.

Secunda conclusio Logica Docēs, quæ scilicet tradit & speculatur ipsum sciendi modum, absq; dubio est propriè Sciëntia. Et præter authoritates Doctorū inductas, probatur ratione sumpta ex definitione ipsius Sciëntiæ, expressa in priorū fundamentis. Logica est habitus certus, & euidēs rei necessariæ per suam causam, & per demonstrationem: ergo est Sciëntia. Consequentia est certa: Antecedens probatur. Conclusiones enim, quæ in Dialectica traduntur, sunt necessariæ & demonstratæ, sicut illæ, quæ sunt in Physica. Sicut enim est ista necessaria: Corpus naturale mouetur, ita demonstratio generat sciëntiã: Syllogismus Topicus constat ex probabilibus, & sicut Physicus demonstrat illam conclusionem per suam causam, scilicet: omne habens naturam mouetur, corpus naturale habet naturam, ergo mouetur: ita Dialecticus seu Logicus iussu demonstrat conclusiones. Omnis syllogismus procedens ex probabilibus generat opinionem. To-

picus est huiusmodi, ergo generat opinionem. Secundò, Illa est vera Sciëntia, quæ habet propriū subiectum, circa quod versatur, de quo proprias passionēs cõsiderat, & per propria principia demonstrat: Dialectica verò est huiusmodi. Nam siue Ens rationis eius subiectū assignetur (vt postea dicemus) siue argumentatio, aut syllogismus, aut quoduis aliud, tam è illud speculatur, & eius propria principia, & partes, &c.

2. Argum.

Item quãuis Dialectica sit utilis ad omnes alias disciplinas & sciëntias ad discendas, non idèo id amittit, quod habet in se, per se, & ex se, etiam si non esset alijs utilis, vel necessaria. Sicut & alix Sciëntiæ, quæ alijs sunt utiles vel necessariæ, non idèo amittunt nomen Sciëntiæ. Declaratur similit, vt bonum aliud est honestū, aliud est vtile, sed tamè in aliquo vtuntq; simul coniungi contingit, vt & idem sit honestū & vtile. Vt, verbi gratia, fortiter in bello pugnare, ad sui & luorū defensionè. Nec verò quia illud bonum sit vtile, idèo amittit rationem honesti, sed in se, & per se est honestum: ita Sciëntia vna, vt Verbi gratia, Dialectica; quãuis sit ad alias omnes utilis vel necessaria, non idèo rationem Sciëntiæ, quam habet ex se, & in se amittit: quã etiam si nulli esset utilis, vel ad nullã Sciëntiam viã præstaret, tamen in se haberet.

Ad primum argumentum respondeo: concessa maiori, negando minorem, si loquatur de Logica docente. Ista enim non est modus sciendi, sed speculatur & ostendit modum sciendi: nec Aristot. vel Aucr. docet, Modum sciendi, esse ipsam Logicam, sed dicit prius oportere cognoscere Modum sciendi, quàm alias Sciëntias, non verò simul vtuntq; quætere. Cognatio autem hæc modi Logica est.

Ad 1.

Ad secundū respondeo: Dupliciter posse Logicam considerari, Aut scđndum ea instrumenta, & modum sciendi, de quo tractat. Aut secundum materiam, cui talis modus & instrumenta applicantur. Si Logica primo modo consideretur, habet obiectum determinatum de quo sit, nempe ipsa instrumenta & modum sciendi, & secundum hoc, est Sciëntia determinata: At si consideretur secundum materiam, cui applicatur eius instrumenta, est admodum vasta, quia dat modum cognos-

Ad 2.

lum: Est ars, q̄ circa humana corpora versatur: sine: Est ars sanitatis effectiua, ab vtroq; vero: Est ars, quæ circa humana corpora versatur eorum sanitatis effectiua.

His suppositis, est sensus quæstionis, nõ de Vnitate Numerica. Clarum est enim, esse plures secundum pluralitatem subiectorum. Sed de Specifica, seu Generica: scilicet an sint plures Logicæ species, seu Genera, quæ de diuersis rebus tractent? Hæc de titulo quæstionis.

Tit. quæstionis sensus.

1. Opinio.

Circa secundam quæstionis partem fuit opinio Nominalium, multas esse Logicas, iuxta numerum eorum, quæ tractantur. Vnde alius est habitus & alia Logica, quæ docet Definire, alia, quæ docet Diuidere: alia, quæ docet syllogismos topicos, & alia, quæ docet demonstratiuos. Imò secundum numerum conclusionum, quæ in Dialecticis sunt, esse Logicas, & habitus. Hæc sententia probatur primò. Habitibus distinguuntur per obiecta, sed in Logica sunt plura obiecta specie differentia, ergo nõ est vna Logica. Maior est certa. Minor patet: nam alia Logicæ pars est de syllogismo, alia de Demonstratione, alia de Diuisione. Probat secundò. Potest quis habere habitum, & esse promptus in definitionibus cognoscendis, non autem in demonstrationibus seu syllogismis, ergo alius est habitus pro illis, alius pro his. Atque ideo non est vna Logica.

Comprobatio 1.

Opinio.

1. Argum.

Alia fuit opinio Capreoli, Prolog 1. Senq. 3. quem sequuntur aliqui discipuli S. Thomæ: Hi enim sustinent, Logicam esse vnã specie, & vnico habitu simplicem. Vt enim in igne non sunt multi colores, sed vnicus, quo diuersa calefacit, ita in intellectu est vnica simplex qualitas & habitus, quo omnibus conclusionibus, quæ in Logica sunt, assentimus. Ista sententia probatur primò. Ita se habet habitus ad suum obiectum, sicut potentia ad suum: sed vnica est potentia simplex, qua multa percipiuntur obiecta, purè vnicus visus, quo multos colores vidimus: ergo vnicus & simplex erit habitus, quo multas conclusiones vnici rationis cognoscimus. Secundo Logica est vnã scientia, ergo est vnus habitus, ergo est vnã qualitas. Tercellario, à Specie ad Genus: sicut est vnus homo, ergo vnus animal, ergo vnus corpus.

2. Opinio.

1. Argum.

Alia fuit opinio Capreoli, Prolog 1. Senq. 3. quem sequuntur aliqui discipuli S. Thomæ: Hi enim sustinent, Logicam esse vnã specie, & vnico habitu simplicem. Vt enim in igne non sunt multi colores, sed vnicus, quo diuersa calefacit, ita in intellectu est vnica simplex qualitas & habitus, quo omnibus conclusionibus, quæ in Logica sunt, assentimus. Ista sententia probatur primò. Ita se habet habitus ad suum obiectum, sicut potentia ad suum: sed vnica est potentia simplex, qua multa percipiuntur obiecta, purè vnicus visus, quo multos colores vidimus: ergo vnicus & simplex erit habitus, quo multas conclusiones vnici rationis cognoscimus. Secundo Logica est vnã scientia, ergo est vnus habitus, ergo est vnã qualitas. Tercellario, à Specie ad Genus: sicut est vnus homo, ergo vnus animal, ergo vnus corpus.

Confirmatio 2.

Opinio.

1. Argum.

Alia fuit opinio Capreoli, Prolog 1. Senq. 3. quem sequuntur aliqui discipuli S. Thomæ: Hi enim sustinent, Logicam esse vnã specie, & vnico habitu simplicem. Vt enim in igne non sunt multi colores, sed vnicus, quo diuersa calefacit, ita in intellectu est vnica simplex qualitas & habitus, quo omnibus conclusionibus, quæ in Logica sunt, assentimus. Ista sententia probatur primò. Ita se habet habitus ad suum obiectum, sicut potentia ad suum: sed vnica est potentia simplex, qua multa percipiuntur obiecta, purè vnicus visus, quo multos colores vidimus: ergo vnicus & simplex erit habitus, quo multas conclusiones vnici rationis cognoscimus. Secundo Logica est vnã scientia, ergo est vnus habitus, ergo est vnã qualitas. Tercellario, à Specie ad Genus: sicut est vnus homo, ergo vnus animal, ergo vnus corpus.

2. Argum.

Pro decisione huius quæstionis sit primò fundamentum. Intellectus nos ter habet duplices operationes. Prior operatio est qua res ipsas simplici, vel cõposita cognitione percipit; vt quãdo cogitat hominem, leonem, plantam; seu, hominem esse animal, leonem non esse hominem; & talis operatio dicitur apprehensio. Posterior operatio est, assentire, & acquiescere reb. cognitis & apprehensis cognitione cõposita, quæ operatio dicitur iudicium, sicut etiam dissensio: vt quãdo iudicat, ac assentit huic: Homo est animal; dissentit verò huic: Homo est lapis: & ex hac operatione oritur veritas vel falsitas: non enim est deceptus intellectus in apprehensione; quantum cumque apprehendat aliter, quàm se habet res: sed quando assentit apprehensioni rei, nõ sic se habentis. Verum autem est, quando assentit apprehensioni rei sic se habentis, Scientia ergo, quæ intellectum perficit ad verum, prioris perficit actus iudicij intellectus, vt assentit: cui assentire oportet: dissentiat, cui dissentendum est. Propterea scientia dicitur habitus iudicatiuus. Præter hoc etiam perficit intellectus apprehensionem. Nam qui facit apprehensiones & compositiones rectas, per scientiam efficit, quibus assentit.

1. Fundam. Operatio- nes intel- lectus suæ duæ.

Sit Secundum fundamentum. Ad has duas operationes exercendas duo concurrunt. Ex parte rei, quæ intelligitur, vñ aliterum, Ex parte intellectus. Ex parte rei cõcurrit ipsius similitudo recepta in intellectu: vt enim visus ad videndum recipit in se quandã obiecti imaginem, seu similitudinem, quæ dicitur species: ita intellectus ad intelligendum. AIterum ex parte ipsius intellectus, scilicet promptitudo ad facilius & certius iudicandum, quod dicitur habitus. Est tamq̄ inter vtrũq; discrimen. Species enim est necessaria ad cognitionem, ita, vt sine ea cognitio esse nequeat; at habitus non est necessarius simpliciter ad iudicandum: cum solus intellectus iudicare possit: sed ad perfectius iudicandum, & cognoscendum; habitus enim perficit operationem potentia, vt docet Arist. 7. Phys. cap. 3. Scientia igitur est ipse habitus intellectus ipsum ad iudicandum de rebus apprehensis perficiens.

2. Fundam. Ad intel- lectus opera- tiones, cõ- currunt duo.

Sit Tertium fundamentum, Habitibus 3 Fundam.

Habitus & scientiæ distinguuntur per distinctionem rerum, de quibus tractant, & circa quas versantur, non tamen quæcumque rerum distinctio diuersas scientias facit, sed distinctio obiecti formalis. In obiecto enim & re qualibet, quæ sub scientia continetur, duo sunt consideranda, sicut in obiecto potentiali: Vnum, id, quod talis scientia cognoscit, & circa quod talis potentia operatur: ut albedo, quæ videtur ab oculo; planta, quæ consideratur à Philosopho. Alterum, id, ratione cuius, illud prius sub tali scientia cadit, seu à tali potentia percipitur: ut in visu est color; Albedo enim videtur ab oculo, quia color est, & planta consideratur à Philosopho, quia corpus naturale est: prius dicitur obiectum materiale, posterius autem formale obiectum. Potest esse, ut multa obiecta materialia continentur sub vnicò formali, ut albedo, nigredo, rubedo, sub colore, cuius ratione à visu percipiuntur. Distinctio igitur Generica, seu Specifica Scientiarum, ab obiecti unitate vel diuersitate formalis sumenda est: ut enim non ponitur diuersus visus ad albedinem percipiendam, & alius ad nigredinem (quia quæuis sint duo obiecta, sunt tamen materialia, & conueniunt in vnicà ratione formali coloris) ita in Scientiis fit: licet multa tractentur, tamen si sub vnicà formali ratione comprehendantur, erit vna Scientia Generice, vel Specie.

Conclusio.

His igitur suppositis, fit prima Conclusio: Logica absolutè & simpliciter est dicenda vna scientia. Hæc probatur. Vna scientia est, quæ est vnus obiecti, sed Logica vnicum habet obiectum, ergo est vna scientia. Maior est Arist. Post cap. 23. Minor est certa, & probatur inferius, esse ens ratio nis Logicum, seu sciendi modum, quod idem est Neq; argumētum Nominalium prius factum quicquam probat. Quamuis enim multæ sint res, quæ tractantur in Logica, tamen conueniunt sub vnicà ratione formali obiecti, scilicet quæ ad argumentationem ordinantur: sicut in Philosophia & quæuis alia Scientia.

Conclusio.

Secunda Conclusio: Logica plures partes habet sub se Specie differentes, quæ tamen sub vnicà ratione formali generica conueniunt, ac propterea vnus est generis Logica ipsa. Hæc conclusio patet. Nam in li-

Probat.

bro De interpretatione est aliud partiale obiectum, aliud in libris Priorum, aliud in alijs: hæc tamen omnia sub ratione modi sciendi seu argumentationis comprehenduntur, quam Logicus primò considerat.

Tertia conclusio. In Logica sunt plures habitus partiales secundum diuersas partes præcipuas ipsius Logice, & hoc patet secundo argumento Nominalium: non tamen propterea sequitur esse plures Logicas, seu plures partes Logice: Logica enim constat ex pluribus habitibus partialibus vnâ Scientiam facientibus: quia eorundem obiecta sub vnicâ ratione generica formali conueniunt. Nec est simile de potentia. Nam Potentia à natura est. Habitus verò partim ab obiecto fit, partim à nobis. Ad aliud autem quo arguitur: Est vna Scientia, ergo vnus habitus: concedo consequens in hoc sensu: quod est vnus totalis, constat tamen ex multis partialibus. Vse est hoc præter doctrinam Arist. qui 3. Met. ca. 6. docet, quæ sunt plura in vno genere, possunt vnum esse in altero: ut plures milites in ratione substantiæ sunt multi, in ratione quantitatis sunt vnus numerus.

Quarta Conclusio. Probabilis est sententia Capreoli, quod sit vnus simplex habitus, ut probant argumenta, & alia, quæ possunt adduci. Sed quia admodum Metaphysica est, remittatur in proprium locum.

QVAESTIO IV.

Vtrum Logica sit Scientia Speculatiua, an Practica?

In disputatione præsentis primò nobis, quis sensus huius questionis sit, aperendum est. Practica scientia idem est quod operatiua. Speculatiua verò idem quod cognoscitiua, seu contemplatiua. Dicitur autem Scientia Practica illa, cuius cognitio ordinatur ad opus; id est, quando per eam cognoscimus, ut operemur: Speculatiua vero, per quam solum cognoscimus; nec talis cognitio ad opus est aliquod ordinata. Iuxta hoc queritur de Logica, an sit Practica vel Speculatiua?

Fuit sententia quorundam Neotericorum, Logicam esse practicam: huius opinionis, est primum argumentum. Illa Scientia est Practica, cuius finis est operari; sed finis Logicae est operari, ergo est Practica.

3. Conclusio.

4. Conclusio.

Quid scientia practica & speculatiua?

1. Opin.

1. Argum.

Acta.

Atica Maior est nota Minor phatur. Quia finis eius est, syllogismos & discursus facere, hoc autem est operari. Secundo. Scientia Practica est de obiecto operabili & factibili nobis: At obiectum Dialecticę, scilicet argumentatio, est à nobis factibile, et quo est Practica. Tertiò: Scientia Practica causaliter dirigendis, & ordinandis aliquibus operationibus nostris: vt ars pingendi ordinatiales operationes, quibus pingimus: similiter reliquę artes: sed Logica versatur in dirigendis intellectus operationibus, vt ait S. Thom. primo Peri her. & 1. Post. ergo est Practica.

1. Fundam. Pro huius questionis determinatione Speculatiua & Practica Scientia vt conueniunt & distinguantur. fit primum fundamentum Scientia Practica & Speculatiua in vno conueniunt, in alijs differunt. Cõueniunt enim, quia, sicut per Scientiam Speculatiuam res cognoscimus, & de ipsis iudicamus: ita similiter per Practicam. Vt enim Physicus per Physicam cognoscit plantas; ita artifex per artem, & Scientiam practicam, cognoscit res, quas operatur. Differunt autem primò: In fine: per Scientiam enim Speculatiuam rem cognoscimus, nõ vt illam operemur; at per Practicam cognoscimus, vt operemur. Hęc autem conuenientiã Practicę & Speculatiuę, simul & differentiam, non male explicuit Auer. 2. Met. com. 3. per Speculatiuam, inquit, scimus vt sciamus: per Practicam sumus scientes, vt operemur. Est autem duplex finis, Intrinsicus, & Extrinsicus. Intrinsicus est, ad quem scientia ex sua natura ordinatur: Extrinsicus, (qui finis sciētis dicitur) est, quem sibi proponit, qui eam sciētiam habet, vel addidit: vt qui disceret Philosophiã animo lucrandi, vel qui disceret artem edificandi, vt sciret solum. Hic autem Finis Extrinsicus non facit scientiam Practicam aut speculatiuam: sed intrinsicus. Secundo differunt in modo operandi. Practica enim procedit in modo pratico, seu operationis: enim considerat rem, vt simul tradat modum operandi. Propter eam 2. Met. c. 3. dixit Arist. Practicam non considerat causam secundum se, sed in ordine ad opus. At Speculatiua solum procedit via cognitionis, nec modum tradit operandi. Hęc sequitur: cum practicę finis sit operari, & modo operatio procedat; quod necessarid

Finis scientiarum duplex.

propterea est Practica, licet hoc sit necessarium: quia potest esse Speculatiua de re, quę efficiuntur: vt Geometria, quę est de figuris. Sed differentia consistit in Fine intrinseco, vt vult Arist. 2. Met. c. 3. & in modo procedendi: ex quo fit, Scientiam Practicam & Speculatiuam non differre penes adum suum proprium immediatum: quia per vtramque primò intelligimus res: nec in obiecto, cum possit esse Speculatiua de re à nobis faciendā: sed in fine & modo. Vnde in quavis Scientia Practica, primò videntur Speculatio operum, quę tractat & facit: deinde præcepta faciendorum eorum operum, quo scilicet modo fiant, quę proprie cognitio est ipsa Practica. Sed hęc præterea duplex: vel in vniuersali, vt, Temperare agendum est, Emitteendus est sanguis in dolore laterali: Vel in Particulari, tunc, nunc, & hoc modo, quod est prudentiæ & expectati Medici.

Secundum fundamentum. Cum Scientia practica sit propter operationem: operatio autem duplex sit, quædam, quę dicitur Actio, quædam, quę dicitur Effectio, erit duplex Scientia Practica, quædam Actiua, quædam Effectiua. Actio verò est operatio immanēs, nec in aliquam materiã exterioriorem transiens vt trillari, sentire, amare. Effectio verò est operatio in materiã exterioriorem transiens, vt scribere, pingere, edificare. Scientia igitur Effectiua dicitur, cuius finis est reuolue habet exteriores operationes efficere: quales sunt artes Mechanicę. Vnde Aristoteles 6. Ethicorum cap. 3. Ar. ait, est habitus verus, cum ratione factiua. Scientia autem actiua, quę moralis dicitur, est, cuius finis sunt immanentes operationes: quales est prudentiã, quæ dicitur habitus verus cum ratione actiua.

Vnde Ari. 6. Met. c. 1. Omnis, inquit, scientia aut est Actiua, aut Factiua, aut Theoretica, aut Speculatiua. Sumit autem hic scientiam largo modo, pro quocunq; habitu intellectuio. Inter has tres autem scientias constituit discrimen quoddam notandum, 11. Met. cap. 6 & 6. Met. cap. 1. in speculatiuis principium inest ipsis rebus, id est, nos sumimus cognitionem ab ipsis rebus, & scientia nostra Speculatiua conformatur ipsis rebus: vt tunc perfecta sit, quando ipsis rebus adæquatur, Propterea obiectum

propterea est Practica, licet hoc sit necessarium: quia potest esse Speculatiua de re, quę efficiuntur: vt Geometria, quę est de figuris. Sed differentia consistit in Fine intrinseco, vt vult Arist. 2. Met. c. 3. & in modo procedendi: ex quo fit, Scientiam Practicam & Speculatiuam non differre penes adum suum proprium immediatum: quia per vtramque primò intelligimus res: nec in obiecto, cum possit esse Speculatiua de re à nobis faciendā: sed in fine & modo. Vnde in quavis Scientia Practica, primò videntur Speculatio operum, quę tractat & facit: deinde præcepta faciendorum eorum operum, quo scilicet modo fiant, quę proprie cognitio est ipsa Practica. Sed hęc præterea duplex: vel in vniuersali, vt, Temperare agendum est, Emitteendus est sanguis in dolore laterali: Vel in Particulari, tunc, nunc, & hoc modo, quod est prudentiæ & expectati Medici.

Secundum fundamentum. Cum Scientia practica sit propter operationem: operatio autem duplex sit, quædam, quę dicitur Actio, quædam, quę dicitur Effectio, erit duplex Scientia Practica, quædam Actiua, quædam Effectiua. Actio verò est operatio immanēs, nec in aliquam materiã exterioriorem transiens vt trillari, sentire, amare. Effectio verò est operatio in materiã exterioriorem transiens, vt scribere, pingere, edificare. Scientia igitur Effectiua dicitur, cuius finis est reuolue habet exteriores operationes efficere: quales sunt artes Mechanicę. Vnde Aristoteles 6. Ethicorum cap. 3. Ar. ait, est habitus verus, cum ratione factiua. Scientia autem actiua, quę moralis dicitur, est, cuius finis sunt immanentes operationes: quales est prudentiã, quæ dicitur habitus verus cum ratione actiua.

Vnde Ari. 6. Met. c. 1. Omnis, inquit, scientia aut est Actiua, aut Factiua, aut Theoretica, aut Speculatiua. Sumit autem hic scientiam largo modo, pro quocunq; habitu intellectuio. Inter has tres autem scientias constituit discrimen quoddam notandum, 11. Met. cap. 6 & 6. Met. cap. 1. in speculatiuis principium inest ipsis rebus, id est, nos sumimus cognitionem ab ipsis rebus, & scientia nostra Speculatiua conformatur ipsis rebus: vt tunc perfecta sit, quando ipsis rebus adæquatur, Propterea obiectum

Et 3. de anima, cap. 10.

2. Fundam. Practica scientia vt & operatio, est duplex.

in his dicitur principium & mensura scientiæ. At in Practicis rerum cognitarum principium est in nobis, quia nos sumus causa rei, & nostra scientia est in rerum ipsarum mensura, ut talis sit res, qualis scientia, quæ procedit. Interest tamen, quod principium Actiue est electio voluntatis, à prudentia regulata, ut de agibile & eligibili eadem est. At principium in Factiuis, est ars, quæ in intellectu est. Ex quo sequitur quoddam notatum dignum: videlicet illam scientiam, quæ non dirigit operationes immanentes, ut ab electione voluntatis procedunt, non esse Activam. Quæ est expressa sententia Aristotelis loco citato, 6. Met. & 6. Eth. e. 10. Principium, inquit, actionis est electio. Sequitur etiã quod intellectus, seu scientia Practica habet pro fine actionem, seu operationem aliquam extra ipsum intellectum: ut clarissimè colligitur ex Aristotele 3 de Anima, cap. 9. & doctè tradit Alberus Magnus, 3 de Anima, tractatu 4. cap. 4.

3. Funda. Scientia pro
priè accep-
ta & Ars
differunt
in tribus.

1.

2.

5.

1. Conclus.
Logicã nõ
esse practi-
cam scienti-
am, neq;
artem.
1. Argum.

Tertium fundamentum. Ex istis potest colligi triplex discrimen inter scientiam propriè dictam & artem. Primò, in Fine: Finis scientiæ est speculatio & contemplatio sui obiecti. Finis artis est aliquod opus, aut operatio extra ipsum intellectum. Secundò in obiecto: Ars enim est de rebus contingentibus, 6. Eth. cap. 4. scilicet non de rebus, quæ possunt esse, & non esse solum, sed de rebus, quæ cum sint, possunt aliter, & aliter se habere: ut est ars scribendi; quæ scribere potest aliter & aliter fieri. Prudentia est circa actus, qui cum sint, possunt aliter, scilicet, bene aut malè fieri. Est autem ars & prudentia, ut bene rectèq; fiant. At scientia est de rebus necessarijs, quæ semper sunt & eodem modo. Discretio certum est in modo procedendi: ars considerat rem qualiter fiat, & causas applicat ad opus: propterea componendo semper procedit, & species composita formando. At scientia, qualiter res sit, considerat, & semper inuolutissimas, & vltimas eius causas, & principia speculatur.

His igitur suppositis, sit prima conclusio. Absolutè loquendo, Logica non est propriè Practica scientia, nec etiã ars. Probatur primò Si esset Practica, vel esset Actiua, vel Effectiua, sed neutra harum, er-

go non est Practica. Maior est nota ex Aristotelis loco citato. Minor probatur. Non Effectiua, quia eius operatio non transit in materiam externam. Non Actiua, quia non est circa actionem, quæ procedat ab electione voluntatis, cum eius actio sit intellectu discurrere. Secundò. Scientia practica, aut Ars, habet pro fine aliquid extra intellectum: at syllogizare, & discurrere, est opus ipsius intellectus, ergo absolutè non est ars. Tertio. Ars, & Scientia Practica propriè rei naturam non trahant: sed qualiter fiat, tantum ostendant: At Logica naturam argumentationis & syllogismi aperit; nec qualiter fiant, per se solè ostendit: ergo non est propriè Practica. Ex quo patet, quod Finis proximus & intrinsecus Logicæ, est modi procedendi cognitio: Finis loquens; scientia rei, quæ ex cognitione modi procedit: Finis Remotus, per logicæ syllogismos constituitur.

Secunda Conclusio. Logica habet aliquod Artis & Practicæ, hoc scilicet, quod in aliquem finem extra se ipsam ordinatur, scilicet in rei scientiam, & per eam operationes intellectus regulantur, ac propterea dicitur ars rationalis, ars artium. Quæ conclusio satis ex dictis est manifesta.

Tertia Conclusio. Simpliciter est dicenda Speculatiua: ut patet rationibus ad primam conclusionem inductis. Probatur. Quia licet tradat præcepta argumentandi & definiendi, & e. tamen per se primò speculatur, quid sit Argumentatio, De finitio, Diuisio, & cætera omnia. Deinde his perspectis, præcipit ut fiant.

Ad primum argumentum respondetur, negando, Finem proximum esse, syllogismos faceres; sed id consequi ex eorum cognitione; sicut qui cognita natura trianguli potest triangulum facere.

Ad secundum, negatur consequentia: Ad 2. Arg. est enim fallacia accidentis. Ista enim consequentia est bona. Si est Practica, ergo de obiecto factibili: & à negatione consequentis; Si non est de obiecto factibili; ergo non est Practica: non tamen valet ab assumptione consequentis; Si est de obiecto operabili, ergo est Practica, nisi finis sit operatio, ut diximus.

Ad tertium respondetur. Idud probare secundum quid esse Practicam: & ita vocari

2. Argum.

3. Argum.

2. Conclus.
Logicã habet
aliquid
attis & practi-
cæ.

3. Conclus.
Logicã esse
scientiã
speculati-
uam.

Ad 1. Arg.

Ad 2. Arg.

Ad 3. Arg.
secundum quid esse
Practicam: & ita
vocari

cari solet, quanda artem, non tamen absoluti, quia deserviunt illa, quae sunt de ratione Artis & Scientiae proprie Practicae.

Q V A E S T I O V .

Quid sit Subiectum Logica?

Subiectum
quatuor
modis dici-
tur.

Vocabulum hoc Subiectum, multipliciter apud Aristot. vsurpatur. Vno enim modo significat, Inferius alicuius superioris: quo pacto in Antepredicamentis dicit Arist. quaedam de subiecto dicuntur. Secundo, pro vna parte propositionis, quo modo dicitur: propositio constat ex subiecto & praedecato. Tertio, pro illo, cui in sunt accidentia: vt corpus est subiectum albedinis: hoc dicitur Subiectum Inhaerentis: propria vero subiecta Praedicationis. Quarto, Subiectum, pro eo, quod à Scientia primò consideratur: vt idem sit, quod Objectum. Vnde Arist. Post. cap. 23. vna Scientia vnius generis Subiecti. & sic in praesenti sumitur: quod dicitur etiam Materia Sed Materia multipliciter etiam sumitur. Primò, pro Substantia, in qua recipitur forma substantialis; quo modo dicitur: materia animae est corpus: & sic sumitur 1. Physic. Secundo, pro eo, ex quo aliquid fit: vt ferrum est materia ferrae; quia ex eo fit: & sic sumitur 2. Physic. ca. 3. Tertio, pro eo, cui applicatur opus artis; vt, materia fabri est ferrum; quia opus suum in ferro facit. Quarto, pro illo, circa quod Scientia versatur. Quae dicitur materia, circa quam, & sic dem est cum Obiecto & Subiecto sumptio vltimo modo: & secundum hoc est quaestio de subiecto Logicae; scilicet quid sit id, de quo praecipue sit Logica?

Ad obiectum
scientiae 4. re-
quiruntur.

Vt autem aliquid sit Subiectum, seu Obiectum in aliqua Scientia, quatuor sunt necessaria. Duo ex parte obiecti: Duo ex parte ipsius Scientiae. Primum ex parte Subiecti, vt contineat omnia, quae tractantur in Scientia ad quaerit, vt nihil sit sub illa Scientia, quod non contineatur ab illo Obiecto: nec illud Obiectum contineat quicquam, quod non sit sub tali Scientia. Secundo, quòd det vnitatem & speciem scientiae, id est, ab eo sit scientia vna ab alijs distincta, & per illud definitur possit. Tertio, ex parte Scientiae: vt nihil scientia consideret, quod non sit subiectum, sed ad sub-

iectum pertinens. Quarto, vt tradat causas sui subiecti, 1. Meta. c. 6 & possessiones, seu proprietates; 4. Meta. ca. 1 & inferiora, partes, & species ipsius, 4. Meta. textu 3.

Circa hanc quaestionem fuit opinio 1. Scoti & Syllogismus esse Subiectum Logicae. Ratio est Logica enim docet rationes & distinctus in intellectu: sed inter omnes praecipuus est syllogismus, ergo hic est obiectum eius Secunda opinio est Auic. Log. c. 3. & Alg. Logi cap. 2. quam sequitur Alb. Magnus, lib. Praedicabilium, ca. 4. Argumentationem esse obiectum. Huius ratio est. Logica tradit modum procedendi ex noto ad ignotum, sed non solum per syllogismum, sed quamcunque Argumentationem hoc fit: ergo argumentatio est subiectum. Tertia opinio est Ammonii, Esse non omnem Argumentationem, sed potissimam omnium, videlicet Demonstrationem, cuius causa omnia considerari videtur à Logica. Quarta opinio est Neotericorum quorundam; Orationem esse subiectum Logicae: nec illi sumunt quamcunque orationem, sed illam, quae est ignota manifestaria, qualis est Definitio, Diuisio, & Argumentatio. Huius ratio est. Logica tradit modum cognoscendi, sed hic non solum est argumentatio, sed Definitio, & Diuisio, per quas explicantur natura, & partes re: hae per illas cognoscuntur & sciuntur, ergo aliquid, quod est commune, erit subiectum. Illa sententia fuit antiqua, eorum scilicet, qui sermonem faciebant Logicae commune obiectum, quasi idem esset Logicae, q. sermonealis; quos impugnat Aui. & Alb. locis citatis. Quinta sententia fuit S. Tho. 4. Met. lect. 4. qui asserit. Ens rationis esse subiectum Logicae, Ratio huius est. Quia Ens rationis comprehendit ea, quae sunt in Logica, quae tamen sub oratione, Argumentatione, vel syllogismo non continentur; vt Praedicatum, Subiectum, Genus, Species Pro declaratione verò huius Entis rationis est aduertendum, res dupliciter posse considerari. Vno modo secundum se, & suam naturam. Altero modo, secundum quod à nostro intellectu percipiuntur. Si in se considerentur, habent quasdam proprietates naturales consequentes: vt quòd homo sit risibilis, sit coloratus, sit quantus. Si verò

1. Opin.
Scoti & Egidij.

2. Opin.
Auic. & Albc.

3. Opin.
Ammon.

4. Opin.

5. Opinio
S. Thom.

Quid sit
Ens ratio-
nis.
Res dupli-
citer consi-
derantur.
Naturales.

verò considerentur, vt à nobis sunt intellectæ, habet alias proprietates, scilicet, esse subiectum, esse prædicatum, esse genus, esse propositionem. Inter has autem & illas vnum interest, quod illæ sunt in ipsis rebus (albedo enim, calor & alia accidentia rebus in sunt) at hæc sunt extrinsecæ. Vt enim columna est mihi dextra, non quia in ipsa sit aliquid, à quo dicitur dextra, sed ab extrinseco; quia ego habeo illam ad dexteram meam: ita illæ res dicuntur genera, subiectum, &c. non quod in eis sint illæ proprietates, sed ab extrinseco proueniunt; ex eo, quod à nobis tali modo, vel tali cognoscuntur. & propterea tales proprietates dicuntur: Entia rationis, id est, intellectus, quod ab intellectu cognoscente rebus adueniunt. Dicuntur pariter Intentiones Secundæ: quia cum prius sit, rem esse in se, quam à nobis intelligi; proprietates aduenientes rei secundum quod est in se; dicuntur Primæ Intentiones: posteriores verò, Secundæ Intentiones. Ex quo patet, quod Ens rationis est proprietas extrinseca adueniens rebus, vt ab intellectu percipiuntur. Hoc voluit Sanctus Thomas esse Subiectum Logicæ: cum nihil sit in Logica, quod non sit talis proprietas rei. Sunt præterea istis correspondentia in ipsis cognitionibus Entia alia rationis, illis correlatiua: rei, inquam, respectus, ad cognitionem: & contrà, respectus hic rationis cognitionis ad rem. Illæ itaque sunt opinioniones præcipuæ.

1. Fundam-
Logicæ vo-
cabulum
quænam
comple-
ctatur/
Pro huius determinatione sit primum fundamentum. Logica, si vocabuli significatio consideretur, idem est quod Scientia formalis, seu rationalis: qua ratione Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, sub se complectitur, quia omnes in sermone versantur. Tamen eum discrimine; Grammaticam enim solum sermonem per se considerat, cum nihil aliud intendat, quam congruū sermonem facere. At Rhetorica non solum sermonem, sed etiam rationem complectitur: eū & dicere & probare docet. Vnde qua parte sermonem habet, eum Grammatica conuenit: licet in hoc ipso differat; quod hæc congruū, illa ornatum docet sermonem. Grammatica autem & à Rhetorica, & à Dialectica differt, quod rationis non est contemplatiua,

cum nullum argumentandi genus per se Grammatica tradat, sicut Rhetorica, & Dialectica. Inter has autem duas, vna est Conuenientia, sed multiplex Differentia. Conueniunt enim in materia remota (sumpta materia pro eo, cui opus artis applicatur) vt enim Logicus sua applicat instrumenta rebus omnibus, & cuiuslibet entitæ & Rhetoricus sua applicat instrumenta: rebus omnibus. Ob quam causam ab Aristotele Rhetorica contrapposita Dialecticæ censetur, & vt tranque attem communem vocat. Differunt tamen inter se: Logicus enim considerat res omnes, vt à nobis sunt cognoscibiles. Tradit enim Methodum rem quamcumque, contemplandi, & speculandi. At Rhetoricus versatur circa res, vt à nobis exprimuntur & manifestantur: Propterea Rhetoricus per se considerat sermonem, quo exprimit rem, & vitur probatione ad aliud, scilicet, vt alteri probet. At cum Logicus sit primò ad se, per accidens verbo vitur, eum cõceptus & probationes alteri communicare contendit: amen eius integra ratio absq; sermone est, quod non fit in Rhetorica: ob idq; Eloutio pars Rhetoricæ, non autem Logicæ, numeratur. Huius discriminis ratio est: quia Logicus est ad se, at Rhetoricus præcipue ad alium: vt habet Arist. 1. Rhet. ad Themist. c. 2. in fine. Vt ergo Rhetoricæ absq; sermone constare non poterit, sicut potest vsus Logicæ primus & potissimus Secundum, differunt etiã in amplitudine materiæ formaliter. Nam Rhetoricus in omni re considerat id, quod probabile est, id est, dat Methodum cognoscendi & persuadendi id, quod probabile in omnibus est. At Logicus, & id quod est probabile, & id quod est necessarium perspicit, id est, dat viam inuestigandi probabile & necessarium. Propter quod duplex est Logicæ pars. Topica, cuius est tradere Methodum circa probabile, vt docet Arist. 1. Topic. c. 1. & Analytica, cuius est modum necessarii peruestigandi docere. Tertio differunt etiam in hoc probabili: Rhetorica enim considerat probabile singulare, vel eū aliqua circumstantia singularitatis: persuadet enim singulare, vel aliquid commune determinatum, secundum aliquod tempus vel locum, vel ordinem, & opus: quæ omnia ad singula

Logica &
Rhetorica
5 modis
differt.
1.

2.

3.

spe-

re spectant. Propterea dicitur versari circa
 3. quæstiones definitas, vel circumstantijs
 terminatas, vel hypotheticis. At Logica, p-
 4. blicè commune & vniuersale cõsiderat,
 & ab omni conditione singulari abstra-
 hitur; ideo circa Quæstiones, quas vocat
 in finitas, & theses Quæstõ, differunt in si-
 5. nue: Finis enim Logicæ est, adhibere Me-
 thodum, per quam consequamur Scien-
 tiam necessariorum, probabilium opinio-
 nem: & Rhetorici finis est, adhibere Me-
 thodum persuadendi: ex quo sequitur fide-
 des, quæ est remissa quædam opinio, &
 quæ maximè pendet ex affectione volun-
 tatis. Quintò, differunt instrumentis: Rhetor-
 icus enim virtus Enthymemate & Ex-
 emplo, Logicus Inductione & Syllogis-
 mo. Hoc autem ideo fit: cum enim Rhetor-
 icus omnibus alijs probet & persuadeat,
 nec omnes capaces sint ad percipiendam
 vim syllogisticam, assumit rationem om-
 nibus facilem, scilicet Enthymema: solum
 autè Enthymema sit Syllogismus maiori
 suppressa, Dialecticus autem sit ad se, & ad
 intellectû, cui non potest maior supprimi,
 Syllogismo ad se virtus, licet aliquãdo ad
 alium Enthymemate vtatur. Cum igitur
 Logicus Argumentationem consideret, &
 Enthymema sit species quædam Argu-
 mentationis, meritò Rhetoricam, quæ spe-
 culatur Enthymema, Aristor. particulam
 & germen Logicæ vocat, 1. Rhet. cap. 2.

Rhetorica
 cur Enthymemate &
 Exemplo, Logica Syllogismo, &
 inductione vtatur.

2. Fundam.

Secundum fundamentum. Aliud est de
 Obiecto loqui Dialecticæ secundum se, &
 in vniuersum Dialecticam considerando;
 Aliud de Dialecticâ duntaxat, quam nunc
 habemus ab Aristotele conscriptam, & de
 eius Obiecto. Nam, vt mox dicemus, quæ-
 dam apparent ad Dialecticam spectantia,
 de quibus non egit (vt videtur) Aristote-
 les: nempe de Definitione & Diuisione, de
 Syllogismis Hypotheticis, & alijs: aut si e-
 git, eius certè libri non extant.

3. Fundam.
 Obiectum
 Scientiæ ef-
 se duplex,
 Materiale
 & Forma-
 le.

Tertium fundamentum. Obiectum Scien-
 tiæ duplex est, vt diximus superius, Ma-
 teriale, & Formale. Materiale est illud, quæ
 talis Scientia considerat: vt Physica tractat
 de plantis, de elementis, de animalibus. A-
 liud est formale: id est, ratione cuius omnia
 illa à tali Scientia considerantur: vt Physi-
 cus omnia illa tractat, vt corpora mobilia
 sunt. Ita sit in qualibet alia Scientia, arte,

habitu, & potentia. Itè, Obiecta aliud Tota-
 le est, aliud Partiale, aliud deniq; pæcipuum.

His suppositis, sit prima Conclusio. Ser-
 mo vel oratio non est Subiectum Logicæ. Pa-
 1. Cõclusi.
 1. Probatur.
 Patet. Illud est Subiectum Logicæ, quod
 Logica primò & per se considerat: sed ser-
 mo, vel oratio per accidens, & minus prin-
 cipaliter ad Logicam spectat, vt diximus;
 ergo non est Subiectum. Maior est nota,
 quia cum Subiectum sit intrinsecum, & de
 ratione Scientiæ, non debet ab eo, quod
 per accidens est, cõsiderari. Præterea. Quia
 sine sermone seu externa oratione potest
 Logica constare: eum illa sit, quæ modum
 intelligendi per se manifestet. Præterea.
 Sermo, vel oratio, si dicat eam orationem,
 quæ sit in voce, probatum est in præcedēti
 2. conclusiōe, id esse per accidens ad Lo-
 3. gicum. Si verò sumatur pro illa, quæ est in
 mente: non est Subiectum. Nam oratio
 comprehendit etiam eam, quæ non signifi-
 cat verum, vel falsum: vt optatum, impera-
 tiuum, & omnes alias, quæ ad Gram-
 maticos & Rhetoricos spectant. Has autè
 Logicus non considerat, sed Grammaticus,
 & Rhetoricus.

Secunda Conclusio. Demonstratio non
 est totius Logicæ Subiectum. Probatur ex
 prima subiecti conditione. Debet enim
 continere sub se omnia illa, quæ tractantur
 in ea Scientia. At verò non omnia, quæ in
 Dialecticâ tractantur, continentur sub de-
 monstratiōe. Non enim Syllogismus pro-
 babilis, nec Sophisticus, nec Enthymema,
 sub Demonstratiōe continentur. Est ta-
 men partiale potissimum Subiectum De-
 monstratio: & eatenus rectè opinabatur
 Ammonius, cum inter alia omnia primū
 locum teneat Demonstratio.

Tertia Conclusio. Ens rationis vniuer-
 sè sumptum, non est Formale subiectum
 Logicæ. Patet. Quia Logicus non conside-
 rat Ens rationis, vt tale est, nec illius cau-
 sas, nec principia, nec passiones. Hæc enim
 occultissima sunt: nec omnia Entia ratio-
 nis in tota sua latitudine. Non enim priua-
 tiones, nec Entia rationis Rhetorica, qua-
 lia sunt; esse tropum, vel figuram, esse ex-
 ordium vel perorationem, &c. nec Gram-
 matica Entia rationis considerat Dialecticus.

Quarta Cõclusio. Ens rationis Logicū,
 id est, quod consequitur ad operationem
 C
 intel-

- 1. Cõclusi. Probatur. 1.
- 2. Cõclusi. 2.
- 3. Conclu. 3.
- 4. Conclu. 4.

intellectus, quatenus intellectus intelligit, est Formale Subiectum Logicæ. Hoc autem vno cõmuni nomine vocari possit Ens rationis Logicum, vel intellectuale, vel ratio instrumentalis intelligendi, vel intelligendi modus, seu sciendi, quæ omnia in idem se habent incidenter videntur. Probat hæc Conclusio Omnia enim, quæ in Logica considerantur, sub illo continentur, & ad id spectant, vt modum sciendi & intelligendi teneamus: & hæc fuit sententia S Thomæ: nec sumpsit in vniuersum omne Ens rationis, sed illud solum, quod rebus aduenit ex Intellectus operatione: nõ autem illud, quod voces cõsequitur: quale est, esse nomen, aut verbum, aut participium: Hæc enim Grammatica sunt Proprietates definitiuus superius Ens rationis, esse proprietatem rebus aduenientem, quatenus ab intellectu percipiuntur.

3. Conclu.

Quinta conclusio. Materiale Obiectum Logicæ sunt res ipsæ cognitæ, aut cognitiones rerum. Probat. Nam in istis & ex istis, illa pullulant Entia rationis, & istis conueniunt, & in istis inhaerent, vt tales sunt. Nam istæ dicuntur, & sunt Genera, & Species, &c. & ex istis fiunt Propositiones, Syllogismi, &c. voces verò (vt dictum est) per accidens & secundariò à Dialectico considerantur. Diximus res cognitæ & cognitiones: quia res, sunt remotius Obiectum: cognitiones verò intellectus propinquius. Et quia sunt correlatiua ad inuicem. Nam si cognitio est, alicuius rei est cognitio: & si res cognita est, per aliquam cognitionem est cognita. Habet enim inter se mutuum respectum rationis.

4. Conclu.

Sexta conclusio. Argumentatio est Logicæ Subiectum, si Logicæ accipiamus pro ea tantum parte, quam Aristoteles in libris istis, qui ad nos perueniunt, tractauit. Quod sanè videntur spectasse, qui Argumentationem Subiectum Dialecticæ dixerunt, & eatenus verè affirmant. Per seipsum enim est, non egisse de Definitione ac Diuisione per se, vt per se faciunt scire esse etiam & partes rei, sed solum quatenus Demonstrationis, seu Argumentationis subteruiunt. Quod sanè rectè aduertit Albertus Magnus: &, vt ipse circa initium Porphyrij refert, Auiçena, & Alpharabius, itè Caxianus in principio Categoriaũ Aristot.

telis, & Egidius in principio, in proemio, & alij. Id autem siue putauerit minoris esse momenti, quàm quod fufius tractaretur, ac seorsum, siue, quia in argumentandi modos, (quos primus, vt ipse ait li. 2. Elenchi. inuenit) incumbendum sibi potissimum estimarit: siue, quia ferpsit quidem his de rebus seorsum, sed quis libri perierint: certè quæ extant, illud duntaxat Subiectum argumentationis habent, & eodẽ cuncta referunt. Imò, si quis rectè perspexerit, cum desint Hypothesis Syllogismi, istorum operum Aristotelis, sola argumentatio categorica Subiectum videri poterit. Ex dictis constare potest rationũ cõteritiarũ, si q̄ sint, solutio: & quo pacto oēs opiniones aliqua ex parte veritatẽ attingunt, & quomodo omnia verò consonent.

QVAESTIO VI.

De diuisione Logicæ, eiusq̄ partibus.

Logicæ diuisione ab aliquibus diuiditur. Boetius enim Top. principio Dialecticæ in tres diuidit partes. In eam scilicet

quæ docet Definire, & in eam quæ docet Diuidere, & in eam quæ docet Argumentari. Quod si Argumentatio procedat ex propositionibus necessariis, est Demonstratio: si ex probabilibus, Topicus: si ex apparentibus, Sophisticus. Et secundũ hæc est pars Demonstratiua, Topica, & Sophistica. Philo. in Partem inueniendi, (quæ Topica dicitur) & in Partem resoluendi, simul & iudicandi (quæ Analytica dicitur) Logicam distinxit: & partem Sophisticam posuit cũ Topica: quia Sophisticus Syllogismus est obliquitas Topici. Cicero, in Topi. Logicã in iudicandi, & Inueniendi partem diuisit. Possumus tamen altere commodius Logicam diuidere ex sancto Thomæ, principio Peri her. celebri & recepta diuisione. Cum enim ipsa diuigat operationes intellectus, diuiditur ipsatum distinctione operationum. Triplex autem est intellectus operatio Prima, simplicium apprehensio, quæ res ipsas singulas per se intelligimus: Secunda, compositio seu diuisio, quæ res intellectas vnã alteri copulamus: Tertia, ratio inanis, quæ ex noto ignotum discurreres deducimus: quæ operationes similes sunt sermoni. A liquando enim simplices voces per seorsum: aliquando propo-

Triplex operatio intellectus operatio.

Triplex Lo
gica.

1. igitur est Logica pars: prima, quæ dirigit primam operationem intellectus, docens modum quamque rem per se intelligendi (& ad hanc reducit pars, quæ tractat de Definitione.) Secunda, quæ dirigit secundam operationem, quæ tractat de propositione (sub qua aliquo modo continetur Diuisio.) Tertia, quæ dirigit tertiam (& hæc est de Syllogismo.) In singulis au-

tem harum est Inuentio, & Iudicium. Nã & docemur inuenire Genera, & Differentias (ex quibus est Definitio) & de inuentis iudicare. Similiter in propositione, & Syllogismo. Vide Boetium Topicorum.

Atque hæc in vniuersum de Dialectica dixisse sit satis. Iam ad primam ipsius Dialecticæ partem, quæ de simplicibus disserit. Et in hac, ad Porphyrium prius, de quinque vniuersalibus, tractationem accedamus.

IN LIBRVM PORPHYRII, DE QVINQVE VNIVERSALIBVS.

QVI in aliquem Authorem Commentaria ediderunt, quædam solent, quasi proxiimo loco, ante illius enarrationem prætractare: De illius videlicet operis Authore, vita, moribus, doctrina, ac laudibus. De ipsius operis argumento, utilitate, ac necessitate De scribendi modo, & methodo, ordine, & partibus, & similibus alijs. Ex quibus, sed, more aliorum Interpretum, breuiter, quantum satis est ad nostrum institutum, nonnulla referemus.

De Authore, & huius operis argumento, ac utilitate scribendi, methodo, ac modo, eiusdem ordine, & partibus.

Porphyrus Philosophus hoc opus edit, natione Phœnix: vixit tempore Aureliani & Diocletiani Imperatorum. Plotinum habuit in signem Philosophum Platonicum præceptorem. Discipulos vero inter alios Iamblichum egregium Philosophum, & Chrysaorium Romanum virum patritium, in cuius gratiam, librum hunc conscripsit, ea occasione, (vt referunt) quod cum Chrysaorius in Aristotelis Prædicamenta incidisset, & in quasdam ibi Voces & Res sibi ignoras impingeret, ad Porphyrium scripsit, vt sibi in ea re aliquod auxilium ferret. Atque ira huc ad eum libellum, quem inscripsit: Πορφυρίου εισαγωγική, id est, Porphyrii Introductio (subaudi, in Aristotelis Dialecticâ) misit & quamuis hic

Author à Fide Christiana desecretus, & eius factus fuerit hostis acerrimus, (aduersus quem aliquot nunc extant sanctorum Patrum scripta pro Christiana Religione:

vt D. Hieronym. D. August. & aliorum) ramen hoc illius opus, quod Arist. doctrinæ consentaneum, & bona ex parte ex Arist. sit deceptum, & ad illius Prædicamenta, imò & vniuersam Dialecticam multum conducatur, nihil verò aduersus Fidem contineat: merito & ab Ecclesia permixtum, & in publicis vbiq; scholis interpretandum ante Aristotelis Dialecticam susceptum est.

Agit enim de quinque vniuersalibus, Genere, Specie, Differentia, Proprio, & Accidente: (quæ de rebus omnibus predicantur, aut prædicari possunt) eum essentiam rerum intrinsecam, tū extrinsecam propria & accidentia rerum continetibus. Ex quibus etiam omnes constant de vnaquaque re quæstiones: imò & Definitiones, & Diuisiones: & ex istis quoque constant, quæ in Prædicamentis collocantur, vt ipsemet postea Porphyrius sui operis utilitates connumerans referet, & nos postea explicabimus diligentius.

Scribendi modus ac Methodus fuit facilis, introductorio scilicet more, Definendo, Diuidendo, & exemplis singula illustrando, vt ad introductionem Ieronimus commodam & aptam expediebat.

Ordo hic fuit; vt prius de singulis istis

Vniuersalibus, & quidam à prioribus ad posteriora, naturæ ordine progressus fuerit: deinde singulariter se contulerit. Vnde in partes tres hic liber secatur: in præfatiunculam, seu exordium; & ipsorum per se quinq; Vniuersalium Tractationem; totidem capitibus; & ipsorum Vniuersalium inter se Comparationem, Vltimo capite in varias ad inuicem comparationes subdiviso.

DE INSCRIPTIONE
LIBRI.

Porphyrij Phœnicis Introductio.

Huius libri sunt tres partes.

Quæri potest, cur sic inscripserit (Introductio) tam latè patentis vocabulo, nec addiderit cuius rei sit introductio: Responderi potest, vel per Antonomasiam sic inscriptum fuisse ob istius libelli excellentiã: vt dicitur Ammonius, & nonnulli eius libri Interpretes: vel quia ad vniuersam Dialecticam, atq; adeo ad vniuersam Philosophiam primum aditũ patefaciat: vel quia certè ad Chrysaorium scripserat, & subintelligendum erat, ad id, quod ille perierat, esse introductionem, videlicet ad Prædicamenta, & Aristotelis Logicam intelligendam.

Cur inscribitur hic liber Introductio.

Inscribitur autem à complurimis præsertim neotericis: De quinq; Prædicabilibus, ab alijs: de quinq; Vniuersalibus, quia idè ferè recidit: nã illa Vniuersalia sunt, quæ prædicantur & dicuntur de pluribus, & ideo sunt Prædicabilia, quia sunt Vniuersalia: de qua tamen re postea agemus.

Alij verò, qui putant Dialecticam non de rebus, sed de vocibus agere, Titulum faciunt iuxta eorum sententiam: De quinq; vocibus. Sed in hoc etiam Titulo subaudiendum erit aliquid: nempe: de quinq; vocibus, scilicet vniuersalibus, seu prædicabilibus. An verò de rebus, seu de Vocibus, vel Intentionibus, Dialectica differat, suprà ostendimus; & diligentius paulò post de ea re disseremus. Omnes autem in hoc Titulo absolutè conueniunt, scilicet de quinq; vniuersalibus, seu de quinq; Prædicabilibus, nihil aliud addendo: licet vnus putet has esse Res, alius esse tantum Voces.

Cùm sit necessarium, Chrysaori, & ad eam, que est apud Aristotelem, Prædicamentorum doctrinam.

Diximus Superius (cùm quæsiuimus, An Necessarium Logica sit necessarium) quot modis vox, Necessarium, accipitur: quod hic breuiter repetemus. Duobus etenim modis Necessarium dicitur, (vt ait Arist. lib. 5. Met. ca. 5.) Vno modo Absolutè necessarium, quod scilicet non potest vllò modo aliter se habere: Altero modo, Ex Suppositione necessarium; quod, posito aliquo alio, ad id necessarium consequitur; quauis in se res sit contingens: vt si ignis est, necessariò calor erit: calor ipse, & calorè esse, contingens est. Est autem rursus hoc Ex Suppositione necessarium multiplex, pro suppositionũ diuersitate, ex quibus necessariò sequitur: videlicet Necessariũ, ex suppositione causæ alicuius, Efficientis, Formalis, Materialis, vel Finalis, vel etiam alterius rei cuius que suppositione, ex quo aliud necessariò consequitur. Sed nos, alijs omisis, de Necessariò ex Suppositione finis, quod ad præsentem difficultatem attinet, dicamus. Necessarium ergo ex fine, seu ad finè, est duplex. Alterũ, siue quo is finis obtineri non potest: quod dicitur simpliciter necessarium, vel necessarium ad esse rei; vt cibus necessarius est simpliciter ad vitam sustentandã. Alterum, siue quo non potest commode acquiri eius modi finis, quãuis simpliciter possit. Et hoc dici solet à Philosophis, Necessarium ad bene esse, vel vtilè, vt equus ad iter agendum. Nam sine illo iter posset peragi, licet non ita commode: atq; ita illud alterum vocari solet. Necessarium ad esse rei: Hoc, ad bene esse. Illud simpliciter necessarium, vt res sit: Hoc, secundum quid necessarium, vt scilicet res bene sit, vel bene fiat.

Deinde aduertendum est, posse nos quære: Vel de hac quinq; Vniuersalium cognitione, an sit necessaria? Vel de ipsa Porphyrij tractatione. Igitur tam tractatione Porphyrij, quàm ipsam per se noticiam Vniuersalium, certum est, non esse absolutè necessarium hominib;: sed ex suppositione duntaxat finis: si velint videlicet Dialecticam, præsertim Aristotelis, addiscere, & alias disciplinas. Sed si de necessitate ad finem loquamur, distinguendum erit. Ipsa quidem per se cognitio Vniuersalium est necessaria ad eũ finè simpliciter. Nam tũ in Prædicamentis Aristoteles ipsorũ sequetur

Necessariũ: ex fine duplex.

Cognitio quinq; vocum quo-

modo simpliciter dicatur necesse
saria. meminit Generis, Speciei, Differentiæ, Pro-
prium & Accidentium; tum in Topicis,
& alijs eius Dialecticæ libris: atque ideo
necessarium erit omnino, vel tunc simul
addisci, vel antea. Si verò de Porphyrij tra-
ctatione loquamur; necessaria quidem nõ
est simpliciter: cum constet alium que-
uis Authorem de eisdem Vniuersalibus
differencem nõ posse suscipere. Est tamen
vtilis valde, etiam necessaria secundo mo-
do ad bene esse, quòd magna dexteritate
& breuitate de eisdem egerit. Sed nec etiã
ipsa per se cognitio Vniuersaliũ est simpli-
citer necessaria, vt addiscantur ante ipsa
Predicamenta; quando quidem in ipsis Pre-
dicamentis & alijs libris, cum occurrerent,
addisci possent. Est tamen valde commo-
dum, vt prius addiscantur, ne postea in-
decurflectionis Aristotelicæ studiosi retar-
dentur. Atque ita necessariò etiam antea
addiscantur ad bene esse, vt melius scilicet
& facilius addiscant.

*nosse, quid sit Genus, quid Differentia,
quid Species, quid Proprium, & quid Acci-
dens.*

Scrutauit Porphyrius naturæ ordinẽ in
horũ enumeratione & tractatione, à prio-
ribus scilicet, secundum naturam, ad po-
steriora profectus. Nam prius absoluit de
ipsis in se Vniuersalibus egi: deinde illis
constitutis, ea inter se comparauit. Prius e-
nim oportet rem esse, deinde ad aliã com-
parari & referri. Res enim primò est in se,
deinde referretur ad aliud. De ipsis verò sin-
gulis, similiter naturæ ordinem, vt prius
Intrinseca, quæ ad essentiam rei attinent,
referret, nempe Genus, Differentiam, &
Speciem; Deinde Extrinseca, quæ extra es-
sentiam sunt rei, Proprium & Accidens. In-
ter Intrinseca rursus, prius partes Essen-
tiæ ex quibus essentia tota constituitur, re-
tulit. Nã ex partibus haud dubiè totũ con-
surgit: & prius oportet partes ad sint, quàm
totũ fiat, quod sine partibus esse nõ possit.
Et in partibus, eam, quæ in Potentia prior
est, collocauit, scilicet Genus, deinde, quæ
illi tanquã Actus & perfectio aduenit, Dif-
ferentiã; ex quibus ambabus tota Speciei
essentia cõsurgit, atque componitur. Quam
tertio, apposuit loco. Inter extrinseca quo-
que primum locum Propria, vt potè quæ
ex ipsa promanent essentia, obtulit. Dein-

de vltimò, quæ extrinsecus ex alijs causis
contingunt Accidentia. Tantillum autem
in ipsa tractatione Naturæ ordinem, què
hic proponitur, doctrinæ ordine permuta-
uit, vt de Specie proximè post Genus, ante
Differentiam, quòd illi esset correlatiuum,
disputauerit.

Ac præterea idem naturæ ordo ex alia
quoque causa conspicitur: proportionem ad
rerum naturalium generationem, & eius
generationis ordinem, à prima origine vs-
que ad earum perfectionem. Nam in gene-
ratione rei cuiusque naturalis, primum
est materia in potentia ad formam; dein-
de in eam ipsa forma inducitur: postea ex
materia & forma fit totum compositum: ex
composito rursus, ipsius totius essentia
proprietas emergunt: vltimò tandem acci-
dentium ornatus omni rei superadditur.
Atque ita res naturalis vnde quaque tota in-
terius, exteriusque perficitur. Igitur propo-
tionem quadam genus se habet vt materia,
Differentia vt forma, Species vt totum com-
positum, Propria proprijs, & Accidentia
accidentibus respondent. Atque is ordo est,
quem naturæ dicimus, quòd à prioribus
ad posteriora Natura progrediamur.

*Et ad Definitionum assignationem,
& omnino ad ea, quæ in Diuisione & De-
monstratione sunt, vtilis istarum rerum spe-
culatione, compendiosum tibi traditionem spe-
ciet.*

Vtilis quidem istorum Vniuersalium
cognitio est, ad definitiones cõficiendas.
Fiunt enim definitiones ex Genere & Dif-
ferentia, & descriptiones fiunt ex Genere
& Proprio, vel Genere & Accidentium
collectione. Ad Diuisiones quoque vtilis
est: nam diuisiones quoque fiunt, Generis
in Differentias, vel Generis in Species, &
aliquando etiam per Propria, loco Differ-
entiarum: & fiunt quoque Subiecti in Ac-
cidentia, & Accidentis in Subiecta aut Ac-
cidentis in Accidentia. Vtilis etiam ad De-
monstrationes: nam Demonstrationis pos-
sissimè medium est Definitio ex Genere &
Differentia constans, & propria aliqua
passio demonstrat de Specie, in ipsa De-
monstratione. Accidentia demũ cognos-
cenda erunt, vt à demonstratione remoue-
antur, & quia conferunt plurimum ad rei
naturam perfectius cognoscendam.

Quaestio. Sed cur ad hæc vtile dixit Porphyrius horum cognitionem, non etiam necessariam, cum non sit minus necessaria ad hæc quam ad ipsa Prædicamenta; facile responderi potest: vel quia antea vsus fuerat vocabulo necessitatis, noluisse idem iterum repetere, ne fastidium generaret, sed in aliud assine vocabulum, vt solent scriptores; mutare voluisse: vel quia vtile interdum pro necessario accipitur. Dicitur enim vtile duobus modis, vno modo pro eo, quod alteri conducit, sed non est ei omnino necessarium ad esse rei: altero modo, pro eo, quod expetur propter alteram, (de quo loquitur Arist 3 Eth. ca. 2) sicut autem illud omnino necessarium sit, sicut animali cibis; sicut non sit necessarium, sicut homini vestis. Aliqui verò distinguunt: Aliud (inquiunt) est dicere vtile ad Definitiones faciendas, & Diuisiones ac Demonstrationes: & ad hoc est vtilissimum, cum sine horum Vniuersalium cognitione non auli, vt Geometrix, & Arithmetici definiant, diuidant, & demonstrent. Aliud est autem & præcepta Definendi, Diuidendi, & Demonstrandi, cognoscenda. Nam ad hoc non solum vtilis est, sed necessaria horum Vniuersalium cognitio. Id quoque obseruandum erit, Porphyrium non de sua tractatione loqui, sed de ipsorum Vniuersalium per se cognitione.

Responsio. *— tentabo breuiter vel introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta sunt, aggredi: ab altioribus quidem quaestionibus abstinens, simpliciores verò mediocriter coniectans.*

Hic Porphyrius tractationis suæ modum indicat, & eius aperit institutum, proponitque se sub breuitate, & vt Introductionis ratio exigit, quæ ab alijs Philosophis dicta sunt; præsertim Peripateticis; allaturum, obsecutores verò & difficiliores quaestiones, vtpote ad Naturalem vel Metaphysicum potius spectantes, prætermittendum: & ea se solum dicturum, quæ faciliora & quæ ad rem potius spectare videantur, & legentium captum non superent, magisque sint accommodata.

— tentabo breuiter vel introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta sunt, aggredi: ab altioribus quidem quaestionibus abstinens, simpliciores verò mediocriter coniectans.

— tentabo breuiter vel introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta sunt, aggredi: ab altioribus quidem quaestionibus abstinens, simpliciores verò mediocriter coniectans.

*corpora
substantia.

sensibilibus, an in sensibilibus posita, & circa hæc consentientia, dicere recusabo. Altissimum enim est huiusmodi negotium, & maioris egens inquisitionis illud verò, quemadmodum de his, an de propositis magis probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripateticis, tibi nunc tentabo monstrare.

Aliquot & illis difficiliores Quaestiones, quas se prætermittendum pollicebatur, reijcit. Prima quaestio est: An Genera & Species existant in rerum natura: an verò sint contra aliquod figmentum mente & intellectu solum conceptum: vt cum dicimus: animal vel homo, sit ne aliqua res, ille homo, communis, & aliud animal commune: an solum generalis sit quædam sola cognitio cum mente nostra, hominis, in qua, in communi, & animalis in communi. Secunda quaestio est. Estio sint in rerum natura illæ res communes, quas Genera & Species vocamus: An sint corpora, an corporis expertia & incorporea? Tertia quaestio. An existant illæ Genera & Species in ipsismet singularibus rebus Individuis, quas sensu percipimus; an verò ab istis reb? Individuis sint separata? Has quaestiones, quoniam ad Metaphysicum potius spectant, prætermittit Porphyrius: pollicetur autè se de ijs tantum tractaturum, quæ vtiliores & Dialecticis magis accommodatæ videbantur: quæ ab alijs Peripateticis, qui sequuti sunt Aristotelem, tractatæ fuerunt. Sed tamen, quia mens nostra non ita his auditis conquiescit, & ob rationes quas iam referemus, de istis nonnulla, quantum satis est Dialectico, magna facilitate, ac pariter breuitate referemus.

QVAESTIONES

In præmium Porphyrii.

ERit tripartita disputatio. Primò disceremus de Vniuersali in communi: Deinde, de Primis ac Secundis Intentionibus, quibus ipsa constant Vniuersalia, & aliæ ad Logicam spectantia: Tertiò de huius libri Subiecto: Postremò Vniuersalium facta diuisione, aggrediemur singularium

lorum in particulari tractationem, hoc ordine, qui sequitur.

De Vniuersalibus.

Primò, Quid sit Vniuersale?

Secundò, Vtrum Vniuersalia sint res, an solæ voces, vel conceptus?

Tertiò, Vtrum Vniuersalia sint in rebus distincta ante operationem Intellectus?

Quartò, Quomodo respondendum sit Quæstionibus de Vniuersalibus à Porphyrio factis?

De primis ac Secundis Intentionibus.

Primò, Quid sit Prima & Secunda Intentio?

Secundò, Quomodo fiat Intentio Vniuersalis, & aliæ Secundæ Intentiones, an scilicet per Notitiam absolutam, per primam tantum abstractionem, an per Notitiam comparatiuam?

De Subiecto huius libri.

Primò, An Vniuersale sit huius libri Subiectum?

Secundò, An sit Genus ad illa Prædicabilia, Genus, Speciem, Differentiam, &c.

Tertiò, De numero Prædicabilium, eorumque divisione, an sint tantum quinque Vniuersalia, seu (quod in idem reidit) quinque tantum Prædicabilia: Sed iam de singulis, eo ordine, quo proposita sunt, disseramus.

QV AESTIO I.

Quid & quotuplex sit Vniuersale?

Quamuis Porphyrius ab istis de Generebus & Speciebus Quæstionibus abstinuerit, id tamē nobis visio dari non debet, quod de eis disputatiouem aliquam habeamus: præsertim qui non ad Arist. solum Prædicamenta, sed ad totam Logicam & Physicam auditores influyere studemus, quorum vtilitati & in literis progressui nullatenus fieri satis, si Quæstiones has, quæ omni doctrinæ maxime sunt necessariæ, in Metaphysicam vsque differretur, cum nulla commodè offeratur occasio eas elucidandi, quæ hæc præsentis: id quod multi in signes Doctores, inter quos Albert. Magnus, & Boetius sunt,

diligenter præstiterunt. Nectamen omnia, quæ in Metaphysica iure dici possunt, sed ea duntaxat, quæ negotio nostro utiliora fuerint, tanta claritate & breuitate, quanta fieri possit, proponemus.

Primò ergo naturæ & doctrinæ ordine, (ne in ambiguo veteris disputatio) nobis explicandū est, quid Vniuersale sit, & quotuplex: Vniuersale igitur nomē est multiplex. Vno enim modo fuitur complexè, altero incomplexè Vniuersale complexum est propositio, cuius veritas ex singularium multorum per se veritate dependet: vt si dicatur: omnis homo currit, siue sit circa res contingentes, siue circa res necessarias: quomodo vtriusque nomine Aristot. Post cap. 7. Metaphysicæ, inquit, est principium scientiæ. Vniuersale incomplexum est aliquid vnum simplex ad plura ordinem habens, quod multiplex esse potest per ordinem multiplicem, quem vnum ad plura potest habere. Primò enim potest habere ordinem causæ siue efficientis, siue finalis: quando vna causa existens plures & varios habet effectus: quo pacto cœli dicuntur causæ vniuersales horum inferiorū efficientes: quia hæc omnes res naturales, cœlorum virtute producuntur. Deus etiam est omnium causa vniuersalis efficiens, & finalis, quia omnia ab ipso, vt ab efficiente, & ad ipsum, vt ad finem supremum & optimum, referuntur; & hoc Vniuersale communiter dici solet in causando. Secundò, dicitur Vniuersale, id quod multorum est similitudo: vt imago est in mente artificis vniuersale, quia multorum artificiatorū exteriorum est similitudo & exemplar. quod etiam vniuersale in representando dici solet. Tertiò, potest aliquid vnum existens intelligi multorum esse substantiā: quo pacto Auerroes falsò putabat vnum esse intellectum assistentē hominibus: seu potius Plato, vnicam esse ideam hominibus, quæ vna existens omnibus per se dabit hominibus esse, & hoc vocant cōmunitē Vniuersale in essendo. Quartò, est Vniuersale in signifiçando: quo pacto vna vox vniuoca, seu cognitio vna, multa significat, qualis est aliqua communis. Tandē quinto, & 5. Vniuersale in prædicando, scilicet id, quod de multis diuisim verè affirmatur: vt ho-

Vniuersale complexū quid sit?

Vniuersale incomplexum quid sit; & quotuplex? Vniuersale quintuplex. In causando.

2. In representando.

3. In essendo.

4. In Significando.

5. In prædicando.

mo, qui de Petro & Paulo per se prædicatur. De his ergo tribus vltimis est inter Philoſophos diſputatio, & controuerſia: An id, quod de multis vniuoçè prædicatur, ſit ſola Vox, vel conceptus, an ſit aliqua natura communis per vocem & conceptum immediatè ſignificata: quod ſi natura per vocem & conceptum ſignificata, An talis natura ſit per ſe, ſeparata; an in iſtis rebus habeat eſſe, de quibus prædicatur?

Definitio
Vniuerſalis.
Quæ ad vniuerſale
requiritur.

1.

Hoc autem Vniuerſale Ariſtot. 1. Perihermenias, cap. 5 ſic definit: Vniuerſale eſt id, quod de pluribus prædicari aptum eſt. In qua definitione multæ conditiones Vniuerſalis tacitè aſſignantur. Primū enim debet eſſe aliquid vnum, in hoc, quòd dicitur (Id quod) vnum, inquam, & Nominè & Ratione. Sic enim Ariſtot. docet lib. Poſt. c. 8, & c. 20. vbi ait, Vniuerſale eſſe vnum quid, non ſolum Nominè, ſed etiam Ratione: hæc ergo particula excluduntur, primò, Complexa, Quoniam, vt talia, non ſunt vnum Nominè. Excluduntur etiã Aequiuoca, quia non ſunt vnum Ratione. Analoga verò, quia ſunt vnum quidem Nominè, & conceptu formali, & ita quodammodo vnum ratione, ſed inæqualiter participata, quia ſunt vnum, ens, bonum, ac ſimilia: ideo ab Ariſtotele quibusdam locis Vniuerſalia, iſta, ſcilicet, vnum, ens, bonum, invocantur: vt 3. Meta. c. 3. & 4. cū ait, Ens & Vnum eſſe maximè Vniuerſalia, & lib. 4. cap. 2. tot ait eſſe ſpecies Vnius, quor ſunt ſpecies Entis: quibusdam verò alijs locis, id negare videtur, vt 4. Meta. c. 2. cū ait, Ens & Vnum non eſſe Vniuerſalia, & eadem in omnibus, & 1. Ethicor. c. 6. ait. Bonum æquè ac Ens, non eſſe quicquam Vniuerſale ac vnum: quia in omnibus Prædicamentis reperiantur. Sunt enim Vniuerſalia Analoga & Tranſcendentia, non Vniuerſalia vniuoçæ: quæ ſint verè Genera aut Species. Oportet ergo propriè Vniuerſale, ſit vnum ſcilicet in complexum & vniuoçum. Quod indicauit Ariſtoteles, cū in eius definitione poſuit particulã illam, (Id quod). Deinde in ſecunda particula cū dicit, (prædicatur) intelligi, aſſirmatur de pluribus ſcilicet diuiſim; ita vt illa multitudinem habeant in illo Nominè; quo pacto hic, Deus, non eſt terminus vniuerſalis: quia licet tribus perſonis conueniat,

non tamen ſi cundò illum recipiunt multitudinem, cum non ſint plures Di. Præ- 3. Direc-
rea intelligi, In prædicatione propria & prædicari
directa, qua ſuperius de inferiori, vt Accidens de ſubiectò prædicatur. Notandum etiam eſt, Ariſtotelem non deſiniſſe Vniuerſale per Actum prædicandi, ſed per Aptitudinem. Quia non eſt neceſſe, vt Actum prædicetur, vt ſit Vniuerſale, ſed ſit Actum de pluribus prædicari. Vniuerſale ergo debet eſſe in complexum, vniuoçum, prædicatum directum de pluribus in illo diuiſim multitudinem habentibus.

Alteram definitionem Vniuerſalis attulit Ariſt. lib. 7. Meta. c. 3. quæ eſt eiſmodi: Vniuerſale eſt, quod aptum eſt, vt in pluribus in ſit: quæ quidem ab altera in eo differt, quòd hæc per cauſam, illa traditur per effectum. Cauſa enim, cui aliquid verè poſſit de multis aſſirmari, ideo eſt, quia illud rei ipſa eſt in multis: alioquin nõ poſſet verè de illis aſſirmari, ſi in eis non eſſet. nam quia Petrus eſt homo, & in eo eſt natura humana; ideo verè homo de Petro aſſirmatur: & quia albedo eſt in ſubiectò, & ita rei ipſa eſt album; ideo de illo album dicitur. Ab eo etenim quòd res eſt, vel nõ eſt, oratio dicitur vera vel falſa; vt eſt eadem Ariſt. Cū autem hæc definitio ab altera definitione ſolo verbo (in ſit) differat, intelligendum eſt verbum (in ſit) idem eſſe, quòd verè rei ipſi conueniat: ſue intrinſecè & ſecundum eſſentiam conueniat; vt eſſe hominem, vel rationale: ſue extrinſecè & extra eſſentiam; vt Propria & Accidens rebus ipſis conueniunt. Atque ita cum illo effectù prædicationis primæ definitionis reciprocabitur. Nam cū ſic in ſit pluribus, de pluribus vtique verè prædicabitur: & contrã ſi verè de pluribus prædicabitur, verè pluribus in erit. De hoc autem Vniuerſali, an ſit res aliqua à parte rei exiſtens, an ſolæ ſint voces vel conceptus, vel quid aliud: iam videntur eſt.

QVÆSTIO II.

Vtrum Vniuerſalia ſint Res, an ſolæ ſint
Voces vel conceptus?

Titulus ipſe quaſtionis, ex diſtis ſatis eſt perſpicuus, vt nulla alia indigeat explanatione: De iſto namq. Vniuerſali

2. Prædicari
de multis.

Tali in prædicando, quod iã definiuimus, quæritur: nũ sit in rebus, an in sola rãium Mentẽ & cogitatione? Et quidem in irio, hoc primò notandum est, Negari nõ posse esse aliquas voces cõmunes & vniuersales, & esse conceptus quoque formales mētis communes & vniuersales. Sed questio in hoc versatur: An etiam in rebus ipsis sint Vniuersalia, an verò tantum sint voces, vel conceptus?

Fuerunt igitur in hac re tres Philosophorum opiniones: duæ extremæ, & vna quasi media.

1. Opinio Nominallium.

Vna fuit sententiã Nominalium, quam tradidit Ockam sup Logicæ, cap. 14. & aliorum quiritim sequuti sunt. Vniuersale in prædicãdo esse idem, cũ vniuersali in significãdo, ita vt non sit aliqua Natura communis, quæ de multis prædicetur: sed solum esse Vocem communem significantem plura, quæ aliquam inter se habent similitudinem. Sic etiam Buridanus in principio Prædicabilium, inquit: Vniuersale est terminus cõmunis, cui ex modo suæ significationis non repugnat prædicari de multis vniocẽ & diuulim: & alij plerique istius sunt, sententię, quæ idẽ Nominale vocãtur, quod tum hæc, tum alia multa tribuunt nominibus.

Nominales qui.

Probatur opinio 1.

Hæc opinio probatur 1. Arist. 1. de Anima c. 1. inquit: Vniuersale nihil est, aut potius est: quod idem videtur esse, ac si dicitur, nihil esse vniuersale, nisi vocẽ, aut conceptum in representando, vel significando, quod vniuersale posterius est: cum res sint priores vocibus & conceptibus. Item idem Arist. in Prædicamentis, cap. de substantia, ait secũdas substantias, hoc est, vniuersales significare quale quid: & hoc rebus non conuenit, sed nominibus.

2.

Præterea. Quicquid est in Mũdo, est singularẽ, (vt experientia patet), ergo nullum est vniuersale.

3.

Tertiò. Si aliqua esset natura vniuersalis, vel haberet principium, vel à nullo cõter: hoc fieri nõ potest. omnia enim per Dũ principium habent. Quod si habet principium, ergo per aliquam actionem incepit esse, ergo est singularis, & non vniuersalis. Actio enim singularis est. Metap. c. 1.

2. Opinio Platonicæ.

In opposita sententiã fuit Plato, vt tradidit spissimè Arist. hæc enim singulas sub-

stantiæ species, posuit naturas separatas quasdam per se existentes, communes, & vniuersales, quã participatiõnes cõstarent singulares: & has ingenerationes & incorruptibiles posuit, Ideas quæ vocauit. Huius placiti Arist. 7. Met. à text. 17. vsque ad 32. inclusiuè recitat duo moria, & vtrũque impugnat. Primò enim Plato motus est ad ponenda ista Vniuersalia separata propter scientiam. Scientia enim est Vniuersalium, & necessariorum, ergo per singula oportet cõstituerẽ vniuersalia, quorum sint Scientiæ & Definitiones. Secundo propter generationes, cũ multoties videamus ignem à non igne, & alia à nõ similibus produci. Quod ostendit esse aliquam causam vniuersalem similẽ, à qua produciuntur per sui cõmunionem.

Aliqui Platonem interpretantes, asserunt hoc ei Aristotelem imposuisse: inter quos est August. lib. 83. quest. 110. q. 46. & vtrũque Platone per Ideas intellexisse rationes & imagines existẽtes in mēte diuina, quæ sint idem cum sua cõtētia, per quas omnia produxit. quod idem interpretatur Seneca, lib. 8. Epist. 66. Deus, inquit, in se rerum exẽpla habet, quas Plato Ideas vocat. Quicquid de hoc sit, quod parum ad præsens conducit negotium, illa sententiã sic secundo Arist. exposita, est falsa & impossibilis. Quod primò patet. Nulla quid-

Probatur.

1.

2.

1. Argum.

ditas est separata ab eo, cuius est quidditas contra opionẽ naturæ: sed illa natura est quidditas sin-

2. Argum.

gularium, ergo non est ab eis separata. Præterea. Nullus singularis homo potest esse communis omnibus hominibus (nam si

3. Argum.

gularẽ est, quod de pluribus dici aut prædicari non potest) sed illa Idea hominis, sic per se separata ab alijs hominibus, qui intereunt & corrumpuntur, quæ quoddam singularẽ ab alijs realiter distinctum: ergo illis communis esse nõ potest. Tertio præterea, quod ab altero realiter distinctum est, de illo verè prædicari aut dici non potest, nec esse idem cum altero: imò hoc implicaret contradictionem, esse distinctum realiter ab aliquo, & esse idem realiter cũ illo: Sed illa Idea hominis, si esset separata ab indiuisis, per se existens, & per se subsistens, esset realis. Si ista à quolibet alio homine particulari & singulari: ergo de illo dici, aut cum illo esse nequit.

4. Argum.

D. to, hæc

tò, hæc vera est prædicatio: Petrus est homo: ista est falsa: Petrus est illa Idea: igitur homo in communi non est illa Idea separata; neq; id significatur per vocem hanc, homo; sed aliud quid, quod verè conuenit Petro, & est in Petro: & quod de vno particulari & in vno exemplo hominis dicimus, de omnibus eadem ratione accipendum est. Quintò, amplius magis intrinseca sunt vnicuiq; rei, quæ ad eius essentiã atinent, quàm eius rei accidentia: sed accidentia rei, hærent in ipsamet re, ergo multò magis ipsa natura communis, scilicet Genera & Species, quæ sunt rei ipsius essentia. Multis possit hæc sententiã redargui: quæ omittantur in locum proprium.

5. Argum.

3. Opinio
Realium.
Vniuersale
esse naturã
quandã
communẽ.

Probat
opinio hæc.

1. Fuit ergo tertio sententia quasi media inter veteraque D. Thom. Alberti Magni, Scoti, & Realium omnium, & sine dubio Aristotelis. Vniuersale in prædicatõ, nõ solum esse Vocem, vel conceptum: sed Naturam communem, per vocem immediatè, vel per conceptum significatã, quæ non sit tamen realiter à singularibus separata, sicut aiebat Plato, sed in ipsis singularibus, quo autè modo postea declarabimus. Hæc sententiã probatur. Primò. Sunt multæ propositiones, in quibus prædicatũ nec vocibus, nec singularibus potest conuenire, ergo est natura vniuersalis. Antecedens patet. si dicatur: homo est præstantissima species animalium: prima de finitio hominis est, animal rationale: sonus est obiectum auditus. in his, clarum est, prædicata non voci, sed Naturæ cõmuni per vocem significatæ conuenire. Secundo. Sententiã est de rebus, & nõ de singularibus, ergo Vniuersalis. Maior est Arist. 4. Metaph. cap. 3. & minor ipsius 7. Met. cap. 15. Proterea ex Arist. 7. Metaph. cap. 13. Item vniuersale est in illis, de quibus prædicari aptum est, sed vox non inest, ergo aliqua Natura est in eis communis. Ista sententiã est vera, & à probatissimis authoribus Græcis, Latinis, Arabibus, recepta. Propterea positis aliquot fundamentis, aliquibus etiam conclusionibus, explicanda erit diligentius. Quartò. rursus. Idem ex Aristotele testimonij planè cõiungitur, vt lib. 1. Peri herm. cap. 5. recum, ait, quædam esse Singulares, quædam Vniuersales, quo nihil aptius dici posse videtur

aduersus Nominales: & primo lib. Postez. cap. 2. ait vniuersalia esse nouiora singularibus: non vniuersale intellectu, singulari sensu cognosci posse. Et cap. 7. Nec Definitionem, nec Demonstrationem esse de singularibus, & vniuersalia esse perpetua: quæ omnia Vocibus conuenire non possunt. At præterea quoties Arist. disputat contra Platonem, vt lib. 7. Metaph. cap. 13. & plerisq; alijs locis, non cum reprehendit, quòd Vniuersales res posuerit: sed quasi supponendo, quòd essent res aliquæ, reprehendit, quòd à rebus separata Vniuersalia (quas Ideas vocabat) posuerit, & non potius in ipsis rebus.

St igitur primum fundamentum Quæ- 1. Fundam.
cunq; res Mundi ad inuicè conueniunt, Res mundi
& ad inuicem differunt: vt pater, si vniuer- inter se &
sa considerentur, Petrus & Paulus vterq; conueniunt
est homo: licet particulariter differant: si & differunt
multiter planta & animal, veruq; viuens, & differunt
Intellectus autem noster quandoq; percipit id, in quo multa conueniunt & sine
differentiã, & tunc illud, in quo multa cõ-
ueniunt, nudè consideratum, dicitur Vni-
uersale. Vnde Vniuersalia secundum Ari-
stotelem, sunt collecta ex particularibus
intellectu, qui accipit interea conuenientiam, & eam facit interuentionem vnam.
Plato autem ponebat Vniuersalia extra
animam existentia.

Secundum fundamentum in quo natura 2. Fundam.
abstractionis, per quam vniuersale fit, ma-
ifestatur. Omnis nostra potentia cognos-
citua, tam sensitua, quàm intellectiua, gnosce-
limitata est & finita: ita vt vnum possit
peticipere, non aliud: verbi gratia, visus vi-
dit colorem, non odorem: gustus sentit
saporè, sed non sonum: intellectus cognos-
cit primò communia, non singularia, in-
uenitur autè hoc passim in rebus, vt multæ
res diuersæ sint, & cõiunctæ sint: vt in po-
mo simul sunt, substantia ipsius, color, odor,
sapor, quantitas, humiditas, quæ omnia
clarum est, esse inter se longè diuersa.
Ex his duobus fit, vt quando aliquid hu-
iusmodi nostræ potentie cognoscitua
limitatæ cognoscendum proponitur, ipsa
tantum percipiat, quod suum est cognos-
cere, mittat autem alia, quæ sua non
sunt. verbi gratia, visui proposito pomo,
visus ex omnibus his, quæ sunt in pomo,
non

non percipit, nisi colorem propriè, nõ odorem; gustus saporem, sed non colorem. Iste cognitiones si considerentur ratione eius, quod per illas cognoscimus, dicitur in sensatione, si fuerint sensus: Intellectiones, si fuerint intellectus: at si eadem considerentur, quatenus suum obiectum percipiunt, vt multa alia, quæ ibi erant, manent in cognita, dicuntur abstractiones. Abstractio enim non aliud est, quàm cognitio vniuersi, non cognitio his, quæ ei coniuncta erant: nec oportet existimare, quod ibi fiat aliqua separatio realis. Non enim muratur color pomi, per hoc, quod à pomi qualitatibus alijs cognoscatur seu dicitur: sed dicitur Abstractio similitudine quadam ad abstractionem, quæ in rebus firmiter isto modo etiam intellectu abstrahimus, dum vnum absque alio coniuncto intelligimus; licet multum firmiter sensum & intellectu discriminis, à nobis modò pretermittendum. Vnum tamen adnotandum est: quod sensus rem cognoscit vnà absque alijs, non tamen componit affirmando aut negando: vt visus videt colorem absque odore pomi, non tamen affirmat vel iudicat: color non est cum odore: atque idè qui colorem solum percipit, non decipitur habet falsitatem, quia falsum & verum in iudicio solo componente consistunt: ita Intellectus aliquando intelligit rem vnã absque alia, non tamen componit & diuidit: vt quando simplici cognitione cognoscit hominem, non cognitio eius accidentibus: & ista dicitur Abstractio præcipua, & in hac non est deceptio, vt docet Boetius hoc præmio, & Aristoteles. 1. Physica. c. 2. Abstrahentium, inquit, non est mendacium: & Auerr. 12. Meta. com. 39. Intellectus, inquit, noster natus est, aduata in esse diuidere in ea, ex quibus componuntur: licet non diuidantur in esse. Aliam tamen præter hanc propriam habet Intellectus abstractionem, qua compositè vnum ab alio diuidit, vt quando iudicat: homo nõ est coloratus; & hæc dicitur Abstractio negatiua: in qua potest esse verum & falsum. Nec de ista in præsentia loquimur, sed de simplici, in qua errat & falsum non est: quamuis a licet quàm sint res per talem abstractionem intelligantur; sicut in sensu non est falsum.

Abstractio
sensus & in
intellectu
quid sit.

Sensus exterior non
iudicat.

Tertium fundamentum Triplex est Po 3. Fundamentum in nobis, per quam cognoscimus. Porciam, Sensitua exterior, id est, visus, auditus, & qua cognoscit sensus exteriores. Sensitua interior, scimus, esse scilicet imaginatiua, per quam absentia imaginatur. Tertia intellectus: quo rerum naturas cognoscimus. Vnaqueque autem harum potentiarum non percipit suum obiectum, nisi prius recepta similitudine illius, quæ vocatur Species. Hæc autem similitudo non repræsentat aliud, quàm quod à tali potentia percipi potest. V. g. Species pomi, quam visus recipit, repræsentat visui colorem pomi, cum figura & loco & præsentia rate. At Species, quam recipit gustus, repræsentat saporem in corpore illo presenti, non autem colorem. Vnde potentia cognoscunt id, quod per talem Speciem repræsentatur: & cum in Specie repræsententur Vnum, non aliud, dicitur potentia abstrahere, quando cognoscunt. Sed prior abstractio est in Specie repræsentante Vnum, non autem Aliud: Ista autem Species nõ eodem modo fit, nec eodè modo repræsentat in his potentijs: sed in sensu exteriori productur ab obiecto exteriori. V. g. in oculo, à re colore affecta, in odoratu, à re odorifera: At in sensu interiori, ab ista Specie recepta in sensu exteriori, productur alia similis in interiori, quæ idem obiectum repræsentet. Et talis Species dicitur Phantasma. Ad existio phantasmare virtute quadam animæ (quæ dicitur Intellectus agens) productur alia Species, quæ recipitur in intellectu, qui vocatur passibilis: & iste per talem Speciem intelligit rem in ea repræsentatam. Iste Species non eodè modo repræsentat: propterea non est eadem Abstractio in Sensibus, & in Intellectu. In Sensu enim exteriori repræsentat rem ratione alicuius qualitatis; scilicet coloris, vel saporis, vel odoris: tamen repræsentat rem cum loco, & figura, & rem præsentem: propterea sensus exterior per illam cognoscens, abstrahit ab his, quæ in ea nõ repræsentantur. Cum autem repræsentet rem præsentem, Sensus exterior nõ abstrahit à presentia rei: at Species sensu interiori abstrahit à presentia: quia non repræsentat rem præsentem & adu existentem. Vnde absentia, & præterita sensus interiori imaginatur, nõ autem sensu exteriori

percipimus. At species intellectus representat re nō representata singularitate cū qua erit. V.g. phantasma representabat hunc hominem; at species intellectus representat hominem, vt sicut species coloris representat oculo colorem, non saporem, ita species intellectus representat naturam, nō autem singularitatem, per quā erat singularis, quia representat naturam; non representando locum, aut figuram, aut colorem, quæ representabat phantasma: & cū talis natura in specie representetur, non representatis alijs omnibus, ita intelligitur. Et talis abstractio dicitur a singularibus, ex quo fit, vt illa natura fiat vniuersalis: nō quod in se sit vniuersalis, sed quod ab intellectu cognoscatur tanquā vniuersaliter, dū cognoscitur separata à singularibus: & hoc est, quod dicitur: vniuersale fit per abstractionem intellectus, vel per abstractionem speciei à phantasmis: sicut color dicitur separatus ab odore, nō quod ita sit, sed quod videatur non viso odore: ita sit natura vniuersalis, non quod sit, sed quod intelligatur, non cognitis singularibus, & inde dicitur esse vniuersale per intellectum.

4. Fundi.
Vniuersale duo habet in se, Materiale & Formale.

Natura vt fiat vniuersalis.

Quartum fundamentum. Vniuersale duo habet in se, Materiale scilicet, & Formale. Vt enim album pro materiali dicit corpus, at pro formali dicit albedinē: ita vniuersale in materiali significat naturā illam, scilicet hominem & leonem in formali vero ordinem ad plura. Ista verò natura in ipsis singularibus est, scilicet homo in Petro, Iohāne, Cæsare; nec reperitur vna omnibus communis. At quando talis natura separata intelligitur, iam est communis, & vniuersalis, & per talem intellectum, communitatem, & vniuersalitatem acquirit ab extrinseco: propterea fit ab intellectu vniuersale, non quod fiat natura & materia vniuersalis. Illud enim in rebus est, tamen numquam acquirit vniuersalitatem, quousque talis natura per intellectum abstrahitur: id est, intelligitur, non intellectus differentijs singularibus. Propter quod Averr. de anima comment. 3. Intellectus, inquit, facit vniuersalitatem in rebus: nec propterea existimandum est istam vniuersalitatē esse in rebus ipsis intrinsecam, sed est relatio & proprietates que

dam extrinseca, con surgens ex hoc, quod intellectus cognoscit rem, non cognitis singularibus differentijs: quæ proprietates habet solum esse per intellectus considerationē: & propterea dicitur ens rationis, vt inferius dicemus.

Ex his fundamentis colligitur prima Conclusio. Vniuersali pro materiali, quod fundamentum dicitur, sunt in rebus, scilicet natura ipsæ factæ singulares.

Secunda Conclusio. Tales naturæ dicuntur vniuersales per intellectum considerantur illas, non consideratis singularibus.

Tertia Conclusio. Vniuersalitas con surgit rei ab extrinseco, ex tali intellectu abstractione.

Quarta Conclusio. Talis vniuersalitas est quidam respectus, & relatio, qua natura intellecta abstracta ad plura inferiora refertur, de quibus prædicari potest.

Vltima Conclusio. Tunc res primò dicitur vniuersalis, quādo in specie intellectus representatur, non representatis singularibus, secundo autem, quando cognoscitur: non cognitis etiam eiusdem singularibus. Per hæc patet solutio ad argumenta Nominalium.

Ad primum respondeo, sensum Arist. hunc esse: Nullam esse Naturam communem & vniuersalem separatam: quod si est, posterius est, id est, per intellectum abstrahentem illam à singularibus præexistibus. Ad aliud testimonium Arist. ex lib. Prædicament. respondetur: Omnia ferè, que in Prædicamentis tractantur, esse de rebus ipsis, vt constat, & in eodem capite differunt de ipsa substantia reali. Sensus ergo fuit Arist. secundas substantias, id est, nomina secundarum substantiarum significare, quæ quædam substantias, id est, nomina primarum substantiarum significare hoc aliquid: sed res ipsas esse primas substantias, & in eis esse secundas substantias.

Ad secundum respondeo: concedendum nihil esse in rebus ipsis secundum se vniuersale separatim, tamen per considerationem sunt naturæ vniuersales.

Ad tertium etiam est facilis solutio: actio enim sunt rerum per se existentium, hæc autem omnes sunt singulares: at vniuersale in rebus nullum per se existit: sed sunt

1. Conclu.

2. Conclu.

3. Conclu.

4. Conclu.

5. Conclu.

Ad argum.
Nominal.
Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

sunt ipsa singularia: solum intellectu vniuersaliter res apprehendantur, & horum nulla est generatio, sed vt in singularibus sunt.

Ad rationes Platonis.

Nec argumentum Platonis quicquam valet: nam licet corrumpatur hic vel ille homo, hic vel ille equus, semper tamen manet equus, qui id est in hoc & in illo. Semper etiā manent propositiones: homo est animal rationale: equus est hinnibilis; q̄ sufficit ad scientiam. Similiter nec secundum valet, quia vnum quodq; producitur à suo simili, vel formalis, vel in virtute: sed de hoc alibi dicendum.

Possunt autem omnes opiniones ex parte quadam conciliari: si dicamus esse vniuersalia quaedam in voce; videlicet voces specificas, & genericas, & c. imò etiā in scripto simili modo: & esse etiam vniuersalia in mente, conceptus videlicet intellectus, formales, specificos, & genericos, & c. quæ possunt dici vniuersalia formalia: esse præterea vniuersalia in rebus, rerum videlicet ipsarum genera & species realia & c. quæ possunt dici vniuersalia obiectiua, quia sunt ipsarum cognitionum vniuersaliū obiecta. nam præter voces ipse in voce prædicatur de plurib; & subijciuntur: & conceptus in mente prædicatur & subijciuntur, & res ipse per conceptus subijciuntur, & prædicantur. Demum esse quoque separata à reb; alia vniuersalia, scilicet, ideas in Deo ipso videlicet, & mente diuina, vt aliqui Platonem interpretantur, atque ita omnia conuenienter veritati.

QVAESTIO III.

Vtrum vniuersalia sint in rebus distincta, ante intellectus operationem?

Hic quæstioni partim videtur satis factum ex præcedenti: quamuis illic solum intendimus præcipue ostendere, vniuersalem non esse realiter separatū à singularibus: hic verò disputatur, constituto iam, quod vniuersale non sit realiter extra singularia: sed ex sola intellectu operatione (quod omnes Peripatetici admittunt) dubitatur: An sit in singularibus aliqua Natura, quæ secundū se sit vniuersalis, & non ex operatione intellectus? Pro cuius adhuc maiori explicatione est

aduertendum: Quod aliqua rei natura, puta hominis, leonis, aut ignis, potest tripliciter considerari. Vno modo vt in singularibus & indiuiduis est cōtracta, & determinata singularib; differentiis. Altero modo, vt representatur in specie intelligibili, siue vt cognoscitur ab intellectu cōtracta à talibus differentiis. Tertio modo potest secundū se, & suā substantiam considerari. Quam triplicem considerationem expressit Auic. sup. Logicę c. 1. Si primo modo consideretur: non dubium est, quin sit singularis: homo enim cū differentia singulari est Petrus, aut Ioannes; aut aliud indiuiduum: at si consideretur, vt est in intellectu cognita, aut representata, non dubiū quin sit vniuersalis, & habeat quādam relationem & ordinem ad multa, quæ relatio dicitur vniuersalis. Natura itaq; primo modo dicitur vniuersale in potentia remota. Natura secundū modo, est vniuersalis actu separata iā intellectu ab indiuiduis. At si consideretur tertio modo, est difficultas, an talis natura secundū se sit vniuersalis, i. habeat aptitudinē, vt participetur à pluribus, q̄ vocant aliqui vniuersale obiectiuum, seu in potentia propinqua.

Secus 7. Metaph. q. 16. 2. scilicet d. 3. q. 1. quem sequitur Paulus Vnetus quæst. de vniuersalibus, itē ante hos Alb. lib. 1. dist. tract. vlt. ca. tertio (qui etiam dicit esse hanc opinionem realiū) asserunt, quod natura rei, si secundum se consideretur, habet aptitudinem quādam, vt ei non repugnet à multis participari. verbi gratia: natura hominis, quæ est in Petro, vt natura hominis est, apta est, vt sit in Ioāne, Paulo; & quouis similia: ac proinde est vniuersalis, quāuis non actu; quousq; per intellectum separatur à singularib;. Vnde duas veritates ponit in reb; ante operationem intellectus, veritatem numericam, quam habet natura per hoc, quod contrahitur ab indiuiduali differentia: & aliam specificā seu genericā, secundum quæ natura in se & sua substantia considerata vna est specie, vel genere. Huius sententiæ est primum argumentum.

Obiectum præcedit actum potentis, sed vniuersale est obiectum intellectus, ergo præcedit operationem intellectus, ergo vniuersale est antequā intellectus operatio

Natura rei cuiusq; tribus modis potest spectari.
1.
2.
3.

1. Opin. Scoti.

1. Opin. 1. Arg.

fit. Maior patet. Natura enim prior est visione, & sonus auditione. Minor verò est Aristi. 1. Physic. cap. 5. in fine.

2. Secundo Natura humana secundum se est indifferens ad plura, non magis vt sit Petrus, quàm Ioannes: ergo secundum se est apta vt sit in pluribus.

3. Tertio. Secula operatione intellectus, istæ omnes propositiones sunt veræ: Petrus est homo, Ioannes est homo: Cæsar est homo, ergo secula operatione intellectus, est aliqua vna natura in eis communis, quæ de ipsis prædicatur.

4. Quarto. Natura secundum se sumpta est ens, ergo est vna. Non numero, quia secundum se nõ est singularis, ergo species, ergo illa natura secundum se est communis. prior consequentia patet, quia ens & vnum se mutuo sequuntur, 4. Metaphysic. cap. 2.

2. Opinio
S. Thom.
Caiet. alio-
rum.

Opposita sententia est S. Tho. in opusculo, de ente & essentia, cap. 4. & aliorum, qui eum sequuntur: cuius placitum hoc est. Natura quælibet secundum se sumpta, nec est vna numero, nec species, nec vniuersalis aut particularis, sed ei cõueniunt sua prædicata essentialia, scilicet genus, differentia, & proprii, accidit aut ei, quod sit vna numero, quatenus est in hoc, vel illo indiuiduo: similiter accidit, quod sit vniuersalis, quatenus intellectu consideratur abstracta. V. g. homo secundum se solum habet, quod sit substantia viuens, animal rationale, risibile, & cætera essentialia: vt autem est in Petro, est vnum numero, & particularis: vt per intellectum solitariè consideratur, est vnum specie, & vniuersalis. Ista vide tur, expressa sententia Auic. 5. Meta. cap. 5. Equinitas, inquit, id est, natura equi secundum se, est tantum equinitas, nec vna, nec plures, nec vniuersalis, nec particularis.

Probatur. 1. Hæc opinio probatur. Si natura aliqua purè hominis, secundum se est vniuersalis, ergo nullo pacto posset fieri particularis, sed natura hominis in Petro est particularis, ergo secundum se nõ est vniuersalis. Cõsequentia est certa: & minor patet: maior probatur: quia cui vnum oppositum per se competit, alterum oppositum competere nequit: ac vniuersale & singulare opponuntur. Secundo, Quod per se competit naturæ, prædicatur de illis, quibus talis natura

competit: Si natura hominis per se est vniuersalis, ergo Petrus, qui est homo, erit vniuersalis, quod absurdum est.

Circa huius quæstionis dissolutionem sit primum fundamentum. Tripliciter aliquid dicitur esse in intellectu, vno modo subiectiue, scilicet ea, quæ ei insunt, vt accidens in suo subiecto: quo pacto sciens & species intelligibiles, & conceptus dicuntur esse in intellectu, quia ei insunt sicut albedo corpori: altero modo aliquid dicitur esse in intellectu, sicut effectus in causa, in miru, quia intellectus est causa coru: quo pacto dicitur: domus est in mente artificis, quia mens artificis est prima causa domus: sed iste modus est extrinsecus, quia domus facienda secundum suum esse nõ est in ipso intellectu subiectiue: tertio modo aliquid dicitur esse in intellectu obiectiue, illud scilicet, quod ab intellectu cognoscitur: quo pacto omnia, quæ intellectu cognoscuntur, dicuntur esse obiectiue in intellectu: nõ quod ipsi in hęc sit, sed quod per ipsius operationem intelligantur. vnde res, quæ est extra intellectum, quando cognoscitur, dicitur esse obiectiue in intellectu. Horum igitur, quæ obiectiue sunt in intellectu, quædam habent esse in se, scilicet non eo modo, quo intelliguntur: vt homo, animal, albedo, habent esse obiectiue in intellectu & in se, quamuis non sint se parata, sicut intelliguntur: quædam non habent aliud esse in se, quàm cognosci, & ista dicuntur habere solum esse obiectiue in intellectu: sicut Chimera, & ea, quæ non sunt, quando à nobis cognoscuntur: horum verò quæ obiectiue tantum habent esse in intellectu, quædam sunt obiectiue directæ: nempe ea, quæ per talem intellectus operationem cognoscuntur, vt Chimera, Antichristus: quædam habent esse obiectiue indirectæ & consequenter, scilicet illa, quæ non sunt nisi aliqua existens operatione intellectus, licet nõ per illam eandem cognoscantur, sed consequentia rem ipsam cognitam obiectiue existentem in intellectu: vt quando intellectus cognoscit hominem, refultat quædam relatio vniuersalitatatis hominis intellectui in communi, quæ non habet esse, nisi solum obiectiue in intellectu: amen in directæ: quia quando ego hominem considero,

1. Funda.
Quot modis aliquid dicitur esse in intellectu.

1.

2.

3.

non considero tunc eius vniuersalitatē: hoc igitur est discriminis inter naturam rei, & eius vniuersalitatē: quod natura est in rebus, & etiam obiectiue in intellectu: vniuersalitas non est nisi obiectiue in intellectu, Præterea: natura est obiectiue directè, vniuersalitas autem indirectè.

2 Fundam
Natura vt
sit vniuersa
lis, duo re-
quiritur.

Secundum fundamentum. Vt aliqua natura sit vniuersalis, duo necessaria sunt: alterum vt sit vna, si enim essent multæ naturæ, nihil esset, quod à multis participaretur, quoniam vnum participaret vno, aliud alio: & hoc significat Aristoteles, dū dicit esse vnum potentia multa: hoc tamē non sufficit, sed est necessaria aptitudo, vt possit pluribus inesse: quod docuit 7. Met. c. 13. Vniuersale est aptum esse in pluribus: ita vnitatem cum aptitudine, vocatur vnitatis specifica, seu generica, seu vnitatis vniuersalis, id sit hoc pacto: cū non reperitur in rebus natura cum tali vnitatem, non est ea ratione vniuersale in rebus: natura enim quælibet est singularis nec sit vna cōmunis, nisi quando ab omnibus separatur, & in intellectu representatur, & cognoscitur: tunc enim habet esse quoddā commune ante intellectus autem operationem, natura ex se vna est, sicut quælibet res est vna transcendēti vnitatem tantū: non est distincta ab vnitatem Individui, nisi interueniēte intellectus operatione, per quā consideratur natura, non consideratur singularibus, & tunc talis vnitatem est communis, & natura dicitur vniuersalis. Et hæc est opinio S. Tho. quæ magis præteritica est: nec argumenta Scoti aliquid probant.

Ad 1.

Ad primum. Distinguitur consequens. Vniuersale enim est obiectum intellectus possibilis, & intelligētis, & huius operationē præcedit Vniuersale: quia, vt diximus; Vniuersale statim est, ac representatur in specie intelligibili, quæ prior est ipsa intellectiōe: si verò argumentū probet, quod Vniuersale est ante intellectus agēns operationem, per quā abstrahitur Specus, vel Genus, falsum est: nā intellectus agēns est potentia actiua, & obiectum potentia actiua non præcedit eius operationem, sed per eam fit: ante verò solū erant res ipsæ Individua: hic homo & ille homo, & ceteri: licet naturæ factæ singulares, & determinatæ & cōtra: hæc differentijs indiuiduantibus,

ex quibus intellectus abstrahit species illas intelligibiles representantes Vniuersale.

Ad secundum. Negatur consequentia. Natura enim, vt sit vniuersalis, debet esse apta, vt sit in pluribus: ad secundum se, nec est apta nec incepta, sicut homo ex natura sua necque est albus, nec non albus: sed natura, si per intellectum consideretur, est apta vna ad plura, in rebus vero est singularis. Et est magna fallacia argumenti in reduplicatiuis argumentari à negatiua ad affirmatiuam, vt homo secundum se non est albus, ergo secundum se est non albus.

Ad 3.

Ad tertium. Illæ omnes propositiones sunt veræ, quia natura humana est in omnibus Individuis, licet in vnoquoque sit vna numero facta: quod si est vnum prædicatum, id sit, quia per intellectum abstrahitur. Prædicatio enim non fit, nisi interueniente intellectus operatione.

Ad 4.

Ad quartum est facilis solutio. Natura enim secundum se est vna; sed ista vnitatem non est cōmunis, sed ea quæ vnam quodque in seipso coalescerat, est vnum.

QVAESTIO IIII.

Quomodo respondendum sit quæstioni- bus à Porphyrio factis?

EX his, quæ in hac quæstione & præcedenti dicta sunt, possumus quæstiones à Porphyrio positas soluere.

Ad primam enim dicimus, Vniuersalia non subsistere per se extra intellectum: nec similiter esse quid ab intellectu facti, sed esse naturas existentes in rebus, separatas tantum à singularibus per intellectum. Et hoc significat Aristoteles, cū dicit, Vniuersalia non esse substantias; id est, non subsistere per se. 3. Meta. tex. 20. & lib. 7. tex 45. & lib. 13. cap. 10. Subsistunt enim in singularibus, quæ si fuerint substantia, & Vniuersalia ad substantiam pertinent, vt homo, leō, animal: si accidēt, ipsa sunt accidētia, vt albedo, color, quantitas.

Ad Quæst.
Porphyrii.
Ad 1.

Ad secundam quæstionem respondeo, Corpus aliquando sumi priore dimensionē, scilicet latitudine, longitudine, & profunditate: in corporeum autem pro eo quæ quantitas non est. Altero modo, pro substantia indiuidua corporea haberi hanc dimensionē, scilicet ligno hoc vel illo,

Ad 2.
Corpustri-
bus modis
sumitur,

loans.

Ioanne Tertio modo pro cōposito ex materia & forma. Vniuersalia non sunt corpora primo, & secundo modo accepta: quia nec sunt quantitas, nec substantiæ indiuiduæ: at verò tertio modo essent quædam corpora, scilicet illa, quæ haberent materiam, vt homo, & animal, & leo: quæ dū alia essent in corpora, quæ scilicet nō habent materiam, vt Angelus & Spiritus.

Ad tertium respondeo. Vniuersalia ista corpora non esse separata à sensibilibus singularibus, sed solum per intellectus operationem, intelligentis naturam, non cognitis singularibus discretis. Ex dictis intelligitur, quæ solent à Philosophis appellari; Vniuersalia Ante multa, In multis, & Post multa Vniuersalia siquidē Ante multa, si quæ essent, essēt Ideæ Platonis In multis, sunt res ipsæ, seu rerū natura, in ipsis rebus existentes, vt ait Arist. Vniuersale verò Post multa, est ipsa vniuersalitatē ratio per intellectū facta. Ac de his hæc tenus.

De Primis & Secundis intentionibus.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit prima & secunda Intentio?

Cum frequenter in hac materia, & in reliquis, merito fiat Primæ & Secundę Intentionis, vtile erit, si, quid sint & in quo inter se differant: semel dixerimus Intentio igitur in vniuersum, si vim nominis spectemus, nihil aliud est, quā actus mentis nostræ, quo in aliquid tendit: atque inde dicta Intentio, quod in aliud aliquid tendenda: hinc etiam pro ipsa re, in quam tendit, quoque accipitur. Atque ita apud Philosophos, tum actus ipse mentis, tum res in quam fertur per illum actum, Intentio vocari consuevit. Est enim frequens, vt nomine adionem vocemus obiectum ipsum, & contra: ex inopia nominum. Hinc factum est, vt duplex dicatur Intentio, scilicet Formalis & Obiectiua. Formalis est ipse actus; Obiectiua est ipsū obiectū, scilicet res ipsa, in quā fertur talis actus, res in quā, obiecta, vt obiecta est. Iam verò voluntatis Intentio ad Morales Philosophos spectat, quæ est actus voluntatis, quo finem volumus: de qua nihil ad

Dialecticū. Intellectus verò Intentio, quæ ad nostrū attinet institutū, nihil est aliud, quā conceptus, seu cognitio ipsa intellectus, qua rem sibi obiectam cognoscit, vt quo Solem, V. g. percipit, cuius obiectum ipse est: Sol: ita Prima Intentio Formalis, ipse actus: Secunda Intentio Obiectiua, dicitur ipsum obiectum cognitum: hæc etiam (quod in idem omnino reuertitur) vocantur & vocari consueverunt Conceptus Formalis, & Conceptus Obiectiuis.

Sed rursus, vt antea dictum est, in re cognita (quam vocamus Intentionem Obiectiuā, seu Conceptum Obiectiuum) reuertitur quidam respectus, & tenens, quatenus inquam cognita est: quem vocamus, Ens rationis, quod ad ipsam operationem intellectus consequitur, & hic dici potest Secunda Intentio Obiectiua: quod ipsemet per reflexam cognitionē cognoscit. V. g. cum de Vniuersali, & modo, quo fit, dicebamus, Intellectum cognoscere rem aliquam, non intellectus conditionibus indiuiduantibus, ex quo talis natura sic cognita, seu potius per speciem repræsentata, fit vniuersalis, & resultat ista vniuersalitas, quæ dicitur Ens rationis: similiter resultat alia, scilicet ratio Speciei & Generis, ac (vt ita loqui liceat) ipsa exercita & vti Entia rationis.

Igitur in ipso Vniuersali, naturæ ipsæ primò cognitæ & repræsentatæ, dicuntur Primę Intentiones Obiectiue: illa verò Entia rationis Secundę Intentionis Obiectiue. Intellectus autem non solum cognoscit naturas & Primas Intentiones, sed postea reflectitur, & considerat ipsam Vniuersalitatē & Secundas Intentiones. Illa ergo cognitio, quæ cognoscit rem, seu Primam Intentionem, dicitur Prima Intentio Formalis, seu Conceptus, seu Notitia Prima Formalis: illa autem Cognitio, qua Entia rationis cognoscit, dicitur Secunda Intentio Formalis. Quadruplex ergo Intentio intellectus reperitur, videlicet Prima obiectiua, Secunda obiectiua, (qui Conceptus Obiectiui dicuntur) deinde prima formalis, Secunda formalis. Inter duas priores, & duas posteriores, est hoc discrimen, vt diximus, quod priores Intentiones sūt res cognitæ, posteriores sūt ipse notitiæ & cognitiones, quas intelligitur. Secundū est discrimen, quod

Quid Intellectus Intentionis?

Quadruplex intentio intellectus.

Duplex Intentio, Formalis & Obiectiua.

quodd'intentio Formalis est subiectiue in intellectu, quia est operatio ipsius intellectus & accidens reale:at Prima & Secunda intentio Obiectiua non est subiectiue, sed obiectiue in intellectu, licet cum discrimine: nam Prima est etiam in rebus, propterea est ens reale, at Secunda est obiectiue tantum & Ens rationis. Sicut autem de Conceptibus diximus, ita de Nominibus, quae illis respondent, dicendum, Esse nomina Primae Intentionis, nomina Secundae Intentionis. Ex his praeterea possumus colligere, Vniuersale pro materiali quidem, esse Primam Intentionem: pro formali, esse Secundam Intentionem.

QVAESTIO II.

Vtrum Vniuersale et alia Secunda Intentiones fiant per notitiam Comparatiuam intellectus?

Videndum est iam, quomodo fiant Secunda Intentiones, tum Vniuersalis, tum aliorum, An per Notitiã Absolutam, an per Notitiã Comparatiuam? Igitur notitia ipsa est intellectus operatio, quã re cognoscimus. Dupliciter autem possumus rem cognoscere: vno modo in se, nõ cognoscendo illam in ordine ad aliud; vt quando cognosco hominem secundum se, albũ, animal: & talis cognitio dicitur Notitia Absoluta: altero modo possumus rem cognoscere in ordine ad aliud, vt quando cognosco naturam humanam conuenite multis Indiuiduis, naturam animalis multis Specieb. & Accidens inesse Subiecto: & talis cognitio dicitur Notitia Comparatiua. Ex his patet sensus quaestionis, cũ natura in rebus nõ sit Vniuersalis, actu, nec Species, nec Genus, quouque accedat operatio intellectus abstractantis.

Quæritur: An res dicatur Vniuersalis, Species aut Genus, quando Notitia Absoluta cognoscitur per primam abstractionẽ duntaxat, an quando cognoscitur Notitia Comparatiua, scilicet in ordine ad inferiora: Sunt multi, qui asserũt has Secundas Intentiones non resultare quouque res cognoscatur Notitia Cõparatiua: verbi gratia, homo non dicitur Vniuersale, quouque cognoscatur ab intellectu pluribus cõ

uenire: nec Species, quouque cognoscatur de pluribus numero differentibus prædicari. Sed iudicio meo ista opinio peccat in æquiuocatiõne, vel est falsa. Aliud enim est Vniuersale esse Speciem, aut Genus esse, aliud est cognosci. Vniuersale quidem Species & Genus sunt, simul atque intellectus cognoscit naturam, nõ intellectus inferioribus: quæ inferiora, si fuerint Indiuidua immediata, talis natura dicitur Species: si verò inferiora fuerint Species, dicitur Genus. imò prius natura ante cognitionem sunt in specie intelligibili representante naturam abiq; inferioribus: at ista non cognoscuntur ab intellectu, esse Vniuersale Genus, aut Speciem, nisi per Notitiã Comparatiuam, vt explicauimus. Et hoc est argumentum magnum contra illam sententiam, quod natura non dicatur Vniuersale, Species, aut Genus, eo, quod actu prædicetur de pluribus, sed quod aptum sit proximè de pluribus prædicari: vnde quando in specie intelligibili representatur, vel actu, & Notitia Absoluta cognoscitur, est aptum proximè de pluribus prædicari: quamuis actu non, nisi per Notitiã Comparatiuam, de pluribus prædicatur.

DE SVBIECTO huius libri,

QVAESTIO I.

Vtrum Vniuersale sit huius libri Subiectum?

Postquam de Vniuersalibus, & Primis ac Secundis Intentionibus egimus, nunc videndũ est: An Vniuersale sit huius libri Subiectum? In qua quaestione, primũ oportet cognoscere discrimẽ inter Vniuersale & Prædicabile. Vniuersale est, quod aptum est esse in multis, vt antea ostensum est, siue quod à multis participari aptum est: illa autem, quæ Vniuersalis ratione participant, dicuntur Singularia, siue sint prorsus singularia, siue minus Vniuersale. Hoc enim respectu magis Vniuersalis Singulare quodammodo dicitur. At Prædicabile dicitur, quod aptũ est de pluribus prædicari; & sic refertur ad subijcibile. Igitur, quod Vniuersale non sit subiectum huius libri, apparet.

Primò. Qua nullam in hoc libello eius Porphyrius fecisse mentionẽ videtur: cũ

i. Argum.

ad partem

negatiuã.

tamen, si esset tractatio, præcipua de illo deberet esse tractatio, & de illo passionibus tradi & demonstrari oporteret.

2. Argum.

Secundo: si esset eius subiectum, alia Scientia non tractaret de vniuersalibus: at Aristoteles tum in Topicis egit de Genere, Specie, Differentia, Proprio, Accidente, tum in 7. Meta. cap. 13. & sequentibus de vniuersalibus differuit. Imò verò idem Scientia de vniuersalibus agunt: vt idem Arist. sæpè docet, præsertim i. Post. ca. 7. & 2. de anima, cap. 5.

3. Argum.

Tertio. Videtur potius prædicabile esse subiectum, & non vniuersale: quia hic Porphyrius tractat de Indiuiduo, quod ait esse, quod de vno tantum prædicatur: at Indiuiduum, vt constat, non est vniuersale, sed singulare, est tamen quoddam prædicabile, scilicet de vno tantum.

4. Argum.

Quarto. Quia tam Genus, quàm Speciem, quàm Proprium, quàm reliqua definit Porphyrius per, Prædicari, non per esse Vniuersale, vt constat, ergo potius erit Prædicabile genus, & non Vniuersale.

5. Argum.

Quinto: Omnis scientia demonstret passionem propriam de suo subiecto; si ergo Prædicabile esset proprium vniuersalis, posset de illo demonstrari, quod non videtur.

1. Fundam.

Pro istius questionis dissolutione, sit primum fundamentum. Causa quare aliquid est prædicabile, hoc est, quare prædicari aptum est de multis, est, quia est in multis, vel aptum est, esse in multis (vt antea diximus ex Arist. 7. Met. ca. 13. cum duplicem Vniuersalis definitionem attulimus,) atque idè intrinsecè, & per se, hoc conuenit vniuersali: scilicet Esse in multis, Prædicari vero, est quid consequens tanquam proprium ipsius Vniuersalis. Vniuersale itaque, est essentia: Prædicabile verò vniuersale est proprium. Atque idè opus fuit, vt de vniuersalibus tractaretur, vt ait Albertus lib. Prædicabilium, tract. 2. cap. 1.

Conclus.

Vniuersale
subiectum
libri huius
Porphyrii
probat.

1.

Respondemus igitur, vnicam Conclusionem: vniuersale est subiectum istius lib. Porphyrii probatur primo: quia illud est subiectum alicuius tractationis, in quo omnes species illius subiecti tractantur: atqui in hoc libello omnes vniuersales species tractantur, scilicet Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidentes, ergo est subiectum Vniuersale.

Secundo: Quia omnes subiecti conditiones ei conueniunt: Nam eius passio, scilicet prædicabilitas, in omnibus suis inferioribus ostenditur: etiam nihil tractatur in hoc libro, quod non possit ad vniuersale aliquo modo reuocari, vel tanquam ad partes eius, vel tanquam ad passionem eius, vel tanquam ad essentiam eius, &c. ergo Vniuersale est subiectum.

Ad argumenta. Ad primum respondemus: In hoc libello factam esse mentionem Vniuersalis, capite de Genere, cum ait: Eorum, quæ prædicantur, quædam de vno, quædam de pluribus prædicantur: vbi aperte definitio vniuersalis traditur per eius proprium, scilicet Prædicari de pluribus: at que idem postea (cum omnia comparat inter se Vniuersalia) ait, cap. vltimo, cum ait: hoc commune esse omnibus Vniuersalibus, vt de pluribus prædicantur.

Ad secundum argumentum dicimus: Alias scientias agere de rebus ipsis, quæ Vniuersales dicuntur; Dialecticæ verò proprium est de Vniuersalibus; quatenus Vniuersalia sunt, & quatenus Prædicabilia agere, pro formalis itaque relationem vniuersalitati & prædicabilitatis considerando: alia scientia pro materiali duntaxat, res scilicet ipsas, quibus talis ratio conuenit, & quidè res ipsas in se, non vt subsunt tali rationi. Topica quidem de Vniuersalibus agit, Genere, Differentia, &c. quatenus efficiunt & constituunt questionum Dialecticarum diuersa genera hic verò per se & in se considerantur Vniuersalia, & eorum natura, & propria eorum explicantur: in Metaphisicis autem, non quatenus conferunt ad modum sciendi, seu intelligendi, vel quatenus cõferunt ad Prædicamenta, & alias Dialecticæ partes cognoscendas, vt Dialecticæ considerat, sed ipsam per se essentiam in abstracto, speculando & cõtemplando. Et in hoc à Dialectico in istorum tractatione differit.

Ad tertium. Tractauit Porphyrius de Indiuiduo, quatenus erat necessarium illud cognoscere ad cognitionem ipsorum Vniuersalium: quæ de pluribus differentibus numero prædicantur: & quia est quoddam subscribibile, de quo illa prædicari possunt; & quia est correlatiuum oppositum Vniuersali ipsi in Singulare.

ad quæ-

Ad Arg. in
contrariu.
Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4. Ad quartum. Porphyrius hoc ipso in-
dicat se de Vniuersalibus agere, quod prop-
ria passione ipsius Vniuersalis vtiur in
omnium illorum explicatione. Prius autem
per Prædicationem definit, quia notior
erat; & Vniuersalis essentia, vt talis, oc-
cultior atque ita ad finem, quem volebat in
introductionis, accommodatius. Diei etiam
secundo potest, Prædicabile duobus modis
accipi; vno modo pro aptitudine ad præ-
dicandum; & ita esse propriam passionem
vniuersalis: altero modo, pro principio
intrinseco, vnde prouincit illa ipsa apti-
tudo: & euentus esse essentiam, & veram ip-
sam differentiam essentiale indicare, per
quam Vniuersale est Vniuersale. Cum ve-
ro dicimus Prædicabile esse proprium V-
niuersalis, intelligendum est, vt superius in
Vniuersalis definitione exposuimus, scilicet
Prædicabile de pluribus vniocè, per
se, directè, &c. quo pacto Individuum non
prædicatur, & cætera, quæ tunc exclusim.

Ad 5. Ad quintum. Demonstrari potest per il-
lam primam essentialem definitionem V-
niuersalis, hoc modo: Omne quod est ap-
tum esse in multis, est Prædicabile; sicut ap-
ium prædicari de multis: sed Vniuersale
est aptum esse in multis, ergo est Prædi-
cabile de multis.

QV AESTIO II.

Vtrum Vniuersale sit Genus ad illa quin-
que, Genus, Species, Differentia, &c.

1. Opinio
Albert.

Offet hic dubitare quis, An Vniuersa-
le sit Genus ad quinque Prædicabilia?
Albertus Magnus, lib. Prædica tract.
2. c. 9. existimat, esse prædicatum analogum:
Quia ratio vniuersalis, scilicet, esse in plu-
ribus, seu de pluribus prædicari, nobilior
& perfectior est in vno Prædicabili, quam
in alio. Nam Genus, & Species, nobilio-
rem modum prædicandi habent, (vt pate-
bit postea) quam Differentia & alia duo: &
Differentia quam Proprium, & hoc quam
Accidens Similiter nobiliori modo est Ge-
nus, & Species in pluribus, quam Proprium
& Accidens, nam illa sunt substantia
eorum, quibus insunt, at hæc sunt extra
substantiam.

Probat. 1.

Secundo, tempore possumus idem sic osten-
dere. Vniuersale & Prædicabile non con-
iungunt in vna, & eadè ratione, nec ex-

quo omnibus illis, sed aliquibus prius, alijs
posterius; Igitur non est vniocum, sed ana-
logum. Nam Geneti & Speciei conuenit
Vniuersale primò, vt prædicatur de pluri-
bus inferioribus sub se: at Differentiæ &
Proprio, vt prædicatur primò de æquali,
scilicet de ipsa Specie, cui est Differentia vel
Propriū, & de Individuis inferioribus postea
mediate Specie: iam verò Accidens alia
ratione, scilicet extrinsece & posterius præ-
dicatur. Imò & Genus de Individuis, me-
diantè Specie, prædicatur. Species verò in-
fima immediate de Individuis. At verò id
Analogum est, quod non eadem ratione
dicitur, & quod vni primò, alijs conuenit
posterius Ergo Vniuersale ad Prædicabile
est Analogum, & ita non erit Genus.

Tertiò, si esset Genus, sequeretur, quòd
aliquod Genus sub sua Specie contineretur,
nempe Vniuersale sub Genere: siquidem
omne Genus continetur sub genere
in communi: at hoc videtur falsum, & im-
possibile, vt Genus sub sua specie contineatur:
ergo Vniuersale non erit Genus.

Quamuis ista sententia Alberti sit proba-
bilis, mihi in agis placet sententia Scoti, q.
& esse scilicet Genus ad illa quinque. Quod
probat. primò: quia ratio vniuersalis in
communi vniocè ei conuenit, scilicet, Ap-
tū esse in multis, prout abstrahit ab esse
mediate, vel immediate: sic etiā ratio Præ-
dicabilis in communi, aptū prædicari de
multis, prout abstrahit à prædicatione me-
diatè, vel immediate, quæ postea species
prædicationis distinguuntur, & prædica-
bilium, secundum diuersitatem modorū,
quibus res insunt in multis, de quibus præ-
dicantur, quæ sunt Differentiæ diuidentes
Genus Vniuersalis, & eius rationem vni-
uersalem. Præterea cum vnum quodque præ-
dicabile, per illud definiatur, dū dicimus:
Genus est vniuersale, Species est vniuersale,
Differentia est vniuersale, & hæc reliqua,
conuincitur esse Genus: Nam alius id non
liceret, si genus non esset, & vniocum. De-
finitio enim non est per analogum assignanda,
vt Aristot. docet 6. Top. cap. 2.

2. Opinio
Scoti.

Ad argumēta respondendum erit, Ad illā
rationem Alberti. Infirma esse, Non enim
illud solum facit Analogiā: siquidem id
in omnibus generibus apparet. Nā, verbi
gratia, animal est Genus, tamē & perfectius

Ad 1.

est in vna Specie, quàm in altera, & eodem modo in cæteris.

Ad 2.

Ad secundum: dictum est conuenire vna & eadem ratione communi, prout abstrahit ab Esse mediâtè vel immediâtè. Deinde dici etiam potest; Differentiâ & Proprium, quâuis immediâtè de Specie prædicentur, alterum in quale essentialiter, alterum in quale accidentaliter; tamen hoc ipso esse Vniuersalia, quia de Vniuersali prædicantur ex æquo: & ita vtrunque postea de Indiuiduis inferioribus: & ita hoc solû discrimen efficitur, varias esse formas, seu species Vniuersalis, quia sunt varieg formæ & species prædicationis. Nam si vnus solus esset in omnibus prædicandi modus, vna tunc solum esset species Vniuersalis, non verò quinque.

Ad 3.

Ad tertium dicimus, Non contineri Vniuersale sub sua Specie, scilicet sub Genere, essentialiter prædicatione, sed accidentaliter. Est enim hæc accidentaliter prædicatione Vniuersale est Genus; sicut hæc: Animal est Genus: & (quod in idem recidit) materialiter continetur, non formaliter. Est autem inconueniens, & impossibile, vt idem continetur sub sua Specie essentialiter, prædicatione scilicet essentiali.

Potest etiam dubitari: An Vniuersale habeat aliquam propriam passionem, cum sit Genus. Subiecta enim Scientiarum & partium scientiarum habent suas passiones, & proprietates, vt patet primo Post. cap. 23. Respondeo, Passionem Vniuersalis, vt dictum est, esse, prædicari, seu prædicari posse de pluribus inferioribus. Vt enim ab homine, vt homo est, procedit hæc proprietas; quòd sit risibilis, ita ab Vniuersali, vt ad plura ordinem habet, fluit; quòd sit prædicabile, & prædicetur.

QVAESTIO III.

Vtrum sint tantum quinque Vniuersales species; seu (quod in idem recidit) quinque tantum prædicabilia?

Quod pauciora, probantur.

DE numero iam Vniuersalium, seu Prædicabilium, inquirendum est, Num tantum sint quinque, an verò plura, aut pauciora? Ac primò, quòd sint pauciora quàm quinque, apparet. Nam

Prædicabile & prædicatum idem videtur esse. In hoc enim solû differunt, quòd vnum dicit actum, alterum dicit aptitudinem, seu potentiam ad eiu(s)modi prædicationis actum: At verò quatuor tantum prædicata ab Arist. traduntur, primo libr. Topicor. cap. 3. Proprium, videlicet, Definio, Genus, & Accidens; de quibus postea sigillatim differia.

Quòd verò sint plura, sic ostendi potest. Quòd sint Definitio est quoddam prædicabile, si quidem loco citato inter alia prædicata connumeratur ab Arist. Quare iam erunt sex, 1. Ratio. si Definitio ad illa quinque addatur.

Secundò, imò etiam alicui videri poterit ipsa quoque Diuisio, aliud prædicabile, si quidem de Diuisio ipsa potest Diuisio prædicari: vt, animal aliud est homo, aliud brutum.

Tertiò, Genus & Species dicunt essentialiter rei; sed existentia rei videtur aliud prædicatum, quòd prius adhuc ante essentialiam queri debet. Nam prius querimus, An res sit? deinde, Quid sit? aut qualis? Hæc itaque est omnium de existentia rei prima questio, An, inquam, sit? erit ergo existentia quoddam Prædicabile, & quidem omnium primum, vt videtur.

Quartò, Indiuiduum Vagum, vt quidam homo: de pluribus prædicatur sub distinctione; est enim Petrus vel Ioannes; &c. ergo erit iam aliud Vniuersale. Imò de ista voce, hic homo, seu conceptu respondente videtur idem dicendum, ex se indifferenter posse isti vel illi homini applicari, & de hoc vel illo dici, & prædicari: vt, hic homo est Ioannes: hic homo est Petrus, &c. atq; ita cætera quæ dicuntur Indiuidua Demonstratiua.

Ad istius questionis dissolutionem, Primum sit fundamentum. Species Vniuersalium nos posse colligere tribus modis. Primò de his posterioribus & notioribus, quoad nos: vt Porphyrius colligit ex diuersitate prædicandi. Secundo modo à priori, ex diuersitate existendi in alio: si quidem Vniuersale est, quòd aptum est esse in multis. Tertio modo, ex ipsi sine rebus à parte rei, & his, quæ secundum naturam ipsi rebus conueniunt: si quidem Vniuersale fundamentum habet in rebus, & per intellectum perficitur in ratione Vniuersalis: & postea sic conceptum,

1. Argum.

Quòd sint plura.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

1. Fundam.

Tribus mo-

dis nume-

rus Vniuer-

salium col-

ligi potest.

& complexa alia omnia vel accidentalia, vel essentialia.

Ad 3.

Ad tertium dicimus: Existentiæ rei, cum quærimus de realiqua, An sit: non esse prædicatum aliquod præter ipsum verbum, quod medio verbo de subiecto dicitur: sed est ipsummet subiectum quæritur per se, An sit in rerum natura? Postea verò subiecto iam proposito existente in rerum natura, de illo & quærimus & dicuntur quinque illa prædicabilia vniuersalia. Et certum est, antequam res sit, nil ei posse conuenire, & oportere, vt res prius sit, antequam ei aliquid conueniat, aut de ea prædicetur.

Ad 4.

Ad quartum. Quidam homo, vel, hic homo, & alia familia Individua Vaga includunt in sua ratione duo, Naturam eòmunem, & Rationem seu Differentiam indiuiduantem. Quare impossibile est, vt vnica & eadem ratione conueniant singulis Indiuiduis: atque idè Vniuersalia nec esse, nec dici possunt, quia non prædicantur de multis, sub vna & eadem ratione. Deinde hæc Individua Vaga ex modo significandi sunt complexa, non solum cõplexione vocis (quia posset facillè vna vox imponi ad significandum illud ipsum) sed complexione significationis, & conceptus apprehendentis multa singularia per disjunctionem. Nam tantum valet quidam homo, ac si diceret, hic homo, vel iste homo, vel ille homo, &c. Tandem de Indiuiduo demonstratiuò, cum dicimus, hic homo, demonstrando verbi gratia, Petrum, & hic homo, demonstrando V. g. Ioannem: in mente diuersos omninò conceptus illorum diuersorum respondet, atque ad eò non est eadem ratio communis, sed æquiuoca & diuersa, & idè non est Vniuersale. Ac de his hæcenus. Nunc de singulis Vniuersalibus videamus.

Caput primum de Genere.

Videtur autem neque Genus, neque Species simpliciter dici. Genus enim dicitur & aliorum quodammodo se habentium ad vnum aliquod, & ad se inuicem collectio: secun-

dum quam significationem, Romanorum dicitur genus, ab vniu scilicet habitudine (dico autem Romulò) & multiudini habentium aliquo modo ad se inuicem eam, que ab illo est cognatione, secundum diuisionem ab alijs generibus, dictum. Dicitur autem & aliter rursus genus illud, quod est vniuersusque generationis principium: vel ab eo, qui generis, vel ab eo loco, in quo quis generis est. Sic enim Orestem quidem dicimus, à Tantalò habere Genus: Hylum autem ab Hercule: & rursus, Pindarum quidem Thebanum esse generis, Platonem verò Atheniensis: etenim patria principium quoddam est vniuersusque generationis, quemadmodum & pater. Hæc autem videtur promptissima esse significatio generis, Romani enim dicuntur, qui ex genere descendunt Romulò, & Cecropide, qui à Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appellatum est Genus vniuersusque generationis principium: dehinc etiam & multiudo eorum, qui sunt ab vno principio, vt à Romulo: quam diuidentes & ab alijs separantes, dicebantur omnem illà collectionem esse Romanorum genus. Aliter autem rursus genus dicitur, cui supponitur Species: ad horum fortasse similitudinem dictum. Etenim principium quoddam est huiusmodi Generarum, que sub ipso sunt, Specierum, videtur; & multiudinem continere omnem, que sub ipso sunt Specierum.

Triplex igitur cum Genus dicitur, de tercio apud Philosophos sermo est: quod etiam describentes, assignauerunt, Genus esse, dicentes, quod de pluribus & differentiis Specie in ea, quod quid est prædicatur, vt animal. Eorum enim, que prædicantur, alia quidem de vno dicuntur solo sicut Indiuidua, vt, Socrates, & hic, & hoc: alia verò de pluribus quemadmodum Genera & Species, & Differentia, & Propria, & Accidentia communiter, sed non propriè alicui, Est autem Genus quidem, vt animal. Species verò, vt homo: Differentia autem, vt Rationale: Proprium, vt risibile: Accidentia, vt album, nigrum, sedere. Ab ijs igitur, que de vno solo prædicantur, differunt genera, eo, quod hæc de pluribus prædicantur: ut ijs autem rursus, que de pluribus à Speciebus quidem, quoniam species, est de pluribus prædicantur, non tamen de differentiis Specie, sed numero si Homo quum cum sit Species, de Socrate & Platone prædicatur, qui non Specie differunt, sed numero: animal verò, cum sit Genus, de homine, & bone, & equo prædicatur, qui differunt à se

inueniunt

inuiem Specie, non monero solam. *A Proprio* verò rursus differi Genus: quoniam Proprium de vna sola Specie, cuius est proprium predicatur, & de ijs, que sub ipsa Specie sunt, indiuiduis, quemadmodum Rationale de homine solo, & de particularibus hominibus: Genus autem, non de vna Specie predicatur, sed de pluribus & differentibus. *A Differentia* verò, & ab ijs, que communiter sunt Accidentis, differi Genus: quoniam, etsi de pluribus & Differentibus Specie predicentur Differentie, & communiter accidentis, non tamen in eo, quod quid est, predicantur, sed in eo, quod quale quid est. Interrogantibus enim aliquibus: *Quid est illud, de quo predicantur hæc?* Genus respondebimus, Differentias autem & Accidentia non respondebimus. Non enim in eo, quod quid est, predicantur de subiecto, sed magis in eo, quod quale quid est. Interroganti enim: *Quale quid est? Homo dicitur: Quod rationale? Quale quid est? Corum, dicitur, quod nigrum.* Est autem Rationale quidem, Differentia: Nigrum verò Accidentis. *Quando autem: Quid est homo?* interrogamur, Animal respondeamus. Est autem hominis Genus, Animal. *Quare* (De pluribus predicari) diuidit Genus ab ijs, que de vno solo, que sunt Indiuidua, predicantur: hoc verò (De differentibus Specie) separari ab ijs, que sicut Species præstantur, vel sicut Propria. In eo autem (quod quid est) predicari, diuidit à Differentijs & communiter Accidentibus, que non in eo, quod quid est, sed in eo, quod quale quid est, vel quomodo se habet vnumquodque, predicatur de ijs, de quibus predicatur. Nihil igitur superfluum, ne que minus conuenit Generis dicta Descripio.

QVÆSTIO.

Cur prius de Genere, quam de Specie, aut alijs egeris?

Agreditur modo Porphyrius de singulis vniuersalibus in particulati tractationem: quam quinque sequentibus capitibus absoluit. Postea vltimo equipice ea inter se comparati, & quam ad inuicem habitudinem habeant, ostendit. Incipit igitur ab ipso Genere: in quo merito quis dubitare posset, qua ratione id factum fuerit? Boetius huius duas assignat causas; prior est. Genus enim est vniuersalius, cū

comprehendat sub se multas Species. Vniuersaliora autē nobis sunt notoria, i. Physic. ea. i. propterea ab eis est incipiendum: cuius rationē Arist. de Partibus, ca. i. dat. Si enim vniuersalia primò non tractentur, cū illa sint in Particularibus, oporteret in particularium tractatione sæpè idem repetere. Posterior ratio; quæ est etiā Ammonij, Genus est generatione prius, quàm Species, cuius signū est: si Genus auferatur, auferuntur Species, & non ablata vna aut altera Specie, Genus auferatur: quod docet Arist. 2. de generatione animalium, cap. 3. dum dicit, vitam plantæ priorem esse, deinde vitam sensitiuam, tandem rationalem. Ex vtraque autem ratione colligitur, Porphyrium seruasse & Naturæ, & Doctrinæ ordinem, seu cognitionis. Naturæ dum à prioribus: Cognitionis, dum ab vniuersalioribus incipit. Hæc tamen vtraque ratio declaratione indiget. Genus enim & Species dupliciter considerari possunt: vno modo secundum naturam, & substratū: altero modo formaliter secundum rationem, & relationem Generis, & Speciei. Si primo modo considerentur, Genus, scilicet natura ipsa est prior, & communior Speciei: at si secundum relationem, tunc simul tempore, & naturā sunt: non est prius Genus, quā sit Species, sicut non prius formaliter est pater, quàm sit filius: relata enim simul naturā sunt; vt docet Arist. in Prædicamento, Ad aliquid.

Se si sic est, poterit merito quis obijcere, cū hic consideretur ista secundum naturam, videntur istæ rationes non sufficientes: Ad quod dicendū, rationes esse nihilominus bonas, & probabiles, quia cū natura ipsius Generis sit prior, & cōmuniō, æquū fuit, vt eius intentio prius consideraretur. Possimus autē tertiam rationē addere, etiam secundū intentiones ipsas: cū enim ista introductio sit ad Prædicamentum Aristi fuit congruū, vt illud primò explicaretur, quod illic primò occurrit: illic autē primò occurrit Genus, cū statim Ens in decē Genera diuidatur: & in Prædicamento quoque substantiæ, quod ante accidentia est: primum sit ipsam Genus generalissimum: hæc autem ratio est vniuersalis, probans ordinem omnium Prædicabilium; substantia, n. est primū Prædicamentum;

Dubium.

Solutio.

in quo

in quo, nec propria, nec accidentia sunt, & in eo primum locum habent Genera & Species: illæ autem rationes solum ordinem inter Genus & Species probant.

Videtur autem neque Genus, neque Species, simpliciter dici.

Hoc caput in duas potest partes secari. In priori aliquot modos acceptionis nominis huius narrat in posteriori, Genus ipsum Logicum, de quo præsens inquisitio est, definit, ipsamque definitionem manifestat.

Triplex ergo Genus sumitur. Primum Genus dicitur congregatio multorum habentium inter se aliquam affectionem vel habitudinem, & hæc habitudo, & affectio ad inuicem, ad vnum aliquid est: sicut dicitur Genus Heraclidarum, congregatio multorum, qui inter se ordinem habent aliquo modo, scilicet quia affines, vel cognati sunt: & hoc respectu vnius, scilicet Hereulis, à quo descendunt: & propterea dicuntur Genus Heraclidarum, & sumunt nomen ab vno illo, vt distinguantur ab alijs Generibus. Hoc exemplum sumpsit Porphyrius ab Arist. 10. Met. c. 11. Boetius quia Romanus erat, transtulit, Genus Romanorum, qui ab vno Romulo descendunt. Secundum sumitur pro ipso principio, à quo talis collectio emanauit. quod duplex esse potest, aut Pater, aut Patria: nam & ipsa Patria, quoddam principium est: non enim solum locus naturalis est corporum concatenatiuus, sed eorum aliquo modo productiuus, & conseruatiuus, cum influxum habeat erga corpora: cuius argumento, est diuersa temperies eorum, & illorum corporum, & varietas eorum, quæ diuersis locis producantur. Sic inquit Virg.

*Hic segetes, illic venimus felicium vnae:
Arboris factus alibi, atque iniussa vire fecit
Gramina: nomen vides, croceos vi Tmolus
colores,*

*India mittit ebur, molles sua thura Sabai.
Et Chalibez duris ferrum!*

Dubium.

Hic posset esse dubium: An ipse Pater, vel Patria sint dicenda Genus? Auertros videret id affirmari: ac credendum cum Caietano non dici Genus patrem ipsum, aut patriam: sed ipsum principium & originem, quæ ab eis ducitur.

Solutio.

Statim Porphyrius comparat has duas

acceptiones. dicit itaq;: Posterior est præmissima, id est, se primo offert, est enim prior: quod probat, prius enim illud principium, quod Genus dicitur fuit, atque ab eo appellatio facta est, scilicet Genus Romanorum, Heraclidarum. Vnde potest duplex ratio fieri, propter quam ista significatio est magis in promptu: prima. Quia ab eo, quod est Genus primo modo, sumitur denominatio: dicitur enim ab Hereule Heraclidarum Genus. secunda. Quia ista fuit prior: prius enim fuit illud principium, quam collectio eorum, qui ab eo fluxerunt. Tertiū sumitur Genus pro eo, cui supponitur Species: id est, pro eo, quod de Speciebus prædicatur, & hoc est Genus Logicum, cuius est tractatio præsens.

Huius Generis Porphyrius similitudinem assignat eum alijs Generibus, cum posteriori, secundo modo accepto: sicut enim Genus secundo modo est principium eorum, quæ ab eo originem trahunt, ita Genus hoc, est suarum specierum principium: similiter est simile Generi primo modo accepto, vt enim hoc est multorum collectio, ita & Genus Logicum est multarum specierum aggregatio: id est, sub se multas continet Species.

Dubia aliquot scitu digniora in priorem hanc partem capitis de Genere.

Circa hanc capitis partem aliquot sunt aduertenda. Primum, Porphyrium has Generis acceptiones ex Arist. serè desumpsisse. nam Arist. 5. Met. c. 28. refert quatuor Generis acceptiones. Primum, Genus dicitur continua aliorum generatio, quod idem est cum collectione multorum habentium habitudinem secundum generationem: vbi intelliges istam habitudinem, quam dicit Porphyrius esse inter illa, quorū collectio dicitur Genus, debere esse secundum generationem, & ea, quæ ad generationem attinent, vt quod sint cognati, vel consanguinei, vel filij, vel alij simili. Quod adnotauit Albertus, explicans Porphyrium contra Auicennam. Secundum, dicitur genus principium, à quo talis generatio est, quod est pater, vel patria; & aliquando etiam dicitur mater. Tertiū, Genus est subiectum, ex quo res sunt, vel

vel in quo: quomodo dicitur, Genus figurarum superficialium esse aliud à Genere solidarum: & in naturalibus materia dicitur Genus: quo pacto cœli & elementa dicuntur esse Genere diuersa, iuxta eorum sententiã, qui alletunt esse ex diuersa materia: & tale Genus dicitur Physicũ. Quarto, Genus est, q̄ prædicatur, scilicet istud, q̄ hic proponitur tertio loco à Porphyrio.

Poterit autem quid dubitare: Quare prætermisit Porphyrius Genus tertio loco positum ab Aristotele? Dicitur, quòd istud habet similitudinem quandam cum Logico: vt enim Logicum est, ex quo fiunt Species, ita & illud: Logicum enim est, vel materia Specierum: vel forsan, quia parabat facilem introductionem, & esset obferum explicare, quid esset illud subiectum, quòd Genus appellatur.

Circa verba ipsius Porphyrii, Nota illud verbum, (Videtur), aliquando enim pro eo, quòd apparet & non est, sumitur, vt patet apud Aristot. Elenchor. cap. 4. & 2. Sunt syllogismi, inquit, qui videntur, & non sunt: at hic non sic vsurpatur: sed pro eo, quòd est, & patet, ac est manifestum. Nota verbum (Simpliciter) nam vno modo idem est, quòd Vniuersaliter, vt habetur 1. Met. text. 44. & 1. Elench. cap. 6. Secundo modo idem est, quòd Vniuersale, vt habetur 1. Met. text. 47. Tertio modo accipitur pro eo, quòd est sine addito diminuẽte, 1. Elench. cap. 5. quo pacto dicitur: Aethiops non est simpliciter albus. Vltimo modo pro eo, quòd est solum: vt, Brutum est simpliciter sensitiuum: qua significatione vtitur Porphyrius cap. de Differentia. Hic sumitur, modo secundo, ac si dicat: Genus non dicitur vniuersale.

Nota præterea, dicit (Videtur autem) hic velut excusat se ab eo, quòd proposuit scilicet docere, quid sit horum quòdque, ac propterea incepturus erat à definitione: sed id prohibet eius æquiuocatio: quiuocata enim prius diuidenda. Nota præterea non explicasse nisi Genus, & Speciem: quia ista sunt relata, vt docet Ammonius: vel, vt vult Boetius, omnia alia subintelligi, quæ etiam sunt æquiuoca, quæ quia iã erant enarrata, prolixitatis vitandæ gratia prætermisit.

Nota vltimò, secundum Albertum dif.

crimen inter Genus tertio modo, & alia Genera. Genus enim secundo modo, non est in tota collectione eorum, quæ ab eo procedunt: non enim est Romulus in singulis Romanis: at tota natura Generis, est in singulis Speciebus: homo enim est substantia animata, sensibilis, pariter & leo, & alia Species. Præterea: Genus primo modo continet multa, tanquam partes integrantes, de quibus prædicari acquirit: non enim singuli Romani sunt Genus; at Genus hoc, de singulis Speciebus per se prædicari valet.

Triplex igitur eam Genus dicitur, de tertio apud Philosophos sermo est.

Hæc est postior ea pars, qua Porphyrius de finit Genus tertio modo: eius enim vsus ad Dialecticos & Philosophos pertinet. Definitio est ista: Genus est id, quòd prædicatur de pluribus differentibus Specie, in eo, quòd quid est, quæ definitio ad litteram desumpta est ex Arist. Top. ca. 4. Pro cuius explicatione Porphyrius tres distinctiones in sinuat eorum, quæ prædicantur: quædam enim de vno prædicantur; vt Socrates, Plato: quædam de pluribus, vt homo. Secunda eorum, quæ de pluribus prædicantur: quædam de pluribus differentibus numero, quædam de differentibus specie prædicantur. Tertia eorum, quæ de pluribus differentibus specie prædicantur: quædam prædicantur in eo, quòd quale: quædam in eo, quòd quid. Illud est prædicari in quid, esse tale prædicatũ, vt ad quæstionem factam per quid de re, scilicet de natura rei, possit per illud responderi; vt, quid est homo: congruè respondebis, si dicas: animal: animal igitur prædicatur in quid de homine. Illud autem est prædicatum in quale, esse tale prædicatum, vt possit per illud responderi ad quæstionem factam de qualitate rei: vt, qualis est homo? dices, doctus, aut albus, ista prædicantur in quale. Hæc diuisione Porphyrius colligit definitionem Generis sufficientem esse, cũ ipsum separet ab omnibus alijs Prædicabilibus. Ex hoc enim quòd Genus de pluribus prædicatur, ab indiuiduo distinguitur, quòd quidem prædicatur, sed de vno solo: per hoc, quòd Genus prædicatur de differentibus Specie, à specie distinguitur, & à Proprio: Species enim de pluribus indui-

Definitio
Generis
Logici.

Dubium.

Solutio.

indiudivis. Proprium autem de vnicâ Specie, cuius est Proprium, & de indiudivis illius Speciei quoque, prædicatur: per hoc autem, quod in eo, quod quid, à Differentiâ & Accidenti distinguitur. Hæc enim in eo, quod quale, de pluribus prædicatur: vt si dicas, qualis est homo: respondebitur, est rationalis, vel albus. Pater igitur, definitionem neque esse superfluum, nec diminuiam, iuxta præceptum Arist. 6. Topic. cap. 1. & 2.

Hic notat Ammonius, quòd definitio superflua diminuit definitum: id est, conat: vt iuxta illam definitionem paucioribus conueniat, quam conuenit: vt qui dicit: homo est animal rationale album, facit, vt non sint homines nisi albi: definitio verò diminua, definitum dilatat, vt qui dicit: homo est animal mortale, facit, vt equus sit homo, qui est animal mortale: hoc fit, quando definitio est superflua per additionem illius, quod non est de natura rei, aut ipsius naturæ Proprium.

De definitione Generis Quaestiones quatuor.

Circa definitionem Generis positam, videnda sunt quatuor: deinde de Indiudivo, cuius tum in hoc capite, tum in sequentibus frequenter fit mentio, agendum. Igitur quaeremus primò, quid sit definitum in hac Generis definitione? Secundo, quæ sit ista definitio, an quiddam, an sit descriptio: Tertio, quid loco Generis in hac definitione ponatur. Quarto, rectè ne sit posita: vbi vid. bimus, quomodo singulæ partes sunt intelligendæ. Vltimo, de Indiudivo, an Indiudivum prædicatur?

QVAESTIO I.

Quod definitum in hac Generis definitione?

Pro declaratione primi dubij, aduerte se oportet, ista nomina secundæ intentionis, scilicet Genus, Specie, Differentiam, & reliqua, esse connotatiua, & ita duo includere in sua significatione, videlicet Materiale & Formale; vt antea sæpè dictum fuit. Significat enim pro materiali, seu pro substrato, quod idem est, na-

turam & rem aliquam: pro formali verò secundam intentionem obiectiuam: sicut album pro materiali significat corpus, pro formali albedinem. Quaeritur itaque quando definitur Genus, an definitur intentio ipsa, an materiale substratum, an simul materiale substratum cum intentione? Est autem iustus aduertendum, aliud esse in connotatiuis, id quod definitur, aliud rationem, secundam quam definitur. V. g. quando dicitur, album est visus disgregatiuum: quod definitur, est subiectum, vt formæ substrat: ipsa ratio secundum quam est definitio, est forma Præterea, aliud est, cui conuenit definitio, aliud ratio, per quam conuenit: vt quod disgregat, est corpus album: ratio disgregandi est albedo: definitio enim de subiecto verificatur. Quod Caietanus alijs verbis explicuit, dicens, quod definitio competit subiecto denominatiuè, formæ quidditanè. Hoc supposito, perspicuis quibusdam conclusionibus respondemus, quæ per se satis manifestæ sunt, & ex iam dictis constant.

Sit prima Conclusio Naturæ & substratum Generis est id, quod definitur, vt intentioni substrat. 1. Conclus.

Secunda Conclusio Ratio secundum quam definitur, est secunda intentio. 2. Conclus.

Tertia. Definitio competit naturæ substratæ, animal enim est, quod prædicatur, & corpus, & alia naturæ, quæ genera sunt sed non prædicantur, nisi quia genera, & vt secundæ intentioni substantiam non tamè intentio prædicatur: hoc idem dicimus de aliorum definitionibus Prædicabiliuum. 3. Conclus.

QVAESTIO II.

An sit vera Generis definitio, an descriptio?

Circa hanc quaestionem sunt tres opinioniones. Scorus, Vniuersalium, quæ existimat, hanc definitionem esse quidditativam, cuius Genus est predicabile. Alij existimant esse descriptiuam; & dari per Genus, quod est Vniuersale, & propriam passionem, quæ est prædicari. At Ammonius credit hanc definitionem esse descriptionem, nec per Genus propriè assignari, nec posse assignari. Ratio Ammonij est duplex

Explicatur
quæstio.

plex: Prior est. Genus hic definitum comprehendit decem Genera suprema; nam singula sunt Genus, ad uhi potest esse Genus Generis supremi: ergo Genus non potest defini per Genus. Posterior; Genus hoc comprehendit Genera Substantiæ, & Accidentis, sed substantiæ & Accidenti nihil est commune: Vniuocum ergo non potest assignari ipsi Generi.

Hæ rationes Ammonij fundantur in hoc: cū hic definiatur natura Generis, ut substat intentioni: si defini debet quidditatiuè, erat dandum Genus, non solum ex parte intentionis, sed ex parte materialis, quod esse nō potest: quia materiale est Substantia, vel Accidens, que non possunt habere Gēus commune, sed accidens ali- quod, & illam proprietatem, quæ est prædicari: & propterea dicitur esse descriptiuum, & est sententia Alberti, tract. 3. cap. 3. Vniuocale enim ex parte solius intentionis, Genus quidem est, non tamen ex parte materialis.

Sed hæc sententia Ammonij & eius rationes non placent: nam in concretis accidentalibus, definitio & essentia attendenda est secundum formam, quæ potest esse vnius rationis, etiam si materialia non sint eiusdem rationis: & certum est, rationem vniuocalem eandem esse, siue materiale sit Accidens, siue Substantia, sicut in distinctis etiam substantiis: potest ergo esse Genus proprium; atque idè dicendum est, Definitionem esse potuisse quidditatiuā, quantum esse ex parte Generis, si deinde addita fuisset essentialis Differentia, ut si diceretur: Genus est Vniuocale, quod inest multis Specie differentibus: sed tamen cum per prædicabile, tanquam per notus nobis: dicitur Porphyrius, puto descriptionem hæc esse: ut dicitur secunda opinio, & idè Porphyrius, quia non per Differentiam, sed per passionem, id est, prædicationem datur.

Et ad primam Rationem Ammonij dicendum, esse posse aliquod Accidens genericum, imò Specificum, quod cōueniat supremo generi, & alijs Generib; scilicet ratione ipsam Generis. Ratio vtrò posterior Ammonij nō valet: nam diuersis Prædicamentis nihil esse vniuocum quidditatiuè: potest tamen aliquid esse acciden-

tale, quales sunt hæ intentiones: sicut etiā relatio vniuocè conuenit multorum Prædicamentorum fundamentis; quamuis secundum Porphyrium non ponatur Vniuocale, ut Genus; ut in sequenti dubio dicitur.

QV AESTIO III.

Quid obstat loco Generis in hac definitione?

Sed tunc dubitabis circa tertium, quid saltem constituat loco Generis, secundum Porphyrium? Breuiter respondebo: non vniuocale loco Generis, sed Prædicabile constituit. Huius est ratio conuincens. Differentia, in definitione ponitur, ad excludendum ea, quæ sub eodem Genere conueniunt. V. g. rationale ponitur in definitione hominis, ut separet illa animalia, quæ non sunt rationalia: nō autem ponitur ad differētiā lapidis, aut alterius extra Genus: sed Porphyrius exclu- sit indiuiduum à ratione Generis; per illam differentiam, prædicari de plurib. ergo Genus non est Vniuocale, quia indiuiduum non continetur sub vniuocali; continetur autem sub prædicabili: nam indiuiduum est prædicabile, sed de vno: Genus autem de pluribus prædicabile: ergo erit loco Generis.

Respondet
ad quæstionem.

QV AESTIO IV.

An sit rectè posita Generis definitio?

Breuitur contra definitionem ipsius Generis. Primò contraxit illam particulam, in qua à Differentia distinguitur. Differentia prædicatur in quid, ergo non differt in hoc à Genere. Probatur antecedens ex Arist. expressè, 7. Topic. c. 3. & 4. Top. c. 4. ubi non in hoc differt à Genere docet, sed quod Genus de pluribus, quam Differentia prædicetur.

1. Argum.

Secundò. Accidens, nec est de Substantia rei, nec pars Substantiæ rei; ergo non prædicatur in quale quid, ut dicit Porphyrius.

Tertiò. Multa sunt Propria, quæ de pluribus Speciebus prædicantur, ergo nō differt in hoc à Genere, quod solū de vna specie Proprium prædicetur. Antecedens probatur, mobile, æquale, simile, sunt passio-

Author re-
iectis Scori
& Am-
monij opinio-
nibus secū-
dam appro-
bat.

Ad 1. Ratio-
nem Am-
monij.

Ad 2. Ratio-
nem.

nes propriae, quae tamen de pluribus corporibus Specie differentibus praedicantur.

4. Quartò, differentia non praedicatur de pluribus Speciebus, ergo non conuenit in hoc cum Genere: patet antecedens: rationale enim est Differentia, quae tamen vni Speciei est propria.

5. Quintò, Genus praedicatur de pluribus differentibus numero. Animal enim de Petro, & Ioanne praedicatur, ergo à Specie non differt.

Nota 1.

Quae differentiant specie.

Pro horum argumentorum solutione; est primò notandum, duo esse necessaria, ut aliqua differant Specie: alterum est, ut habeant distinctas definitiones: quapropter Petrus & Paulus, & indiuidua vnius Speciei specie non differunt: alterum est, quòd sub eodem sint Genere: quod docet Arist. 10. Met. cap. 11. differt ergo Specie est sub eodem Genere distinctas habere definitiones.

Tribus modo dis aliqua differunt specie.

Possimus etiam tres modos differendi Specie desumere ex Arist. 5. Metap. cap. 10. Primò, illa differunt Specie, quae sub eodem Genere distinctas habent definitiones, & ipsa in alias Species inferiores diuidi nequeunt: quo pacto differunt Species vltimae, homo, leo; & ista dicuntur differre Specie atomata, & haec est propriè Differentia specifica.

Secundò, illa differunt Specie, quae sub eodem Genere ex aequo continentur, & rursus diuidi possunt in alias Species sub se: sicut corpus animatum, & corpus inanimatum, & ista dicuntur differre Specie subalterna, seu Genere intermedio. Dicuntur autem ex aequo contineri sub Genere, quae per aequales Differentias illius Genereis conponuntur: sicut corpus animatum & corpus inanimatum: corpus enim, quod est illorum Genus, aequaliter per animatum & inanimatum diuiditur.

Tertiò, illa differunt Specie, quae sub eodem sunt Genere, tamen non aequaliter: cum videlicet vnum est commune, alterum minus commune: quia pluribus intermedijs Differentijs, ab illo Genere, in quo conueniunt, distant: licet non vnum sit superius ad alterum: quo pacto, homo, & planta Specie differunt: clarum est enim, quod planta communior est, quam homo, sed non ad hominem, quia homo planta

non est. Si enim esset superior illo, esset Genus: at Genus, & Species sub ipso, non dicuntur differre Specie, vt ait Arist. 10. Metaph. cap. 11. Genus igitur est, quod de pluribus Specie differentibus praedicatur, vt cunque Specie differant, siue primo, siue secundo, aut tertio modo.

Est secundò notandum, duo esse necessaria, vt aliquod praedicatum praedicetur in quid: vñ, quòd sit de natura, vel pars naturae rei: nec hoc sufficit. nam Differentia est pars naturae rei, tamen non praedicatur in quid, sed est necessarium alterum, scilicet, quòd praedicatur per modum naturae, scilicet, quòd non sit connotatiuum, quando subiectum fuerit absolutum; ite enim significat per modum Accidentis: sed vel vtrunque absolutum, vel vtrunque connotatiuum. Genus ergo respectu Speciei habet vtrunque, & est de naturae speciei, & praedicatur per modum naturae & substantiae, propterea praedicatur in quid. Ad differentia habet vnum, scilicet, est de natura rei, non tamen habet modum praedicandi: propterea non praedicatur in quid, sed dicitur in quale quid. Quia, quia est de substantia rei: Quale, quia est ad modum Accidentis: & Accidentis neutrum habet, propterea simpliciter in Quale praedicatur: vñ de fit, vt constituitur praedicatio in quid, & in quale quid, & in quale.

His suppositis Respondeo ad primum. Ad 1. Differentia praedicatur in quid secundum rem, sed non secundum modum: sicut Genus, quod absolutè in quid praedicatur. Nec Arist. dicit oppositum, sed asserit praedicari in quid: sed differt à Genere, quia se habet, vt qualitas, in quo manifestat praedicari in quale quid.

Ad secundum Respondeo: Quando dicitur: quale quid est coruus: illud, Quid, non petit naturam, sed idem est, ac si dicitur: quale ens est coruus?

Ad tertium Respondeo admittendo aliquod Proprium de pluribus Speciebus praedicari, sed id non habetur vt Proprium, & Porphyrius hoc intendit, quod praedicatio, quae necessario & semper conuenit Genus, est de pluribus Speciebus praedicari: at praedicatio necessaria Proprio est de vna specie: reliquum est per accidens, & secundario, quae illa sua Species, de qua praedicabitur,

Nota 2.

Quae dicitur in quid.

Ad 2.

Ad 3.

cabitur, erat subalterna. Dici etiam pōt, cōcedendo illationem: aliqua, inquam, Propria esse generica, quæ de Genere immediatè prædicantur: aliqua esse Propria specifica, quæ de Specie vltima prædicantur: differre autem à Genere & Specie, quia nō in quid, sed in quale prædicantur.

Ad 3.

Idem Respon. ad quintum de prædicatione de indiuiduis. licet enim prædicatio, est primò & immediatè & per se Speciei, non autem Generis, nisi secundariò & mediatè.

Ad 4.

Ad quartum Respon. Porphyriū existimasse, nullam esse particularè & propriā Speciei Differentiam, sed omnes esse communes, & Rationale non solum homini, sed & Angelis cōuenire. Sed de hoc latius dicemus capite, de Differentia.

DE INDIVIDVO.

QVAESTIO I.

Vtrum Indiuiduum prædicetur?

1. Opinio
S. Thomæ.

Circa vltimam difficultatem: an scilicet Indiuiduū prædicetur? sunt tres opiniones. Prima est S. Tho. 7. Metaph. c. 2. qui loquitur de Indiuiduo substantiæ, inquit, id posse dupliciter prædicari: vno modo de alio: vt, homo est Petrus: animal est Cæsar; & talis est prædicatio per accidens, & indirecta: altero modo potest de se prædicari, scilicet: Petrus est Petrus, & talis est prædicatio per se, & hoc videtur asserere quoque Boetius. Nihil, inquit, verius, quā idem de seipso prædicari. Imò videtur Arist. sententia, 2. Peri herm. ca. vlt. Bonum, inquit, per se est bonum: vbi approbat prædicationem identicam, qua idem de se ipso prædicatur, & 5. Metaph. cap. 18. homo per se est homo. Eiusdem sententiæ est Porphyrius, qui indiuiduū de vno prædicari affirmat, scilicet de seipso.

2. Opin.
Auerrois.

Secunda opinio est Auer. ca. de Specie; qui interpretans Porphyrij definitionem illam: Indiuiduū de vno prædicatur, dicit, duplex esse indiuiduum, substantiæ, vt Petrus, accidentis, vt hoc album indiuiduum accidentis, de vno prædicatur, at substantiæ indiuiduū, de nullo: & propterea non beate Porphyrius definiuit, quia soli indi-

uiduo Accidentis illa definitio competit. Melius Arist. dixit 1. Peri herm. ca. 5. Singulare est, quod non de multis prædicatur. Ista sententia videtur Arist. ca. de substantia, & 7. Metaph. cap. 3. Prima substantia, inquit, id est, indiuiduum substantiæ, de nullo prædicatur, nō enim Auerroes vult prædicationem esse eiusdem de seipso. 1. Priorum, in digressionem de quarta figura, quæ est Galeni, inquit: Si datur quarta figura, idem de seipso prædicatur, quod est in fine abominatiois, & 10. Metaph. com. 8. & 4. Metaph. com. 3. dicit illam esse negatoriam, neque habere subiectum, neque prædicatum.

Tertia opinio est Caietani, cap. de Specie: vbi distinguit duplicem prædicationem; naturalem, & artificialem. Naturalis est, quæ est vera, tamen non est apta ad disputationem aliquam; & talis est illa, in qua idē de seipso prædicatur: Alia est artificialis, sicut sunt reliquæ, quarum vfus arti & scientiæ deferuntur: & per hanc distinctionem conciliat opiniones.

3. Opinio
Caietani.

Pro huius determinatione, est aduertendum, aliud esse necessarium ad veritatem prædicationis, aliud ad proprietatem. Vnde aliud est prædicatio vera, aliud propria: ad veritatem sufficit, quòd ita sit in re, sicut ipsa significat: ad proprietatem est necessarium, quòd prædicatum sit forma, & subiectum materia, quòd esse non potest in prædicatione eiusdem de se ipso.

Iuxta hoc sit prima Conclusio. Prædica 1. Conclusio. tio, qua indiuiduum substantiæ de alio prædicatur: vt, iste veniens est Petrus, est per accidens: ista est Arist. 1. Priorum, c. 28.

Secunda Conclusio Prædicatio, qua de 2. Conclusio. seipso aliquid prædicatur, est vera, sed impropria, propter rationem prædictā. Hæc est Alber. tract. ca. 4. & Auerrois: nec oppositū voluit Boetius: dixit enim, nihil verius, non autem dixit, nihil proprius Imò nec S. Thomas: quod dixit: illa esse per se, eo modo, quo etiā vocat Arist. per se, id est, non per aliam causam: si enim dicas, quare homo est homo: dices, nulla causa, sed per se: & ita interpretatur Boetius, 2. Peri hermenias.

Tertia Conclusio est, quarum existimo 3. Conclusio. etiā vera contra Auerroem, Nec indiuiduum

dium Accidentis de vno propriè prædicatur: quamuis verè de illo prædicetur. Hæc est sententia expressa Arist. ca. 2. Antepædicam. Hoc album, inquit, est in subiecto, sed de nullo prædicatur. Ratio autem est, quia quando demonstratur Accidentis indiuiduum, demonstratur ipsum subiectum, in quo est, quia ab eo indiuiduatur: vnde perinde est dicere. Petrus est hoc album, ac Petrus est ipse, habens albedinem.

QVÆSTIO II.

Quæ & quot sint prædicationum genera?

Quid prædicatio?

Prædicatio duplex.

Propriati-plex.

Ordinata.

Ordinata duplex.

Quia de Prædicatione loquuti sumus, & omnia ista ad Prædicationem spectant, non erit inutile, quid Prædicatio, & quotplex sit ostendere. Est igitur Prædicatio, affirmatio alicuius de aliquo: propositio enim negatiua, non propriè prædicatio, sed diuisio quædam dicitur. Hæc prædicatio duplex est, quædam propria, quædam impropria: propria est, cuius veritas pendet ex propria significatione, & propria acceptione terminorum: vt homo est albus: impropria, cuius veritas ex impropria acceptione terminorum pendet: vt homo est bulla, diuitiæ sunt sumus. Propria triplex est, ordinata, & inordinata contra ordinem, & inordinata præter ordinem.

Ordinata est, in qua subijcitur id, quod subijci debet, scilicet id, quod se habet vt materia: prædicatur id, quod debet prædicari, scilicet quod habet modum formæ; quales sunt prædicationes inferiorum respectu superiorum prædicatorum, & accidentium de subiectis, & Differentiarum, de suis Speciebus. Hæc ordinata duplex est, essentialis, & accidentalis: essentialis est, in qua prædicatur, vel est natura, vel de natura subiecti: quæ duplex est, essentialis quidditatiua essentialis sola: Essentialis quidditatiua, qualis est prædicatio Generis & definitionis, scilicet quando prædicatum est in quid: Essentialis sola, quando prædicatum est in quale quid, qualis est prædicatio Differentiæ. Accidentalis, in qua prædicatur non est de natura subiecti: quæ duplex est, propria, & communis: Accidentalis propria est, in qua prædicatum

est Proprium alicuius Speciei: vt, homo est risibilis. Communis est, in qua prædicatur Accidentis commune: vt, homo est albus. Accidentalibus communibus duplex, externa, & interna: Interna, in qua prædicatur Accidentis, quod inest subiecto, de quo prædicatur: vt, homo est albus: Externa, in qua accidens non inest subiecto de quo prædicatur, vt homo videtur. Præterea triplex est, prima, quæ sumitur ab actibus animæ, vt paties videtur, homo amatur: secunda, quæ sumitur à secundis intentionibus, vt homo est Species, animal est genus: tertia, quæ sumitur ab aliquo alio extrinseco, siue loco: vt, homo est Romanus, siue alia habitudine, Philosophus est Platonicius.

Inordinata prædicatio contra ordinem est, in qua id prædicatur, quod debet subijci id subijcitur, quod debet prædicari, istæ sunt oppositæ seu conuertentes omnium ordinatarum, nec oportet nunc has rursus distinguere. Antiqui vocabant ordinatam prædicationem naturalem, inordinatam, nonnaturalem: quam distinctionem ponit Auer. 7. Met. com. 39. & 4. Phy. cõ. 33. vbi soluit problema Logicum, scilicet, cur Arist. facit syllogismos ex terminis conuertibilibus in secunda figura ex puris affirmatiuis, cum possit per conuersionem eos facere in prima, & esset consequentia bona de forma? dicit cum fecisse, ne daretur prædicatio nonnaturalis, scilicet in qua subiectum de Accidenti, vel de finitio de passione prædicetur. Eandem distinctionem habet Themistius, 1. Post. cap. 38. Alij prædicationem naturalem vocant directam, nonnaturalem indirectam.

Alia est prædicatio inordinata præter ordinem: hæc est triplex; quædam Identica, quædam Disparata, quædam præ Accidens. Identica, qua idem de seipso prædicatur, Disparata, qua disparatum de disparato: vt, homo est leo: vel contrarium de contrario, vt album est nigrum: per Accidentes est, in qua duo connotatiua inuicem prædicantur, quorum prædicatio in abstracto falsa est. Est enim obseruandū, quædō connotatiua prædicantur, ad veritatem propositio quæ sufficere idematum subiecti: vt albu est dulce: veritas huius pendet ex eo quod albedo, & dulcedo sint in aliquo vno subiecto: tales vocamus per accidens,

Externa.

Inordinata contra ordinem. Vide Philosopho. de hac prædicatione. Post. cõ. 89. & 3 in Theop. 14. & 12. fo. 3. col. 8.

Inordinata præter ordinem.

demmodo illorum prædicatio in abstracto non valeat: aliter enim erit non per accidens: ut album est coloratum, non est per accidens, valet enim: albedo est color. Hæc est triplex. Prima, in qua connotatiuum vnus prædicamenti prædicatur de alio alterius Prædicamenti: ut, album est simile: Musicus ædificat Secunda, in qua connotatiuum vnus prædicamenti prædicatur de connotatiuo eiusdem Prædicamenti: ut, album est dulce. Tertia, in qua vna Differentia, vel Proprium de alio, ut, Rationale est sensibile: insensibile est fibile.

DE SPECIE.

Cap. II.

Species autem dicitur quidem & de vnusensuque forma secundum quam dictum est. Prima quidem species digna est imperio. Dicitur autem Species & ea, quæ est sub assignato Genere: secundum quam solemus dicere hominem quidem speciem animalis, cum sit genus animal, album autem coloris speciem: triangulum vero figuræ speciem. Quod si etiam genus assignantes speciei meminimus, dicentes, quod de pluribus & differentibus specie. In eo quod quid est, prædicatur: & speciem dicimus id, quod sub assignato genere est: nosse oportet, quod quoniam & genus alicuius est Genus, & Species alicuius est Species, ideo necesse est in virorumque rationibus virumque vi. assignamus ergo & sic speciem. Species est, quæ ponitur sub genere: & de qua Genus, in eo, quod quid est, prædicatur. Amplius autem si quoque: Species est, quæ de pluribus & differet-

tibus numero, in eo, quod quid est, prædicatur. Sed hæc quidem assignatio specialissima est, & quæ solùm Species est, non autem & Genus: alia vero etiam non specialissimarum.

2. Plenum autem erit, quod dicitur hoc modo. In vnoquoque Prædicamento sunt quedam Generalissima, & rursus alia Specialissima: & inter generalissima & specialissima sunt alia, quæ Genera & Species dicuntur eadem. Est autem generalissimum quidem, supra quod nullum aliud sit superueniens Genus, Specialissimum autem est, post quod non est alia inferior Species. Inter generalissimum autem & specialissimum alia sunt, quæ Genera & Species sunt eadem, ad aliud tamen & aliud sumpta. Fiat autem in vno quidem Prædicamento manifestum quod dicitur. Substantia est quidem & ipsa Genus: sub hæc autem, est corpus: & sub corpore animatum corpus: sub quo animal: sub animali vero rationale animal: sub quo homo: sub homine vero Socrates & Plato, & qui sunt particulares homines. Sed horum substantia quidem generalissimum est, & Genus solùm: homo vero Specialissimum & solùm Species. Corpus autem Species quidem est substantia, Genus vero animati corporis, sed & animatum corpus Species quidem est corporis, Genus vero animalium: rursus animal Species quidem est corporis animati, Genus vero rationalis animalis: sed rationale animal Species quidem est animalis, Genus autem hominum: homo vero Species quidem est rationalis animalis, non autem Genus particularium hominum, sed solùm Species: & omne, quod ante individua propriè prædicatur. Species erit, solùm, non etiam genus.

Generum

Generum ac Specierum in Prædicamento Substantiæ ordo.

Genus	Substantia	generalissimum.
Species	Corpus	Genus.
Species	Animatum corpus	Genus.
Species	Animal	Genus.
Species	Rationale animal	Genus.
Species	Homo	Specialissima.
Particulares	Socrates & Plato	homines.

Quemadmodum igitur Substantia cum suprema sit, eò quòd nihil supra eam sit, Genus est generalissimum, sic etiam homo cum sit Species, postquam non est alia Species, neque aliquid eorum, que possunt diuidi in Species, sed solum in diuidua (indiuiduum enim est Socrates, & Plato, & hoc album) Species erit solum & vltima Species, & (vt dictum est) specialissima: que verò sunt in medio, eorum quidem, que ante ipsa sunt, etiam Species: eorum autem que post ipsa sunt, Genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, eam, que est ad ea, que antecedunt, secundum quam Species ipsorum esse dicuntur: & eam, que est ad posteriora, secundum quam Genera ipsorum esse dicuntur. Extrema verò vnam habitudinem. Nam & generalissimum ad ea quidem que posteriora sunt, habet habitudinem, cum sit Genus omnium, id, quod est supremum: eam verò, que est ad superiora, non habet, cum sit supremum & primum principium, & (vt diximus) supra quod non est aliud superueniens Genus. Specialissimum autem vnam habet & ipsam habitudinem, hanc quidem, que est ad superiora, quarum est Species: ea verò que est ad posteriora, non diuersam habet habitudinem, sed eandem & Species indiuiduarum dicitur: sed Species quidem dicitur indiuiduarum, velut ea continet: Species autem superiorum, velut que ab eis continetur.

3. Determinant igitur generalissimum Genus ita, quod cum Genus sit, non est Species, & rursum: supra quod non est aliud superueniens Genus. Specialissimam verò Speciem sic, que

cum sit Species, non est Genus: & quam, cum sit Species, in Species diuidere non possumus: adhuc autem, & que de pluribus differentibus numero in eo, quod quid est predicatur. Ea verò, que in medio sunt extremorum, subalterna vocant Genera & Species, & vnumquodque ipsorum Speciem esse, & Genus ponunt: ad aliud tamen & aliud sumpturæ enim, que sunt ante Specialissima vsque ad generalissimum ascendunt, & Genera dicuntur, & Species: vt Agamemnon, Atides, & Pelopides, & Tantalides & vltimum Iouis. Sed in familiaribus quidem plerumque ad vnum reducuntur principium, Verbi gratia, ad Ionem in generibus verò & speciebus non sic se habet. Neque enim est commune vnum Genus omnium Ens: nec omnia eiusdem generis sunt secundum vnum supremum Genus, quemadmodum dicit Aristoteles: sed posita sunt (quemadmodum in Prædicamento dictum est) prima decem genera, quasi prima decem principia. Et si omnia qui entia vocet, & quivocet (inquit) nuncupabis, sed non vniocet. Si enim vnum esset commune omnium Genus, Ens vniocet omnia entia dicerentur. Cum verò decem sint prima, commune secundum nomen est solum, non tamen secundum rationem, que secundum nomen est.

4. Decem igitur generalissima quidem sunt: Specialissima verò in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito: Indiuidua autem: que sunt post specialissima, infinita sunt. Quapropter vsque ad specialissima à generalissimis descendentes inhebet Plato quiescere, & descendere autem per media diuidenda

Admodum speciei differentiis: infraita verò (inquit) relinquenda sunt, neque enim eorum scientiam posse fieri.

3. Descendentibus igitur ad specialissima, necesse est diuidentes per multitudinem ire: ascendentibus verò ad generalissima, necesse est colligere multitudinem in vnu: collectiuum enim multorum in vnam naturam Species est, & etiam magis id, quod Genus est: particularia verò & singularia e contrariò semper in multitudinem diuidunt id, quod vnum est. participatione enim Species plures homines sunt vnum homo: In particularibus autem & singularibus vnu & communis plures diuisiuum enim semper est, quod singulare est: collectiuum autem & adunatiuum, quod commune est.

6. Assignato autem Genere & Specie, quid sit vnumq; eorum, & genere quidem vno existente, speciebus verò pluribus (semper enim in plures Species diuisio generis est) Genus quidem semper de Specie predicatur, & omnia superiora de inferioribus: Species autem neque de proximo sibi Genere, neque de superioribus: neque enim conuertitur. Oportet enim aut æqua de æqui predicari: vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus, vt animal de homine: minora verò de maioribus minime: neque enim dices animal esse hominem: quemadmodum hominem dices esse animal. De quibus autem Species predicatur, de ijs necessario & Speciei Genus predicabitur, & generis Genus vsque ad generalissimum: si enim verum est dicere Socratem hominem, hominem autem animal, animal autem substantiam: verum est & Socratem animal dicere, atque substantiam: semper enim cum superiora de inferioribus predicentur, Speciei quidem de indiuiduo predicabitur, Genus autem de Specie, & de indiuiduo: generalissimum verò de Genere & generibus si plura sint media & subalterna, & de Specie, & de indiuiduo. Dicitur enim generalissimum quidem de omnibus sub se positis generibus, & speciebus, & indiuiduis: Genus autem, quod ante specialissimum est, de omnibus specialissimis & indiuiduis: solum autem Species de omnibus indiuiduis, indiuiduum autem de vno solo particulari.

7. Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic veniens Sophronisci filium, si solus sit & Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiusmodi, quoniam ex proprietatibus consistit vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit. Socratis enim proprie-

tates nunquam in aliquo alio particularium erunt eadem, ea verò, que sunt hominis proprietates (dico autem eius, qui est communis) erunt eadem in pluribus, magis autem & in omnibus particularibus hominibus, in eo quod homines sunt.

Continetur igitur indiuiduum quidem sub Specie: Species autem sub Genere. Totum enim quoddam est Genus: indiuiduum autem pars: Species verò totum est, & pars, sed pars quidem alterius: totum autem non alterius, sed in alijs: in partibus enim totum est. De Genere igitur & Specie, & quid Generalissimum, & quid Specialissimum, & que Genera eadem, & Species sint, que etiam indiuidua, & quomodo Genus & Species dicantur, sufficienter dictum est.

Cur de Specie post Genus, & non prius de Differentia egerit?

Post genus tractat Porphyrius de Specie: quia in te non abque ratione potest quis dubitare, cum Differentia sit prior Specie; est enim eius pars, & cum in proximo fuerit ante Specie propolita, cur modo de Specie, postposita Differentia tractauerit? Ammon. & Boet. huius vnam assignat causam: nempe quia Genus, & Species relatiua sunt, & vnum relatiuum perfectè absq; altero cognosci nequit. Auicè. secundam huius dat causam: quia Genus est magis intrinsecum Speciei quàm differentie, propterea post Genus sequitur Species. Species enim constat ex Genere & Differentia: Genere, vt materia: Differentia, vt forma: vt autem materia magis est intrinseca composito, cuius est pars, quàm forma; ita genus Speciei, quàm Differentiæ, est magis propinquum. Porreit etiam tertio dici, quod quatuor in esse præcedat Differentia, tamen in prædicandi modo prior est Species: predicatur enim in quid, ad differentia in quale, & ferè ad modum Accidentis.

Species autem dicitur, &c.

Hoc igitur caput in tres diuiditur partes: in prima tradit Acceptiones Speciei & Definitiones: in secunda constituit ordinem

Dubium.

1. Solutio.

2.

3.

Tres partes huius capituli.

G

præ-

prædicatorum: in tertia definit & diuidit-
Indiuiduū. Dupliciter igitur sumitur Spe-
cies. Vno modo, pro forma & pulchritudine
rei; quo pacto dicitur: præstantissima
Species dignæ imperio, scilicet homines
pulchri & formosi sunt digni, vt alijs im-
perent. Secūdo modo, dicitur species, quæ
subiicitur Generi, quo pacto dicitur: ho-
mo est Species animalis, de qua in presen-
ti loquitur Porphyrius. Et quia poteramus
ei obijcere, quare Species per Genus defi-
niatur, cum genus per Speciem d. finietur: vi-
tium enim est circulus in definitionibus,
scilicet definiti vnum per alterum, & eō-
tra: excusat se, dicens id in his, quæ relata &
ad aliud sunt, non esse inenoueniens: imò
vnum per aliud definire necesse est.

Quomodo
diluat taci-
tam obie-
ctionem
Porphyri.

Tres defi-
nitiones
speciei lo-
gicæ.

Huius Species tres assignat definitiones.
Prima est, Species est, quæ ponitur sub Ge-
nere. Secūda, Species est, de quo Genus in
eo, quod quid prædicatur: quamuis has
duas aliqui, inter quos est Auicēna, vnam
esse velint, & admodum pbabile videtur,
scilicet, Species est, quæ ponitur sub Gene-
re, de qua Genus in eo, quod quid prædicat-
ur, vt posterior pars sit prioris declaratio.
Tertia, Species est, quæ prædicatur de plu-
ribus differentibus numero in eo, quod
quid, vt homo prædicatur de Petro, & de
Paulo, & alijs similibus. Statim hanc tertiā
comparat cū duabus præcedentibus, & hic
manifestat Porphyrius illas esse duas, dum
pluraliter de eis loquitur: discretim autem
est, illæ duæ priores competunt omni Spe-
ciei, ista posterior soli speciei vltimæ & spe-
cialissimæ.

Est enim duplex Species, quædam, quæ
solum est Species & relata ad superiora, &
relata ad inferiora: ad superiora, quia infe-
rius dicitur Species superiorum: ad infe-
riora quidem, quia sunt solum indiuidua,
& singularia, de quibus prædicatur: vt ho-
mo, leo, equus: & hæc dicitur Species spe-
cialissima, seu atoma, seu species subijeci-
bilis & prædicabilis.

Alteræ Species est, quæ relata ad superio-
ra est Species, ad inferiora vero est Genus,
quia inferiora eius sunt plura Specie diffe-
rentia: vt animal respectu viuientis, seu sub-
stantiæ, est Species, at respectu hominis &
leonis est Genus, & hæc dicitur Species sub-
altera. Modo illæ definitiones priores

conueniunt vtrique Speciei, specialissimæ,
& subalteræ: at tertia definitio solum spe-
cialissimæ competit.

*Dubia aliquot scitu digniora in primam
partem Capitis, de Specie.*

Circa hanc partem est primò notandum,
quod Species est nomē primæ intentionis, Nota 1.
id est, significans res ipsas secundum se: & Species vt
est nomen secundæ intentionis, vt rem si- & nomen 1. &
gnificat, quæ ratione prædicatur vel subij- 2. intentio-
citur: si priori modo consideretur, adhuc nis.
multiplex est: significat enim apud Philo-
sophos similitudinem rei, quæ in potentia
cognoscente recipitur, quo pacto loquuti
sumus superius. Secūdo, significat formā
rei substantialem, quæ est altera pars com-
positi: compositum enim constat ex matē-
ria & forma, cuius vltus est frequens apud
Aristotēlem, qui formam rei vocat Specie.
Tertio, sumitur pro pulchritudine corpo-
ris, quæ quoddam accidēs est. Porphyrius
duas priores prætermisit, quia obscuræ
erant, tertiam explicuit, quia facilis est & si-
militudinem aliquam cum specie Logica
habet: vt enim rei pulchritudo ex debita
partium compositione fit, ita Species ex
Generis & Differentiæ rebus vniōne & cō-
iunctione: quæ Species dicitur Logica &
secunda intentio.

Est præterea notandum circa literam, Nota 2.
aliquos textus habere, (Species Priami di- & vnam
gna est Imperio) & ita legit Albertus, & A- litteram.
uerrotes: at Græcè habetur, prima spe præ-
stantis species, digna est Imperio, quasi pul-
chritudo corporis, a nimi virtutem arguat:
vt dicit Arist. Rhetor. lineamenta corpo-
ris virtutis animi signa sunt.

Circa exemplum Porphyrii, quo trian-
gulum assignat tanquam Speciem, & figu-
ram, vt Genus: a quid esse salum existi-
mant, credētes figuram non esse Genus ad
triangulum, quadrangulum & alias, quia
per prius dicitur de vna, quam de altera, &
quia ex triangulo reliquæ componuntur.
Ammonius hic Porphyrii descendit: nos
hoc prætermittimus, quia in secūdo, de ani-
ma, vbi maior hoc examinādi: offertur
ocasio, differemus: interim id saltem sup-
posuisse satis est.

Est tertio notandum, Circulus in aliqua
defini-

Nota 3. definitione vel demonstratione fit, quando per id, quod definitum est, definimus aliquid eorum, quæ in Definitione sunt: vel per id, quod probatum est, probamus & demonstrationibus fiat circulus.

Nota 4. dubium circa definitionem primam.

Soluitur.

definitione vel demonstratione fit, quando per id, quod definitum est, definimus aliquid eorum, quæ in Definitione sunt: vel per id, quod probatum est, probamus iterum ea, quæ ad illius probationem assumptimus, quod quidem vitium est vt docet Aristot. 1. Poster. ca. 3 quia sequitur aliquid esse notius seipso. Nam si hoc, verbi gratia, A definitur per B seu probatur per B, notius est B, quia definitio est notior, & antecedens similiter notius est, quam consequens: iterum si B, definitur per A, seu probatur per A, sequitur quòd A, est notius, quam B, ergo A, est notius seipso: quia est notius eo, quod ipso est notius. At quamuis hoc non liceat in alijs, in relatiuis licet vnum per alterum defineat, quia iste defectus non committitur in his: relatiua enim sunt æquè ignota per se sola: singula tamen ad alterum relatiuum comparata, sunt & fiunt notiora seipsis, non ad aliud relatiuis: & innotescunt cum alijs sumptis: notius enim est relatiuum, pater, simul eum suo relatiuo sumptum, quam ipsum per se, hoc autem non est in oueniens.

Est quartò notandum, esse dubium circa de finitionem primam. Species est, quæ ponitur sub Genere: videtur enim alijs competere, quam specie: nam indiuiduum ponitur sub Genere: alij subintelligunt vniuersale, alij prædicabile, asserunt quæ hoc debere intelligi de prædicatione immediata. Albertus & Caietanus hoc videntes non esse cautum: quia indiuiduum Genere immediate ponitur sub Genere, scilicet, hoc animal est animal: nescio quid imaginatur, scilicet quòd Species est sub Genere, quantum ad ordinem positionis, & participationis, & totalis principationis, quod est dicere: Species est inferior per se Genere, ordine naturali, & prædicandi, & iste est ordo positionis, & est inferior ordine participationis, quia Species in sua substantia participat Genus, Genus verò non speciem: & Genus continet totam substantiam speciei: nam Species constat ex Genere & Differentia: Differentia in potentia continetur sub Genere: & hoc est dicere, Genus esse totale principium speciei, & Speciem habere ordinem ad Genus totalis principationis, quod non fit in Indiuiduo: quia indiuiduatio est in materijs & accidenti-

bus, non autem procedit à Genere, sicut Differentia. Et sic volunt isti Doctores, illud sub in definitione, scilicet, Species est, quæ sub Genere ponitur, habere hos tres ordines: hæc optimè dicta sunt ab Alberto, tract. 4. cap. 1. Sed profectò nescio an præter rem: cū sensus sit alia ex parte clarissimus, & minus expostus cauillo: scilicet: Species est, quæ ponitur sub Genere, tali positione, secundum qualem Genus est Genus: & hoc nulli præter speciem competit.

Nec similiter est curandū, cur Porphyrius dixit, sub assignato Genere? voluit enim, quod (sub assignato) id est, certo & determinato: quia vna Species ad vnum pertinet Genus: patet enim ibi significare illud verbum, sub assignato genere, id est, definito & descripto paulò antè: & hoc ipse declarat consequenter, dicens, Genus assignantes, id est, definientes, seu deseribentes.

2. *Planum autem eris, quod dicatur hoc modo, &c.*

Hæc est capituli secunda pars, quæ Porphyrius manifestat hoc, quod dixerat de duplici Specie, & comparatione, & ad superiora, & ad inferiora, deseribitque totum Prædicamentum, quo ista continentur.

Hæc autem pars in tres alias diuidi potest: in prima, ea quæ in quoquo Prædicamento constituntur, explicat, & differentiam assignat, & eorum similitudinem. In secunda, singula eorum definit, & exemplo quodam manifestat, ostendens in quo similitudo, & dissimilitudo exempli consistat. In tertia, eorum numerum, & modū ea constituendi, & inter se prædicandi ordinem enarrat.

Circa primum est notandum, quòd Prædicamentum, vt in præsentis sumitur, est quod sit quædam multorum Genus & Specie Prædicamentum ordinatio, sub vnicò supremo contentorum: vt patet in exemplo, quod Porphyrius proponit de substantia: est enim quoddam commune, substantia scilicet, sub qua est corpus, sub corpore est corpus animatum, sub corpore animato est animal, sub animali, animal rationale, sub animal rationali homo.

In quo exemplo duo sunt consideranda, alterum, quod hic defectu nominū ponatur

Soluitur aliud.

2. Secunda pars cap.

Nota 1. Prædicamentum in presenti.

Nota 2. hic composita vocabula pro simplicibus poni, atque pro genere hominis, animal rationale assignari.

Nota 3. cur coordinatio prædicamentalis non in Accidentibus, sed Substantia facta sit.

nuntur vocabula composita, tamen illa consideranda sunt, tanquam simplicia, quorum loco ponuntur. alterum est, quod Porphyrius in ista ordinatione ponit animal rationale, tanquam Genus hominis, quia ipse existimabat cælos & Angelos esse animalia rationalia, sed ista sententia est error, nec eam recipit Christiana religio: Imò nec schola Peripatetica: sed animal rationale est solus homo: propterea istud Genus est prætermittendum.

Est etiam aduertendum tertio: potuisse istam coordinationem in prædicatis accidentis constitui: quia verò notior est in substantiis, & prima, propterea in substantia sit exemplum.

Enarrat Porphyrius ea, quæ in hoc prædicamento sunt. Sunt autem tria. Primum est generalissimum quoddam vñ Genus, omnia alia complectens: est etiam species vltima, & sunt inter media, verbi gratia: Genus supremum substantia: species vltima, homo: Genera intermedia animal, corpus, & reliqua. Hæc autem sic se habent Genus supremum non habet aliud Genus supra se: propterea semper est Genus: Species vltima, non habet speciem sub se, propterea semper est species: at intermedia vtrunque habent, & supra se Genus, & sub se Species: propterea habent duas habitudines, quia respectu superiorum sunt Species, respectu inferiorum Genera: at Genus supremum vnicam habet habitudinem, sicut Species vltima: vocat autem habitudinem, relationem mutuam denominationis: vnde species vltima duas habet relationes, & ad superius, & inferius: sed vnicam est habitudo, quia secundum vtraque dicitur species. Hæc est prima pars huius secundæ partis.

Deterrant igitur generalissimum Genus ita, &c.

Hæc secunda parte describit Porphyrius horum singularum generalissimi autem duas ponit descriptiones. Prima est: Generalissimum est, quod cum sit Genus, non est Species. Secunda: Generalissimum est Genus, supra quod non est aliud genus.

Speciei autem ponit tres descriptiones. Prima est: Species specialissima est, quæ cum sit Species, non est Genus. Secunda: cum sit Species, non diuiditur in Species: Tertia: species est, quæ predicatur de pluribus, dif-

ferentibus numero, in eo, quod quid. Speciei verò subalternæ est descriptio: quæ cum sit Genus, est Species, & cum sit Species, est genus, respectu diuersorum.

Hanc prædicatorum seriem exemplo familiariori naturalis generationis manifestat: in generationibus enim datur vnum vltimum, vt verbi gratia, Agamemnon: ante quem est pater, scilicet Atreides: ante hunc Pelops: ante hunc Tanalios: ante hunc verò Iupiter: sed discrimen est, nam plerumque ista ad vnum referuntur: at ista Genera prima & prædicamenta sunt plura: sunt enim decem suprema Genera, quæ ad vnum genus reduci nequeunt: nam si ad vnum reducuntur, hoc esset Ens, quod non potest esse Genus, quia Genus, vt constat, esse debet vniuersum, at Ens secundum Aristot. 4 Metaph. cap. 2. est analogum, quod hic Porphyrius vocat æquiuocum.

Circa quod est considerandum, ista Genera dici generalissima, superlatiuo gradu negatiue sumptio, vt substantia est Genus generalissimum, nõ quòd sit communior omnibus, sed quod nihil illa sit communius: eadem ratione singularia aliorum generalissima, & suprema dicuntur.

Decem igitur generalissima sunt, &c.

Hic numerus eorum, quæ in prædicamento collocantur, constituitali Conclusionem. Genera suprema decem tantum sunt, specialissima verò plura sunt: sed nõ infinita: at indiuidua infinita sunt. Hæc duo probat ex doctrina Platonis, quæ habetur in dialogo dicto, Sophista. Plato enim iubeat, vt quando ab aliquo generalissimo descenderemus ad inferiora, sisteremus in speciebus, nõ vltra procedentes: quia vltra speciem sola sunt indiuidua: hæc autem sunt infinita, propterea ad artem, & scientiam non spectant: ars enim & scientia certis limitibus continentur.

Hic nota, infinitum bisariam sumi: vno modo in actu, quo pacto si modò realiter infiniti simul homines existerent, diceretur numerus infinitus in actu: altero modo est in finitum in potentia: & hoc in numeris apparet, quorum augmentum nunquam cessat, sed multis datis, adhuc durandus: quo pacto si mundus esset duraturus in æternum, cum hominum perpetua propagatio, vt existimauit Porphyrius, darentur

Nota.

4.

Nota.

Infinitum duobus modis capitur.

dearentur in finiti homines non quidem actu, sed potentia: quia nunquam cessarent alij, & alij continuè nasci, & esse. De hoc infinito est intelligendus Porphyrius, quòd asserit, Individua esse infinita non quidem actu, sed potentia. At species utroque modo finitæ sunt, & actu & potentia: quia semper sunt eadem species, licet non eadem individua.

Descendentibus igitur ad specialissima neesse est, &c.

5. **Obiect.** Hic Porphyrius, quantum existimo, respondet obiectioni, quam quis potest obijcere: si enim generalissima decem sunt, quare species tot sunt, & individua infinita? Respondet vniuersalia in se multa inferiora includere: ita, vt sub vna specie, singularia innumera; sub vno Genere, species multæ: & sub Genere superiori, multa inferiora comprehendantur: vniuersale enim est collectiuum: & quò magis vniuersale, magis est collectiuum: & particularia sunt plura, & quò magis particularia, eò plura sunt: & propterea superiora Genera per differentias varias in varias species multipliciuntur.

Solutio. Hic notandum est dupliciter aliquid posse dici magis collectiuum, vt notat Caietanus: priori modo, id quod est magis vnum, quod dicitur magis collectiuum intensiue: altero modo id, quod plura comprehendit, & sic dicitur magis collectiuum extensiue. Iuxta hoc intellige minus vniuersale esse magis collectiuum intensiue: quia magis sunt vnum, quæ in minus vniuersali conueniunt, quæ quæ solum in magis vniuersaliati magis vniuersale est magis collectiuum extensiue: quia sub se plura continet: & sic loquitur Porphyrius.

Nota duobus modis aliquid dici magis collectiuum.

Assignato autem Genere & specie.

6. **Ordinem prædicandi horum, quæ in Prædicamento constituuntur, hic explicat, & ex his, quæ clarè & rectè dicitur, ista cõclusio potest colligi: scilicet superiora de inferioribus, & de his, de quibus dicuntur inferiora, prædicantur, & æqualia de æqualibus. vnde genus de speciebus, & indiuiduis prædicatur, & genus superius de inferioribus Generebus, & horum Speciebus, & earum indiuiduis: & tandem generalissimum de omnibus inferioribus, non tamè econtrà inferiora de superioribus prædicantur: hæc intellige de prædicatione ordinata, & directâ.**

Indiuiduum autem dicitur Socrates &c.

Hæc est tertia huius capituli pars, in qua quid indiuiduum sit, & quotuplex, & quale indiuiduum dicatur: tractat. Est igitur indiuiduum, quod de vno prædicatur, vt diximus superius. triplex esse indiuiduum, exemplo manifestat: est indiuiduum substantiæ determinatum, vt Petrus, Ioannes, & est indiuiduum ex suppositione, vt filius Petri, si vnicum habeat filium: est etiam in diuiduum Accidentis, vt hoc album, & sub hoc potest esse indiuiduum ex demonstratione, scilicet, iste homo, hoc animal.

Dicitur autem Indiuiduum, eo quod collectio proprietatum, quæ in vno sunt, in altero esse non possit: & optimè dicitur collectio proprietatum: quia vnum accidens vniui indiuidui nihil prohibet esse in altero: vt quod sit ex eisdem parentibus natus, vel eodem loco, vel eodem tempore: at omnes simul, quæ in vno sunt, in altero esse nequeunt, sicut proprietates speciei, quæ omnibus sunt communes.

Hæc autem proprietates indiuiduorum ad septem plus minus reduci possunt, sub quibus omnes continentur: quæ sunt hæc: Forma, Figura, Locus, Tempus, Sanguis, Patria, Propriumque nomen per formam intelligit temperie: per figuram vultum coloremque corporis, & staturam, ac quantitatem: per sanguinem, cognationem, parentes, & reliqua.

Hoc loco Auerroes reprehendit Porphyrius, quia ista definitio indiuidui solius indiuidui Accidentis videatur competere: & ita eius iudicio melius esset eum Aristot. Peri herm. cap. 3. dicere. Indiuiduum est, quod non prædicatur de multis. Sed iam de hoc quid sentiendum esset, quodque Auerrois sententia non sit vsquequaque vera, latius diximus, cap. de Genere.

Est vnicum dubium: nam habetur 7. Metaph. cap. 15. indiuidui, vel singularis non esse definitionem, neque scientiam. quomodo ergo hic definitur? Ad hoc dico, Indiuiduum posse dupliciter considerari: vno modo, primò intentionaliter, scilicet pro ipsa re, quæ est singularis secundum se, scilicet pro Petro, aut Paulo: & sic nullatenus potest defini, Petrus enim non definitur altero modo, secundò intentionaliter, scilicet

7. Tertia pars Capituli.

Indiuiduum triplex.

Indiuiduum vnde dicitur?

Septem proprietates indiuidui.

Dubium.

Respon. Indiuidui duplex consideratio.

cet pro re singulari, quatenus habet hanc proprietatem intellectus, quod de vno prædicatur, vel non possit in alia inferiora diuidi: & sic definiti potest, in præsentia definitur à Porphyrio.

8. *Continetur igitur Individuum sub specie & cet.*

Porphyrius ex his quæ dixit: scilicet genus de speciebus, & speciem de in diuiduis prædicari: in fert, individuum sub specie, & speciem sub Genere constitui: unde species & ad Genus refertur, & ad individua, sed aliter ad vnum, aliter ad alterum: ad Genus enim vt pars ipsius, ad individua verò vt totum in ipsis: & ad explicandas has duas diuersas relationes, & respectus, diuerso loquedi modo est vsus, scilicet: Species est alterius, scilicet Generis, quia est eius pars: & Species est in alijs, scilicet indiuidijs, tanquam totum in partibus Tandem epiloga Porphyrius ea, quæ dicta sunt.

Nota.

Totum est triplex.

Est notandum totum esse triplex, Vniuersale, Definibile & Integrabile. Vniuersale est superius respectu inferiorum, & inferiora dicuntur partes potentiales: totum Definibile est definitum respectu partium definitionis: totum Integrabile est compositum respectu partium integrantium & quantitatis, vt manuum, pedum, capitis.

Iuxta hoc intellige Speciem esse totum definibile, respectu ipsius Generis, & Genus partem: nam ex Genere, & differentia fit Species: at Species est pars potentialis Generis, & ipsum Genus est totum vniuersale: & ita loquitur Porphyrius, scilicet, Genus est totum vniuersale, & Species est ipsius pars potentialis, indiuiduorum verò est totum vniuersale. Hæc quantum ad caput interpretationem.

QVAESTIO VNICA.

An definitiones Speciei, & reliqua de Specie, à Porphyrio rectè tradita sint?

Circa, quæ in capite hoc de Specie & eius definitionibus dicta sunt, præcipue aliquot difficultates erunt agitandæ: Et primò obieciam nonnulla contra definitiones duas Speciei, deinde contra alia.

1. Argum. Sit ergo primum Argumentum, Spe-

cies vt Species est, est quoddam vniuersale, sed illæ definitiones non sunt de Specie, vt de vniuersali, ergo non sunt rectæ. Maior est nota. Minor probatur. Quia vniuersale dicitur aliquid in ordine ad inferiora, sed Species relata ad Genus non fumitur, nisi in ordine ad superiora.

Secundò arguitur contra id, quod dicitur, vltimam definitionem soli Speciei specialissimæ competere. Genus etiam prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid: ergo non soli Speciei vltimæ competit illa definitio. Antecedens est notum, animal enim de Petro, & Paulo, & reliquis in eo, quod quid prædicatur.

Tertiò. Illa definitio tertia non conuenitur cum Specie, ergo non est bona. Probat antecedens. Sunt multæ Species, quæ de pluribus non prædicantur, vt Sol, Phoenix, Mundus: ergo non omnibus definitio competit: similiter sunt multæ, quæ prædicantur de pluribus, numero differentibus in eo, quod quid, quæ tamen non sunt Species. Probat. Punctus prædicatur de multis punctis, instans de multis instantibus, anima de multis animabus: hæc autem nõ sunt Species, quia sub nullo genere sunt: punctus enim non est in Genere, nec alia, cum in Prædicamento nõ sint: sed reduciue, ergo non sunt Species: aliter enim Species esset, quæ non est sub genere, contra aliam definitionem.

Quartò, Petrus & Paulus, & similiter alia indiuidua propriè non differunt numero, ergo Species non prædicatur de differentibus numero. Antecedens patet: differre numero non potest, nisi quod est numerus, sed Petrus per se, & Paulus per se sunt vnum, quod non est numerus, sed numeri principium: ergo non differunt numero. Præterea: Quia sunt multæ Species, quæ nulla ratione de numero differentibus dicuntur, quia numerus pertinet ad quantitatem, indiuidua autem & Species multæ sunt extra quantitatem.

Quintò, argumentor contra quædam alia, quæ in Capite continentur. Genus est prius Specie, vt superior probauimus: ergo Genus & Species non sunt relata. Patet consequentia: quia relata simul sunt natura, vt docet Arist. in Prædicamento ad aliquid.

Sextò,

6. Sextò, contra id quod dicitur, Genus inferius generalissimo, esse Genus subalternū. Esse subalternū, est esse sub altero, sed Genus vt sub altero est, non est Genus, sed Species: ergo est implicatio, & repugnātia in adiecto, dicere Genus subalternum.

7. Septimò. Ista Genus vocantur media. Contrā. Medium participat naturam extremorum, vt color medius, scilicet, rubedo, vt videtur, constat ex albedine & nigredine: Genus non fit nec participat ex superiori & inferiori: ergo non est dicendum medium.

8. Octauò, Contrā id, quod dicitur, Vniuersale esse collectiuum: Si ita esset, ista nomina essent collectiua, homo, animal, corpus, & tandem omnis terminus cōmunis, sed hoc manifestè est falsum: ergo & antecedēs illud est falsum, scilicet: Vniuersale est collectiuum.

Alia possent proponi argumenta, contra ea, quæ de Specie dicuntur, quæ quia minoris momenti sunt, & partim ex his quæ diximus in Capite de Genere nota, præmittuntur hæc autē quæ proposuimus, eiusmodi sunt, quorum solutio maximè Speciei naturam & essentiā, perfectamque eius notitiam aperiat.

Circa primum ergo argumentū, Alpharabius & Avicenna, in sua logica, ea de Specie mouent dubiū, an Species, vt ad Genus referatur, sit Vniuersale: Avicenna videtur dubitare: propter quod ab Alberto reprehenditur, tractatu quarto, c. 2. asserit enim Albertus cum Alpharabio, Speciem, vt ad Genus referatur, non esse Vniuersale: Julius rario est fortis. Species, vt ad Genus referatur, est subiectū; nempe de qua Genus predicatur: sed Vniuersale, vt vniuersale, est prædicatum; est enim vniuersale vnum in multis, & de multis: ergo vt Species ad Genus referatur, non est vniuersale.

Ex hac doctrina infert Caieranus in præsentī. Cum de natura Speciei, vt species est, sit ad Genus, & Species, vt Species, non sit vniuersale, de natura Speciei non est esse vniuersale, sed esse proprietatem & accidens, quod sequitur ipsam Speciem. Atque ita Porphyrius definit Speciem in ordine ad Genus, de finit illam secundum naturam in ordine verò ad indiuidua definit per proprietatem: vnde secundum Albertum

& Caietanum, Speciei, vt ad Genus referatur, accidit esse Vniuersale.

Sed pace ratorum virorum dicam. Ista sententia non mihi videtur recipienda, quæ prius est esse Vniuersale, quàm esse Specie: cum Vniuersale sit commune. Imò, vt antea ostendimus, si Genus ad Speciem, & alia Prædicabilia: ergo non accidit Speciei. Et præterea, quod me magis mouet, Species est, nō solum quod referatur ad Genus, sed quod referatur immediatè ad Genus: sed quod immediatè ad Genus referatur, est Vniuersale, cum Genus vt Genus immediatè de singularibus nō prædicatur: ergo Species, vt ad Genus referatur, est vniuersale, & de ratione tali est, quod sit Vniuersale.

Propterea dico. Species habet tria: quòd sit Vniuersale, quod sit Species, & specialissima. quòd sit Vniuersale, habet in ordine ad inferiora: quod sit Species in ordine ad superiora, ita tamen quòd nisi sit vniuersale, non sit Species: quòd verò sit Specialissima respectu ad inferiora indiuidua, de quibus immediatè prædicatur, atque ita Species specialissima constituit secundum Prædicabile, & est Species verè, & vniuersale eius Genus. Quòd si Albertus voluit dicere, quòd illa Species non dicitur Vniuersale comparatione ad Genus, sed ad inferiora, recipimus, si tamen velit dicere cum Caietano, quòd non est de natura Speciei, quæ ad Genus referatur, esse Vniuersale, falsum est, vt probaui, quia quòd immediatè ad Genus referatur, est vniuersale: ex quo patet tertia definitio Porphyrii, quæ est de Specie vt Species specialissima est.

Dici etiam potest, vt arbitrò, facilius, & clarius adhibita quadam distinctione, quæ omnem videtur euacuare difficultatem. Vniuersale vt vniuersale; sicut antea ostensum fuit, dicit per se & intrinsecè, esse in multis, & ex hac eius essentia, quia tale est, duas relationes, seu duas proprietates consequitur: quarum altera est esse prædicabile, de multis: altera est esse subiectibile, secundum illa omnia multa, quæ in se continet: sicut contra indiuiduū habet duo, quæ ipsum vt tale est, consequuntur: alterū, quod de vno tantum prædicatur, alterum, quod subicitur vt vnum tantum. Vnde sit, vt sicut aliud est prædicabile de multis, scilicet

In Specie
tria sunt
conside-
randa.

Distinctio

vniuersale: aliud prædicabile de vno, scilicet singulare & indiuiduum: ita subijcibile, alterum sit subijcibile vniuersale, alterum subijcibile, sed singulare.

Dicendū igitur, Speciem, vt Geneti subijcitur, esse subijcibile, sed tamen subijcibile vniuersale. Nam Genus immediate non de Indiuiduis, sed de Speciebus vniuersalibus prædicatur: & ita ipsæ Species, vt tales, subijcibilia vniuersalia sunt: si militer, vt respiciat inferiora, esse Prædicabile vniuersale: sed si inferiora sine vniuersalia quocumque, esse Genus subalternū, si indiuidua tantum, esse Speciem specialissimam, prædicabile scilicet de iis tantum: & ita, tam secundum prædicationem, quam secundum subijcibilitatem est vniuersale, scilicet prædicabile vniuersaliter, & subijcibile vniuersaliter: atque ita per omnes gradus, prædicabile genericum, & subijcibile genericum, & prædicabile specificum & subijcibile specificum, & prædicabile, ac subijcibile medium, scilicet subalternum.

Imò verò si quis subtilius consideret, vniuersale ex se & per se prius est: & abstractit ad prædicabile, & subijcibile, quatenus sci licet est in multis: siue prædicetur, siue subijcitur, siue nō, nec sub talibus rationibus concepiatur, sed secūdū, in intrinsecum, vt est in multis: & ita ex se & per se diuidi potest intrinsecē per esse in multis, in his scilicet, aut in illis.

Quoddam itaque est Genus generalissimum, si sit in omnibus; quæ non conueniunt Genere eum alijs: est Species, si est solum in his, quæ differunt tantum numero: est subalternum, & alijs, & minus altum, quod est in pluribus vel paucioribus sub se contentis. Quamobrem nec per prædicabile, nec per subijcibile constituitur intrinsecē vniuersale Genus, vel Species, sed per esse in multis, in istis, aut illis. Nam prædicari & subijci postea consequuntur. In quibus tora difficultas euacuata est.

Ad i. Arg. Ad argumētum dicitur, quod quamuis Species a tali relatione ad Genus non sit vniuersale, tamē taliter non posset referri, nisi esset vniuersale: propterea dū ad Genus definitur referri, esse vniuersale definitur.

Secundō responderetur, a tali relatione ad Genus formaliter & intrinsecē nō esse Speciem, neque vniuersale, sicut nec a relatio-

ne prædicabilitatis, sed ab eo quod est esse in multis, verū tanquam per duo propria essentiam, illis duab⁹ relationibus subijcibilitatis vniuersalis & prædicationis vniuersalis explicari, & merito: quia ad essentiam ambæ illæ pariter consequuntur.

Circa secundum, Auicenna suæ Logicæ **Ad 2.** cap. 9. voluit propter hoc argumētum addendam seu intelligendam particulam excludiuiam, tantum: vt sit sensus, Species est, quæ prædicatur tantum de pluribus differentibus numero: at Genus prædicatur de his, & differentibus specie: quam sententiā recipit Caietanus. At quia posset fieri argumētum: Genus prædicatur etiam tantum de differentibus numero: quia prædicatur de indiuiduis, quæ differunt numero, & de speciebus, quæ etiam differunt numero, nam maior distinctio includit minorem, quæ enim differunt specie, differunt numero, licet non econtrā.

Propterea alij dicunt differentibus solo numero: vnde duas exclusiuas addūt. Species, est, quæ prædicatur tantum de pluribus differentibus numero tantum.

Sed melius est eū Alberto dicere, tractatu quarto, ca. 1. in fine, hic fieri sermonem de prædicatione immediatā: quando enim Genus de Indiuiduis prædicatur, est mediata prædicatione, quia p̄fius speciei & per speciem indiuiduis inest: at species immediatē ab indiuiduis participatur: Nec est aliqua exclusio addēda, quia denominatio ab soluta indicat præcipuum denominationis: per differentia verō numero, singularia simpliciter intelliguntur.

Ad tertium respondet Boetius, explicās **Ad 3.** definitionem speciei, quæ ferē in fine capituli traditur: & ait, quod duplīter potest excusari Porphyrius. Primō, quia multi plures sunt species, quæ de numero istis indiuiduis prædicantur, quæ de vno: Porphyrius autem definiuit, quæ vt plurimum inueniuntur. Secundō dicit, quod intelligēdus est Porphyrius de aptitudine & potestate, non actu: ille autem species, quamuis actu de pluribus non prædicentur, potestate tamen prædicatur: & ista est melior solutio.

Sed dubitabis, & merito, an sufficeret hoc ad Genus, quod in potētia de pluribus speciebus prædicetur: quod est dicere, si vniuersa esset actu Species, an esset Genus per hoc

Solutio.

hoc quod potestate de pluribus speciebus prædicaretur: Ad hoc respondet Boet. loco allegato, & paulo superius eodem capite, quod nullatenus, sed necessario, vt Genus simpliciter actu Species requiruntur: quam sententiam ex professo sustinet Albertus, tractatu 4. cap. 6. & videtur doctrina Aristoris quarto Topicorum, cap. 3. Horum ratio est: Quia Genus contrahitur ad Speciem per differentiam, sed differentia non constituit nisi simile distinguens ab alijs, ergo Genus non est in vna specie, sed pluribus.

Nota.
Genus cur
plures for-
mas possu-
let.

Pro declaratione est notandum, quod aliter se habeat Genus ad Speciem, aliter Species ad Individuum. natura enim Generis est natura imperfecta, & incompleta, quæ perficitur per formam, sicut materia per formam perficitur, & sicut eera, quæ quid informis est in Genere artificiatorum, per formam autem perficitur. Præterea. Sicut materia non per vnā formam perficitur, quantum ad totam eius potentiam, sed per multas, ita nec Generis natura per vnā differentiam solam habet perfici, sed per plures: & ex hac parte natura Generis non potest existere perfecta in vna specie, & inde enim non sit natura Genus nisi sit perfecta, hinc est, quod plures postulat Genus Species. At Speciei natura in se est natura perfecta, nec ab individuo accidentibus perficitur, sed multiplicatur, in vno tamen perfecta manet: inde est, quod sufficit Individuum vnum, vt dicat manere Specie, & sufficit, quod possit de alijs prædicari: quod in genere non est, quia in vna specie non existit eius natura perfecta: Et hæc doctrina est maxime consideranda. Huius sententiæ fuit idem Boet. in libro de Diuisionibus, & D. Thomas, dist. 19. quaest. 4. art. 2. libr. 1. Sententiarum.

Ad Specie
duo neces-
saria, &
quæ?

Ad secundam partem huius Argumenti respondet Caietanus, & bene, quod ad Speciem duo sunt necessaria: & quod prædicetur de pluribus numero differentibus in quid, & quod sit natura perfecta scilicet, pertinens ad lineam rectam prædicamenti sub aliquo Genere, & hoc secundum deest illis, puncto, anime, instanti, quia non sunt nisi partes naturæ perfectæ, cum per se in prædicamento non collocarentur: dicun-

tur autem Species imperfectæ, quæ proprie non sunt prædicabiles prædicatione prædicamentali.

Quæ Species imperfectæ.

Ad quantum respondet Boet. quod Individua non dicuntur numero differre, quasi vnum Individuum faciat distinctum numerum ab alio, sed quasi dum numerantur differant: scilicet quando numeramus singularia, vnum distinctum ab alio facimus, nec sub eadem veritate collocamus. Ad aliam partem respondeo, admitto esse alias Species præter quantitatem; tamen harum Individua numero differunt per ordinem ad quantitatem: nã distinctio numerica accidentium, sumitur penes diuersitatem subiectorum, in quibus est quantitas, vel habent ordinem ad quantitatem, hæc enim albedo differt ab illa, penes subiectum.

Ad quantum facilis est solutio. Genus enim & Species possunt dupliciter considerari, vno modo fundamentaliter secundum naturas ipsas materialiter significatas: & sic natura Generis est prior natura, quàm Speciei naturæ: si verò altero modo considerentur formaliter, tunc sunt relata, nec vnum est altero prius, non enim dicitur Genus, nisi sint Species.

Ad 4.

Ad 5.
Quomodo
Genus prius
Specie, &
quomodo
simul?

Ad sextum perinde facilis est solutio. Genus enim non dicitur subalternum, quia sub altero ponitur, sed quasi alter natum se habeat, vt modò supponatur alteri, modò superponatur alteri: modò sit Genus, modò sit Species.

Ad 6.

Ad septimum respondeo, medium multis sumi modis: aliquando, dicitur medium positivè, scilicet quòd æqualiter distat ab extremis, vt punctus est medium in circulo, siue in linea: aliud est medium participativè, quod ex extremis constituitur: vt rubedo dicitur medius color inter albedinem & nigredinem: aliud est medium metaphoricum, vel secundum rationem, quo pacto dicitur, Virtutem esse in medio: aliud est medium in prædicatione, quale est in præfenti, scilicet id, quod de alio, & de quo aliud prædicatur: vt animal dicitur medium inter viuens & hominem: hoc autem medium, in multis differt à medio ex participatione: in medio ex participatione extrema concurrentur per missionem quandam accidentalem ad faciendum me-

Ad 7.
Medium
quibus mo-
dis capiat-
tur.

quamdam accidentalem ad faciendum medium, Vel per virtutem vtrinque ex parte communicatam. Præterea, nulla est inter ea prædicatio, cum nec medium de extremis, nec extrema de medio prædicentur. Præterea tertio, medium est posterius extremis; cum sit eorum effectus: at in medio prædicationis, non concurrunt extrema; non enim animal sit ex homine, & viuenti, sed viuens est de essentia & substantia animalis, & animal de substantia hominis.

Præterea, extremum superius de medio, & medium de extremo inferiori prædicatur: & tertio, vnum extremum superius est natura prius medio, sed medium est prius natura altero extremo, vt viuens est prius natura animali, sed animal prius est natura, quam homo.

Ad 3.

Circa octauum argumentum, nota, aliqua multa tripliciter posse in vnum conuenire.

Tripliciter
multa in v-
num con-
ueniunt.

1. Primum, in vnum aliquod extrinsecum, pura locum, sicut, eam efficietatem: vt plura grana congregari vno loco, & plures ciues vnica Vrbe, & plures homines ad aliquod agendum: & nomina significantia ista plura, secundum talem vnitatem dicuntur simpliciter collectiua, vt Ciuitas, vrbis, Senatus.

2. Secundum, aliqua plura conueniunt in aliquod vnum intrinsecum, sicut accidentale, sicut substantiale, quod tamen non est in singulis per se perfecte, & totaliter: quo pacto plures partes domus conueniunt sub vnica forma, & plures partes totius sub vna forma totius; quæ tamen in singulis per se non est, vt Petrus, Ioannes, homo respectu animæ, & corporis: & talia nomina significantia plura sub ista vnitatem non sunt dicenda collectiua.

3. Tertio, aliqua plura conueniunt sub aliqua forma intrinsecum, quæ tamen est in omnibus & singulis per se: & talia nomina dicuntur vniuersalia, Species & Genera, & reliqua, quæ de singulis diuisim prædicantur, quia forma, quam significant, in singulis per se perfecte inuenitur: & de tali collectiua hic loquitur Porphyrius, & constat longè diuersim ab eo quod simpliciter vocatur collectiua: hoc enim tertium non proprie collectiua, sed vniuersale dicitur.

1. Differentia verò & communiter, & proprie, & propriissime dicitur. Nam communiter quidem differre, alterum ab altero dicitur, quod alteritate quadam differri quocunque modo, vel à seipso, vel ab alio. Differri enim Socrates à Platone alteritate, & ipse à seipso, & puero existente & viro factò, & faciente aliquid vel quiescente: & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus spectatur. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur quando inseparabili accidenti alterum ab altero differri. Inseparabile verò accidens est, vt cæcitas oculorum, aut nequitia, aut citatrix, cum ex vulnere occalluerit. Propriissime autem differre alterum ab altero dicitur, quando specifica differentia differri: quemadmodum homo ab equo specifica differentia differri, rationalis qualitate. Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alicui alterarum facit.

2. Sed ea quidem, quæ & communiter & proprie sunt, alterarum faciunt, quæ verò propriissime, aliud. Quæ quidem igitur aliud faciunt, specifica vocantur: Illæ verò quæ alterarum, simpliciter differentia. Animal enim adueniens rationali differentia, aliud fecit: cum autem quod est moueri, alterarum solam à quiescente fecit. Quare illa quidem aliud, hæc verò alterarum solam fecit. Secundum igitur aliud facientes differentia, diuisiones Generum sunt in Species, & definitiones assignantur, quæ sunt ex Genere & huiusmodi differentiis: secundum autem eas, quæ solum alterarum faciunt, alteritates solam consistunt, & aliquo modo se habentes permutationes.

3. A superioribus ergo rursus incipiamus, dicendum, differentiarum alia quidem esse separabiles, alia verò inseparabiles. Moueri enim, & nescire, & agrum esse, & sanum esse, & quæcumque huiusmodi proxima sunt, separabilia sunt: alia verò aquilinum esse, vel simum, vel rationale, vel irrationale, inseparabilia sunt. Inseparabilia autem alia quidem sunt per se, alia verò per accidens. Nempe ratione per se in se homini, & mortale, & disciplina esse susceptiuum:

at verò

at verò æquilibrium esse, vel finium per accidens, & non per se: illæ igitur quæ per se sunt, in substantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud, illæ verò, quæ secundùm accidens, nec in substantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, sed alteratum. Quæ quidem igitur per se sunt, non suscipiunt magis & minus: quæ verò per accidens (est inseparabiles sunt) intentionem accipiunt & remissionem. Nam neque Genus, aut magis & minus prædicatur de eo, cuius fuerit Genus, neque generis differentia secundùm quas diuiditur. Ipsæ enim sunt, quæ vniuërsalius rationem complent: esse autem vniuërsali & idem, neque intentionem, neque remissionem suscipiens est. æquilibrium autem esse, vel finium, vel coloratum aliquo modo & intenditur & remittitur.

Cùm igitur tres species differentie considerentur: hæc quidem sunt separabiles, illæ verò inseparabiles: & rursum inseparabilium hæc quidem sunt per se, illæ verò per accidens: rursum eorum, quæ per se sunt, differentiarum, diæ quidem sunt, secundùm quas diuidimus genera in species, aliæ verò secundùm quas eæ, quæ diuersa sunt specificam: ut cùm per se differentia omnes huiusmodi animalis sunt, animalium & sensitiuum, rationale & irrationale, mortale & immortale: animati quidem & sensitiui differentia constitutiva est iustitiam animalis (est enim animal substantia animata sensitiua) mortalis verò & immortalis differentia, & rationalis & irrationalis diuisiua sunt animalis differentie, per eas enim genera in species diuidimus. Sed eæ quidem, quæ diuisiue sunt differentie generum, completiua fiunt, & constitutivæ specierum: diuiditur enim animal rationale & irrationale differentia, & rursum mortale & immortalis differentia, sed rationalis & immortalis differentie constitutivæ sunt hominis: rationalis verò & immortalis, De: irrationalis autem & mortalis irrationalium animalium. Sic & suprema substantiæ, cùm diuisiua sint animati & inanimati differentie, & sensitiui, & insensitiui, animata quidem & sensitiua, iuxta substantiam sumptam, animal perfererunt: animata verò & insensitiua perfererunt plantam. Quoniam ergo eadem aliquo modo quidem acceptæ fiunt constitutivæ, aliquo modo autem diuisiue specificæ omnes vocantur.

Et his maxime opus est ad diuisiones generum, & ad definitiones: sed non his, quæ secundum

accidens inseparabiles sunt, neque: etiam magis istis, quæ sunt separabiles.

Quæ etiam determinantes dicunt: differentia est, quæ abundat species à Genere. Homo enim plus habet, quàm animal, rationale & mortale: animal enim nihil horum est. Nam vnde species haberent differentia? Neque verò omnes oppositas genus habet, quoniam idem final habebit oppositum. Sed e quemadmodum esse potest quidem habet omnes eorum, quæ sub se sunt, differentias, actu verò nullam: ac si neque, existit, quæ non sunt, aliquid sit: neque opposita circa idem erunt. Definitio autem eam & hoc modo. Differentia est, quæ de pluribus & differentibus specie in eo, quod quale quid est, prædicatur. Rationale enim & mortale de homine prædicatur, in quod quale quid est, homo dicitur, sed non in eo, quod quale est. Quid est enim homo? nobis interrogati conueniens dicere: animal: quale autem animal? inquisitis, quod rationale & mortale est, conuenienter assignabimus. Rebus enim ex materia & forma constantibus, vel secundùm proportionem ad materiam & formam, constitutionem habentibus quemadmodum statua ex materia quidem est, ære, ex forma autem, figura sit: & homo communis & specialis ex materia quidem proportionaliter constituitur ex Genere, ex forma autem Differentia. totum autem hoc animal rationale mortale, homo est: quemadmodum illic statua. Describunt autem & hoc modo Differentia est, quod opium natum est diuidere eam, quæ sub eodem Genere sunt: Rationale enim & Irrationale hominum & equum, quæ sub eodem genere sunt, quod est animal, diuidunt. Aliquam autem & hoc modo: Differentia est, quæ differunt à se singulis: nam quæ homo, & equus secundùm Genus nõ differunt, sumus enim animalia nos, & equi: sed additum rationale distinxit nos ab illis & rationales sumus & nos, & dii: sed mortale oppositum distinxit nos ab illis. Exactius autem pertractantes eam, quæ ad differentiam pertinent, dicimus non quodlibet diuidentium eam, quæ sub eodem genere sunt, esse differentiam, sed quod ad esse conducit, & quod quid erat esse, & quod rei pars est. Neque enim, quod aptum natum est navigare, est hominis differentia, cesset proprium homini. Dicitur enim possimus animalium hac quid: apta esse ad navigandum: illa verò minimè, diuidit: nec hominem ab alijs: sed aptum natum esse ad navigandum, non est substantia

completium, nec eius pars, sed aptitudo solum ipsius: idcirco, quia non est talis differentia, quales sunt, quae specifica dicuntur differentia. Et ut ergo specifica differentie, quaecumque alteram faciunt speciem, & quaecumque in eo, quod quid erat, esse accipiuntur. Et de differentia quidem tot suscipiunt.

Non oportet, ut bene dicit Boetius, hic quaerere, quare Differentia Propria & accidenti anteponeatur? cum in dubium reuocatum fuerit, an speciei esset praeponenda? est enim praedicatum essentiale, quod nec modo, de Proprio, nec Accidenti competit. Non autem hic agimus de differentia concretè sci licet de ipsis, quae differre dicuntur, sed de ipso principio & forma, per quam vnum ab altero differt: ut differentia sit forma, per quam vnum ab altero differt. Nec agimus de illo principio, & forma secundum se, sed ut per intellectum assumitur ad praedicandum de illo, cuius est Differentia.

Distributio Capitis. Hocigitur caput in duas partes diuiditur: in priori sunt quinque diuisiones Differentiarum, in posteriori, quinque definitiones: est autem prima diuisio. Differentia triplex est, quaedam communis, quaedam propria, quaedam propriissima.

Diuisio 1. differentiarum. Differentia communis est Accidens separabile, per quod vnum ab alio, vel à se aliquo aliter differt, ut Petrus sedens à non sedente, currens à quiescente, senex à seipso puero, differunt.

Differentia propria. Differentia propria est accidens inseparabile, per quod vnum ab alio differt, ut caecus oculis differt ab eo, qui non est oculis caecus: illa oculorum affectione, & colore caeco, quae dicitur differentia propria: illa enim affectio non separabitur à subiecto, dum ipsum fuerit.

Differentia propriissima. Differentia propriissima est forma substantialis, per quam vnum ab alio differt, ut homo ab equo differt per rationale. Porphyrius ponit conuenientiam inter has, & discrimen: omnes enim tres hoc habent, quod faciunt diuersum vnum ab altero, sed differunt, quod duae primae faciunt differe in Accidenti, tertia verò in substantia: unde illae duae primae dicuntur tantum facere diuersum, sed alteratum: tertia verò facit aliud, id est, diuersum in substantia.

Nota u. Circa istam definitionem est primo no-

tandum ex Auicenna hoc capite, quod acceptiones differentiae aliter se habent, quam acceptiones Speciei, & Generis: istae enim, Generi scilicet & speciei, non omnes sunt Logicae, sed tantum tertiae Generis, & Posteriori Speciei: istae tres acceptiones Differentiae omnes ad Logicum & Physicum spectant.

Nota secundò cum Boetio, quod istae duae primae Differentiae, scilicet prima & secunda sunt indiuiduorum, & singularium: istae enim Accidentia proprie sunt singularium: at Differentia tertia est Specierum, & Generum, id est: per quam species, & Genera differunt, sicut per illam differunt Indiuidua: quae de causa illae tres differentiae superius posita, scilicet differentia numerica, specifica, & generica ad has reducuntur: numerica enim ad duas priores, specifica verò, & generica ad tertiam.

Nota tertio. Differentia prima dicitur communiter dicta, iudicio meo propter ea, quia sitale Accidens, quod seu modo accidit vni extremo, quod per tale differt ab alio, ita vicissim & alteri extremo possit aliàs accedere. verbi gratia, sedens differt à stante, accidenti, & differentia communi, secundum quam potest etiam, & qui modo stas à sedente differe, nam stas potest sedere, & qui sedet, aliquando stare: reliquae dicuntur propriae differentiae, id est, speculiares vniuscuiusque, quia quod sensu per illas differt, semper per eas differt.

Differentiarum ergo alia quidem, &c. Ex discrimine superius inter illas tres Differentias assignato, Porphyrius in seruitur diuisionem secundam. Quaedam Differentiae faciunt alteratum, id est, differunt in Accidenti: quaedam faciunt aliud, id est, diuersam substantiam: sub priori membro sunt differentia prima, & secunda, scilicet communis & propria: sub posteriori verò est tertia, scilicet propriissima. inter quas est duplex discriminatio: prius, differentiae facientes alteratum, dicuntur simpliciter & tantum differentiae, at facientes aliud, dicuntur Differentiae specificae, quod additum est perfectionis, explicans huius Differentiae specificae munus, quod explicat in posteriori discrimine: nam definitiones

Nota 2.

Nota 3.
Differentia
cur dicitur
communis
& propria.

2.

Diuisio 2.
Differentiarum.

iones quidditatiæ & Generum diuisiones sunt per has specificas Differentias, & facientes aliud, non per illas secundum quas non sunt nisi alterationes, & mutationes quædam accidentales.

A superioribus ergo rursus inchoantibus.

3. Diuiso 3.
differ.

Rursus in communi iterum tertio diuidit Differentias. Quædam sunt Differentiæ separabiles, quædam in separabiles: separabiles sunt Accidentia, quæ non constant, vt sedere, currere, & sub hoc membro, est Differentia communis: inseparabiles sunt, quæ nunquam à re manente dimouentur, quales sunt Differentia propria, & propriissimæ.

Diuisio 4.
differ.

Et hæc subdiuidit in inseparabilem per Accidens, qualis est propria, quæ Accidens est quoddam inseparabile, & inseparabile per se, qualis est propriissima, quæ ad rei substantiam & naturam pertinet: & hæc est quarta diuisio, quæ subdiuisio est potius vnus membri tertiæ præcedentis. Constituit autem duplex discrimen inter has duas inseparabiles: Alterum, inseparabilis per Accidens facit diuersum in Accidenti, vt superior dixim: aliter inseparabilis per se, facit aliud, id est, diuersum in substantia. Alterum: Differentia inseparabilis per Accidens suscipit magis & minus, id est, non æqualiter semper inest: nam aliquis homo est magis cæsius, quàm alius, & curuotri naso, quàm alius: at inseparabilis per se non suscipit magis aut minus, vnus homo non est magis rationalis, quàm alius. Huius dat rationem; quia Differentia pertinet, ad esse, & naturam rei, ad esse & naturam non suscipit magis in his, quàm in illis, aut minus: vnus enim non est magis homo, aut animal quàm alius, nec magis corpus, quàm alius.

4. Cum igitur tres species Differentiæ considerentur:

Porphyrus insinuat vnum consideratione dignum, videlicet Species Differentiæ esse solum tres illas primo loco constitutas: sed quia variæ sunt proprietates illarum, factæ sunt rursus aliæ diuisiones secundum ea, quæ illæ habent: vnde eadem sunt prorsus numero membra diuidentia, scilicet illæ tres Differentiæ, & inter has quædam inueniuntur facientes alterum, quæ-

dam aliud, quædam separabiles, quædam inseparabiles: nam per se, quàm per accidentes.

Postea verò Porphyrius Differentiã inseparabilem p se scilicet specificam, quinta diuisione subdiuidit: quædam, inquit, sunt alicuius Generis diuisiones, id est, per quas genus diuiditur: quædam illius Generis constitutiua, id est, per quas Genus illud constituitur: verbi gratia, animal habet has differentias, animatum, sensibile, rationale, irrationale, mortale, immortale: sed harum quædam sunt, per quas animal constituitur, scilicet duæ prioræ animal enim est animatũ & sensibile corpus; per alias diuiditur, per rationale & irrationale, mortale & immortale. Inter has vnum est discrimen, nam per diuisiones Generis constituntur Species illius Generis, non autem per constitutiua: vt per rationale, mortale, iuxta opinionem Porphyrii constituitur homo, per rationale & immortale simul cum animali, Deus: per irrationale verò mortale constituitur brutũ. At verò quomodo istæ constitutiua non faciant Species, tamen si ad superiora tale Genus considerentur, tales differentie dicuntur illius superioris diuisionæ, & ipsæ inferiorum, tanquam Species constitutiua: vt animatum, & sensibile, sunt superiorum diuisionæ, corpus enim per animatum & inanimatũ diuiditur: & corpus animatũ per sensibile, & in sensibile: animatũ autem, & sensibile cum substantia, faciunt animal: sicut in sensibile, cum animato facit plantam, vnde eadem differentie simul sunt & diuisionæ, & constitutiua: sed inferiorum constitutiua, superiorum diuisionæ: quapropter omnis Differentia specifica dici potest, quia constituit Speciem aliquam siue subalternam, siue specialissimam.

Circa hoc, nota istud exemplum (*ratio. Nota 1. nalis verò & immortalis Dei*) esse falsum. Non esse enim Deus est animal: nec corpus, nec liquidum: aliquid est animal, quod sit immortale. malim Porphyrius loquitur, vt Philosophus Platonice, tonice, vt superior diximus. Nota 2.

Nota etiam Genus generalissimum solum habere Differentias diuisiones, non compositas: constitutiua: cum nullum supra se habeat Genus, specialissimã verò sola habere differentias constitutiua, quia sub se non habet diuisiones.

Diuisio 5.
differ. atq;
Specificæ.

Genera solum habere Differentias diuisiones, non compositas: constitutiua: cum nullum supra se habeat Genus, specialissimã verò sola habere differentias constitutiua, quia sub se non habet diuisiones.

beat inferiores Species, in quas per Differentias diuidatur.

Nota 3.

Nota similiter tertio. si istæ Differentiæ ad idem Genus componentur, aliæ distinctæ sunt differentie diuisiue, aliæ constitutiue: si verò ad diuersa componentur, eadem potest esse differentia diuisiua & constitutiua, sed respectu diuersorum, superioris quidem diuisiua, inferioris verò constitutiua.

3. *Et hæc maximè opus est ad diuisiones Generum, &c.*

Hic Porphyrius duos vsus harum differentiarum specificarum ponit, prior est ad diuisiones Generum faciendas, hæc enim præcipuè per tales Differentias diuiduntur: posterior ad definitiones componendas ipsarum specierum: aliæ enim differentie per Accidens, iam separabiles, quàm inseparabiles, non sunt apta ad precipuas diuisiones & definitiones, sed ad descriptiões; & diuisiones non essentielles, & minus precipuas, cum sint accidentia rei, nec de eius natura.

6. *Differentia est, quæ abundat Species à Genere.*

Hæc est posterior pars huius Capituli, qua ponuntur aliquot ipsius Differentiæ definitiones.

1. definitio Differentiæ.

Prima est, Differentia est, in qua Species excedit Genus: natura enim speciei ex genere & Differentia constat: unde plus includit in sua natura, quàm Genus: Genus enim non includit in sua natura Differentiam speciei, sicut ipsa species.

Dubium.

Potest tamen dubitari quis, unde habet species Differentiam: non enim à Genere, quia in Genere quomodo possunt esse plures Differentiæ oppositæ: non autem Differentia potest esse ex nihilo: à quo ergo est? Respondet quod differentiæ sunt in Genere, non adu, id est, non sunt de natura eius: sed in potentia, quia ab illo fiunt: sicut è cæca extrahitur forma alicuius imaginis: & non est inconueniens, quod multæ differentiæ sint in Genere in potentia, vt multæ figuræ cæcæ in potentia.

Solutio. Differentiæ potestate sunt in genere.

N
O
T
A.
2.

Secunda definitio est: Differentia est quæ prædicatur de pluribus differentibus. Specie in quale quid exemplo clario ostenditur: vt enim res componuntur ex materia & forma, vel aliquo simili materiæ, &

aliquo simili formæ: vocat simile materiæ subiectum in rebus artificialibus: vt statua fit ex ære, vt materia: & figura tanquàm forma: dicit autem subiectum simile materiæ, quia propriè materia est pars cõpositi substantialis: ita, inquit, Species, scilicet homo, componitur ex Genere, tanquam ex materia, & ex Differentia, tanquam forma: vt ex hoc intelligamus, quod Differentia est velut qualitas sicut forma, ideoque in quale quid prædicetur.

Tertia definitio. Differentia est, per quæ genus separatur, id est, diuiditur in ea, quæ sub se sunt.

Quarta. Differentia est, secundum quam vna Species ab alia differt. At quia istæ due vltimæ videbantur insufficientes, cum essent aliqua, per quæ Genus diuiditur, & vna Species ab alia differt, scilicet accidentia propria: dicit Differentiam non solum habere hoc, sed etiã esse de definitione & quidditate rei, & ipsius definitionis & quidditatis partem.

Propterea addit quintam definitionem, exactam, scilicet. Differentia est, qua vna Species ab alia separatur, cum sit ipsius naturæ speciei pars.

Questiones, seu dubia quadam scitu digniora in Caput, de Differentia, & præsertim circa eius definitionem, reliè ne sit tradita?

Circa hoc caput sunt aliquot dubia, quæ à nobis breuiter erunt examinanda. Primum est: Cum Logicus nõ tractet de rebus ipsis secundum se, sed vt intentionibus substant, tales intentiones considerando, cur hic Porphyrius de Differentia ipsa reali tractat, quod minus videtur esse Metaphysici, quod quidem tractat Arist. 3. Met. ca. 9.

In hac re dicendum, quod differentiæ tres actus habent. Primus est diuidere, seu determinare Genus ipsum. Secundus est cõstituere naturam: Tertius est eã ab alijs distinguere. Isti tres dupliciter possunt cõsiderari: vno modo fundamentaliter, vt in rebus ipsis sunt (Nam in rebus ipsis natura generis est determinata, & facta species per Differentiæ naturam, & natura specificæ ab alijs distincta) & tunc isti tres actus ad Metaphysicum pertinet, cuius est cõsiderare differentiam secundum istos actus in rebus. Altero

Dub. 1.

Nota. Differentiæ triplex est munus.

modo possunt considerari, vt per intellectum isti assumuntur & exercentur: id est, quatenus genus ipsum abstrahentes per differentias diuidimus, & Speciem ex genere cum differentia componimus, & differentiam ab alijs separamus: & sic considerate Differentiam est Logici: consideramus enim differentiam, vt intentioni substat, & ex his procedit quidam quartus actus ipsius differentie, qui magis est Logici, scilicet predicari de his, quæ per talem constituitur differentia, & hoc peculiariter hic consideratur, scilicet vt est predicabile. At quia omnia ista melius considerantur & cognoscuntur in ipsis rebus, propterea Porphyrius miscet res ipsas: tamen intelligenda sunt omnia in ordine ad intentiones.

Differentia, vt ad Logicum pertinet.

Quartus actus differentie.

Solutio.

Dub. 2.

Dubitatur secundò. Videtur enim ista definitio diminuta, scilicet, predicatur de pluribus Specie differentibus in eo, quòd quale quid: cum multis differentijs non comparat. nã vltimæ differentie non prædicantur nisi de vnica Specie?

1. Opinio Burlei.

Circa hoc multiplex est dicendi modus. Fuit prima sententia Burlei in præfati loco: cum duplex Genus sit Differentiarum: quædam Generica, per quas Genus constituitur: quædam sunt vltimæ, per quas vltima Species, & Specialissima componitur. inquit Burleus: Sicut in capite de Specie, quædam est data definitio, quæ soli Specialissimæ competit, quædam alie pro vtraque specieita in hoc capite ista definitio est pro Differentia Generica, alie pro omnibus sunt.

2. 3. Thomæ, & Simplicij, vt videtur.

Alia fuit sententia multorum asserentium, Porphyrium non meminisse in hoc capite, nisi solum differentiarum Genericarum, quia vltimæ non sunt cognitæ à nobis: & hic modus dicendi non videtur abhorre à doctrina S. Thomæ. 2. Post. lec. 13. qui idem docet super Aristot. scilicet non meminisse vltimarum, quia cognitæ sunt. Nec longè ab hac sententia distat Simplicij. cap. 3. Antè prædicamentum regula 2. vbi refert Porphyrii definiuisse Differentiam, vt in plurimum.

Cõfutat Burleus.

Sed prima sententia Burlei non videtur mihi rationi consentanea, quia cum ratio præcipua differentie in hoc loco sit, vt prædicabile est, & id explicetur solum in hac definitione, debuisset Porphyrius omnem

Differentiam definire, sicut fecit in capite, de Specie, vbi dedit definitionem conuenientem Speciei, quæ est prædicabile. Secunda sententia ite sententia videtur Alberto, tractat. sententia item 5. c. 6 non esse recipienda, quia cum veritas excussa sit, esse Differentias vltimas, non debuit assignare definitionem Porphyrii. non conuenientem omnibus differentijs.

3. Opinio

Fuit tertia sententia aliorum, qui nullas esse differentias vltimas existimauerunt: sed omnes genericas, & communes, & quòd dux, aut tres simul in vna specie vltimam componunt, vt mortale conuenit homini & bruto, rationale homini, & angelo secundum Porphyrii. at rationale mortale soli homini: & hanc crediderunt esse sententiam Porphyrii: & videtur esse doctrina expressa Aristoteli. 1. Post. ca. 14. vbi asserit differentias singulas per se competere multis Speciebus; tamen aliquæ simul iunctæ vnã rem componunt: & sic esse dandas definitiones. & 1. Topic. cap. 3. problema differentie ad Problema Generis reducit. & 4. Top. cap. 6. ponit discrimen inter Genus & Differentiam, quòd quamuis vtraque de pluribus prædicetur: tamen adhuc de pluribus Genus, quàm Differentia.

Circa hoc dico duo. Primum, mihi videtur ista sententia esse Porphyrii, vt clarè patet in ipso capite: non enim aliter constituit Species, quam per multas Differentias genericas. Dico secundò istam sententiam, quòd non sint vltimæ Differentie, esse manifestè contra Aristotelem, qui 7. Met. cap. 12. inquit, vltimas Differentias cum Specie conuertri, & 1. de partibus animæ. c. 2. dicit, aliquas Species non habere nisi vnicam differentiam. Nec locus Aristoteli in oppositum probat quicquam, quia illic docet Aristoteles definitionem secundum eas differentias, quæ inueniuntur: at vltimæ occultissimæ sunt, non tamen propterea sunt negandæ: & in Top. ipse clarè dicit Differentiam, quæ generica est cum genere esse asserendam: vbi insinuat esse Differentiam, quæ non est generica.

Porphyrii non cognouit vltimas differentias.

Quarta opinio fuit Alberti. tractat. 5. c. 6. & 4. Opinio Alberti, Auiicæ, & Alphar. Dicunt enim quòd differentia duo habet, secundum quòd est differentia, alterum est, Genus distinguere, alterum, Speciem constituere: quòd constituit differentiam determinatam & vltimam speciem.

zicam non habent in quantum differentia, sed in quantum sunt quedam naturæ particulares, non conuenientes pluribus speciebus, ex quo fit, quod propria ratio Differentiæ inueniatur in genericis: nam vltima Differentia habet aliquid mislū, quod non est Differentiæ secundum se: & ita dicitur Porphyrium definitisse differentiam secundum ea, quæ per se habet, & ita non curauit vltimas definire.

Cōsuetudo & hæc. Contra hoc dicit bene Caietanus, quod vltima Differentia, licet habet aliquid, quod non est Differentiæ secundum se, non tamen amittit ea, quæ sunt Differentiæ secundum se: nam diuidit, & constituit: & propterea debuit definiri.

Opinio Caietani. Vnde est quinta sententia ipsius Caietani, afferentis illi definiri omnes differentias etiam vltimas: & sensum definitionis esse negatiuum: scilicet Differentia est, cui in quantum Differentiæ non repugnat prædicari de pluribus Specie differentibus: si enim repugnaret, nulla Differentia prædicaretur de pluribus. Et hæc fuit sententia Iamblichi afferentis, quod Differentiæ vltimæ vt Differentiæ est, non repugnat de pluribus Speciebus dici, quod idem docuit Aristoteles de cōmunitatibus: vnde sententia Caietani non est noua & propria.

Cōsuetudo. Sed quamuis ista sint probabilia, tamen existimo esse præter mentē Porphyrij, qui vltimas differentias nō definiuit: siue quia credit non esse, siue quia occultæ sunt.

Solutio authoris. Propterea vniuersaliter posset sic Differentia definiri. Differentia est, quæ prædicatur de specie, cuius est differentia, in quale quid.

Dubium 3. Dubitatur tertio. Quomodo differentia prædicatur in quale quid? Pro quo oportet aduertere, quod qualitas nō est aliud, quam id per quod fit modus, & determinatio alicuius, quod ex se est indifferens & in determinatum.

Determinatur aliquid tribus modis.
 1. Qualitate est homo, est indifferens, vt sit albus vel niger, calidus vel frigidus: & vniuersaliter omnis substantia, postquæ est, est determinata, vt sic, vel sic se habeat, & talis substantia determinans in communi dicitur quali physica. litas accidentalis. Secundo aliquid est in-

differs ad esse substantia, quo pacto materia est quædam substantia indeterminata ex se, & imperfecta, ex qua multa fieri possunt, & determinatur per formam ipsam, vt si sit forma ignis, sit ignis, si forma equi, sit equus: & talis forma dicitur qualitas substantialis. Tertio, aliquid est indifferens tanquam aliquid confusum, & multa comprehendens, & per particulatè determinatur, quo pacto se habet genus respectu Differentiæ: Vnde & differentia dicitur etiam qualitas substantialis: has qualitates posuit Aristoteles 5. Met. ca. 14.

Est autē notandū discrimen inter has. Qualitas enim accidentalis, cum eo, quod determinet, non facit aliquam naturam, vt albedo determinat hominē, sed homo & albedo nō faciunt vnicam naturam per se, sed tantum compositum accidentale: at forma cum materia facit vnicam naturā per se, scilicet vnicum compositum substantiale, hominem, leonem, aut aliud quoduis: similiter Differentia cum genere facit vnicam naturam specifiā.

Sed, omnia qualitate accidentali, inter hæc, scilicet formā & materiam, Differentiam & Genus, est triplex discrimen considerandū. Primum, materia vel forma per se non claudunt totam rei substantiam, sed materia dicit vnicā partem, forma alteram partem: at Genus & differentia vniuersaliter per se totam substantiam dicunt, & claudunt. V.g. animal totā substantiam compositam ex forma & materia dicit: similiter rationale, sed cum discrimine: nā animal in homine dicit totam substantiā hominis, secundum quod in ea est aliquid, in quo homo alijs animalibus est similis: at rationale dicit eandē hominis substantiam, secundum quod in ea est aliquid, in quo ab alijs animalibus separatur. & vniuersaliter Genus dicit rei integrā substantiam, vt in ea alijs speciebus assimilatur: at Differentia dicit eandē rei substantiā, vt in ea aliquid est, quo ab alijs separatur.

Propter quod S. Thomas, de Ente & Essentia, cap. 3. dicit hominem, seu Speciem nō componi ex Genere & Differentia, sicut ex duabus rebus, sed sicut ex re alter intellectu, & eadem realiter intellectu.

Secundū discrimen est, quod ex hoc inferitur: materia & forma, cū fingula rei substantiam

3. Differentia, quæ etiam essentialis est qualitas.

Nota.

Materia & genus, forma & differentia in tribus differunt.

1. discrimen.

N
O
T
A.

stantiam non dicant, de composito predicari nequeunt: non enim dicitur, homo est anima, homo est corpus, at Genus & differentia, cum singulari totam rei substantiam dicant, per se de re predicantur: ut, homo est animal: homo est rationalis.

3. Tertium, Composita singula non participant totam materiam substantiam, cum alia parte materie fiat vnum, ex alia aliud: at singulari Species totum Genus participant, quantum ad eius substantiam, quæ per definitionem explicatur, ut homo per se, leo per se, capra per se, sunt participes integre substantiæ animalis: sed non participant singulari Species totam Generis potentiam, quia Genus in potentia continet omnes species suas: at vna species non continet aliam.

Hinc patet quantum interfit inter Genus & materiam, & differentiam & formam, quod si Genus dicitur materia, & differentia forma, est ad similitudinem: ut cum materia contrahitur, & forma contrahitur, ita Genus per differentiam contrahentem limitatur: vnde Differentia ipsa dicitur etiam qualitas.

Nota.

Est aliud maxime considerandum. Differentia potest dupliciter comparari, & ad ipsum Genus, quod determinat, & ad Speciem, quam constituit. respectu enim Generis est qualitas, sed extrinseca aliquo modo, quia non est de natura Generis: vnde de Genere predicatur in quale, sed non essentiali: at Speciei est qualitas essentialis, quia est pars nature eius: propterea de Specie in quale quid predicatur: sicut anima est qualitas corporis, sed non est de essentia corporis: at hominis & compositi est pars, propterea dixit Porphyrius: Differentia dat esse rei, speciei, & est pars eius substantialis, id est, est extrinseca ei.

Dubium 4.

Quot queritur, quomodo vltima differentia, cum de vna Specie predicetur, sit vniuersale? Dico primò, secundum nos nullum dubium esse, quia diximus huius libri subiectum primum esse vniuersale, et est in multis: & quia rationale est in multis, sicut & ipsa species, quam constituit, idè esse verè, & proprie vniuersale: sed etiam si quis subiectum diceret esse prædicabile, idem consequitur: constat enim Differentiam esse prædicabilem.

Dici etiam secundò posset, Differentiam talem esse vniuersalem, quia de subiecto vniuersali prædicatur, vnde & de contentis sub tali specie prædicabitur, sed cum discrimine nam de Specie immediatè, at de indiuiduis sub illa specie mediatè prædicatur.

Dubitur quintò, quomodo Porphyrius vritur differentijs priuatiuis, scilicet irrationale, immorale? Boëtius existimauit tales differentias posse constituere Speciem: sed aliàs latius de hac re dicemus, interim dico absque villo dubio sententiam Boëtij esse contra Aristotelem, cap. 1. de partibus animal. vbi docet & probat oppositum. Boëtius forsitan sequitur Platonem, qui huius sententiæ fuit: ratio est clara contra eum: quia priuatio non est de essentia alicuius entis positiuæ & absoluti, quales sunt Species.

Vnde dico, illas differentias priuatiuas poni loco positiuarum: quod fit ob duplicem causam, quam tradit Aristoteles. Top. cap. 3. vel quia differentia aliæ sunt occultæ, vel quia sunt multæ, quas enunciare esset prolixum.

DE PROPRIO.

Cap. IV.

Proprium verò quadrifariam diuidunt. Nam & id, quod soli alicui speciei accidit, et si non omni, proprium id dicitur: ut homini medicum esse, vel geometram. Et quod accidit Speciei, et si non soli, quemadmodum homini esse bipedem. Et quod soli, & omni, & aliquando: ut omni homini in senectute canescere. Quæ, autem id, in quo conueniunt & soli, & omni, & semper, quemadmodum homini esse risibile. Nam et si non semper rideat, tamen risibilis dicitur: non quod rideat semper, sed quod semper aptus natus sit ut rideat: hoc autem ei semper conaturale est, quemadmodum & equo hinnibile. Hæc autem & proprie Propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur: si quod enim equus est, hinnibile est: & si quid hinnibile est, equus est.

Sequitur quartum Prædicabile, scilicet Proprium, quod merito Accidenti proprio dicitur: quia quamuis de rei substantia non sit, est tamen substantiæ & essentia rei proximum, ab ea scilicet immediatè emanans. In hoc igitur capite duo tantum continentur:

Dubium 5.

Respondet Boëtius.

Reijcitur Responsio.

Solutio Authoris.

Solutio 1.

Ratio ordinis.

Proprium Accidenti præponitur.

Capitis di-
uisio.

tur: alterum, quatuor sunt Proprij accepti-
ones, alterum ipsius Proprij Logici prædi-
cabilis definitio.

Proprium
4. modis ac-
cipitur.

1. Sumitur autem Proprium quatuor mo-
dis. Primò dicitur Proprium, prædicatum
aliquod accidentale, quod soli alicui
Speciei inest, non tamen omnibus indiuiduis
illius Speciei competit, sicut, esse Gramma-
ticum, Medicum, non nisi homini conue-
niunt: non tamen omni homini.

2. Altero modo Proprium dicitur prædi-
catum accidentale, quod omni indiuiduo
alicuius Speciei, non tamen ei soli compe-
tit, quo pacto homini est proprium esse bi-
pedem: omnis enim homo est bipes, non
tamen solus homo, quia alia aliqua ani-
malia duos pedes habent.

3. Tertio proprium est prædicatum etiam
accidentale, quod omni indiuiduo alicuius
speciei, & soli competit, tamen non sem-
per, sed aliquo tempore: sit enim canities ex
cere est Proprii hominis, omnis enim ho-
mo, & solus homo canescit, sed non sem-
per, nisi in senectute: sit enim canities ex
corruptione humiditatis, quæ calor naturalis,
quia modicus est, ex longa & continua ac-
tione non potest consumere, quod potissi-
mum tempore senectutis fit, quando ca-
lor tenuis est: potest etiam accidere aliquo
talitatis calor impediri ab actione, & tunc hu-
midum corrumpitur, & sicut canis, sunt etiam
aliqui, qui etiam senes tardè, aut nun-
quam canos habent, in quibus humidum
est subtile, & pingue, quod modicus calor
potest consumere.

4. Quarto modo dicitur proprium, prædi-
catum accidentale, quod omni, & soli, &
semper conuenit: & hoc proprie & simpli-
citer dicitur Proprii, sicut risibile est Proprii
hominis, solus enim homo, & omnis
homo, & semper est risibilis. Posset autem
aliquis dubitare: nam non semper homo
ridet? Respon. quamuis actus ridendi sem-
per non inest, tamen aptitudo ad ridendum
est semper: propterea semper homo est ri-
sibilis, id est, aptus natura ad risum. Ex hoc
inest proprietatem unam Proprij, scilicet,
quod conuenit cum suo subiecto. valet
enim, homo est, ergo risibile est; risibile
est, ergo homo est. Ex quibus potest copo-
nii integra definitio Proprij, scilicet, Propri-
um est accidentale prædicatum, quod

conuenit omni, & soli, & semper Speciei,
& conuersim prædicatur de ea.

*Dubia quedam sicut digniora, in Caput
de Proprio.*

Circa hoc caput aduertendum est pri-
mò, Proprium dupliciter sumi: Vno mo-
do, vt distinguitur contra improprie: quo
pacto dicimus, homo proprie significat vi-
uum, improprie pictum, & sic in præsentia
non consideratur: Altero modo, vt distin-
gitur cõtra commune, vt id sit Proprium
alicui, quod non alijs præter ipsum com-
petit: & sic in præsentia sumitur. Vbi confi-
derandum quoque est, in omnibus his ac-
tionibus Proprij, semper loco Generis,
sumi illud (accidit) id est, est prædicatum
accidentale, id est, quod non est de natura
rei, de qua prædicatur.

Est secundo aduertendum, quod Arist.
1. Topic. cap. 4. distinguit Proprium in ab-
solutè Proprium, ad aliquid, & aliquando
Proprii absolutè est (vt definit ipse) quod
non indicat naturam reus soli autem inest,
& conuersim prædicatur de re. Prima par-
ticula est ad excludendum Genus, Defini-
tionem, & differentiam, quæ sunt natura
rei, vel de natura reus secunda particula, ad
excludendum Proprium, secundo modo,
& Accidens cõmune, quæ pluribus in sunt:
tertia particula ad excludenda Propria pri-
mo & tertio modo, quæ soli speciei in sunt,
tamen non conuertuntur. Proprium ad al-
iquid est, quod secundum se, commune
est, tamen si subiectum, cui inest, alijs cõ-
petitur, illi est proprium, vt bipes absolu-
tè homini non est proprium, tamen si ho-
mo aequum comparatur, homini bipes
est proprium. Proprii aliquando est idem
quod Porphyrius ponit tertio loco. Et quæ
uis non his verbis de proprio Porphyrius
egerit, tamè omnia, quæ dicit, re ipsa sunt
eadem cum Aristotele: nam Proprium,
quarto modo, est absolutè Proprium, & de
finitio hic assignata (vt dixi) est eadem cū
illa Arist.

Proprium autem tertio modo vocat Ar-
istoteles aliquando. Reliqua sunt ad aliqd,
quamuis Proprium primo modo cum sit
indiuiduorū, ab Aristotele sit prætermis-
sum, quæ ea, quæ vniuersaliter dicuntur,
ibi quærebant.

Dubitari

Canities
quomodo
nascitur.

Dubium.
Solutio.
Proprium
notat apti-
tudinem,
non factum.
Proprium
cū suo sub-
iecto con-
uertitur.
Definitio
proprij.

1 Nota Pro-
prium duo-
bus modis
sumitur.
1. Quod nõ
est improp-
rium.
2. Quod nõ
est commu-
ne.
Quomodo
in præ-
sentia sumi-
tur Proprii.

2. Proprium
ab Aristote-
le triplex
ponitur.
Proprium
absolutè.

Proprium
ad aliquid.

Proprium
aliquando.

An proprium sit vniuersale. ut, fale.

Dubitari etiam solet, an Proprium sit dicendum Vniuersale? Aliquis videtur dubitū: quia non predicatur de indiuiduis, vt proprium est, nisi mediāte: dico tamen esse Vniuersale, & immediatum: vt enim vniuersale sit immediatum, sufficit quod immediatē de vniuersali prædicatur: scilicet de Specie, sicut diximus de Vltima Differentia Superius, & quod fiat in multis, sicut ipsa Species, cui conuenit.

DE ACCIDENTE.

Cap. V.

Accidens autem est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. Diuiditur autē in duo: hoc enim ipsi separabile est illud verò inseparabile. dormire quidā separabile accidens est nigrum verò esse inseparabiliter cornu & Aethiopi accidit Potest enim intelligi & cornu albus, & Aethiops nitens candore præter subiecti corruptionem. Definiunt autem sic quoque, Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse. Est quod neque Genus est, neque Differentia, neque Species, neque Proprium: semper autem est in subiecto subsistens.

Non est hic, quod in dubium vertamus quare de Accidente tractet Porphyrius: eū nullum super sit Prædicabile, cui anteponatur: & inter omnia sit maximē extra reiectentiam In hoc igitur breuissimo Capite sunt tres Accidentis definitiones, cum vnicā diuisione.

Prima definitio est. Accidens est, quod adest, & abest, præter subiecti corruptionem: ac si dicat, est prædicatum vniuersale, quod de subiecto ita affirmari, vel negari potest, vt nec propter eius præsentiam vel affirmationem, nec propter eius absentiam vel negationem, natura subiecti destruitur: vt si dicat, homo est albus, siue, homo non est albus, non propterea homo corruptitur.

Sequitur Accidentis diuisio. Duplex est Accidentis: quoddam est separabile, quoddam inseparabile: inseparabile, quod a subiecto separari non potest, vt albedo est Cygno inseparabilis: separabile, quod separari potest, vt sedere, currere. At quia quis possit obijcere Porphyrio, quod hæc diuisio videatur aduersari definitioni: si enim est Accidens inseparabile, non ergo adest, & abest. Respon. quoniam res adest & abesse non possit, intellectū tamen separatur: dū Aethiopem absque nigredine, & Cygnum

absque albedine considerare possumus.

Secunda definitio est, Accidens est, 2. Definitio quod contingit eidem inesse, & non inesse. Ista magis explicat naturam Accidentis: nam adest & abesse, non solum Accidentibus, sed & alijs competit inesse est proprium Accidentis.

Tertia definitio est. Accidens est, quod 3. Definitio nec est Genus, nec Species, nec Differentia, nec Proprium: semper autem est in substantia subsistens: id est, nunquam extra substantiam reperitur. Hæc duæ vltimæ definitiones sunt Aristotelis, 1. Topic. e. 4.

Dubia quadam seu Quæstiones situ digniores in caput de Accidente, & eius definitione.

Omnia ferē, quæ in hoc capite continentur, ab Auicenna reprehenduntur. ar vt nos Nota. horum sensum perfectum teneamus, erit Accidens primò aduertendum, Accidens tripliciter tribus modis: vno modo, vt distinguitur cōtra sub diuisiōem substantiam, vt omne ens, quod non est substantia, est Accidens, quo pacto dicitur ens 1. vt a subdiuidi in substantiam & Accidens: & hoc stantia dicitur aliquid vocant Accidens nominale, quia distinguitur, scilicet per nomen Accidētis significatur, & de illo in se dicitur, hoc est Accidens: Altero modo latius sumitur pro omni eo, 2. Quod non quod extra substantiam alterius est, siue sit est in alia substantia, siue accidens, quo pacto homo cuius rei est Accidens animalis, & Petrus hominis, substantia. in qua significatione Philosophi concedunt illas esse prædicationes Accidentales: animal est homo: homo est Petrus, & hoc vocant accidens verbale, quia nō tū dicitur, homo est Accidens animalis, quā accidit animalis: & de illo modo Accidentis loquitur est Arist. 5. Met. c. 30.

Tertio: Accidens sumitur particularius 3. Accidens pro vna parte Accidentis primi modi accepti, quod dicebatur nominale: hoc enim prius vt a diuiditur in cōmune & proprium: cōmune proprium est, quod non fluit ex principijs essentia differt. alibus alicuius subiecti, respectu cuius dicitur Quod sit tunc cōmune: vt albedo respectu hominis: signum, a non enim ex natura hominis fluit albedo. liquid ex Aliud est, quod ex subiecti natura fluit, & principijs hoc illi dicitur Proprium, vt risibile hominis essentialiter: tunc autem signum erit fluere ex principijs subiecti essentialiter subiecti, quando nec est fluere. illud sine subiecto, nec subiectū sine eo esse.

Accidens vltimum vniuersale. Huius Capitis summa. Tres accidentis definitiones.

Accidens duplex.

Obiectio.

Responso.

se possunt: quando verò contra non fluit, commune reputatur: illud ergo Accidentis proprium facit quantum Prædicabile, commune verò quantum Prædicabile.

Ex quo sequitur Accidentis, quod est quantum Prædicabile, non esse Accidentis secundum modo, quia secundum illud sunt prædicationes indirectæ: quæ non sunt artis: nec esse Accidentis in vniuersum, vt distinguitur contra substantiam, quia hoc comprehendit Proprium, & illud Prædicabile quantum sed est Accidentis cõmune, quod non fluit ex principijs essentialibus subiecti, de quo prædicatur, & hoc non voluit aduertere Auicenna.

Nota 2.
Accidens
et ribus mo-
dis consi-
deratur.

1.

2.

3.

Est secundò notandum, Accidentis tripliciter posse considerari. Vno modo secundum quod in rebus est, & secundum suam essentialitatem & naturam, & sic ad Metaphysicum pertinet. Altero modo secundum quod est intellectu, & hoc respectu eorũ, quæ sua sunt, id est, respectu inferiorum vel superiorum, vel differentiarum, & sic nec est quantum, nec quantum Prædicabile, sed aliqua sunt Genera, aliqua Species & Differentiæ Tertio modo, vt ad subiectum comparatur, de quo prædicatur, & tunc Accidentis Proprium facit quantum, commune verò quantum Prædicabile: & hoc est considerandum Vnde accidens non dicitur prædicatum Proprii, aut Accidentis, nisi respectu subiecti: & ita Porphyrius de istis duobus semper in ordine ad subiectũ tradidit, nam respectu inferiorum, vel superiorum, Genera sunt aut species.

3. Dubiũ.

Dubitatur contra primam definitionem quid ibi loco Generis constituatur: In qua re oportet annotare, illa verba in prima definitione, dupliciter posse considerari. Vno modo primò intentionaliter, scilicet adesse pro reali inhxerentia Accidentis in subiecto: & abesse pro reali Accidentis separatione: & corruptionem subiecti, pro reali destructione: vt sit sensus: Accidentis est, quod realiter subiecto inhxeret, & non inhxeret absq; vlla reali subiecti corruptione: & iste sensus, quibus sit verus, non est Logicus, qui res absolute non considerat. Alter sensus est secundò intentionaliter, vt adesse, sit affirmatiue abesse, negari: subiecti corruptio sit repugnantia naturæ subiecti: vt sit sensus: Accidentis est prædicatum

Sensus pri-
mæ defini-
tionis logi-
cus.

vniuersale, quod & de subiecto affirmari, & negari potest absq; vlla repugnantia naturæ subiecti: vt siue dicas: homo est albus, siue dicas: homo non est albus, nihil dicitur repugnans naturæ subiecti: & talis sensus est Logicus, & sic à multis intelligitur talis definitio: ita enim explicat Caiet, & idẽ videtur Aucrotes: & tunc loco generis est illud prædicatum Vniuersale, quod in multis alijs ponitur.

Ratio autem, quæ mouet hos auctores, vt existiment definitionem esse intelligendam in sensu secundæ intentionis, est: quia iste sensus est Logicus, & potest definitio sub eo explicari. Possimus etiam dicere, quod sumitur primò intentionaliter: nec est in conueniens: quia cum Logica innitatur Metaphysicæ, potest aliquando ab ea aliqua petere præsertim, quando clara & valde nota sunt, sicut ista: hæc enim definitio potius admittere videtur sensum realem: nam si Porphyrius intenderet definire Logico modo, clarius id posset explicare quam explicauit.

Dubitatur, an tali definitione definiatur Accidentis proprium: quibusdam enim videtur, quòd sic: quia si aliqua ratio id veteret, esset, quia Proprium abesse non potest: at eadem ratione inseparabile abesse non potest: quod si dicas inseparabili intellectu separari, similiter & Proprium separatur: vt enim coruus absque nigredine, ita homo absque risibilitate, intelligi potest. Alijs visum est oppositò modo, nec Proprium, nec inseparabile hic definiti, sed tantum separabile, quia hoc solum potest abesse. Sed hoc non videtur ad mentem Porphyrii, si enim Accidentis separabile hic definitur, oportet islet distinctionẽ præmittere definitioni, & non committere vitium: prius enim distinguendum est æquiuocum, seu multiplex, quàm definiendũ. Alijs communiter visum est, & hoc magis est ad mentem Porphyrii, vt rursus: tantum Accidentis commune definiti, sed ad argumentũ non vno modo respondetur.

Albertus videtur dicere, quod hominẽ sine risibilitate intelligere possumus, at risibilitatem sine homine nullatenus: coruum verò absq; nigredine, & nigredinem absque coruo possumus intelligere. Hæc doctrina Vera est & certa, & est Aristot. 7.

Solutio.
Confirmatio.

Alia Responsio.

Nota. Iogica innitatur Metaphysicæ.

4. Dubium
Cuiusmodi accidens definiatur prima definitione?

Varie definitiones.

Solutio
Alberti.

Mt.

Met. c. 5. tamen non soluit dubium, nam Porph. loquitur de separatione subiecti. dicit enim quod Cygnum abſque albedine poſſumus intelligere, qua ſeparatione, etiam hominem abſq; riſibilitate poſſumus intelligere.

Solutio
Caeterani.
Duplex ſeparatio per intellectum, ſimplex & cōpoſita.

Caeteranus aliter reſpondet: diſtinguit de duplici ſeparatione per intellectum: altera eſt ſimplex, qua vnum abſque alio intelligimus; altera eſt cōpoſita, qua vñ ab alio diuidentes, ſeparamus; vt ſi quis intellectu componat: homo non eſt albus: dicitur primò, ſimplici cognitione poſſumus ſubiectum abſq; Proprio, & abſq; inſeparabili xque intelligere, ſcilicet hominem abſque riſibilitate, & coruum abſq; nigredine. Secundo, abſtractione cōpoſita ſubiectum à Proprio ſeparare non poſſumus, dicentes: homo nō eſt riſibilis: ſubiectum verò ab inſeparabili poſſumus optimè ſeparare, dicentes coruus nō eſt niger. Quod ſi dicas id non poſſe fieri, quia ſicut prior eſt falſa, ita & poſterior. Reſp. tertio, quod poſterior eſt falſa nō alia ratione, niſi quia ita non eſt in rebus: prior eſt falſa, non ſolum quia ita non eſt, ſed quia deſtruitur natura ſubiecti, cui repugnat, quod non ſit riſibilis. Iſta ſententia eſt ſubtilis & vera, quamuis ad ſententiam Porphyrij exiſtimo eſſe dicendum, ſubiectum inſeparabile poſſe intellectu coniungi cum Accidenti oppoſito, ſcilicet Aethiopen album intelligere: nec erit cōpoſitio implicans repugnantiam: & hoc manifeſtat ipſum Porphyrij exemplum: at ſubiectum cum oppoſita forma Proprii non poſſumus intelligere, quia eſt implicatio, quamuis abſq; viſo Accidenti nudè poſſit intelligi, & hæc omnis abſtractio ſit abſq; aliqua cōpoſitione propoſitionis, ſed per ſimplicè cognitionem eo modo, quo corpus album ſimplici cognitione cognoscere poſſumus. Hæc etiam ſententia fuit Egidij Romani, l. Poſt. capite 6. in ſinetex. 15.

Dubium.

Dubitatur circa ſecundam definitionem, an tantum ſeparabili accidenti conpetat: Reſpondeo, quod ita exiſtimauit Auerroes: alij verò, inter quos Caeteranus, credunt vt utrumq; tam ſeparabile, quam inſeparabile: cuius ratio eſt firma, quia iſta definitio eſt deſumpta ab Ariſt. l. Top. c. 4. Sed Ariſt. vt utrumque illic definiat, quia ad

problema Accidentis, & de quo illic tradebat, xque eſt vt utriusque Accidentis ratio.

Sed tunc inſurgit argumentum: quia ſunt multa accidentia, quæ non addeſſe, & abeſſe poſſunt ſine ſubiecti corruptione: vt lethales morbi, ſimiliter mors, combuſtio, corruptio, & alia ſimilia.

Ad iſta reſpondet Albericus, mortem, combuſtionem, non eſſe Accidentia, ſed deſtructiones ſubſtantie: & priuationes. Caeteranus reſpondet; hanc homo eſt mortuus, eſſe diſparatam, ſed veram propter ampliationem, quia ſenſum facit: homo qui eſt vel fuit, eſt mortuus: imò, inquit, eſt per ſe cauſalis, quia cauſa, quod mortuus eſt, eſt, quia fuit. Sed hoc videtur ridiculum, nam quid dicit ad hanc: domus eſt combuſta. non enim cauſa, quia combuſta eſt, eſt, quia fuit & ſunt alie innumeræ huiusmodi propoſitiones.

Propterea exiſtimarem ita eſſe dicendum, ſubiectum febris eſſe hominem, tamen febris ſua præſentia non corrumpit hominem, imò domus febris eſt, homo eſt, & cum homo non eſt, febris non eſt: imò ſi multum febris durat, homo etiam durat. Ad illud verò de morte, & combuſtione, & corruptione, & deſt. edem illarum mutationum, in quibus ſubſtantia corrumptur, ſubiectum non eſſe hominem, nec lignum quod comburitur, ſed materiam ipſam: & hæc ſemper manet: ſimiliter deſtructionis domus materia ipſa eſt ſubiectum, & hæc etiam manet, deſtructa domo: iſta eſt ſententia Burlei, ſuper hoc caput: & videtur idem docere Ammonius in præſenti.

Dices: ſi ſubiectum eſt materia, ergo prædicabuntur de materia, dicendo, materia eſt mortua, lapides ſunt deſtructi, quod eſt falſum? Dico igitur quod iſtæ mutationes inducunt alicuius præxiſtentis priuationem: vel alicuius, quod non erat, poſitionem, & propter hoc de eodem prædicantur, dicendo: domus eſt combuſta, quia priuatio eſt domus. homo eſt mortuus, quia homo non eſt, & contra: ignis eſt generatus, quia ignis acquiritur eſſe.

De his, que communia ſunt quinque
Vniuerſalibus Cap. VI.

Omnibus autem determinatis que propoſita

Obiectio
contra ſecundam definitionem Accidentis.
Conſuetudine.

Solutio
Authoris.
Nota quomodo Honeſtatis ſubiectum, mortis, combuſtionis, & corruptionis.

Inſtantia,
Solutio.

posita sunt, (dno autem de Genere, Specie, Differentia, Propria, Accidente) dicendum est, quia eiu communia sunt, & quia propria. Commune quidem est omnibus de pluribus predicari, quemadmodum dictum est. Sed Genus quidem de omnibus sub se Speciebus & indiuiduis, & Differentia similiter. Species autem de ijs, quae sub ipsa sunt, indiuiduis, At verò Proprium & de Specie, cuius est Proprium, & de ijs, quae sub Specie sunt, indiuiduis. Accidentis autem & de Speciebus & indiuiduis. Nam, animal de equo & boue praedicatur, quae sunt Species, & de hoc equo, & de hoc boue, quae sunt indiuidua: irrationale verò & de equo, & de ijs qui sunt particulares praedicatur. Species autem, vt homo, solum de ijs, qui sunt particulares homines, praedicatur: Proprium verò de Specie, cuius est proprium, & de ijs, quae sub Specie sunt, indiuiduis. vt risibile de homine, & de ijs, qui sunt particulares. Nigrum autem & de Specie coruorum, & de ijs, qui sunt particulares, quod est Accidentis inseparabile: & moueri, de homine, & de equo, quod est Accidentis separabile sed principaliter quidem de indiuiduis: secundum rationem autem de ijs, quae continent indiuidua.

Intentio
Porphyrij.

Postquam Porphyrijus de singulis secundum se Praedicabilibus tractauit, ea ipsa inter se comparat, explicans quibus inter se & conueniunt & differunt. Caput quidem hoc vt est longissimum, ita est clarissimum, nec est expers utilitatis, cum magis Praedicabilium naturae & proprietates, ex mutua comparatione clarescant. Ea igitur omnia, quae hic Porphyrijus fusillimè tradidit, in summam quandam breuem, & epilogum redigemus, si quid dignum occurreret, adnotantes.

Collationes decem vniuersalium.

- 1.
 - 2.
 - 3.
 - 4.
 - 5.
 - 6.
 - 7.
 - 8.
 - 9.
 - 10.
- In hoc ergo capite fiunt decem collationes praedicabilium inter se, vnde in decem possent secari partes. In prima Genus cum Differentia confertur, & quantum ad ea, quae communia, & quantum ad ea, quae diuersa habent. In secunda confertur similiter Genus cum Specie. In tertia Genus cum Proprio. In quarta Genus cum Accidenti. In quinta Differentia cum Specie. In sexta Differentia cum Proprio. In septima Differentia cum Accidenti. In octaua Species cum Proprio. In nona Species cum Accidenti. In decima Proprium cum Accidenti. Ac si quis reddere dispiciat, reperiet non posse esse plures istorum inter se vniuersalium comparationes: nec enim oportet

multiplicare collationes Differentiae cum Genere, nec posteriorem cum superioribus: quia eadem sunt cum collationibus superiorum cum inferioribus.

Ante verò quam vnum alteri conferat, Omnibus vnum omnibus commune ponit: scilicet vniuersaliter de pluribus predicari, Genus de Speciebus & indiuiduis Specierum: Differentia de suis nec est de Speciebus & Specierum in indiuiduis: Species multis praede suis indiuiduis: Proprium de Specie & dicari. eius indiuiduis: Accidentis de Speciebus etiam & de indiuiduis.

Hic nota pulchrum quoddam discrimen, quod inter Proprium & accidentis asseruntur. Proprijas signat. Proprium enim per prius de Specie: Accidente. & per posterius de indiuiduis dicitur: prius natura enim homo est risibilis, posterius Petrus est risibilis: at prius Petrus est albus, posterius homo est albus. Huius ratio est, Ratio diuina Proprium oritur immediate tanquam finis, ex causa, & principijs Specie: Accidentis ex materia, & individualibus principijs, quod docet Aristoteles 10. Meta. cap. 12. homo, inquit, est albus, quia Callias est albus.

Posses hic dubitare in his omnibus praedicationibus, an, quando Genus de indiuiduis praedicatur, sit praedictio Generis: & quando Differentia, & Proprium similiter de indiuiduis, sit praedictio Proprij, & Praedictio Differentiae? Respondendum est, tales praedicationes esse Generis, & Proprij, & Differentiae. nec valet, quia Species praedicatur de indiuiduis, ergo illa praedicantur vt Species: hoc enim nihil est, quia Species in quid immediate de indiuiduis, Genus verò, Differentia, Proprium mediate praedicantur: Differentia item in quale quid: Proprium in quale. Non est interim dubium quin principales praedicationes sint illae, quae per definitiones explicantur, vt Genus de Speciebus, Proprium item de sua Specie, &c.

De his, in quibus Genus & Differentia conueniunt.

Commune autem est Generi, & Differentia conuenientia Specierum. Continent enim Differentia Species, nisi non tot, quot Genera Rationale enim, est non continet irrationalia, vt genus, quemadmodum animal, tamen continet homines & Deum;

Dubium,

Solutio.

2. *Deum: que sunt species. Et quatuorque prædicantur de Genere & vi Genus, & de ijs, que sub ipso sunt. Speciesibus, prædicantur, & quatuorque prædicantur de differentiâ vi differentia, & de ea, que e ipsa est Specie, prædicabuntur. Nam cum Genus animal sit, non solum de eo prædicantur vi Genus, Substantia & Animatum, & sensibile, sed etiam de ijs, que sunt sub animal, Species omnibus prædicantur hæc, vsque ad indiuidua, cumque Differentia sit Rationale, prædicatur de ea vi Differentia, id quod est ratioe vii: & non solum de eo, quod est Rationale, sed etiam de ijs, que sunt sub Rationali, Speciesibus, prædicabitur, ratioe vii.*

3. *Commune quoque est, perempto Genere, vel Differentia simul perimi que sub ipsis sunt. Quæ admodum enim, si non sit animal, non est equus, neque homo: ita si non sit Rationale, nullum erit animal, quod viatur ratioe*

• Dubium.

Dubitat meritò quis, cum Genus secuta fuerit Species, quare Genus prius cum Differentia, quam cum Specie conferatur ad quod facile Respondetur, id factum fuisse, quia hic erat natura: ordo, vt primò Genus, deinde Differentia, postmodum ex utriusque totum compositum, scilicet Species sequatur, vt supra diximus. Vel, quia plura sunt ea, quæ in comparatione Generis cum Differentia inueniuntur communia, cum in pluribus conueniant, & tamen differant minus, quam quæ in collatione cum Specie.

Genus & differentia cõueniunt.

1.

Sunt autem tria, in quibus conueniunt. Primum, Sicut Genus de pluribus speciebus, ita & Differentia iuxta Porphyrij sententiam prædicatur: loquitur autem de diuisiua Differentia: propterea dicit, quod non de tot prædicatur, sicut Genus. Quid autem dicendum sit de Differentia vltima, & quomodo Differentia dicatur prædicari de pluribus differentibus Specie, supra explicuimus. Auicenna quidem interpretatur, quòd non repugnat Differentiæ de pluribus prædicari Speciebus: sed alij aliter, vt supra vidimus.

2.

Secundo, Quidquid de Genere essentialiter prædicatur, etiam de Specie prædicabitur: hoc idem de Differentia est intelligendum. Dixi (essentialiter) ad vitandas secundas intentiones: non enim valet

homo est rationalis, rationale est Differentia: ergo homo est Differentia.

Tertio, Sicut perempto Genere, perimuntur eius Species: ita perempta Differentia, perimuntur Species, que sub ea sunt: vt enim valet: non est animal: ergo non est homo: ita, non est irrationale, ergo non est equus. Auicenna existimat hanc secundam esse omnibus Vniuersalium conuenientiam: quod enim de Prole, & Accidente realiter prædicatur, etiam de his, de quibus ea prædicantur, prædicabitur. Et id videtur approbare Albertus, sed mihi non placet: dicitur enim: homo est albus, albus est Accidens, non tamen dicitur, homo est Accidens.

De Differentijs inter Genus & Differentiam.

Proprium autem est Generi de pluribus prædicari: quàm Differentia & Species, & Proprium, & Accidens Animal enim de homine, & e quo, & aue, & serpente prædicatur: quadrupes verò de quatuor pedes habentibus: homo verò de solis indiuiduis: & biuibile de equo solum, & de ijs, qui sunt particulares: & Accidens similiter de pauoribus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur Genus, non eas, que continent substantiam Generis, sed que sunt diuisiue. Amplius, genus continet differentiam potestate (animalis enim hoc quidem rationale est, illud verò irrationale) Differentie verò non continent Genera Amplius, Genera quidè priora sunt ijs que sunt sub se posita differentijs: propter quod simul quidem eas auferunt, non autem simul auferuntur ab ijs: sublatò enim animalis, auferunt rationale & irrationale. Differentie verò non amplius simul auferunt Genus: nam est omnes interueniant, tamen substantia animata sensibilis sub intelligi potest, que est animal. Amplius, genus quidem in eo, quod quid est: Differentia verò in eo, quod quale quid est, quemadmodum dictum est prædicatur. Amplius, Genus quidem vnus est secundum vnquamque Speciem, vt hominis id, quod est animal: Differentie verò plures sunt, vt rationale, mortale, mentis & disciplinæ perceptionem, quibus ab alijs animalibus differt. Et Genus quidem constans est materie, forma verò Differentia. Cum autem

finis

Sint et alia communia et propria Generis et Differentia, nunc ista sufficiant.

Genus à differentia differunt, quibus Genus à differentia differunt, quàm differentia prædicatur, cum Genus de oppositis differentijs, ipse autem non de se inuicem prædicatur; loquitur autem de diuisiuis Genis respectu eiusdem Genis, hæc est Arist. 4. Top. ca. 4. Secundo, Genus potestate continet differentiam, non e contra, de hoc supra diximus. Tertio, Genus est prius natura, differentia; sicut forma, est posterior ipsa materia, à qua educitur: Genus autem est, vt materia: hæc semper intellige de diuisiuis Differentijs vnde fit, vt sublato Genere, auferantur Differentie omnes, at sublatis differentijs omnibus diuisiuis, adhuc manet integra natura generis, saltem per intellectum Quarto, differunt, in modo prædicandi: Genus enim in quid, differentia in quale quid prædicatur. Quinto, vnus Speciei vnicum Genus est immediatum: at sublato Genere multæ differentie vnus Speciei: Genus hominis est animal, at rationale, mortale, Differentie. Ecce clarè docet Porphyrius, nõ esse Differentias vltimas, sed species componi per multas differentias communes simul sumptas: aliter enim vnus speciei esset vnicum proximum Genus, & vna vltima differentia.

De comparatione Generis cum Specie.

1. Genus enim et Species commune quidem habent de pluribus, quemadmodum dictum est, prædicari: sumatur autem Species vt Species solam, sed nõ vt Genus, si fuerit idem species et Genus: Commune autem his est, et priora esse illi, de quibus prædicantur. Et totum quoddam esse vtrumque.

1. Differant autem eo, quod Genus quidem continet Species sub se: Species vero continentur, et nõ continentur Genera: de pluribus enim Genus, quàm Species prædicatur. Amplius, Genera præiudicare oportet, et informatas specificis differentijs perferre Species. Vnde et priora sunt naturaliter Genera, et simul interimitia, sed que non simul in-

terminantur, et Species quidem cum fit, est et Genus, omnino: Genus vero cum fit, non omnino erit Species. Et Genera quidem vniuocè de speciebus prædicantur: Species vero de generibus minime. Amplius: Genera quidem abundant eorum, que sub ipsis sunt, Specierum continentia: Species vero à generibus abundant proprijs differentijs. Amplius, neque Species fiet vnquam generalissima, neque Genus fiet vnquam specialissimum.

Tria sunt, quibus Genus, & Species contingunt, hic autem sumitur Species specialissima: aliter enim, inquit, esset idẽ Genus cum Specie. Primo, est commune supra positum, scilicet de pluribus prædicari Secundo sicut natura Generis est prior naturaliter Specie, quia est ipsius principium, ita Species, id est, natura, quæ dicitur Species, est naturaliter prior indiuiduo: vt prius natura est animal quàm homo, et homo, quàm Petrus. Tertio, sicut Genus est quoddam totum, continens Species, ita & Species totum, continens indiuidua. Sed hic nota non eodem modo esse totum Genus Speciei: sicut Species indiuiduorum: nõ Genus non continet totam quiddam Speciem in actu, quia Species nõ solum ex Genere, sed etiã ex Differentia constat, at Species continet totam naturã indiuidui, cuius indiuidua non habeat aliã essentiam, quàm essentiam, & definitionem seu quidditatem, quod idem est, ipsius Speciei: nisi quis cum Scoto vellet addere Differentias intrinsecas indiuiduantem, nam tunc eadem esset vtriusque ratio, quantum ad hoc, Generis & Speciei.

Differunt autem primo, quod Genus continet Speciem, Species autem non continet Genus: hoc intellige quantum ad potestatem, id est, Genus continet Speciem et omnia, quæ in potentia Speciei sunt, scilicet indiuidua, at Species continet quidem Generis naturam, sed non potestatem, quia non comprehendit omnia, que sub Genere continentur: & hæc est, quod Genus de pluribus quàm Species prædicetur. Secundo differunt, quod Genus est vltimi materia, ex quo simul quod differentia fit Species, ex quo sequitur testia differentia; quod Genus est prius natura Specie, sicut prius est aurum, ex quo fit statua, quàm ipsa statua; & ex hoc etiam sequitur quarta differentia, quod sublato Genere per intellectum, aufer-

Secunda collatio Genus, & Species contingunt.

Genus & Speciem nõ eodem modo totum dici.

Genus à Specie differunt.

1. 2. 3. 4.

Porphyrius docet non esse differentias vltimas.

- aufertur Species, tamen ablatis Speciebus adhuc manet per intellectum integra natura Genetis, Quintò, differunt, quod Genus de Speciebus vniocè prædicatur, non è contra Species de Genere. Hoc intellige, non quod Species æquiuocè de Genere prædicetur, sed quòd non faciat prædicationem per se, & ordinatam, sed indirectam, & per accidens. Sextò, Genus, quantum ad potestatem, excedit singulas Species per se, quia Genus in potentia continet omnes, at quantum ad actum, Species excedit Genus in Differentia: nam Species in sua natura includit Differentiam, quæ tamen non est in natura & essentia Genetis, vt diximus. Septimò, differunt, quòd nullum Genus potest fieri specialissima Species, nec vlla Species specialissima Genus. Hæc sunt, in quibus Species & Genus mutuo conueniunt, & mutuo differunt.

De comparatione Genetis cum Proprio.

Genetis autem & Proprij communem quidem est sequi Species: si quid enim homo est, animal est: & si quid homo est, risibile est. Et æqualiter prædicari Genus de Speciebus, & propriam de ijs, que illo pariicipant, indiuiduum: qualiter enim & homo & bos, animal est. & Cato & Cicero risibile est. Communem autem est etiam vniocè prædicari Genus de proprijs Speciebus, & Proprium de ijs, quorum est Proprium.

Differant autem quoniam Genus quidem prius est, posterius verò proprium: oportet enim esse animal, dehinc diuidi Differentijs & Proprijs.

Et Genus quidem de pluribus Speciebus prædicatur, Proprium verò de vna sola Specie, cuius est Proprium. Amplius; Proprium quidem conuersim prædicatur de eo, cuius est Proprium: Genus verò de nullo conuersim prædicatur: nam ne que si quid animal est, homo est, neque si quid animal est, risibile est: si quid verò homo est, risibile est, & conuerso. Amplius; Proprium omni Specie inest, cuius est Proprium, & soli, & seipso: Genus verò omni quidem Specie inest, cuius fuerit Genus, & semper, non autem soli. Amplius, Propria quidem interempta, non simul interimitur Genera: Genera verò interempta simul interimitur species, quarum sunt Propria, quare &

hi, quorum sunt Propria, interemptis; & ipsa simul interimitur.

Tria sunt, quibus Genus & Proprium conueniunt. Primum: Quæmadmodum in bona consequentia ex Specie inferitur Genus, ita & Proprium. Valde enim: est homo, ergo est animal: est homo, ergo est risibilis. Secundo: Sicut Genus de suis speciebus, non secundum magis & minus, prædicatur, ita & Proprium: non enim homo est magis vel minus animal, quàm alio species, nec vnus homo magis risibilis, quàm alius. Tertiò: Sicut Genus & definitio Genetis de Specie prædicatur, dicendo: homo est animal: & homo est substantia animata sensibilibus, ita & Proprium, & definitio Proprij de suo subiecto prædicatur.

Contra hoc tamen potest esse obiectio, Proprium definitur per subiectum, ergo si definitio Proprij de subiecto prædicatur, esset nugatio, dicendo: homo est homo aptus ad videndum? Ad hoc Respondet Albert. tractat. 8. cap. 6. quòd Proprium potest dupliciter definiti: vno modo, secundum quod proprium est, & tunc per subiectum definitum habet definiti: altero modo, vt est tur. in suo prædicamento constitutum, & tunc aliter definitur, scilicet risibile est aptum ridere; & sic prædicatur. Hæc responsio nunc sufficiat. posset autem aliter fortasse responderi, sed extra limites Logicos egrederemur, cum pertineat ad 7. Metaph. cap. 5.

Et autem, quibus differunt, sunt quinque. Primum Genus est prius natura Specie, de qua prædicatur, Proprium verò est posterius: Genus enim est principium Specierum, at Species est Proprij principium. Secundo. Genus de pluribus speciebus prædicatur, at Proprium de vna: hoc intellige, quòd semper Genus de pluribus prædicatur, Proprium autem non repugnat de vna sola prædicari: nam aliquot sunt Propria, quæ de pluribus speciebus prædicatur, scilicet ea, quæ sunt propria aliquorum subiectorum communium: mobile enim est passio, & Proprium corporis naturalis. Tertiò. Genus cum singulis speciebus non prædicatur conuersim, at Proprium conuertitur cum Specie, cuius est Proprium. Quarto. Proprium inest soli speciei suæ, omni, & semper: at Genus inest quidem omni,

omni; & semper, sed non soli. Quirò, Genus non interimitur per interemptionem & negationem Specierum, vt diximus: non enim valet: non est homo, ergo non est animal; at interempta specie, interimitur Proprium, valet enim: non est homo, ergo non est risibile; non est equus, ergo non est hinnibile.

De Comparatione Generis cum Accidente.

1. Generi verò & Accidenti commune est de pluribus, quemadmodum dictum est, prædicari, siue separabile illud Accidentis sit, siue inseparabile. etenim moueri, de pluribus, & nigrum de coruis, & de Aethiopiis, & aliquibus in anima prædicatur.
2. Differt autem Genus ab Accidente: quoniam Genus ante Species est: Accidentia verò speciebus posteriora sunt. nam etsi inseparabile sumatur Accidentis, tamen natura prius est illud, cui accidit, quàm Accidentis Et Genere quidem que participant, equaliter participant. Accidente verò non equaliter: inensionem enim & remissionem suscipit Accidentium pariter, Genus verò minus. Et Accidentia quidem in indiuiduis principaliter subsistunt: Genera verò & Species naturaliter priora sunt indiuiduis substantijs Et Genera quidem in eo, quod quid est, prædicantur de ijs, que sub ipsis sunt: Accidentia verò in eo, quod quale aliquid est; vel quomodo se habeat vnumquodque: qualis enim est Aethiops? interrogatum, dices niger: & quemadmodum se Socrates habeat? dices, quoniam sedet, vel ambulat.

Genus igitur, quomodo ab alijs quatuor differat, dictum est. Contingit autem etiam vnumquodque aliorum differre ab alijs quatuor, quare cum quinque quidem sunt, vnumquodque autem ab alijs quatuor differat, quater quinque, hoc est, viginti sunt omnes differentie. Sed non ita se habet, sed semper deinceps enumeratis, & duobus quidem vna Differentia deficientibus (propterea quoniam iam sumpta est) tribus verò duabus, quatuor verò tribus, quinque verò quatuor, decem omnes sunt differentie, quatuor, tres, due, vna. Genus enim quo differit à Differentia, & Specie, & Proprio, & accidente, dictum est quatuor igitur Differentia Differentia v. r.ò, quo differit à Genere dictum est, quando quo differat Genus ab ea dicebatur: reliquum est igitur quo differat Differentia à Specie, Proprio, & accidente, dicere: & sunt tres. Rursum, Species quo quidem differat à Differentia, dictum est, quando quo differit à Specie Differentia dicebatur: quo etiam differant Species à Genere dictum est, quando quo differit Genus à Specie dicebatur: reliquum est igitur, vt quo differat Species à Proprio & accidente dicatur: due igitur sunt & he Differentie. Proprium autem quo differat ab Accidente relinquatur: nam quod à Specie, & Differentia, & Genere differat, prædictum est in illorum ad ipsum Differentijs. Quatuor igitur sumptis & Genus ad alia differentijs, tribus verò Differentia, duabus autem Speciei, vna verò proprii ad accidentis, decem erunt omnes: quarum quatuor, que sunt Generis ad reliqua superioris demonstrabuntur.

Differentiarum quinque vocum numerus.

Genus. Species. Differentia. Proprium. Accidentis.

1.	1.	1.	1.	1.
	2.	2.	2.	2.
		3.	3.	3.
			4.	4.
				5.

Quarta collectio generis & Accidentis. In vno præcipue Genus

Vnum inter alia, quæ assignari possent, cum Accidentis, in quo Genus cum accidenti conuenit, scilicet de pluribus prædicari: hoc autem tam accidenti separabili, quàm inseparabili inest. Quatuor autem sunt ea, quibus

differunt. Primum. Genus est prius natura ipsa Specie, at Accidentis vtrumque, est posterius, tam separabile, quàm inseparabile. Secundum. Genus non prædicatur secundum magis & minus, at Accidentis suscipit magis & mi-

3. & minus. Tertio. Accidentia in indiuiduis substituunt, at Genera prius natura sunt in se, quàm in indiuiduis, & Speciebus. Quarto. Genus prædicatur in quid, at Accidens in quale; vel in quomodo se habet: si enim dicitur, qualis est homo? respondetur est albus: qualiter se habet? respondet, sedet, aut studet. Hic redditur rationem Porphyrius, quare non tradidit comparationem Differentiæ ad Genus, nec tradidit Proprii ad Genus, & Speciem: inquit, facta comparatione superiorum cum posterioribus, non est necessaria rursus comparatio posteriorum cum prioribus, quia eadem est, quod supra diximus.

De Comparatione Differentiæ cum Specie.

1. *Commune ergo differentiæ & Speciei est, æqualiter participari Homine enim æqualiter participant particulares homines & rationalis Differentiæ. Commune etiam est, & semper adesse ijs, quæ illi sunt. Semper enim Socrates rationalis est, & semper Socrates homo.*
1. *Proprium autem Differentiæ quidem est in eo, quod quale est prædicari Speciei: verò in eo, quod quid est. Nam est homo velut quale quod accipitur, nõ tamen simpliciter erit quale, sed secundum id, quod Generi aduenientes Differentiæ eum constituunt. Amplius, Differentiæ a quidem in pluribus sæpè speciebus consideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus Specie differentiibus. Speciei verò in solis ijs, quæ sub specie sunt, indiuidui, est. Amplius Differentiæ prior est ea Specie, quæ est secundum ipsam simul enim ablatum rationale inuenitur hominem, homo verò interemptus non auferit rationale, cum sit Deus. Amplius Differentiæ quidè compositur cum alia Differentiæ (rationale enim & mortale compositum est in substantia hominis) Species velatio Differentiæ non compositur, vi gignat aliam aliam. quam Speciem: quædam enim equa euidam asino permiscetur ad multi generationem: equa autem simpliciter asino composita nunquam perficitur.*

Quinta collectio Differentiæ & Speciei. In 2. differentiæ cum Specie conuenit.

1. Duo sunt, quibus Differentiæ cum Specie conuenit. Primò, neutra secundum magis, & minus, de suis prædicatur. Secundò sicut Species semper adest Indiuiduis, ita

Differentiæ Speciei: ac si dicat, sicut non potest indiuiduum sine Specie intelligi, quia est natura eius; ita nec Species sine Differentiæ: unde utriusque est commune, vt semper ad sint suis subiectis, de quibus prædicantur. Vnde hic Albertus tractat. s. c. 8. de propositionibus, quas vocant sempiternæ veritates.

Differunt autem in quatuor. Primò, Differentiæ prædicatur in quale, Species in quatuor. quid Secundò, Differentiæ de pluribus speciebus prædicatur, at species scilicet specialissima, solum de pluribus indiuiduis. Tertio, Differentiæ est prior natura specie, cū sit vniuersalior; vbi videtur Porphyrius nõ cognouisse Differentias vltimas: vnde Auicenna paulò seuerius, inquit, hæc omnia à Porphyrio per ignorantiam fuisse dicta: sed tamen quo modo hæc intelligenda sint, & num cognouerit Porphyrius vltimas Differentias specificas, atque etiam Aristoteli superius satis diximus, in capite Differentiæ. Quarto, Multæ Differentiæ concurrunt, ad vnã Speciem, at multæ species nunquam ad vnũ confluunt. Ratio huius est. Auic. quia vna Differentiæ habet se, vt potentia respectu alterius, quæ est velut actus, & hoc verum est de Differentiis subordinatis, quarum vna est sub altera; vt sensibile, & rationale secundum veritatem: nam prior constituit Genus: quod est velut potentia, & materia, respectu posterioris differentiæ.

Quòd si obijcias, duas Species aliquando adsertim concurrere, vt cum ex animalibus Specie diuersis tertium intermixtum procreatur, sicut mulus ex equo & asina nascitur, & similiter alibi? Resp. Albertus id esse in Indiuiduo, tamen ipsa natura vniuersæ Speciei non coniungitur cum altera ad tertiam conuersionem, sed ista maiora sunt, quàm locus præsens patitur.

De Comparatione Differentiæ cum Proprio.

Differentiæ verò & Proprii commune quidem habent æqualiter participari ab ijs, quæ illis participant. æqualiter enim rationalia, rationalia sunt: & irrationalia, irrationalia sibi. Et semper & omni adesse: eò nunc vniuersi quæ est enim curare, quòd types est, tamen ad id, quod natura est semper,

dicitur: quoniam & risibile in ea, quod natum est habet semper, sed non in eo, quod semper rideat.

Primum autem Differentia est, quod haec quidem de pluribus speciebus dicitur sapt vt rationale de Deo, & homine: Proprium verò dicitur de vna sola specie, cuius est Propriū. Et Differentia quidem illis est consequens, quorum est differentia, sed non conuertitur. Propria verò conuersim prædicantur de ijs, quorum sunt Propria: propter id quod conuertuntur.

Sexta collatio Diff. & Proprij
In 2. conueniunt.

1. Differentia & Proprium in duobus conueniunt, & in duobus differunt: conueniunt primò, vt enim differentia prædicatur æqualiter de suis speciebus, non secundum magis & minus, ita & Proprium.
2. Secundò, sicut Differentia vniuersaliter de suis speciebus prædicatur, ita Proprium vniuersaliter de specie, & eius indiuiduis.

In 2. differunt.

1. Differentia de pluribus speciebus (eo modo, quo antea diximus) Proprium de vna prædicatur. Secundò,
2. Differentia non conuertitur cum specie, Proprium verò conuertitur.

De Comparatione Differentia cum Accidente.

1. Differentia autem & Accidenti commune quidem est de pluribus dici Commune verò est & ad ea, quæ sunt inseparabilia Accidentia semper & omni adesse, bipes enim semper adest omni homini: & omnium coruus nigrum esse similiter.
2. Differunt autem, quoniam Differentia quidem continet Species, & non continetur: (continet enim rationale Deum & hominem) Accidentia verò aliquo quidem modo continent, eo quod in pluribus fiat: aliquo verò modo continentur, eo quod non vnus accidentis susceptiva sint subiecta, sed plurimum. Et Differentia quidem insensibilis est, & irremissibilis. Accidentia verò magis & minus suscipiunt. Et impermixta quidem sunt contraria differentia, missa verò nonnunquam sunt contraria Accidentia. Huiusmodi quidem communicationes & proprietates differentia, & ceterorum sunt. Species verò quo quidem differt à Genere, & Differentia, dictum est in eo, quod dicebamus, quo Genus differt à ceteris, & quo differentia differt à ceteris. Deinceps quo differt à Proprio & Accidente, dicitur.

Conueniunt primò. Tam differentia, Septima collatio Different. & Acc. Conueniunt. Differentia semper prædicatur vniuersaliter de speciebus, & de omnibus indiuiduis, at Accidentis non vniuersaliter: album enim de homine, sed non de omni prædicatur. Secundò, Differentia non suscipit magis aut minus, at Accidentis suscipit. Tertio, contraria Differentia non simul miscentur, vt rationale & irrationale: at contraria Accidentia miscentur: ex albo enim & nigro fieri possunt colores medij, vt rubrius, pallidum, &c.

Differunt autem primò: Differentia semper prædicatur vniuersaliter de speciebus, & de omnibus indiuiduis, at Accidentis non vniuersaliter: album enim de homine, sed non de omni prædicatur. Secundò, Differentia non suscipit magis aut minus, at Accidentis suscipit. Tertio, contraria Differentia non simul miscentur, vt rationale & irrationale: at contraria Accidentia miscentur: ex albo enim & nigro fieri possunt colores medij, vt rubrius, pallidum, &c.

De Comparatione Speciei cum Proprio & Accidente.

Speciei autem & Proprij commune quidem est ad inuicem conuersim prædicari Nam si quid homo est, risibile est: & si quid risibile est, homo est. Risibile verò, quod secundum id, quod natum est ridere, sumendum sapt iam dictum est. Commune est quoque & equaliter esse, equaliter enim adfunt species ijs, quæ illis participant, & Propria ijs, quorum sunt propria.

Differunt autem species à Proprio quoniam species quidem potest, & aliorum Genus esse. Proprium verò aliarum specierum esse Proprium impossibile est. Et species quidem autem subsistit, quæ Proprium: Proprium verò post fit in specie: oportet enim hominem esse, vt sit risibile. Amplius, species quidem semper actu adest subiecto: Proprium verò aliquando adest, potestate verò semper: homo enim semper actu est Socrates non verò semper ridet, quamuis natus sit semper vt sit risibilis. Amplius, quorum termini sunt differentia, & ipsa sunt differentia. Est autem species quidem sub Genere esse, & de pluribus & differentibus numero in eo, quod quid est prædicari, & cetera huiusmodi: Proprij verò, & soli, & omni, & semper adesse.

Speciei verò & accidentis commune quidem est de pluribus prædicari. Rara verò sunt alia communitates, propterea, quod quam plurimum distant ab inuicem accidens, & id cui accidit. Propria verò sunt vtriusque, species quidem in eo, quod quid est prædicari de ijs quorum est species. Accidentis autem in eo, quod quale quiddam est, vel quomo-

2. quomodo se habens, est. Et vnamquamque substantiam vna quidem Specie participare, pluribus autem accidentibus & separabilibus & inseparabilibus. Et Species quidem præmiè ligantur accidentibus, etsi etiam sint inseparabilia (oportet enim esse subiectum, vt illi quidem accidat) accidentia verò posterioris generis sunt, & aduentitiæ nature. Et Speciei quidem participatio æqualiter est: accidentis verò etsi inseparabile sit, non æqualiter. æthiops enim æthiopo habere posset colorem vel intensum amplius vel remissum secundum nigredinem. Resat autem de Proprio & Accidente dicere: quo enim Proprium à Specie & Differentia & Genere differi, dictum est.

dètia diuersa. Tertio, Species est prior Accidente. Quartò, non suscipit magis aut minus: Accidentis verò suscipit.

De Comparatione Proprii & Accidentis.

Commune autem Proprio & inseparabili accidenti est, quòd præter ea nunquam consistant illa, in quibus consideratur, quemadmodum enim præter risibile non subsistit homo, ita nec præter nigredinem subsistit Æthiops. Et quemadmodum semper & omni adest proprium, sic & inseparabile accidentis Differentia autem, quoniam proprium vni soli Speciei adest, quemadmodum risibile homini: inseparabile verò accidenti, vt nigrum non solum Æthiopi, sed etiam coruo adest, & carboni, & ebreno, & quibusdam alijs. Amplius: Proprium conuersim prædicatur de eo, cuius est Proprium, & æqualiter est: inseparabile verò accidentis conuersim non prædicatur. Et proprium quidem æqualis est participatio, accidentium verò vel magis vel minus. Sicut quidem alia communitates, vel proprietates ijs, que dicta sunt: sed sufficiunt, & hec ad discretiorem eorum communitatisque traditionem.

Proprium conuenit cum accidenti inseparabili, vt subiectum, cuius est Propriū vel Accidentis non sit sine vtroque, est Accidenti verò vtroque conuenit, quia omnia in quali prædicatur.

Sed differunt, primò, quod Propriū soli conuenit, non tamen vtrunque Accidentis. Secundò, Proprium conuenitur cum Specie: Tertio, non suscipit magis & minus.

Accidens verò nec conuenitur, nec æqualiter se habet, sed secundum magis & minus.

Octaua collatio Speciei & Proprii. In 2. conueniunt.

1. Differunt autem Primò, quod Species respectu vnius potest esse Species, respectu aliorum, Genus: loquitur autem de Subalterna: at Proprium semper respectu vnius Speciei est Proprium, intelligit ad æquatè, & immediate: quia Proprium ab vnicò subiecto proximè fluit. Secundò, Species est natura prior Propriò: Proprium autem posterius. Tertio, Species semper dicit actum, at proprium aptitudinem. Vt risibile, flebile. Quartò, alia est definitio Speciei, alia Proprii: hæc differentia ponitur, vt cognoscamus diuersam naturam esse Speciei & Proprii.

Nona collatio Speciei & Accidentis. In 4. differunt.

1. Cum Accidenti verò conuenit in vno, quod de multis prædicatur.
2. Sed differit Primò, species in quid, Accidentis in quale vel quò modo se habet prædicatur. Secundò, vnicum indiuiduum, vnicum habet speciem, tamen multa Acci-

Decima collatio Proprii & Accidentis. Conueniunt in vno. Differunt tribus.

- 1.
- 2.
- 3.

75
IN LIBRVM CATEGORIARVM ARISTOTELIS:

QVAE PRAEDICAMENTA DICVNTVR,
COMMENTARIA, VNA CVM
QVAESTIONIBVS,

Per Doctorem Franciscum Toletum,
Societatis IESV.

De quot, quibusque rebus acturus sis?

OST Porphyrj introductionē, ipsius Arist. doctrinam, Deo auctore, proficere aggredimur: & quamvis multa, quae ad ipsius opera, & modum procedendi, & ordinem vniuersalem intelligendum pertinent, praemittenda essent, ea tamen in praesenti, quae commodius alibi tractanda sunt, & modò nos nulla cogit necessitas explicare, relinquemus: idq̄ solum, quod Operi huic nostro magis deseruit, trademus. Octo autem inter alia, quae initio cuiuslibet libri tractari soleat, praecipua delegimus, sunt autem haec. Primò Propositum, seu Finis, quis sit, quēq̄ intentio, aut institutum? quae omnia idem sunt: secūdo, quae Vtilitas tertio, quis Ordo? quartò Diuisio huius libri: quintò, Proportio ad alios: sextò, Via doctrinae: septimò, Inscriptio libri: octauò, eius Auctor.

Præmittit
Octo.

Subdiuiditur
primū.

Circa primum, hæc tria speculabimur, primū, quis finis peculiaris huius libri est: secūdo subiectum eius: tertio an ad Logicam, an potius ad Metaphysicum pertineat talis cognitio?

De Fine huius libri Prædicamentorum.

Vt igitur ad primū deueniamus: finis ex duobus locis Arist. colligi potest; vnus est i. To. in principio, vbi dicit, propositū esse, methodum tradere, per quam possimus de omni propositō Problemate syllogizare. Ex hoc hic finis Topicorum col-

ligitur, scilicet perfectè habere methodum ad consequendam certam opinionem, quæ per tales syllogismos Topicos fit. Aliter locus est, i. Primum in principio, vbi inquit se intendere, quid demonstratio & scientia demonstratiua sit, tradere, si dicat, finem esse cognoscere demonstratiuam, per quam scientia acquiritur: ex vtroque autem loco colligi in vniuersum potest, finem totius ipsius Logicæ esse (vt dictum antea fuit) cognoscere methodum, & viam sciendi, vel opinandi. Hæc autem via, seu methodus est tripartitò diuisa, in methodum definiendi, methodum diuidendi, & methodum argumentandi duo enim sunt, quæ de quaque re cognoscimus, rem ipsam, & rei proprietates, & accidentia; sed in re ipsa tum essentiam, tum partes: igitur ad essentia rei cognitionem est definitio, ad partium cognitionem est diuisio, ad proprietates de re inquirendas est argumentatio, licet diuisio secundariò ordinetur etiam ad definiendum, & ad argumentandum, & definitio quoque ad argumentandum. Hic ergo est finis Logicæ, cognoscere methodum, sciendi rem sic totam perfectè.

Librorum
Topicorū
scopus.

Logicæ totius
quis sit
finis?

Hic autem finis non habetur nisi per tres Logicæ factus (vt inquit Albertus) ordinare, componere, colligere. Ordinare est simpliciter ipsa cognoscere, & sic cognoscere, vt vniuersis; quodque qualiter in prædicando, & in subiiciendo se habeat, cognoscimus: sunt enim vniuersi prædicandi & subiiciendi modi: multipliciter enim aliqua & prædicantur, colligere,

tur,

tur, & subiiciuntur, secundum rerum multipliciter. Componere est illa ordinabilia ad inuicem coniungere, siue dum de finibus, siue dū enunciamus Colligere est inferre, & vnum ex alio deducere. Hi tres actus, vt antea in diuisione Logices diximus, in Dialectica seu Logica traduntur, & perficiuntur: sed primus in libro praesenti, qui tradit methodum, per quam vnumquodque simplex ordinemus, & disponemus secundum suum modum praedicandi & subiiciendi, ex quibus finis huius patet: est enim eius proximus finis cognitio omnium ordinabilium in praedicatione, & subiectione: finis vltimus est: ad definitiones, & argumentationes, quae non sine his constare possunt.

2. *De Subiecto libri Praedamentorum.*

Sed de Subiecto huius libri iam agendum. Non est autem satis inter omnes constitutum, quod id sit vna enim existunt placita: sicut in vniuersum de totius Logice subiecto, & de libro Praedecabilium dicebamus. Alexan. & Simpl. existimant hic agi de vocibus simplicibus, quod colligunt ex c. 2. sequenti: vbi dicit Aristoteles: quaedam cum complexione, quaedam sine complexione dicuntur: hoc autem videtur rebus conuenire non posse, sed vocibus.

1. Opinio Alexand. & Simpl. cij.

2. Opinio Eustratii, & Auer. & aliorum, hic agi de rebus, non autem de vocibus; ratio est ex Arist. c. 2. huius, vbi diuidit ens in decem Praedamenta: non ergo Praedamenta sunt de vocibus.

3. Opinio Porphyrii. Tertia sententia fuit Porphyrii, vt videtur, & aliorum, qui nec de rebus, nec de vocibus, sed de conceptibus existimant esse: scilicet de Generibus, & intentionibus secundis ab intellectu factis cuius motiui fuit, quod in huius sine Aristoteles dicit: scilicet de Generibus hae dicta sufficiant.

4. Opinio Ammonij. Quarta sententia fuit Ammonij, qui de vocibus hic tractari, vt per conceptus rerum significatiua sunt, asserit: vel de rebus vt medijs conceptibus per voces explicantur. Hoc etiam habet Boetius, dum docet, hic agi de vocibus, vt rerum sunt significatiua. Nominales ad voces, & nomina, omnia referunt, vt solent.

Hae difficultas pendet ex alia, nimirum

quid primo praedicetur, an termini, seu voces, an res ipsae. Existimo esse dicendum, res praedicari, enunciarum, dicitur: voces vero praedicare instrumentum, & dicere, & enunciarum; conceptus vero formaliter, intellectus effectiue. Verbi gratia, si quaeras, quid praedicatur: vt si petis, quae est causa effectiua praedicationis: est intellectus: si petas, Per quid praedicat formaliter? sunt notitia & conceptus; si petas instrumentum: voces dicam. si quaeras quid praedicatur: quid enunciarum: dicam res: res igitur praedicantur & enunciantur. vnde res sunt praedecarum, & subiectum passiuum, quod alij praedicari obiectiue vocant.

1. Fundam. Res praedicantur & dicuntur, voces praedicantur & dicunt.

Ex quo ad difficultatem illam respondeo, hic tractari primo & per se de rebus ad questionibus significatis, aut per conceptus externi, agi in praesenti: deinde secundario ipsos conceptus, categorijs & vltimo, tanquam externa quaedam in per se de instrumenta praedicationum, voces ipsas. Nota tamen absolute res, vel voces, vel conceptus his considerantur; sed vt sunt ordinabiles secundum subiectionem, & praedicationem. Subiectum igitur huius libri, vt optime dixit Albert. est simplex ordinabile per subiectionem, & praedicationem. Nota quod Subiectum huius libri.

Responso

Nota

An liber Praedamentorum ad Logicum, an ad Metaphysicum potius pertineat?

Sequitur, quod tertio fuit loco propositum: an iste liber ad Metaphysicum, vel potius ad Logicum pertineat? At aliqui viri docti ex Neotericis vehementer contendunt, nullatenus pertinere ad Logicum, sed ad Metaphysicum: quorum ratio fortissima haec est. Hic liber totus est de rebus, at Logice res non tractat, sed intentiones: ergo Logice non est hic liber. Ad hanc rationem potest respondere ex Alberto hoc loco non tractari ista entia, vt entia, & naturae sunt, hoc enim est minus Metaphysici, sed vt ordinabilia secundum subiectionem, & praedicationem, & hoc idem sustinet Burleus asserens, hic agi de rebus, vt substant intentionibus. Quod si obieciatur, hic res secundum se tertia, vt patet in contextu? Respondetur cum Boetio in praesenti, qd hic traduntur res, quia voces non plene expli-

3.

1. Opinio Neotericorum. Ratio opinionis. Diluimus.

Instantia. Soluitur.

explicantur, nisi praesupposita aliqua rei cognitione: ita posset dici de intentionibus, quae sine aliqua rerum cognitione perfecte non cognoscuntur.

1. Fundam. Intellectu incognitione naturarum multum impeditur.

1.

2.

3.

N
O
T
A.

Sed ut hoc ex propria radice eruamus, & veritas magis constet, est aduertendum: quod intellectus primo scientiam, & cognitionem naturae rei consequi affectat, tamen multipliciter ab hoc impeditur. Primo propter multitudinem naturarum rerum. Cum enim innumeratae sint rerum naturae, difficile est cognoscere, ad quam harum, res, quam cognoscere studemus, pertinet: mens enim vagatur admodum hinc inde inquirendo. Impeditur secundo, propter communionem, & coniunctionem multarum naturarum in vnum; cum in vna re, vel subiecto, multae concurrant naturae, quas distinguere esset admodum difficile, ut in homine vno, coniungitur substantia, & varia accidentia. Tertio, impeditur, quia non habet aliquam viam, vel modum distinguendi, & cognoscendi rem. Contra haec tria adhibuerunt Metaphysici per eorum scientiam remedium. Contra primum reduxerunt omnem multitudinem naturarum ad decem, ut nulla sit res finita, cuius natura sub vna ex his decem non comprehendatur. Contra secundum, istas decem naturas ita distinxerunt, ut earum in rebus permixtio intellectum non confunderet. Contra tertium, proprietates, & signa quaedam ipsarum inuenierunt, per quae distinguerentur. Ex quibus non erit difficile rei proprietate naturam inuenire, quamuis non in particulari statim. Haec omnia Metaphysica sunt. Logicus autem ex his decem naturis decem modos praedicandi desumit, fundatos in his decem modis entis, ad quos omnis modus praedicandi rei pertinet, & reliquos desumit secundarum intentionum respectus: ut quemadmodum ex cognitione Metaphysica rei naturam cognoscimus, ita ex modis his praedicandi; & alijs respectibus secundarum intentionum, primo vnumquemque; per se cognoscimus, & hinc postea singulas propositiones, & questiones consequamur, an sint Generis, an Differentiae, & qualis an Accidentis huius vel alterius; & possumus secundum varia praedicata cognoscere, & cognoscendi modos definire, diuidere, argumentari, Ac ve-

Vide Arist.
1. Topico-
rum, cap. 7.
in fine.

ro quia, ut superius dixi, non possemus hos modos cognoscere, quia aliqua facilis, & confusa rei cognitio praemitteretur, optima ratione & consilio Arist. res ipsas proposuit, non sicut Metaphysicus eas inquitens naturam, sed supponens, ut varios modos praedicandi & cognoscendi super eas res fundatos elicerem, quod ipse clare ostendit, dum definiens per praedicationem praecipue, & alijs simplicibus rationis respectibus definiuit. Semper enim substantiam per praedicationem explicat, & qualitate dicit esse, secundum quam quales esse dicimus.

Vnde alia ratione haec Metaphysici, alia Logici considerant. Et iudicio meo hoc est euidens. nam in libris Topicorum innumera loca argumentandi, sunt propositiones Metaphysicae, scilicet: Si quod minus videtur inesse, non inest, nec id, quod minus Contrariorum eadem esse disciplina; & alia multa. Haec tamen Logici considerant, non vt probet, sed vt declaret, & ex ijs modos rationum eadem & argumentorum eliciat. Cur ergo non praesupponet hae aliquam rerum facilem cognitionem; vt in numeros praedicandi modos, & alios respectus intellectus colligat? Insectur igitur Praedicatorum doctrinam esse Logicam, quantum ad modum hunc extractandi, considerando modos praedicandi, & alios respectus mentis in eis.

De vtilitate, ordine, diuisione, proportione, doctrina via, inscriptione, & auctore huius libri.

Sequitur secundum, de vtilitate. Haec vtilitas autem Praedicatorum cognitio vtilis est, & ad definitiones; quae ex Generibus, & Differentijs constant, & ad diuisiones, quae multipliciter sunt; & ad demonstrationes, quae de subiectis, per definitiones proprietates ostendunt, & ad Topicos syllogismos, qui circa problemata varia sunt: quorum aliud est problema Accidētis, aliud Proprij, aliud Generis, aliud Definitionis. Haec autem omnia ex Praedicatorum habentur.

Ordo est clarus, cum enim iste liber de simplicissimis tractet, ante alios est collocandus.

Diuisio est in tres partes: in quaedam praedicta necessaria ad ipsa Praedicatorum, quae

Quomodo hic in Categoriae & in Metaphysicae Aristidis ferat de rebus?

Concludit.

Ante.

Antepredicamenta dicuntur. & in ipsa Predicamenta. & in quorundam multis communia quae Postpredicamenta dicuntur.

Propositio. Propositio huius est, sicut partis ad totum, si ad totam Logicam comparatur.

Ordo doctrinae & via doctrinae quomodo distinguantur. Circa aliud, scilicet doctrinae viam, est consideranda, apud Auerroem ista duo maxime distingui, scilicet ordo doctrinae, & via doctrinae. Via doctrinae, est modus & genus probandi rem. Ordo doctrinae est, secundum quem in scientiis, quaedam prius, quaedam posterius traduntur: modo hic non traditur via scientifica, & demonstratiua doctrinae, cum non demonstratione agatur, sed modo quodam potius disciplinae, cum processus definitione & diuisione fiat. Modus enim esse potest, vel per demonstrationem, vel per definitionem, & diuisionem tantum, cum sola eorum explicatione, vel leuiori etiam aliqua probatione, quam ipsa sit demonstratio. Haec ergo Praedicamenta, iuxta naturae ordinem sunt collocata: modus autem est, quem diximus, non per demonstrationem, sed definiendo, diuidendo, & explicando, ac narrando singulorum propria, & quandoque facile, & breui aliqua ratione id probando.

Inscriptio. Circa inscriptionem, iste liber dicitur **Categoryarum** & **Porphyrus**, & alij interpretes **Categorya** non hic sumitur pro accusatione, quae apud Iudices, in foro fiebat, sed pro praedicatione, ut sit sensus: Liber decem praedicamentorum. Latini conuertunt, Praedicamentorum. Praedicamentum autem aliquando sumitur pro ipso genere supremo: aliquando pro coordinatione integra multorum praedicatorum, ab vltima Specie vsque ad genus supremum inelufiue: & sic est sensus, liber decem praedicamentorum, id est, decem supremorum Genarum, vel coordinationum talium.

Author. Huius auctor est **Aristoteles**, ut volunt **Themistius** & **Aer. licet Iamblicus**, ut refert **Boetius**, vel esse **Archinum**, Praedicamentorum inuentionem: Tamen hic liber **Arist.** est habendus.

De Aequiuocis, Vniuocis, & Denominatiuis. Cap. 1.

Aequiuoca dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum nomen substantiae

ratio diuersa: ut animal, & homo, & quod primum est horum enim solum nomen commune est, secundum nomen vero substantiae ratio diuersa. Si enim quis assignet quid sit eorum vtriusque quo animal est, propriam assignabit vtriusque rationem.

Vniuoca vero dicuntur, quorum & nomen commune est, & secundum nomen eadem substantiae ratio, ut animal, & homo, atque bos, communiter nomen horum vtriusque animal nuncupatur, & est ratio substantiae eadem. Si quis enim assignet vtriusque rationem, quid vtriusque est quo animal est, eandem assignabit rationem.

Denominatiua vero dicuntur, quaecumque ab aliquo differentia casu, secundum nomen habent appellationem: ut à Grammatica Grammaticus, & à sortidine sortis.

Cur de his Antepredicamentis prius egerit, & cur hoc ordine?

Totus hic liber Graecè solum in Capita quatuordecim est distributus, ac liber **Categoryarum** in scriptus; at Latini in tres diuiserunt partes, ut dictum est, in Antepredicamenta, Praedicamenta, & Postpredicamenta. Prima pars est Antepredicamentorum, quae nihil aliud sunt, quam quaedam praebula utilia, ad ipsorum praedicamentorum cognitionem: secunda pars est ipsorum Praedicamentorum: tertia quorundam, quae ipsa communiter consequuntur: & haec postpraedicamenta vocantur.

In his igitur Antepredicamentis continentur tres definitiones, duae regulae, duae diuisiones: vnde multi asserunt, Antepredicamenta esse tria, Definitionem, Diuisionem, & Regulam: alij vero, esse quinque, secundum ea, quae definiuntur, diuiduntur, & quorum regulae sunt, scilicet, vniuoca, & quiuoca, denominatiua, subiectum & praedicatum.

In hoc igitur capite tres definitiones continentur, cuius finem ut intelligamus, aduertendum est, omnia decem Praedicamenta tripliciter posse comparari, ut notat **Albertus**, tract. 5. cap. 2. Primò, ad ipsum ens, cuius membra diuidenda sunt. Secundò, vnuquodque ad sua inferiora. Tertiò primum praedicamentum ad nouem sequentia, vel nouem ad ipsum primum, quod est Substantia. Si ergo ad Ens comparantur,

2.

3.

Distributio huius libri.

Antepredicamenta quae sint?

Quid tractetur in Antepredicamentis.

Suma huius capituli.

Praedicamenta tripliciter comparari possunt.

in eo æquiuocationem quandam habent, cum ens ad decem ista genera æquiuocè se habeat, vt superius dixit Porphyrius: si verò singula ad sua inferiora comparentur, vniuocè de ijs prædicantur: cum omne vniuersale vniuocè prædicetur. Tertio, si nomen ad primum comparentur, omnia de eo denominatiuè dicuntur.

Cum igitur hæc tria in Prædicamentis contineantur, merito Aristoteles præmisit quæ æquiuoca, quæ vniuoca, quæ denominatiua dicantur. inceptit autem ab æquiuocis, quia prima comparatio ad ipsum ens, in quo æquiuocè conueniunt; est autem prima, quia ante omnia alia, ens in decem genera diuiditur, vel, vt notat Ammonius, quia sunt æquiuoca simpliciora, quàm vniuoca, cum æquiuoca solo nomine, et vniuoca re & nomine conueniant. Definiuntur autem lic:

Æquiuoca dicuntur, quorum solum nomen commune est, secundum nomen verò substantiæ ratio diuersa

Cut ab æquiuocis inceptit, ratio duplex.

1. Fundam.

Pro cuius explanatione aduerte, res significatas, & voces pariter significantes dici vniuocas, & æquiuocas mutuo ordine: voces, vt res significantes; res, vt vocibus significantes, vniuocæ, vel æquiuocæ dicuntur. Solet autem à Logicis hoc ita distinguinam voces dicuntur vniuoca vniuocantia, vel æquiuoca æquiuocantia: at res significatæ, vniuocata, vel æquiuocata: hic autem non voces, sed res vniuocæ vel æquiuocæ definiuntur.

Nota.

2. Fundam.

Aduerte præterea tria esse opus, vt aliqua secundum aliquod nomen sint æquiuoca. Primum, quod vniuocum nomen habeant: quando enim singula sua nomina varia habent, non æquiuoca, sed multiuoca dicuntur. Secundò, quod habeant diuersas definitiones: si enim illa plura, vnicam habeant definitionem, non æquiuoca dicuntur, vt de Petrus, & Paulus, non æquiuoca sunt, quia vnicam habent definitionem. Tertio, quod habeant distinctas definitiones, secundum illud nomen, id est, quatenus per illud nomen significantur: in quo monemur, esse plura habentia diuersas definitiones, quæ tamen in aliquo nomine sunt non æquiuoca: quia illas non habent, vt per tale nomen significantur, verbi gratia, homo, & leo, in hoc nomine

(animal) æquiuoca non sunt: quia licet distinctas habeant definitiones, non tamen secundum illud nomè: imò vt animal sunt, vnicam habeat definitionem. Ex quo elicitur, aliqua esse æquiuoca, respectu alicuius nominis, non autem respectu alterius: quia secundum illud nomen diuersas habent definitiones, non autem secundum hoc. V. g. canis latrabilis, & canis cæcæstis, & marinus, in hoc nomine, Canis, æquiuoca sunt, quia diuersas sub eo definitiones habent, non autem sub hoc nomine, Corpus, quia vt corpora sunt, vnicam habeat definitionem.

Hæc igitur tria æquiuocis necessaria significantur in definitione: primum in hoc, quorum nomen est commune: secundum in hoc, ratio diuersa: tertium in illo verbo, secundum nomen: hoc exemplo animalis ad hominem viuū, & pictum manifestat, vbi secundum tale nomen diuersas assignat definitiones illorum.

Æquiuoca dicuntur

Sed hic iterum ipsa verba Aristotelis, singula considerantes, paulò diligentius scrutemur. In primis dicit (æquiuoca) non æquiuocum: quia vna res non habet diuersas definitiones sub vnicò nomine, vnde nec æquiuoca dici potest. Dicitur (dicuntur) non autem sunt: quia verè in se res nec sunt vniuocæ, nec æquiuocæ, nisi secundum voces, per quas significantur, vt notat Boetius. Propterea dicitur, dicuntur. Dicitur [nomen] quod non accipitur, vt distinguitur cõtra verbū; vt notat Ammonius, sed pro quacung; dictione significatiua, quò pasto. lib. Petibet. cap. 3 dicitur.

Quorum solum nomen commune.

Dicitur [Solum] vt dicit Ammonius, ad excludendam definitionem: vt sit sensus, habent commune solum nomen, id est, nomen, non autem definitionem, commune: id est, ex æquo conuenit multis.

Substantiæ verò ratio diuersa.

Ratio, id est, definitio, vel aliqua descriptio: non enim omnia definitionem habent quod dicitur: ut scilicet, si sit descriptio aliqua, vel notio, aut manifestatio. [Substantiæ] non hic pro substantia distincta ab accidenti vsurpat, sed pro re seu essentia, vt ratio substantiæ significet rei definitionem, & hoc optimo consilio ab Arist. fuit possum.

Explicatio diligentior definitionis æquiuocorum.

fitum, aliter enim omnia æquiuoca dicentur vniuoca respectu eiusdem nominis: quia omnia habent vnam definitionem illius nominis, & vocis: quod Arist. cauens dixit, definitio substantiæ, id est rei, non nominis.

Nota.

Ratio quatuor modis sumitur.

Norat Boetius, quod ratio quadrupliciter accipitur: vno modo, pro ratione, quæ est in anima nostra, quæ est idem cum intellectus altero modo, pro ratione computationis, secundum quam dicimus, reddere rationem tertio, ratio naturæ, id est, similitudinem, quæ est inter id, quod producit, & id, a quo producit: quarto, pro eo accipitur, quod de definitione vel descriptione explicatur: sic in præsentem sumitur. Secundum nomen, additur propter tertium, quod explicauimus supra.

2.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen commune est, & secundum nomen est eadem substantiæ ratio.

Hæc de definitio ex his, quæ in præcedenti dicta sunt, est facilis: eodem enim tenore verba procedunt: sed aliqua peculiariter hic explicabimus. Primum, quare definit vniuoca pluraliter, cum constet res singulares esse vniuocas respectu suorum nominum: est enim Petrus vniuocum nomen ad vnicum Petrum, & alia similiter. Iudicio meo arbitror ita esse respondendum, hic Aristotelem vniuocationem, & prædicationem in prædicatis considerare: & ea, quæ vniuocantur vel æquiuocantur secundum aliquod prædicatum: cum autem vox singularis in prædicatione propria, uti diximus, prædicatum non sit, non hic ab Aristotele consideratur: non dubium tamē, quod talia nomina vniuoca sint cæcenda, si ad vnam significationem comparantur.

Dubium.

Solutio.

1. Dubium.

Dubitat, quia ratione nomen vniuocatis ipsis, & etiam in æquiuocatis a secerat esse commune, cum commune sit vniuociale, quod in pluribus est, & de pluribus vniuocè prædicatur: vñ nomen non est in pluribus rebus, nec nomen de æquiuocis rebus vniuocè prædicatur? Respondeo ex Ammo, & Boet. & Dexippo, commune multipliciter dicit, Primò, quod in partes diuiditur, & non totum commune manet, sed partes singulorum sunt, ut domus dicitur communis, quam multi habitant. Secundo dicitur commune, quod in par-

tes non diuiditur, sed vniuersim in multorum vsus transit: quo pacto equus dicitur communis, cuius vsus multorum est. Tertio, commune dicitur, quod vsu cuiusq; sit proprium, tamē post vsum commune manet: quo pacto theatrum dicitur commune: cum enim quis eo vtiat, illi est proprium: quando discedit, in commune remittitur. Quarto, dicitur commune, quod totum vniuocè tempore in singulis venit: quo pacto dicitur vox communis, quia vniuerso tempore in singulorum aures venit: & ita existimat Boetius, & alij, hic nomen commune dici, sed ista communitas videtur esse non penes significatas res, sed ab extrinsecis: penes eos, ad quos vox peruenit: propterea dicerem hic vocari nomen commune, quod à multis rebus significatis participatur, hæc autem participatio non alia est, quam significatio: tæ enim nomine participare, est per id significari, & representari.

Solutio.

2. Dubium.

Dubitat præterea: quid est habere rationem eandem vel diuersam? Aliqui existimant, quod habere rationem, est, quod definitio sit vna illorum, vel diuersa, secundum tale nomen, utcumque sit, vnde accidentaliter, siue substantialiter, vnde dicuntur homo & leo sunt vniuoca in hoc nomine Albus, quia participat nomen, & definitionem eandem: homo enim est albus, & leo est albus, & in quantum, Albus, vnicam habent Albi rationem.

Sed hæc est magna huius doctrinæ peruersio, quamuis Casetaus dicat, id esse Aristotele dignum, sed profectò nihil magis ab eo alienum, nullum enim accidens de substantiis secundum nomen, & rationem dicitur: ut ipse expressè dicit, e de substantiis: non ergo substantiis dicenda sunt habere rationem prædicati accidentaliter: vnde albi non vniuocè de homine dicitur: habet enim suum modum dicendi, qui modus sequitur, scilicet de nominatiue: debet autem illa participare definitionem eandem, quæ sit illis in rebus: ac propterea additur: illud verbum ratio substantiæ, illa autem definitio albi respectu illorum, nominis est, non rei, & hoc est hic considerandum: non enim loquitur de omni vniuocatione, sed de propria, secundum quam vnum prædicamentum de alio non dicitur, sed de suis inferioribus eiusdem prædicamenti.

Solutio.

Comune multis modis accipitur.

3. *Denominatiua dicuntur, quaeunque ab ali-
quo solo differentia causa, secundum nomen ha-
bent appellationem.*

1. Fundam. Explicat Aristot. quae denominatiua di-
Denomi- cantur, & vt notat Simplicius & Aug. 1. to-
natiua sūt mo, ca. 4. suam categoriarum, quodam
quodam modo sunt medijs inter aequiuoca, & v-
modo me- niuoca. Vniuoca enim nomen & rem ha-
dia inter bent eandem: aequiuoca nomen solum, nō
Aequiuoca rationem: denominatiua verò rationem
& vniuoca. non habent profus eandem, sicut vniuoca:
nec profus diuersam: sicut aequiuoca, nomen solum,
nomen autem, nec profus idem, nec profus
diuersum: sicut album & albedo, eandem
rem dicunt, sed non eodem modo: al-
terum, vt est per se alterum, vt est in subie-
cto: nomina non sunt profus idem, nec
diuersum, sed habent quandam cadentiā
& derivationem inter se, & haec dicuntur
denominatiua.

2. Fundam. Sunt igitur quatuor necessaria, ex Am-
Di nomi- monio, vt aliqua dicantur denominatiua.
natiua vt a- Primū, vt sit aliqua conuenientia rei, &
liqua ap- rationis. Secundū, vt sit etiam aliqua di-
pellentur uersitas; quorum defectu homo & huma-
quatuor nitas non dicuntur denominatiua, quia
sunt nec- sunt eadem res: nec homo, & leo: quia ad
saria. inuicem non habent conuenientiam, sci-
licet, quod leo sit aliquid hominis, vel ho-
mo aliquid leonis. Tertio, quod in nomi-
ne sit aliqua dissimilitudo. Quarto, quod
sit in nomine aliqua similitudo: quorum
defectu iustus & misericors, non sunt de-
nominatiua, quia omnino sunt diuersa
nomina: nec iustus & iustus, seu musica,
pro arte, & musica pro muliere habent
artem: quia profus sunt eadem nomina.
Sunt ergo denominatiua, quae neque om-
nino eandem rationem, nec omnino di-
uersam, nec omnino idem nomen, nec
omnino diuersam habent.

Explicatio
definitio-
nis.

Per haec explicatur definitio Aristote-
lis: illa sunt denominatiua, quae ab aliquo
habent nominis appellationem, id est, quae
sumunt nomen ab aliquo, & denominati-
onem, seu nominantur ab aliquo, à quo
casu, id est, transfiguratione aliqua vocis,
differt: quia scilicet denominatiuum &
id à quo denominatur, in nomine conue-
niunt, & aliqua nominis mutatione differt:
vt album, albedo: iustus, iustitia. Haec
magis in quibus sequenti examinabuntur.

Ex his definitionibus Aristot. aliquot Nota.
nobis vtilia colligere possumus. Primò, cū
aequiuoca, vt equiuoca, in nulla definitio-
ne communi conueniant, non habent Ge-
neris rei, tegoris rei, tiantur.
nec Species, quia haec vnicam habent
definitionem. Secundò docemur, omnia
Genera, & Species, vniuocè predicari,
quia vnam habent rationem. Tertio, om-
nia accidentia denominatiue de substan-
tia dici: nominant enim substantiam ab
aliquo accidenti, à quo casu nominis dif-
ferunt.

QVAESTIO VNICA CIRCA hoc idem CAPVT I.

Num quae ab Aristotele hic dicuntur, re-
tē sint dicta?

V Taliqua, quae difficultiora in hoc ca. Argumen-
pite videntur, nota fiant, & horum ra in contrari-
exactior habeatur cognitio, oportet rium.
vt aliquot argumenta breuiter propona-
mus, quorum solutione illa facilius con-
sequemur, Argumentum primum sit.

Nomen nō solum est vox ipsa, sed et-
iam significatio: est enim nomen vox sig-
nificatiua: sed vox aequiuocorum non ha-
bet eandem significationem, vt notum
est: ergo non est vnum nomen, sed plura:
& sic aequiuoca non habent commune
nomen, vel si vnum nomen habent, quare
non dicuntur vniuoca, id est, vnius vocis
& nominis.

Secundum contra exemplum Aristote-
lis. Homo viuus & pictus non sunt aequi-
uocè animal, sed analogicè: animal enim
ad ea non est nomen aequiuocum, sed ana-
logum: ergo exemplo falso vtitur, & dimi-
nuitur est, cum de analogis non differat.

Tertium. Praeterea aequiuoca sunt plu-
ra, & plures habent definitiones, ergo non
erant vnica definitioe definitenda.

Quartum Illa definitio denominatiuorum
vobis conuenit, non rebus, ergo
non rectum tenorem seruat Aristoteles,
cū primò res aequiuocas & vniuocas
definiat, postea transierit ad voces, ante-
cedens patet, quia denominatiua dicuntur
casu differentia, ad casu differre, nomi-
num est, nō rerum.

Nomen quodlibet circa primum argumētum Albe. Mag. tractatus huius c. 2 inquit, in nomine quolibet esse tria. Primum se habet vt materia, scilicet sonus ipse, qui ore hominis fit. Secundum est forma: & hæc est talis illius formæ configuratio, & articulatio, secundum quam variæ est vox, homo, leo, capra, quæ configurationem ab imponente ad significandum habet. Atque hæc duo inquit, sunt de natura nominis, quibus multiplicatur, nomen multiplicaretur. Tertium est ipsa significatio, & hæc non est forma nominis, sed actus secundus: id est perfectio consequens, sicut motus animalis, qui sequitur ipsum animal: non tamen est ipsius forma, & hoc multiplicato, non multiplicatur, nec variatur nomen. & per hoc respondet ad argumentum: æqui-uoca enim habent vnum nomen, cum tale nomen sit eiusdem materię & formæ.

**Ad 1. Argu-
Solutio Al-
bertii**

Cōtra Alb. Ista sententia mihi non placet, in hoc, quod asserit significationem, non esse formam nominis, sed configurationem: hoc enim videtur falsum, quod patet sic. Ablata significatione à voce, etiam manente eadem configuratione, non dicitur nomen: ergo illa non est forma. Præterea, potest esse talis configuratio in voce, & quod non sit nomen defectu significationis: vt patet in vocibus non significatiuis: ergo significatio est forma. Præterea, nomen vt nomen est, signum est: vt patet ex Arist. 1. Peri her. sed de natura signi est significare, ergo & de natura nominis, & ita existimo esse dicendum.

**Solutio
Authoris.**

Ad argumentum autem Respondeo, quod in compositis ex materia & forma, siue substantiali, siue accidentali, non est fumenda multitudo numerica pænes formam, sed pænes materiam: vt docet Arist. 1. de cælo, cap. 9. vnde licet in Petro multa, & varia accidentia sint, non plura, sed vnum ens est dicendum: ita similiter, licet multæ significationes sint: quia vnum est subiectum illarum. i. vna vox dicitur vnum nomen, non plura, & hoc est obseruandum.

**Ad Repli-
cam 1. Ar-
gum.**

Ad replicam verò, qua argumētabatur, ergo dicuntur æqui-uoca vniuoca potius, quando quidem vnum sit nomen: Dico ex Simp. in Prologo, quod non dicuntur vniuoca solum, quia vnum habeant nomen: sed quia simul, & coniuncte, & inse-

parabiliter vnum nomen habent. i. illud nomen vniuocum simul res significat: & qua ratione vnam, eadem aliam: vt homo omnes homines, nec potest cadere à significatione vnius, quin cadat, & mutetur à significatione aliorum: & hinc est quod vniuoca impositione ca omnia significat. At æqui-uoca habent quidem vnum nomen, sed non inseparabiliter. quando alia ratione vnum, alia aliud significat: & potest à significatione vnum deponi: nec tamen cadat ab alterius significatione, & inde est, quod pluribus impositionibus æqui-uoca ad significandum imponuntur: propter hanc separabilitatem dicuntur æqui-uoca, id est vocis æqualis.

Possumus autē hinc colligere res multas. Nota. Res multis modis se ueniunt, & hæc vniuoca latine, synonyma habent ad Græcè vocantur. Quædam ex opposito voces.

multas definitiones, & multa nomina habent: vt homo & leo, respectu harum duarum vocum hæc Latine diuersiuoca dici possunt, Græcè heteronyma dicuntur. Quædam tertiò multas definitiones sub vniuoca habent nomine, ista Latine æqui-uoca, Græcè homonyma, dicuntur. Quædam ex opposito vnam definitionem varijs nominibus expressam habent, vt ens, gladius, & hæc multiuoca, Græcè Polyonyma vocantur: quamuis, vt notat Simplicius, & ex Arist. in poetica probat, hæc aliquando synonyma vocantur: deinde velut in medio denominatiua, Græcè paronyma dicta, collo-cantur: quia hæc nec omnino idē, nec omnino diuersum nomen habent & definitionē.

Circa secundum argumentum distinctionem æqui-uocorum proponere oportebit: verò naturam, quia altior & obscurior est, alibi explanabimus: & quia facilius erit, si per voces, quam si per res explicetur, ipsas voces diuisimus: ac quidem diuisionem Ammonij & Bœtij sequentes eam perficiemus. Aequiuocum duplex est, quoddam à fortuna, vel, vt alij dicunt, à casu: quoddam à consilio. A fortuna est, quando vox imponitur ad plura significanda: nulla consideratione, sed casu quoddam: vt aliquis Romæ imponit filio nomen Petri: aliquis etiam in Hispania imponit idem nomen: tuue talis illa plura signi-

Nota. Res multis modis se ueniunt, & hæc vniuoca latine, synonyma habent ad Græcè vocantur. Quædam ex opposito voces.

**Heterony-
ma.**

**Homony-
ma.**

**Polyony-
ma.**

**Parony-
ma.**

Ad 2.

**Aequiuo-
catio du-
plex.
1. à fortu-
na.**

à Consi-
lio, idque
rursus du-
plex est.

ra significat, & est æquiuoca à casu Aequiuocum à consilio est, quando consideratione, & ratione quadam nomen ad plura significandum imponitur, & hoc duplex est, à consilio purè æquiuocum, & analogum: purè æquiuocum à consilio est, quòd vox plura significat non propter ordinem, aut similitudinem aliquam ipsarum rerum significatarum inter se: sed propter aliquid ex parte imponentis: vt quando aliquis imponit nomen filio suo, Caroli, propter memoriam & recordationem patris, qui tali nomine vocari sunt: tunc nomen Caroli, est æquiuocum ad patrem, & ad filium à consilio: sed purè æquiuocum: quia non significat sua significata propter ipsorum ordinem, vel similitudinem. Hoc inter alia duplex est: à memoria & à spe, pro diuersitate, scilicet eorū, quæ mouent ad imponendum nomen. Igitur à memoria est, quod modò præ diximus: à spe, quod imponitur ad plura significandum, propter aliquam boni expectationē: vt si quis puero imponat nomen Platonis, quia expectat futurum Philosophum, vel nomen Petri, quia sperat futurum diuo Petro deditum.

Analogū
quid sit:

Analogum verò est, quod plura significat propter aliquem ordinem, vel similitudinem ipsorum. & hoc maxime est considerandum: non enim omne æquiuocum à consilio, analogum est; vt multi falsò existimant, cum à memoria, & à spe sint æquiuoca à consilio, non autem analogi: illud autem analogum est, quod multa, vti diximus, propter aliquem vnius ad alterum ordinem, vel similitudinem significat. Hoc autē est triplex, à similitudine, à causa, à proportionalitate. Analogum à similitudine est, quod multa propter similitudinem vnius ad alterum, quod principaliter se habet, significat: vt homo principaliter viuum significat, & pictum propter similitudinem, quam habet ad viuū. Hoc duplex est, quoddam à forma, quoddam ab actione: forma dicitur, quando similitudo in forma consistit: vt homo, viuum, & pictum significat. Ab actione, quando similitudo in actione consistit: vt homines potentes crudeles vocantur Nones, propter similes operationes cum operationibus Neronis Regis.

Analogū
triplex.
1. Similitu-
dine.

Analogum à causa est, quod multa significat propter ordinem & dependentiam à causa.

ab vno, quod est illorum causa: quod si fuerit causa efficiens, dicitur analogum ab efficiēti: si finalis, à fine: si verò fuerit materialis, à materia. Vnde triplex est analogum à causa: primum, ab efficiēti, quod multa significat propter dependentiam ab vno, quod eorum est causa efficiens. V. g. medicans seu medicinalis dicitur de Medico curante ægrotum, similiter de portione, & cibo & emplastris, sed Medicus dicitur medicans, à quam causa efficiens: reliqua eatenus medicamenta dicuntur, quatenus ab illa causa efficiēti ordinata procedunt. Analogum à fine, est, quando multa nomen significat propter ordinem ad aliquem finem: vt sanum dicitur de animali habente sanitatem, de vna & medicina, sed de animali, tanquam de eo, in quo est sanitas: de reliquis, vt ad sanitatem ordinantur, vna, quia est signum: medicina, quia est causa illius. Analogum à materia est, quod plura significat propter ordinem ad vnum, quod est, vt subiectum illorum: vt ens significat plura, accidentia, & substantiam, sed accidentia idè dicuntur entia, quia omnia ordinantur ad substantiā, tanquam eorum subiectum.

Hoc vnum est omnibus cōmune, quod Nota, maxime est considerandum: & memorie mandandum: quod hæc analogia à causa singula significant vnam formam, quæ principaliter & intrinsecè est in vno significatorem, & ab eadem reliqua extrinsecè denominantur: id est, per eius ordinem. Verbi gratia, sanum significat vnam formam, scilicet sanitatem, & dicitur de animali, vna & medicina: sed de animali, principaliter tanquam de eo, in quo sanitas est, de reliquis, extrinsecè: nam vna non dicitur sana, quia in se habeat sanitatem, nec medicina: sed ab illa sanitate animalis, ista duo extrinsecè dicuntur sana: vnum, quia illius est signum: alterū, quia illius est causa: Similiter medicans intrinsecè, de Medico medente, de reliquis extrinsecè, & ens principaliter de substantia: & hoc vocauerunt Metaphysici, dici per prius, & posterius: de illo dicitur per prius, de quo intrinsecè: de illis per posterius, de quibus extrinsecè.

Quid Meta-
physicus sit
dici per
prius & po-
sterius.

Analo-

Analogum Analogum proportionalitatis est, quod
Propor- plura significat propter quandam signifi-
nalitatis. catorum proportionalitatem. Pro quo ad
 uerte, quod apud Arithmeticos ista duo
 uerba differunt, proportio & proportio-
 nalitas. Proportio est habitudo inter duos
 numeros equales, uel inaequales: ut habitu-
 do quatuor ad duo, nã quatuor includunt
 bis duo. Proportionalitas est habitudo
 seu potius similitudo duarum proportio-
 num, secundum quam dicimus: sicut se

Proportio
quid?
Proportio
nalitas qd?

habent quatuor ad duo, ita se habet sex ad
 tria: in utroque enim numerus maior bis
 includit minorem: propterea proportio-
 nalitas dicitur proportio proportionum, que
 inter quatuor (ut minimum) formaliter
 terminos fit, duos ex vna parte, & duos ex
 altera.

Nota. Hoc supposito, sunt aliqui termini plu-
 ra significantes propter talem proportio-
 nem: ut ridere, de prato, & homine: ridet
 enim homo, ridet & pratum, sed propter
 hanc proportionalitatem: ut enim risus se
 habet in homine, quia eius letitiam ostendit,
 ita viriditas in prato, quia eius fecunditatem
 ostendit. Huiusmodi sunt multa
 nomina, in quibus omnibus illud conside-
 randum est, hæc nomina nõ significare il-
 lam similitudinem, aut proportionalitatem:
 sed res propter talem similitudinem.

Cum igitur tot Species æquiuocorum
 sint, in definitione ista Arist. conueniunt,
 quod nomen est commune, & ratio diuer-
 sa: non tamen Arist. ea omnia d. s. lingue re-
 curauit, quia negotio præsentis id erat inu-
 tile: nos autem declarauimus sequenti om-
 nium ferè probatissimoium Interpretum
 rationem, qui suis vris hæc loco præsen-
 ti tractarunt, quia vniuersaliorem cognito-
 nem, quam prædicamentorum doctrinam,
 instituitimus.

Ad 3. Ad tertium argumentum, est solutio fa-
 cilis. Æquiuoca enim, si vnumquodque per
 se sumatur, definiiri nequeunt, scilicet Ca-
 nis, cum suis significatis per se, Homo cũ
 suis, scilicet viuo & p. d. o. per se, & alia: si
 omnia sub hac proprietate vniuersali con-
 siderentur, quod æquiuoca sunt, definiiri
 possunt, in hac enim vniocè conueniunt,
 scilicet esse æquiuoca: & sub hac definiuntur
 in præsentia.

Ad 4. Circa quartum argumentum est consi-

derandum. Primò in denominatiuis con-
 currunt aliqua ex parte rerum, aliqua ex
 parte vocum: ex parte rei, concurrunt vna
 forma, & id, quod talem formam partici-
 pat, scilicet albedo, & subiectum ipsum al-
 bedinis, scilicet corpus: ex parte verò vo-
 cum concurrunt nomen illius forme, quod
 dicitur abstractum: & nomen participantis
 talem formam, quod dicitur connota-
 tium, ut albedo, & album, iustitia & iu-
 stum.

Aduerte, quia potest esse, quòd vnicam
 formam in re, multa variè participant: ut
 à sapientia, anima dicitur sapiens, & ho-
 mo, & sermo, & operationes, que omnia
 aliquo modo sapientiam participant: nisi
 militer in nomine ab vno multa deriuan-
 tur, ut à sapientia, sapiens, sapienter, & sa-
 pientis: obliqua enim explicat variam par-
 ticipationem in re vnius forme.

2. Fundam.

His suppositis, Nota, res ipsas, id est, for-
 mam, & participantia talem formam, dici
 denominatiua, denominata: voces verò de
 nominatiua de nominatis: nec est cura-
 da admodum huius sermonis proprietates,
 dummodò res intelligitur: sic enim Logi-
 ci loquuntur. Græcè verò vocant parony-
 ma, tam res, quam nomina: sed non per se,
 sed ordine vnius ad alteri: sunt enim illæ
 res paronymæ, quæ cum vna aliam parti-
 cipat, non enim habent consimile: quia in so-
 la extremitate differunt eorum nomina.
 Similiter & nomina paronyma, quæ cum
 consimilia sint, res huiusmodi se habent
 significat.

3. Fundam.

Cum ergo & res & voces paronyma di-
 catur, sub iudice est: an in definitione res, ad
 vel nomina definiantur? ad quod videtur
 mihi esse respondendum. Primò, neutrum
 scilicet esse euident, quia vtriusque potest
 definitio adaptari: si enim vocibus adapte-
 tur, erit sic dicendum: Paronyma sunt no-
 mina, quæ ab aliquo habent nominis ap-
 pellationem, id est, ab aliquo deriuatione
 habet, scilicet vñ ab alio, a quo solo esse
 runt casu, si verò rebus adaptetur, erit hic
 sensus: Paronyma dicuntur res, quæ ab ali-
 quo, scilicet ab aliqua forma, secundum no-
 men habent appellationem: scilicet sic no-
 men, & denominationes in voce sumunt, ut
 ab ea, scilicet eius nomine solo, differant
 casu: ac si dicatur, sunt res ita sese secundum
 nomina

Responso
 ad Questio-
 nem prima.

nomen habentes, cū vna sit ab altera, quòd illarum omnia solo casu differant.

Secunda.

Dico secundò, mihi est probabilius hic non voces, sed res, vt per voces significatur, definiti. Hoc præterquam, quòd est sententia Ammonij, Boetij & aliorum consecutio ipsa verborum Aristot. id postulat, cūm dixerit: quæiuoeca dicuntur, vniuoeca dicuntur, denominatiua dicuntur, eodem tenore ac illic res definiuntur, ergo & hic. Præterea, quia dicit, (dicuntur) rerum autem est dici per voces, vocum autem dicere. Præterea, quia si voces definit, non à fortitudine fortis descendit, vt dicit Arist. sed potius à forti fortitudo: at in re fortitudo est forma, à qua fortis est.

Nota 1.
Vt aliqua dicantur paronyma duo requiruntur.

Est etiam præter hæc notandum, duo esse necessaria, vt aliqua paronyma, seu denominatiua dicantur. Alterum, quòd forma, & id, quòd formam participat, sint distincte nauig, quòd designat, vt notat Albertus in hoc, quòd dicit. Quæcunque ab aliquo: illa enim propositio inter ea distinctionem designat. Ex quo sequitur quòd nec Species, respectu generum, aut discretiarum, nec indiuidua respectu specierum denominationem habent: quia genera, & differentie sunt de substantia Specierum, & Species indiuiduorum, tam in generibus substantie, quam in generibus accidentium.

Nota 2.
Triplex est denominatiuum.

Est secundò notandum non solum ad denominationes est necessaria participatio in re, sed etiam in voce, & econtra. Vnde aliqui solent distinguere triplex denominatiuum: in re tantum, in voce tantum, in re, & voce simul: in re, quando participatio quidem est in re: non autem est in nomine, vt virtus, & ipse homo, qui eam participat, in voce tamen non est denominatio: quia in voce correspondent, virtus, & studiosus: alia sunt in voce sola, vt studiū & studiosus, non enim in re, à studio dicitur studiosus, cūm aliud studium, aliud

studium significet: studiū enim diligentiam, studiosus virtute præditum significat, alia sunt, in re, & voce, quando est participatio in re cum participatione vocis, ad modum prædictum, vt albedo, album, & hæc sunt perfecta denominatiua: seu paronyma, quæ hic Aristot. definit: alia enim secundum quid sunt.

De Diuisione eorum, que dicuntur & sunt.

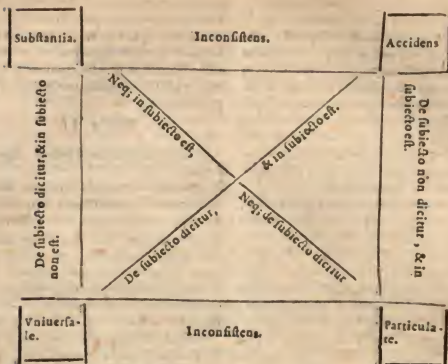
Cap. II.

Eorum que dicuntur, alia quidem secundam complexionem dicuntur, alia verò sine complexione. Ea igitur, que secundam complexionem dicuntur, sunt: vt homo curris, homo vincit: ea verò, que sine complexione dicuntur, sunt: vt homo, bos, curris, vincit.

Eorum que sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, in subiecto verò nullo sunt: vt homo de subiecto quidem dicitur, quodam homine, in subiecto verò nullo est. Alia autem in subiecto quidem sunt, de subiecto autem nullo dicuntur. In subiecto verò esse dico, quòd cūm in aliquo sit, non sicut quedam pars, impossibile est esse sine eo, in quo est: vt quedam Grammatica in subiecto quidem est in anima, de subiecto verò nullo dicitur: hoc album in subiecto quidem est corpore: omni enim color in corpore est: de subiecto autem nullo dicitur. Alia verò de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt, vt scientia, in subiecto quidem est anima, de subiecto verò dicitur, vt de Grammatica. Alia verò neque in subiecto sunt, neque de subiecto aliquo dicuntur, vt quidam homo & quidam equus: nihil enim talium neque in subiecto, est, neque de subiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem, que sunt indiuidua, & vnum numero, de subiecto nullo dicuntur in subiecto autem nihil horum aliqua prohibet esse: quedam enim Grammatica in subiecto est, at de subiecto nullo dicitur.

Com-

Complexionum consistentium & inconsistentium
descriptio.

*Eorum quæ dicuntur, alia quidem secundum
complexionem dicuntur.*

Summa
Capitis.

In hoc capite continentur duæ diuisiones, quibus, velut quodâ compendio, continentur decem sequentia prædicamēta, & ad ipsa eadem sunt præambulum quoddam necessarium, cum in his diuisionibus ex qualibus rebus, & quibus vocibus prædicamenta consent, doceamur.

Prior diu-
sio.

Est igitur prior diuisio rerum, vt per voces significantur: scilicet, quædâ sunt complexæ, quædam incplexæ, quæ etiâ potest vocibus adaptari; vt notat Ammonius.

Imò, secundum mentem Arist. magis est vocum, vt res significant: nam c. 4. subdiuidens vocibus tribuit, & ita vult Simp. & bene, licet Auerr. det rebus hæc diuisionem: nam quædam voces sunt complexæ; vt homo currit: quædam incplexæ, vt, homo, per se, & currit, per se: in quibus obseruare oportet, vt in introductione diximus, non solû vocum multitudinē, sed significatam rem. Cum enim Logicus nō voces secundum se, sed vt rerum significatione sunt scrutetur (vt bene dixit Auicē.)

nō sumit rationem complexi, aut incplexi secundum vocem solam, sed præcipuè secundum rem, vnde possit esse complexum aliquid in voce, quod Logicus iudicet incplexum: & econtrâ in voce incplexum, quod complexum sit; vt illa Genera, quæ apud Porphy. cap. de Specie, legimus: quæ incplexa sunt, licet voce complexa appareant: vt corpus animatum, substantia corporea. Consideremus igitur Aristotelis verba.

[Dicuntur] Notat Ammon. verbū hoc, Explicatio & rebus, & vocibus, & conceptibus posse verborum adaptari, quamuis diuersi modè: dicuntur **textus**.

enim res, quasi per voces significantur & manifestentur: dicuntur voces, quia profertur, & pronuntiantur: dicuntur conceptus, quasi enunciantur, & per eos propositiones metales fiant: ex quo fit, quòd ista diuisio rebus, vocibus, & conceptibus applicari possit: res enim cum complexione dicuntur, quando plures pluribus vocibus significantis manifestantur: res verò sine complexione dicuntur, quòd singulæ per se singulis vocibus vel pluribus idē

significantiſſibus ſignificantur. Voces verò vel conceptus cum cõplexione dicuntur, quando plures multa ſignificantes, & enunciuntur, & proferuntur: ſine complexione verò, quãdo vni voci & conceptui res ſignificata reſpondet. Hic autem obſerua, non eſſe complexionem aliquam in voce, & conceptu, quin aliqua cõnexio vocum, aut conceptuum compoſitio interueniat: non enim conceptus æquiuocis reſpondentes complexi ſunt, ſed abſoluè plures: nec vox æquiuoca complexa, quia non per modum alicuius compoſitionis ſignificatur: nec pariter res, cum per talem modum non ſignificantur.

Dubium.

1 Solutio.

2.

Nota.

Curtere, Vincere melius in complexorum, quã currit, vincit, exẽpla poni iuxta Ammon. Caſſatur hæc ſententia.

[Secundum complexionẽ.] Dubitabis, quare præmiſiſſi complexa, cum in complexa ſint ſimpliciora? Reſpondet Ammon. & Simplex complexa eſſe nobis nota, quia ſua nota, & quomodo ordine doctrinæ præcedant ſimplicia, hic tamen Axiſoteles horum doctrinam tradere non ſtitit, ſed ſolum quãdam diuifionem aſſignare: propterea nota præmittit. Præterea etiam, quia quando diuidimus intentione & animo ſubdiuidendi, membrum ſubdiuidendum poſteriori loco collocamus: iuxta Axiſtotelem quia in complexa rursus in poſteriori diuifione erat diuiſurus, & ſimiliter poſtea in decẽ prædicamenta.

[Currit, Vincit.] Notat Ammon. idcõ Axiſtolelem vñ eſſe verbo tertiæ perſonæ, quia verba ſecundæ, & primæ magis apparent complexa in re, quia ſuppoſitũ habent determinatiũ, ac verbum tertiæ minus, quia ſuppoſitum eſt inde terminatum. Sed verè complexa hæc etiam ſunt re, quia ſemper eſt aliquid ſignificatum cui tribuatur illa actio, propterea melius eſt dicere, curtere, vincere, quia hic ſignificatur actio ſine ſuppoſito. Hæc ſententia mihi non placet, eſt enim maximè conſiderandum nomen, vel vocem dici complexum penes rem, quam ſignificat: non penes rem, quam conſignificat: vel connotat: aliter enim omnia connotatiua eſſent complexa, cum ſignificent formam per modum in hærentis ſubiectõ: quod tamẽ eſt falſiſſimum, aliter enim non eſſent in prædicamento. Præterea, Axiſt. 1. Peti her. ca. 3. inquit, Verba ſecundum ſe dicta, nomina ſunt, & aliquid ſignificant: ſi ergo

per ſe poteſt ſumi: ergo eſt in complexum ſignificat enim vñum aliquid, quamuis connotet aliud. Hic etiam oportet notare, quamuis exemplum complexi ſit propoſitio, non ſolum propoſitiones, ſed alias etiam orationes eſſe complexas, per quas rerum diuerſitas ſignificatur, vt equus albus, homo iuſtus, quæ etiam ad prædicamenta per ſe non pertinent, ſicut nec propoſitiones.

Diuiſio II.

Eorum, quæ ſunt, alia de ſubiectõ aliquo dicuntur. z.

Hæc eſt poſterior diuiſio, quæ quadri-
membris eſt, virtute tamen continet duas diuiſio-
nes bimembres. Prior eſt: entium quædam ſunt ſubſtantia, quædam accidentia. Poſterior: entium, tam ſubſtantiarum, quam accidentium, quædam ſunt vniuerſalia, vt homo, leo, animal, color, albedo: quædam particularia, vt hic homo, hoc animal, hic color, hæc albedo.

Sub hac duplici diuifione continentur
decem Prædicamenta, tam Genera ſuprema, quã ea, quæ ſub eis ſunt: nam primũ Prædicamentũ eſt ſubſtantia, reliqua accidentia: ſimiliter in quolibet prædicamento non aliud eſt per ſe, quã vniuerſalis natura, & particularis, ſiue ſubſtantia, ſiue accidens. Axiſtoteles autem hæc ſub quadrimembri diuifione eſt complexus, ne poſteriorẽ diuifionem poſtea applicaret ſubſtantia per ſe, & accidenti per ſe, & diuifiones multiplicaret, dicendo, ſubſtantiarum alia vniuerſales, & alia particulares, & ſimiliter accidentium alia vniuerſalia, alia particularia. Diuiduntur igitur ea, quæ ſunt, in vniuerſales ſubſtantias, & particulares ſubſtantias, in vniuerſalia accidentia, & particularia accidentia.

Non tamen his nominibus diuiſiſt
Axiſt. nec hoc vitium ordine, & non ſine ratione, vt poſtea dicemus, ſubſtantiam explicat per non eſſe in ſubiectõ: accidens, per eſſe in ſubiectõ: vniuerſale per dici de ſubiectõ; particulare per non dici de ſubiectõ. Vnde copulando vt runque, ſcilicet ſubſtantiam cum vniuerſali, vel particulari, ſimiliter accidens, duplici vitium modo, ſi ſubſtantia vniuerſalis non ſit in ſubiectõ, ſed de ſubiectõ dicatur.

Nota 3.

Formalis igitur diuisio Aristotelis est Eorum, quæ sunt, quædam de subiecto dicuntur, in subiecto verò non sunt, scilicet vniuersalia substantiæ homo, animal, quædam in subiecto sunt, sed de subiecto non dicuntur, scilicet particularia accidentia, hoc album, hæc grammatica: quædam & de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt, scilicet vniuersalia accidentis, vt color, albedo: vltimò quædam nec in subiecto sunt, nec de subiecto dicuntur, scilicet particulares substantiæ, vt quidam homo, quoddam animal: & concludit, omnia indiuidua hoc vnum cõmune habere, quòd de subiecto non dicantur, quamuis eorum aliqua in subiecto sint, qualia sunt indiuidua accidentis.

Dubia quædam situ digniora circa diuisionem Aristotelis præcedentem.

1. Dubium.

Dubitatur primò, quæ qualisue est ista diuisio: Solent aliqui, & non malè respondere, sub hac diuisione duas concludi: altera essentium aliud substantia, aliud accidens, & hæc est analogi in suo analogata, secundum enim sententiam Arist. 4. Meta. cap. 2. ens est analogum ad substantiã, & accidens: altera est: entium aliud vniuersale, aliud particulare, & est diuisio per accidentia, nam rei accidit esse vniuersale per intellectum, per materiam verò fit in rebus particulare.

1. Responso.

Sed posset quis petere, ista diuisio, sic ab Aristot. expressa, quæ est: Albert. tract. 1. e. 1. respondet, esse vclut Genetis in species: sed hoc non omnino placet: Genus enim vniuocum est speciebus, ac nihil hic reperitur his membris vniuocum.

3. & optima

Ludicio meo optimè respondet Simpl. hæc non esse diuisionem, sed potius enumerationem quandam entium: si qua diuisio est, æquiuocè est potius, vel analogi, quàm alterius.

2. Dubium.

Dubitatur secundò, quare Aristot. non vsus est his nominibus; scilicet substantia, accidens, vniuersale, particulare? Respondet Simpl. id fecisse, vt magis rei naturam explicaret: explicat autem dum eo: ù tradit descriptiones: vt enim magis manifestaretur natura vniuersalis, per dici de subiecto, quàm per nomen vniuersale: ita & natura substantiæ, per nõ esse in subiecto,

& alia similiter. Crederem etiam id fuisse factum, quia talis loquendi modus, magis est propinquus ad prædicationis naturam explicandam.

Dubitatur tertio: quare substantiam vniuersalem accidenti particulari coniunxit: Existimo id esse, quia videntur inuicè contra poni substantia vniuersalis cum accidenti particulari, & accidens vniuersale cum substantia particulari, vt patet, si eorum inspicias descriptiones. Hoc idem dicit Simplicius.

Dubium 2.

Solutio.

Dubitatur quartò: quid vocat, dici de subiecto: breuiter respondetur, prædicari de subiecto, est de aliquo sibi essentialiter inferiori prædicari, seu affirmari: quo pacto species de suis indiuiduis: & Genus de speciebus: similiter & Differentiæ de suis prædicantur, & dicuntur tanquam de subiecto: similiter accidentia de suis accidentibus: at quando accidens de substantia prædicatur, non sic de subiecto dicitur: id enim dicitur in subiecto esse, vt modò declarabimus: dici ergo de subiecto in est cuiuslibet prædicatum, respectu suorum inferiorum.

Dubium 4.

Solutio.

In subiecto verò esse dico quòd cum in aliquo sit, non sicut quædam pars impossibile est esse sine eo in quo est.

His verbis Arist. explicat, & describit, quid sit esse in subiecto: quod accidentiũ est: & per hoc manifestabitur substantia, quò nõ est in subiecto: per affirmationem enim intelligitur negatio.

Tres igitur assignat condiciones eius, quod est in subiecto, seu accidentis: prima quòd est in aliquo: secunda quòd non est in aliquo, sicut pars: tertia quòd ab eo, in quo est, separari nequit.

Pro cuius declaratione oportet nosse, quot modis vnũ in alio esse contingat. Boetius secutus Aristot. 4. Physic. ca. 3. quem multi sequuntur, octò assignat modos: at quia iste numerus perfectus non est, cum Aristoteles aliquos prætermiserit, quia illorũ nondum erat tradita cognitio, vt dicit modis aliis Simplicius: plures à nobis multiplicandi quid dicuntur cum Ammonio & Simplicio. Vnde dicitur alicuiusmodi igitur modis aliquod in alio esse dici inesse. Primò, vt pars in toto: dicimus enim manus est in corpore. Secundo vt totum

Vndecim

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

M 2

in par-

- in partibus dicitur namque perfectio totius est in partibus; & : Ego in carne mea videbo Saluatorem meum. Tertio, vt Genus est in speciebus, vt animal in homine & leone. Quarto, vt species in suo genere. Quinto, vt forma in materia, anima in corpore. Sexto, res in suo fine, vtriuersus est in diuinitis totus Septimo, in mouente & efficiente, subditi sunt in manu Regis. Octauo, in loco, vt fumus in Lyceo. Nono, vt in vase, vinum in dolio. Decimo, in tempore, vt, Nunc fuit tempore diluuij. Vndecimo, vt accidens in subiecto, sicut calor inest corpori.

Et hoc definit in presentem per illas tres conditiones supra positas, scilicet est in aliquo, non vt pars, & ab eo, in quo est, separari nequit. Quam descriptionem sic aliqui interpretantur: inter quos sunt Doctores Louanienfes, & Caier. & alij, vt prima pars sit communis omnibus modis, quibus aliquid est in aliquo: secunda sit differentia ad excludendas partes tam integras, vt manus, pedes, quam essentialia, vt species & genera, differentias: tertia ad excludenda illa, quae sunt in loco, & causa mouente, & sine.

Dubatur autem contra hanc expositionem. Ac primo obijciunt: nam hoc pacto non excluditur modus, quod totum est in partibus, cum sit in aliquo, & non vt pars, & non possit a partibus separari. Praeterea secundum, non excluditur forma; anima enim est in corpore, & non est eius pars, & ab eo non potest separatim existere loquendo de brutis, quorum animae non possunt existere citra corpus? Tertio: praeterea videtur definitio competere loco, & tempori, & aere, quia nullum corpus a loco separari potest, nec a tempore, & non est pars loci, aut temporis, sed est in eis, ergo dicitur accidere: Tandem, Quarto, quia aliquod accidens videtur posse separari ab eo, in quo est: nam odor primi manet in manu ei ad mota.

Propter haec existimo illam descriptionem sic esse intelligendam, quod, esse in aliquo non sumatur ita communiter, sed pro eo, quod est esse in aliquo re vna, non omnino extra. Esse eius quo pacto albedo est in lacte, & vinum etiam est in dolio, quod quamuis in eo intrinsece non sit, cum eo

ramen coniunctum est: & similiter alia, quo supposito facile est ad argumenta respondere.

Ad primum enim dicitur cum Simp. & Soluuntur Ammon. Totum non dicitur esse in aliquo, dubia, quia non est in vna re, sed in multis, totum enim est in pluribus partibus, potius ergo dicitur esse in aliquibus. Excluditur etiam modus existendi in fine, & causa mouente, quia quae sic in eis existunt, sunt proueniens eius extrinseca: pari ratione excluditur modus existendi in tempore, vel excluditur cum loco, vt dicemus.

Ad secundum dico, per illam particulam secundam excluditur quaecumque pars integralis, seu essentialis, qualiter Genera Speciebus, & Species Individui in sunt: & ita interpretatur Albertus, tract. 1. ca. 5. mihi etiam videtur per hanc eandem particulam excludi modum, quo forma inest materiae, quia licet non sit forma materiae pars, est tamen ipsius compositi, quod cum ea per se constituit: hoc est enim discrimen inter formam respectu materiae, & accidens respectu subiecti, quod forma cum materia vnum ens facit per se, cuius est pars: accidens non cum subiecto facit vnum per se.

Ex quo non caret reprehensione Boet. qui modum existendi formae in materia coniunxit, & miscuit cum modo accidentis in subiecto, quod idem credidit Iamblichus, cuius sententia a Simplicio reprehenditur. nec omnino mihi placet Simp. qui per primam partem excludit formam, inquit, per aliquid, non intelligit Arist. nisi compositum ex materia & forma; sed hoc videtur esse clare contra eundem Aristot. qui exempla non de compositis ponit: dicit enim; haec Grammatica esse in anima, & color in corpore: propterea melius esse dicere, quod forma est in materia, vt pars non ipsius materiae, sed ipsius compositi per se: accidens non existit alicuius per se pars. Per tertiam particulam excluditur modus existendi in loco & tempore, & vna, nam separabilia sunt.

Nec argumentum tertium quicquam valet: quia licet res a loco, & tempore in communi separari non possit, potest tamen existere sine hoc loco, & sine hoc tempore, in quo erat, vt notat Boetius.

Ad quartum.

Nota.
Doctores.
Louanien.
ses.

Dubium: 1.

2.

3.

4.

Aliter explicat descriptionem.

Reprehenditur Boet.

3.

Ad quartum respondent aliqui, quod odor non separatur à pomo, sed nouus odor in manu producitur: sed hæc philosophia nõ habet fundamentũ Boet respondent ad hoc, quòd Arist. non dixit, odor nõ potest separari ab eo, in quo erat, sed ab eo in quo est: ac si dicat: non potest istud accidens esse sine isto subiecto, in quo est, vt intelligatur nunquã accidens posse esse sine subiecto aliquo, quamuis modò sit in hoc, modò in illo: at quamuis idem dicat Ammon. non mihi talis philosophia placet: nõ enim vnum, & idem accidens permeat de subiecto in subiectum: propter optime dixit Simpl. quod nunquam odor à suo subiecto separatur, sed cum partib. subtilibus substantiæ exhalatur, & defertur, cuius signum est, quod cernamus pomum marcescere, & rugas contrahere ex contræctione. sed de hoc alias.

Nota 1.

Ex quibus sequitur accidens esse in aliquo, id est, alicui substantiæ inexistere, nõ sicut partem illius, nec integrantem, nec essentialem, nec posse à subiecto separatũ per se esse. Hoc intellige naturaliter, nam supranaturaliter manet accidens sine subiecto in venerando Altaris Sacramento.

Nota 2.

Sequitur & aliud esse subiectũ in quo, aliud subiectum de quo: subiectũ de quo est quodcunque interius respectu sui superioris, scilicet indiuiduũ speciei, & species generis, tam in substantijs, quã accidentibus: subiectum in quo, est sola substantia respectu accidentium: vn de accidentia habent substantiã pro subiecto in quo, sua inferiora pro subiecto de quo: vocat autem subiectum de quo, subiectum prædicationis: subiectum verò in quo, subiectum in hæsiõnis. Ammon. vocat subiectũ ad subsistentiam, & subiectum ad prædicationem.

Nota 3.

Hic vnum aduerte quod non dicitur, accidens nõ posse esse sine subiecto, quia non possit à substantia separari. Potest enim separari, sunt enim multa accidentia separabilia: vt diximus, sed eũ separantur, eorumpntur: hic autem dicimus quòd sine subiecto non potest accidens per se separatum existere, sicut vinum à dolo, & corpus à loco isto, & tempore, separatum existit.

Regula in prædicatis essentialibus.

Cap. III.

Quando alterum de altero prædicatur, vt de subiecto, quacunque de eo, quod prædicatur, dicitur, omnia etiam de subiecto dicitur, vt homo, de homine quodã prædicatur, animal verò de homine, ergo & de quodam homine animal prædicabitur: quidam enim homo, & homo est, & animal.

Dinosaurum generum & non subalternatum posteriorum diuersæ sunt specie differentia: vt animalis, & scientia: animalium enim differentia sunt gressibiles, bipes, & volatile, & aquatile: scientia verò nulla earum est: nec que enim ientia à scientia differit, in eo, quod bipes est. Subalternorum verò generum nihil prohibet eisdem esse differentias: superiora enim de ijs, que sub ipsi sunt generibus prædicantur: quare quocunque differentia prædicati fuerint, totidem & subiecti erunt.

In hoc capite continentur duæ Regule Summa capite maximè viles ad singula prædicamenta ordinanda in se: in quolibet enim prædicamento duo præcipue sunt. Alterum est series quædam prædicatorum substantia- lium, à summo genere, per genera intermedia descendendo, vsque ad indiuidua, quæ communiter dicitur recta linea prædicamentalis: & Ammon. profunditatem prædicamenti vocat; per proportionem ad profunditatem corporum, qualis est ista series, substantia, corpus, viuens: animal, homo, quidam homo. Alterum, sunt differentia opposita, per quas & genera superiora diuiduntur, & species constituuntur; & hæc dicuntur latera prædicamenti, quam Ammon. vocat latitudinem, eadẽ proportionem ad corpus, sicut corporeum, incorporeum, animatum, inanimatum, & reliqua, quarum quædam faciunt vnum ordinem, quædam alium oppositum. Hæc igitur, quæ isto capite continentur, his duobus describunt.

Est prior regula maximè pro recta linea, Vt prius. Quando aliquod prædicatum de aliquo subiecto dicitur, tanquam de subiecto, quicquid de prædicato dicitur, etiam de subiecto dicitur: vt si homo de quodã homine dicitur, vt de subiecto, & animal de homine; & animal de quodã homine dicitur.

M. 3. Hæc

Huius Regulae per Albertū expositio.

Hæc regula ita est vera, vt varijs expositionibus, & singulis quidem in se veris locum dederit. *Abstr. c. 1.* huius ca. 6 extendit regulam hanc in hunc sensum. Quādo aliquid prædicatur de aliquo, prædicatio ne alicuius quinq; prædicabiliū; quidquid de prædicato in quid prædicatur, prædicabitur & de subiecto; vocat enim prædicari de aliquo, vt de subiecto, prædicari prædicatione alicuius prædicabilis: vnde valet: homo est animal; & animal est corpus, ergo homo est corpus similiter: Petrus est homo, homo est animal, etiam Petrus est animal: homo est rationalis, rationale est particeps intellectus: homo etiā est particeps intellectus: nix est alba, album est coloratum: ergo nix est colorata. denique, quicquid in quid de tali prædicato dicitur, etiam de subiecto dicitur: sed dicit Ammonius, nō esse in vniuersum hoc verum, homo enim est albus, & album est color, non tamen homo est color. Hęc sententia non fuit solius Alberti. est enī Andronici, & aliorum, vt refert Simplicius.

Expositio Aueic. & Algaze.

Aueic. & Algaze, magis extendunt regulam, dum asserunt etiam valere in negatione alicuius prædicato, quando illud est contrariū prædicato: vt homo est animal, & animal non est insensibile, ergo homo non est insensibilis: homo est albus, album non est nigrum, ergo homo non est niger.

Burlei.

Burleus adhuc latius extendit, etiam ad prædicata accidentalialia; vt si homo est albus, & albus est musicus, homo est musicus, seruata tamen quantitate distributionis; & ne varietur suppositio dicendo: homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus.

Reliquorū.

Alij tandem restringunt maximē ad solam lineam rectam prædicamentalem, scilicet de prædicatis in quid, & hoc habet Ammon. & Simpl. & Boetius.

Authoris cum Pauli Veneto.

Ad hoc tamen dicendum est cum Pauli Venet. Possit quidem extēdi veritas regulæ ad ea, quæ dicta sunt, tamen secundum mentem Arist. in præsentī hic est sensus, vt vocet dici de subiecto, essentialiter prædicari, siue vt differentia, siue vt genus: ita vt si aliquid prædicatur de subiecto, tanquā de eius substantia, quicquid de illo prædicato secundum substantiam prædicatur, etiam de subiecti substantia sit: homo est

animal, animal est corpus, erit etiā homo corpus: similiter animal est sensibile, homo etiam sensibilis erit: ista est sententia Averro. imō iudicio meo Arist. qui e. de substantia probat differentiam de indiuiduis prædicari, quia prædicatur de Specie, & allegat hanc regulam, ergo non est astringenda ad sola prædicata quidditativa.

Nec existimes, quōd hic docet aliquem modum arguendi, de primo ad vltimum, vt aliqui putant, sed est quædam regula prædicationibus prædicamentorum delectuensis.

Regula secunda, generanon subalterna a subaltermis distinguens.

Diuersorum generum, & non subalternatim positorum.

Hæc est secunda regula bimembris: pro cuius declaratione est aduertendum. Triplex plura genera dicuntur diuersa. Primum, quia sunt diuersorum prædicamentorum; vt animal, quod est de prædicamento substantiæ, & numerus, qui est de prædicamento quantitatis. Secundō, dicuntur genera diuersa, quando ad idem pertinent prædicamentum, tamen vnum est subaltero, vt animal, viues, corpus, omnia enim eiusdem prædicamenti sunt, vnumq; sub alio est, sicut scientia & habitus. Tertio, quando sub eodem sunt prædicato, & genere, tamen vnum non est sub altero, vt animal gressibile, animal volatile, vt iūque enim sub animal est, non tamen vnum sub altero: similiter potentia & figura, sūt duo genera vt iūque sub qualitate, nō tamen vnum sub altero. Ista duo posteriora vocantur hic ab Arist. genera subalternatim posita, scilicet quando vnum sub altero vel vtrumq; sub tercio collocatur, prima genera vocantur non subalternatim posita.

Est secundō aduertendum, quod supra diximus, eapite de Differentia. Differentiæ alicuius generis sunt in duplici differentiā; quædam sunt constitutiui illius, vt animalium sensibile componunt animal: quædam diuisiua, vt rationale, & irrationale sunt diuisiua animalis: inter has est vnum differentiam, quod differentiæ constitutiui generis, oēs participantur à singulis speciebus illius

1. Nota.
Genera tribus modis dicuntur diuersa.

2. Nota.
Differentiam aliam esse generis constitutiuiam, aliam diuisiuam.

lius generis: diuifuae uero nõ omnes: fed aliquæ ab vna ſpecie, aliquæ ab alia: rationalis enim ab homine, irrationale uero à bruto participatur: vnde fit, vt quando vnum genus ſub altero ponitur, inferior participat omnes differentias conſtitutiuas ſuperioris generis, non tamen omnes diuifuae: vt animal participat differentias conſtitutiuas omnes viuents, ſcilicet corporum, animatum: vnam autem diuifiuam, ſcilicet ſenſibile: viuens enim diuiditur per ſenſibile, & inſenſibile: animal autem eſt ſenſibile.

Eſt tertio aduertendum. Quando duo genera ſic ſe habent, quod vnu ſub altero non eſt, tamen vtrunq; ſub tertio, poteſt aliquando eadem differentia diuifua eſſe vtriuſq;. Verbi gratia, animal volatile & animal grefſibile ſunt duo genera huiusmodi: & tamen bipes eſt differentia grefſibilis, & etiam volatilis diuifua: non tamen hoc ſemper fit, nam angelus & corpus ſunt ſubſtantia, non tamen habent differentiam diuifiuam eandem. Hęc ſententia eſt expreſſe Ariſt. 6. Top. ca. 3. loco 41. at quando genera ſunt diuerſa primo modo, nullam differentiam nec diuifiuam, nec conſtitutiuam participant.

Ex his patet regula Ariſtot. Cuius prior pars eſt:

Diuerſorum generum non ſubalternatiu poſitorum.

ſcilicet quæ diuerſorum ſunt prædicatum.

Diuerſe ſunt ſpecie differentie.

Per quam docemur in diuerſis prædicamentis diuerſas eſſe omnes differentias, tam diuifuae, quàm conſtitutiuas, ſicut ſunt diuerſa genera, & ſpecies, vt exemplo manifeſtat: alijs enim differentijs diuiditur animal, alijs ſcientia: ſimiliter & conſtituitur.

Nota reſtitionem literæ.

Hic autem eſt notandum mendare legi [ſpecies] ſcilicet, diuerſe ſunt ſpecies, & differentia, debet enim legi, diuerſe ſunt ſpecie differentie, nam græcè in datiuo legitur, *ἑσδῆς*. Vocat autem ſpecie diuerſas differentias, ſcilicet naturæ, & formæ diuerſas. nam, vt bene dicunt Simplicius & Ammon. aliquando diuerſorum prædicamentorum ſunt eadem differentia, ſed non re, & natura, ſed ſimilitudine

quadam, & proportione. Vt enim dicimus, animalium aliud eſſe habens pedes, ita etiam dicimus instrumentum: oñ domus, alia habere pedes vt trippus, lectum: ſed iſte differentia natura ſunt diuerſe: ſimilitudinem autem & proportionem quandam habent: aliquando etiam nomine ſunt eadem: vt corpus in ſubſtantia, corpus in quantitate, ſed natura eſt diuerſa. Alij græcè legerunt *τὰ ἑσδῆς*, & ueniunt ſpecies. Sed quamuis ſententia ſit vera, tamen omnino eſt extra contextum, & omnes græci interpretantur in ablatiuo.

Posterior pars regulæ eſt:

Generum ſubalternatiu poſitorum, nihil prohibet eadem eſſe differentias.

Hęc poteſt intelligi de generibus, quorum vnum eſt ſub altero, & debet intelligi de conſtitutiuis omnibus, & aliqua diuifua, vt dixi: & iſte videtur ſenſus Ariſtot. nam hoc probat, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori: at de ſuperiori conſtitutiuæ per ſe dicuntur, & diuifuae ſub diſtinctione, ſcilicet, corpus eſt animatum vel inanimatum, vt vult Alber. dixit autem negatiuè. Nihil prohibet, iudicio meo, propterea quòd non ſemper genus ſuperius habet conſtitutiuas, quando eſt generaliffimum. Simpl. vult, quòd hęc prior pars, ſcilicet, nihil prohibet, diuerſorum generum, &c. ſit de generibus, quorum vtrunq; eſt ſub tertio, quæ aliquando habent eandem diuifiuam, ſed non ſemper, vt dixi in tertio notabili ſeu fundamento.

Quod ſequitur uero:

Sic de alijs, quorum vnum eſt ſub altero.

Hoc aſſertit, ait Simpl. propter illud verbum (nihil prohibet.) quod videtur non aſſerere ſemper differentias eſſe eadem, de conſtitutiuis uero ſemper eſt. Iſta doctrina vera eſt, ſed mihi videtur textui nõ poſſe adaptari: nam quod ſequitur, reddit cauſam precedentis, ſcilicet propterea vnum genus expoſitis ſubalternatiu habet differentias alterius, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori, quod non valet niſi de illis, quorum vnum eſt

ſub altero: dixit autem, nihil prohibet, propter cauſam assignatam ſuperius.

Incomplexorum in decem predicamentis diuisio.

Cap. IIIII.

Eorum, quae secundum nullam complexiōnem dicuntur, vnumquodque aut substantiam significat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut sicut esse, aut habere, aut agere, aut pati. Est autem substantia quidem, vt in figura dicatur, vt homo, equus quantum autem, vt bicubitum, tricubitum. Quale, vt album, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius. Vbi verò, in foro, in Lyceo. Quando autem, vt heri, superiori anno sicut verò esse, vt iacet, sedet. Habere autem, vt calceatum esse, armatum esse. Agere verò, vt secare, vrere. Pati, vt secari, vri. Singula igitur eorum, quae dicta sunt, ipsa quidem secundum se in nulla affirmatione dicuntur, vel negatione: horum autem ad se inuicem complexione affirmatio, vel negatio fit. Omnia enim affirmatio, aut negatio, videtur vel vera, vel falsa esse: eorum autem, quae secundum nullam complexiōnem dicuntur, nullum neque verum, neque falsum est, vt homo, album, currit, vincit.

Nota quid hic agat Aristoteles.

Expositio textus.

Hic Arist. incomplexa in decem genera suprema distinguit: nec mireris, quod voces diuidat & rerum exempla ponat: hic enim non absolute, & per se de vocibus agit, de rebus enim praecipue, quae per voces explicantur, est intentio, propterea voces in ordine ad res, primo diuidit, postea rerum exempla ponit.

Diuiditur ergo ens reale simplex, quod voce complexa significatur, in decem genera, quorum primum est substantia, vt homo, animal, & reliqua, quae manifesta in ipso capite sunt; horum singula probat Arist. non esse propositiones, quamuis ex eis possint fieri propositiones, quia nullum per se significat verè aut falsè, quod est proprium propositionum: qui enim dicit substantiam per se, quantitatè per se, qualitatè per se, & reliqua, nihil dicit verè aut falsum: quamuis vnum alteri componendo, vel ea, quae sunt in vnoquoque inter se coniungendo, propositiones quis possit facere.

Nota quae hic quaestio uariis capus.

Multae possent hic graues, & difficiles quaestiones moueri, scilicet: An ens vniuocum esset ad ista decem genera? an plu-

ra sint praedicamenta quam decem? quod distinctione inter se distinguantur: an res spirituales ad praedicamenta referantur? an concreta potius, quam abstracta collocentur in praedicamento? & alia huiusmodi, quae praetermitto, quia harum maiorem partem, in particulari praedicamento enarratione descuriam: alia post ipsorum traditionem distexam: reliqua, quae materiam transcendunt, in proprium locum referuabo, intertem vero aliqua de ipso ente in communi breuiter adnotabimus, quantum hoc loco satis est.

QVAESTIO I.

Quod Ens non sit genus nec vniuocum, sed analogum ad decem predicamenta, ex sententia Aristotelis.

Primum, Ens nec est genus, nec vniuocum ad decem ista genera, sed analogum. Vnde diuisio non est generis in species, nec vniuocum in vniuocata, sed analogum in analogata.

Qualis diuisio hae.

In primis ens non est genus: hoc enim docet clarè Arist. 3. Met. c. 3. tex. 10. Huius ratio est consideranda. Pro qua est notandum, quod genus habet differentias, per quas diuiditur, & determinatur: ad species: hae autem est natura generis, & differentia, quod de natura generis non est differentia: aliis vnum non contraheret alteri: semper enim contrahens est diuersum à contracto, sicut forma est alia à materia, & anima alia à corpore. Ex his est argumentum Arist. si ens esset genus, per aliquam differentiam limitaretur ad inferiora, sed nullus talis potest esse: ergo non est genus: Minor probatur, quia differentia, vt talis, differt à genere, at nihil potest esse differentia, quod non sit ens, quia ens est tam latum, vt quicquid aliquid est ens, sit. Secundo nec est ens vniuocum ad decem genera: hae est Arist. 4. Meta. c. 2. & probatur. Vniuocum dicit aliquam naturam communem multis, sed decem praedicamenta non conueniunt

Ens non est Genus ad 10. praedicamenta ex sententia Aristot.

Item non est vniuocum ad eadem.

coniunt

Aiunt, in aliqua vna natura communi, vt expresse dicitur 12 Met. cap. 4. & propterea, si conuenient in tali natura, differentijs differrent, at nullapotest esse talis differentia entis, vt diximus, ergo non vniuocè de illis prædicatur, ex quibus sequitur, decem Prædicamenta esse decem Genera, & naturas supremas, quoniam nulla natura superior conueniunt, propterea quod se ipsis differunt, & simplices naturæ, & non compositæ ex genere, & Differentia sunt; quod docet expresse Aristot. 8. Metaph. ca. 6. text. 16. & dicuntur primò diuersa, quia in nullo conueniant, vt dicit 10. Metaph. cap. 5. text. 12 conuenientia enim in ente est communitas nominis, seu conceptus formalis, non rei. Tertio, Ens est analogum ad decem ista genera: hoc est Aristot. 4. Metaph. cap. 2.

Est verò a
nalogū ad
illa genera.
Entis ana-
logia in
quo sit po-
sita.

In quo autem eius analogia consistat non est facile determinare. Est reuocandum in memoriam id, quod supra diximus, scilicet analogum à causa significare vnum intrinsece, reliqua verò extrinsece, in ordine ad illud, vt sanum dicitur animal, habens sanitatem, à qua vrina dicitur sana, quia eius est signum: medicina sana, quia ipsius est causa: ita ens ipsum per se substantiam dicit, reliqua etenus sunt entia, quatenus ad substantiam referuntur, & aliquid ipsius sunt; quantitas enim dicitur ens, quia est mensura substantiæ, qualitas, quia modus substantiæ: & reliqua similiter, quod pulchre docuit Aristot. 4. Metaph. cap. 2. in principio, cuius verba sunt: Ens multipliciter dicitur, sed totum ad vnum principium: quædam enim quoniam substantiæ entia dicuntur: quædam, quoniam passiones substantiæ: quædam, quoniam via ad substantiam, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua, aut generatiua substantiæ, hæc Aristot. & hoc est, quod dici solet: ens per prius dicitur de substantia: per posterius de accidentibus: sed an ista analogia sit causæ efficien-
tis, aut finalis, aut materialis, aut forma-
lis? non est Logici discutere, sed Meta-
physici, cuius est perfectè na-
turam entis inuesti-
gare.

Nota cuius
sit entis na-
turam inue-
stigare.

Secunda pars de Prædicamentis.

Cap. V. De Substantia.

Substantia autem est, que proprie & principiatur, & maxime dicitur, qua neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est, vt quidam homo, & quidam equus.

Secundæ autem substantiæ dicuntur species, in quibus est, que principaliter substantia dicuntur, insunt: & he quidem, & harum specierum genera, vt quidam homo in specie quidem est, in homine: genus verò speciei animal. Secundæ igitur he substantiæ dicuntur: vt est homo, at que animal.

Manifestum est autem ex eis, que dicta sunt, quod eorum, quæ de subiecto dicuntur, necesse est & nomen & rationem de subiecto prædicari: vt homo de subiecto, quodam homine, dicitur, prædicatur etiam & nomen: hominem enim de quodam homine prædicabitur, & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo est, & animal: quare & nomen & ratio de subiecto prædicabitur. Eorum verò, que in subiecto sunt, in plurimis quidem neque nomen, neque ratio prædicatur de subiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de subiecto, rationem verò impossibile est: vt album cum in subiecto sit corpore, prædicatur de subiecto: dicitur enim corpus album, ratio verò alibi nunquam de corpore prædicabitur.

Alia verò omnia aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum est ex ijs, que per singula proponuntur, vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur: nam si de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rursus, color in corpore est, ergo & in quodam corpore. Nam si non in aliquo esset singulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantijs, aut in subiectis eis sunt.

Non ergo existitibus primis substantijs, impossibile est aliquid aliorum esse.

Secundarum verò substantiarum, magis substantia est species, quam Genus: propinquior enim est primæ substantiæ. Si quis enim assignet primam substantiam quid est, euidens est & conuenientius assignabit speciem, quam genus assignans, vt hominem quendam aliquo assignans, manifestius assignabit hominem, quam animal assignans: illud enim proprius magis cuiusdam hominis, hoc autem communium: & cum quan-

dam arborem assignauerit, manifestius assignabit, assignando arborem, quam plantam. Amplius, prima substantia, id est quod alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia vel de ipsis predicantur, vel in ipsis sunt: propter hoc maxime substantie primae dicuntur. Quomodo autem primae substantie ad alia omnia se habent, sic & species ad genus se habet. subijciunt enim species generi, generatim de speciebus predicantur: species autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his species Genere magis Substantia est.

6. Ipsarum vero specierum, quaecunque non sunt genera, nihil magis alterum altero substantia est: nihil enim familiarius assignabis de quodam homine, hominem assignando, quam de quodam equo, equum. Similiter autem & in primis substantiis nihil magis alterum altero substantia est: nihil enim magis, quidam homo substantia, quem quidam bos. Merito igitur post primas substantias sola aliorum omnium species, & genera secunda substantie dicuntur. Sola enim haec eorum, quae predicantur, primam substantiam indicant: quendam enim hominem si quis assignauerit quid est, speciem quidem quam genus assignando familiarius demonstrabit: & manifestum faciet hominem assignando, quod animal: aliorum vero omnium, quidquid assignauerit quis, assignabit extraneum: velut album, aut currit, aut aliud quodcumque alium assignauerit. Quare merito haec sola aliorum secunda substantie dicuntur. Amplius, prima substantia, eo quod alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia de illis predicantur, vel in ipsis sunt, propriissima substantie dicuntur: sicut autem prima substantia ad alia omnia se habent, ita genera & species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habent: de his enim reliqua omnia predicantur: quendam enim hominem dices Grammaticum esse, ergo & hominem, & animal Grammaticum dices similiter autem & in alijs.

7. Commune autem omni substantie est, in subiecto non esse. Prima ueroque substantia nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum vero substantiarum constas quidem etiam sic, quod nulla est in subiecto: homo enim de subiecto quidem quodam homine dicitur, in subiecto vero non est, neque enim in quodam homine homo est: similiter autem & animal de subiecto quidem dicitur quodam homine: non est

autem animal in quodam homine. Amplius eorum quae in subiecto sunt, nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet predicari, rationem vero impossibile est: secundarum vero substantiarum de subiecto & ratio predicatur, & nomen, rationem enim hominis de quodam homine predicabis, & animalis similiter: quare non erit eorum, substantia, quae sunt in subiecto. Non est autem Proprium substantie hoc: sed & differentia eorum est, quae non sunt in subiecto: bipes enim & gressibile de subiecto quidem, quodam homine, dicitur, in subiecto vero non est, neque enim in homine est bipes, neque gressibile: Ratio quoque differentia de illo predicatur, de quocumque ipsa differentia dicitur: velut si gressibile de homine predicatur, & ratio gressibilis de homine predicabitur: est enim homo gressibilis.

Non conturbent autem eos substantiarum partes, quae ita sunt in toto, quasi in subiecto sint: ne forid cogamur eas non esse substantias constiteri: non enim ita ea, quae sunt in subiecto dicebantur, quasi ut partes in se invicem alii cui.

Inest autem Substantijs & Differentijs, omnia vnioced predicari. Omnia enim, quae ab his predicata sunt, aut de indiuiduis predicantur, aut de speciebus: a prima namque substantia nulla est praedicatio: de nullo enim subiecto dicitur.

Secundarum vero substantiarum species quidem de indiuiduo predicantur: Genus vero & de speciebus, & de indiuiduis: similiter autem & differentia & de speciebus, & de indiuiduis predicantur. Et rationem quoque suscipiunt prima substantie specierum & generum, & species generis: quaecumque enim de predicato dicuntur, eadem & de subiecto dicuntur.

Similiter autem rationem differentiarum suscipiunt & species, & indiuidua, vnioced autem erant, quorum & nomen commune est, & ratio eadem. Quare omnia quae a substantijs & differentijs sunt, vnioced predicantur.

Omnis autem substantia videtur hoc aliquid significare. In primis igitur substantijs indubitable, & verum est, quod hoc aliquid significant, indiuiduum enim & vnum numerus est, quod significatur. In secundis vero substantijs videtur quidem similiter appellationis figura hoc aliquid significare.

significare, quando quis dixerit hominem vel animal: nō tamen verum est, sed magis quale aliquid significant: neque enim verum est, quod substantiam est, quemadmodum prima substantia: sed de multis homo dicitur, & animal. Non autem simpliciter quale quid significat, quemadmodum album, (nihil enim aliud significat album, quam qualitatem) at species & genus circa substantiam qualitatem determinant, qualem enim quādam substantiam significant. plus autem in genere determinatū sit, quā in specie: dicens enim animal, plū complectitur, quā qui hominem.

11. Inest autem substantijs nihil illū esse contrarium Prima enim substantia quiderū contrarium, ut cuidam homini, vel cuidam animali: at verò nec homini, nec animali aliquid est contrarium. Non est autem hoc substantiæ proprium: sed etiam multorum aliorum, ut quantum ait: bicubito enim vel tricubito nihil est contrarium, at verò nec decem nec aliquid alium. Nisi fortè qui multum paucū dicat esse contrarium, vel magnum parvū: determinatorum verò quantum nullum vult esse contrarium.

12. Videtur autem substantiam non suscipere magis & minus. Dico autem non quòd substantia non est à substantia magis & minus substantia, (hoc enim dictum est, quod est) sed quòd utique substantia hoc ipsum quod est, non dicitur magis & minus: ut si est eadem substantia homo, non erit magis & minus homo, neque ipse se ipso, neque aliter altero, non enim est aliter altero magis homo: si enim est alium alterum magis & minus album: & bonum alterum altero magis & minus bonum: sed & ipsum se ipso magis & minus dicitur, ut corpus cum sit album, magis nunc album esse dicitur, quā prius: & cum calidum sit, magis et minus calidum dicitur, substantia verò non dicitur magis neque minus: nihil enim homo magis nunc homo, quā prius dicitur: neque aliorum quicquam, quocunque substantiæ sunt. Quapropter non recipit substantia magis & minus.

13. Maximè verò proprium substantiæ esse videtur, cum vnum & idem numero sit, contrarium susceptivum esse, quod in alijs quidem non habet quicquam, quod proferat tale, quocunque non sunt substantiæ: quod cum sit vnum numero, susceptibile contrarium sit: velut color qui est vnum & idem numero, non dicitur albus & ni-

ger, neque eadem alio & vna numero pravo & studiosa: similiter autem & in alijs, quocunque non sunt substantiæ. Substantia verò cum vnum & idem numero sit, susceptiva contrarium est, ut quidam homo, cum vnum & idem sit, aliquando quidem albus, aliquando sit niger, & calidus & frigidus, & pravo & studiosus, in alijs autem nullū aliquid tale videtur. Nisi quis fortissimè inestet dicent orationem & opinionem contrarium esse susceptibile eadem enim oratio vera, & falsa videtur esse, veluti si vera sit oratio, sedere quempiam, eorūque, ipsa eadem falsa erit: similiter autem & de opinione: si quis enim verum putet aliquid sedere, surgente eo, falsè putabit, eandem de ipsa opinione habent. Sed si quis & hoc suscipiat, rationem modò differi. Nam ea, que in substantijs sunt, ipsa quidem mutata susceptibilia sunt contrarium: frigidum enim ex calido factum mutatur, (alteratur enim) & nigrum ex albo, & studiosum ex pravo: similiter autem & in alijs, vnumquodque eorum mutationem suscipiens, susceptibile contrarium est. Oratio autem & opinio, ipsa quidem immobilia omnia perseverant: cum verò res movetur, contraria circa ipsa sunt: oratio namque eum, quod sedet aliquid, permanet eadem: cum verò res mota sit: aliquando quidem vera, aliquando autem falsa dicitur, similiter autem est in opinione. Quapropter saltem modò proprium substantiæ est, si secundum mutationem susceptivum susceptibile sit contrarium. Si quis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionem susceptibilia esse contrarium, non est hoc verum. Oratio namque & opinio, non è quod ipsa aliquid recipiant, contrarium susceptibilia esse dicuntur: sed è quòd circa alterum aliqua passio facta sit. nam è quòd res est, aut non est, è etiam oratio vera vel falsa esse dicitur, non è quod ipsa susceptibilis sit contrarium: simpliciter enim à nullo, neque oratio, neque opinio movetur, quapropter non erunt susceptibilia contrarium, cum nulla contrarij sit passio in eis facta. Verum substantia, è quod ipsa contraria recipiat, hoc susceptibile esse contrarium dicitur: languorem enim & sanitatem suscipit, & candorem, & nigredinem: & vnumquodque talium ipsa suscipiendo contrarium susceptibile esse dicitur. Quare proprium erit substantiæ hoc, cum vnum & idem numero sit secundum susceptivum mutationem sus-

ceptibile contrariorum esse. De substantia quidem hac dicta sint.

Cur de substantia prius egerit Aristoteles? & quid per substantiam intelligat, quotque modis sumatur?

Substantia cur primo loco explicetur?

1. Erat Aristoteles prius de substantia, quàm de alio quouis genere tradidit: est enim substantia, in qua omnia alia in sunt, atque sustentantur, tanquàm in subiecto, propterea de ea tanquàm de communium omnium subiecto oportuit primo loco tractari. Præterea, quia est prior naturæ alij, ut docet Aristoteles 7. Metaphysicæ. c. 1. substantia enim in sua natura à nullo dependet accidenti, at omnia accidentia ab ea dependunt, ab ea igitur incipit tanquàm de priori: hæc duplex ratio est Ammonij & Boetij.

Sed que sit ista substantia, de qua modo est sermo, non est facile explicare: prætermisissis igitur diuersis multorum diuisionibus substantiæ, quæ non mihi plenè videntur rem attingere, sic mihi apparet esse distinguendum.

Diuisio substantiæ. Substantia primo modo sumitur: pro essentia cuiusque rei, quecumque sit, siue eius, quæ substantia dicitur, siue accidentis: quo pacto in definitionibus superioribus vsurpabatur de vniuocis, & æquiuocis.

Secundo modo, pro eo omni, quod non est in subiecto: & hoc modo est quoddam ens distinctum contra accidens, & sic tripliciter sumitur. Vno modo pro simplici quadam substantia separata à materia, quales sunt angeli, quæ intelligentiæ dicuntur, & Deus gloriosus: & hæc substantiam ponit 12. Metaphysicæ. c. 2. Secundo, dicitur substantia ens sensibile, ita ut omnia entia sensibilia, & partes eorum dicantur substantiæ, & sic manus est substantia: & pes, & corpus animæ, forma: materia, compositum, hoc modo sumitur 3. Metaphysicæ. c. 8. in principio.

Tertio modo, strictius sumitur substantia, pro composito sensibili singulari, & ipsius prædicatis in quid, quo pacto 3. Metaphysicæ. c. 8. in fine sumitur, & sic nec pes, nec manus, nec anima, nec corpus substantia dicuntur, sed indiuidua ipsa composita, & eorum prædicata, in quid: hoc igitur mo-

Quomodo sumatur substantia.

do sumitur in præsentibus: & notum est, Aristoteles in præsentibus intelligere compositum singulare, per secundas verò substantias ipsa prædicata in quid compositorum.

Sunt ergo quatuor gradus substantiæ. 4. Gradus
Primus essentia cuiusque rei. Secundus substantia immaterialis. Tertius substantia sensibilis in communi, ut ad composita & omnes partes, & prædicata se extendit. Quartus pro composito, & prædicatis in quid ipsius sumpta substantia: sic secundum mentem Aristotelis, in primam & secundam diuiditur.

Est præterea aduertendum, quod substantia dicitur à duplici proprietate. Prior est substantiæ substantiæ accidentibus, esse subiectum in quo altera est substantia essentialis, & esse subiectum de quo. Prior est communis omni substantiæ, scilicet singulari, & speciei, & generi supremo: omnia enim hæc substantiæ accidentibus: at posterior omnibus inest, præter generalissimam: quæ nullius est subiectum de quo, cum non habeat superius vniuocum essentiale. His breuiter adnotatis, ad ipsius textus interpretationem accedamus.

Nota
Substantiæ nomen à duplici materia proprie
Transitio ad interceptam rationem textus.

Substantia autem que proprie, & principaliter, & maxime dicitur.

Diuisione posita, qua substantiam, in primam & secundam distribuit: pergit nunc Aristoteles ipsam primam describere, hoc modo: Quæ nec de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est. Prior pars denotat eius singularitatem, secunda pars eius esse, scilicet non esse accidens, sed substantiam: est enim idem, ac si dicar substantia singularis, est vltimum subiectum, de quo alia dicuntur, & in quo alia sunt.

Hic noscere oportet, quare Aristoteles primam hæc substantiam proprie, principaliter, & maxime substantiam vocauerit. Proprie potest vno modo dici, contra id, quod improprie est, & sic vsurpant multi, inter quos Albertus, tractat. 2. c. 2. ad differentiam substantiæ, quæ sumitur pro essentia cuiusque, scilicet accidentis, & substantiæ: hæc enim improprie accidens dicitur substantiam vocata: at S. Thomas opus. 48. cap. 3. sumit, & rit. bene, proprie, quasi per se, & non per aliud, nec ab illa: prima enim substantia per se substantiæ accidentibus, reliqua verò

per.

per primam: eò enim homo est albus, quia quidam homo est albus. Dicitur principaliter substantia, quia omnia accidentia per prius in sunt ei, & ipsa est quæ subsistit, secundæ verò in ea subsistunt. Dicitur maximè substantia, quia subsistat omnibus, est enim subiectum non solum accidentium, sed de quo omnia alia superiora prædicantur.

Nota 1. Oportet secùdò cognoscere ex Ammò. quod duplici ex causa negatiuè de finimus. Prior est propter maximam rei perfectionem, quæ excedit alia omnia illius generis, nec tamè ipsa in se manifesta est: quo pacto Deù describimus dicentes, nec esse leonem, nec animal, nec corpus, nec angelum, sed his aliquid præstantius. Posterior est propter imperfectionem tantam rei, quæ à cunctis in illo genere superatur: quo pacto dicitur: materia prima non est ignis, non est aqua, non est leo, non est planta, non est aliquid compositum: est enim his omnibus imperfectior substantia. Ista autem descriptio primæ substantiæ est propter perfectionem in suo genere, ipsa enim est, quæ in substandi ratione cuncta excedit.

Nota 3. Quamuis autem istæ definitiones per negationem dentur, non tamen est intelligendum, esse puras negationes, sed habere aliquid secum positionis. prima enim substantia est quædam sensibilis natura, quæ nec de subiecto dicitur: nec in subiecto aliquo est.

2. *Secundæ autem substantiæ dicuntur species.*

Describit, quæ secundæ substantiæ dicantur, easque dicit species, & genera esse harum primarî, scilicet in quibus hæ primæ substantiæ insunt. Dicit autem in quibus primæ insunt, ne decipiatur, existimantes omnes Species, & genera substantias secundas esse, non enim sunt, nisi solum illæ species, & genera, quæ de primis, tanquam de subiecto, prædicantur. Hic possit statim dubium suboriri, quomodo si prima substantia in nullo subiecto est, dicitur inesse in speciebus? Ad quod facile respondeo, quòd primæ substantiæ in superioribus insunt, non insunt, vt in subiecto: hic enim est modus existendi accidentis, qui nulli substantiæ competit, at dicitur

in esse in superioribus tanquam in quadam vniuersali forma comprehendente, & concludente multa.

Manifestum autem ex ijs, &c.

Hic Aristò ostendit qualiter secundæ substantiæ se habeant ad primas: & similiter, qualiter reliqua accidentia, quorum est subiectum: diciturq; ex his, quæ cap. 2. præcedenti dicta sunt, esse manifestum, has secundas prædicari secundum nomen & rationem de primis, cum dicantur de eis, tanquam de subiecto: at dici de subiecto, est essentialiter prædicari, quando non solum nomen rei, sed etiam de finito cõpetit subiecto: quidam enim homo est homo, & est etiam animal rationale: at accidentia nõ sic ad primam substantiam se habent, sed multa nec secundum nomen, nec secundum rationem, id est definitionem, prædicantur: aliqua verò secundum nomen prædicantur quidem, nulla tamen secundum rationem. Illa quæ nec secundum nomen, nec secundum rationem prædicantur, sunt, vt omnes serè dicunt, abstracta accidentium, quorum omnia, & definitiones de substantia non prædicantur: nec enim dices: homo est albedo, nec, homo est color segregatiuis visus.

Sed licet hoc verum sit, melius videtur cum Ammonio dicendum, illa, quæ nec secundum nomen prædicantur, esse aliqua accidentia, quibus nullum est nomen impositum ad substantiam denominandam, vt virtus est in anima, à qua non dicitur virtuosa, & huiusmodi sunt alia multa. Ea verò, quæ secundum nomen prædicantur, sunt concreta, quæ de substantia prædicari valent.

Contra hoc dubium posset occurrere. Dubium.

Non enim videtur solum nomen in accidentibus prædicari, cum etiam definitio secundum illud nomen prædicetur: dicitur enim, homo est albus, & homo est coloratus segregatiuis visus, quæ est definitio albi? Ad hoc Respon. Albet. tractat. Solutio 2. huius cap. 3. Definitio quidem concreti accidentis prædicatur de subiecto, sed non vt definitio, id est, quæ explicet naturam subiecti: hoc est autem prædicari secundum rationem de aliquo, quod definitio sit essentialis ei, de quo dicitur: at definitio albi quæ extrinsecè prædicatur de homi-

Nota 1.
Definitur
aliquid ne-
gatiuè du-
plici causa.

1.
2.

Nota 3.

Dubium.

Solutio.

ne, sicut ipsum nomen albi. Hic autem debet aduocare, accidentia & secundas substantias comparari ad primam, de qua accidentia nulla secundum rationem predicantur: nam si accidentia ad sua inferiora conferrentur, absq; dubio de eis secundum nomen & rationem tam conereta, quam abstracta predicantur: vt enim ista est essentialis: homo est animal, ita & ista: album est coloratum, & albedo est color, vt dicitur 1. Top. cap. 7.

4. *Alia verò omnia aut de subiectis dicuntur primis substantijs.*

Facta collatione secundarum substantiarum, & accidentium ad primam substantiam, quantum ad prædicationem, modo ea quantum ad dependentiam à prima substantia comparat, eorumq; dependentiam quasi æqualem ponit: scilicet, quod tam secundæ substantiæ omnes, quam accidentia à prima substantia dependent: licet cum discrimine: substantiæ eam secundæ dependent, quia de ea, vt de subiecto dicuntur accidentia, quia in ea, vt in subiecto sunt: quod manifestat: nam homo de quodam homine dicitur & animal de homine, ergo & de quodam homine: aliter enim de quodam non diceretur, cum non sit homo separatus: similiter accidens, color enim est in corpore, & in quodam corpore, ergo & de quodam corpore, ex quibus inferit. Cum ista omnia à prima dependent, sublatis primis, nihil aliorum siue secundarum substantiarum, siue accidentium remanebit.

Dubium.

Dubitatur primò. Hoc enim videtur expressè contradicere Porphyrio, cap. vltimo, vbi dicit: omnibus indiuiduis sublatis nõ aufertur species, nec ablatis speciebus omnibus, aufertur gen⁹. Et præterea, quia videtur argumentu fieri à negatione inferioris ad negationem superiorum: qui est ineptus modus argumentandi, cum superius sit prius.

Solutio.

Natura generis & speciei duob. modis potest considerari.

Respondeo cum Alberto, tract. 2. cap. 4. naturæ istæ genericæ, & specificæ, quæ sunt secundæ substantiæ, dupliciter possunt considerari: vno modo secundum eam naturæ gradum, quem dicunt: vt animal, secundum naturam sensitiuam: homo secundum naturam humanam, & reliqua. Secundo possunt considerari se-

cundum vltimam perfectionem suam, quæ est existere & habere esse extra intellectum: hæc autem existentia est singularium, vnde tales naturæ non existunt perfectæ, nisi in singularibus: secundum se enim non sunt existentes nisi per intellectum. Hinc patet responsio, corruptis singularibus istis substantiæ, quæ dicuntur primæ substantiæ, manent quidem genera & species, secundum suam peculiarem naturam, sed imperfectè, quia non sunt nisi per intellectum, & hoc dicebat Porphyrius: tamen quò ad suam perfectionem vltimam, scilicet existentiam, non manent, nulla enim illarum existet citra primam substantiam singularem.

Ad Argumentum respondet Albert bene, non esse argumentum à negatione inferioris, sed talis modus argumentandi à destructione omnium primarum substantiarum tenet, per locum à sufficienti partium enumeratione.

Secundarum verò substantiarum magis substantia est species quàm genus.

Tres substantiarum comparationes Aristot. facit: primam, inter secundas substantias, scilicet specierum cum generibus: secundam inter ipsas species equales, quarum vna non est genus: tertiam, inter primas substantias. statuit ergo, primò inter secundas, magis est substantia species, quàm genus. Hanc duplici ratione patefacit, & probat: prior sumitur ex priori significatione substantiæ, scilicet, pro prædicato in quid ipsarum primarum substantiarum, argumentu huiusmodi potest proponi. Substantia dicitur prædicatum in quid primæ, ergo, quod magis in quid prædicatur, magis erit substantia: sed species est magis quid indiuidui, quàm genus, ergo illa est magis substantia. Probat minorem: si quis enim quærat de quodam homine, quid est, distinctius respondetur per speciem, scilicet, est homo, quàm animal: & ratio est clara, quia homo dicit rationale, quod non dicit animal: & semper inferiora plura habent, quàm superiora, quia superaddunt differentias. Sed nota vnum, quòd dixit distinctius responderi per speciem, confusus per genus: vt intelligas, genus & superiora includere etiam omnia, quæ sunt in inferioribus, sed

Nota.

sed in potentia & confusè: inferiora verò distinctè, & in actu: perfectius autem est actu continere, quàm potentia: & distinctè continere, quàm confusè.

Obiectio.

Obijcies. Species non continet distinctè naturam, cum id sit minus definitionis. Dico, quòd species si ad definitionem comparatur, confusum dicitur, at si ad genus, quid distinctum est: propterea Aristoteles dicit distinctius responderi per speciem, quàm per genus. Posterior ratio est. Eò prima substantia maximè substantia dicitur, quia omnibus substat, & substantijs secundis, & accidentibus, sed post primam pluribus substat species, quàm genus, quia & substat omnibus, quibus genus & ipsi generi, ergo erit magis substantia.

Dubium.

Hic forè dubitabis, quare cum species magis sit substantia, quàm Genus, & genus inferius, quàm superius, non multiplicatur substantiæ, vt species sit secunda, genus tertia, & superius quarta, vsque ad generalissimum: Pro hoc adverte, quod ratio primæ substantiæ hæc est, quòd sit vltimum subiectum, de quo omnia alia prædicantur, & in quo omnia alia sunt: ratio verò secundæ substantiæ est, esse prædicatum in quod prima: & omnium aliorum esse subiectum, in quo, scilicet accidentium. Cum igitur hæc sit ratio substantiæ secundæ, quòd postea, magis, vel minus sit in quid, pluribus, vel paucioribus substat: cum hanc rationem non mutet, non multiplicabit substantias secundas: vt albedo, vt quatuor, albedo vt octo eiusdem speciei sunt, quia iste excessus non mutat rationem albedinis: magis enim & minus sub eadem ratione non variant speciem.

Solutio.

6. *Ipsarum verò specierum quæcumque non sunt genera &c.*

Hic fit comparatio inter ipsas species inter se, & non sumit inæquales species: nam si vna genus est, altera non; quæ genus est, minus est substantia, quàm altera. Sed conferuntur species æquales sub eodem genere, & sic dicitur, vna non est magis substantia, quàm altera: quod probat: non enim magis in quid vna species de suo individuo prædicatur, quàm altera de suo: ita enim bene responderetur per hominem, si quaeratur quid est quidam homo: quàm per equum, si quaeratur de quodam equo. Vlti-

mò comparantur primæ substantiæ inter se, eadem ratione vna non est magis substantia, quàm altera. Ex his colligitur rationem, quare secundæ substantiæ dicuntur substantiæ, non autem accidentia: Ad quod dicit, illas vocari substantias propter duo. Primò, quia dicuntur in quid de prima: Secundò, quia substat omnibus accidentibus, alia verò prædicata non sunt de natura primarum, nec substantia alijs.

Dubitatur primò. Substantia secunda, **Dubium.**

nempe species & genera, sunt priora indiuiduis: ergo dicenda erant potius substantiæ primæ, & indiuidua, secundæ Responderetur dupliciter. Primò, secundum Boetium, Quamuis illæ naturæ generis & speciem sint priora, tamen indiuidua sunt primò cognita, quia sensibus substat: propterea

Solutio.
iuxta Boetium.

primò est nomen eius substantiæ impositum: ac idè primæ substantiæ dicitur. Secundò respondet ex Alber. tract. 2. cap. 3.

2. Solutio Alberti.

quòd iste naturæ dupliciter possunt considerari: vno modo secundum se, & vt ipsorum indiuiduorum principia sunt: & sic priora sunt: altero modo, vt prædicata quædam substantialia sunt, scilicet genera, & species, & sic posteriora sunt, vniuersale enim posterius est: & cum sic in presenti considerentur, merito secundæ substantiæ dicuntur, quia superiores sunt, scilicet ab ipsis primis abstractæ.

Commune autem omni substantiæ, &c.

Hæc est posterior pars huius capituli, in qua Arist. postquam quid prima, & secunda substantia, & quo modo inter se, & ad inuicem se habeant, explicuit, quædam ipsius Substantiæ proprietates assignat, quæ locum descriptioni eiusdem habent: non enim ista generalissima aliter definiti queunt. Est igitur prima proprietates. Omni substantiæ conuenit, non esse in subiecto. Hanc dupliciter manifestat, primò in ipsis primis, & secundis indiuiduone quadam ex eorum descriptionibus. Nam prima est, quæ neque est in subiecto, nec de subiecto aliquo dicitur. Secunda, quæ dicitur de subiecto, sed non est in subiecto. Secundo probat de ipsis secundis, quia maior est in his difficultas, cum per se non existant. Ea, quæ in subiecto sunt, non prædicantur secundum rationem: at omnes secundæ substantiæ secundum

7. Prima pro
prietas sub
stantiæ.

cundum nomen, & rationem prædicantur, ergo in subiecto non sunt. Subdit, hoc non solum substantijs, sed etiam differentijs commune esse: cum enim hæc secundum nomen & rationem prædicantur, in subiecto non sunt.

1. Dubium.

Posset quis dubitare. Cum hoc sit proprium substantijs, quare vocatur commune? Respondeo cum Ammonio. Proprium duo habet: & conuenit soli, & conuenit omnibus respectu eorum, quibus omnibus competit, commune est, vt commune est omni homini esse risibilem, licet aliorum collatione sit proprium. Ita in presenti, omni substantiæ commune hoc est, sed illi proprium, quia non inest accidentibus.

2. Dubium.

Dubatur secundum. Nam videtur asserere differentias non esse substantias. dicit enim non solum hoc substantiæ proprium est, sed etiam differentijs, vbi differentiam à ratione substantiæ separare videtur? Dico breuiter ad hoc (postea enim in questione quadam circa hoc Caput, latius hoc disputabitur) quod differentia quod ad rem ipsam substantia est: quod ad modum verò, est veluti accidens, quia se habet ad modum qualitatis, vt superius diximus: genus verò & species, & prima substantia, & quod ad rem, & quod ad modum vt substantia sunt: nam genus, & species in quid prædicantur. Cum autem hic de substantia non solum quod ad rem, sed quod ad modum etiam tractetur, quia modus prædicandi simul attenditur, differentia non reputatur simpliciter substantia.

3. *Non conuertuntur autem eos substantiarum partes.*

Hæc secundum Ammonium, & Simplicium, continentur cum præcedentibus, vt sermo sit de differentijs, quæ cum partes sint, possent alicui videri non esse substantiæ: quod remouet Aristot. dicens esse substantias: quia in subiecto esse, non est esse in aliquo, vt illius partem, sed esse in aliquo, non tanquam partem: at differentia est pars specierum, propterea accidens non est. Boet. verò & Alber. hoc intelligunt de partibus integrantes, & de materia & forma, quas aliquis posset existimare non esse substantias: cum nullaeorum fuerit habitata ratio? Hoc remouet Aristoteles; dicens esse substantiam, non autem accidens; quia acci-

dens non inest tanquam pars, & vtraque est congrua expositio.

Est tamen notandum duplex discrimen inter partes has, & accidentia. Primum hæc partes componunt vnicam naturam, aut vnum totum per se, vt materia cum forma vnam facit naturam, & manus, caput, ac reliqua, vnicum faciunt totum: at accidentia nec inter se, nec cum subiecto vnicam rem, aut totum per se faciunt. Secundum, partes istæ integrantes, & nomen, & rationem, à toto, in quo sunt, accipiunt: manus enim à toto abscissa, non est simpliciter Manus, nec Caput, similiter ratio partis est, secundum quam suum excreet munus & officium. at partes extra totum suum munus non habent, ergo non habent suam rationem, & formam extra totum. Accidens verò separatum, & suum nomen & suam retinet rationem, & formam: albedo enim separata, ita est albedo, sicut ea, quæ in subiecto est.

Inest autem substantijs, & differentijs.

Hæc est secunda Proprietas substantia. Secundarum, quæ etiam differentijs competit, vt proprietas. Quæcumque secundum nomen & rationem prædicantur, vniocè prædicantur, sed secundæ substantiæ secundum nomen & rationem, similiter & differentiæ, prædicantur, ergo vniocè. Huius rationis primo loco secundum morem suum ponit minorem, posteriori verò maiorem: Hic breuiter nota, differentias non habere propriam definitionem quidditativam, cum ex genere, & differentia non componantur, ac propterea simplices conceptus dicuntur: habent tamen quandam descriptionem, per quam illarum natura explicatur, & secundum hanc de prima substantia prædicantur.

Omnis autem substantia videtur hoc aliquid significare.

Hæc est tertia Proprietas. Omnis substantia videtur hoc aliquid significare: sed non significat, nam secunda quale quidditativius significat. Est aduertendum, quod hoc aliquid, dicitur natura per se subsistens, & nullo modo in alio qualia sola esse singularia substantiæ, et edidit Arist. Plato verò, vt diximus, existimabat naturas vniuersales per se subsistere extra singularia, propterea

Nota duplex discrimen inter substantiarum partes & Accidentia.

1.
2.

9.

Differentiæ non habet propriam definitionem.

10.

Tertia proprietas. Quidnam dicatur hoc aliquid?

per ea eas hoc aliquid opinabatur. Arist. verò nō, nisi in ipsis singularibus existere, ita tamen: sūt sint eorum essentia: ob id, vt in intelligamus has naturas vniuersales non per se existere, sed in singularibus, vocat qualitates: at ne decipiamur, existimantes sic esse in singularibus, vt eorum sint accidentia, cum sint ipsorum substantia, vocat qualitates substantiales. Inde est, quod nomina primatum substantiarū, hoc aliquid significant: at nomina secundarum quale quid: dicit tamen, quod videntur significare hoc aliquid figura appellationis, id est, modo significandi nominis, q̄ cum absolutū sit, significat rem illam per modum subsistentis, cum tamen verè per se non subsistat, nisi in singularibus.

ii. *Inest autem substantiis, nihil illis esse contrarium.*

poterit considerare, quæ dicantur cōtraria tria autem necessaria sunt, vt aliter dicantur contraria. Primum, quod sub eodem sint genere: quæ enim sub diuersis generibus, vel prædicamentis sunt, non contraria, sed diuersa dicuntur. Secundum, quod sint formæ oppositæ: quædo enim alterum priuatiuum quid est, non dicuntur contraria, propter quod cæcitas, & visus cōtraria non sunt: hæc tamen deo non sufficiunt; nam homo & equus hæc duo habent, nō tamen contraria sunt. Est tertium necessarium, quod mutuò inter se pugnent, & agant circa idem subiectum, à quo vnū vicissitudine quadam aliter expellat, vt calor à manu expellit frigiditatem. Illa autem actio sic secundum ipsas formas, vel ea, ex quibus fiunt, vt calor secundum se pugnat contra frigiditatem: & albedo, & nigredo agunt per qualitates, ex quibus inter se cōtrariæ.

Ex his facile est respondere, Ignis enim & aqua secundum se, & substantiam suam non sunt contraria, sed secundum qualitates quas habet, scilicet, calorem, & frigiditatem, quibus mutuò pugnant inter se. Similiter ad secundum, quod corrumpitur non corrumpitur nisi per qualitates contrarias, ex quibus constat. Ad tertium dicitur, non quæcunq̄, etsi diuersa inter se sint, contraria dici, sed ea, quibus illa tria insunt: hæc autem reperiuntur in calido, & frigido, non autem in homine, & equo: propterea illa sunt contraria, non autem hæc. Hæc sufficient, reliqua enim sunt Physica & Metaphysica.

Videtur autem substantiis non suscipere magis & minus.

Proponit quintam Proprietatem substantiarum, omnium scilicet, non suscipere magis, aut minus: nō enim vna homo est magis homo, quàm alius, nec quàm ipsemet: sicut vnum est magis album, aut calidum, quàm aliud, aut quàm ipsummetate in alio tempore. Hanc proprietatem cum præcedenti Aristoteles non probat, quia sunt a heteris scientiæ, hic autem supponitur, vt Logicus habet aliquem esse, etum, per quem vtrunq̄ ascendat ad cognitionem substantiæ. Hæc autem proprietates etiam inest quantitati, non enim quantitas suscipit magis, vel minus: semper .n. illa

Contraria
quænam
dicantur,

Responso
ad dubium
primum.

Ad 2.

Ad 3.

Et.

Quinta
proprietates.

Quarta pro
prietates.

Hæc est quarta proprietates substantiæ, scilicet, Substantiæ, nec primæ, nec secundæ quæquam est contrarium. hoc autem non solis substantiis, sed etiã quantitatibus inest, quibus nihil est contrarium: vt enim homini, animali, Petro, nihil est cōtrariū; ita ternario, bicubito, nihil est cōtrarium.

Obiectio.

At quia posset quis obijcere, magnum & paruum sunt quantitates, tamen vnum alteri contrarium est? Resp. quamuis admitatur id, scilicet illa esse quantitates, quod reliquit tractandū in prædicamento quantitatibus, tamen hoc saltem est certum, quantitatibus determinatis nihil esse cōtrariū: vocat autem quantitates determinatas, ipsas species quantitatibus, vt est ternarius, quaternarius, linearis, corpus, quæ contraria non habent: magnum & paruum sunt indeterminata, cum modo vni speciei, modo alteri insint: similiter, quia quod magnum est, alterius collatione paruum sit: nec est certa ratio, in qua magnitudo, vel paruitas consistat.

Solutio.

Quantitas
quæ dica-
tur deter-
minata,
quæ inde-
terminata?

i. Dubium.

Dubitatur primò. Quomodo substantia nō habeat contrarium, ignis enim & aqua contraria sunt, & tamen sunt substantiæ? Præterea, omne, quod corrumpitur, à contrario corrumpitur, at substantiæ corrumpuntur: ergo à contrariis suis? Præterea, quia ita distant inter se, homo, & leo, sicut calidum & frigidum, sed hæc sunt contraria, ergo & illa.

Fundam.

Pro huius difficultatis dissolutione, o-

coniuncta sunt, suscipere magis, vel minus, & habere contrarium.

Obiectio.

Posset quis obijcere. Superius dictum est, vnam alia magis substantiam esse: quo modo dicitur, non suscipere magis, aut minus? Respondet Aristot. substantiam dupliciter posse considerari. Vno modo, vt substat, & aliorum est subiectum, & sic superius dictum fuit, suscipere magis: vna enim pluribus subijcitur, quam alia. Altero modo consideratur secundum seipsam, & naturam propriam: & sic in presenti asseritur, non suscipere magis, non enim homo, in se, animal in se magis aut minus patitur.

Solutio.

Maximè verò propriam substantiam esse videtur, cum vnus & idem numerus sit, contrario- rum esse susceptum.

Sexta & vltima proprietates.

Vltima proprietates est. Substantia vna numero, scilicet indiuidua & singularis, est susceptiva contrarium, id est, recipit in se contraria, non simul, sed modo vnū, modo alterum: vt vnus, & idē homo, modo calidus, modo frigidus, modo albus, modo niger est. Dicitur autem quod vna numero, & singularis substantia recipit contraria, nam accidens vnum genere contraria habet, vt color in communi albu continet, & nigrum: sed non vnus & idē color singularis albus est, & niger. Hæc proprietates est maximè substantiæ propria, non enim vlli accidenti competit, sed soli substantiæ. Obijcit autem contra hoc Aristoteles: nam videtur, hoc etiam posse accidenti competere, nam ista eadem propositio Petrus sedet, Petro sedente, est vera eadem, Petro surgente, est falsa: verum autem & falsum contraria sunt: similiter & opinio qua cogito Petrum sedere, modo est vera, modo falsa: Respond. Aristot. hoc discrimen: essentiam substantia recipit contraria in seipsa, & ipsa met mutatur, ex vno in aliud in seipsa at propositio, & opinio quando modo vera, modo falsa dicitur, non recipit aliquam mutationem in se, sed ab extrinseco ab eo, quod res mutatur vel sic est, aut non est, dicitur vera, aut falsa. Si quis enim existimet propositionem, in se mutari, falsum putat: vnde saltem hoc modo, scilicet per mutationem in se contraria suscipere soli inest substantiæ, & ipsius est maximè proprium.

QVAESTIO I.

De diuisione substantiæ, ac primò quæsi- ea sit diuisio Substantiæ in primam & secundam?

AEquum est, vt ea, quæ caput expnentes adnotauimus maior examine, & diligentia perpendamus. Et primò differendum occurrit de diuisione substantiæ, in primam & secundam. Deinde, quod sic genus generalissimum in prædicamento substantiæ. Tertio, de tota ipsius prædicamenti diuisione, seu coordinatione.

Hic tractandum propositio.

Igitur primò videamus, qualis sit illa Primò. diuisio substantiæ, in primam, & secundam. Qualis sit Obijcitur ergo primò contra eam. Vel est diuisio substantiæ generis in species, vel totius in partes, in res, vel æquiuoci in æquiuocata: nõ enim primam & apparet, an sit aliqua ex alijs diuisionibus modis: sed quod nulla ex supra dictis sit, In pugna probatur. Primò, non est generis in species, quia species inter se non sic se habet, quod vna sit in alia, nec, quod vna corrupta corruptatur alia: at secundæ substantiæ sunt in primis, & destructis primis destruantur secundæ: ergo non sunt species.

Secundò, nec est totius in partes: nam partes totius, vt docet Arist. 2. li. de partib. anima capit. 1. sunt in duplici differentia: quædam similes, quæ dicuntur homogeneæ, quia inter se, & cum toto sunt eiusdem rationis, & nominis: vt partes vnius ossis, quarum singule ossis sunt, & rationem ossis habet: & partes carnis: & partes aque. Aliæ sunt partes dissimilares, quæ heterogeneæ dicuntur, quæ eandem cum toto rationem & nomen non habent: vt manus, caput, pes: quæ neq; inter se, nec cum toto idem habent nomen, & rationem. Hæc igitur diuisio non est totius in partes similes, quia partes similes, vt dictum est, idem prius nomen, & rationem inter se cum toto habent: at prima substantia, & secunda diuersum nomen, & diuersam habet definitionem. Nec est in partes dissimilares: nam cum totum in partes habet diuiditur, vna non continet aliam, at prima continet secundam. Præterea totum partibus dissimilibus nomen non impertit: at prima

prima substantia & secunda, dicitur substantia: caput verò, aut manus, non dicitur animal.

Præterea, nec est æquiuoci diuisio in æquiuocata quæ Simplicius, & Porphyrius, & Boetius non diuisiōem, sed enumerationem censent esse dicendam. Probatur quod nõ sit talis: æquiuocatis nihil præter nomen est commune: at hic non solum est commune nomen, cum omnibus sit commune substantiis, non est in subiecto: ergo non est diuisio æquiuoci.

1. Opinio Ammonij.

Propter hoc multiplex argumentum, Ammon. existimat non esse aliquam diuisiōem ex prædictis, imò nullam esse diuisiōem, sed quendam ordinem enumerationis: sicut, qui numerat principia orationis, dicit: primæ sunt litteræ, secundæ syllabæ, tertie diuisiones: & sicut, qui numerat ardescibentes: iste est primus, ille est secundus: hæc est quædam enumeratio constitutorum in prædicamento substantiæ.

2. Opinio Alberti & Caietani.

Fuit secunda sententia Alberti, tract. 4. huius cap. 3. quem sequitur Caietanus. qui sustinet, diuisiōem hanc esse Analogi, in analogata. Illud enim est analogum, quod prius vni quàm alteri inest: at esse substantiam prius primæ, quæ maximè substantia est, quàm secundæ, inest.

3. Opinio Doctorum Louanensium.

Tertia sententia fuit doctorum Louanensium. Dicunt enim, diuisiōem esse accidentis in accidentia: sicut qui diceret, alburum aliud dulce, aliud frigidum, aliud amarum: ita substantiarum, id est, eorum, quæ substantiæ, & sunt subiecta, quoddam est vniuersale: scilicet secunda substantia: quoddam particulare, sicut prima substantia.

4. Opinio Burli.

Quarta sententia fuit Burli, in præsentia, hanc esse diuisiōem subiecti in accidentia: sicut animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medio colore se habens: ita natura per se, & non in alio stans, alia est vniuersalis, alia particularis: accidit enim nature, quod sit vniuersale, vel particulare.

5. Opinio Scotico-rum quorundam.

Vltima sententia est quorundam neotericorum, hanc esse diuisiōem generis in species.

Circa huius determinationem proponam aliquot fundamenta, quæ vix etiam

conclusionum esse poterunt, quibus propolisæ quæstioni facis faciemus.

Sic primum fundamentum. Triplex est substantia sensibilis, vt docetur 2 de Anima, cap. 1. & 7. Metaph. cap. 3. quædam materia, quædam forma, quædam compositiui: in animali, corpus est materia, anima forma, eorum ipsum, est compositum: similiter in alijs.

Ex hac triplex substantia, dubium est, quæ hic ab Aristot. consideretur, Boethius Græcus, quem refert Simplicius hoc capite super prima verba, existimauit hic Aristot. lem considerare compositum & materiam. Ratio eius erati quia illa descriptio primæ substantiæ non solum in diuiduo, sed etiam materiæ compositæ, hec enim nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto: forma verò, quia etiam in materia, et dicitur annumerandam inter illa quæ sunt in subiecto, velut accidentia.

At Simplicius, Porphyrius, Ammonius, Boet., & Arabes, solâ cõpositam substantiam hic inter primas, & secundas collocant, substantiam enim vtraque composita est. Quorum ratio est, quia hic agit de substantia sensibili, nota & manifesta: at materia est obscurissima, nec satis de ea cõstabat. Posset etiam secundò dici, quod hic tractat de substantia, vt subijciatur in prædicationibus, tam accidentalibus, quàm substantiæ, at ratio est composita, non enim subijciatur, nec prædicatur, secundum prædicacionem prædicamenti, nisi compositum.

Nec argumentum Boethij quicquam valet in illa enim definitione est assumendum id, quod nouum est & proprie substantiæ: sed id est compositum, & natura perfecta sensibilis, quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto. Hoc igitur compositum dupliciter sumitur, vno modo in particulari: scilicet hic homo, hæc planta, hoc animal, & talia sunt primæ substantiæ: altero modo in vniuersali, homo, planta, animal, & hæc dicuntur secundæ substantiæ.

Secundum fundamentum est. Vnicum compositum non habet, nisi vnicam formam, & materiam: habet tamen plures operationes, & proprietates comunicatas, et procedentes ab illa forma. Verbi gratia, & materiæ:

1. Fundam. Substantia sensibilis est triplex.

2. Fundam. Vnicum compositum vnicum itum habet operationes, & proprietates comunicatas, et procedentes ab illa forma.

Hic tractat de sumpto positio.

Primò. Qualis sit diuisio substantiæ, in primam & secundam? In pugnat multitudine.

homo est per se, est quantus, viuit, mouetur, augetur, nutritur, sentit, discurrit: similiter & reliqua: inter has quædam reperiuntur communissimæ, quæ non solum illi rei, sed multis in sunt: quædam minus communes: quædam adhuc minus; & tandem quædam illi soli conuenientes. Verbi gratia, esse per se, non soli homini, sed omnibus inest substantiis: viuere, augeri, non omnibus, sed plantis: sentire, non plantis, sed animalibus: at discurrere, soli homini: sed hæc adhuc omnibus indiuiduis humanis conueniunt: at quædam alix sunt, quæ huic vni soli, non alteri in sunt, ille vt conditiones indiuiduantes, de quibus superius diximus.

Philosophi cur eandem rem varijs nominibus significent?

Ex hoc patet quasdam esse rei operationes, seu proprietates, quibus cum alijs rebus communicat: quasdam, quibus ab eis differt. V. g. in hoc quod est per se esse, communicat substantiæ istæ: in inferiores cum intelligentiis: sed differt in quantitate: in hæc autem communicat homo cum lapidibus in animatis, sed differt in nutritione, & vita, in quæcum plantis conuenit: à quibus per sensum differt: in sensu cum brutis participat, sed differt per rationem.

Hoc supposito, philosophi considerantes vnicam rem tot habere operationes, varijs nominibus eam significant: quorum singula talem rem significant, vt in ea peculiaris quædam operatio inuenitur. V. g. quia homo per se stat, dictus est substantia: quia quantitatem habet, corpus: quia nutritur, viuens: quia sentit, animal: quia ratiocinatur, homo. Omnia autem hæc nomina in vno vnicam tantum naturam in eo significant, sed non eadem ratione, sed secundum diuersas operationes in eo inuentas: non quod talia nomina operationes ipsas significant, (significant enim rem ipsam, & eius substantiam,) sed sunt imposita ad significandam substantiam ex diuersis operationibus & proprietatibus, quæ in ea sunt: vt inferius dicemus.

Sed hic est summopere aduertendum: cum quædam operationes sint, quibus multa conueniant: quædam, quibus differant, alijs tamen conueniant: nomina, quæ à talibus operationibus sumuntur, etiam aliquibus conueniant, & erunt communia: alia etiam differant, & quibusdam pecu-

liaria V. g. animal dicitur omne quod sentit: rationale, quod solum discurrit: viuens, quod nutritur. Vnde omnia huiusmodi communia sunt, quia substantiam non vnus rei solius, sed multarum significant: & istæ sunt secundæ substantiæ, inter quas, quædam sunt genera, quædam species, quædam differentiæ: genera sunt illa, quæ sumuntur ab operationibus pluribus, rebus specie distinctis conuenientibus, secundum quod eis conueniunt. Differentiæ, quæ sumuntur ab operationibus, quibus quædam ab alijs differunt. Species, quæ sumuntur ab vtrisque, & his, quibus differunt; & his, quibus conueniunt: species enim genus, & differentiam continent.

Sit tertium fundamentum ex S. Thoma 3. Fundam. 1. p. q. 13. art. 8. & q. 8. art. 2. Sæpè nomina significant aliquam rem, & imponuntur ad significandum ab aliqua rei proprietate, quam non significant. Vnde aliud est, sæpè ipsam quod significant, aliud, à quo imponuntur rem, non ad significandum. V. g. lapis significat rem proprietatalem, ad quam significandam fuit impositum, ab hac proprietate, quod lædat pedem, non tamen tale nomen hæc significat proprietatem, sed rem illam, quæ substantia est: ita fit in hoc nomine substantia, significat enim quandam essentiam & naturam, quæ per se est; id est, non in subiecto: non quod nomen hoc talem significet proprietatem, sed illam naturam absolute significat, licet ab hac proprietate fuerit impositum: at quia de ista natura, sciendum se loqui non possumus, quia occulta est, per hanc proprietatem manifestamus per se esse siue substare: & dicimus substantiam esse naturam, cui hoc inest, quod per se sit, id est, non in subiecto.

Hæc autem potest dupliciter considerari. Vno modo primo intentionaliter, propter se esse: vt substantia, sit natura, quæ per se est: & tunc dicitur sumi primo intentionaliter. A tero modo, secundum intentionaliter: vt per se esse, seu subsistere, id est, quod esse subiectum: & tunc substantia dicitur secundum intentionaliter: & vtroque modo adhuc dupliciter: primo, pro natura quacunque, quæ substare, tam simpliciter, quam composita, altero modo, pro natura composita, quæ substare: vt hic sumitur apud Aristotelem.

Conclus. 1. **D**ivisio prima substantiæ est analogata. His suppositis vaica Conclusionem respondemus: Quamvis omnes illæ sententiæ veræ sint, varia consideratione, tum diuisiua membrorum diuidentium, sicut eas supra explicuimus: tamen ad mentem Arist. placet sententia Alberti: hic enim consideratur substantia, id est, natura cõposita sub his proprietatib; per se esse, quæ est primò intentionalis, & subijci, quæ secundò intentionalis: hæc autem talis, substantia per prius inest primæ, quæ per se maximè est, & maximè substar: per posterius autè secundæ substantiæ competit: & ita erit diuisio analogi in analogata.

QV AESTIO II.

Quod sit genus generalissimum in prædicamento substantiæ: & an completatur Angelos?

Dubium. **D**ubitabis, quod sit genus generalissimum in hoc prædicamento? Qui existimât Angelos esse in hoc prædicamento, ponunt substantiam pro generalissimo completentem corpoream naturam & spirituaalem.

Qui verò eos à prædicamento rejiciunt, ponunt corpus, siue substantiam compositam. Igitur aliqui purant, saltem secundum sententiam Aristotelis Intelligentias in prædicamento non poni: hic enim, ex sententia Ammonij, Simplicij, Boetij, Porphyrij, & aliquorum aliorum, solum tractat de substantia composita sensibili.

Secundò. Præterea, si essent in prædicamento: essent ex genere & differentia, cum vel tanquam prima substantia, vel tanquã secunda essent collocandæ: at secundum sententiam Arist. vt viderur, Intelligentiæ simplices sunt, & actus puri, 8. Metaph. text. 16. vnde docet Aucr. 2. corl. comment. 49. quæ habent genus & differentiam, esse composita ex materia & forma.

Tertiò. Si essent in prædicamento, subsisterent accidentibus: at secundum Arist. nulli substantia accidenti, vt ait in Metaphysicis: ergo non sunt substantiæ prædicamentales: & sic Aucr. 12. Metaphysic. comment. 23. distinguit substantiam: quædam enim habet accedens, vt sensibili: quædã ea ret accidenti, vt intellectuali.

Quartò Præterea, 2. Metaph. cap. 5. af.

signans principia prædicamenti substantiæ, tanquam principia omnium aliorum prædicamentorum: ea ponit, materiam, formam, priuationem, à quibus Intelligentiæ remotæ sunt.

Quintò. Arist. 10. Metaph. text. 26. ait: Corruptibile & incorruptibile differunt genere. Cum ergo Intelligentiæ sint incorruptibiles, viderur nullò genus eis posse esse commune cum corruptibilibus rebus.

Sextò. Eodem libro 10. text. 12. Diuersa, ait, genera sunt, quæ differunt materiâ, nec habent mutuam transmutationem, vel quorum alia prædicamenti figura.

Septimò. Arist. 9. Metaph. textu 17. Aeterna, ait, carent potentia: sed genus est quid potentiale, ergo genus non est in æternis.

At hæc sententia est falsa, & contraria vera, nempe Angelos, seu Intelligentias, in prædicamento substantiæ collocari, & eos ex genere & differentia cõpositos esse, & accidentibus subsistere, præter gloriosum Deum, qui nulli accidenti subiectus, rotius compositionis est expertus: vnde genus generalissimum erit, substantia completens corporea, & incorporea.

Hæc autem substantia, ne decipiarius, nõ est illa, quæ in primam & secundam diuiditur: sed est vnum genus inter secundas substantias. Vnde Substantia duplex iter capitur. Vno modo, pro perfecta natura: quæ subsistit per se, & subiectum est; & hæc diuiditur in primam & secundam: inter secundas est vna, quæ est genus generalissimum, quæ etiam vocatur substantia. Altero modo, pro natura perfecta per se, quæ est primum prædicabile, & principium eorum omnium, quæ tali linea continentur. Non dixi: naturam compositam, sed perfectam, vt includerem Intelligentias, quæ nõ sunt compositæ, saltem compositione Physica.

Quod autè Intelligentiæ, seu angeli, in prædicamento ponantur, asserunt. Primò D. Tho. 1. p. q. 50. art. 2. ad primum, ponens eos compositos ex genere, & differentia. Item Simplicius ad calcem Antepredicatorum. Idem Simp. ad initium prædicamenti substantiæ, soluens argumentum Plotini aduersus Arist. quod fecerunt in primo tractatu de Generibus entis, ca. 8. &

6.
7.

Conclus. Angeli in Categoria Substantiæ collocantur.

Fundam.

Probatio conclusio- nis. 1. Argum. ab authoritate.

3. Fundam. Nomina à proprietate imposita sæpe ipsam rem, non proprietatem significant.

idem Plotinus eandem tribuit sententiam Aristoteli, eisdem capitibus Item Alexander, vt refert idem Simplic. in expositione prædicamenti substantiæ. Item Themistius in initio 3. Physic.

2. Argum.

Et probatur his Aristotelis testimonijs & rationibus. Primò Arist. in 1. Physicorum, text. 13. argumētatur contra Parmenidem, qui dicebat, dari vnum tantum ens immobile, & incorruptibile, & argumētatur hoc pacto: Si est vnum, ergo est in aliquo prædicamento: quoniam omne ens est in aliquo prædicamentorū: loquitur autē de ente incorruptibili: vbi videt Simplicium, Themistiu, & Philoponū.

3. Argum.

Idem Arist. de anima ait, Quærentem quid sit anima, debere prius inquirere, in quo sit genere? concludit autem rationalem, vt videre est in text. 7. & ita in 2. de anima, text. 3. cōcludit, animam esse in prædicamento substantiæ, & tamen est incorruptibilis & spiritualis. Item, si excluderentur Intelligentiæ, maximè, quia incorruptibiles: propter illam textum Aristotelis: corruptibile & incorruptibile differūt genere. Sed hæc ratio nulla est. nam etiam quantitas secundum ipsos contrarium opinantes Auerroem, & alios, est incorruptibilis, & tamen ponitur in prædicamento huiusmodi, adtra, sol, luna, & demonia sunt in prædicamento substantiæ, vt ait Aristoteles, in 5. Metaphysic. textu 15. & septimo Metaphysicorum, textu 5. & octauo Metaphysic. text. 1. & in his omnibus locis vide Alexandrum. Item materia prima, vt videtur esse in secundo de anima, textu 2. & octauo Metaphysic. text. 3.

4. Argum.

Item idem Aristoteles aliquoties diuidit substantiam in sensibilem & insensibilem, vt in 12. Metaph. text. 5. agit autem de substantiæ prædicamento, vt videtur esse in text. 2. de qua etiam dixerat in 8. Metaphysic. textu 1. esse in hoc prædicamento substantiæ: quòd paulò antea distinxerat ab alijs: esse, inquam, quasdam substantias cōcessas ab omnibus: & manifestas, quasdam non concessas: has autem non concessas, intelligit spirituales immobiles & incorruptibiles: vt videtur est in 6. Metaphysic. text. 2. & in 7. Metaph. text. 7. & 6. & in 8. Metaph. & alijs etiam locis.

5. Argum.

Tandem in 12. Metaph. text. 5. ait substā-

tias esse tres, vnam sensibilem corruptibilem: aliam sensibilem sempiternam: aliam immobilem: de qua disputat in toto postea libro, quærens quid sit, num Mathematica entia, num formæ seu idææ, num Intelligentiæ: quas vltimas, reiecit alijs, concludit dari in text. 41. quærens deinde earum numerum vsque ad textum 49.

Rationibus etiam sic probatur, Primò. 1. Argum. à ratione.

Quia hæc est essentialis prædicatio: oibis lunæ Intelligentiæ est Intelligentiæ, & Intelligentiæ Martis, & c. ergo est prædicatio generis de specie, vel de Individuis: non est autem analogum nomen Intelligentiæ, sicut ens, quia non conuenit ratio Intelligentiæ, vt Intelligentiæ vni prius Intelligentiæ, & per illam primam alijs: sicut eas: quod conuenit primò & simpliciter substantiæ, & alijs in ordine ad substantiam: ergo si est essentialis illa prædicatio, & superioris de inferiori, & non analogi: erit generis de specie. vel speciei de individuo: si ergo suat sub genere & specie: ergo sunt in prædicamento Confirmatio: sic est in Angelis: licet enim habeant ordinem nobilitatis, non tamen causalitatis, quia non sunt inuicem causæ.

Secundò, Intelligentiæ possunt de finiri definitione essentiali: ergo constant genere & differentia: æquitate erunt in prædicamento vt de finitio. V. g. erit vnus Intellectus, hæc est Intelligentiæ talis, parā mortis in fini cæli, vel secundus, vel tertius: nam conueniunt in hoc, quòd sunt Intelligentiæ: & præterea differunt essentialiter inter se, quia vna non est altera: neq; vna æquè perfecta essentialiter atq; altera, vbi autem est cōuenientia essentialis, & differentia essentialis, ibi est genus & differentia.

Tertiò Ex operationibus colligimus rerū essentialis: vt antea dictum est ex Aristot. sed vbi videmus operationes naturales cōmunes rebus, ibi colligimus substantiā communem, quæ est principium talium operationum: vt, V. g. ex vegetatione colligimus in omnibus, quæ vegetantur substantiæ quoddam genus commune, scilicet viuens: ratione cuius, primò & per se illa operatio cōueniat, Et ius suis, cum naturales opera-

operationes rerum proprias videmus, in quibus differunt: colligimus essentialem inter eas differentiam, quae talis sit operationis causa, principium & origo. iam vero in Intelligentiis deprehendimus naturales operationes communes, videlicet intelligere, & mouere; & praeterea distinctes, videlicet tale intelligere, singularium proprium: nam haud dubie etiam secundum Arist. vna melius altera intelligit; & mouet hunc, vel illum orbem: ergo necessitudo coniunctur illis respondere substantiam genericam essentialem, & differentias essentialis. vnde istae operationes primò, & per se nascuntur. Consi. mutus idè fit, quia Accidentia Angelorum sunt vniuersa formaliter accidentibus intellectus nostris: sunt enim intellectiones, volitiones, qualitates: ergo & substantia ipsorum erit vniuersa cum substantia istorum inferiorum.

4. Quartò. Intelligentiæ habent aliquam potentiam, quia acceperunt esse à Deo, & inæquale esse, quibus, vt ait Aristor. in lib. de cælo, communicatum est esse his clarius, illis obscurius.

5. Quintò. Item non sunt omnino ens, nec perfectissimum ens: ergo habent in sua essentia entis negationem, & maiorem, & minorem, per quæ differunt etiam in acta fecit, & mouet moræ: imò hodie vno motu, & ras alio, atque alio: sed quæ habent potentiam, & actum, non sunt omnino simplicissima: ergo sunt composita; saltem ex actu & potentia essentiali: sed quæ talia sunt, collocantur sub genere: ergo, &c. sed quia hæc Logici caprum transcendunt, ista sint satis. Nunc ad argumenta contrariæ opinionis respondemus.

Ad primum: negamus Aristotelem solū tradere de substantia sensibili: imò definitiones tā primæ quàm secundæ substantiæ, & communis & propria substantiæ, conueniunt suo gradu etiā Intelligentiis.

Ad secundum: cum Arist. ait, esse actus puros & simplices, intelligit respectu compositionis physice, quia sunt separata à materia, & sine compositione materiæ, & corporis denique omnis expertes: non autem excludit compositionem Metaphysicam, ex genere & differentia: nec sequitur: sunt simplices, & puri actus, ergo caent

omni genere, & differentia. quia quantumvis sint puri, tamen non sunt purissimi, nec simplicissimi: sed alij sunt puriores alij, & simpliciores: quod manifestè asseruit Aristoteles loco illo citato lib. Cæli, cum ait, alij communicatum est esse his clarius, illis obscurius.

Ad Auerrois dictum dicimus esse falsum, si vt aiet, intelligatur: nisi velit dicere, quæ habent genus, & differentiam, esse composita ex aliquo tanquam materia, & aliquo, tanquam forma, vel illa esse composita ex materia & forma Metaphysica.

Ad tertium respondemus secundum Arist. non suscipere accidentia corruptiua, sed bene perfectiua vt cælum, lumen. Item manifestum est, nō posse Aristotelem intelligere de omni accidenti, nam suscipiunt haud dubie respectus varios ad se inuicem, & ad orbem, & ad motum, ac ad effectus suos, quos faciūt, vel in se, vt subordinatæ sūt causæ, vel in alijs: & secundū nos etiā mutatur: sed intelligit de accidentibus solum absolutis, vel de corruptiuis.

Ad quartum respondemus, Aristotelem non ibi tradere principia Intelligentiarum, nec locum ibi fuisse, vt de eis ageret, sed postea in lib. 12. Egisse autem primò, de substantiæ sensibilis principijs, quia hæc apparet maximè substantia nobis: vt ipse ait a de anima, cap. 1. vt per sensibilem posset substantiam ex motu insensibile inuestigare, vbi corporea magis substantiam vocat, quàm incorporea: & 7. Metaph. ca. 2. dum ait corpora esse manifestissimè substantias, ac merito de his primò egit, vt per se sensibilem, &c. Vide sensum Aristotelis: ac de his hætenus.

Ad quintum varæ illius loci Arist. extant expositiones, quarum singulæ satisfaciunt argumento. Igitur primò. Respondet cum D. Thoma ibidem intelligere Aristotelem genus physicū, id est, materiā, cū ait: Incorruptibile & corruptibile differunt genere, atque ita differunt genere, id est, materia. Secundo, Caietanus respondet primo capite, de analogia nominum, & dicit differre genere physico, id est, secundum esse physicū, & non absolute secundum rationem importatā à genere, id est, perfectius ibi esse genus, quā licet nō tamè nullū, ibi esse genus. Tertio, illis verbis

l. Argum.
à ratione

Ad Arg.
contrariæ
opinionis.
Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

Ad 5.

corruptibile & incorruptibile differunt generis vt videtur, hoc solum vult Aristoteles, ac si quis diceret, alterabile & inalterabile differunt genere Generabile & ingenerabile differunt genere, id est, continēt sub se diuersorum prædicamentorum, & generum diuersorum res: quia aliqua res sunt incorruptibiles in substantia, in quantitate, in qualitate, ac similiter: alique corruptibiles in substantia, qualitate, &c.

4. **Quartò**, tandem si quis rectè consideret, probabile admodum est, ibi Aristotel. per genus intelligere speciem. Hic enim erat eius scopus. Nam text. 24. & 23 proxime præcedentibus, dixerat, differentiam specificam fieri per eōrrietatem. Deinde in hoc textu 26. quærit. An corruptibile & incorruptibile faciant differentiam specificam: & dicit facere specificam, quòd sint vel essentia, vel fluant ex essentia. Quare ait: Plato errabat, quia hominem corruptibilem eiusdē speciei ponebat eū Idea, cum differant nō solum specie, sed etiam genere, homo enim est sub animali, Idea vero sub incorruptibili: atque ita solum hoc haberetur ex eo loco specie differre, ex fine & scopo, ac progressu disputationis Arist.

- Ad 6. Ad sextum respondeo, non solum velle Aristotelem illa esse diuersa genera, quæ non habent materiam communem, vel quæ non habent transmutationem: aliàs homo, & equus differret genere, quia non transmutantur: & alia, quæ habent materiam communem non differret genere, vt quantitas & qualitas, quòd est falsum: & exemplum Aristot. de ijs, quæ differunt prædicamenti figura, non idèò alatum ab eo fuit, quasi nulla alia genere differret, sed quia id erat manifestissimū, & ita id, exempli vnus solius causa, allatum fuit.

- Ad 7. Ad septimum respondeo. Carent potentia physica, & de ea ibi intelligit Aristoteles, non autem de potentia Metaphysica, qualis est generis: nam hanc habent, vt ostendimus. Erit ergo genus generalissimum prædicamenti substantia, substantia finita, completens corpoream, & incorpoream, ita vt solus Deus benedictus simplicissimus excludatur, nec cōtineatur

in prædicamento. De quo tamen nunc pauca quoque breuiter dicamus.

QVÆSTIO III.

An Deus sit in Prædicamento.

DE intelligentijs seu Angelis videmus esse in prædicamento: de Deo vero, quamuis aliqui eum in prædicamento collocent, vt Gregorius de Arimino, & alij, tamen dicendum est, non esse in prædicamento, tam secundum veritatem, quàm secundum Arist. & ita opinatur D. Tho. 1. part. q. 3. ar. 5. & 1. sententiariū, distin. 8. q. 4. art. 3. & de potentia, quæst. 6. ar. 3. Item Albert. tractat. 1. prædicamentorum, cap. 7. & pleriq; alij.

Idque his testimonijs, & rationibus breuiter probari potest. 1. Aristot. 5. Metaph. tex. 15. numerans acceptiones substantia, non ponit Deum: & 3. Physicorum tex. 3. cum distinxisset secundum Alexandrum & Themistium, duplex ens, vnum actiue est Deus, aliud actu & potentia, hoc diuisit in decem prædicamenta. Et id ratione facile ostenditur: quia Deus est quod illimitatum, at omnis species est limitata per differentiam: ergo, &c. Secundò. Item, esse est quidditatiuum Deo: ergo vel ipsum ens est genus Dei contra philosophum, 3. Metaph. tex. 10. vel nullum aliud, quia ens supereminet omnibus. Tertio. Deus est purus actus, at quicquid est sub genere, habet actum admixtum potentia: ergo Deus non est sub genere. Quarto. Item quicquid est sub genere & specie, est compositum ex genere & differentia, & expectabili & perficienter: nec simplicissimus & incompositus, nec potest perfici ab aliquo, nec habet aliquid perfectibile in sua essentia; esset enim quædam imperfectio in Deo; sed omnia, quæ habent in se, sunt infinite perfecta: imò verò sunt vna sola infinita & simplicissima perfectio: ergo non est compositus ex genere & differentia, atque de his ista iufficiant, sunt enim aliorum speculationis.

1. **Deum non esse in prædicamento.**

2. **Probatur.**

3.

4.

5.

Nota. Quæstio- nis decisio.

QVAESTIO IIII.

De diuisione seu coordinatione eorum, quae in predicamento Substantiae continentur.

NOTA.

PRO cognitione harum substantiarum, solent aliquot tabellas assignare, quibus ea, quae in hoc predicamento ponuntur, clarius perspiciantur: id etiam singulis fit predicamentis: quod etiam Logico non conueniat, cum talis rerum cognitio scientiarum sit aliarum: tamen ut ad alias scientias non profus ignatus accedat, & magis suorum cognitio rerum cognitione innote fiat, velut exempla quaedam, ea proponemus, non omnia particularetur exquirite indagantes, sed vniuersali quodam modo, reliqua proposito loco concedentes. Praemitamus ergo rerum distinctionem, postea tabellam ordinare non erit difficile.

Transit ad Tabellam fabricatione in hoc predicamento.

Diuisio re-
tu Prima.

Erit igitur prima diuisio: Substantiae finitae, quaedam est corporea, quaedam incorporea. hae diuiditur substantia perfecta, ad excludendas partes, & finita, ad excludendum gloriosum Deum, qui cum infinitus sit, nullo continetur predicamento: sed est supra omne ens; & totius entis principium. Substantia incorporea facit quoddam genus quod dicitur spirituum: sub quo sunt innumerae species Angelorum excedentium numerum specierum sensibilibum, quorum natura in particulari occulta nobis est. Substantia corporea facit aliud genus, quod dicitur corpus, scilicet compositum ex materia & forma: sub quo omnia ista inferiora sensibilia continentur. Secunda diuisio: Corporum, quaedam sunt animata, quaedam inanimata. Corpus inanimatum facit vnum genus, sub quo omnia vitae expertia continentur: ut elementa; lapides, liquores, & alia, quae dicentur. Corpus animatum constituit genus, quod dicitur, viuens, sub quo sunt omnia, quae habent animam, ut plantae, animalia

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Tertia diuisio, Viuentium, quaedam sensibilia, quaedam insensibilia: viuens sensibile facit animal, viuens insensibile plantam constituit Quarta diuisio: Plantarum, quaedam est arbor, quaedam frutex, quaedam herba, quaedam radix, arbor, ut populus, alnus,

pyrus: frutex, ut genista, myrtus, arundo; arbutum: herba, ut borrago, menta, thymus: radix, ut allium, cypripis, rapa Quinta diuisio: Animalium quoddam rationale; ut homo: quoddam irrationale, ut brutum. Sexta: Brutorum quoddam aquaticae, sub quo sunt varia piscium genera: volatilis, sub quo varia auium genera: terrenum: Septima: Terrenorum, quoddam gressibile, ut equus, leo: quoddam reptabile, sub quo variae serpentium species. Octaua: Corporis inanimati, quoddam simplex, quoddam mistum; simplex, quod ex pluribus corporibus non fit: mistum, quod ex corporibus, scilicet elementis, fit Nona: Simplicium, quaedam incorruptibilia, ut omnes caeli, & planetarum: quaedam corruptibilia, ut elementa; ignis, aqua, terra, aer: Decima: mistorum, quoddam imperfectum, quod non ex omnibus elementis fit, nec durabile est, ut nix, glacies, venti, fulgur, iris, nubes: quoddam perfectum, quod constans est. Undecima: Perfecti misti quoddam, lapis, gemma, pyropus, smaragdus, quoddam metallum, ut argentum, aurum, plumbum: quoddam est genus liquorum, ut aquae stillatae, gummi, sulphur.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Nona.

Decima.

Undecima.

Multae sunt aliae species, & genera sub his contenta, quae perscrutari esset extra modum Logicae limites excedere, propterea relinquuntur. Nec me praeterit, aliquos credidisse, caelos esse animatos, aliquos metalla inter viuicia adscrispisse, aliquos animalium, & plantarum medium assignasse, quae Graece *συσπυρα*, Latine anicipites generis dicuntur, qualium meminit Simplicius: in praesenti tamen illa sint communiter dicta, reliqua examinare, non est loci praesentis.

QVAESTIO V.

De quibusdam alijs, quae priori parte Capitis continentur, num recte ab Aristotele dicta sunt?

POSTquam ea, quae generaliter ad predicamentum hoc spectant, examinauimus: nunc de substantiae diuisione, genere eius generalissimo, & eiusdem predicamenti coordinatione, superest, ut quaedam, quae in ipso capite continentur, particularius examinemus. Est autem primum

Contra exempla quaedam primitiua substantiarum.

num argumentū. Quidam homo, quidā equus, prædicantur de multis, ergo non debuit Aristoteli hæc numerare inter primas substantias, antecedens est notum. Petrus enim est quidā homo: Paulus est quidam homo, & reliqui.

1 Fundam.

Circa hoc argumentum est primò notandum, ista quicquid partim esse idem, partim verò non: scilicet, singulare, indiuiduum, prima substantia, suppositum, persona, sunt quidem aliquo modo idem, quia omnia nomina sunt reuivus non habentis sub se aliqua inferiora, differunt tamen: nam duo priora sunt communia accidentibus, & substantiis: accidentia enim dicuntur indiuidua & singularia pariter, & substantiis, dicuntur tamen indiuidua quatenus sub se inferiora non habent in quæ diuidantur, vt hæc albedo, hic homo: singularia autem respectu vniuersalis sub quo continentur illa tria posteriora in substantiis solis inveniuntur, quamuis persona non nisi in rationali natura. Prima substantia dicitur substantia singularis, vt accidentibus substantia primò: dicitur suppositum, vt per se subsistit: dicitur persona, vt subsistit in natura aliqua intellectuali: non enim brum dicitur persona, sed Petrus, Ioannes: quod enim in alijs substantiis dicitur suppositum, hoc in rationalibus, & intellectualibus dicitur persona.

2 Fundam.

Est secundò notandum: sicut species ad genus addit differentiam, ita prima substantia addit ad speciem existentiam. Verbi gratia, homo supra animal habet in actu rationale: quidam verò homo super hominem habet existentiam: non enim existunt nisi singularia: hoc autem vel illud singulare, scilicet Petrus, Ioannes, super existentiam addunt talia accidentia, & tales proprietates.

Responsio ad argum.

Ex his respondeo ad argumentum, quòd quidam homo prædicatur de multis, sed non tanquam de subiecto: vt enim de subiecto prædicetur, debet prædicare aliquam naturam, quæ sit de essentia inferiorum, at quidam homo non prædicat naturam de indiuiduis, sed ipsam eandem indeterminatè: sicut qui dicitur, Petrus est Petrus vel Paulus: Paulus est Paulus vel Petrus: constat hoc complexum prædicatum non prædicare aliquam naturam superiorem,

sed idem indeterminatè: ita se habet quidam homo ad ea, de quibus prædicatur, est tamen prima substantia, quia de nullo subiecto dicitur, de indiuiduo vago vide Cætanum cap de specie, & Albertum, tract. 3 prædicab cap 4 tu tamen obserua hæc, quæ dicta sunt.

Est secundum argumentum, Differentia est de essentia speciei, sicut genus, similiter de essentia indiuidui, ergo debuit comparari inter secundas substantias.

Circa hoc diligenter aduertens, quòd aliquid in aliquo prædicamento quadrupliciter continetur. Primò directè, scilicet illud, quòd recta linea est, vel vt prima substantia, vel vt genus, vel vt species. Secundò indirectè, quòd etiam si secundum se in linea non constituitur, tamen assumitur cum aliquo, quòd in linea ponitur: quomodo differentia indirectè ad prædicamentum spectant: quia ad constitutionem specierum, quæ in recta linea sunt, assumuntur Tertio, aliquid pertinet ad prædicamentum reductiue, quòd licet in linea non sit, nec cum his quæ in linea sunt, assumatur, tam è est principium eorum, quæ in linea sunt: vt materia & forma, quæ sunt principia speciei: partes integrantes, quæ sunt principia indiuiduorum: similiter punctus, principium linearum, quæ pertinent ad quantitatè, & vnitas, quæ est principium numerorum: ista reductiue sunt in prædicamento eius, cuius principia sunt.

Quæro, aliquid pertinet ad prædicamentum per accidès, quòd cum non sit aliquid ex prædictis, est tamen aliqua via ad ipsa: quomodo generatio, & corruptio ad substantiam pertinent: quia via ad substantiam sunt: & alteratio ad qualitatem, & denique motus refertur ad prædicamentum eius, ad quòd est motus seu mutatio. Ex quibus patet, quomodo ad prædicamentum differentie pertineant, scilicet, indirectè, seu ad latus lineæ directè prædicamentalis.

Sed adhuc manet dubium, quare in linea non sint? Simplicius proponit hanc difficultatem. fuit enim difficile intellectu apud antiquos, quæ esset natura differentie substantialis: quidam enim existimabant esse accidens inseparabile, quidam esse substantiam: ipse Simplicius credit esse medium.

Aliud contra alterum argumentum.

1 Fundam. Quadrupliciter aliquid continetur in prædicamento.

Ex parte soluitur.

Instantia Simplicij Opin.

medium quoddam inter accidens & substantiam: sicut quaedam naturae sunt media inter viuientia, scilicet plantas, & animalia quae dicuntur *in parte*.

1. **Opinio Boetij, triplicem esse substantiam.**

At Boetius, & bene, distinguit triplicem substantiam. Quaedam, ait, est secundum rem, sed non secundum modum, & haec sunt differentiae, quae re vera substantiae sunt, tamen modum praedicandi habent accidentalem: & aliqua ex parte officium habent accidentis, scilicet genus determinate, & modificare. Alia est substantia secundum modum, sed non secundum rem: ut accidentia in abstracto sumpta, quae cum re accidentia sunt, per se significant, & separata considerantur: Quaedam est substantia secundum rem & modum, & ista est in recta linea: ista doctrina est bona. Sed ad haec est dubium: quate non sit in recta linea? Propterea existimo esse dicendum, quod differentia ut differentia duo habet, scilicet diuidere genus, & species constituere: ut speciei constitutiva est, cum ipsa speciem assumit: ad ut diuisiua est, in recta linea esse non potest, quia cum ea, quae in praedicamento sunt, sub genere per se continentur: differentia per se non habet genus: quia, ut diximus, genus in sua natura non includit differentias, per quas diuiditur: nec differentiae claudunt essentialiter genus: vnum enim est extra essentialiter actius: propterea super se genus non habentes, ad latera generis collocantur, tanquam illius diuisiua, per quas genus in varias species descendit. Vide Albert. tractat. 1. huius capit. 6. qui de hoc tractat.

Dubium aliud. **Solutio.**

Dubitabis, qualiter vna differentia de altera praedicatur, scilicet cum dicitur, rationale est sensibile: Breuiter ad hoc respond. esse quidem praedicationem veram, non tamen essentialem, sed velut accidentalem: non enim rationale, ut rationale, in sua natura habet sensibile, cum nec habeat animal: sed conceditur propter identitatem subiecti, & rei, scilicet, quod est rationale, est sensibile, idem in alijs huiusmodi. Scio Albertum existimasse, illas esse praedicationes quiddam inuas alias essentialiter mediatas: sed hoc mihi magis placet, quod minus illud non careat magna probabilitate.

Est tertium argumentum. Videtur enim explicitè contradicere sibi Aristot. hic enim facetur indiuiduum maxime substantiam: & speciem magis substantiam, quae genus: ad 8. Metaph. cap. .tex. 2. magis, ait, substantia genus, quam ipse est, & vniuersale, quam singulare.

Tertium.

Circa hoc aduertit, quod quadrupliciter apud Aristot. inuenitur aliquid magis substantia dici. Primo, perfectior & nobilior substantia dicitur magis substantia: quo pacto 2. Metaph. cap. 1. Intelligentiae censentur maxime entia, cum sint aliorum omnium principia. Secundo, magis substantia dicitur notior nobis substantia: quo pacto, 2. de anima, cap. 1. corporea magis substantiam vocat, quam incorporea: & 3. Metaphysic. cap. 5. elementa vocat maxime substantias: quod explicat in 7. Metaphysic. cap. 2. dum dicit corpora esse manifestissime substantias. Tertio, dicitur magis substantia ab hac proprietate, quae est substare, ut illa sit magis substantia, quae pluribus subiicitur: & sic loquitur in praesenti, & 7. Metaphysic. cap. 3. Quarto, magis substantia dicitur illa, quae in sua natura habet intentionem, secundum quam inuenitur maior, quam erat. Pro declaratione aduertit calorem, qui est in manu, dupliciter posse crescere: vno modo, si se extendat, & dilatet per brachium, & totum corpus, & tunc dicitur extensiuè maior, quam erat: altero modo, si in eadem manu fortior fiat, & augmentumumat: & tunc dicitur maior intensiuè, & hoc proprie dicitur suscipere magis & minus: ita possumus intelligere de substantia, scilicet homine potest augeri, secundum quantitatem, & sic crescit, & dilatatur, & fit homo maior: altero modo, quod natura humana in se ipsaumat augmentum: ut modo dicatur magis homo, quam erat: & hoc est suscipere magis intensiuè, quod impossibile est substantiae: & sic sumitur in posteriori parte capitis, quando dicitur, quod substantia non suscipit magis & minus. Per haec possunt solui aliquid, quae videbantur in locis Aristot. contradictionem, & obscuritatem adducere.

Fundam. & Respon. ad argum. Quatuor modis aliquid magis substantia dicitur.

Nota. quid calor in manu extensiuè & intensiuè maior.

Applicat Exemplum

Ex hoc fundamento manat ad obiecta solutio.

Dubium. Species perfectior est substantia.

Postest quis dubitare: Vera est magis substantia, id est, perfectior, species, an genus: Respond. Natura specifica perfectior est na.

ipso gene-
re & indi-
uiduo.

Tres Quæ-
stiones Me-
taphysicæ.

1.

20.

33.

est naturâ generica: ratio huius est, id enim est perfectus, quod plus habet actus & entitatis: at natura specifica est magis in actu, cum includat differentiam, quo est extra naturâ generis. Sed vtra natura perfectior, species, an indiuiduum? dico perfectior est natura specifica: est enim tota natura indiuiduorum: nec addunt substantiam, vel essentiam; indiuidua supra speciem, sed existentiam, vel subsistentiam, vt diximus, & accidentia. Præterea, quia perfectus est, quod secundum se est, quam quod per participationem est: at indiuidua participant naturam specificam, ergo ipsa secundum se est perfectior. Præterea, quia hæc est incorruptibilis. Sed vtra perfectior substantia, compositum, an sua forma? Alex. 7 Metaph. com 5. & Simpl. 1. Physic. com 70 merito credunt compositum, cum totum sit, esse perfectus forma, quæ pars est. Et sufficiat hæc responsio modo: nam omnes hæc tres quæstiones sunt Metaphysicæ...

QVÆSTIO VI.

De quibusdam alijs, circa posteriorem partem Capituli, scilicet de proprietatibus & communitatibus Substantiæ.

1. Fundam.

Ultra hæc sex substantiæ proprietates, est aduertendum primò, non omnes æqualiter se habere ad substantiam ipsam: tres enim illarum; scilicet prima, non esse in subiecto: quarta, non habere contrarium: & quinta non suscipere magis, vel minus, conueniunt omni substantiæ, sed non soli. nam prima differentijs; quarta verò & quinta, etiam quantitati insunt: illarum autem tertia, scilicet, hoc aliquid significare: & sexta, suscipitiam esse contrariorum, solis insunt, sed non omnibus substantijs, sed tantum primis. quamuis, si illa tertia sit, videri significare hoc aliquid omnibus etiam inest: at secunda, scilicet vniocè de primis prædicat, nec omnibus, nec solis conuenit, cum primis non insint, competatque differentijs.

2. Fundam.

Est secundò aduertendum, quod secunda & tertia, non rebus absolutè, sed vocibus vel conceptibus, vt eorum sunt significati-

ua, conueniunt: non enim res in se prædicantur, nisi per intellectum conceptæ, & verbo expressæ: nec significare hoc aliquid vel quale, eorum est, sed vocū illarum significatiuarū, & conceptuum: alix verò quatuor rebus ipsis absolutè insunt: quarum tres prius sunt negatiue, scilicet, non esse in subiecto, non habere contrarium, non suscipere magis: vltima verò est affirmatiua, scilicet suscipere contraria.

Ex his suppositis se offert primum argumentum. Nulla ferè ex his proprietatibus est absolutè propria, ergo frustra ab Aristotele traduntur. Secundo contrariam, si secundæ substantiæ quale quid significant, ergo in quale prædicantur: non ergo erunt genera, aut species, quæ prædicantur in quid. Tertiò, Differentiæ diuidentes genera, re ipsa substantiæ sunt, quando genera sunt substantiæ: sed differentiæ omnes sunt contrariæ, ergo substantiæ aliquid est contrarium. Quartè, Multæ sunt substantiæ, quæ non suscipiunt contraria, ergo id non est maximè proprium substantiæ. Probatur antecedens: ignis enim est calidus, & nullo modo potest suscipere contrariam frigiditatem. similiter cygnus albus non mutat secundum nigredinem: & cæli denique non suscipiunt contraria, quia sunt impassibiles.

Ad primum breuiter respondeo, de seripriones non solum ex proprijs simplicibus colligi; sed ex pluribus communibus appropriatis, quorum singula quamuis per se alijs insint, simul tamen iuncta soli illi rei. Dicitur etiam secundò multa ex his esse propria quarto modo, si in genere fiat sermo ad hunc modum: substantiæ conuenit, vt & ipsa, & ipsius differentia in subiecto non sint: substantiæ conuenit, vt ipsius genera, species, & differentiæ de prima vniocè prædicentur. similiter substantiæ inest, videri significare hoc aliquid, & vt ipsius indiuidua contrariorum sint suscipiua.

Ad secundum respondeo, aliud esse significare quale quid, aliud, prædicari in quale quid, Al. ber. tract. 2. c. 8 existimat, significare quale quid, esse significare quandam naturam, quæ componitur ex eo, quod se habet, vt quid, & ex eo, quod se habet, vt qua-

1. Argum. in contrarium.

2.

3.

4.

Adj. 1.

Adj. 2.

qua-

quale: scilicet ex genere, & differentia: sed mihi hoc non placet, nam hoc pacto generalissimum non posset significare quale quid, cum naturam quandam simplicem, non compositam ex genere & differentia significet: propterea dicendum, quod significare quale quid, est significare quandam substantiam, quæ in se non est, sed in alijs: ita tamen est in alijs, ut sit de eorum substantia: sed quia naturam, quæ in alijs existit, significat, degenerat à perfecta ratione substantiæ, quæ per se existit: quia in alijs est, non ut in subiecto, distat à natura accidentis: propterea talis natura dicitur quale quid, & nomen eius dicitur significare quale quid at prædicari in quale quid, est, tale esse prædicatum, per quod respondeamus ad questionem factam per quale illius, de quo prædicatur, & talis est differentia, non autem genus, aut species. Dicet, quare differentia est huiusmodi? Dico, quia differentia habet munus accidentis, scilicet determinare aliquod extrinsecum: ita differentia extrinsecum quodammodo generis contrahit, quia est extra naturam generis et educiens.

tiz, sicut nec substantia, habent contrarium.

Ad quartum Respon. Aristotelem non dixisse unam numero substantiam esse susceptivam omnium contrariorum, sed tantum contrarium. Vnde dico, licet cygnus non recipiat nigredinem, recipit tamen alia contraria, frigiditatem scilicet, & calorem: similiter ignis licet non recipiat frigiditatem; recipit motus contrarios, sursum naturaliter, & violenter deorsum: idem dicendum de cælis. non recipiunt ista quidem contraria corruptibilia, tamen recipiunt motus contrarios, secundum partes, quibus modò ad ortum, modò ad occasum moventur, modò delationes, modò accessiones habent, & alias passiones huiusmodi.

Sed posset esse dubium de sacratissimo altaris sacramento, ubi non est panis, sed corpus Christi: & hostia potest calcæri, & frigeæri. ubi calor & frigiditas non in corpore Christi, sed in quantitate, quæ erant panis, recipiuntur: ecce ergo quomodo quantitas, quæ est accidens, susceptibilis est contrariorum? Dico id non esse nisi substantiæ proprium: quod si illa quantitas hoc habet, id ei cuenit, ut locum substantiæ tenet, quod sit maximo miraculo, & potentia Dei in finita: nam modò id quod naturaliter est; consideramus: præsertim secundum Aristot., qui nec id cognovit.

DE QUANTITATE.

Cap. VI.

Quantitas autem aliud quidem est discretum, aliud autem continuum: & aliud quidem ex habentibus positionem ad se invicem in istis partibus constat: aliud autem ex non habentibus positionem. Est autem discretum quidem, & numerus & oratio: continuum verò, ut linea, superficies, corpus: amplius autem præter hæc locum, & tempus.

Partium etenim numeri nullus est communis terminus, ad quem copulantur partes eius: ut quinque, si sunt denarii partes, ad nullum terminum.

Instantia.
Responso.

Ad 4.

Nota, quomodo cæli contrariorū sint susceptivi.

Dubium.

N
O
T
A.

Solutio.

Dubium.

Solutio.

Alia & melior.

Ad 3.

Ad tertium facile Respond. quod aliquando contrarietas sumitur largè, ut patet ex 10. Metaph. capit. 6. & 7. pro quacunque oppositione, & diversitate sub eodem genere, & sic differentia sunt contraria, & forma, & privationes: altero modo propriè contrarietas pro ea, de qua superior locuti sumus: & sic in præsentij differen-

2.

minum communem copulantur quinque & quinque, sed semper discreta sunt. & tria, & septem ad nullum communem terminum copulantur, neque omnino habeas in numero communem terminum, parium accipere, sed semper discreta sunt: quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio: quod etenim quantum est oratio, manifestum est: mensuratur enim syllaba breui, & longa: dico autem eum voce rationem scilicet: ad nullum enim communem terminum particula eius copulantur: non enim est communis terminus: ad quem syllaba copulantur sed vnaqueque diuisa est, ipsa secundum seipsam.

Linea verò continua est, est enim sumere communem terminum punctum, ad quem partes eius copulantur: & superficiei lineam: plani namque partes ad aliquem communem terminum copulantur similiter autem & in corpore habeas sumere communem terminum, lineam vel superficiem, ad quam corporis partes copulantur. Est autem alium & tempus & locus: presens enim tempus copulatur ad praeteritum & ad futurum: rursum locus continuorum est: locum enim quandam partes corporis obtinent, qua ad communem terminum copulantur: ergo & loci partes, quae obtinent singulas corporis partes, ad eundem communem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. Quapropter continuus erit & locus: ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur.

Amplius autem alia quidem constant ex partibus, qua in eis sunt, positionem habentibus ad se inuicem: alia autem ex non habentibus positionem: ut lineae quidem partes positionem habent ad se inuicem, singulae namque earum sita sunt aliubi, & habeas, unde distincte sumas & assignes, ubi singulae sita sunt in plano, & ad quam partem reliquarum copulantur. Similiter autem & partes plani positionem habent aliquam: similiter namque assignaretur vnaqueque ubi daret: & quae copulantur ad se inuicem: sed & solidi partes similiter, & loci. In numero autem non poterit quicquam offendere, quemadmodum partes eius positionem aliquam habent ad se inuicem, aut ubi iacent, aut qua partes ad se inuicem connectuntur. Neque eae, quae temporis sunt, nihil enim permanent partium temporis: quod autem non est permanentes, quemadmodum positionem

aliquam habebis? Sed magis ordinem quandam dices habere: eò, quòd aliud quidem prius sit temporis, aliud verò posterius. Sed & in numero similiter, eò, quòd prius numeratur vnum, quam duo: & duo, quam tria, & sic habebis aliquem ordinem positionem in verò non omnino accipias. Sed & oratio similiter, nulla enim remanet partium, sed dictum est simul, & non est hoc amplius assumere: quapropter non erit vlla positio partium eius: siquidem permanet. Igitur alia ex habentibus positionem partibus constant: alia ex non habentibus positionem.

Proprie autem quanta haec dicuntur sola, qua dicta sunt: alia verò omnia secundum accidens, ad haec enim aspicientes & alia dicimus quanta, ut multum diuisur album, eò quòd superficies multa sit, & alio longa, eò quòd tempus multum sit, & motus multus. Neque enim horum singulum per se quantum dicitur: ut si quis assignet quanta alio est, tempore definiti amicum, vel sic aliquo modo assignans: & album quantum quid sit assignans, superficiei definit: quanta enim fuerit superficies, tantum album esse diceret. Quare sola proprie secundum se ipsa dicerentur quanta, quae dicta sunt, aliorum verò nihil per se, sed si forte per accidens.

Amplius: quanta nihil est contrarium. In definitione enim manifestum est, quòd nihil est contrarium: ut bicubium vel tricubium, vel superficiei, vel alicuius talium, nihil enim illis est contrarium. Nisi quis forte dicat multum paruo esse contrarium, vel magnum paruo. Horum autem nihil est quantum, sed magis eorum quae sunt ad aliquid: nihil enim ipsum per se ipsum magnum vel paruum dicitur: sed eò quòd ad alterum refertur: ut mōs quidem paruus dicitur, nisi non verò magnum: quòd hoc ijs, quae sunt sui generis, maius sit, illud verò ijs, quae sui sunt generis, minus: ergo ad alterum est eorum relatio. Nam si per se ipsum magnum vel paruum diceretur, nunquam mens quidem aliquando paruum, millium verò magnum diceretur. Rursus in vico quidem plures homines esse dicimus: Athenis verò paucos, eò quòd illis multis plures: & in domo quidem multos, in theatro verò paucos, eò quòd plures. Amplius bicubium quidem & tricubium, & vnumquodque talium quantum significat magnum verò vel paruum non significat quantum, sed magis ad aliquid: quoniam ad alterum consideratur & magnum

num & parum: quare manifestum est, quod ipsa sunt eorum, quæ ad aliquid

7. Amplius siue aliquis ponat quanta esse hæc, siue non ponat, nihil est in illis contrarium: quod enim non potest sumi per se ipsum, sed ad alterum referretur, quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius autem: si sunt magnum & parum contraria, contingit idem simul contraria suscipere, & ea ipsi sibi esse contraria, contingit enim ad hoc simul idem parum esse & magnum, est enim quidem paruum, ad aliud verò id ipsum magnum, quare idem & paruum & magnum eodem tempore esse contingit: quare simul contraria suscipere. Sed nihil est, quod videatur simul contraria suscipere posse, ut in substantia quidem: suscipibilis enim contrariorum esse videtur: sed nullus simul sanus est & eger, neque album & nigrum est simul: nihilque aliud simul contraria suscipit. Et eadem sibi ipsi contingit esse contraria: nam si est magnum parum contrarium: ipsum autem idem simul est magnum & paruum ipsum sibi erit contrarium: sed impossibile est aliquid sibi esse contrarium: non est igitur magnum paruum contrarium, neque multum paucum. Quare nisi eorum, quæ ad aliquid hæc quid dicat, sed quanti, nihil contrarium habebunt.

8. Maxime autem circa locum esse videtur contrarietas quanti, sursum enim, & quod est deorsum, contrarium ponitur: locum, qui in medio est deorsum dicentes, eò quod plurima distantia est medijs ad mundi terminos. Videtur autem & aliorum contrariorum ab his offerre definitionem: quæ enim plurimum à se invicem distant, eorum quæ sunt eodem genere, contraria esse definiunt.

9. Non videtur autem quantum suscipere magis & minus: ut bicubitum, neque enim alterum altero magis bicubitum: neque in numero: ut tria quàm quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur, neque quinquè, quàm tria, nec tempus alterum altero magis tempus dicitur, nec in illo eorum, quæ dicta sunt omnino, magis & minus dicitur. Quare quantum non suscipit magis & minus. Proprium autem maxime quanti est quod æquale & inæquale dicitur, unum quodque enim eorum, quæ dicta sunt quantum, æquale & inæquale dicitur: ut corpus æquale & inæquale dicitur, & numerus & tempus æquale & inæquale dicitur, similiter autem & in alijs, quæ dicta sunt, unumquodque æquale & inæquale dicitur. In cæteris verò quæcumque quanta

non sunt, non prorsus videbitur æquale & inæquale dici, ut dispositio æqualis & inæqualis non omnino dicitur, sed magis similis & dissimilis, & album æquale & inæquale non omnino dicitur, sed simile vel dissimile. Quæro quanti maxime sit proprium, æquale & inæquale dici.

Cur post Substantiam de quantitate prius egerit, quàm de quantitate?

Possit quis non immeritò dubitare, cur post substantiam statim de quantitate, postposita qualitate, discurrat: cum Architas, qui primus fertur prædicamentorum auctor, statim post substantiam qualitatem fuerit aggressus, ut refert Simplicius: Imò videtur ratio illi fauere: primò quia substantia in corpore, quæ præcipue substantiæ sunt, per qualitates potius, quàm per quantitatem innotescunt. Secundo, quia cum duplex sit in compositis substantia, materia nempe & forma, nobilior multo est forma: ut docet Aristoteles, 2. Physic. cap. 1. at forma est causa qualitatis, sicut quantitas à materia habet ortum, ergo ut dignior præponenda erat qualitas. Tertiò, quia qualitas magis videtur convenire cum spiritualibus quàm quantitas, cum qualitas secundum se sit indivisibilis, non enim dividitur per se qualitas, nisi per accidens ad subiecti divisionem.

Aristoteles verò his non obstantibus, optimis rationibus quantitatem rebus omnibus anteposuit: cuius multiplex potest assignari causa. Primò cum Ammonio, quia in prædicamento substantiæ in duabus proprietatibus partem fecerat quantitatem substantiæ: fuit ergo æquum, ut ipsius cognitionem non differret. Secundo, quia, inquit, diuiserat substantiam in primam & secundam: at primam, & secundam ad nuncium spectant, qui quantitas est: sed hæc non est admodum valida ratio. Tertiò ipsius est, quia prior est materia, quàm forma: at quantitas sequitur materiam, qualitas verò formam, ergo prior est quantitas. Hoc his adiecit etiam alias tres causas. Primò: nam sem immediata sequitur quantitas: statim enim ut res est,

Contradictionem in præcanti Obiectio.

1

2.

3

Pro ordinem in Ammonio.

1. Ratio.

2.

3.

Rationes Boetij.

1.

est.

est, vna est: at vnum ad quantitatem refer-
 tur. Præterea secundò, Supposito Arist. so-
 lam substantiam compositam in prædica-
 mento colloasse, ita vt secundum ipsum;
 vt quidam volunt, corpus esset generalissi-
 mum genus, tunc sic Boetius: Prima passio
 & proprietates, quæ à substantia composita,
 scilicet corpore, fluit, vt corpus est, est qua-
 titas, hæc ergo anteponenda fuit. Architas
 autem supponebat res in corporas esse in
 prædicamento: & sic superiores rationes
 procedebant: id verò Aristol. non recipit:
 tamen hæc ratio non conuincit simpliciter,
 nisi secundum illorum opinionem: nam vt
 antea diximus, etiam secundum Aristol.
 sententiam, in corporeæ substantiæ sunt
 in prædicamento. Tertiò, inquit Boet.
 quia magnam habet quantitas cum sub-
 stantia similitudinem, cum nec habeat con-
 trarium, nec recipiat magis; imò adde-
 tu, quòd est aliquo modo receptiuo contra-
 riorum, cum per ipsam, vt per medium
 quoddam, reliqua accidentia substantiæ
 inherant: non enim esset corpus album,
 nigrum, calidum, moueretur, & reliqua,
 nisi haberet quantitatem. Simplicius adde-
 aliam rationem, scilicet, quia est ad eò quan-
 titas substantiæ coniuncta, vt. mutatio
 facta in quantitate, fiat etiam mutatio in
 substantia: non enim augmentatio fit, nisi
 addita aliqua de nouo substantia.

3.

Simplicij
 & vltima.

1. *Quanti autem aliud est discretum, &c.*

Capitis di-
 uisio.

Quanti di-
 uisio 1.

Caput hoc duas partes continet: in pri-
 ori sunt tres diuisiones quantitatis, in poste-
 riori, tres ipsius proprietates: prima diui-
 sio virtualiter continetur in principio, for-
 maliter verò in medio Capitis. Duplex
 est, quantum per se, & per accidens: quan-
 tum per accidens vocatur id, quòd quan-
 titatem participat. Quantum per se, est ip-
 samet quantitas Secunda diuisio. Quan-
 ti per se, alterum est continuum, alterum
 discretum: quanti continui quinque sunt
 species, linea, superficies, corpus, tempus,
 locus: linea vocatur longitudo sola corpo-
 ris prætermissa latitudine, & profundita-
 re, cuius lineæ extrema dicuntur puncta:
 superficies est latitudo extrema alicuius
 corporis: corpus verò dicitur profunditas
 ipsius substantiæ: horum cognitio patet

ex Geometria, discreta verò quantitas, nu-
 merus & oratio sunt.

Partium etenim numeri nullus est communis terminus, &c.

Hic Arist. probat numerum & oratio-
 nem, ad discreti genus pertinere, probat-
 que de numero, quòd sit discreta quanti-
 tas: possumus autem ex istis probationibus
 sumere horum definitiones. Continua
 quantitas est, cuius partes vno communi
 termino copulantur. vocat autem ter-
 minum partium communem, id, quòd sit
 vnam partem terminat, vt vnum idemque
 etiam alteram partem terminet. vnde de nu-
 ctrijs partis est proprius terminus. V.g. dug
 medietates lineæ continuatur vno o pun-
 cto medio, quòd punctum & vnus, & al-
 terius partis extremum est: per hoc patet,
 quòd sit non habere partes copulatas ter-
 mino communi.

Hoc supposito, probat de numero esse Ad discre-
 tantem Num-
 erus.
 ergo numerus est de genere discretorum.
 Patet antecedens, nam quinque, & quin-
 que, quæ sunt partes denarii, nullo termi-
 no communi continuantur: cum omnes
 vnitates separatæ sint inter se.

Probat secundò, de oratione, & explicat
 se non loqui de quacunque oratione, nam
 ea, quæ in mente est, non est quantitas: sed
 de ea solum, quæ est in voce, loquitur: pro-
 barque duo, & quòd sit quantitas, & quòd
 sit discreta: primò quòd sit quantitas: quòd
 non probatur de numero, quia id erat per
 se notum, in oratione autem id obsecurum
 est: probat autem sic: orationi in sunt pas-
 siones quantitatis, scilicet quòd sit longa,
 & quòd sit breuis: ergo etiam inest ratio
 quantitatis. Probat secundò, quòd sit dis-
 creta: partes enim eius, scilicet syllabæ, si-
 cut vnitates in numero, nullo communi
 termino copulantur.

Quid cõti-
 nua quan-
 titas?

Oratio.

Linea verò continua est, est enim sonere, &c.

Probat modò de quantitatis continuis, Ad Conti-
 nuam Li-
 quam. quia id patet, sed quòd continuæ sint. Pri-
 mo de linea, partes enim lineæ communi
 termi-
 ni.

termino copulantur, scilicet puncto: partes etiam superficiei linea, sicut partes corporis superficiei iunguntur. Similiter de tempore, præteritum enim & futurum, quæ partes sunt temporis; præsentis copulantur. De loco probat sic: locati partes copulantur aliquo termino, ergo etiam ipsius loci partes singulæ enim loci partes correspondent locati partibus: ut ergo est pars in locato, seu terminus continuans eius partes: ita correspondet terminus in loco coniungens partes loci: vocat autem Aristot. terminum loci & locati eundem, nõ quod idem sit numero, & proportione, id est, per correspondentiam: ut sicut pars loci correspondet parti locati, ita similiter terminus cõmunis partium loci correspondet & opponitur termino communi partium locati.

4. *Amplius autem alia quidem constant ex partibus, &c.*

2. Diuisio quæritatis. *Hic ponitur alia diuisio quantitatis: quædam constant ex partibus habentibus positionem: quædam ex partibus non habentibus positionem. Pro cuius declaratione aduerte, quod positio est habitudo corporis ad locum, in quo est: secundum quam dicitur esse in loco, quod est, habere positionem: non enim aliud est habere positionem, quàm in loco esse: habere autem partes positionem habentes, est, habere partes in loco: non autem sic sumitur in præsentem, ut existimauit Ammonius, affirmans numerum habere partes positionem habentes, quia partes numeri, quæ corporum vnitates sunt, in loco sint: at sine diuisio non bene considerauit, cum Aristot. expressè asserat, numerum carere partibus positionem habentibus.*

Nota. *Propterea notandum est, aliud esse habere partes positionem habentes, aliud habere partes positionem habentes inter se: illud enim est, ut dixi, habere partes loco in existentes, & de hoc nihil modò curat Aristot. at habere partes positionem inter se habentes, est tales habere partes, ut vna sit velut alterius locus, & vna sit in altera: quomodo dicimus digitus est in manu, & manus in brachio: & non solù hoc, sed quod possimus designare hanc in ista, & istam in illa, quod hæc est antè, illa retro, ista sursum, & hæc deorsum: huius positionis hic*

meminist Aristot. à qua longè distant partes numeri, ut dicemus.

Ut autè partes quantitatis alicuius hanc Notam habeant positionem, tria sunt necessaria. Tria necessè primò, quod sint in aliquo continuo, id est, in subiecto: & hoc vocat alicubi esse, nõ ut partes quod sit in loco, ut credidit Porphyrius in suis interrogacionibus: nam eo modo locus non haberet positionem, cum locus non sit in loco: sed quod illæ partes sint in subiecto aliquo, ut dicit Alber. tract. t. c. 6. Et secundò, quod sit continuu tale subiectum. Tertiò, quod partes sint permanentes. Tria ista ergo partes hæc debent habere existentiam in subiecto, continuationem, & permanentiam.

Defectu continuationis, numerus caret partibus habentibus positionem, non enim dices: hæc pars numeri est antè, ista retro, hæc vnitas est in illa: defectu permanentie tempus non habet partes huiusmodi: defectu vtriusque oratio, quæ est discreta & successiua.

Sunt ergo quatuor quantitantes positionem habentes: linea, superficies, corpus, loci partes: tres, non habentes: tempus, numerus, sitionem & oratio: dicit tam en Aristot. in his tribus habentes. inueniri quidem ordinem secundum quem vnica pars præcedit alteram, præcedit enim tempus tempus, & numerus numerum, & syllaba syllabam: sed nulla est partium positio.

Proprie autem quantia dicuntur sola, que diuisa sunt, &c.

Hæc est illa diuisio, quam Aristot. superius insinuaui, quæ quoddam per se, quoddam per accidens: per se quantum, sunt ipsæ species quantitatis onumeratæ: quantum per accidens est id, quod non quantum à se est, sed quia quantitatem partem recipiat, ut adio, quæ dicitur longa à tempore, quo fit, & motus longus à loco. Hæc sunt quanta per accidens. Sed dubitare posset aliquis, quare hæc sit diuisio quantæ, cum in nullo prædicamento alio similis fiat diuisio: hoc posterius in disputacione elucidabimus.

Amplius. *Quantum nihil est contrarium.*

Posterior capitis pars est ista, in qua tria accidentia quantitatis explicantur: primò pars est, Quantitas non habet cõtrarium, cuius meminerat etiam in prædicamento substantiæ: sed modò obicit idem, quod illic obicit:

N
O
T
A.

4. Sunt quæ
titates, po-
sitionem
habentes.
3. Non ha-
bentes.
5.

3. Quantia
tis diuisio.

Mouetur
dubium.

6.
Posterior
capitis
pars.
1. Proprietas
quantitatis.
Dubium,
obicit:

obiccit: magnum enim & paruum, multa & pauca, ad quantitatem spectant: tamen vnum alteri contrarium videtur?

Solutio 1.

Ad hoc respondet Arist. dupliciter. Primò, illa non esse de genere quantitatis, sed aliteri predicamenti, quod dicitur ad aliud. probat hoc dupliciter. Primò, Omne quantum, in seipso quantum est: at magnum & paruum, multa & pauca non in se, sed ad aliud dicuntur, ergo non sunt quantitates: maiorem non exprimit, sed minorem cum conclusione: minorem explicat exemplo, & probat. Primò, nam milium non dicitur magnum, nisi comparatum ad alia grana eiusdem speciei: & mons dicitur paruus relatus ad alios montes maiores. idem de multis, & paucis dicit: probat autè minorem: enim magnum & paruum absolute dicerentur, & non relatione ad aliud, nunquam montem paruum, nec milium magnum dicere contingeret.

Secunda ratio est sumpta à significatione vocabuli, vt dicit Simplicius, magnum enim, paruum, & reliqua similia non quantitatem, sed excessum potius quantitatis ad aliud significant, ergo ea non sunt quantitates loquuntur autem de magno, & paruo, quæ ad quantitatem continuam spectate videtur: de multis verò & paucis, quæ ad discretam.

7. *Sive aliquis ponat quantitatem esse hæc, & cet.*

Solutio 2.

Posterior responsio est. Quamuis admitteretur illas esse quantitates, nullo tamen modo adittendum est, contraria esse. Hoc probat triplici ratione. Prima: nam contraria sunt naturæ absolutæ, & per se, at magnum, & paruum, & reliqua huiusmodi non sunt ad se, sed ad aliud: ergo non sunt contraria. Secunda: contraria non sunt simul: hoc enim repugnat: substantia enim est quidem contrariorum susceptiva, sed non simul: non enim quis simul est sanus, & æger, at ista simul sunt: idem enim est magnum, & paruum: ergo non sunt contraria. Inquiritur autem hic de contrarietate proprie dicta, vt superius diximus. Tertia, si magnum, & paruum contraria dicerentur, vnum, & idem sibi ipsi contrarium esset, cum sit idem magnum, & paruum: at id omnino impossibile est, ergo contraria proprie non sunt.

Maximè autem circa locum videtur esse contrarietas quantis, &c.

Obiecit 2. Aristoteles adhuc circa id. m. Alia obiecitio.

Locus est vna ex speciebus quantitatis, & contrarium habet, omnes enim locum loco contrarium ponunt, scilicet locum deorsum, qui est in medio, id est, centro mundi, contrariari loco sursum: qui est in cæli concavo: ista enim loca maximè distant: imò in definitione contrariorum dicitur, contraria maximè distare, & talis distantia est per proportionem dicta, à distantia locorum, ergo loca sunt contraria? Ad hoc nihil respondet, non quòd approbet loco esse contrarium: non enim dicit, locus habet, sed videtur habere, vt notat Simplicius, sed forsan quia non erat locus istud elucidandi, cum quid locus sit, non esset competum.

Possumus tamen respondere. Dupliciter aliqua quantitas consideratur, vt dicit Simplicius. Primò, vt quædam quantitas est, & in ratione quantitatis. Altero modo, vt admitta, & coniuncta est cum qualitate, vel alia ratione alterius generis. Verbi gratia, linea vt linea est, vel vt curva, aut recta est: hæc enim sunt qualitates, scilicet rectitudo, & curuitas. Similiter superficies, vt superficies est, vel vt aspera, lenis est, quæ qualitates sunt. Similiter tempus, vt tempus est, vel vt importat lumen, aut tenebras: secundum quæ dicuntur dies & nox, & tunc respondetur, quantitati in ratione quantitatis nihil est contrarium: at ratione qualitatis adiunctæ contrarium habet, vt in exemplis patet.

Per hoc similiter respondetur, de loco: locus enim potest considerari in ratione quantitatis, & tunc non est aliud quàm superficies continens aliquod corpus, cui nullum est contrarium: altero modo, vt dicit certum situm, & certam distantiam à centro, & partibus mundi, & sic dicitur vbi, quod aliud est predicamentum, & tunc patitur contrarium, vt probat argumentum, non tamen vt ad quantitatem spectat.

Non videtur autem quantitas suscipere magis, & minus.

Constituitur secunda proprietates quantis, quæ est, non suscipere magis, vel minus: hæc enim maximè coniuncta sunt, habere contrarium, & suscipere magis, vel minus.

Quantitas aliqua duobus modis considerari valet.

Ad obiectionem.

minus, ita ut quæ contraria non habeant, magis vel minus non suscipiant: cum intensio vel remissio, contrariorum missione proueniat.

3 Proprietas quantitatatis,

Tertia proprietates est: quantitas dicitur æqualis, vel inæqualis: hæc est autem omnino propria quantitatatis, ut quoties aliquid æquale vel inæquale sentiamus, illic quantitatem esse iudicemus, dummodo hæc simantur proprietates: nam aliquando vna albedo alteri æqualis dicitur, vel inæqualis, & vnus calor alteri, sed id abusiue & improprie, albedines enim, calores, vel qualitates, non æquales, vel inæquales, sed similes, vel dissimiles dicendæ sunt: illud enim maximè quantitati est proprium. Hæc de quantitate circa Aristotelis verborum interpretationem.

QVAESTIO I.

An Quantitas sit genus ad continuam & discretam, & quantitate.

Quamuis omnia ferè, quæ in hoc Capite peti possunt & petuntur, præterquam cognitionem, quam facilem, & communem Aristoteles in præfati tradidit, Physica & Metaphysica sunt, nec intellectus facilis: eorum tamen cognitio maximè est utilis, cum plurimum Logicæ intentiones rerum ipsarum cognitione innotescant: propterea non mirum videri debet, si pro veritate Logicæ explicanda, aliquid miscuimus de rerum speculatione.

Quæstio.

Affirmatiue respondeat Simplicius.

Est igitur prima difficultas circa diuisionem primam capitis: An diuisum, scilicet Quantitas, sit genus, vel potius analogum quoddam? Simplicius existimat quantitatem esse quoddam genus, quod potest diuidi, & per continuum, & per discretum, tanquam per differentias ad quantum diuidentes: & similiter potest iterum diuidi per habere partes positionem habentes, & non positionem habentes, tanquam per alias duas differentias etiam ad quantas: sed sub alia ratione est vna diuisio, sub alia verò altera: sicut qui animal primò per rationale, vel irrationale diuideret: & iterum, inquit, idem animal per mortale & immortale secaret. Ista opinio Simplicii, quantum ad priorem partem, scilicet prio-

re diuisionem, esse generis per differentias est Alber. tract. de quantitate, cap. 1. & est communis sententia: quantum verò ad posteriorem, est contra communem: communiter enim tenetur, illam diuisionem quantitatibus in habentem positionem, & non habentem, esse subiecti in accidentia: sicut animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medio modo se habens.

Argumentum in contrarium.

At circa priorem diuisionem non modica difficultas est, quomodo quantitas sit genus ad continuum, & discretum? sunt enim valida argumenta in contrarium. Primum. Nullum genus denominatiue prædicatur de sua specie, vt docet Arist. 4. Topic. cap. 1. & ratio est manifesta, cum genus secundum nomen, & rationem prædicatur: quod non faciunt ea, quæ denominatiue prædicantur: quantitas de suis speciebus prædicatur denominatiue, cum in concreto etiam prædicatur: dicitur enim linea est quantitas & quantitas est longa: numerus est quantitas & quantus, ergo non est genus, vel si est, restat dubium, quare tales prædicationes non sunt in alijs generibus, non enim dicimus, albedo est alba, calor est qualitas & qualis?

2. Argumentum.

Secundò. Vnius generis vna species non fit ex altera: at numerus fit ex continuo, cum ex diuisione continui, fiat & restat numerus: vt docet Arist. 3. Physic. Tertio. Species vna non prædicatur denominatiue de alia specie eiusdem generis, at numerus de linea prædicatur denominatiue, ergo non sunt species, & per consequens quantitas non est genus: minor probatur. dicimus enim: linea est numerata. Quarto Continua & discreta quantitas non conueniunt in vnicâ ratione communi, ergo non habent aliquid idem genus. Probatur antecedens, quia talis ratio, vel est, quod vtraque sit diuisibilis, vel quod vtraque sit mensura: non prior, quia diuisibilitas prius inest continuo, vt diximus: non posterior, quia ratio mensuræ prius inest discreto, cum non mensuramus, nisi per unitatem, eam multiplicando, & sciendo numerum, ergo non est vna ratio vtrique communis & generica.

3. Argumentum.

4. Argumentum.

Propter hæc inter asserentes, quantitatem esse genus conuenit. Alber. enim

1. Opinio.

tra. de quantitate. i. existimat hic considerari quantitatem, vt est mensura quædam substantiæ, non autem, vt est ratio diuisibilitatis, quod etiam sequitur Caiet. & S. Thom. opusculo 48. cap. 2. & ferè est communis sententia: quorum ratio est, quia Aristoteles distinguit species quantitatis, vt sunt mensuræ substantiæ, nam quantum ad diuisibilitatē, non differret locus, & superficies, cum locus sit superficies vltima corporis continentis. Patet autem eandem esse diuisionem loci, & superficies, tamen in ratione mensuræ differunt: nam locus est mensura extrinseca loci: cum ipsi non in hæreat superficies autem est mensura intrinseca, scilicet in hærens corpori, cuius est mensura.

2. Opinio.

At verò Burleus & alij asserunt, hic considerari quantitatem, vt est diuisibilitatis ratio, & sub hac ratione est genus quoddam ad continuum, & discretum: cuius ratio est. nam in ratione mensuræ est purè analogum, cum mensura primò competat vnitati, & numero, & non continuo, nisi in ratione vnitatis, scilicet quatenus assumimus aliquam quantitatem continuum in ratione vnitatis, vt et metiarum alia omnia: vt docet Arist. io. Metaph. ca. 2. Hoc autem argumentum maxime molestum est auctoribus oppositæ factionis, à quo subdeuete se nequeunt: non minùs tamen illorum argumentum est his difficile, ita vt rei veritas non satis apud hos vel illos innotescat. Dabimus operam, Deo fauente, vt breuiter, & clarè eam ipsam aperiamus, & dilucidemus, id quod deceptionis causa potest esse, manifestantes sequentibus fundamentis.

Nota vtrinque argumentorum perplexitatem.

1. Fundam. Quantitatem duobus modis accipi.

1.
2.

Primum fundamentum. Quantitas dupliciter accipitur. Vno modo pro quantitate corporum, secundum quam ipsa corpora extensa sunt, vel numerari possunt: & hæc dicitur quantitas molis, quæ in rebus spiritualibus non inuenitur, & de hac sermo est in præsentī loco. Altero modo accipitur quantitas pro certo gradu virtutis & essentia, quem vnumquodque participat, secundum quam dicimus, magnus est dominus & infinitus: non quidem corporis quantitate, sed in essentia & virtute: dicitur etiam: creatura est finita: & talis quantitas reperitur etiam in spiritualibus,

de qua non loquimur modò, & hæc dicitur quantitas virtutis.

Hinc fit, quod etiam æquale & inæquale dupliciter accipiuntur, semel, vt à quantitate primo modo sumuntur: & sic res spirituales non dicuntur æquales vel inæquales: vt à quantitate secundo modo sumuntur: & sic omnia, quæ sunt ad inuicem æqualia, vel inæqualia dici possunt: dicimus enim: filius est æqualis patri secundum diuinitatem: nullus angelus æqualis est Deo. & hoc dixit Arist. in fine capitis, dum docuit non multum æqualitatis, vel inæqualitatis reperiri in alijs.

Æquale & inæquale dupliciter accipiuntur.

Quod dicimus de quantitate continua, dicendum etiam est de discreta: numerus enim duplex est, vnus qui reperitur in spiritualibus etiam, secundum quem dicimus: tres sunt personæ, & vnus Deus: Milia millium angelorum ministrant ei. Dicitur etiam tria puncta, tres albedines: & talis numerus vocatur tan transcendentalis, de quo in præsentī non fit sermo. Alter est numerus, qui solum in rebus corporeis inuenitur, & ista prædicamentalis est, de quo hic agimus. Patet igitur sermonem in præsentī fieri de quantitate continua, & discreta, vt in rebus & substantijs corporeis est.

Numerus duplex.

Hæc autem quantitas ab Aristotèle, s. Metaph. cap. 13. sic definitur in coniecto: Quantum est, quod est diuisibile in ea, quæ in sunt, quorum vtrumque, aut vnum quodque vnum quid aptum est esse diuisum, quod est subiectum aliquod habens partes, quarum singulæ per se esse possunt: & rationem quanti sortiri. Verbi gratia, lignum diuidi potest in partes, quæ singulæ continuæ sunt, & per se esse possunt: similiter numerus in vnitates, quæ singulæ per se esse possunt, diuiditur: vnde patet longè alias esse partes à quantitate prouenientes, quàm, quæ ab alijs rebus omnibus proficiunt: partes enim potentiales nõ sunt alicuius subiecti, sed alicuius superioris prædicati partes: similiter & differentia. Accidentia verò & potentia sunt quidem subiecti: vnus aliquando partes, sed singula per se esse, non possunt, nec sunt vnum subiectum: nec similiter materia & forma: at partes quantitatis sic alicuius subiecti, & vnus rei sunt, vt singulæ per se

Quid sit quantum?

2. Fundam. vnum quid faciant: & hoc valde nota. Sit secundum fundamentum. Quantitas multa tribuit subiecto suo. Primo enim ante omnia, dat partes tales, quales dixi in primo fundamento: quod est dicere, ratio qua subiectum tales partes habet, est quantitas: si partes fuerint extensionis, est quantitas continua: si numerationis, discreta, & hæc est prima ratio quantitatis, esse formalem rationem partium illarum.

Quæ passio- nes à quan- titatis flu- ant natura. Ab hac quantitatis natura fluunt quædam passiones propriæ. Prima, esse diuisibile. ex eo enim, quod aliquid partes habet, diuisibile esse consequitur. Similiter sequitur. Secunda, esse finitum, vel infinitum. Tertia, esse æquale, vel inæquale, alteri. Quarta, esse mensurabile. Omnes hæc quatuor rationes sunt propriæ passiones fluentes ex illa natura prima quantitatis: & subiecta recipiunt omnia ista quinque à quantitate, quarum passionum natura, numerus, & ordo, sufficienter in Metaph. traduntur, Deo adiuuante.

Nota. Interim tamen aduerte vnum diligenter: Quod quantitates omnia ista quinque tribuit suo subiecto formaliter: id est, est forma quædam, qua subiectum habet partes, & est diuisibile, est finitum, æquale, & mensurabile: vt enim ab albedine corpus formaliter est album: ita corpus à quantitate est quantum, id est, partes habet, finitum & mensurabile est: & hoc significat illa verba, quantitas est ratio partium, est ratio diuisibilitatis, est ratio mensuræ.

3. Fundam. Ex his sit tertium fundamentum, à quo fit natura & intelligentia non solū quantitatis, sed aliorum multorum pendet. Aliud est, id, quo mensuramus: aliud quo mensuramus: aliud id, ratione cuius aliquid mensuratur, vel mensurari potest. In primis: vt à noto incipiamus: id, quod mensuramus, est corpus, vel res corporea, tam continua, quam discreta: id verò ratione cuius illa mensuratur, vel mensurabilia sunt, est quantitas. Volo dicere, forma, à qua corpus habet, quod mensuretur, est quantitas, nisi enim quantitatem haberet, mensurari non posset; quod superius dicebamus, est ratio mensuræ formalis: id autem, quo mensuramus, est quoddam quantum, quo vrimur, vt indiuisibili quodam ad mensurandas alias quantitates, vt vti-

mur vna, vrimur medio tanquam vno quodam, per cuius multiplicationem alia quanta mensuramus: vnde ista proprie dicenda sunt mensura: illa verò qua subiectum est mensurabile, non mensura, sed mensurabilitas est quædam, seu dicitur mensura passiuæ & formalis, & altera mensura actiuæ & instrumentalis.

Vtrumque quidem quantitas subiecto cõmunicat formaliter: est enim ratio, qua corpus, vel subiectum est mensura mensurans, & qua mensurabile etiam est: sed magno discrimine: nam non omnis quantitas est mensura mensurans, non enim mensuramus nisi quadam parte quantitatis determinata eam multiplicantes: at omnis quantitas est ratio mensurabilitatis. Præterea, esse mensuram mensurantem, magis competit vnitati, quæ est principium numeri, vt argumentum superius probat: at mensurabilitatis ratio omnibus quantitibus ex æquo inest.

4. Fundam. Sit quartum fundamentum ista omnia, quæ diximus, per prius ipsi quantitati insunt, ipsa enim est partes habens per se, vt patet in lineis; superficies per se consideratis: & in tempore, cuius partes sunt alix à partibus subiecti. Similiter ipsa quantitas est diuisibilis, mensurabilis secundum se, vt patet in sanctissimo Sacramento altaris. Secundariò verò hoc tribuit subiecto & substantiæ: nam diuisibilitatem & mensurabilitatem, & reliqua, substantia à quantitate habet: Tertio, quòd maxime notorium est, quæritas hæc tribuit alijs accidentibus, nam accidentia habent partes, diuisibilitatem, & cætera à quantitate, vt patet in albedine, quæ tanta est, quanta superficies, eni inest, quod nullum accidens habet. Quantitas igitur primò illa habet in se. Secundo substantiam cõmunicat. Tertio alijs accidentibus.

Hinc est, quod de se ipsa suscipit prædicationem abstracti & concreti, dicendo: Quantitas est de se. lineam est quanta, & quantitas: quod non est in abstracto alijs accidentibus. Similiter distinctio dicitur duplex quantitas, per se, & per accidens: per se est ipsa quantum, per accidens sunt accidentia illa, quæ quantitatem participant; quæ distinctio in alijs accidentibus non fit. Sequitur etiam optime Aristotelem tractasse quantum in concre-

to, vt legitur græcè. Quanti aliud continuum, & c. vt intelligamus eandem esse in hoc peculiari prædicamento prædicationem abstracti & concreti. Hæc sunt, ex quibus non mediocri quantitatatis cognitio haberi potest, & quæ non passim inueniuntur: cætera metaphysica relinquuntur. Respon. ergo ad questionem sequentibus conclusionibus.

1. **Conclus.** Prima Conclusio. Quantitas, vt est ratio partium, est quoddam genus, cuius differentia sunt, continuum & discretum: quantitas enim continua, est magnitudo, discreta verò multitudo, quæ sunt duo genera eius subalterna, varias sub se species includentia. Hæc conclusio hoc vni eo argumento patet. Quantitas secundum talem rationem prædicatur in quid de pluribus suis speciebus, ergo est genus: consequentia est certa, & antecedens manifestum.

2. **Conclus.** Secunda Conclusio. Habere positionem, vel non habere, quantitatibus differentia non sunt, vt existimat Simplic. sed passionem. Probatur vni eo argumento. Si essent differentia, non posset quantitas cõtinua abstrahi à positione, at per intellectum superficies sine vlla positione consideratur, cum intelligatur abstracta à loco, & subiecto, ergo illa positio non est eius differentia, cum species absque sua componente differentia intelligi nequeat. Hic autem aduerte, quod non est idem, quantitas continuum esse, & positionem habere, cum quantitas aliqua continua non eam habeat, scilicet tempus: nec similiter esse discretum, & non habere positionem, cum etiam continua aliqua non habeat. Vnde sic ista se habet. scilicet continuum & habens positionem, quod omne habens positionem est continuum, non tamen omne continuum, habet positionem: at discretum, & non habens positionem sic se habent, quod omne discretum est non habens positionem: at non omne non habens positionem est discretum.

3. **Conclus.** Tertia Conclusio. Quantitas ista, quæ ratio partium est, consideratur in præsentia, vt sub tali ratione est, genus generalissimum, omnes has species continens. Ista conclusio iudicio meo est manifesta ex ipso contextu Aristot. in quo continuum,

& discretum: sub quibus sunt omnes species quantitatibus: non aliter definiuntur, quam per ipsas partes, quæ copulantur, vel non copulantur termino communi. Præterea, quia Logieus considerat intentionem secundas, quæ in primis fundatur: at ratio generis quantitatibus non fundatur in mensuræ ratione, quia hæc est passio, non natura generica: ratio autem, quæ genus est, est quantitas: vt ratio partium est. Præterea, quia tota ratio & argumentum illorum inualidum est: dicunt enim aliter non posse distinguere species quantitatibus, quam in ratione mensuræ: hoc autem inualidum est, sic enim optime distinguere possunt, & distinguitur. Linea est ratio partium secundum longitudinem in continuo: superficies ratio partium secundum latitudinem: corpus ratio partium secundum profunditatem: tempus ratio partium successiuatum in continuo: locus est ratio partium continentium aliquid: numerus ratio partium discretatum: oratio ratio partium discretatum cum successione: & hæc valde obserua.

Respondetur igitur per hæc ad argumenta quatuor supra posita, quibus probabatur, quantitatem non esse genus. Ad primum respondet Burleus & Sotus, q. 1. Ad Arg. 17. Linea, superficies, & qualibet alia quantitatibus species, dupliciter potest considerari. Vno modo, vt est in subiecto, & simul cum subiecto sumitur: & tunc prædicatur genus de illis denominatiuè, quia cum subiecto sumuntur. Altero modo considerantur in abstracto absque subiecto: & sic species quantitatibus sunt, & tunc falsum esset, dicere: linea est quanta. Ista Responsio non placet, quia linea non dicitur subiectum magis quam albedo: vt ergo de albedine nunquam dicitur, quod est qualis, ita nec de linea dicitur illa ratione. Præterea, quia subiectum non per lineam, sed per lineatum explicatur. Propterea aliter dicendum est, nempe illam prædicationem concreti de abstracto non esse denominatiuam, sed essentialem in te. licet modus quidam denominatiuus sit, id quod sit propter peculiarem rationem, quæ in quantitate reperitur: vt explicui in quarto fundamento.

Ad 2.

Ad secundum respondeo, quod ex vna specie in communi altera non fit: nulla enim species in sua ratione, & natura admittit aliam speciem sibi coequallem: tamen ex indiuiduo vnius speciei non pugnat, vt materialiter fiat indiuiduum alterius speciei vt enim ex aqua firignis, aqua tamen non manente, ita ex continuo fit discretum, continuo tamen non manente, nec hoc est in conueniens vllum.

Ad 3.

Ad tertium respondeo, quod linea non dicitur numerata à numero denominatiue, quia numerus in ea fit, sed dicitur numerata ab actu intellectus, per quem numeramus: numerare enim est opus rationis & intellectus.

Ad 4.

Ad quartum est maximè notanda solutio: negatur enim maior ratio enim generica, in qua omnis quantitas conuenit, est, habere partes eiusdem rationis, vt supra diximus. Negatur etiam minor: imò ratio diuisibilitatis vniuocè competit continuo discreto: non autem vni per prius, alteri per posterius. Verum est, quod ex diuisione continui aliquando resultat, & fit numerus, tamen non semper: nec ex natura numerus est, fieri ex continuo, constituto autem numero, & continuo, vnumquodque: per se diuisibile est, & non vnum per alterum. Ad illud de mensura, fuit magna sine dubio in hoc apud scriptores ambiguitas: nam ratio mensuræ, scilicet mensurantis, per prius discreto conuenit, vt diximus: & sic est ratio analogæ: at ratio mensuræ passiuæ, id est, qua subiectum mensurabile est, vniuocæ est omni quantitati: & hæc sufficiant. Satis scio me aliqua ex parte breuim in verbis & obsecrum in his fuisse, tamen mediocriter auditori versato, & diligenti manifesta ista erunt; cuius rationem semper in his habeo, præsertim quia viua voce ista exponenda à magistro sunt.

Ad probationem Antecedentis
Quartiar.
gum. huius.

clanda sunt, & disputatione elucidanda:

Est igitur primum argumentum contra ordinem procedendi Aristot. & ipsius modum. Vnumquodque vniuocum prius per definitionem, quam per diuisionem notificandum est sed quantitas est genus vniuocum, ergo à definitione oportebat exordiri, non à diuisione, vt fecit Aristoteles.

Secundò, Aristoteles in diuisione præposuit continuum discreto, ergo malè posita in tractatu discretum præposuit continuo.

Tertiò, Nihil in vno prædicamento locatum constituit debet in altero; sed corpus est in prædicamento substantiæ: ergo nullo modo corpus potest esse species substantiæ, & quantitas.

Quartò, Videtur doctrina ista non consonare doctrinæ eiusdem Arist. 3. Met. ca. 13. ibi enim inter quantitates non numerat locum, nec orationem, & inter quantitates per accidens, ponit tempus, & motum: at hic & locum, & orationem, & tempus inter quantitates per se constituit, motus autem non meminit.

Quintò, Videtur, quod nullo modo oratio quantitas sit: nam vel accipitur pro oratione vocali, vel mentali, vel scripta: sed oratio scripta est potius substantia materialiter, formaliter verò, scilicet vt significatiua est, est relatio, vel qualitas mentalis autem: quæ in intellectu est, est qualitas, cū in intellectu non sit quantitas, vocalis autè, si materialiter sumatur, est aer verberatus, qui substantia est: si formaliter, est ipsum significare, quod non est quantitas: ergo nullo modo oratio est quantitas: & hoc admissio, quòd esset quantitas, non esset ponenda inter discretas, sed inter continuas, vnicuique enim syllaba cōtinua est, & motu continuo profertur.

Sextò, Magnitudo, multitudo, sunt quæ ritatis species subalterinæ, & longitudo etiam est quædam species ipsius: ergo magnum, multa, longum, species sunt quantitatis, & non pertinent ad prædicamentum ad aliquid.

Septimò, Vnitas & punctum ad quantitatem spectant, vt patet, tamen non quantitas sub aliqua specie ex assignatis: ergo diminuta doctrina hæc videtur.

QVAESTIO II.

Circæ reliqua, quæ in hoc capite continentur, an rectè dicta sint ab Aristotele?

Quia multa sunt in hoc capite, quæ intelligentia, & examine aliquo indigent, particulariùs à nobis tra-

1. Argum.
contra modum procedendi Arist.
tu hoc capit.
pitt.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

5. Argum.

6. Argum.

Osland.

1. Argum.

Oftendit. Multa etiam alia videntur pretermiffa, quæ tamen quantitates sunt; vt graue, leue, omnia etiam pondera, omnes menfurae, vncia, libra, modius, gomor, & reliqua huiusmodi, quæ non apparent in alio prædicamento esse conftituenta, quæ in isto, quorum tamen Aristor. nullatenus meminit.

Ista argumenta à nobis foluenda ordine funt: ex quoru solutionibus perfecta prædicamenti huius cognitio dependet.

1. Solutio
Alberti.
Ad 1.

Ad primum argumentum respondet Albertus tract. de quantitate, cap. 1. hic considerari quantitatem, vt mensura est: cum autem alia fit ratio mensuræ in continuis, alia in discretis: nec eiuſdem rationis fit vna in omnibus mensuræ ratio: non definitione, sed diuisione vsus est. Hæc responsio non satisfaciunt. Primum, quia, vt superius diximus, hic quantitas in sua ratione primo consideratur, scilicet, vt est ratio partium. Secundo, quia si non est vna ratio mensuræ in continuis, & discretis, non esset quantitas genus, nec hic tanquam genus consideraretur, quod videtur falsum: quod si est ratio vna quamuis communissima, hæc potius definienda erat.

2. Solutio
Doctorum
Louanien-
sium.

Doctores Louanienſes dicunt, id factum fuisse, quia generalissima non habent definitionem propriam constantem, ex genere & differentia, cum sint suprema genere. Sed hoc non placet, quia eadem ratione nullum aliud definirer, at definit ad aliquid, & qualitatem. Præterea, quia generalissima habent descriptionem: imò, vt superius diximus, declarauimus, Arist. 5. Metaph. cap. 15. quantum ipsum descripsit ante diuisionem.

3. Solutio
authoris.

Propterea existimo dicendum esse: Aristotelem non tradere hic rerum cognitionem distinctam, nisi quantum sufficit Logico per rerum coordinationem, & pro prædicationibus & ipsarum partibus perfectè intelligendis: & quia ipsum Quantum, est maximè notum, vt pote maximè præ omnibus alijs sensatum, nulla circa id vsus est descriptio, sicut in alijs fecit, quæ non subsistat sensibus in vniuersum.

Postumus tamen facillè eius definitionem assignare, sicut & ipsius specierum: hę enim definitiones specierum ex Aristot. verbis deducuntur. Potest autem quan-

titas in communis per suas proprietates deſcribi. Quantitas est ratio partium, vel quæ per se partes habet: quantitas est ratio mensuræ substantiæ: quantitas est ratio diuisibilitatis in partes eiuſdem rationis: similiter est forma, secundum quæ æquale, vel inæquale aliquid dicitur, & quantitas verò continua est quantitas, cuius partes termino communi copulantur: discreta verò est, cuius partes termino communi non copulantur: linea est continua, quantitas, cuius partes in puncto copulantur primo: superficies cuius partes in linea copulantur: corpus cuius partes superficie copulantur: locus est superficies vltima corporis continens: tempus est continua quantitas successiua, cuius partes instanti copulantur: numerus est continuorum permanentium mensura discreta: oratio est successiuorum mensura discreta.

Ad secundum respondent aliqui, continuum quantitatem in ratione diuisibilitatis priorem esse discretæ, ex diuisione enim continuum resultat numerus: at in ratione mensuræ priorem esse discretæ, non enim mensuramus, nisi quantitate aliqua continua sumpta tanquam vnitate, cuius multiplicatione mensuramus: vt vniur vna, grano, palmo, multiplicatis ad mensurandum: & hoc consilio ductus Aristor. Solutio totius continuum posuit in diuisione, in lerabilis. declaratio verò discretum anteposuit. Hæc ratio non mihi displicet.

Aliiter etiam respondet Albertus tract. isto, c. 1. & bene. Quantitas enim continua notior est, quia magis composita, at discreta simplicior est, id est, prior est, nam discreta quantitas nullam habet positionem, at inter continuis inuenitur positio: ac propterea Arist. tali ordine vsus est, vt vnũ & alterum exprimeret. Hęc doctrina est vera, & Arist. ipsius 1. Post. ca. 23. Arithmetice simpliciorum Geometria existimat. Et 1. Met. cap. 2. ob id, quod illa sit de discretæ quantitate, hæc de continua.

Ad tertium responderetur. Corpus tripliciter sumitur; est enim æquiuocum. Primum pro toto composito substantiali, ex materia & forma constituto, quo pacto dicimus, Angelus non est corpus: planta verò, animalia, lapides sunt corpora, & sic corpus est vnum genus substantiæ, de quo supra dixi.

Quantitas
descriptio.Specierum
descriptio.1. Solutio
Ad 2.2. Solutio
Alberti,
&
præcipua.Ad 3.
Corpus tri-
bus modis
sumitur.

1.

2. d'innu esse generalissimum. Secundo modo, sumitur corpus pro altera parte viuens, quo pacto dicitur, animal constare ex anima, & corpore: & sic non est genus, nec prædicatur de speciebus vllis: sed ponitur reductiue in prædicamento substantiæ, sicut pars Tertio modo, sumitur pro quantitate quadam, scilicet profunditate, quæ est accidens corporum substantiæ, & isto modo est species huius prædicamenti: nec hoc est vllum inconueniens, quòd vnum secundum diuersas rationes ad varia pertinetat prædicamenta.

2. Solutio quorundã in signum vitorũ ad quantum.

Ad quantum non est facilis solutio. Quidam enim dicunt, has quantitates scilicet locum, tempus, orationem, dupliciter posse considerari: vno modo, vt sunt rationes diuisibilitatis, seu in ratione diuisionis, & sic ab Aristotele considerantur in 3. Metaph. & tunc locus non est species distincta à superficie, cum eadem sit superficie, & loci diuisio: similiter nec oratio à numero distinguitur: tempus autem & motus sunt diuisibilia ad diuisionem spacijs, per quod fit motus, id est, quantitates per accidens sunt hoc igitur sunt in causa, quò minus Aristoteles locum & orationem posuit, tempus autem & motum inter quantitates per accidens assignauerit. Per sunt tamen secundò considerari in ratione mensuræ, & tunc locus est quantitas per se distincta à superficie, quia locus est mensura corporum separabilem à se: similiter & oratio à numero distinguitur, cum oratio sit mensura sonorum discretorum: tempus etiam est per se quantitas, cum sit motus mensura: motus autem semper est quantitas per accidens in ratione diuisionis: quia diuiditur per aliud, scilicet spatium: & in ratione mensuræ, quia mensuratur per tempus. Cum igitur hic consideretur quantitas, vt est mensura, optimè ponitur eius species aliæ, quam in Metaphysica, in qua consideratur quantitas, vt est ratio diuisibilitatis.

Ista solutio non est spernenda: est enim in signum vitorum: tamen mihi in hoc non placet, nam esse mensuram, est passio quantitatũ ipsius, fluens ab eius natura: sed talibus speciebus prædictis non inest per se quantitatũ ratio secundum eos, ergo nec inest passio: à quo enim per

se remouetur natura, remouebitur etiam & passio: & præterea, quia diuinitus hic etiam naturam ipsam quantitatũ considerat.

Burleus ad hoc dicit, locum non esse speciem per se quantum: & illo modo: nam locus d'notat duo, superficiem de materiali, & continentiam de formali: materialiter ergo non differat à superficie: formaliter vero non est quantitas, quia continentia quantitas non est: hæc præterea ab Arist. non numeratur in 5. Metaph. hic vero locus ponitur inter quantitates, quia Aristoteles loquitur vulgariter, & secundum opinionem celebriorem. Omnes autem antiqui locum inter quantitates constituebant: & hoc videtur docere Auer 3. Metaph. com. 18. Hæc sententia fuit Alberti & isto, ca. 5. vbi locum explicat esse illud spacium torum, longum, latum, profundum, quòd est inter latera corporis continentis, vt antiqui credebant. 4. Phys. imò vulgus modò ita existimat. Hoc tamen impugnat illic Arist. & secundum veritatem ostendit, locum esse superficiem vltimam corporis continentis: hoc etiam videtur docere Simplicius: & Doctores Louanien. asserunt locum secundum Aristot. non esse quantitatẽ distinctam à superficie: hic autem fuisse locutum iuxta receptam sui temporis, & communem opinionem.

Dicit secundò Bur. motum esse quantitatẽ per se, sicut tempus, etiam in ratione diuisionis: fuisse autem prætermisum ab Aristot. non quia non esset, sed quia non curauit omnes species enarrare.

Dicit tertio, in Metaph. tempus & motum dici quanta per accidens, non quòd non sint per se quantitates, sed quia ab alio, scilicet à spatio & mobili recipiunt esse quantitates, sed recipiunt ab eis esse: tunc solum, in se tamen quantitates formaliter sunt.

De oratione autem dicit quarto, esse etiam per se quantitatẽ à numero distinctam.

Ista sententia Burlei, in hoc quòd concedit motum esse quantitatẽ per se, est Alberti Magni tract. isto, ca. 10. & lamblii. vt refert in præfati Simpl. Dicunt enim motum duo dicere, & fluxum & formam aliquam, cuius est fluxus: & quòd successio

2. Solutio Burlei ad quantum.

quantum ad fluxum, est quantitas; quantum ad formam, non; sed aliquando est qualitas, aliquando ubi, aliquando quantitas, secundum quod fluxus potest esse in qualitate, vel ubi, vel quantitate; ac propterea hic non numerat inter quantitates, quia totum eius esse non est quantitas, nec vnus est generis.

At Porphyrii. li. 2. interro. & Ammonio creditur motum, secundum suam naturam, non esse quantitatem: sed esse quantum per accidens, sicut substantia est quanta per accidens. Ad locum Metaph. Respondet illi Alexan. Aristotelem solum tractare de quantitate permanente, propterea ista prætermisit.

3. Solutio
Authoris.

Sed in hac difficultate ne confusio in ista audiendi, quantum pro capto logico exigitur, existimo ita dicendum. Primum omnes has species hic numeratas esse quantitates per se: & hæc est communis opinio, non solum in ratione mensuræ, sed etiam in ratione partium, & diuisibilitatis. vt superius diximus.

Tempus
duobus
modis di-
uiditur.

Dico Secundo, tempus dupliciter posse diuidi. Vno modo secundum partes successiōnis, scilicet præsens, præteritum, futurum; & secundum hanc diuisibilitatem rationem est quantitas per se, & ita hic consideratur. Altero modo diuiditur secundum spacium, per quod mobile tempus efficiens mouetur: & secundum hanc diuisibilitatem est quantitas per accidens, vt dicitur in Metaphysica: considerate autem tempus secundum suas partes ad Physicū spectat, & id notius est: propterea in Meta. non inter quantitates per se constituitur, sicut in Logica.

Dico Tertio, orationem sub numero comprehensam fuisse illi. non enim ibi loquitur de numero particulariter, vt distinguitur ab oratione, sed vt numerus est idem quod multitudo, vt ibidem interpretatur Auerroes.

Dico Quarto, locum etiam sub superficie contineri, ibi enim considerat superficiem in communi, vt includit superficiem ambientem, & terminantem: hic autem loquitur particulariter de superficie terminante.

Motus non
est per se
quantitas,

Dico Vltimo, motum non esse quantitatem per se, vt bene dicit Ammonio. & Por-

phyrii. quia motus, vt motus, est solum & ceterus quidam imperfectus, vt suo loco tractabitur. Hæc omnia obserua, quia existimo Aristoteli, & veritati maximè esse conformia.

Ad quintum est insignis difficultas de intellectu orationis quid sit. Omissis aliorum sententijs, dicam, quæ in hoc diligenter excogitavi, idque declarabo sequentibus fundamentis.

Aduerte igitur Primum, quod sonus est quoddam accidens, & qualitas effecta in aere ex collisione duorum corporū. Vox autem est, non omnis sonus, sed ille tantum, qui efficitur in aere ex collisione quorundam corporis partium, scilicet, linguæ, palati, dentium, & c. est autem vna vox, quæ vnica fit percussione, plures autem voces, quæ pluribus fiunt percussionibus, sicut sunt syllabæ: quælibet. n. syllaba vnica fit percussione, plures autem pluribus. Oratio autem est aggregatio ex multis vocibus syllabarum, vt dominus: vnde omnis oratio est discontinua, & discreta.

1. Fundam.
Vox cuius-
modi sit so-
nus.

Aduerte Secundo: Discretio duplex est: 2. Fundam. quædam subiecti, vt albedo lactis, & albedo Discretio-
do niuis discreta sunt, quia duobus in fun-
nem esse
discretis subiectis: altera est discretio formæ, duplicem.
sicut quando duo insunt vni subiecto, tamen vnum alteri idem non est: sicut albedo & dulcedo lactis. Oratio igitur discreta est, non quidem subiecto, quia in eodem aere omnes syllabarum percussiones recipiuntur, sed discreta formæ: nec similiter est discreta in tempore cæli, quia vnico tempore simul duo possunt loqui, quorum sermones simul tempore & subiecto sunt, formæ tamen discreta sunt.

Aduerte Tertio: In ista voce possumus tria considerare. Id quod est eius essentia, scilicet id, ratione cuius est sonus. Secundo, aliquid quod se habet, vt qualitas eius, scilicet quod sit acuta, grauis, sonora, rauca. Tertio, est quædam extensio, & velut coisulentia ipsius vocis, secundum quam vox magna, breuis, & qualis, inæqualis dicitur: & hæc est vocis quantitas, quæ dicitur tempus vocis. Vnde quando audis syllabas habere tempus, non intelligas de tempore, quod dicitur dies, annus, & c. sed de ista intrinseca extensione & vocis duratione, quæ maior est in vas, quam in altera.

3. Fundam.
In voce
tria possum
considerari.

tera, secundum quod brevis vna, altera longa, dicitur.

4. Fundam.
Quid sit o.
ratio.

Aduerit Quartò. Oratio dicitur iste numerus horum temporum syllabarum successuarum, & discretarum: sed maximè considerata, quòd nò solum oratio est multitudo temporum horum, sed superaddit temporum diuersitatem, & ordinem: vnde alia oratio est populus pro arbore, alia pro ciuitate: nam illa est ex prima longa, & hæc ex prima breui: similiter alia est species orationis dominus, alia domini. In summa, hæc oratio continet omnia carmina, & carminum genera, & omnes pedes carminum, quæ non solum diuersa sunt in multitudine syllabarum, sed præcipue ordine, & quantitate: adde musæ, in recto spondæus est, eum ex vtraque longa consistet: at in recto singulari trochæus est, quia posterior est breuis: & sic de reliquis. Hæc oratio est iudicio meo numerus musicus, & harmonicus, de quo in Musica speculatur.

Oratio ē
aliter hic,
aliter in li.
Peri her. cō
siderari.

Ex his sequitur, hic multò aliter orationem quam in libro Peri her. sumi hic enim pro vna etiam dictione vocali, illic pro pluribus. Præterea in præsentem imperitens est quòd significet, nam etiam si nò significet, oratio dicitur: illic autem est necessaria vocum significatio. Præterea, in præsentem oratio nò est ipsa vox, sed quantitas ipsarum vocum & dictionum: in lib. verò Peri her oratio est ipsa vox significativa, ac propterea hic Aristot. dixit, oratio quæ in voce fit: quasi non sit vox, sed vocis quantitas.

Ad Repli-
cam. 5.

Per hæc patet solutio ad argumentum. Ad replicam dico. Quamuis syllaba sit per se continua, tamen quia syllaba non per se, sed cum dictione ordinatur, non facit quantitatis per se speciem, sed cum oratione, quæ discretata est: aut dicendum est, syllabam esse vnitatem in oratione, sicut est vnitatis in numero arithmetico.

Ad 6.

Ad sextum Respon. magnitudinem, longitudinem, & multitudinem, aliquando sumi absolute pro ipsis quantitibus, vt magnitudo idem sit, quod quantitas continua, præsertim permanens: quo pacto sumitur i. cæli, ca. i. longitudo idem, quod linea: multitudo discretata quantitas: & tunc magnitudo non opponitur paruitati, nec

multitudo paruitati, nec breuitati longitudo: vnumquodque enim continuum magnum est, longum est: & numerus quivus est multa. Altero modo numerum ista respectiue, vt vnum respectu alterius dicitur, & sic opponuntur, tunc enim sunt ad aliquid: nec est inconueniens, quòd res in vno prædicamento collocetur, passio verò in alio: vt enim homo est in prædicamento substantiæ, risibilitas autem in qualitate: ita quantitas est in vno prædicamento: istæ autem passionis eius, magnum, paruum, æquale, & reliqua in prædicamento ad aliquid sunt.

Ad 7.

Ad septimum est facilis solutio ex his, quæ diximus in prædicamento substantiæ: vnitatis enim, & punctum ad quantitatem pertinent, reductiue tamen, tanquam principia quantitatis: vnitatis enim est principium discretæ, punctus continuæ permanentis.

Ad octauum dico, omnes mensuras ad hoc prædicamentum pertinere, non secundum relationem, per quam ad mensurata referuntur, vt dicit Simpl. sed secundum id, quod mensurant: quod quantitas est: & quantitas sub his speciebus continentur. quædam enim sub loco, qui per modum vasis continentur: quædam sub linea, quæ per modum longitudinis: quædam sub numero, quæ per modum multiplicationis solum. Ex his omnibus cuiuslibet facillimum erit istas species ordinare in tabula aliqua: adueniatque singula dictionum esse genera continentia multa sub se: numerus enim multas numerorum species: oratio similiter varias species, & genera continent: idem de linea, quæ multas mensuras continet: similiter & de alijs. Hæc de Quantitate.

Possent quidem multa alia dici, sed hæc sufficient, ne extra modum limites Logicos transgrediamur, Logicum agentes. Vi de Simpl. de grauitate, an sit quantitas, vt vult Architas.

De his, qua Ad aliquid dicuntur.

Cap. VII.

AD aliquid verò talia dicuntur, quæcumque hæc ipsa qua sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet ali-

ter ad alterum: vt maius hoc ipsum, quod est, alterius dicitur: aliqua enim maius dicitur, & duplum alterius dicitur hoc ipsum quod est: alius enim duplum dicitur, similiter autem & alia quaecunque huiusmodi sunt.

2. At verò sunt etiam & haec ad aliquid: vt habitus, & possessio, sensus, scientia, possessio, haec enim omnia, quae dicta sunt, hoc ipsum quod sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet ad alterum, & non aliud quiddam: habitus enim aliorum habitus esse dicitur, & scientia alius scientia, & possessio alius possessio: & alia quoque similiter.

3. Ad aliquid igitur sunt, quaecunque haec ipsa quae sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet aliter ad aliorum: vt mons magnus dicitur ad alterum: magnus enim mons dicitur ad aliquid, & simile alicui simile, & cetera talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & statio, & sessio positiones quaedam, positiones verò ad aliquid sunt: iacere autem & stare, vel sedere ipsa quidem non sunt positiones: denominatio verò dicuntur ab ijs, quae dicta sunt, positionibus.

4. Inest autem & contrarietas ijs quae sunt ad aliquid, vt virtus visio contrarium, cum sit vtrunque eorum ad aliquid: vt scientia ignorantia. Non autem omnibus ijs, quae sunt ad aliquid insunt contraria. Duplici enim nihil est contrarium, neque triplici, neque vlti salium.

5. Identur autem & magis & minus ea, quae ad aliquid sunt, si se ipse, simile enim & dissimile magis & minus dicitur, & aequale, & inaequale magis & minus dicitur, cum vtrunque sit ad aliquid simile enim alicui simile dicitur, & inaequale alicui inaequale. Non autem omnia quae sunt ad aliquid suscipiunt magis & minus, duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid salium.

6. Omnia autem quae sunt ad aliquid, ad conuenientiam dicuntur: vt seruus domini seruus: & domini seruus domini esse dicitur: & duplum dimidij duplum: & dimidium dupli dimidium, & maius minore maius, & minus maiore minus: similiter autem & in alijs. Sed eorum aliquoties differunt secundum locutionem, vt scientia scibilis scientia dicitur, & scibile scientia scibi-

le, & sensus sensibilis sensus: & sensibile sensu sensibile.

At verò aliquoties non videbitur conuenienter ad quod dicitur assignetur, si peccet is qui assignat, vt ala si assignetur aui, non conuertitur, vt si aui ala. Non enim prius conuenienter assignatum est ala aui, neque enim quatenus aui est, eatenus ala ipsius dicitur: sed eò quòd ala est, multorum enim & aliorum ala sunt, quae non sunt aues. Quare si assignetur conuenienter, conuertitur: vt ala ala est, & alatum ala alatum.

Aluoties autem forte & nomen fingere necesse erit, si non fuerit nomen impossum, ad quod conuenienter assignetur: vt remus si assignetur nauigij, non est assignatio conueniens: neque enim eò quòd nauigium est, eò ipsius remus dicitur, sunt enim nauigia, quorum remi non sunt: quare non conuertitur: nauigium enim non dicitur remi nauigium. Sed forte conuenienter assignatio erit, si sic quodammodo assignetur: remus remigat e remi remus est, aut quomodo cunque aliter: nomen enim non est positum, & conuertitur, si conuenienter assignetur: remigatum enim remo remigatum est. Similiter autem & in alijs: vt caput conuenienter assignabitur capiti caput, quàm si animalis assignetur: neque enim eò quòd est animal, caput habet, multa enim animalia sunt capita non habentia.

Sic autem forte facillimè quis sumet, quibus posita non sunt nomina, si ab ijs, quae prima sunt, & ijs, ad quae conuertuntur, nomina ponatur: vt in ijs quae praedicta sunt, ab ala alatum, à remo remigatum. Omnia igitur quae ad aliquid dicuntur, si conuenienter assignentur, ad conuertuntur: quomodo si ad quodlibet aliud assignantur, & non ad id, ad quod dicuntur, non conuertuntur.

Dico autem, quoniam neque eorum quae in confesso ad conuertentiam dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur, si ad aliquod eorum quae sunt accidentia assignentur, & non ad id ad quod dicuntur: vt seruus, si non domini assignetur, sed hominis vel bipedis, vel cuiuscunque rationalium, non conuertitur: neque enim dici potest, homo est seruus homo: non enim conuenienter est assignatio. Amplius, si quidem conuenienter assignetur ad quod dicitur, omnia a-

lijis sublatis quaeque accidentia sunt: relicto autem solo illa, ad quod assignatum est convenienter, semper ad ipsum dicitur, ut si seruus ad dominum dicitur, circumscriptis omnibus, quae accidentia sunt domino, ut esse bipedem, vel scientie susceptibilem, vel hominem, relicto vero solo quod dominus est, semper seruus ad ipsum dicitur, seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non convenienter ad id, ad quod dicitur, assignetur: circumscriptis omnibus alijs, relicto autem eo solo, ad quod assignatum est, non dicitur ad ipsum, assignetur enim seruus hominis, & ala aui, & circumscriptatur ab homine esse dominum, non sicut amplius seruus ad hominem dicitur: cum enim dominus non sit, neque seruus est similiter & de aue, si adimatur, eam alatum esse, non enim amplius est ala ad aliquid, cum enim non sit alatum, nec ala erit aliquid. Quare oportet assignare ad id, ad quod convenienter dicitur. Et si sit nomen positum, facilius erit assignatio: si autem non sit, fortasse necessarium erit nomen fingere si autem sic assignentur, manifestum est: quoniam omnia quae ad aliquid sunt, ad convenientiam dicitur.

11. Videntur autem ipsa ad aliquid simul esse natura, & in plurimis quidem verum est: in aliquibus vero non verum: simul enim duplum & dimidium sunt: & cum sit dimidium, duplum est: & cum sit dominus, seruus est & cum sit seruus, dominus est: similiter autem hit & alia. Simul autem haec auferunt se invicem: si enim non sit duplum, non erit dimidium: & si non sit dimidium, non erit duplum: similiter autem & in alijs, quaeunque talia sunt.

12. Non autem in omnibus his, quae ad aliquid verum dicitur, esse simul natura: scibile enim scientia prius videbitur esse: namque in pluribus praexistentiibus rebus: scientias accipimus: in paucis enim vel nullo quisquam hoc perficiet simul cum scibili scientiam esse factam. Amplius, scibile sublatum simul auferit scientiam: scientia vero simul non auferit scibile: nam si scibile non sit, non erit scientia, nullius enim erit scientia: scientia vero si non sit, nihil prohibet esse scibile. ut circuli quadratura si est scibili, scientia quidem eius nondum est, ipsa vero scibilis est. Amplius, animal quidem sublato non erit scientia, scibilem vero plurima esse coniungit.

13. Similiter autem his sese habent ea quae de sensu suus: scibile enim prius quam sensus esse videtur, sublato enim scibile simul auferit sensum: sensus vero scibile non simul auferit: sensus enim circa corpus & in corpore sunt, scibili autem sublato, auferitur & corpus: scibile enim corpus est. Cum autem corpus non sit, auferitur & sensus, quare simul auferit scibile sensum, sensus vero scibile non simul auferit: sublato enim animali, sensus quidem auferitur, scibile autem erit corpus: ut calidum, dulce, amarum, & omnia alia quaeque sunt scibili. Amplius, sensus quidem simul cum scibili non sit: simul enim sit animal, & sensus: scibile vero ante animam, aut sensum est. Ignis enim, & aqua, & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal constat, ante sunt, quam animal omnino sit, aut sensus: quare prius scibile quam sensus esse videbitur.

14. Habet autem dubitationem, veram nulla substantia ad aliquid dicitur, quemadmodum videtur, si hoc contingat secundum quasdam secundas substantias: Nam in primis substantijs verum est, nam neque tota, neque partes primarum substantiarum dicuntur ad aliquid. Nam quidam homo non dicitur alicuius quia homo, neque quidem bos, alicuius quidam bos. Similiter autem & partes: quaedam enim manus non dicitur alicuius quaedam manus, sed alicuius manus: & quaedam caput non dicitur alicuius quodam caput, sed alicuius caput. Similiter autem & in secundis substantijs, atque hoc quidem in pluribus: ut homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, sed alicuius possessio dicitur: in huiusmodi ergo manifestum est, quoniam non sunt ad aliquid. In aliquibus vero secundis substantijs habet dubitationem, ut caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & singula huiusmodi, quare haec fortasse ad aliquid esse videbuntur. Si igitur sufficienter eorum quae sunt ad aliquid, definitio assignata est, aut omnino difficile aut impossibile est ostendere, quod nulla substantia eorum quae sunt ad aliquid dicitur.

15. Si autem non sufficienter, sed sunt ad aliquid, quibus hoc ipsum est esse, ad aliquid quodam modo se habere. fortasse aliquid contra ista dicitur. Prior vero definitio sequitur quidem omnia ea, quae sunt ad aliquid, non tamen in ipsis idem est

cum eo quod esse ad aliquid, ipsa que sunt, aliorum dicantur. Ex his autem manifestum est, quod si quis aliquid eorum que sunt ad aliquid, definiti sciet, & illud ad quod dicitur definiti sciturus est. Manifestum igitur & ex ipsis est; si enim nouit aliquis hoc, quod aliquid est, est autem esse ijs, que ad aliquid sunt, idem ac ad aliquid aliquo modo se habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo se habet. Si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo se habet, neque sciat aliquid hoc aliquo modo se habet, noscet. Sed in singulis palam hoc est, ut si quid nouit quis definiti, quod duplum est, & cuius duplum est, mox definiti nouit: si enim nullum d'finitorum nouit ipsum duplum esse, neq' si fit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid si nouit quis quod melius est, & quo melius est, statim definiti necessarium est nosse. Propter hac autem non indefiniti hoc cognosceat, quod hoc est peiore melius: suspicio enim hac est, non scientia: non enim adhuc sciet ex ea illud quod est peiore melius: si enim sic accidit, nihil est deterius ipso. Quapropter palam est quod necessarium est, si nouerit quis aliquid relatiuarum definiti, & id ad quod definiti, necesse est nosse.

16.

Caput uero, & manus, & eorum singula, que substantia sunt, ea ipsa que sunt, sciri definiti possunt: ad quod uero dicantur, non est necessarium scire. cuius enim hoc caput, uel cuius hac manus sit non est scire definiti: quare non erunt hac ad aliquid. Si uero non sunt hac eorum que sunt ad aliquid, uerum erit dicere quod nulla substantia eorum est, que sunt ad aliquid. Fortasse autem difficile fuit de eiusmodi rebus uehementer asserere, nisi ea sepe pertractata sint: dubitare autem de eorum unoquoque non est inuile.

QVÆSTIO PRÆAMBVLARIS PRIMA.

Cur prius de predicamento Ad aliquid quam de Qualitate egerit?

Non parua primò se nobis offert difficultas, cur prædicamentum hoc Qualitati anteponatur? Ratio enim dubitandi est. Prius est rem esse in se, quam ad aliud comparari, sed qualitas con-

uenit rei secundum se, relatio uero ut alteri comparatur; ergo prior est qualitas secundum naturam: imò Aristoteles ipse s. Meta. ea 2 quale præposuit, & in diuisione horum prædicamentorum præcedenti Architas illa ratione motus, ut refert Simplic. quale anteposuit ipsi prædicamento ad aliquid.

Circa hoc aduenit ex Simpl. in his prædicamentis, quò duplex est ordo, quidam naturæ, & essentiæ, secundum quem unum in suo esse, & natura, alterum præcedit: alter est ordo doctrinæ, secundum quem ueniens cognitio, & doctrina prius traditur, cognitione alterius, & unum prius, alterum postertus docetur.

Hoc supposito Doctores Louanici dicunt hic non ordinem naturæ, sed illa doctrinæ solum seruari, secundum quem illa semper prætermittenda sunt, quæ magis priorum cognitioni necessaria sunt, siue priora sint, siue posteriora. Constat autem post quantitatem magis necessariam esse reatiuorum cognitione, cum in prædicamento quæritatis longa facta fuerit mentio eorum, scilicet de magno, & paruo, & reliquis quæ ad aliquid dicuntur. Quam rationem etiam tradit Ammon. huius ordinis, quo ad aliquid præponitur qualitati.

At Simpl. Porphy. & Boet. etiam ordinem naturæ cum ordine doctrinæ seruari insinuant secundum Aristot. quia substantia corpora prius est quanta, quam qualis, cum quantitas sit eius passio prima, sed ad quantitatem immediatè sequitur esse magnum, uel paruum, æquale, inæquale, quæ omnia ad aliquid sunt: prius ergo est ad aliquid ipso quali: nec obstat aliquas relationes, & habitudines esse posteriores qualitatibus, scilicet illas, quæ ex qualitatibus oriuntur: stat est à toto genere, quod natura ipsius ad aliquid in aliquo præcedat qualitatem, non autem qualitas uilla antecedit quantitatem: prior igitur natura est relatio, similiter & doctrina propter rationem dictam prius.

Ad aliquid uero talia dicuntur, quæ nunquam hoc ipsum, quod sunt, aliorum esse dicuntur, uel quomodo libet aliter ad aliud &c.

Caput

Quæst. dissolutio iuxta Doct. Louan.

Iuxta Simpli. Porphy. & Boet.

1.

Capituli Di-
natio.

CApit istud in tres partes diuiditur. Prima continet definitionem quantum eorum, quae ad aliquid sunt, & ipsius explanationem: quae definitio communis erat tempore Arist. imò ipsius Platonis, vt vult Albert. & Boet. quamuis id neget Simplicius. Secunda continet quatuor proprietates, quae secundum talem definitionem consequuntur. Tertia proponit vnum absurdum, quod iuxta talem definitionem sequitur, & ea reiecta aliam ponit, quae maximè relectis conuenit. Similiter quandam ipsorum infert proprietatem.

Nota 1.

Attende autem has definitiones generalissimorum, vt saepe dixi, non esse proprias definitiones, cum genere & differentia careant, sed descriptiones quaedam sunt, per quas rem magis manifestam facimus per ea, quae clara sunt.

Nota 2.

Accidentis duplex generis respectu.

Aduerte igitur, accidentis duplex esse generis. Quoddam inest subiecto absque alterius subiecti dependentia, vt albedo inest niui, calor igni, superficies corpori, absque alterius vilius ordine, & habitudine, & hoc accidens absolute dicitur. Quoddam accidens inest alicui subiecto cum dependentia alterius subiecti accidentis: vt paternitas inest vni homini, dependenter tamen ab alio, cui inest filiatio: simile inest huic albedine, cui inest etiam illa similitudo: tale igitur accidens dicitur respectuum, & ad aliquid, cuius natura haec est, vt non inest vnum alteri, quin etiam alterum ei correspondens, alteri simul inest.

Nota 3.

Ex quo collige rationem huius praedicamenti: dicitur enim in plurali, de his, quae sunt ad aliquid, & semper Arist. in capite pluraliter loquitur: cuius ratio est, vt notat Ammon. & Albert. ista, ea. 3. quia nunquam ista singula consistunt, sed semper bina, vnum ad alterum. Nec propter hoc negamus, quin singulariter possit proferri, vt notat Simplicius: dici enim potest, pater est ad aliquid, & duplum est, ad aliquid: sed ad insignuandam horum naturam, quae sine multitudine esse non potest: pluraliter loquitur.

Prima Cap-
ituli pars.

Per haec itaq; manifestatur Aristotelis descriptio: Illa sunt ad aliquid, quorum hoc ipsum, quod sunt, id est, quorum na-

tura, & substantia est, ad aliud dici, & referri: quia variè vnum ad alterum dicitur, aliquando per habitudinem generitui, vt pater est filij pater, aliquando per habitudinem datiu, simile est alicui simili simile: vel ablatiu, maius est minore maius: aliquando id fit per accusatiuum, aliquando cum praepositione, aliquando sine illa, vt dicit Simplicius. Propterea dicit Arist. aliorum dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, scilicet dicuntur. Haec est omnium explicatio communis descriptionis huius.

Ponit Arist. exempla per varios casus. Maius, inquit, aliquo maius est, duplum etiam alterius duplum est: & alia similitur, quae ad inuicem conferuntur. Haec graecè generitui habitudinem explicant: quamuis latinè sint casus varij.

At verò sunt etiam & haec ad aliquid: &c.

Prosequitur Arist. exempla proponere eorum, quae ad aliquid sunt, ponit autem ista, quae sequuntur, scilicet habitum, dispositionem, scientiam, sensum, positionem; in quibus notabis haec quatuor prima ad obiectum referri. Si enim habitus est, alicuius obiecti habitus est, similiter & dispositio: differunt enim hoc solo habitus & dispositio, quod habitus inhaeret subiecto, à quo difficile remoueri potest: dispositio est, quae facillè remouetur: similiter scientia, & sensus, alicuius obiecti scientia, & sensus sunt: positio autem refertur & ad subiectum, & ad locum: est enim positio habuudo corporis ad locum.

Dubitabis: vt quid Aristot. non conti. Dubium: tenuit haec exempla prioribus, sed quaedam interruptione vsus est, dicens: *functio. Solutio.*

iam & haec ad aliquid. Respondet Ammon. id factum fuisse propter duo. Alterum est, quia priora exempla erant habitudinis generitui, quibus explicatus illa definitionis pars: aliorum dicuntur: nunc autè ista sunt habitudinis aliorum casu, quibus explicatur illa altera pars: vel quomodolibet aliter ad aliud. Alterum est, quod etiam notat Simplicius: ista, quae ad aliquid dicuntur, oriuntur ex multis praedicamentis: quaedam ex quantitate, vt duplum, maius: quaedam ex qualitate, vt scientia, habitus: quaedam ex situ, vt positio, & cubatio: & quia

& quia exempla priora erant de his, quæ quantitatē consequuntur, posteriora verò de his, quæ qualitatem, & alia sequuntur, idēō distincti, & interruptione illa vsus est. Sed potest huius tertio ratio non spernenda adhiberi, quòd ista definitio Arist. non est ipsius, sed communis, quam ipse est postea recitatur: suscipit tamen eam modo explicandam, quia tunc passim circumferebatur: ac propterea multa secundum hanc infert & dicit, quæ non tanquàm vera, sed tanquam absurda ex tali de finitione promanantia recipienda sunt: id, quod doctè aduertit Ammonius. Est autè vnum ex his, quod subiūxit, ac si dicat: si, ad aliquid sunt, quæ aliorum dicuntur, ista ad aliquid sunt, scilicet habitus, dispositio, & reliqua, quæ tamen verè ad aliquid non sunt, cum sint aliorum prædicamentorum: ac propterea secundum talem definitionem probari esse ad aliquid, dum dicit, ista dici ad aliud, & non aliud quiddam, id est non habent aliud quicquam, quam ad aliud dicit: sed horum veritas postea examinanda est.

3. *Ad aliquid igitur sunt, quæcunque hoc ipsum quod sunt, &c.*

Ex manifestatione superiori per exempla infert de finitionem eandem, velut aliqua ratione probatam: infert etiam eam, vt alijs exemplis habitudines aliorum casuum experimentibus, declaret: magnum, enim ad aliquid dicitur, & simile, & reliqua: subiūxit etiam accubitus, stationē & sessionē esse ad aliquid, & probat, quia sunt positiones: positio verò ad aliquid est: at ipsum concreta, scilicet sedere, stare, non sunt ad aliquid.

1. Dubium.

Dubitabis: quare id dicit Aristoteles de concretis? Respondent Ammonius & Simplicius, quia concreta sunt alterius prædicamenti, scilicet situs, abstracta verò huius & posset quis decepti, existimans etiam ista: poni in hoc prædicamento, cum eorum abstracta collocentur. Notantque vnum isti doctores maxime aduertendum, non semper abstractum, & eius concretum ad idem pertinere prædicamentum: nam locus & tempus sunt in quantitate, tamen esse in loco, est aliud, prædicamentum Vbi, & esse in tempore, est aliud, scilicet, Quædo, quæ duo prædicamenta sunt denominatiua ab illis.

Solutio.

Concretū & abstractam non semper ad eandem pertinent Categoriā.

Dubitabis: quare stare, sessio, ad aliquid sunt, non autem sedere, & stare? Respondent etiam isti doctores, quia abstracta non includunt subiectum ipsum, sed tantum habitudinem ad illud dicunt, quæ ad aliquid est: at ipsa concreta non habitudinem, sed subiectum ipsum, & substantiam dicunt. Hæc omnia intellige iuxta de finitionem assignatam: an enim ista sunt secundum de finitionem exactam Aristotelis, quam in fine tradidit, postea examinabimus.

Inest autem contrarietas in his, quæ sunt ad aliquid, &c.

Hæc est secunda pars capituli, in qua eam quæ huic prædicamento in sunt, Aristoteles ponit, & enarrat. Incipit autem à communibus: hæc enim est doctrina, quam ipsemet docet, i Physicæ ca. 7. primum communia, deinde propria tradantur. Conuenit igitur his, quæ ad aliquid sunt, habere contraria, hoc autem exemplis manifestat: virtus enim viuo, & ignorantia scientia contraria est: at hoc, inquit, non omnibus quæ ad aliquid sunt, inest: duplum enim non habet contrarium, nec dimidium, & tamen ista ad aliquid sunt.

Posset quis non immeritò obijcere: superius enim in quantitate dixit Aristoteles, magnum & paruum non esse contraria, quia sunt ad aliquid: quo igitur modo hic docet, ea quæ ad aliquid sunt, esse contraria: nec potest dici, hic loqui de contrarietate large, vt completur quæcumque oppositionem, sic enim non diceret, aliqua non habere contrarium, cum constet, omnia quæ ad aliquid sunt, relatiuè opponi: loquitur ergo de contrarietate propria, de qua in alijs prædicamentis loquutus est?

Aduerte, istos respectus, qui ad aliquid sunt, semper esse simul cum alijs accidentibus absolutis, à quibus procedunt: vt similitudo est cum qualitate, magnum cum quantitate, &c. Vnde dupliciter possunt considerari: vno modo, secundum illos respectus puros, & vt ad aliquid sunt, & tunc non habent contrarium, & hoc est, quod dixit, ea, de quantitate altero modo secundum illud accidens, cui copulantur, quod fundamentum vocatur, & tunc si illud habuerit contrarium, dicitur illud habere contrarium: si verò non habuerit, dicitur.

Secunda Categoriæ pars.

Prima Relatiuorum Proprietas.

Obiectio.

Nota, dupliciter respectu quidam aliquid, acceptione respondet obiectio.

dicitur istud non habere: & quia non omnia accidentia, in quibus ad aliquid fundantur, contraria habent, ideo dicit aliqua habere, nempe ex illis, quæ in qualitate fundantur: aliqua verò non habere, scilicet illa, quæ in quantitate innituntur: ita docet Simpl. & Ammō. & bene: cuius signum est, quod quando contraria assignat, non ponit correlatiua: vt scientia non contrariatur seibilibi, sed ignorantia: virtus non contrariatur ei, cuius virtus est, sed vitio, non ergo vt ad inuicem referuntur, contrarietatem habent, sed vt secundum se & in fundamento sumuntur.

Dubitabis: quomodo in hoc prædicamento scientiam, virtutē, & alia colloct, cum tamen hæc in quarto prædicamento constituantur? Respondet Ammon. non id ex propria sententia fecisse, sed simulatè ad labefactandam illam definitionem, ex qua sequeretur, ista in hoc prædicamento esse. At verò aliter respondet Simpl. & Boet. in præfenti, & Albert. tract. isto, c. 4. quod maximè notandum est: asserunt enim, ista & in hoc prædicamento, & in alijs esse non est enim inconueniens, quod vna res secundum varias rationes, & consideraciones, ad varia pertinet prædicamenta scientia enim, ignoranta, virtus, & reliqua, vt secundum se sumuntur & subiectū ipsū perficiunt, & disponunt, qualitates sunt, & ad quantum prædicamentum pertinent: at vt ad obiectum suum referuntur, secundum tales habitudines, & respectus in prædicamento isto collocantur, * sed harum opinionum iudicium postea in disputatione profectur.

Videntur autem magis & minus ea, quæ ad aliquid sunt suscipere, &c.

Hæc est secunda ipsius ad aliquid proprietates, scilicet suscipere magis, & minus, quam exemplari inductione manifestat: simile enim & dissimile, æquale & inæquale ad aliquid sunt, tamen suscipiunt magis & minus, vnum enim alio magis est simile, & magis dissimile: æquale vel inæquale, magis vel minus.

Hic aduerte, quando audis, ista esse ad aliquid, ne intelligas ista esse ad aliquid ad inuicem: aliud enim est, esse ad aliquid, seu quod alij vocant, relatiua, & esse ad aliquid ad se inuicem, quod alij vocat corre-

latiua. Relatiua enim, seu ad aliquid dicitur Relatio. tur plura, quorum singula ad aliud dicuntur, non tamen vnum ad alterum inter se: vt pater, duplum, simile relatiua sunt, seu ad aliquid, quia dicuntur ad aliud, nõ quidem inter se, sed singula ad suum propriū terminum: pater enim ad filium, duplum ad subduplum, simile ad simile: correlatiua verò, seu ad aliquid ad inuicem dicuntur, quorum vnum ad alterum dicitur, sicut pater, & filius sunt correlatiua: per ista intelliges exempla numerata esse relatiuorum, sed non correlatiuorum.

Correlatiua.

QVAESTIO II.

An Relatio suscipiat magis & minus?

DVbitatur: an suscipere magis & minus, competat relatis, ratione fundamenti, sicut habere contraria: an ratione naturæ propriæ, ita vt in quantum ad aliquid sunt, magis vel min⁹ suscipiunt? Hoc dubium est principale, & dignum consideratione, prius tamen sunt explicanda verba, quæ post ista sequuntur: inquit enim Arist. non omnibus hoc inesse relatis, duplum enim magis vel minus non recipit.

Ad dubiū igitur respondet Albert. tract. isto cap. 5. Simpl. Ammon. & Boet. & tandem est sententia communis, relatiua suscipere magis, vel minus, non sui ratione, sed fundamenti. quod si eis obiecias, aliqua fundamenta non suscipere magis & minus, vt quantitas, in qua æquale, vel inæquale fundantur, non suscipit magis vel minus, ipsum tamen æquale, & inæquale magis suscipiunt? Ad hoc non eodè modo respondent: Boetius enim & Simplicius dicunt æquale, & inæquale esse passiones quasdam, & qualitates ipsius quantitatis: & quantitas secundum se non suscipit magis vel minus, sed secundum has qualitates: & iudicio meo isti doctores hoc sibi volunt, quod relatio non est, quæ magis, vel minus denominatur, sed quantitas per has qualitates, quæ qualitates ipsius sunt: quantum enim vnum est magis vel minus inæquale alteri.

Dubium.

i. Opinio Albert. Ammō. & Boetij. Obiectio.

Solutio.

Ista opinio non absolutè dubium, nec respondet quaestioni, nam eodem modo qualitas nõ suscipit magis vel minus, sed

s. subie.

Responso Ammonij

Accommodatio alia Simplicij, Boetij, & Alberti.

* De dictis Philosoph. ad dubium Responsonib⁹ in futura disputatione certi⁹ proferendum iudicium.

Secunda relatiuorum proprietates.

Nota.

subiectum per eam: vnum enim est magis alteri simile subiecto per albedinem, & tamen, hoc non obstante, asserimus, qualitati se, & non à subiecto conuenire suscipere magis: esset ergo idem dicendum de relatione.

Opinio Alberti.

Albertus tract. isto cap. 5. aliter respondet, dicit enim, quantitatē aliquo modo suscipere magis, vel minus: vna enim maior, altera minor est, & hoc sufficit, vt ab ea relatio æqualis vel inæqualis suscipiat magis vel minus.

Refutatio.

Sed nec hoc plene satisfaciunt; nam cum magis & minus in relatione sit intentiue, & maius & minus in quantitate sit extrinseue, videtur, non relationi à fundamento, sed à id se inesse.

Opinio iteū Ammonij.

Ammonius aliter etiam respondet: inquit, æquale, vel inæquale non suscipere proprie magis vel minus, sed improprie, & abusiue: quod enim proprie magis & minus suscipit, cum suo contrario miscetur: vt album, quò magis est cum nigro mistum, minus est album, quò verò minus, magis est album: & æquale, & inæquale non miscetur illo modo: æquale enim nihil habet inæqualitatis, nec inæquale aliquid participat æqualitatis, cum æqualitas consistat in indiuisibili, à quo recedere, est, non amplius esse æquale: & inæquale nihil participat æqualitatis, dum inæquale manet: improprie tamen est, illud magis & minus, quomodo æquale etiam vocatur, quod non multum distat ab æqualitate propria: Hæc ex Ammonio.

Opinio Architæ.

At si hoc aliter consideremus, inuenimus Architam, vt refert Simplicius, existimasse, suscipere magis vel minus, inesse ipsis relatis, vt relata sunt, & non ratione fundamenti. Vnde Architas ipse non assignauit illud, scilicet habere contraria in his, quæ ad aliquid sunt: posuit tamen hæc proprietatem, scilicet suscipere magis: illa enim proprietates non relatis à se, sed à fundamento inerant: hæc verò ipsis secundum se competit.

Quæ omnium probatissima.

Et hæc opinio probatur argumento, iudicio meo, satis conuincenti. Si non suscipit relatio magis vel minus, nisi ratione fundamenti, sequitur, quoties fundamentum suscipit magis, & ipsa relatio suscipiet magis, & quoties fundamentum suscipit

minus, & ipsa relatio suscipiet minus: & quoties fundamentum nec magis, nec minus est susceptiuum, nec ipsa relatio suscipiet: sed videmus totum oppositum, patet Sint duo alba, vnum intensius, vt octo, alterum intensius, vt quatuor: ista sunt similia: tunc sumo similitudinē illius, quod est, vt octo, & pono quod albo remittatur, & fiat vt septem, tunc similitudo est maior, & illud magis simile: & si fiat vt sex, magis erit simile: & si fiat vt quatuor, multo similius. Præterea, sint duo alba, vt quatuor, ista sunt maximè similia: augeatur, & intendatur vnum, & fiat, vt quinque, tunc minus erunt similia, & quo magis vnum intenditur, tantò in eo minus existit similitudo. Præterea, æquale, & inæquale, magis suscipiunt, tamen non ratione fundamenti, quia fundamentum, vel non suscipit, vel multo aliter suscipit, scilicet extensiue, inæquale verò intensiue suscipit.

Propterea existimo esse dicendum; Dupliciter posse intelligi, relationem suscipere magis vel minus, ratione fundamenti. Vno modo, vt non habeat aliam intentionem, nec suscipiat magis vel minus aliter quàm suum fundamentum: sicut non habet contraria, nisi contraria fundamenti: ita, vt non illa relationi, sed fundamento contraria sint, vt aliqui intelligunt: & iste sensus est falsissimus, vt argumenta superiora euidenter probant. Altero modo, quòd non suscipiant magis vel minus, per solam sui mutationem, sicut qualitates, scilicet licet, albedo, nigredo, & alia, quæ sola sui mutatione intenduntur: at ista intenduntur, & remittuntur per mutationem fundamenti aliquam, licet non sit aptum suscipere magis vel minus, sicut in quantitate, vbi est maius & minus, sit magis vel minus, æqualis vel inæqualis, ex mutatione quantitatis: quia vel augetur, vel minuitur: & iste sensus est verissimus, & inuenitur ab Archita, & Metaphysico dignus.

Patet igitur relationes in se, & secundum se magis vel minus suscipere, non tamen sine aliqua subiecti, seu potius fundamenti mutatione, & variatione, nec ista est sicut prima communitas suscipiendi contraria: & hoc doctè aduertit Caietanus, & est maximè memoriæ mandandum.

Responsio ad dubiū.

Dubiū.

Dubium 2. Dubitatur: si relatiua suscipiunt magis vel minus, secundum se, & non secundum fundamentum, quæ igitur relatiua non suscipiunt magis vel minus? Ad hoc dico, relatiua, quamuis in se magis & minus recipiant, non tamen id fit, nisi aliqua fundamenti variatione comitante. Sunt autem quædam accidentia relatiua, quæ non ex tali fundamento procedunt, sed in fundamento vnicò modo inuariabili se habent; vt duplum, tripulum: & alia, quæ ex quantitatibus, sic se habentibus consequuntur, scilicet, quòd vna alteram, bis aut ter adæquatè contineat: & tales non suscipiunt magis nec minus quia variato fundamento ab illa vniiformitate, destruitur relatio.

Solutio. Quædam alia procedunt ex fundamento, sed non vno modo, & inuariabili se habent, vt similitudo ex duobus albis vtique se habentibus fluit: & inæquale ex quantitate: & ista, variato fundamento, magis vel minus recipiunt.

Dubium 3. Dubitatur præterea: Nam hoc pacto æquale non suscipiet magis nec minus, quia æqualitas oritur inter duas quantitates indiuisibili modo se habentes, ita vt neutra ab altera excedatur, nec excedat?

Solutio. Respondeo, non hic in tanto rigore sumi æquale, sed abusiue: vt etiam quod accedit ad prorsus æquale, dicatur æquale, & quod magis accedit, magis æquale.

6. *Omnia autem que sunt ad aliquid ad conuertentiam dicuntur, &c.*

Tertia relatiuorum proprietat. Hæc est tertia proprietat relatiuorum, scilicet correlatiua dici ad conuertentiam: & diutius immoratur in ista, quàm in alijs, factique quatuor. Primò, eam exemplis explicat. Secundò, ostendit, quo modo in ea contingat errare. Tertio, adhibet remedium contra errorem. Quarto, docet canonem obseruandi, quando ad conuertentiam dicantur.

Nota. Aduerte igitur, non hic de conuertentia duorum terminorum æqualium; qua ab vno ad alterum valet illatio, agi, quam aliqui vocant conuertibilitatem, vt notat Albertus in isto, ca. 6. nec similiter de conuertentia duarum propositionum, quæ ab vna ad alteram, transmutatis extremis, licet argumentari, quæ conuersio vocatur: sed est sermo de mutua illatione, quæ correlatiua ita se habent, non vt vnum de alio

prædicetur, sed vt vnum per habitudinem ad alterum exprimitur, & ad inuicem conferantur: quòd exemplis manifestat Arist. seruus est heri seruus, & herus est serui herus: duplum est dimidij duplum, & dimidij est dupli dimidium. Notatque Aristoteles vnum in ista conuertentia, quamuis correlatiuorum habitu modo mutua sit, tamen non super secundum locutionem esse eodem casus: aliquando enim vnum per genitiuum, alterum verò altero casu referitur, vt scientia est seibilis obiecti scientia, seibile autem est scientia seibile, vel per scientiam: sensus est sensibilis rei sensus, sensibilis verò res est sensu, vel per sensum sensibilis: idem in multis alijs euenit.

Aut verò aliquoties non videlicet conuertit, &c.

Hæc est secunda particula, in qua docet istam conuertentiam mutuam deficere, quando non est conueniens correlatiuorum assignatio: id est, quando vnum alterius non est proprium correlatiuum: exemplo manifestatur, ala, & auis, non ad conuertentiam dicuntur mutuò, quamuis enim verum sit, auis est ala auis, non tamen ala alieuius auis ala, quia multa habent alas, quæ tamen aues non sunt: hæc autem conuertentia non fit, quia non sunt correlatiua vera, hæc enim sunt, ala & alatum, & tunc est conuertentia, ala est alati ala, & alatum est alatum: nam verba & apes, & formicæ alatæ sunt, non tamen aues sunt: patet ergo quoties conueniens assignatio fit, correlatiua dici ad conuertentiam.

Aliquoties autem fortè & nomen fingere necesse erit, &c.

Hæc est tertia particula, in qua docet remedium ad conuertentiam faciendâ: multoties enim non potest fieri ista nomina correlatiuorum assignatio, & accomodatò, ratione defectus nominum, quia vnum correlatiuum habet quidem nomen, sed non alterum: verbi gratia, remus, & terebinthaceus enim remo terebinthaceus est, non tamen contrà, remus est terebinthaceus, cum alia à terebinthibus remos habeat: tunc autem vult Arist. vt in tali nominum defectu, ad conuertentiam assignandam, nomen fingamus, quo apud correlatiuum explicetur, vt remus est terebinthaceus.

Similiter, inquit, caput, & animal, non conuertuntur: non enim animal est capite animal, cum animalia sint caput non habentia, vt vermes, *uox* *uox*, cancri: licetbit ergo fingere capitatum, & tunc conuertentur, caput est capitati caput: capitatum est capite capitatum. Aduerte Græcè non remus est, sed pedalon, quod est clauus, seu gubernaculum, quo nauis gubernatur: Boetius verò transtulit remum, vt simili videretur exemplo in Latina lingua: sed nihil refert.

Sic autem fortassis facilius quis sumes, &c.

39. Tradit regulam, qua modus nomina fingendi ostenditur. Inquit, ab illo nomine, cuius correlatiuum assignandum est, esse fumendum denominatiuum comprehendens omnia, quæ illud nomen participant. Verbi gratia, volo assignare correlatiuum capitis, quod non est impositum, tunc à capite fumendum est denominatiuum, scilicet capitatum, quod omnia ea, quæ capite prædita sunt, comprehendat: idem in alijs obseruandum est: ex quo infert, omnia ad aliquid, dici ad conuertentiam, si eorum fiat non inconueniens assignatio. Hæc omnia exempla vult Ammon. non esse ex propria sententia, sed ex aliena; ad repellendam illorum definitionem, ex qua ista sunt ad aliquid, caput, manus, clauus, quæ tamen substantiæ sunt, & probat Ammon. ista verè non esse ad aliquid, quia eorum, quæ ad aliquid sunt, vnò destructo, alterum non consistit, at manus, caput & reliqua abscissa ab eo, cuius sunt & dicuntur manus, & caput. Sed posset responderi Ammonio, ista æquiuocè iam dici caput, & manus, vt docet Aristoteles 2. de anima, cap. 1. & lib. 1. de partibus, cap. 1. de hoc tamen dicitur postea.

10. *Dico autem quantum neque eorum, qua indubitanter, &c.*

Hæc est quarta particula, in qua Aristoteles ostendit non solum non fieri conuertentiam, quando defectu impositionis nominum non fit conueniens correlatiuum assignatio, sed etiam non fieri, quando, etiam si nomina imposita sint, tamen non assumitur nomē, talem habitudinem explicans Verbi gratia, si quis dicat: pater est, ergo hominis pater est, non valet, non quia nomen correlatiui deficiat, sed quod

non assumatur illud nomen, secundum quod verè est relatio, scilicet, pater est filij pater: in quo docemur in conuertentia nõ solum correlatiua, sed etiam nomina ipsa talem correlatiuam significantia esse sumenda, quæ si sumantur, in omnibus erit conuertentia.

Subiungiturque rationem ad obseruandum, an fuerit recta correlatiui assignatio. Pro cuius declaratione aduerte, quod sicut in re vna multæ alie coniunguntur, ita etiam varijs, vnũ & idem, nominibus significatur: singula autem illud significant ab vnica speciali ratione, & forma, quæ in illo est: idem enim dicitur homo, animal, album, pater, legens, & reliqua. Ex quo sequitur, quod vnum correlatiuum posset multis nominibus assignari, ductis ab ijs, quæ in eo sunt. V. g. pater est filij pater, & si filius est homo, hominis pater, colorati pater, studentis pater; tamen non omnia ista explicant rationem, secundum quam refertur pater, nisi filius: & propterea ab Arist. omnia illa, accidentia vocantur, nõ quod omnia accidentia sint, sed quod accidant, & non sint de natura relatiui.

Canon autem est hic ad cognoscendum, quod sit verè inter illa correlatiuum: obseruandum est, an si omnia alia remouerentur, & illud solum superesset, diceretur adhuc ad aliquid, & esset conuertentia: quando enim id fit, est correlatiuum, quando verò non, correlatiuum non est. V. g. pater est filij pater: si volumus ergo cognoscere, an filius sit verè correlatiuum, obseruare oportet, an remoto à filio, quod sit homo, quod sit albus, quod sit bipes, manente hoc, quod filius sit, adhuc patet conuertentur: & quia ita est, est verum correlatiuum. tamen pater est hominis pater, & homo non est correlatiuum: quia remotis omnibus alijs ab homine, scilicet, quod sit filius, albus, & reliqua, non conuertentur pater. Hæc exemplo, de domino & de alia manifestat Aristoteles.

Videtur autem ad aliquid simul esse naturã, u.

&c.

Hæc est quarta proprietas eorum, quæ *Quarta* relata ad aliquid, vt sint simul naturã, & v. latuorum num absq; altero minime possit existere, proprietas. vt duplum non est sine subduplo, nec pater sine filio. Aduerte ex Arist. c. 13. horum prædi-

Nota.

praedicamentorum, duo esse necessaria, vt aliqua sint simul natura. Alterum vt ab vno ad alterum mutua sit consequentia, quantum ad eorum existentiam: vt si pater est, est etiam filius. Alterum, vt neutrum sit causa alterius: defectu prioris, homo, & animal non sunt simul natura: nec vniuersaliter inferius & superius: defectu verò posterioris, sol & lux non sunt simul natura, quia sol est causa lucis, vtraque tamen haec in correlatiuis obseruantur, valeantim, ab vno ad alterum: & vnum alterius non est causa.

Dubium.

Dubitatur. Pater & filius, causa & effectus, sunt correlatiua, tamen vnum est ante alterum, & vnum est causa alterius: pater enim est ante filium, & causa est causa effectus: ergo non sunt simul natura. Pro hoc nota, duo esse in his, quae ad aliquid sunt. Alterum est ipsa forma relationis, secundum quam ad aliud sunt. Alterum ipsum fundamentum, & subiectum, cui talis relatio inest, & ipsum denominat. Igitur secundum relationis formam nullum relatum antecedit suum correlatum, nec eius est causa: non enim est prior relatio paternitatis, nec prius aliquid dicitur pater, quam relatio filiationis, & quam aliquid dicitur filius: nec similiter vnum est alterius causa, cum sit mutua vtriusque dependentia à se inuicem: hoc est, quod hic docet Arist. At secundum fundamentum & subiectum nihil vetat, quòd vnum sit prius altero, & causa eius, vt argumentum probat. ille enim homo, qui pater dicitur, antecessit hominem, qui filius est. Similiter & res, quae est causa, praecessit rem, quae est effectus, non tamen prius fuit pater, & prius fuit causa, quam fuerit filius, & quam fuerit effectus: ita docet Ammon. & bene, & Albert. tract. isto cap. 7. inquit relatiua esse simul natura, id est, formam relationis: nam secundum naturam eorum, quae referuntur, non sunt simul. Simplicium autem huiusmodi relatiua esse ad inuicem sibi causas, vt pater est causa, vt sit filius, & filius causa, vt sit pater: tamen diximus iam ex Arist. correlatiuorum vnum non esse alterius causam, quauis & illud sit probabile.

Non autem in omnibus relatiuis verum videtur.

Hanc correlatiuorum proprietatem nō

vniuersalem esse contendit, manifestatque duplici instantia, aliqua correlatiua non esse simul natura Primò in scientia, & scibili, quae correlatiua sunt, tamen scibile est prius scientia, quod probat dupliciter. Primò, quia à rebus ipsis praerexistentibus scientiae exceptae sunt, ergo res scibiles praecesserunt scientias. Secundò, scibili ablato auferitur scientia: vt scientia ablata non tollitur scibile, ergo non sunt simul. Consequentia est certa, ex hoc, quòd diximus, simul natura esse simul existentia. Antecedens dupliciter probatur. Primò, quòd ablato scibili auferatur scientia. Scientia non potest esse sine obiecto, sed ablato scibili auferitur obiectum, ergo sine scibili nō est scientia. Secundò verò, quòd ablata scientia non auferatur scibile, patet, quia multa scibilia sunt, quorum scientia nondum est inuenta: quadratura enim circuli apud Geometricos scibile est, tamen nondum eius est scientia. Praeterea, scientia auferri potest ablato homine, in quo est scientia: sed etiam si homo nō esset, manerent multae res scibiles: non ergo scientia auferret scibile, & sic simul natura non sunt.

Circa hoc aduerte verba Aristotelis, inquit enim: A rebus ipsis iam existentibus scientias accipimus, in paucis enim aut in nullis res scibilis, & scientia simul sunt. Posset esse dubium de sensu horum verborum Boet. inquit hic loqui Arist. de scientia, qua res impossibiles & imaginarias cognoscimus. haec enim cognitio simul est cum te cognita, nec fuit res scibilis ante scientiam: sed quia istae scientiae sunt rarae, & impropriae, propterea dixit (in paucis aut in nullis) Hae ratio est etiam Ammonij, & Simplicij.

Dubium.

Sententia Boetij.

Aliam etiam huius declarationem affert Ammon. & Albert. tract. isto ca. 7. pro quo aduerte id, quod in quaestione quadam proemiali diximus, scientias esse in duplici genere. Quaedam sunt speculatiuae, per quas solum res cognoscimus, & haec sunt posteriores rebus, quia à rebus sumptae sunt. Quaedam aliae sunt scientiae practicae, per quas non solum res cognoscimus, sed etiam eas operamur: & istae sunt priorae rebus scibilibus, cum sint ipsarum causarum propter has, inquit Ammon. & Albertus, dixit Arist. in paucis scientiam, & scibile esse.

esse simulat quia aliquo modo in practi-
cis etiam res præcesserunt, propterea dicit
[in nullis.]

Obiectio.

1. Solutio.

2.

13.

Sed dices: Scientia practica prior est re
scibili, non ergo scietia & scibile simul hic
sunt? Respondent, sumendum esse scibile
per intellectum, ac sic dicat, simul fuit scien-
tia (Verbi gratia) sciam, cum ipso sciam-
no faciendo cognito. Aliam huius inter-
pretationem addit Simplicius, hic loqui
de scientia intelligentiarum, que simul est
cum ipso scibili, quælibet enim se cognos-
cit tanquam scibile: quæ cum pauca sint,
& à multis negatæ, propterea dicitur in pau-
cis aut in nullis.] Quælibet harum inter-
pretationum est bona: sed non parua in
hoc, & sequenti exemplo est difficultas,
quam in disputatione elucidabimus.

*Similiter his sese habent ea, quæ de sensu sunt,
etc.*

Alterâ instantia manifestat Aristot. non
omnia correlatiua simul esse: hæc autem
est de sensu, & scibili, quæ correlatiua
sunt, tamen simul non sunt. Probatur. Sen-
sibili ablato sensus aufertur, sed sensu ab-
lato, non aufertur scibile: ergo non sunt
simul, sed vnum est altero prius. Loquitur
autem hic de scibili passiuè, pro eo, quod
sentiri potest.

Nota.

Sensus om-
nes in cor-
pore tan-
quam sub-
iecto exi-
stere.

Probatur antecedens dupliciter Pro cuius
de claratione aduertet, sensus esse in cor-
pore, vt in subiecto visus enim est in oculo,
auditus in aure, & reliqui in corpore
subiectantur, & circa corpus sunt, tanquã
circa obiectum, quod enim sentimus, corpus
est, vnde & corpus est scibile. Sensus
tamen quatuor in corpore, vt in subiecto
sint, non tamen in quocunque, sed in cor-
pore animalis: quatuor corpus, quod sen-
tetur, sit non solum animal, sed etiam alia
omnia: vnde corpus quod sentit animal
est, corpus scibile, id est, quod sentitur, &
animal, & alia corpora sunt.

Est modò primum argumentum. Ablato
sensibili aufertur quodcumque corpus
& animal, sed ablato animali aufertur ten-
sus, ergo, de primo ad vltimum, ablato sen-
sibili, aufertur sensus, non tamen econtra,
ablato sensu aufertur scibile: nam ablatò
animali, aufertur sensus, tamen ablato
animali, non propterea aufertur reliqua
corpora, quæ scibilia sunt. Vis huius ra-

tionis hæc est. Ablato superiore aufertur
Inferius, & eius proprietates, non tamen ab-
lato inferiori aufertur superius cum pro-
prietate: sed sensus est passio animalis,
quod est inferius corpore, cuius corporis
passio est scibile: ergo ablato animali cū
sensu, non aufertur corpus cum scibili,
his verò ablati, aufertur illa, ergo non
sunt simul. Posterior ratio est. Sensus non
est, nisi quando animal est, sed ante ani-
mal, sunt illa, ex quibus animal fit, scilicet
elementa, quæ scibilia sunt, ergo scibi-
le est prius sensu.

*Habet autem dubitationem, vitam nulla sub-
stantia ad aliquid dicatur, etc.*

Ista est tertia capitis pars, in qua Aristot.
teles mouet dubium quoddam ad osten-
dendam in sufficientiam definitionis prio-
ris. Dubium autem est: vtrum nulla sub-
stantia sit ad aliquid? Circa quod, diuidit
substantiam quadrupliciter, in primam &
secundam, in partes primæ, & in partes
secundæ substantiæ Verbi gratia, homo, qui-
dam homo; caput, quoddam caput: quo
supposito, docet primas substantias, & ca-
rum partes ad aliquid non dici: non enim
dicimus, quidam homo, est alicuius
quidam homo; nec quoddam caput, dicitur
alicuius quoddam caput: sed tantum alicuius
caput. Similiter id etiam manifestum
est in secundis substantiis: homo enim nõ
dicitur alicuius homo, nisi per modum
possessionis: quo pacto dicitur, equus alicuius
est equus: sed tunc non refertur ve
substantia, sed res possessa: ac de partibus
substantiarum secundarum est ambiguum:
nam videntur ad aliquid dici: caput enim
alicuius est caput, & manus alicuius est
manus! Ad quod respondet Aristot. secun-
dum definitionem præcedentem sequi, il-
las esse ad aliquid necessariò, cum ad aliud
dicantur: quod tamen absurdum iudicat,
cum tales partes substantiæ sint, vt supe-
rius dictum est.

*Si autem non sufficienter, sed sunt ad aliquid,
etc.*

Hic suam definitionem proponit, secun-
dum quam nulla substantia ad aliquid est,
definitio verò talis est: Ad aliquid sunt,
quibus hoc ipsum est esse ad aliquid, ali-
quo modo se habere, id est, quorum natu-
ra est ad aliquid, aliquo modo se habere.

Discrimen
posterioris
& prioris
definitio
nis relatio
rum.

Est autem discrimin inter hanc, & illam definitionem: hæc enim dicit naturam eorum, quæ ad aliquid sunt, esse ad aliud se habere: illa autem dicit, ad aliquid esse, quæ dicuntur ad aliud. Possunt autem multa ad aliud dici, & cum alio conferri, quæ tamen non secundum naturam suam sunt ad aliud: possumus enim hominem cum alio conferre, homo tamen secundum naturam suam ad aliud non est. quæ igitur verè ad aliquid sunt, secundam naturam ad aliud sunt: cum igitur partes substantiarum secundum suam naturam substantiæ fiat, & ad aliud non sint, non pertinent ad aliquid.

Substantiarum partes non pertinent ad Aliquid.

Corollarium Relativum sine suo correlativo definit non potest cognosci, dupliciter probatur.

- 1.
- 2.

Ex qua definitione Aristot. vnicum corollarium inferit, scilicet vnum relativum definit non posse cognosci, quin alterum correlativum definit cognoscatur: quod dupliciter probat. Primo ratione ex definitione sumptam: nam natura eorum, quæ ad aliquid sunt, est ad aliud: ergo non cognoscitur natura talis, quin cognoscatur illud etiam aliud, ad quod refertur. Probat secundò inductione exemplari, vt de duplo, & alijs: quis enim cognoscat determinatè aliquod duplum, & determinatè cognoscat dimidium, cuius est duplum. Si nimmer si quis cognoscat aliquid esse melius determinatè, necesse est cognoscat id, quod eo deterius est. Nec satis est, ad cognoscendum, hoc esse melius, cognoscere aliquid deterius esse in communi & indeterminatè: sed cognoscere debet certò hoc ipso esse deterius. Potest enim esse, quod aliquid sit deterius, sed non illo deterius. Propterea si determinatè hoc melius esse cognoscere debemus: oportet, vt id determinatè, quod illo deterius est, cognoscamus. Nec sufficit cognoscere deterius in communi: ista enim est cognitio confusa, & opinio: potest enim esse aliquid deterius, sed non illo.

Dubium.
1. Opinio.

Dubitatur, quid est definitè cognoscere relativum: Auct. Alber. & S. Tho. existimant definitè cognoscere, esse cognoscere per definitionem quidditativam: vt sit sensus: qui quidditativè vnum relativum cognoscit, & correlativum necesse est quidditativè cognoscat. hæc doctrina vera est, sed non admodum ad mentem Aristotelis.

Potius dicendum est cum Boet. definitè cognoscere, esse determinatè, & particulariter cognoscere, V. g. duplum dupliciter consideratur. Vno modo in communi, vt duplum est, & tunc qui duplè cognoscit, satis est si cognoscat dimidium in communi. Altero modo potest cognosci duplum aliquod particulare, scilicet hoc duplum, quod est octo ad quatuor: & tunc vt cognoscamus octo esse duplum, quod est determinatè cognoscere, & definitè, non satis est cognoscere dimidium in communi, sed quatuor esse huius dimidium, & vt ytamur exemplo Aristot. quod non bene à multis intelligitur. Vt maius seu melius determinatè cognoscatur, scilicet hoc melius, non satis est cognoscere deterius in communi: nam ex cognitione deterius in communi, scilicet aliquid est deterius, non cognoscitur hoc esse melius, nisi cognitione incerta, & opinativa. Oportet enim cognoscamus definitè illud deterius, quod illo meliori deterius est: aliter enim posset cognosci deterius in communi, & si nullum sit in particulari deterius illo, profectò illud non dicitur melius. Hanc interpretationem valde considera.

2. Opinio.
Duplè dupliciter consideratur.

- 1.
- 2.

Capitulum de *omnibus & eorum singulari.*
Ex hac proprietate relativorum, necessariò colligit partes substantiæ ad aliquid non esse Patet, nam manum, & caput definitè cognoscere possumus, & tamen non cognoscimus particulariter & distinctè ea, quorum tales partes sunt: possumus enim caput animæ: cuiusdam caput esse cognoscere, vt illud animal tamen non cognoscimus: presertim quando caput videtur, occulto animalis corpore, vel cum animalis species incognita est, tunc enim caput etiam vniuersaliter cognoscitur, ignorata specie illa, cuius caput est.

16.

Ex quo dissolvitur dubium, scilicet nullam substantiam esse ad aliquid. At quia illa definitio prior communiter recepta erat: hæc autem noviter inducta, non probatur: inquit Aristot. difficile esse in his maximè obscuris, & receptis quicquam asserere absque probatione: tamen saltem recipitur ista per modum dubitationis: non enim parum est vile in illis bene dubitasse. Atque hæc circa totius interpretationem.

QVÆSTIO I.

*Vtrum ad aliquid sit speciale
genus entis?*

Post textus interpretationem, vt motus est, ea quæ grauiora dubia sunt, & quæ magis naturam eorum, quæ consideramus, aperiant, tractabimus. Ac primò circa ipsum ad aliquid. Posterius circa dubia ex verbis Aristot. & sensu procedentia, vt scribimus.

Authoris intentio in reliquis huius prædicatæ pertractandis.
Est igitur prima quæstio: An sicut substantia est quoddam entium genus ab omnibus alijs distinctum, & similiter quantitas est ad aliud genus, qualitas, & reliqua, ita sit ipsum ad aliquid, de quo diximus?

Argumenta in contrarium.
Videbitur autem genus aliquid non esse, propter rationes sequentes. Prima. Id quod nunquam per se sumitur, sed cum varijs, imò omnibus reum naturis coniunctum, & commixtum, non facit per se vnũ genus: sed huiusmodi est ad aliquid; ergo non est vnũ distinctum ab alijs genus. Maior est nota, cum consequentia: minor probatur, quia relatio modo est eũ quantitatibus, vt æquale, magnum, duplũ: modò cum qualitatibus, vt simile, dissimile: modò cum actionibus, vt pater, causa: modò cum alijs: ergo nunquam per se est.

1. Argum. Secundò. Id quod non est in rebus, sed solum habet esse per intellectus operationẽ, non pertinet ad genus aliquid entis; quia hic consideratur entis essentialia, quæ habent esse præter operationem intellectus, vt substantia, quantitas, & reliqua; at ipsum ad aliquid non est in rebus, nisi per operationem intellectus: ergo non est inter ea, quæ sunt genera entis. Minor patet, quia similitudo, æqualitas, & reliqua, non videtur aliud habere esse, quàm per operationem intellectus cognoscens, & vnũ alteri comparans. Tertio. Omne quod est, vel est subiectum, quod est substantia: vel est in subiecto, quod est accidens: sed ad aliquid nec est subiectum, cum non sit substantia; nec est in subiecto, cum relatio, vt relatio, nõ sit in alio esse, sed ad aliud esse: ergo nec est accidens, nec substantia, & ita non est entis genus. Quarto. Genus omne habet differentias, species, & genera sub-

2. Argum. ternaria: sed istud ad aliquid hæc non habet; ergo non videtur esse genus: nec enim apparent species, nec differentia, nec has explicat Aristot. non ergo est genus aliquid entis peculiare distinctum ab alijs.

3. Argum. Circa hanc difficultatem fuit antiquorum opinio ante Aristotelem, & Platonẽ, cuius meminit Auer. 5. Meta. com. 20. quam Alb. e. 1. huius tract. adscribit Zenoni. Hi existimabant, ad aliquid non esse peculiare aliquid genus, sed multis mislum, & ex varijs congestum, quorum rationes superiores aliqua ex parte in principio proposuimus. Altera fuit opinio Arist. & Platonis, & reliquorum omnium, ad aliquid esse vnũ quoddam genus ab alijs omnibus distinctum & diuersum.

4. Argum. Pro horum declaratione, ne per ignora procedamus, erit primum fundamentum hoc. Quemadmodum ab hac intrinseca proprietate, quæ est per se esse, omnis substantia in vnũ certum dicitur substantia: ita similiter ab hac intrinseca proprietate, scilicet esse in subiecto, quæ dicitur inherencia, omne accidens dicitur accidens: & sicut omnis substantia per se est, ita omne accidens in subiecto est & inheret. Accidens tamen dupliciter inheret, & in subiecto sunt, quædam insunt in subiecto, ita vt non ordinent subiectum ad aliquid aliud extra ipsum subiectum: vt albedo, & quantitas, insunt subiecto, non tamen vt ipsum ordinent ad aliquid extra se: & ista accidentia dicuntur purè absoluta. Quædam alia insunt in subiecto, ita vt ipsum per se ordinent ad aliquid aliud extra ipsum: vt scientia inest animæ, vt cognoscat per eã res alias, similiter potentia visiva inest oculo, vt ipse oculus alia extra se videat: & ista accidentia dicuntur relatiua.

5. Argum. Hæc autem sunt in duplici differentia. Quædam enim sic insunt subiecto, & ordinant ipsum ad aliud, vt tota eorum natura non sit ordinare ad aliud, sed ipsum subiectum in se afficere, & disponere: sicut scientia inest quidem animæ vt intelligat, tamen scientiæ natura præcipua nõ est ad aliud, sed ipsam animam perficere, & disponere in se: similiter habitus, potentia, & alia multa: alia accidentia dicuntur relatiua secundum dici. Quædam alia, sic ad aliud subiectum ipsum ordinant, vt corũ

1. Opinio Antiquorum.

2. Opinio Arist. Platonis & communis.

1. Fundam.

Accidens dupliciter inheret subiecto.

Accidens relatiua dupliciter suat.

rota natura, vt talia sunt, fit ad aliud subiectum ipsum, officit: vt paternitas, & alia, quæ dicuntur relatiua secundum esse.

Relatiua secundum esse. Dupliciter consideratur.

Hæc autem relatiua secundum esse, dupliciter sumuntur: vno modo, vt sunt in ipsis rebus: altero modo, vt à nobis cognoscuntur, scilicet quando vnum alteri comparamus. Ista autem relatiua, vtriusque rebus sunt, dicuntur ad aliquid, quod nomen Platoni primus, vt dicitur, imposuit: vt verò à nobis cognita sunt, dicuntur magis proprie relationes: quia intellectus vni alteri confert, & vnum ad alterum refert: quamuis etiam inde tractum nomen, accipitur quoque pro illis, vt sunt in rebus: vt autem in intellectu sunt, dicuntur relationes conceptæ.

Illatio. Accidentia quoniam respectu dicuntur relatiua.

Ex his omnibus vnum inferitur, quod valde memoriam mandandum est: accidentia non dici relatiua, nec secundum esse, nec secundum dici per respectum ad subiectum, sic enim omnia essent relatiua, cum omnia subiecto insint: sed dicuntur relatiua, per id, ad quod subiectum ipsum ordinant, quod dicitur terminus. Vnde multa sunt accidentia, quæ nec secundum dici, nec secundum esse, relatiua sunt: cum subiectum ad aliquid extra se non ordinent.

2. Fudam.

Sit secundum fundamentum. Hæc est natura eorum, quæ sunt ad aliquid, vt nunquam insint subiecto, nisi medio aliquo accidenti absoluto, & simul coexistente alio accidenti insit relatio alterius subiecti. Vnde ad relatiua existentiam tria necessaria concurrunt. Primum, subiectum ipsum, cui inhæret, quod ab aliquibus dicitur fundamentum eorum. Secundum, est illud absolute solum accidens, ratione cuius inhæret, quod dicitur fundamentum propinquum.

Tribus commutatur Relatio.

1.

Tertium, illud accidens alterius subiecti, in quod relatiuum terminatur, quod dicitur terminus, siue correlatiuum, quod quid est eiusdem rationis cum altero, habet enim & fundamentum, & subiectum, & illud etiam alterum vt terminum: cum inter vtrumque sit mutua habitudo. V. g. sunt duo alba, vnum alteri simile, similitudo vnius inest vterque vno, vt subiecto, media albedine, vt fundamento, & dependet ab altera similitudine, vt à termino: hæc pariter similitudo inhæretet alteri corpori, vt subiecto, media eius albedine, vt fundamentum, & ab illa similitudine priori, tanquam

2.

terminus, siue correlatiuum, quod quid est eiusdem rationis cum altero, habet enim & fundamentum, & subiectum, & illud etiam alterum vt terminum: cum inter vtrumque sit mutua habitudo. V. g. sunt duo alba, vnum alteri simile, similitudo vnius inest vterque vno, vt subiecto, media albedine, vt fundamento, & dependet ab altera similitudine, vt à termino: hæc pariter similitudo inhæretet alteri corpori, vt subiecto, media eius albedine, vt fundamentum, & ab illa similitudine priori, tanquam

3.

terminus, siue correlatiuum, quod quid est eiusdem rationis cum altero, habet enim & fundamentum, & subiectum, & illud etiam alterum vt terminum: cum inter vtrumque sit mutua habitudo. V. g. sunt duo alba, vnum alteri simile, similitudo vnius inest vterque vno, vt subiecto, media albedine, vt fundamento, & dependet ab altera similitudine, vt à termino: hæc pariter similitudo inhæretet alteri corpori, vt subiecto, media eius albedine, vt fundamentum, & ab illa similitudine priori, tanquam

terminus, siue correlatiuum, quod quid est eiusdem rationis cum altero, habet enim & fundamentum, & subiectum, & illud etiam alterum vt terminum: cum inter vtrumque sit mutua habitudo. V. g. sunt duo alba, vnum alteri simile, similitudo vnius inest vterque vno, vt subiecto, media albedine, vt fundamento, & dependet ab altera similitudine, vt à termino: hæc pariter similitudo inhæretet alteri corpori, vt subiecto, media eius albedine, vt fundamentum, & ab illa similitudine priori, tanquam

termino vicissim dependet: ex quo fit, vt cum relatio, & à termino, & à fundamento, & à subiecto dependeat, necessarium horum quolibet destructo, & ipsa destruat. Vnde similitudo vnus albi, potest tripliciter perire, & recedente altero simili, & ipso corpore destructo, & ipsa etiam albedine mutata. quamuis non sit hoc vniuersaliter verum de fundamentis: quia quando fundamenta sunt permanentia; in successibus enim non valet: vt fundamentum paternitatis est generatio, quæ transit manente paternitate.

Hic tamen vnum est maxime considerandum: relationes non ab omnibus his tribus æqualiter dependere: relatio enim duo habet, aliter, vt accidens est, & hoc est subiecto inhæretet: alterum, vt tale accidens est, scilicet relatiuum, & hoc est ad aliud esse: vt accidens est, à subiecto suo necessarium dependet: vt relatio est, à termino. Vnde Gilbertus dicebat, relationem, vt relationem, non habere esse in fluxum, sed affixum, id est, ad aliud fixum: ratione verò vtriusque à suo fundamento dependet. V. g. similitudo dependet ab albedine, & vt accidens est, ita similitudo, quia verò non inhæretet subiecto, nisi albedine interueniente: & similiter, vt ad aliquid, & relatio est, ab illa dependet, quia talis similitudo non esset, nisi à tali albedine. Ex hinc est, vt diximus, quod variatis fundamentis, ipsæ etiam in se variatur relationes: vt maxime patet in his relationibus, quæ consequuntur quantitatem, vt duplum, triplum, in quibus fit mutatio ex variatione fundamenti. Hoc dixerim: vt maxime attendamus fundamenta, ad distinguendas relationum naturas, quæ ab eis se dependunt, tanquam à causa intrinseca.

Sit tertium fundamentum Fundamenta harum relationum sunt tria in communi. Primum est quantitas, supra quam fundatur, æquale, inæquale, & omnes proportioniones Arithmetice, Geometricæ, & Mathematicarum aliarum; similiter omnes relationes temporis & loci. Aliud fundamentum est qualitas, supra quam fundatur, simile, dissimile, amicum, inimicum, &c. Tertium est, actio, & passio, qua fundatur, pater, filius, causa, effectus, & alia multa.

Hæc autem est triplex: quædam enim triplex.

T actio

2. Fudam.

Tria esse

in commu

ni funda

menta om

nium rela

tionum.

1.

2.

3.

Actio tri

plex.

actio est naturalis, vt generatio, productio, denique omnis illa, quæ à natura procedit: quædam est artificialis, quales sunt actiones artificum, quædam verò sunt mentis, vt cognitio, appetitus circa res. Supra primas fundatur pater, filius, causa, effectus naturalis. Supra secundas, omnes relationes & habitudines, quæ inter artificialia reperiuntur. Supra tertias, omnes Logicæ & aliarum, vt esse genus, speciem, esse magistrum, discipulum, doctorem, lectorem, & reliqua.

4. Fūdā.
Relatio a-
lia est rea-
lis, alia ra-
tionis.

Sit quartum fundamentum. Relatio in communi duplex est, quædam realis, quædam rationis. realis est relatio existens in rebus absque operatione intellectus, per quam vnum ad aliud est: vt paternitas, quæ est in aliquo homine, sine aliqua intellectus operatione, per quam ad filium refertur: contrā, relatio rationis est, quæ non est in rebus, nisi per operationem intellectus; vt animal dicitur genus, respectu speciei, sed talis relatio generis non dicitur, nisi per operationem intellectus.

Relatio a-
lia est mu-
tua, alia nō
mutua.

Iterum Relatio est duplex; quædam mutua, quædam non mutua. Mutua est, quando ex parte vtriusque extremi correlatiui est realis, vel rationis. Verbi gratia, pater refertur ad filium, per paternitatem, quæ est relatio realis: similiter & filius refertur ad patrem, per filiationem, quæ etiam est relatio realis. Item genus ad speciem refertur per relationem generis, quæ est relatio rationis; & species refertur ad genus per speciem: sicut, quæ pariter est relatio rationis. Relatio non mutua, est, quando ex parte vnius extremi est relatio realis, ex parte alterius verò non est, nisi rationis. Verbi gratia, nos referimus ad Deum, per relationem realem: & Deus ad nos per relationem rationis: quia nos sumus realiter serui Dei, relatione in nobis existente: arripit Dominus noster dicitur, non quia habet in se aliquod accidens reale, per quod dicitur Dominus, sed quia cognoscimus & comparamus eum ad nos, qui sumus sui. Similiter Scientia refertur realiter ad scibile, scibile verò non, nisi per intellectus operationem.

Relatio a-
lii est æqui-
parantia,
alia disqui-
parantia.

Iterum Relatio est duplex, quædam æquiparantia, quædam disquiparantia. Æquiparantia est, quando denominatio est

eiusdem rationis in vtroque: correlatio: vt similitudo, quæ est inter duo alba, secundum quam vnum alteri dicitur simile, & etiam alterum ei dicitur eodem modo simile. Disquiparantia est, quando est diuersa denominatio in vtroque, vt paternitas, & filiorum: duplum, subduplum. Ammonius vocat relatiua vniocationis, æquiparantia relatiua; & disquiparantia, vocat relatiua æquiuocationis.

Tamen summopere aduerte non solum Nota. dici relatiua æquiparantia, quia est eadem in vtroque denominatio, sed etiam quia fundamentum est eiusdem rationis in vtroque: vt vnum simile alteri dicitur simile, quia est in vtroque fundamentum eiusdem rationis, scilicet, quia vtrumque est album, vel nigrum: relatiua verò disquiparantia, habent fundamentum diuersæ rationis; vt pater supra actionem, filius supra passionem, fundatur: similiter duplum super totum aliquod, subduplum supra partem: similiter fundatur.

His suppositis fundamentis, sit prima i. Conclusio. Conclusio. Nō omnis relatio est rationis, Relationes sed sunt multæ relationes reales in rebus quædam sunt existentes, præter operationem intellectus. in rebus, Hæc conclusio est contrā antiquos illos absque opo- ante Arist. & Platonem, qui nullam in relatione in- bus relationem constituebant, sed tantum intellectus, ad inuicem res per intellectum refertur: cuius oppositum docet Aristot. & Aucr. 12. Metaph. com. 19. & eandem etiam ipsorum opinionem arguit Ammon. in præsentia. Hæc autem Conclusio non solum veritati Huius C6. ti naturali est conformis, sed maxime de- clusionis setuit Theologicæ veritati, secundum quā varietas relationes in diuinis reales collocantur: quamuis hæc alia sint ab his, quæ in hoc prædicamento ponuntur.

Et probatur Conclusio. Seclusa opera Probatio tione intellectus, vnum album magis cum eisdem. altero albo, quàm cum nigro continet: & pars ad totum vni magis, quàm ad aliud accedit; ergo seclusa intellectus operatione, est similitudo inter illa, quæ relatio est: imò in vniuersis rebus hoc experitur, quod quædam magis, quædam minus inter se conueniunt, & mutuo se efficiunt: ergo est inter eas relatio extra opus intellectus. Pro- terea, quia res ordinate per sectiones existunt seipsis inordinatis eam extra intellectum, & non

& non ob aliud nisi propter ordinem, qui est relatio; ergo dantur relationes reales.

2. Concluf. Relatio realis non Rationis huc pertinet. Probatur. Dubium. Cur relatio quædam sit realis, quædam rationis.

Secunda Conclufio. Relatio sola realis pertinet ad istud prædicamentum, nullo modo relatio rationis. Hæc patet, quia relatio est vnum ex decem generibus entis: sed ens diuifum in ista prædicamenta est ens reale, vt patet 6. Metaph. c. 2. ergo relatio prædicamenti huius est realis.

Dubitabitur: Quare aliquæ sunt relationes reales, aliquæ verò rationis? Dico, & id aduertendum est, quòd relatio realis, nunquam cõfurgit in aliqua re, nisi aliqua mutatione facta in illa re, cum nullum ens reale possit habere esse vel in se, vel in aliquo, nisi per mutationem aliquam in eo existentem: cum autem reperiantur res, quæ connexionem cum alijs habent, non per sui mutationem aliquam, sed per intellectus operationem, inde est, quod sint in his relationes rationis solum. Verbi gratia, res non mutantur per hoc quòd scientiæ de eis acquiruntur, mutantur tamen ipsa scientia, quæ realiter ex rebus fit, quæ tamẽ ante non erat: propterea res, scibiles dicuntur, non relatione reali, sed intellectus cõparatione: ipsa scientia, in qua est mutatio, refertur relatione non rationis, sed reali: eodem modo se habent genus, & species: in rebus enim nulla est mutatio, propterea illæ vtræque relationes per intellectum solum sunt.

3. Concluf. Relata secundum dici sunt etiam huius Categoriarum quodammodo. Argumentum Ammonij contra hanc Conclufionem. Cõfutat.

Tertia Conclufio. Probabile maxime mihi videtur, etiam relatio secundum dici in prædicamento hoc collocari: & me in hac parte mouet auctoritas Albe. Simple. & Boet. & Paul. Ven. quæuis minus principaliter: cum secundum naturam suam præcipuam, in alijs prædicamentis sint nec obstat argumentum Ammonij, quia ex hoc, inquit, sequeretur omnia accidentia in hoc prædicamento esse reponenda, cum omnia sint relatiua secundum dici, habent enim respectum ad subiectum: hoc argumentum nullius est roboris, quia, vt dixi in primo fundamento, & maxime est considerandum, non quicunque respectus facit relatiuum secundum dici: est enim duplex respectus, & ad subiectum, qui respectus dicitur transcendentalis, qualem omnia accidentia habent ad substantiam: sed non facit accidens relatiuum: est alter re-

spectus ad terminum, qui dicitur relatiuum mentalis, & iste facit accidens relatiuum, & hunc non omnia accidentia habent, vt diximus.

Hoc tamen non obstante, probabile est etiam, sola relatiua secundum esse, in hoc esse prædicamento: vt vult Ammon. præfertim, quia his solum competet definitio posteriori Arist. quamuis ad hoc posset dici, etiam relatiua secundum dici, secundum id, ratione cuius in hoc prædicamento collocantur, rotum esse habere ad aliud.

Quarta Cõclufio. Aliquid est vnum genus entis ex decem, distinctum ab omnibus alijs. Probatur, quia illud ens facit nouum genus, quod est ens reale, & diuersum habet prædicandi modum de substantia: tale autem est ad aliud, quod solum de substantia vt alteri refertur, prædicatur: ergo est nouum genus.

Per ista potest ad argumenta responderi. Ad primum; distinguitur maior, quod enim ita cum alijs est mistum & confusum, vt non habeat naturam ab eis diuersam, admitto non facere genus per se distinctum a relatio, licet alia accidentia sequatur, suam tamen naturam habet diuersam ab alijs omnibus: propterea est vnum nouum genus.

Ad secundum negatur minor: imò, vt diximus in prima cõclufione, non solum relationes sunt per intellectus cõparationem, sed etiam ante opus intellectus extiterunt in rebus relationes, per quas vna res ad aliam se habet.

Ad tertium negatur etiam minor: nam relatio non solum est ad aliud, sed etiam est in alio: vt enim diximus, & relatio est accidens, & tale accidens, vt accidens, est in alio, scilicet subiecto, vt tale accidens scilicet relatiuum, ad aliud est.

Ad quartum negatur, nõ esse genus, nec alia in hoc prædicamento. Pro quorum declaratione aduertet relatio dupliciter consideratur. Vno modo vt est forma accidentalis determinata ad vnum extremum correlatiuum; vt quando dicimus paternitatem, filiationem, & huiusmodi, tunc enim relationes determinatas ad vnum extremum correlatiuum sumimus. Altero modo relatio sumi potest in communi, vt non est determinata vlli extremum, sed

Concessio.

4. Concluf. Relatio distincta ab alijs generibus facit Categoriam.

Ad 1. Arg.

Ad 2.

Ad 3.

Nota. Ad 4.

sed indifferenter consideratur, siue pro vno extremo, siue pro altero; vt quando dicitur relatio disquarantiae, tunc enim dicimus non solum relationem vnius extremi, scilicet paternitatem, sed etiam alterius simul extremi, scilicet filiationem.

Ad aliquid quo modo sit genus generalissimum.

Hoc supposito dico genus generalissimum esse ad aliquid, quod est idem ac accidentalis forma, per quam vnum ad aliud se habet, non explicando, & determinando formam huius correlatiui, vel illius; & sub hoc etiam sunt genera subalterna, quae etiam relationis formam indeterminate dicunt, vt, ad aliquid aequiparantiae, ad aliquid quantitatis. At quando relationes determinatae sumuntur ad extrema, frequenter sunt species, vt paternitas, filiatio, duplum: quando autem cum determinatis subiectis, sunt indiuidua, vt haec paternitas, hic filius, hoc duplum.

Recapitulatio diuisionum ad aliquid.

Poterit ergo ipsum ad aliquid primum diuidi per differentias ex fundamentis sumptas, quae nomine simpliciter carent, vt aliud sit in quantitate, aliud in qualitate, aliud in actione, & passione. Poterit iterum diuidi in communi in ad aliquid aequiparantiae, & ad aliquid disquarantiae: quae differentiae singularis genus subalternum constituunt. Et iterum ad aliquid in quantitate, potest rursus diuidi per aequiparantiam in quantitate: & disquarantiam. Similiter ad aliquid in qualitate, quamuis quae in actione, & passione sunt, disquarantiae tantum sint. Et haec satis sint quantum ad naturam eorum, quae ad aliquid sunt, quae verò hic deesse videtur; Deo iuuante, in Metaphysica explanabuntur.

QV AESTIO II.

Circa reliqua, quae in textu ab Aristotele dicuntur, Num recte dista sunt?

Contra ea quae sparsim in textu.

Eorum, quae sunt ad aliquid, natura, & his quae ad ipsum in communi spectant, vt cunctae elucidatis, superest aliquae, quae in literae interpretatione praetermissimus, breuiter examine, & vt ad dispositionis normam reducat: arguiuit primo: Nullum est discrimen inter prioris & posterioris definitionem: ergo non bene ab Aristotele prior reijcitur: quòd si prior ista non erat conueniens, frustra in medium adducitur.

Secundo. Vitium est in definitione idem 2. Argum. per idem definitum: cum sit petitio principij sed in secunda definitione id sit, ergo non est bona. Minor probatur, quia definiens ad aliquid, ipsa in definitione iterum sumit, scilicet, quibus hoc ipsum esse esse, ad aliquid aliquo modo se habere.

Tertio. Omne genus habet aliquam passionem sibi propriam, at ad aliquid nullam habet talem, nec ab Aristotele assignatur, ergo vel non est genus, vel insufficienter traditur ab Aristotele. Minor patet: quia suscipere contrarietatem, & magis vel minus, alijs generibus competunt, vt patet: dici verò ad conuertentiam, etiam alijs inest, cum homo, & risibile conuertantur, quae ad aliquid non sunt: similiter album, & albedo: album enim albedine est album: albedo autem est albi albedo: Simul autem esse natura ipse Aristoteles docet non omnibus inesse relatiuis: ergo nihil cit est proprium.

Quarto. Videtur Aristoteles sophisticum esse argumentum, quo probat scientiam, & scibile, sensum, & sensibile, non esse simul: nam comparat scibile in potentia, cum scientia in actu: si enim vtrunque eodem modo consideratur, simul sunt vel in actu, vel in potentia.

Quinto. Afferit partes primae substantiae non dici ad aliquid: videtur hoc falsum, dicimus enim hoc caput est huius capitati caput: sicut alia relatiua, hic patet est huius filij pater.

Sexto. Vnum relatiuum non potest definiti per alterum: ergo non qui definit cognoscit vnum, cognoscit alterum: probatur definitio est per clara: vt dicitur 6. Top. c. 2. at correlatiua sunt aequè ignota. Praeterea, quia vnum non est de essentia alterius, cum nec sit vnum alterius genus, nec differentia, nec pars, ergo vnum non est de definitione alterius quidditatiua.

Ad haec argumenta respondetur. Sed pro primi solutione est aduertendum, nomen defectum maxime in hoc predicamento generare aequiuocationem, quae obscuritatis & deceptionis mater est: propterea alia predicamenta, in quibus nomina imposta rebus significandis sunt, oportet respicere: sunt autem tria in alijs. Primum, est subiectum, & subiecti nomen,

Responsio ad Argum.

in quo tale accidens inest. Secundum, est ipsa forma in abstracto considerata, & nomen ipsius, ut albedo, nigredo. Tertium, est ipsamet accidentalis forma, ut est in subiecto, & ipsius nomen: quod denominatum est, ut album, nigrum, quale.

Hæc ergo omnia sunt in isto prædicamento, sed non sunt omnia nomina, per quæ explicentur. est ipsum subiectum, cui inest relatio, scilicet homo, cui inest paternitas, & album, quod est simile: est forma, scilicet ipsa relatio, sed non est nomen, quo explicetur distinctio: nam relatio secundum se, & ut est in subiecto, & ipsum subiectum, cui inest relatio, dicuntur ad aliquid, quamvis gratia distinctionis varia sit additio: dici enim ad aliquid, est nomen denominatum, quod de subiecto habente relationem dicitur: ut enim dicimus: homo est albus, homo est qualis, ita homo dicitur ad aliquid: esse verò ad aliquid, est nomen ipsius relationis, & in concreto, & in abstracto: ut enim dicimus: album est quale, albedo est qualitas, ita dicitur: pater est ad aliquid, & paternitas est ad aliquid.

Et hinc manifestatur illa distinctio Aristot. Met. cap. 15. dupliciter ad aliquid esse, per se, & per accidens: vocat per se ad aliquid, quod hic vocat dici ad aliquid, seu habere se ad aliquid: vocat per accidens ad aliquid, quod hic dicitur ad aliquid, scilicet subiectum relationis, quod dicitur ad aliquid, non tamen est ad aliquid.

Per hoc patet solutio ad argumentum: definitio enim illa prior potius est subiectorum, & eorum, quæ ad aliquid sunt per accidens: posterior verò est eorum, quæ per se ad aliquid sunt, scilicet relationum, & in concreto & in abstracto.

Ad replicam respondetur cum Aver. illam definitionem fuisse communem: propterea traditam ab Aristot. quia facilius etiam veritatem docere illum, qui doctus est communia, quàm qui ignarus prorsus est.

Ad secundum respondetur, illud ad aliquid positum in definitione, non esse idem cum definito: nam definitum est particulare ad aliquid, in definitione vero sumitur ita, ut idem sit quod aliqua res, & notanda est vis illius præpositionis [ad] denotat enim habitudinem termini: aliud enim est

esse in aliquo, aliud esse ad aliquid: esse in aliquo, est esse, ut in subiecto: esse ad aliquid, est esse ut ad terminum: non enim vti diximus accidens est ad aliquid, quia sit in subiecto, sed quia sit ad terminum, quod expressè docet Aristot. 5. Metaph. cap. 5. Visus, inquit, ad aliquid est, non respectu cuius est visus, scilicet subiecti, sed respectu eius, quod videtur, scilicet coloris.

Ad tertium, est notandum. Sanctus Augustinus in suis Categorijs assignat quatuor propria relatiuorum. Primum est, simul intelligi: ut sicut vnum absque altero existere nequit, ita nec vnum absque altero est intelligibile. Secundum est, dici ad conuenientiam. Tertium est, ut simul in eodè subiecto possint existere, respectu diuerserum, ut idem & pater & filius esse potest: & duplum & subduplum. Quartum, ut alterum de altero in obliquo prædicetur, pater enim est filij pater, & filius est patris filius. hæc tamen ferè ad ea, quæ Aristot. tradidit, reducuntur.

Propterea ad argumentum dico cum Simplicio, & alijs, conuenientiam esse propriam omnino relatiuorum: non autem quæcunque conuenientia hic sumitur, sed illa, per quam mutua affectio, & ordo relatiuus exprimitur: quando autem dicimus: album est albedine album, album refertur ad albedinem, non ut ad terminum, sed ut ad formam: albedo verò ad album, ut ad subiectum refertur. Propterea non est similis conuenientia. Similiter illa proprietates, esse simul natura, solis relatiuis inest, & omnibus his, quæ verè relatiua sunt: scientia aut etiam sensible sensus, & sensibile, non absolute relatiua sensus sed secundum quid, scilicet secundum dici.

Ad quartum respondetur Simplicius & Ammonius, admittendo illa: si in actu simul fumantur, esse simul: similiter si ytraque etiam in potentia.

Sed professò hoc est expressè cõtra Aristot. 3. animæ, cap. 2 ubi docet contra antiquos sensibile & sensum in actu simul esse, quatenus in potentia non esse simul: & ibi dicitur Simplicius.

Propterea maxime considerandum est, quid Aristot. per ista vocabula significet. Vocatur igitur sensum actu, ipsam operationem sentienti: sensum potentia, ipsam

Aliud, esse ad aliquid, aliud, esse in aliquo.

Visus refertur ad cuius sit ad aliquid.

Ad 3. Nota.

Ad 4. Simplicius & Ammonius.

Reiicitur responsio hæc.

Datur melior.

Ad 1.

Ad 2.

potentiam, quam sentimus, sensibile verò actu ipsum obiectum, quando actu sentitur: sensibile verò potentia, ipsum sensibile, quando actu non sentitur. Simili modo scientia in actu, est ipse actus, & operatio contemplandi: scientia potentia, est ipse habitus vel intellectus absq; operatione: sensibile autem actu, res est ipsa cognita de presenti: sensibile verò potentia, est res, quæ actu non consideratur. Ex his patet, prius esse sensibile & sensibile potentia, quam ipsas potentias sciendi vel sentiendi, & hoc maxime est considerandum, quia conducit ad multa in Aristotele difficultia intelligenda.

Ad 5.
Nota.

Ad quintum est aduertendum, relationem posse sumi tripliciter: vno modo in specie, altero modo particulariter, tertio modo singulariter. Vt si dicamus, paternitas, aliqua paternitas, hæc paternitas: si in specie sumatur, tunc ad terminum referitur in specie: paternitas n est ad filiationem, & duplum ad subduplum: si particulariter verò sumatur, etiam ad terminum particularem referatur: aliquid duplum est alicuius subdupli duplum, & aliquid melius alicuius peior melius, vt Arist. docuit. Ac in singulari non dependet à singulari termino: non enim indiuiduatur relatio, nisi à subiecto, in quo est, vt hæc paternitas non est, quia est ad hanc filiationem, sed quia est hoc patre, scilicet, tali homine: & hoc duplum non est ab hoc subduplo in singulari, potest enim esse hoc duplum respectu huius medietatis, & omnium æqualium.

Hinc est, vt insinuaret Aristor. relatiua in singulari, vt singularia sunt, non à terminis, sed potius à substantijs pendere, inde dicit partes primæ substantiæ, scilicet singulares, non referri in singulari, cum relatiua alia sub ratione singulari non referantur.

Ad 6.

Ad sextum respondetur, vnum correlatiuum esse de definitione essentiali alterius, non quia sit pars essentiæ vel tota eius essentiæ, sed quia est terminus & complementum ipsius essentiæ, sine quo nullam rationem esse potest. Ac propterea dicit Alb. vnum correlatiuum non definitur per alterum, sed potius ad alterum: & quamuis per se æquè ignota sint, tamen simul sumpta mutuè se declarant & manifestant.

Sed hæc satis sint de quaestione hac, quia vterius proficui est difficultatibus Metaphysicis omnia confundere, & horum omnium exactius disputandum tempus proprium nos Deo iuuante expectat.

De Qualitate & Quali,

Cap. VIII.

Qualitatem verò dico, secundum quam quales quidam esse dicuntur. Est autem qualitas eorum quæ multipliciter dicuntur.

Vna quidem igitur species qualitatis, habitus & dispositio dicuntur. Differunt autem habitus à dispositione, quod permanentior, & diuurnior est. Tales verò sunt scientia & virtutes, scientia enim videtur esse permanentium, & diuurniorum: vt si quis vel mediocriter sumat scientiam, nisi grandis permutatio facta sit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiusmodi. Similiter autem & viri vi, vt iustitia, & temperantia, & singula talium non videntur posse facile moueri, neque facile permutari. Dispositiones verò dicuntur, quæ sunt facillè mobilia, & citò permutabilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & sanitas, & quæcumque alia huiusmodi: afficitur enim quodammodo secundum eas homo: citò autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit. Similiter autem & in alijs, nisi aliqua eorundem contingit per temporis longitudinem congenitas, & immobilis, vel omnino difficilè mobilis existens, quamiam quispiam, vt habitum vocet.

Manifestum est autem quòd hæc volunt habitum dicere, quæ sunt diuurniora & difficiliora mobilia. Namque disciplina non multum retinens, sed facillè mobiles existentes, non dicunt habitum habere, & tamen dispositi sunt alicui modo secundum scientiam peius, melius, &c. Quare differunt habitus à dispositione, quòd hæc quidem facillè mobilis sit: ille verò diuurnior & difficilior mobilis. Sui autem & habitus dispositiones: dispositiones verò non necesse est habitus esse: qui enim retinens habitum, & quodammodo dispositi sunt secundum ipsos: qui autem dispositi sunt, non omnino retinens habitum.

Aliud verò genus qualitatis est, secun-

dum quod pugilares vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicuntur: & simpliciter quecumque secundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodque huiusmodi dicitur: sed quod habent naturalem potentiam vel impotentiam, facile aliquid facere, vel nihil pati: ut pugilatores, vel cursores dicuntur, non quod sint dispositi aliquo modo, sed quod habeant potentiam naturalem, vel impotentiam hoc facile faciendi. Salubres autem dicuntur, eò quod habeant potentiam naturalem, ut nihil à quibuslibet accidentibus facile patiantur insalubres vero, quod impotentiam habeant naturalem, nihil facile à quibuscumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle habent: durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facile ferari: molle vero, quod eiusdem ipsius habeat impotentiam.

5. Tertium vero genus qualitatis est, passibiles qualitates & passiones. sunt autem huiusmodi, ut dulcedo, & amaritudo, & asperitas, & omnia his cognata amplius & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur & he qualitates sunt, manifestum est. quecumque enim eas susceperint, ipsa qualia dicuntur secundum ipsas, ut mel, quoniam dulcedinem suscipit, dicitur dulce: & corpus album, quoniam albedinem suscipit. Similiter & in ceteris.

6. Passibiles vero qualitates dicuntur, non quod ea, que illas susceperint qualitates, aliquid patiantur: neque enim mel, quoniam aliquid passum sit, dicitur dulce, neque aliquid aliud huiusmodi. Similiter autem his & calor & frigus passibiles qualitates dicuntur, non quod ea, que illas suscipiunt, aliquid passi sint, sed quoniam secundum sensum vnaqueque dictarum qualitarum passionis effectiva est passibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim passionem quandam secundum gustum efficit, & calor secundum tactum similiter autem & alia. Albedo autem, & nigredo, & ceteri colores non eodem modo ipsi que dicuntur passibiles qualitates dicuntur: sed eò quod ipsæ ab aliqua passione inveniuntur.

7. Quod enim sunt propter aliquam passionem

non multæ colorum mutationes, manifestum est: rubescens enim aliquis, inheus factus est, & timeat pallidum, & vnumquodque talium. quare etiam si quis natura aliquid solum accidentium perurbationem esse passus est, huiusmodi colorum vtrumque simile esse eum habere. Que enim affectio nunc in eo, quod verecundetur circa corpus, facta est eadem secundum naturalem constitutionem eadem fieri potest affectio, ut & naturalis color similis sit. Quæcumque igitur talium accidentium ab aliquibus passionibus displicite mobilibus & permanentibus principibus sumptis, passibiles qualitates dicuntur: siue enim secundum naturalem constitutionem pallor sit aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim secundum eas dicuntur) siue propter ægitudinem longam, vel propter æstum eidem contigit nigredo vel pallor, & non facile pretereunt, vel etiam per vitam permanent, passibiles qualitates & ipsæ dicuntur: similiter enim quales secundum eas dicuntur. Quæcumque vero ex istis, que facile solvantur & citò transiunt, fiunt, passiones dicuntur, qualitates vero minime, non enim aliqui secundum ipsas dicuntur quales, neque enim qui propter verecundiam inheus factus est rubens dicitur: neque cui pallor propter timorem venit. pallidus est: sed magis eo, quod aliquid passus est: quare passiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates vero minime.

8. Similiter autem his & secundum animam passibiles qualitates & passiones dicuntur. Quæcumque enim mox in nascendo ab aliquibus passionibus difficilem mobilibus sunt, qualitates dicuntur & ipsæ: ut amensia, mentis alienatio, & ira, & alia huiusmodi: quales enim secundum eas dicuntur, id est iracundiæ aut amensie. Similiter autem & quæcumque alienationes non naturales, sed que ab aliquibus accidentibus factæ sunt, difficile pretereunt, & omnino immobiles, qualitates sunt etiam huiusmodi, quales enim & secundum eas dicuntur. Quæcumque vero ab istis, que facile & citò pretereunt, fiunt, passiones dicuntur, ut si quis contristatus, iracundior fit: non enim dicitur iracundus, qui huiusmodi passione iracundior est, sed magis quia aliquid passus: quare passiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates vero minime.

9. Quartum vero genus qualitatis est forma, & circa vnumquodque constans figura

va. Amplius autem ad hec. restitudo, & curvitas, & si quid aliud huic simile est. Secundum enim unumquodque eorum quale quid dicitur, triangulum enim vel quadrangulum esse quale quid dicitur, & rectum aut curvum, & secundam etiam formam unumquodque quale dicitur.

10. Rarum verò, & spissum, & asperum, & lene putabatur quidem quale quid significare: sed aliena huiusmodi putantur esse à diuisione, quæ circa quale est. quandam enim positionem magis videtur partem utrunque monstrare. Spissum enim dicitur eò quòd partes sibiipsis propinquæ sint: rarum verò, eò quòd distent à se inuicem, & lene quidem, quòd in restitutum aliquo modo partes se accant: asperum verò, quòd hec quidem pars superet, illa verò sit inferior. Fortasse quidem igitur alius quispiam modus apparerit qualitatis: sed ferè qui maximè dicuntur, hi sunt: qualitates itaque sunt, quæ dicta sunt.

11. Qualia verò sunt, quæ secundum has denominatiue dicuntur, vel quomolibet aliter ab his. In plurimis itaque, & ferè in omnibus denominatiue dicuntur: ut à candore candidus, & à Grammatica Grammaticus, & à iustitia iustus, Similiter & in alijs. In aliquibus verò, eò quòd non sunt posita qualitatis nomina, non contingit ea, quæ dicuntur, ab ijs denominatiue dici, ut cursor aut pugillator: qui secundum naturalem dicuntur potentiam à nulla qualitate denominatiue dicitur: non enim posita sunt nomina potentij, secundum quas illi quales dicuntur: sicut disciplinatus, secundum quas pugiles vel palestrici secundum dispositionem dicuntur: pugillatoria enim & palestrica disciplina dicitur: quales verò ab his denominatiue dicuntur, qui disponuntur. Aliquando autem & postno nomine non dicitur denominatiue, quòd secundum eam quale dicitur: ut à virtute studiosus, eò enim quòd virtutem habeat, studiosus dicitur: sed non denominatiue à virtute: non autem in pluribus hoc tale est. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatiue à dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis.

12. Inest autem & contrarietas secundum qualitatem, ut inest iniustitia contraria est, & albedo nigredini, & alia. Similiter autem & ea, quæ secundum eas, qualia dicuntur:

ut iniustum iusto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc accidit. Rabro enim, aut pallido, aut huiusmodi coloribus nihil est contrarium, qualibus existentibus. Amplius, si contrarium alterum fuerit quale, & reliquum erit quale: hoc autem palam est ex singulis proponentiis prædicamentis, ut si est iniustitia contraria, quale autem est iniustitia: quale igitur & iniustitia. Nullam enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitia, neque quantum, neque ad aliquid, neque ubi, nec omnino aliquid huiusmodi, nisi quale, sic autem & in alijs, quæ secundum quale sunt contraria.

Suscipiunt autem qualia magis & minus. Album enim magis & minus album alterum altero dicitur: & instum alterum altero magis & minus: sed & ipsa in eundem suscipiunt: cuius candidum namque sit, contingit amplius candidum fieri. Non tamen omnia, sed plurima: iustitia namque si dicatur magis & minus iustitia, potest quilibet ambigere, similiter autem & in alijs dispositionibus, quidam enim dubitant de talibus, iniustitiam namque iniustitia non omnino minus & minus debere dici: nec sanitatem sanitatem: minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt: & iniustitiam alterum minus altero habere dicitur: sic autem & Grammaticam & alia dispositiones, sed tamen ea, quæ secundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus: Grammaticior enim alter altero dicitur, & iustior, & sanior, sic autem & in alijs. Triangulus verò & quadrangulus non videtur magis & minus suscipere: neque aliqua aliarum figurarum: quæ enim definitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia similiter trianguli vel circuli sunt: eorum autem, quæ non recipiunt rationem eandem, nihil magis alterum altero dicitur. nihil enim quadratum magis, quàm parte altera longius, circulus est: neque alterum enim recipit circuli rationem. Simpliciter autem si utraque non recipiunt propriam rationem, non dicitur alterum altero magis. Non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus.

Horum itaque, quæ prædicta sunt, nullum est proprium qualitatis. Similia verò aut dissimilia secundum solas dicuntur qualitates, simile enim & dissimile alterum alteri non est secundum aliud, nisi secundum id, quòd quale est. Quare proprium est qualitatibus

Discipuli secundum eam simile, vel dissimile dici.
 At vero non deest conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propositum facientes, multa eorum, que sunt ad aliquid, commenerasse: habitum enim & dispositiones eorum, que ad aliquid sunt, esse dicebamus. Penet enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum, que sunt singularia: nam cum disciplina genus sit, id ipsum quod est alterum dicitur. alicuius enim disciplina dicitur, eorum vero, que singularia sunt, nihil ipsum quo ad alterum dicitur, ut Grammatica non dicitur alicuius Grammatica: nec Musica alicuius Musica: sed sicut secundum genus, & hec ad aliquid dicuntur: ut Grammatica alicuius dicitur disciplina, non alicuius Grammatica: & Musica alicuius disciplina, non alicuius Musica. Quod propter que singularia quidem sunt: non sunt ad aliquid dicuntur autem quales secundum singula. hanc enim & habemus: scientes enim dicimur, eo quod habemus singularem scientiarum aliquam: quare hec erunt etiam qualitates, que singulares sunt, secundum quas aliquando & quod dicitur: hanc autem non sunt eorum, que sunt ad aliquid.

Amplius si contingit idem ipsum & quale, & ad aliquid esse, nihil est inconueniens in vtriusque hoc generibus enumerare.

Cur prius de Qualitate egerit, quam de alijs sequentibus predicamentis, ac cur titulo duplicato?

Ratio ordinis.

CVriosum est, inquit Boet cur Qualitatem reliquis predicamentis anteposuerit, dubitare, cum maxima sit discretio etiam prioribus duobus esse proponendam. Tamen ne vlla profus superstit dubitatio, huius ratio est manifesta, quam dat Alber. tractat. isto, ca. 1. est enim qualitas principium actionis, & passionis ipsi substantie inhaerens: propterea merito anteponitur actioni, & passioni, & alijs quatuor, que substantie sunt extrinseca, qualis est locus, a quo est vbi, & tempus, a quo quando, & reliqua.

Titulus huius predicamenti.

Titulus tamen est maxime notandus. De qualitate & quali, ita enim legitur Græcè, καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, & quamuis Alexand. Achatius, & Simplicius, solum existimant legendum illorum vnum, il-

ludque vitio scriptorum tribuant, tamen Ammon. Boet. Alber. & S. August. ita legunt, ut vtrumque in inscriptione retineatur. Cuius prima ratio traditur per Porphyrio, nempe ut vtriusque vocabuli cognitio haberetur, & qualitatis, & qualis. Secunda ratio est. Alber. capit. 2. quia qualitas & modi predicandi ipsius manifestantur per ipsum quale in concreto: propterea vtrouque modo in scribitur. Tertia ratio est Ammon. Pro quo aduertit, accidens dupliciter potest considerari. Vno modo secundum se, & ut in subiecto separatim cognoscitur, quod nomine abstracto significatur. Altero modo, ut est in subiecto, quod significatur per nomen concretum, cognoscere autem accidens in abstracto, intellectus ipsius est, cuius est tale accidens abstracte: ac cognoscere accidens in concreto, sensus est: hic enim album, nigrum, calidum sentit: propterea nobis est in concreto accidens notus, quam in abstracto. Et his extat hæc ratio Ammonij, hic enim traditur qualitas, & manifesta ista est in concreto, propterea titulus vtriusque meminit. Quarta ratio est Boet. Inquit, quale aliquando pro subiecto, aliquando propria qualitate sumi: & ne forsitan quis deciperetur, existimans hic quale considerari ratione subiecti, propterea Aristoteles vtrouque copulauit: ut nihil aliud per quale, quam per qualitatem intelligeremus: cum quale significet ipsam qualitatem, ut est in subiecto. Omnes hæc rationes bonæ sunt, & hæc vltima est etiam Simplij.

Ex his patet ratio, quare non de quantitate, & quanto inscripserit, quantitas enim est accidens in vniuersum sensibus subsistans, & suscipiens mutam predicacionem in concreto, & abstracto, ut diximus: a ipsa qualitas non sensibus in vniuersum subsistat, cum sint innumeræ qualitates insensibiles: nec de concreto abstractum, vel e contra, predicatur: propterea factus fuit, ibi, de quantitate, inscripserit, non autem hic, cum ista non ita idem sint.

Qualitatem vero dico secundum quam quales quidam esse dicuntur.

Caput hoc in quatuor partes diuiditur. Capitis di-

Prima, definitionem, seu descriptionem uisus ipsius qualitatis cum diuisione specierum ipsius

Nota.

ipſus cōtinet, In ſecunda traditur de quali. In tertia ſunt tres proprietates qualitat. In quarta eſt dubium & ſolutio.

Part prima Capit.

In prima ergo parte, diſtinctionis cauſa, quinque ſunt particulæ. In prima eſt deſcriptio qualitatis. In ſingulis quatuor, ſunt quatuor ſpecies ipſius qualitatis, ſingulæ ſingulis particulis.

Definitio Qualitatis

Eſt ergo Qualitas ſecundum quam quales quidam dicuntur, vt ab albedine corpus quale dicitur; ſi enim interrogetis, quale corpus; eſt dices album.

Nota 1.

Cur abſtractum per concretum ut per concretum explicetur.

Hic primò aduerte hic deſcribi, & manifeſtari abſtractum per concretum: quia, vt dixit Ammon. notiora nobis ſunt concreta, vt potè ſenſibus percepta: & ſimiliter quia concretum eſt magis compoſitum, cum ſignificet accidens, vt eſt in ſubiecto: compoſitum autem notius eſt nobis, quàm ſimplex, vt docet Auer. 5. Phyſic com 3

Nota 2.

Cur Ariſt. Ariſt. definit enim qualitatem in ſingula definiendo, & vtitur verbo plurali, ob eamque cauſam exiſtimemus ex hoc ab vnicâ qualitate ſemper multa dici qualia: ſed in definitionibus voces à numero abſoluuntur: vidè ſe ſenſus: qualitas eſt, à qua aliquid dicitur quale: ſicut à qualitatibus aliqua qualia dicuntur.

Aduerte ſecundò, ne turberis in verbis Ariſt. Ariſt. definit enim qualitatem in ſingula definiendo, & vtitur verbo plurali, ob eamque cauſam exiſtimemus ex hoc ab vnicâ qualitate ſemper multa dici qualia: ſed in definitionibus voces à numero abſoluuntur: vidè ſe ſenſus: qualitas eſt, à qua aliquid dicitur quale: ſicut à qualitatibus aliqua qualia dicuntur.

Nota 3.

Cur legat Albert. dicimus.

Aduerte tertio, quod Albert. in præſenti notat dici per verbum primæ perſonæ, ſcilicet [quidam dicimus] vt intelligamus duplices eſſe qualitates: quædam ſunt ſpirituales, quæ non niſi animæ, vel rei ſpirituales inſunt: quædam ſunt corporeæ, quæ non niſi corporibus inſunt. Propterea enim dicit per verbum perſonæ primæ quia ſignificantur homines, in quibus ſolis, hæc vtræque qualitates ſimul ſunt. Iſta doctrina vera eſt, ſed impertinens ab Ariſtotele, Græcè enim habetur verbum tertię perſonæ, vt verit Boetius.

Nota 4.

Deſcriptionem hanc videri non bonam. Qualitas quod modis accipitur.

Aduerte quartò, videri iſtam non eſſe bonam deſcriptionem: omnia enim accidentia in quali prædicantur, & ſecundum ea quales dicimur: ergo non hoc iſti prædicamento proprium eſt.

Propterea nota ex Ariſt 5. Meta. cap. 14. qualitatem multipliciter ſumi. Primò, pro omni forma ſubſtantiali, & differentia rei conſtitutiuæ: formæ enim qualitas in eſt,

& differentia generis dicitur qualitas, ſed eſſentialis. Altero modo qualitas ſumitur, pro quacunque forma accidentali, quæ eſt extra naturam ſubiecti: & ſic comprehendit omnia nouem prædicamenta. Tertio modo ſumitur ſpecialiter pro accidente huius quattuor prædicamenti, à quo dicitur aliquid ſimpliciter, & purè quale. Dicit eadè Alb. cap. 1 & bene, à qualitate primo modo non dicitur aliquid quale tantum, ſed cum aliqua compoſitione, ſicut & à quantitate non quale abſolutè, ſed quantum, vel aliquod. Ab alijs verò dicitur aliquid, non quale, ſed qualiter ſe habet: quod ſedet enim vel ſtat, vel iacet, vel currit, vel patitur, potius dicitur aliquo modo ſe habere, quàm quale abſolutè. Hæc verò qualitas huius prædicamenti quale ſimpliciter facit: & ita eſt inſtelligenda deſcriptio. Et huic conſonar, quod Porphy. dixit in cap. de communitatibus in differentia generis & accidentis, accidens prædicari in quale, vel, in quo modo vnum quodque ſe habet.

Poſt deſcriptionem, qualitatem diuidit. Qualitas, inquit, multipliciter ſumitur. Non hic intelligas, multipliciter, id eſt, æquiuocè ſumi, ſed genericè, nimirum, quia multas ſpecies habeat, vt notat Ammon. Boet. & hoc manifeſtum eſt ex his, quæ ſubiungit: Vna, inquit, ſpecies eſt; quod non dixiſſet, niſi qualitas eſſet genus, vt notat Simplicius.

Vna quidem ſpecies qualitatis habitus, & diſpoſitio eſt, &c.

Hæc eſt ſecunda particula, in qua Ariſt. de prima ſpecie qualitatis tractat. Et primo differentiam inter habitum, & diſpoſitionem eſt assignat. ex qua, quid vtrunque ſit, oſtenditur. Secundo, aliam differentiam probat. Tertio, quomodo ad inuicem ſe habitus, & diſpoſitio habeant, aperit.

Differt ergo habitus à diſpoſitione, quod habitus eſt quædam qualitas difficulter à ſubiecto mobilis: qui non facile corrumpitur, & à ſubiecto non facile recedit, ſicut ſcientia, virtus: qui enim ſemel ſcientiam acquiſiuit, non facile perdet eam, ſed magna difficultate, vt potè morbo aliquo grauiffimo correptus. Diſpoſitio verò eſt qualitas facile à ſubiecto mobilis, & que remouetur citò à ſubiecto, vt fanitas, & ægritudo,

2.

3.

Nota 5.

Post deſcriptionem diſpoſitionem.

2.

Differentia habitus à diſpoſitione.

tudo, quæ facillè recedunt. Quamuis, vt notat Arist., aliquæ dispositiones longa consuetudine fiunt habitus, vt febris, quæ tempore longiori sit Hebica.

Ex his facillè colligitur, quid verumque sit: est enim Habitus qualitas non facillè mobilis à subiecto. Dispositio verò est qualitas facillè mobilis à subiecto: vocamus verò mobilem qualitatem, non quæ cum ipso subiecto corrumpitur, sed quæ, subiecto manente, potest recedere, & corrumpi.

3. *Manifestum est autem quoniam hæc, &c.*

Hoc discrimen Arist. probat ex vsu loquendi in ipsis disciplinis. Illos enim, qui non probè veritatem percipiam retinent, vocamus dispositos, quamuis inter hos aliqui magis, aliqui minùs dispositi inueniantur: illos verò, qui probè retinent, nec facillè ab ea mobiles sunt, habitus asserimus habere. Postea hæc duo comparat: omnis, inquit, habitus dispositio est, non tamen omnis dispositio habitus est, neque dispositio nem tenet, necessariò habitum tenet.

Pro quo aduerte, quòd dupliciter dicitur dispositio. Vno modo generaliter pro qualitate facillè, vel difficillè mobili, quo pacto 3. Metaph. c. 20. & in præsentibus habitus dispositio dicitur. Altero modo specialiter pro qualitate facillè mobili, & sic habitus non est dispositio: vnde species est nomen generis, & cuiusdam speciei generis: Subdit exemplum Ammon de nomine: aliquando enim nomen communiter pro omni parte orationis sumitur, aliquando particulariter pro vna parte, vt est à verbo distincta, & hæc est expositio communis, & vera. Quamuis etiam aliter possimus Arist. interpretari, vt loquatur de dispositione particulariter dicta, vt sit sensus. Habitum præcedunt dispositiones, cum prius subiectum habeat dispositionem, per quã ad habitum peruenit, quamuis id non semper sit necessarium, tamen dispositionem non præcedit habitus, eum: ex dispositionibus fiat habitus, non autem ex habitibus dispositio, vtraque expositio est bona, prior communis est.

4. *Aliud verò qualitatis genus est, &c.*

Hæc est particula tertia, in qua tractat de secunda specie. nec mireris quòd habitum vocaueris speciem, hoc verò genus

dicat, quia, vt notant Ammon. & Simplicius hæc quatuor subalterna genera sunt, quæ & speciei & generis nomen iure sibi vendicant, vt ex interpretatione Porphyrij manifestum habemus.

Pro huius autem generis intellectu aduerte, operationum duo esse principia: alterum quòd simpliciter ad operandum est; alterum ad bene vel malè operandum. V. g. iustitiam habet principium, vt cognoscat, vt operetur: tamen doctus & artifex etiam aliud habet principium, vt bene operetur, vt perfectè cognoscat: prius dicitur potentia, postterius habitus vel dispositio: prius à natura est rebus concessum, postterius acquisitum, & à nobis partum: prius ad quamcunque operationem est necessarium; sine potentia enim non contingit operari, nec bene nec malè; postterius nõ est in omni operatione necessarium: nec in omnibus operantibus sunt habitus. Istud verò facillè habitus & dispositio est in prima specie prædicta, at prius illud principium pertinet ad hanc secundam speciem, quæ dicitur potentia vel impotentia naturalis, ne intelligamus de illo principio, quòd est naturale, id est, à natura concessum, sed à nobis conquisitum.

Aduerte secundò, quòd huius potentie quadruplex est gradus seu species. Prima est quædam naturalis promptitudo ad faciendū aliquid, secundum quam quatuor sunt homines pugillatores, luctatores, id est, naturalem habent quandam insitam potentiam ad ista opera: nec loquimur de his, qui arte & vsu id efficiunt: nam tunc ad primam pertinet species; sed de his, qui naturaliter id præstant: similiter sunt alie innumere aptitudines hominum, secundum quas naturaliter inclinantur ad facillè opera aliqua exercenda. Secunda species est naturalis quædam potentia, secundum quam aliquid fortiter resistit sibi contrariis, & aduersantibus: secundum quam dicimus homines salubres, quibus talis inest potentia, vt omnibus nocivis fortiter resistant, nihilque eis noceat: in hæc est durities, quæ aliquid resistit diuisioni & sectioni, quæ tendit in ipsius destructionem. Tertia est quædam actiua potentia, secundum quam difficulter aliquid agitur: quæ est hebetudo seu ingenij, seu cor-

Quid Habitus?
Quid Dispositio?

Nota.
Dispositio duobus modis dicitur.

1.

2.

Alia solutio.

4.

Nota.
Principia actionum esse duo.

Nota 2.
Potentie naturalis sunt gradus.

2.

3.

4. potis ad operationes exequendas. Quarta est quadam potentia, qua aliquis facile suscipit id, quod sibi aduersatur, & in sui destructionem tendit, quia potentia dicimus homines insalubres, qui semper valetudinarij sunt à natura, & omnia eis nocent: similiter mollities est in his, secundum quã facile res sui diuisionem paritur. Et maxime notandum est, duas priores vocari ab Aristotele naturales potentias: duas verò posteriores, quæ prioribus contrariæ sunt, impotentias naturales, & meritò, quia potentia operandi diffiultate, potius dicitur potentia non operandi facile: & potentia non resistendi, & patiendi, impotentia resistendi, ita tamen ista intelligas, vt non propterea existimes impotentiam esse priuationem seu negationem potentia, sed dicat qualitatem positiuam contrariam potentia. Per hæc facillime intelligitur ista species, & sensus Aristotelis.

Nota

Dubium.
Solutio.

Dubitabis, quare hoc genus duplici nomine sub diuisione explicatur: dico id esse, quia nomen vnicum non est, quo istas quatuor qualitates explicemus: idè duplici simul nomine Arist. est vsus. dicit enim, *ἡ τριπλῆς δύναμις τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἀσθενῶν*.

5. Tertia verò species quidam est, *possibiles qualitates, &c.*

1. Fundam.

Passio trib
sumitur
modis.

Aggreditur explicare tertium qualitatis genus: & quia iste textus obscurus est, & doctrinam continet obseruandam, aliquos fundamenta opus erit præmittere. Primò, passio tripliciter, quantum pro presenti sufficit, apud Aristot. accipitur. Vno modo pro receptione cuiusque formæ, siue tendentis in rei perfectionem, siue in disconuenientiam: vt patitur, quando recipimus calorem, siue ille sit nociuus, siue proficiuus: quomodo 2. de anima, c. 1. & lib. 3. cap. 2. sensus docet pati, quando recipiunt speciem, & similitudinem obiecti.

2. Altero modo, accipitur passio pro receptione formæ disconuenientis, & nociuæ, vt quando subiectum patitur sibi calorem aduersum. Tertio modo, passio significat illam qualitatem, quæ ex passione prouenit, tanquam ipsius effectus, vt nigredo, quæ ex combustionem procedit, dicitur etiam passio: & harum duarumceptionum meminit 5. Met. cap. 21.

2. Fundam.

Aduerte secundò, quòd istæ qualitates

tripliciter se habent ad passionem secundò modo dictam. Quædam solũ sunt principia actionum, seu passionum; quia faciunt passionem, non tamen sunt ex passione alia: quales sunt primæ quatuor qualitates, calor, frigus, siccitas, humiditas. Quædam sunt effectus passionum, tamen ipsæ non efficiunt passionem propriam in alio, quales sunt colores, ij enim ex passione primarum quatuor sunt, tamen ipsæ non in alio passionem efficiunt, cum colores per se nihil frige faciant, vel calefaciant, vel alium colorem producant. Quædam aliæ sunt qualitates, quæ etiam sunt ex passionibus secundò modo, & ipsæ sunt causæ etiam passionum in alio: quales sunt odores & sapes: hi enim ex primis qualitatibus sunt sicut colores, tamen ipsi rursum efficiunt passionem in sensibus, cum odor, & sapor calefaciant, exsiccant & humectent: & hinc est, quòd minus multò defatigamur videntes, cum non patiamur à coloribus, quàm gustantes & olfacientes, quia patimur.

N
O
T
A.

Aduerte tertio, quòd isti colores & qualitates, quæ sunt effectus passionum, sunt in triplici differentia. Quædam proueniunt ex naturali passione, quæ sit simul cum ipsa rei generatione: vt albedo cygni, nigredo corui: hi enim colores sunt ex passione illa, quæ fuit inter qualitates, quando ista generata sunt. Quædam proueniunt ex passione accidentali, scilicet, quæ non est à natiuitate, tamen est passio per seuerans, vt qui ex aliquo morbo colorem aliquem diuturnum contraxit, pallidum vel rubrum, vel alium. Quædam proueniunt ex accidentali passione, sed non perseveranti, & facile recedenti: vt rubedo, quæ ex verecundia, & pallor, qui ex timore, procedunt. Aliæ autem tres modi qualitatum, & sunt ratione corporis, vt hi quos diximus, & sunt aliquando ratione mentis & animæ, vt insania, furor, demencia, quæ proueniunt & ex passione natua, & ex passione accidentali perseveranti, & aliquando ex passione subita, & non durabili.

4. Fundam.

Aduerte quarto, quòd illæ qualitates, quæ sunt causæ passionum, non solum efficiunt passionem in nobis, sed etiam in alijs multis, vt calor, qui calefacit omnia:

mista:

missa: aliquæ solum efficiunt passionem in animalibus, vt odores & sapes, tamè ab Aristotele omnes fumuntur, quia ingerunt in animalibus passionem: quia nobis istæ omnes passiones notiores sunt, qui animalia fumus: nõ enim cognosco ignem alteri, scilicet ligno, inuisibile passionem, nisi per passionem, quam ego experior, cognoscens & tangens lignum, & ignem.

Expositio
textus.

His supposito denunciamus ad Aristot. hæc enim particula continet quatuor Primò, speciem exempli explicat, & probat enumeratas esse qualitates. Secundò, ostendit, quomodo dicantur passibiles qualitates. Tertio, discrimen inter passibiles qualitates, & passiones constituit. Quarto, id in qualitatibus secundum mentem eam explicat.

Dicit ergo primò, genus tertium qualitatis esse passibiles qualitates & passiones: quales sunt dulcedo, amaritudo, albedo, nigredo, & calor, & similes: quòd autem hæc qualitates sint, manifestum est: per eas enim dicitur subiectum quale, nempe album, dulce, calidum.

6. Passibiles verò qualitates dicuntur, &c.

Explicat quomodo istæ dicantur passibiles qualitates.

Nota 1.
Qualitas dicitur passibilis triplici causa.

Aduertit autem tripliciter aliquam qualitatem posse dici passibilem. Vno modo, quia subiectum recipiens illam, secundum eam patitur, vel calor in manu receptus dicitur qualitas passibilis, quia manus secundum eam patitur. Altero modo, dicitur passibilis qualitas, quia ipsa sit causa passionis, vt calor ignis est causa passionis in ligno vel in tactu. Tertio, dicitur passibilis qualitas, quia sit effectus passionis, vt diximus. Hoc supposito ostendit has qualitates non dici passibiles, quòd ipsarum subiectum aliquid patitur: non enim mel patitur, quia habet dulcedinem, nec ignis, quia habet calorem, sed dicuntur passibiles, quia sunt causæ passionum, vt calor, & sapes: vel quia sunt effectus passionis, quales sunt colores. Dupliciter ergo passibilis qualitas dicitur, vel quia est causa passionis in alio subiecto, vel quia est effectus ipsius passionis.

7. Quoniam ergo sunt per aliquam passionem, &c.

Hic ostendit Arist. colores omnes esse effectus passionum, & tale est argumentum. Colores isti, qui à natura sunt, similes sunt ijs, qui sunt ex accidenti: sed isti ex accidenti, scilicet, qui proueniunt ex verecundia vel timore, sunt ex aliqua passione: ergo existimandum est illos etiam, qui à natura sunt, ex passione prouenisse. Et nota admodum hæc ratio, ex ea enim deducis palestram viam naturales causas indagandi, penes causas accidentales, ex quibus similes proueniunt effectus: quum ipse obseruauit tertio se. et probl. q. 1. vbi querens naturam melancholicorum, eos ebrijs in effectibus similes contemplans, quod ebrijs accidentaliter accidit, id melancholicis à natura prouenire existimat.

Nota modum & rationem investigandi causas naturales.

Statim subdit, has qualitates, quæ effectus passionum sunt, esse in duplici differentia: quædam proueniunt ex passione durabili, & perseveranti, sicut à natura, sive ab aliquo accidenti, scilicet morbo, vel quolibet alio: & istæ dicuntur passibiles qualitates: & quædam sunt effectus passionum, qui non durant, sed transeunt, & istæ non dicuntur qualitates, sed passiones: & probat, quia simpliciter ab his non denominamur quales: non enim qui rubedinem contrahit ex verecundia, rubens dicitur, sed passus ruborem: nec intelligas quod iste rubor nullo modo sit qualitas, cum in hoc predicamento sit, sed dicitur, quòd quantum ad denominationem absolute non est dicenda qualitas, videlicet permanens, ita vt ab ea talis denominetur, scilicet rubens.

Dubitabis: quare hic non meminit odorum, & sonorum, cum tamen passibiles qualitates sint, sunt enim causæ passionum in sensibus? Dicendum quod odorum, & saporum, prorsus est eadem ratio, nec odor & nisi per sapes cognoscuntur, adde, vt serè eisdem nominibus nomenclatur species & differentie odorum & saporum, vt docet 2. de anima, cap. 9. propterea non meminit odorum, quia sub saporibus eadem ratione comprehenduntur. Vel quia non erat necesse connumerare omnes qualitates, & præsertim omnibus notas.

Dubium?

Solutio.

De sono dicit Albert. non meminisse: quia non sit ex qualitatibus primis, sicut reliquæ qualitates passibiles: forsitan posset dici.

dici, potius esse passionem animæ, quam passibilem qualitatem, cum non sit perseverans.

Dubium.

Dubitat circa dicta: nam colores videtur causa passionis, omnis enim sensus patitur à sensibili, ut dicitur 2 de anima, cap. 12. imò in q 30 sect 51. probl. dicit Aristot. viri de maxime delectare oculos, quos alij colores deservant. Dico primò, colores non agere in oculos passione corruptiva; cum imprimant speciem, & similitudinē, quæ

Solutio 1.

2. non corrumpit. Dico secundò, quod colores aliqui agunt passione corruptiva, sed id non fit ratione coloris, sed subiecti, in quos tales colores sunt, quod est humidum, vel siccum, vel splendens magis, vel minus, & inde provenit, quod lædatur vel delectetur visum.

Dubium aliud.

Dubitat secundò, odores, & saporis sunt etiam effectus passionū, ut diximus, ut quid ergo magis dicuntur qualitates passibiles, quod sint causæ passionis, quam quod sint effectus, quandoquidem utrunque habeant? Ad hoc solutio in promptu est, dignius enim est, esse causam passionis, quam effectum, & nunquamque à principali sumit denominationem.

Solutio.

3. *Similiter autem his, & secundum animam, &c.*

Postquam Arist. ostendit, esse passibiles qualitates secundum corpus, qui effectus sunt passionum, & similiter esse passiones, hoc idem esse etiam in qualitatibus secundum animam ostendit. sunt enim quædam qualitates provenientes ex passione secundum animam, sed à naturitate, ut dementia, secundum quā quis nascitur demens: sunt etiam quæ ex passione accidentali, sed permanenti proveniunt, ut dementia ex morbo, vel aliquo alio, diu perseverans. Sunt etiam aliæ ex passione citò recedenti, ut dementia ex ira subita, parvo tempore durans quemadmodum autem illæ duæ priores qualitates, dicebantur qualitates, quia secundum eam dicebamus quales: tertia verò non qualitas, sed passio erat: cū secundum eam subiectum non diceretur quale: ita similiter in his, quæ secundum mentem sunt, illæ duæ priores sunt qualitates, & ab eis quales denominantur: posterior verò non quali, sed passio dicenda est, nec secundum eam quale quid dicitur,

Dementia inter passibiles qualitates & passiones animæ.

non enim dicitur demens, qui ex brevi ira in quendam demensiam brevissimè durans incidit, sed potius dicitur, quod passus est demensiam.

Quartum verò genus qualitatis est figura, &c.

Accedit iam ad ultimam qualitatis speciem, quæ est figura vel forma. Dubium autem est, quid per hæc duo intelligat? Ammon. eximitat per figuram intelligere eā, quæ in rebus inanimatis est: per formam verò eam, quæ in animatis est: non autem, hic loquimur de forma substantiali rerum, sed de ista exteriori sensibili, quam ars imitatur.

Boet. & Simpl. per formam intelligunt 2 Sententiam, quod per solam figuram, per figuram verò eam solam, quæ in quantitate consistit. Albet. cap. 8. idem existimat esse, figuram & formam, sed ratione differre: nam figura dicitur respectu quantitatis, cuius extrema faciunt figuram, forma verò dicitur respectu subiecti naturæ: qualiter enim natura specifica suam habet propriam figuram exteriorē, quæ dicitur forma.

At profectò mihi placet sententia Iamblichi, ut refert Simpl. hic enim dicit per figuram intelligi eam, quæ in solis mathematicis est quantitas, ut, esse triangulum, quadrangulum, eubum & reliqua: & per formam intelligit eam, quæ in corporibus naturalibus est. Et hoc patet ex ipso Aristot. qui probat figuram esse qualitatem, quia secundum eam, dicitur quale aliquid: ista subdens exempla, esse triangulare, quadrangulare.

Huic generi adiungit Arist. curvitatē & rectitudinem, quæ qualitates sunt, quia quodam modo figuræ sunt, quamvis imperfectæ.

Vbi notat Ammon. & bene, quod ex quantitatibus procedunt passiones seu affectus, figuræ & formæ, sed non hæc omnia ab omnibus quantitatibus, à linea procedunt affectus, scilicet curvitas, rectitudo, etiam & angulus: à superficiei continenti longitudinem & latitudinem, procedunt affectus, scilicet angustia, amplitudo, etiam procedunt figuræ, scilicet triangulus, quadrangulus, & reliquæ figuræ seu superficiales: à corpore verò procedunt affectus, gravitas, leuitas,

Dubium.

1. Sententia Ammonij.

3. Sententia Iamblichi, quæ approbatur.

Nota.

leuitas, similiter figuræ, scilicet cubus, pyramis. procedunt etiam formæ à tali quantitate, vt est in subiecto substantiali: omnia autem ista, quæ à quantitate dimanant, qualitates sunt.

Rarum verò & spissum & asperum, &c.

Excludit dubium. Possent quis dubitare, an istæ qualitates sint, hæc secundum ea quale dici appareat? Respondet, non esse qualitates, sed potius pertinere ad positionem, quæ ad aliquod est, quod ex horum definitione appareret. est enim Ratiū, quod partes sibi habet distantes inuicem. Spissum, quod partes sibi coniunctas habet. Asperum, quod partes inæqualiter habet insurgentes. Lene, cuius partes rectitudinē quandam obseruant. hæc autem ad partium positionem spectant: concludit hæc esse qualitates, quæ maximè qualitates dicuntur. *[forsan autē alius apparebit modus qualitatis.]* Hæc verba in disputatione examinabimus.

¶ Alia verò sunt, quæ secundum eam denominationē dicuntur, &c.

Hæc est secunda huius capitis pars principalis, in qua de ipso quali Aristot. tractat, ipsumq; describit. Quale, inquit, est, quod à qualitatibus denominationē dicitur, vel quomodo libet aliter.

Hæc descriptio duas habet partes: Altera est, quale dici denominationē à qualitate. Diximus enim superius, tunc dici denominationē, quando in nomine est quædam conuenientia cum extremitatis differentia aliqua, & in re est quædam forma, & id quod formam participat: patet autem ita esse in multis qualitatibus. vt candor, & candidus, albedo, albus, calor, calidus: in his, conereta denominationis sunt à qualitatibus ipsius abstractis.

Altera pars est *[vel quomodo libet aliter.]* quia aliquando non fit denominatio ab aliquibus qualitatibus, vel quia nomen eius non est impositum, vt dicitur pugillatores, cursores, à potentia quadam naturali euitendi, & actum pugilis exercendi, cui potentia non est nomen impositum, sicut sunt nomina imposita artibus, quibus hæc sunt. Diximus enim pugillatores dici: & ab arte, & à potentia quadam naturali: similiter cursores, luctatores: artibus quidem nomen impositum est, sed non potentia.

Huiusmodi aliquando nomina quidem imposita sunt qualitatibus, sed non ab illis sumitur nomen concretum denominationum idem significans, vt qualitas quædam dicitur virtus, sed non ab ea virtuosus quis, sed studiosus, dicitur: sed ista non sunt multa: omnia autem hæc qualia dicuntur, quæ vtrunque à qualitatibus sumuntur.

Dubitatur. Videtur Aristot. non seruasse præceptum illud 6. Top. c. 2. ne committatur circulus in definitionibus, vt vnum per aliud, & hoc iterum per illud definiatur. hic autem qualitatem per quale, modò quale per qualitatem describit?

Ad hoc respondet Boetius, istam non esse proprie definitionem, sed descriptionē quandam, in qua non est vllum absurdum vt vnum per alterum describeretur, tanquā per notius nobis, & hoc iterum per illud tanquam per notius naturā. quale enim nobis est notius, eum sit magis compositum, & composita nobis sunt notiora: ac qualitas est notior naturā, & minus nobis nota; est enim prior naturā qualitas, quàm quale, & est ipsius qualis causa. vnde postquam iam nobis manifesta est qualitas, per ipsum quale, iterum quale per qualitatem manifestamus, tanquam per notius naturā, vt cognoscamus radicem & causā ipsius qualis, esse qualitatem: nec iste est circulus, tunc enim hic fit, quādo idem est modus cognitionis.

Inest autem & contrarietas secundum qualitatem &c.

Hæc est tertia capitis pars, in qua explicatur ea, quæ qualitatibus in sunt, hæc autem sunt tria. Primò est, qualitatibus inesse contrarietatem, quod exemplis manifestatur. iustitiæ enim iniustitia, & albedini nigredo contrariatur: & non solum hoc abstractis qualitatibus, sed ipsius qualibus inest. iustum enim iniustum, & album nigro, contraria sunt hoc tamen non omnibus inest qualitatibus. nā iubedo, pallor, & reliqui colores inest, non habent contrarium.

Dubitabit hic aliquis, nam iste locus videtur aduersari alteri loco, 5. Physic. c. 1. vbi dicitur non solū extrema, sed etiā media extremis contraria esse, & 2. Eth. c. 3. & 1. magis. moral. c. 9. docet extrema vniuersa, &

inter

10.
Quid ratiū?
Quid spissum?
Quid asperum?
Quid lene?

11.
Pars secunda capitis.
Definitio Qualium.

Dubium.

Solutio.

12.

Pars tertia Capitis.
Proprietates Qualitatis.
Prima.

1. Dubium.

inter se contraria, & cum virtute, quæ est in medio: liberalitas enim, quæ in medio est, prodigalitati & avaritiæ contrariatur? Ad hoc dico, dupliciter aliquid posse alteri contrariari: vno modo secundum se primò: altero modo secundum aliquid, quod in se participat. V. g. ignis aquæ est contrarius, non quidem secundum se, sed ratione caloris & frigiditatis, quæ in eis sunt: at ipse calor & frigiditas secundum se contraria sunt. Modo dico, quòd colores medij contrariantur extremis, sed non secundum se, sed vt magis vni aut alteri accedunt extremo. V. g. rubrum aduersatur albo, quia magis participat nigrum, at ipsi colores extremi secundum se contraria sunt, & per hoc patet concordia huius loci cum illo §. Physicorum.

Ad illud de virtute respondet Albert. ca. 9 virtutum contrariari extremis in ratione extremis: id est, in quantum virtus bonum morale est, extrema verò mala sunt, bonum autem, & malum extrema sunt.

Dubium 1. Dubitabis, cum multa clara exempla possent proponi qualitatium non habentium contraria, figura enim & forma contraria non habent, vt quid Aristot. hoc de coloribus medijs, quod non satis perspectum erat, proposuit. Iudicio meo, id non sine causa factum esse existimandum est. causa igitur huius est, vt intelligamus perfectam & primam contrarietatem inesse extremis, & alijs, ipsorum ratione: ac propterea verbis sequentibus, alteram contrarietatem proprietatem subiungit, scilicet, vt sint talia extrema, quæ sub eodem genere sunt: vt si vnum ad qualitatem, & alterum etiam ad qualitatem spectet: sicut enim contraria in vno & eodem prædicamento.

Solutio.

13. *Suscipiunt autem qualia magis & minus, &c.*

Secunda Proprietas. Inest etiam qualibus suscipere magis & minus: non solum autem vnum altero magis album, calidum, aut frigidum est, sed etiam vnum, & idem modo album, modo magis album est.

Dubium. Sed posset quis dubitare, an sicut suscipiunt contrarietatem qualitates sicut qualia, ita suscipiant etiam magis vel minus, vt vna sit magis albedo, quam alia? Et dici-

tur hoc quibusdã visum fuisse, inter quos fuit Plato, vt referunt Alexan. Boet. & Alb. At ipse Arist. magis accedit ad hoc, quòd non abstracta, sed concreta, magis vel minus suscipiant. Illa tamen proprietates non inest omnibus, cum ipsis abstractis qualitatibus non inest: imò nec omnibus qualibus hæc enim, quæ à figuris dicuntur, non suscipiunt magis vel minus, sed ratio eorum in indissolubili consistit: vt aliquid edelict sit circulus vel non sit, cõuenit absolute: non verò dicitur magis vel minus circulus, quàm aliter. Nec quadrangulum vnum, vt potè quadratum, est magis quadrangulum, altero, quòd sit altera parte longius, sed absolute vtrumque est, & dicitur quadrangulum seu quadratum: esse enim circulum, vel aliam figuram, consistit in vnica ratione non suscipienti variationem: hoc idem in ipsis conerctis. Quadratum autem dicitur figura plana, quatuor rectis lineis æqualibus contenta: altera verò parte longius, quòd quadrangulum vocant, est ex quatuor lineis, duabus existentibus in æqualibus, alijs duabus.

Hom. itaque quæ prædicta sunt, &c.

14. Ostendit nullum ex his duobus esse proprium qualitatibus, cum non inest omnibus: propterea verum proprium ponit omni, & soli conueniens, vt secundum solam qualitatem dici contingat simile vel dissimile. Ne autem existimes simile & dissimile esse qualitates, sunt enim ad aliquid, sed sunt passiones qualitatis, nec est inconueniens, quòd res in vno prædicamento, & eius passio in altero collocetur, vt diximus: homo enim in substantia, at risibile in qualitate est, ita qualitates huius prædicamenti sunt, at simile & dissimile ad aliquid pertinent.

At verò non decet contrariari, &c.

15. Hæc est vltima capituli pars, in qua Aristot. respondet cuidam obiectioni, quæ ei ex dictis præcedentibus obijci poterat: nempe, in prædicamento ad aliquid collocata sunt scientia & habitus, nihil autem vnum, & idem in duobus prædicamentis est constituendum: ergo non sunt ista in prædicamento qualitatis, vel non sunt ad aliquid?

Ad hoc dupliciter respondet. Primò, inquit, scientiam, & habitum in genere esse ad

Solutio.

14.

Tertia Proprietas.

15.

Pars quarta Capituli.

se ad aliquid, species verò ipsius esse qualitates: nec repugnat genus esse in prædicamento ad aliquid, & species in qualitate: & hoc idem docet 4. Top. ca. 4. Respondet secundò, etiam genus, scilicet scientiam & habitum, esse in hoc prædicamento qualitatis, & ad aliquid: nam vnum & idem secundum diuersas rationes, ad diuersa potest pertinere prædicamenta: vt scientia, quatenus subiectum facit quale, in qualitate est: quatenus ad obiectum refertur, ad aliquid est.

Ex vtraque solutione Aristot. habetur secundum ipsius mentem, scientiam & habitum aliquo modo ad aliquid pertinere, quod nos supra diximus contra Ammonium.

Dub. 1.

Dubitatur quo pacto fieri potest, vt genus, quod de natura specierum est, sit in vno prædicamento, & species in alio: cum supra docuerit Aristot. qui quid de genere essentialiter prædicatur, etiam de specie prædicabitur: ad hoc respondet Alex. Scientia secundum naturam suam est qualitas, quia subiectum ipsum primò disponit secundum se: ex scientia autem similiter & ex habitu nascitur quidam respectus ad obiectum: & ratione huius respectus, qui non est natura scientiæ, sed à natura fluit, est in prædicamento ad aliquid: sicut risibile ratione subiecti est in substantia, ratione risibilitatis est in qualitate: species autem sunt in prædicamento, in quo est natura sui generis: & ita hic sit: nam scientia, & habitus secundum naturam suam in qualitate sunt. Et hoc est, quod bene dicit Simpl. quia species scientiæ, & habitus ipsius, non sunt scientiæ, & habitus species, quatenus illa sunt ad aliquid, sed vt qualitates sunt.

2. Dubium.

Tamen est aliud dubium, quod maxime hoc ipsum manifestat, & eius consideratio à multis prætermissa est. Nam sicut à natura scientiæ in communi fluit quidam respectus, & comparabilitas ad obiectum scibile in communi: ita ex qualibet scientia in particulari fluit respectus particularis ad suum obiectum: ergo qua ratione genus ad aliquid spectat, ita etiam ipsæ species pertinebunt. Præterea, non videtur recta doctrina, propterea scientiam esse ad aliquid, quia respectus ex ea consequatur

ratione cuius ad aliquid est: eodem enim modo diceretur. Petrus est in qualitate: ratio coloris, quia in eo est?

Dico ad hoc, & est valde notandum, Solutio. Nota cur Scientia di-
Scientia di-
catur esse
ad aliquid,
non autem
species sub
iectæ.
quod scientia in communi non solum habet illum respectum, sed etiam nomen ipsum scientiæ, & talem qualitatem simul cum respectu significat, cum scientia dicatur ab hoc, quod est scire, & cognoscere aliquid. At reliquæ scientiæ particulares habent quidè respectum: sed nomina ipsarum solum qualitatem sine respectu significant, vt Grammatica, Rhetorica, Geometria: & inde non dicuntur ad conuertentiam cum obiecto; non enim dicuntur: Grammatica est, vt ita loquamur, grammaticabilis Grammatica: sicut dicitur scientia est scibilis scientia.

Inde est, quod scientia & habitus in genere possunt ad aliquid pertinere ratione alicuius in sua significatione contenti, non tamen ipsius species: & hoc valde obferua circa hunc textum. Atque hæc de obiectis interpretatio.

QVAESTIO I.

Verum qualitas sit genus? & de eius speciebus, ac specierum Qualitatum diuisione.

HOC prædicamentum dignum est speculatione, & propter eorum obsecuritatem, & ipsarum in signem, & vniuersalem vtilitatem: cum & morali, & naturali philosopho, & mathematico maxime sit huius opus, quandoquidè omnia hæc serè comprehendit. Est igitur prima difficultas. An qualitas sit genus supremum omniū specierum enarratarum? videtur enim non esse genus, cum Arist. dicat qualitatem multipliciter dici, quod idem videtur, ac æquiuocè dici, vel saltem analogicè, vt loquitur Arist. 4. Meta. e. 2.

Præterea quia genus significat aliquam communem naturam omnibus suis speciebus: at non patet, quæ ista sit natura communis, quam dicit qualitas.

Præterea. In hoc prædicamento non videntur omnes satis conuenire. Simpl. enim existimat qualitatem esse analogum; Ammon. Alexan. & alij, esse vniocum genus.

Præterea Simpl. & Boet. credunt alias esse qualitatis species præter has: Ammon. & Alber. non esse vllum aliud genus.

Argumenta quòd qualitas non sit genus.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum. contra diuisionem in illas quatuor species.

Ratio illius
diuisionis
ex Ammō.

Præterea in sufficientia huius diuisionis posita ab Arist. non conueniunt quidam enim aliter, quam alij illam sumunt In primis Ammon. sic procedit. Qualitates se habent in duplici differentia, quædam dicunt potentiam vel impotentiam, & hæc faciunt secundam speciem: quædam dicunt actum, & hæc rursus sunt in differentia duplici: quædam sunt perfectiue, vel deprauatiue subiecti: quædam nec perfectiue, nec deprauatiue vocantur perfectiue, quæ simul sunt cum natura rei; vt calor ignis, albedo niuis; vel quæ tendunt in perfectionem rei, vt virtus, scientia: deprauatiue vtrò sunt, quæ subiectorum sunt destructiue; & ipsorum imperfectionem habent, vt acor vini, putredo pomi: vocat autem non perfectiue, quæ non sunt secundum naturam rei, sed sunt per aliquam rei mutationem, vt dulcedo in iure, quæ fit cum alteratione iuris, Similiter figura & forma, quæ non sunt etiam deprauatiue, cum non tendant in rei corruptionem.

Tertia subdiuisio. Quæ sunt perfectiue vel deprauatiue, sunt adhuc in duplici differentia, quædam in sensibiles, id est, quæ non sensu aliquo percipiuntur, quales sunt habitus tam boni, quam mali: & dispositiones, & hæc faciunt primam speciem: quædam sunt sensu perceptibiles, id est; quæ agunt in sensus nostros, & istæ sunt illæ qualitates passibiles, quæ sunt causa passionis, vt calor, frigiditas, sapor.

Illæ autem quæ nec perfectiue, nec deprauatiue sunt, iterum se habent dupliciter: quædam in sensu in superficie exteriori solum, sicut figura & forma: quædam etiam in profundo corporum, vt color & albedo, & reliqui colores, qui, quamuis solum in superficie inesse videantur, tamen eorum causa à profundo mutatione prouenit. Similiter etiã se habent aliæ qualitates, quæ in profundo etiam sunt: & hæc vel sunt durabiles, & tunc dicuntur qualitates passibiles, quæ sunt effectus passionum: vel non sunt durabiles, & sunt passionum: hæc inter alia dicit Ammonius.

Sed profectò ista doctrina non videtur exacta, non enim explicat, quæ sit ratio cuiusq; horum generum; quod maxime refert. Præterea dicit qualitates primæ speciei esse sensu imperceptibiles, cum tamen

constat oppositum ex ipsis Arist. exemplis: dicit enim, calorem, & frigiditatem, esse dispositiones, & posse fieri habitus, & tamen ista sensibilia sunt.

Simpli aliter procedit, inquit: qualitates se habere in duplici differentia. Quædam sunt aduentitiæ & acquisitiue; & istæ faciunt primam speciem: quædam naturales; & istæ vel dicunt potentiam, vel actum Si dicant potentiam, constituunt secundam speciem: si dicant actum, vel est in profundo subiecti, & sic est tertia: vel in superficie exteriori, & sic fit quarta species.

At nec hæc videtur omnino exacta sententia; non enim explicat rationes specierum harum, nec sufficientiam. Præterea, quia ponit qualitates primæ speciei aduentitiæ: constat autem secundum Aristotelem sanitatem esse in prima, quæ tamen naturalis est qualitas.

Propterea aliter in hac parte est procedendum. Est igitur primò considerandum: Ratio vera qualitas est nihil aliud, quam modus & illius diuisionis. Determinatio eius, quod indifferens est: nõ tamen quicunq; modus facit hoc predicamentum: sunt enim in rebus consideranda duo, esse rei, & ipsius operatio: & in substantiis corporeis est tertium aliud, quod quantitas dicitur: & ratione horum trium est indifferentia quædam. Primò, res secundum suum esse solitariè considerata manet indifferens, vt bene vel malè se habeat: & determinatur quantum ad hoc per qualitates primæ speciei, quæ sunt habitus vel dispositiones, quæ modificant rem, vt bene vel malè se habeat in se. Manet præterea res indifferens, vt possit operari vel non possit operari: & quantum ad hoc modificatur à qualitatibus secundæ speciei, quæ dicuntur potentia: per quas subiectum est potens operari. Tertio manet indifferens etiã quantum ad operationes, quæ dicuntur passionum sensus; quia scilicet vel illas efficiunt, vel ex illis procedunt: & quantum ad hoc modificatur à qualitatibus tertie speciei.

Tandem modificatur res in suo quantitate à figura vel forma: quantitas enim recederet in infinitum, nisi à figura terminaretur & concluderetur. Nec manet alius modus intrinsecus in ipso subiecto: non quod sit in loco, tempore, ad aliud, sunt

Ratio diuisionis illius ex Simplicio.

1. Fundam. Ratio vera diuisionis.

ista ab extrinseco. Ex quibus patet, qualitatem esse modum rei intrinsecum, vel secundum esse, vel secundum operationem, vel secundum quantitatem.

2. Fundam.
Ordo specierum qualitatis vnde sumendus sit.

Est secundo considerandum quod ordo horum generum non est sumendus secundum rem absolutam, sic enim potentie præcedunt habitus, sed secundum ordinem modificandi, secundum quem habitus & dispositio præcedunt, quia esse rei disponunt bene vel male: & alia species, quæ rem ipsam totam, & substantiam disponunt, præcedunt figuram, quæ est circa quantitatem exteriorem. Erunt igitur rationes formales singulorum generum istarum. Prima species, est qualitas, ipsum subiectum bene vel male disponens. Secunda species, qualitas principum operantium. Tertia species, modificans secundum passionem. Quarta, modificans quantitatem.

2. Fundam.
Vna res quomodo ad diuersas categorias etiam pertinet.

Est tertio considerandum, vnam & eandem rem posse pertinere ad diuersa prædicamenta, vel ad diuersa genera eiusdem prædicamenti, diuersis rationibus, vt bene docet Simplicius. Quemadmodum enim vnus conclusio, vt dicitur 1. Post. c. 28. potest esse scientia, & etiam opinio; si ab vno, per demonstrationem, ab altero, per rationem probabiliter cognoscatur: ita similiter res varijs rationibus formalibus. sub varijs potest esse generibus. V. g. calor & frigus, si, vt causa passionis circa sensum sunt, sumantur, ad tertium pertinent speciem: at si respectu sui subiecti considerentur, quatenus illud bene vel male disponunt, sunt habitus vel dispositiones. Et ita consideravit Aristot. qui illa in duobus generibus constituit. Similiter forma, & figura, si, vt terminus quantitatis sunt, sumantur, in quarta sunt specie: at si, vt subiecti perfectionem vel imperfectionem dicunt, habitus sunt, vel dispositiones.

1. Conclu.

His suppositis est prima Conclusio. Qualitas genus est ad omnia ista quatuor genera. Hæc est sententia communis: nec Simplicius aliter voluit affirmare: solum hoc dixit, species qualitatis non esse æqualiter perfectas, & propterea vocavit analogum; sed hæc analogia non impedit quin sit genus, nec obstat illud verbum. Multipliciter vt notat Porphy. quod aliquando significat æquiuocum, aliquando notat solam

multitudinem absque æquiuocatione: & hoc probant verba Aristot. quæ sequuntur: dicit enim [Vna species qualitatis est] quod, nisi esset genus, dici non posset: & patet ratione; quia dicit vnicam naturam, scilicet esse modum intrinsecum, vt explicui, & prædicatur in quid de omnibus qualitibus, vt notum est: ergo est genus.

De Prima Specie Qualitatis, & eius diuisione.

Accedamus deinde in singulas Species, seu potius Genera. Et primo, dubitatur: an habitus & dispositio differant specie, ita vt sint duæ species, vel genera inter se? Et quidem Ammon. Boet. & Alb. docent differre numero: sicut albedo remissa, & albedo intensa: paruus calor, & magnus calor, nõ differunt specie, sed numero: ita dispositio & habitus. At S. Thom. 2. q. 49. at. 2. optimè ad hoc respondet. inquit enim aliquos esse habitus, qui non differunt nisi numero, à dispositione: vt calor, qui facillè mobilis est, & calor qui fortiter radicatus est in subiecto: & aliquando dispositiones ex nimia radicatione in subiecto sunt habitus, at alia qualitates ex natura sua sunt dispositiones, quæ natura sua sunt facillè mobiles, vt ephemera ex natura sua dispositio est, & non potest fieri habitus: alia sunt habitus ex natura sua, scilicet, quæ ex natura sua sunt facillè mobiles, vt habitus virtutum, habitus scientiarum, & in his clarum est, habitum & dispositionem specie differre.

Et quia hoc tempore solent prægi auditoribus aliquot tabulæ, quibus ea, quæ in prædicamentis singulis continentur, descripta sint, licet id negotium Dialectici non sit, tamen quia circa vtilitatem non est, per prædicamentum simplicis enarrationis proponemur ea, quæ in singulis his generibus comprehensione præhenduntur, aliqua res indententes, quæ tabulæ minus consideratè ab aliquibus ad ista generatrahuntur: fiet ergo per modum diuisionis, vt postea culibet sit facillè omnia hæc suis tabulis accommodatè describere.

Habitus igitur sunt in duplici differre. Habitibus quidam sunt animarum, quidam corporis. alius est anima sunt, qui ab anima originem, vel nomen, alius in anima sedem habent. Corporis sunt, qui ipsius cooperantur sunt in corpore, & ad aliquam partem operationem corporalem primò ordinantur.

Dubium.

Respondet Ammon. Boetius & Albertus

Respondet D. Thom. & melius.

Ad huius meti assignat

& horum quidam in toto corpore sunt, vt sanitas, & gritudo: quidam in parte, vt habitus in manu pulsandi: in pedib. saltandi.

Rursus, habitus animæ quidam acquisiti sunt, quos labore, & industria paramus: quidam infusi, qui à solo Deo in nobis generantur, vt gratia, fides, spes, charitas, & reliquæ virtutes, & dona infusa, quorum Aristoteles nullam habuit notitiam, tamè in ista prima specie collocandi sunt.

Habitus acquisiti quidam sunt intellectiui, id est, existentes in intellectu, quidam sunt morales, id est, pertinentes ad iri ores nostros, secundum quos bene vel malè, laudabiliter, vel vitiosè, operamur: horum moralium quidam sunt virtutes; vt iustitia, prudentia: quidam vitia, siue per excessum, vt prodigalitas, temeritas: siue per defectum, vt auaritia, timiditas.

Habituum autem intellectiuorum, quidam sapientia, quidam scientia, quidam intellectus, ars, & prudentia sunt: & hi semper veri, id est, per quos semper verum cognoscimus: alij non semper veri sunt, vt opinio. Sapientia est rerum altissimarum cognitio, hæc fit sit supernaturalis, id est, cognitio non in naturali acquisita, sed à reuelatione Dei pendens, est Theologia: si naturaliter acquisita, est Metaphysica.

Scientia est quadruplex: Mathematica, Physica, Moralit, & Rationalis. Mathematica, quæ dimensiones corporum, & quantitatum passionem considerat, quæ quadruplex est: Arithmetica, Geometria, Musica, Astrologia Physica, quæ motus & rerum mutationes speculatur, duplex est, Medicina, & quam vocamus naturalem Philosophiam. Moralit mores instituit, vel singulorum proprios, & dicitur Ethica: vel communitates, & dicitur Politica: vel domorum & familiarum particularium, & dicitur Oeconomica. Rationalis triplex: Grammatica, Rhetorica, Dialectica. Intellectus dicitur cognitio principiorum primorum. Ars multiplex est, nauigandi, fabrilis, militaris, &c.

Omnes hi habitus in hæc prima specie seu genere collocantur, & omnia inferiorum habituum: qui si non difficilè mobiles fuerint, dispositiones erunt: defectu enim vnus nominis generici, idem genus duplici nomine explicamus.

De Secunda Specie Qualitatis, & eius diuisione.

Secunda species est naturalis potentia, & impotentia, nec oportet iterum hæc declarare, quia in textus interpretatione eam satis exposuimus: tantum ea, quæ sub ea continètur, explicabimus. Potentia duplex est, corporis & animæ: corporis quædam actiua, vt virtus magnetis, & gutta: quædã passiuua, vt salubritas, mollities, durities.

Potentia animæ quæ duplex: vegetatiua, cognoscitiua, appetitiua, locomotiua.

Vegetatiua duplex: principalis, & ministerialis. Principalis triplex: nutritiua, per quam viuientia alimentum in sui nauirum conuertunt: augmentatiua, per quam crescunt: generatiua, per quam sibi simile generant. Ministerialis quadruplex: attractiua, per quam vnumquodq; membrum, ad se alimentum trahit: alteratiua, seu digestiua, per quam alimentum disponit: retentiua, per quam ipsam retinet: nec, dum digerit & disponit, relabatur: expulsiua, per quam superfluum alimenti expellit.

Sensitiua, & intellectiua, sunt partes potentie cognoscitiuæ. Intellectiua est intellectus: sensitiua duplex, exterior, quales sunt quinque sensus, visus, auditus, olfactus, gustus, tactus: interior, sunt sensus communis, imaginaria, phantasia, cogitatiua, memoria.

Potentia appetitiua duplex: concupiscibilis, & irascibilis: per concupiscibile inclinamur in bonum, vel auersamur malum: per irascibile tendimus in bonum arduum, ad obtinendum, vel contra malum arduum, ad euitandum: reliquæ passionem particulares, id est, amor, odium, & reliqua, non inter potentias, sed inter passionem collocandæ sunt.

Locomotiua, est vel volandi, vel nandi, vel progrediendi potentia. Inter appetitus collocanda est voluntas: est enim appetitus rationalis: reliqui sunt appetitus sensitiui.

Ad hæc etiam speciem pertinent ferè omnium specierum & generum propriæ passionem, vt risibilitas, hianibilitas, omnes aptitudines, & inclinationem particulares ad aliquid operandum. Et non solum istæ qualitates in abstracto, sed etiã in concreto, sicut

10, sicut in qualibet specie, sumi possunt

De Tertia Specie Qualitatis, & eius diuisione.

Tertia species est passibilis qualitas vel passio. Diximus autem superius qualitates passibiles esse in duplici differentia: quædam sunt eausæ passionis in sensibus; qualia sunt obiecta, tactus, gustus, & odoratus: quædam sunt effectus ex aliqua passione subiecti prouenientes, difficile tamen mobiles: nam si non sunt durabiles, non qualitates, sed passiones vocantur: passio enim & passibilis qualitas, quæ est effectus passionis; quales sunt colores, differunt penes facilitæ, & difficile mobile: non autem sicut prima species, vt notat Simplic. nam qualitas primæ speciei dicitur facilitæ, vel difficile mobile; ea tamen est, quæ subiectum bene vel male secundum suum esse disponit. At ista tertia species est qualitas, quæ secundum passionem est facilitæ vel difficile mobile.

Sub hac specie sunt passiones animæ, vt ira, amor, gaudium, spes, & reliquæ: Similiter aliqui constituunt lumen, lucem, & species, quibus fit cognitio: sed iudicio meo istæ nulla ratione in hac specie continentur, eum nõ sint per se causa passionis, nec effectus vilius passionis: imò existimo Aristotelem non meminisse harum, quia secundum communem sententiam, lumen non erat accidens, sed substantia.

Posunt tamen optimè collocari in prima specie: lumen enim dispositio est, & species ipsæ: sunt enim ista facilitæ mobilia: lux autem, quæ in ipso corpore luminoso est, habitus quidam ipsius est: de sono diximus potitur esse sub passione, est enim effectus passionis, scilicet collisionis duorum corporum, & permanens non est.

De Quarta Specie Qualitatis, & eius diuisione.

Quarta species est figura, vel forma, quæ in textus interpretatione explicuimus. figura quædam est discretorum, vt numerus triangularis, quadrangularis: est etiam figura continuorum, vt triangulus, & figuræ Geometricæ. Præterea, figura quædam superficialis, quæ in superficie defecti-

bitur, vt triangulus in superficie cartæ, & est figura solida, vt corpus columnale, pyramidale, atque hæc dictæ sunt figuræ perfectæ, aliæ verò sunt imperfectæ, vt curuû, rectum, par, impar, concauum, conuexum, & similia Et in vniuersum omnes figuræ, & formæ rerum à quantitate prouenientes in hoc sunt genere: siue naturales, siue artificiatæ sint.

Dubitarur de raro, & spisso, leni, & aspero, an sint qualitates: Quare breuiter oportebit ista explicare. Boet. & Aug. vocant rarum corpus, quod intra se habet concauitates, & poros quosdam: quorum ratio ne alienum corpus potest recipere in se: vt sponsia, & pumex: vocant autem densum corpus, quod intra se alienum recipere nequit.

Alij verò vocant rarum corpus, quod sub magna quantitate paucam continet substantiã, quamuis porosum non sit, vt cera liquefacta: spissum verò vel densum, quod sub parua quantitate multas continet substantiæ partes, vt ferrum. Vtraque explicatio est bona.

Nec mihi placet quod dicit Albe. rarum esse diaphanum, & spissum opacum: potest enim esse diaphanum, & spissum: vt vitrum, & crystallus.

Asperum verò dicitur, cuius partes exteriores inæqualiter insurgunt, & quædam prominentes, quædam depresso sunt: lenis verò, cuius partes exteriores æqualiter insurgunt. Vnde patet discrimen: lenis enim & asperum considerantur secundum partes exteriores, at rarum & spissum secundum partes interiores: rari enim partes magis inter se distant: at partes spissi inter se magis adunantur.

Hoc supposito est sententia communis Alber. Auer. Gilberti, & aliorum, ista principaliter esse positionem: dicunt enim ordinem partium inter se, at minus principaliter, & secundario dicere qualitates, secundum quas ista tactu percipiuntur. Et quamuis ista sententia mihi omninò non placeat, eum secundum Aristot. nullatenus qualitates sint: tamen propter tantam auctoritatem hoc modo recipiamus: non enim hic locus est exactius hæc omnia inuestigandi. Et hæc de Qualitate sufficiant.

Dubium.
1. Sententia quid rarû, spissum, lenis, &c.

2. Sententia.

3. Sententia.

Responso ad dubiû.

De Actione & Passione.

CAP. IX.

Recipit autem agere & pati contrarietatem, & magis & minus. Calfacere enim ei quod est frigiditate, contrarium est, & calefieri ei, quod est frigiditate, & delectari ei, quod est contrarietate. Quare suscipiunt contrarietatem, & magis & minus: est enim calefacere & magis & minus, & calefieri magis & minus, & trahari magis & minus, suscipiunt igitur magis & minus agere & pati. De his igitur ita dicuntur.

Cur tam breuiter de reliquis sex categoriis Aristoteles egerit.

Sex prædicamenta, quæ supersunt, summo compendio Aristi percurrit: cuius rationem tradunt Porphyr. & Simpl. nempe quod his, quæ discere incipiunt, satis sit, si ea, quæ propoſita & tractata prius sunt, optime perceperint. Eorum verò, quæ sequuntur, summam eam tenuerint, ut ad ipsa redegere vnumquodque ex inferioribus valeant: præsertim quia illorum quatuor amplissimum est in scientiis vsus, horum autem non ita frequens, & ea quæ necessaria sunt, in Physica tradantur.

Author sex principiorum quis?

At quidam, dicitur Gilbertus Porretanus, id negotium assumplit, ut hæc sex latius explicaret, qui: a eis multa digna speculatione inueniuntur, ac propterea author sex principiorum communiter est nuncupatus: cuius consilio alij vixi illustres Philosophi ducti, eadem principia tractauerunt: inter quos fuerunt Simplicius & Albertus. non ergo nobis dabitur viuis, si idem consilium sequentes, aliquid in horum prædicamentorum cognitione breuiter addiderimus, si tamen prius hæc pauca verba Aristi interpretati fuerimus.

Duas ergo actionis & passionis proprietates ponit. Prior est: actio & passio contrarietate habent, calefacere enim est contrarium ei, quod est frigiditate: & calefieri ei, quod est frigiditate: nec explicat quid vtrumque sit, istis exemplis contentus. Posterior est: actio & passio suscipiunt magis & minus, aliquid enim magis vel minus calefacere vel calefieri potest.

Notab. i.

Circa hæc aduerte primò, actiones, & passiones secundum se non suscipere contrarietatem, sed secundum formas, in quibus insunt, vel secundum id, circa quod

sunt. omnis enim actio vel passio terminatur in aliquam formam. Verbi gratia; calefactio in calorem, frigiditas in frigiditatem, & secundum tales formas, seu terminos, contraria recipiunt. Similiter etiam magis & minus, secundum tales formas habent.

Aduerte secundò, quod ex hoc sequitur. Notab. tur, non omnem actionem vel passionem contraria habere, nec magis nec minus recipere, cum multæ actiones & passiones fiant secundum formas non suscipientes contraria, vel magis & minus: ut generate vel generari non recipiunt ista. Similiter nutrit, scribere, & alia: non ergo hæc sunt propria simpliciter, cum nec omni nec soli insint.

De ceteris Prædicamentis.

CAP. X.

Dictum est de eo, quod est situm esse in ipsis, que sunt ad aliquid, quod denominatur à positionibus dicitur. De reliquis verò, id est, Quando, & Vbi, & Habere, propterea quod manifesta sunt, nihil de ipsis aliud dicitur, quam que in principio dicta sunt, quod habere quidem significat calcatum esse, armatum esse. Vbi verò, ut in Lyceo, in foro. Quando, ut heri: & alia quecumque de his dicta sunt leguntur de omnibus generibus que proposuimus, sufficiunt quæ dicta sunt.

Ne mireris, si serè nihil de istis dictum, eundem ordinem quem supra in istis enarrandis proposuerat, perit ordinis, uerterit: illic enim rectum naturæ ordinem obseruauit, secundum quem vltimo loco actionem & passionem enuicetauit, cum res non absolute operetur, nisi iam omnino perfecta: quam perfectionem ex variis prædicamentis habeat: at hic præposuit, quia plura de his verba facturus erat. Similiter adiungit prædicamentum Situs, cuius paulò ante in prædicamento ad Aliquid meminerat: docetque situm esse, esse denominatiuum à positione, quæ in prædicamento ad aliquid est, ut sed: re, stare, accumbere, reliqua exemplis solum absouit, & sic se de decem generibus doctrinam tradidisse concludit. Nos autem de singulis his latius, sub breuitate tamen dicamus, ab actione incipientes.

De

DE ACTIONE.

QVÆSTIO I.

Quid sit Actio.

TRia nobis de actione tractanda sunt, ut eadem Aristotelis methodus obferuetur. Primum, quid sit actio? Secundum, de speciebus ipsius. Tertium, quæ sint eius proprietates?

Prima definitio & eius explicatio.

Circa primum, actio à Gilberto sic describitur: Actio est forma secundum quam denominatur agere vel facere in subiectam materiam. Verbi gratia, id, secundum quod ignis dicitur calefacere aquam, vel aliquid aliud, quod vocatur subiecta materia, dicitur actio.

Et ut hanc definitionem intelligas, adverte quod ad actionem concurrant quatuor. Primum, ipsum quod agit simul cum virtute, & principio, per quod debet agere,

1. concurrit, & id, quod per talem actionem agitur seu fit primo: concurrit tertio id, in quod agitur, & præter hæc est ipsa actio.
- 2.
- 3.
4. Exemplo hoc manifestatur. Ignis agit & calefacit aquam: hic est primum, id quod agit, scilicet ignis, cum virtute, per quam agit, scilicet cum calore: secundum est ipsa aqua, in quam agit: est tertium ipse calor, qui actione fit: & tandem est calefactio, & hæc dicitur actio, à qua ignis denominatur agens, & calefaciens.

Vnde virtus ignis per quam agit, scilicet calor, quæ in eo est, non est actio, quia ignis ab eo calidus dicitur, non autem calefaciens: nec similiter calor productus ut calor est, actio est, quia ab eo aqua non dicitur calefaciens, sed calida vel calefacta: nec ipsa aqua est actio: id ergo quod superest, à quo ignis denominatur agens vel calefaciens, dicitur actio: propterea non dicitur actio est forma, per quam agimus, quia tunc virtus agentis esset actio, cum per eam agamus, quod tamen falsum est: sed dicitur actio est, à qua denominatur agere, quod autem aliud ista actio sit, non apparet. Si enim calefactio non est calor ignis, nec aquæ calor, nec aqua ipsa, quid aliud sit, non est facile explicare.

Secunda definitio eius confutatio.

Quidam non rectè ita dicunt: Actio est relatio agentis ad patiens. Vnde secundum hanc descriptionem calefactio est relatio

ignis ad aquam, vel ad id, quod calefacit. Sed hoc dictum & assertum, licet multorum sit, est intolerabile, & indignum philosopho Peripatetico: est enim doctrina expressè & latè ab Arist. tradita 3 Ph. c. 1. & 2. actionem & passionem formaliter esse motum, & actionem, scilicet calefactionem, esse in aqua patiente: quomodo ergo actio est relatio existens in igne, vel in ipso agente?

Propterea secundum Aristotelem & veritatem dicendum est, & ne ab exemplo discedamus, quod calor qui in aqua ab igne producit, potest considerari, ut est quedam qualitas, à qua aqua denominatur, & est calida, & tunc calor dicitur, & ad tertiam qualitatis speciem pertinet. Altero modo consideratur, ut in fluxu quodam & successu est, secundum quem paulatim incessanter in aquam introducit; & tunc calor iste sic fluens motus est. Potest tertio iste calor fluens considerari, ut sic fluit, quod ab igne, & ignis virtute procedat, & tunc dicitur actio. Et tandem quartò, ut in aquam paulatim immittitur, & dicitur passio. Nihil ergo aliud est calefactio, quàm ipse calor fluens, ab ipso igne procedens. Erit igitur actio actus, seu forma ab aliquo procedens, & in aliud fluens: non ergo simpliciter actio relatio est, sed forma fluens, quamuis aliquid relationis habeat, & hoc maximè menti trade.

Respon. ad quaestio. 2.

Quid sit actio?

Quod si obieciat: quomodo ignis dicitur calefaciens ab illo calore fluenti, qui in aqua est: videatur enim aliquid non posse denominari ab eo, quod in se non est? Ad hoc dico, dubium hoc non esse nouum, sed ab Arist. propositum loco allegato, ad quod ipse respondet, id non esse inconueniens, ut aliquid ab eo, quod in se non est, ab eo tamen procedit, denominetur. Vide tu, quomodo consonent ista Aristot. doctrinæ cum asserunt actionem esse relationem.

Dubium.

Solutio.

QVÆSTIO II.

De speciebus Actionis.

Superest secundò, ut de ipsius Actionis speciebus dicamus. Et quidè hoc nomen actio, aliquando ab Arist. pro operatione manente, id est, non transiente in materiam exteriorè vsurpatur; ad differentiam illius,

Quot modis accipitur Actio.

illius, quod est facere, quod significat operationem transeuntem, vt patet 6 Eth. c. 4.

2. Aliquando pro actione solū humana sumitur, vt patet 1. magn. moral. c. 11. inquit, nullum inanimatum, nec animatum, vno homine excepto, dicimus agere.

3. Aliquando sumitur pro actione naturali, que proprie secundum qualitates fit, de qua in exemplo superiori loquuti sumus: & sic loquitur Arist. 3 Physic. cap. 2. at in presenti latius nomen extenditur pro quacumq; agentis operatione, siue transiens, siue immanens fit.

4 Et sic in presenti.

Diuisio Actionis. Vnde possumus actionem diuidere. Primum in duo genera subalterna, nempe in actionem animæ, & actionem corporis: actionem animæ vocamus quamcumque actionem, cuius principium primum, est anima, vel aliqua substantia immaterialis, vt includantur etiam actiones angelorum: actiones corporis vocamus eas, quarū primum principium non est anima, vt anima.

Actio Animæ quatuorplex. Actio animæ est quadruplex, quædam procedens ab anima, & rationale principium est, sicut amare, velle, sapere, iudicare: quædam procedit ratione sensus, vt imaginari, sentire, amare, appetitui sensitiuo: quædam procedit ab anima ratione potentie vegetatiuæ, vt augere, nutrire, attrahere, digere: quædam ab anima ratione potentie motiuæ: & hæc duplex, altera, quæ transit exterius, ad locum, vt ambulare, natare, volare: altera, quæ transit in corpus aliud, quales sunt percussiones, & operationes omnium artium, vnde hæc omnes actiones animæ sunt, quippe, quæ non sine anima possunt exerceri.

Ex quo colliges, quòd minus rectè aliqui percussiones, & operationes artis vocent corporis operationes, cum ab anima ita dependant, sicut sentire: nec propterea dicendæ sunt corporis, quia corpore exercentur, cum etiam nutritio, & vegetatio, atque sensatio, corpore ac circa corpus exerceantur.

Itē quæ Actio corporis, & quatuorplex. Actio ergo corporis est, quæ à forma corporis, id est, quæ ab anima non est, procedit: qualis est ignis calefactio: & denique elementorū actiones, & mistorum inanimatorū, vt actio magnetis in ferrum; & similiter omnes actiones: quæ quamuis ab animis procedant, non tamen procedunt ab-

eis, vt animata sunt: vt actiones, quæ sunt à virtutibus herbarum, à partibus animalū, & à reliquis. Vnde posset congruè diuidi talis actio corporis, in actionem elementorum simplicem, & actionem mistorum inanimatorum, vt lapidum, & aliorum: & in actionem animatorū, non vt animata sunt.

Potest rursus actio secundò diuidi in actionem immanentem, & actionem transeuntem: actio immanens illa dicitur, quæ in exteriori materia non transit, vt amare, sapere, actio transiens exterius transit, id est, extra ipsum agens, vt scindere, fecare.

De Proprietatibus actionis.

Circa tertium verò, oportet ipsius actionis proprietates tradamus: & quidè præter illas duas supra ab Arist. positas, Gilbert. duas alias tradit, altera est: motus actio est cum motu, & motus etiam cum actione, id est, Actio non fit sine aliquo motu, motus enim ab agente fluens actio est.

Hoc intellige de motu largè sumpto pro quacumque processione ab alio, quamuis non sit successiua, & paulatim tendens: sunt enim aliquæ actiones, quæ in instanti ab agentibus procedunt, vt illuminatio solis, generatio substantiæ.

Altera proprietates: Actio in se habet passionem, id est, non contingit aliquid agere, quin aliquid aliud re, vel ratione distinctum patiatur. hæc de Actione.

DE PASSIONE.

Quid & quatuorplex sit passio?

Passio, intelligenti ea, quæ de actione diximus, facillima cognita est. serè enim eadem omnia actioni & passioni communia sunt, præter definitionem & naturam, propter quod semper sibi mutuo copulantur.

Passio igitur est, vt Gilbert. describit, actionis effectus. Venim vtamur eodem exemplo superiori, calor fluens & ab igne procedens, vt in ipsam aquam introducit, dicitur passio. Vnde ipsa passio dicitur effectus actionis, quia ex hoc, quòd ab igne calor fluit, & succedit, quòd actio est, inde in aquam introducit, & passio est: vnde passio est forma fluens, vel in subiecto adueniens.

Potest etiam eodem modo, quo actio describitur, scilicet: Passio est secundum quā

1. Actionis proprietates.

2.

Quid sit passio.

sub

subiectum patitur. Nec relatiua dicitur, vt aliqui faciunt: Passio est definitio patientis ad agens. Vocamus autem hic passionem, non ipsam formam absolutam, vt in prædicamento qualitatis, sed formæ receptionem, siue nociua sit, siue conueniens.

Potest autem prima illa diuisione diuidi in passionem animæ & corporis. nec existimes cū quibusdam, qui tabulas conscripserunt, passionem animæ esse, quæ ab anima fit, vt videri, amari: sed passio animæ dicitur, quæ aliquid ratione animæ in se patitur, vt tristari, augeri, nutrir, & reliqua quæ dicemus. Passio verò corporis est, quæ inanimata vel animata non vt animata sunt, patiuntur: vt calefieri, frige fieri, secari. Esto autem diligens in his considerandis, quæ philosophica sunt: & altiores & profundiores radices habent, quàm appareat.

Et ante huius explanationem, est vnum notandum maxime, quod doctè docuit Ammon. ista sex prædicamenta esse fissa, & velut composita ex quatuor prædicamentis. Actio enim & passio sunt formæ fluctantes, & ab alio in aliud procedentes: hæc autem, formæ aliorum sunt prædicamentorum Præterea. Quando, nihil aliud est, quàm tempus, quòd quantitas est, cū substantia, scilicet, esse in tempore: similiter, Vbi, esse in loco, & à relatione cum substantia, esse situm, scilicet, iacere, sedere: & ab habitu, vt potè indumento & ornatu, scilicet, esse vestitum.

1. Fundam.
Nota, sex postremas Categorias ex quatuor prædicamentis esse compositas.

Nec intelligas, ista prædicamenta esse accidentia cum substantia: hoc enim est falsum, sed sunt accidentia aliorum prædicamentorum, vt doctissime dicit Alber. super addentia certum motum, qui in alijs prædicamentis non continetur: propterea prædicamenta per se constituunt, & hoc valde nota sunt enim non ita multi, qui hoc aduerterint. Verbi gratia, locus in se & respectu subiecti sui quantitas quædam est: tamen respectu corporis, quod continet, & circumseribit, dicitur Vbi, & non quantitas. Similiter tempus per se quantitas est, sed respectu illius, quòd à tempore mensuratur, dicitur Quando. Similiter se & Habitum est quædam speciei qualitatis in se, & respectu sui subiecti: at respectu corporis, cuius habitus est, dicitur aliud prædicamentum.

Tandem scias, esse aliqua accidentia, 3. Fundam. quæ non solum suo subiecto insunt, sed etiam extrinsecum corpus afficiunt secundum se, & ista duo prædicamenta respectiui, qualia sunt, locus, tempus, & reliqua quatuor: ex quo fit, ista quatuor vltima, præsertim in concreto sumenda esse, vt explicent talem modum.

Dices: ergo ista sunt relatiua ad aliquid? Dubium 1. Solutio. Dico non esse ad aliquid. Primum, quia ista habitudo non est ad terminum, sed ad subiectum licet extrinsecum. Præterea, quia aliud relatiuum non denominatur à suo correlatiuo; pater enim non denominatur à filio, sed à paternitate: at locatum à loco sic se habente per modum formæ dicitur locatum, & ab habitu vestitum. Præterea, quia solum ad aliquid denominatur: at hic non solus respectus loci, aut locari

1.

2.

Y deno.

Diuisio
passionis.Passio A.
animæ.Passio Cor
poris.

Nota 1.

Circa hæc passiones & actiones considera, ne decipiaris ex voce, dum omne verbum actiuum, vel habens vocem actiuam existimas significare actionem: semper enim respicienda est significatio, an sit passio, vel actio: vnde sunt verba actiua & neutra, quæ si ad examen philosophicum inducentur, passionem significant, vt videre, audire, intelligere, hæc enim si operatione apprehensam significant, passionem dicunt: similiter veno, vapulo, fio: alia contra, sub voce passiuæ actionem significant, vt multa deponentia.

Nota 2.

Nec similiter existima omnia verba significare actionem vel passionem: aliqua enim substantiam vel aliquid substantiæ, scilicet existentiam eius significant, vt fum, subiecto, existo.

Nota 3.

Hic notat vnum Simpl. & Ammon. hæc prædicamenta potius explicanda per abstracta, aut per infinitum, vt dicatur actio, passio, agere, pati, calefactio, vel calefacere: nam concreta, & verba eum includat subiectum, videntur includere relationem simul, vt agens, & patiens. Hæc de passione.

DE QUANDO.

Quid sit Quando, seu esse in tempore, & quæ eius species, & propria?

Hoc est aliud prædicamentum, quod, iuxta ordinem Gilberti, sequitur immediatè actionem & passionem.

denominat locatum, sed ipse locus sic se habens. Vnde, sicut album dicitur ab albedine sic se habente, qui modus albedinis non est relatio: ita esse in loco, à loco sic se habente: non tamen talis modus est aliquid: at quia ista denominatio, & modus sumitur ab extrinseco, nec in re est tam vere subiectum locatum, sicut corpus albedinis, videtur minimum habere relationis, tamen absoluta simpliciter sunt secundum formam, à qua denominantur, licet aliquid relationis habentia: sed nullo modo ad aliquid, nec relata simpliciter sunt vocanda.

Taxantur Ex quo intelliges, quàm digni sunt re-
quidum. **L**o prehesionem, qui omnia ista prædicamen-
ta per relationem tantum describunt: quis
enim inquam sibi persuader, esse vestitum,
esse in loco, esse tantum relationes?

Quid sit re- Accedamus ergo ad prædicamentum
pus, & quid Quando, quod à Gilberto describitur: Est
esse in tem- id quod ex temporis adiacentia relinquitur.
poris, quod Explicemus ergo, quid sit tempus, &
tur. Explicemus ergo, quid sit tempus, &
dicitur, quid esse in tempore, & quid est, quod relinquitur
Quando. ex hoc quod aliquid est in tempore. Tempus est rerum mensura continua successiva, scilicet, est quedam mensura rerum ita mensurata, ut non totam simul meturet, sed partem post partem, & quando una pars est, & advenit, altera recedit:

N ut patet in his, quæ in tempore sunt. Corruptibilia enim omnia habent duo, suum esse, & suas operationes: ut utrumque sub tempore: nam esse quod habitura sunt, non totum simul habent, ut patet in puero, & planta, & alijs quæ paulatim acquirunt esse; & substantiam, & non totam simul, & una parte acquisita, altera abit, & recedit: similiter si operantur, non simul omnia faciunt, sed est initium operationis, medium, & finis: & horam uno succedente, alterum recedit.

Nihil ergo aliud est, esse sub tempore, quàm variationem & fluxum in suo esse, & operationem secundum temporis variationem pari. Id est autem relinquendum adiacentia temporis, denominari ab ipso tempore mensurante, & fluente, & hoc est, Quando, non tempus ipsum, sed tempus sic se habens. Et quia tempus est quid successivum, non vere denominat, nisi quando aliqua pars, & quantitas eius sumitur simul, & aliqua transacta est, vel quia trans-

tura erit, vel quia iam iam transiens peripitur: id ergo dicitur Quando esse, quod relinquitur ex adiacentia temporis: vocat autem adiacentiam, non inherrentiam, quia tempus non inherret nobis, sicut albedo corpori, sed ab extrinseco mensurat tempus enim est motus primi cæli lateris, vel eius passio.

Genera ipsius Quando penes partes principales temporis iuncta sunt, ut esse in præterito, presenti, futuro: sub quibus sunt variaz species temporis, quæ diversas nominationes inducunt: ut, superiori anno, proximo die, heri, & reliqua. Quamvis enim tempus sit quantitas unius speciei, tamen simul cum hoc modo sumptum, & genera & species variaz efficiunt.

Proprietates huius prædicamenti, vel rei quam vocamus Quando, sunt tres. Prima, quod non habet contrarium ratione sui: heri enim non est contrarium hodie, nisi ratione eorum, quæ in tempore accidunt, quia heri fuit forte latus, hodie mæstus. Secunda. Quando non suscipit magis & minus. Tertia, proprium ipsius Quando, ut solum denominet corpora corruptibilia: hæc enim omnia solum sunt propria sub tempore, & dicuntur Quando, id est, esse in tempore, vel fuisse, vel fore.

DE VBI.

Quid sit Vbi, seu esse in loco, & quæ eius species, & propria?

Vbi, ut Gilbertus definit, est circumscriptio corporis, ex circumscriptioe loci proueniens. In huius declarationem oportebit aduertere, quid sit locus circumscriptibile cooperire hoc enim apparebit, quid sit loci actiua circumscriptio, & ipsius corporis circumscriptio passiva.

Locus, ut superius diximus, est superficies vltima corporis continentis. Illa igitur superficies, quæ locus est, primò ipsum circumscriptibile corpus locatum totum circumstat, & ambit. bi, & esse ita, ut illud locatum idem, vel pars eius alibi non sit. Secundò ipsius locati partes etiam ambiuntur, ut vbi una est, altera non sit, & vbi totum est, pars adæquat non sit. Tertiò ita locus corpus circumstat, ut dum tale corpus ibi est, aliud quicquam tali in loco esse non possit. Vbi gratia, est vbi in aliquo vase, & in illa parte æris circumdante,

Species seu diuisio ipsius Quando.

Proprietates ipsius Quando.

- 1.
- 2.
- 3.

Quid sit locus, & quid sit circumscriptio.

- 1.
- 2.
- 3.

dante, quã opertum est vas: tunc vinum ita à tali loco continetur, vt alibi non sit nec vinum, nec pars eius: & similiter pars loci, quę continet inferiorem partem vini, non continet superiorem partem: & præterea nihil aliud vas capiet, dum ibi vinum fuerit: hoc est, locum circumscribere corpus: & loci talis habiudo. & modus, dicitur circumscriptio actiua, & ex hoc patet, quid sit corpus circumscripti à loco: & quid sit ipsa circumscriptio loci passiua: & corpora quę sic in loco sunt, dicuntur esse circumscripti in loco.

Hinc demum patet, quid sit Vbi, seu esse in loco. Nihil enim aliud est, quàm à loco sic affici, à loco circumscripti, vt, quemadmodum esse albū, est ab albedine, sic se habent, denominari, siue ab albedine affici, ita vt à loco, vbi, esse Romę, esse in classe.

Vnde inutiliter quidam distinguunt duplex Vbi actiuum, scilicet circumscriptiōnem loci: & passiuum, scilicet circumscriptiōnem corporum: cum vnum sit Vbi, scilicet à loco circumscriptibente contineri: vt declarauit.

Quid sit esse in loco improprie.

N
O
T
A.

Hinc fit, quod ad maiorem declarationem adiungam: quando aliquid ita est in aliquo loco, vt alibi simul sit, vel possit ibi alia simul compari, vel non habeat partes iuxta partes loci, non dicitur esse Vbi proprie. Propter quod Theologi optimè dicunt, Deum non esse in cœlo, tanquam in loco, quia simul extra cœlum: & corpus Christi non est circumscriptiue in hostia: quia simul est in multis hostiis: & illic non est secundum quantitatem hostiæ, quia in qualibet hostiæ parte est totum corpus. Sed de his hæc tenus.

De varijs modis existendi in loco.

Vnum solum inferamus, proprie non esse in loco, nisi corpus sensibile, secundum istam definitionem præsentem. Propter eam non mihi placet distinctio illa de Vbi compositio, quod est pro corporibus: & de Vbi simpliciter, pro Angelis: hoc enim est præter Aristot. doctrinam, licet alibi illud verum sit. Porrius diuidemus hoc modo: vt aliud dicamus, esse in loco circumscriptiue: quia scilicet à loco circumambitur, vt corpus: aliud esse in loco de finitue, scilicet: quia ibi se præsent tantum, nec circumambitur à loco, scilicet aliqua superficie loci, vt Angelus. Aut etiam hoc pacto distingui po-

test, aliud esse in loco proprio, aliud in loco communi. in loco proprio, quæ adæquatè corpus continet: in loco communi, id est, in adæquato: vt esse Romę, esse in terra.

Potest etiam esse analogã diuisio, esse in loco per se, vt corpus: esse in loco per aliud: vt puncta, & lineæ, per superficiem dicuntur aliud esse in loco. Proprietates sunt factiue, proprie non habere contrarium, nec suscipere magis vel minus. Hæc de Vbi.

Proprietates Vbi.

DE POSITIONE, SËV SITV.

Quid sit positio, & quotuplex, & quæ eius propria?

Positio est quidam partium situs, & generationis ordinatio. In declarationem aduertit, quod duplex est positio. Altera est ordo partium inter se, secundum quem vna est ante aliam, vel in alia, vel alio quouis modo: & ista est positio, de qua in prædicamento quantitatis locuti sumus, quæ ad aliquid est, cum sit purus ordo. Alia est positio ipsarum partium inter se, & in ordine ad locū, qui Situs dicitur: & hæc est huius prædicamenti, secundum quem corpus sic, vel aliter se habet ad locum, secundum suas partes, vt dicimus, sedere, stare, cubare: hæc enim omnia ordinem partium, secundum locum dicunt. Propterea definitio dicit partium situs, nã situs locum includit.

Positio duplex est.

1.

2.

Positio autem duplex est, quædam naturalis, quædam accidentalis. Naturalis est, quam natura præfixit animatis secundum quam hominurium habet caputibus deorsum, seu prona brachia, tali loco, & reliqua. Positio accidentalis est, quam voluntas humana præfigit: quæ duplex est: quædam animatorum, vt stare, sedere, accubare, altera inanimatorum, vt adiacere, tegi, obliquari, & similia. Ad explicandos igitur hos situs tam naturales, quàm voluntarios, dicitur partium situs, & generationis ordinatio.

Proprietates situs faciles sunt: non habere contrarium proprie, nec suscipere magis vel minus. Et hæc breuiter sufficiant de positione.

DE HABITU.

Quid sit Habitus, & quatuorplex, & quae eius propria?

Habitus quibus modis sumatur?

Habitus multipliciter sumitur. Vno modo, pro qualitate difficile mobili, & sic est primum genus qualitatis. Altero modo, pro habitudine & relatione rei penitus extrinsecae ad aliud, cuius dicitur esse: secundum quod dicitur amicus est habitus: dignitas est habitus ab alio. Tertio, pro aliqua forma, vel re certo modo se habente circa corpus, quo patet dicimus, esse vestitum, esse calcatum: & sic hoc praedicamentum facit, & describitur. Habitus est corporum, & eorum, quae circa corpus sunt adiacentia.

Definitio Habitus, ut constituit hoc praedicamentum Diuisio Habitus.

Habitus est duplex. Quidam pertinent ad ornatum, ut habere anulum, mittam, & reliqua. Quidam ad indumentum, ut esse calcatum, & similia. Et haec adhuc sunt in duplici differentia, sunt enim vel indumenta domestica, vel militaria.

Proprietates Habitus.

Proprietates huius eadem sunt cum superioribus. Et haec brevis explicatio Logico sufficit, plura alij in locis proprijs cogituro.

DE POSTPRAEDICAMENTIS.

DE OPPOSITIS.

Caput XI.

DE Opposis autem quot modis solent opponi, dicendum est. Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter: aut ut ea quae ad aliquid, aut ut contraria, aut ut priuatio & habitus, aut ut affirmatio & negatio. Opponitur autem unum quodque istorum, ut sit figuratum dicere tanquam ea, quae ad aliquid quidem, ut duplex dimidiat tanquam contraria, ut malum bono: tanquam autem secundum priuationem & habitum, ut cecitas & visio: tanquam vero affirmatio & negatio, ut sedet, non sedet.

Quaecunque igitur ad aliquid opponuntur, ea ipsa, quae sunt, oppositorum dicuntur, aut quoru-

libet aliter ad ipsa: ut duplex dimidiat hoc ipsum quod est, alterum dicitur: aliquid enim duplex dicitur: & scientia scibili, tanquam ea quae sunt ad aliquid opponitur, & dicitur scientia ipsum quod est scibile: & scibile dicitur ipsum quod est ad oppositum ad scientiam: scibile enim aliquid dicitur scilicet scientia scibile: quaecunque ergo opposita sunt tanquam ad aliquid, ea ipsa, quae sunt oppositorum, vel alio quolibet modo ad inuicem dicuntur.

Haec vero, quae opponuntur ut contraria, ea ipsa quidem, quae sunt, nullo modo ad se inuicem dicuntur: contraria tamen sibi inuicem dicuntur: neque enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium, quare differunt ab inuicem haec oppositiones.

Quaecunque vero contrariorum talia sunt, ut in quibus nata sunt fieri, & de quibus predicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium: quorum vero non est necessarium alterum inesse, horum omnino est aliquid medium. Ut: agrius & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri: & necessarium est alterum ipsorum inesse animalis corpori, vel agrius inueniuntur, vel sanitatem: & par quidem & impar de numero predicantur: & necesse est horum alterum numero inesse, vel par vel impar: & non est horum aliquid medium, neque agrius inueniuntur, neque imparis atque paris.

Quorum autem non est necessarium alterum inesse, eorum est aliquid medium, ut nigrum & album in corpore animalis nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum inesse corpori, non enim omne corpus vel album vel nigrum est, sed & prauum & studiosum predicantur quidem de homine & de alijs compluribus: non est autem necessarium, alterum eorum inesse ijs, de quibus predicantur: non enim omnia aut praua aut studiosa sunt, sed est aliquid eorum medium: ut albi & nigri fuscum, & pallidum, & quaecunque alij colores: prauum vero & studiosum, quod neque prauum neque studiosum est. In aliquibus igitur medijs posita sunt nomina: ut albi & nigri, fuscum & pallidum, & quaecunque alij huiusmodi colores: in aliquibus vero non est nomine facilius medium assignare, utriusque vero extremorum negatione medium definitur: ut quod neque bonum, neque malum est, neque iustum, neque iniustum.

Priuatione vero & habitus, dicuntur quidem circa idem aliquid: ut visus & cecitas circa oculum. Priuatione autem dicere, est in quo natus est

est habitus fieri, circa hoc dicitur utramque eorum fieri. Privaatio vero tunc dicitur unum quodque habitus susceptibilem, quando in quo natum est inesse, vel quando illud natum est habere, nullo modo infit: edentulum enim dicitur, non quod non habet dentes, & caecum, non quod non habet visum, sed quod non habet, quando natum est habere. aliqua enim ex naturitate neque dentes habent, neque visum, sed non dicitur edentula, neque caeca.

7. Privaatio vero est habere habitum non est privaatio est habitus. Habitus enim visus est, privaatio vero caecitas: habere autem visum, non est visus, nec caecum esse, caecitas: privaatio enim quaedam est caecitas: caecum vero esse, privaatio non est. Amplius, si idem esset et caecitas, & caecum esse, utraque de eodem predicaretur: sed caecus quidem dicitur homo, caecitas vero homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam illa videntur, privaatio scilicet est habere habitum, quemadmodum privaatio est habitus, idem enim modus est oppositionis. Nam sicut caecitas visum opponitur sic caecum esse, & visum habere opponuntur.

8. Non est autem neque hoc, quod sub affirmatione est negatione est, affirmatio est negatio. Affirmatio namque oratio affirmativa est, & negatio oratio negativa: quod vero sub affirmatione est negatione est, nulla est oratio, sed res. Dicitur autem hoc esse opposita ad invicem tanquam affirmatio est negatio: nam et in his modis oppositionis idem est. sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, ut quod sedet, & quod non sedet: sic et res, & quae sub utroque est, opponitur scilicet sedere aliquam ad non sedere.

9. Quid autem privaatio est habitus non opponitur ut ad aliquid, manifestum est, non enim dicitur id ipsum, quod est, oppositum: visus enim non est caecitatis visus, non alio modo ad ipsum dicitur. Similiter autem neque caecitas visum caecitas dicitur: sed privaatio quidem visum dicitur, caecitas vero visum non dicitur, neque visus caecitatis. Amplius, ad aliquid omnia ad convenientiam dicuntur: quare si caecitas eorum quae ad aliquid sunt, esset, utique converteretur ad illud, ad quod dicitur: sed non converteritur: non enim dicitur visus caecitatis visus.

10. Quod autem neque ut contraria opponuntur, quae secundum privaationem est habitum dicitur,

ex his manifestum est. Contrariorum enim, quorum nihil est medium, necesse est vel in quibus fieri nata sunt, aut de quibus praedicatur, alterum ipsorum inesse semper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum inesse susceptibile necessarium erat, ut in languore et sanitate, et impari atque pari, quorum vero aliquid medium est, non quam necesse est omni inesse alterum. Neque enim necesse est omne susceptibile vel candidum vel nigrum esse, neque frigidum vel calidum: horum enim medium aliquid nihil esse prohibet. Insuper autem et horum est aliquid medium, quorum alterum inesse susceptibile non necessarium erat: praeter illa quibus unum instrumentum alter, ut igni calidum esse, & nini calidum: in his enim determinat necessarium alterum esse inesse, & non utrumvis contingit, non enim possibile est ignem frigidum esse, neque nunc nigrum. Quare omni quidem susceptibili non necessarium est alterum ipsorum inesse, sed solum quibus natura unum inest, & his determinat unum non utrumvis contingit. In privaatione autem est habitum neutrum eorum quae dicta sunt, verum est: non enim semper alterum eorum inesse susceptibile necessarium est: quod enim nondum natum est habere visum, neque caecum, neque visum habens dicitur. quare non erunt haec, ut ea, contraria, quorum nihil est medium: Sed neque ut ea, quorum aliquid est medium: necessarium enim est aliquando omni susceptibili alterum eorum inesse, quando enim iam ad habendam visionem natum fuerit, tunc aut caecum aut habens visum dicitur, & eorum non determinat alterum, sed utrumvis contingit: non enim necessarium est vel caecum vel visum habens esse, sed utrumvis contingit. In contrariis autem, quorum aliquid medium est, nunquam necessarium erat omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam: & his determinat unum, & non utrumvis contingit. Unde palam est: quod secundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea, quae secundum privaationem est habitum opponuntur.

Amplius, in contrariis quidem cum sit susceptibile, ad invicem mutationem fieri possibile est: nisi aliter unum natura inest, ut igni calidum: etenim sanum possibile est languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex studio praeunum, & ex pravo studio fieri possibile est. Praeunum enim ad meliores exercitationes deducitur, (est ad modicum

aliquid proficiat, ut melior sit si certè simul quantum modicum incrementum sumpserit, palam est, quia aut perfectè mutabitur, aut satis multum incrementum sumet, semper enim bene mobilior ad virtutem sit, etiam quodcumque incrementum sumpserit à principio. Quare etiam verisimile est plerumque enim sumere incrementum, & hoc dum semper sit, perfectè in contrarium habitum resiliatur: nisi forte tempore prohibeatur. Verùm in privatione & habitum impossibile est alinacem mutationem fieri, ex habitu enim in privationem mutatio fit, à privatione verò in habitum impossibile est. Neque enim cæcus factus aliquis rursus vidit: neque cum calum fuerit, rursus comatus factus est: neque cum fuerit edentulum, dentes ei iterum orti sunt.

12.

Quæcumque verò tanquam affirmatio & negatio opponuntur, palam est quod nullo prædictorum modo opponuntur. In solis enim his necessarium est semper, hoc quidem eorum verum, illud autem falsum esse: neque enim in contrariis necessarium est semper alterum verum esse, alterum autem falsum: neque in ijs, quæ ad aliquid sunt, neque in habitu & privatione: ut sanitas & languor, contraria sunt: & neutrum horum neque verum neque falsum est. Similiter autem & duplex & dimidium tanquam quæ ad aliquid opposita sunt, & est eorum neutrum, neque verum, neque falsum: sed utque ea, quæ secundum privationem & habitum dicuntur, sicut visio & cæcitas. Omnino autem eorum, quæ secundum unam dicuntur complexionem, nihil neque verum neque falsum est. omnia autem quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Veruntamen maximè tale hoc contingere videbitur in ijs, quæ secundum complexionem contraria dicuntur, sanum namque esse Socratem, & languere Socratem, contrarium est. Sed neque in his necessarium semper alterum verum esse, & alterum falsum, cum enim Socrates sit, aliud quidem verum, aliud autem falsum erit: cum verò non sit, ambo falsa sunt, neque enim languere, neque sanum esse, verum est, cum ipse non sit omnino Socrates, in privatione verò & habitu cum non sit omnino, neutrum verum est, cum autem sit, non semper alterum quidem verum erit, alterum autem falsum habere namque visum Socratem, ei, quod est cæcum esse Socratem opponitur, sicut privatio & habitum, & cum sit, necessarium est alterum verum esse, vel falsum, cum enim non sit, non sit natum habere, utraque falsa

sunt, & cum non sit omnino Socrates, similiter quoque & falsa sunt utraque, & visum cum habere, & cæcum enim esse. In affirmatione verò & negatione semper siue sit siue non sit, hoc quidem falsum erit: illud autem verum. Languere namque Socratem, & non languere Socratem, cum ipse sit palam est quod alterum eorum verum, alterum verò falsum est, & cum non sit similiter: languere etenim cum non sit, falsum est, non languere autem, verum. Quare in his solis proprium erit, semper alterum eorum verum, alterum falsum esse, quæcumque tanquam affirmatio & negatio opponantur.

13.

Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est, hoc autem per singulorum inductionem palam est: ut sanitati languor, & iustitiae iniustitia, & fortitudini imbecitas similiter autem & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium, aliquando malum, defecit enim, cum malum sit, superabundantia contraria est, cum sit etiam ipsa malum: similiter autem & mediocritas, cum vitique contraria sit, bonum est. Sed in paucis quis tale hoc aspiciet, in pluribus verò semper malo bonum contrarium est. Amplius contrarium non necessarium est, si alterum sit, & reliquum esse. Sanitas namque omnibus, sanitas quidem erit, languor verò non. Similiter autem alii omnibus, albedo quidem erit, nigredo verò non. Amplius, si ei quod est, Socratem sanum esse, Socratem languere contrarium est: non contingit autem simul utraque eidem inesse: non vitique continget cum alterum contrarium sit & reliquum esse, cum enim sit Socratem sanum esse, languere Socratem non erit. Palam verò est, quod circa idem, aut specie aut genere nata sunt fieri contraria, Languor namque & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, albedo autem & nigredo simpliciter in corpore iniustitia verò & iustitia in anima hominis. Necessarium autem est omnia contraria vel in eodem genere esse: vel in contrarijs generibus, vel ipsa genera esse: album enim & nigrum in eodem genere sunt: color enim eorum genus est. iniustitia verò & iustitia, in contrarijs generibus: illius namque virtus genus est, huius autem vitium.

Bonum verò & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

Cur

Cur iam de his Postprædicamentis, & de quot, quoque ordine differat?

Diximus in principio huius tractatus, unum in tres partes esse diuisum. In prima quidem parte traduntur quedam præambula ad prædicamentorum cognitionem necessaria. In secunda de ipsis prædicamentis, & generibus agitur. In tertia, quæ Postprædicamenta dicuntur, aliqua quæ in ipsis prædicamentis communiter reperiuntur, & ipsorum velut proprietates communes sunt, continentur.

Postprædicamentorum numerus.

Oppositi. postprædic.

Capitis huius diuisio.

Hæc autem sunt quinque: Oppositio, Prius, Simul, Motus, Habere. De quorum singulis in suis capitibus agemus: & quo modo in prædicamentis inueniantur, explicabimus.

Primum ergo est Oppositio, de qua in quatuor primis prædicamentis sermo factus est, dum dicitur, substantiæ non esse contrarium. Et in quantitate, magnum opponi paruo. Et in qualitate partium, & relatione: & præterea in omnibus prædicamentis oppositio inuenitur, cum differentiis oppositis generata quæque diuidantur. Agitur igitur de Oppositione.

Est autem hoc caput diuisum in tres partes principales. Prima continet quatuor species Oppositionis, & earum declarationes. In secunda sunt quædam earum ad inuicem collationes, ut cuiusque differentia nota fiat. In tertia particularius agitur de contrariis.

De oppositiu autem quot modis solent opponi, etc.

Prima Capituli pars.

Oppositorum quadruplex oppositio.

Hæc est prima pars, in qua materiam capituli proponit, nempe agendum esse de oppositorum modis: quodramembremque facit diuisionem: & eorum exempla opposita postea de singulis differet.

Opposita igitur quadrupliciter opponuntur: Relatiuè, Contrariè, Priuatiuè, Contradictoriè. Relatiuè, ut duplum dimidio opponitur. Contrariè, ut bonum & malum. Priuatiuè, sicut secundum priuationem & habitum, ut visio & cæcitas. Contradictoriè, seu tanquam affirmatio vel negatio, ut, sedet, & non sedet.

Dubium.

Hic dubitabis quomodo malum & bo-

num sint contraria, cum malum nihil aliud dicat, quam carentiam & priuationem boni; malum enim est priuatio alicuius boni, quod in se erat futurum, vel iam erat, ut cæcitas dicitur malum oculi, quia priuat oculum visa suo; ut autem duo sint contraria, utraque debent esse alicuius naturæ positivæ: Ad hoc dico, non esse negandum, naturam mali esse priuatiuam: nullum enim ens positiuum in sua natura est malum. Sed hic Aristoteles sumit bonum, & malum pro ipsis rebus quæ dicuntur bonæ & malæ, ut habitus virtutis, & habitus vitij; ille enim bonus, hic verò malus dicitur, & contrarij sunt, & vnum contrarium vniuersaliter dicitur bonum, alterum malum in rebus naturalibus, ut dulcedo bona, amaritudo mala.

Quæcumque igitur, ut ad aliquid opponuntur, etc.

Singulos oppositionum modos agreditur: & primum à relatiuè oppositis incipit. Illa autem opponuntur ad aliquid, quæcumque hoc ipsum, quod sunt, oppositorum dicuntur, vel quomodo libet alter ad ipsa. Ponit exempla variorum casuum, quibus relatiua ad sua correlatiua referuntur, ut diximus superius: ex quibus varijs exemplis suis eandem in se referat probatam definitionem. Dubitabis: quate-

Solutio.

Quæ relatiuè opponuntur?

Dubium 1.

Solutio. Relatiua duobus modis pos-

ad alia, quæ sibi correlatiua non sunt, ut se considerati.

Dubium.

conferat?

Solutio.
Alberti.

sistere? Responderet Albertus, non opponi secundum hanc coexistentiam, sed secundum quod vnum alterum à subiecto expellit: pater enim non comparatur in eo subiecto, in quo est, filiationem eam, ad quam dicitur, & cui opponitur: & hac ratione simul non existunt.

3. *Illà verò, quæ opponuntur, vt contraria, &c.*

Contrariè
opposita.

Secundo loco aggreditur contraria, & ipsa sic describit. Contraria sunt, quæ cum ad inuicem non sint, vnum alteri inuicem contrarium dicit. Et est aduertenda ista descriptio, duas autem habet partes. Altera est. Contraria ad inuicem non dicuntur, non enim dicitur album est nigri album, & nigrum est albi nigrum: tamen hæc particula non sufficit. nam in priuatiuè oppositis etiam hoc inest & in contradiatorijs; non enim dicitur: cæcitas est visus cæcitas, & contra: propterea est altera particula. [Et vnum alteri est contrarium] id est: est similis & æqua ratio, & habitudo in vtroque, secundum quam albū nigro contrarium, & item albo nigrum est contrarium: & hoc in nullis alijs oppositis, præter relatiua, inuenitur: propterea cepit relatiua. dicitur enim cæcitas est priuatio visus, sed non dicitur visus priuatio cæcitatibus. Similiter non sedet, dicitur negatio illius, qui sedet: sed sedet non dicitur negatio alterius, sed affirmatio. Hoc igitur indicat illa particula [in contrarijs, alterum alteri sibi inuicem contrarium dicitur.] Dubitatio hic oritur, contrarietas est quædam relatio, sicut similitudo, dissimilitudo, inæqualitas, & reliqua: ergo quæ opponuntur secundum contrarietatem, opponuntur relatiuè: Dico hoc esse sophisma: hic enim non sumimus oppositionem in illa relatione, quæ dicitur contrarietas, sed in ipsijs extremis, quibus inest talis cōtrarietas: quæ extrema, scilicet albū, nigrum, si secundum talem relationem contrarietatis opponuntur, sunt relatiua: sed secundum formas ipsas absolutas, quibus contrarietas inest, contraria sunt, & non ad aliquid.

Dubium.

Solutio.

4. *Quorum autem non est necessarium alterum & inesse, &c.*

Explicat quæ medium habeant, nempe quæ subiecto proprio posito non est necesse alterum illorum inesse: vt albū & nigrū medium habent: posito enim corpore, non est necesse quod album sit, vel nigrum, potest namque esse rubrum vel pallidum: quāuis, inquit, non omne medium nomen habeat, in quo insinuat duplex esse cōtrarium medium, alterum per participationem, alterum per negationem extremorum. Illud est per participationem, quod est aliud medium contra-
trarium, quæ forma ex extremis composita, vt pal-
lor, rubor, quæ ex albedine & nigredine constanter: illud autem est per negationem extremorum, quādo non est aliqua forma media vel composita ex extremis, sed ali-
quod subiectum particulare proprium, à quo vtrumque extremum remouetur: vt prauum & studiosum habent medium, non quidem participatione, sed subiecto: nā datur aliquod ex proprijs subiectis, quæ nec sit prauum

4. *Quæcumque verò contrariorum talia sunt, &c.*

Diuisionem quandam cōtrariorum hic ponit. Contraria quædam non habent medium, quædam autem medium habent: illa medium non habent, quæ circa pro-

prium subiectum ita se habent, vt proprio eorum subiecto proposito, sit necessarium alterum illorum inesse. Verbi gratia, par & impar, sunt contraria, non habentia medium, quia, posito numero aliquo, qui est subiectum partitionis, vel imparitionis, necesse est quod ille numerus sit par vel impar: & proposito alio, quod est subiectum sanitatis & ægritudinis, necesse est vt illud alijs sit sanum vel ægum: secundum enim Aristotelem, non est medium inter sanitatem & ægritudinem, vt vult Galenus: hic enim asserit conualecentiam esse medium, hoc tamen non recipit Arist. sed hoc determinatum est extra tē: lat est hic posita esse pro exemplo ista duo, tanquam non habentia medium. Hic aduertet: semper sumendum esse subiectum proprium contrariorum: id autem proprium subiectum vocat, circa quod apta sunt contraria, vt versentur, & ei insint: vt corpus aliquod mixtum, dicitur subiectum proprium albedinis & nigredinis, cui albedo vel nigredo inesse potest: aliter enim nisi proprium subiectum sumas, medium inuenies in non habentibus medium, vt angelus nec est sanus, nec æger, nec par, nec impar. sumendum ergo est proprium subiectum.

Nota.

4. *Quorum autem non est necessarium alterum & inesse, &c.*

Explicat quæ medium habeant, nempe quæ subiecto proprio posito non est necesse alterum illorum inesse: vt albū & nigrū medium habent: posito enim corpore, non est necesse quod album sit, vel nigrum, potest namque esse rubrum vel pallidum: quāuis, inquit, non omne medium nomen habeat, in quo insinuat duplex esse cōtrarium medium, alterum per participationem, alterum per negationem extremorum. Illud est per participationem, quod est aliud medium contra-
trarium, quæ forma ex extremis composita, vt pal-
lor, rubor, quæ ex albedine & nigredine constanter: illud autem est per negationem extremorum, quādo non est aliqua forma media vel composita ex extremis, sed ali-
quod subiectum particulare proprium, à quo vtrumque extremum remouetur: vt prauum & studiosum habent medium, non quidem participatione, sed subiecto: nā datur aliquod ex proprijs subiectis, quæ nec sit prauum

prauum, nec studiosum, scilicet homo qui nondum habet habitum virtutis, vel habitum vitij: hic enim prauum & studiosum sumuntur secundum habitum: nam secundum actum nullus est homo adultus rationis capax, qui non sit bonus vel malus, scilicet in peccato, vel in gratia: potest tamen esse, qui nec habitum virtutis, nec vitij habeat, vt qui vnum aut alterum peccatum habet, ex quibus nondum factus habitus est.

6. *Privatio verò & habitus, dicuntur quidem circa idem, &c.*

Opposita
privatiuè.

Explanatis contrarijs, accedit ad opposita privatiuè: explicatque quæ opponantur privatiuè, seu quid sit privatio & habitus, & quid privati, & habitum habere. Privatio, inquit, & habitus circa idem aliquid sunt, vt cæcitas, & visus, circa oculum. Pro cuius declaratione aducte, contraria versari quidem circa idem subiectum, sed nõ semper circa idem subiectum specie, vel numero: vt album & nigrum, calidum, frigidum, circa corpus sunt, quia non nisi corpori insunt, at non in eadem corporis specie, nec in eodem corpore numero. Similiter reliquæ oppositiones non est necesse sint circa idem subiectum numero: at habitus, & privatio, nata sunt fieri circa idem subiectum specie & numero, vt cæcitas & visus, semper circa oculum, & in oculo, in quo visus est, ibi nata est cæcitas inesse: Ac propterea dicit Aristoteles, debent non solum circa idem, sed [circa idem aliquid] & quia non eodem modo, & ordine se habere circa tale subiectum; non enim simul sunt in eodem, sed vno adueniente, alterum recedit, & non æqualiter, nam post habitum potest semper aduenire privatio, non tamen semper post privationem aduenit habitus, cum nunquam, postquam aliquis mortuus est, iterum naturaliter redeat ad vitam, sicut post vitam, semper est mors; propterea dicitur, habitus & privatio, videlicet sunt circa illud subiectum, circa quod habitus aptus est esse: non enim vtrunque semper versatur circa subiectum: in quo privatio est, in oculo enim, in quo privatio est, visus inesse non potest: sicut in quo visus est, cæcitas inesse potest. Postea explicat quid sit, esse privatiuè in concreto: dicit, illud subiectum privatum dici, quod

caret habitu, & forma, quam aptum erat habere illo tempore, quo ea caret.

Nota.

Aduerte, nõn quodcumq; subiectum nõ habens formam aliquam, dicitur privati tali forma: sed illud subiectum, cui talis forma inesse apta est. Vt in bigratia: Lapis non dicitur privatus visu, seu cæcus, eò quod non habeat visum, quia non est aptus habere visum, nec hoc sufficit, sed est necessaria etiam circumstantia determinata partis, & temporis: non enim dicitur homo cæcus, eò quod non habeat visum in manu, quamuis homo sit aptus ad videndum, sed præter subiectum aptum, est necessaria circumstantia partis, scilicet quod non habeat visum in oculis. Similiter circumstantia temporis, vt caret forma, tempore, quo habiturus illam erat: cæculus enim ante nonnum diem non dicitur cæcus, quamuis non videat: quia illo tempore nõ est aptus habere visum: nec in fans dicitur edentulus, quia tali tempore non est aptus habere dentes. Illud ergo privatiuè dicitur, quod cum sit subiectum aptum ad formam aliquam debito tempore, & parte, illa caret: vt dicitur homo cæcus, qui visu sic caret, quo tempore & parte habiturus erat cum, in quo manifestatur natura privationis. Est enim privatio negatio formæ in subiecto apto secundum naturam, illam habere, debitis circumstantijs.

7. *Privati verò, & habere habitum, non est privatio, & habitus, &c.*

Cum aliter privationem, & habitum; aliter privatum esse, & habere formam, explicarit, ostendit, ista duo, non esse: differunt enim, sicut albedo, & album esse: cum vnum, subiectum includat, alterum verò mihi. Id autem probat dupliciter. Primò, cæcum esse, & cæcitas, idem non sunt: & similiter visum habere, & visus: at cæcum esse, & visum habere, sunt privati, & haberi, cæcitas autem, & visio, privatio & habitus: ergo privatio, & privatum esse: & habere & habitus, non sunt idem. Præterea secundò, de aliquo prædicatur, cæcum esse, & visum habere: de quo non cæcitas, & visio, ergo idem non sunt: nam homo dicitur privatus & cæcus, non tamen cæcitas, vel privatio. Statim subiunxit, in quo hæc conueniant, nempe eadè oppositione opponantur, scilicet privatiuè, abstracta & con-

N
O
T
A.

concreta: vt enim cæcitas & visio priuatiua sunt, ita, cæcum esse, & visum habere.

8. *Non est autem quod sub affirmatione, & negatione est, &c.*

Contradictoriè op-
posita.

Hic explicat ea, quæ contradictoriè opponuntur, & ea explicat penes voces: quia oppositio contradictoria non solis rebus inest, nisi vt cognitione apprehenduntur: vel oratione explicantur, nam, non sedet, absolute in rebus non est, nisi vt oratione, vel conceptu sumitur: vt postea dicimus, doctæque affirmationem & negationem non esse id, quod affirmatur vel negatur, sicut vox significans, non est res significata: tamen hoc vtrique inest, quòd, sicut oratio in se opponitur, ita res, quæ per talem orationem significatur.

9. *Quod autem priuatio & habitus non opponuntur, &c.*

Secunda pars capiti.
posita.

Hæc est secunda principalis capitis huius pars, in qua Aristoteles istas oppositones consecrat: primò priuatiua cum re latius, contraria autem non comparat, quia superius dixerat, non esse ad inuicem. Probat autem dupliciter, priuatiua non esse ad aliquid. Primò, quia visus & cæcitas non dicuntur ad inuicem; non enim visus est ad cæcitatem, nec cæcitas ad visum. Secundò, quia non dicuntur ad conuertentiam: non enim visus cæcitatibus visus est, nec cæcitas visionibus cæcitas: non ergo sunt ad aliquid.

10. *Quod autem neque vt contraria, &c.*

Hic cum contrariis comparat, & dupliciter probat, quæ secundum priuationem & habitum opponuntur, non opponi contrariè. Primum argumentum est hoc breuiter, quia satis proximum est in litera. Contraria quædam habent medium, quædam non habent medium: priuatiua, nec sunt ex contrariis habentibus medium, neque ex non habentibus: ergo non sunt contraria. Minor probatur de contrariis non habentibus medium. Ista contraria sic se habent, quòd in subiecto proprio, necessariò alterum inest, & hoc in omni subiecto, ita, vt nullum deus subiectum susceptibile, & alterum illorum non inest. At datur aliquid subiectum proprium priuationis & habitus, cui non necessariò vnum horum inest: caualus enim est subiectum proprium, & aptum, quamuis ei deficiat circumstantia

temporis, tamen nec est cæcus, nec videns. Probat autem de contrariis habentibus medium: hæc enim sic se habent, vt in nullo proprio eorum subiecto vnum necessariò inest, nisi quando à natura insunt, vt album & nigrum habent medium, & nullum corpus datur, quod necessariò sit album, vel nigrum, nam potest esse pallidum. Patet. Illi corpori, cui a natura inest album & nigrum, sicut niui, & pici, in albedo vel nigredo naturaliter. Similiter de calido & frigido: calor enim inest naturaliter igni. Præterea ista subiecta, quibus naturaliter inest vnum contrarium ex his, habent vnum determinatè: id est, ita vnum, quòd non alterum: vt in albedinem, ignis calorem: at in priuatiuis hoc non fit: in primis sunt subiecta propria, in quibus naturaliter non insunt, & tamen eis necessariò vnum oppositum inest, vt homini, & cani adultò necessariò inest, vel cæcitas, vel visus: necrum tamen à natura inest, cum eis manentibus possint abesse. Præterea, quia non datur extrinsecum determinatum ad vnum subiectum, sicut in illis contrariis datur vnum, quod necessariò sit album, & non nigrum: at in his nullum datur subiectum, ex natura sua determinatum ad vnum, quodlibet enim est cæcum, vel videns.

Altera pars
Argumenti.

Circa istam rationem dubitabis; vide-
Dubium.
tur enim non procedere rectè: nam ad probandum priuatiuè opposita non esse contraria, non habentia medium, sumit subiectum non susceptibile priuationis & habitus, nempe caualum ante nonum diem: & postea sumit subiectum susceptibile, pro contrariis mediatis? Ad hoc dico, argumentum esse bonum: & eius vis, & robur, hoc est. In contrariis non habentibus medium, omnitempore alterum illorum inest subiecto susceptibili, nec expectat tempus aliquid, vt inest subiecto: at priuatiua non omnitempore subiecto insunt, cum caualus aliquo tempore nec videns nec cæcus sit: & tamen ille subiectum est, cum post aliquod tempus visurus sit, vel futurus cæcus. Quòd si dicas caualus nondum est aptus tunc, vt recipiat alterum illorum. Ex hoc colligitur, aliquid aliud præter subiectum esse necessarium ad priuationem, quandoquidem illi nondum inest aliquid horum.

Solutio.

rum, siue habitus, siue priuatio: quod tamen in contrarijs non est, cum tale rem-
 pus, postquam subiectum existit, non expe-
 ctetur: & ita differunt à contrarijs. Et hic
 est sensus verissimus ipsius Aristot. quem
 optimè insinuat Simplic. Similiter,
 de altera parte argumenti circa contraria
 mediata, Vis argumenti hæc est. Nullo tẽ-
 pore est necessarium aliquid illorum con-
 trariorum subiecto inesse, nisi sit à natura
 vnum extremum: at aliquando, vt ipse tex-
 tus expressè dicit, est necessarium alterum
 istorum, siue habitus, siue priuatio, in sit, vt
 homini vel eani adulto: ergo non est ex il-
 lis contrarijs. & hoc obserua. Dices: quo
 pacto calor igni, & albedo niui, inesse à na-
 tura dicuntur? Dico non inesse à natura,
 quia sicut de eorum substantia, vt aliqui ex-
 istimauerunt, credentes esse formas substan-
 tiales, cum tamen hoc sit contra Arist. ip-
 sum, vt rectè dicit Alb. & dixerit enim esse
 contraria, at substantiæ nihil est contra-
 rium: sed dicuntur de natura illorum, quia
 sunt passiones naturam consequentes non
 separabiles, nisi per corruptionem subiecti.

ii. *Amplius in contrarijs quidem cum sit susce-
 ptibile, &c.*

Hoc est secundum argumentum, quo
 probat priuationem opposita non esse con-
 traria. e enim contraria circa idem subie-
 ctum possunt mutuo se expellere, & ad in-
 uicem mutari, nisi quando vnum inest à
 natura, vt, potest, quod languorem habet,
 sanari: & quod sanum est, languere: & cali-
 dum fieri frigidum, & frigidum fieri cali-
 dum: & ex studioso potest quis prauus, &
 ex prauo studiosus fieri, quod probat: nã
 homo prauus si bene incipiat assue fieri,
 absque dubio potest vel modicum in vir-
 tute proficere: at si iterum atque iterum as-
 sue fieri, poterit ad virtutem peruenire, vel
 saltem magnum incrementum facere. Hoc
 dicit proprie Platonem; vt dicit Alber. qui
 dicebat virtutem non fieri assue iudine: &
 contra Stoicos, qui existimabant, virtutem
 esse inamissibilem. Contraria igitur mu-
 tuo mutantur: at in priuationis id non fit,
 ergo sunt diuersa, minor patet: quia ex vi-
 denti cæcum fieri potest, ex cæco cal-
 uum, & ex habenti dentes edentulum: at e-
 contra, à priuatione ad habitum regressus
 est impossibilis.

Quæstio.

Num è Priuatione ad Habitum possit esse regressus?

Dubitatur: nam videtur à priuatione esse
 regressus ad habitum: nam à somno po-
 test quis ad vigiliam restitui: & à nocte &
 tenebris aër redit ad lucem: & ex non igne
 fit ignis: quomodo ergo à priuatione
 non est regressus?

Circa hoc aduerte. Duplex potest consi-
 derari regressus: alter ad idem numero, vt
 idem prorsus numero, quod ante fuit, re-
 deat: alter regressus ad idem specie, vt re-
 deat idè specie cum eo, quod ante fuit: vt
 quando aliquis infirmus sanatur: restituitur
 quidem ei sanitas eadè, non quidè nu-
 mero, sed specie. Præterea, regressus iste in
 specie est duplex: alter immediatus, alter
 mediatus. Immediatus est, cum abiq; aliqua
 alia mutatione illud, in qd aliquid mutatum
 est, iterum redeat: vt si aër vertatur in aquam,
 & ex aqua rursus abiq; vlla alia mutatione
 fiat iterum aër, est regressus immediatus:
 at regressus mediatus est, quando non ex
 vna mutatione, sed varijs illud restituitur:
 vt dicit Arist. ex vino fit acerum, tamen ex
 aceto non immediatè fit vinum, nisi prius
 muetur in aquam, & rursus aqua vino in-
 fusata rouetur in vinum, 8 Metaphy. c. 5.

Aduerte præterea. Priuatio est triplex, 2. Fundam.
 prima priuat solum actum, vt somnus, qui priuatio
 priuat tantum actum videndi: & tenebræ
 lucè. Altera non solum actum, sed etiam
 potentiam priuat: vt cæcitas, quæ est in o-
 culo læso, in quo non est potentia visiva.
 ista potentia est duplex, propinqua, & re-
 mota. Propinqua est proximum principium
 ad operandum, quod non indiget altero
 superaddito principio post se ad opera-
 tionem, vt est potentia visiva ad videndū,
 & illius est priuatio priuans potentiam
 propinquam: altera est potentia remota,
 quæ est principium operandi, sed tamen
 indiget alio principio superaddito, vt ani-
 ma est principium remotum ad videndum,
 quia indiget alio principio ad visionem,
 nempe potentia visiva. Et ita est tertia pri-
 uatio priuans potentiam propinquam, &
 remotam, vt mors, quæ etiam corpus priuat
 animam, & dispositione, quæ erat in corpore
 ad animam, quæque dat principia vitæ.

Calor vt à
 natura igni
 inesse dici
 tur.

Argumenta
 in contra-
 rium.

1. Fundam.
 Regressus
 duplex.

Ad idè spe-
 cie, Re-
 gressus du-
 plex.

priuatio
 est triplex.

1. Conclusio. Hoc supposito sit prima Conclusio Regressus ad idem numero, in omni priuatione naturaliter est impossibilis. V.g. quādo dormiens restituitur ad visionem seu vigiliam, non est illa visio, & actus, idem numero cum eo, qui erat antè. Dico naturaliter: nām supernaturaliter Deus idem numero potest restituere: immò restituet, quando in hoc mundo mortuos resuscitabit, & ad nos resurrectioe post mortem erimus iidem numero.

2. Conclusio. Secunda Conclusio. Regressus ad idem specie & priuatione priuante actu, est possibilis. hæc clara est, vt argumenta probāt ad idē specie, &c. est de somno, tenetris, & alijs.

3. Conclusio. Tertia Regressus immediatus ex priuatione priuante potentia, siue propinqua siue remota, est impossibilis: vt qui amisit potentiam visiuam, rursus naturaliter nō videbit: & eadauer non fiet homo. & hoc est, quod hic docet Arist. at dixi regressum immediatum, quia mediatè regressus potest ille fieri, vt patet in aceto, quod fit aqua, & rursus vinum: & eadauer terra, & iterum terra planta, & fructus, & fructus cibus, sanguis & semen, ex quo iterum fit homo: sed iste regressus, mediatum est. Ad illud de igne & aqua: dico, quando ignis fit aqua, priuatio illa priuat materiam actu, sed non potentia propinqua: quia materia elementorum est in potentia propinqua ad quamlibet formam elementari, & hoc nota, quamuis pertineat potius ad naturalem Philosophiam.

12. *Quæcumque verò tanquam affirmatio, &c.*

Hic iam Aristoteles Opposita contradictionè alijs numero comparat: docetq; præterea, non esse nec relatiuè opposita, nec contrariè, nec priuatiuè, tali argumento. In oppositis contradictionè, semper vnum est verū, alterum falsum, at in alijs omnibus oppositis, neq; est verum neq; falsum: ergo sunt distincta opposita. Antecedens probat: quia reliqua non sunt complexa, nec propositiones, vt exemplis probat: ista verò secundum complexionem dicuntur. Proponit autem dubium: quòd si reliqua opposita cum complexionem suamantur, vt Socrates est albus, Socrates est niger, pater, filius, videns, excus: respondet ad hoc non esse eadē: quia in istis non est necesse vnum esse verum, alterum fal-

sum. patet. si enim subiectum non existat, reliqua opposita sunt falsa; vt si Socrates non sit, falsa sunt ista: Socrates est albus, niger, pater, filius, videns, excus. Imò in priuatiuis non solum quando subiectum nō est, sed etiam quando aptum non est, erit falsum vt iunq; oppositum, vt diximus: at in contradictorijs semper, siue subiectū sit, siue non sit, alterum est verum, alterum falsum, vt si non sit Socrates, falsum erit, quòd sedet, verum tamen erit, quòd non sedet: hæc enim est natura talium oppositorum.

Contrarium autem bono ex necessitate quidem malum est, &c.

Hæc est tertia capitis principalis pars, in qua aliquot theoremata contrariorū, quæ eorum naturam manifestant, ponuntur.

Primum est. Bonum ex necessitate malum contrariatur, malo autem & bonū, & malum aliquando. Huius prior est pars: bonum ex necessitate malum contrariatur: quæ non significat, quòd semper bonū habeat contrarium; non enim hoc ita est, multa namque bona contrarium non habent: sed significat, quòd quoties bonum habet contrarium, id malum, non bonum est. Oportet autem intelligere, quid per bonum, quid per malum intelligat? & quidem dupliciter potest ad hoc responderi: vt primò per bonum intelligat qualitatem secundum se non appetibilem, vt vitium, ignorantia, languor: & tūc est sensus: qualitati bonæ qualitas mala opponitur, vt sanitati languor, iustitiæ iniustitia: malæ autem aliquando bona, vt timiditati fortitudo: aliquando mala, vt timiditati temeritas, sunt enim duo mala, alterum per excessum, alterum per defectum, virtuti, quæ in medio est, contraria. Nec mireris, si vni duo contraria sint, cum id sit diuersis rationibus. Potest secundò etiam responderi generalius, vt per bonum intelligat qualitatem conuenientem subiecto, & per malum qualitatem disconuenientem subiecto: vt calor est bonus subiecto cui conuenit, vt hic frigiditas mala. Vt sit sensus: cui vnum qualitatem bonam est, & conueniens, alterum malum est, & nociuum: at cui aliquid malum est, alterum aliquan-

13.

Capitis pars Tertia.

Contrarium. i. Theorema.

Dubium in Aristotele.

Solutio.

do est

do est bonum, aliquando etiam malum. Vterque sensus mihi probatur, sed prior est melior.

Alterum theorema. Non est necessarium utrunque contrariorum esse in eorum natura: potest enim vnum absque altero in esse: possunt enim omnia bene se habere, possunt praeterea omnia colorata esse alba.

3. Tertium. Contraria simul non sunt in eodem subiecto: nihil enim est sanum & langui sum, calidum & frigidum: hoc intellige, secundum eandem partem subiecti, & in gradibus intensis: aliter enim possunt esse simul. Ista est communis limitatio huius theorematum, quamvis ego existimem; non esse opus limitatione, sensus enim est: Vnum & idem subiectum numero simul non recipit absolutas praedicationes contrariorum: non enim dicitur calidum, & frigidum, quamvis in vna parte calorem, in altera frigiditatem possit recipere.

4. Quartum. Contraria existunt absolute in eisdem subiectis vel specie vel genere, non tamen in eodem numero, ut modo dixi: quo ad priuatiue oppositis differunt, quae ordine quodam circa idem subiectum numero existunt; ut diximus superius.

5. Quintum. Contraria vel sunt in eodem genere proximo, ut album, nigrum: vel sub diversis generibus eiusdem praedicationem, ut iustitia sub virtute, iniustitia sub vitio: vel ipsa sunt genera eiusdem praedicationem, ut virtus, quae dicitur bonum, vitium quod dicitur malum: nunquam tamen ab eodem praedicationem egrediuntur: sunt enim in praedicationem qualitatis. Ex his posset contrariorum descriptio sumi. Contraria, sunt qualitates, quae cum ab invicem non dependant, sub eodem sunt praedicationem, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt ab eodem, inquam, numero.

Dubia quaedam situ digniora.

Dubium 1.
de numero
& ordine
oppositio-
num.

Circum istud caput dubium est de numero, & ordine harum oppositionum praedicationum: ad quod bene respondet Ammon. Oppositio enim aut potest considerari, ut in rebus est, aut ut in rebus secundum quod voce significatur: si hoc postremo modo consideretur, est opposi-

tio, quae dicitur affirmatio & negatio: ut autem in rebus est, aut res sunt absolute, aut respectu: Si respectu, sit oppositio ad aliquid: si absolute, aut agunt ad invicem & mutuo se expellunt, aut non: Si ad invicem & mutuo se expellunt, sunt contraria: si non mutuo, sunt priuatiua. Patet igitur non esse alias oppositiones praeter has.

Et ex hoc colligitur ordo. Est enim ordo ab imperfectiori oppositio, & debiliori: patet autem minimam oppositionem esse relatiuorum, quae non se mutuo expellunt à suis subiectis, imò de necessitate simul existunt. Post hanc oppositionem aliam minimam, est contraria: quia est regressus ab vno ad alterum mutuo: in priuatiuis vero non est mutuo regressus oppositionum autem maxima est secundum affirmationem & negationem, quae adeo repugnant, ut nunquam simul stent, siue subiecto extante, siue non extante, semper enim alterum verum, alterum falsum est: in alijs id non fit, ut diximus circa textum interpretationem.

Hic vnum aduerte, alias tres oppositiones absolute esse in rebus: quae est oppositio in complexorum existentium: etiam sunt in vocibus, si cum complexione sumantur, ut diximus, quando facimus ex illis complexiones: at contradictio cum sit secundum affirmationem & negationem, non est in rebus absolute, sed in eis, ut voce & conceptu significantur.

Obijcies fortasse, etiam esse contradictionem in simplicibus, ut homo, non homo; equus, non equus? Non negamus hoc, sed est magnum discrimen à reliquis oppositis, nam reliqua opposita secundum utrunque extremum ponunt aliquid reale, in rebus etiam priuatiuis hoc fit: nam priuatio non pura negatio formae, sed negatio in quodam subiecto: at in his contradictionibus extremum negatiuum, est rationis purum, cum sit negatio, nec ponat subiectum: nam non homo, etiam quae non sunt, significat. Praeterea ab Aristotele 4. Metaphysic text. 7. vocatur negatio extra genus.

Dubium. An Oppositio sit genus ad has quatuor: videtur enim esse analogum, cum Aristotele dicat oppositionem dici quatuor.

Ordo oppositorum.

Nota.

Dubium 2.
contradictionis.
Solutio.

Dubium 3.
de genere
oppositio-
num.
dupli-
rum.

de pliciter: & præterea quia oppositiones sunt inæquales: maxima enim oppositio est contradictoria, minima relaxiua; & quod magis est, quia omnis oppositio mensuratur per contradictionem: vnum enim extremum negationem alterius debet habere, vt Arist. docet 10. Metaph. Alb. cap. 2. ita existimat, scilicet esse analogum, & Iamblichus: & ita mihi videtur: præsertim cum aliqua sit oppositio non absolute realis, sed rationis, vt contra dictoria. Simplic. & Porphy. credunt esse genus quoddam: & sententia quoque ista probabilis est satis.

Solutio ex Alberto & Iamblichio.

Ex Sim. & Porphy.

Dubium 4. de priuatione.

Priuationis accipiones.

1. Circa priuationem aduerte, vt dicebamus, in hoc differt à negatione pura, quod negatio non ponit existentiam subiecti; postquam enim verè dicere: Chimæra non fides: at priuatio ponit aliquod subiectum; non enim cæcum dicitur, nisi quod existit, secundum autem, quod quadrupliciter præsupponit subiectum, quadruplex est priuatio, vt docet Aristot. 5. Meta. c. 22. Tribus quidem modis primis non proprie, quarto verò proprie dicitur priuatio. Primò priuatio dicit earentiam alicuius formæ in subiecto quocunque, siue apto, siue inepto ad illam formam: quo pacto dicitur planta cæca, & mare surdum. Altera priuatio dicit earentiam formæ in subiecto apta ad illam formam, non quidem in specie, sed in suo genere: id est, quia tale subiectum est aptum ratione sui generis, suscipere illam formam, quamuis non secundum suam speciem: vt talpa dicatur cæca, non quidem quod sit apta in tota sua specie, vt vult Aristot. videre, tamen est in tali genere, in quo visus reperitur, est enim animal. Tertio dicitur priuatio, negatio formæ in subiecto, apto quidem & secundum speciem recipere talem formam, sed non tali tempore, vt catulus quæ cæcus ante nonum diem. Tandem quarta priuatio dicit negationem formæ in subiecto quidem apto, & secundum speciem, & tempus, vt homo cæcus, qui caret visu, quando habiturus cum etate: & sic sumitur priuatio ab Aristot. in præfati.

Et priuatio proprie.

& hæc dicitur proprie priuatio.

Primum autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primò quidem & maxime proprie secundum tempus, secundum quod antiquius alterum altero, & vetustius dicitur in eo enim quod tempus amplius est & antiquius & vetustius dicitur. Secundò autem, quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam: vt vnum d nobis prius est: duobus enim existentibus max vnum esse consequens est: vno verò existente, duo esse non necessarium est, quare non conuertitur ab vno consequentia, vt reliquum sit. prius autem illud esse videtur, à quo non conuertitur eius, quod est esse consequentia. Tertio verò secundum ordinem quoddam prius dicitur: quemadmodum & in scientijs & in orationibus. Nam in demonstratiuis scientijs est prius & posterioris ordine: elementa enim in Geometria priora sunt ordine ijs, quæ describuntur, sed in Grammatica elementa syllabis priora sunt, & in orationibus similiter præteritum narratione prius ordine est. Amplius, præter ea, quæ dicta sunt, quod melius & honorabilius est, prius natura esse videtur. Consequenter autem & melius honorabiliores & magis dilectos à se, potiores apud se dicere, est quidem & pene alienissimum priorum hic modus. Modi igitur qui dicti sunt de priore, sèrè tot sunt.

Videtur autem præter eos, qui dicti sunt, alter esse priorum modus, eorum enim, quæ conuertuntur secundum essendi consequentiam, quod alteri quomodolibet causa est, conuenienter prius natura dicitur. Quod verò quædam sunt huiusmodi, palam est, esse namque hominem, secundum ipsum essendi consequentiam, ad veram de se conuertitur rationem: nam si homo est, vera est oratio, qua dicimus, quòd homo est, & conuertitur: nam si vera est oratio, qua dicimus, quòd homo est, est homo. Est autem vera oratio, nequaquam causa, vt sit res, verum tamen res quodammodo causa videtur, vt sic vera oratio. Etenim quod res est aut non est, vera oratio aut falsa dicitur. Quare secundum quinque modos prius alterum altero dici potest.

Hoc est aliud Postprædicamentum, vsus huius nempè quor modis dicatur prius: Postprædicamentum. constat enim in prædicamento substantiæ, substantiam singularitatem fuisse dicentem.

Etiam

am primam: & in capite, ad aliquid, scilicet prius esse scientia, & tandem inter omnia predicamenta, & inter predicata singulorum predicamentorum, est quidam ordo, secundum quem vnum prius, alterum posterius est: propterea oportuit, ut, quotupliciter prius aliquid diceretur, explicaretur.

1. *Primum autem alterum altero dicitur quadrupliciter, &c.*

Modi prioris quot?

1. Quatuor modis, quibus vnum altero prius esse communiter, assignat. Primus est secundum quem, vnum alterum tempore praecedat: quo pacto dicimus, Imperium praefatum fuisse prius Romanorum Imperio. Hunc prioris modum maxime proprium appellat, eo, quia notissimus omnium est, cum fundetur in tempore, quod omnibus patet. Praeterea, quia fuit prima impositio, & significatio huius vocabuli, Prius, cum sit maxime nota, & reliqua, quae priora dicuntur, eatenus priora dicuntur, quatenus ad prioritatem illam primam referuntur. Ut enim prius tempore sine posteriori existere potest: ita quae independentia ab alijs sunt, priora dicuntur eis, quae ab illis dependunt.

2. Secundus prioris est, secundum quem illud dicitur prius, ad quo non conuertitur subalternitè consequentia, id est, quod ab alijs infertur, quod tamen non infert: vnum est prius duobus, quia si duo sunt, vnum est, non tamen, si vnum est, duo sunt, & sic vniuersaliter omnia superiora suis inferioribus hoc modo priora dicuntur.

3. Tertiò, aliquid dicitur prius ordine, qui modus non in tempore, nec in illatione, sed quadam multorum habitudine consistit, secundum quam vnum alterum consequitur, ponit exemplum de duplici ordine, & de ordine docendi, & de ordine dicendi. Ordine quidem docendi, seu doctrinae, elementa in Geometria seu definitiones: vt quid sit punctum, quid linea, quid superficies, quid figura; prius traduntur, quam descriptiones, id est, propositiones per se notae & reliquae conclusiones: vt a puncto in punctum lineam ducere: totum est maius parte: triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Similiter in Grammaticis, elementa, id est, litteras prius docentur, quam syllabas, & syllabas prius quàm dictiones, Ordine autè dicendi prius pro-

miùm, quam narratio, & hæc, quam confirmatio: omnia igitur hæc ordine priora dicuntur, ita, vt quatuor prius tempore diceretur narratio, & proœmium tamen semper suum prioritatem ordinis haberet.

Quarto, id dicitur prius, quod dignius est, & honorabilius, quomodo magis amicos priores alijs apud nos vocamus, seu prius apud nos; & hæc est prioritas dignitatis. Sed istum docet esse modum alienum & impropium, vulgarem tamen. Ratio huius ex Ammon hæc est: hunc enim modum dicit non esse proprium, quia verè non fundatur in ipsis rebus, sed in existimatione & affectione nostras, quae extrinseca est ipsis, quae priora dicuntur, vel posteriora. Aliam etiam huius rationem tradit Simplicius, nempe, quia in sermone non est visitatus modus loquendi amicioris, & honorabilioris vocare priores: ac propterea dicit alienissimum hunc modum, quasi improprie dictum tali vocabulo, quod tamè vulgariter dicitur.

Videtur autem præter eos, qui dicti sunt, &c.

Hi sunt quatuor modi prioris, qui communes sunt, & ab omnibus assignantur: præter hos, vnum alium ex propria sententia, vt notant Albertus & Boetius numerat: ac propterea superiori numero hic non est comprehensus, cum dixit: Prius quadrupliciter dicitur, quia id secundum communem sententiam docebat. id enim ultimo alio modo Prius dicitur, quod cum alio in consequentia conuertitur, & illius est causa, vt homo est prior risibilitate, quia inter vt runque est mutua consequentia, & homo est risibilis causa: & hoc dicitur prius natura. Ponitur huius exemplum: Ista propositio: homo est, vera est, eo quod homo in se sitentiam conuertitur, nam si homo in te est, & ipsa propositio vera est: tamen quod homo sit, scilicet res ipsa, est causa veritatis propositionis. Ut enim docet Aristoteles. Met. c. 12 non quod nos verè te putamus album esse, tu albus es, sed quia tu albus es, nos qui dicimus, verum dicimus: & hoc est quod dicitur solet veritatem esse in rebus, licet in causa, de quo disserem in lib. Periher. Res igitur est prior natura, quod propositio dicitur vera: & vniuersaliter omnis causa prior est natura suo effectui: hæc autem pro-

ritas, non dicit illam temporis præcessionem: possunt enim duo simul esse tempore, vnum tamen altero natura prius esse: sicut in eodem tempore, est sol & lux: homo & risibilitas: sol luce, & homo risibilitate priores natura sunt, eò quòd sol lucis, & homo risibilitatis sint causa. Hi sunt modi priores, quos Arist. enumerat: & idem profus sunt modi Posterioris: nam in oppositis, quot modis dicitur vnum, tot etiam alterum. vnde etiam est posterius tempore, in consequentia, dignitate, ordine, & natura.

7.
Modi prioris, & tamq; numerus vnde colligendi.
Nota 1.

Circa hoc caput aduerte; maximè Prius & Posterius esse in prædicamento ad aliquid, sunt enim mutuo correlatiua: imò omnia postprædicamentis sunt supradictis: oppositio enim ad aliquid est: & contrarietas, & reliqua similiter simul ad aliquid est. Motus autem ad actionem & passionem refertur, habere ad aliquid. Et postprædicamenta ista sunt propter duo, primò, quia sunt proprietates diuersorum prædicamentorum, & pluribus in funt; in substantia enim, qualitate, quantitate, & quando, inest prioritas: alia similiter multis competunt. Secundò, quia ista multipliciter dicuntur: propterea in communi sumpta nullius sunt prædicamentis: æqui uoca enim ad prædicamento excluduntur, vt talia sunt, nes ad prædicamentum pertinent, nisi ratione significatorum perse. Propterea ista hic per se sumuntur, vt distinguantur, & distincta in suis collocentur generibus. Aduerte præterea Aristot. exactius tradidisse in 5. Meta. c. ii. de Priori & Posteriori: hic autem illos modos assignat, qui in ipsis prædicamentis frequentiores sunt: quamuis forsan omnes alij ad hos reduci possent, vt dicit Simpli. Sed hoc in Metaphysicam referemus.

Nota 2.

Aduerte etiam, non repugnare, vnum & idem multis modis esse prius: similiter vnum esse prius vno modo, & posterius altero. V.g. pars est prior toto natura, quia est causa: sed totum prius dignitate. Similiter animal est prius hominæ consequentia, similiter etiam natura, quia est superior homine, & ipsius causa.

Nota 3.

Aduerte tandem, omnem causam suo effectu esse naturâ priorem: hic tamen A.

rifi. non loquitur nisi de causa & effectu, quæ simul sunt, & conuertuntur: non quòd illa causa, quæ simul non est cum effectu, non sit naturâ prior; vt Petrus, qui abique suo patre, qui causa est, potest esse, sed quia talis causa, quæ sine effectu est, sit prior tempore: qui modus prioris perfectissimus est.

DE MODIS SIMVL.

Cap. XIII.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem r. proprijs. è, quorum generatio in eodem est tempore neutrum enim eorum, neque prius, neque post: ius est. Simul autem secundum tempus hæc dicuntur. Natura verò simul sunt, quæcumque conuertuntur quidem secundum eius, quod est, essendi consequentiam, sed nequaquam alterum, alteri causa est, vt sit, vt in duplo & dimidio: conuertuntur etiam hæc. nam cum duplum sit, dimidium est: & cum dimidium sit, duplum est. sed neutrum alteri causa est, vt sit. Dicuntur autem simul naturâ & quæ ex eodem genere diuersò ab inuicem diuiduntur. Edinertò autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ secundum eandem sunt diuisionem vt volatile, gressibile, & aquatile, hæc enim ab inuicem edinertò diuiduntur, cum sint ex eodem genere: animal namque diuiditur in hæc, in volatile, gressibile, & aquatile: & nihil horum prius vel posterius est, sed simul hæc natura esse videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in species rursus, vt volatile, gressibile, & aquatile erunt ergo & illa simul naturâ, quæcumque ex eodem genere secundum eandem sunt diuisionem. Genera verò speciebus semper priora sunt: neque enim conuertuntur secundum eius, quod est, essendi consequentiam, vt cum quidem aquatile sit, animal est: cum verò sit animal, non necesse est, vt aquatile sit. Simul ergo naturâ dicuntur, quæcumque quidem conuertuntur secundum eius, quod est, essendi consequentiam, sed nequaquam alterum alteri vt sit, causa est: & ea quæ ex eodem genere edinertò diuiduntur ad inuicem. Simpliciter autem simul sunt, quorum generatio in eodem est tempore.

.His

Modi Si-
mul.

1. **H**ic de Simul, aduerbio tractat, ac tres modos, quibus aliqua simul esse dicuntur, tradit. Primus est propterrisimus, quo multa simul tempore dicuntur.

[*Quorum generatio est in eodem tempore.*]

id est, quorum vnum tempore; neq; prius, nec posterius est: quo pacto simul dicimus currere, & loqui: si currentes loquamur: & simul sicut Alexander, & Aristot.

2. Alius modus est, quo aliqua dicuntur simul natura, nempe, quae in consequentia mutuo conuertuntur, & vnum non est alterius causa: dicimus enim simul natura esse, duplum, & dimidium: patrem & filium: & correlatiua, quae se inuicem ponunt, & vnum alterius non est causa, & iste modus est oppositus modis duobus Prioris, scilicet secundo, & quinto.

3. Tertius modus est, quo illa dicuntur simul, quae ex æquo diuidunt aliquod genus, vt volatile, gressibile, aquatile, simul sunt, quia ex æquo Animal diuidunt. diuidet et ex æquo genus est, quando æque immediate differunt, vel species genus aliquod diuidunt, ita vt vna non diuidat id, quod per aliam constituitur: sicut si diuideret animal per rationale, volatile, & irracionale: tunc enim volatile & irracionale non essent simul, quia volatile potius diuidit irracionale: praeterea diuidunt ex æquo, quando nulla est ad inuicem dependetia, vt volatile non magis à gressibili, quam gressibile à volatili dependet: propterea iste modus est oppositus modo tertio Prioris, scilicet ordine. Ex hoc colligit Aristot. genera & species non esse simul natura, sicut duplū & dimidium, quia non est mutua consequentia à genere ad speciem: vbi non sumit genus ad speciem ratione intentionis secundae: nam sic sunt correlatiua, & simul natura, vt diximus, sed pro ipsi natura, scilicet animali, homine & reliquis. Triplex igitur Simul esse contingit, vt dictam est.

Dubium
num prius
& simul
sint oppo-
sita?
Author af-
firmat.

Dubitabis forte, an esse Simul, opponatur Priori Albert. respondet non opponi, sed esse disparatum, quia prius posteriori opponitur, & contra. praeterea, quia multis modis dicitur esse Prius, scilicet loco, dignitate, quibus non dicitur esse simul:

sed, profecto probabilius mihi videtur, quod opponatur: & id patet ex Aristot. qui tanquam de opposito ad prius & posterius, loquitur de simul: nec ratio quicquam valet, nam prius posteriori propterea opponitur, at Simul vtrique. Priori, scilicet & Posteriori. Ad aliud respondet Ammon. ca. de priori. illum modum prioris dignitate esse improprium: propterea, non habere oppositum modum de simul, quauis posset quidem dici in esse talem modum, quia reuera duos possumus aequaliter amare, & honorare, licet modus loquendi per Simul non sit proprius. Similiter esse potest, vt duo sint simul loco, non quidem vt sint in eodem penetratiue: si id in eodem loco vulgari, vel communi, vt sint in eadem seden in eodem scamao.

DE SPECIEBVVS MOTVS.

Cap. XIII.

Motus autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & secundum locum mutatio. Alij itaque motus palam est, quod à inuenit diuersi sunt: non enim est generatio corruptio, neque augmentum diminutio, neque secundum locum mutatio, similiter autem & alij. In alteratione vero habes quandam dubitationem: ne sit forte necessarium, id quod alteratur, per aliquam reliquarum motionum alterari: Hoc autem non verum est: nam secundum omnes patet passiones, aut complures accidit non alterari nulla aliarum communicante motionum. nam neque augeri necessarium est, quod per passionem mouetur, neque diminui. Similiter autem & in alijs. Quare alia praeter alios motus erit alteratio: non si esset eadem, oporteret id quod alteratur, mox & augeri, vel minui, vel quandam aliarum motionum sequi, sed non necesse est. Similiter autem & quod augetur, aut aliqua alia mutatione mouetur, altera i oporteret, sed sunt quaedam, quae augmentantur, quae non alterantur vt quadratum quomone circumpositio creuit quidem, alteratum vero nihil factum est sic & in alijs huiusmodi, quare alij motus sunt ab iniuicem.

Aa.

Qua-

Quadrati accretio, Gnomone
circumposito.

Est autem simpliciter motui quidem quies contrarium: ijs vero quæ per singula sunt, & singula generationi quidem corruptio contrarium, augmentatiõni vero diminutio, secundum locum mutationi, secundum locum quies. maxime autem videtur opposita esse in contrarium locum mutatio: ut ei quæ inferius est, ea quæ superius est: & ei quæ superius est, ea quæ inferius est. Reliqua vero assignatorum motuum non facile est assignare quid forte est contrarium. videtur autem nihil esse contrarium: nisi quis & in hoc secundum qualitatem quietem opponit, aut in contrarium qualitatis, mutationem: sicut & in mutatione secundum locum, quietem secundum locum, aut in contrarium locum mutationem est enim & alteratio mutatio secundum qualitatem, quæ propter opponitur motui secundum qualitatem quies secundum qualitatem, aut in contrarium qualitatis mutatio, ut album fieri ad id, quod nigrum est fieri alteratur enim in contraria, quasi mutatione facta.

Exacta eorum, quæ in hoc capite continentur, cognitio, profus Physica est, & abunde, si faxit Deus, eam illic trademus: ser erit in præfenti facilem aliquam adhibere explanationem, quæ Logico pro his cognoscendis, & in prædicamento collocaendis sufficiat.

Quid Motus? & An vniocè dicatur
de eius speciebus?

Aduerte igitur ante capitis interpretationem, quod res, antequam facta sit, dicitur esse in potentia alicuius materie: quod nihil aliud est, quàm dicere, quod ex ali-

quo alio possit fieri. Verbi gratia, planta, antequam sit, dicitur esse in potentia feminis, quia ex femine fieri potest, & phiala, antequam sit, est in potentia argenti, ex quo fieri potest: vnde quando aliquod agens aliquid facit ex aliquo: (verbi gratia) ignis ignem alium ex alio ligno: & artifex phialam ex auro, dicitur tale agens educere rem ex potentia in actum.

Motus igitur, in communi, & latè sumpto vocabulo loquendo, est ille transitus rei ex potentia in actum, vt, transitus plantæ ex potentia feminis in actum plantæ, dicitur motus plantæ: dico autem lato vocabulo, & in communi loquendo, quia propriè non dicitur motus, nisi quando talis transitus est accidentis alicuius: hic tamen communius loquitur Aristoteles, de transitu tam substantiæ, quàm accidentis: & vtrunque lato vocabulo vocat motum.

At cum iste transitus fiat secundum formas, & res varias duæ sunt: prædicamentorum, sit, vt motus, qui est transitus formæ, non omninò habeat vniocationem, ac idè inter postprædicamenta, vt distinguatur, collocetur: quæuis enim Aristot. vocet species motus, non propterea intelligit motum esse propriè genus, & vniocum, sed particularia vocat species. Et hoc nota admodum pro horum intelligentia. Sequitur igitur caput.

SPECIES MOTVS.

Motus autem species sunt sex, &c.

CApit in duas partes diuiditur in priori continentur sex motus species: in posteriori earum proprietates. Species igitur motus sunt, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, latio, seu motus secundum locum: haurum singulas breuiter explicemus. Generatio est productio compositi substantialis: vt productio ignis, plantæ, hominis. Corruptio est destructio huius substantiæ, vt extinctio ignis, mors hominis. Augmentum est acquisitio maioris quantitatis, prætertim in viuicibus, vt quando crescit planta, & animal. Diminutio est amissio habitæ quantitatis: vt quando decrescit homio. Senectute, & fructus atredatione ma-

Motus qd
sit.

Capitis par
ticio.
Motus Spe
cies sex.

1. Genera
tio.
2. Corrup
tio.
3. Augme
tatio.
4. Diminut
io.

ma-

5. Altera-
tio.

num minuitur. Alteratio est qualitas motus; vt productio caloris in aqua: & vniuersaliter motus secundum qualitates, alterationes dicuntur. Latio est motus secundum locum: vt progressus, natatio, volatus.

Hoc supposito, probat Aristoteles differentias inter motus, qui magis conuenire videntur, vt eorum distinctio fiat notior. Et per modum dubitatur de alteratione, an sit distinctus motus ab alijs & probat esse motum distinctum, quia stat, esse alterationem, quando nullus ex alijs motibus est: patet quando aliquid calescit, tunc alteratur, & tamen nec augetur, nec minuitur in sua quantitate, nec mouetur secundum locum, nec generatur, nec corrumpitur: ergo alteratio est ab omnibus his distincta, ac de augmento, & diminutione est maius dubium, quia res naturales non augentur nec minuantur, nisi simul alterentur à qualitatibus: non enim viuens crescit, nisi calore naturali alterante cibum, & conuertente in substantiam ipsius viuentis, vnde, procedit augmentum: propterea egregie Aristoteles ostendit exemplo geometrico, augmentum fieri sine alteratione, ex quo patet non esse idem: si enim idem essent, nulli esset vnum, vbi alterum non esset.

In quo tu diligenter considera, pulehrā Aristotelis viam inquirendi, distinctionem duorum, quae simul sunt: nempe, num alibi vnum absque altero inueniatur, quere: si enim ita sit, sine dubio illic, vbi simul erant, vnum & idem non erant. Verbi gratia, video semper ferē colorem simul cum quantitate, possem dubitare, an idem sint: tunc aduertam, an alicubi vnum sine altero inueniatur; & quia quantitatem in caelis & elementis puris, in quibus color non est, inuenimus, ideò vbiunque illa duo sint, distincta iudicamus. Hoc maxime memoriae tradere: quia quanti hoc momenti sit postea scies.

*De exemplo Aristotelis Augmentatio-
nis Quadrati.*

Nota 1.
Quadrangulus.

Pro intelligentia igitur exempli Arist. de quo tractat Euclid. lib. 2. aduertit, quod

quadrangulus est figura constans ex quatuor lineis rectis, siue omnes sint inter se aequales; qui dicitur quadratum; siue duae solum duabus aequalibus inaequales sint, & aequales inter se, ita vt duo latera aequalia duobus lateribus aequalibus inaequalia sint; qui dicitur quadrangulus altera parte longior. Diameter autem dicitur linea recta quadranguli diuidens angulos duos per medium, vt in figura infra scripta manifestatur, talis autem quadrangulus dicitur continere diametrum illum, à quo diuiditur.

Diameter.

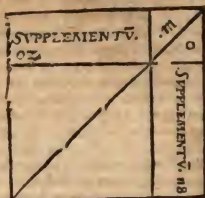
A duerte praeterea, quod talis diameter cuiusque quadranguli potest protrahi ex vna parte, vt extra quadrangulum sit, & talis pars protrahenda potest circumscribi quadrangulo alio hoc pacto: à latere quadranguli prioris protrahatur linea, ita, vt ab ea educatur linea recta vsque in extremum punctum Diametri protracti, & ab altero latere similiter id fiat (loquor autē de lateribus, quae à Diametro non sunt inter se) postea à lineis duabus illius anguli prioris quadranguli, à quo Diameter est protractus, singulae lineae rectae trahantur, quousque alij iungantur, tunc resultabunt, & vnius quadrangulus paruus illam partem Diametri circumferens, & duo quadranguli altera parte longiores, ad duo latera prioris quadranguli: & isti duo dicuntur supplementa, quadrangulus verò cum duobus supplementis dicitur gnomon.

Nota 2.

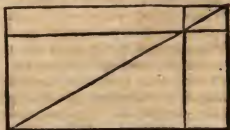
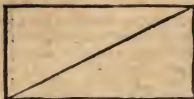
Hoc supposito scias, istum gnomonem additum quadrangulo sic se habere, vt solum augeat illum, non tamen mutet figuram: sed si erit altera parte longior quadrangulus, addito gnomone, vel detracto, resultabit quadrangulus altera parte longior: si erat autem quadratum, etiam manebit cum illo augmento quadratum: vbi vides rem augeri non mutata qualitate: inde fit augmentum sine alteratione. Haec facili & simplici narratione dicta sunt: nam omnia ista exacte & demonstratiuè tractare, non est praesentis loci. Figuram considera.

Nota 3.

Quadrata.

QUADRAGVLI ALTERA PARTE LONGIORES.

2.

Est autem simpliciter motui quidem quies contrarium: &c.

Pars altera
Capitis.

Hæc est altera huius capit. pars, quâ Aristoteles, quomodo ista inter se contrariatur, exponit ac docet, motui in communi quietem opponi: in particulari autem particularia fortiri contraria: vt generatio contraria est corruptioni: augmentum diminutioni: secundum locum autem motus habet quietem secundum locum contrariam: & motus sursum contrarius est motui deorsum: similiter alteratio habet in communi contrariam quietem secundum qualitatem non enim aliud assignari potest: in particulari autem de albatio contrariam habet denigrationem: & calefactio frigiditatem. Hic aduerte, quietem non esse proprie contrariam, sed priuationem est enim quies motus priuatio: vocat autem hic contrarium etiam priuationem largè sicut i Physic. etiam priuationem vocat contrarium, dum dicit, principia esse contraria. Hæc de istis motibus Logico sint satis.

Nota 2.

Vnum autem hic est maximè aduertendum, singulos hos motus posse dupliciter sumi: vno modo, vt significant actionem,

altero, vt significant passionem. Verbi gratia, alteratio est actio secundum quam alterat agens, & alteratio est nomen passionis secundum quam alteratur patiens: similiter generatio, corruptio, latio, & reliqua: propterea distinguenda sunt, & quam æquiuoca: vt enim actionem dicunt, ad prædicamentum actionis pertinent: vt autem passionem, ad prædicamentum passionis spectant.

DE MODIS HABERE.

Cap. XV.

Habere, secundum plures modos dicitur. Aut enim, vt habetum & dispositionem, aut aliam aliquam qualitatem: dicitur enim disciplinam aliquam, atque virtutem habere. Aut vt quantum, vt quam contingit aliquis habere magnitudinem. dicitur enim tricubitam habere magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea, que circa corpus sunt, vt vestimentum, vel unicum: Aut vt in parte, vt in manu anulum. Aut vt partem, vt manum vel pedem. Aut vt in vase, vt modius grana tritici, aut amphora vinum, vitium enim habere:

hæc amphora dicitur, & modici grana tritici: hæc enim omnia habere dicuntur, ut in vase. Ant ut possessionem: habere enim domum & agrum dicitur. Dicitur autem & vir uxorem habere, & vxor virum, sed qui nunc dictum est modus, alienissimum est eum quod est habere: nihil enim aliud uxorem habere significamus, quam quod cohabitans. Foris tamen & alij quidem eius, quod est habere, apparebunt modi: sed qui dici consueverunt, penè omnes enumerati sunt.

sed ex communibus penè omnes sunt isti enumerati, reliqui ad hos reduci possunt: de quibus vide in quinto lib. Meta. ca. 23 & hæc circa hoc caput sufficiant.

DE PRAEDICAMENTIS in communi,

QVÆSTIO I.

De numero Prædicamentorum: Vtrum tantum sint decem Prædicamenta?

Acceptio-
nes voca-
buli Ha-
bere.

- T**andem vltimum Postprædicamentum distinguit, quod est Habere: est enim æquiuocum admodum vocabulum, hoc, varia prædicamenta, & varias res diuersorum prædicamentorum amplectens. Dicitur igitur primo modo habere secundum habitum, vel dispositionem, ut non sit aliud habere, quam dispositum, vel habitatum esse: quo pacto dicitur habere calorem, scientiam, odium, frigiditatem, & reliqua: ista non aliud sunt, quam, esse frigidum, calidum, scientem, & reliqua. Secundo, habere, est secundum quantitatem, ut habere tres vinas, tres palmos: hoc non est aliud, quam esse mensurabile secundum tres vinas, vel palmos. Tertio, secundum vestimentum, vel ornatum, ut habere vestem, annulum: & hoc non est aliud, quam, esse vestitum, ornatum annulo. Quarto, secundum partem, habere caput, pedem, animam, quod non aliud est, quam, esse capitatum, animatum. Quinto, habere per modum vasis, ut amphora habet vinum, horreum triticum: in summa habere denotat concretum aliquod nomen ab his, quæ habentur: quod aliquando est impositum, ut habere calorem, calidum esse: aliquando non est impositum, ut amphora habet vinum, non enim à vino est concretum, significans vinum in amphora, sed suppletur per illud verbum habere. Sexto, habere secundum possessionem, ut habere agrum, domum, liberos, diuitias. Vltimò, dicitur vir habere uxorem, & vxor virum: sed istum dicit esse improprium, quia vir non dicitur habere uxorem, nisi quia cohabitans, videlicet legitime, in legitimo matrimonio. Sic autem cohabitare, non est habere, nec sic matrimonio esse coniunctum, est habere. Tandem concludit, forsan alios esse modos habendi,

Inguisiam generibus manifestatis locus postulat, ut de eorum sufficientia aliqui dicimus: ac primò de eorum numero, deinde de eorum distinctione, agemus. De eorum ergo numero magna fuit inter antiquos digladiatio, nec adhuc inter recentiores de hoc vnanimis est consensus, quibusdam multiplicanibus, quibusdam dementibus ex his, quæ assignata sunt.

Inter antiquos numerus prædicamentorum coarctantes, primus fuit Plato, qui, ut refert Arist. 3 Met. cap. 3 vnus esse omnium prædicationum genus & prædicamentum existimauit, ac præ ipsum ens quam sententiam illic repellit Arist. & nos supra reiecitimus. 1. Opinio Platonis, cum ens non sit vniuocum.

Post hunc fuit Zenoocrates, & Andronicus, qui duo prædicamenta constituerunt, Zenoocrati diuidentes res omnes, in per se, & in alio: tis & Actus & substantias vocabant res per se, accidentia vero res in alio, ut refert Simpl. sed ista sententia non est vera. Quia sicut ens non est genus ad ista decem, quia non potest contrahi vlla differentia, quæ non sit etiam casita accidens non potest contrahi differentia, quæ non sit accidens, unde proinde non erit genus ad omnia accidentia, sed æquiuocum, aut analogum: omnis enim differentia debet distinguere à genere, nam contrahens distinguitur à contrahito.

Alia fuit sententia Stoicorum, assertentium, quatuor solum esse prædicamenta, Stoicorum, scilicet substantiam, Qualitatem, Quomodo se habet, Quomodo se habet ad aliud. Sed ista sententia diminuta clarissime est, cum præter ista quatuor, sit etiam Quantum, ut docet Simplicius.

4. Opin. **Nicostrati.** Quarta sententia fuit Nicostrati, qui, referente Simplicio, actionem & passionem sub vno constituit praedicamento, nempe sub motu, & ita visus est nouem praedicamenta constituere. sed de hoc postea dicemus.

5. Opinio **Arist. Pythagorae.** Vltima sententia fuit Aristot. Pythagorae, Atchyræ, & aliorum, & communis antiquorum post hos, decem esse praedicamenta, & ita docet Arist. 5. Meta. cap. 7 & plurimis locis id repetit, & affirmat.

Neoterico-rum 1. opinio. Inter neotericos etiam adhuc his subiudice est. Quidam enim solum quatuor praedicamenta recipiunt, inter quos est successus in suis ludicris, nempe substantiam, quantitatem, qualitatem, ad aliquid: reliqua enim, vt ipse vult, ad illa reducuntur.

2. Opin. Alij nouem ponunt, nam Vbi ad quantitatem referunt: qualij etiam Quando reponunt in quantitate, vt Paulus Ven. refert.

3. Opin. Alij vndeem faciunt: praeter ista enim decem, vnam aliud pro entibus rationis faciunt. Sed quia multa ex his facile dicuntur, & absque consideratione, opus erit vt breuiter quid in hoc certius sit, explicem.

1. Fundam. **Categoriarum duplex est consideratio.** Oportet ergo aduertere, praedicamentorum duplicem esse considerationem: altera est secundum quam entia quaedam varia, & inter se diuersa sunt: altera vt eum entia diuersa sint, varium obtinent praedicandi modum. Quod quidem aliter dici solet: praedicamenta considerari secundum primas intentiones, vel secundum primas, vt substantias secundas. Hoc autem est inter haec discriminis: contemplari enim realia entia vt entia solum sunt, Metaphysici est: ac considerare talia entia, vt praedicabilia, & praedicata quaedam sunt, Logici est.

2. Fundam. **Diuersa entia diuersos habere modos praedicandi.** Aduerte secundò, ista duo, nempe modum essendi, & modum praedicandi, seu esse & praedicari, ita esse coniuncta, vt diuersum ens diuersum habeat praedicandi modum: & quia idem sunt, eundem etiam habeant praedicandi modum; quod dici solet: modus praedicandi sequitur modum essendi. Verbi gratia, quia quantitas est ens diuersum à qualitate, modus praedicandi quantitatis est alterius rationis à modo praedicandi qualitatibus: illa enim in quanto, hoc in quali praedicatur. Praeterea, sicut in ipsis entibus, vt entia sunt, datur vnum primum ens, penes quod omnia alia distinguuntur,

& à quo habent esse, vt docet Arist. 4. Meta. cap. 2. ita in ipsis, vt praedicata sunt, dabitur vnum primum subiectum, à quo omnia alia distinguantur: hoc de quo varia praedicata praedicentur, & hoc autem est prima substantia: ac propterea Arist. 12. Meta. ca. 1. comparat substantiam inter reliqua Regi, & Imperatori in exercitu.

Ex hoc est tertio aduertendum, quòd si nos volumus numerum praedicamentorum vvari, constituro primo esse, scilicet substantiam prima, diuersos modos entis circa ipsam, primos & supremos inquirere debemus. Logice autem modos praedicandi diuersos, de prima substantia.

Hoc autem pulchre docet S. Tho. lib. 5. Met. lect. 7. inquit, quòd multiplex est aliquid de prima substantia praedicatur: primo tanquam de eius natura, & essentia: Quibus modis aliquid praedicatur: ex talibus praedicatis constituitur praedicamentum primum, nempe substantia: secundò tanquam accedens inherens ipsi: si hoc vel est absolutum, vel ad aliud: si ad aliud, est praedicamentum tertium, ad aliquid: si autem est absolutum accedens, vel cõpetit primæ substantiæ, ratione materiæ, vel ratione formæ: si autem cõpetit ratione materiæ, est quantitas, si ratione formæ, est qualitas: est enim hoc notandum discrimen inter quantitatem & qualitatem: quod quantitas cõpetit rebus, ratione materiæ: quod est dicere: ratio, propter quam inest alicui quantitas, est materia, & nisi materia sit, quantitas non erit: vt patet in angelis, in quibus quantitas non est, quia materia non est: qualitas autem sequitur formam: quod est dicere: ratio propter quam rebus inest qualitas, est forma: ita vt etiam si detur res absque materia, possit habere qualitatem: vt patet in angelis & anima rationali, in quibus sunt scientiæ, & habitus, & non habent materiam. Tertio, aliquid praedicatur de prima substantia ab extrinseco, quia ei non inheret: & hoc vel est tanquam mensura eius quantitatis, & sic est Vbi, seu esse in loco continenti, & mensuram quantitatem locati: vel est tanquam mensura corporis, cum ordine partium ipsius corporis, vt sedere, stare, & hic est Situs: vel est tanquam mensura operationis, seu durationis rei, & hoc est Quod, vel tandem non est mensura, & hoc est

3. Fundam. **Ex collectione praedicabilium de 1. Substantia, praedicamentorum 5. totum flatur.** Ex collectione praedicabilium de 1. Substantia, praedicamentorum 5. totum flatur.

Habitus prædicamentum, scilicet esse vestitum: hæc quatuor extrinsecè prædicari dicuntur de prima substantia, quia locus, situs, tempus, vestitus, non in sunt ipsis inhesionè, de quibus prædicantur. Quarto id quod prædicatur, potest esse partim inherens, partim non inherens, & hoc est duplex: vel inheret secundum principium, & sic est actio, vel secundum finem, & sic est passio. Verbi gratia, fumo calefactionem, secundum quam ignis calefacit, ista calefactio inest igni secundum suum principium, quia calor qui in igne est, est principium eius, non tamen secundum finem: nam calor productus, qui est finis actionis, est in aqua, vel in re calefacta. Vides igitur, actionem secundum principium inherere agenti, non secundum finem: contra passio inheret secundum finem, non secundum principium: propterea dicuntur ista prædicata partim inherere, partim non inherere: seu ab intrinseco & ab extrinseco esse. Hæc est sufficientia horum decem generum.

1. Concluf.
Decem tantum esse prædicamentorum, probabile est, non tamè demonstratum.

Ex his est prima Conclusio. Tantum esse decem prædicamenta, est probabile, nota tamen est evidens, & demonstratum. Hæc conclusio quo ad priorem partem nota est, ex auctoritate tot doctorum assertentium decem prædicamenta: similiter ex divisione superius adducta ex S. Tho. Quo ad posteriorem partem, etiam nota est, cum à multis negetur, nec ab illo hucusque demonstratur.

2. Concluf.
Entia rationis reuocari ad categoriarum reatum.

Secunda Conclusio. Entia rationis ad prædicamenta entium realium reducuntur, nec particulae prædicamentum constituunt. Circa quam aduerte, non quodcunque ens in prædicamenta diuidi, sed ens reale finitum: entia enim rationis, quia non habent verum esse, nisi in quantum cum entium realium consideratione sumuntur, genus proprium non faciunt, sed ad alia reducuntur, tanquam extrinsecè quædam proprietates: vnde negationes, priuationes, entia rationis Logica, reduci uè sunt in prædicamento eorum, quorum sunt negationes, priuationes, vel entia rationis Logica. quemadmodum Aristoteles sub eadem potentia constituit visibile, & non visibile, odorabile, & non odorabile, & reliqua.

QVAESTIO II.

De abstractis & concretis Prædicamentorum, Vt a potius in eis colloentur?

DVo nobis vltimò circa prædicamentorum distinctionem examinanda super sunt. Alterum: an in his prædicamentis abstracta nomina potius, quàm concreta sumenda sint? Alterum: quàm inter se sortiantur prædicamenta distinctionè?

Circa primum non conuenit inter doctos: nam Auic. l. 3. sup. Met. ca. 1. existimat abstracta accidentium prædicare esse in prædicamentis, cuius sententiæ fuit S. Thom. opusculo 42 cap. 19. & alij multi.

At in oppositum est, sine dubio sententia Arist. qui abstracta in vno prædicamento ponit, concreta verò in alio: nam in ad aliquid collocat sessionem, accubum, in abstractorum autem concreta sunt in prædicamento situs, & illic id nos notauimus cum Simplicio, & Ammon Prætoræ, quia in quibusdam prædicamentis si abstracta sumas, non erit nouum prædicamentum: vbi, Vbi, Quando, Vestitum esse, quorum abstracta sunt locus, tempus, vestitus, quæ in alijs prædicamentis sunt: ac propterea ab Arist. consulto in concreto ponuntur, vt patet.

Sit igitur pro huius declaratione primò aduertendum, tam in substantiæ nominibus, quàm accidentis, esse abstracta, & concreta, vt notum in his est, homo, humanitas, animal, animalitas, album, albedo, candidum, calor. Inter concreta autem & abstracta hoc discrimen est: nam abstracta significant solam naturam accidentis vel substantiæ: concreta significant naturam simul cum suo modo intrinseco: nempe concreta substantiæ substantiam, vt est per se; concreta accidentium, accidentium naturam, vt est in alio: ex quo fit, vt homo & humanitas eandem rem, seu naturam significant; differunt autem quia humanitas quandam naturam isolam, homo naturam cum modo substantiæ, scilicet, vt est per se, significat: similiter albu, & albedo.

At discrimen est norandum inter substantiæ & accidentis concreta: nam concreta accidentium cum significant rem cum

1. Opinio Auic. & D. Thomæ.
2. Opinio Aristotelis prioris opposita:

1. Fundam. Concretum & abstractum numero quomodo differant?

Quid differant concreta substantiæ & accidentis?

modo qui modus est, esse in alio, in de-
 lia concreta aliqua ex parte significanti-
 aliud praeter ipsum accidens, scilicet sub-
 iectum, ac ideo dicuntur connotatiua: sed
 concreta substantiae cum significant rem
 cum modo, qui modus non est ad aliud ex
 trinsecum, sed esse per se, ideo talia dicuntur
 absoluta, & prorsus nihil praeter sub-
 stantiam significare, vel connotare.

2. Fundam.
 Categori-
 rum quae-
 dam reru
 naturas
 continent
 & modos,
 quaedam
 solum mo-
 dos accide-
 ntium.

Sit secundo aduertendum, praedicamen-
 ta se habere in duplici differentia: quaedam
 enim continent rerum naturam praecipue:
 simul etiam naturam modum, quia sunt
 substantia, quantitas, qualitas, ad aliquid
 & partim actio & passio: in his enim acci-
 dentium diuersae naturae continentur, mo-
 di etiam, qui talem naturam intrinsece
 consequuntur, scilicet, esse per se, seu esse
 in alio: alia vero praedicamenta praecipue
 modos accidentium, non ipsas naturas con-
 tinent, qualia sunt reliqua quatuor, ubi,
 quando, & c. ubi enim non locus, sed esse
 in loco: quando, non tempus, sed esse in te-
 pore: habitus vestitum esse, non vestis est.

Dubium.

Dices fortassis: Quare hi modi qua-
 tuor faciunt nouum praedicamentum a suis
 formis: non autem alij modi. Verbi gratia,
 quare esse calidum, non est alterius praedi-
 camenti, quam calor, sicut esse in loco, te-
 pore, esse vestitum, nouum faciunt praedi-
 camentum, praeter illud, in quo sunt, locus,
 tempus, vestis seu habitus, & situs: Dico ad
 hoc, & est valde notandum, quod illi mo-
 di aliorum sunt modi accidentis, vt acci-
 dens est: nam modus accidentis, vt acci-
 dens, est esse in subiecto, & tales sunt mo-
 di horum, nempe quantitates, qualitates,
 & aliorum: propterea concreta non faciunt
 aliud praedicamentum ab abstractis: quia illa
 dicunt modos eiusdem rationis, & naturae
 cum abstractis. At isti modi horum qua-
 tuor non sunt modi accidentis, vt accidens
 est, cum non sint per modum inheretiae:
 esse enim in loco, non est inherere, nec esse
 in tempore, nec esse vestitum, nec sedere:
 propterea Arist. superius explicans, quid
 est, esse in subiecto sicut accidens, hos mo-
 dos rejicit, vt illie declarauimus, ac deo
 nouum alterum praedicamentum faciunt,
 quam lux formae & quam abstracta. Et
 hoc nota admodum.

1. Conclu.

His suppositis, est prima Conclusio, Si-

ne vilo dubio quatuor praedicamenta enu-
 merata in concreto constituta sunt. Haec con-
 clusio propter rationes supra in principio praedicame-
 ntum posita, patet, & ex natura horum praedi-
 camentorum in secundo fundamentum expo-
 nitur, quae nescio an ita multi penetrauerint. Sicut.

Secunda Conclusio. Multo probabilius 2. Conclu-
 est, praedicamenta in concreto sumenda est. Praedicame-
 se Probatur primo: Omnia praedicamenta esse in
 accidentium distinguuntur & constituuntur
 per nos duos modos essendi, & praedi-
 candi de noua substantia: sed hi modi non
 nisi per concreta explantur: ergo concre-
 ta praecipue in praedicamento sunt. Maior
 patet etiam ex ipsis oppositum sententia-
 bus, Praeterea ex Arist. 4. Meta. ca. 2. qui sum-
 mit praedicamenta accidentium per habi-
 tudines ad substantiam: & in praedicamen-
 to substantiae omnia comparat cum se-
 cundis substantijs respectu primatum. Secun-
 do probatur. Concreta magis significant
 accidentia, quam abstracta, & similiter magis
 significant id, quod in praedicamento
 est: ergo illa sunt constituenda. Probo an-
 tecedens ex 7. Metaphys. cap. 1. ubi dicit Ar-
 istoteles, albedinem & leuonem esse non ens,
 album & federe esse ens: perinde est, ac si
 dicat, concreta magis significare naturam
 accidentis, quae est, esse in alio Tertio pro-
 batur, ille modus accidentis est in eodem
 praedicamento, scilicet albedo, vt est in sub-
 iecto, calor vt est in subiecto: sed tales mo-
 di significant per concreta, ergo ista sunt
 in praedicamento. Patet consequentia, quia
 in substantia ideo sunt concreta, quia si-
 gnificant modum intrinsecum substantiae:
 sed etiam accidentibus suis est modus in-
 trinsecus, ergo eorum concreta, etiam in
 his quinque praedicamentis praecipue, ad
 praedicamentum pertinent.

3. Conclu.
 Terria Conclusio. Abstracta aliqua ab
 ipso Arist. in praedicamento ponuntur: vt
 abstracta ali-
 patet in quantitate, qualitate, ad aliquid: qua praedi-
 camenta ponat, aliqui decipiantur, cametis ab
 existimantes subiecta concretorum in praedi-
 camento illo esse, vel aliquos alios respe-
 ctus, qui in subiectis sunt: qui enim dicit
 calidum, videtur dicere subiectum: qui di-
 cit agens, videtur dicere relationem agentis:
 propterea ne subiectum caloris in qualita-
 te constitutum, & actionem in relatione,
 propterea in abstracto sumit: sed vera ab-
 strata

Arada, vt in subiectis sunt, id est, eum tali modo, in predicamento ponuntur, qui modi in concreto significantur.

QVAESTIO III.

De distinctione Prædicamentorum:
An distinguantur realiter
inter se?

Alterum examinandum est: An omnia ista decem genera distinguantur realiter: hoc autem ea causa discepto, vt saltem ipsos explicem terminos, qui perfectò assidudè à neotericis tractantur, & minus declarantur. Oportet ergo intelligere, quid per distinctionem realem intelligamus. Distinctio quidem duplex est, altera realis, altera rationis. Distinctio realis non est aliud, quàm multarum rerum pluralitas: res autem dicitur quodcumque ens existens citra operationem intellectus, vt calor extra intellectus operatione subiecto inhaeret: propterea calor dicitur res. Erit igitur distinctio realis, pluralitas rerum, id est, entium, diuersis existentis existentibus: sicut albedo & dulcedo lactis realiter distinguuntur, quia diuersas habet extra intellectum existentias.

Distinctio alia realis, alia rationalis, & quænam illæ?

Distinctio realis triplex est gradus.

1. Primò, quædã distinguuntur realiter, quia sunt diuersa supposita existentia, vt Petrus, & Paulus, homo, & leo, realiter distingui dicuntur. Secundus gradus est, quo distinguuntur ea, quæ diuersis suppositis seu subiectis in sunt, vt albedo niui, & albedo cygni.
3. Tertio, distinguuntur realiter ea, quæ eum in eodem subiecto insunt, in eo tamen variam habent existentiam, vt albedo & frigiditas, in eadè niue realiter distinguuntur.

Distinctio rationis.

Huius quoque triplex gradus.

1. Distinctio autem rationis est, quæ inuenitur inter entia rationis, & quæ non sunt in rebus extra intellectum: cuius est triplex gradus. Primus est, quando vtrunq; extremum est ens rationis, vt Adam & Antichristus distinguuntur ratione, quia neuter est in rebus, nisi per operationem intellectus.
2. Alter gradus est, quando vnum quidè extremum est ens reale, alterum tantum per intellectum: quæ distinctio est sæpè inter contradictoria, scilicet, homo, non homo, leo, non leo: similiter inter me, & Antichristum, est huius gradus distinctio. quia ille nõ est nisi per intellectum, ego autem realiter sum. Tertius gradus distinctiois huius est, qui est inter extrema, quæ tamen vnum sunt in rebus, & vnam habent existentiam, tamen hoc vnum æquale multum, & ista multa sic vnum sunt, quòd ex natura sua esse possunt multa. Verbi gratia, in homine anima vegetatiua, sensitua, rationalis, eadè res sunt, tamen ista anima facit, quòd tres animæ per se faciunt: & ista tria sic, vna anima in homine sunt, quòd ex natura sua possunt esse distincta in diuersis rebus: nam in plantis est vegetatiua, sine alijs, in brutis sensitua sine rationali: ista igitur dicuntur tria, & distincta ratione, & intellectu, aliter cognoscite vnum, aliter alterum. Sed talis distinctio non est vlla ex illis distis, quia hic ista omnia extra intellectum sunt: quæuis vna res existat: hæc distinctio peculiari nomine dicitur distinctio rationis: ratiocinatur, alia: duæ distinctioes rationis ratiocinatur, dicitur.

His suppositis breuiter, quia locus iste alienus est ab hac disputatione, sit prima Conclusio. A substantia omnia nouem predicamenta realiter distinguuntur in communi. Dico autem in communi, non quòd omnia & singula distinguantur, sed quòd in omnibus predicamentis sunt accidentia realiter à substantia distincta. quod alij dicunt pro generibus singulorũ.

Secunda Conclusio. Inter se non omnia realiter distinguuntur. Similitudo enim, quæ ad aliquid est (vt multi volunt) non distinguuntur à qualitate realiter, nec figurata à quantitate, nec quando à tempore, nec vbi à loco. scire autem quæ distinguuntur, quæ non distinguuntur, prætermittatur modo.

Tertia Conclusio. Quæ realiter non distinguuntur, ratione, tertio modo, distinguuntur. Hoc enim notissimum est: aliter enim non esset distinctum predicamentum, nisi esset ens reale, & aliquo modo ab altero diuersum, & distinctum.

Et hæc sufficiant pro predicamentorum explanatione. Sit laus Deo Opt. Max. qui nos ad finem perduxit: ipse faciat, vt hæc omnia studia, in sui nominis gloria, & magnam legentium vtilitatem cedant. Amē.

3.

1. Conclus. Cætera à substantia predicamenta realiter distinguuntur.

2. Conclus. Inter se nõ omnia prædicamenta realiter distinguuntur.

3. Conclus. Quæ realiter non distinguuntur, ratione & e distinguuntur.

GILBERTI PORRE=

TANI PERIPATETICI,

SEX PRINCIPIORVM

LIBER.

De Forma. Cap. I.

Forma est compositioni contingens simplici, & inuariabili essentia consistens. Compositio etenim non est: quoniam à natura compositionis sciungitur. Compositio enim alteri vnaqueque adueniens, maiorem se coniunctam efficit quodam modo. In forma autem hoc commune non est, nam in eo quòd corpus album est, non dicitur maior aut minus seipso non albo: nec si non album intelligatur, destructio compositionis, vel minoratio aliqua facta est, sed alteratio solàm. Quoniam autem fortasse in alijs idem contingit proferri, additum conuenienter existimo, vel minoratio aliqua facta est, sed alteratio solàm. Quoniam autem fortasse in alijs idem contingit proferri, additum conuenienter existimo, inuariabili essentia consistens: in anima enim alteratio contrarietatis inuenitur, vt tristitia, & gaudij. Sed quoniam (vt abint quidam) simplicitati, nulli verò variationi subiecta est, vt ea, que est anima mundi, dissocians hanc ab omnibus, addidi compositioni contingens. Erit itaque terminus forma dicta definitio: neque enim superflua, neque diminuta, si quis subtiliter inuestigauerit, reperitur. Habet autem dubitationem ex precedentibus, verùm aliqua forma variabilis sit hoc autem videtur in pluribus nam eadem oratio suscepiua veri & falsi est: & albedo claritatis & obscuritatis, & oratio eius, quod est in re, & non est: Sed non est ita, nã nihil differt, albedinem clarum dicere, quam suscipiens clarum dicere: non est autem oratio eadem suscepiua contrarietatis, nec oratio eius que in re est, & non est: sed orationes noie sunt earum, que sunt in anima, passionum de his autem dictum est alibi Substantiale verò est, quod conseri esse ex quadam compositione compositioni, vt in pluribus, quod impossibile est deesse ei: vt ratio & sensus, &ue horum similia, vt continuum & discretum. Hoc verò erit vt materia, & illud vt forma: vt corpus, quod est hominis materia, anima verò for-

ma erit itaque substantiale, vt corpus, homo, & ratio hec autem in his, que de Categorijis dicta sunt, expe dita sunt.

Videtur autem forma, quedam à natura esse, quedam verò ab actu: ratio enim à natura est, color verò, & positio quedam in actu consistunt. In quibusdam autem dubitatio est, verum à natura, an ab actu incipiunt esse, vt in figura incisionis nam ubi aditiorii sit, sed separatio quedam partium. Dico autem figuram esse à natura: assentiri verò ab actu: sed que coniunctio est, ab actu est, vt domus, manifestam autem de his Sed in his, que in pluribus sunt, partem non est nam ea que in pluribus sunt, in actione esse, impossibile est. à natura autem non videtur fieri, quoniam ea, que à natura sunt, à creatura præexistente sumunt principium: partem verò est: creatura non esse: nihil enim rationis omnino, quare he creatura sint, poterit explicari. Natura igitur in his occulte operatur. nam sicut ex partium partium coniunctione consistitio quedam, primorum excedens quantitatem, effectus sit ex singularitatis discretione vnam quoddam intelligitur, eorum excedens predicacionem. Quapropter communis omni naturalis est, quia à singularitate procedit, que creatio ad equatur. Subtiliter autem etiam speculantes, sicut naturam in actionibus operari latenter inuenimus, sic creaturam cum creatorem in natura, ex actu, qui numero naturam subleuit. Sed hec haec autem alterius enim considerationis sunt. Formarum verò alia quidem est in subiecto, & de subiecto dicitur: vt si uia in subiecto quidem est, & in anima: & de subiecto quidem dicitur, vt de Grammatica quedam autem in subiecto est, de subiecto autem nullo dicitur: vt all' edo Secretis. Quedam verò ne que in subiecto est, ne que de subiecto dicitur: vt humanitas Secretis & Platonis: similiter autem & hi, quecumque sunt in natura sunt

sunt individua. *Quaedam* verò dicuntur de subiecto, & in subiecto nullo sunt, ut rationale, mortale. *Eorū* verò que in subiecto sunt, & que de subiecto non sunt dicibilia, alia quidem sensibilia sunt, alia insensibilia. Sensibile verò est, quod sensu comprehenditur: ut albedo, color, sonus, sapor, percussio, dulcedo. Insensibilia, quæ ratione comprehenduntur: ut doctrina, disciplina: simpliciter autem nihil eorum quæ de subiecto dicuntur, sensibilia sunt. Manifestum est autem ex his, quæ proposita sunt, sita alibi, ut nigredo in oculo: quedam verò difficile est assignare, ut scientia, paternitas, filiatio: nisi forte in componentium, & generantium complexione. singularium autem quæ dista a complexione eius quæ in voce est, notatio est. hoc verò subsistent erit vel contingens eorum verò quæ contingunt existentis, singularium aut extrinsecus advenit, aut intra substantiam consideratur simpliciter: ut linea, superficies, corpus. Ea verò quæ extrinsecum contingunt, aut actus, aut pati, aut dispositio, aut esse alibi, aut in mora, aut habere, necessarii erunt. Sed de his, quæ subsistunt, & que non solum in quo existunt, exigunt, in eo, qui de Categorijis libro inscribitur, disputatum est. de reliquis verò coniuncto agamur.

De Actione. Cap. II.

ACTIO verò est, secundum quam in id, quod subijciatur, agere dicimur: ut secans sub in eo quod secet, secans dicitur. Est autem alia quidem anime, alia verò corporis. Differunt autem, quoniam ea, que corporis est, movens est necessario illud in quo est: idem enim quod corpus agens est, & mobile est: sed autem anime non id movet, in quo est: sed coniunctum. anima autem dum agit, immobilis est, movet enim corpus, anima autem permanente immutabilis, quoniam anima nec secundum locum movetur, nec secundum quencquam aliorum motuum, nisi secundum alterationem, non in suscipiendo incrementum, neque decrementum movetur, neque diminuendo, neque ad oppositum locum transiendo, locum enim corpus est: anima verò non est corpus. Impossibile est autem non corpus corpore moveri, quia nullam loci suscipit mutationem: solum verò corpus, ed quod de loco ad locum transit, movetur. Hoc autem in quibusdam dubitabile apparebit: speculo

enim permanente immobili, imaginis motus fieri videtur ad oppositi mutationes: impossibile ergo erit solvere, concesso, quod ibi forma existat verè. Si verò non est, incredibile error, in vulgo putabitur, licet sit convenientius. Si vere autem partes, quod omne, quod in motu est, in actione est moveri enim actio est. siquid enim movetur, agi necessario. omnis ergo actio in motu est, omni que motu, in actione firmabitur. Proprium igitur actionis est, in motu esse, sicut proprium motus in actione. Et in his quidem actionibus, in quibus est generatio aliqua, palam est: de his verò que corrumpuntur, forsasse obijciatur, non quod destruit, in motu est, nihil autem facere videtur, nam nihil efficitur, sed quod factum est, destruitur. Dico autem, actionem non quid, sed in quid agi exigere. Non est autem motus actio, sed quale, quiescere enim quale est: quare & motus quidem quale erit. Simpliciter autem quacunque contrariorum oppositionem suscipient, eiusdem suscipiunt generis predicationem. Naturalis verò actionis proprietas est, passionem ex se in id quod subijciatur, inferre. omnis enim actio passionis est effectiva: & omne passionem inferens, actio est. Contingit autem actionem actione effici: actio enim eius quod per se movetur, eius actionis, que per aliud movetur generativa est. actio enim ab animali illata, ab ea quæ est animalis principium movetur. Nihil autem inter est sine agere, sine pati animalis eius quod ab animalis agere est, principium dicitur. Et sic actus quidem est primordiale principium, pati verò permixtum, quoniam motus actionis passionis que actus est generativus. Facere verò id quod quale est, ex se gignit. Qualitas que calor est, eam efficit, que calefacere est, actionem: Quantitatem verò particularium positio est. Et sic est, & qualitatum asperitas enim & similia qualia sunt, linea verò & superficies, & soliditas quantitates sunt. Universa enim è sui substantiam & generationem habent. Quantitas autem quantitatis: ut longitudinis linea, latitudinis planum, altitudinis solidum corpus. Qualitatis verò qualitas: ut calor caliditatis. Sicut autem agere & pati indispotionis, namque compositione quedam generatio simplicium sit, qua in motu actione consistere necesse est. Quando verò tempus ubi verò locus. Habere autem corpus: ea enim que circa corpus sunt, habere dicuntur. Eorum verò, quæ in subiecto non sunt, individuarum, corruptio

quidem est in primis: generatio autem in his, quæ
 mox post primorum constitutionem consistunt.
 Eorum verò, quæ de ipsius predicata sunt, ea à qui-
 bus omnino generaliter nulla est predicatio, ut
 omnes quidem homines eius hominis, qui com-
 munitis est & vniuersali. Recipit autem facere,
 & pati contrarietatem, & magis & minus: se-
 care enim ad plantæ contrarium est: & vtere
 ad humidum facere: & calefieri magis & mi-
 nus dicitur, & refrigerari, fecari & humidum
 fieri, tristari & gaudere magis & minus dici-
 tur.

De passione. Cap. III.

PASSIO est effectus illatioque actionis,
 secundam quam hæc quidem patimur ma-
 gis, illa verò minimè: secundum quod quæ-
 dam animantiora sunt alijs: ut animantium qui-
 dem brutum est arbor, animantium verò irra-
 tionali rationale. Omnia verò quæ de generatio-
 ne dicta sunt, eadem dici possunt de ea, quæ in
 rebus est, passione: quædam autem prolatione non
 recta, sed mutatione. Est autem pati eorum, quæ
 multipliciter dicuntur. Animæ enim actionum
 vnaqueque passio dicitur, quas quidem sub actio-
 ne locauimus: ut amor, odium, tristitia, & gau-
 dere: quæ omnia qualitates passibiles actiones a-
 nima appellamus. Dicitur quoque passio, quod in
 naturam agitur: ut morbus, febris, ægritudines, &
 reliqua, quæ qualia dicta sunt Passio verò, ut di-
 ctum est, prima est generatio actionis. Non est
 autem in agente passio, sed in eo, in quod agitur,
 & operanti actum suscipit. percipiens enim pati
 non dicitur, sed materia actum suscipiens. Ea ve-
 rò, quæ nunc relinquuntur, in eo quæ est de Gene-
 ratione libro tractantur. Et de passione hæc susci-
 piunt.

De quando. Cap. IIII.

QUANDO verò est, quod ex adiacentia
 temporis relinquatur. Tempus verò quan-
 do non est, vtriusque autem ratio contin-
 ua est, ut tempus quidem præteritum quando
 non est: effectus autem eius, & affectio, secun-
 dum quam dicitur aliquid fuisse, quando est. In-
 stans autem quando non est, sed secundum quod
 aliquid æquale vel inæquale est: eius autem affe-
 ctio, secundum quam aliquid dicitur in instanti

esse, quando est. Futurum similiter tempus, quando
 non est, sed id quod futurum est: quoniam conti-
 gere necesse est, secundam quod aliud dicitur fu-
 turum esse cras, vel in aliquo tempore. Est igitur
 quando, aliud ex eo quod abijt, aliud ex eo,
 quod instat, aliud verò ex eo quod necesse est con-
 tingere. Dictum est enim in Categorijis præte-
 ritum & futurum esse quantitates, & quod
 magis est continuans ad præsens. De præterito
 quidem dictum est hoc, non quod in substantia
 permaneat, sed quoniam in excessu suo nondum
 præterijt, de futuro autem, quoniam necesse est
 contingere, quod tantum est ac si instaret: nulla
 enim differentia est in eo quod permanet, &
 quod futurum est, & quod nunc abijt. Quamob-
 rem & de futuris agitur, & secundam ea ali-
 quid dicitur, & nuncupationem existentium for-
 tiantur: ut, Sol orietur cras: cras erit nauale bel-
 lum heri obiit Socrates: & aliquid dicitur se-
 cundam tempus id quod futurum est, de eo qui
 nascitur futurum autem necessarium de eo, quod est:
 ut, Calias disputabit cras, vel non disputabit
 cras: disputabit, enim futuram actionem signifi-
 cat nihil autem inde est, quod in substantia ad-
 hæc sit. Differt enim quando, ab eo, quod est v-
 bi: quoniam in quocumque tempore est, vel fuit, vel
 erit, in eo quidem quando est, vel fuit, vel erit,
 quod secundum idem tempus dicitur, quando e-
 nim quod existens est, cum ipso instanti est, &
 simul in eodem sunt: quando verò ex eo quod ab-
 hijt, & quod futurum est, nunquam simul e-
 runt. vbi verò & locus à quo est, vel sit, nun-
 quam simul in eodem: vbi autem in circumscri-
 ptione est: locus autem in completente. Distat
 autem quando, quod ex præterito est, ab eo, quod
 ex futuro procedit: quoniam quando quod fu-
 turo, præterito posterius est: quod verò ex præ-
 terito, est prius futuro. Quando autem vnum, &
 idem primum quidem ex futuro est, secundum
 ex presenti, posterius verò ex præterito: quem-
 admodum tempus primum quidem nunc est fu-
 turum, postea verò præsens, deinde præteritum.
 Sicut autem & tempus, aliud quidem composi-
 tum est, aliud verò simplex. Est autem compo-
 situm, quod in composita actione consistit, sim-
 plex verò quod cum simplici procedit. Et ita
 quando aliud simplex, aliud compositum: sim-
 plex quidem, ut in momento, & nunc esse: com-
 positum autem, ut in hora, die, hebdomada, &
 similibus. Amplius, quemadmodum temporis
 partes sine mora succedant, simpliciter & par-
 tes

tes quando: quando quippe preteritum & futurum ad presens copulatiue reducuntur. Distat autem & tempus ab eo, quod quando: quoniam secundum tempus aliquid est mensurabile: ut motus annuus quis, & motus mensis dicitur, eo quod multo tempore permanet. At verò secundum quando nihil mensuratur, sed aliquando dicitur esse. & secundum idem temporale, & variabile pronunciantur. Inest autem quando, non suscipere magis & minus: non enim dies vel diurnus magis & minus die vel diurno dicitur, nec vnumquodque diurnus alio: sic & de alijs, quare omni quando inest, non dici secundum magis & minus. Amplius: quando nihil est contrarium. etenim quando ex presenti est vnum, & idem quando de futuro & preterito: impossibile est autem duas de eodem predicari indiuiduo contrarietates. Amplius autem, contraria nunquam in eodem erunt insimul, quando autem, quod secundum preteritum & futurum, insimul erit in eodem; idem namque quod est fuisse, verum est esse & permanensurum contrarium verò ratio est, nunquam in eodem simul consistere, neque de indiuiduo eodem dici, & in eodem tempore. Quare contrarietas in eo, quod quando est, non enunciat. Est autem quando in omni eo, quod incipit esse, ut corpus quidem vniuersum aliquando est & in tempore: suscipit enim temporum alterationes. alteratur enim corpus in aestate, vere, hyeme, & autumno. Similiter autem & animalia acutus quadam in hyeme, quadam in aestate, quadam in vere speculantur, secundum instrumenti complexionem. Anima enim coniuncta corpori imitatur complexionem ipsius: ut qui aride vel gelidæ compaginationis dementiores seipsi in autumno sunt sepè: quibus verò sanguis principatur, in vere. Similiter autem & in alijs secundum similitudinem complexionis animalium & temporum. Erit igitur in tempore, quicquid temporis suscipiens variationes alteratur secundum tempus. Huiusmodi verò sunt que dicta sunt: de partibus autem, aut de nullis alijs conuenientius erit proferre.

De Vbi. Cap. V.

Vbi verò, est circumscripcio corporis, à circumscriptione loci pronemius. Locus autem in eo, quod capis, est, & circumscribitur. Est ergo in loco, quicquid à loco circumscribitur

& complectitur. Non est autem in eodem locus & vbi, locus autem in eo quod capis: vbi verò in eo, quod circumscribitur & complectitur. Videtur autem non omni adesse: anima enim nunquam est, nullum enim locum occupat, neque implet: animalium namque aliud capere potest. Nunquam autem contingere palam est occupatum quidem aliquo locum capere aliud, & complecti posse occupante permanente. granum enim modio adueniens retineri non posset, aere, quo implebatur, quietescente: aere enim expulso, granum vtiq; recipitur. Nequaquam igitur duo in eodem loco esse simul possunt, nec idem vnum in diuersis. Quæm obrem nec anima quidem localis erit, cum locum nullatenus occupet. Similiter autem & quæcunque à corporis ratione dissentient, loci carent circumscriptione. Mouet autem quis quæstionem fortasse, idem in diuersis & pluribus concludens: etenim vox in auribus diuersorum est, vox autem & si atr non sit: esse non poterit siue aere: & in auribus diuersorum est. Quare dicitur & corpus idem esse in diuersis locis: vox enim omnino vna & eadem in diuersis quidem atris partibus esse non potest. Concedentibus itaque nobis, vnam & eandem vocem omnino in auribus diuersorum sentiri, & tunc & consistere oportet omnino vnam particulam atris ad aures diuersorum peruenire: simpliciter autem vnum & idem in pluribus totum impossibile est inueniri. Quæm obrem etiam concedere cogimur, vel diuersum quidem in auribus diuersorum sentiri, vel vnum & idem omnino in pluribus locis. Relinquitur igitur, diuersum sensum esse imaginabiliter se generantium, & similiter. quare & vox quadam non animalis est: ea enim que imaginabiliter fit similiter animalis non est, quoniam ab animalis non proferatur. Adhuc autem dicimus omnem vocem animalis esse. Quis enim vocem ab initio audiuit, in silentio quidem simpliciter, nisi animalium? quare vox quidem animalis dicitur, quæcunque quidem ab ipso proferente fit. vnius ergo .x. ad aures diuersorum dirigitur. vna autem & eadem non contingens est. Vbi autem aliud quidem simplex: x. aliud verò compositum. Simplex quidem, quod à simplici loco procedit: compositum autem, quod ex compositio. Locus autem simplex, est origo, & constitutio eius, quod est continuorum. Locus autem, vbi dictum est, quidem compositus: habet particulam copulatam ad eundem terminum, ad quem particula corporis copulantur: corporis

verò partes iuxta punctum loci: ergo particula solidorum particulas claudunt: etenim loca simplicia corporis minimi occupativa sunt. Quare nec locus sine corpore, nec soliditas sine loco erit. Contentio autem de sphaera extremitate oritur: nihil enim extra ipsam est. In ea autem locus esse non poterit, ut dictum est à Superioribus, quod ab eo quidem loco ambiur. Confruentibus etgo nobis sphaeram localem esse, confiteri vique necesse est, aliud quidem prater eam, in quo extremitatis locus existat: nihil autem prater ipsam est, quare extremitas quidem in loco non est: de huiusmodi autem insolitum & occultum est promissare, & contra sensibilia. Caret autem vbi intentione & remissione: non enim dicitur alterum altera magis in loco esse vel minus, licet etiam maiorem vel minorem locum possideat. non autem secundum vbi, vel secundum quantitatem aliquam est magis & minus, sed secundum id, quod quale est. Inest autem vbi nihil esse contrarium: eò quod nec loco quidem inest contrarietas locus enim loco non est contrarius. Quod autem nec alij, manifestum est sursum enim & deorsum esse contraria pluribus videntur, multum enim distare videtur id, quod sursum est, ad id, quod deorsum est, quemadmodum sursum & deorsum, quare contrarietas videtur vbi circa sursum esse & deorsum, quemadmodum circa locorum quantitates. Contingit autem contraria in eodem esse: sursum enim & deorsum esse, in eodem sunt, idem enim sursum & deorsum est ad diversa quidem sumptum: nam turris altitudo sursum est ad nos, sphaera autem extremitati comparata inferior est. Amplius, contrarium sibi met quidem idem fore contingit: si enim sursum esse & inferius esse contraria sunt, eam idem sursum & deorsum sit, colligitur idem sibi met contrarium fieri. Non ergo contrarietas vlla in eo quod in loco est.

De Positione. Cap. VI.

Positio est quaedam partium situs, & generationis ordinatio, secundum quam dicuntur stantia, vel sedentia, vel aspera, vel lenia, vel quomodolibet aliter disposita: sedere autem & iacere positione non sunt, sed denominatiue ab his dicta sunt. Solet autem questio induci de curvo & recto, aspero & leni, quadrangulo, & triangulo, bicubito & tricubito, magno & parvo, breui & longo, & similibus: quaedam enim

positionem partium significare videntur. Asperum enim dicitur, cuius partium vna alteri supereminet. Lenis verò dicitur, cuius particulae aequaliter porrectae sunt: similiter autem & de alijs. Non sunt autem positiones ea quae dicta sunt omnia, sed qualia circa situm existentia, ex eo namque quod partes sic sunt dispositae, ex eo ita sensibus iudicantur: non autem ex eo quod talia, scilicet & aspera & lenia vel bicubita, vel tricubita sunt. similiter autem & de alijs huiusmodi, quae partium habent positionem. Erit igitur vnum quodque praedictorum non positio, sed quale, quod circa positionem nascitur. Suscipere autem videtur situs contrarietates nam sedere, ad id, quod stare, contrarium esse videtur, contraria enim sunt, quae in eodem indiduo, eodemque tempore impossibile est reperiri: vicissim tamen possibile est, sedens autem illic stare potest, & stans sedere, quocumque autem sedente, impossibile est eundem stare. Ponensibus autem nobis haec contraria esse, inconuenientia recipere cogitur, hoc, quod vnum sit, contrarium plurium: secundum enim dictorum consequentiam non magis sedere ad id, quod est stare contrarium est, quam ad accumbere. Similiter autem & quaedam modum sedere, & stare nunquam in eodem simul reperuntur, ita & accumbere & sedere & stare. secundum igitur huiusmodi dispositiones huiusmodi contrarietas inerit. Fortassis autem nec insolitum quidem putabitur, vnum plurium esse contrarium: pallor etenim ad album & nigrum contrarium esse videbitur. nam sub eodem genere esse sint, nunquam simul inueniuntur, & vicissim transformantur. relinquuntur ergo vnum pluribus esse aduersum. Non est autem pallidum ad nigrum vel album contrarium etenim cum vixum quae in eodem est: pallidum enim & colorum reliqui ex albo & nigro conficiuntur: necessarium ergo in quocumque pallidum est, in omni eo esse album & nigrum: similiter autem & de ceteris quidem coloribus. Amplius autem contrarium non quidem ratio est, circa idem natura existere. sedere enim & iacere, non circa idem natura sunt secundum: est enim sedere propriè circa rationalia: iacere verò & accumbere circa diuersa. huius autem signum est equi & hominis similitudo, quibus sine dubio accubitus esse probatur. Proprium autem positionis, neque magis, neque minus dicit. Sedere autem non magis positio est, quam accumbere, neque minus, neque sedens alterum alterum magis & minus dicitur, neque accumbens,

neque

ur que vniuersaliter secundum in aliam positionem. Magis autem proprium videtur esse positionis, substantie proximè assistere, omnibus quidem alij formis suppositis. Positio autem nihil aliud est, quàm naturalis ipsius substantie ordinatio, qualis vel à principio quidem inuenta est, vt ea que asperitas & lenitas, equalibus & inaequalibus inest, vel à naturali quidem motu consueto, vt siccitas & accubitas, & similia. Quicquid igitur proximè substantie est assistens, id necessarîo positio est: & omnis quidem positionis huius ratio suscipit prædicationem.

De Habitu. Cap. VII.

Habitus est corporum, & eorum, que circa corpus sunt, adiacentia: secundum quam hoc quidem habere, illa verò dicantur haberi. Hæc autem non secundum totum dicuntur, sed secundum particularem diuisionem: vt armatum esse, calceatum esse. Hi autem neque simplicia nomina imposita sunt, quibus ea appellantur, sed sunt en posita, armatio, calceatio: horum autem secundam proportionem & reliquias. Suscipit autem habitus magis & minus: armator enim est eques pedite dicitur & calceator, qui calceamentum & calceum vitatur, quam qui solum calceamentum, vel calceum vitatur. In quibusdam autem non videtur quod cum magis & minus prædicentur: vt vestitum esse, & similia. Habitus quoque nihil est contrarietas: etenim armatio calceationi non est contraria: idem etenim armatus & calceatus: quod autem alijs contrarium non est, palam est. Similiter autem hic & reliqua. Proprium quidem habitus est, in pluribus existere, vt in corpore, & in his, que circa corpus sunt existentia: adicit enim corpori, & his, que circa corpus sunt, hoc autem, vt dictum est, sit secundum eam, que est in partibus, diuisionem. In partem autem alij principij huiusmodi inuenies: in quantitate enim solum, & in his que ad aliquid sunt similia reperiens, aut aliquid autem, vt figuratim dicitur, & similitudo & dissimilitudo, que insunt pluribus similibus & dissimilibus. Quantitas autem, vt numerus, qui in numerabilibus inest, vtique semper crescens secundum virtutem multifariam ascensionem. simpliciter autem nihil inuenies toti distribui partibus, vt numerum non autem omnium quantitas, aut relationem. Habitus autem omnis in pluribus necessarîo existit, vt in corpore, et in his que circa

corpus sunt. Omne igitur quod in corpore & circa corpus est existens, habitus nomen sortitur. Quare magis proprium quidem habitus erit in corpore, & circa corpus existentibus, secundum eam, que partium est, diuisionem, vt in pluribus existere. Dicitur autem habere multum modis habere enim dicitur alterationem, vt albedinem, & uigredinem: quantitatem, vt longitudinem, nihil enim aliud est dicere albedinem aut longitudinem habere, quam album aut longum esse. Dicitur etiam vt aliquid habere, vt modus triticum: quod nihil aliud est habere, quam continere. Habere quoque in membro dicitur, vt in digito annulum: quod tantumdem est dicere, quantum est, digiti in annulo esse. Dicitur vt vxorem habere, & recipere vxor virum: hic autem insolitus est habendi modus, quo vir habetur vel haberi dicitur. hoc autem habere nihil aliud est, quam cohabitare. Quare modi habendi qui dici consueuerunt, quinario numero terminantur. Fortassis quidem essent alij modi habendi præter hos, qui dicti sunt: sed si qui sunt, diligens inquisitor inuenias. Et quidem de principijs hæc dicta suscipiant: reliqua verò in eo quod de Analytici est, querantur volumine.

De eo, quod est plus, minusue suscipere.

CAPVT VIII.

Dicitur autem magis & minus suscipere tripliciter. Alius enim quidam secundum incrementum vel diminutionem eorum, que suscipiunt, subiectorum. Alius autem & alij ipsa quidem que suscipiuntur in suscipiente dimiui & crescere annunciant. Alij autem secundum utrumque amoborum diminutionem & augmentationem. A primis itaque inchoantes, que eorum rata sit ac firma sententia manifestabo. Si quis verò primam & secundam destruxerit, vtique & tertiam destruit, que ex utraque conficitur coniunctio. Non ergo secundum suscipientium ipsorum incrementum vel decrementum, cum magis vel minus aliqua dicuntur. Nulla enim ratio obuiaret dicenti: hominem & animal & substantiam, & cetera consimilia cum magis & minus dici, concedemibus nobis secundum subiecti intensiorem & remissionem, quales vel magis et minus dici Amplius autem equas quidem & augmenti, & diminutionis moti frequen-

quenter suslinet, di utitur enim equo minor, vel maior lapide quodam, qui nunquam intensiorem & remissionem passus est. mons etiam alio monte maior dicitur, cum neuter crescat vel decrescat. Amplius autem margarita quidem albiore equo dicitur, cui pedem album contingit habere. Hoc autem noviss, quia equus quidem in essentia à margarita superatur. Colligere igitur oportet, vel margaritam quidem albiorem equo pronuntiare, secundum magnitudinem subiecti, vel paritatem: vel non verum, albiorem equo margaritam esse: vel nihil omnino magis vel minus dici secundum subiectorum magnitudinem vel paritatem, neque secundum incrementum vel diminutionem. Hoc autem palam est, quod secundum magnitudinem subiecti margarita albiore equo non dicitur, tamen margaritam albiorem equo esse, non falsum est. Relinquitur ergo, nihil secundum magnitudinem subiecti amplius vel minus dici: similiter autem neque secundum paritatem. Amplius autem neque secundum ea que insunt. Si enim secundum magnitudinem albedinis vel alius ceterorum dicitur aliquid aliis aliquo, vel secundum paritatem minus albus, vel quomodolibet aliter: utique & magis albus equus, vel homo vel quodlibet aliud albius margarita dicitur: etenim maior albedinis quantum equo accidit, quam margarite. Amplius autem magis & minus alterum altero dicitur, non secundum subiecti, neque accidentis incrementum. Quoniam autem non secundum subiecti incrementum vel magnitudinem aliud parvius alio dicitur, manifestum est: neque ergo secundum ipsius accidentis ampliore quantitatem etenim quantitatis ultra subiectum protendi non potest, quoniam terminus quantitatis, est corpus, parvitas autem quantitati supponitur: quare ultra parvius quidem subiectum parvitas ipsi non porrigitur: quanto igitur subiectum parvius efficitur, tanto parvius quantitas minoratur. Patet itaque, nihil secundum magis & minus predicari, neque secundum subiectum solum augmentum vel diminutionem, neque secundum accidentis: quare neque secundum utrumque. Oportet igitur ab alia eam invenire que cum magis & minus dicantur. Huiusmodi vero sunt ea, que sunt in voce eorum que adveniunt, & non secundum subiecti vel mobilis incrementum vel diminutionem, sed quoniam eorum que sunt in voce impositioni propinqua sunt, sine ab eadem remotiora sunt, de his etenim cum ma-

gis dicuntur que proximiora sunt ei que in ipsa voce est impositioni, cum minus autem de his que remotiora consistunt. Ut album dicitur illud, in quo pura albedo est, quanto igitur ad vocem impositionem accidens parviori insunt albedine, tanto & candidior assignabitur & parvius quidem dicitur, quod aliis comparatum statum diminutione & quantitate vincitur: quicquid igitur est, quod in quantitate mensura superatur, id continud parvius pronuntiat, similiter autem de alijs. Dubitabit autem aliquis: quare hoc quidem cum magis & minus dicantur, substantie vero minime? Hoc autem contingit, quoniam substantiarum impositio quidem in sermone est, ultra quem transgredi impossibile est. Additur autem & de accidentibus quibusdam, que sine magis & minus dicantur: ut quadrangulus & triangulus, & similia. non enim utriusque magis vni altero dicitur. Contingit autem, quoniam in substantiarum quidem definitione accipitur, etenim quadrangulus quantitas nuncupatur, & corpus quadrangulatum, vel eadem, que in superioribus est ratio, hic veritas, quoniam huiusmodi impositio in termino facta est, ultra quem transgredi non licet, quemadmodum in superioribus, etenim altissimum vel nigerrimum & huiusmodi sine amplius sunt, & minus eò, quod huiusmodi impositio in termino est, ultra que porrigi impossibile est, & citra permanere, possibile enim si contingit, nullum sequitur impossibile, quapropter si omnes puncti componantur, nunquam facient magnitudinem: quoniam per se puncto additum nihil auget. Est autem generatio simplex, & corruptio non congregatio nec segregatio atomorum: sed quando transmutatur ex cere sacrificato in hoc totum. In subiecto enim duo sunt, quorum hec quidem est forma secundum rationem, hec autem secundum materiam: quando igitur in his duobus est transmutatio generatio & corruptio, erit simpliciter secundum veritatem. Dicitur autem simpliciter generari in his magis hoc aliquid & forma quam terra, musicus homo corruptus est, homo immiscens generatus est, homo manet idem: siquidem in his passio non esset secundum se musica & immiscita his quidem generatio esset: his autem corruptio. Ideo homini quidem hec passiones, homini autem musicus & immisciti generatio quedam & corruptio. nunc autem est homini hec passio manentis musica & immiscita: ideoque alteratio talis est. Est autem materia maxime quidem subiecti generatio & corruptio

proprie susceptibile. Sed quare discens non dicitur generari simpliciter, sed quod generari disciplinatum: hæc determinata sunt in Prædicamentis, hæc autem hoc aliquid significant & substantiam, hæc autem quale, hæc autem quantum.

Quæcumque igitur non substantiam significant, non dicuntur simpliciter, sed secundum aliquid generari. Est autem cui inest secundum naturam moueri, ut ignis.

FINIS.

PERI HERMENIAS ARISTOTELIS LIBRI

PRIMI EXPOSITIO,

Per Doctorem Franciscum Tolctum,
Societatis LES V.

*De Fine seu scopo huius libri, Inscriptione, Connexione cum alijs,
Modo procedendi, & eius Diuisione.*

ANTE explanationem libri de Interpretatione Aristot. quatuor præmittere oportebit. Primum quod institutum, quis Finis & scopus huius libri sit? Secundo, quæ Inscriptio libri, & quæ in inscriptionis causa? Tertio, quam Connexionem & ordinem cum reliquis partibus Logicæ habeat? Quarto, quæ procedendi Modus: quæ libri Diuisio, quæve eius partes?

Circa primum aduerte, Scopum & institutum huius libri esse sumendum à scopo, & instituto totius Logicæ. Logicæ autem institutum hoc est, syllogismi, vel demonstrationis; quæ perfectissima argumentatio est; cognitionem exactam tradere. Cum autem demonstratio & syllogismus materiam, & formam habeant, materia autem sint simplices propositiones, quæ ex simplicibus dictionibus, seu conceptibus componuntur, fuit necessarium, syllogismi cognitionem traditurum, de simplicibus vocibus & de complexis ac propositionibus prius disserere. Cui verò de simplicibus rerum significatiuis vocibus in libro Prædicamentorum tractatum sit, in hoc sequenti libro nostro, de complexis, quibus verum vel falsum exprimitur, disputatur. Et hic est huius libel-

li scopus proximus.

Huius inscriptio est Græcè: περί ἑρμηνείας id est, de interpretatione, ἑρμηνεία enim interpretatio est, quod interpretor. nec illa est vna dicitio, ut aliqui dicunt, sed est genitiuus cum præpositione. Sed quid interpretatio significet declarare oportet. Boetius in prima editione inquit: Interpretatio est vox significatiua per se aliquid significans. Vbi duo docet interpretationem habere, esse voem significatiuam, nam voces non significatiuæ non dicuntur interpretationes: Alterum, esse significatiuam; per se, nam coniunctiones & præpositiones, & synecategoremata non sunt interpretationes, quamuis significatiuæ voces sint, quia per se non significant.

At verò, quia illa definitio non videbatur exacta; nam voces brutorum, cum significatiuæ sint passionum ipsorum, interpretationes dicentur, quod non ita est; propterea in secunda editione sua aliam particulam addidit; nempe, quòd sit vox articulata, id est, syllabis, & pronuntiatione distincta; ut possit charactera designari, quales non sunt huiusmodi voces brutorum.

At quia adhuc istud non satis erat; nam sunt voces brutorum articulatae, quales Pfitatorum, Picarum, Coruorum, & aliorum,

Cc

tandem

tandem addit, quòd sit vox explicans conceptus internos, quales non sunt illæ voces Pſittacorum.

Quid sit In-
terpreta-
tio.

Vnde licet ex omnibus eius dictis integram colligere descriptionem. Interpretatio est vox significatiua per se articulata, interiores passionem manifestans.

Ex quo asserit vnum hoc discrimen esse inter voces, vt in libro prædicamentorum considerantur, & vt hic sumuntur; illic enim vt rerum significatiua sunt, veniunt in considerationem, hic autem vt interiorum passionum manifestatiua, ac propterea Titulus est: De Interpretatione.

Contra Ti-
tulum ob-
iectio.

1. Respon-
sio Boetij.

Quòd si obijcias, non rectam inscriptionem esse, quandoquidem aliæ multæ orationes sunt interpretationes, nempe optatiua, imperatiua, & reliquæ, de quibus hic non agitur, sed solum de Enunciatiua? Ad hoc respondet Boetius, non esse inconueniens inscriptionem esse vniuersalem, quamuis non tractetur nisi de particulari, subdit exemplum, si quis vellet de homine differere, rectè inscriberet: De Animal.

2. Alexan-
dri.

Aliter respondet Alex. istam esse mancam inscriptionem: oportet enim addere: de Interpretatione Logica seu philosophica, quæ sola enunciatio est.

3. cum Am-
monio D.
Thomæ.
Nota subie-
ctum hu-
ius libri se-
cundum
Hos.

Ammonius dicit hic interpretationem sumi pro enunciatione, quia illa est præcipua interpretatio, qua verum vel falsum exprimitur Idem S. Tho. dicit, ex quibus constat, subiectum secundum hos doctores huius libri esse Enunciationem simplicem, quæ hic interpretatio dicitur; simplices enim dictiones non interpretatio, sed partes interpretationis sunt.

1. Fundam.

Hæc doctrina est bona & communiter recepta, at in hac parte tria existimo esse dicenda Primò, non solum voces, vt conceptuum significatiua sunt, hic considerari, sed etiam vt rerum manifestatiua sunt. nam Arist. propositionem explicans, quòd sit vniuersalis, particularisque, semper in ordine ad res explicat.

Discrimen
rerum, quæ
prædicamentis,
& categoriis
considerantur.

Est autem discrimen inter ea, quæ in hoc lib. tractat Alber. tract. hoc. i. ca. 2. In prædicamentis enim res præcipue considerantur, quæ vocibus significantur, & illa est rerum consideratio, & eorum, quæ rebus insunt, vel accidunt; vt quòd sint genera, vel species,

at hic primò de vocibus, vt rerum significatiua sunt, agitur; & de his, quæ vocibus primò insunt, vt esse nomen, verbum, propositionem, & reliqua huiusmodi.

Dico 2. cum Alber. loco allegato, & est maximè memoriæ mandandum. Propositio tripliciter potest considerari. Primò respectu rerum, vt rerum complexionem solum significat, & sic eius partes sunt nomen, & verbum: similiter habet secundum hoc varia accidentia; esse nempe, vniuersalem, particularem, affirmatiuam, negatiuam, veram, falsam, simplicem, compositam, & alia. Altera ratione consideratur, vt est ordinabilis in syllogismo, vel argumentatione, & sic accidit ei conuersio, quòd sit maior, aut minor, aut conclusio. Tertio, consideratur, vt non solum est in argumentatione ordinabilis, sed & probatiua alterius, & sic est necessaria, probabilis, contingens, &c.

Cum igitur tripliciter consideretur Enunciatio, hic primo solum modo consideratur, nempe respectu rerum, quarum complexionem verè, vel falsò significat. Secundò vero modo ad libros Priorù pertinet. Tertio modo ad reliquos libros. Vt autem hoc esset manifestum, propterea inscribitur: de Interpretatione, vt intelligamus hic enunciationem considerari, vt rerum est significatiua, respectu quarum interpretatio dicitur.

Propterea multò melius Interpretationem, quàm Propositionem dixeris esse obiectum: non enim hic de ea, vt est argumentationis pars, differitur, sed vt est rerum significatiua, quod in est ei primo.

Dico tertio, quamuis possimus dicere, hic Interpretationem esse inscriptionem particularem: tamen possumus etiam sustinere vniuersaliter sumi pro quacunque etiam oratione, licet intentio non sit nisi de sola enunciatiua tractare: sufficit enim, quòd oratio in communi definitur, & quòd uidatur, vt sit in ca. 4. huius ad hoc, simpliciter inscribitur: de Interpretatione.

Dubitatur: an Enunciatio simplex tantum sit huius obiectum, an Enunciatio in communi, vt comprehendit tam simplicem, quàm coniunctam? Ammon. & S. Sententia Tho. & ferè reliqui affirmant simplicem enunciationem hic esse obiectum, non au-

2. Fundam.
& respon-
sio ad quæ-
sitionem,
de Inscriptio-
ne.

Enunciatio
quomodo
uariè à va-
rijs libris
tractatur.

Nota Sub-
iectum iux-
ta Autho-
rem.

1. Fundam.
Interpreta-
tionis no-
mine quæ-
cunq; ora-
tio accipi
potest.

1. Dubium,
Ammonij
& Thomæ

Ratio sententiae, per Thomam.
Ratio sententiae, per Ammonium.
Conditionalem solum, cur veteres dixerint Hypotheticam.

tem tractari de coniuncta. Cuius duplex est ratio. Altera est S. Tho. quia coniuncta constat ex simplicibus: propterea ad eas refertur.

Altera ratio est, quae etiam est Ammonij Pro qua aduertere oportet, istos antiquos doctores non vocare hypotheticam propositionem nisi conditionalem. quia haec non habet veritatem absolutam, sed ex suppositione: vt qui dicit: si homo currit, mouetur, absolute non dicit, quod currat, nec quod moueatur, sed ex suppositione dicit: si homo currit, tunc verum erit, quod mouetur, dicitur hypothetica, quod ex suppositione aliquid asserat.

Hoc supposito, est ratio horum Doctorum: hic agitur de enunciatione, cuius futurus est usus in demonstrationibus, & alijs syllogismis, sed haec propositiones cum non habeant veritatem absolutam, non sunt aptae ad quicumque probandum, nisi quatenus fundantur in simplicibus, vt patet: si homo currit, mouetur: nihil probat, nisi adiungas simplicem: homo currit, ergo mouetur, propterea non meminit nisi simplicium.

Reprobatur superior sententia.

Haec rationes, salua pace, mihi non placeant, nam cum coniunctae sint enunciationes, & verum vel falsum significent: & sint aliae praeter conditionales: profecto alicuius partis Logicæ istae erunt, cum autem non alterius, erit huius praesentis.

Enunciationem quam liber in hoc tractatu Aristi.

Propterea probabilius mihi videtur, hic quamlibet enunciationem considerari, cum Aristi. omnem de his in ca. 4. diuidat in simplicem & coniunctam, quod si Aristi. pauca tradidit de his, eo est, quia hic considerantur, non vt syllogismus ingrediuntur, sub qua ratione habent multa peculiariter; sed sub ea ratione hic sumuntur, vt verum, vel falsum complexu dicant, quomodo ferè eadem cum simplicibus communia habent.

2. Dubium.

Dubitatur: verum vna vox sit dicenda interpretatio, an potius tota Enunciatio? Boet. & Albert existimant singulas voces per se esse interpretationes, at S. Thom. id non recipit: potius dicendas esse partes interpretationis censet: & mihi hoc placet.

Vox simplex cur non dicatur interpretatio

Cuius ratio haec mihi se offert, quia hic simplices voces non per se considerantur, sed vt partes enunciationis sunt, cum au-

tem partes obiecti non habeant idem nomen cum toto obiecto: non enim partes Animalis, rectè vocabis animalia, quod est obiectum in scientia, de Animalis: ita, nec partes Enunciationis dicitur Interpretatio; sicut ipsa enunciatio, quae, vt interpretatio est, est obiectum in praesenti libro.

Sequitur circa tertium: de Connectione huius cum reliquis partibus Logicæ. Pro quo aduertit, Logicam esse regulam operationum intellectus, quantum ad veritatem vel falsitatem. Et quia voces respondent conceptibus, & operationibus intellectus, inde etiam Logica regulat sermonem, quantum ad veritatem, sed secundario & mediato: opus erit ergo intellectus operationes cognoscere; nam quo ordine ipsae procedunt, eodem etiam partes Logicæ.

Triplex igitur operatio intellectus. Prima, res singulas per se & seorsum intelligere, quae dicitur simplicium apprehensio, cui operationi respondet locutio simplicium vocum per se. Altera, est compositio, vel diuisio, id est, quando res vnam alteri copulando, intelligimus, siue affirmando, siue negando: cui etiam respondet sermo, qui per solas propositiones fit. Tertia, est ratiocinatio, quando ex vno cognito alterum cognoscimus: cui respondet discursus vocalis.

Iuxta has operationes tres, est triplex Logicæ pars. Prima, circa simplicia, & haec est liber praediacamentorum; secunda, circa composita, & haec est iste liber: tertia, circa discursus, & sunt reliquae Logicæ partes.

Hinc patet, hunc librum esse immediate post praediacamenta, & inde apparet utilitas eius, vt enim sine compositione non discurremus, ita nec sine libro hoc constabit doctrina sequentium.

Circa quartum, quis sit modus procedendi? Dico esse facilem, nempe definitiuum, exemplarem, inductiuum. Tandem de diuisione, dico praecipue hic agi de quadruplici propositione, & ipsius proprietate; primo de simplicis finita, deinde de simplicis, de extremo infinito, rursus de propositione, de tertio adiacente, & vltimo de propositione cum aliquo ex illis quatuor modis.

Nota 3. de subiecto.

Tertium, Connexio huius libri cum ceteris.

Triplex est intellectus operatio.

1.
2.
3.

Diuisio Logicæ ad diuisionem operationum intellectus. Liber iste cur immediate sequatur categorias.

Quartum, Quis modus procedendi, & diuisio libri huius.

ARISTOTELIS STA= GIRITÆ PERIPATETI-

CORVM PRINCIPIS, DE IN-
TERPRAETATIONE, LI-

BER PRIMVS,

SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De Notis. De Orationis principijs. De ipsa Oratione, Enuncia-
tione, ac ipsius speciebus. De Enunciationum oppositiō-
nibus, ac, circa ipsarum veritatem, & falsitatem,
regulis, in quocunquetempore.

*De Notis: Et vt in intellectu, ita etiam in voce,
verum & falsum reperi.*

CAPVT PRIMVM.

1.
Sectio pri-
ma secun-
dum Grae-
cos.

P

Rimū oportet ponere, quid sit nomen, & quid verbum posse quid est negatio, & affirmatio, & enunciatio, & oratio. Sunt ergo ea, quae sunt in voce, earum, quae sunt in anima, passionum nota: Et ea, quae scribuntur, eorum quae sunt in voce. Et quemadmodum nec litterae omnium eadem, sic nec eadem voces.

2.
3.
Quarum tamen haec primum nota sunt, eadem omnibus passionibus animae sunt: & quarum haec similitudines, res etiam eadem. De his verò dicitur: est in ijs, qui sunt de Anima: alterum enim haec sunt negotij. Est autem, quemadmodum in anima aliquando quidem intellectus sine vero vel falso, aliquando autem cui iam necesse est horum alterum inesse: sic etiam in voce. circa compositionem enim & diuisionem est verum & falsum. Nomina igitur ipsa & verba consimilia sunt ei, qui sine compositione & diuisione est intellectui. vt homo vel album, quando non aliquid additur, neque enim falsum, neque verum adhuc est. Signum autem buium est, hircoceruum enim aliquid significat: sed nondum ve-

In 3. de anima, tex 39.

Circa compositionem, & diuisionem est verum & falsum,

rum aliquid vel falsum, nisi esse vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.

Primum oportet constituere quid sit nomen, &c.

H

oc caput diuiditur in duas partes. In prima Philosophus, quae proximi loco est, proponit ea, de quibus tractaturus est. In secundo, quae ad tractatum pertinent, de vocum significatione differit.

Proponit igitur, esse necessarium ante omnia constituere, id est, definire, quid sit nomen? quid verbum? quid negatio, affirmatio, & oratio? Dicit autem [Primum] id est, ante doctrinam syllogismi, & demonstrationis, qui fines totius Logicae sunt. Dicit [oportet] quasi necessarium sit, ita vt absq; horum cognitione non possit demonstrationis haberi cognitio. Dicit [constituere] seu ponere, id est, definire, quia definitio positio dici solet. Post proponit ea, quae tractanda sunt: inter quae Verbum est obiectum, nempe Enunciatio: Alterum enunciationis genus, scilicet Oratio: alium

1.
Capitis Diu-
isio.

Explicatio
propositio-
nis proce-
mialis in
textu Arist.

tio, aliud enunciatiois species, Affirmatio & Negatio; aliud partes essentielles enunciatiois, scilicet, Nomen & Verbum.

Dubium.

Hic primò dubitabis, cum scientia non definit suum obiectum; cur quærit quid sit Enunciatio? Dico, scientiam definire quidem suum obiectum, non tamen probare definitionem de suo obiecto. V.g. scientia de anima definit, quid sit anima? non tamen ad eam scientiam pertinet probare talem definitionem de anima: ita similiter hic definitur enunciatio, sed definitio non probatur.

2. Dubium.

Dubitatur secundò: quare non dixit oportere definire, quid sit proprium, seu enunciatio, seu vniuersalis, particularis, vera, falsa? Dico, ea quæ sunt in scientia, duplici modo cognoscuntur: quædam definitione, quale est subiectum, & ipsius partes: quædam discursu & probatione, quales sunt proprietates, ac propterea Aristot. non dixit, quid sit vniuersalis, vera, falsa; quia ista demonstranda potius, quàm definienda sunt: ac propterea etiam dixit, oportere primùm definire, quid nomen, verbum, & reliqua; quasi passiones cognosci nequeant, & probari, nisi præsupposita definitione subiecti, & ipsius partium.

3. Dubium.

Dubitatur tertio de ordine isto, quo tractanda enunciat. Vltimo enim loco Orationem, quæ genus est, ponit, eum tamen Generis prius quàm specierum cognitio sit tradenda; vt docet Aristot. de partibus, cap. 1. Præterea, negationem affirmationi præposuit, cum constet affirmationem priorem esse. Ad hoc accedit Aristot. post in progressu ordinem præposterum obseruasse: nam prius de oratione, secundò de affirmatione, vltimò de negatione dissiuit?

1. Solutio.

D. Thomæ.

Respondet S. Thom. huius causam esse, quia inceptat proponere partes, dum posuit nomen, & verbum: postea, vt eandem rationem partium continuaret, posuit affirmationem & negationem, quæ sunt species enunciatiois, & enunciatioem postea, quæ est species orationis: partes autem species dicuntur; non sicut nomen & verbum, quæ sunt partes essentielles; species autem sunt partes potentiales generis. Sed ista ratio non mihi admodum placet; quia si ista causa sufficiebat, vt species

generi anteponeat, quare non fecit, vt eundem postea ordinem in tractatu obseruaret?

Propterea dico cum Boetio in secunda editione, id esse factum, ne, si primo loco orationem constitueret, arbitraremur ipsum hic de qualibet oratione disserterum, quod ita non est, propterea species anteposuit: vt genus non alia ratione considerari hic intelligeretur, quàm vt hæc species continet, quarum hic est præcipua consideratio.

Ad illud de affirmatione & negatione respondet S. Thom. admittere, affirmationem esse priorem, tamen inquit negationem magis includere rationem partium, à quibus incipit Aristot. Nam negatio dicit diuisionem & separationem prædicati à subiecto, diuisio autem partes importat.

Aliter respondet Sirianus, vt refert Boet. inquit, duplicem esse negationem: Vnam, quæ consurgit ex defectu aliquo particulari; sicut, non eurre eum, qui eurrebat: & talis posterior est affirmatione: Alteram ex defectu communi, sicut ex non esse; & hæc prior est prius enim fuit non esse, quæ esse. Sed ista opinio est extra Aristotelem, vt bene dicit Alber. qui Mundum semper esse, & fuisse posuit.

Boetius dicit, negationem esse quidem posteriorem affirmatione, si vna ad alteram referatur; si ad suum genus comparantur, vna altera prior non est, cum sint species independentes respectu generis, & ita non est mirum, si negationem præposuerit, cum sit species, sicut affirmatio? Et hæc est bona & apta responsio.

Quamuis possimus etiam cum Alber. tract. hoc. cap. 3. dicere, nempe hic considerasse Aristot. has species vt oppositionem habent, & quia oppositio incipit à negatione, ad quam omnia opposita, vt supra diximus, reducuntur, propterea eam præposuit; an tamen istæ species sint? postea examinabimus.

Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, &c.

Aristoteles de verbis, nominibus, orationibus tractatur, quæ significatiua sunt, de eorum significatione, & diuersitate significandi ante omnia disputat, vt docet Boetius: Et quidem in hoc textu quatuor

Alia cum Boetio Auctoritas.

Ad illud, de affirm. & negat. in dubio tertio.

1. Solutio Thomæ.

2. Solutio Siriani.

3. Solutio Boetii.

4. Solutio Alberti.

Reijctur hæc.

Notavñũ
Fundam.
Homo tri-
bus modis
se habet cir-
ca res.

assertiones continentur. Pro quarũ decla-
ratione fundamentum vñum aduertendũ
est. Homo tripliciter se circa res habet. Pri-
mò, ipsas non solũ sensu, sed etiam in-
tellectu percipit formas earum, & similitu-
dines, quæ dicuntur passiones & concep-
tus; quia isti cõceptus occultissimi sunt,
vñtur voces, velut quibusdam signis ad
tales conceptus explicandos. Cũ autem
vores hæ, non sint permanentes, nec totæ
simul, nec omnibus presentes esse possint,
vñtur homo alio signo, nempe scriptura,
vt docet August. rom. 3. lib. 2. doct. Christ.
c. 4. sunt igitur quatuor res cognitæ, ipsi
conceptus, & cognitiones: quæ dicuntur
passiones, & voces, & scripturæ.

1. Assertio.

Hoc supposito, est prima Aristot. asser-
tio: [Ea quæ sunt in voce, sunt signa & no-
tæ passionum, quæ sunt in anima; & ea,
quæ scribuntur eorum, quæ sunt in voce.]
id est, voces explicant conceptus internos
animæ, & scripturæ ipsas voces explicant.
Vocat passiones conceptus intellectus, nõ
quod intellectus pariatur quando intelli-
git, passione aliqua destructiua, sed quia
intellectus intelligit recipiendo species à
rebus, sicque intelligere pati & intellectio
passio dicitur, 3. de anima, cap. 4. Dicit au-
tem passiones, quæ sunt in anima, vt infer-
rius dicemus; voces significant res, vt ab
anima intelliguntur, atque indicant ipsos
conceptus. Et idcõ excluduntur voces bru-
torum, quæ hæc passiones non explicant,
& etiam voces humanæ, quibus natura-
liter affectus explicamus, Loquimur e-
nim hic de voce explicante conceptus in-
tellectus.

Andronici
error negã
tis hunc ef-
se librum
Aristote-
lis.

Ex quo philospho deceptio Androni-
ci, qui citat Peripateticũ dictũ, 1. de ani-
ma, tex. 3. & reprehendit de hoc existiman-
tis hunc non esse librum Aristot. quia non
vocat Aristoteles conceptus, passiones, in
libro de anima; sed iam hoc ex ipso Aristo-
tele probauimus esse falsũ.

Hæc verba Alexander interpretatur si-
militudinarie; id est sicut voces sunt signa
conceptuum: ita scripturæ vocũ; vt Porph.
& Boet hoc non recipiunt, nam voces &
sunt signa conceptuum, vt mutatis voci-
bus non mutantur rei conceptus. At voces
mutantur ex mutatione scripturarum, a-
liter enim vna vox, aliter altera scribitur,

Dubatur primò circa assertiõẽ quate Dubium,
Arist. non dixit, voces, sed, [ea quæ sunt in
voce] vel literas, sed, [ea quæ scribuntur]
& non dixit passiones, sed, [passiones quæ
sunt in anima]. Ad hoc respondet Porph. 1. Solutio
hic intelligenda esse semper nomen, & ver-
bum, orationem, & reliqua. Est enim ora-
tio triplex, & quæ fit intellectu, & quæ fit
verbo, & quæ scripturæ etiam dicit Amm. Oratio tri-
plex est.
ac idcõ ad distinguenda dicit, [ea quæ sunt
in voce] id est, nomina, verba, & reliqua
quæ voce fiunt: & [ea quæ scribuntur]
nempe nomina, verba, & reliqua quæ in
scripto sunt, similiters, [quæ sũt in anima].

Sed melius dicendum est eum Boet Am-
mon. & S. Thoma, voces ipsas secundũ me-
se non esse signa conceptuum, nisi prius
constituantur & imponantur ad signifi-
candum, sicut argentum secundũ se nõ
est vas quousque introducatur forma. Vn-
de nomina & verba non sunt voces so-
lum, sicut nec vas argentum, sed sunt vo-
ces eum impositione & significatione, habet
seem vox ad nomina & verba, sicut
argentum ad vas, cũ, vt ex quinto de ge-
neratione animalium, ca. 7. habetur, sit
eorum materia. Est enim subiectum. Ac pro-
pterea optimè Arist. non dixit voces, sed,
[ea, quæ sunt in voce,] nempe nomina,
verba, & reliqua, quæ ex voce, addita signi-
ficatione fiunt, ea verò ratione non dixit
literas, quia literæ etiam sunt in voce, sed
dixit, [ea quæ scribuntur].

Secunda assertio Aristotelis. [Quemad-
modum literæ omnibus non sunt eadem,
sic nec voces.] Ac si dicat, non omnes eĩ-
dem characteribus in scribendo vtuntur,
nec similiter iisdem vocibus idem signifi-
cant: nam alia voce Latinus, & Græcus alia,
& alij singuli ex reliquis cõceptum homi-
nis, & cuiuslibet alterius explicat, & simi-
liter aliter vpus, aliter alius, talem vocem
characteribus exprimit, in quo comperit-
ur, significationem vocum esse ad placi-
tum, nõ naturalem; si. n. voces naturaliter
significarent, idcõ apud omnes representa-
rent, sicut apud oēs eadem est signis natura-
lis.

Tertia assertio (res, & passiones animæ
eadem apud omnes sunt.) Ac si dicat, ead-
dem est natura hominis, & idem apud om-
nes homines conceptus, quamuis non
eadem voce, & scriptura ad talem rem, &
con-

Voces &
impositio-
nes habet,
quod sint
signa con-
ceptuum.

Vocum si-
gnificatio
non est na-
turalis.

3. Assertio.

conceptum significandum omnes vtantur. idem de alijs dicendum est.

Dubium.

At circa hoc, dubium posset esse, quomodo idem sint conceptus apud omnes, cum constet alium conceptum me habere hominis, alium habere Petrum, alium Iohannem? Præterea quomodo res apud omnes sunt eadem, cum diuersæ res pro diuersitate locorum sint, aliæ res domus, alij xicus, alij mores & negotia.

1. Solutio.

Ad hoc autem dico primò, quòd Arist. vocat eisdem conceptus, non quidem numero, quod vnicus, & idem numero conceptus sit in omnibus; hoc enim falsum & impossibile est; sed vocat eisdem forma & substantia: sicut dicitur eadem imago Regis, quæ est Romæ, & quæ est Mantuæ, quia sub eadem forma, & ratione idem significat: per sensus enim eadem res omnibus proposita omnes eundem conceptum eius in mente habebunt, si intelligant eam, non tamen eadem voce talem conceptum expriment, nec scriptura.

2. Solutio.

Dico secundò cum Albert. tract. 2. cap. 3. cum Arist. dicit eisdem esse res omnibus, intelligete oportet de rebus naturalibus, & ipsarum natura; natura enim ignis, leonis, plantæ, apud omnes, in quibus reperiuntur, eiusdem natura: sunt; non tamen loquitur de artificialibus, & quæ à nostra dependent voluntate: harum enim eadem est ratio cum vocibus significatiuis.

Voces & conceptus, & res significant.

Vnum autem verbum in litera est considerandum, nempe: (voces esse notas passionum primò) Notat enim vnù Boetius, & optimè, voces non solum conceptus nostros significare, sed etiam res per tales cõplices cognatas: qui enim dicit hanc vocem, homo, non solum hominis conceptum internum, sed etiam rem ipsam tali conceptu cognitam significat. Prima tamen vocum institutio fuit ad conceptus manifestandos, sicut scripturarum institutio ad voces, præterea voces primò dicit esse notas, & signa passionum.

4. Assertio.

Quarta assertio Arist. Quemadmodum operatio intellectus duplex est; vt dicitur etiam 3 animæ, ca. 6. altera simplex apprehensio, in qua non est verum nec falsum, altera est compositio vel diuisio, in qua necessariò inest verum, vel falsum; ita etiam in vocibus quæ conceptibus correspon-

dent, aliquæ sunt, quæ nec verè, nec falsò significant vt dictiones per se, nempe nomina vel verba per se, quædam sunt, quæ verum vel falsum significant, vt voces compositæ secundum enunciationem, quod probat exemplo eleganti. Qui dicit hanc solam vocem, hircoceruus, seu idem Γίρκερως, nihil nec verè, nec falsò dicit, quousque verbum aliquod addit, scilicet: est, vel non est.

Nota.

In quo exemplo notandum est eù Boet. in secunda editione, esse compositæ figuræ ab hircò & ceruo, significatque animal simile ceruo in cornibus, hircò vero in mento & barba, vt sit sensus: si nomen compositum, quod magis videbatur significare verum vel falsum, non significat per se, sine verbo, multò minus significabunt alia simplicia, nempe nomina & verba.

Possumus etiam secundò exponere, vt sit & nomen monstri, sicut Chimæra ex Boetij editione secunda, & Pselli: & tunc sit subtilis interpretatio, si nomen hoc rem significans impossibilem, nihil veri vel falsi significat, quousque addatur verbum: nulla ergo dicitio per se, nec vlla compositio, quæ non sit enunciatio, verum vel falsum significabit.

Dubium.

Hæc autem sunt notanda illa verba [nisi, inquit, addatur verbum simpliciter vel secundum tempus,] Quid enim intelligit per verbum [simpliciter] & per verbum [secundum tempus] Ad quod respondet primo S. Tho. verbum [simpliciter] significare verbum præsens temporis; quòd perfectè verbum est, futurum autem & præteritum vocari verba secundum tempus, id est, secundum quia. Quia reliqua per præsens regulantur, præteritum enim præsens fuit, futurum præsens erit.

1. Solutio S. Thomæ.

At Ammon per verbum, (simpliciter) 2. Solutio, intelligit verbum cuiusque temporis, sine aduerbio temporali, vt est, vel fuit, vel erit: at per verbum, (secundum tempus,) idem verbum, addito aliquo temporis aduerbio; vt, hodie est, cras erit, olim fuit:

Boetius in prima editione, idè cum S. Th. 3. Solutio

Boetij. sed alia ratione procedit, dicit verbum præsentis vocari simpliciter, id est, solitariè verbù, quia re vera præsens, inquit, non est tempus, cū non sit nisi vnicum instantis præsens, sed significat constanti temporis

poris præteriti, & futuri; inflans enim non est tempus, sed continuatio temporum, ut dicitur 4. Physic. c. 10. præteriti verbum, & futuri dicuntur verba secundum tempus, quia præteritum, & futurum tempus sunt.

4. Solutio. Eiusdē in 2. editione. At in 2. editione aliam subiunxit expositionem, quæ est Alex. & Magentini, & quam valde laudat Alber. tract. 2. c. 2. etiam est Auicē. Pro quo aduertendum verbū, est, aliquando denotate substantiam, & vniōnem substantialem prædicati cum subiecto, ut in propositionibus essentialibus sit: homo est animal: rosa est flos: Deus est. hic enim non denotatur, nisi quod prædicatum est de essentia subiecti. propterea omni tempore sunt vera, quas propositiones vocant sempiternæ veritatis. Aliquando, est, significat existentiam, quando certum tempus importat; & pro eo venit, ut qui dicit: homo est: leo est albus; hic denotatur, quod hoc tempore præsentis existit homo, & leo est albus; verbum primo modo dicitur verbum simpliciter, quasi non restringens extrema pro tempore determinato, posterius dicitur secundum tempus, quia temporis certam differentiam dicit: & secundum eam venit extrema. Omnes expositiones hæc sunt bonæ, & recipiendæ. Ut cunq; sit, sine nomine & verbo, vocibus nec verum nec falsum inest.

QVÆSTIO I.

De significatione, & modo significandi Vocum.

Difficultas est de vocum significatione, nempe, an significant conceptus, an potius res, an vtrunque? & de modo significandi, an naturaliter, ut voluit Plato: an ad placitum, ut voluit Aristot. significet?

1. Fundam. Quid signum.

Pro quorum facili declaratione sit primum fundamentum, Signum, ut dicit Aug. de doct. Christi. cap. 1. est res, quæ præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire; id est, est res, quæ per sui cognitionem alterius cognitionem inducit, sicut fumus est signum ignis, cognitio enim sumi cognitionem ignis facit.

Signorum diuisio.

Est autem signum proprium, & impro-

prium; signum proprium est, quod non solum sui cognitione alterius facit cognitionem; sed etiam ad hoc ordinatum est, siue à natura, siue ab alio, ut aliud indicet: quo pacto ramus appositus est proprium signum vini vendibilis, quia sui cognitione facit cognitionem vini, & ad hoc ordinatus est, ut indicet vinum. Improprium autem est, quod sui quidem cognitione aliud facit cognoscere, non tamen ad hoc ordinatum est, ut fumus, est signum ignis, & effectus causatum, & e contra, sed non sunt proprie signa, cum non ad hoc ordinata sint. Huiusmodi sunt multa signa naturalia, quæ ventura indicant: de quibus Plin. libr. 27. ut fragor arborum signum tempestatis est, & ranarum coaxatio signum pluuie, quæ prognostica dicuntur. Sed non propria signa, quia ad hoc instituta non sunt, nisi quis velut cum Virgilio dicere 1. Georg. ad hoc esse instituta, inquit enim:

*Atque hæc ut certis possumus discernere signis,
Aestus hæc pluuia hæc, & agentes frigora ven-*

*tos,
Ipsæ pater statuit, quid mensura Luna mou-*

*ret:
Quo signo vaderem Ausuri; quod saepe viden-*

*tes
Agricole propium stabulis armenta teneant.*

Signum in communi triplex est. Quod Signorum dam naturale; Quoddam voluntarium, altera diuisio.

siue ex instituto, vel ad placitum, quod idem est; Quoddam ex consuetudine quoddam. Signum naturale est, quod ex se habet, ut per sui cognitionem alterius cognitionem faciat, sicut vox animalis signum naturale est effectus interni, & fumus signum naturale ignis. Signum ad placitum, quod voluntate humana habet per sui cognitionem alterius inducere cognitionem, non tamen ex natura sua: sicut sonitus campanæ est signum ad placitum. Lectio nis, quia id non habet sonitus ex se, sed ex hominum instituto Signum ex consuetudine est, quod nec ex natura sua, nec ex humano instituto, alterius facit cognitionem, sed ex quadam consuetudine; sicut canis sæpè aliquem sequens præuisus, inducit illius cognitionem; & mappæ appositæ sunt signa prædij ex quadam consuetudine

dine, quia prope tempus prandij solent apponi mappæ.

2. Fundamentum: Vocum duplex signifi-
catio.

1. Sit secundum fundamentum. Duplex significatio in vocibus reperitur. Altera est naturalis, qua affectiones animæ internas exprimunt, & similiter suum prolatorem, qua significatione participant voces brutorum & humanæ, quæ naturaliter significant passiones interiores, & ad hoc instituta à natura sunt, & de his loquebatur Arist. 7. Politic. cap. 2. Vox est molesti, & iucundi significatio. Similiter significat naturaliter suum prolatorem, sicut fumus indicat ignem: & ita per loquutionem distinguimus hominem; per rugitum cognoscitur leonialis autem significatio naturalis est, & omnes voces tali significatione gaudent.

2. Altera significatio inest vocibus, scilicet, quod significent & manifestent conceptus intellectus; & res ipsas cognitæ. Talis autem significatio ad placitum, & ex humano instituto est, quæ non inest nisi vocibus humanis: & ab hac significatione, ad placitum; voces dicuntur nomina, verba, orationes, & locutiones, & hoc maxime est obseruandum.

3. Fundam. Signum est duplex.

1. Sit tertium fundamentum. Duplex est signum. Alterum manifestarium solum. Alterum manifestarium & suppositiuum simul Signum manifestarium est, quod per sui cognitionem alterius facit cognitionem: vt sonitus est signum manifestarium Lætionis Manifestarium verò & simul suppositiuum est, quod non solum aliud manifestat, sed etiam illius loco substituit, & eius vires sortitur: sicut Profex, qui ipsius Regis personam indicat, & ipsius locum tenet. Ita se habent voces istæ signifiatiuæ; sunt enim signa manifestaria conceptuum interiorum, & affectiuorum: & de hac significatione loquitur hic Aristoteles. Sunt enim signa manifestaria, & suppositiua rerum; quia non solum res indicant, sed earum loco sumuntur; ac de vocibus istis loquitur perinde, & de ipsis rebus: de qua significatione, seu accentione, loquitur etiam Arist. 1. Elench. cap. 1.

1. Conclus. Voces passionum suarum prolatorem exprimentes,

His suppositis fundamentis, sit prima Conclusio. Significatio vocum, qua omnes suum indicant prolatorem, & qua passiones internas exprimunt, naturalis est, quæ

omnibus vocibus, brutorum etiam inest: sunt naturalis. Hæc Conclusio nota est ex primo fundamento & secundo. Non enim ista significatio inest ipsis vocibus, ex aliqua consuetudine, vel ex instituto humano: ergo à natura.

Secunda Conclusio. Significatio, qua vocem intellectus conceptus, & res manifestat, Ad placitum non à natura, sed ad placitum inest. Hæc non naturaliter, sed secundum mentem Aristotelis, nec oportet, voces positum existit in Platone, quantum ex conceptus sumo, sed forsitan loquebatur de priori significatione, vel, vt explicat bene Michael Pfellus, ea. de Nominibus, idè dicebat significationem naturalem, quia loquebatur de vocem optimo, & perito impostore, imponente talia nomina rebus, qualia illarum naturis dixerit non conueniebant, propterea vocabat nomina naturalem, naturaliter significare. Solemus enim artificialia, quæ maximè naturam imitantur, naturalia per exaggerationem vocare: & forsitan illud est Gen. 2. omne, quod vocauit Adam, ipsum est nomen eius.

Tertia Conclusio. Scripturæ vocum sunt manifestatiua, & suppositiua signa: vt scribere, vocis prioris locum obtineat; est enim scriptura, vox quasi quædam perpetua, manifestatiua, &c.

Quarta Conclusio. Simul scripturæ & voces, res indicant, earum loco constituitur, & simul conceptus rerum proferentis manifestant, & hoc est, quod dici solet, voces & voces subordinantur conceptibus, vel significat sunt rerum res, mediantibus conceptibus. idè de scripturis, non tamen existimes, voces, vel scripturas pro ipsis conceptibus supponi, sed solum pro rebus: conceptus tamen indicant & manifestant. Et hæc de vocum significatione dicta sufficient.

QVÆSTIO II.

Quid sit Veritas, & in quo subiecto?

Quæstionem hanc exactè disquirere, Quid sit, ad Metaphysic. potius, quàm ad Logicum pertinet: breuiter tamen quid in ea sentiendum sit, pro capto Logico explicabimus. Veritas a Veritate igitur duplex est. Quædam incomplexa, quæ transcendentalis, seu in essendo, alia in ab alijs dicitur. Altera veritas complexa, seu complexa in dando. Veritas in complexa, est confort. Quid veritas quædam rei ad sua principia, vt talis incomplexa sit res, qualem sua principia esse petunt: v. plexa?

Cap. II.

Quid eade
iuxta Aui-
cennam?

Quid veri-
tas com-
plexa?

In quo sub-
iecto sit ve-
ritas?

Nota.

camus enim verum amicum, qui est secundum leges praeiustitias amicitiae; vocamus verum aurum, quod est secundum principia naturalia auri. & hac veritate vnumquodque ens verum est secundum naturam suam, & propterea dicitur veritas incomplexa, quia in simplicibus inest: & dicitur transcendentalis; quia omnibus conuenit quam desinebat Aui. Est proprietas esse vniuicuiusque rei, prout stabilitum est ei: & haec veritas inest etiam primae operationi intellectus, quando talem conceptum habet rei, qualis est res; & sensui, quando talem habet speciem, quale est obiectum, & de hac dixit Aristoteles secundo de anima, cap. 6. sensus propriorum sensibilibus semper est verus.

Altera veritas est complexa: Quae est conformitas intellectus componentis, vel diuisidentis ad res compositas, vel diuisas. Id est, quando ita componit vel diuidit, sicut res se habent. Dicitur autem componere, quando affirmat iudicando: diuidere verò, quando negat, etiam iudicando. Talis autem conformitas veritas dicitur, difformitas verò dicitur falsitas, quando aliter intellectus componit vel diuidit, quam se habeant res. V. g. mente affirmo: homo est animal; vel nego, homo non est animal; veritas est illa conformitas prioris cognitionis ad rem, falsitas verò est difformitas posterioris ad rem.

Hinc patet secundum: Si petas, vbi est veritas, seu in quo subiecto? Dico cum Ammonio & alijs, est in intellectu, tanquam in subiecto, illa enim conformitas vel difformitas intellectui inest: praeterea est in rebus, tanquam in causa, quia ab eo, quòd est res, vel non est, inde intellectus verus, vel falsus dicitur: in propositione autem vocali est, vt in signo indicante intellectus conceptus, & res. Vnde res dicitur vera causaliter: propositio tanquam signum, seu instrumentaliter, intellectus formaliter.

Vnde verum analogicè de his tribus dicitur, sicut sanum, quod de animali forpalliter, de vrina vt de signo, de medicina effectiue, siue causaliter dicitur, de hac igitur veritate loquimur, quae non in simplicibus, sed enunciationibus inest. Et haec de quaestione praesenti sufficiant Logico.

Nomen igitur est vox significatiua, secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata. in nomine enim, quod est equiferus, ferum nihil per se significat, quaeuadmodum in oratione, quae est equiferus. At verò non quemadmodum in simplicibus nominibus sic habet in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est: in his autem velut quidem: sed nullum est separata. vt in eo, quod est equiferus, hoc quod est ferum, nihil significat per se. Secundum placitum verò, quoniam natura nominum nullum est, sed quando fit nota. quoniam designat & illiterati soni, vt ferarum: quorum nullum nomen est.

Non homo verò non est nomen, at verò nec positum nomen est, quo illud oportet appellare, neque enim oratio, neque negatio est: sed fit nomen infinitum: quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.

Philonis autem, aut Philoni, & quaeuunque talia sunt, non sunt nomina, sed casus nominum. ratio autem ipsorum est, in alijs quidem eadem differunt autem, quoniam cum est, vel fuit, vel erit, neque verum neque falsum est, nomen verò semper vt Philonis est, vel non est nomen enim neque verum dicit, neque falsum.

Cur de Nomine & Verbo tantum, & non de alijs partibus Orationis agitur? & cur hoc loco? & cur prius de Nomine, quam de Verbo?

Aristoteles de Enunciatione tractaturus, ordinem obseruare naturae; nempe à partibus ad ipsum totum procedendo; sunt autem partes enunciationis, Nomen & Verbum.

Circa quod merito dubium occurrit, Dubium quare solum has duas tradidit partes, cum aliae multae sint orationis partes, quas etiam ipse in sua Poetica tradidit? Ad hoc respondet Ammonius & S. Thom. id esse factum, quia partes necessariae enunciationis haec sunt: sine his enim nulla constat enunciatio, potest autem absque alijs consistere, imò reliquas non existimat partes esse, sed iuncturas partium, quae se sicut clauis in nauibus habent.

At G

Instantia. At si petas, quare saltem illas non adducis: siue nomine partiu, siue nomine quouis alio, quam uis necessariz non sint? Aduerte, circa sermonem non eodem modo

Sermonem diuersa ratione considerant, Logicus, Grammaticus, & Rhetor, se habeant. Grammaticus enim eius congruitatem inquit; Rhetor eius ornatum, similiter Poeta eius compositionem; propterea plures petunt partes, quam nomen, & uerbum, at Logicus ueritatem sermonis querit: est enim arifex sententiarum, in quibus ueritas sola petitur, & exquiritur: at ueritates sententiarum in rebus, naturisq; & proprietatibus, ac operationibus ipsarum consistunt; hæc autem omnia non nisi uerbo, & nomine explicantur, propterea Logicus ut Logicus, non alias querit suæ orationis partes, quam Nomen & Verbum.

Dubium 2. Dubitatur secundò. Cum in libro prædicamentorù de simplicibus tractatur sit, quid modò oportuit iterù de simplicibus istis differere? Ad quod respondet S. Tho. Simples uoces tripliciter posse considerari. Vno modo ut rerum solùm significatiuæ sunt, & earum loco ponuntur, & sic ad Prædicamenta spectant. Altero modo, ut enunciationis partes sunt, & sic ad hunc librum referuntur. Tertio, ut ordinem syllogisticum habent, qui in tribus terminis & propositionibus consistit, & sic ad libros Priorum pertinent.

Solutio. Simples uoces triaxiam considerantur.

Voces simplices ut in categorijs, in lib. de interpretatione, & in libris de syllogismo considerantur.

Circa quam doctrinam: quæ uera est: Aduerte, quia illic, nempe in Prædicamentis, uoces respectu rerum considerantur: siue innumeræ uoces secundum multitudinem rerum; quælibet enim res suam habet uocem: at quia hic uoces, ut etiam partes enunciationis sunt, considerantur, & huius non sunt, nisi duæ partes necessariz, Nomen & Verbum, inde multitudo illa uocum superior ad duo coarctatur: quia ex illis omnibus, aut Nomen, aut Verbum tantum cõsistit. At in syllogismo, quia omnis ordo eorum in tribus consistit distinctionib; illa multitudo ad tria coarctatur: nempe maius extremum, minus, & mediũ.

Hinc patet illud, quod dicit Ammonius; nempe hæc omnia te idem esse, ratione uerò diuersa, Vocem simplicem, Nomen, Verbum, Dictionem, Terminũ. Vox simplex, est uox solùm respectu rei considerata, quo pacto non in nomẽ, nec in uerbum

est distinguenda, & sic ad prædicamenta diximus pertinere. Nomen, & Verbum dicitur uox: quando iam præter rem significatam in uia consideramus casus, articulos, non in alia, & hoc ad enunciationem dirigitur. Dicitur uox, quando iam in compositione & oratione spectatur. Terminus, cum in ordine syllogistico collocatur.

Dubitatur Tertio. Quare potius à nomine, quam à uerbo incipit Aristoteles id quod respondent Amm. & S. Thom. quia nomen significat naturam, & rem: uerbum autẽ id, quod adiacet rei: prius autẽ est res, quam id quod adiacet rei: sicut substantia prior est accidente, & materia prior est forma: quam etiam expositionem sequitur Alb. trac. 2. c. 4. nec ista ratio est spernenda.

Sed mihi occurrit alia ratio obseruanda: scilicet, Nomen esse simplicius uerbo, quia Nomen significat aliquid, at Verbum aliquod cum tempore, compositum ergo magis est uerbum, quam Nomen, & est textus notandus Arist. 1. Post. c. 23. Arithmetica, inquit, prior est Geometria, quia simplicior. nam Arithmetica considerat quantitatem non habentem positionem, at Geometria tractat de quantitate cum positione: simile est profus de Nomine significante sine tempore, & de uerbo significante cum tempore.

Nomen igitur est uox significatiua secundum simplicium.

Hæc breue caput non aliud, quam nomen definitionem, & eius explicationem continet, diuiditur autem in duas particulas. In priori una pars definitionis constituitur. In posteriori altera pars, quæ magis difficilis est, ponitur & probatur.

In quo egregium Arist. artificium consideranda, quod non statim integram definitionem proposuit, sed paulatim, quia partes probatione indigebant, quod multi non aduertentes, uerba priora integram esse definitionem existimauerunt, quod tamen falsum est, cum Arist. & paulatim definitionis partes, & earum probationem proposuerit.

In priori ergo parte hæc uerba continentur. [Nomen igitur est] dicitur [igitur] quasi sequatur ex illis uerbis proximi. Operet definire, quid nomen, &c.

Nomen & Verbum.

Dictio.

Terminus.

Dubium.

Solutio.

Ammonij & S. Tho. & Alberti.

Solutio Authoris.

Diuisio Capituli.

Nominis integra definitio non ponitur initio capituli.

Prior Capituli pars.

Partes definitionis sunt [vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars est separata significatiua.]

Non probat, quòd sit vox significatiua, quia iam hoc ex primo capite manifestum erat. Sed probat vltimam illam partem, quia magis proxima erat, nempe, quòd sit talis vox, cuius partes per se separatae non sint significatiuae: nam oratio esset nomē, quòd tamen non est: nomen enim pars orationis est, non oratio, cum pars non sit ipsum totum.

Dubium
in textu.

Responso
in eodem.

At quia potest quis dubitare de nominibus compositis, quae sunt nomina, & tamen eorum partes per se videntur significare, ut equiferus? Respondet, partes quidem videntur significare, non tamen significant: in nominibus autem simplicibus partes nec videntur significare, nec significant.

Probat alteram particulam [secundum placitum] tali ratione. Voces brutorum naturaliter significant, & tamen nec nomina, nec verba sunt; aliter bruta haberent locutionem: ergo Nomina, & Verba non à natura, sed ab impositione dependent, si militer de vocibus illiteratis, & inarticulatis etiam humanis, quae nomina non sunt, quia non imposita sunt ad significandum.

Illam particulam [sine tempore] non probat, quia est negatiua, & pendet ex declaratione affirmatiuae, scilicet, cum tempore, propterea differt in caput sequens.

2. *Non homo verò non est Nomen, &c.*

Posterior:
capitis
pars.

Hæc est posterior capitis pars, in qua Aristot. conatur adhuc definitionem perficere, nam non homo, non leo, non sunt Nomina, tamen eis competunt verba definitionis hucusque assignata. nec sunt Nomina, quia significant tam id, quòd est, quam id, quòd non est, qui enim dicit non homo, dicit ea quae non sunt homo, quòd entibus competit. nec ista sunt orationes: & non quia partes non significant per se, nec negationes, quia non sunt enunciationes: dicantur ergo defectu nominis nomina infinita.

Ex quo colligitur non esse definitionem illam exactam, nisi addamus differentiam aliam ad excludenda ista, scilicet, quòd Nomen sit vox finitæ & determinatæ significatiouis.

Catonis autem: & Catoni, & quacunque, &c.*

* Philonis.
& Philoni.

Hic textus est aduertendus, in quo Arist. adhuc conatur aliam superaddere differentiam, ad complendam definitionem, & virtutem ratione hac. Catonis & obliqui, non sunt nomina, sed alia secundum se ipsa, id est, differunt à nominibus, & tamen ratio eius est, id est, definitionis præcedentia verba illis competunt: ergo adhuc aliquid deest, & ad cognoscendam hanc differentiam, sceturatur quare non sint nomina? nempe, quia non semper cum Verbo faciunt propositionem: at Nominis cum verbo facit enunciationem: addamus ergo talem differentiam, quòd sit vox recta. scilicet, cum verbo semper propositionem faciens, eritque perfecta Nominis definitio. Vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata significat, finita & recta.

Nominis
perfecta
definitio.

Vbi nota, Aristot. non dixisse obliquum cum verbo non facit enunciationem, sed semper: nam aliquando facit: ut, placet Petro: et me, sed id non semper, at nomen semper id habet. Aduerte igitur hoc Arist. artificium in perfecta Nominis definitione indaganda, nec verò existimandum est, illam priorem esse integram definitionem, quamuis nonnulli sic existimant, ut S. Thomas, Auerro & Ammon. cum tamen non sit.

Nota.

QVÆSTIO I.

Nam definitio Nominis recte sit tradita in qua singula eius particula examinantur, ac primo de Voce, quid sit & quotplex? &c.

Irca hanc definitionem oportet verba singula examinare: imprimis de voce dicamus, Arist. de anima, c. 2. definit, quid sit sonus, & quid vox. Sonus est qualitas proveniens in aëre, ex duorum corporum collisione, quæ qualitas auditu est perceptibilis: ut sonitus campanæ, sonitus ex collisione manuum. Vox autem est sonus, sed non omnis, sed is, qui ab ore animalis procedit: cum imaginatione aliquid significandi. quæ apta est exprimere passionem intergram, unde vox quidam sonus est,

Quid sonus?

Quid vox?

est, non tamen omnis sonus est vox, sed sonus animalis, non quicumque, sed ore factus. Stridor enim Cicadarum non est vox; quia ore non fit.

vox est quid naturale, at oratio est quid voluntarium, & ad placitum, sed naturale non est genus artificiatum: ergo nec vox est genus orationis, nec aliorum.

Vocis diu-
fo.

Vox autem primò diuiditur in illiteratam & literatam, seu articulatam & inarticulatam. Vox illiterata, seu inarticulata dicitur, quæ non est prolatio syllabarum distincta, ita ut scribi possit: ut latratus canum, mugitus bouum. Literata seu articulata, quæ syllabis est distincta, ita ut possit describi, ut vox, homo, animal. Iterum. Vox quædam significatiua, quædam non significatiua actus. Et inter literatas seu articulatam, etiam aliqua significatiua reperitur, ut leo, album; aliqua non significatiua, ut blitiri: similiter inter illiteratas aliqua est significatiua, ut latratus canum, rugitus, & voces brutorum, aliqua non significatiua, ut sibilum, & alia, quas homo inaniter proferre potest. Cum igitur multiplex vox sit, Nomen est inter voces significatiuas articulatam.

Dico secundò. Ista definitio non datur per genus, & differentiam, sed per subiectum, & formam: sicut qui diceret, domus est lapides, & ligna, sic constructa, quem modum de finiendo commendat Aristot. 2. Met. cap. 3. ita similiter vox est subiectum, reliqua vniuersi formæ locum habent: ita enim artificiatam definire oportet.

Dico tertio. Si aliquid loco generis ibi constituitur, non est vox, sed significatiua ad placitum, quod totum vnicò erat dicendum nomine. quod Amm. alijs verbis indicat, dicens noram, seu signum vocale esse genus nominis, & hoc mihi placet. genus enim artificiatorum debet sumi propriè secundum formam: quòd autem vox nec tanquam genus sumi possit, patet, quia sola vox non prædicatur propriè. est enim expressa doctrina Arist. 2. gen. cap. 5. statua non dicitur aurum, sed aurea, & 7. Met. ea. 7. at si loco generis Vox constituetur, propriè prædicaretur quòd non est, cum sit subiectum, & materia, & secundum hoc potest dici, hanc definitionem esse per genus, & differentiam. Vox enim significatiua ad placitum est genus; reliqua differentia.

Circa illam particulam [ad placitum] quæ supra iam explanata fuit, Anim. recitat sententias quatuor. quidam enim assererebant nomina secundum subiectum & secundum significationem esse à natura: & hi fuerunt Cratillus, & Heraclitus.

Alij assererebant, vocem esse à natura, & significationem vocabant naturalem, quia, ut supra diximus, maximè competeat rebus significatis.

Alij significationem assererebant, ita esse ad placitum, ut in impositione nulla ratio naturæ rei fuerit habita, sed à casu quodam.

Arist. verò docuit significationem esse ad placitum, sed ita ut rei consideratio in impositione haberetur, quamuis non hoc in omnibus dictionibus factum fuisse credendum.

Alia particula [sine tempore] relinquatur in caput de Verbo.

Sequitur altera [Cuius nulla pars sepa-]

D d 3 rata

1. Dubium.
1. Opinio
PSELLI.

Dubatur: an vox sit genus in hac definitione: ad hoc respondet PSELLUS, vocem dupliciter posse considerari: vno modo, ut ab ea secludatur significatio, ut vox sit sonus ore animalis prolatus, & sic non genus est, sed potius materia nominis, & verbi, & orationis; altero modo, vox cum significatione in communi, & sic genus est.

1. Opinio
Ammonij
& Thomæ.
1. Fundam.

Ammon. verò & S. Thom. simpliciter dicunt vocem esse materiam orationis, seu potius subiectum.

Circa quod aduerte, Nomen, Verbum, Orationem, & similia, duo includere: alterum vt subiectum & materiam: alterum vt formam. sunt enim velut artificiatam quædam, scilicet, statua, cathedra, imago, quæ duo includunt, formam, seu figuram, & subiectum, ex quo fiunt, nempe lignum, aurum, aut aliud aliquid.

Orationis
materia.

Orationis materia vox est, ut expressè docet Aristot. lib. 5. de gener. animal. cap. 7. forma verò est significatio ad placitum; vt enim supra diximus, significatio naturalis non facit orationem, alia bruti haberent locutionem, quæ soli homini concessa est, ut dicitur sect. 11. problem. quæst. 57.

1. Conclu.
Vocis esse
orationis
materiam,
non genus.
nis & Verbi,
non autem
genus, hæc patet.

Quo supposito, dico absolute. Vox est materia, & subiectum orationis, & Nominis & Verbi, non autem genus, hæc patet.

2. Concluf.
Definitio
orationis
per materiam
& formam
datur.

3. Concluf.
Signum
vocale est
genus
Nominis.

Vox curge
nus esse nō
possit
Nominis?

2. Dubium.

1. Opinio
Cratilli &
Heracliti.

2. Opinio.

3. Opinio
incertorū.

4. Opinio
Aristotel.

rata significat Iybi aduerte hoc discrimen esse inter duo nomina, quæ conueniunt in compositione, & quæ conueniunt in congruentia Grammatica, sicut armiger, & arma gerens. nam quæ conueniunt in congruentia, retinent suam lignificationem, ita, vt tota oratio non habeat significacionem, nisi partium ipsarum significatarum. at quando conueniunt in compositione, perdunt suam significacionem, & fit vna significatio totius, quamuis significatio hæc sit ferè similis aliquando significacionibus partium, vni de iam tunc partes ibi nõ significant, etiam si significare, videntur aliquando.

Assimilatur autem hæc compositio mixtionem naturali: quando enim elementa componunt rem, destruantur elementa, & fit vnum aliud, & duo colores mixti corumpuntur, & faciunt tertium. Congruentia autem similatur congregationi, quæ plura grana faciunt cumulum, & vnum quodque manet per se integrum.

Potest autem probari, nomina compositæ figuræ non habere de se partes significantes, imò nec quæ videntur semper significare. nam si illud per se haberent, semper esset, quod tamen non est. nam partes huius, armiger, nec videntur significare, nec plùs in his, in quibus videntur, significant, vt diximus.

Dubium. Dubitabis: quare excluditur oratio à ratione Nominis, saltem complexæ ex duobus: vt, homo albus? dico, quia in his est significatio per accidens, orationis enim significatio est ex partibus, at Nomen per se debet significare. Præterea, quia hic tradit partem necessariam enunciationis, tales autem partes sunt simplices, compositæ enim orationes ex simplicibus constant.

1 Fundam. Alia particula est (finita) circa quam aduerte negationem dupliciter cadere super aliquod Nomen: vno modo negatiue, altero modo priuatiue. tunc cadit negatiue, quando ita destruit significacionem nominis, vt profus nihil ponat in re: vt non homo dicit puram negacionem hominis: tunc cadit priuatiue, quando ita destruit significacionem Nominis, vt ponat, apud inem in aliquo subiecto, vni non homo, sic id, quod, non est homo, sed potest esse homo, quo pacto est frequatissimus ho-

rum vsus in philosophia, quando dicimus, ex non igne fit ignis, id est, ex eo, quod nõ est ignis, sed est in potentia ad ignem: ex non aqua fit aqua.

Est autem aduertendum, quando negatio cadit supra connotatiuos terminos, communi vsu tenetur priuatiue, quia negat formam, & ponit subiectum: vt, non album; corpus, quod non est album: non consecuta misericordiam, id est, plebs non recipiens misericordiam quando verò supra terminos absolutos, vtroque modo tenetur potest.

Sed hic in præsentem non vocatur infinitum, nisi quando tenetur negatiue, quia tunc veritatem habet verba Aristot. non homo est in quolibet, & quod est, & quod non est, de quorum interpretatione aliqui sunt sine causa solliciti. existimant enim esse intelligenda, quantum ad significacionem, id est, significant id, quod est, & id quod non est, non tamen quantum ad prædicationem, cum non dicamus: Chimæra est non homo, est enim propositio affirmatiua de subiecto non supponente, quæ falsa est, vt ipsi existimant.

Sed mihi non probatur hæc sententia, dicendum est enim cum S. Thoma & Ammon. hæc intelligenda esse de prædicatione: dicitur enim: leo est non homo, & Chimæra est non homo, non enim omnis propositio affirmatiua de subiecto non supponenti est falsa, cum prædicatum sit in se in se subiecto. vt enim ista, nulla res frangant, est vera: Chimæra est monstrum, ita eadem ratione erit ista: Chimæra est non homo.

De hoc autem infinito termino dico primò esse incomplexam vocem: semper enim attendenda est significatio vocis, finitum enim non homo autem vnicum primò significat, nempe negacionem hominis, ac propterea dicit Arist. nec esse orationem, nec negacionem.

Dico secundò: esse vocem vniuocam: quia quamuis significet, quæ sunt, & quæ non sunt, ea tamen significat sub vna ratione negationis alicuius; & vt supra diximus, ex Amm. in prædicabilibus non proprie inueniunt, in aliqua proprietate vniuocè conuenire: vt esse genus, speciem, vniuocè

1. Fundam.
Negatio nõ
muniter
priuatiue
accipi, dũ
terminis
connotati-
uis adiu-
gitur.

3. Fundam.

1. Concluf.
Nomẽ ef-
finitum es-
se terminũ
simplicem.

2. Concluf.
Nomen in
finitum vo-
tionem esse v-
niuocam.

inest substantiæ, & accidenti, ita negatio alicuius vniuoca est his quæ sunt, & non sunt. Aduerte tamen, talis negatio est ens rationis, non esse hominem, non esse leonem, solum rebus intellectus inest, propterea potest conuenire his, quæ sunt sicut alicuius causa rationis.

3 Conclu. Nomen in finium potius esse vocem absolutam, non autem connotatiuam.

Dico tertio: Probabilis est, tales voces esse absolutas, non connotatiuas, connotatiui enim termini duo significant, vnum principaliter, alterum minus principaliter, quod dicuntur connotare: vt album principaliter albedinem, minus principaliter corpus significat: at non homo, & similes voces singulæ, vnum tantum significant, scilicet negationem concretam: absolutæ ergo sunt connotatæ.

4 Conclu. Transcendentia in sua latitudine accepta, non infinita fieri, nec priuatiua.

Dico quarto: transcendentia in tota sui generalitate sumpta, non in finitatur. vt non ens, non vnum: ratio est, quia solum dicuntur de his, quæ non sunt: idem enim est non ens, & nihil: ac infinitæ voces de his, quæ sunt, & non sunt, dici debent. similiter nec priuari, quia nullum est subiectum, quod priuatur ente in communi. possunt tamen infinitari & priuari, si particulariter sumantur, vt in finitatur ens sumptum pro ente perfecto, seu pro substantia, & sic apud Aristotelem reperitur priuatum ens. i. Phyl. vt non ens sit, quod non est perfectum ens, est tamen in potentia, vt perficiatur.

Vltima particula est (recta) quæ significat, vt sit talis vox, quæ cum verbo semper verum vel falsum conueniunt, vt patet ex ipso textu: ex quo fit, adiectiua adiectiue sumpta nomina non esse, quia eadem ratione cum verbo nihil veri vel falsi faciunt, vt albus est. dico adiectiue sumpta, quia quando substantiue iununtur, tunc nomina sunt, vt album, euren.

Nec sufficit, quod cum substantiue faciunt propositionem: quia pari ratione obliqui essent nomina, quia cum recto possunt propositionem facere: vt filius Petri currit, non ergo adiectiua sunt Nomina, sed adiectiones nominum.

In obliquis autem aduerte eundem conceptum correspondere recto, & obliquis, quantum ad significationem principalem, vt homo, hominis, homini, semper eandem rem significant, sed differunt, nam rectus ha-

bet significationem absque modo: obliquationem qui habent aliquem modum significandi, principalem quem vocant per modum, vt cuius, cui vel vt quem, &c.

Et hic modus significandi mutat veritatem propositionis: aliud enim est dicere: significat Michael est Dei, & aliud: Michael est Deus: obliqui, prior est vera, posterior falsa. Vnde circa proprietatem propositionum aduertendus est positio: modus significandi obliquorum, in quo veritatem sæpe fallacia reperitur: cum igitur ad nomen solo modo differant, dicuntur casus Nominis.

DE VERBO.

Cap. III.

Verbum autem est, quod significat tempus, cuius pars nihil significat, ^a scorsum, ^a l. extra, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem, quod significat tempus, vt valetudo quidem nomen est: valet verò verbum: significat enim nunc esse: & semper eorum, quæ de altero dicuntur nota est, vt eorum quæ de subiecto, vel in subiecto sunt.

Non valet autem, & non laborat, non verbum dico: significat enim tempus, & semper de aliquo est. Differentia autem huic nomen positum non est: sed infinitum verbum fit: quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Similiter autem & valebit, & valebat, non verbum est, sed casus verbi. Differentia autem à verbo, quod hoc quidem præsens significat tempus, illa verò id quod circūcirca est.

Ipsa igitur secundum se dicta verba nomina sunt, & significant aliquid: constituit enim, qui dicit intellectum, & qui audit, quiescit: sed si est, vel non est, nondum significat neque enim signum est res esse vel non esse: neque si ipsum ens dixerit nondum ipsum enim nihil est: significat autem sensu compositionem quandam, quam sine compositione non est intelligere.

Sequitur altera Enūciationis pars, quæ verbum dicitur. In hoc autem capite vnus est scopus, nempe Verbi definitio: tamen in duas est diuisam partes. In priori definitio continetur, in posteriori dubio tacito respondetur. Circa definitionem verò, Aristoteles vtitur eadem methodo, quæ in capite de nomine: non e-

nim omnes partes definitionis statuit, sed aliquot, cæteras autem probando addit, ponit autem quæ sequuntur.

1. *Verbum autem est, quod significat tempus, cuius nulla pars significat extra, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota, &c.*

In primis hic scilicet intelligere oportet Verba eadem, quæ in nominis definitione erant, nempe vox significatiua, ad placitum, hæc enim nomini, Verbo, & orationi insunt.

Dubium.

Solutio
Ammonij
& Thomæ.

Responsio
Ammonij
ad instantiam.

Sed dubitabis, quare Aristoteles hæc subtraherit: Respondet Ammon. & S. Th. quia ista sunt verbo cum nomine communia. Quod si obiecias: & illa particula [cuius nulla pars significans extra] Tetium est communis, & tamen est adiecta hic ab Aristotele? Respondet Ammon. hanc particulam nõ esse eandem cum ea, quæ est in definitione nominis, dicit enim Porphy duplex esse complexum, & ex nomine: vt, homo albus, & ex verbo: vt, currit, vel vincit, illa ergo particula in definitione nominis excludit complexum ex nominibus; at particula Verbi excludit complexa ex verbis. Et mihi placet ista responsio.

Ad eandem
responsio
Thomæ.

S. Tho. aliter respondet: inquit enim in Verbo hanc particulam esse iterum positam, quia Verbum videtur magis habere rationem complexi quàm nomen, cum significet rem, vt de aliquo dicitur: propterea ne quis maiori occasione deciperetur, existimans Verbum esse complexum, iterum posita est illa particula. Sed magis mihi probatur expositio Ammon.

Responsio
alia authoris.

Mihi occurrit alia ratio, nempe, quia illa omnia vnius generis locum obtinent, eumque nomen & Verbum ex æquo partes enunciationis sint, genus in vnius definitione collocatum in alterius definitione subtrahitur, cum sit idem cõtextus, & differentias addidit.

Accedit igitur ad has definitionis particulas explanandas, & prima est significat tempus] quam exemplo manifestat, & probat. Valetudo seu sanitas, & sanatur, nomen illud, solam rem significat, at Verbum rem cum tempore, nempe sanitatem, nunc esse significat, ex quo patet hoc dis-

Significare
& significari
Ammon. non dixit Arist. verbũ signifi-

care tempus, sed significare: seu con-

notare. est enim discrimen inter hæc duos, dicitur significare enim tempus, est, principaliter esse signum temporis, vel alicuius partis temporis, quod nominibus concessum est. significat enim principali significatione tempus, vt dies, hora, annus: at cõsignificare, nempe, quando aliud principaliter significat, tamen prout tempore fit, & menutatur, tempore, inquam, scilicet, præterito, vel futuro. idem etiam notat Boetius.

Aliam particulam non explicat, quia in definitione nominis iã explanata fuit, & illuc diximus, quare complexa ratione nominis vel Verbi excludantur.

Sequitur tertia particula [& est nota eorum, quæ de altero prædicantur] vbi distinguit ea, quæ prædicantur in ea, quæ de subiecto sunt.

Sed dubitabis, quid sibi velit, notam esse eorum semper, quæ prædicantur? Ad hoc dicit Boet. in vtraque editione, verba semper significare accidens, & hoc est, notam esse eorum, quæ prædicantur: verba enim actionem vel passionem significant, quæ accidentia sunt, quorum est prædicari de substantia: nomina autem non semper accidens significant. Quod si dicas, quid intelligit per dici de subiecto, & esse in subiecto? Respondet ipse cum Porph. vtrunque accidenti conuenire, accidens enim inhæret substantiæ, & de ea prædicatur, propterea dicitur esse in subiecto, & de subiecto. Vnde verba sunt, vel significant accidens, quod prædicatur de subiecto, & est in subiecto.

Mihi non placet ista expositio: Primò, Cõsuetudine quia nõ omnia Verba significant actionem, prioris seu tentiæ, tamen actionem vel passionem significant: præterea alia, vt calco, frigeo, non actionem vel passionem significant, sed qualitatem: & superius diximus, Verbum Habere reperiri in omnibus serè prædicamentis Secundo, quia cum paulo superius esse in subiecto, & dici de subiecto distinxerit, inconueniens videretur vtrunque confundere, & mutare: præterea quia accidens nõ semper prædicatur, aliquando enim est subiectum in prædicatione propria: vt, albedo est color: calidum calefacit.

Ammonius & Mellius per hæc verba in-

2. Sententia
telli.

Ammonij & Pſelli. telligunt, Verbum ſemper eſt nota corū, quæ prædicantur eſt, ſemper obtinet locum prædicati, dicit ſemper, quia nomen aliquando ſubiectum, aliquando prædicatum eſt, Verbum ſemper prædicatum eſt: hoc autem intelligendum eſt, vt Ammon. & S. Thomas dicunt, quando verbum, vt verbum ſumitur, aliquando enim loco nominis ſumitur, & ſubiectum eſt: vt, currere eſt bonum: curro eſt verbum.

2. Dubium. Dices: quomodo ergo Verbum eſt prædicatum de ſubiecto & in ſubiecto: Reſpōdet Ammon. & Pſelli, & etiam Bo: Verbum aliquando de ſubſtantia prædicari: vt, homo ambulat, & ſic conſtituit prædicationem accidentalem, & dicitur eſſe in ſubiecto, aliquando de inferiori, & ſic conſtituit prædicationem eſſentialem, & dicitur de ſubiecto: vt, currere eſt moueri. Vnde Ariſt. per, eſſe in ſubiecto, intelligit prædicatum accidentale, per, dici de ſubiecto, prædicatum eſſentiale, & verbum eſt vtrūque prædicatum.

Cut hanc
minus pro
bet Autho.
Ratio 1.

2.

Iſta ſententia eſt probabilis: ſed mihi nõ in omnibus placet, primò, quia amplius dicit, eſſe notam corum, quæ prædicantur, quàm eſſe prædicatum, vt dicimus. Præterea, quia illa prædicatio, currere eſt moueri, non eſt Verbi de verbo: nam ipſemet Ammonius dicit teneri, vt nomen: aliter verbum eſſet ſubiectum, & probabilius multò eſſet, ſumere has propoſitiones: currens mouetur: ædificans agit: calidum caleſcit. Præterea, quia adhuc per, dici de ſubiecto, non videtur Ariſt. intelligere eſſentialem prædicationem, nec, per eſſe in ſubiecto, accidentalem. Præterea, quia ſemper loquitur de verbis adiectiuis, non de verbo eſt, quod tamen ab Ariſt. magis fit.

3.

4.

Sua ipſius
ſententia.

Propterea, ſaluo meliori iudicio, mihi videtur ſenſum Ariſt. hunc eſſe, nẽpẽ Verbum, eſt nota corum, quæ de altero prædicantur, id eſt, ſemper prædicat aliquid, id eſt, ſignificat aliquid, vt de altero dicitur. Dupliciter autem Verbum prædicat aliquid, vno modo prædicat ſolam rem, quam ſignificat, vt in verbis iſtis, currit, vincit, & ſimilibus, & tale Verbum vocat Aucr. prædicatum; vt quod aliquando non ſolum ſuam ſignificationem prædicat, ſed adiuſum aliud: vt, homo eſt albus, & tunc vocat Aucr. verbum tale prædicatum, vt quo;

hoc autem aliquando eſt ſubſtantia: vt, homo eſt animal, aliquando eſt accidens: vt, homo eſt albus. Propterea dicit Ariſt. prædicata ea, quæ dicuntur de ſubiecto, nẽpẽ ſubſtantiam, vel quæ in ſubiecto ſunt, nẽpẽ accidentia; alia enim verba præter eſt, ferẽ ſemper prædicant accedens.

Hæc igitur eſt huius particulæ declaratio, per quam Verbum à participio & infinitiuo excluditur, ſimiliter à modis alijs, ſcilicet optatiuo, ſubiunctiuo, qui non prædicant rem: nam prædicare ad propoſitionem ſpectat, quæ non fit ex illis modis, in quibus nec verum, nec falſum eſt.

Non ſanatur verb, non egrotat, &c.

Definitio Verbi nondum eſt completa ex partibus præcedentibus, vt bene dicunt Ammo. & doct. Louanienſes, propterea Ariſt. conatur eã perficere nouis differentijs: ideoque proponit aliquid, cui præcedentia competunt, quod tamen non eſt verbum, vt nos inde aliud ad præcedentia ſuperaddamus. Non ſanatur, non eſt Verbum, cũ de eo, quod eſt, & quod non eſt, prædicatur, & tamen conſignificat tempus, & habet reliqua, collige verbum, ergo debet eſſe, præter dicta, vox finita, ſicut & nomen.

At adhuc hæc non ſunt fati: nam præteritum, & futurum non ſunt Verbum, cum tamen omnia præcedentia habeant, quòd autem non ſint verbũ, probat: quia Verbum debet tempus præſens conſignificare, at præteritum & futurum non præſens, ſed circa præſens ſignificant, nẽpẽ præteritum, quod ſuit præſens, futurum, quod erit præſens: ergo per ſe dẽ & abſolute Verbum debet eſſe præſentis temporis conſignificatiuum, quia omnia reliqua tempora à præſenti dependunt, & ad præſens ordinantur. propterea addenda eſt differentia, quæ hoc ſignificat, nẽpẽ quod ſit vox recta.

Definitio igitur perfecti, & abſoluti Verbi integra eſt. Verbum eſt vox ſignificatiua ad plæitum, tempus conſignificans, eorum, quæ de altero dicuntur ſemper nota, ſnita, & recta.

Iſta igitur ſecundum ſe dicta verba, nomina ſunt, &c.

Hæc eſt capitis poſterior pars, in qua ſecundum Ammonium intendit Ariſtoteles oſtendere, quomodo verba ſe habeant

Nota cuius
tẽporis ſit
perfectũ
Verbum.

Verbi perfecti
integræ
definitio.

Capitis poſterior
pars

ad significandum verum vel falsum.

At secundum S. Thomam aggreditur ostendere, in quo Verbum cum nomine conuenit, & in quo à nomine differt. Quod idem dicit etiam Boetius.

Mihi verò videtur, ut ista verba illatiuè legantur, quod ex contextu patet, in quibus Arist. ex præcedenti definitione elicit duo: alteru, quid Verbum significet, quid significet: in quo cum nomine conuenientia, & differentia apparebit: alterum, nec verum, nec falsum significare prebat, quod in primo capite dixerat de nomine, & Verbo per se, sed non probauerat de Verbo, sicut de nomine.

Dicit igitur [Verba secundum se dicta nomina sunt, & aliquid significat] hic manifestatur significatio Verbi, nempe significat aliquid sicut, curro cursum, amo amorem, significat.

Dubium.

Dices, cum nomen, & Verbum sint distinctæ partes, quomodo Verbum nomen appellat? ad hoc respondet Ammonius & S. Thom. hic nomen communiter sumi pro ditione significante: sed ista expositio non placet, esset enim, in breuissimo contextu æquiuocatione uti, cum modo nomen, pro ditione, modo, ut distinguitur contra verbum, sumatur.

2 Sententia
Boetij &
Auerrois.

Boetius & Auerroes dicunt, nomen hic sumi, ut in præcedenti capite definitum est, & sensus est Verbi secundum se, id est, extra propositionem dicta, sunt similia nominibus.

Nota, Verba à nominibus non differre, quantum ad rem significatam attingit.

Pro cuius declaratione aduertit in Verbo duo posse considerari, alterum id, quod principaliter significat, & hoc non est aliud, quam res, etiam pro nomen significata, sicut curro, principaliter id quod nomen cursum, significat, & lego idem, quod lectio: alterum significat Verbum, seu minus principaliter significat, scilicet significat rem per modum compositionis cum altero, & ut subsistat tempori: hoc igitur est, quod Arist. dicere intendit, verba secundum se, id est, extra compositionem, quantum ad rem significatam, non differunt à nominibus, propterea dicitur [& aliquid significant] ubi illud [&] tenetur secundum Ammonium declarari.

Probat autem Aristoteles, quod significat, aliquid Nam qui profert voces, con-

stituit, id est, determinat intellectum audientis, ut conceptum formet alicuius rei: & qui audit, quiescit, id est, conceptum format, non solum vocis, sed etiam rei, ut qui audit, legit, lectio nis format a notitia: signum ergo est, Verba per se esse significatiua, & aliquid significare.

Nota autem hic verbum Græcum, *λέγειν* vel *εἰπεῖν* significare intellectum, qui à sensu & imaginatione dependet, id est, intellectum intelligentem ea, quæ sentit: & talis est intellectus, qui intelligit, & format conceptum ex vocibus, quas sentit.

Posita significatione Verbi, extra propositionem remouet, quod remouerat capite, nempe significare verum vel falsum, tamen non probauerat de verbo, nunc probat: propterea dicit, Verbum secundum se nihil veri, vel falsi significare; significat quidem rem, sed non rem esse, vel non esse: argumentum à maiori est notum. ipsum verbum [Est] quod non solum est verum verbum, ut dicit Pellus, sed significat ipsum esse adhuc verum vel falsum, non dicit, ergo multò minus alia verba, & hoc est, quod dicitur [si ipsum, est, purum dixeris, nihil dixeris] id est, si, est, extra propositionem dixeris, nihil veri vel falsi dicit, ut interpretatur optimè Boetius, & Ammonius, Pellus, & alij doctissimi. Vnde vide, quàm longè ab Aristotelis sensu sint, qui dicunt, [nihil dixeris] id est, est syncategorema: nec mireris, quod Græce dicitur ipsum ens, nam sumitur pro ipso verbo, est, quod non bene aduertit Alexander.

Tandem subdit Aristoteles, quod Verbum compositionem, id est, rem significatam, componit verè vel falsò, sed talis compositio non intelligitur, nec est sine extremis. Ex quibus collige Verbum tria habere: significat enim rem aliquam, in quo cum nomine conuenit, sed illi per modum compositionis, & ut tempori subsistat, significat, quod soli inest verbo.

QVAESTIO I.

De his, quæ in Capite tertio, de Verbo continentur: num verè ab Aristotele dicta sint?

Dubium est: An Verbum sit propositio. Nota, Verbum

Note.

bum aliud
est adiecti-
uum, aliud
substanti-
uum.

nis pars, id est, sit subiectum, vel praedica-
tum? Est autem notandum ex Porphyrio,
duplex esse Verbum; alterum, quod voca-
tur adiectiuum; hoc autem illud est, quod
actionem, passionem, vel aliquid accidens
significat: vt, currit, legit; alterum est, quod
vocatur substantiuum: vt, sum, es, existo,
subsisto.

Adhuc istud aliquando est eum apposi-
to, & supposito, quod dicitur de tertio ad-
iacente: vt, homo est albus; aliquando est
cum solo supposito, quod dicitur de secun-
do adiacente: vt, homo est.

Difficilis ergo praecipua est de verbo
substantiuo, quoad est de tertio adiacente.
sunt enim quidam Neoterici, qui putant
esse syncategoremata, nec praedicatum esse, nec
subiectum, sed solum vnius praedicatum sub-
iecto Quoad argumenta sunt. Primum, quia
si esset propositio nis pars, esset terminus,
nam i. Prior. cap. i. terminus est, in quo
resoluitur propositio, vt in subiectum &
praedicatum, at illic non fit mentio de verbo.
Secundo praeterea, quia quando Arist. lo-
quitur de quantitate propositionum, quae praedi-
catum inest alicui subiecto, aut omni sub-
iecto, nec pro subiecto, nec pro praedicato su-
mitur Verbum, &c. Tertio praeterea, quia nec
est maior extremitas, nec minor, nec me-
dius, vt patet. Quarto praeterea, quia in
conuersione, in qua ex praedicato fit subiectum,
Verbum non transmutatur: ergo non est
tale Verbum pars propositionis.

Opposita sententia est omnium Graeco-
rum, & Latinorum antiquorum, & docto-
rum Louanien- & ratio maxime hoc probat:
quia Verbum, Est, cum non mutet, nec
perdat suam significationem, si sine apposi-
to est praedicatum, & significat aliquid,
ergo cum appositio etiam. Praeterea Ari-
stoteles cap. 2. lib. 2. huius: Homerus est Poe-
ta: homo est albus, vocat de praedicato con-
iuncto, quod non esset, nisi Verbum esset
pars praedicati cum apposito.

Propterea aduerte, propositionis partes
esse in duplici differentia: quaedam sunt
materiales, scilicet, nomen ipsum, tam ap-
positum, quam suppositum: quaedam sunt
formales; aempte Verbum, qua parte com-
positione significat. Vg. in domo aliqua,
lapides, ligna, calx, & reliquae partes, mate-
riales dicuntur, at illa compositio, & con-

nexio partium, forma est: ita similiter sup-
positum, & appositum materia Enuncia-
tionis sunt, at ipsa compositio, seu ipsum
componens, quod verbum est, est forma.
Quod si dicas: quomodo appositum est
materia, cum habeat locum praedicati &
formae: dico, formam esse, si ad subiectum
comparatur, materiam vero, respectu to-
tius propositionis & verbi componentis,
quod est forma enunciationis.

Aduerte secundum: omne verbum non
solum componit, sed significat aliquid,
quod componit, cum significet aliquid,
quod illi doctores non aduertunt: vt cur-
ro significat cursum componendo, & ipsum
est, significat ens componendo, ex quo fit
vnum dignum consideratione. Verbum
ratione rei significat, est pars materialis,
quia est cum nomine idem, at ratione con-
notati est formalis pars, cum vtunque ha-
beat, est tamen discretiva, aliquando ni-
hil praedicat, nisi sua significatione: vt ho-
mo currit: homo est, aliquando sua signifi-
cationem determinatam, & limitatam ab
altero: vt, homo est albus. id est, est illud ens,
quod est albus, perinde enim est addere
appositum verbo substantiuo, ac alijs, vt
enim dum dicis: ego amo Petrum, illud
additum non auferit, quin verbum amo,
secundum rem significatam praedicatur,
sed limitatur, ita quando dicitur, homo est
albus, & hoc obserua contra eosdem.

Ex quo sequitur manifeste, omne Ver-
bum esse partem propositionis formalem
quidem vt vnit, & componit, materialem
vero secundum id, quod significat, hoc en-
im praedicat, vt diximus ex Ammonio &
alijs, semper verbum esse praedicatum, qua-
uis quando cum apposito tenetur, sit par-
tiale praedicatum, etsi non sit praedicatum,
quomodo ipsi consonant Arist. dicenti su-
perius Verbum semper esse praedicatum.

Aduerte tertio pro solutione argumen-
torum, conuersiones, quantitates, nume-
rum terminorum syllogismi, semper con-
sistere in partibus materialibus enuncia-
tionis, & ita quando conuertis proposi-
tionem, non formam verbi, sed significa-
tam rem conuertis: vt homo currit, cur-
rens est homo; ita: homo est animal, ani-
mal est homo, quod si non dicis ens animal
est homo, est ex eo, quia sub vnoquoque in-
cludi

1 Opinio,
Verbū est,
nō esse pro-
positionis
partem.
Ratio opi-
nionis pri-
ma.

2.

3.

4.

2. Opinio,
Verbū est,
esse vere
propositio-
nis partē.
Rationes
opinionis.

1.

2.

3 Fundam.
propositio-
nis partes
alix sunt
materiales,
alix forma-
les.

Obiectia.

Dilutio.

2 Fundam.
Verbū ali-
quid signi-
ficat, &
componat.

Nota.

Verbū esse
propositio-
nis & mate-
riale & for-
malem par-
tem, & quo
modo?

3 Fundam.
Cōuersio,
quantitas
termini syl-
logismi: oīū
in materia-
libus enun-
ciationum
partibus re-
periuntur
tantum.

cluditur ens. Per hoc patet responsio ad omnia argumenta.

Dubium.
1. Opinio
Thomæ.

Circa verbum infinitum est dubium, in quo à negato differat: S. Thom. dicit infinitum esse vnicam dictionem simpliciter: at arguatur esse duas, nempe negationem & verbum; ita enim asserit in propositione esse infinitum: id, quod recipit etiam Ammon. 2. Peri herm. cap. 1.

2. Opinio
Alexand.
& Boet.

Oppositum tamen habuit Alex & Boet. 2. Peri herm. qui in propositione verbum infinitum esse idem cum negato esse voluit. idem docet Alb tra. 2. de nomine, cap. 3. & tract. de verbo, cap. 2.

3. Fundam.
Verba duo
haberi, &c.

Pro cuius declaratione maximè aduertendum est, primò Verbum habere significationem, significat enim rem aliquam, aut operationem, aut proprietatem: habere etiam configurationem, quia significat aliquid per modum compositionis, & vnionis cum aliquo, sub certa differentia temporis.

In verbo
infinito si
gnificatio
negatur, in
verbo ne
gato est cõ
significa
tio.

Est autem discrimen. Quando enim in finitur Verbum, negatio destruit significationem eius: non currit, dicitur negationem cursus, at quando negatur, negatio cadit supra eius compositionem, vt, homo non currit, idem sit ac dicere, non est talis compositio, homo currit.

Et huius expositionis author est Arist. si attentè consideretur. Nam verbum infinitum concedit esse notam eorum, quæ prædicantur, & prædicatur de eo, quod est, & quod non est, quæ verba absque dubio, argumenta sunt, infinitum esse in propositione, & negatam habere significationem. Præterea, docet negationem oppositâ esse affirmationi, cum autem oppositio consistat secundum formas, negatio est opposita formæ affirmationis; quæ affirmatio formaliter consistit in compositione: ergo circa compositionem erit negatio etiam.

2. Fundam.
& dubij so
lut.
Verbũ ne
gatum solũ
compositio
nem habet
& in propo
sitione
positioe
infini
tra propo
sitionem
aut etiam
bum, at in
propositio
nem sit in
finitum, &
extra propo
sitionem sit
in finitum,
cum semper
retinetur
sua signifi
cationem.
Quid nega

Adverte secundo, compositionem non habere verbum, nisi in propositione, cum negatum solũ compositio non sit absque extremis, at si est in propositionem habet & in propositione, & extra propositionem: ex quo fit, vt extra propositionem non sit negatum verbum, at in propositione, & extra propositionem sit infinitum, cum semper retinetur suam significationem. Est tamen discrimen considerandum

inter negatum in propositione, & in finitum. Nam in finitum habet solam negatam significationem, & hanc componit: vt homo non laborat, id est, non laborem habens, at negatum habet negatam compositionem, & hoc formaliter loquendo: at quia talis compositio infiniti, id est: nõ laborans, æquiualeat negationi: non est laborans: inde dixerunt illi doctores in finitum, & negatũ esse idem, & Aristoteles 2. Peri her. sub negato, includit infinitum: non sunt autem idem formaliter, cum negatio in vno supra compositionem, in altero supra significationem cadat, & hoc est obseruandum.

Dubirabis: An omne Verbum possit in finitari? Ad quod idem dico, quod de nomine, nempe verbum enstrascendenter sumptum non in finitur, nisi vt limitatur pro ente actu, vel pro perfecte existente, quod etiam docet Albertus.

Dubium autem est de quibusdam propositionibus, in quibus verbum, tempus importare non videtur: vt, Chimæra est monstrum: Vacuum est locus carens corpore: Homo est animal? Ad quod breuiter dico, verbum in his absolutũ a tempore; nõ quod non significet tempus; hoc enim fieri non potest: nam non esset verbum: sed cum verbum faciat duo in propositione, videlicet, vt vniam extrema, & talem vnionem restringat ad differentiam temporis, quã importat verbum, tunc absoluitur a tempore, quando vniam extrema, sed non restringit ea ad differentiam temporis, quã importat, quod quidem sit, quando extrema sunt essentialia, & naturaliter coniuncta: vt in illis, quæ diximus, quæ dicuntur Propositiones semper veritatis.

Dubium 2.
Solutio.
Non omne
verbum po
test in fini
tari.
Dubium 3.
ex priori.
Solutio.
Quãdo ver
bum a tem
pore absol
uatur.
Fide retrõ
fol. 208.

De Oratione, Enunciatione, vna ac pluri:
Affirmatione, & Negatione, ac
Contradictione.

Cap. IV.

Ratio autem est vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata, vt dictio sed non vt affirmatio vel negatio: vt homo aliquid significat, sed non quod est, aut non est: sed erit affirmatio, vel negatio si quid additum fuerit. Sed non homini: hylaba vna, neque

* Mul co.
non habet
vel nega
tio.

* a. l. com-
positis.
* a. l. addit,
in superio-
ribus.

2.

que enim in eo, quod est forex rex significat, sed vox nunc est solam. In * duplicibus vero significat quidem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est. * Est autem oratio omnium quidem significatiua, non autem sicut instrumentum: sed quemadmodum dictum est secundum placitum.

* a. l. addit,
orationes.

ca. 7. Meta-
physic.

1.

Nomen igitur, vel verbum dictio sit solam: quoniam non est dicere sic aliquid significantem, voce, ut enunciare, vel aliquo interrogante, vel non, sed ipso sponit profertur.

4.

Harum autem hæc quidem simplex est enunciatio, ut aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo: hæc autem ex his composita, velus oratio quædam iam composita. Est autem simplex enunciatio, vox significatiua de eo, quod est aliquid, vel non est, quemadmodum tempora diuisa sunt. Afirmatio verò est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio verò enunciatio alicuius ab aliquo.

5.

Quoniam autem enunciare est, & quod est, non esse: & quod non est, esse: & quod esse, esse: & quod non est, non esse: & circa ea, quæ extra præsens, tempora sunt similiter omne vique contingit, quod quis affirmauerit, negare, & quod quis negauerit, affirmare. Quare manifestum est, quod omni affirmationi opposita est negatio, et omni negationi affirmatio. Et si hoc conradictio, affirmatio & negatio opposita. Dicitur autem opponi eiusdem de eodem, non autem a qui

uocè & quæcumque cetera saluum contra sophisticas determinauimus importauit etc.

Oratio autem est vox significatiua, cuius partium aliquid, &c.

Finis & scopus huius capitis est explicare quid enunciatio sit, & quæ eius species. In tres autem partes est diuisum, in prima explicatur genus enunciationis, nempe oratio quid sit? Secundo, quid enuntiatio, & quod duplex: Tertio, quæ species enunciationis simplicis, & quomodo inter se habeant.

Capitis huius scopus.

Partitio.

Circa primum, est definitio orationis: [Vox significatiua, cuius partium aliquid est significatiuum separatam, ut dictio, non ut affirmatio] In primis hic reperitur genus, vox significatiua; quia cum Oratio sit composita, & nõ sit pars, sicut verbum, poterat esse dubium, si genus nõ exprimeretur, cuius aliquid partium, idem est; at cuius aliqua pars significat, ut dictio, non ut enunciatio.

Pars Capituli prima.

In primis, propter hæc verba A Spasij & Porphyri, voluerunt hanc definitionem non esse orationis in communi, sed simplicis, quia oratio composita habet partes, quæ sint enunciationes. At ista sententia videtur contra Arist. quia in hoc eodem capite ponit enunciationem speciem Orationis, & enunciationem rursus diuidit in simplicem, & compositam: quod fieri non posset, nisi eius genus comprehenderet etiam orationes compositas.

1. Sententia A Spasij & Porphyri, circa hanc orationis Definitionem. Reijcitur.

Alexan. & Ammon. & S Thø asserunt, Alexandri, hic etiam compositam orationem comprehendendi. nam in composita sunt etiam dictiones, sicut in simplici.

2. Sententia Animonij & Thomæ Obiectio.

Sed dices: Cur adiecit, & non ut affirmatio? Respondet Boet in secunda editione hanc sententiam ex Alex & Porphyri aliquando dictio tenentiam orationem etiam, seu enunciationem significat, propterea adiecit illud verbum, Boetij. ut pro simplici dictioe sumi significaret, & hæc quidem est bona interpretatio. Triplices.

Postulamus autem aliter contextum hunc ad Oratio facilius, nec min⁹ verè explicare pro quo nis concludere, quod in oratione tres possent partium modi concurrere, primum syllabæ positi partibus, literæ enim non partes, sed elementa dicuntur.

dicuntur. secundò dictiones simplices: ter-
tiò propositiones: & inter syllabas aliquã-
do inueniuntur: aliq̃z significatiuz, sed
non vt syllabz sunt: vt in hoc nomine so-
rex, rex syllaba significare videtur.

Vult ergo Aristotel orationem habere
partes significatiuas, non partes, quz sint
enunciaciones, nec partes, quz sint sylla-
bz: sed quz sint dictiones. & sensus est: cū
oratio omnis habeat partes, quz orationē
constituunt, non sunt enunciaciones: quã-
uis aliquando esse possint: nec syllabz: et-
iam si aliquando significare videantur: sed
partes, quz sint dictiones, & tales dictio-
nes, vt per se significent: ad excludendas
partes nominis compositz figurz: de quo
superius diximus.

Oratio par-
tim à natu-
ra, partim
ab institu-
to aliquid
habet.

At quia nondum explicuerat, quo pacto
significaret Oratio, addit, quòd non signi-
ficat, vt instrumentum, sicut alij dicebant,
id est, naturaliter, sed ad placitum. Circa
quod aduerte, Orationem aliquid habere
naturz, aliquid voluntarij, & ab instituto,
sicut res artificiatz. Vg cathedra nec tota
est ab arte, quia lignum est à natura, nec
tota est à natura, quia forma est ab arte,
tamen simpliciter proferimus, esse ab arte,
quia iudicium sumitur secundum formã.
Ita oratio habet vocem à natura, tamen si-
gnificationem, ordinationem, dispositio-
nem, & reliqua à voluntate: propter ea ab-
solutè dicitur esse ad placitum, & non à
natura, & est instrumentum voluntarium,
non naturale.

2. *Enunciatiua verà non omnis, sed in qua verum
vel falsum est, &c.*

Pars Capi-
tis secūda.

Hæc est secūda pars: in qua Arist. mi-
ra breuitate multa dicit. Primò insinuas
diuisionem orationis in enunciatiuam, &
non enunciatiuam: docet, enunciacionem
esse, orationem, in qua est verū vel falsum,
reliq̃z autem non sunt enunciatiuz, qua-
rum vsus est Rhetorum, & Poetarum, sicut
vsus enunciacionis est Dialectici.

Dialectica
cur enūcia-
tionem sol-
am contē-
pletur?

Et huius ratio est: finis enim Dialectici
est indagatio veritatis, & argumentatio,
quz huius instrumentum est: at veritas
non nisi Enunciacione significatur, nec
argumentatio ex alijs, quam ex enuncia-
tionibus componitur: propterea enuncia-
tio sola ad Dialecticam spectat.

Definitioe posita ipsam Enunciatio-

nem Arist. diuidit: ac primò in vnam prin-
cipaliter, cuius species affirmatio, & nega-
tio sunt, & in vnam cōiunctione diuidit.
Explicat autem ex quibus oratio enuncia-
tiua componatur, & quid sit vna Enuncia-
tio. dicit ergo, enunciatiuam omnem com-
poni ex verbo, aut casu verbi, intellige, si-
mul ex nomine: nam ex vno non fit com-
positio: exprimit autem hoc, quia nulla o-
ratio quantumcumq; vna sit, enunciatiua
dicitur, nisi habeat verbum: quod manife-
stat in definitione. definitio enim oratio
est, & vna; nondum tamen enunciatiua
est, quousque sit verbum.

Dicit aliquis: definitio quomodo est v-
na oratio; scilicet, animal gressibile, bipes?
Respondet, non esse vnam, quia simul &
continuo proferatur: vel quia partes con-
iunctionem habeat Grammaticalem, sed
alia ratione, quam, inquit, non esse præsen-
tis loci, sed 7. Metaph. ca. 12. vbi id tractat.
Sed nos dicemus postea.

Tandem explicat, quz Enunciatiua dica-
tur vna, & distinguit: quz dā est vna, quia
vnum significat, vt homo est animal: qu-
dam est vna, quz cōiunctione est vna,
quamuis plura significet: vt, homo est ani-
mal: & leo vincit. Vnde ex opposito du-
plex est propositio, seu enunciatiua, plures,
& quz plura significat: vt, canis mouetur:
vel non vnum significat, vt Petrus & Pau-
lus ambulat, vcl quz sunt sine cōiuncti-
one: vt, homo est animal: leo vincit: equus
currit.

Potest etiam dici, ideo dixisse vnam pro-
positionem plura, & non vnū, significare,
quia vniocum aliquando significat plura,
tamen vt conueniant in vno, & ita ex-
plicat Pselus.

Nomen igitur, & verbum, dictio sit solum, &c.

Ne, dum dicit propositionem significare
vnum, aliquis deciperetur, existimans
significare vnum, sicut nomen & verbum
per se: hoc remouet, docens ista esse solā
dictiones, nec significare vnum enuncia-
tiuē, siue quis vtatur his, respondendo ali-
cui interrogationi, siue ex se proferat eas:
nunquam enim simplici dictione enun-
ciat quis, hoc est, quod dicitur Non est dice-
re sic aliquid significantem, voce enuncia-
re Jid est, non est asserendum, vocibus
solum simplicibus per se vicentem enun-
ci-

Obiectio.

Solutio.

ert[vel aliquo interrogante, vel non] verum id est sed ipso proferente Jid est, siue interrogatus respondeat voce simpliciter, vel ipse ex se ipso loquatur & proferat, nunquam voce simpliciter aliqui enunciabit, nisi si aliquo subintelligat, ut fit in responsionibus, & in quibusdam vocibus alijs: vt, pluit, tonat, & similia, quæ enunciatur virtute alicuius subintellecti.

Hanc autem hæc quidem simplex est enunciatio &c.

Hic continetur diuisio Enunciationis, in simplicem & compositam. Simplex: vt, homo currit: composita: vt, homo currit, & leo vincit.

Dubium.
Solutio.

Dubitabis ista sit eadem diuisio cum ea, quæ est in vnum & plures? Et respondeo secundum Amm. & Boc. & S. Tho. non esse eandem. non enim est idem, esse simplex & vnum, vt docet Arist. 12. Meta. ca. 7. vñ enim opponitur multis. simplex autem opponitur composito: vnde vñitas enunciationis, vel pluralitas, considerantur, secundum significationem dictionum enunciationis, & ipsius enunciationis. At simplicitas vel compositio, secundum numerum dictionum, quæ sunt necessariae ad enunciationem, vel abundantes: potestque esse plures, & simplex: vt canis mouetur: potestque esse composita, & vnus, vt, animal, gressibile, bipes, mouetur, & hanc modò diuisionem Aristoteles assignat.

Estque simplex enunciatio, vt subdit Arist. [vox significat aliquid esse, vel non esse, de alio] id est, habet simplex prædicatū de simplici subiecto. Composita verò, quæ præter hæc superaddit, nempe habens plura prædicata, vel subiecta, vel vtraque plura.

Dubium.
Sententia
Alexandri.

Vbi est dubium: an hic Arist. definiat simplicem enunciationem? Alex. n. asserit esse definitionem Enunciationis, quæ æquiuoca est ad affirmationem & negationem: ac propterea definitur per sua significationem, quomodo definiti possunt omnia æquiuoca. nempe definitione nominis.

Sententia
S. Tho. &
Ammon.

At S. Tho. & Amm. nolunt esse illam definitionem, sed diuisionem Enunciationis in affirmationem & negationem: & ratio est: quia iam superius definita erat Enunciatio, nempe Oratio, in qua est verum vel falsum. sed ratio ista parum videtur firma, cum prius enunciatio in communi definita

fuerit, hic autem Enunciatio simplex.

Propterea dico cum Boc. & Porph. istam esse definitionem Enunciationis simpliciter: scilicet: est vox, quæ significat aliquid esse, vel non esse de alio.

Datur autem talis definitio per ea, quæ sunt inferiorum specierum: quia non est facile propriam assignare discretiam, & vt dicit Boetius, quo simul de finiendo diuideret simplicem in affirmationem & negationem, quas definit, dicens, affirmatio est enunciatio alicuius de alio, negatio est enunciatio alicuius ab alio.

Vbi præpositiones sunt aduertendæ, nã [Ab] importat quandam separationem, quæ fit in negatione [De] quandam coniunctionem, quæ fit in affirmatione. An verò enunciatio sit genus ad affirmationem, & negationem, vel æquiuocum? dicemus postea.

Quoniam autem enunciatio est, & quod est non esse, &c.

Hic Aristoteles explicat, quomodo se affirmatio, & negatio inter sese habeant, quæ est tertia capitis pars, & intèdit docere esse oppositas inter se. ad quod probandum ingeniosè sumit duo. Alterum est. Quadrupliciter contingit enunciare. Primo, quod est esse. i. affirmare, quod est: quod fit in enunciatione vera: vt, homo est animal. Secundò quod non est, non esse, id est, negare, quod non sunt, quod fit in negatione vera: vt, homo non est. Tertiò quod est, non esse, quod fit in negatione falsa: vt, homo non est animal. Quarta, quod non est esse, quod fit in affirmatione falsa: vt, homo est leo.

Ex hoc fundamento sequitur alterum: omne quod affirmatur, posse negari, & contrà, & hoc manifestè sequitur ex precedenti. Si enim non affirmarentur, nisi quæ sunt & negarentur, nisi quæ non sunt, non omnis affirmatio haberet negationem, nec econtã, cum igitur & quæ sunt, & quæ non sunt, enunciare cõtingat esse, vel non esse, illud manifestè sequitur.

Ex vtroque autem sequitur, negatione opponi affirmationi, & econtrã, non autem quæcunq; affirmatio cuiuscunq; negationi opponitur, sed quando sunt ex eisdem extrinsecis, & habent vniuocæ dictiones, & reliqua, quæ sunt necessaria. Quæ explicat, & Elenc. ca. 4. propter Sophistas.

3. Sent. cum
responsio-
ne ad du-
bium.

5.
Tertia Ca-
pitis pars.

QVÆSTIO I.

De Oratione.

Ut ordinem Aristi in disputando obseruemus, de Oracione oportet prius differe- re. & quidem proposita eius diuisione duo dubitari possunt. Primum: an omnis ora- tio ab Aristotele hic definitur: alterū: an Oratio sit genus Enunciationis?

Quotuplex sit Oratio?

1. Diuisio Oratio. secundū Val- leasem.

Circa primum quotuplex Oratio sit in- quitamus Laurentius Valla in sua Diale- ctica, orationem primò in plenā, plenio- rem, & plenissimam diuisit: vocat plenam orationē, quæ solum partibus necessarijs constat: nempe nomine & verbo: vt, homo currit: Vocat pleniorē, quæ plures habet partes, quā necessarias, vt syllogismus. At quæ numeris omnib' absoluta est, plenissi- ma dicitur: quales orationes Rhetoricæ. I- sta diuisio, quamuis bona sit, non tamen est prima, nec diuidit omnem orationem.

2. Diuisio iuxta Boet.

Propterea Boetij diuisio amplectenda est, quem postea omnes ferè sunt sequuti: quamuis ipse à Græcis eam diuisionē acceperit. Est igitur oratio duplex, perfecta, & imperfecta. Perfecta est, quæ perfectum sensum generat in animo auditoris. Vocamus sensum sententiam ipsam: vocamus perfectum, non cui non possit aliud adiungi, sed qui facit intellectum quiescere, quantum ad apprehensionem alicuius rei: vocamus auditorem, aduertentem & intelligentem. Oratio verò imperfecta, est oratio imperfectū sensum generans, quales sunt orationes sine verbo, vel cum verbo, in quibus est coniunctio suspendens, vel relatiuum, qui, cum vno verbo, & aliæ similes.

Perfectæ orationis partitio.

Oratio perfecta diuiditur ab Ammon. in præfatione huius libri, & S. Tho. tract. super hunc librum c. 3. in quinque partes, in enunciatiuam, vocatiuam, interrogati- uam, imperatiuam, optatiuam, vel deprecati- uā: in prima inest verum vel falsum, in reliquis verò non.

Nota.

Harum quatuor sufficientiam ponit S. Thom. inquit enim: homo potest comparari ratione alicuius inferioris, vel ratione alicuius superioris. Cum inferiori, triplici- ter se habet: vel vult illius mētē in se cō-

uenire: & ad hoc vtitur vocatiua oratio- ne, vel vult mentem suam sibi explicari, & vtitur interrogatiua: vel vult, vt exequatur aliquod opus: & vtitur imperatiua, vel exhortatiua: cum superiori verò non nisi de- precatiua vel desideratiua vtitur, reliquæ ad has reducuntur.

Sed dices, quare in his non est verū vel falsum, sicut in enunciatiua? Nota ex Boet. in homine duplicem potentiam; altera est intellectus, in quo solo inest verum, vel falsum: altera est appetitus, in quo inest bonum vel malum. enunciatiua solum explicamus ea, quæ intellectu concipimus: propterea illi inest verum vel falsum, alijs omnibus explicamus ea, quæ habemus in appetitu, propterea nec verum nec falsum habent; quòd si inest dum enunciamus ea, quæ appetimus, id fit, quatenus eadem cognoscuntur ab intellectu. Reddi etiam alia ratio potest, quia ab eo, quòd res est, vel non est, enunciatio est, & dicitur vera vel falsa. sola autem Indicatiui enūciat, quòd aliquid sit, vel non sit: aliquid non ita. Et hinc etiam est, quòd illa sola perfectum gene- rat sensum, aliæ minime.

An Oratio in communi hic definitur ab Aristotele: an solum Oratio perfecta?

His igitur suppositis dubium est: an o- ratio, tam perfecta, quàm imperfecta hic definitur, an sola perfecta? Albert. tract. de enunciatione, c. r. cum Philo. existimat solum perfectam hic definiti: est autem ra- tio Alberti: quia sola perfecta est genus en-unciationis, hic autem Oratio considera- tur, vt est genus orationis. Ratio verò Phi- lop. est: partes non dicuntur, nisi respectu totius, sed oratio imperfecta non est totus; totum enim perfectum est; ergo imperfec- ta non habent partes; & sic et non com- petit definitio.

Alij, de quibus superius diximus, inter quos sunt Aspasijs & Pophyrj solum hic simplicem orationem definiti volunt.

At verò opposita sententia est Boet. S. Thomæ. Th. & aliorum: nempe orationem in cōmu- ni, vt includit tam perfectā, quàm imperfe- ctam, simplicem, & cōpositam, hic definiti.

Dubium. Solutio 1. Cur inest orationes sola enun- ciatiua ve- rū vel fal- sum com- plectatur.

2.

Dubium.

1. Opinio Alberti.

2. Opinio Aspasijs & Porphyrj. 3. Opinio Boetij & Thomæ.

Oratio in communi accedat.

Et

pra ab Aristotele est definita.

Et ita est tenendum. Primò, quia definitio omni compedit orationi, vt patet, & supra exposuimus. Præterea, quia hic definitionem vocat Aristoteles orationem & vnam, quæ tamen est imperfecta oratio, cum sit sine verbo.

Ad opinionem Alberti.

Nec argumentum Alberti habet robur: quia non solum oratio perfecta est genus enunciationis, sed etiam oratio in communi. Habet enim se oratio ad enunciationem, sicut viuus ad hominem; est namque genus remotius.

Per genus remotum quando liceat definitionem extruere.

Quòd si dicas: non licet definire, nisi per genus propinquum? Dico, id non esse semper verum: quando enim addimus differentias, quæ sunt ab illo genere vsq; ad propinquum, licet bene definire per remotum. Vt si dicas: homo est viuens, sensibile, rationale, vt docet Arist. 6. Top. ca. 1. loco 27. ita illa differentia verum vel falsum secum habet, quòd sit oratio perfecta.

Ad rationem Philoponi. Partes in toto dupliciter se habent modo.

Ad illud Philoponi respondet bene S. Thom. partes in aliquo toto se habere dupliciter: aliquæ primo sunt ipsius totius: quales sunt illæ, quæ nihil aliud, quàm tale totum componunt; sicut caput, pectus, brachium, & similia, componunt corpus: aliquæ non primò totum ipsum componunt, sed per aliud, vt oculus, lingua, natus, non primò corpus ipsum, sed caput, & per caput corpus componunt. Ita similiter lapides non primò domum, sed parietes constituunt: ex quo fit, vt partes non solum respectu totius perfecti, sed etiam imperfecti dicantur.

Solutio argumenti.

Hinc patet solutio, potest enim esse oratio imperfecta, & partes habere, nempe illas, ex quibus primò oratio perfecta non componitur: vt Deus iustus, & bonus; est oratio, & tales partes, primò istam orationem componunt, & per eam componunt aliquam perfectam, vt si addas; miseretur peccatorum.

Ad illud Aspasij supra responsum est.

Patet igitur orationem in communi hic definiari Aristotele.

AN ORATIO SIT GENUS ENUNCIATIONIS?

Dubium.

Dubatur, an oratio sit genus Enunciationis? Quidam existimant, non esse genus, præsertim propositionis, quia propo-

sitio est in voce, mente, & scripto; at oratio non est, nisi in sola voce?

Dico primò, orationem non solum in solutio voce, sed in mente, & scripto etiam reperiri, vt supra diximus de mente Boetij & Ammonij. Dico secundò: hic consideratur propositio, vt rem verè vel falsò significat, & vt conceptus est manifestatiua, ac propterea Enunciatio dicitur: hoc enim est enunciare, rei veritatem vel falsitatem manifestare: idè huius genus optimè ponitur oratio. Quæ autem sit propositio in mente, primò Priorum cap. 1. tradetur.

QVAESTIO II.

De Enunciatione.

De Nomine Enunciationis.

Primò, de nomine Enunciationis: Secundò, de eius diuisionibus. Tertio, quales diuisiones sint esse tractandum.

Circa nomen aduerte, multa nomina Eadem orationem significare, diuersis rationibus: primò oratio, vt verum vel falsum significans, quatenus conceptus & reitur, ita valet manifestatiua, enunciatio & interpretatio dicitur. Eadem, quatenus in syllogismo nominata, tanquam aliud probans sumitur, propositio. Quatenus iam probata, Còclusio. Quatenus sub dubio ponitur probanda, si fuerit necessaria, Quæstio; vt, vtrum homo sit risibilis; si probabilis, Problema; vt, vtrum parces sint honorandi, nec ne: si apparetis & multiplex, Sophisma; vt, vtrum canis moueatur? Quatenus adducitur ad obuiandū dictis alterius; Instantia. Quatenus ipsi innitur, Demòstratio, dignitas, postulatio, petitio, seu suppositio dicitur.

Et tua horum est usus loquendi apud Peripateticos, quamvis iam Neoterici quamlibet orationem significantem verum vel falsum, propositionem vocent; tamen ista distinctio obseruanda est. Propriè igitur talis oratio, vt hic còsideratur, enunciatio dicitur.

De diuisione Enunciationis.

Hæc igitur Enunciatio primò diuiditur. Diuisio Enunciationis in vnam & plures. Enunciatio vna est, quæ nunciationem significat, id est, vnicam còplexionem, actu & potentia significat, vt, homo Enunciatio currit. Triplex autè inuenitur Enunciatio vna triplex vna. Primò, vna voce & significatione, est.

Et

quan-

- quando est vna complexio in re & in voce, vt, homo currit. Secundò, vna re, sed nò voce, quando voces idem re significant: vt, animal, gressibile, bipes, currit: illud enim subiectum vnicam rem significat. Tertio, vna coniunctione, vt, quando dicitur: homo currit, & leo vincit: nec ponimus cū Alberto vnam voce, sed non re, quia talis est simpliciter plures: vt, canis mouetur.

**Enunciatio
multiplex
seu plures
in quatuor
modis: bra di
uiditur.**

1. quando est vna quidem voce, sed multæ re: vt canis mouetur. Tertio, quando est cum multiplici subiecto non conexo: vt, Petrus, leo, equus, mouetur: sunt enim tales multe non adu, sed potestate. Quarto, quando id est à parte prædicati: vt, homo est doctus, iustus, studiosus, diligens. Sont enim omnes hæ quatuor plures, cum vel formaliter, vel virtualiter plures conexiones abq; coniunctione significant.

**Dubium.
1. Sententia
Neoterici
sum.**

Dubietur, quid sit Enunciatio coniunctioe vna: In hac parte Neoterici multū ab antiquorum doctrina deuiant: idem enim per enunciationem coniunctione vna, & per compositam intelligunt, quam vocant propositionem hypotheticam: dicunt autem propositionem hypotheticam quamcumq; enunciationem, constantem ex pluribus enunciationibus principalibus. Media autem coniunctione: siue sit copulatiua, siue disiunctiua, siue quæcumq; alia.

**2. Sententia,
Hypotheticam,
quā
appellari
antiqui o
rationem.**

Antiqui vero hypotheticam vocabant causalem, rationalem, conditionalem, enunciationem, vt refert Boetius super Topica Cic ex Eudemo, & Theophrasto. Et ratio est clara, quia hypothetica idem est, ac si Latine dicas suppositiua, quasi propositio. In qua vna supposita & data parte, pars altera sequitur: quod non in copulatiua fit. Et hoc idem docet Boetius, in tract. de syllogist. hypothetici. vbi illas tres enunciationes communiter vocat conditionales. Philoponus addit etiam disiunctiuam, constantem ex oppositis partibus immediate, quia etiam in hac, data vna parte, sequitur altera: vt, vel Petrus stat, vel non stat: currit, vel non currit.

Ex hoc fit, vt hic per Enunciationem coniunctione vnam, intelligatur conditionalis, quæ in illas tres diuiditur, & disunctiua: & illa est sententia Ammonij, Boet. & Albert. Magni tract. de Enunciatione, cap. 2 & similiter Arabon. Auic. & Algaz. vbi Ammon. copulatiua non vnam appellandam cenlet, sed multiplicem: est enim vt manipulus ex multis congregatus.

At quamuis ista sententia sit tenenda, quantum ad hoc, quod hypothetica proprie dicenda sunt disiunctiua & conditionalis: existimo tamen hic per propositionem coniunctione vnam, non solum hypotheticam, sed etiam copulatiua, & si quæ alia sunt, quarum partes quæcumque coniunctione sunt coniunctæ, esse intelligendam: cum tales enunciationes non solum habeant hoc, quod in se multas simplices concludant, sed speciale aliquid, quantum ad veritatem, vel falsitatem, præter simplices addant.

Secunda diuisio est enunciationis ipsius in simplicem & compositam: hæc autem, vt diximus superius, & docet Boetius in secunda editione, non est eadem cum superiori, cum possit esse simplex, & plures: vt, canis mouetur: & vna & composita: vt, animal rationale, mortale currit, simplicitas enim propositionis consistit in hoc, quod vnum simplex subiectum, & prædicatum habeant: vt, homo disputat: composita verò in hoc, quod multitudo in subiectis & prædicatis patiantur.

Vnde distinguitur composita, in eam, quæ ex pluribus propositionibus fit: vt, si lucet sol, est dies; & in eam, quæ ex pluribus subiectis vel prædicatis, vnum facientibus, seu significatibus constat: vt, animal rationale, mortale, est homo: & in eam, quæ ex pluribus similiter subiectis, vel prædicatis, non tamen facientibus vnum constituit: vt, homo, & leo, & equus currit: homo est iustus, sapiens & diligens.

Tertia est subdiuisio Enunciationis simplicis, in affirmationem, & negationem, vt supra explicuimus.

Quibus suppositis, est dubium de diuisioe his, quales sint: Et sicque aduertendum, has diuisiones esse secundum substantiam propositionis, scilicet, quod sit vna vel plures, simplex vel composita, affirmata.

**3. Sententia
Que Oratio
conjunctione
vna accipienda
fit.**

**2. Diuisio
enuncia-
tionis.**

3. Diuisio.

Dubium.

firmatio vel negatio, aliz diuisiones sunt secundum accidentia; vt quòd sit vniuersalis vel particularis, & quidem de diuisione in vnam & plures, simplicem & compositam, omnes ferè conueniunt esse analogi in analogata.

Solutio.

Dubium 3.

1. Opin. Alexandri, Philopo. &c.

At de tertia subdiuisione est dubium, an sit generis in species, vel analogi in analogata: Alexan. Aphrod. cuius meminit etiam Ammo in proœ huius libri. Et, vt videre est apud ipsum in 1. Pri. c. 1. Et ibidem Philo. contra Alexan. & Buran. qui defendit Alexan. & sustinet eandem sententiã: Sustinet esse æquiuocam enunciationem, ad affirmationem, & negationem. Præcipua ratio hæc est. Vbi prius est & posterius, ibi est analogia, at affirmatio est prior negatio, ergo enūciatio est æquiuoca ad eam: maior est clara, quia in vniuoco ratio est eadem: minor patet ex Aristot. in hoc capite, vbi dicit, [vna prima enūciatio affirmatiua.] vbi Boetius 2. Editione illud [prima] iungit cum affirmatione, vt sit sensus: affirmatio est prior, deinde negatio. Et expressè primo Post cap. 2. vocat priorem affirmationem negatione. Et probatur ratione: quia affirmatio est compositio, negatio diuisio: sed prior natura est compositio diuisione: ergo & affirmatio est prior negatione: Præterea, quia negatio est priuatio, affirmatio est habitus; sed habitus naturaliter prior est priuatione: ergo & affirmatio prior.

2. Opinio Porphyrij Am. Boet. & aliorũ.

1. Fundam. Affirmatio negatione est quadrupliciter prior.

Opposita sententiã, est Porphyr. Amm. Boet. Simpli. in prædicamento quantitatibus, S. Tho. & aliorum asserentium talem diuisionem esse generis in species. Præterea sit primò aduertendum: affirmatione quadrupliciter esse negatione priorè. Primò est prior, quia simplicior est, negatio enim fit ex affirmatione aliquo superaddito & hoc est, quod dicit Boet. affirmatio est prior negatione, id est, prolatione: & 1. Amm. dicit, est prior affirmatio simplicitate dictionis. Secundò est prior, quia notior, nullus enim cognoscit affirmationem per negationem, at negationem ipsam ex ipsa cognitione affirmationis consideramus: Et hæc prioritas notioris ponitur ab Aristot. 1. Post. c. 21. Tertiò est prior secundum rem significatam, vt dicit S. Tho. tract. super hanc lib. c. 6. o. nam affirmatio signi-

ficat rem esse, negatio non esse: quamuis autem in particulari prius sit aliquid non esse, quàm esse, tamen absolute loquendo, esse semper præcessit non esse: aliter nihil posset produci: propterea dicit Aristot. 9. Met. actus prior est potentia. Quando dicitur prior secundum intellectum, quia intellectu prius componimus, quod est affirmare, quàm diuidimus, quod est negare.

Est secundò valde aduertendum, quòd non, vbi quòque est prius & posterius, ibi est æquiuocatio, seu analogia Logica. Dupliciter enim aliquid dicitur prius vel posterius. Vno modo inuenitur inter aliqua inter se, secundum quod vnum altero est perfectius, vel vnum virtualiter includit alterũ: quo pacto vna species altera prior est, vt homo leone, & quadrangulus triangulo, & binario ternarius: tale autem prius, & posterius non aufert vniuocationem duorum vel plurium in aliquo superiori; vt patet in exemplis assignatis, imò inter species generum talis ordo inuenitur. Altero modo inuenitur prius & posterius in ipso superiori; respectu inferiorũ, quando eius ratio vni inest primò, & per ipsum alijs, vt sanum dicit sanitatem, quæ primò est in animali, in vna verò & medicina per ordinem ad animal, similiter inest ens substantiæ, & accidenti, non sic autem animal homini, & leoni, tale prius, & posterius constituit analogiam hoc autem non inuenitur in enunciatione, respectu affirmationis vel negationis, quamuis vna respectu alterius prior sit, vt diximus; tamen enūciatio primò illi inest, cū quæ ipsa, & eius definitio de vtraq; prædicetur.

Est ergo vniuoca enūciatio, sicut figura, numerus, animal, in quibus est eadem ratio. Hæc doctrina est Simpli. in prædic. quantitatis, & Ammonij in hoc capite & Boet. & S. Thom. loco allegato, & est consideranda.

Ex quibus patet enūciationem simplicem esse genus ad affirmationem & negationem.

Nec argumentum Alex. quicquam valet, non enim probat, nisi affirmationem esse priorem negatione, si ad inueniendū coparentur, at si ad enūciationem referantur, non prius vna enūciat, & participat naturam enūciationis, quàm altera.

2. Fundam. Non vbiq; Analogiã Logicam reperiri, vbi sit prius & posterius.

Conclusi. Enūciatio simplex est genus, &c. Adi. Arg.

Obiectio. Dices, esse affirmatiuam vel negatiuam, videtur dicere qualitatem enunciationis, ergo affirmatio, & negatio non differunt specie, sed qualitate & accidenti; sicut homo albus, & homo niger, non differunt specie, vt dicitur in *Meta. ca. 12.*

Solutio. Dico, esse affirmatiuam vel negatiuam, esse quidem qualitates enunciationis, sed qualitates essentialis, constituentes cum ipso genere species distinctas: quomodo differentia dici solent qualitates generis. Pro quo aduerte, quod, esse affirmatiuam vel negatiuam, non consistit in materia propositionis; aliter enim non constituerent speciem, sed in forma, nempe in compositione, quam Verbum importat; & quia sunt diuersae compositiones affirmatio, & negatio, & diuersi modi enuncian- di, inde constituunt varias species, ac propterea negatio semper debet cadere supra verbum, & non solum supra significationem Verbi: nam haec non est negatio; homo est non curans.

Dubium 2. Circa hoc caput occurtere posset dubium, cuius solutionem praetermisit Aristoteles, quare definitio, cum plures partes habeat, dicatur vnaquod ipse 7. *Meta. cap. 12. do- cetur.*

Solutio. Dico, & est aduertendum, singulas partes definitio- nis per se dicere totam naturam definiti confusè, vnam autem partem explicare distinctè v.g. rationale dicit totam naturam hominis confusè, distinctè verò illam, vt principium ratiocinandi est: animal dicit totam hominis naturam confusè; distinctè verò hoc, quod principium sentiendi est, & sic de reliquis. Vnde definitio est composita ex pluribus, idem confusè significans, sed singulis aliquid in eo distinctè experimentibus. Ideo dicitur vna, quia reuera idem dicit vnum, quod alterum, quantum ad rem; sed non quantum ad modum significandi: qui modus non multiplicat orationem, cum vnitas, & multitudo à re significante sumatur. Et hanc doctrinam obserua.

Dubium 3. Tandem dubitatur circa illa verba Aristoteli, [contradictio est affirmatio & negatio opposita] videtur enim non esse verum, nam etiam ad oppositionem contrariam & subcontrariam est necessaria affirmatio & negatio, &

Dico, quod contraria, & subcontraria oppositio, non in sola negatione & affirmatione consistunt, sed in quantitate etiam subiecti, quod vtraque sit vel vniuersalis, vel particularis: at contradictio per se in pura negatione & affirmatione, ita, vt si sola affirmatiuam, & negatiuam in speciebus, remota quantitate, est contradictio: propterea inuenitur contradictio in singularibus propositionibus, & in ipsis terminis, vbi nulla est vniuersalitas vel particularitas, quae sunt quantitates. propterea dixit, contradictio est affirmatio & negatio, quasi formaliter in his consistat, at quia non quaecumque negatio affirmatiuam cuiuscumque contradicit, ideo addit, opposita.

Quae autem affirmationes & negationes oppositae sunt, partim hic explicat, partim explicuit *Elench. c. 4.* Est enim oppositio vnius & eiusdem, non solum rei, sed rei & nominis, non synonymi, sed eiusdem ad idem, secundum idem, si similiter, in eodem tempore; id est, dicuntur constare ex eodem subiecto, & predicato, dicuntur termini esse vniuersales, non synonymi; sed idem pro- fusus, & dicuntur sumi secundum idem, vnde non opponuntur haec enunciationes: ista tabula est dupla, & ista non est dupla, si prius ad medietatem, posterior ad tertiam comparatur; quia non ad idem: sic etiam quia non sunt secundum idem, ista non opponuntur: Aethiops est albus secundum dentes, non est albus secundum faciem; rursus quia non similiter, nec istae opponuntur: Petrus currit velociter, non currit tardè. Et quia non eodem tempore, & loco, non haec opponuntur: heri legi, hodie non legi, sum extra portam, non sum extra portam, si vna hic, altera alibi proferatur. Et haec de hoc capite.

Diuiditur Enunciatio iuxta quantitatis notas. Enunciationum oppositiones assignantur: circasque ipsarum veritatem ac falsitatem regulae traduntur. ac quae sit vna affirmatio & negatio determinatur.

CAPVT V.

Quoniam autem sunt haec quidem rerum vniuersales, illa verò singulares: (Dico aut. Sectio 2. sectionem vniuersalem, quod in pluribus predicandam cum duobus
1188. Græcos.

Nota. Quae sint affirmatio- nes negationesque oppositae.

ri natum est. Singulare verò, quod non: vt homo quidem vniuersatum est, Calias verò eorum, quae sunt singularia: necesse est quoque enunciare, quod inest aliquid aut non aliquando quidem alicui eorum, quae vniuersalia sunt, aliquando autem eorum, quae singularia sunt.

Si ergo in vniuersali vniuersaliter enunciet quis quod est, aut non est, contraria enunciatio nes eum. Dico autem in vniuersali enunciare vniuersaliter: vt, omnis homo albus est: nullus homo albus est.

Quando autem in vniuersalibus, non vniuersaliter autem, non sunt contraria: quae autem significatur, est esse aliquando contraria. Dico autem non vniuersaliter enunciare in ijs, quae vniuersalia sunt, vt, est albus homo; non est albus homo, cum enim vniuersale sit homo, non vniuersaliter vtitur enunciatione: omnis namque non vniuersale significat, sed quod vniuersaliter.

In eo verò, quod praedicatur vniuersale, id quod est vniuersaliter praedicare, non est verum. Nulla enim affirmatio vera erit, in qua cum vniuersale sit praedicatum, vniuersaliter praedicatur: vt est omnis homo, omne animal.

Opponi autem affirmationem negationi dico contradicere, quae vniuersaliter significat eidem, quod non vniuersaliter: vt, omnis homo albus est: non omnis homo albus est: nullus homo albus est, aliquid homo albus est. Contraria verò vniuersalem affirmationem, & vniuersalem negationem, vt omnis homo inustus est, nullus homo inustus est.

De subiectis, & praedicatis Enunciationum.

CUM in capite praecedenti negationem, & affirmationem opponi inter se doceret: nunc de hac enunciationum oppositione differere sequitur. Cum autem oppositio & secundum quantitatem, & secundum veritatem, vel falsitatem enunciationum constet; in hoc capite de quantitate, quae praecipue in subiectis spectatur, in sequenti de veritate, & falsitate tractat.

Primo igitur hanc conclusionem constituitur. Omnis enunciatio aut est de subiecto vniuersali: aut de subiecto singulari, siue affirmatiua, siue negatiua sit, quam tali syllogismo demonstrat. Quoties enunciamus siue affirmatiue siue negatiue, semper de re enunciamus: sed omnes res vel

vniuersalis est, vel singularis: ergo quoties enunciamus, vel de vniuersali, vel de singulari rem enunciamus, maiorem non exprimit; minorè sub forma diuisionis proponit, eamque descriptione & exemplis illustrat, inquit.

Quoniam autem sunt haec quidem rerum vniuersalia, &c.

Ac si dicat: quia res quaedam sunt vniuersales, quaedam sunt singulares, & nota, quod dicit [quoniam] vt intelligas, esse probationem à causa. Ex hoc enim, quod res sunt vel vniuersales, vel singulares, & semper de re enunciamus, fit, vt enunciatio vel sit de subiecto communi, vel singulari.

Definitur autem, quae dicatur vniuersalis, & dicit: Vniuersale est, quod in pluribus praedicari aptum est, vt homo, animal, leo. Dicit autem [aptum est] quia non est necesse, si re vniuersalè proferamus, quod actu eam de multis praedicemus. Sat erit, si ipsa aptitudo sit: vel, vt S. Thomas dicit, propter multa, quae actu non habet plura, de quibus praedicentur: sunt tamen vniuersalia, quia aptitudinè habent: vt sol, mundus. Singulare est, quod non est de pluribus praedicari aptum, vt Socrates, Plato.

Dicitur quare Aristi non dixit de praedi. Dubium, quae praedicata enunciare contingat? dico primo, quia quantitas propositionis Solutio 1. non à praedicatione sed à subiecto sumitur. Quantitas vnde ista praedicatio censetur singularis: propositionum à subiecto sumitur.

Dico secundò, quia ex doctrina praecedenti praedicamentorum constat, semper vniuersalia praedicari; reliquae enim sunt praedicationes in indirectae vel impropriae, & quae enim de quibus, vel superiora de inferioribus, nõ autè inferiora de superioribus, nec singularia de seipsis, proprie praedicantur: hac igitur de causa Aristi. nõ praedicatorum, quae iam determinata sunt esse vniuersalia, sed subiectorum meminit.

Si ergo in vniuersali, vniuersaliter enunciet quis, quoniam est, &c.

Circa illam partem, quae de re vniuersali, aliquid vel affirmatiue vel negatiue enunciat, Aristi. tria membra diuisionem necessariam facit; & per singulas postea partes procedit, ostendèdo quomodo opponantur, & reliqua circa eas explicando.

* 3. l. sunt: siquidem in vniuersali.

* 2. l. quid est aliquid aut non eorum hae contrariae enunciationes.

* 3. l. hae quidem non sunt contrariae.

* 2. l. omnis homo est omne animal.

* 3. l. vt, omnis homo albus est: nullus homo albus est.

Summa capituli.

Quae dicatur res vniuersalis.

Quae singularis?

Quantitas propositionum à subiecto sumitur.

2.

2.

Tripliciter ergo de vniuersali affirmatiue vel negatiue enunciatus: primò de vniuersali vniuersaliter: vt, omnis homo iustus est: nullus homo iustus est: secundò de vniuersali, de neutro tamen vniuersaliter: vt, homo iustus est, homo iustus non est: tertio de vniuersali, sed de vno vniuersaliter, de altero non vniuersaliter: vt, omnis homo iustus est, homo iustus non est: vel, nullus homo iustus, est homo iustus, nec aliter villo modo enunciare contingit de vniuersali.

Nota.

In omnibus autem his notat Ammon. semper intelligi de affirmatione & negatione ex eodem subiecto, & predicato: & cum reliquis circumstantijs, quæ sunt ad oppositionem necessariæ De oppositis enim affirmationibus, & negationibus hic differitur.

Accedit igitur ad primæ partis explanationem, & docet quoties de vniuersali vniuersaliter enunciatus affirmatiue & negatiue, tales sunt enunciationes contrariæ: vt, omnis homo iustus est: nullus homo iustus est. Exponit autem, quid sit de vniuersali vniuersaliter enunciare, ex eò quodam: nempe quando propositio signi aliquid vniuersaliter habet: vt, omnis homo albus est: nullus homo albus est.

Dubium.

Solutio.

Contrariæ dicuntur propositiones per similitudinem à rebus contrarijs acceptam.

Dubitatur S. Thomas, quare talis oppositio dicatur contraria: & respondetur subtiliter & bene, vt etiam Ammon. dicit per similitudinem ad res, quæ contrariæ dicuntur: illæ enim res contrariæ dicuntur, quæ maximè inter se distant, & secum pugnant, vt album maximè à nigro distat, & calidum à frigido. vnde: media non proprie extremis contraria sunt: cum ab ijs non distant maximè. Ad istæ propositiones maximè distant: omnis homo albus est, nullus homo albus est: cum prior ponat omnia indiuidua hominis copulariue, at altera omnia etiam neget. Istò verò: non omnis homo albus est, non aufert omnia; significat enim aliquis homo albus non est. merito ergo illa dicitur contraria.

3. Quando autem in vniuersalibus non vniuersaliter, non sunt contrariæ, &c.

Hoc est alterum diuisionis membrum; nempe, aut enunciamus de vniuersali, nõ tamen vniuersaliter: vt homo albus est, homo albus non est: explicat autem quan-

do de vniuersali non vniuersaliter predicemus; nimirum quando dicimus, homo albus est: homo albus non est.

Quòd si dicas, in his enunciationibus subicit vniuersale, ergo vniuersaliter enunciatus? Respondet, homo, leio, animal, & similia subiecta significare quidem rem vniuersalem, sed non cum hoc modo vniuersaliter, quam significat ipsum signum, omnis, nullus, & similia; hæc enim signa non ipsa vniuersale significant, sed ipsum vniuersaliter subijci, quod non aliud est, quàm denotare predicatum omni inferiori subiecto, copulariue, nullo dempro inesse; vel ab omni eo remoueri, tales autem enunciationes asserit non esse contrarias, quas nos vocamus subcontrarias.

Addit tamen hæc verba de ipsis: [Quæ 1. Expositio significatiue est esse aliquòd contraria] quomodo qui locus satis est difficilis propter varias subcontrariæ interpretationes, in primis Herm. vt recontrariæ interpretatur Boetius in 2. editione exponitur hoc rios significationes subcontrarias aliquando significant, &c. ficare contraria: quia aliquando vna est vera, & altera est falsa, vt in materia necessaria vel impossibili: vt, homo est animal: homo non est animal. Sed ista rejicitur expositio, quia nondum quicquam de veritate vel falsitate dictum est.

Alexander, quem commendat & sequitur S. Tho. interpretatur, subcontrarias aliquando significare contrarias, quia in certa materia, scilicet, necessaria, æquivalent contrarijs: vt, homo est animal: & omnis homo est animal: homo non est animal: & nullus homo est animal: non tamè in materia contingenti.

Tertia expositio habet pro se flos celebres 3. Expositio interpretatur, nempe Potphyrius in Ammonio, Pellum, & Boetium, huiusmodi est Pro quo notant, aliqua esse, quæ habent contraria, aliqua cateant contrarijs. Album enim, calidum, par, contraria habent; animal verò, corpus, currit, ambulat, contraria non habent. Hinc fit, quòd undam negationes importare contraria, quòd undam verò non: vt non album, importat contrarium, nempe nigrum vel medium, quod participat de contrario: non sanctum importat ægrum. At, non ambulat, non animal, non importat contrarium.

Cum igitur in his particularibus in vna affirmac-

Dubium.

Solutio.

2. Expositio.

3. Expositio.

affirmac-

affirmetur praedicatum, in altera negetur, & negatio aliquando importet contrariū, fit, vt aliquando tales enunciationes, licet contrariae non sint, eorum tamen significata contrariae sint: vt, homo est calidus, homo non est calidus, ibi non calidus dicit, quòd sit frigidus: homo non est sanus, id est aeger. Hoc autem dicit, ne existimemus contrarietatem praedicatorum, enunciationes contrarias facere, & propter tantam expositionum auctoritatem non mihi displicet hae expositio.

4 Expositio
Obiectio.

Quod si dicas: hoc etiam in contrariis enunciationibus inesse responderetur, id verum esse, sed in istis particularibus hoc notatur, quia aliam contrarietatem non habent, quam praedictorum.

Solutio.

5 Expositio.

Ammonius ait, propterea dubitasse, in subcontrariis: quia in his est praedicatum negatum, id est: homo non albus, sed hae ratio nulla est, quia & in vniuersali negatur praedicatū: nullus homo est albus; melius dicitur, quòd in contrariis dubium non erat, cum contrariae iam sint, ac in his est dubium, cum non sint contrariae. Possent enim quis arbitrari esse contrarias, quia significant res contrarias, & non significare contraria, cum non sint contrariae. Propterea autem vtrumque esse, & esse non contraria, & significare aliquando contraria.

6 Expositio.

Est alia expositio Modernorum sine dubio non sp. tenenda, nempe hic Arist. loquitur de enunciationibus, in quibus subiectum est vniuersale sine aliquo signo, nec vniuersali, nec particulari, quas indefinitas vocant: vt, homo albus est; homo non est albus, & has dicit esse, seu aliquando fieri contrarias, nempe signis solum additis vniuersalibus, omnis, nullus, quod non sit in singularibus, nec in particularibus: quae signum habent particulare. Haec est expositio, quam sequitur Sueffanus.

Inter has omnes mihi placet expositio tertia Porphyrii & aliorum.

7 Expositio.

Quamuis sub celsura sanioris iudicij addeat hunc locum, hic non posse commodius interpretari, vt loquatur de his, quae subiectum habent vniuersale, sive cum signo particulari sint: vt, aliquis homo est albus: aliquis homo non est albus: sive sine aliquo signo, vt, homo est albus, quia sicut nec illae sunt contrariae: ita nec illae, ac propterea

Arist. loquitur negatiue, scilicet, quae sunt de subiecto vniuersali, non vniuersaliter nec dixit particulariter, vt vtrisque intellexeremus, & quando est cum signo particulari, & sine aliquo signo, alter enim diceret de vniuersali particulariter vel indefinitè, & sensus ille est, has propositiones non esse contrarias, tamen exrema, quae per has enunciamus, [aliquando est esse contraria] d est contingit enunciat contrariae: vt, homo est albus: homo non est albus: aliquis homo est albus: aliquis homo non est albus. Eadem significata & eadem rem, quam non contrarie enunciat per illas, possum aliquando contrarie enunciat: nempe, si vniuersaliter proferam. per hoc enim, quòd vniuersaliter, vt particulariter, seu indefinitè dico, non aliam rem, sed alio, & alio modo enuncio. Ac propterea dicit, [quae significantur] vt non de ipsis enunciationibus intelligas, quod possunt fieri contrariae, sed de rebus significatis, quae modo contrariae, modo non contrariae enunciat valent: quam expositionem existimo maximè textui consonam.

In eo verò, quod vniuersale praedicatur, id quod est vniuersaliter, &c.

Dubium in
textu.

Hic dubium Arist. aufert. Possent enim quis dubitare, in propositionibus contrariis a affirmatiuis, an sit addenda vniuersalitas etiam praedicatorum; nā in negatiuis praedicatum vniuersaliter dicitur, virtute negationis omnia distribuentis, ac in affirmatiuis praedicatum est quidem vniuersale, sed non vniuersaliter dicitur, propterea dubium est, an vniuersalitas sit addenda, & hanc expositionem aduerte, non enim loquitur de negatiuis, sed de affirmatiuis: in his enim praedicatum vniuersale est, sed non vniuersaliter dicitur?

Respondet igitur Arist. id non esse faciendum, cuius ratio est, quia esset enunciationem affirmatiuam, in omni materia falsam facere, cum semper sit affirmatio falsa, in qua affirmatur praedicatum vniuersaliter, de subiecto vniuersaliter, vt, omnis homo, omne animal est.

Et reputat Arist. inconueniens genus de speciebus, & superioris de inferioribus, vel aequale de inaequalibus falsò affirmari, cum etiam negatio falsa sit, & tunc in materia necessaria vtraque esset falsa, & affirmatiua.

firmatio & negatio ibi aduerte Arist. loqui de propositionibus, quæ in disciplinis vsu veniunt, non de alijs portentijs, quæ consuegi possent.

Nec est recipienda doctrina Boet. & Leui, in suis annotationib. super Auert. qui asserunt, signum vniuersalitati posse, vel addi predicato superiori, vt homo, seu omnis homo est omne animal: & tunc est falsum hoc affirmare: vel posse addi prædica to æquali: vt omnis homo est omne rationale, & tunc est verum.

3. Semper est propositio falsa, in qua attributū vniuersaliter de subiecto, vniuersaliter accipitur.

imò semper est falsum, vt hic docet Arist. & recipit Albert. tract. de oppo. cap. 1. & S. Thom. quia sensus esset: hic homo est omne animal, & hic homo est omne rationale, & ira de ceteris. Si quidem, omnis, accipitur distributiue, quæ singulæ particulares essent falsæ, & ita tota vniuersalis falsa. Quia cū nullus homo sit omne rationale: nec omnis homo erit omne rationale. Quod si in alio sensu acciperetur illæ voces distributæ vniuersaliter, non quasi distribute, sed acceptione, vt Dialectici vocant, simpliciter: verū esset dicere: omnis homo est rationale. Nam sensus esset, idem est reip(s)a, omnis homo, & omne rationale. Sed si distributiue accipiantur, sensus est falsus, vt diximus.

3. *Opponi autem affirmationem negationi dico.*

Hoc est tertium diuisionis membrum, in quo Arist. proponit ea, quæ de vniuersali altero dicuntur vniuersaliter, de altero verò vniuersali, non vniuersaliter: vt, omnis homo albus est: non omnis homo albus, vel vt negatiua sit vniuersaliter, nullus homo albus est: aliquid homo albus est. Illud enim non omnis, locum particularis habet, nempè aliquis, non tales autem enunciationes docet esse contradiCTORIAS, contrarias verò, quædo vtraque est vniuersalis: vt, omnis homo est albus: nullus homo est albus. Hæc continentur in hoc Capite.

QVÆSTIO.

De Diuisione rerum, qualis scilicet sit talis Diuisio?

Dubium.

Dubium posset alicui esse, qualis diuisio esset hæc, [Rerum quædam sunt vniuers-

fales, quædam particulares, seu singulares] nam videret hic Aristoteles admittere res aliquas exiistentes vniuersales, quod tamē ipse negat expressè contra Platonem? 7. Meta. cap. 13.

Ad quod facile est respondere ex his, quæ superius diximus in materia vniuersalium super Porphyrium: diximus enim rerum naturas non existerè vniuersales, secundum se, sed quatenus ab intellectu, nõ consideratis indiuiduis, & inferioribus, apprehenduntur, dicitur vniuersales; quatenus verò cum ipsis accidentibus & singularibus sunt, sunt singulares. natura humana de se nec est vniuersalis, nec singularis, sed vt ab intellectu, non consideratis indiuiduis percipitur, fit vniuersalis, vt autem in ipsis indiuiduis est, & cognoscitur, dicitur singularis. Vnde, esse vniuersalem, vel singularem, accidit re; alterum per intellectum, alterum à rebus ipsis. Vnde merito dici debet ista diuisio subiecti in accidentia.

Est autem hic notandum vnum, quòd res non habet esse vniuersale; nisi respectu intellectus: at esse singulare à rebus habet, & inde ab intellectu cognoscitur singularis, quando cum talibus accidentibus indiuiduis consideratur, intellectus ergo vtrunque cognoscit & rem vniuersalem & singularem, sed cum discrimine: nam cognoscit vniuersalem, & ipsam rem vniuersalem facit, at cognoscit singularem rem, sed non facit.

Hinc sequitur, quod dicit Ammon. & S. Thom. cum hic nõ rebus secundum se, sed vt vocibus significatur, tractetur, & non possint res vocibus significari, quin primò cognoscantur; sit, vt quia res in vniuersali, & in singulari cognoscuntur, ita etiam voce significatur: ac ideo ista diuisio rectum, in ordine ad intellectum prima sit, quia res & in vniuersali, & in singulari cognoscitur: ac deinde, in ordine ad voces significantes id, quod intellectu comprehendimus.

Est autem hic notanda doctrina S. Th. quæ in tradit in presentia, & tract. de epun ciatione, c. 7 & 8. nam aliqua res (v.g.) habet duobus modis dupliciter considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 3. Res quælibet duobus modis potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 4. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 5. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 6. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 7. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 8. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 9. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 10. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 11. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 12. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 13. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 14. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 15. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 16. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 17. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 18. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 19. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 20. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 21. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 22. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 23. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 24. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 25. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 26. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 27. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 28. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 29. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 30. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 31. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 32. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 33. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 34. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 35. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 36. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 37. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 38. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 39. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 40. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 41. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 42. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 43. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 44. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 45. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 46. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 47. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 48. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 49. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 50. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 51. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 52. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 53. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 54. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 55. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 56. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 57. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 58. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 59. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 60. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 61. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 62. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 63. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 64. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 65. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 66. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 67. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 68. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 69. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 70. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 71. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 72. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 73. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 74. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 75. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 76. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 77. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 78. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 79. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 80. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 81. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 82. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 83. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 84. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 85. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 86. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 87. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 88. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 89. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 90. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 91. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 92. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 93. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 94. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 95. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 96. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 97. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 98. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 99. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa. Nota 100. Res quælibet potest considerari, vel vt in intellectu obiectiue cognita, vel vt est in re ipsa.

priori consideretur, acquirit praedicata in duplici differentia; quaedam conueniunt ei à tali operatione intellectus; vt quòd sit vniuersale, quòd sit praedicatum, subiecti, species, & similia: quae dicuntur praedicata secundae intentionis: quaedam alia conueniunt ei, quatenus est res, quae velut vna consideratur, ac si per se existeret; vt quando dicimus: homo est dignissima creatura inferiorum: homo est creatus ad vitam aeternam, homo redemptus est; & ista praedicata sunt realia.

Alio modo potest homo considerari, vt est in rebus, & tunc acquirit praedicata in duplici etiam differentia: quaedam ei secundum naturam suam competunt; vt homo est animal, rationalis, risibilis, viuens: quaedam ei proueniunt ab indiuiduis, in quibus est: vt, homo currit: homo legit, scribit, est doctus.

Est autem inter haec discrimen. Nam priora praedicata, cum ei secundum naturam competant, semper in sunt, & vbique naturae talis est, ibi & talia sunt praedicata, & cum natura in omnibus sit indiuiduis, etiam sunt ibi talia praedicata, ac verò talia praedicata cum ab indiuiduis proueniunt, & non semper indiuiduis idem in sit, ideo de natura nec vniuersaliter, nec semper praedicantur.

Et ex hoc, ad distinguendum, quando naturae aliquid, vt in omnibus est, conueniat, inuenta sunt signa tam affirmatiua, quam negatiua, Omnis, Nullus, & similia, ad denotandum verò, quando non omnem ex parte naturae competat aliquid, inuenta sunt signa particularia, Aliquis, aliquis non: imò quando volumus ostendere, quod aliquid naturae ab aliquo certo indiuiduo proueniat, vt in signo demonstratiuo; quamuis vniuersale, cum signo particulari, & sine villo signo, aequipolleat. & de similibus praedicatis Aristoteles loquitur in praesenti, quae rei, vel secundum naturam, vel ab indiuiduis competunt: in his enim licet subiecto signum aliquod addere.

Similiter est notandum, quod singulari triplex praedicatum competit. Primum vt ab intellectu cognoscitur, & sic dicimus: Petrus est indiuiduum: alterum à natura speciei: Petrus est animal: tertium à sua

propria & singulari conditione, & sic dicitur: Petrus currit, studet, legit, &c. Et haec sufficienter pro his praedicatis, & pro declaratione diuisionis.

Oppositorum propositionum descriptio.

Quod circa has quidem impossibile est simul esse veras: his verò oppositis contingit aliquando in eodem simul esse veras: vt, non omnis homo albus est, & aliquis homo albus est.

Quaeunque igitur contradictiones vniuersalium sunt vniuersaliter: necesse est alteram esse veram vel falsam: & quaecunque in singularibus sunt: vt, est Socrates albus, non est Socrates albus. Quaecunque autem in vniuersalibus quidem, non vniuersaliter autem, non semper haec quidem vera est, illa verò falsa est. simul enim verum est dicere, quòd est homo albus, & quòd non est homo albus. & est homo pulcher, & non est homo pulcher, si enim turpis est, non est pulcher, & si sit aliquid, non est.

Videbitur autem subitò inconuenient esse: iccirco quoniam videtur significare idem, hoc non est homo albus, & hoc: nullus homo est albus. hoc autem neque idem significat, neque simul necessarium.

Manifestum est autem, quòd vna negatio vniuersalis affirmatiua erit, hoc enim idem oportet negare negationem quod affirmatio affirmatiua, & ab eadem, vel ab aliquo singularium, vel ab aliquo vniuersalium: vt vniuersaliter: vel vt non

Nota 4.
Signa quorum sum sint inuenta.

Nota 5.
Singulari triplex attributum conuenit.

De regulis oppositorum propositionum.

¶ a. l. aliud vel ob aliud idem non eodem.

vniversaliſter, dico autem vt eſt, Socrates albus: non eſt Socrates albus, Si autem aliud aliq̄uid ab eodem, vel ab alio idem, non eſt oppoſita, ſed erit ab ea diuerſa. Huic verò, que eſt, omnis homo albus eſt, illa, que eſt, non omnis homo albus eſt. Iſi verò, que eſt: aliquis homo albus eſt, illa que eſt, nullus homo albus eſt. Iſi autem que eſt: eſt homo albus, illa que eſt: non eſt homo albus.

3. Quòd igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictoria, & que ſunt hæc, diſtinctum eſt, & quòd contraria alia, & que ſunt illa, diſtinctum eſt. & quòd non autem vera vel falſa contradictio, & quare, & quando vera vel falſa.

1. Quæcirca hæc quidem impoſſibile eſt, &c.

Modò Ariſtoteles de his enunciationibus oppoſitis determinat, qualiter ſe ad veritatem & falſitatem habeant, ac primum de contrariis inferit, cum de vniuerſali vniuerſaliter enuncient, ſimul veras eſſe nõ poſſe: vt, omnis homo eſt iuſtus: nullus homo eſt iuſtus, nulla ratione ſimul veræ eſſe poſſunt; eum impoſſibile ſit, idem predicatum vniuerſaliter affirmare & remouere ab eodem verè. ac inde iſta verba ſunt legenda, vt illata ex his, quæ dixerat in fine præcedentis: omnia enim hæc ſub vno contextu ſunt.

Contrariæ propoſitiones poſſunt ſimul eſſe falſæ.

Huic poſſumus addere, contrariæ poſſe ſimul eſſe falſas: vt, omnis homo eſt albus; nullus homo eſt albus, vtroque modo eſt falſa. & in hoc aſſimilatur qualitibus contrariis, hæc enim ſimul eidem ſubiecto ineffe non poſſunt, ab eodem tamen remouentur: vt vni corpori ineffe calidum & frigidum ſimul, poſſibile non eſt, tamen eſſe aliquod corpus, quod nec calidum nec frigidum ſit, fieri poteſt; necpè cælum, ita ſimiliter contingit in his, non poſſe ſimul eſſe veras; falſas tamen nil prohibet.

Subdit autem Ariſtoteles, oppoſitas contrariis, necpè particulares, ſimul poſſe veras eſſe: particulares enim ſunt contradictoriæ contrariis; vt, aliquis homo eſt albus: aliquis homo non eſt albus: hæc ſimul veræ ſunt; quæ tamen contra dicuntur contrariis, aliquis enim homo eſt albus, & contradicit huic: nullus homo eſt albus: aliquis verò homo non eſt albus, huic: omnis homo eſt albus; quæ duæ vniuerſales ſunt contrariæ.

Huic adde, particulares in nulla materia poſſe eſſe ſimul falſas, in contingentibus quidem ſimul veræ poſſunt eſſe, & in hoc habent eſe oppoſito modo ad contrarias, quæ ſimul veræ eſſe non poſſunt, poſſunt tamen ſimul eſſe falſæ.

Quæcumq; igitur contradictiones vniuerſalium ſunt vniuerſaliter, &c.

Hic de contradictoriis modo loquitur: & eſt aduertendum, quod conſtituit triplex genus contradictoriarum. Primum, quando ſunt de ſubiecto vniuerſali in vna vniuerſaliter ſumpto: vt, omnis homo eſt albus: aliquis homo non eſt albus, Secundum ſingularium: vt, Plato legitur: Plato non legitur: Luſitimum genus eſt, de vniuerſali, ſine ſigno, quas nos indefinitas vocamus: vt, homo albus eſt: homo non eſt albus.

Et primum quidem ac ſecundum genus contradictoriarum, doctæ ſic ſe habere, vt neceſſariò altera ſit vera, altera falſa impoſſibile eſt enim ſimul eſſe veras, aut falſas: at tertium genus nihil prohibet ſe habere, vt aliquando vtraq; ſit vera. Vt iſtæ poſſunt eſſe veræ: homo eſt pulcher; homo non eſt pulcher: homo eſt albus; homo non eſt albus quod probat de primis, poteſt enim eſſe, quòd ſit homo pulcher; & quòd ſit homo turpis: & verum ſit ſimul vt vtrunque dicere, tunc ſic arguitur: homo eſt turpis, eſt ſimul vera cum hac: homo eſt pulcher; ſed iſta: homo non eſt pulcher, eſt eadem cum hac: homo eſt turpis: ergo ſimul veræ ſunt, homo eſt pulcher, homo non eſt pulcher. Probat de alijs, homo eſt albus, poteſt eſſe vera cum hac: homo ſit albus, ſi vnus iam ſit albus alter fiat, ſed iſta: homo non eſt albus, ſtat ſimul cum hac: homo ſit albus; nam quòd ſit, non eſt: ergo ſimul veræ ſunt: homo eſt albus: homo non eſt albus.

Videbitur autem ſubidò inconueniens eſſe, &c.

Remouet dubium quorundam aſſertentium: homo non eſt albus, eſſe idem cum hac: nullus homo eſt albus. quòd ſi ita eſſet, non eſſent ſimul veræ: homo eſt albus, & homo non eſt albus; ſicut nec iſtæ: homo eſt albus: nullus homo eſt albus; quæ ſunt contradictoriæ primi generis.

Ad hoc reſpondet Ariſtot. non idem ſignifica-

Subcontrariæ nullo modo poſſunt eſſe falſæ.

Triplex eſt contradictoriarum propoſitionum ab Ariſtotele ponitur genus.

Dubium in textu.

gnificare illas duas; nam vna enūciat vniuersaliter de subiecto, scilicet: nullus homo est albus, altera non vniuersaliter; scilicet: homo non est albus, neque idem significat, neque simul necessario. id est, potest esse falsa illa: nullus homo est albus, vt modo sit, est enim falsa, illa autem est vera: homo non est albus; nam Aethiops homo est, quitamen non est albus.

4. Manifestum est autem, quoniam vna negatio, etc.

8. Expositio horum verborum.

Omnes serē Expositores in hoc conueniunt, vt in his verbis Aristoteli doceat, vnius affirmationis vnam esse negationem: eō, quia ex præcedentibus posset quis de hoc dubitare: cum huic enunciatiuz affirmationis: omnis homo est albus, opponantur duæ negationes, nempe, nullus homo est albus, & non omnis homo est albus, docet autem modō vni affirmationi vnam opponi negationem tantum, in eodem genere oppositionis. & ita declarat Magentinus, & Pselus, & addit Alber. si quando euenit multas negationes opponi vni affirmationi, in eodem genere oppositionis, tunc illæ sunt æquipollentes.

Hæc autem oppositio, quamuis doctrinam veram contineat, videtur præter mentem ipsius Aristotelis, nec vlla ratione cum verbis quadratescum manifestè de sola oppositione contradictoria hic loquatur: quæ in tres gradus est diuisa, vt superius diximus.

2. Expositio.

Propterea cum Boet sic mihi videntur ista verba continuanda, vt sit quædam alia ratio ad probandum, has enunciaciones: homo non est albus, &: nullus homo est albus, non esse idem. ratio est huiusmodi, vni affirmationi, vna sola negatio contra dicit. sed hæc: homo non est albus, contradicit huic: homo est albus; hæc autem: nullus homo est albus, contradicit huic: aliquis homo est albus, ergo non sunt idem, altera illa affirmatio: homo est albus, vel: aliquis homo est albus, quæ sunt diuersæ, habent duas negationes; vel si vna negatio esset, vna negatio duabus affirmationibus corresponderet.

Maiorem probat ratione & exemplo, Ratio est: quia negatio contradictoria debet id solum negare, quod affirmatio affir-

mabat: ergo vnius affirmationis vna est negatio. exemplis manifestat, & est inductio quædam exemplaris, nam huic: Socrates est albus, contradicit: Socrates non est albus. similiter in vniuersalibus vniuersaliter, huic: omnis homo est albus, hæc: non omnis homo est albus, vel æquiualens; aliquis homo non est albus; & illi: aliquis homo est alb. illa: nullus homo est albus; ac si diceretur, nec aliquis homo est albus, similiter & isti: homo est albus, ista: homo non est albus; quando enim aliud prædicatur in vna, aliud in altera enunciatur, non sunt oppositæ; vel quando idem prædicatur in vna de vno subiecto, in altera de alio enunciatur, similes non sunt oppositæ & hinc fit, hæc: nullus homo est albus, non opponi huic: homo est albus: quia illa negat aliud subiectum, nempe, aliquis homo, cum idem sit, nullus, & non vllus, vel non aliquis. Et hæc interpretatio est maximè obseruanda.

Sed tota hæc ratio pendet ex cognitione discriminis inter propositionem particularem, & indefinitam, nempe: aliquis homo est albus, homo est albus, & in primis non differunt quantum ad veritatem vel falsitatem, nam quoties verum est, enunciare indefinitè, verum est enunciare particulariter, ad vtriusque autem veritatem sufficit vnius inferioris veritas: vt autem in hoc conuenire certum est, ita etiam in hoc differre est manifestum: quòd particulares iam habent quantitatem determinatam, at indefinitæ sunt indifferentes, & ad vniuersalitatem, & particularitatem, ac propterea indefinitè, id est, indeterminate, dicuntur.

Est aliud discrimen valdè notandum, quòd signum particulare additum vniuersali iam ipsum ad aliquod individuum, & ad vnum determinat, quamuis non distinguit illud manifestet. vt qui dicit: aliquis homo, vnam dicit singulare, quamuis quòd sit, non determinet: ac id eò dicitur determinatum vniuersale, quasi iam ad singulare vnum sit limitatum, ac vniuersale sine signo ex significatione enunciationis, non est limitatum ad singulare, nec ex modo enunciandi: quæ vni quò ad veritatem enunciationis sit limitatum,

Gg 2 quia

Nota 1.
Propositio indefinita & particularis quid discriminis habeant

Nota 2.

Particula-
res propo-
sitiones
quando
non sint
oppositæ.

quia ad eius veritatem sufficit vnum singularare, sed ibi est totum vniuersale.

Ex quo sequitur: has enunciationes: aliquis homo est albus: aliquis homo non est albus, quando diuersa indiuidua demonstrantur, esse quidem veras, sed non oppositas; vt doctè concedit S. Thomas, nec Aristoteles eas vocauit oppositas, sed oppositas contrarijs, non autem inter se. At hæc homo est albus: homo non est albus; & si sub subiecto diuersa singularia sumas, sūt oppositæ, quia variatis singularibus, non mutatur vniuersatio subiecti vniuersalis; quod illa omnia sub vniuerso conceptu significat; sicut mutata vniuersatio huius: aliquis homo, quia hoc tenetur pro singulari, & eo variato fit æquiuocatio & impeditur oppositio, sicut in his: Alexander non est rex; si in vna regem, in altera philosophum intelligas, hoc est ex modo enunciationis. Quamuis iam Dialectici considerantes tam particulares, quàm indefinitas, quantum ad veritatem, esse idem, vtrâsq; sub contrarijs vocent: sed tamen aliter secundum Aristot. est dicendum: qui omnia exacto iudicio perpenderit.

Æquiuoca igitur vna affirmatio, vni negationi, &c.

Hic resumite ea, quæ dicta sunt: nempe vnam negationem vni affirmationi contradicere, & quor gradus contradictoriarum sint, & qui sint, dictum est. similiter aliâs oppositiones esse contrarias, & quo pacto non omnes contradictoriæ sint veræ vel falsæ, sed quæ sunt ex primo & secundo genere; & quod tertij generis contradictoriæ non necessariò veræ, vel falsæ sint, & quare.

Vbi videt Aristotelem non ponere nisi duas oppositiones contrarias: & contradictorias: & sub contradictorijs includit tres gradus: nempe contradictorias communiter dictas & indefinitas, particulares verò ab oppositis reiecit.

De affirmatione & negatione vna.

Vna autem affirmatio & negatio est, quæ vnum de vno significat, vel cum sit vniuersale vniuersaliter, vel non similiter. *vt: omnis homo albus est: non omnis homo albus est: est homo albus: non est homo albus: nullus ho-*

mo albus est: aliquis homo albus est: si album vnum significat. Si verò duobus vnum nomen positum est, ex quibus non est vnum, non est vna affirmatio, neque vna negatio: vt si quis ponas hoc nomen, tunica, borini, & equus: quod tunica alba est, hæc non est vna affirmatio, nec vna negatio. nihil enim differt hoc, qui diceret, quòd est homo æquus albus: hoc autem nihil differt, quàm dicere est homo albus, & est equus albus. Si ergo haec multa significant, & sunt plures, manifestum est, quod & prima, vel multa, vel nihil significant. neque enim est aliquis homo equus. Quare nec in his necesse est hanc contradictionem veram, illâ verò falsam esse.

* a l addit &

Cum vnam negationem vnius affirmationis esse oppositam docuerit, optimo consilio in hac capituli, &c. vt Ammonius tradit, quid affirmatio vna, & negatio vna sit ostendit.

Est autem vna negatio, vel vna affirmatio, quæ vnum de vno significat, id est, vnum ac vniuersum habet subiectum similiter & prædicatum: vt homo est albus: omnis homo est albus: nullus homo est albus. Ostendit autem vniuersum oportere esse prædicatum, dum dicit, [si albus vnum significat, id est, si vniuersum sit, non quòd non sit vniuersum, sed vt ostendat necessariam esse, vniuersationem prædicati. similiter est necessaria vniuersatio subiecti, & hoc ostendit, dum dicit, si tunica significaret idem, quod hæc duæ voces, homo & equus: tunc tunica est alba, vel non est alba, nec esset vna negatio, nec affirmatio; sicut nec ista, homo, equus, est albus, nam ista æquiualeat istis; homo est albus: equus est albus, absque vlla coniunctione.

Nam quamuis in textu sit coniunctio, scilicet, homo est albus, equus est albus, talis coniunctio est continuatiua sermonis, non constitutiua propositionis eōiunctæ.

Quod aliqui non aduertentes dixerunt, æquiualeat hæc: tunica est alba, illi: homo est albus, & equus est albus, quantum ad multipliciter propositionum, sed non quantum ad veritatem; quia tunica est alba, est vera, si vnum significatum est verum; at coniuncta pendet ex vtriusque partis veritate.

Sed hoc prorsus est præter mentem Aristotelis: non enim illa est coniunctio sumenda, sed tanquam duæ enunciationes

Et, particula hoc loci quid sibi velit.

in eo nexq. & tunc in omnibus sunt æquivalentes, & vtraque est plures, tam: tunica est alba, quàm: iste homo est albus, equus est albus, & hoc patet ex illa, quæ sine coniunctione sumpsit, nempe homo, equus est albus, non ergo illud [&] sumendum est, nisi vt sermo nis particula continetur.

Hinc docet, quando negatio vel affirmatio non est vna, sed æquiuoca, non esse necesse, affirmationem & negationem esse veram vel falsam: sicut nec in contradictione de subiecto vniuersali, non vniuersaliter sumpto: quæ possunt esse veræ, ita & ista: Petrus currit: Petrus non currit, si pro pluribus sumatur subiectum, & hæc est expositio communis.

Sed mihi videtur aliquid amplius præter hoc Aristot. velle docere: videlicet: Non solum quid sit vna affirmatio in se, & quid negatio vna in se, sed quid sit vna affirmatio & negatio simul, vt vnitas cadat super vtranque simul, & dicit vnam affirmationem & negationem esse, quæ significant vnum de vno, id est, eodem prædicato, & subiecto participant, & pro eodem sumpto: vt quod altera affirmat, idem proflus altera negat.

Et hoc patet: nam tunica est alba: tunica non est alba, non vocat Arist. vnam affirmationem & negationem: si in vna, pro equo, in altera, pro homine sumatur. & tamen constat, vtranque per se esse vnam; quia æquiuocum pro vno significato est vniuocum; sumit igitur hic Aristot. vtranque simul, & docet, vt participant eodem subiecto & prædicato.

Vnde si dicitis: omnis homo est albus, eius negatio idem subiectum habebit: non omnis homo est albus; hic enim de contradictionis loquitur; & si dicitis: aliquis homo est albus, negatio erit: nullus, id est, nec aliquis homo est albus.

Et ex hoc apparet solutio dubij præcedentis: ista enim: homo est albus, habebit hanc: homo non est albus, non hanc: nullus homo est albus; ista enim non est vna cum illa affirmatione, quia nullus homo est albus, est illius: aliquis homo est albus, quæ aliud habet subiectum.

Et considera: in subiecto numerat etiã signum quantitatis, & ex hac expositione

nostra, facilis est contextus, & exemplum Aristot. manifestantur, quæ per contradictionem dantur, & hoc est obseruandum circa hoc Caput.

Quo pacto in futuris contingentibus contradiotionis regula veritatem habeat?

CAPVT VI.

In ijs ergo quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse est affirmatiuam vel negationem veram esse vel falsam. Et in vniuersalibus quidem vt vniuersaliter, semper hanc quidem veram, illam verò falsam esse. In ijs, quæ singularia sunt, quomodo modum dictum est. In vniuersalibus autem, quæ non vniuersaliter dicta sunt, nõ necesse est dictum esse autem & de his. In singularibus verò & futuris, non similiter.

Nam si omnis affirmatio & negatio vera vel falsa est: & omne necesse est esse vel non esse, quare si hic dicat, futurum esse aliquid: ille verò non futurum dicat, hoc ipsum manifestum est, quod necesse est verum dicere alterum ipsorum: si omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est, vtraque enim non erunt simul in talibus.

Nam si verum est dicere, quod album vel non album, necesse est esse album vel non album. & si est album vel non album, verum erat affirmare vel negare: & si non est, falsum dicit: & si falsum dicit, non est. Quare necesse est semper affirmationem aut negationem veram esse vel falsam. Nihil igitur neque est, neque fit, nec à fortuna, nec vtrumlibet contingit, neque erit, neque non erit, sed ex necessitate omnia, & non vtrumlibet contingit, aut enim, qui dicit verum est, aut qui negat, similiter enim vel fiet, vel non fiet, quod enim vtrumlibet contingit, nihil magis sic vel non fit se habet, vel habebit.

Amplius autem, si est album nunc, verum erat dicere prius, quod erat album, quare semper fuit verum dicere, quod libet eorum, quæ facta sunt, quod est vel erit: si autem semper verum fuit dicere, quod est, vel erit, non potest hoc non esse, vel non futurum esse, quod autem non potest non fieri, impossibile est non fieri, & quod impossibile est non fieri, necesse est fieri: omnia igitur quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igitur vtrumlibet contingit neque fortuna erit: nam si à fortuna, non ex necessitate.

Nota

5. At vero nec quid neutrum verum est dicere, contingit: vi quod neque erit, neque non erit. Primum enim cum sit affirmatio falsa, negatio non vera erit: & cum hac falsa sit, contingit affirmationem non veram esse. Et ad hanc, si verum sit dicere, quod album est simul & magnum, oportet esse viranque, si verum erit cras, oportet fore etiam si autem neque erit, neque non erit cras, non erit virumlibet contingens, vi est navale bellum: oporteres enim neque fieri navale bellum, neque non fieri.

6. Quae ergo contingunt inconuenientia haec sunt, & huiusmodi alia si quidem omni affirmationi & negationi, aut vniuersalibus dictis vi vniuersali er, vel in ijs, quae sunt singularia, necesse est oppositarum, hanc quidem veram esse, illam verò falsam nihil autem virumlibet contingit esse in ijs quae sunt, sed omnia esse & fieri ex necessitate. Quare neque consultare oportebit, neque negitari: quod si hoc quidem facimus, erit hoc: si verum non hoc, non erit hoc.

7. Nihil enim prohibet, & in annum decies millesimum hanc quidem dicere hoc futurum esse, illam verò non dicere quare ex necessitate erit virumlibet eorum, quod ab ipso verum erat dicere tunc.

8. At vero nec in hoc differt, si aliqui dixerint contradictionem, vel non dixerint. manifestum enim, quod sic se habent res, etiam si non hic quidem affirmauerit quid, ille verò negauerit. non enim propter negare vel affirmare erit, vel non erit, nec in decies millesimum annum, magis, quàm in quandolibet tempore. Quare si in omni tempore sic se habebat, vi alterum verò diceretur, necesse est alio fieri: & vnum quodque eorum, quo sunt, semper sic se habebant, vi ex necessitate fieret: si enim verò dixit quis, quideris, non potest nō fieri & quod factum est, verum erat dicere semper quod erit.

9. Si itaque haec impossibilia sunt: videmus enim esse futurorum principiorum, & ab eo, quod consultamus, atque aliquid agimus: & quod est, omnino in ijs quae non semper acta sunt, impossibile est esse, & non esse similiter: in quibus viranque contingit esse & non esse, quare & fieri, & non fieri: & multa nobis manifesta sunt sic se habentia: vi quod hanc vestem possibile est incidere, & non incidere, sed prius extaretur: similiter autem & voa incidere possibile est, non enim esset tam prius exteri, nisi possibile esset non incidere: quare & in alijs generationibus, quae secundum huiusmodi potentiam dicuntur.

Manifestum igitur est, quod non omnia ex necessitate vel sunt, vel fiunt: sed alia quidem virumlibet contingit, & nihil magis affirmatio, quam negatio erat vera vel falsa: alia vero magis quidem, & vi in pluribus alterum, nihilominus contingit fieri, & alterum, alterum verò minime.

Igitur esse, quod est, quando est, & non esse, quod non est, quando non est, nec esse est, sed non omne quod est, nec esse est esse, nec quod non est, nec esse est non esse, non enim idem esse, omne quod est, necessarium esse, quando est. & simpliciter ex necessitate esse, similiter autem & in eo, quod non est.

Sed & in contradictione eadem ratio est, esse quidem vel non esse omne necesse est & futurum esse vel non: non tamen diuidentem, dicere alterum necessarium, dico autem vi necesse est futurum esse bellum navale cras, vel non futurum esse: non tamen fieri cras bellum navale necesse est, neque non fieri fieri tamen, vel non fieri necesse est.

Quare cum similiter orationes verae sint, quemadmodum & res: manifestum est, quod quaecunque sic se habent vi sunt virumlibet contingens, & contrarij, inscipiam, necesse est similiter se habere & contrarij, hanc quidem quod contingit in ijs, quae non semper sunt, vel non semper non sunt, horum enim necesse est, & eam partem contradictionis veram esse vel falsam, non tamen hanc vel illam, sed virumlibet contingit: & magis quidem vera alteram, non tamen tam veram vel falsam.

Quare manifestum est, quod non est necesse omnibus affirmationibus vel negationibus oppositarum, hanc quidem veram, illam autem falsam esse, non enim quemadmodum in ijs, quae sunt, sic se habeat, & in ijs, quae non sunt, quidem, possibile tamen esse vel non esse, sed quemadmodum dictum est.

A Nequam hoc Caput interpretemur, quod insignem & obscuram continet doctrinam, oportet taliquot prius statuere fundamenta, ut eius facilius fiat interpretatio.

Est igitur primum aduertendum ex Aristotele & praecedenti, quae doctrina est celeberrima, & communissima, triplex esse genus enunciationum secundum materiam: nempe necessarium, impossibile, contingens.

10.
11.
12.
13.
14.
Fundam.
Enunciationum ex parte materiae triplex est genus.
Est

**Materia
propositio
num quid
sit**

Est autem materia propositionum co-
hærentia prædicat, ad subiectum id est, ha-
bitudo, & ordo quidam prædicati ad sub-
iectum, secundum quem vel taliter prædi-
catum ad subiectum se habet, ut ei semper
infit, nec ab eo separari possit: & talis ma-
teria dicitur necessaria, in qua genus enun-
ciationum sit necessarium, in quibus gene-
ra de speciebus, vel species de indiuiduis,
vel propriae passionis, vel accidentia inse-
parabilia prædicantur, & alia huiusmodi:
vel secundum talem ordinem se habet, se-
cundum quem prædicatum, nec subiecto
infit, nec vlla ratione inesse possit.

Et huiusmodi cohærentia, & ordo, est
materia, quam vocant remotam, in qua
constituntur enunciationes impossibiles
affirmatiuæ: ut, homo est leo, album est ni-
grum.

Sumimus enim has materias, secundum
enunciationes affirmatiuas, quæ sunt nec-
essariæ vel impossibiles. nam negatiuæ
sunt in eadem materia cum suis affirmati-
uis: & negatiuæ se habent opposito modo:
in materia enim necessaria sunt impossibi-
les, in remota necessariæ.

Tertio est talis ordo, secundum quem
prædicatum inest subiecto, ita, ut possit nõ
in esse: vel non inest, sed potest inesse: ut,
homo currit: homo disputat, & tales pro-
positiones tam affirmatiuæ, quam negati-
uæ dicuntur contingentes.

Est autem triplex gradus enunciatio-
num contingentium: primus, quando præ-
dicatum frequenter inest subiecto: quam-
uis aliquando non infit: ut homo loquitur:
homo meridie prandit. Secundus, quando
prædicatum raro inest, & hoc dicitur
contingens à fortuna, illud verò con-
tingens in plurimum, ut: fodiens vincam
inuenit thesaurum. Tertius, quando præ-
dicatum frequenter inest, & frequenter
non inest, ut, homo ambulat: Petrus can-
tat: & tale contingens dicitur ad vtrumli-
bet.

2. Fundam.

Est secundò aduertendum: enunciatio-
nes contradictoriæ possunt fieri in hac tri-
plici materia, secundum triplex tempus,
præteritum, præteritum, & futurum: ut omnis
homo est animal: non omnis homo est a-
nimal: omnis homo fuit animal: non om-
nis homo fuit animal: omnis homo erit

animal: omnis homo non erit animal: si-
militer in alijs omnibus, vt facile erit cui-
libet tales contradictiones constitinere.
Præterea possunt fieri contradictiones: &
de subiecto vniuersali, vt in exemplis pro-
positis, & de subiecto singulari etiam in
omni materia, & secundum quodlibet con-
tingens, ex quo resultat copiosus enuncia-
tionum oppositarum numerus.

Aduerte tertio in contradictionibus de
præteriti, & de præterito, in omni materia,
altera est determinatè vera, altera determi-
natè falsa. Est autem determinatè vera e-
nunciatio, quæ sic est vera, vt pro tempore
quo est vera, non possit esse falsa. e contra
determinatè falsa est, quæ pro tempore,
quo est falsa, non potest esse vera. V. g. Pe-
trus currit: Petrus non currit: Petro currit:
nec affirmatiua est determinatè vera: quia
quo tempore currit, non potest esse falsa:
negatiua verò determinatè falsa: quia pro
eodem tempore non potest esse vera.

Hoc ergo in omni materia inuenitur
in contradictionibus de præterito, & de
præteriti, vt vna sit determinatè vera, al-
tera determinatè falsa: siue affirmatiua, siue
negatiua sit.

At in contradictionibus de futuro est
ambiguum, an vna sit determinatè vera,
altera determinatè falsa. Non est autem in
omnibus de futuro dubium, nam in ma-
teria necessaria & remota, tam determinata
est de futuro, sicut de præteriti, & de præ-
terito. Similiter in materia contingenti,
quando in plurimum, vel raro euenit præ-
dicatum, non est magnum dubium: quia
iam ferè est determinatè vera affirmatiua
in plurimum eueniens, & falsa raro con-
tingens, sed dubium est de contingenti ad
vtrumlibet. Similiter nec est difficultas,
quando subiectum est vniuersale, quia iã
istæ vniuersales ferè etiam determinatè
sunt, cum in plurimum vniuersales affir-
matiua, negatiua falsæ sint. Sed summa
difficultas est in enunciationibus de futu-
ro contingenti ad vtrumlibet, de subiecto
singulari: vt, Petrus cantabit. Petrus non
cantabit.

Et hic est scopus huius capituli, nempe
examinare, an in contradictionibus istis
vna pars sit determinatè vera: altera falsa,
sicut in his, quæ sunt de præterito, & præ-
senti.

3. Fundam.

**Enunciatio
quænam
dicatur de-
terminatè
vera, quæ-
que determi-
natè fal-
sa?**

**Propositio
num de co-
tingenti
triplex gra-
dus.**

**Repetitio
summæ
Capitis.**

Diuisio Capiti. Est autem in duas partes diuisum caput in priori sunt argumenta circa hanc difficultatem, in posteriori est quaestio determinatio.

1. *In ijs ergo quae sunt, & quae falsa sunt, &c.*

Boetius haec verba non initium capitis, sed praecedentium epilogum esse existimat. At S. Thom. noui capitis initium asserit. Parum autem refert hoc, quamuis conformior sit Aristoteli sententia S. Thomae.

Proponit igitur, in contradictorijs de praesenti, & de praeterito, necessariò affirmacionem, vel negacionem esse, veram vel falsam in contradictorijs de subiecto vniuersali vniuersaliter, quam contradictorijs de subiecto singulari. nam in alijs de subiecto vniuersali non vniuersaliter sumpto, id non est necessarium, cum vtraque possit esse vera.

Nota.

Et nota, ista verba esse legenda disiunctiue, vt sit sensus: affirmatio vel negatio est vera, vel falsa. id est, vel affirmatio est vera, & negatio est falsa, vel negatio est vera, & affirmatio est falsa. non enim est legenda disiunctim, hoc modo: affirmatio est vera vel falsa, negatio est vera vel falsa. Ac propterea dixit, necesse est hanc quidè veram, illam verò falsam esse; quod vocamus determinatè veram, & determinatè falsam, scilicet, quando in contradictione do tibi vnam partem, quae vera sit, & alteram, quae falsa sit. at verò in singularibus & futuris, id est, in contradictionibus euacionum de futuro, & de subiecto singulari, non est necesse, vt vna pars determinatè sit vera, altera falsa.

S. Thomae vult, vt addamus verbum, in futuris, nempe contingentibus, at Porphyrii & Alexani in hoc, quod dicit singularia, volunt contingentiam includi: nam singularia contingentia sunt. Sed melius est, si dicamus cū Ammonio, in hoc, quod dicit futura, non at contingentiam, necessaria enim non fore, sed semper esse prius, dicantur.

2. *Nam si omnis affirmatio, vel negatio vera vel falsa est, &c.*

Hic Aristot. incipit probare non omnem affirmacionem vel negacionem esse veram vel falsam: & facit hoc argumentū. Omnis affirmatio vel negatio, est vera vel

falsa: ergo quae sunt, necessariò sunt, & quae non sunt, necessariò non sunt: illud enim [&] legendum est illatiue, pro igitur Alterum enthymema facit de futuro. Omnis affirmatio & negatio, est vera vel falsa, ergo si vnus dicat: Petrus leget, & alter: Petrus non leget, necessariò vnus dicit verū, alter dicit falsum: & sic necessariò leget, vel necessariò non leget. consequentiam & antecedens primi enthymematis probat, & prius consequentiam. Nam si verū dicit, qui dicit: album est; necessariò album est, aliter enim non diceret verum, & si qui dicit: album non est, falsum dicit: ergo necessariò non ita est, aliter non esset falsum.

Et si est album, vel non album, verū erit affirmare, &c.

Hic probat Aristot. antecedens, quòd affirmatio praesentis vel negatio, sit vera vel falsa: nam fieri non potest, quin album sit, vel non sit; vtroque autem modo verū vel falsum dicitur: nam si est, verum est dicere, quòd est falsum, quòd non est. si verò non est, econtrà verū est dicere, quod non est, falsum verò, quòd est: semper igitur talis affirmatio vel negatio erit vera vel falsa. Postea probat consequentiam in enthymemate secundo: nam antecedentis eadè est probatio, & posterius iterum probabitur. Si, inquit, in his affirmatio vel negatio est vera vel falsa: ita, vt vnus dicat verum, alter falsum, omnia necessariò erunt, nec quicquam à fortuna, nec ad vtrumlibet, nec erit: nec non erit id est, nullum erit contingens, nec raro, nec ad vtrumlibet, nec in plurimum, sed omnia fient, vel non fient, id est, vel necessariò fient, vel necessariò non fient: & ita non est vtrumlibet hoc enim est, quòd potest sic esse, vel non esse, fore, vel non fore: necessaria autè non habent hanc indifferentiam.

Amplius autem si est album nunc, &c.

Haec est altera ratio, quae ex determinata veritate futurorum, infert necessitatem in omnibus: aliundè tamen sumit necessitatem, scilicet, ab ipsa re, iam existenti. Argumentatur sic: modò sit album, ergo verum fuit dicere heri, album erit: & omnia, quae facta sunt, antequam fierent, verum tuit dicere tunc: tunc sic; verum fuit

fuit dicere fore: ergo necessariò futura erant. nam si verum erat, quod futura essent; non poterunt non esse, si non poterunt non esse, impossibile fuit, non fore; si impossibile fuit non fore, ergo necessarium fuit, vt fierent, & sic necessariò eueniunt omnia; & euenerunt.

15. *At verò quoniam neutrum verum est dicere, &c.*

Possit quis dicere: neutrum verum est, scilicet, album non est: album erit, hoc rejicit: nam sequeretur, in contradictionis negatiuam esse falsam, affirmatiuam non veram; & econtrà. & ita vtraque pars esset falsa, cum non sit vera ista: album erit, nec ista: album nò erit: præterea si ex hoc, quod dicitur, album est, sequitur, si verum est, quòd album sit, & magnum est, quòd magnum sit: ita si verum est dicere, erit eras, oportet fore eras: si ergo vetù est dicere, nec erit, nec nò erit, sequitur quòd res nec erit, nec non erit: & ita non est contingens: hoc enim est, quòd potest esse, & non esse, non ergo dicendum est, neutram partem esse veram contradictionis: sicut non est verum dicere, nec est, nec non est, nec erit, nec non erit, cum alterum necessarium sit: vel est, vel non est, vel erit, vel non erit: non ergo est conueniens ista solutio harum.

6. *Ea igitur absurda, quæ contingunt, hæc sunt, &c.*

Infert Aristoteles inconuenientia, quæ sequuntur ex affirmatione hæc, quòd omnis negatio vel affirmatio est vera vel falsa determinatè: nullum scilicet esse contingens ad virumlibet, sed omnia euenire ex necessitate: hinc sequitur aliud absurdum, quòd scilicet non esset negotiandum, nec consultandum. negotia enim & consilia sunt de his, quæ sic vel aliter possunt euenire: negotiamur autem, vel consultamus, vt hoc vel illo eueniant modo, si autem omnia necessariò euenirent, non oporteret hæc facere, quòd absurdum est.

7. *Nihil enim prohibet, & in annum decies millesimum, &c.*

Hic Aristoteles rejicit vnum, quòd possit quis dicere: nempe enunciatio de futuro proximo tempore enunciata, est vera vel falsa, & tunc est effectus necessarius: tamen à multo tempore ante rem, est con-

tingens; hoc repellit: quia si in decies millesimum annum aliquid enunciaretur futurum, vel non futurum, tunc vnum illorum esset verum necessariò, scilicet futurum, siue non futurum; & iam necessariò eueniret: imò cum omnia, quæ facta sunt, antequam essent, possent enunciari vetù futura esse, necessariò euenirent. nota illa verba superioris textus [Quoniam si hoc quidem facimus, & reliqua] esse verba negotiantium: ac si diceret, si omnia necessaria sunt, non oportet negotiari, & diceret: si hoc facimus, erit hoc, si hoc non facimus, non erit hoc: cum tamen omnia ex necessitate sint.

8. *At verò nec hoc differt, si aliqui dixerint, &c.*

Excludit aliam responsionem aliquorum. Possit enim quis dicere, esse res contingentes in se, tamen quando quis enunciat eas sub affirmatione, vel negatione fieri necessaria, vel impossibiles: hoc excludit, dicens, propter nostram affirmationem vel negationem res non ita esse, vel non esse: imò quia ita sunt, vel non sunt, inde affirmatio vel negatio, dicitur vera vel falsa: vnde si necessaria est omnis affirmatio, vel negatio: profectò & rem esse, est necessarium, vel non esse: & ita omnia eueniunt necessariò, absque nostra affirmatione, de quibus affirmatio, si fieret, vera erat futura.

9. *Siquidem hæc impossibilia sunt, videmus enim, &c.*

Hic ratione probat non esse in rebus necessitatem semper, sed multa esse contingentia. Pro quo aduerte, duplex esse genus effectuum contingentium. Quidam sunt voluntarij, qui radicem & causam suæ contingentia habent in voluntate nostra: vt, legere, non legere: studere, non studere; & similia: quidam alij sunt naturales, qui contingentiam habent à materia rei: ex quo enim res factæ sunt ex materia apta ad multa recipienda, sit, vt ipsæ res expositæ sint varijs accidentibus: vt, q̄ infirmetur, quòd non infirmetur: quod moriantur, vñ non: quod calefiant, vel non: hæc ex materia proueniunt. An vetò sola voluntas, & sola materia horum contingentium sit causa, non est præsentis disputare.

Aristoteles ergo has duas radices contingentia

H h g e n t i æ

Nota.
Duplex genus est effectuum contingentium.

gentiæ ponit, & argumentatur à causa: nempe datur voluntas in nobis libera, datur potentia in rebus materialibus ad esse, & non esse: ergo sunt effectus contingentes. Et de primo probat: quia consultamus, & negotiamur, & apti sumus à natura ad cõsilia & negotia, frustra ergo natura hoc faceret, nisi cõsilia & negotia profutura essent. quod si omnia necessariò euenirét, illa omnia essent frustra. Similiter probat in naturalibus potentiam ad esse, & non esse: hæc vestis potest incidere, vt man fessum est, potest etiam non incidere foreipe; patet: quia potest deteri, & usu consumi, si ergo potest usu consumi, potest non incidere: ergo potest incidere, & non incidere: sic in rebus est potentia ad esse & non esse.

10. *Manifestum igitur est, quoniam non omnia ex necessitate, &c.*

Hæc sententiam suam concludit: nempe, non omnia ex necessitate esse vel fieri, sed aliqua esse contingentia ad verumlibet: in quibus tam affirmatio quàm negatio non est magis dicenda vera, quàm falsa, & esse contingens in plurimum, quod frequenter accidit, quamuis aliquando deficiat, & non accidat: & esse similiter contingens non in plurimum, scilicet raro eueniens. Quæ sententia sine dubio digna est laude, cum hominem liberum constituat, & in naturalibus multa contingentia affirmet, quod & veritate & religioni Christianæ maxime est cõforme. est enim homo in suis operationibus liber, nec omnia secundum naturam eueniunt, id est, in rebus ipsi, naturaliter eueniunt, sed multa contingenter.

N
O
T
A.

11. *Igitur esse quod est, quando est, &c.*

Hæc est huius Capitis secunda pars, in qua Aristoteles, quo pacto veritas in affirmatione & negatione sit, manifestat: distinguit autem primo res, postea enunciationem. Res igitur vna simplex, dupliciter potest esse necessaria: vno modo absolute, quando nullo alio supposito aliter se habere non potest: vt, Sol est quid necessarium absolute, secundum enim naturam suam aliter se habere non potest: similiter in simplici enunciationum significatiis: vt, hominem esse animal.

Aliæ res est necessaria secundum quid,

nempe ex suppositione aliqua; vt, homo currit, pro illo tempore, pro quo currit, necessario currit: quia simul non potest currere, & non currere: & hoc est, quod dicit: Res quando est, necesse est esse, & quando non est, necesse est non esse.

Est autem notandum, non valere consequentiam ab isto necessario secundum quid ad necessarium simpliciter; vt, non valet: Petrus quando currit, necessario currit, ergo Petrus necessario currit: Petrus quando non currit, necessario non currit, ergo necessario non currit.

Huiusmodi fallacia peccat argumentum primum, quando album est, dicitur, si est vera, ergo necessario ita est, ergo res necessario est alba: dicitur, quod est necessitas secundum quid, vt pro illo tempore, quo propositio est vera, res tamen sit, absolute rem esse, non est necessarium. Vnde in contradictione de præsentis, datur pars determinatè vera, & determinatè falsa; sed ista determinatio veritatis vel falsitatis, nõ est secundum necessitatem absolutam, sed secundum tempus, scilicet, pro illo, in quo vnum est, alterum non est; si pro tempore, quo Petrus currit, & Petrus non currit, quo tempore est vnum determinatè verum, alterum falsum.

Et in contradictione eadem ratio est, &c.

Distingueret rem simpliciter, id est, non in comparatione ad suum oppositum, modò rem in ordine ad suum oppositum distinguit: scilicet, currere, non currere, cantare, vel non cantare: & in communi, vocat esse, vel non esse, futurum, vel non futurum.

Inquitque, dupliciter esse posse hoc totum necessarium, nempe, cantare, vel non cantare, legere, vel non legere. Vno modo, vt cadat necessitas supra vtrunque disiunctim, & simul: vt necesse sit cantare, vel non cantare, esse, vel non esse, futurum, vel non futurum, quæ necessitas dicitur disiunctiõnis: & sic asserit, omnem disiunctum esse necessarium, etiam in contingentibus, præteritis, præsentibus, & futuris: vt necessarium est Antichristum fore, vel non fore: Petrum cantatum, vel non cantatum, cantare vel non cantare, eam esse, vel non cantasse. Altero modo necessitas potest eade-

Nota.

12.

cadere supra illa membra diuifivè, vt neceffarium fit cantare, aut neceffarium non cantare, neceffarium fit fore, aut neceffarium fit non fore, & isto modo, non est neceffitas in contingentibus, nec enim est neceffarium, quod cantet, nec neceffarium, quod non cantet, nec neceffarium, quod futurus fit Petrus albus, nec neceffarium, quod non fit futurus albus. Imò est maxima fallacia, argumentari à neceffitate diiuncti ad neceffitatem partium per fe in contingentibus: non enim valet, neceffarium est, Petrum cantaturum vel non cantaturum, ergo neceffarium est, Petrum cantaturum, vel neceffarium est, Petrum non cantaturum.

Talis igitur neceffitas est in contingentibus, fimiliter & talis veritas, nempe diiunctim, fed non diuifivè, quamvis fit difcrimen inter præfens & futurum. nã præfenti datur pars determinatè vera, & falſa determinatè altera: fed talis determinatio non est abſoluta, fed fecundum quid, nempe pro tali tempore. At in futuro non est pars determinatè vera, nec determinatè falſa, fed de ſingulis partibus dices, est vera vel falſa: vt Petrus cantabit, est vera vel falſa: Petrus non cantabit, est vera vel falſa.

Quare cum fimiliter orationes vere ſint, &c.

Id quod Ariſt. dixit de iſtis rebus oppoſitis, in iſtis enunciacionibus eſſe idè proſus confirmat. Vt ſicut neceſſarium eſt, re eſſe vel non eſſe ſimul; non tamen ſingula per ſe; ita ſimiliter neceſſaria eſt affirmatio vel negatio diſiunctim; vt Petri fore vel non fore, neutram tamè partè per ſe imò quehbet pars eſt indeterminata, vt nec ſit dicenda vera, nec ſit dicenda falſa, fed vera vel falſa, quia in contingentibus de futuro tam indifferens eſt, quod res ſit, quàm quod res non ſit, quamvis, vt dicit Ariſt. aliqua contingentia magis determinata ſint ad eſſe, nempe, quæ frequentius accidunt: tamen cum & hæc poſſint aliter eſſe, nondum veritatem habent determinatam, ac ideo nec vera, vel falſa per ſe ſunt dicenda, fed vera vel falſa ſimul.

Quare manifeſtum eſt, quoniam non eſt neceſſe, &c.

Hic concludit, non eſſe neceſſarium, vt omnis affirmatio vel negatio ſit determinatè vera vel falſa, fed aliter in futuris,

aliter in præſentibus & præteritis, in futuris neutra pars per ſe determinatè vera, vel determinatè falſa, fed vtraque vera vel falſa; at in præſentibus, & præteritis vna determinatè vera, altera determinatè falſa: fed iſta determinatio eſt ſecundum quid; nempe, ſecundum tale tempus, quo ſunt vel fuerunt, vt diximus.

Dubitabis tu, ſicut in enunciacionibus de præſenti, vna eſt determinatè vera, altera falſa; & fimiliter in enunciacionibus de præterito: talis autem determinatio eſt ſecundum tempus, quare nõ dicemus idem in his, quæ ſunt in futuro, vt vna ſit vera, nempe pro tempore, quo futura ſit res, & vna falſa, quo tempore non futura ſit res?

Dico eſſe latiffimum difcrimen, nam antequam res ſit, ſemper manet indifferens, vt poſſit eſſe & non eſſe, fieri & non fieri: propterea enunciatio de futuro non po teſt habere conſtantem veritatem: at quæ do iam res eſt, vel non eſt, ſecundum tempus præſens vel præteritum, vacat iſta indifferens: quæ enim eſt, non eſt indifferens, vt illo eodem tempore non ſit: fimiliter quod non eſt, nõ po teſt illo eodè tempore eſſe: propterea iſta conſtantem habent veritatem vel falſitatem, fed ſecundum quid, ſcilicet ſecundum tempus præſens.

Ex quo ſoluitur argumentum ſecundum ſuperius: nempe ſi album eſt modò, ſuit heri verum determinatè dicere, album erit: nego conſequentiam, quia antequam eſſet, erat indifferens ad eſſe, & nõ eſſe: propterea talis propoſitio heſterna non magis erat determinatè vera, quàm falſa; et at igitur illa de futuro indeterminatè vera, licet de præſenti ſit determinata.

QVAESTIO I.

De Contingentibus.

Quamvis nõ ſit præſentis loci iſta exactius quàm ab Ariſt. dicta ſunt, examinare, tamè, vt faltem ea melius intelligantur, vnũ, aut alterum circa hoc dicemus. Solet autè ſumma in hoc verſari difficultas, quo pacto cum glorioſus Deus hominum futurorum, antequàm ſint, præſens ſit, poſſint contingentèr euenire: Deus enim in ſua ſciencia non decipitur, ſed inſallibilis eſt?

Circa hoc fuerunt duo philoſophorum

Dubium.

Solutio.

Reperitio
ſuperioris
argumenti
vnà cum
ſolutione.

Quæſtio
nis ſtatus.

Primus er-

ror quo-

rundā philo-
sophi. de
futuris cō-
tingentib.

Stoica ne-
cessitas.

errores. quidam enim Stoici, inter quos
fuit Chryppus, vt refert Cicero de Fato,
& Aul. Gell. lib. 6. c. 2. existimabant omnes
effectus cęturōs esse necessarios. existima-
bant enim causas omnes esse destinatas
ad suos effectus, & talem ordinem consti-
tutum ab æterno in mente diuina, qui mu-
tari non posset; quem ordinem vocabant
Fatū, & hæc est opinio scēe Poetarum.

Virgilius:
Terna Fata irabunt, ne cępta relinquere possis.
Et similiter: A. Encid.

Parce metu, Cytheræa, manent immota tuorum
Fata tibi. Et Lucanus.

Quò tibi ferror abis? aut quò fiducia Fatis?
similiter,

martemque secundum,
Iam, nisi de genere Fatis debere recusat.
& alia plurima.

2. Error.

Alij contingentiam in rebus, & libertatem
assecerant, tamen Deū esse præscium
horum singularium futurorum negabāt.
Cuius sententiæ seu dementiæ, fuit Cicero
lib. de natura deorū, vt refert August. 5. de
Ciui. c. 9. Idem etiā impiè sensit Aseros.

Sententiā
vera.

At veritas Christiana consistit in me-
dio, nec modo Christiana, vt cum etiā Phi-
losophica, quam scēd omnes veteres Peri-
patetici sunt assecuti; vt videre est apud
Ammō hic, qui cōtribuit Aristoteli, Pfell.
& Magent. ibidem apud Alexan. Aphr. in
li quem de fato, ex sententiā Aristot. con-
scripsit ad Antoninū & Seuerum Imperato-
res, ca. 16 & apud eundem, i. naturalium
quæstionū, c. 4. & 23 & in ca. 14. apud The-
mistium in Paraphrasi 12. Metaphys. apud
Philoponum in 1. Post. suo commen. 94 &
pulcherrimè apud Simplic. 8. Phys. in 2. di-
gressionē contra Philo. paulò post princi-
pium, vbi ait: Dei Opt. cogitationem esse
omnium simul præsentium, præteritorū,
& futurorum Idem super Epictetū, ca. 67.
& 2. Phys. 77. & 2. de calos 6 Idem etiam
Eustratus 10. Ethicorum. ca. 8. ad calcem.

Effectus cō-
tingentes
in rebus re-
periri & li-
bertatem
actionum
in homi-
ne, futuro-
rum quoque
cognitionem
in Deo.

Tenet ergo hæc sententiā, esse effectus
contingentes in rebus: esse libertatem in
homine suarum operationum, & omni-
um futurorum, Deum esse ab æterno præ-
scium.

1. Fundam.
Causas ali-

Pro cuius expositione aduerte primò,
duplex esse genus causarū; quædam cau-
as in suis effectibus operantur, vt nunquam naturaliter

impediuntur, vt Sol oritur, Sol occidit; &
istæ causarum superiorum actiones & mo-
tus naturales non impediuntur. Aliæ cau-
sæ impediuntur a suis operationibus. & ef-
fectibus naturaliter; vt equus impeditur
a productione equi, quia aliquando vel pro-
dueit monstrum, vel non prouenit em-
bitio ad perfectionē; impeditur etiam aliud
a contrario suo; vt patet in his causis natu-
ralibus inferioribus.

Præterea adhuc est duplex causa, quæ-
dam, quæ est determinata ad operandum
ita, vt propositis necessarijs ad operandū,
non possit non operari; vt ignis proposito
combustibili, non potest non comburere;
quæ esse dicuntur naturales: quædam non
est determinata ad operandum, sed pro-
positis necessarijs potest non operari: qua
lis est voluntas hominis, quæ, si ei propo-
natur aliquid bonū, vt velit, potest velle,
& non velle, & hæc dicitur causa libera.

Aduerte secundò, omnium effectuum
positiuorum Deus est causa, quod si dice-
re; ignis solū non comburit, sed Deus cum
igne, & omnis res operatur, sed simul con-
currente Deo ad talem operationem cum
illa re, & est maximè necessarius: ita au-
tem Deus concurreat cum illa re, vt simul
operetur secundum modum naturæ illius
rei: cum igne enim concurreat modo,
quo ignis operatur, nempe necessariò cale-
faciēdo, & cum voluntate hominis li-
berè volēdo; non enim cogit res, vt agant,
sed secundum modum illarum rerum, &
naturam, iuuat eas, vt agant eum ijs, quæ
necessariò agant, necessariò, cum his, quæ
impediuntur, modo etiam, quo impedi-
ri possit, operatur, nec earū destruit naturas.

Aduerte tertio, omnia antequam fiant,
Deus cognouit, & omnia est ab æterno præ-
scius, non tamen eodem modo omnia cog-
nosceat, sed necessaria cognosceat futura
necessaria, & contingentia cognosceat, vt
contingentia, id est, ita cognosceat futura
esse, vt simul cognosceat posse non fieri.

Vnde sicut ex hoc, quod omnium est
author, & cum omnibus causis operatur,
non sequitur, quòd causæ necessariò ope-
rentur omnes, quia secundum modum il-
larum concurreat: ita ex hoc, quod omnia
præsciat & præcognosceat, nullam futuris
necessitatem imponit, sed illa, vt futura
sunt,

Causa iustæ
alia natu-
ralis, alia
est libera;

2. Fundam.
Omnium
effectuum
positiuorum
Deum esse
causam.

3. Fundam.
Deum om-
nia ab æter-
no præscire.

Præsciētia
Dei, rebus
futuris nul-
lam impo-
nit necessi-
tatem.

sunt, cognoscit: vnde sic cognouit me hodie lecturum: vt etiam cognosceret liberè lecturum, & me posse non legere.

Vnde responderetur ad argumentum commune in hac materia. Deus scit me lecturum eras, ergo non possum non legere? concesso antecedenti: negatur consequentia quod si dicas, Deus non potest falli, ergo non possum non legere? dico, stante præsentia diuina, non possum nõ legere, quod alij vocant in sensu composito: sed hoc non colligit absolute, me non posse non legere: explicatur, ergo necessario lecturus sum, vel non lecturus, liberè

tamen me applicabo, vel ad hoc, vel ad illud extremum: Deus præficit, ad quod liberè me postea sum applicaturus. dicere itaque stante præsentia diuina, non possum non legere, est dicere, Deus non dici potest in cognitione illius, quod ego sum postea liberè facturus: ex quo non colligitur, quod ego postea necessarid sum operaturus. & hoc vocant aliqui quòd non licet arguere à sensu composito ad sensum diuisum. Et hæc sufficiant de

hac difficultate in præfenti.

FINIS LIBRI PRIMI PERIHERMENIAS.

ARISTOTELIS, DE INTERPRETATIONE, LIBER SECVNDVS.

Summa Libri.

De Enunciationibus infinitis. De Enunciationum vnitatem, ac pluralitatem. Et prædicationibus coniunctis, atque diuisis. De enunciationibus modalibus. Et quæ enunciationes magis inuicem sint contrariæ.

De Enunciationibus infinitis cuiuscunque generis, ipsarumque, oppositionibus, ac consequentijs. Nominatè ac verba transposita, idem significare.

CAPVT I.

1. **F**oniam autem est aliquid de aliquo affirmatio significans: hoc autem vel nomen est, vel innominatum: vnum autem oportet esse & de vno id, quod est in affirmatione: nomen autem dictum est & innominatum prius: (non homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum: vnum enim significat aliquo modo infinitum nomen: quemadmodum & non valet non verbum) sed infinitum verbum: erit igitur omni affirmatio & negatio, vel ex nomine &

verbo, vel ex infinito nomine & verbo.

Sine verbo autem nulla affirmatio vel negatio est. est enim, vel fui, vel eris, vel fu, vel quæcumque alia huiusmodi verba, ex ijs sunt, quæ posita sunt: configificant enim tempus.

Quare prima erit affirmatio & negatio, est homo, non est homo deinde, est non homo, non est non homo. Rursus est omnis homo, non est omnis homo. Est omnis non homo, non est omnis non homo. Et in ijs, quæ extrinsecus sunt, temporibus eadem ratio est.

Quando autem est, tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppositiones. Dico autem, ut est in sum homo, ipsum est, tertium dico adiacere nomen, vel verbum in affirmatione, dum Gra.

Quare ob id ipsum quatuor erunt illa, quorum duæ quidem ad affirmationem & negationem se habebunt secundum consequentiam, vt primatiquis, duæ verò minime. Dico autem quod

*a.l. addit. dico:

H b 3 est,

* a. l. addit
hic.

est. * aut in isto adiacebit, aut non in isto: quare etiam negatio, quatuor igitur erunt. Intellegimus verò quod dicitur ex ijs, quæ subscripta sunt. Est in istum homo huius negatio est: non est in istum homo: est non in istum homo, huius negatio est, non est non in istum homo. est enim hoc in loco, & non est, in isto & non in isto adiacebit. Hæc igitur, quemadmodum in Resolutorijs dictum est, sic

sunt ordinata.

Similiter autem se habebunt, & si vniuersaliter nominis sit affirmatio: vt, omnis est homo in istum, negatio huius: non omnis est homo in istum: omnis est homo non in istum: non omnis est homo non in istum.

Tamen non similiter angulares veras esse contingit, contingit autem aliquando.

In fine primi Priori.

Enunciationum indefinitarum dispositio, ex primo Priorum in fine.

Simplex affirmatio.

Homo in istum est.

Privatoria negatio.

Homo in istum non est.

In finita negatio.

Homo non in istum non est.

Simplex negatio.

Homo in istum non est.

Privatoria affirmatio.

Homo in istum est.

In finita affirmatio.

Homo non in istum est.

Earundem dispositio in terminis vniuersaliter ac in parte.

Simplex affirmatio vniuersaliter.

Omnis homo in istum est.

Privatoria negatio in parte.

Non omnis homo in istum est.

In finita negatio in parte.

Non omnis homo non in istum est.

Simplex negatio in parte.

Non omnis homo in istum est.

Privatoria affirmatio vniuersaliter.

Omnis homo in istum est.

In finita affirmatio vniuersaliter.

Omnis homo non in istum est.

Vt disposita sunt hæc Enunciationes de subiecto finito, eodem pacto disponi possunt Enunciationes de subiecto infinito, addendo ipsi homini dictionem, Non.

1. Hæc igitur duæ oppositæ sunt mutuo. Alia autem duæ ad non homo, quasi ad subiectum aliquod additum. vt, est in istum non homo: non est in istum non homo: est non in istum, non homo: non est non in istum non homo, plures autem bis non erunt oppositiones. Hæc autem vix ita illa, ipse secundum se erant, vt nomine extrinsecus eo, quid est non homo.

2. In quibuscumque autem Est non conuenit, vt in eo quod est sanus esse, & ambulare, in ijs idem facti sit positum, ac si Est adderetur. vt, sanus est omnis homo non sanus est omnis homo, sanus est omnis non homo: non sanus est omnis non homo: non enim dicendum est, non omnis homo, sed, non, negationem ad id, quod est homo addendum est,

omnis enim non vniuersale significat, sed quod vniuersaliter. Manifestum est autem ex eo, quod est, valet homo, non valet homo: valet non homo, non valet non homo. hæc enim ab illis differunt eò, quod vniuersaliter non sunt: quare omnis vel nullum, nihil aliud con significat, quam quod vniuersaliter de nomine vel affirmationem, vel negationem: ergo & reliqua eadem oportet apponi.

10. Quoniam verò contraria est negatio ei, quæ est, omne est animal in istum, illa, quæ significat, quod nullum est animal in istum: hæc quidem, manifestum est, quod nunquam erunt neque veræ simul, neque in eodem: hu verò oppositæ erunt aliquando: vt non omne animal in istum est, & est aliquod animal in istum. Sequuntur verò & hæc, eam quidem, quæ est, omnis est homo non in istum, hæc: nullus homo est in istum * illam verò: est non omnis homo non in istum, opposita quod est aliquis homo in istum, necesse est enim aliquem esse.

* a. l. illam verò quæ est: aliquis est homo in istum, opposita, quæ non omnis homo est non in istum.

Mani.

11. Manifestum est autem etiam, quod in singularibus si verum est interrogatum negare, quod confirmare verum est, ut quidam, Socrates sapiens est: non Socrates igitur est non sapiens. In vniuersalibus verò non est vera, quae similiter dicitur: vera autem negatio est, ut, quidam omnis homo sapiens est: non omnis igitur homo non sapiens est: hoc enim falsum est: sed, non igitur omnis homo sapiens est, verum est. haec enim opposita est: illa verò contraria.

12. Quae verò secundum infinita contradicentes, sunt nomina et verba, ut in eo quod est non homo, vel non iustus, quasi negationes sine nomine et verbo esse videbuntur, sed non sunt, semper enim vel veram vel falsam esse necesse est negationem: qui verò non homo dicitur, nihil magis, quam qui dicitur homo, sed enim minus verus vel falsus sui, nisi aliquid addatur.

13. Significat autem, est omnis non homo iustus, nulli illarum idem, nec huic opposita, quae est non est omni non homo iustus: ea verò quae est: omnis non iustus non homo est, illi, quae est, nullus est iustus non homo, idem significat.

14. Transposita verò nomina et verba idem significant: ut, est albus homo, et est homo albus. Nam, si hoc non est, eiusdem multae erunt negationes, sed ad sensum est, quod vna vnus est. Eius enim, quae est, est albus homo, negatio est, non est albus homo eius autem, quae est, est homo albus, si non eadem est ei, quae est, est albus homo, erit negatio, vel ea, quae est, non est non homo albus, vel ea, quae est, non est homo albus, sed altera quidem est negatio ea, quae est, non est non homo albus, et eius, est non homo albus: altera verò eius, quae est, est albus homo, quare erunt duae vnus. Quod igitur transposito nomine et verbo, eadem affirmatio et negatio, manifestum est.

*a. l. negatio eius, quae est: est non homo albus.

De Enunciationibus infinitis.

De Nomine & diuisione huius Libri, ac primi eius capituli.

Nomen libri huius.

Hic, si secundum Latinos secundum Petri Hermenias liber; secundum Graecos vero, apud quos vnicus, si tantum continuus liber in sectiones diuisus, est ista sectio tertia. Cum autem hoc a. l. i. doctrinae

veritatem impediatur, diuisionem Latinorum Latini sequemur.

Est quidem obscuritas liber, & quorundam locorum difficultate alibi Logicae partibus non possit notandus: sed vnus valde eius cognitio est, ac sine ea, Logici nomen nullus sibi iure vendicabit. Dabimus igitur operam, ut sensum Aristotelis simule & ipsius verba ita interpretemur, diuino auxilio, ut vel minimum aduertent, admodum facilia sunt: nec obscuritas ignorantiae, nec labor tardij cuiquam sit causa.

In hoc igitur libro continentur quatuor. Primum est, de Enunciationibus, quae aliquam particulam additam alicui extremo recipiunt, nempe in finitum subiectum, vel praedicatum, vel vtrumque. Secundum est, quomodo se habeant propositiones, quae praeter verbum substantiuum aliud recipiunt praedicatum, quantum ad conjunctionem & diuisionem verbum illo praedicato. Tertium de Enunciationibus habentibus modum alicum ipsas modificantem. Quartum eisdem dubio de enunciationum oppositione satisfact.

In quibus omnibus docemur praecipue multiplicare enunciationes in numeras. Et tenim in priori libro, ut tradit Alber. lib. 2. hoc est, tradita sunt ea, quae ad constitutionem enunciationis pertinebant, tam essentialem, quam accidentalem: nempe eius partes, nomen, verbum: eius genus, oratio; eius constitutio, vna, plures, simplex, composita; eius species, eius quantitas, quae accidens est: eius veritas, vel falsitas: eius oppositio: nunc eius multiplicatio, secundum aliquid additum: quae etiam, ut docet Alber. eius consequentia: nempe vnus ad alteram, ut patet etiam in tractatu.

In hoc igitur Capite tria principaliter continentur. Primo tractatur de enunciationibus de verbo (Est) extremo finitum, vel infinitum habentibus. Secundo, de enunciationibus aliorum verborum. Tertio, aliquid de harum oppositioe tradit. Quoniam autem est aliquid de aliquo affirmatio significans, et c.

Variationes enunciationum secundum extrema & partes ipsarum assignare intendimus, merito ea, quae dicta sunt, et perit, ex quibus colligit, primo variari enunciationes

Diuisio libri in quatuor.

1.
2.
3.
4.

Scopus vniuersi huius libri quatuor partium.

Diuisio primi capituli in tres partes.

1.
2.
3.

Parti prima.

dem secundum nomen subiectum, vel verbum cum hæc primò, & necessario ipsam consentent, ac component. Ac propterea talia verba, sub noia casuali assumit, dum dicit: Quoniam autem id dicitur autem, Omnis affirmatio aliquid de aliquo significat, aliquid autem nomen est, vel innominatum. Id est, quod de aliquo dicitur, vel de quo aliquid dicitur, vel est nomen vel innominatum, scilicet finitum, vel infinitum, ipsum enim infinitum vocat innominatum, quia ante Aristotelem nomine vocabatur, propterea dicit, innominatum prius.

Et quantum existimo, in his verbis etiã includit verbum: vt sit sensus: aliquid vel est nominatum, vel innominatum, & colligit enunciationem significare vnum de vno. ex quo inferit omnem enunciationem constare ex nomine & verbo, vel ex nomine infinito & verbo, vt totus discursus sit iste: omnis enunciatio vnum de vno significans, ex nomine, vel ex infinito nomine & verbo constat, at omnis enunciatio vnum de vno significat, ergo omnis enunciatio constat ex nomine, & verbo, vel ex infinito nomine & verbo: maiorem non explicat, minorem assignat, & prima verba minoris sunt probatio, nempe, enunciatio aliquid de aliquo siue innominatum siue nominatum sit, significat, ergo vnum de vno. Interponit autem parenthesis, quã explicat, quid vocet innominatum, dicit autem (in finitum nunc dictum est nomen) id est, nominatum est, quod tamen prius nomine carebat: non tamen dicitur nomen, sed infinitum nomen, sicut non sanatur, non verbum, sed infinitum dicitur verbum, & reddit rationem, quare nomen infinitum tamen dicitur, & inquit, quia vnum aliquo modo significat.

Dubium 1. Dices: Quare hic solum loquitur de affirmatione in principio? Dico, & aduerte, hic Aristoteles multiplicationem enunciationum docere intendit, propterea quaerit omnium primam, hæc autem est affirmatio, quæ simplicior est, & prior negatione.

Dubium 2. Dubitabis: Quomodo in finitum nomen & verbum vnum significant, cum ante & quæ sunt, & quæ non sunt, significare dista sint? Dico, non significare vnum ex pa-

te rei nam quæ sunt, & quæ non sunt, in Nomine in nulla re conuenire queunt; sed vnum ex finitum vt parte intellectus apprehenditur ea, sub vno alim negatione alicuius, scilicet, quod non sunt quid significat homo, non sunt leo, non sanatur: ac profecti preterea dicit: vnum aliquo modo significat; at quia sub hac minima, & debili entitate nihil certi continetur sed quæ sunt, & quæ non sunt, infinitum nomen, vel verbum dicitur.

Dubitabis. Quare non enumerat etiam eam enunciationem, quæ fit ex verbo infinito? Respondetur ex Alexand. Boetio, Alberto, & Ammonio, quod in propositione verbum infinitum non differt à negato: & hæc est sententia Arabum: quamuis etiam doceat Ammonius, posse dici, sub verbo inclusisse finitum, & infinitum. sed prior sententia est potior, quæ intelligenda est, vt superius declarauimus, capite de verbo.

Præter verbum autem nulla est affirmatio, & negatio.

Hoc dicit Aristoteles, vt ostendat multiplicandam esse enunciationem per nomen, quando est finitum vel infinitum: non per verbum, quod non sic dicitur in enunciatione. Ostendit non sic nomen, vt verbum, se habere ad enunciationem: aliquando enim enunciatio est sine nomine: vt potest, cum nomen habet infinitum: at sine verbo, nec affirmatio, nec negatio esse potest. Vel, vt sit sensus, affirmationem & negationem in verbo consistere: quando enim negatio in verbum non cadit, non est negatio enunciatio, similiter de affirmatione: cum igitur verbum semper sit necessarium in enunciatione, variatio erit secundum nomen finitum, vel infinitum, & hoc cum verbo est, sicut, erit, fit, vel simile, quæ sunt verba, cum significant tempus, & quibus definitio præcedens verbi competit. Et nota, sicut supra assumpsit affirmationem, quia erat prior, hic assumit verbum substantiuum, & similia, quæ sunt omnium verborum prima: ex his enim primæ enunciationes sunt.

Quare prima est affirmatio, & negatio, &c.

In tertiam omnium affirmationem & negationem esse hanc: homo est: homo non est. Secunda de nomine infinito: non homo est: non homo non est. Tertia affirmatio

Solutio.

Secunda ex positio.

1.

matio

matio, & negatio vniuersalis simplex, vocatur enim simplex enunciatio finita: vt, omnis homo est: nō omnis homo est. Quæ in infinita: omnis non homo est, hoc similiter docet in alijs esse temporibus: nempe, præterito, & futuro, secundum quæ etiam similes ordinari possunt enunciationes, & erunt viginti quatuor simplices, siue duodecim oppositiones, vt facillè est cuiuslibet exempla comperire. Quod si his velis addere oppositiones singularium & particularium, multiplicabis multas alias, secundum finitum, & infinitum, & secundum diuersa tempora, non tamen secundum vniuersalitatē: ac propterea forsitan Arist. harum non meminit, nec enim singulare, nec particulare capax est vniuersalitatē.

Quando autem est tertium adiacens, prædicatur, &c.

Postquam de enunciationibus simplicibus, quæ ex vniuersali nomine, vel infinito nomine & verbo constant, egit, accedit ad compositiones, quæ cum verbo etiam aliud admittunt prædicatum, quas vocat de tertio adiacente: & ipsum est tertium adiacens prædicatur, id est, Est prædicatum tertio loco superueniens, non quòd in enunciatione tria sint prædicata, sed quòd ipsum prædicatur tanquam tertium nomen, vel verbum, id est, tanquam tertia dictio. Hic enim, secundum omnes ferè, nomen prædicatione significante sumit, & dicit: Est, tertiam dictionem, in enunciatione dico adiacens, quam etiam vocat verbum, vt non quæcumquæ dictionem esse significet. Vnde sic est litera ordinanda: dico, est, adiacere tanquam tertium nomen; seu, vt potius dicam, verbum in enunciatione.

Nota.

Vbi hic aduertit cum Ammonio, quòd nos supra docuimus, ipsum, Est, tertium adiacens prædicari, quòd hic expressè docet Arist. quando enim dico: homo est albus, esse album, de homine prædico: Licet Albert. cap. 2 huius doceat, Est, tertium adiacens, non esse prædicatum, sed copulam extremorum, idem Boet. cap. de verbo, & Sueffa ibidem.

Dubium.
Cur verbū
Est, tertium
adiacens
dicatur.

Dices: Quare vocatur tertium, cum potius locum obtineat medium, vel primum apud Aristot. qui suo loquendi modo verbum præponit? Dico cum Albert. prolatio-

ne quidem non esse tertium, ad re tertium est: vt enim composita præcedunt formam componentem, nempe lapides, & ligna formam domus, ita & nomina, seu substantium, & prædicatum, ipsum verbum.

Quamuis iudicio meo mihi videatur iste locus aliter interpretandus, & tunc cessat hoc dubium. Est enim sensus, dico est tertium, quando adiacet nomen vel verbum, id est, quando verbum, Est, est tertium, vel nomen aliquod est tertium: dum modò enim sint tres dictiones, vel verbum tertium, vel nomen dicitur tertium: vnde si verbum dicit tertium vclimus, sicut propter rationem Alberti, nomen verò potest dici tertium, quia vltimò prædicatur.

Quando igitur talis est enunciatio, tunc insurgunt alie nouæ oppositiones; nempe, & de prædicato finito & infinito. Quare dupliciter erunt oppositiones, altera oppositio erit secundum prædicatum finitum, altera oppositio secundum prædicatum infinitum: ac propterea subiunxit, quatuor erunt enunciationes. ex duabus enim oppositionibus quatuor emergunt enunciationes. hic autem præsupponit subiectum finitum. postea enim dicit, quando subiectum est infinitum: harum quatuor exempla subdit: homo est iustus: homo non est iustus: homo est non iustus: homo non est non iustus: & tali ordine collocantur, quoniam enarratæ sunt. vt habetur. Priorum, cap. vltimo.

Hæc exempla de iniustus, non sunt ex N textu Arist. nec exempla enunciationum O vniuersalium, sed postea ab Arist. traduntur: Aliqui tabulam hanc in seruetur, nō A. tamen in textu continuanda sunt.

Quarum due quidem ad affirmationem & negationem, &c.

Textus hic in signem & celeberrimam difficultatem continet; quem variè viri doctissimi interpretantur, & Græci, & Latini. Netamen syronem, in re hæc tam diuuis sententijs obruamus; vñ, quæ magis Arist. videtur conformis, adducemus, quæ expositio est Porphyrij, Boet. Albert. & S. Thom. Ea nimirum est. Inter has quatuor assignatas enunciationes [quæ quidem secundum affirmationem & negationem] id est, quarum vna est affirmatiua, altera negatiua, [dicuntur ad consequentiam]

vt ab affirmatiua ad negatiuā valeat [dixē verò minimè dicuntur] id est, à negatiuis ad affirmatiuas non valet: vel, vt alij volunt [dixē verò minimè] id est, nec affirmatiuæ inter se, nec negatiuæ dicuntur secundum consequentiam, sed primum sequamur. V. g. ab affirmatiua simplici ad negatiuā infinitam valet, nō contrā: vt, homo est iustus, ergo homo nō est non iustus. similiter ab affirmatiua infinita ad negatiuam simplicem, non econtrā: vt, homo est non iustus, ergo homo non est iustus; sunt enim ita compositæ, vt affirmatiua finita simplex simul sit cū negatiua infinita; & affirmatiua infinita, cū negatiua simplici: ac propterea Theophrastus vocabat has transpositas.

A negatiuis verò non valet. Non enim dices: homo non est iustus, ergo est non iustus: quia prima, non existente homine, est vera, quia est negatiua, ac posterior falsa; similiter in alijs duabus.

Nota.

Ac propterea Aristo. has infinitas comparat priuatiuis, in quibus, vt Aristo. docet I. Prior. cap. vltimo, non valet à negatiuis ad priuatiuas, sed valet econtrā: vt, homo non est iustus, non valet, ergo est iniustus: quia de quo potest dici, quod non est iustus, non tamen quod est iniustus. Valet tamen, homo est iniustus, ergo nō est iustus.

Negatio la-
tius se ex-
tendit, quā
priuatio
aut in fini-
tatio.

Plura enim comprehendit negatio, quā priuatio, & infinitatio; quamuis infinitatio in plus se habet, quā priuatio; vt docet Ammon. Dices enim de equo, quod est non iustus, non tamen quod est iniustus: neutrum tamen dices de homine non existente, nec quod est non iustus, nec quod est iniustus; dices tamen, quod non est iustus. In plus ergo se habet negatio, deinde infinitatio, postea priuatio, vltimò affirmatio, quæ solum de habente dicitur, ac propterea bene dicitur affirmatiuam simplicem, & affirmatiuam infinitam habere se ad negatiuas, sicut priuatiuas: quia ab ea valet consequentia, ad negatiuas, non econtrā.

Hæc est huius loci explicatio; diligenter mente obseruanda, horum Doctorum insignium, secundum quam Aristo. per duas quæ secundum consequentiam dicuntur, intelligit affirmatiuas, per eas verò, quæ minimè, negatiuas duas significat, à qui-

bus non valet consequentia.

Quod si licet inter tot graues Doctorum sententias vnam, quod mihi diu cogitantes obtulit, interponere, dicam vnam, quod quantum conijcere possum, ipsius Aristot. proprium explicat sensum. Verba igitur Aristotelis fideliter in Latinum conuersa sunt ista eadem, quæ in Boetij versione habentur, quam etiam Græci interpretes suis commentarijs insinuant. (Quatuor erunt illæ, quarum dux ad affirmationem & negationem se habent secundum consequentiam, vt priuationes, dux verò minimè) habere se ad affirmationem & negationem, non est aliud, quàm opponi; vt patet de contextibus omnibus præcedentibus: semper enim affirmationem vel negationem vocat ipsam contradictionem; sensus igitur est: Dux ex illis quatuor opponitur, sicut priuatiuæ, dux verò non opponitur priuatiuæ, illæ quæ sunt de extremo infinito, affirmatiua infinita, est sicut affirmatiua priuatiua; negatiua infinita, est, sicut negatiua priuatiua. Aliæ dux non sic opponuntur; nempe affirmatiua, & negatiua simplices, & hoc est, quod dicitur se habent secundum consequentiam, vt priuationes: id est, se habent ad modum, & similitudinem priuationum, vt interpretatur Boet. in prima editione. Et similitudo in hoc consistit: vt enim in priuatiuis tam affirmatio, quàm negatio habent prædicatum cum negatione: vt, homo est iniustus, homo non est iniustus: ita in infinitis, vt homo est non iustus: homo non est non iustus.

Nec oportet intelligere hic consequentias, quod valet ab vno ad alterum, quæ sine dubio non sunt certa: vt enim diximus superius etiam ex mente horum Doctorum, in finitū de his, quæ sunt, & quæ non sunt, prædicatur. Vnde affirmatiua in finitā tā ampla est, quàm negatiua; vt enim dicitur, Chimæra non est homo, ita: Chimæra est non homo, quamuis sit in finitum superius priuatiua. Ista expositio non mihi displicet, quamuis huius iudicium ab alijs potius, quàm à me sit exhibendum.

Similiter autem se habebunt & si vniuersalē, &c.

Eandem rationem obseruandam docet, quando prædictæ oppositiones in vniuersali

Addita-
mentum ad
præceden-
tem expo-
sitionem
Doctorū.

fali sumuntur: sunt enim aliæ quatuor enunciationes, eodem ordine: omnis homo est iustus: non omnis homo est iustus: omnis homo est non iustus: non omnis homo est non iustus: dicitur has similiter se habere, sicut priores: intellige, secundum sententiam priorum illorum Doctorum. similiter, id est, affirmatiua simplex infert negatiuam infinitam, & non infertur ex ea: ut, omnis homo est iustus, ergo non omnis homo est non iustus: præterea affirmatiua infinita infert negatiuam simplicem, non e contra: ut, omnis homo est non iustus, ergo non omnis homo est iustus: sicut fiebat in illis prioribus, at secundum expositionem nostram, similiter se habent iste, quia priuatis assimilantur duæ, nempe infinita, ut declarauit.

7. Sed non similiter Angulares veras esse contingit.

Hic est alius locus difficillimus Expositorum iudicio: dixit enim Arist. has quatuor esse similes illis quatuor superioribus, nunc discernimè ostendit vñũ: nempe in illis Angulares simul esse veras, in his verò nõ, sed aliquando, id est, aliquas Angulares.

Scrupulus. Difficultas est, quas vocet Angulares enunciationes; vocat enim positas per Diametrum: in cuius expositione laborauerunt Græci: tamen expositione Boetij est amplectenda. vocat Angulares affirmatiuas finitam, & infinitam inter se: ut, homo est iustus: homo est non iustus, & negatiuam finitam, & infinitam inter se: homo non est iustus: homo est non iustus. Similiter in vniuersalibus: omnis homo est iustus: omnis homo est non iustus, sunt Angulares, similiter negatiuæ: non omnis homo est iustus: non omnis homo est non iustus.

Explicatio Boetij & vera.

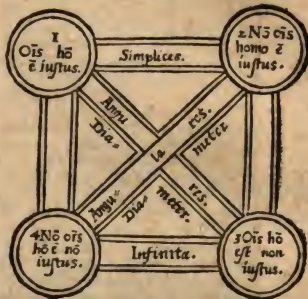
Est autem modò discrimen: in primis enim, quia indefinita sunt, omnes Angulares simul esse veræ possunt, in materia contingenti; at in his vniuersalibus impossibile est, quòd simul omnes sint veræ, aliquæ possunt quidem; nempe illæ negatiuæ particulares.

Dubium. Solutio.

Dices: Quare vocat Angulares seu oppositas per diametrum? Dico, cum talem habeant ordinem, ut affirmatiua simplex sit prima, eius negatiua secunda, affirmatiua infinita tertia, eius negatiua quarta, si constitutas quadratum, & singulis Angu-

lis tribus singulas ex his ita, ut primo superiori angulo sit affirmatiua simplex, secundo eius negatiua, tertio inferiori dextro affirmatiua infinita, quarto eius negatiua; hoc enim ordine tales anguli numerantur; tunc inuenies affirmatiuas in angulis per diametrum oppositis, & negatiuas similiter; ut hac sequenti figura intelliges.

Angularium Enunciationum opposita in vniuersali.

Simili figura constituendæ sunt particulares.

Alij variè sumebant Angulares in figura. nam verasq; affirmatiuas superioribus angulis describebant, & tunc dicebant opponi per diametrum, id est, per lineam rectã, similiter in negatiuas inferioribus ac per diametrum opponi lineam: videlicet perpendiculariter cadentẽ supra veramque ad inuicem. Sed ista expositio non est recipiendũ: Diameter enim non est quæcunq; linea recta; aliter costæ quadrati dicebantur diameter, quod absurdũ est, sed, ut diximus; Diameter est linea in duas medietates figuram per oppositos angulos diuidens: Patet igitur sensus huius loci.

Altera expositio positionis harum Enunciationum.

Quid diameter.

Concludit Aristoteles, hæc igitur duæ oppositiones præcedentes altera, quando est prædicatum finitum altera, quando est infinitum.

8. *He igitur due sunt oppositæ, &c.*

Illæ duæ oppositiones erant subiecto existente finito: at si sumatur infinitum, nempe non homo, fuit totidem: non homo est iustus: non homo non est iustus: non homo est non iustus: non homo non est non iustus: similiter in vniuersali nec possunt esse plures oppositæ secundum finitum, vel infinitum, quam hæc, vt patet, [istæ autem extra illas sunt] d est, non est consequentia inter has, & illas: inter scilicet istæ eandem rationem, quam superius diximus, obseruant, vt ab affirmatiuis ad negatiuas valeat consequentia, non e contra; vel, vt dixi, de similitudine ad priuatiua: [videntes tamen, non homo, vt nomine] id est, habent semper tam affirmatiuæ, quam negatiuæ simplices vel in finitæ, in prædicatione idem subiectum in finitum, sicut in alijs erat subiectum finitum semper, nec mutabatur in aliqua.

In quibus verò Est non conuenit, &c.

9. Pars secunda Capituli.

Hæc est secunda pars, in qua de alijs verbis adiectiuis differit: docetque quamuis in his non sit ipsum [Est] perinde tamen esse oppositiones faciendas, ac sunt in ipso [Est:] hoc intellige de [Est] secundo adiacente: ista enim verba adiectiua, quamuis re ipsa, tertio adiacenti æquipollent, tamen vocæ, vt dicit Boet. similia secundo adiacenti sunt, propterea in finitione subiecti solam habent: vt, homo sanatur: homo non sanatur: non homo sanatur: non homo non sanatur, similiter in vniuersali.

Nota.

Et quamuis ista exempla Boet. sint per verbum [Est] scilicet: homo sanus est, legenda sunt tamen per verba adiectiua, vt habetur Græcè, & ipsemet legit in suis editionibus.

Nota.

Hic Aduerte ex I. Prior. cap. 42. ista verba adiectiua aliquando aliquod additum recipere possunt: vt amat homo Deum, & similia, & ratione talium appositorum recipiunt infinitatem: vt, homo amat non Deum: video non album: tamen quia ista prædicatione principalis non obtinet rationem, sed potius verbi significationis adiuncta, non vocantur tales enunciationes in finitæ absolute. propterea maxime cauendum est in istis, ne argumentemur ab illis, tanquam ab in finitis affirmatiuis ad negatiuas. non enim valet: video non

album, ergo non video album; possum enim album & aigrum simul videre. nec valet amo non Deum; nempe Deum, qui nō est Deus, ergo non amo Deum. nec valet possum nō currere, ergo non possum currere: quia argumentamur à non distributo ad distributum, ex parte participij in clusi in verbo adiectiuo, vt aliàs dictum est.

Dubitat autem Arist. quando infinita sit vniuersalis, an addenda sit negatio signo an subiecto: vt dicimus; non omnis homo, an dicendum sit: omnis non homo? Respondetur negationem non esse addendam signo, quia illud non significat vniuersale, sed vniuersaliter, id est, modum quandam, secundum quem notamus cuiuslibet parti vniuersalis conuenire prædicatum, vel à qualibet remoueri. Probat autem, quod non significat vniuersalem re, sed modum: quia hæc enunciationes: homo currit: non homo currit, non differunt ab illis, in quibus talia signa sunt, nisi in hoc, quod illæ in tali signo re enunciant vniuersalem, non vniuersaliter; hæc verò cum signo, rem vniuersalem, sed vniuersaliter, non ergo illa signa addunt, nisi hunc modum vniuersaliter: & vide quod diximus supra, capite quinto, in de finitis, & vniuersales non differre in re significata, sed in modo significandi.

Dubium in textu.

Responsio.

Concludit Arist. [ergo & reliqua eadē oportet apponi] id est, si istæ oppositæ de verbis adiectiuis sunt similes alijs, reliqua oportet apponi, id est, obseruanda sunt ea, quæ diximus de illis, quantum ad angulares veras vel falsas Vel possumus interpretari [ergo & reliqua debent apponi eadem] id est, si non est differentia inter has, nisi in signo, negationes sunt in vniuersalibus, vniuersaliter ponendæ in ipsis vniuersalibus; sicut in illis, in quibus nō est signum; vt dicitur: omnis non homo est iustus, quando negatio infinita.

Quoniam verò contraria est negatio ei, quæ est, 10. &c.

Hæc est tertia pars, in qua Arist. ostendit, quæ propositiones simul veræ esse possunt; quia docuit Angulares non posse simul esse veras aliquando; sunt ergo tria dicta. Primum: contraria simul esse vera nequeunt: vt, omne animal est iustum, nullum animal est iustum.

Pars tertia.

Secunda.

Secundum: opposita his, nempe particularia vera possunt esse in materia contingenti: vt, non omne animal est iustum: aliquod animal est iustum.

Tertium dictum: hæc duæ oppositæ, nempe, nullum animal est iustum: aliquod animal est iustum, se consequuntur cum alijs duobus oppositis infinitis, nempe: omne animal est non iustum: non omne animal est non iustum. pari modo vniuersalis affirmatiua infinita, cum negatiua infinita; & particularis negatiua infinita, cum particulari affirmatiua simplici: vt, nullus homo est iustus, cum hæc: omnis homo est non iustus: &, non omnis homo est non iustus, cum hæc: aliquis homo est iustus.

Nota.

Aduerte, quod propterea dixit has consequi se cum illis, quia illæ primæ non sunt Angulares. At quia Angulares se cum illis consequuntur, fit vt eadem sit harum & illarum ratio. V. g. istæ non sunt simul veræ: omne animal est iustum: nullum animal est iustum: sed non sunt Angulares. At: omne animal est non iustum, quæ est Angularis affirmatiua, est idem cum hæc: nullum animal est iustum. Ergo sicut hæc cum affirmatiua simplici, non erat simul veræ: ita nec illa in finita, quæ æquipollet negatiuæ. Similiter in particularibus: vt, aliquod animal est iustum: aliquod animal non est iustum, sunt simul veræ, sed non sunt Angulares. At affirmatiua æquipollet negatiuæ Angulari, scilicet: non omne animal est non iustum. Propterea ostendit veritatem vel falsitatem in illis primis: quia illic est magis nota: postea ostendit, hæc illis æquipollere.

Dubium.

Sed vnum dubium magnum superest: an ab affirmatiua sit procedendum ad negatiuam, an e contrarij sunt enim varij textus Latini & Græci in hoc, in primis hic Boetius legit ab affirmatiui esse procedendum: at in suis commentarijs, in vniuersalibus, à negatiua ad affirmatiuam procedendum. in particularibus ab affirmatiua ad negatiuam: quod idem docet Albertus cap. 3.

Nota hic varietatem literæ.

At in textu Græco præsentis, & traductione noua sic habet, vt ab affirmatiua vniuersali ad negatiuam, & à negatiua particulari ad suam affirmatiuam sit consequentia, quod etiam recipit Psellos.

Ergo existimo dicendum cum Ammonio, vt mutuo se consequantur affirmatiua & negatiua. Quod si dicas: in finium non prædicatur affirmatiuè de his, quæ non sunt; non enim dicitur: Chimæra est non homo: Dico, superius diximus, ita affirmatiuam & negatiuam esse veram, & hoc hic dicit Ammon. & hoc corroborat expositionem, quam attuli in illis verbis (Dux verò minime.)

Quod si hoc non placet, dic cum Psello, hic Arist. loqui de supponentibus terminis, & his quæ existunt.

Vel cum Alberto, vt ponatur constantia, quia indicemus rem subiectam esse, atque tunc est mutua consequentia.

Manifestum est autem etiam quoniam in singularibus, &c.

Ostendit diuersimodè se habere negationem in enunciationibus singularibus, & in vniuersaliter vniuersalibus: in singularibus enim nihil prohibet eum vel in principio, vel in medio, vel in fine collocare: vt, Socrates est non sapiens: vel Socrates non est sapiens: vel, non Socrates est sapiens, idem est dicere: ar in vniuersaliter vniuersalibus non idem est; differt enim dicere: omnis homo est non sapiens: &, non omnis homo est sapiens; quia illa est cõditiua vniuersalis, hæc contradictoria: vnde in interrogationibus multum differt quæerere de vniuersali & de singulari, nam si respondens verè negat singulare, possum ego verè affirmare per indefinitam. Vt, putasne Socrates est sapiens? si verò respondet interrogatus, non est; possum in ferre, ergo Socrates est non sapiens? in vniuersali non licet: vt, putas, omnis homo est albus? non; non dicam ergo: omnis homo est non albus, sed: non omnis homo est albus? in quo docemur ex negatiua vniuersali non in ferre affirmatiuam vniuersalem: vt, non omnis homo est iustus, ergo omnis homo est non iustus, in singularibus licet semper ex negatiua in ferre affirmatiuam; vbi constat secundum Arist. valere à negatiua ad affirmatiuam infinitam: vt; Socrates non est sapiens, ergo Socrates est non sapiens, exceptis tamen illis, in quibus non fit propter vniuersalitatem, non autè propter suppositionem, vel non suppositionem, vt aliqui interpretantur superius.

Solutio.

Replica.

Ad eam Responsio.

2.

3.

11.

12.

Ille verò secundum infinita contraiacentes nomina, &c.

Obiectio
in textu.

Aristoteles vnum hic dubium remouet: cum enim negationes nominibus per se opponantur, & verbis per se: vt, nō homo, non iustus, non currit; posset quis dubitare, esse negationes absque nomine, & verbo, non homo enim est negatio absque verbo: non currit, est negatio absque nomine, quod supra negatum est, cum dixit affirmationem & negationem esse ex nomine vel ex finito nomine & verbo simul: & hoc est, quod dicit: Illæ negationes contraiacentes, J d est, & polioitæ secundum infinita nomina & verba: Sunt autem cōpositæ ad finita nomina & verba J videntur esse negationes? respondet, nullo modo esse negationes, & probat, omnis negatio verum vel falsum significat, ac illæ voces negatæ nec verum, nec falsum significant, quousque aliud eis addatur, ergo non sunt negationes. Quodd autem nihil veri vel falsi significant, manifestat ex oppositis, nemp: homo, animal, per se, item vincit, currit, nihil per se veri vel falsi significant, quō sit, vt multo minus illa. Huius ratio est secundum Ammon & Alber. quia cum illa aliquam naturam significant, magis videbantur verum vel falsum significare, quàm illa infinita; quæ nihil videntur significare: vel secundum Caietanum, illæ voces simplices sunt propinquo res enunciationi, quàm infinita; quia enunciatio simplex & finita prior est, & cū hæc veri vel falsi nihil significant, ergo minus significant in finitæ voces per se.

13.

Significat autem, est omnis non homo iustus, &c.

Illo dubio de negatione interposito reuertitur Aristot. ad ostendendam consequentiam in infinitis. Superius autem dixit de infinitis ex prædicato, subiecto manente finito, nunc docet eas, quæ subiectū habent in finito: & primum dicit, has omnino esse extra illas, quod superius dixit: id est, non valet consequentia ab his, quæ de subiecto in finito sunt, ad eas, quæ finitum habent subiectum, tamen inter se habeat similem rationem cum illis: vnde dicit: omnis homo est iustus: non omnis homo est iustus, nihil significant, cum illis de infinito subiecto; tamen quemadmodum

illæ duæ sunt æquivalentes: omnis non homo est non iustus: & nullus non homo est iustus: adde tu, sicut etiam illæ idem valent: aliquis homo est iustus: & non omnis homo est non iustus, ita & hæc: aliquis non homo est iustus, & non omnis non homo est non iustus, & eadem enim in his est inter se ratio.

Transposita verò nomina & verba idem significant, &c.

14.

Dubium vltimo soluit, quod oritur ex eo, quod modò, nomē, modò, verbū possunt, modò substantiuum, modò adiectiuum: posset quis decipi, existimās esse propterea dicitur enunciationes, quod repellens Arist. docet, nomina & verba transposita idē significare. V. g. idem est: est albus homo: & est homo albus: quod probat, quia aliter vna affirmatio duas habet oppositas negationes, quod supra reprobatū est patet, sumo hæc: est albus homo: & est homo albus: illa prior habet hanc negationem: non est albus homo, illa posterior, quam habebit: vel hanc: non est nō homo albus: & hoc non, quia ista correspondet illi: non homo est albus, vel hanc: non est homo albus; sed ista est negatio etiam illius: est albus homo, ergo vel ista: est albus homo, habebit duas negationes, priorem scilicet: non est albus homo, & hanc: non est homo albus: vel istæ erunt eadem negatio: ita vt est; quod si vna negatio sunt: non est albus homo, & non est homo albus: ergo & eadem affirmatio erunt, est albus homo: est homo albus.

Hic vnum probandum superest, nempè illas duas negationes: non est homo albus; & non est albus homo, esse negationes illius: est albus homo, hoc facile est: quia eodem modo se habet, quantum ad oppositionem, cū vna sicut cū altera, nec in veritate, vel in falsitate vllō modo illæ differunt.

Colligit ergo: nomina, & verba transposita idem significant, J circa quam aduerte, duplicem esse transpositionem, ex Ammon & Caietano: est situalis solum, in qua solus situs terminorum mutatur, sicut qui solum mutat duo loca: altera est situalis & formalis: quando non solum locus, sed aliqua mutatur forma; vt qui cum loco valetudinem, vel dispositionem mutat, ita similiter, quando non solum terminus

Verborum
& nominū
in enunciat
tione du-
plex est tū-
spositio.

quod

quò ad situm mutatur, sed quò ad formã; quia ex subiecto in prædicatum, vel ex prædicato in subiectum mutantur.

Propositio autem Arist. de sola transpositione situatiter, intelligenda est; quãdo nomen vel verbum situm mutant, non formam; sed prædicatum manet, & subiectum manet idem, nec proprietates Logica mutantur.

Ex hoc capite duos vsus maximos percipimus, alter est, abundantia enunciationum multiplex: nam vel est verbum adiectiuum vel subiectiuum: si adiectiuum, tunc vel subiectum est finitum vel infinitum tam in affirmatione, quàm in negatione, vel vniuersaliter, vel non vniuersaliter, & tunc sunt octo propositiones de præsentis, totidem de futuro, totidem de præterito: si fuerit verbum substantiuum, tunc vel de secundo adiaceente, vel de tertio: sed de secundo, eodẽ modo sunt octo, secundum quodlibet trium temporum: si de tertio, tunc vel subiectum est infinitum, & tunc secundum prædicatum finitum vel infinitum sunt octo, secundum quodlibet temporum, vel de subiecto infinito, & tunc sunt totidem secundum tempora: vnde resultat magnus numerus, quom de se debet exemplis cuiuslibet erit facile. Quòd si velis hic sumere subiecta singularia, & particularia, facies tot enũciationes, quot præcedentes: de præsentis vniuersaliter vniuersaliter, quia singula, vel particularia vniuersaliter tamen non recipiunt.

Alter fructus est, modi arguendi penes finitum, & infinitum: qui sunt duo, quando subiectum est finitum: alij duo subiecto existentis infinito. In subiecto finito, alter ab vniuersali affirmatiua infinita ad negatiuã simplicem vniuersalem: & contra subiecto supponentis: vt, omnis homo est nõ iustus, ergo nullus homo est iustus, alter ab affirmatiua finita particulari, ad negatiuam infinitam particularem, & contra: vt, aliquis homo est iustus, ergo non omnis homo est non iustus, iisdem modi sunt seruatõ subiecto infinito: vt, omnis non homo est non iustus, ergo nullus non homo est iustus, & aliquis non homo est iustus, ergo non omnis non homo est non iustus. Et hæc sufficiant circa hanc materiam de infinitis enunciationibus.

De Enunciationum vnitatem, ac pluralitate. Et quo pacto veritas & falsitas in eis reperitur in predicationibus coniunctis atque diuisis.

Caput II.

AT verò vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare vel negare * nisi sit vnum aliquid, quod ex pluribus significatur, nõ est affirmatio, neque negatio vna. Dico autem vnum non si vnum nomen posuimus, verum si eandem vnum aliquid ex illis. vt homo est fortis & animal, & bipes, & mansuetus. sed ex his vnum fit, ex albo autem, & homine, & ipso ambulare non est vnum. Quare nec si vnum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio vna. sed vox quidem vna, affirmationes verò multæ, nec si de vno ista: sed similiter multæ.

Si ergo Dialectica interrogatio responsionis est petitio. vel propositionis, vel alterius partis contradictionis, propositio verò contradictoria, est vniuersalis pars: non erit vna responsio ad hæc. neque enim interrogatio vna, neque etiam si sit vera: diuisum est autem de his in Topicis.

Similiter autem manifestum est, quod nec hoc ipsum quid est, dialectica interrogatio est oportet, datum esse ex interrogazione eligere, vtram velis contradictionis partem enunciare, sed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc sit homo, an non hoc.

Quoniam verò hæc quidem prædicatur composita, vt vnum omne prædicatum fiat, eorum que extra prædicantur: alia verò non: que est differentia: De homine enim verum est dicere & extra animal, & extra bipes: & hæc vt vnum: & hominem, & album: & hæc vt vnum, sed non si coriarius est, & bonus, etiam coriarius bonus. * Si enim quoniam vtrumque verum esse oportet & simul vtrumque multa inconuenientia erunt. De homine enim, & hominem verum est dicere & album: quare & omne rursum si album ipsum, & omne quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum, & rursum non nisi album ambulans, & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius: si Socrates, Socrates est & homo: & Socrates Socrates homo, & si homo & bipes, erit homo bipes. Quod igitur, si quis simpliciter

Doctrina
huius capi-
tus.

2.
Dplex
modus ar-
gumẽtandi
penes fini-
tum & in-
finitum.

1.
a. l. nisi ex
illis plurib.
vnum fiat.

2.

Topic.

3.

4.

a. l. quod
est animal
& bipes, &
quod est a-
nimal bipes,
& quod est al-
bus, & ho-
mo albus.

* Socrates
a. l. quare
non si alteri
vnum.

* a l. addit.
& vt con-
tingit.

ter* dicat complexiones feri, multa accidit dice-
re inuenientis, manifestum est.

Quomodo autem ponendum est, nunc di-
cemus. Eorum igitur, que predicantur, & de
quibus predicari accidit, quaeunque secundum
accidens dicitur, vel de eodem, vel alterum de
altero, haec non erunt vnum. vt homo albus est,
& muscus: sed non est vnum, album & musi-
cum, accidentia enim sunt vtraque. Nec si album,
musicum verum est dicere, tamen non erit album
musicum vnum aliquid: secundum accidens enim
album musicum, quare non erit album musicum
vnum aliquid: quocirca nec corarius bonum sim-
pliciter: sed animal bipes: * non enim * secundum
accidens.

* a l. addit
vnum est.
* a l. addit
tuat.

6. Amplius, nec quaeunque insunt in altero qua-
re neque album frequenter: neque homo, homo a-
nimal est vel bipes. insunt enim in homine ani-
mal & bipes.

7. Verum est autem dicere de aliquo & simpli-
citer, vt aliquem hominem, hominem, aut ali-
quem alium hominem, hominem album, non au-
tem semper. Sed quando in adiecto quidem ali-
quid oppositorum insit, quod consequitur contra-
dictio non verum, sed falsum est: vt hominum
mortuorum, hominem dicere, quando autem non
insit verum.

* a l. addit
semper.

8. Aut, quando insit quidem, semper non ve-
rum est: quando vero non insit, non semper ve-
rum est vt Homerus est aliquid, vt poeta, vtrum
igitur. Est autem non secundum accidens enim pre-
dicatur, Est, de Homero (quod enim est poeta)
sed non secundum se predicatur de Homero ip-
sum, Est.

9. Quare in quibusunque predicationibus ne-
que contrarietas inest si definitiones pro nomi-
bus dicantur, & secundum se predicentur, &
non secundum accidens in his aliquid & simpli-
citer verum erit dicere. Quod autem non est, quonia-
m opinabile est, non est verum dicere esse ali-
quid. opinio enim eius est, non * quid est, sed quod
non est.

* a l. quo-
ntiam.

Argumen-
tum huius
Capitis.

Huius capitis scopus est, cum multae sint
enunciations coniunctae, quae plura praedi-
cata, vel subiecta habent, & multae sint
simplices, quae singulari ex illis per se predi-
cantur, aliquando euenit, vt quae vere con-
iuncta predicamus, diuisim enuncietur
falso: vt cadauer est homo mortuus, vera
est coniuncta; diuisa falsa, cadauer est ho-
mo: aliquando diuisa, vera enunciamus;

vt, homo est Muscus, homo est albus, ta-
men coniuncta falsa est. Muscus albus. Ar-
istoteles igitur hoc capite docet, quando
diuisa coniungere, quando coniuncta di-
uidere liceat, & hic est scopus capitis, quod
in tres particulas claritatis causa diuidi po-
test. Primo docet, quae multiplex, quae vna
enunciatio sit: hoc enim necessarium est ad
doctrinam de coniunctis & diuisis. Secun-
do, mouet quaestionem circa hoc, & argu-
mentis disputat circa illam. Tertio, soluit
difficultatem hanc, docendo quod inten-
dit.

At vero vnum de pluribus, vel plura de vno
&c.

Primo ergo constituit, quid enunciatio
vna, quid multiplex sit. Est aduertendum,
quod possumus quadrupliciter enuncia-
re vel plura de pluribus; vt homo & leo est
fortis, & mansuetus: vel vnum de vno: vt,
homo est albus; vel plura de vno, vt, Deus
est iustus, fortis & patiens, vel vnum de plu-
ribus; vt homo & leo est fortis. Inter has v-
nam enunciationem vocat Aristoteles,
quae vnum de vno enunciat, reliquas ve-
ro multiplices.

Explicat autem, quid vocet vnū, quid
plura. vnum non solum debet esse voce,
sed et significata ita, vt si vna vox sit, mul-
ta tamen aequiuocè significet, talis enun-
ciatio simpliciter fit multiplex, secundum
quid vna, nempe voce: vt, canis currit, simi-
liter plura intelliguntur et, quae non faci-
unt vnam rem per se. nam si sint plures
voce, vnam tamen rem significant, vel
plura vnam rem facientia per se, sicut ani-
mal bipes, mansuetum, quae est definitio
hominis: tunc talis erit enunciatio vna. In
summa, est consideranda vna, vel plura
litas rerum significatarum, non vocum.

Dubitabis quare Arist. dixit hae verba
cum coniunctione & dubitatione, nempe
[homo fortasse est animal, & mansuetum,
& bipes] Respondens Boetius ex Porphy-
rio in secunda Edit. docet, quod istae partes
definitionis dupliciter possunt praedicari,
aut per se, & tunc faciunt plures enunciations
& homo est animal: & homo est bipes: &
& homo est mansuetus: aut coniunctae, &
tunc faciunt enunciationem vnā: vt, ho-
mo est animal bipes, mansuetus: hic autē
illam

Eiusdem
diuisio.

Quatuor
modis, alia
de alijs e-
nunciare
possumus.

Enūciatio
multiplex
secundum
quid vna.

Enūciatio
vna, vocū
plurium.

Nota.

Dubium.

Solutio
Boetij ex
Porphy-
rio.

denotat per se sumi: vt sit sensus, iste partes, quæ per se sumptæ, enunciationes plures faciunt, coniunctæ tamen, & quando de vno subiecto prædicatur, vnâ faciunt enunciationem, quia significant rem vnâ dixit autem forsas; quæsi aliquando accidat, ex illa vna plures fieri enunciationes, quando separatiim partes sumantur.

Si ergo dialectica interrogatio responsionis sit petitio, &c.

I. Expositio.

Iuxta Albertum & Escula, & alios hic probat Aristoteles, illam esse enunciationem multiplicem, in qua plura enunciamus de pluribus, vel vnum de pluribus, vel plura de vno. probat autem ex responsione; propositio enim est responsio interrogationis: sed illa non est vna interrogatio quæ fit per tot prædicata vel subiecta: ergo nec erit vna responsio, nec vna enunciatio, sed multiplex. vnde qui petit: enim est substantia: multa petit, id non debemus vnica responsione responderet: iam si verum sit, illa multa enunciat simul. Accidit enim, quod vera sit: vt, Deus est iustus & sapiens: verum quidem verum que, si dicitur interrogatio est multiplex & idcirco non debet esse vnica responsio. Hæc est interpretatio horum.

At melius est eum Græcis illa verba non tantquam probatur, sed illa iura legere, vt sit sensus: ex quo tales enunciationes sunt multiplices, sic, vt interrogations harum non mereantur vnâ responsionem.

Sed vt ista rectius intelligantur; aduerte, quòd hic non de dialectica in communis loquitur: quæ in partem demonstratiuam, & Topicam est diuisa, sed solum de parte Topica.

Est autem discrimen inter eum, qui Demonstratione vitur: qualis est ille, qui habet rei scientiam, & illius, qui syllogismo Topico, qualis ille est, qui rei habet opinionem: in qui demonstrat, quærit semper necessaria, quæ semper vera sunt, nec aliter se habere possunt, quòd homo sit risibilis, quòd igitur sit calidus: & ea intentione circa illa versatur, vt eorum causam in dagaet, & consequatur. At Topicus considerat probabilis, quæ taliter se habent, vt aliter se habere possint: & ea inquiri, vt probabiliter & opinatiue cognoscat.

Hinc sequitur vnum: quòd qui vitur

Demonstratione, sumit vnâ partem contradictionis probandam, nempe quæ necessaria est: nã ambæ partes simul necessariz esse non possunt. At qui Topicè procedit quia viturque pars contradictionis potest esse probabilis, probat vtramque: modo hanc, modò illam, quòd docet Aristoteles primo Elenchorum cap. 11.

Hinc etiam sequitur, quòd aliter vitur interrogacione Scientificæ, & qui demonstrat, aliter Topicis: Qui demonstrat, interrogat vnâ partem quæ necessaria est, vt sibi demonstretur: petit enim Physicus: an anima sit immortalis? vt demonstrat: petit Geometra an triangulus habeat tres æquales duobus rebus? vt demonstrat: At Topicus petit vtramque partem contradictionis, siue hanc siue illam vt probabiliter circa vtramque disputat.

Est igitur interrogatio dialectica seu Nota 2.

Topica contradictionis petitio, vt sibi hæc vel illa detur pars: & hoc est, quòd docet Aristoteles sed consideranda sunt verba, inquit est petitio responsionis vel propositionis, vel alterius partis contradictionis omnia idem sunt, sed notat varios modos vel respondendi vel interrogandi Topicè: aliquando solet responderi per particulam non, vel sic, est anima diuisibilis: potest dici, sic, vel nõ: propterea dicitur est petitio responsionis: aliquando reperitur eadem propositio, vt si dicat, anima est diuisibilis, idcirco dicitur petitio propositionis: aliquando qui interrogat, exprimit duas partes: vt, anima est diuisibilis an non? tunc respondetur, per vnâ partem contradictionis propterea dicitur est responsio alterius partis contradictionis.

Tamen hic aduerte, licet Topicus aliquando interroget vnâ partem formaliter, aliquando at duas partes virtualiter, tamen semper interrogat inter vtramque partem contradictionis siue hoc, siue nõ: quòd non facit Demonstrator, nec virtualiter, nec formaliter.

Simul autem manifestum est, quoniã, &c. Sic vnâ inferit, quòd maxime dicitur interrogacionem Topicam, nempe, petere, quid est homo, non est Topica interrogatio, nec petere, quia hoc est: Pro quo aduerte } ex Boetio in secunda editione

Primus & sequens.

Alterum.

Altero expositio,

Nota.

Discrimen quod sit inter eum, qui Demonstracione & syllogismo Topico vitur.

Nota 1. Topicus non semper formaliter, at virtute vtrâ que contradictionis partem semper rogare.

Nora ex Boerio, triplicē esse interrogatiōnem.

triplex est interrogatio: prima est Topica, quæ contraditionis partem querit, ita vt determinet contraditionem, sed liberum relinquat respondententi, quamlibet eligere.

1. vt qui dicit: anima est vna, an non: hic cordat in interrogans respondentem, vt intra has partes respondeat, quamquam inaneat in electione hoc vel illud respondere: hæc igitur est interrogatio Topica. Alia est interrogatio non dialectica, seu non Topica, quæ inter contraditionis partes non querit, sed vna est, quæ si fuerit tibi necessaria, est definitiua: vt, quid est homo: hic enim nullam partem determinat: similiter: quæ differentia est animalis? Si verò fuerit tibi accidentis, seu contingentis, est interrogatio familiaris: vt, cuius est domus? quando venisti? hic patet sensus Aristotelis. Dicit enim, quid est, non esse interrogatiōnem dialecticam, id est, Topicam, quia non determinatur ad aliquot partes contraditionis alicuius & obserua hanc doctrinam.

Dubium. Solutio. Duplicem esse ipsius quid est in interrogatiōnem.

Obijcies, primo Topicorum cap quarto inter interrogatiōnes Topicas, est vna, definitionis problema: definitio autem explicat quid est, ergo est interrogatio Topica ipsius quid est. Dico ad hoc. Duplex est questio, seu interrogatio, quid est: altera vaga & indereminata ad partes contraditionis: vt si dicas: quid est homo? quid est Angelus? & talis non est Topica, vt hic dicitur. Altera est determinata sub contraditione: vt, vtrum animal rationale sit definitio hominis, nec ne? & talis est Logica: & hoc dicit primo Topicorum. Idem est dicenda de Genere, & de Differentia, quæ si interagentis vagæ, non sunt interrogatiōnes Topicæ: vt quod est Genus hominis: quæ est differentia hominis? si verò determinatè petantur, sunt Logicæ: vt, an rationale sit differentia hominis nec ne? & hanc solutionem maximè serua, quam etiam Aristoteles hic exprimit: dicit Dialecticum determinare, an hoc sit homo, an non hoc.

NOTA.

Questio in textu.

4. *Quoniam verò hæc quidem prædicantur et compositæ.*
Incipit Aristoteles quæstionem de coniunctis & diuisis proponere: huiusmodi autè est interrogatio. Cum multa diuisim vtè enuncientur, quæ si coniuncta præ-

dicemus, enuntiatio falsa erit: alia autem multa & coniuncta, & diuisa, verè enunciantur; quæ erit huius distinctionis causa? Quod autem illud ita enueniat patet: dicimus enim verè diuidentes: Socrates est homo: & Socrates est albus, & etiam verè coniungimus: Socrates est homo albus: similiter, homo est animal: & homo est bipes, & coniunctè: homo est animal bipes: aliquando non ita, dicitur enim: est homo Cytharædus, & homo est bonus, non autem est Cytharædus bonus, si enim ille sit studiosus, non tamen admodum peritus artis cytharizandi, diuisa est vera, coniuncta est falsa.

Quid igitur dicitur ad hoc? Posset quis respondere, & assignare regulam hanc: quando diuisa enunciat verum est tunc enunciat coniuncta verum erit: hoc reijcit Aristoteles, tanquam falsum. Primum de homine est verum dicere, quod est homo, & quod est albus: ergo coniunctè, quod est homo albus. Vterius de illo homine verè est dicere, quod est homo albus, & iterum, quod est albus: ergo dicitur, quod est homo albus: & iterum similia illudidem, & faciam multas negationes, quod non licet. Præterea de homine est verum dicere quod albus, & diuisim, quod est Musicus, & quod est ambulans: ergo quod est albus Musicus, ambulans: & iterum de homine est verum ista coniunctè dicere, & iterum vnum ex illis: ergo omnia coniunctè, & iterum sepius illa replicabo, quod absurdum maximè est. Præterea Socrates est Socrates, & est homo: ergo dicè Socrates est Socrates homo, quæ est negatio, nec admittenda.

Quæmadmodum autem ponendum est.

Determinat hanc difficultatem, & primo de coniunctis, quando liceat diuisa coniungere; postea de diuisis, quando liceat coniuncta diuidere. Circa primum duas regulas assignat, quando non licet diuisa coniungere. Altera est, quando, quæ diuisim prædicantur, sunt accidentia adiuncta, vel respectu alicuius tertij tunc talia non faciunt vnum per se. Verbi gratia homo est albus, & homo est Musicus, non valet: ergo albus Musicus, quia vtraque accidit homini, similiter homo est Cytharædus,

5.
Questionis determinatio. Diuisa attributa quando non licet coniungere. 1. Regula.

radus, est bonus, non valet: ergo est Cytharædus bonus: quia vtraque accidit homini, & adiuicem etiam dico (adiuicem) quia si vnum alteri accidat, non e contra, non impedit. vt, Socrates est homo & est albus, valet ergo est homo albus, quia vnum est accidens alterius, non autem e contra.

hinc non esse: quod explicat Auer. & Boetius, quando partium coniunctio, vna per alteram inest subiecto, & dicitur per accidens, vnde non valet: est Cytharædus bonus, ergo est bonus, quia bonus inerat subiecto per artem Cytharæandi, non per se: vide Caictanum hic.

Et ponit alteram regulam, quando vnus prædicatur per accidens, non licet diuidere. vt, Homerus est poeta, est vera, non tamen licet et dicere, ergo Homerus est, quia est, per accidens prædicatur.

Dicetur: quid est, quod (est) per accidens prædicatur? nota ex Boet. & Ammonio, aliquando (est) vnitas significatiuam, nempe existentiam immediate subiecto, & immediate vnit prædicatum: vt, homo est albus, id est, existit albus, & tunc dicitur per se prædicari, id est, immediate de subiecto, aliquando non immediate subiecto vnitur, sed mediante prædicato: vt, Homerus est Poeta, non dicitur hic quod Homerus immediate per se existat, sed existit illi applicatur ratione Poetæ, vt sit sensus: Homerus in sua poesi existit, non in se, & tunc dicitur per accidens prædicari de subiecto, quia non ratione sui, sed ratione talis prædicati. & hoc obserua, vbi videtur clare ipsum (est) de tertio adiacente prædicari.

Quare in quibuscumque prædicatiuibus.

Concludit Aristoteles, hic ostendens, quando vnitas non fit, vt in his duobus casibus, coniuncta diuidi possunt. & pro primo casu ostendit, quando cognoscitur repugnantia illorum coniunctorum nempe si definitiones eorum assignentur, vt patet si definitur animal, & mortuum, tunc cognoscitur repugnantia, animal enim viuens, mortuum vero priuatum enim viuens, mortuum vero priuatum vitæ.

Secundam regulam ostendit pulchro exemplo: de te quæ non est, dicimus quod est, imaginabilis, seu opinabilis dicere quod opinabilis est, non est dicere, quod est in se, imò non est: sed dicitur quod existat, non in re sed in imaginatione, ita fit in illis: Homerus est Poeta, & c.

Circa hoc aduerte quando diuisa coniungitur, vt ferus idem subiectum pro eodẽ,

KK

& c.

6. Nec quæcumque insunt in altero,

est eodẽ.

2. Regula.

Altera regula est, nec ex his, quæ ita diuisa prædicantur, vt vnum includatur in altero actu. Quia ratione superiora argumenta non valent coniuncta, quin in vna parte actu includitur altera: dico (actu) quia potentia nihil prohibet, dicimus enim: homo est animal, & rationale, ergo animal rationale, & tamen animal, quia genus est, differentias continet in potentia.

7. Verum est autem dicere de aliquo, & simpliciter & c.

Hic de diuisis agit, ostenditque coniuncta diuidere aliquando licere: vt, hic est homo albus, ergo est homo, & est albus: sed non semper id licet, quando verò non liceat, duabus regulis explicat. Altera est, quando coniunctum constat ex partibus repugnantibus, non licet vti diuisione: dicitur enim, eademer est animal mortuum, sed non diuides, ergo est animal, similiter imago est homo pictus, non valet, ergo est homo 2 quia illa duo repugnant, quod sit mortuum, & animal; quod sit homo & quod sit pictus. Dices tui: licet repugnant, quomodo coniunguntur, non enim dicitur homo irrationalis. Dico, & aduerte quando iunguntur, vnum non retinet, significationem in principalem, sed transumptiuam; ibi enim fit distractio terminis, vt non pro significato proprio, sed improprio supponat; at quando non additur membrum distractens, non fit coniunctio, propterea non dicitur homo irrationalis, nec animal insensibile.

Autem autem quando inest, semper non verum est, & c.

Dubitat Aristoteles tan sicut semper est falsum huiusmodi coniuncta repugnantia diuidere, ita semper verum sit, aliquæ coniuncta semper diuidere? & docet ad

Quando cõ
iuncta alteri
buta non li
ceat diuide
re.

1. Regula.

Obiectio.

Dilutio.

2. Regula.

Dubium.

Solutio.

Verbum est
quando per
se & quado
per accidens
prædicatur.

Nota.

Indiuisio
ne & coniu
ctione attri
butorum qua
non sine
seruanda?

& secundum idem tempus, & coniungas totalia prædicata, vnde non valet: animal est cygnus & animal est nigrum, ergo est animal cygnus niger, non enim pro eodẽ sumis subiectum: nec valet, Cicero fuit puer, & fuit sapiens, ergo fuit puer sapiens, non enim idem tempus sumis, nec valet, video hominem, & video nigrum, ergo video hominem nigrum, quia totalia prædicata non iungo. prædicata autem totalia sunt, videns hominem & videns nigrum. Circa diuisionem aduertit, quando negata diuidis, diuide diuisionem: vt Socrates non est homo albus, ergo non est homo, vel non est albus at affirmata copulatiue, vt Socrates est homo albus, ergo est homo, & Socrates est albus. Hæc de hoc capite.

De Enunciationibus cum modo, & earum ad inuicem oppositionibus, ac consequentijs, tum ex aliorum, tum ex propria opinione.

Cap. III.

1. Scilicet quartæ secundum Græcos.

His verò determinationibus considerandis est, quemadmodum se habent: negationes & affirmationes ad se inuicem, quæ sunt de possibili esse & non possibili, & de contingenti & non contingenti, & de impossibili & necessario, habet enim aliquas dubitationes. Nam si eorum, quæ complectuntur, illæ sunt sibi inuicem oppositæ contradictiones, quæ cumque secundum esse & non esse disponuntur: vt eius quæ est, esse hominem, negatio est, non esse hominem, uouea quæ est, esse non hominem. & eius quæ est, esse album hominem, ea, quæ est, non esse album hominem, sed non ea, quæ est, esse non album hominem: (si enim de omni, aut affirmatio, aut negatio est, lignum erit versus dicere esse non album hominem) * quod si hoc modo & in quibuscumque esse nõ additur, idem faciet quod pro eis dicitur: vt eius quæ est, homo ambulat, non, hæc, ambulat non homo negatio erit, sed hæc, non ambulat homo, nihil enim differt dicere, hominem ambulare, vel hominem ambulauit esse. Quare si hoc modo & eius, quæ est possibile esse, negatio erit possibile non esse, sed non ea, quæ est non possibile esse.

2. Videtur autem idem posse & esse, & non

esse enim omne quid est possibile diuidi vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio autem est: quoniam omne quod sic possibile est, non semper in actu esse, quare in eis ipsi etiam negatio: potest enim & non ambulare, quod est ambulatum, & non uideri, quod est uisibile: at verò impossibile est de eodem oppositum: verum esse affirmationes & negationes, non igitur eius quæ est, possibile esse, negatio est hæc, possibile esse.

Contingit enim ex his, aut idem affirmare & negare simul de eodem, aut non secundum esse vel non esse, quæ apponuntur, fieri affirmationes & negationes, si ergo illud impossibile est, hoc erit magis eligendum, est igitur negatio eius quæ est, possibile esse, & ea quæ est, non possibile esse, sed non ea quæ est, possibile non esse. Eadem quoque ratio est, & in ea, quod est contingens esse: etenim negatio eius est, non contingens esse & in alijs quoque simili modo, vt in necessario & impossibili.

Fiunt enim quemadmodum in illis esse & non esse oppositiones, subiectæ vero res, hoc quidem album illud verò homo: eodem quoque modo hoc in loco, esse quidem & non esse, vt subiectum sit, posse verò & contingere oppositiones sunt determinationes quemadmodum in illis esse & non esse) veritatem & falsitatem similitur hæc in eo, quod est, esse possibile, & esse non possibile.

Elui verò, quæ est possibile non esse, negatio est, non ea quæ est non possibile esse, sed ea quæ est, non possibile non esse, & eius quæ est, possibile esse, nõ ea quæ est, possibile nõ esse, sed ea quæ est, non possibile esse. Quare & sequi sese inuicem videbuntur possibile esse, & possibile non esse: idem enim possibile esse & non esse, non enim contradiçiones sunt sibi inuicem huiusmodi: possibile esse, & possibile nõ esse. Sed possibile esse, & non possibile esse, nunquam simul in eodem vere sunt, opponuntur enim neque ea quæ est, possibile non esse, & non possibile non esse, nunquam simul in eodem vere sunt. Similiter autem & eius quæ est, necessarium esse esse, negatio non est ea, quæ est, necessarium non esse, sed ea quæ est, nõ necessarium esse, cuius verò quæ est, necessarium non esse, & ea quæ est non necessarium non esse, & eius quæ est, impossibile esse, non est ea quæ est, impossibile nõ esse, sed hæc, nõ impossibile esse est verò quæ est possibile nõ esse ea quæ est, impossibile non esse. & inuicem verò (quem

* a. l. addit, quod in cũ ueniens.

2.

(quem admodum dictum est) esse quidem & non esse oportet patere. quem admodum subiecta negationem verò & affirmationem hæc faciunt ad eum non esse opponere, & hæc oportet putare esse oppositas dictiones, possibile & non possibile: contingens, non contingens: impossibile, non impossibile, necessarium, non necessarium: verum, non verum.

Consequentia verò secundum rationem sunt, tum ita ponitur, illam enim, que est, possibile esse, sequitur ea, que est, & igitur esse: & hæc con-

uertitur illi, & nō impossibile esse, & non necessarium esse: illam verò que est, possibile non esse, & contingens non esse, ea que est, non necesse non esse, & non impossibile non esse: illam autem que est, non possibile esse, & non contingens esse: ea que est, impossibile esse, & necesse non esse, illam verò que est, non possibile non esse, & non contingens non esse, ea que est, impossibile non esse, & necessarium esse, consideretur autem ex subscriptione, quem admodum dictum,

Enunciatio modalium consequentiæ secundum alios.

Ordo I.

Antecedentes.

Possibile esse.

Contingens esse.

Sequentes.

Non impossibile esse.

Non necessarium esse.

Ordo III.

Antecedentes

Non possibile esse.

Non contingens esse.

Sequentes.

Impossibile esse.

Necessarium non esse.

Ordo II.

Antecedentes.

Possibile non esse.

Contingens non esse.

Sequentes.

Non impossibile non esse.

Non necessarium non esse.

Ordo IIII.

Antecedentes.

Non possibile esse

Non contingens non esse.

Sequentes.

Impossibile non esse.

Necessarium esse.

7. **H**ÆC igitur impossibile, & nō possibile, eam que contingens & possibile, & non contingens, & non possibile sequuntur quidem contradictoria, sed cōuersim. eam enim que est possibile esse, negatio impossibilis sequitur, que est non impossibile esse: negationem verò affirmatio, nam illam, non possibile esse, ea que est, impossibile esse, affirmatio enim est impossibile esse: non impossibile verò negatio.

8. **N**ecessarium verò quemadmodum se habet, considerandum est. Manifestum est enim, quod nō eodem modo se habet, sed cōtraria sequuntur contradictoria autem sunt extra: nō enim est negatio eius, qua est necesse nō esse, e d' que est, non necesse esse: contingit enim veras esse viasq; in eadem, quod enim est necessarium non esse, nō est necessarium esse.

9. **C**ausa autem huius est, cur non sequitur necessarium similiter ceteris: quoniam contraria, impossibile esse, necessario redditur idem valens,

nam quod impossibile esse, necesse hoc, non quidem esse: sed potius nō esse, quod verò impossibile non esse, hoc necessarium esse, quare si illa similiter sequuntur possibile, & nō possibile: hæc eōd' trario: quoniam non significant idē necessarium & impossibile, sed quæ admodū dictū est cōuersim.

10. **A**n certē impossibile est sic poni contradictio- nes necessarii, nam quod necessarium esse, possibile esse, nam si non, negatio consequitur: necesse enim est aut affirmare aut negare, quare si non possibile esse, impossibile esse, igitur impossibile esse, quod necesse esse: quod est inconueniens. At verò illa que est, possibile esse, nō impossibile esse sequitur: hanc verò, ea que est, non necessarium esse: quare contingit quod necessarium esse, non necessarium esse: quod est inconueniens.

11. **A**t verò neque necessarium esse, sequitur eam que est possibile esse, neque ea, que est necessarium non esse, illi enim utraque contingit accidere, harum autem vidualibet vera

serit, non erunt illa vera: simul enim possibile esse, & non esse, si verò necesse esse vel nō esse, nō erit vtrumque possibile, relinquitur ergo nonnecessarium nō esse, sequi eam que est, possibile esse: hæc enim vera est et de necesse esse, hæc enim si cōtradiçtio eius, qua sequitur illam, que est,

non possibile esse, illam enim sequitur eam que est, impossibile esse, & necesse non esse, cuius negatio est, non necesse non esse. Sequitur igitur & hæc cōtradiçtiones secundam prædictionem: & nihil impossibile contingit sic positiu.

Enunciationum modalium consequentiæ secundum Aristotelem.

	Ordo I.				Ordo II.	
	Amabimus.				Edentuli.	
	Antecedentes.		Subcontrariæ.		Antecedentes.	
	Possibile esse.				Possibile non esse.	
	Contingens esse.	Contra.		diçtoriz.	Contingens non esse.	
	Sequentes.				Sequentes.	
	Non impossibile esse.				Non impossibile non esse.	
Subalternæ.	Non necessarium non esse.	Contra.	Subcontrariæ.	diçtoriz.	Non necessarium esse.	Subalternæ.
	Ordo III.				Ordo IIII.	
	Purpurea.				Iliacæ.	
	Antecedentes.	Contra.		diçtoriz.	Antecedentes.	
	Non possibile non esse.		Contrariæ.		Non possibile esse.	
	Non contingens non esse.	Contra.		diçtoriz.	Non contingens esse.	
	Sequentes.				Sequentes.	
	Impossibile non esse.		Contrariæ.		Impossibile esse.	
	Necessarium esse.				Necessarium non esse.	

15. Dubitatio. Dubitabit autē aliquis, si illam que est, necessarium esse, ea que est possibile esse sequitur. Nā non sequitur, cōtradiçtio sequitur, que est, non possibile esse, & si, quis hæc non esse dicat cōtra quare ad necesse est dicere possibile nō esse: quæ necessarium vtr aq; falsa sunt de necesse esse. * At verò vtr esse possibi. sui idem videtur esse possibile in di & nō in di esse sequi. di, & esse & non esse: quare erit necesse esse, contingens non esse. hoc autem falsum est.

16. Manifestū est autem quod non omne possibile vel esse, vel ambulare, etiam opposita potest: sed est in quibus non sit verum, primum quidem in ijs, que nō secundum variationem positiu, vi ignis calefactum est, & habet vim irrationabile. Quæ igitur secundum rationē potestates sunt, eadem plurimum etiam cōtrariorū sunt, irrationales verò non omnes: sed (quemadmodum dictum

est) ignem non est possibile ad se facere & nō: neque quemque alia semper agunt. alia verò potest sunt & secundum irrationales potestates simul opposita suscipere. sed hoc huius gratia dictū est: quoniam non omnis potest at opposita suscipere est, neque quæcumque secundam eandē speciem dicuntur.

Quædam verò potestates a quocumque sunt, possibile enim non simpliciter dicitur, sed hoc quidem, quoniam verum est, quod in actu est: vi possibile ambulare, quoniam ambulat iam, & omnino possibile esse, quoniam iam est in actu, quod dicitur esse possibile, illud verò, quoniam actu esse potest: vi possibile ambulare, quoniam ambulare potest: & hæc quidem in solis molibus, est potestas, illa verò & in inanimabilibus vtrumque verò verum est dicere, possibile ambulare vel esse, & quod ambulat & actu est, & ambulatū. Sic i-

ca. I. ad par-
ticulare.

gitur possibile non esse, verūm de necessario simp-
pliciter dicere, alterum autem verum est. Quare
quoniam & partem vniuersale loquiar, illud
quod ex necessitate, consequetur posse esse: sed
non omne.

Et est quidem fortasse principium, quod ne-
cessariū est, & quod non necessarium est, omniū
vel esse, vel non esse, & alia, volui horum con-
sequentia considerare oportet.

Aliorum modorum ad ipsum necessarium
consequentia.

Ordo. I.

A purpure.

Necessarium esse.

Non possibile non esse

Non contingens non esse;

Impossibile non esse.

Ordo III.

Ceilia.

Necessarium non esse.

Non possibile esse.

Non Contingens esse.

Impossibile esse.

16. Manifestū est autem ex ijs, que dicta sunt,
quod id, quod ex necessitate est, secundum actū
est. quare si propria sunt sempiterna, & que
actū sunt, potestate priora sunt.

Et hæc quidem sunt potestate actū sunt, vt

1. Hū verò determinatiō perspicendum est,
&c.

Tertia pars huius 2. per-
hermenias
libri.

Eius sum-
ma.

Diuisio ca-
pitū in tres
partes.

ISTA est huius libri tertia principalis
pars, in qua de enunciationibus moda-
libus dicitur, id est, de enunciationibus
quæ aliquem habent modum ex his, possi-
bile contingens, impossibile, necesse, rati-
one quorum enunciationes nouū habent
oppositionis modum præter reliquas.

Atq; hoc Caput in tres partes principa-
les est diuisum. In prima de harum oppo-
sitione dicitur in secunda de earum mu-
tua consequentia. In tertia dubium quod-
dam soluit de possibili & necessario.

Circa primum quæritur an oppositiones
in his sunt summe & ab eo, quod est esse vel
non esse id est an illæ sint contradictoriæ,
quarum vna dicit rem esse, altera rem non
esse: & ex vna parte probat ita esse, quia in
alijs omnibus enunciationum oppositio-
nibus ita fit, vt patet, si discurremus per
omnes, primum his, quæ sunt de secundo
adiacentes; homo est opposita nō est: non
homo est, sed in qua ipsum est negatur;

Ordo. II.

Li edentu.

Non necessarium esse.

Possible non esse.

Contingens non esse.

Non impossibile non esse:

Ordo IIII.

Mus Amabi.

Non necessarium non esse.

Possible esse.

Contingens esse.

Non impossibile esse.

primæ substantia, alia verò cum potestate, quæ
natura quidem priora sunt, tempore verò poste-
riora. alia autem nunquam actū sunt, sed pote-
states solam.

homo non est, similiter de tertio adiacen-
tes est albus homo, negatio est; nō est albus
homo; non autem illa est non albus ho-
mo; nam si ista esset, dux contradictoriæ
veræ esse possent, quæ tamen non possunt,
sed si negatio vera est, affirmatio falsa est,
& contra: & si negatio falsa, affirmatio ve-
ra est, at istæ si sunt oppositæ, est albus ho-
mo, est non albus homo, sequitur quod est
set verum dicere de ligno, quod est nō al-
bus homo, quæ tamen falsa est, quod tam-
en sit vera patet, quia eius affirmatio est
falsa, est albus homo, de ligno; ergo non
est illa eius negatio; sed hæc in qua negat-
ur. Est, non est albus homo, idem fit in a-
lijs verbis, quæ quæuis non sunt ipsum,
Est, tamen se habent ad ipsius modum vt,
homo ambulat, negatio non est, nō homo
ambulatur; sed, homo non ambulat, simili-
tergo ratione huius negatio possibile esse,
erit possibile non esse, in qua ipsum est,
negatur sicut in alijs.

Videatur autem idem posse esse, & non esse,
&c.

Prima Capi-
tis pars.

Ex opposita parte argumentatur Aristoteles: si oppositio huiusmodi sumatur in his, sequitur, duas contradictorias esse veras simul, hoc autem impossibile est. Ergo oppositio non sic est sumenda secundum esse & non esse in his. Illa maior patet, nam idem potest esse, & non esse: ambulare & non ambulare, in eisdem & non in eisdem, quia non omnia semper verum sunt, id est non omnia si imper habent operationem, sed aliquando sunt, & operantur: postea non sunt, nec operantur: propterea idem & potest esse, & potest non esse. ecce quo pacto duplex oppositio simul vera de eodem existunt.

3. *Contingit enim, ex his autem idem affirmare, &c.*

Ex his concludit Aristoteles, vel afferendum esse, duo opposita esse vera, vel oppositionem non penes esse, vel non esse sumendam, esse in istis; at minus inconueniens est hoc asserere, quam docere, duas oppositas simul veras: propterea hoc erit dicendum, oppositionem in istis, non secundum esse, vel non esse consistere, sed secundum modum ipsum. Vnde huius possibile esse, negatio non erit, possibile non esse, sed non possibile esse: & huius, contingens esse hæc, non contingens esse. Et vniuersaliter obserua, vt semper verbum relinquantur in vtraque simile, modum autem in neges vel affirmes: & sic oppositionem certam in omnibus facies; vt in exemplis poteris comperire.

4. *Fixus autem quemadmodum in illis esse, &c.*

Duplex descriptio inter alia pronuntiata & hæc modalia.

1. Comparat Aristoteles, has modales ad reliquas enunciationes, & assignat duo discrimina notanda. Alterum est: in illis ipsum esse, habebat locum principalis oppositionis & prædicati, nomina verò erant subiectum: vt, homo est albus, ipsum. Est hic est forma; homo, & albus, sunt respectu eius, subiecta. At hic in modalibus ipsum esse, vel non esse, habet locum subiecti, id est verò modus est prædicatum: vt, possibile est esse: possibile est non esse.

2. Alterum est: illic, veritas, vel falsitas, secundum esse vel non esse considerabatur, vt, homo est, homo non est, & harum veritas vel falsitas à verbo dependet, id est, quando res ita se habet, sicut verbum ipsum

enunciat. At hic, non à verbo sed à modo dependet, vt, possibile est esse, huius veritas non ab eo, quod res est, vel non est, vt verbum notat, pendenda est, sed à modo, non à eo, quod esse potest, quamuis actu non sit.

In quo vnum docemur maxime necessarium, pro modalium veritate vel falsitate indaganda: non respicere solum tempus per verbum importatum, sed ipsam modi qualitatem, nec respicere solum, an ita sit vt verbum enunciat, vel modus est considerandus. Si quis enim dicat: Petrus impossibiliter currit, quamuis non currat, est falsa, quia modus demotus sic non currere, vt non possit non currere.

Et inde aliqui nouas regulas faciunt, nec pè ad veritatem enunciationis, de possibili, requirunt, non quod res sit, sed quod possit esse, sicut ad falsitatem, non quod res non sit, sed quod non possit non esse. Et alias similiter constituunt regulas pro aliis, quæ ex modorum significatione cuiuslibet aduertenti parum notæ esse possunt, & olim diximus in introductione.

Eius verò que est possibile non esse, negatio est, &c.

Prosequitur Aristoteles exempla proponere harum oppositarum, quæ secundum modi negationem constituuntur: & superius posuit exempla, quando esse est affirmatum, modo ponit quando esse est negatum.

Et, vt verbo vno dicam, aduerte oppositionem consistere in negatione ipsius modi, inuariato manente ipso infinitiui verbi, si in vna opposita fuerit negatum, ita maneat in altera, si affirmatum verò, simili modo. Vg huius, possibile est esse, est negatio non possibile est esse: & huius possibile est non esse hæc, non possibile est non esse, & huius impossibile est esse, hæc, non impossibile est esse. huius autem, impossibile est non esse, hæc, non impossibile est non esse, idem in alijs est faciendum. Atque hæc est prima pars huius capituli, in qua harum oppositio continetur.

In secunda parte continentur harum consequentiarum: Er quia multa circa hoc diximus in introductione nostra, non admodum in his immorabimur: sed aliqua recitemus, quantum pro huius partis intel-

Nota, vnde Modalium veritas vel falsitas colligenda.

Nota. Sedes oppositionis.

Pars secunda Capituli de eo sequenti in Modalibus

ligentia fufficit, vt auditores has enun-
ciationes memoria tenere valeant.

1. Fundam. Erit igitur primò aduertendum. qua-
tuor esse enunciationes fecundum modos
quatuor, hoc ordine conftituta. vt prima
fit de poffibili, fecunda de contingenti,
tertia de impoffibili, quarta de neceffario,
in fingulis autem ex his dux funt partes,
altera verbum infinitiui, vt poffibile est
currere, contingens est efferre, quod habet lo-
cum fubiecti, & fecit communiter di-
ctum, altera pars est ipfe modus cù verbo.

Ordo moda- Secundum quas duas partes conftituitur
hum qua- quadruplex ordo modalium: Primus
duplex. earum, in quibus tam modus, quàm di-
ctum, funt affirmatiua: vt, poffibile est cur-
1. rere, contingens est ambulare & reliqua.

2. Secundus ordo est earum, in quibus mo-
dus affirmatur, fed dictum negatur: vt,
poffibile est non currere, contingit non

3. ambulare: impoffibile est non viuere: ne-
ceffarium est non moueri. Tertius ordo

4. earum, in quibus negatur modus, fed af-
firmatur dictum: vt, non poffibile est cur-
rere, & fimilia. Quartus earum, in quibus

negatur vtunque: vt, non poffibile est
non currere.

Ex quo fit, vt finguli modi faciant qua-
tuor enunciationes hoc ordine, vt in pri-
ma totum affirmetur, in fecunda affir-
metur modus negato dicto, in tertia negetur
modus, affirmato dicto, in quarta negetur
vtunque, vt facile est cuilibet in tabula
has deferbere ordine hoc modo: poffibi-
le, contingens, impoffibile, neceffe.

2. Fundam. Sit fecundum fundamentum. Quæli-
bet harum de impoffibili habet alias tres
fibi refpondentes, vnâ de contingenti, al-
teram de impoffibili, tertîâ de neceffario.

Nota in om- Vnde efficitur, vt in omni ordine funt
nine ordine quatuor æquiuales. V.g. in ordine pri-
sunt qua- mo enunciationum, de poffibili, fcilicet,
tuor æqui- quando totum est affirmatum vt poffibi-
uantes. le est currere: refpondet ei altera de con-
tingenti, fcilicet contingens est currere:
alia de impoffibili, nempe non impoffibi-
le est currere, vltima de neceffitate, non
neceffe est non currere. Idem fit in alijs or-
dinibus.

3. Fundam. Sed vt optime fcitur, quæ quibus æ-
quiualeant, in fingulis ordinibus optime
videtur. Quasdam antiquorum expli-

care. A duerte igitur tertio, esse quatuor
has dictiones, Amabimus, Edentulo, Ista
ce, Purpurea, in quibus cunctæ hæ æqui-
uales continentur: circa quas aduerte:
primas syllabas significare modales de
poffibili. Secundas de contingenti. Ter-
tias de impoffibili. Quartas de neceffario.
Præterea funt quatuor vocales: A, desi-
gnat modalem totam affirmatiuâ E desi-
gnat negatiuam de dicto, affirmatiuam de
modo. I, negatiuam de modo, affirmati-
uam de dicto. V, negatiuam de vtroque.

In his ergo dictionibus facile cõperies
omnes equipollentes, si obferues quæ syl-
laba conueniunt cui modalis & qualis li-
tera fuerit eadem facies modalem. V.g. in
Amabimus. Prima syllaba est de poffibi-
li, & qua est A. erit tota affirmatiua: poffi-
bile est currere. Secunda est de contingenti,
& qua est A, erit etiam tota affirmatiua:
vt, contingens est currere. Tertia est de im-
poffibili, & qua est I, erit negatiua de mo-
do, fed affirmatiua de dicto: non impoffibile
est currere. Quarta est pro neceffario, &
qua est V, erit tota negatiua: non neceffe
est non currere. Hæ igitur quatuor funt
æquiuales, eadem arte tu poteris inuen-
ire in alijs, & in tabula deferbere, quæ
quia late à me iam funt in introductione
ne difpurata, prætereunda funt, non quod
neceffaria nõ finguntur enim maxime, fed
quia facile ex illis intelligi poffunt.

Sit quantum fundamētum. Si velis opo-
fitiones omnes hæc cognoscere: fcis
eas, quæ in prima & tertia dictione conueni-
entur, sibi esse inuicem dictiones: Aionis,
fimiliter, quæ funt in fecunda, & quarta,
& tertia: quarta funt contraria prima &
fecunda fecontraria, quæuis Aristote-
les præcipue hoc contradiçtorias confide-
rat. His fuppofitis ad te reus explanatio-
nem accedamus

*Confequens: ic verò fecundum rationem funt,
cũ te a ponatur. &c*

Hic Auit horum modalium confequen-
tias fecundum antiquorum opinionem po-
nit, & ita conftituit quatuor ordines mo-
dorum, in quibus hoc vnum difcrimen ab-
his, quas Auit assignat, & nos fupra afli-
guauimus, inuenies quod in primo or-
dine, loco huius, non neceffarium est non
efle, habet, non neceffarium est efle, ficut
non

Explicatur
modalium
ordinibus
appofita fi-
ctura nomi-
na.
Quid A, in
illis dictio-
nibus?
Quid E?
Quid I?
Quid V?

4 Fundam.

6.

Amabimus.
iuxta anti-
quos ama-
bitis

LI. non

nō impossibil. est esse: ponunt enim has, possibile est esse, contingens est esse, non impossibile est esse, & ita, sicut nos dicimus Amabimus, ipsi dicerent, Amabitur. Pergeat in secundo ordine sicut nos dicimus: non necessarium est esse, dicunt, non necessarium est nō esse, & diceret Edentulus: permutatē namque quantum modalem primi, & secundi ordinis, in reliquis idem dicunt cum Aristotele & his, quæ supra diximus.

Ha igitur impossibile, & non impossibile eā que est, &c.

Approbat Arist. aliqua, quæ dicta sunt ab antiquis circa tres modos primos possibile enim, contingens, impossibile se mutuo sequuntur contradictionē, ita, ut non possibile, & non contingens, inferant impossibile, & eōtra, & non impossibile inferat possibile, & contingens & eōtra, dicto invariato manente in omnibus, contradictione facta sola in modis.

Necessarium verō quemadmodū se habet, &c.

Circa necessarium verō non bene Antiqui censuerunt, & ut intelligas istū textum, recordare illius, quod diximus: primum, & tertium ordinem sibi contradicere: similiter secundum & quartum: duos verō ultimos; tertium & quartum esse contrarios. Cū igitur isti Antiqui in tertio & quarto bene assignauerint modales, sequitur ut in contrariis de necessario, non errauerint; imō recte assignabant, quæta enim de illa, est, necessarium non esse, quæta de Purpurea, est, necessarium esse, quæ contraria sunt; possunt enim ambo esse falsa, simul autem vera esse nequeunt. At in primo & secundo ordine errabāt circa quartas de necessario: propterea non assignabant veras contradictiones, nam primus ordo contradicit tertio secundus quarto, in tertio autē quarta de illa est, necessarium non esse: in primo ordine, quæta dicebāt, Amabitur, est illa nō necessarium est esse, & sic constituebant has contradictiones: necessarium est non esse: & nō necessarium est esse. Similiter in secundo constituebant has contradictiones: non necessarium est nō esse, & necessarium est esse, in Purpurea & Edentulus, quæ contradictione veræ non sunt.

Hoc igitur est, quod dicit Aristoteles

circa necessarium contrariæ sequuntur id est, bene sunt assignatæ (at eōtra dictione sunt extrajud. est, & non sunt veræ contradictione, & hoc in enunciationibus de necessario, aliter enim bene assignantur: & hoc est, quod dicit, illius necesse est non esse, quæ est in illa, non est contradictione hæc, quam isti assignant, non necesse est esse, & centes, Amabitur, & probat non esse oppositas, quia ambæ veræ simul esse possunt ut patet, non Chimæram necesse est non esse, & eandem non esse necesse est, & hoc est, quod dicit, quod enim necessarium est non esse, nō est necessarium esse: ut exemplo patet, non igitur sunt contradictione.

Causa autem hinc est, quod non sequitur similiter in cæteris, &c.

Dicit aliquis: cur, sicut dicimus, possibile est esse, contingens est esse, nō impossibile est esse, ubi semper manet esse astrictum, non etiam dicemus non necessarium est esse ut in omnibus quatuor consequentibus remaneat dictum eodē modo? Causam huius docet quia sicut ipsi modi possibile, & impossibile: quia idem non significant, modo opposito se consequuntur: ut impossibile, & non possibile: similiter possibile, & non impossibile: ita impossibile & necessarium idem dicunt, sed opposito modo, secundum dictum nā quod est impossibile esse est necessarium non esse, & quod est necessarium esse, est impossibile nō esse. Cū ergo secundum dictum opposito modo se sequatur, non potest eodem modo esse in utraque: de illa non æquivalent: non impossibile est esse: non necessarium est esse, sed non esse, ut dicit inferius, sicut nec illæ æquipollent, possibile est esse, impossibile est esse, sed, non impossibile est esse.

At certe impossibile est si poni contradictiones de necessario, &c.

Argumento probat non sic ponendam eōtra dictionem de necessario, ac si dicat: non istæ sunt æquivalentes: possibile est esse, contingens esse, non impossibile est esse, cum hæc, non necesse est esse. Argumentum est huiusmodi. Quod necessarium est esse, possibile est esse, quod possibile est esse, nō impossibile est esse quod non impossibile est esse per se, nō necessarium est esse.

Edentuli, iuxta eosdem Edentulus,

7.

Ostendit Arist. in quo liber ordine tres primas bene ab Antiquis assignatas.

8.

Illæ de necessario non sunt ab Antiquis bene assignatæ.

Dubium.

Ad illud Aristoteles.

10.

esse: ergo de primo ad vltimum, quod necessarium est esse, nõ necessarium est esse; quod absurdum est, & implicat. Dices tu, non valet, quod necesse est esse, possibile est esse: Probat, quia si non valet, necessarium est esse, ergo possibile est esse, necessarium erit non possibile, quod si non possibile, ergo impossibile. erit ergo necessarium impossibile, quod fieri villo modo nequit: non ergo æquivalent; non impossibile esse, & possibile esse, cum hæc non necessarium esse,

11. *At verò neque necessarium esse sequitur eam &c.*

Obiectio.

Dicit quis: si non sequitur, illa, non necessarium est esse: vt dicunt antiqui sequitur vna ex his, aut necessarium est esse, vt dictio sit Amabitis vel illa, necessarium est non esse, vt dictio sit Amabites? Respondet nullo pacto vllam ex his constare cum ea, quæ est possibile est esse, nam possibile est esse; simul vera est cum hac, possibile non esse, vt supra docuimus; at necessarium esse non admittit illi, possibile non esse: similiter necessarium non esse nõ admittit illam possibile est esse, ergo nulla ex his sequitur eam, quæ est, possibile esse. A sufficienti ergo partium diuisione tolligit hæc esse illi consequentem: non necesse non esse, & ita dictio non erit Amabitis, nec Amabitas nec Amabites, sed Amabimus, & ita est vera contra dictio cum illa, quæ est in hæc: scilicet, necesse est non esse, hæc nõ necesse non esse. Dices, quare non loquitur de secundo ordine in quo eriam errabant Antiqui? dico, quia cum duo vltimi reddè assignati sint, & hic primus sumat illam, quæ est in secundo, relinquit manifestum nullam aliã ponendam in secundo, nisi eam quæ erat in primo, quia nulla restat, & erit illam non necesse est esse, vt dictio non sit Edentulus, sed Edentuli.

Non amabitas vel amabites, sed amabimus.
Obiectio.
Solutio.

Non Edentulus, sed Edentuli.

12. *Dubitabit autem aliquis, si illam quæ est, &c.*

Constitutis ordinibus modalium secundum consequentias & oppositiones, sequitur tertia pars principalis capitis, in qua Arist. dubium mouet circa id, quod paulò superius dictum est, nempe valere hanc consequentiam, est necessarium, ergo est possibile: Dubium igitur est an valeat, necessarium est esse, ergo possibile est

esse? & ex altera parte videtur sequi, nam si non valet necessarium est esse, ergo possibile est esse; ergo sequitur vel non possibile est esse, vel possibile est non esse, vt supra diximus, quæ vtraque de necessario asserere falsum est. At ex altera parte, quod non sequatur, probatur: quia, quod possibile est esse, potest esse & non esse, quod possibile est ambulare, & incidit, potest non ambulare, & non incidit: at quod necessarium est esse, non potest non esse: ergo necessarium non est possibile. Solutio Aristor. consistit in hoc, non omne possibile potest esse, & non esse, sed aliquid, vnde superius est ad necessarium, & sicut non valet: homo est animal, & animal est leo, ergo homo est leo: quia homo non est omne animal, ita non valet, necessarium quod est, possibile est esse, possibile esse potest esse, & non esse. Ergo necessarium potest esse, & non esse. Sed hanc solutionem oportet latius explicemus ipsum textum interpretantes.

Prob.

Contra.

Pro solutione
ne dubij.

Manifestum autem quoniam non omne possibile, &c.

Docet nõ omne possibile esse ad opposita, scilicet ad esse, & non esse, ambulare, & non ambulare; aliquid enim possibile est solum ad vnum, vel esse, vel operari.

Pro cuius explanatione aduertit. Potentia, vt habetur supra ca. 12. non est aliud quam principium operationis, vel esse illud enim principium, quo operamur, siue agentes, siue patientes, dicitur potentia, siue talis potentia tendat ad solam operationem, siue tendat ad esse: potentia enim ambulandi est ad operandum, at potentia vt sit ignis vel iosa, vel animal, est potentia ad esse.

13.

Nota. r.
Quid sit potentia?

Duplex est autem potentia, vt habetur supra ca. 12. Metaph. altera irrationalis, altera rationalis, illa est rationalis, secundum quam operamur ex electione voluntatis, vt ipsa voluntas est potentia rationalis, quia li. alia rationa bere secundum eam operamur: similiter li.

Nota 2.

intellectus est potentia rationalis, secundum quem hoc vel illud intelligimus, & denique quæcunque potentia, operatur non ex se, sed à voluntate imperata.

Potentia irrationalis est, quæ non ex electione, sed ex sua dispositione naturali habet operationem; vt potentia ignis ad cale.

Potentia animalia alia est

Potentia irrationalis duplex.

calefaciendum, visus ad videndum. Hæc autem adhuc duplex est, altera actiua ad agendum vel faciendum, altera passiuæ ad patiendum: vt, lignum habet passiuam potentiam, vt comburatur. rationales autem potentia actiua sunt.

Nota 1.
Discrimen inter has potentias.

Voluntas est potentia indifferens, & quomodo. Quomodo item Intellectus?

Est autem considerandum vnum discrimen inter has potentias. Rationales enim & irrationales passiuæ, sunt indifferentes ad plura opposita; non quod simul recipiant, vel agent opposita. sed quod ipse sicut principia ad operandum, non magis hoc oppositum, quam illud. V.g. voluntas est potentia indifferens non magis ad volendum hoc, quam ad nolendum: intellectus ad adieciendum vel dissentiendum. Similiter in passiuis irrationabilibus lignum est in potentia non magis ad calorem recipiendum, quam ad frigiditatem: & materia secundum se non est in potentia magis vt sit hoc, quam illud, vel aliud: At potentia actiua irrationalis est ita determinata ad vnum agendum, vt per se aliud non faciat, nec possit illud non facere: vt ignis est in potentia ad calefaciendum, ita, vt per se non possit frigefacere; imò nec non calefacere. nam non calefacere, aliquando non prouenit ex potentia ignis, sed ex impedimento extrinseco.

Nota 4.
Quot modis tur potentia dicitur possibile enim & secundo dicitur, totidem irrationalem tam actiuam quam passiuam: & sicut non omnis potentia est ad opposita, ita nec quodcumque possibile.

Expofitio textus.

His suppositis accedamus ad textus explanationem. Manifestum, inquit, est, non omne possibile esse vel ambulare; id est, operari esse ad opposita; nempe, vt possit operari, & non operari, vt possit hoc vel illo modo operari. est enim aliquod possibile, quod ad vnum est, & huiusmodi est id, quod secundum potentiam irrationalem dicitur possibile: vt ignis potest calefacere, sed ex se non potest non calefacere vel frigefacere, nec omnis potentia irrationalis est huiusmodi, sed ea, quæ actiua est, nam passiuæ oppositorum & successiuæ, sicut & potentia rationales, quæ contrarium modorum potentia sunt: voluntate enim & intellectu multos actus con-

trarios operamur circa varia opposita.

Concludit: Non igitur omnis potentia suscipit opposita; nec solum de potestate in communi loquendo, imò in eadem specie potestatis. scilicet irrationalis, inuenitur potentia, quæ non sit oppositorum, qualis est actiua.

Vnum verbum hic considera circa verba ista Aristotelis: Ignem non est possibile calefacere, & non. neque quæcumque alia semper agunt; duas hic inueniat potentias irrationales actiuas, altera quæ semper ex se determinatur ad agendum, nec ex se potest non agere, tamen ab extrinseco impeditur, vt ignis se habet ad calefaciendum, qui ex defectu combustibilis, non calefacit: Altera, quæ nunquam deficit, vt potentia secundum quàm cælum mouetur, nec natura iter impediri potest & ab vtraque potentia dicitur possibile.

quædam verò potestates æquiuocæ sunt, &c.

Adhuc potestatem, seu potentiam distinguit: est enim nomen non simpliciter, id est, non vniuoce dictum & hæc dictio comprehendit omnes potentias, quæ dicuntur superius sunt. Quædam est potentia includens actus priuationem secundum quam ea, quæ in potentia sunt, actum nondum habent, sed actus principium, dicitur enim posse ambulare, qui nondum ambulat, & esse, quod nondum est. Altera dicitur potentia, quæ est simul cum actu, secundum quam id, quod currit, dicitur posse currere, quod operatur, posse operari, & quod est, posse esse: quæ potentia aliquando non aliquid dicit, quàm non repugnantiam ad actum, vt idem sit, qui currit potest currere, & dicere, qui currit, non habet repugnantiam, nec impedimentum ad cursum, quæ dicitur potentia Logica, & in rebus Mathematicis potentia Mathematica.

Est autem discrimen inter has: prior enim est in rebus mobilibus & corporeis, quæ aliquando sunt actus, aliquando non sunt, seu aliquando operantur, aliquando non. At posterior est etiam in necessariis, & his, quæ semper sunt, & semper operantur.

Possibile ergo vtranque comprehendit, ac propterea est superius ad necessarium, & conuenit ei, sicut vniuersale conuenit

Duplex est potentia irrationalis actiua.

1.

2.

14.

Iterum dividitur potentia.

Quæ sit potentia Logica?

Discrimen inter iam enumeratas potentias.

Transit à potentia ad possibile.

nit

ante partem, scilicet inferiori, idem inferitur ex necessario possibile, sicut ex inferiori superius.

Et est quidem fortasse principium,
et cetera.

15.

Alia Modalium consequentia.

Alium ordinem consequentiarum modalium perfectiorem ponit, & quia proprius erat prae communem, ideo (fortasse) dixit non dubitationis, sed modalis causa, ordo est, ut incipiamus a necessario ad possibile, contingens, impossibile; quandoquidem inferioris est in consequentia, & ab inferioribus ad superiora rectior est consequentiarum processus.

Huius ordinis schema.

Sumenda sunt igitur quatuor de necessario, e ordine, quo consuecebantur de possibili. Prima tota affirmatiua de necessario. Secunda negatiua de dicto, affirmatiua de modo. Tertia negatiua de modo affirmatiua de dicto. Quarta negatiua de utroque. Modorum autem hic est ordo, Necessse, Possibile, Contingens, Impossibile,

Et vt rectius hae memoria teneas, accipe quatuor dictiones nostras in quibus omnes aequivalentes inuenies: obseruando eandem rationem, sicut in alijs: solum ordinem mutando, semper enim prima syllaba pro necessario. Secunda pro possibili. Tertia pro contingenti. Quarta pro impossibili deseruit: dictiones autem hae sunt: Argutulae. Vestigia. Siac metu. Mutabaris. Circa quas aduerte primam tertiam, secundam quartam, contradicere & vltimam primam, & secundam esse contrarias, tertiam, & quartam subcontrarias, poterit ergo quilibet in tabula assignare omnes has.

N
O
T
A.

16.

Manifestum autem ex his, quae dicta sunt,
et cetera.

Nota.

Tres rerum naturae in vniuerso. Prima,

Hunc ordinem consequentiarum, vt vniuersi ordini comparat, & ipsa comparatione comprobet. In vniuerso enim tres rerum naturae cõperimus; quaedam sunt semper adu, ita, vt nunquam defuturae sint, nec defuerint, & hae sunt primae substantiae. Vocat autem hic primas substantias; non vt in praedicamento substantiae, ipsa singularia, sed gloriosum Deum, & Intelligentias, & hae sunt secundum Aristoteli naturae sempiternae; & omnium principia prima, & istae habent adu sine poten-

tia; id est, quae habent in se, semper habuerunt, & habebunt, nihil illis desuit, nec deerit: propterea dicuntur non esse in potentia, scilicet quae est, cum priuatione; & his assimilatur necessarium; qui modus significat, quod semper est.

Sunt aliae naturae, quae habent adu cum potentia, id est, ita sunt, quod non semper fuerunt, vel non semper erunt; & istae si comparantur secundum id, quod adu sunt, & id, quod potentia fuerunt, inuenimus adu perfectiorem esse, & naturam priorem, id est, nobiliorem potentiam; quia res perfectiori modo existit, quando est, quam quando esse potest at potentia prior est tempore adu ipso, quia prius tempore potuerit esse, quam sunt & fuerunt, quales sunt naturae istae corruptibiles, & in his inuenitur possibile pro priore, & contingens.

Aliae sunt naturae, quae nunquam perueniunt ad adu perfectum, sed semper manent in potentia, vt si velis numerare numerum maximum, nunquam peruenies ad illum, si diuidatur continuum, nõ dabitur minima pars, tempus, motus secundum Aristoteli non peruenit ad adu consummatum, in his inuenitur impossibile, quatenus nunquam ad adu perfectum peruenire possunt.

Cum igitur harum rerum iste sit ordo, vt prima res primo loco, mediae secundo, vltimo vero ista postrema constituantur: ergo & modi eis correspondentes eundem obseruabunt ordinem, & ita à necessario incipientes ad possibile, contingens, & impossibile deuenimus. Istum rerum ordinem exactius prosequi Metaphysici est. Satis sit ista circa explanationem attigisse. Haec de textus interpretatione.

Huiusmodi assimilatur Necessariae Secundae.

Huiusmodi assimilatur possibile & contingens.

Tertia.

Huiusmodi assimilatur Impossibile.

QV AESTIO.

Quid sit Modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex? & de eius quantitate.

Circa caput hoc, oportet breuiter examinare, quid sit modalis, & quotuplex, & de eius quantitate. Haec autem facilius percipientur, si quid sit Modus, examinauerimus:

Circa quod antiqui & moderni Graeci,

Ll 3

ac La.

In quibus praecedentis Capituli consistat explicatio.

Quid sit Modus,

ac Latini laborarunt non parùm: inter
 Sententia S. Thomæ. **S.** Thomæ tractat. de eunuc. cap. 11.
 inquit, modus est rei adiacens determinatio, id est, additum aliquod extremum enunciationis, vel totam enunciationem determinans: dicimus enim homo doctè disputat, illud (doctè, prædicatum determinat, & limitat, vt sit pro disputatione doctæ. At quia ista definitio omnibus modis communis erat, eam timitat, dicens, modum esse enunciationis compositionem determinantem. Duo enim in verbo consideramus. Alterum est eius significatio, id est, res, quam significat, vt disputo, disputationem significat & lego, lectionem. Alterum est verbi compositio, quod est ipsius formale.

**Duo in dis-
 tinctione consi-
 deramus.**
 1.
 2.

**Quotuplex
 Modus.** Sunt igitur modi in duplici differentia: quidam determinatè, verbi significatione, vt doctè disputat: velociter currit: alij determinatè verbi compositionem, vt Petrus currere est possibile, id est, ista compositio est possibilis: Petrus currit: tale autem sunt isti modi præsentis.

Nota. Quod si obijcias esse plures modos, nè-
 Obiectio. pè verum, falsum? respondet S. Tho istos
 Responso. nihil addere ad simplices enunciationes,
 Thomæ. idem enim est dicere: Petrus currit. & Pe-
 trum currere est verum, propterea non
 habent peculiarem difficultatem: idco
 hic prætermittuntur.

Alberti. Alber. tract. 2. cap. 1 dicit, illos modos ve-
 rum falsum differre ab istis: quia non am-
 pliant tempus dicti, sicut isti quatuor.

**Multiplica-
 tio horum
 Modorum
 secundum
 aliquos.** Alij plures etiam Modos multiplicat,
 etiam compositionem determinantes,
 vt possibile, & rationem, sed hoc est multiplica-
 re modos præter artem, & rationem.

**Modus iux-
 ta Ammō,
 & Pfellum,
 &c.** Circa alij verbis, quamuis eundè fa-
 cientibus sensum, Modum definiunt.

Ammon. & Pfell. Modus est vox signifi-
 cans qualiter prædicatum subiecto insit.
 Quæ definitio est etiam Auerro at Cicè hanc
 hanc definitionem communem pluribus
 modis faciunt. dicuntq; Arist. hic solùm
 præcipuos considerasse.

**1. Fundam.
 Attributū
 tribus mo-
 dis se habet
 ad subiectū.** At circa hoc aduertendum est primò:
 triplex est enunciationis materia, vt supe-
 rius diximus; materia enim est huius-
 modo prædicari ad subiectum; triplici-
 ter autem prædicatum se habet ad subie-
 ctum, vnde est triplex materia, primò

prædicatum aliquot ita inest subiecto,
 vt non possit non inesse: vt, homo est ani-
 mal, & talis est materia necessaria. Alter-
 um non inest, sed nec potest inesse: vt,
 homo est lapis: & talis est materia remo-
 ta, seu impossibilis. Aliud non inest, sed
 potest inesse: vel inest, sed potest non in-
 esse: vt, Petrus currit, & talis est materia
 contingens.

Est igitur modus vox significativa, en-
 unciationis materiam explicans, vt patet
 in illis modis assignatis. & ita sumitur
 in prædenti. Cùm autem triplex sit mate-
 ria, triplex erit modus rei, Necessarium,
 Impossibile, Contingens nam possibile,
 vt docet Boet. sola voce differt à contin-
 genti, & quia possibile compositum; dici-
 mus eam impossibile, sed non dicimus
 incontingens.

Aduerte secundò: duplex est compositio. 2. Fundam-
 tio in modalis enunciatione: altera est di-
 plex esse
 cti, vt hæc compositio, Sortem currere, compositio
 altera est modalis totius, vt Sortem currere
 nem modale
 est possibile, quando aduis Modum de-
 terminatè materiam totius enuncia-
 tionis.
 nis, seu compositionis, intellige de dictis
 vt notant Albert. tractat. 2. cap. 1. & Alex.
 qui dicit enim, Sortem currere est possi-
 bile, determinatè compositionem illam,
 Sortem currere, non autem totam ipsam
 modalem; nam modalis ipsa nulla est
 contingens, sed vel impossibilis, vel neces-
 saria.

Præterea, quando dicimus Modum ex-
 plicare materiam, intellige cum Anni o.
 & Psello Modum non esse materiam; ma-
 teria enim est ipsa enunciatio dicti, sed
 explicat Modus materiam illam: & aliquan-
 do explicat materiam que non est: vt quæ
 dicit Petrus currere est necessarium, sicut
 aliquando diuidimus, quæ diuidenda nõ
 sunt, & componimus, quæ componenda
 non sunt: vt quando dicimus homo non
 est animal: hoc est rationalis.

Ex his omnibus facile colligitur, quid Antecedens
 sit eunucatio modalis, & quotuplex, & e-
 rium Do-
 quomodo non sunt plures quam hæc, quas
 Aristoteles enarrat, & quantum ab alijs
 omnibus differant.

Circa quantitatem modalium, aduert-
 te in eis esse triplicem quantitatem: duas
 ex parte subiectorum, tertiam ex parte
 titas.
 Modus

Modi. est enim in modalibus duplex subiectum: alterum ipsius dicti, quod Albert. vocat subiectum locutionis, vt in hac, Sortem currere est possibile: Sortes est subiectum locutionis: alterum est subiectum tonus modalis, quod vocat subiectum enunciationis.

Et iuxta hæc duo subiecta insurgit duplex quantitas secundum quid. altera ex dicto. & secundum hæc quædam modalis dicitur vniuersalis, quædam particularis; quædam indefinita, quædam singularis; vt nunciaciones simplices.

Art secundum subiectum enunciationis, quod est ipsum dictum integrum semper modalis est singularis quia illud integrum dictum locum habet vnus singularis subiecti, cum non possit distribui totum ipsum.

Tertia quantitas est præcipuè à Modo: sunt enim duo modi vniuersales, necesse, & impossibile, & æquiuales, & duo particulares, possibile contingens, & æquiuales, & secundum hos, modales vniuersales vel particulares dicuntur.

Dices: quare illi duo sunt vniuersales. hi duo particulares? Dico, quia necesse est quod omni tempore inest, impossibile quod nullo tempore: propterea vniuersalitatei temporis claudunt, reliqui duo alii, quando vel non aliquâdo: propterea temporis particularitatem habent.

Preterea necesse vel impossibile, si superiori vel vniuersali termino iunguntur, distribuunt virtualiter. Idem enim est dicere: homo necessario est animal. & omnis homo necessario est animal. & homo impossibiliter est leo: & nullus homo est leo relinquuntur similes. Hæc sufficiant, quia quæ restant late iam in introductione dicta à nobis sunt.

Quæ Enunciationes contraria magis sibi inuicem esse dicantur.

Cap. IIII.

Vtrum autem contraria est affirmatione-gationi. an affirmatio affirmationi, & oratio orationi, quæ dicit, quod omnis homo iustus est, ei quæ est, nullus homo iustus est: aut omnis homo iniustus est, ei quæ est: omnis homo iniustus est: vt, est Callias iustus, non

est Callias iniustus, Callias iniustus est, vira harum contraria est? Nam si ea, quæ sunt in voce, Idè in principio, sequuntur ea, quæ sunt in intellectu, illic cipio prima autem contraria est opinio contrarij, vt, quod huius.

omnis homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est, etiam inius quæ sunt in voce. affirmationibus necesse est similitè sese habere, quod si neque illi contrarij opinio contraria: est nec affirmatio affirmationi erit contraria sed ea, quæ dicta est, negatio, quare considerandum est, quæ opinio falsa opinioni vera contraria est, vtrum negationis, an ea quæ contrarium esse opinatur. Dico autem hoc modo, est quædam opinio vera boni quod bonum est. alia autem quod non bonum, est falsa: alia verò, quod malum: vira harum contraria vera est si est vna, secundum quamnam contraria.

Nam arbitrari contrarias opiniones defini-ri, eò quod contrariorum sunt, falsum est. Boni enim quod bonum est, & mali quod malum est, eadem fortasè opinio est etiam vera, siue plures, siue vna sit, sunt autem ista contraria, sed non eò, quod contrariorum sunt, contraria sunt, sed magis eò, quod contraria.

Si ergo est boni quidem quod est bonum opinio, alia autem quod non bonum est: est autem aliquid aliud quod non est, neque esse potest: aliam quidem nulla ponenda est, neque quæcumque esse quod non est opinatur: neque quæcumque non esse quod est, inhinc enim vira aq. sunt, & quæ esse opinantur quod non est: & quæ non esse quod est.

Sed in quibussumque fallacia est. hæ autem sunt ex his, ex quibus sunt generationes, ex oppositis verò generationes, quare etiam fallacia.

Si ergo quod bonum est, & bonum & non malum est: hoc quidem secundum se: illud verò secundum accidens (accidit enim & non malum esse) magis autem in vnoquoque vera est, quæ secundum se est etiam falsa siquidem & vera: erga ea quæ est, quod non est bonum quod bonum, est ei quæ secundum se, falsa est: illa verò quæ est, quod malum est, eiu quæ secundum accidens, quare magis erit falsa de bono, ea quæ est negationis opinio, quàm ea quæ est contrarij. Falsus est autem maximè circa singula, qui contrarium habet opinionem, eò: ratio enim sunt eorum quæ plurimum circa idem differunt. Si igitur hæc unum contraria est altera: magis verò negationis est

Dubium.

Solutio.

1.
Sectio 5. secundum
Græcos.

est contraria : manifestum est , quòd hæc erit contraria . Illa verò que est , quòd malum est , quòd bonum est , impliciter est : enim quòd non bonum est , necesse est forè ipsam eandem opinari .

6. Amplius , si etiam in alijs similiter oportet se habere , & hoc modo videbitur bene esse dictum . Aut enim ubique ea que est contradiçionis , aut nusquam , quibus verò non sunt contraria , de illis quidem falsa , que est verè opposita : ut qui hominem non putat esse hominem , falsus est : si igitur hæc contraria sunt , etiam & alie que sunt contradictionis .

7. Amplius , similiter se habet opinio boni quòd bonum est , & non boni , quòd non bonum est , & præter hæc boni quòd non bonum est , & non boni quòd bonum est . Illi ergo que est , non boni quòd non bonum verè opinionis que est contraria . Non enim ea que dicitur , quòd malum est , * si aliquando fuerit vera , nunquam autem vera verè contraria est : est enim quoddam non bonum malum . quare contingit simul esse veras . At verò nec illa que est quòd non malum , vera enim & hæc : simul enim & hæc erunt . Relinquitur igitur ei , que est non boni , quòd non bonum est , contraria ea , que est non boni , quòd bonum est . falsa enim hæc , quare & ea que est boni , quòd bonum est .

Manifestum ergo est , quòd nihil interest , nec si vniuersaliter ponamus affirmationem . vniuersalis enim negatio contraria erit , ut opinioni que opinatur quòd omne quòd est bonum , bonum est , ea que est , quòd nihil est boni , bonum est . nam ea que est boni , quòd bonum si vniuersaliter sit bonum , eadem est ei , que opinatur quòd quicquid bonum est , quòd bonum est : hoc autem nihil differit ab eo quòd est , quòd omne quòd est bonum , bonum est : similiter autem & in non bono .

8. Quare si in opinione sese habet : & sunt hæc , que sunt in voce affirmationes & negationes , nota earum que sunt in anima : manifestum est quòd affirmationis contraria quidem negatio est , que de eodem vniuersaliter : ut ei que est quòd omne bonum bonum est , vel quòd omnis homo bonus , ea que est , quòd nullum , vel nullum : contradictoria autem que est , quòd non omne , * aut non omni . Manifestum est autem , quòd & veram verè non contingit esse contrariam , neque opinionem , neque contradictionem , contraria enim que circa opposita sunt : circa eadem autem contingit verum .

dicere eundem : simul autem non contingit idem inesse contraria .

Vtrum autem contraria est affirmatio negationis , &c .

Hæc est quarta & vltima pars huius libri , in qua Arist. dubium vnum proponit circa oppositionem : quòd caput aliqui non esse Aristotelis exilimantur , inter quos est Porphyr. & dubius est Ammon . At quia reliqui antiqui Græci & Latini hoc tanquam Aristot. recipiunt , non erit inuitè illud exponere .

Quæstio igitur huiusmodi est . Vtrum affirmatiõni opponatur magis negatio contraria , an affirmatiõ de prædicato contrario ? Verbi gratia , huic affirmatiõni omnis homo est iustus , vera est magis opposita , vel hæc : nullus homo est iustus , an hæc , omnis homo est iniustus ? Et huic : Sortes est iustus , vera magis opponitur : Sortes non est iustus , an hæc . Sortes est iniustus : vbi prædicatum est contrarium [Nam si ea , que sunt in voce sequantur ea] Proponit viam secundam quam illa quæstio determinanda est : nempe , ut ea , que in mente sunt , consideremus : voces enim non aliud sunt . quàm signa eorum , que menti insunt . Considerandum ergo est , que opinio in mente opinioni opponatur , an que est secundum negationem , an que est secundum contrarium : Voces enim eodem modo opponantur .

Vnde sit quæstio huiusmodi . Aliquis habet hæc opinionem : bonum est bonum , veram : habet aliam falsam : bonum non bonum ; & aliam etiam falsam , bonum est malum . Peto que opinio harum duarum illi opposita est ? Et nota ista verba Aristotelis : (Si est vna , secundum quam contraria) potest esse vnus sensus , in vna harum duarum est contraria , vtra erit . siue illud (Si) sit dubitantis , siue afferentis . Et hic sensus est bonus , & ita exponit Cæcilianus .

Alter interpretatur Ammō & Boëtius , notant quòd vnum , quòd nos supra explicuimus Capite de oppositis . Duplex est contrarium . Quoddam habet medium quantum non est necesse , ut alicuius extremi proprio in sit subiecto : ut album & nigrum non enim est necesse ut corpus vel sita bñ . vel sit nigrum . potest enim esse rubrum .

1. Capituli , quòd vltima huius libri Pars est , Summa .

Quæstio circa contrarietatem enunciationum .

Vnde petenda huius Quæstionis determinatio .

Quæstionis alia arg. ext. planis formatio .

Nota Duplex est contrarietas .

* a. l. simul enim aliquid quando .

* a. l. non bonum verè contraria ea que est non boni , quòd bonum falsa . falsa enim hæc .

* a. l. & quòd

Talia dicuntur habere medium. Alia medio carent; quorum alterum necesse est inesse proprio subiecto: v. p. impar, fanum, agrum, calidum, frigidum, necesse est enim numerum esse parem, vel impar, corpus calidum, vel frigidum, animal fanum, vel agrum. In contrarijs habentibus medium negationis vnus contrarij, non est eadem cum affirmatione alterius contrarij: vt, non est idem, non est album, &, est nigrum; at in alijs vna est re, idem enim re est: non est par, &, est impar: non est fanum, &, est agrum.

Intelligitur in his respectu proprii subiecti, alias enim non idem sunt, nam Chremera non est calida, non tamen propterea est frigida: respectu ergo subiecti susceptiui vtriusq; contrarij oportet intelligere.

Hoc supposito est clarus sensus Aristotelis: dicit enim; an; bonum non est bonum, opposatur huic: bonum est bonum: an ista, bonum est malum? [quod si vera sit] id est, si aliquando idem re sit, vt in contrarijs medio carentibus sit, respectu proprii subiecti; hinc, vtram affirmemus, tanquam oppositam, negationem an affirmationem? & hic est sensus etiam bonus.

In ista questione aduertit, quod vocatur opinio iudicium intellectus, quod assentimus, vel dissentimus alicui enunciationi; & opinari, aliquando iudicare dicitur, vt patet tertio de anima, cap. 3. imaginari, inquit, possumus cum volumus: opinari autem, id est, iudicare, non; quamuis alijs locis aliter opinio sumatur, vt videbitur.

2. *Nam arbitrari contrarias opiniones defini, etc.*

Excludit responsonem, quam aliquis ci poterat dare, nempe contrarias opiniones esse, quae sunt circa res contrarias: opinio boni, & opinio mali contrariae sunt? Docet id non sufficere ad contrarietatem opinionum: quod dupliciter probat. Primum, quia eadem est fortasse opinio contrariorum. Et secundum, quod si non est eadem, sed plures sunt, possunt ambae verae esse; vt opinio de bono, quod bonum est, & opinio de malo, quod malum est: hae opiniones, vel vna sunt, vel siue vna siue plures sint, verae simul sunt: vt unum; autem repugnat opinionibus contrarijs.

Hoc est ergo vnum aliud, nempe quod

opiniones contrario modo se habeant, & tum contrariae sunt, non tamen propterea quod contrarium sint; oportet ergo in inuestigandis opinionibus contrarijs, quomodo contrariae se habeant, inuestigare.

Aduertit, quando Aristoteles dicit, eandem opinionem esse contrariorum, vt, quod bonum est bonum, & malum est malum, non intelligas de opinione, & iudicio actuali; hoc enim fieri non potest, cum alio actu iudicem, bonum esse bonum, & alio diuerso numero actu, malum esse malum; sed de eadem opinione, intellige habitualem. id est, eodem habitu vtrumque cognoscitur.

Vt, quod melius est, intellige de iudicio actuali, & tunc sit sensus, quod est vna opinio speciei: contraria autem non sunt vnus speciei. propterea illae duae actuales opinionem non sunt contrariae, scilicet, quod bonum est bonum, & quod malum est malum.

Si ergo est boni quidem, quoniam bonum est, etc.

Incipit Aristoteles determinare hanc questionem, docetq; oppositionem consistere in negatione eiusdem praedicati, de eodem subiecto, non autem in affirmatione oppositorum. Et primo probat non consistere in alio, quam in negatione eiusdem. Vnum vni tantum opponitur, sed infinita essent opposita, quae illo opponuntur modo, nempe, affirmando opposita, vel negando propria alicuius; ergo non hoc modo est sumenda oppositio. Minor probatur: sit hae opinio, bonum est bonum: si eius opposita sunt, quae affirmant id, quod bono non conuenit, vel remouent, quae conueniunt; sunt hae innumera. nam dici potest, bonum est malum, bonum est odibile, bonum est inhonestum, bonum est inutile. Similiter remouendo propria: bonum non est amabile, bonum non est vile, bonum non est sectandum. si igitur opposita hae sunt, infinita sunt. Non ergo sumenda est oppositio affirmationis alicuius, per affirmationem oppositorum, nec per negationem eorum omnium, quae in sunt alicui subiecto.

Sed in quibus fallacia est, haec autem sunt, etc.

Ostendit secundum quam affirmationem & negationem sit sumenda oppositio, ac docet consistere oppositionem in negatione & affirmatione eiusdem praedicati de

Nota 2.

Quomodo eadem sit opinio contrariorum.

Alia respo:

In quo consistat oppositio, de qua hae quaestio.

Nota, Quid nunc opiniois hic intelligatur.

Nota 1.

eodem subiecto. hoc autem dicit his verbis in his consistit oppositio, in quibus fallacia, fallacia verò in his est, in quibus generationes: generationes verò ex oppositis fiunt, secundum idem.]

Nota 1. Pro quorum verborum intelligentia est aduertendum, quod generatio est mutatio alicuius, ex non esse, ad esse, quando fit aliquid, quod non erat antè, tunc generatur dicitur. Corruptio autem est mutatio ab esse ad non esse, scilicet, quando aliquid, quod erat, non est, dicitur: mutatum fuisse. Vnde termini generationis & mutationis primi, sunt ens & non ens. Generatio incipit à non ente, & terminatur in ens Corruptio incipit ab ente, & terminatur in non ens Versantur igitur inter opposita secundum idem, nempe inter ens, & non ens.

Nota 2. Aduerte secundò, intellectus noster in rerum cognitione proportionaliter se habet his mutationibus: vera siquidem cognitio rei assimilatur generationi: sicut enim generatio procedit ex eo, quod non erat, ad id, quod est: ita vera cognitio procedit ex eo, quod non erat cognitum, ad id, quod cognitum est. Et sicut corruptio est ab ente in non ens: ita error & deceptio est ab ea cognitione, qua verè res cognoscenda erat, recessus in illam cognitionem, qua rem aliter, quàm est, cognoscimus.

Et Corruptio nisi assimilatur Error. In quo sita sit vera cognitio? Item in quo falsa? **Huius doctrinæ sunt damentia.**

Vnde si petas, in quo consistit vera cognitio? dicam, in eo, quod res, vt est, cognoscitur. Si petas, in quo error & deceptio? dicam ante omnia in eo, quod cognoscis de re, quòd non est. Sunt igitur termini cognitionis & fallaciæ ens, & non ens, homo & non homo, & reliqua. Oppositio ergo sumenda est per affirmationem & negationem eiusdem de eodem.

Hæc doctrina in hoc consistit: vt quemadmodum generatio in hoc consistit, quod aliquid fiat ex eo, quod non erat, siue fiat ex terra, siue ex aère, siue ex alia quauis res & deceptio in eo, quod intelligat, quod non est res, siue intelligat hoc vel illud falsum: ita & oppositio in hoc, quod idem neget de eodem, de quo affirmatur.

Et Nota subtilitatem. Et est subtilis non solum doctrina, sed etiam probatio eiusdem conclusionis, quòd oppositio sit secundum affirmationem & negationem, eiusdem de eodem.

Si ergo quod bonum est, & bonum & non 5. malum est.

Tribus rationibus probat conclusionem Triplex illam Prima illa sunt magis opposita, quæ probatio magis secundum se repugnant in veritate Conclusio- te, & falsitate, id est, quorum vnum magis est falsum, & alterum est magis verum: scilicet, sed ita se habent affirmatio, & negatio e Prima. iusdem; ergo ea sunt magis opposita. maiorem probat: quia contraria maxime distant. minorem ostendit ista oppositio: bonum est bonum, est magis vera quàm hæc: bonum non est malum; ergo & ista magis falsa: bonum non est bonum, quàm hæc: bonum est malum, & ita illæ duæ opponuntur: bonum est bonum; & bonum non est bonum; & alia duæ inter se, bonum est malum, & bonum non est malum.

Probat quòd illa sit magis vera, quia secundum se est vera dicitur est immediate, & sine causa. Si enim dicat quis: quare bonum est bonum, non est causa, at illa: bonum non est malum, si secundum accidens, id est, mediata, quia causam habet. propterea enim, bonum non est malum, quia bonum est bonum. ita ergo opponitur: bonum non est bonum: non autem illa, quæ implicita est, id est: bonum est malum. istam vocat implicitam, quia includit illam tanquam priorcm; bonum non est bonum. Attende rationem hanc, quæ subtilis est.

Amplius si & in alijs oportet similiter se habere, &c.

Idem probat secunda ratione, quæ talis est Inueniuntur oppositiones, in quibus non potest aliter, quàm per affirmationem & negationem sumi contrarietas: ergo in omnibus ita sumitur, vel in nullis: quandoquidem oppositio est eiusdem rationis. Antecedens patet in his, in quibus non est contrarium; homo est homo: hic enim non aliter contradicimus, quàm per negationem eiusdem falsam, scilicet: homo non est homo: ergo etiam in alijs ita citr, in quibus contrarium est. Quòd si in his dicitur non esse oppositionem, ergo nec in illis: quòd si in istis, saluatur oppositio per affirmationem & negationem, eadem erit oppositio in illis: cum etiam possumus illic negare & affirmare.

Secunda.

Amplius

7.
Tertia.*Amplius similiter se habet opinio boni, &c.*

Hæc est tertia ratio, qua idem probat Aristoteles. Argumentum autem est huiusmodi. Ista bonum est bonum, & ista: non bonum non est bonum, sunt veræ & de subiecto opposito, pence finitum, & infinitum; hæc autem falsæ: bonum non est bonum, & non bonum est bonum, & oppositæ secundum subiectum, vnde harum darum, & illarum æqua est ratio. sed huic: non bonum non est bonum, opponitur illa: non bonum est bonum, ergo & illi: bonum est bonum: altera, bonum non est bonum: quod autem illi, non bonum non est bonum, opponatur illa: bonum est bonum; patet; quia non opponi potest ista: non bonum est malum, nec ista: non bonum non est malum; nam essent duæ oppositæ veræ.

Quod probatur; & vt hoc inconueniens appareat, sume in vniuersali: omne non bonum non est bonum, quæ vera est, si ista est contradictoria: non bonum est malum, est vera cum illa, si ista: non bonum nō est malum, etiam est vera; aliquid enim non bonum non est malum. sunt enim, quæ nec sunt bona, nec mala moraliter loquendo; lapis enim nec est bonus, nec malus; id est, nec iustus nec iniustus; neutra ergo illi opponitur, sed ista, non bonum est bonum, quæ negatio eiusdem est, & falsa, ergo & illa ita opponentur, bonum non est bonum, & bonum est bonum. est autem argumentum hoc ab oppositis: ita se habet negatio & affirmatio de non bono; sicut affirmatio, & negatio de bono & illa opponuntur secundum affirmationem, & negationem eiusdem, ergo & hæc.

Manifestum ergo, quoniam nihil interest.

Concludit Arist. oppositionem omnem secundum affirmationem, & negationem esse primò sumendam, tam in contrarijs, quàm in contradictorijs, vt enim opinio: omne bonum est bonum, opponitur opinio contradictoria, quæ dicit: non omne bonum est bonum, ita & opinio ista contrariæ, quæ dicit: nullum bonum est bonum; vtraque enim negatio est eiusdem, siue in vniuersali, siue non vniuersaliter sumatur negatio.

Quare si in opinione sic se habet, &c.

Determinata quæstione oppositarum opinioum facillè concludit, quid de voce dicendum sit: si enim vox est nota eorum, quæ sunt in intellectu, in intellectu autem oppositæ sunt illæ opiniones, quæ secundum affirmationem & negationem sunt, in hoc etiam eodem enunciationum vocalium consistit oppositio. & sicut contrariæ opiniones de eodem simul esse veræ nequeunt, ita nec in voce contrariæ vel contradictoriæ enunciationes veræ simul erunt de eodem.

Dico (simul) quia de eodem contrariæ veræ & contradictoriæ possunt enunciaris: vt de Petro, quod est albus, & quod non est albus, quod sedet, & non sedet, sed simul, id est, pro eodem tempore id omninò repugnat, vt supra diximus.

Hic est finis Capituli, & totius libri de Interpretatione Aristotelis: si aliqua prætermissa sunt, cō factum est, quia suis locis copiosè, & exactè tradentur

Deo fauente: Cui sit gloria
in sempiternum.

Amen.

Finiis Libri secundis Peri Hermenias.

M m 2

FRAN-

ait parti, scilicet inferiori, idè inferior ex necessario possibile, sicut ex inferiori superiori.

Et est quidem fortasse principium,
&c.

15.

Alia Modalium consequentia.

Alium ordinem consequentiarum modalium perfectiorem ponit, & quia proprius erat præter communem, ideo fortasse, dixit non dubitationis, sed modalis causa, ordo est, ut incipiamus à necessario ad possibile, contingens, impossibile; quandoquidem inferior est in consequentia, & ab inferioribus ad superiora rectior est consequentiarum processus.

Huius ordinis schema.

Sumenda sunt igitur quatuor de necessario, e ordine, quo constituebantur de possibili. Prima tota affirmatiua de necessario. Secunda negatiua de dicto, affirmatiua de modo. Tertia negatiua de modo affirmatiua de dicto. Quarta negatiua de utroque. Modorum autem hic est ordo, Necessè, Possibile, Contingens, Impossibile,

Et ut rectius hæc memoria teneas, accipe quatuor dictiones nostras in quibus omnes æquivalentes inuenies: obseruando eandem rationem, sicut in alijs: solum ordinem mutando, semper enim prima syllaba pro necessario. Secunda pro possibili. Tertia pro contingenti. Quarta pro impossibili deseruit: dictiones autem hæc sunt: Argutule. Vestigia. Siac metu. Mutabatis. Circa quas aduerte primam tertiam, secundam quartam, contradicere & vterius primam, & secundam esse contrarias, tertiam, & quartam subcontrarias, poterit ergo quilibet in tabula assignare omnia hæc.

N
O
T
A.

16.

Manifestum autem ex his, quæ dicta sunt,
&c.

Nota.

Tres rerum naturas in vniuerso. Prima.

Hunc ordinem consequentiarum, rerum vniuersi ordini comparat, & ipsa comparatione comprobat in vniuerso enim tres rerum naturas cõperimus; quædam sunt semper acti, ita, ut nunquam defuturæ sint, nec defuerint, & hæc sunt primæ substantiæ. Vocat autem hic primas substantias, non ut in prædicamento substantiæ, ipsa singularia, sed gloriosum Deum, & Intelligentias, & hæc sunt secundum Aristot. naturæ sempiternæ, & omnium principia prima, & istæ habent actum sine poten-

tia; id est, quæ habent in se, semper habuerunt, & habebunt, nihil illis desuit, nec deerit: propterea dicuntur non esse in potentia, scilicet quæ est, cum priuatione; & his assimilatur necessarius, qui modus significat, quod semper est.

Sunt alix naturæ, quæ habent actum cum potentia, id est, ita sunt, quod non semper fuerunt, vel non semper fuerint, & ista si comparentur secundum id, quod acti sunt, & id, quod potentia fuerunt, inuenimus actum perfectiorem esse, & natura priorem, id est, nobiliorem potentia; quia res perfectiori modo existit, quando est, quàm quando esse potest at potentia prior est tempore ad ipsam, quia prius tempore potuerunt esse, quàm sunt & fuerunt, quales sunt naturæ iste corruptibiles, & in his inuenitur possibile pro priè, & contingens.

Alix sunt naturæ, quæ nunquam perueniunt ad actum perfectum, sed semper manent in potentia, ut si velis numerare numerum maximum, nunquam peruenies ad illum, si diuidatur continuum, nõ dabitur minima pars, tempus, motus secundum Aristot. non peruenit ad actum consummatum, in his inuenitur impossibile, quatenus nunquam ad actum perfectum peruenire possunt.

Cum igitur harum rerum iste sit ordo, ut prius res primo loco, medix secundo, vltimo verò ista postrema constituantur: ergo & modi eis correspondentes eundem obseruabunt ordinem, & ita à necessario incipientes ad possibile, contingens, & impossibile deuenimus. Istum rerum ordinem exactius prosequi Metaphysicè est. Satis sit ista circa explanationem attingisse. Hæc de textus interpretatione.

Q V A E S T I O.

Quid sit Modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex? & de eius quantitate.

Circa caput hoc, oportet breuiter examinare, quid sit modalis, & quotuplex, & de eius quantitate. Hæc autem facilius percipientur, si quid sit Modus, examinauerimus:

Circa quod antiqui & moderni Græci,
 Ll j ac La.

Huic hoc loco assimilatur Necessario Secunda.

Huic assimilatur possibile & contingens. Tertia.

Huic assimilatur Impossibile.

In quibus præcedentis Capituli constituta explicatio. Quid sit Modus.

ac Latini laborarunt non parum: inter Latinos S. Thom. tractat. de enunc. cap. 11. inquit, modus est rei adiacens determinatio, id est, additum aliquid extremum enunciationis, vel totam enunciationem determinans: dicimus enim homo doctè disputat, illud doctè, prædicatum determinat, & limitat, vt stet pro disputatione doctè. At quia ista definitio omnibus modis communis erat, eam timitat, dicens, modum esse enunciationis compositionem determinantem. Duo enim in verbo consideramus. Alterum est eius significatio, id est, res, quam significat, vt disputo, disputationem significat & lego, lectionem. Alterum est verbi compositio, quod est ipsius formale.

**Duo in dis-
tione consi-
deramus.**

- 1.
- 2.

**Quotuplex
Modus.** Sunt igitur modi in duplici differentia: quidam determinat, verbi significatione, vt doctè disputat: velociter currit: alij determinat verbi compositionem, vt Petrus currere est possibile, id est, ista compositio est possibilis: Petrus currit: tale autem sunt isti modi præsentis.

**Nota.
Obiectio.
Responsio
Thomæ.**

Quod si obijcias esse plures modos, nèpè verum, falsum, respondet S. Tho. istos nihil addere ad simplices enunciations, idem enim est dicere: Petrus currit. & Petrus currere est verum, propterea non habent peculiarem difficultatem: ideo hic præterminantur.

Alberti.

Albert. tract. 2. cap. 1. dicit, illos modos verum falsum differre ab istis, quia non ampliant tempus dicti, sicut isti quotuor.

**Multiplica-
tio horum
Modorum
secundum
aliquos.**

Alij plures etiam Modos multiplicant, etiam compositionem determinantes, vt scibile, optabile, sed hoc est multiplicare modos præter artem, & rationem.

Græci alijs verbis, quamuis eundè facientibus sensum, Modum definiunt.

**Modus iu-
xia Ammō,
& Pfellum,
&c.**

Ammō. & Pfell. Modus est vox significans qualiter prædicatum subiecto insit. Quæ definitio est etiam Auerro at Cicchè hanc definitionem continnem pluribus modis faciunt dicuntq; At ist. hic solum præcipuos considerasse.

**1. Fundam.
Atributū
tribus mo-
dis se habet
ad subiectū.**

At circa hoc aduertendum est primò: triplex est enunciationis materia, vt superius diximus; materia enim est habitudo prædicati ad subiectum; tripliciter autem prædicatum se habet ad subiectum, vnde est triplex materia, primò

prædicatum aliquot ita inest subiecto, vt non possit non inesse: vt, homo est animal, & talis est materia necessaria Alterum non inest, sed nec potest inesse: vt, homo est lapis: & talis est materia remota, seu impossibilis. Aliud non inest, sed potest inesse: vel inest, sed potest non inesse: vt, Petrus currit, & talis est materia contingens.

Est igitur modus triplex, enunciationis materiam explicans, vt patet in illis modis assignatis, & ita sumitur in præsentis. Cum autem triplex sit materia, triplex erit modus rei, Necessarium, Impossibile, Contingens nam possibile, vt docet Boet. sola voce differat à contingenti, & quia possibile componitur, dicimus eam impossibile, sed non dicimus incontingens.

**Illatio defi-
nitiua.**

**Cur modus
triplex?**

Aduerte secundò: duplex est compositio in modalis enunciatione: altera est dicti, vt hæc compositio, Sortem currere, altera est modalis totius, vt Sortem currere est possibile, quando audis Modum determinare materiam totius enunciationis, vt, sortis compositionis, intellige de dicto, non autem Albert. tract. 2. cap. 1. & Alex. qui dicit enim, Sortem currere est possibile, determinare compositionem illam, Sortem currere, non autem totam ipsam modalem; nam modalis ipsa nulla est contingens, sed vel impossibilis, vel necessaria.

**1. Fundam.
duplex esse
compositio-
nem moda-
lis enuncia-
tionis.**

Præterea, quando dicimus Modum explicare materiam, intellige cum Ammō. & Psello Modum non esse materiam, materia enim est ipsa enunciatio dicti, sed explicat Modus materiam illam: & aliquando explicat materiam que non est: vt quid dicit Petrus currere est necessarium, sicut aliquando diuinitus, quæ diuina nō sunt, & componimus, quæ componenda non sunt: vt quando dicimus homo non est animal: leo est rationalis.

Ex his omnibus facile colligitur, quid sit eum, at o modalis, & quotuplex, & quomodo non sunt plures quam hæc, quæ Aristoteles enarrat, & quantum ab alijs omnibus differant.

**Antecedentium Do-
ctrina.**

Circa quantitatem modalium, aduerte in eis esse triplicem quantitatem: duas ex parte subiectorum, & tertiam ex parte

**Modalium
triplex quā-
titas.
Modi**

Modi. est enim in modalibus duplex subiectum alterum ipsius dicitur, quod Albertus vocat subiectum locutionis, vt in hac, Sortes curritur est possibile: Sortes est subiectum locutionis: alterum est subiectum tonus modalis, quod vocat subiectum enunciationis.

Et iuxta hæc duo subiecta insurgit duplex quantitas secundum quod altera ex dicto, & secundum hæc quædam modalis dicitur vniuersalis, quædam particularis, quædam indefinita, quædam singularis, vt nunciationes simplices.

At secundum subiectum enunciationis, quod est ipsum dictum integrum semper modalis est singularis, quia illud integrum dictum locum habet vnius singularis subiecti, cum non possit distribui totum ipsum.

Tertia quantitas est præcipuè à Modo: sunt enim duo modi vniuersales, necesse, & impossibile, & æquivalentes, & duo particulares, possibile contingens, & æquivalentes, & secundum hos, modales vniuersales vel particulares dicuntur.

Dices, quare illi duo sunt vniuersales, hi duo particulares? Dico, quia necesse est quod omni tempore inest, impossibile quod nullo tempore: propterea vniuersalitate temporis claudunt; reliqui duo alii, quando vel non aliquâdo: propterea temporis particularitatem habent.

Præterea necesse vel impossibile, si superioris vel vniuersali termino iunguntur, distribuunt virtualiter. Idem enim est dicere: homo necessarius est animal, & omnis homo necessarius est animal, & homo impossibiliter est leo, & nullus homo est leo relinquunt non similitur. Hæc sufficiant, quia quæ restant latè iam in introductione dicta à nobis sunt.

Quæ Enunciationes contraria magis sibi inuicem esse dicantur.

Cap. IIII.

Vtrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio affirmati, & oratio orationi, quæ dicitur, quod omnis homo iustus est, et quæ est, nullus homo iustus est: aut omnis homo iniustus est, et quæ est, omnis homo iniustus est: vt, est Callias iniustus, non

est Callias iniustus, Callias iniustus est, vtra harum contraria est? Nam si ea, quæ sunt in voce, Idè in principe, sequimur ea, quæ sunt in intellectu, illic cipio primi autem contraria est opinio contrarij, vt, quod omnis homo iniustus est, et quæ est, omnis homo iniustus est, etiam in ijs quæ sunt in voce affirmatiuibus necesse est similiter sese habere, quod si neque dicitur contrarij opinio contraria: est nec affirmatio affirmatiuibus erit contraria sed ea, quæ dicitur est, negatio, quare considerandum est, quæ opinio falsa opinioni vere contraria est, vtrum negationis, an ea quæ contrarium esse opinatur. Dico autem hoc modo, est quædam opinio vera boni, quod bonum est, alia autem quod non bonum, est falsa: alia verò, quod malum: vtra harum contraria vera? & si est vna, secundum quamnam contraria.

Nam arbitrari contrarias opiniones defini, eò quod contrariorum sunt, falsum est. Boni enim quod bonum est, & mali quod malum est, eadem fortasse opinio est etiam vera, siue plures, siue vna sit, sunt autem ista contraria, sed non eò, quod contrariorum sunt, contraria sunt, sed magis eò, quod contrariae.

Si ergo est boni quidem quod est bonum opinio, alia autem quod non bonum est: est autem aliquid aliud quod non est, neque esse potest: aliam quidem nulla ponenda est, neque quæcumque esse quod non est opinatur, neque quæ, neque non esse quod est, inhius enim vtraque sunt, & quæ esse opinatur quod non est: & quæ non esse quod est.

Sed in quibus inuicem fallacia est. hæc autem sunt ex his, ex quibus sunt generationes, ex oppositis verò generationes, quare etiam fallaciae.

Si ergo quod bonum est, & bonum & non malum est: & hoc quidem secundum se: illud verò secundum accidens (accidit enim & non malum esse) magis autem in vnoquoque vera est, quæ secundum se est etiam falsa si quidem & vera: erga ea quæ est, quod non est bonum quod bonum, est eius quæ secundum se, falsa est: illa verò quæ est, quod malum est, eius quæ secundum accidens, quare magis erit falsa de bono, ea quæ est negatiuæ opinio, quàm ea quæ est contrarij. Falsum est autem maximè circa singula, qui contrarij non habet opinionem, eò quod vna enim sunt eorum quæ plurimum circa accidens differunt. Si igitur hæc vna contraria est altera: magis verò negatiuæ

Dubium.

Solutio.

1. Solutio, secundum Græcos.

est contraria: manifestum est, quod hæc erit contraria. Illa verò que est, quod malum est, quod bonum est, implicita est. etenim quod non bonum est, necesse est foris ipsum eundem opinari.

6. Amplius, si etiam in alijs similiter oportet se habere, & hoc modo videtur bene esse dictum. Aut enim ubique ea que est contraria, aut nunquam, quibus verò non sunt contraria, de illis quidem falsa, que est verè opposita: ut qui hominem non putat esse hominem, falsus est: si igitur hæc contraria sunt, etiam & alie que sunt contradiçionis.

7. Amplius, si similiter se habet opinio boni quod bonum est, & non boni, quòd non bonum est, & præter hæc boni quod non bonum est, & non boni quòd bonum est. Illi ergo que est, non boni quod non bonum verè & opinioni que est contraria: Non enim ea que dicit, quòd malum est, si aliquando fuerit verà, nunquam autem verè & contraria est: est enim quoddam non bonum malum. quare contingit simul esse veras.

At verò nec illa que est quòd non malum: verà enim & hæc: simul enim & hæc erunt. Relinquitur igitur ei, que est non boni, quòd non bonum est, contraria ea, que est non boni, quòd bonum est. falsa enim hæc, quare & ea que est boni, quòd bonum est.

Manifestum ergo est, quod nihil interest, nec si vniversaliter ponamus affirmationem. vniversalis enim negatio contraria erit, ut opinioni que opinatur, quòd omne quod est bonum, bonum est, ea que est, quòd nihil eorum que bona sunt, bonum est. nam ea que est boni, quòd bonum si vniversaliter sit bonum, eadem est ei, que opinatur quòd quicquid bonum est, quòd bonum est: hoc autem nihil differt ab eo quòd est, quòd omne quod est bonum, bonum est, similiter autem & in non bono.

8. Quare si in opinione sese habet: & sunt hæc, que sunt in voce affirmationes & negationes, notæ earum que sunt in anima: manifestum est quòd affirmatoni contraria quidem negatio est, que de eodem vniversaliter: ut ei que est quòd omne verum bonum est, vel quòd omnis homo bonus, ea que est, quòd nullum, vel nullus: contradiçionaria autem que est, quòd non omne, & aut non omni. Manifestum est autem, quod & veram verè non contingit esse contrariam, neq; opinionem, neq; contradiçionem, contraria enim que circa opposita sunt: circa eadem autem contingit verum.

dicere eundem: simul autem non contingit idem inesse contraria.

Vtrum autem contraria est affirmatio negationis, &c.

Hæc est quarta & vltima pars huius libri, in qua Arist. dubium vnum proponit circa oppositionem: quod caput aliqui non esse Aristotelis existimauerunt, inter quos est Porphy. & dubius est Ammon. At quia reliqui antiqui Græci. & Latini hoc tanquam Aristol. recipient, non erit inutile illud exponere.

Quæstio igitur huiusmodi est. Vtrum affirmatio opponatur magis negatio contraria, an affirmatio de prædicato contraria? Verbi gratia, huic affirmationi omnis homo est iustus, vtra est magis opposita, vel hæc: nullus homo est iustus, an hæc, omnis homo est iniustus? Et haic: Sortes est iustus, vtra magis opponitur: Sortes non est iustus an hæc. Sortes est iniustus: vbi prædicatum est contrarium [Nam si ea, quæ sunt in voce sequuntur ea.] Proponit vnam secundum quam ista quæstio determinanda est: nempe, ut ea, quæ in mente sunt, consideremus: voces enim non aliud sunt, quam signa eorum, quæ menti insunt. Considerandum ergo est, quæ opinio in mente opinionum opponatur, an quæ est secundum negationem, an quæ est secundum contrarium. Voces enim eodem modo opponentur.

Vnde sit quæstio huiusmodi. Aliquis habet hæc opinionem: bonum est bonum, veram: habet aliam falsam: bonum non bonum; & aliam etiam falsam, bonum est malum. Peto quæ opinio harum duarum illi opposita est? Et nota ista verba Aristotelis: (Si est vna, secundum quam contraria) potest esse vnus sensus in vna harum duarum est contraria, vtra erit siue illud (Si) sit dubitantis, siue assertantis. Et hic sensus est bonus, & ita exponit Castanus.

Alter interpretatur Ammon. & Boëtius, notantq; vnum, quod nos supra explicauimus Capite de oppositis. Duplex est contrarium. Quoddam habet medium quomodo non est necesse, ut alterum extremum proprio insit subiecto; ut album & nigrum non enim est necesse ut corpus vel terra bium, vel sitaigum. potest enim esse rubrum.

1. Capituli, quod vltima huius libri Pars est, Summa.

Quæstio circa contrarietatem enunciationum.

Vnde petenda huius Quæstionis determinatio.

Quæstionis alia atq; extranea formatio.

Nota Duplex est contrarium.

Ta.

* a. l. simul enim aliquid quando.

* a. l. non bonum verè contraria ea que est non boni, quòd bonum falsa, falsa enim hæc.

* a. l. & qd

Talia dicuntur habere medium. Alia medio carent, quorum alterum necesse est inesse proprio subiecto: ut par, impar, sanum, ægrum, calidum, frigidum, necesse est enim numerum esse parum, vel imparem, corpus calidum, vel frigidum, animal sanum, vel ægrum. In contrarijs habentibus medium negationis vnus contrarij, non est eadem cum affirmatione alterius contrarij: vt, non est idem, non est album, &, est nigrum; at in alijs vna est re. idem enim re est: non est par, &, est impar: non est sanum, &, est ægrum.

Intelligitur in his respectu proprii subiecti, alias enim non idem sunt, nam Chiræra non est calida, non tamen propterea est frigida: respectu ergo subiecti susceptiui vtriusq; contrarij oportet intelligere.

Hoc supposito est clarus sensus Aristotelis: dicit enim; an; bonum non est bonū, opponatur huic: bonum est bonum: an ista, bonum est malum? [quod si vera sit] id est, si aliquando idem re sit, vt in contrarijs medio carentibus sit, respectu proprii subiecti; hinc, vtram assumemus, tanquam oppositam, negationem an affirmationem? & hic est sensus etiam bonus.

In ista questione aduerte, quod vocatur opinio iudicium intellectus, quo assentimur, vel dissentimus alicui enunciationi; & opinari, aliquando iudicare dicitur, vt patet tertio de anima, cap. 3. imaginari, inquit, possumus cum volumus: opinari autem, id est, iudicare, non; quamuis alijs locis aliter opinio sumatur, vt videbitur.

2. *Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, &c.*

Excludit responsionem, quam aliquis ei poterat dare, nempe contrarias opiniones esse, quæ sunt circa res contrarias: opinio boni, & opinio mali contrariæ sunt? Docet id non sufficere ad contrarietatem opinionum: quod dupliciter probat. Primò, quia eadem est fortasse opinio contrario- rum. Et secundò, quod si nõ est eadem, sed plures sunt, possunt ambæ veræ esse; vt opinio de bono, quod bonum est, & opinio de malo, quod malum est: hæc opiniones, vel vna sunt, vel siue vna siue plures sint, veræ simul sunt: vtrunq; autem repugnat opinionibus contrarijs.

Hoc est ergo vnum aliud, nempe quod

opiniones contrario modo se habeant, & tum contrariæ sunt, non tamen propterea quod contrarium sint; oportet ergo in inuestigandis opinionibus cõtrarijs, quomodo contrariæ se habeant, inuestigare.

Aduerte, quando Aristoteles dicit, eandem opinionem esse contrariorū, vt, quod bonum est bonum, & malum est malum, eadē sit opinio non intelligas de opinione, & iudicio actuali; hoc enim fieri non potest, cum alio actu iudicem, bonum esse bonū, & alio diuerso numero actu, malum esse malū; sed de eadem opinione, intellige habituali. id est, eodem habitu vtrunq; cognoscitur.

Vt, quod melius est, intellige de iudicio actuali, & tunc sit sensus, quod est vna opinio speciei: contraria autem non sunt vnus speciei. propterea illæ duæ actuales opiniones non sunt contrariæ, scilicet, quod bonum est bonum, & quod malum est malum.

Si ergo est boni quidem, quoniam bonum est, &c.

Incipit Aristoteles determinare hæc questionem, docetq; oppositionem consistere in negatione eiusdem prædicati, de eodem subiecto, non autem in affirmatione oppositorum. Et primò probat non consistere in alio, quã in negatione eiusdem. Vnũ vn tantum opponitur, sed infinita essent opposita, quæ illo opponuntur modo, nempe, affirmando opposita, vel negando propria alicuius; ergo non hoc modo est sumenda oppositio. Minor probatur: sit hæc opinio, bonum est bonum: si eius opposita sunt, quæ affirmant id, quod bono non conuenit, vel remouent, quæ conueniunt, sunt hæc innumera. nam dici potest: bonum est malum, bonum est odibile, bonum est inhonestum, bonum est inutile. Similiter remouendo propria: bonum non est amabile, bonum non est vile, bonum non est festandum si igitur opposita hæc sunt, infinita sunt. Non ergo sumenda est oppositio affirmationis alicuius, per affirmationem oppositorum, nec per negationem eorum omnium, quæ insunt alicui subiecto.

Sed in quibus fallacia est, hæc autem sunt, &c.

Ostendit secundũ quædam affirmationem & negationem sit sumenda oppositio, ac docere consistere oppositionem in negatione & affirmatione eiusdem prædicati de

Nota 2.
Quomodo eadē sit opinio contrariorum.

Alia respõ.

In quo consistat oppositio, de qua hæc questio.

Nota,
Quid nomine opinionis hic intelligatur.

Nota 1.

eadem subiecto. hoc autem dicitur his verbis [in his consistit oppositio, in quibus fallacia fallacia verò in his est, in quibus generationes: generationes verò ex oppositis fiunt, secundum idem.]

Nota 1.

Generatio
quid sit?
Item quid
Corruptio:

Pro quorum verborum intelligentia est aduertendum, quod generatio est mutatio alicuius, ex non esse, ad esse, quando fit aliquid, quod non erat antè, tunc generatio dicitur. Corruptio autem est mutatio ab esse ad non esse, scilicet, quando aliquid, quod erat, non est, dicitur mutatum fuisse. Vnde termini generationis & mutationis primi, sunt ens & non ens. Generatio incipit ab ente, & terminatur in non ens. Versantur igitur inter opposita secundum idem, nempe inter ens, & non ens.

Nota 2.

Vera cognitio
similis est
Generatio.

Et
Corruptio
non assimilatur
Error.
In quo sita
vera cognitio?
Item in
quo falsa?

Aduerte secundò, intellectus noster in certum cognitione proportionaliter se habet his mutationibus: vera siquidem cognitio rei assimilatur generationi: sicut enim generatio procedit ex eo, quod non erat, ad id, quod est: ita vera cognitio procedit ex eo, quod non erat cognitum, ad id, quod cognatum est. Et sicut corruptio est ab ente in non ens: ita error & deceptio est ab ea cognitione, qua verè res cognoscenda erat, recessus in illam cognitionem, qua rem aliter, quàm est, cognoscimus. Vnde si petas, in quo consistit vera cognitio: dicam, in eo, quod res, vt est, cognoscitur. Si petas, in quo error & deceptio: dicam ante omnia in eo, quod cognoscis de re, quòd non est. Sunt igitur termini cognitionis & fallaciae ens, & non ens, homo & non homo, & reliqua. Oppositio ergo sumenda est per affirmationem & negationem eiusdem de eodem.

Huius doctrinæ
fundamentum.

Hæc doctrina in hoc consistit: vt quemadmodum generatio in hoc consistit, quòd aliquid fiat ex eo, quod non erat, siue fiat ex terra, siue ex aère, siue ex alia quouis res & deceptio in eo, quòd intelligat, quod non est res, siue intelligat hoc vel illud falsum: ita & oppositio in hoc, quòd idem neger de eodem, de quo affirmatur, erar.

Et
Nota subtilitatem.

Et est subtilis non solum doctrina, sed etiam probatio eiusdem conclusionis, quòd oppositio sit secundum affirmationem & negationem, eiusdem de eodem.

Si ergò quòd bonum est, & bonum & non 3.
malum est.

Tribus rationibus probat conclusionem Triplex illam Primò illa sunt magis opposita, quæ probatio magis secundum se repugnant in veritate Conclusio, & fallacia, id est, quorum vnum manet in Atigis est falsum, & alterum est magis verum: scilicet. sed ita se habent affirmatio, & negatio e Prima iisdem; ergo ea sunt magis opposita. maiorem probat: quia contraria maximè distant. minorem ostendit ista oppositio: bonum est bonum, est magis vera quàm hæc: bonum non est malum; ergo & ista magis falsa: bonum non est bonum, quàm hæc: bonum est malum, & ita illæ duæ opponuntur: bonum est bonum: & bonum non est bonum: & alia duæ inter se, bonum est malum, & bonum non est malum.

Probat quòd illa sit magis vera, quia secundum se est veracior est immediate, & sine causa. Si enim dicat quis: quare bonum est bonum, non est causa, at illa: bonum non est malum, & secundum accidens, id est, mediata, quia causam habet. propterea enim, bonum non est malum, quia bonum est bonum. ita ergo opponitur: bonum non est bonum: non autem illa, quæ implicita est, id est: bonum est malum. istam vocat implicitam, quia includit illam tanquam priorem: bonum non est bonum. Attende rationem hanc, quæ subtilis est.

Amplius si & in alijs oportet similiter se habere, &c.

Idem probat secunda ratione, quæ talis est Inueniuntur oppositiones, in quibus non potest aliter, quàm per affirmationem & negationem sumi contrarietas: ergo in omnibus ita sumetur, vel in nullis: quandoquidem oppositio est eiusdem rationis. Antecedens patet in his, in quibus non est contrarium: vt, homo est homo: hic enim non aliter contradicimus, quàm per negationem eiusdem falsam, scilicet: homo non est homo: ergo etiam in alijs ita erit, in quibus contrarium est. Quòd si in his dicatur non esse oppositio, ergo nec in illis: quòd si in istis, saluatur oppositio per affirmationem & negationem, eadem erit oppositio in illis: cum etiam possumus illic negare & affirmare,

Secunda.

Amplius

7.
Tertia.*Amplius similiter se habet opinio boni, &c.*

Hæc est tertia ratio, qua idem probat Aristoteles. Argumentum autem est huiusmodi. Ista; bonum est bonum, & ista: non bonum non est bonum, sunt veræ & de subiecto opposito, penes finitum, & infinitum; hæc autem falsæ: bonum non est bonum, & non bonum est bonum, & oppositæ secundum subiectum, vnde harum duarum, & illarum æqua est ratio. sed huic: non bonum non est bonum, opponitur illa: non bonum est bonum, ergo & illi: bonum est bonum: altera, bonum non est bonum; quod autem illi, non bonum non est bonum, opponatur illa: bonum est bonum, patet; quia non opponi potest ista: non bonum est malum, nec ista: non bonum non est malum; nam essent duæ oppositæ veræ.

Quod probatur; & vt hoc inconueniens appareat, sume in vniuersali: omne non bonum non est bonum, quæ vera est, si ista est contradictoria: non bonum est malum, est vera eum illa, si ista: non bonum nō est malum, etiam est vera; aliquid enim non bonum non est malum. sunt enim, quæ nec sunt bona, nec mala moraliter loquendo; lapis enim nec est bonus, nec malus; id est, nec iustus nec iniustus; neutra ergo illi opponitur, sed ista, non bonum est bonum, quæ negatio eiusdem est, & falsa, ergo & illa ita opponentur, bonum non est bonum, & bonum est bonum. est autem argumentum hoc ab oppositis: ita se habet negatio & affirmatio de non bono; sicut affirmatio, & negatio de bono & illa opponuntur secundum affirmationem, & negationem eiusdem, ergo & hæc.

Manifestum ergo, quoniam nihil interest.

¶

Concludit Arist. oppositionem omnem secundum affirmationem, & negationem esse primò sumendam, tam in contrarijs, quàm in contradictorijs, vt enim opinio: omne bonum est bonum, opponitur opinio contradictoria, quæ dicit: non omne bonum est bonum, ita & opinio ista contrariæ, quæ dicit: nullum bonum est bonum; vtraque enim negatio est eiusdem, siue in vniuersali, siue non vniuersaliter sumatur negatio.

Quare si in opinione sic se habet, &c.

Determinata quæstione oppositarum opinionum facile concludit, quid de voce dicendum sit: si enim vox est nota eorum, quæ sunt in intellectu, in intellectu autem oppositæ sunt illæ opiniones, quæ secundum affirmationem & negationem sunt, in hoc etiam eodem enunciationum vocalium consistit oppositio, & sicut contrariæ opiniones de eodem simul esse veræ nequeunt, ita nec in voce contrariæ vel contradictoriæ enunciationes veræ simul erunt de eodem.

Dico (simul) quia de eodem contrariæ veræ & contradictoriæ possunt enunciari: vt de Petro, quod est albus, & quod non est albus, quod sedet, & non sedet, sed simul, id est, pro eodem tempore id omnino repugnat, vt supra diximus.

Hic est finis Capitis, & totius libri de Interpretatione Aristotelis: si aliqua prætermissa sunt, eò factum est, quia suis locis copiosè, & exactè tradentur

Deo fauente: Cui sit gloria
in sempiternum.

Amen.

Finis Libri secundæ Peri Hermenias.

Mm 2

FRAN-

FRANCISCI TOLEÆ TI SOCIETATIS IESV COMMENTARIA,

Vnà cum Quæstionibus, in libros Posteriorum
Analyticorum Aristotelis.

*De Subiecto, Inscriptione, Ordine, Procedendi modo, &
Diuisione horum librorum.*

Dignitas
qualis sit
lib. orum
de poste-
riori Ana-
lysi.

Quinque
in his pro-
legomenis
premitten-
da.

Posteriorum libri & dignitate, & utilitate reliquas omnes Logice partes antecellunt; hi enim sunt, qui a his rum scientijs, tum artibus, magnum vsum exhibent, & à quibus & vniuersalis peritia, & exacta cognitio Logico comparantur, ad eò, vt Arist. Themistio visus fuerit consilio in his, ob eorum sublimitatem, obscuritatem affluisse.

Antequam autem ad contextum descendamus, non abs re erit quinque prælibare, ex quorum cognitione facilius erit processus. Primum est libri Obiectum: alterum Inscriptio: tertium Ordo: quantum Procedendi modus: postremum Diuisio. Ex his enim reliqua, quæ præmitti solent, manifestata fiunt.

QVÆSTIO I.

Prolegomenorum de Subiecto Libr. Posteriorum Analyticorum.

1. Fundam.
Logica in
quæ vsum
sunt respecta.

Duplex est
per se ipsam,
postquam
intellectui
obijci-
tur, nota sit,
nec intellectum
erga eam
errare cõ-
tingit, quales
sunt veritates
eorum.

3 Principio quæ principia dicuntur: vt, omne totum sum per se est maius sua parte. Quodlibet est, vel non ipsam.

Circa primum aduertendum est, Logicam; vt sæpè diximus, in hunc vsum fuisse inueniam; vt modum aperiret, quem intellectus noster obseruat in rerum veritatibus cognoscendis & indagandis, vt enim artes docent modum quo res operamur, ita & Logica modum quo intelligimus. Duplex autem est rerum veritas, altera, quæ

est, & similia, de quibus Aristoteles in 2. Metaphy. in principio dixit: à ianuis quis aberat? hæc autem non opus habent Logica, sunt enim per se manifesta, nec aliter intellectus ea cognoscit, quàm sensus, prout, visus, suum obiectum præsens, vt bene dixit Linconius. Posterior. ca. 9 & Egid. 2. Poster. cap. vltimo.

Altera veritas rerum est, quæ non statim per se intellectui est manifesta, nisi vtamur aliquo discursu & ratiocinatione, quæ talem veritatem per aliam notiore deducamus: quales sunt eæ veritates, quæ de conclusionibus habentur, non enim sine discursu tales cognosci possunt: hæc autem Logica indigent, quæ talem modum, nempe discursum & ratiocinationem ostendat, explicet, & doceat. Atque hic est vsum & necessitas Logicæ. Licet enim modum cognoscendi etiam simplicia tradat; quod factum est in prædicamentis, tamen ea omnia in compositis, & discursiuam cognitionem ordinantur.

Est præterea aduertendum, veritatem hanc, quæ discursu habetur, esse in duplici differentia: quædam est, cuius cognitio dicitur scientia, quædam verò cuius cognitio dicitur opinio seu clarior: quædam res opinione, quædam scientia discurrentes cognoscimus. ea sciuntur, quæ sic se habent sicut cognoscuntur; nec aliter se habere possunt, quàm vt intelliguntur. Verbi gratia, scimus hominem esse risibilem, quia reuera ita est, nec aliter esse potest, quin homo sit risibilis, & nobis manifestum est ita id esse; propterea scientia, cognitio vera, necessaria, & clara dicitur. De

2. Conclusio-
nis per dis-
cursum.

2. Fundam.
Veritatem
discursu
comparatã
esse dupli-
cem
Scientiã.

Et opinio- his verò quæ opinamur; quæ sic se habere
nis. non constat, sed coniectura & probabilitate
quadam cognoscuntur, quare alter se
habere possunt, quàm opinamur; & idè
opinio incerta, obscura, mutabilis cog-
nitio dicitur.

Duplex hæc luxta has duas cognitiones duplex est
cognitio in nobis discursus, & is, quo scientiã con-
sequimur, qui Demonstratio dicitur, & is, quo
opinionem, qui syllogismus Topicus
dicitur nuncupatur. Vnde fit, vt Logica ma-
ximè in hæc vtraque parte versetur, nempe
in Demonstratiua, & Topica, quæ Dialec-
tica peculiariter dici solet; harum altera
his libris continetur, nempe Demonstratio,
altera verò libris Topicorum.

Est igitur horum librorum Obiectum
& materia circa quam versantur, Demon-
stratio, nempe syllogismus; quo scientiam
rerum consequimur. Quæ sententia est
communis omnium Græcorum, & ferè
omnium Latinorum; imò ipsius Aristo-
telis, qui i. Prior. ca. 4. proposuit obiectum
Analyticæ partis ipsam Demonstrationem,
præmittendo tamen cognitionem syllo-
gismi in communi, tanquam vniuersali-
oris, ex obiecto autem apparet quanta sit
utilitas huius partis Logicæ; à qua, velut ab
instrumento necessario scientiæ reliquæ
dependunt.

At circa hoc fuit Auerrois sententia in
hoc prologo, non in his libris Demonstra-
tionem solam per se, sed etiam definitionem
considerari: propterea Demonstratio ob-
iectum non erit, cum non omnia, quæ in
hæc parte considerantur, complectatur.
Hanc sententiã receperunt quidam iunior-
es, quorum rationes præcipuæ sunt.

Prima, Ad Logicam spectat tractare per
se de definitione (ess enim instrumentum
cognoscendi, qua consideratione ad Me-
taphysicum pertinere non potest) sed nul-
la pars Logicæ est, quæ definitionem con-
siderat, nisi ista: ergo ad hæc partem per-
tinet. Probat minor: quia si ad aliquã
partem aliam spectaret, maximè ad 6. Topi-
corum, sed ad eam non pertinet, cum
Topicus ibi non definitionem construat,
sed constructionem examinet; vt notat Alex.
ibidem in principio.

Secunda, Etiam si non esset Demonstratio,
adhuc definitio esset, & à Logico con-

sideraretur: ergo definitio non potest
Demonstrationem, sed propter se in Logi-
ca considerari.

Præterea. Nobilior est definitio ipsa De-
monstratione: ergo non ipsius causa debet
à Logico considerari, sed potius Demon-
stratio propter definitionem Antecedens
patet, ex Arist. 7. Meta. text. 4. Nobilior, in-
quit, est scire quid sit homo: quam, qualis
sit? Sed illud habetur per definitionem, hoc
autem per Demonstrationem: ergo potius
instrumentum est definitio quam Demon-
stratio.

Ob hæc igitur asserunt horum librorum
tam Demonstrationem, quam definitionem
esse obiectum. Hæc sententia non est
recipienda, multis ex causis. Primò, quia
est contra communem omnium Græco-
rum & Latinorum opinionem. Secundò,
est etiam contra Aristot. nam i. Priorum,
cap. 4. proponit, se intendere de Demon-
stratione discere, prius autem de syllo-
gismo, tanquam de superiori, quo loco de-
finitio non per se, sed cum Demonstratione
sumpta ponitur, aliàs enim: ante syllo-
gismum esset tractanda, cum syllogismus
non sit definitio superior. Tertio, sen-
tentia ista est contrarietatem. Primò, si-
cut totius scientiæ vnicum est commune
obiectum, ita partium scientiæ vnicum
est per se particulare obiectum: sed libri
hi vna pars Logicæ sunt, ergo vnicum est
eorum per se obiectum. non ergo definitio
simul & Demonstratio per se conside-
rantur, præsertim cum maximè differant.
Definitio enim est instrumentum simpli-
cium, Demonstratio compositiorum; de-
finitio quid res sit? Demonstratio, quæ
est, & propter quid sit? scimus. Hoc argu-
mentum coguntur isti ponere obiectum
horum librorum modum scientiæ: contem-
plantes autem talium instrumentorum
diuersitatem, asserunt tale obiectum esse
æquiuocum. S. d. confutatur hoc argumen-
to. Vel illud est purè æquiuocum, vel ana-
logum: si purè æquiuocum, ergo iam non
datur vnum obiectum, cum in eo nulla sit
vnitas rei, sed solius vocis: si verò est ana-
logum, ergo vnum significatum est prop-
ter alterum Quarto rationes huius senten-
tiæ inualidissimæ sunt.

Ad primum respondetur cum Eustat.

Ad primum respondetur cum Eustat.

Ad primum respondetur cum Eustat.

Ad primum respondetur cum Eustat.

Cōsuetatio
huius opi-
nionis.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

N
O
T
A.

2.

Ad primū. Prolog. 2 Post definitionem hic non considerari secundum se, sed vt est causa vna, qua probamus passionem inesse subiecto, quo etiam modo alix causæ quoque hic considerantur. Ad maiorem autem argumenti, Euclrat admittit Metaphysicum per se considerare definitionem, sed mihi hoc non satisfacit: nam Metaphysicus eam considerat, vt dicit rei substantiam, non vt est cognitio in instrumentum, hoc enim Logicum est, vt dixit *Auer. 7. Meta. com. 43.* Propterea neganda est maior. Logicus enim non per se, & immediatè definitionem considerat, sed vt ad Demonstrationem pertinet, quod optimè dixit *Egid. in Proemio l. Priorum:* vt enim intellectus operationes simplices, non sunt propter se, sed ad compositas ordinantur, ita & definitio, quæ simplicium est, non propter se, sed ad argumentationem ordinanda est. Nec ex hoc sequitur definitionem non tractari exatè in Logica, vt enim Physicus exatè de forma & materia dicit, & de anima, & reliquis; licet vt ad corpus naturale ordinantur, ita consideret; ita & Logicus de definitione.

Albert tract. 1. suæ Logice, cap. 5. dicit hanc partem Logice, de definitione, non extare. Vnde posset optimè dici, quòd quamuis Logicus de definitione per se ageret, tamè talis tractatus omnibus libris, de argumentatione, antepouendus esset, cum sit simplex: esset enim immediatè post prædicamenta.

Ad secundum. Ad secundum respondetur facillè, si Demonstratio esset ablata, maneret definitio: sed Logica esset manca, nec haberet eam rationem, quam modo habet, cum eius finis mutetur.

Ad tertium. Ad tertium, negatur, de definitionem esse potiore: nec ille textus quiequam contra nos probat illie enim, inquit, nobilius esse scire, quid res sit: quàm solum qualis sit: at Demonstratio non solum ostendit qualis res sit: sed propter quod etiam talis sit. In hoc autem includitur, quid sit? & hæc est maxima cognitio, nempe scire res per suas causas, quod Demonstratione fit, imò si textus consideretur, est contra eos, nam subdit *Arist. rationem, quare sit melius scire quid; Quia, inquit, qui scit quid, facillè sciet quale: ac si dicat, qui scit defini-*

re, scit demonstrare.

Hactenus de subiecto: nunc de Inscriptioe horum librorum dicamus.

QVÆSTIO II.

De Inscript. Lib. Post. Analyt.

Inscriptio huius libri Græcè est, *Ἐπιπέρισις*, id est, Resolutoriorum posteriorum. In cuius gratiam prius quid resolutio sit explicamus; circa quam vehementer Neoterici digladiantur.

Resolutio igitur, vt *Alexand. & Philoponus l. Priorum in principio* asserunt, non est aliud, quàm regressus quidam rei in ea principia, ex quibus sit, seu à quibus pendet. V. g. est corpus aliquid ex elementis constitutum, dissoluitur, in eadem elementa redit: talis reditus resolutio dicitur.

Est autem hæc resolutio duplex, quædam realis, quædam rationis. Realis est, quæ in ipsis sit rebus, actione in ipsis realiter existente; vt, quando verè mixtum in elementa resolutur: quando totum in partibus secatur. Resolutio rationis est, quæ in ipsis rebus accidit, non quidem actione existente in ipsis, sed intellectus operatione; vt enim mixtum sui corruptione in elementa realiter resolutur, ita intellectus sua consideratione mixtum in elementa redigit, talisque resolutio rationis dicitur.

Hæc resolutio rationis duplex est, altera Mathematica, altera Logica. Mathematica est, qua propositam conclusionem in proprias causas, per quas demonstraretur, reducimus; vt nihil aliud sit talis resolutio, quàm inquisitio & persequitio quædam causarum illius conclusionis. Sicut in Moralibus, consultationes sunt inquisitiones mediourum ad res faciendas, vt docet *Aristot. 3. Ethicorum, cap. 3.* Ex quo patet, hanc resolutionem non esse Demonstrationem; Demonstratio enim per causam effectum monstrat: resolutio verò, posito effectum, causam indagat: resolutio tamen ipsi Demonstrationi deseruit; vt docet *Euclrat. in Prolog. 2.* Post. talis resolutio Mathematica dicitur, non quòd solus Mathematicus ea vtatur; cum & alix scientiæ etiam in proprias causas conentur sua redigere, sed quòd Mathematici frequentius & clariùs id efficiant.

Inscriptio.

Quid Resolutio.

Resolutio alia est realis, alia rationis.

Resolutio rationis duplex, Mathematica & Logica.

Resolutio Demonstratioe deseruit.

QVAESTIO III.

Quid Resolutio rat. onis Logica, & quotuplex.

Logica resolutio alia est particularis, alia vniuersalis. Quid vniuersalis?

Logica resolutio, quāuis multiplex sit, vt i. Prior, diximus, tamen quantū ad rem spectat, duplex est, altera vniuersalis, altera particularis. Vniuersalis est, quia conclusionem aliquam in figurā quādam, & modō, quibus est syllogizāda, redigimus; ab his enim, tanquā à principijs illationis, de pēdet: similiter eadē resolutione reliquas argumentationis species in syllogismū, in cuius vniuersum, resoluimus, & ipsum etiā syllogismum in duas propositiones & in tres terminos reducimus. Resolutio verō particularis est, quā propositam conclusionē, figurā & modo iam suppositis, in præmissas, & principia quędam necessaria, & quę ipsius causam importent, reducimus; quę quidem resolutio maxime deseruit Mathematicæ resolutioni. hæc enim in causam resoluē effectum, Logica verō particularis præmissas necessarias secundum causam disponit & quærit. Possumus enim in syllogismo aliquo duo considerare, & illationem quandam, quā conclusio ex præmissis inferretur, & probationem etiā, quā conclusio per principia necessaria, & per suas causas probatur. Vnde dupliciter resoluimus conclusionem, & in principia inferēdi, nēpe in figurā, & modō (quę resolutio, à Latinis dicitur resolutio formę, à Grecis resolutio syllogismi simpliciter) & in principia probationis, non vt quę, sed necessaria, & per causā (quę resolutio à Latinis dicitur materię, à Grecis particularis) nēpe resolutio prior est, cum sit formę, & communior; hæc posterior, cum sit materię, & particularis. Vnde fit vt pars Logicę, quā cōmunis resolutio traditur, liber Priori dicatur; pars verō quā particularis continetur, liber Posteriori.

Quid particularis? Duo considerantur in syllogismo.

Conclusio duobus modis resolutur.

Conclusio quærit.

Nota, curā resolutio- ne hæc Logicę partes quod dē nominē-

Hæc igitur est inscriptionis huius ratio: De resolutione Posteriori, id est, de modo inquirēdi principia necessaria, & præmissas, quę causę sunt per quas conclusio est demonstranda, ac in eas resoluenda.

Hic autem oportet vnum adnotare, ne hæc Logicę partes quod dē nominē- resoluere doceant, iuxta duos hos resolu-

tionis modos: cum autem resolutio non fiat nisi compositio, vel eo, quod resoluendum est præcedente, hinc fit vt istę partes Logicę ostendant, quod est resoluendum, nempe conclusionem aut syllogismum, & ea, in quæ ista sunt resoluenda.

QVAESTIO IIII.

An in libri aliqua ex parte sint compositiui?

Dubitatur: An in libri aliqua ex parte compositiui sint, & non semper resolutiui: Respondent Philop. & Bara. Priorum, in his aliquid compositionis contineri. Nam in libris Priorum docetur, syllogismum componere: in libris verō Posteriorum Demonstrationem. Tamen quia potior est resolutio & difficilius, idcirco libri resolutiui dicuntur.

Aliorum sententia.

Mihi aliter videtur dicendum; nempe hos libros docere conclusionem propositam, in præmissis, quibus inferatur, resoluere, quod simpliciter syllogizare dicitur, & conclusionem etiam in præmissis necessariis resoluere, quod est demonstrare. Et quia hæc tradi non poterunt, quin prius, quid syllogismus; quid Demonstratio esset, explicaretur, propterea ista in his continentur. hoc tamen non est componere, sed ea ostendere, in quæ resolutio faciēda est. Fatendum est tamen, cum ex resolutione nota fiat compositio, eadem arte nos doceri & resoluere & componere, sed illud prius.

Propria opinio.

QVAESTIO V.

De diuisione Logicę in partem iudicatiuam, & Inuentiuam.

Est aliud dubium, in quo elaborauerūt: quia ratione hæc pars Logicę Analytica, iudicatiua dicitur: Topica verō inuentiuam?

Ad quod aliqui responderunt, non tam verē, quā subtiliter, nempe Topicam argumentari ex signis quibusdam, Analyticam verō à causis: & quia signa ad inuentiuam causā ad resolutionem spectare videntur, inde ad Topica inuentio, ad Analytica resolutio & iudicium, spectat. sed hoc postea præterquam quod leue est, non satisfaciunt, nam pars prior Analytica, cum non per causam syllogizet, non esset iudicatiua, quod falsum est.

Aliorum sententia.

Resoluitur ea sententia.

Alii respondēt in Topica & Analytica esse

esse inuentionem & iudicium; liber enim Priorum medium syllogizandi inuenit, & de inuenio iudicat: & Posteriorum liber docet etiam inuenire medium, nempe causas, & præmissas, & de eisdem iudicare, an ita sint: & demum liber Topicorum docet inuenire probabilia, & de ipsis, an ita sint: iudicare: Tamen quia in parte Analytica difficilior est iudicare quàm inueneri, iudicatio dicitur. Est autem difficilius iudicare, quia conclusioni demonstrandæ vnum est medium; quia non nisi necessarium demonstramus; non enim vtraque pars contradictionis demonstratur: at illud innumeras habet leges & conditiones; propterea inuentio est facilis, quia est vnius; iudicium difficile, quia multa debet habere, at in Topica facilior est iudicare, quia considerat probabile, quod facile examinatur, sed difficilius est inuenire, quis oportet vtraque: tunc adiectio nis partem probabili ostendat, ac propterea à principali inuentio dicitur. Hæc sententia habet aliquid apparatus, sed caret fundamento.

Sententia hæc caret fundamento.

3. Scnten.

Alij respondent aliter, Topicum & Analyticum esse inuentium, nam præmissas vterque querit ad conclusiones probandas: inter est tamen inter vtrunque: nam Demonstrator solum verum probat, & à falso separat; ac Topicus verum à falso discernit, cum solum probabile consideret, quod aliquando verum, aliquando falsum esse potest: idè aliter iudicatio, quasi discretius veri à falso dicitur, alter solum Inuentium manet.

Propria Auctoris opinio.

1. Fundam.

Dicendum est inuenio iudicium, primò, duas esse argumentationis partes, alteram habentem se, vt materiam, nempe propositiones ipsas & terminos rerum significatiuos, alteram vt formam; dispositionem nempe secundum figuram & modum. Vnde qui argumentationem aliquam componere vult, opus habet querere hæc duo, & formam, & materiam aliquam, quæcunque sit.

2. Fundam.

Inuenire & iudicare quid sint?

Secundò, inuenire non esse aliud, quàm oculum siue ignorem inquisitione, aliquid quia manifestum & notum facere, vt exemplum eorum, qui inueniunt aliquid, comprobari potest: iudicare verò est assensu, vel dissensu rem se vel aliter se habere cog-

noscere. V. g. inuenimus rem, dum variò discursu tandem in eius cognitionem devenimus: iudicamus, dum iudicari, qualem quærebamus, confideramus.

Tertiò ignoranti argumentatione opus esse prius duplici inuentione, similiter duplici iudicio, oportet enim materiam inuenire ex qua confici debet argumentatio, similiter de ea iudicare, an talis sit, qualem quærebatur; oportet præterea formam, quæ eam disponat inuenire, & an talis forma sit: iudicare. his enim omnibus absoluitur argumentatio, atque ad Logicum aliqua spectant, qui argumentatione docet dico aliqua, quia materia non est negotij Logici; non enim res considerat, sed formam argumentandi ipsis applicat.

Quartò, inuenire argumentandi formas, non esse ipsius Logicæ artis, cum sit ante ipsam: nam id est inuenire Logicam, sed vterque, quæ artis est, ipsas formas inuentio docere, probare, & declarare, & rebus applicare: quod cum ad Logicum totum ad iudicium pertinet. Propterea liber Priorum formæ iudicatio dicitur. Similiter inuenire res, seu terminos, quibus forma applicatur, non Logici, sed aliarum scientiarum, seu habituum, quæ res considerant, minus est: at tamen secundum propositiones ordinare, & an tales sint: quales petuntur, dignoscere, hoc est iudicare, & ad Logicum spectat.

Quintò, materiam hanc esse triplicem, necessariam, probabilem, apparentem: in quarum singulis est inuentio, & iudicium proprium. Omnia apparenti, de qua dicitur postea, necessaria ad librum præferentem: Topicum, seu probabilem ad libros Topicorum refertur certum est. cum autem inuentio non sit Logici, sed iudicium materiam necessarium, inde liber Posteriorum iudicatio dicitur, quia nihil ex hoc, Logico, præter ipsum iudicium, accedit. Dices eodem modo liber Topicorum iudicatio dicitur, cum inuenire probabile, non sit Logici, sicut nec inuenire necessarium, vt diximus: respondet esse valde diuersam rationem.

Ultimò, ergo maximè aduertendum, Hoc idem quòd Logicus, vt Logicus putus est, nulli Albeo. huius libri & bitu cognitas ordinat secundum formam lib. 1. Metæ, argumentationis, aut diuisionis, aut deti-

3. Fundam.
Quibus opus habet in genere inuentionis & iudicij, Argumentationis ignarus.

4. Fundam.
Qualis inuentionis, quæ leque iudicij, Argumentationis pertinet.

5. Fundam.
Materia huius Logice subiecta est triplex.

Obiectio.

Reiectio.

autio-

Id refert O-
rigen. fu-
per Cant.
hom.ii.

nitiois, aut enunciationis, aut alterius si-
milis. Quapropter antiqui Stoici, & Plato
Logicam à reliquis scientiis non separa-
bant, sed coniunctam eis addiscebant, vt
dicit Philop. 1. Priorum, in principio hinc
est, quòd Dialecticum scientem, ac Meta-
physicum vocabant, vt videre est apud
Plot. 1. Ennead. lib. e. 4. At Peripatetici eã
separarunt, ac prius ipsam puram addisce-
bant, postea scientias, vt docet Arist. 2. Me-
taph. ca. 3. Stultum est, inquit, simul scien-
tiam, & modum sciendi discere.

Responso
ad quæst.

Cum igitur res quædam sint necessariæ,
quarum scientiæ sunt: quædam probabi-
les, quarum sunt opinionæ, quæ solo in-
tellectu absque habitu sæpè producuntur;
Logica à rerum necessariorum cognitio-
ne fuit seuncta omnino, ac illarum cog-
nitio fuit scientiis referuata: At à cog-
nitione probabiliu non fuit potius abiuncta:
imò cum illa sub nullo habitu compre-
henditur, relicta fuerunt Dialecticæ: hinc
est quòd sæpè clamat Aristoteles, Dialec-
ticam considerare quid in vnaquaque re
sit probabile, non quòd talis cognitio ip-
sius propria sit, sed illi relicta est. Hinc fit,
quòd Topicus Maximus habet reales; quon-
iam verus, sed vt probabiles sunt. Ex hoc
apparet inuentionem probabilium Logi-
cam esse, ac ob id liber Topicorum inuen-
tius dicitur: non sic de necessario, in quo
solum Logicus iudicio vitur: & hoc est
admodum memoriæ mandandum, est e-
nim ianua multarum veritatum, quæ in
Logica occurrunt.

QVAESTIO VI.

De Ordine horum librorum,

Ex his quæ proposuimus superius, ter-
tium erat Ordo: quo nempè loco hic liber
sit addiscendus; sermo enim est de ordine
doctrinæ, hic autem doctrinæ ordo triplex
esse potest, vt constat ex Aristotele varijs
in locis. Primus est secundum necessariu,
id est, quando vnum in doctrina prius al-
tero traditur, quia hoc sine eius cognitio-
ne haberi non potest: quo pacto multi ex
grauioribus Aristot. interpretibus, primo
de Anima, docent cognitionem & scien-
tiam de anima præcedere scientiam de
animalibus, quia animalia absque animæ
cognitione cognosci nequeunt. Alter est

Triplex Or-
do doctri-
næ.

1.

ordo secundum notius, quando id præ-
mittitur, quòd est notius, licet ex eius co-
gnitione alterum non dependeat: quo pacto
liber Meteor. præmittitur libris de Ani-
ma, quia mixta illa metæora logica no-
tiora sunt. Tertius est secundum dignius,
quando id præmittitur, quòd dignius est:
quo pacto Aristoteles 2. de Anima ante-
posuit visum reliquis sensibus, quia dig-
nior erat & nobilior.

Hoc igitur supposito, petimus, quo or-
dine liber hic alijs sit anteponendus, vel
postponendus: Et nulli dubium est librum
Priorum præcedere ordine doctrinæ, pro-
pter necessitatem, & quia notior est. Cuius
rei ab Auctoribus triplex in hoc proposito
ratio reddi solet. Prima est: Notiora sunt
prius tradenda minus notis, sed syllogis-
mus in communi notior est, demonstratio
rei ab Auctoribus triplex in hoc proposito
ratio reddi solet. Prima est: Notiora sunt
prius tradenda minus notis, sed syllogis-
mus in communi notior est, demonstratio

Libri Cui-
rius est hos
ordine do-
ctrinæ præ-
cedant.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

uio, quia est vniuersalior, vniuersaliora au-
tem notiora nobis sunt; ergo liber Prior.
qui de syllogismo in communi est, debet
antecedere. Et hæc ratio est etiam ipsius
Aristot. 1. Priorum, cap. 4. Altera ratio est:
Rectus & necessarius doctrinæ ordo pos-
citur, vt passiones prius de proprio & im-
mediato subiecto demonstrantur, quàm de
mediato: ergo subiectum immediatè prius
est tradendum. Declaro antecedens, mo-
bile est passio quædam primò corpori na-
turali inhærens, cuiusque verò & secunda-
riò elemento, celo alijsque corporibus:
talis passio recto doctrinæ ordine necessa-
riò prius de corpore naturali, quàm de hoc
vel illo corpore demonstranda est: sequi-
tur ergo, vt necessariò antecedit corporis
naturalis doctrina. Hoc igitur supposito,
sequitur argumentum: inferre, est passio
tradenda de Demonstratione, hæc autem
immediatè competit syllogismo; prius er-
go de syllogismo est ostendenda; ob idq;
syllogismi doctrina antecedit. Tertia ra-
tio est: Quia nisi cognitio syllogismi in
communi præcederet, idem multoties in-
utiliter repeteretur, nam in Demonstra-
tionis doctrina oportebit explicare ea, quæ
in sunt ratione syllogismi in communi, &
eadem iterum repeteri in syllogismo To-
pico, & hæc est ratio, quia Arist. 1. de Parti-
bus, c. 1. ostendit communia particularibus
esse prius tradenda: non igitur de hoc du-
bitabit vllus,

Dubium. Dubium tamen est de libris Topicorū & Elenchorum, an huic sint anteponenda: Philoſopho, & Auic. (quorum etiam meminuit Auic. in hoc Prologo) aſſerunt, librum Topicorum immediatē ſequi librum Priorum, & huic noſtro eſſe anteponeandum. Eſt autem prior ratio Philoſophi:

1. Ratio.

quando intellectus ad aliquam veritatem capiendam diſponitur, prius rationibus probabilibus, quā demonſtratiuis præparatur: ergo cognitio & doctrina probabilium, quæ Topica eſt, antecedere debet doctrinam demonſtratiuam. Antecedens eſt noſtiſſimum; eſt enim his mos communis, & præſertim Ariſtotelis, qui prius veritatem rei probabiliter & dialectice exagitat, quā demonſtratiuē conuincat. Altera eſt ratio Auicennæ. communiora ſunt præmittenda, ſed probabile eſt ſuperius neceſſario, quod vocat intelligibile: (nam omne neceſſarium eſt probabile, non tamen omne probabile eſt neceſſariū.) præmittenda ergo eſt doctrina probabilium.

2. Ratio Auicennæ.

Circa Librum Elenchorum Philoſopho, docet eſſe poſtponendum libris Poſterioriū, quia ſunt de ſyllogiſmo deceptorio, prius autem oportet docere veritatis inſtrumenta, quā erroris.

Reſellitur ſententia Philoſophi de ordine Poſterioriū & Topicorum.

Hæc opinio nō eſt recipienda; imō aſſertendum eſt cum Alex. 1. Elench. cap. 4. & Philoſopho Alber. hoc libro, tracta 1. cap. 1. & S. Thom. atq; etiam Auicennæ in hoc Prologo, & reliquis, librum Poſteriorum immediatē coniungi cum libris Priorum. Et præſectio non debet quis dubitare, hoc eſſe de mente ipſius Ariſtot. vt diximus 1. Prior. cap. 4. vbi ſe velle Demonſtrationem tractare propoſuit, à ſyllogiſmo tamen incepturum, quia communior erat: poſt ſyllogiſmi igitur cognitionem immediatē Demonſtrationis doctrina ſequitur.

Ratio qua probatur authoris ſententia.

Ratio autem huius ab authoribus in præſenti multiplex aſſignatur, qua non ſolum dignitate, ſed etiam cognitione, & neceſſitate hunc librum eſſe anteponeandum, probatur. Imperfectum non cognoſcitur, niſi ex perfectō, ſed Topicus ſyllogiſmus eſt imperfectum quid, Demonſtratio verō perfectum, ergo huius cognitio anteponenda eſt. Maioreſt certa; quia in imperfecto eſt aliqua priuatio, quæ ſine poſitiuo cognoſci nequit: nullus enim,

quid cæcitas? quid tenebræ? quid mors? cognoſcet, niſi, viſum, lumen, & vitam prænoſcat Minor offenditur ex effectibus ipſorum. Nam Topicus ſyllogiſmus inducit opinionem: conſiſtens: Demonſtratiuus verō ſcientiam: opinio eſt quedam ſcientia imperfecta; eſt enim cognitio incerta & obſcura.

Poteſt etiam minor aliter explicari, & Ratio conprobat. Propterea aduerte cum Alberio & S. Thoma, in Prologo, tres eſſe rationes & intellectus proceſſus. Primus quo ex neceſſarijs & ſemper veris propoſitionibus deducit conſiſtentes neceſſarias ac ſemper veras, quas non contingit aliter eſſe:

1.

& hic proceſſus eſt perfectiſſimus, cum cognitionem diſcurſiuam perfectiſſimam generet; nempe ſcientiam talis eſt Demonſtratio. Alter eſt proceſſus ab iſto deficientis & imperfectus, quo intellectus non ex neceſſarijs & ſemper veris, ſed ex his quæ maiori ex parte vera ſunt, inferit conſiſtentes, non ſemper veram, ſed quæ aliter ſe habere poſſit, & talis eſt proceſſus Topicus.

2.

Tertius eſt, qui non ex neceſſarijs, aut probabilibus, ſed ex apparentibus inducit conſiſtentes apparentem: & hic eſt imperfectiſſimus, eſt enim deceptionem, ſicut ſecundus opinionem. Cum igitur hi duo proceſſus ſint obliqui & imperfecti, regulandi ſunt ex perfectō, ob idque eius cognitio anteponi debet, eademque ratione libri Topicorum antecedunt libros Elenchorum.

3.

Ad argumentum primum Philoſophi Soluitur reſpondet Auicennæ. in præſenti, concedens 1. Philoſopho, prius oportere rationibus probabilibus rem attingere, quā Demonſtratione oſtendamus: negat tamen eundem ordinem obſeruandum eſſe in eorum doctrinam: prius oportet docere neceſſaria, quorum ſunt Demonſtrationes, quā probabilia.

Ad ſecundum Auicennæ, etiam reſpondet Auicennæ dupliciter: primò admittendo, neceſſaria eſſe probabilia; non tamen ſequitur vt doctrina probabilium ſi præmittenda: quia in Logica non conſiderantur ipſa probabilia aut neceſſaria, ſed trahuntur regulæ ad cognoſcenda probabilia & neceſſaria, quæ ſunt diuerſæ inter ſe, nec aliorum regulæ in aliquo cum alio-

Soluitur 2. Auicennæ.

sum regulis communicant, & sic solutor primò argumentum. Alteram etiam affert solutionem: nempe negando, omnia necessaria esse probabilia; hoc enim falsum est, cum multa sint necessaria, quæ non sunt probabilia: ut diximus lib. 1. Topicorum.

QVAESTIO VII.

De modo Procedendi.

Sequitur modus procedendi. Hic autem facilis est, nempe definitiuus, diuisiuus, inductiuus, & syllogisticus. eiusmodi enim instrumentis Demonstrationis naturam manifestat.

Dubium. Sed dubium est vnum, à quo vix aliqui se possunt expedire: num Demonstratione utatur circa ipsam Demonstrationem: non enim fieri posse videtur antequam cognita sit Demonstratio; posse quæquam uti Demonstratione / ob idque aliqui id negant, inter quos fuit Paulus Venetus quod profectò est clarissimè contra Aristotelem, qui cap. 2. huius libri, Demonstratione probatur, Demonstrationem cõstare ex veris & primis, &c. quia facit scire: vnde à sine materiam probauit, quòd est demonstrare: & hoc idem etiam sæpè facit. Propterea dico sine dubio Aristotelem in inuestigandis his, quæ ad Demonstrationem exiguntur, ut etiam Demonstratione.

Hominem sine habitu Atque ut hoc ex suo principio intelligatur, aduerte hominem solo intellectu vilo & scientia sæpè syllogizare, & discurre, & demonstrare, & rationibus ac Demonstrationibus acquiescere, licet eorum naturam ignoret: quod

docuit Aristot. 1. Rhetor. ad Theodect. cap. 1. perfectè verò cognoscere hos discursus, & ratiocinationes perfectè facere, Logice artis est, nec peruentum fuit ad eorum cognitionem, nisi eisdem rationibus naturaliter exercitiis, & imperfectè cognitis, quod doctè dixerunt Philop. & Alber. 1. Priorum, cap. 2. docentes in artibus & scientijs præsupponi notiones naturales. Iuxta hoc respondeo, qui tradit doctrinam Demonstrationis, cum iam Demonstrationem cognouerit, poterit circa eam Demonstratione uti: qui verò discit, talem Demonstrationem recipit notione naturali, qua cognoscit esse rationem bonam, quamuis non cognoscat exactè naturam illius, quousque Demonstrationem in vniuersum didicerit.

Quòd si obiecias: quomodo Demonstratio probat Demonstrationem, nam seipsam probaret? Dico, Demonstratio quæ probat, sumitur ut instrumentum probandi, Demonstratio quæ probatur, tanquam obiectum commune omnibus Demonstrationibus: non repugnat autem ut idem probet seipsam, diuersa ratione sumptum, scilicet ut instrumentum est, & ut sub eo, quod probatur, continetur. Quo pacto definitio definitionis seipsam definit.

De Diuisione.

Supereft ut de Diuisione dicamus, & quidem in duas partes principales diuiditur hic totus liber. In priori sunt ea, quæ ad Demonstrationem ipsam pertinent, in posteriori verò, quæ ad ipsius medium, sub quo definitio est. Et sufficiat ista generaliter diuissse, quæ postea particularius sunt enarranda.

Solutio ex
plicatio
prioris Du
bij.

Replica.

Respon
sio.

Nota.
In duas
principales
partes se
quens Pos
ter. diuidi
tur liber.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PERIPATE-

TICOR. PRINCIPIS, POSTERIO-
RVM RESOLVTORIORVM

LIBER PRIMVS.

SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

Summa Libri.

De Demonstrationis essentia, conditionibusque ad eam requisitis, De differentia Demonstrationum, quod, seu quia, & propter quid Quæ figura aptior sit Demonstrationi? De ignorantæ speciebus, quæ in scientiis accidunt. Finitos esse de demonstratiuum propositionum terminos. De Demonstrationum variis speciebus, ac earum inter se comparatione. De variis demum Theorematibus ad Demonstrationem conferentibus.

Omniem doctrinam, omnemque disciplinam intellectuam ex præexistenti fieri cognitione. Quot sunt præcognitionum modi, quæq; ea, quæ præcognoscuntur. Dubitationum solutio circa hanc propositionem contingentium.

CAPVT PRIMVM.

1
* Verbum hoc *ἵνα* quod discursiva interpretatū est, alij præfilius syllogistica, alij latius intellectiualis, ratio natiua, cogitativa, hic & alibi vertunt.
* a. l. perficiuntur.
* λόγος, alijque verunt.

MNIS doctrina, & omnis disciplina * discursiva ex præexistente fit cognitione.

2 Manifestum autem hoc speculatiuum in omnibus. Mathematica namque scientiarum præfilius hunc modum * accedunt, & aliarum vnaqueque præfilius artium. Consimiliter autem & circa * rationes, & quæ per syllogismos, & quæ per inductionem, ambe enim per ea, quæ præcognoscuntur, faciunt doctrinam: illæ quidem accipientes, tanquam à cognoscentibus, istæ verò monstrantes vniuersale per id quod manifestum sit singulare. Itidem & Rhetorica persuadens. aut enim per exempla, quod est inductio: aut per enthymema, quod est syllogismus.

3. Bisariam autem necessarium est præcognoscere: alia namque quod sunt præfilius scire necessarium: alia verò quid est quod dicitur, intellectiones gere oportet: alia autem ambo, ut quod quidem omne aut asserere, aut negare, verum, quod est:

triangulum verò, quod hoc significat: vniuersum autem ambo, & quid significat, & quod est non enim consimiliter horum vnumquodque manifestum nobis est.

Est autem cognoscere, alia quidem prius cognoscitum, quorundam verò & simul accipitum cognoscitum: ut quæcunque sunt sub vniuersalibus, quorum habet cognitionem, quod enim omne triangulum habet duobus rebus aequales, præfilius: quod autem hoc, quod est in semi: circulo, triangulum est, * simul inducens, cognouit. Quorundam enim in hunc modum disciplina est, & non per medium, extremum cognoscitur: quæcunque iam singularia sunt, & non de subiecto aliquo.

Antè verò, quàm inductum fit, aut acceptum fuerit syllogismus, modo quidem aliquo fortasse dicendum est scire, modo autem alio non.

Quod enim non sciuit si est simpliciter, hoc quomodo sciuit, quod duos reftos habet simpliciter sed manifestum quod ita quidem sciuit, quod

4.
* a. l. simul dicens cognouit. Ita ut iunctim hæc verba legantur, hoc modo legit Ioan. Gram. illo The g. A. ut.

5.

6.

quoniam vniuersaliter scit, simpliciter autem non scit.

7. Si verò non, quæ in Menone, dubitatio continget, aut enim nihil addisces, aut quæ nouit.

Vide 2.

Frio. ca. 16.

8. Non enim iam veluti quidam nituntur soluere, dicendum, an ne nostri omnem binarium quod par est: aut non? asserente autem, aitulerunt quendam binarium, quem non existimabat esse: quare neque parem Soluunt enim, non dicentes omnem scire binarium parem esse, sed quem sciunt, quod binarium. Atqui scimus quidem, enim demonstrationem habent, & cuius acceperunt: acceperunt autem non de omni, de quo vtrique noscunt, quod triangulum, aut quod numerus, sed simpliciter de omni numero, atque triangulo: nulla enim propositio accipitur talis, reddi quem tu nosti numerum, aut quam tu nosti rectilineam, sed de omni. Ceterum nihil, puto, veritat, quod addisces: aliquis, est sic scire, est autem sic ignorare. absurdum enim, non si nouit quodammodo quod addisces, sed si ita, vt in quantum addisces, & sic.

2. *Omnis doctrina, & omnis disciplina, & cæ.*

ARistoteles optimus artifex ea omnia, quæ de qualibet re proposita peti solent, de Demonstratione tradit. Querimus enim primò, an res sit? deinde, quid sit? tertio, qualis sit? postremo, quare talis sit? his enim scientia absoluitur. Atque hæc quatuor de Demonstratione docet, quia multi negarunt Demonstrationem esse, negantes scientiam haberi de rebus, cum caducæ & mutabiles sint: quales fuerunt Heraclitus, Democritus,

1. & alij. Alij asserentes nihil de nouo sciri, sed scientiam nostram non esse aliud,

* ἀνωμαλίας

Scientia est, & de nouo fit, ac propterea Demonstratione est.

2. quæ recordationem & reminiscentiam eorum, quæ anima sciebat: qualis fuit Plato; vt quidam asserunt. Hos remouet error, docens & scientiam esse, ac de nouo fieri affirmans, ideoque Demonstrationem esse, propterea statuit omnem doctrinam fieri ex præexistenti cognitione; atque postea intendit inscere ex ista, vt notat Philop. Demonstrationem, quæ doctrina est, fieri ex præexistenti cognitione.

De sensu Propositionis.

Omnis doctrina, & c.

Sed dubium est de sensu huius celeberrimæ propositionis. Quidam recentiores per doctrinam & disciplinam, intelligunt quamcunque cognitionem intellectus, propterea enim additur illud verbum, [intellectua] ad excludendas cognitiones sensuum. Cognitioni autem intellectus duplex est, altera simplex seu incomplexa; in qua non est verum vel falsum, quam Auerroes in presenti vocat secundum viam formationis: Altera est cognitio composita & complexa, in qua uestitur aut falsum, quam vocat Auerroes secundum viam verificationis: Hæ autem cognitiones sic se habent, vt nunquam sit composita, quin simplex præcedat, simplex tamen esse potest, vt nulla alia simplex, aut composita præcedat in intellectu: non tamen esse potest quin præcedat aliqua cognitio sensus: cum non contingat intellectum intelligere absque præcedenti sensus cognitione. Quo supposito, secundum horum sententiam sensus propositionis est: omnis cognitio intellectus fit antecedente cognitione sensus.

Prima opinio recentiorum.

Cognitio intellectus simplex & complexa.

Hæc doctrina verè est, sed non videtur Improbabilem Aristotelis esse, non enim simpliciter notitias intellectus quis doctrinas aut disciplinas vocabit, sicut nec ipsas notitias sensuum exteriorum.

Aliorum fuit opinio, asserentium per Secundam doctrinam & disciplinam intellectiuam, sententiam esse intelligendam cognitionem complexam veritatis. Hæc autem duplex est: quædam prima & immediata, quæ ex alterius veritatis cognitione non dependet; qualis est cognitio principiorum per se notorum: Altera est veritatis cognitio, quæ ex altera pendet, quæ discutiuua dicitur: & hæc vtrique veritas semper præsupponit aliquam cognitionem: non enim quis, totum maius esse parte, intelligit, quin prius quid totum? quid pars sit? cognoscat: & tunc dicunt illud verbum, [intellectua] ad excludendas cognitiones sensuum, quæ etiam doctrinæ dicuntur, vt patet in multis brutis, quæ discunt, & doctrinam aliquam capiunt.

Probatur
2. sententia
ex parte.

Hæc sententia non est spernenda; est enim Themist. Philopon. S. Thomæ, & doctrina vera est, & conformis Arist. sed quæ non videtur admodum ad mentem Aristotelis. Nam non videtur de quacunq; cognitione veritatis loqui, sed de discursiva, vt patet, nihilominus tamen est sententia probabilissima.

Tertia sententia Alb. & aliorum mentem Arist. exprimens maxime.

N
O
T
A.
Alia est sententia quæ maxime mentem Aristotelis exprimit, nempe per doctrinam & disciplinam intellectuam intelligi veritatem discursivam, quæ ratiocinatione & discursu habetur: hoc enim illud verbu[m] [Intellectuam] Græcè significat, & tunc est sensus: omnis cognitio, vel omnis assensus, qui ratione & discursu habetur, sit ex aliquo alio antecedenti iudicio, nempe præmissarum, aut principiorum, aut antecedentis, ex quo illa discursiva cognitio deducitur. Hæc est expositio Auertrois, Alberti Linconien. Apollin. Pauli, & Egidij, & mihi videtur ad mentem Aristotelis esse.

Nota 1.
Doctrinam
& disciplinam eandem rei esse cognitionem.

Circa verba autem notare oportet cum Philopono, & alijs, per doctrinam & disciplinam eandem rei cognitionem intelligi: nam eandem cognitionem vt à magistro procedit, doctrina dicitur, vt verò à discipulo recipitur, disciplina: autende autem ex Linconien. non solum doctrinam seu disciplinam dici, quam à Magistro viua voce quis accipit, sed etiam quam ex scripturis vel proprio labore inueniendo consequitur.

Nota 2.
quid per cognitionem intelligendum.

Aduerte præterea per Cognitionem intelligi, non inuentionem, vt voluit Alexan. sed quid superius, nempe cognitionem tam discursivam, quam non discursivam, inuentam, aut à Magistro traditam, intellectuam, aut sensiuam, vt sit sensus: doctrinam, id est, iudicium conclusionis haberi ex præexistenti cognitione, siue hæc sit alio discursu habita, siue immediate cognita, siue sit intellectus, siue ipsius sensus.

Nota 3.
quid, Ex hoc loco?

Aduerte præterea, cum illa præpositio [ex] dicat habitudinem termini, aut partium, aut materiz, aut causæ efficientis, sic causam efficientem de notat: vt sit sensus, cognitio, seu assensus præmissarum, facit doctrinam seu assensum ipsius conclusio-

nis. Atque hæc est huius propositionis explicatio.

Manifestum autem hoc speculanti-
bus, &c.

Inductione propositionem probat in omnibus artibus & disciplinis quæ ratione vtuntur: Nec hæc probatio est per exempla, vt quidam ex recentioribus asserunt, sed est inductio, vt docet Auert. Philop. Themist. & alij.

Inductio igitur, est primò in mathematicis artibus, hæc enim doctrinam faciunt suarum conclusionum ex præcedenti cognitione principiorum: & sub his disciplinis intellige alias scientias speculatiuas.

Secundò, inductio fit in alijs artibus, & per eas intelligit Themist. artes operatiuas: licet id nõ placeat Auertrois, sed tamen verum dicit Themist. his enim non continet veritatem discursu consequi, nisi ex præexistente cognitione, quamvis Themist. explicet de veritate non discursiva secundum suam interpretationem, vt diximus.

Tertiò, in orationibus Dialecticis, id est, in ratiocinationibus probabilibus, quæ sunt syllogismi, & inductiones, in quibus fit doctrina, id est, conclusionis cognitio ex præcedenti cognitione, nam in syllogismo dialectico accipimus præmissas tanquam notas & datas, in inductione verò ex singularium cognitione doctrinam vniuersalis facimus. Hic nota dixisse syllogismos pluraliter, nam dialecticus, de quo hic fit sermo, non solum vnã partem contradictionis, sicut Demonstrator, sed vtranque probabiliter ostendit, propterea syllogismos dicitur facere.

Vltimò, inductio fit in discursibus Rhetoricis, quæ sunt enthymema & exemplum, in quibus non fit doctrina consequentis, nisi ex præcognitione antecedentis.

Vocat autem Enthymema Syllogismu[m] & Exemplum inductionem, vt notat Themist. quia enthymema sit imperfectus syllogismus, & exemplum in perfectum appellatur. Themist.

Sed non mihi admodum hoc placet, nõ sibi sententia licet ita,

2.

1.

2.

Resellitur
sententia
Auert.

3.

N
O
T
A.

4.

Enthymema
cur syllogismu[m]
& exemplum
inductio-
nem appel-
let. Themist.

licet ita,

Refutatio sententia: Theophilij. licet Enthymema dici possit imperfectus syllogismus, cum syllogismus perfectiatur, tamen exemplum, cum non ad inductionem, sed ad syllogismum reducat, & in ipso perfectiatur, non dicitur imperfecta inductio. Exemplum enim per singulare probat singulare, at inductio per singulare vniuersale.

Sententia authoris. Propterea mihi videtur sensus Aristotelis esse, Enthymema esse apud Rhetoricum, quod apud Dialecticum Syllogismus; & Exemplum, quod apud Dialecticum inductio: & hoc solum intendit Aristoteles, dum vocat enthymema, & exemplum, inductioem, & syllogismum.

3. *Dupliciter autem præcognoscere oportet, quædam enim, &c.*

Postquam Arist. omnem doctrinam ex præexistenti cognitione fieri docuit, nunc ea, quæ ante Demonstrationem præcognoscere oportet, ac modos, quibus præcognoscantur, tradit.

Nota 1. de præcognitionibus aliqua. Pro quorum Intelligentia, aduertendū est, ea dici præcognita, quorum cognitio est necessaria ipsi Demonstrationi: ad eō vt Demonstratio absque tali eorum cognitione non possit procedere; non tamen in ipsa Demonstratione, sed extra cognoscuntur: modus autem cognitionis, quo hæc præcognoscere necesse est, præcognitio dicitur; vt modo clarius explicabitur: concurrunt enim ad Demonstrationem tria, quæstio quæ demonstranda proponitur: vt, an animus sit immortalis; propositiones, ex quibus est demonstranda quæstio: nempe: omnis actus immixtus materiæ est immortalis; omnis animus est actus immixtus materiæ: ex his enim sequitur, animus ergo est immortalis, tandem principia quorum virtuti & robori innituntur & probant, hæc propositiones: nempe impossibile est duo contradictoria esse simul vera; ex huius enim veritate provenit, vt illæ duæ propositiones illam quæstionem probent, aliter enim illis concessis, negaretur conclusioem aliquis, nisi sequeretur; negata conclusione animus esse actum immixtum, & non esse actum immixtum, quod fieri non potest; & talia principia Demonstrationis dicuntur Dignitates, quarum vsus clarius & frequentius in mathematicis perspicitur.

Quæ Demonstratio nis; principia vocentur dignitates?

Est secundò aduertendū, non omnia hæc tria Demonstrationem componere & constituere, sed duo priora; quæstio enim mutata forma fit conclusio, nam sub forma dubitandi, quæstio est, sub forma verò assertionis illata, est conclusio. Præterea ipsæ propositiones intrinsecæ Demonstrationem componunt tanquam præmissæ, at Dignitates extra Demonstrationis compositionem manent, non enim eam formaliter componunt.

His duobus suppositis, Aristot. docet eum qui aliquam Demonstrationem facit, aut ea conuincit, præcognoscere debere tria, duo ex parte quæstionis, vnum ex parte propositionum. In quæstione enim sunt partes duæ, prædicatum, quod à Latinis passio, à Græcis quæsitum, sed à Latinis passio, quod demonstrandū de altera parte proponitur, quam Latini subiectum, Græci datum vocant: vt in superiori quæstione, an animus sit immortalis; immortale, quæsitum, animus verò datum dicitur.

In hæc ergo quæstio de Dato, duo præcognoscere necesse est, nempe quid animus significet; & an sit: nisi enim hæc duæ iam de animo præcognouerimus; nequaquam ad Demonstrationem accedemus: nam quæstio hæc de illo supponit: est enim sensus, supposito cognosci, quid animus significet, & animum esse, petiuit an sit immortalis: hoc enim est demonstrandū.

De quæstio verò vnum præcognoscere oportet, nempe quid significet: vt quid per immortale significet, tamen quod immortale sit, hoc ipsum in Demonstratione cognoscitur, dum de subiecto demonstratur.

Ex parte autem præmissarum vnum oportet præcognoscere, nempe dignitates, quæ extra Demonstrationem sunt, his enim non præcognitis, non fit Demonstratio Opus autem est de his præcognoscere sint obpre-an sit: id est, veras esse. nam sicut An sit de re simplici, petiit, an ens sit: ita de complexo An sit: petiit, an verum sit? Parci igitur: tria esse præcognita, datum, seu subiectum, quæsitum, & dignitatem: duas autem esse præcognitiones, an sit: & quid significet?

His suppositis ad textus verba accedamus, in quibus notare oportet per vnitatē

Nota 1. Quæstio mutata forma fit Conclusio. N. O. T. A.

Expositio.

Ex parte quæstionis duo esse præcognoscenda.

De subiecto cur quid sit & quod sit præcognoscatur?

De quæstio solū quid sit, non autem quod sit præcognosci.

Dignitates autem non præcognitis, non fit Demonstratio Opus autem est de his præcognoscere sint obpre-an sit: id est, veras esse. nam sicut An sit de re simplici, petiit, an ens sit: ita de complexo An sit: petiit, an verum sit? Parci igitur: tria esse præcognita, datum, seu subiectum, quæsitum, & dignitatem: duas autem esse præcognitiones, an sit: & quid significet?

Expositio verborum textus.

Intel-

intelligi subiectum seu datum, per triangulum, quæ situm seu passionem, per verum est, affirmate vel negare, quamlibet dignitatem. Nec decipiari existimans hæc ad vnam & eandem Demonstrationem pertinere, veritas enim & triangulus non ad eandem Demonstrationem pertinent, sed ad diuersas, vt notat Philop. Alber. & alij: nam triangulus est primum quæ situm in Geometria, & veritas primum datum in Arithmetica, Dignitas verò illa omnibus est communis Demonstrationibus.

Dubium.

Dubitabis: nonne maiorem & minorem oportet præcognoscere, cum conclusionis doctrina, non nisi ex propositionum præcognitione fieri possit, quare ergo dignitatem solam præcognoscendam docet?

Solutio 1.

Aliqui sub dignitate etiam ipsas propositiones intelligendas dicunt, quod tamen non est ad Aristotelis mentem in hoc textu. Propterea diligenter aduerte; hic intendit Arist. ea præcognita manifestare, quæ in ipsa Demonstratione non cognoscuntur, sed antè; cum in ea non reperiuntur; cum autem duo sint quæ Demonstrationem præcedant, ad ipsam tamen necessaria; nempe dignitas, & quæ sitio; (hæc enim formaliter non faciunt Demonstrationem, licet sint necessaria) hæc oportet præcognoscere: reliqua enim sicut propositiones, & conclusio, vt conclusio est, in ipsa Demonstratione cognoscuntur: Ob id igitur talia præcognita assignauit.

hæc autem cognoscere alia quidem.

Istum textum magnæ difficultatis esse varia & multiplex grauissimorum interpretum expositio comprobat. In medium adducam ea omnia quæ dicuntur: ex his enim utilitatem decerpemus, licet ad mentem Aristot. hæc omnes expositiones non sint. Latini fecerunt omnes hunc textum ita explicanti; vt velit Aristoteles explicare, & docere, quo ordine maior & minor ante conclusionem præcognoscantur. In præcedenti enim textu (vt diximus in dubio præcedenti) ipsi existimant, Aristotelem inter principia præcognita maiorem & minorem cum dignitate annumerasse; nunc verò inter has duas præcognitiones ordinem assignare intendit, qui talis est, ac duplici propositione continetur; quarum altera maior, multo tempore an-

te cognosci potest, quàm conclusio: potest enim quis antè scire, omnem triangulum habere tres angulos, quàm sciat, hunc, in particulari, triangulum habere tres angulos: altera, minor, simul tempore cum conclusione cognoscitur; non enim stat, quenquam scire hunc esse triangulum, quæ minor est, quàm simul sciat habere tres angulos æquales duobus rectis, quæ est conclusio. Notant tamen, licet simul tempore minor cum conclusione cognoscatur, prius tamē natura ipsi minore cognosci, cum sit causa conclusionis.

Ex qua expositione sumunt commune consequens dictum tanquam hic traditum: Cognita ex hac Ex maiori & minori, simul tempore cognoscitur conclusio. Et hoc dictum limitant, docentes esse intelligendum, supposita cogitatione consequentiæ bonæ: nisi enim bonam esse consequentiā cognoscimus, non opus est simul cognoscere conclusionem. Et ita interpretantur Aristotelem, cum dicit, singularia cognoscimus inducentes, id est, illa singularia, quæ in minori cognoscuntur, quæ sunt vltima, id est, minores extremitates, absque altero medio, sed simul inducentes & inferentes conclusionem cognoscimus. Ita exponunt S. Thomas, Egid. Lincoln. Paul. Apollin. & alij cum his.

Hæc quidem doctrina vera est, sed, pa- Improbate eorum dicam, extra mentem & textum 1. Expositio Aristotelis. Nam id quod de maiori dicitur, nem tanquam etiam de minori dici potest; vt enim minorum cum maiori cognita, statim cognoscuntur, mentē scitur conclusio; ita maiori cum minori Aristotelis posita, cognoscitur conclusio. Quòd si didatam.

cas: maiori per se absque minori cognita non cognoscitur conclusio: ita etiam dicam, minori absque maiori cognita non cognoscitur conclusio, & vtranque per se prius tempore cognoscere possumus, quàm ipsam conclusionem. Præterea ista doctrina est generalis omnibus minoribus, vt quid ergo Arist. limitauit ad singularia, quæ non dicuntur de subiecto? Præterea quia verba textus non admittunt expositionem hanc, vt consideranti patere potest.

Philoponus aliter locum interpreta- 2. expositur, vt Aristoteles velit in hoc textu 0 Philoponi sic de-

Solutio altera, & vterior.

1 Expositio Latino rum.

stendere, inuentionem etiam fieri ex præexistente cognitione; cum superius probatum fuerit de doctrina & disciplina. Quantum autem ex ipso Philopono conijci potest, per doctrinam intelligit ipse cognitio nem conclusionis, quæ per aliud medium habetur: siue à nobis inuentum, siue ab alio acceptum: per inuentionem autem intelligit cognitionem singularium, quam per nos acquirimus ex aliquo vniuersali prius cognito: vt, qui sciuit, omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, perspecto aliquo triangulo per seculum, statim eum tres angulos duobus rectis æquales habere cognoscit. Et talis cognitio inuentioni dicitur. Et de hac dicit Aristoteles in presenti, quod fit ex præexistente cognitione, nempe ex ipso vniuersali prius cognito, & non per medium aliquod sed ex ipso sensu illud singulare esse ostendente. At quia est alius modus, qui videtur esse in præexistente cognitione, nempe cum prius aliquod cognouimus, & rursus illud, obliuione intercedente, cognoscimus, quæ recordatio dicitur: hunc modum Aristoteles in principio textus posuit, vt etiam explicaret omnes modos cognoscendi ex præexistente. Tamen, vt vult Philoponus, ista non est cognitio, sed recordatio.

Recordatio.

Improbat
1. expositio
nem tanquam obsecuram, & à litera diuersam.

3. expositio
Themistij;

Ista est sententia Philoponi, quãuis admodum obscure ipse loquatur, nec videtur admodum literæ consona. nam Aristoteles non loquitur de cognitione illa, qua cognoscimus hunc triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, quã ipse Philopon. Inuentionem vocat, sed de hac cognitione sensus, qua hunc triangulum esse absque medio percipitur.

Themistius verò, quem sequitur Auer. multò aliter exponere videtur; interpretatur enim, Aristotel. velle excipere duas cognitiones, quæ videntur ex præexistente cognitione fieri, & non sunt. Altera est, quæ est per recordationem, seu reminiscentiam, cum idem eodem modo, quo ante cognouimus; obliu. tamen sumus; rursus cognoscimus: atque hæc non propriè est præcedenti, cum sit eadem eum præcedenti, id est, eiusdem rei, eodem modo cognita. Et hoc est, quod dicit Aristoteles: est quædam cognoscere prius cogno-

scientem, id est, quædam cognoscimus, quæ ante cognouimus. Altera cognitio est singularium, quorum vniuersale cognouimus: hæc enim videtur ex præexistenti fieri cognitione, sed non sunt: nam qui scit, omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, si postea videt triangulum hunc, tunc cognoscit, eum habere tres angulos æquales duobus rectis, sed non totum ex præexistente cognitione vniuersalis: sed hunc triangulum esse absque præcedenti cognitione, solo sensu percipit sed habere tres angulos æquales duobus rectis, id mente & ex præcedenti cognoscit. Proinde statim docet Aristoteles, quo pacto etiam illam conclusionem singularem partim ante cognoscimus, in verbis, quæ in textu sequuntur. Ista est expositio Themistij, quam obscure satis tradit Auerroes, nec mihi displicet: maximè enim videtur textui, & sensui congruere; quamuis illa priora verba non sint exactè declarata, vt inferius videbimus.

Albertus capite quarto aliter videtur ponere: dicit enim, hic Aristotel. velle ostendere, quo modo conclusiones vniuersales & singulares cognoscamus. ac de vniuersalibus primò dicit, eas cognosci, alia prius cognoscendo, id est, eam cognitionem procedit per præmissas, quæ habeant medium proprium ipsarum: sicut quando hominem risibilem per animal rationale, aut per medium proprium hominis probamus: at singulares non possunt per medium proprium probari, sed solum per applicationem communis & vniuersalis, quod sensu fit: vt, probamus hunc triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, non proprio medio, sed solum applicando vniuersale, id est, cognoscendo illum esse triangulum. Et hoc est, quod Aristoteles dicit, absq; medio cognosci, id est, sine medio Demonstratio, sicut conclusio vniuersalis. Hæc sentit Albertus.

His propositis, existimo Aristotel. sic esse exponendum, vt velit ostendere ea, quæ in doctrina aliqua discussa continentur, dupliciter cognosci. Docuerat enim ante ipsam Demonstrationem præcedere cognitionem dignitatum Dati, & Questiti: superest vt ostendat quo modo assentiamur his, quæ in ipsa Demonstratione, seu

Admittit
expositio
hæc.

4. expositio
Alb.

5. expositio
Auerhois.

doctrina discursus continentur. ac docet aliqua esse, quibus non assentimus, nisi per aliquam rationem præcedentem; ut quando præmissas sumimus vniuersales, & que præcedente indigent probatione; qualis est maior in hoc discursu: Omnis triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis: iste est triangulus, ergo iste habet tres angulos aequales duobus rectis: & hoc est, quod dicit, est cognoscere, id est, aliqua cognoscimus in discursu alia cognoscentes, id est, propter præcedentem alium discursum. At verò aliqua sunt in discursu, quæ non aliàs cognouimus, nec discursu præcedenti, sed solum in illo eodem discursu inducentes cognouimus. & hæc sunt singularia, quia sub vniuersali maiori subsumimus: nõ enim, sicut ipsa maiori, per discursum cognoscitur, sed in medio, solo sensu, ut quod iste sit triangulus: non enim loquitur de conclusione, sed de minoribus, sub vniuersali sumptis. Et ista expositio iudicio meo est valde notanda, maxime enim Aristor. explicat: quòd si hæc non placet, placeat expositio Themistij posita.

Antequam autem sit inducere, &c.

Cum, præmissæ quomodo cognoscantur in discursu, proximè docent, nunc de ipsa conclusione loquitur, ac docet, ipsam conclusionem, antequam inducta & illata sit, quodammodo esse cognitam, & quodammodo non. Verba textus sunt notanda, dicit: *Antequam sit inductum, aut acceptus syllogismus*: nã cum iam minor est adhibita, siue particularis, siue singularis, quod vocat inductum, ut quando sub illa vniuersali additur: iste est triangulus, siue vniuersalis, quod vocat acceptus sit syllogismus, ut in vera Demonstratione, nullo modo ignoratur conclusio, imò perfectè scitur: at antequam minor addatur, & syllogismus perhiciatur, sed tamen vniuersales ac maiores propositiones constitutæ sunt, tunc partim scimus, & etiam partim, & aliquo modo, ignoramus.

Quod enim nesciuit si est simpliciter.

Incipit declarare, quomodo talem conclusionem aliquo modo sciamus, & aliquo modo ignoremus, idque docet in illa singulari, dicens, ignoramus illam singularem in particulari, cum a sciamus illum esse triangulum: at scimus vniuersaliter, dum

scimus in illa maiori vniuersali, illum habere tres angulos: si militer de alijs conclusionibus, quas in præmissis scimus in virtute, non autem in propria forma & actu: quousque inserantur. Hæc est explicatio iuxta textum, quæ communiter habetur: & profecto audeam dicere ista verba sub interrogatione legenda sic: [Quod enim nesciuit si est simpliciter, hoc quomodo sciuit, quod duos habeat rectos simpliciter:] Jac si dicat, nos in illa vniuersali simpliciter & particulariter non scire illam conclusionem singularem. nam de quo ignoramus, an sit quomodo perfectè scire poterimus, habere tres angulos aequales duobus rectis? ac si dicat, non scimus perfectè hunc triangulum habere tres angulos, quousque illum triangulum esse sciamus, ac ob id concludit, in illa vniuersali maiori, conclusionem non actu & in propria forma cognosci, sed vniuersaliter, & in potentia. Et hic locus est notandus, què doctè quidem Buran, sub interrogatione interpretatus est.

Si verò non Menonis ambiguitas.

Ex modo, quo partim sciamus conclusionem, antequam sit inducta, & partim nesciam, soluit duos cauillos, ut declarat Themist, & communiter omnes. Alter est Menonis apud Platonem, in dialogo sic inscripto: hic enim probabat, non posse cuiquam contingere scientiam per inuentionem, tali argumento: nam qui inuestigat, vel scit id, quod inuestigat: & tunc non est inuenire nec discere: iam id cognoscit: si verò non scit, frustra querit, cum, etiam si illi occurrat, non deprehensus sit.

Ad hoc autem respondendum est, nos cognoscere & inuenire ea, quæ sciueramus & cognoueramus, in vniuersali tamen & in virtute: ignorabamus autem in particulari, ac propterea id discimus, hæc est absurdum nec impossibile, quoniam discere id, quod cognoscebat, sed cognoscebat in vniuersali, discit autem in particulari: inueniens nescit, si eo modo quo sciuit, potest discere.

Vbi aduerte, discernit esse inter Platonem & Aristotele, Plato enim dicebat, non sciri quicquam de nouo, sed scire esse reminisci. Aristoteles verò etiam docet, prius conclusionem non sciri de nouo,

sed

Nota.

sed eius cognitio in virtute præcessit. est autem inter hæc duo magnum discrimen. nam reminiscencia est cognitio illius, quod ante eodem modo, & sub eadem forma cognouimus, obliuio tamen intercessit, & sic Plato existimabat nos scire de nouo: at illa cognitio vniuersalis seu virtualis, quæ præcessit, secundum Arist. non est, quæ postea redit, sed primò rem in suo principio & in vniuersali sciuimus, postea eam in particulari discimus.

Non enim sicui quidam conantur, &c.

Hic est alter cauilus, vt supra diximus, secundum Themist. qui est Sophistarum, volentium probare nos non scire: quia si sciremus, tunc esset scientia huius: omnis dualitas est numerus pars, quod concedendum est: tunc autem faciebant sophisma: tu scis omnem dualitatem esse partem: hæc, quæ est abscondita, & quam tu non cognoscis, est dualitas, ergo tu scis illam esse partem, quod est falsum: nam cum nescias esse dualitatem, non scias esse partem: Reijcit solutionem quorundam. aliqui enim conuicti sophismate respondebant, se non scire omnem dualitatem esse partem, sed omnem eam, quam scirent esse dualitatem. Aristoteles hoc reprehendit, ac dicit absq; vlla limitatione fatendum esse, omnem dualitatem sciri esse numerum partem: cuius ratio est palchra. nam quando Demonstratio illius fir, absque vlla limitatione fir, nec præmissæ, quibus demonstratur, limitantur ad has vel illas dualitates, sed ad omnes: oportet igitur respondere, non scire nos hanc dualitatem distinctè & particulariter esse partem, quousque sciamus illam esse dualitatem, scimus tamen eam in communi & vniuersali.

Alij ferè omnes huic cauilum posteriorum cum eo, qui Menonis est, coniungunt, ac vnum faciunt, & tunc sic debet continuari. nam aliqui respondebant ad prius argumentum, nos scire ea, quæ ignorabamus, aduersus quos erat argumentum probans nos scire antequam inducta sit conclusio: nam si scis omnem dualitatem esse partem, etiam scies, hanc, quæ est in maiora mea, esse partem, quæ est conclusio, & tunc respondebant aliqui, quod superius diximus. Hæc circa capitis expositionem.

QVAESTIO I.

De ijs, quæ in expositione textûs dicta sunt.

Vt magis quæ dicta sunt elucidentur, vt 1. Argum. moris est nostri, aliquantulum oportebit contra textum disputare. Ac est arg. primum. Multæ sunt tum.

scientiæ ac doctrinæ, quæ non ex præexistenti sunt cognitione: ergo illa prima propositio est falsa. probatur antecessis: Angelorum scientia est doctrina, & tamen non est ex præexistenti cognitione. nam à Deo simul cum omnibus scientiis naturalibus creati sunt: præterea multa homines discunt, quæ ignorabant, & non ex præexistenti cognitione & iudicio.

Secundo, contra id, quod dicitur, oportet de subiecto seu dato præcognoscere quid est. Aut intelligitur de quid est rei, aut de quid est nominis: si dicas de quid est rei, videtur expressè contra textum, in quo sermo est de definitione nominis: si verò dicas intelligi de definitione nominis, tunc est dimidiatus Arist. nam in Demonstratione propter quid, oportet præcognoscere definitionem substitutionalem subiecti, nam per eam demonstramus passionem de ipso.

Tertiò, contra id, quod dicitur de quæ situ seu passione, de qua supponimus quid significet, non tamen quia est. videtur hoc falsum: nam cognoscentes passiones conuenire, & esse in suis subiectis, mouentur ad quærendas causas & demonstrandum: & Philosophi ex admiratione effectuum & passionum, quas experiebantur, cœperunt philosophari: ergo ante Demonstrationem oportet præcognoscere passionem esse, sicut de subiecto.

Quartò, non est idem, quia est subiectum, & quia est dignitas. nam alterum est incomplexum, alterum complexum, ergo suat diuersæ præcognitiones, & ita sunt plures quàm duæ: imò quæstio an sit? seu quia est, solum est de simplici, de complexione enim est qualis res sit?

Quintò, non existit ante subiecto est de eo Demonstratio & scientia, ergo non debet de eo præcognosci an sit? probatur antecessis: nam propositiones quæ sunt scientia, sunt sempiternæ veritates, quæ semper sunt veræ, etiam si extrema non supponat.

4. Argum. Sextò, non potest intellectus simul plura cognoscere, cum sit potentia finita, ergo non cognoscit simul maiorem & minorem cum conclusione, nam si dicas posse intellectum simul illa tria cognoscere, saltem non poterit eum, tunc dicitur quod intelligat simul omnia, quæ potest, demptis duobus, tunc fiat syllogismus, clarum est, quod assentiet maiori & minori, quia potest, sed non conclusioni, quia vltà iam non potest.

7. Argum. Septimò, nullus est defectus illius syllogismi Sophistarum, ergo responsio Arist. nulla est. probatur antecedens: nam bene sequitur, scio omnem dualitatem esse parem, ista occulta est dualitas, ergo illà scio esse parem, etiam in particulari: non apparet, quis sit huius defectus. Hæc videtur magis examinanda in præfenti.

Solutio 1. Pro solutione primi notandum, superiorum esse cognitionem, doctrinà ac disciplinam discursivam: nam doctrina discursiva solum significat cognitionem & iudicium rei, quod aliquo discursu habetur; vnde non omne iudicium intellectus doctrina discursiva dicitur, cum iudicium principiorum per se notorum non sit doctrina. non enim per discursum habetur, sed ipso lumine naturali, absque ratione illis assentitur: ac cognitio significat quodcumque iudicium, siue sine discursu, siue cum discursu habeatur. siue sit in intellectu, siue sit in sensu, quale est iudicium singularium. Et tunc est sensus: Omne iudicium ex discursu aliquo procedens sit præexistente cognitione, id est, iudicio altero, siue hoc sit altero discursu habitū, siue absque vilo discursu, siue sit in intellectu, siue in sensu: nam multorum vniuersalium iudicium intellectus sit ex præexistenti iudicio singularis, quod est in sensu. ex his solentur argumentum primum: scientia enim Angelorum non ex discursu aliquo habita, sed à Deo solo infusa est, præterea etiam ipsi absque discursu res intuentur, propterea non dicitur doctrina discursiva, de qua solum dictum est, ex præexistente fieri cognitione.

Angelorum scientiam à solo Deo esse, non vero discursu comparati.

Hoc idem dicitur de illis vctitatibus alijs & iudicijs, quæ absque discursu fiunt, quamuis multoties lateat occultus discursus, & præexistens iudicium. Cum enim

credo alterius dicto, lateat iudicium antecedens. viris cordatis esse credendum: & hoc frequenter accidit in his, quæ auctoritate dicentis, ratione alia non interueniente recipiuntur.

Ad secundum Caietanus contendit per Solutio 1. quid est intelligendum esse definitionem argumenti substantialem subiecti; hanc enim oportet Caieta. præcognoscere, quæ per eam demonstranda sit passio de ipso subiecto in Demonstratione propter quid; quæ procedit per causam: nam in Demonstratione, quia, quæ per effectum rem demonstramus, non est opus definitione subiecti, ac ob id non opus est præcognoscere. Hæc sententia Caietani est contra omnes sæc expositores, Græcos & Latinos, & contra ipsum textum Arist. ubi expresse loquitur de definitione nominis.

Oportet in hac re aduertere multum inter esse definitionem nominis & definitionem substantialem rei, nam definitio rei explicat rei ipsius naturam, respiciendo in omnes partes essentia: vnde per eam definitionem rem cognoscimus cognitionem & conceptu distinctio, quo conceptu cognoscitur res, & omnes partes essentia: eius: ac definitio nominis solum applicat significationem nominis ad rem significatam, indicando quæ res sit quam significat, non autem rem ipsam ita explicat, ut naturam & essentiam distinctè manifestet, si d. solum confusè eam dicit, quantum intellegatur esse quædam res ab alijs distincta & separata, quomodo rudes recipiunt res ipsas vocabulis expressas.

Ex quo fit primum discrimen, quòd vnius rei plures esse plures definitiones, modis varijs explicantes rem vniuersalem, quam vox significat, ac definitio rei vna est, cum vnicum sit genus proximum nominis, & differentia, per quæ res definitur.

Est secundum discrimen: accidentia non habent perfectas definitiones rei. cum enim eorum essentia sit imperfecta & à subiecto accidentis dependens, non definitur abque tium definitio substantialem definitionem Aristot. 7. non esse substantia est, quæ perfecta definitionem habet, perfectas, cum non definitur per aliquid extra genus nominis suum: definitio verò nominis substantiam verò essentia, quam accidentis, perfecta est, cum perfectas.

Reijcitur.

Nota differentia inter definitionem nominis & definitionem substantialem rei, nam definitio rei explicat rei ipsius naturam, respiciendo in omnes partes essentia: vnde per eam definitionem rem cognoscimus cognitionem & conceptu distinctio, quo conceptu cognoscitur res, & omnes partes essentia: eius: ac definitio nominis solum applicat significationem nominis ad rem significatam, indicando quæ res sit quam significat, non autem rem ipsam ita explicat, ut naturam & essentiam distinctè manifestet, si d. solum confusè eam dicit, quantum intellegatur esse quædam res ab alijs distincta & separata, quomodo rudes recipiunt res ipsas vocabulis expressas.

Discrimen definitionis nominis & rei.

1. Discrimen vnius rei plures esse plures definitiones, modis varijs explicantes rem vniuersalem, quam vox significat, ac definitio rei vna est, cum vnicum sit genus proximum nominis, & differentia, per quæ res definitur.

2. Est secundum discrimen: accidentia non habent perfectas definitiones rei. cum enim eorum essentia sit imperfecta & à subiecto accidentis dependens, non definitur abque tium definitio substantialem definitionem Aristot. 7. non esse substantia est, quæ perfecta definitionem habet, perfectas, cum non definitur per aliquid extra genus nominis suum: definitio verò nominis substantiam verò essentia, quam accidentis, perfecta est, cum perfectas.

nominum accidentis, & substantiæ significatio perfecta sit & propria.

3. Tertiò differunt: nam voces, significantes res veras & naturales, definiuntur definitione etiam rei: at definitio nominis inest vocibus significantibus rerù signum & impossibilia: vt, Chimæra, Infinitum, rerum quæ Vacuum.

4. Postremò differunt: nam complexa non definiuntur definitione rei: vt, homo albus, cum non faciant vnâ essentiam per se, at definiuntur definitione nominis. nã si vestis significaret id, quod hoc totum: homo albus, posset definiti, vt dicitur 7. Metaph. cap. 4.

His suppositis, circa harum definitionum declarationem, dico primò, in omni Demonstratione, quæcumq; sit, oportere præcognoscere de subiecto, quid significet: & hæc est mens Aristi, in præsentia, vbi generaliter loquebatur. Dico secundò contra Caietanum; multæ sunt Demonstrationes, potissimum propter quid, in quibus non opus est præcognoscere, quid sit subiectum: & hoc profectò patet. nam Astrologi demonstrant Lunam eclipsari per suâ causam, & nesciunt, quæ sit natura cælorum & lunæ demonstrant multa Mathematici de figuris, de numeris, ignorantes naturas eorum: non ergo oportet præcognoscere naturam subiecti, sed rem significatam percipere. Dico tertio, neque in ipsa Demonstratione, quæ sit aliquando per definitionem subiecti, ipsa definitio est præcognoscenda. nam quæuis ante conclusionem præcognoscenda sit, non tamè ante totam Demonstrationem. imò in ipsa cognoscitur Demonstratione, cum sit medium: Aristoteles autem loquitur de his, quæ extra Demonstrationem præcognoscuntur, & ex quibus infertur hic de definitione nominis, non de definitione rei Aristotelem loqui.

Ad 2. argu. author.

1. generaliter loquebatur. Dico secundò contra Caietanum; multæ sunt Demonstrationes, potissimum propter quid, in quibus non opus est præcognoscere, quid sit subiectum: & hoc profectò patet. nam Astrologi demonstrant Lunam eclipsari per suâ causam, & nesciunt, quæ sit natura cælorum & lunæ demonstrant multa Mathematici de figuris, de numeris, ignorantes naturas eorum: non ergo oportet præcognoscere naturam subiecti, sed rem significatam percipere. Dico tertio, neque in ipsa Demonstratione, quæ sit aliquando per definitionem subiecti, ipsa definitio est præcognoscenda. nam quæuis ante conclusionem præcognoscenda sit, non tamè ante totam Demonstrationem. imò in ipsa cognoscitur Demonstratione, cum sit medium: Aristoteles autem loquitur de his, quæ extra Demonstrationem præcognoscuntur, & ex quibus infertur hic de definitione nominis, non de definitione rei Aristotelem loqui.

In demonstratione propter quid semper præcognoscitur quid sit subiectum.

3. Aristoteles autem loquitur de his, quæ extra Demonstrationem præcognoscuntur, & ex quibus infertur hic de definitione nominis, non de definitione rei Aristotelem loqui.

Solutio textij.

1. Fundam. Aristotelem loqui. Ad tertium, oportet distinguere, scientiam, seu doctrinam, esse in duplici differentia: quædam est, quam inuentione consequimur, cum nimirum per nos ipsos speculantes ex aliquibus notionibus ad ea, quæ erant incognita nobis peruenimus; quomodo scientiarum Inuentiones sunt adepti scientiam & cognitionem rerum: quædam est scientia, quæ acquisitione ha-

betur, quando ab alterius dictis, vel scriptis, eorum quæ ignorabar aliquis, cognitionem consequitur: hæc dux scientiæ, acmpe inuenta & acquisita, non differunt ex parte obiecti, et eorum, quæ sciuntur, sed ex parte modi inuestigandi: & acquirendi: nam scientia, quam habuit primus inuentor huius: triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, eadem est species æqualis, quam nos habemus, cum sit eiusdem rei, & per eandem causam, sed ille per se crusam inuestigauit, nos à magistro recipimus. sicut eadem est via quam duo peragunt, alter ignorans, sed ducent habens, alter etiam ignorans, sed per te peragere intendens: vnde sicut hoc est difficultus illo, quia mens vagatur & laborat studio certam viam consequendi: ita inuenire est difficillimum & multis expositum erroribus.

Est præterea aduertendum, aliam viam obseruare eum, qui inuenit, aliam eum, qui discit: qui inuenit semper à sibi notioribus incipit, & ab eis ad reliqua procedit ignota, siue illa sint priora, siue posteriora: qui addiscit, incipit à sequentibus: iam à notioribus natura & prioribus, licet quibusdam ei sint ignota, cum sit doctor, qui ea sibi manifesta faciat; incipit tamen dicitur scire quousque est illud, per causam, & posteriora naturâ per priora cognoscit: hoc enim est scire, rem per causam cognoscere.

Est præterea aduertendum, discrimen esse inter res Mathematicas, & res Physicas seu Metaphysicas: in Mathematicis enim causæ sunt nobis notiores effectibus; notius enim nobis est, lineas omnes à centris æqualium circuloꝝ esse æquales, quàm super datam lineam æquilatèrè triangulum constituere; illud tamen est huius causæ: in naturalibus effectus sunt nobis notiores causis, quippè sensibiles ferè sunt, similiter in Mathematicis, quæ partim sunt Physicæ, vt in Astrologia, notius enim est eclipsim esse, quàm interpositionem terræ, quæ illi us est causa, Ex his fit, vt quæuis in addiscendo semper causæ præcedant effectus & passionès, in inueniendo tamen aliquando præcedunt effectus, vt in naturalibus: aliquando causæ, vt in Mathematicis.

2. Fundam. In inuentione scientiarum à nobis notioribus tantum nos ordiri, licet quibusdam ei sint ignota, cum sit doctor, qui ea sibi manifesta faciat; incipit tamen dicitur scire quousque est illud, per causam, & posteriora naturâ per priora cognoscit: hoc enim est scire, rem per causam cognoscere.

3. Fundam. Causas in Mathematicis notiores nobis esse notiores effectibus, quàm in Physicis.

Responſio
author.
In inuen-
tione ſcien-
tiarū quan-
doq; effe-
ctū, non-
nunquam
etiam cau-
ſas præce-
dere.

3. hoc non eſſe contra Ariſtor. qui docuit ad
4. demonſtrandam vniuerſalem non eſſe opus præcognoscere paſſionem eſſe, quòd ſi aliquando præcognoscitur, id eſt, in via inuentiua, de qua loquimur. Præterea nõ ita perfectè & vniuerſaliter præcognoscitur illud eſſe, quòd poſtquam cognouimus illum eſſe per inuentiõnem, iterum per cauſam eundem demonſtramus.

Effectum
ſeu paſſio-
nẽ eſſe non
ita perfectè
antequam
facta De-
monſtra-
tione cog-
noſci.

Solutio 4.

Quomodo
vna ſit præ-
cognitio,
quæ eſt
ſubiecti &
dignitatũ.

Dubium.

Solutio Ca-

ictanã 1.

2.

Cõſultatio
ſolutionũ.

His ſuppoſitis dico primò, in ſententia acquiſita, cum cauſam primò cognoscamus, ac per eam problemus effectum, ſeu paſſionem in eſſe ſubiecto, non opus eſſe præcognoscere, effectum eſſe. Dico ſecundo in inuentione Mathematica non etiam opus eſſe, præcognoscere effectum eſſe, cum is per cauſam, quæ primò cognoscitur, demonſtretur. Dico tertio in inuentione naturali effectum eſſe præcognoscet, cum per eum indagemus cauſam. Dico vltimò hoc non eſſe contra Ariſtor. qui docuit ad demonſtrandam vniuerſalem non eſſe opus præcognoscere paſſionem eſſe, quòd ſi aliquando præcognoscitur, id eſt, in via inuentiua, de qua loquimur. Præterea nõ ita perfectè & vniuerſaliter præcognoscitur illud eſſe, quòd poſtquam cognouimus illum eſſe per inuentiõnem, iterum per cauſam eundem demonſtramus.

Ad quartum reſpondetur, non dubium eſſe, non eandem eſſe præcognitionẽ re, ſubiecti, & dignitatis. nam ſicut aliud eſt, ens exiſtens, aliud ens verum; vt dicitur 6. Metaphyſ. cap. 2. nec aliter, quàm analogicè conueniunt, ita alia quaſtio & præcognitio vnius, alia alterius: at quia vnicũ eſt ens in vtrunq; diuiſum, licet analogum, vox tamen vna & conceptus idem, vna eſt præcognitio, quia eſt vtriuſque: ſicut, quamuis ſubſtantia & accidens analogicè ſub ente contineantur, tamen vna cenſetur quaſtio, an ſit de ſubſtantia & accidenti. Nec inſtantia valet: nam quãdo de aliquo ſubiecto accidens petimus, dicitur quaſtio quæ ſit? at quando de toto complexo per modum vnius ſumpto querimus, eſt quaſtio ſimplex an ſit? Dices quare ergo non petimus de dignitate quid ſit? Reſpõdet Caiet. dupliciter: primò, quia non habent complexa definitionem rei: ſecundo, quia nec habent ſecundum ſe definitionem nominis; nam ſignificatio complexi eſt ſignificatio partium, non ſua: ſed neutra ſolutio placet. Non prior, quia, vt diximus, hic non de definitione rei ſermo eſt, ſed de definitione nominis: non poſterior, quia licet ſignificatio complexi pendat ex partibus, tamen modo alio

ſignificat complexum: propoſitio enim modo compoſitionis & diuiſionis rem ſignificat, & hoc poterit explicari nominis definitione. Propterea dico ſignificatio-
Solutio au-
nem dignitatum eſſe notiſſimam cuiſlibet theoris, etiam addicenti ſcientiam, cum vocabulorum illorum ſignificatio ſit communis & vulgaris. Propterea non curat Ariſtor. explicare per ſe hanc præcognitionem, ſed cũ ea, quæ eſt, an ſit conueniat ſignificationes ſubiectorum & paſſionum non ita patent, cum ſint particularia, & propterea in his ſeparantur quaſtio & præcognitio, an ſit: & quid ſit?

Ad quintum reſpondetur, præcognoscere ſubiectum eſſe, eſt præcognoscere quinti. ſubiectum exiſtere, non quod in præſenti modo exiſtat, ſed temporibus a natura ſtatutis: quo pacto ſcientia eſt de fulgure, vento, eclipſi, quæ dicuntur eſſe, quod ſuis temporibus exiſtant, quamuis aliquid alia omni tempore exiſtant, ſed an propoſitiones eſſent veræ, etiam ſi nullo tempore exiſtant, alibi dicemus.

Ad ſextum reſpondetur, ſenſum illius: Solutio ſe-
maiori & minori cognitio ſimul cognosci xti.
tur cõcluſio, eſſe, ſi quis aſſentit maiori & minori, tales aſſenſus neceſſariò efficiant aſſenſum cõcluſionis abſque vlla mora. Quod ſi petas, an, quando aduenit aſſenſus cõcluſionis, maneat alij aſſenſus? Reſpõdeo pro præſenti manere, nec eſt inconueniens aliquibus ſimul varijs aſſenſibus aſſentiri, cum ſint per modum vnius. Ad inſtantiam dico in illo caſu, ſi quis aſſentit maiori & minori, etiam aſſentiret cõcluſioni, ſed propter neceſſitatem huius aſſenſus intellectus perdet aliquem aſſenſum ex alijs octo quos habebat.

Ad ſeptimum reſpondetur Ariſtor. non Solutio ſe-
aſſignatẽ defectum illius ſyllogiſmi, ſed primi.
concedit cõcluſionem de ſcientia in vniuerſali loquendo: at ſi inferatur de ſcientia particulari & in propria forma, tunc dicendum eſt variari appellationem verbi, cum modo vniuerſali, modo ſignificationem particulari & ſingulari applicet. Alij dicunt maiorem eſſe modalem compoſitam, ſub qua non licet ſingulari ſubſumere, cum per ſuam de in eſſe regulanda ſit immediatè. Sed hæc de hoc capite ſufficiant.

Quid sit Scire, quid Demonstratio, & qua conditiones ad eius Propositiones requirantur? Quid sit propositio? Inmediatum primum, ac eorum species?

Propositiones magis, quam conclusionem, credendas esse.

CAPVT II.

- 1. Scire autem arbitramur vnumquodque simpliciter, sed non Sophistico modo, qui est secundum accidentem, cum causam existimamus cognoscere, propter quam res est, quod illum causa est, & non contingere hoc aliter se habere.
- 2. Planum igitur, quod tale aliquid scire est, namque & non scientes & scientes: illi quidem existimant: ipsi se se habere, scientes vero & habent.
- 3. Quare cuius simpliciter est scientia, hoc impossibile est aliter se habere. Si igitur & aliter est sciendi modus, posterius dicemus. Dicimus autem & per Demonstrationem cognoscere Demonstrationem vero dico syllogismum scientialem: scientialem autem dico, secundum quem eò quod ipsum habeamus, scimus.
- 4. Si itaque est ipsum scire, quale posuimus, necesse & Demonstratiuam scientiam ex veris esse, & primis, & immediatis, & notioribus & prioribus & causis conclusionis.
- 5. Si enim erunt & principia propria eius quod demonstratio: syllogismus enim erit & sine his, Demonstratio autem non erit, non enim faciat scientiam.
- 6. Vera quidem igitur oportet esse: quoniam non est non eius scire, ut quod diameter commensurabilis.
- 7. Ex primis autem indemonstrabilibus, quoniam non sciet non habens Demonstrationem istorum, scire enim quorum Demonstratio est, non secundum accidentem, habere Demonstrationem est.
- 8. Causas quoque, & notiora oportet esse, & priora, causas quidem, quoniam tunc scimus, quando causam cognoscimus: & priora, si quidem causa, & praecognita, non saltem altero modo, eò quod intelligitur, sed & eò quod cognoscitur quod sunt.

Priora vero sunt, & notiora bisariam: non enim idem primum natura & ad nos primum, neque notius natura & nobis notius. Dico autem ad nos quidem priora: & notiora, quae sunt propinquiora sensui: simpliciter autem priora & notiora, quae longius sunt autem longissime quidem ipsa maxime vniuersalia, proximè vero ipsa singularia: & opponuntur haec sibi inuicem.

Ex primis autem est, quod ex principijs proprijs: idem * enim dico primum & principium.

Principium autem est Demonstrationis propositio immediata: Immediata vero, quae non est alia prior.

Propositio autem est enunciationis altera particula, vnum de vno.

Dialectica quidem, quae similiter accipit veritatem: Demonstratiua vero, quae determinatè alteram, quoniam veram.

Enunciatio autem contradictionis vtrius particula: Contradictio vero oppositio, cuius non est medium secundum se ipsam. Particula autem contradictionis: quae quidem aliquid de aliquo, affirmatio: quae vero aliquid ab aliquo, negatio.

Immediati vero principij syllogistici positionem quidem dico, quoniam non est monstrare, neque necesse habere docendum quippiam: quam autem necesse est habere docendum quippiam, dignitatem: sunt enim quaedam talia * hoc enim maxime in talibus consueuimus nomen dicere. Positionis vero, quae quidem accipit vtriuslibet particularum enunciationis, ut dico esse aliquid, aut non esse aliquid, suppositio: quae vero sine hoc, definitio, definitio enim positio quidem est: ponit enim Arithmeticus vnitatem inuisibilem esse secundum quantum: suppositio autem non est, nam quid est veritas, & esse vnitatem, non idem.

Quoniam autem oportet credere, & scire rem, eò quod talem habentem syllogismum, quem vocamus Demonstrationem: est autem hic eò quod haec sunt, ex quibus est syllogismus: necesse est non solum praecognoscere prima, aut omnia, aut quaedam, sed magis sempiternum propter quod est vnumquodque, illud magis est: ut propter quod amamus, illud enim magis est.

Quare si quidem scimus per prima & credimus, & illa scimus: & credimus magis, quoniam per illa & posteriora.

Fieri autem non potest, ut credat magis ijs quae scit, quae non est, neque sciet, neque melius dispositum quàm

9.
* a. l. idem.
autem est.

10.

11.

12.

13.

14.

* Aliqui
cod. etiam
antiqui ad-
dunt haec
verba: quae
de modo
dicens pro-
mit sed in
vnam qua-
que scientiam: & ita
videntur le-
gere Themi-
st. & 10.
Gram.
15.

Vide 2.
Met. tex. 4.
16.

*Alexand.
exponit et
dentū pro
creditorū.

17.

quādam si esset sciens. Accidet autem hoc, nisi aliquis præcognoscat per demonstrationem * credentium: magis enim necesse est credere principijs, am omnibus, aut quibusdam, quā conclusio- nis.

Habiturum autem scientiam, quæ per demonstrationem, non solum oportet principia magis cognoscere, & magis ipsis credere, quā ei quod monstratur: sed neque aliud ipsi credibile esse, neque notius his: quæ sunt opposita principijs, ex quibus erit Syllogismus, qui est contrarie deceptionis: si quidem oportet scientem simpliciter & credulitate impermutabilem esse.

Sciæ autem opinamur vnumquodque simpliciter, sed non sophistico modo, &c.

Capitis sco-
pus.

Scopus & finis huius capitis est, in generali describere ea, ex quibus Demonstratio conficitur, & in quæ re solvenda sit, postquam in capite præcedenti statuit, esse Demonstrationem, eum doctrina ex præcedenti cognitione fiat. Caput autem diuiditur in quinque partes, secundum numerum eorum, quæ ad Demonstrationem sunt necessaria.

Ante omnia verò, quid sciæ sit: explicat, & meritis: eum enim optima via construendi, & cognoscendi instrumenta sit ipsum finem, in quod ordinatur, cognoscere, iuxta finem nāq; media sumuntur: finis autem Demonstrationis sit sciæ, oportuit primò explicare quid ipsum sit, vt rectius Demonstratio, quæ instrumentum est quo scimus, manifesta fieret.

Eiusdem
diuisio.
Cui, quid
sciæ sit a
re demon-
strationem
tradiderit?

Sciæ & de-
monstratio-
nem tribus
modis di-
stinguit.

- 1.
- 2.
- 3.

Differunt enim Demonstratio, & sciæ, vt notat Philoponus, tripliciter: primò, scientia est ipsius Demonstrationis effectus & finis: Demonstratio instrumentum est & modus quo scientiam rei consequimur. Secundò notius est quid sciæ sit, eum omnes ferè id intelligent, quā demonstrare, quod non omnes quid sit, percipiunt. Tertio, sciæ est vniuersalius, eum etiam sine Demonstratione sciamus: est enim scientia immediatorum principiorum, est etiam scientia per definitionem.

Describitur igitur in principio Aristoteli, ipsum sciæ, nempe: Sciæ est rei cognoscere causam, per quam est, & quod illius est causa, & quod non potest aliter se habere,

Tria, secundum Auerroem hic petuntur, Vt sciæ di-
vt sciæ dicamus, primò, vt rei causam cog. camur tria
noscamus, talem autem causam, vt sit cau ex sententiā
sa in esse, & non solum causam cognitionis, Auerrois
quomodo fumus posset dici causa ignis, requiri
quia per cum, ignem cognoscimus: hæc
autem causa quæ necessaria est ad scientiam,
debet esse causa etiam esse rei, ac ob
id dicitur: propter quam res est. Secundò,
vt talem causam effectui applicemus, id
est, sciamus huiusmodi causam illius rei
esse causam: si enim causam rei cognosce-
remus, & non illam causam esse rei illius
intelligeremus, nō diceremur sciæ, tertio,
quod non contingit aliter se habere.

Ho tertium aliqui exponunt, vt res,
quæ sciatur, aliter se habere nō possit, nam
scientia non est propositionum contin-
gentium, sed necessariorum. Alij verò ali-
ter, & bene, inter quos est Albertus, dicunt,
hoc cadere supra necessitatem illationis,
vt sit sensus: non contingit aliter se habe-
re, quin posita causa ponatur effectus, tūc
enim scimus, eum per talem causam scimus
Philop. melius exponit, nempe, non
est contingere aliter se habere, id est, non
potest res absque tali causa esse, nec simili-
ter poni causa, vni talis sit effectus. Hæc
igitur necessaria sunt, vt scientiam confu-
cti dicamur.

Aduerte autem hoc dici simpliciter,
id est, propriè & perfectè sciæ, & non mo-
do sophistico. Notat Philop. & Themist.
aliud esse sciæ sophisticium, aliud modo
sophistico sciæ sophisticium, est cognitio
procedens ex argumento fallaci & decepto-
rioris, quæ fallacia vocatur accidentis:
quia ipsa est præcipua qua vtuntur Sophi-
stæ, & ad quā reliquæ reduci possunt: &
ita sciæ ipsum dicitur secundum accidens:
est autem hæc accidentis fallacia, propter
vicinitatem accidentis cum subiecto, tri-
buere vni, quod non nisi alteri inest. vt si
dicas: omne album est color, nix est alba,
ergo nix est color: hoc est sciæ sophistici:
At sciæ sophistico modo est, non per causam,
sed per aliquod accidens procedere,
etiam si ratio sit probabilis, & non sophi-
stica vnde per sciæ modo sophistico, siue
secundum accidens, intelligit quæmeunq;
cognitionem discutiam, quæ non est
per causam.

Nota,
Sciæ sophi-
sticū & sci-
re modo
sophistico,
quomodo
distinguan-
tur?

Definitio-
nes nomi-
ni quom-
modo pro-
beatur.

Manifestum igitur erit quoniam &c.
Probat prædictam descriptionem: ex com-
muni modo loquendi omnium, si enim
nominis definitiones & descriptiones,
qualis hæc est, probari debent. omnes enim
tam ignari, quam sapientes tunc opinan-
tur se scire, cum rei causam se habere exi-
stimant, nec in rei cognitione quiescunt,
quousque causam teneant: licet differant
ignari à sapientibus. ignari enim non veras
causas habent, sed quas solum opinan-
tur esse causas: sapientes habent causas,
quas opinantur esse causas, & veræ sunt,
verique tamen se scire opinatur, cum cau-
sam habet. Et nota verbum, Opinatur, est
enim commune scienti, & nescienti; quia
uterque opinatur se scire, eum causam ha-
bet, licet per opinionem sapiens etiam ve-
rè sciat, rusticus verò non.

3. *Quæ enim simpliciter est scientia, hoc im-
possibile est, aliter se habere.*

Obiectum
scientiæ,
seu scibile
quid sit?

Si expositionem Latorum obserua-
mus, Aristoteles ipsum scibile seu obiectum
scientiæ definit, ut sit sensus: illud scitur,
quod aliter se habere non potest, id est, quod
simpliciter est necessarium, omni tempo-
re: ut, homo est risibilis, triangulus habet
tres angulos; vel quod est necessarium ex
suppositione causæ: ut, postea terra inter-
positione necessaria est eclipsis, & tunc il-
lud (Quare) non illatum, sed continuatum
sermonem legunt. At mihi magis pla-
cet expositio Auerois, ut ex probatione
præcedenti velit Aristoteles inferre, non
posse alio modo scientiæ alicuius haberi,
quam prædicto, nempe per causam: & huic
subnectit: Si quis alius est sciendi modus,
posterius dicitur, qui nempe modus non
sit per causam. Aueroes per hunc modum
intelligit definitionem, secundum quam
incomplete scimus, de qua tractaturus est
lib. 2. Posteriorum, sed melius mihi viden-
tur exponere Themist. & Philopon. ut per
hunc sciendi modum intelligat cognitio-
nem principiorum immediatorum, quæ
non fit per causam, sed ex seipsis cognos-
cuntur ipsa. Quamvis non præter men-
tem Aristotelis possemus etiam expo-
nere, per hunc modum intelligi Demon-
strationem, quia, nempe scientiam, quæ
ab effectu sumitur, de qua 1. Poster. cap. 10.
agitur,

Dicimus autem scire & per Demonstrationem, &c.

Aliqui Latini hanc versionem conside-
rantes, existimantur hanc esse aliam de-
scriptionem ipsum scientiæ, nempe, scire
est per demonstrationem intelligere: at iste
sensus est præter sensum Aristot. Græcè e-
nim non habetur, nisi [Per Demonstra-
tionem cognoscimus] ac si vellet Aristot. dice-
re: postquam, quid sit ipsum scire, expli-
cui, volo te intelligere Demonstratione
nos scire, & ipsam esse scientiæ instrumē-
tum & modum. Oportebat enim, ut ipsam
Demonstrationem coniungeret cum suo
fine, cum Demonstrationis declarandæ
causa ipsum scire definitur. Posses autem
dubitare: quæ est ista Demonstratio per quæ
cognoscimus? Respondent esse syllogismum
scientificum, id est, quem habentes, sci-
mus. Nota causam finalem, & per talem
causam definitionem, scilicet: Demons-
tratio est syllogismus faciens scire, id est, per
quem habemus causam rei veram, ut ex-
ponit Auero. non causam cognitionis so-
lam, aut causam fictam; ut per reliquos
syllogismos fieri solet.

Si igitur est scire, ut posuimus.

Hæc est secunda capituli particula, in qua Secunda
Aristoteles ex ipso scire colligit, qualis sit
demonstratiua scientia, quæ Demonstrati-
one habetur, ac proinde quid sit ipsa De-
monstratio. Dicit igitur: si tale est scire, qua-
le dictum est, profectò demonstratiua sci-
entiæ est ex veris, primis, & immediatis,
prioribus, notioribus, & causis conclusio-
nis: unde sumitur definitio materialis De-
monstrationis à fine demonstrata: Demons-
tratio est syllogismus procedens ex veris,
primis, & immediatis, prioribus, notio-
ribus, & causis conclusionis. Aduerte hic per
scientiam demonstratiuam intelligi posse
ipsum scire, quod est effectus Demonstra-
tionis. Idem notat Albert. tracta. 2. cap. 2.
& Lineo. dicentes, Ex, posse sumi pro cau-
sa materiali & etiam effectiua. secundum
quod per Demonstrationem, ipsum syllo-
gismum demonstratiuum possumus in-
tellegere, aut per Demonstrationem ipsam
scientiam Demonstratione acquisitam.
Melius autem interpretabimur, si per eam
intelligatur ipsa Demonstratio, quæ scienti-
am efficit, & ipsius est via & modus: si-
n-
gulas

Dubium.

Solutio.

4.

Definitio:
Demonstra-
tionis ma-
terialis.

gulas huius partes postea Aristoteles discutere incipit.

Sic enim principia erunt propria eius.

Græci & Latini exponunt, hic Aristot. satisfacere cuidam obiectioni. Nam vt sis scientia alicuius, debet ex causis proprijs, non ex generalibus & communibus procedere; non enim scit, nisi qui causam propriam tenet. Vnde non scit hominem respirare, qui ob id scit, quòd animal est, nisi sciat, quia pulmonem habet; hæc enim est propria causa: oportebat igitur dicere, Demonstrationem procedere ex proprijs ad hoc velut respondens dicit, si Demonstratio ex his quæ dicta sunt, procedit, etiam ex proprijs procedet, vera enim prima & cætera, erunt etiam propria. Aueroars aliter exponit, & melius, vt dicat Aristoteles: sic erunt propria eius quod demonstrandum est, id est, si vera sunt principia, & propositiones; similiter primæ, piores, notiores, & causæ erunt propriæ, id est, accomodate, & aptæ ad demonstrandum. Quasi dicat, si aliter se habuerint, non per ea quæcumq; demonstrabitur, quamuis syllogizari possit. ac propterea subiunxit: syllogismus quidè erit, etiam si non ex his procedat, non tamè Demonstratio. Nota ex Themist posse syllogismus verum procedere ex falsis, & ex his verum posse colligere, sequitur enim: omnis lapis est animal, omnis homo est lapis, ergo omnis homo est animal; non tamen Demonstratio procedit ex effectibus, non tamen Demonstratio nem: vt, omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibile, ergo omnis homo est animal rationale. Præterea potest syllogismus ex causis non proprijs procedere, non tamen Demonstratio: vt, si Chyrurgus probaret vulnus circulare difficile curari, quia figura rotunda habet latera distantia, cum sit capacissima, non esset hoc demonstrare. quia causa est Geometrica, non ipsius propria, potest igitur syllogismus esse, licet ex his non procedat.

Vera quidem igitur oportet esse.

Incipit singularis definitionis partes discutere, ac primò, quod procedat ex veris, ratio est: quia quod non est, non scitur, id est, vt dicit Philop. falsi non est scientia, vt,

nò est scientia, Diametrum esse commensurabilem costæ, quia id falsum est. Dices, vnde sequitur? quia scientia est verorum, propterea demonstrationem ex veris procedere. nonne ex falso etiam infertur verum, vt superius diximus? dico, verum quidem ex præmissis falsis sequi, quantum ad vim illatiuam, & propter syllogismi dispositionem, sed non sequitur, quantum ad vim probatiuam, & tanquam ex causis; quia quod non est, quomodo potest esse causa, aut probare id, quod est? cum igitur in Demonstratione non solum infertur vis probatiua quæcumque præter illatiuam, sed etiam probatiua per causam rei, non poterit in ea verum, nisi ex veris procedere, & ita docet Aristoteles, libr. 2. Priorum, capit. 2. vbi hæc ipsemet fatetur de Demonstratione.

Ex primis autem & indemonstrabilibus.

Partem aliam definitionis explicat, nempe, quod procedat, ex indemonstrabilibus. Sensus est: quoties aliquid demonstrandum proponitur, tales propositiones adducendæ sunt, vt ipsæ iam alia Demonstratione non egeant. quod si aliquando acciderit per propositiones demonstrabiles demouillare, non erit perfecta Demonstratio, quousque hæc per indemonstrabilia tandem demonstrantur, & hoc est, quod dicit, quod non sciet, qui ipsorum Demonstrationem non habet. sensus est, non quod ipsa demonstrantur, sed qui ipsorum Demonstrationem non habet, id est, qui per ea non demonstrat. Vbi aduerte hic non negare Aristot. eam esse Demonstrationem, quæ per demonstrabilia; vt malè putauit Aueroars. est enim ista Demonstratio, animus esse impassibilis substantiæ, quia est immortalis, licet demonstretur etiam esse immortalis, sed non citri ista perfecta Demonstratio, quousque illæ per vltimas demonstrantur, quæ iam emptas nõ valeant demonstrari, quæ expositio est D. Thom. & Philop. & hoc patet ex Aristotele, 1. Topic. cap. 1. vbi dicit Demonstrationem procedere ex primis, & veris, aut ex his, quæ per prima & vera fidem sumuntur. Quo in loco illam esse Demonstrationem fatetur, quæ ex demonstrabilibus procedit, cognitis tamen, & per indemonstrabilia demonstratis, Probatur autem Aristoteles,

Verù quomodo ex falsis sequatur.

7.

Demonstratione ex demonstrabilibus propositionibus etiam componi.

Nota 1.

Syllogif.

Stratio. Nota ex Themist posse syllogif.

sis verum

procedere ex falsis,

& ex his verum

posse colligere,

sequitur enim:

omnis lapis est animal,

omnis homo est lapis,

ergo omnis

homo est animal;

non tamen Demonstratio

procedit ex effectibus,

non tamen Demonstratio

nem: vt, omne risibile est animal rationale,

omnis homo est risibile,

ergo omnis

homo est animal rationale.

Præterea potest

syllogismus ex causis non proprijs

procedere, non tamen Demonstratio:

vt, si Chyrurgus probaret vulnus circulare

difficile curari, quia figura rotunda habet

latera distantia, cum sit capacissima,

non esset hoc demonstrare. quia causa est

Geometrica, non ipsius propria, potest

igitur syllogismus esse, licet ex his non

procedat.

Vera quidem igitur oportet esse.

Incipit singularis definitionis partes discutere,

ac primò, quod procedat ex veris, ratio est: quia quod non est, non scitur, id est, vt dicit Philop. falsi non est scientia, vt,

6.

stoteles, quod opus sit per in demonstrabilia tandem demonstrare; virtualiter autem est hic supplendus discursus; non scitur conclusio nisi sciatur præmissæ, sed præmissæ, cum demonstrabiles sunt, non sciuntur nisi demonstrantur, nec illæ nisi per prima, & immediata, ergo non contingit sine his demonstrare perfecte. Minorem probat: quia scire demonstrabilia, est ipsum habere demonstrationem, ergo propositiones demonstrabiles sine demonstratione non sciuntur. dixit autem scire, quæ demonstrationem habent, nam quæ non demonstrari possunt, sicut ipsa prima, absque demonstratione sciuntur.

Dubium 1.

Dubitabis: quare dixit prima & in demonstrabilia? Philoponus duas adfert solutiones, quas possumus ad vnam reuocare: quia nempe sunt aliqua prima, sed non in demonstrabilia, vt, animatum esse immortalem, est prius, quam esse impassibile, sed non est illud in demonstrabile præterea aliquid est in demonstrabile, sed non est primum: nam vellem esse candidam, in demonstrabile est, cum sit per accidens, & non est primum. Propterea Aristoteles vtunque coniunxit, melius tamen est, si dicamus, per primum intelligi principium, vt ipse Aristoteles paulo inferius dicit, & tunc cum Buran. oportet legere absq; coniunctione, scilicet, ex primis in demonstrabilibus.

Solutio.

Dubium,

Dubitabis, quid per ista prima in demonstrabilia oportet intelligere? Themist. Alber. & Philoponus, intelligunt dignitates ipsas, quæ proloquia, & præfata dicuntur; hæc enim sunt prima, ex quibus demonstrationes procedunt, & in quibus sistant & finiuntur, at quamuis hoc probabile sit, possumus melius cum Auertoe intelligere ipsas propositiones, quæ in ipsa demonstratione lumentur, quæ primæ sunt, cum iam amplius non valeant demonstrari: & profecto videtur esse hæc mens Aristot. qui loquens de primis, dixit, non scire, nisi qui per hæc demonstrat, sed per dignitates non fit demonstratio: sunt enim principia extrinseca, ergo non de his oportet intelligere. Præterea quia paulo post explicans quid per prima intelligat, dicit, principia propria, sed dignitates sunt communes pluribus demonstrationibus: ergo

non de his loquitur in hoc verbo.

Causas quoque & notiora oportet esse, &c.

Prosequitur probare reliquas definitionis partes. & quia duæ sequentes ex vltima pendebant, incipit eam probare, nempe quod procedat ex causis: cum enim Demonstratio faciat scire, & scire sit, rem per causam cognoscere, sequitur eam procedere de causis; & ex hoc patet, quod etiam procedat ex prioribus. nam causæ prioræ sunt effectui. Subdit, debere esse notiores non solum altero modo, id est, quantum ad quid significant, sed etiam quantum ad quia sunt, vt exponunt Philoponus & Themist. non enim solum propositiones oportet cognoscere, & apprehendere quid significant, sed etiam quod sunt verè iudicare. in quo loco apparet id quod supra diximus contra Caietanum, complexa habere nominis definitionem, apparet etiam contra Themist. non hoc esse intelligendum de dignitatibus, nam de his solum quia sunt, oportet intelligere, vt superius dictum est.

Complexa habere etiam notam finitionem.

Dubitatur: cum dictum fuerit Demonstrationem procedere ex primis, superfluum videtur addere ex prioribus? Philoponus respondet, per priora hic intelligenda esse proxima, & enim sunt causæ prioræ, quæ proximæ sunt & propinquæ effectui: at hoc non videtur correspondere menti Aristotelis. nam in textu per hoc, quod propositiones sunt causæ, probat debere esse prioræ: quæ probatio effectui nulla, si per prioræ proximas intelligeret, non enim sequitur, si est causa, quod sit proxima. Albers respondet, & secundum expositionem Themist. etiam oportet dicere, quod non de eodem dicitur illa duo, scilicet prima & priora sed prima dicuntur dignitates & proloquia, ex quibus procedit Demonstratio: at dicuntur prioræ propositiones, ex quibus tanquam præmissis Demonstratio consistit, & est bona solutio. Tamen secundum expositionem nostram dubium non est: nam per, primum, intelligimus principium.

Dubium. Solutio Philoponi.

Reijcitur.

Alia Alb.

Quid hoc loci prima & priora?

Approbat solutio hæc.

Priora autem & notiora dupliciter sunt.

Cum propositiones prioræ, & notioræ ostendisset, quia id multipliciter, eue-

nire potest, nempè, vt aliquid sit prius & notius; distinguit, sunt enim quædam notiora & priora naturâ: quædam notiora & priora nobis; non enim hæc eadem sunt, sed opponuntur priora & notiora, naturâ sunt vniuersalia, quæ à sensu remota sunt: priora verò & nobis notiora sunt singularia. Hic textus est obscurus satis, occurrunt enim aliquot circa ipsum dubia.

Dubium 1.

1. Primum: quomodo hic vniuersalia notiora natura asserit, cum i. Physic. ca. i. vniuersalia nobis notiora doceat.

2. Præterea: quomodo hic opponi notiora nobis, & natura dicitur, cum i. Physic. cap. i. eadem esse tradat?

3. Præterea: qua ratione ista distinctio assignatur, non enim videtur quid ex ea colligi possit?

Multæ sunt scientiæ, tamen duæ mihi videntur dignæ vt proponantur, vt vna aut altera eligi possit: prius tamen terminos, prius nobis & natura, intelligere oportebit.

1. Fundam. Naturâ in omnib⁹ rebus quendam tenent ordinem.

Aduerte igitur, quemadmodum natura non simul producit omnia, nec simul omnibus dat Esse, sed ordinem quendam obseruat, vt quibusdam prius, quibusdam posterius det Esse, atque hic ordo naturæ dicitur: ita & nosser intellectus non simul per se omnia cognoscit: sed quædam prius, quædam posterius cognoscit. Atque cum non eundem semper obseruet ordinem, quem natura, sicut aliud sit prius natura, aliud nobis. Priora natura scit, quæ prius Esse sortita sunt, qualia immortalia respectu corruptibilium, causæ respectu effectuum, partes respectu totius, simplicia respectu compositorum ex eis. Priora verò nobis sunt, quæ occurrunt prius nostræ cognitioni, sicut, sensibilia priora immaterialibus, composita simplicibus, totum partibus, & aliquando effectus causis. Hinc est quòd illa dicuntur notiora natura, id est, ex se prius cognoscibilitatem sortita: cum enim prius habuerint Esse, inde cognoscibilitatem; si non esset defectus ex parte nostra, qui alligati sensibus magis natura posteriora cognoscimus.

2. Expositio Aucrois.

Hoc igitur suppositio est prima expositio Aucrois. per singularia oportere hic intelligere composita sensibilia, & quæ eis proxima sunt: at per vniuersalia ipsas cau-

sas, & causas causarum, quæ ob id vniuersales dicuntur, quia multos effectus producant: sicut materia, forma, primum ens: & ita interpretatur vniuersalia longinquæ à sensu, nam causæ occultæ sunt, composita verò sensibilia proxima sensui, propter eorum accidentia, quæ sensu percipiuntur. Nec hic locus cõtradicit alteri i. Physic. hic enim est sermo de vniuersalibus in prædicando, quæ nobis notiora sunt. Hæc expositio probabilis est, & possumus etiã secundum ipsius doctrinam respondere ad dubium secundum: quomodo i. Physic. dicit eadem aliquando esse nobis nota, & natura, id enim intelligendum est de causis Mathematicis, quæ notiores sunt effectibus, hic verò locus est de causis sensibilibus, quæ ignotiores sunt nobis effectibus. quæ omnia capite præcedenti explicuimus.

At S. Thom. & Egid. cui videtur consonare etiam Themiſius, aliter exponunt. Propterea aduerte per vniuersalia hic vniuersalia in prædicando intelligi, per singularia verò in indiuidua sensibilia possunt autem vniuersalia dupliciter comparari, aur ad ipsa singularia indiuidua, aur inter se, secundum quod vnum est magis vniuersale altero: tunc dicitur primo, si vniuersalia ad indiuidua comparentur, & loquamur de cognitione nostra in communi, siue sit intellectiua, siue sensitiua, indiuidua & singularia nobis sunt notiora. patet, quia prima cognitio nostra est sensus, qui incipit à singulari, vniuersalia nã que ab intellectu post sensum percipiuntur: & hoc est, quod hoc loco Aristoteles voluit, vt verba manifestant. dicitur secundò, si vniuersalia inter se comparantur, tunc vniuersaliora nobis sunt notiora, & hoc docet i. Physicorum.

Ex hac expositione soluitur secundum dubium, & pariter primum. Respondetur enim, i. Physic. dicit aliquando eadem nobis & natura esse notiora simul, propter Mathematicas causas, vt diximus: hic autem dicuntur opponi relatione, nempè singularia & vniuersalia: aur per opponi possumus intelligere diuersa esse, & nõ eadẽ.

Ad tertium dicitur, ad hoc Aristot. hæc distinxisse, vt ostenderet Demonstrationem non ex singularibus, quæ nobis nota-

Excluditur contradictio.

2. Expositio D. Tho. vtor. Vniuersale duob⁹ modis posse spectari.

Ad 1. & 2. dubia.

Ad tertium.

tiora sunt, procedere, sed ex notioribus natura, nempe ex vniuersalibus. nec hoc impedit, quo minus ex nobis & natura notis, possit Demonstratio procedere, cum & vniuersalium quædam nobis nota sint. Hęc expositio mihi magis placet.

Ex primis autem est, quod ex principijs proprijs.

Regreditur Aristot. vt verbum illud, [Primis] explicetæ declaret, diciturque per prima, intelligi principia: vbi nota, ad iuxisse propria, vt indicare, non quæcunque prima se dixisse, sed que propria & particularia sint conclusioni: demonstrandæ, quales sunt immediatæ præmissæ, vt diximus. At si per prima, dignitates intelligamus, tunc propterea additum, vt intelligamus dignitates esse communes multis Demonstrationibus, & non esse vsui singulis, nisi limitentur secundum terminos particularium Demonstrationum, vt dicitur 11. Metaphysic. cap. 3. & nos dicemus inferius, quam expositionem tetigit Aucrocs.

Est autem principium demonstrationis.

Hęc est tertia capitis pars, in qua describitur serè omnia Demonstrationis principia, & quia, primum, id est, principium interpretabatur, de finit quid principium sit, dicens, Principium est Demonstrationis propositio immediata, & iterum: immediata est, quæ non est altera prior. Albert. distinguit immediatam propositionem, & respectu conclusionis, & respectu propositionum. Illa est immediata respectu cœclusionis, que proximâ causam cõinet illius, ita vt non sit alia propinquior, sicut, immortalem esse animum, est proxima causa, quod impassibilis. Ea autem est immediata respectu propositionis: nũ, quæ causam dicit, quæ vterius per alium antecedentẽ non potest demonstrari: sicut dignitates, & propositiones, quibus definitio de definito prædicatur. Dubitat verò Alb. quomodo hic sumatur: sed dubium non est, quia modo posteriori, nempe pro ea, quæ indemonstrabilis est; hæc enim principium dicitur. Aduerte ex Themistio, nõ sat fuisse dixisse, est propositio immediata, sed addere oportuit Demonstrationis: nam sunt immediatæ aliæ, vt veltis est candida, que

principium non est, quia ad Demonstrationem non est apta, quod contingens sit, & sensu videtur.

Propositio est enunciationis altera pars

Quia principium per propositionem describitur, nunc per propositionem describitur: est autem propositio enunciationis altera pars, vnum de vno. Notat Auert. & Philo. discrimen inter hæc tria, Enunciationem, Questionem, & propositionem, & addere possumus Conclusionem. Enunciatio dicitur oratio, rem verè aut falsò significans, nec alteri, quàm rebus comparatur: at Questio est enunciatio per modum interrogationis proposita, quæ iam probata dicitur Conclusio: Propositio verò dicitur, vt est præmissa, seu principium, ex quo aliquid probatur. vnde enūciatio superior est his: omnes enim verum vel falsum significat, ac propterea hic dicitur propositio vna pars, id est, vna species enunciationis, additur vnum de vno scilicet significans, propter eas, quæ ex æquiuocis conficiuntur, quæ plures enunciationes potius, quàm enūciatio dicuntur, vt diximus in libro Peri hermenias

Dialectica quidem est similiter accipiens.

Duas Propositionis species constituit, Dialecticam, id est, Topicam, & demonstratiuam. Dialectica est [accipiens similiter quamlibet,] scilicet partem enunciationis, ac si dicat, est propositio, siue vera, siue falsa, siue affirmatiua, siue negatiua, dicit [accipiens] quia Dialecticus cum probabiliter procedat, ac ex probabilibus syllogizet, petit à Respondente, propositiones aliquas, ex quibus procedat: ac propterea dicitur [accipiens] dicitur [similiter] quia Dialecticus non magis vnam partem, quàm alteram eligit, dummodò probabiles sint. Hinc apparet natura syllogismi dialectici, procedit enim ex quibuscunq; propositionibus tam veris, quàm falsis, dummodo probabiles sint. Præterea probat quamcunq; partem questionis, dummodò sit probabilis, itaq; definitur propositio demonstratiua, nempe enunciatio: quæ ad vnum est determinata, nèpe ad verum: ac si dicat, demonstratiua propositio non est quamlibet, siue vera, siue falsa, sed que vera est & ne-

Enunciatio-
nem, quæ
tionem, pro-
positionem,
conclusio-
nem, inter
se distia-
gui.

10.
Tertia pars
Capitis.

Propositio-
nem duob;
modis dici
immediatam.

cessaria: vnde colligitur natura Demonstrationis, non enim ex quibuscunq; procedit, sed ex veris & necessarijs, nec probat quamcunq; quæstionis partem, sed veram & necessariam.

11. *Enunciatio autem contradictionis quælibet.*

Enunciatio.

Describit enunciationem, quam in descriptione propositionis sumplerat: est autem enunciatio contradictionis vtraque pars, id est, oratio, tam affirmatiua, quam negatiua: non quod simul vtraque pars dicatur oratio, vt vult Paulus Venerus, sed quælibet per se. Explicat autem singulas partes, primum, contradictio est oppositio, cuius non est medium secundum se. dicitur oppositio, quia in contradictione sunt duo extrema repugnãtia, sicut in alijs oppositis: dicitur, cuius nullum est medium; nam alia opposita habent medium in proprio subiecto: vt, album & nigrum habent fuscum aut in exteraneo subiecto; nam lapis nõ est cæcus, nec videns, nec sanus, nec æger, at contradictoria nullum medium habent; nam de quolibet est verum, aut affirmare, aut negare. Vide caput de oppositis, in quo diximus multa de his. dicitur, secundum se, quia reliqua opposita, fundantur in contradictione: nam vnum oppositum dicitur virtualiter alterius negationem, & ex hac parte medium non habent: at id non secundum se, sed vt ad contradictoria reducuntur: at ipsa contradictoria secundum se medio vacant, statim partes contradictionis explicat. nempe affirmatio, quæ aliquid de aliquo enunciat, negatio verò, quæ aliquid ab aliquo diuidit.

14. *Immediati autem principijs syllogistici.*

Quarta capituli pars.

Demonstrationem nõ omnia cõplecti, quæ ad generationem scientiæ requiruntur.

Hæc est quarta pars capituli, quã immediati principia Demonstrationis, quæ hæcenus in tertia parte descripsit, diuidit. Est enim duplex oratio, & quod non est demonstrare, nec est necesse præhabere docendum, & hoc positio dicitur, & etiam quod non est demonstrare. tamen est necesse præhabere docendum. In cuius gratiam aducere, in Demonstratione non contineri ea omnia, quæ ad generandam scientiã sunt necessaria, sed opus est, vt animus dispositus sit alijs etiam principijs, vt Demonstratio in eo scientiam faciat. Sunt au-

tem hæc principia in duplici differentia: quædam, quæ absque vlla Demonstratione cognoscuntur, sed solum lumen naturale ea docet esse vera, adeo vt si sumel, quod significent, apprehendimus, statim illis acquiescamus. & hæc dignitates dicuntur, & communes animi conceptiones; sine his enim non fit Demonstratio, ipsæ tamen absq; Demonstratione cognoscuntur.

Dices: quare necesse est vt hæc cognoscantur antequam scientiam doceamus? Respondeo cum Philop. quia sunt per se notæ, & non opus est arte aut magistro exteriori, vt eis assentiamus, sed lumen intellectus nostri solum est magister; ac ob id cum tali cognitione ad artes discendas accedimus. Et est optima responsio, postquam tamen respondere aliter. propter quod aduertere oportet, has dignitates vt plurimum conlici in materia vniuersaliori, quàm sit ea, quam artes particulariter tractant. nam: omne totum est maius parte, & similia, non solum rebus Geometricis, sed etiam alijs in sunt, propterea non est illius artis hæc docere Dices, cuius igitur erunt artis? Respondet Aristot. Meta. c.3. & 4. Meta. c.3. id esse Metaphysicis, qui communia tradit.

Dices: ergo non poterimus accedere ad artes alias, quæ his indigent principijs sine Metaphysica? Dico, & nota: nullæ artes habent res ita sibi proprias, quin aliquibus eorum absque vlla arte possimus assentiri: hoc tamen non efficit, vt illius artis esse desinant: ita se habent hæc principia, quæ ad Metaphysicam pertinent; licet sine Metaphysico habitu cognoscantur perfecte.

Ex his fit manifesta definitio dignitatum, nempe principium, quod non est demonstrare, sed est necesse præhabere docendum. Alia sunt principia, ex quibus Demonstrationes procedunt, sunt tamen magis particularia, quæ positiones dicuntur, vt à puncto in punctum linea duci potest, in quolibet centro circulum describere. Hæc autem principia in tribus differunt à dignitatibus; dignitates enim nunquam demonstrari possunt, at positiones non demonstrantur in alia scientia cuius sunt: positiones tamen in alia scientia demonstrari. Præterea dignitates sunt communes pluribus artibus, at positiones sunt ex materia peculiari

Dubium.

Solutio.

Alia Solutio.

Nota.

Obiectio.

Dilutio.

Positiones à dignitatibus tribus modis differre.

1.

2.

peculiati illius artis: ac propter hæc duo, definitas Arist. esse principia, quæ nõ demonstrantur, nec est necesse prælibere docendum. nam propria ars qualibet declaratur. Præterea dignitates nulla via oportet probare, ac positione probantur, licet non Demonstratione, inductione tamen aliqua, & exemplo manifestantur, cum non statim ex terminorum apprehensione cognoscantur, sicut dignitates. Hæc igitur principia hic Aristoteles manifestat, ex quibus Demonstratio procedit.

Statim positionem subdiuidit in eam, quæ propositio est, & rem esse, aut non esse, significat: & hæc suppositio dicitur: & eam, quæ non significat, rem esse, aut non esse: & hæc definitio est, definitio enim nõ est propositio, est tamen positio: nam in scientijs ponuntur definitiones subiectorum, & eorum, de quibus tractant tanquam principia. Nam in Geometria ponuntur definitiones lineæ, puncti, superficiæ, & aliorum. In Arithmetica ponitur definitio vnitatis, scilicet, quod est indivisibile secundum quantitatem. Hic aduerte, inter suppositiones esse præmissas Demonstrationis cuiuslibet, quæ supponuntur ad scientiam conclusionis, sicut suppositiones aliquæ communes in scientijs supponuntur ad scientiam multatam Demonstrationum.

Hic est dubium: quomodo Arist. definitionem vocat positionem, cum positio sit principium, & principium propositio: at definitio non sit propositio? Themist. dubium hoc proposuit, sed alijs discutendum reliquit: forsitan quia existimauit Aristotelem in hoc dormitasse. Albertus respondet docendo, nõ omnem positionem esse propositionem: sed non respondet ad Arist. qui positionem principij dixit, principium verò per propositionem definiuit. S. Thomas respondet, definitionem quidem secundum se nõ esse propositionem, sed eã cognita facillè esse propositionem constituere. Philopon. respondet, sumendam definitionem applicatam cum definito, quod in propositione fit, ac ob id definitio propositio dicitur. At quia Aristor. dixit, non significare esse, aut non esse, explicat, talem propositionem definitionis non prædicare aliud esse prædicati de sub

iecto, sed idem profus, ac ob id dicitur nõ significare esse vel non esse. Aueroes tandem admittit definitionem sumendam cum definito, quod in propositione fit, sed dicitur nõ significare hæc propositionem esse aut nõ esse, id est, existere, quia reuera istæ definitiones, quæ positiones dicuntur, sunt nominis, definitiones vero nominum, etiam si cum definito propositionem faciãt, nõ ponunt rem esse, aut nõ esse, sed significationem manifestant: hoc intelligit, frequentius ita esse, nam etiam definitiones rei positiones dicuntur: quælibet enim scientia definitionem sui subiecti non demonstrat, sed supponit. Et ita tollitur omnis contradictio.

Quoniam autem oportet credere.

Hæc est vltima capituli pars, in qua Arist. probat id, quod superius dixit, nempe propositiones esse notiores conclusioni. Et probat primò cognosci, postea cognosci magis, & tandem cognitionem propositionum aut esse scientiam, aut aliud genus cognitionis melius, quàm scientiam. Argumentum autem huiusmodi est: Quia Demonstrationem tenemus & cognoscimus, scimus rem, sed Demonstratio est propositio: ergo quia tales propositiones cognoscimus, & rem & conclusionem scimus. Secundò: His, propter quæ alijs credimus, magis credimus: sed propter propositiones; vt probatum est; conclusioni credimus: ergo præmissis magis credimus: maior patet: propter quod enim vauumquodque tale est, illud magis est.

Hic aduerte, Aristotelem dixisse, quod oportet omnibus, aut quibusdam propositionibus magis assentire, quia, vt notat Philop. aliquando accidit propositiones esse demonstrabiles iterum, & tunc est scientia illarum, sicut & conclusionis; eã per aliud cognoscantur. quamuis, vt bene dixit Albertus, quatenus per illas propositiones etiam si demonstrabiles alijs assentimus, magis eis assentimus.

Non potest autem credere magis quæ non sūt.

Hic Arist. probat propositionum cognitionem, aut esse scientiam, aut aliã meliorem cognitionem, quàm scientiam: & hæc littera est corrupta, eũ non sic ita Græcè: oportet enim

Auerois.

Diffinitio quomodo non significet esse vel non esse.

19.

Partes Quarta & vltima

2

3.
Positiones vt dicantur probari?

Inter suppositiones esse præmissas cuiuslibet Demonstrationis.

Dubium à Themist. allatum.

Solutio Albert.

Solutio D. Thom.

Solutio Philoponi.

Nota.

16.

Restituit
literam.

enim sic legere: [sic] fieri non potest, ut credat magis quæ scit. [sic] sensus est: non potest quis magis assentire propositionibus, quas nec scit, nec eam habet aliam meliorem cognitionem, quam conclusioni, quam scit. Cum igitur magis propositionibus assentiatur, quam conclusioni quam scit, præmissarum profecto habebit aut scientiam, aut aliam meliorem cognitionem, & hoc intellige de dignitatib. & alijs principijs.

Nota,
Principio-
um quan-
do sit scien-
tia, & quan-
do intell-
sus.

Aduerte tunc principiorum haberi scientiam, eum demonstrabilia sunt, & per causam cognoscuntur: eum verò indemonstrabilia sunt, illarum cognitio vocatur intellectus, qui est præstantior, quam scientia.

Postea subdit illud absurdum, nempe, assentire magis ijs, quæ nescimus, quam ijs, quæ scimus sequi; nisi quis propositionū ipsarum habet talem cognitionem, quam diximus. Sunt autem verba: [nisi aliquis præcognouerit per demonstrationem credentium] id est, nisi quis ex illis, quæ per demonstrationem credunt, præcognouerit, id est, propositiones sic cognouerit. at melior est sensus, si sic interpretemur: nisi aliquis cognoscat ea, per quæ in demonstratione credimus, nempe propositiones; nam licet ille genitius, Credentium, sit græcè, tamen significat fidem facere, nempe πισύσσω.

37.

Debentem autem habere scientiam.

Concludit, eum, qui scit, non solum propositiones habere notiores cõclusioni, sed præter propositiones nihil debere habere notius, quam oppositas propositiones (ex quibus fit syllogismus cõtrarius demonstrationi, qui dicitur syllogismus ignorantie) esse falsas, quæ quæ scientiam habet, non potest mutari aliqua ratione opposita demonstrationi. Er hæc circa capitis expositionem.

QVÆSTIO I.

Circa ea, quæ secundo Capite continentur.

Impugnatur
textus
primò.

Aductus ea, quæ in textu docemur, occurrunt aliquot difficultates & argumeta, primò contra definitionem ipsius scire: Nam cum definitio per genus & differen-

tiam rei debeat assignari, nullum genus, nulla differentia in eiusmodi definitione apparet: ac ob id non videtur esse bona.

Secundò, tunc, inquit, scimus, cum causas cognoscimus, & ex causis ad effectus procedimus. Angeli perfèdè sciunt, & tamen non per causas cognoscunt; cum nõ sint discursiui, nec ex cognitione causarū ad effectuum cognitionem procedant, sed simul vtrumque cognoscant.

Tertiò, contra id, quod dicunt, per demonstrationem nos scire: Demonstratio non ostendit, medium esse causam cõclusionis, sed solum procedit ex causa; at ad scientiam non ita est cognoscere causam, sed quòd illius est causa. ergo per demonstrationem non scimus.

Quartò, multæ sunt Demonstrationes possibilis, quæ ex causis non procedunt: ergo videtur diminuta definitio. probatur antecedens: nam de Deo demonstramus esse infinitum, quia est actus purus, & vnum attributum per aliud, & tamen in ipso Deo non est aliquid, quod sit causa aut effectus.

Quintò, si demonstratio semper ex causis procederet, semper ex notioribus natura esset, sed notiora natura sunt scèpe ignota nobis, ergo ex ignotis nobis procedet: non ergo esset instrumentum scientiæ nostræ; non enim quis ex ignoto ad notius procedit.

Sextò, non videtur esse vlla propositio immediata, ergo non bènè per immediatam propositionem definit principium: probatur antecedens, si enim aliqua esset, maximè ea, in qua definitio de suo definito prædicatur, sed hæc non est; cum possit demonstrari per aliam definitionem: finalem enim per materialem demonstramus, & contra.

Septimò, assensus præmissarum est causa necessaria assensus cõclusionis, sed causa necessaria non impedita producit effectum sibi æquale; ignis enim ignè æqualem producit; ergo assensus conclusionis erit æqualis assensui præmissarum.

Octauò, illa Maxima: propter quod vnum quodque tale, & illud magis, est falsa, ergo ex ea nihil probatur. patet antecedens, non enim sequitur: ego decambulo propter sanitatem, ergo sanitas magis decambulat:

acc

ne c, homo inebriatur propter vinū, ergo vinum magis inebriatur. Hæc sunt præcipua dubia.

1. Fundam. scire dupliciter sumitur.

4. Gradus scire secundum modo sumpti.

1.

Circa primum est notandum, scire dupliciter sumi, vno modo communissimè, pro quacunque cognitione, siue clara, siue dubia, siue certa, siue incerta: quo modo quicquid cognoscimus, dicimur scire. Altero modo sumitur strictius: pro cognitione clara & euidenti rei, quæ dicitur comprehensio.

Huius secundæ scientiæ quatuor sunt gradus, vt notat Alber. tract. 2. c. 1. & Lincoln. Super hoc caput; primus est scientiæ improprie dicitur, pro quacunque clara & euidenti cognitione rerum contingentium, dicimus enim, scio hominem currere, dum videt; scio etiam quæ sensu digno: sed ista, licet euidens sit, proprie tamen non est scientia, cum nec sit per causam, nec res sint stabiles.

2.

Secundus gradus scientiæ est proprius, pro cognitione rerum, quæ plerumque sunt per suam causam: vt, scimus in hyeme pluias esse, tonitrua in autumno; licet id aliquando deficiat: æ propterea non est eorum perfectissima scientia.

3.

Tertius gradus est magis proprie scientiæ, pro cognitione rerum simpliciter necessariorum, quæ semper ita se habent: quæ sunt principia immediata; & per se notata: non tamen hæc scientia est per causam cum illa non habeant causam.

4.

Nota, de quo hic agat scire.

Ultimus gradus est scientiæ propriissimæ, pro cognitione rei simpliciter necessaria per suam causam: & hoc scire est, quod præsertim hic consideratur, & describitur quæsumus etiam latius definiti possumus dicere, pro cognitione rei simpliciter necessariæ, aut quæ plerumque est per suam causam.

2 Fundam. Tres esse rationes, per quas scientiæ perfecta rei debet esse, per causam, quando da res causas habet.

1. Ratio.

2. Ratio.

Est secundò aduertendum ex Egid. tres esse rationes, per quas scientia perfecta rei debet esse per causam, quando talis res causas habet. Prima est ex parte rerum, quæ sciuntur. Cum enim scientia sit perfecta cognitio. Esse ipsarum rerum. Esse autem rerum à suis causis pendeat & procedat, ob id scientiæ causarum cognoscimus; aliter enim esse earum perfectè non cognoscetur. Secunda est ex parte intellectus, qui sumit cognitionem ab ipsis rebus; at

res à suis dependent causis, idè & intellectus nosster in sua perfecta cognitione à causis dependet, & ad causas cognoscendas inclinatur. Tertia est ex parte obiecti intellectus, quod est verum ipsum transcendentalis; sed rei veritas consistit in adæquatione & similitudine ad suas causas: ergo intellectus hoc verum perfectè non cognoscet, nisi ex causis.

3. Ratio.

Est tertio aduertendum, hanc scientiæ definitionem esse nominis, vt omnes fatentur, non tamen adè est nominis, quia per eam ipsam etiam rem possimus intelligere, de finito enim rei hæc est. Scientia est cognitio vera, certa, & euidens, ex propriis causis rei generis. Cognitio, loco generis est; Vera, ad excludendos erroneos; Certa, ad excludendam opinionem, quæ est incerta; Euidens, ad excludendam fidem; quæ eum sit vera & certa, est obscura; Ex causis, ad excludendam cognitionem principiorum; quæ vera, certa & euidens est, sed non per causam. Hæc omnia in illa definitione Aristotelis sunt. nam dicitur cognoscere per causam, & quod res est, in quo manifestatur veritas; & non est aliter se habere, certitudo, & quod illius est causa, claritas & euidencia. Ex his respondetur ad primum, non esse in definitionibus nominum genera & differentias: talis autem est hæc definitio: at quia si mul explicat rem, idè virtualiter genus & differentiam, vt diximus.

3. Fundam. Definitioem hanc scientiæ nõ rei, sed nominis esse.

Ex dictis soluitur Argumentum primum.

Ad secundum respondetur, hæc est maxime notanda solutio, aliud esse scire, aliud per demonstrationem scire. Scire solū dicit hoc, vt res & causam rei cognoscamus applicando, at scire per Demonstrationem, est, non solum res & causam cognoscere, sed ita, vt per cognitionem caute venerimus in cognitionem effectus. Vnde scire per Demonstrationem, super addit modum sciendi, qui est per discursum & Demonstrationem, quod modus est & instrumentum sciendi: ipsa tamen ratio scientiæ in cognitione rei & causæ consistit: & hæc est in Angelis, hec non per talem modum, nempe discurrendo, ob id quæ Angeli habent perfectè scientiæ, & sciunt, licet non per cognitionem causarum in effectuum cognitionem deueniant, sicut nos: nam hoc est modus sciendi, nõ scire, nempe ipsum

Ad 2. Aliud scire, aliud per Demonstrationem scire.

Qq

discurrere. Et sic soluitur argumentum secundum, & nota solutionem.

Ad 3. solutione alioiū. Ad tertium, aliqui voluerunt particulam causalem addendam in maiori & conclusionem, vt dicamus: omne animal rationale est risibile; quia est animal rationale; omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis, quia est animal rationale. Sed ista opinio non consonat Aristi nullus enim in scientijs talium Demonstrationum est vltus, & talis opinio procedit ex eo, quòd Demonstrationes paucas habemus potissimas, in quibus experiretur nõ esse opus tali additione. Propterea dico, Demonstrationem ostendere causam, & ipsum effectum, & ex ipsa tamen cognitione causæ, statim cognoscimus, illam esse illius effectus, & non posse aliter se habere: habet enim hoc causa, vt ipsius cognitio perfecta, simul etiam claudat applicationem ad effectum: non ergo opus est addere, cum in ipsa cognitione principiorum comprehendatur, & per hoc soluitur argumentum.

Quæ ab Aristi remotione.

Solutio v. 12.

Ad 4.

Ad quantum respondetur, admittendo illas esse Demonstrationes, & eiusmodi sepe sunt in Metaphysicatarum per causam non solum oportet intelligere causas illas quatuor Physicas, sed rationes & conceptus quosdam obiectiuos, qui se habet per modum causatum, ex qua soluitur argumentum.

Ad 5. ex Themistio Reicitur solutio Themistij. Solutio v. 12. Demonstracionem ex natura & nobis notioribus semper progredi.

Ad quintum, Themistius hoc i. lib. cap. 4. dicit, Demonstrationem procedere ex notioribus naturæ, nec se submittere ad mensuram ingenij nostri, sed rectam tenere naturæ viam. Sed ista sententia non videtur solvere dubium. Propterea dico semper Demonstrationem procedere ex notioribus naturæ; cum ex causis procedat: similiter procedit ex notioribus nobis. nam in Philosophia, in qua causæ sunt ignotæ nobis, effectus vero notiores, non demonstramus effectus per causas, nisi cum causæ notiores sunt effectibus: sunt enim effectus quidam per se noti, alij vero occultij, per effectus per se notos, causas indagamus, per quas indagatas & notas, alios effectus nobis occultos, demonstramus. Et hoc est valde notandum: vnde semper etiam, ex notioribus nobis procedimus, vel quia ipsa sunt simul natura, & nobis nota, vel quia aliqua via prius ea nobis nota fecimus.

Notandū v. 12.

Dices: quòd cum per eosdem effectus indagamus causas, quos iterum per causas indagamus, & demonstramus, videtur inutilis regressus, & quod causa non sit notior, cum ab eodẽ effectu sumperit cognitionem? Annetros has Demonstrationes dicebat ostendere propter quod ipsius effectus, sed non esse ipsius, cum primò sit cognitus esse. 2. cæli, com. 35. & 8. Physi. comment. 65.

At tu aduerte admodum, licet effectu indagamus causam, iam per causam illi eundem effectum multò perfectius cognoscimus: ante enim experientia aliqua particulati, non per causam vniuersaliter, & immutabiliter illi cognoscimus, propterea non est inutilis iste regressus. Præterea, licet ab effectu inueperimus causam indagare, tamen illi inueniæ sumus adhaeremus, & illius cognitio multò maiore claritate in nobis facit ex ipsius speculatione proueniens: vnde notior est effectu, non enim illius cognitio: nota ex effectu prouenit, quamuis ex eo prima, vnde tres sunt hic cognitiones, prima imperfecta effectus, per quam ad secundam causæ cognitionem perfectam devenimus, & per hanc ad tertiam eius effectus perfectam cognitionem regressus sumus: & hoc nota.

Ad sextum respondeo, duplicem simpliciter, quæ nullo modo potest demonstrari, quales sunt dignitates, & per se notæ: alteram secundum quid, quæ in aliquo genere demonstrari non potest, licet in alio demonstretur; tales sunt definitiones, quæ per causas assignantur. nam licet propositiones earum, per diuersum genus causæ demonstrantur, tamen secundum idẽ genus non demonstrantur.

Ad septimum respondeo, semper verum esse, magis assentiri præmissis, quàm conclusioni, cum conclusio non nisi ex præmissis cognoscitur: nam si conclusionem non solum ex præmissis, sed etiam alia via, experientia nempe, aut fide teneremus, magis conclusioni, quàm præmissis assentiremur. Cum vero propter solas præmissas credimus, clarior est assensus præmissarum, quamuis non possit semper distingui iste claritatis excessus. nec argumentum conuincit: nam quando causa est

Respondet Auctores.

Respondet Auctor & melius. Effectum per causam meliù & perfectiù cognoscisci, licet idẽ in causæ cognitione nos ducit.

Cognitionum gyrus.

Ad 6. Propositionem immedieatam esse duplicem.

Ad 7. Nota. Præmissis magis quàm conclusioni quando assentiamus.

est vniuersa, & eiusdem speciei, effectum æqualem producit, at quando est diuersæ speciei, non producit æqualem. Sicut Sol non producit Solem: cum igitur cognitio principiorum sit alterius speciei; est enim sine medio absque causa, cognitio verò conclusionis per medium, & causam, præmissæ similem effectum non producit in æqualitate.

Ad 8. Limitatur: Propter quid vnūquod que 4. mo dis.

1. Ad octauum omiſſis aliorum ſententis, iſta propoſitio: Propter vnūquodq; tale, & illud magis quadrupliciter eſt limitata. Primò, quando idem prædicatum iacſt vtrique vni propter alterum: vnde non valet: deambulo propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulatio, non enim vtrique deambulare ineſt: & ita declarat Philop. Secundò, vt tale prædicatum ſuſcipiat magis & minus; aliter enim non valet: vnde non ſequitur: ego ſum riſibilis, quia homo eſt riſibilis: ergo homo eſt magis riſibilis, nec valet: Petrus eſt homo propter patrē ſuum: ergo pater eſt magis homo: & ita limitat Albetius. Tertio, vt ſit in rebus poſitiuis, nam in eſſeſtibus priuatiuis non valet; non enim ſequitur: Petrus eſt paruus propter patrem, ergo pater eſt magis paruus propter Deum non diligo mundum, ergo magis non diligo Deū.

4. Ita limitant Doctores Louaniens. Quartò, vt ſint diuerſa prædicata, aliter non valet, vt video propter oculos, ergo oculi magis vident, non ſequitur: nam non aliud eſt videre meum, & oculorum.

At proſectò, ſi rectè perpendamus, ſub prima limitatione relique clauduntur, quando enim aliquid prædicatum ineſt multis, vni propter alterum, tunc magis, aut perfectius ineſt alteri: cum igitur credamus præmiſſis, & conſiſſionis, huic autem propter præmiſſas, magis credimus præmiſſis, & per hoc ſoluitur argumentum. Eſt autem aduertendum, cognitionem conſiſſionis dici ſcientiam, præmiſſarum verò immedieatam, & dignitatū iarellectum, non vt potentiam ſignificat, ſed vt cognitionem quādam tamquam principiorum, & habuam ſignificat. 6. Ethicorum capit. 6. at cognitio conſiſſionis ſimul & præmiſſarum ſapientia, vt dicitur libr. 1. mag. mor. capit. 5, quamuis ſapientia in alia ſignificatione etiam ſcientiam

recum altiſſimarum ſignificat; qualis Theologia ſupernaturalis, & 1. Metaphyſica inter naturales, vt dicitur, 1. Metaph. capite 2. Et hæc pro capitis diſputatione ſufficiant.

Opiniorum conſutatio, & eorum qui omnino Demonſtrationem tollunt, & eorum qui omnium Demonſtrationem eſſe ponunt.

CAPVT III.

Nonnulſi quidem igitur, eò quòd oportet prima ſcire, non videtur ſcientia eſſe: quibusdam verò eſſe quidem, verum omnium demonſtrationes eſſe, quorum neutrum, neque verum, neque neceſſarium.

Qui quidem enim ſupponunt non eſſe omnino ſcire, hi in inſinuatæ exiſtantiæ reduci, tanquam non ſcientes priora per priora, quorum non ſunt prima: rectè dicentes, impoſſibile namque inſinuatæ pertranſire. Si verò ſunt, ac ſunt principia, hæc eſſe ignota: cum demonſtratio de ipſis non ſit, quòd dicunt eſſe ſcire ſolum. ſi verò non eſt prima ſcire, neque que ex his eſſe ſci eſt ſimpliciter, neque proprie, ſed ex ſuppoſitione, ſi illa ſunt.

Alij autem ipſum quidem ſcire conſentunt, per demonſtrationem enim eſſe ſolum, ſed omnino eſſe demonſtrationem nihil prohibere. * conſingere enim circulo heri demonſtrationem ex iſt, quæ ad ſe inuicem.

Nos verò dicimus, neque omnem ſcientiam demonſtrationem eſſe, ſed eam, que immedieatam eſt, indemonſtrabilem. Quodque hoc ſit neceſſarium, manifeſtum, ſi enim neceſſe quidem ſcire priora, & ex quibus demonſtrato ſtanti autem aliquando immedieata, hæc indemonſtrabilia neceſſe eſt eſſe.

Hæc igitur ita dicimus, & non ſolum ſcientiam, ſed principium ſcientiæ eſſe quoddam dicimus, quo ſe minus cognoviſſimus.

Circuloque quòd impoſſibile demonſtrare ſimpliciter, planum ſiquidem ex prioribus oportet demonſtrationem eſſe. & notiorum: impoſſibile enim eſt eadem eiuſdem ſimul priora & poſteriora eſſe. Si altero modo, vt alia quidem ad nos, alia vero ſimpliciter, quomodo induitio ſacit notum. Si verò ſic, non eſſet vtiq; ſimpliciter ſcire bene deſinitò, ſed dupliciter: aut non ſimpliciter

Ad 8. Limitatur: Propter quid vnūquod que 4. mo dis.

1.

2.

3.

4.

Scientia.

Intellectus.

ſapientia.

1. a l. Princi pia.

2.

3. a l. cōtin git n. circulo lariter om

nia demon ſtrare.

4.

5.

6.

altera demonstratio, quæ fit ex nobis notioribus.

7.

Accidit autem dicentibus circulo Demonstrationem esse, non solum quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere, quam quod hoc est, si hoc est, sic autem omnia facile monstrare, manifestum autem, quod hoc contingit tribus terminis positis, per multos namque, aut paucos reflectere dicere, nihil differt: per paucos autem aut duos Quando est in A existente, ex necessitate fit B, hoc autem ipsum C: A existente, et fit C, si itaque A existit, necesse est B esse: hoc autem existente ipsum A, hoc enim erat in circulo. Ponatur A in quo C dicere igitur, B existente, A esse, et ipsum C esse dicere, hoc autem quoniam A existente, ipsum C est: C autem ipsi A idem. Quare contingit dicere circulo asserentes esse Demonstrationem, nihil alterum, quam quod A existente A est, sic autem facile * est omnia monstrare.

* a. l. efficit.

8.

* a. l. non nisi in conuertibilibus.

Verum neque hoc possibile, præterquam in ijs, quæ cumque se * inuicem conuertunt: quemadmodum propria. Vno quidem igitur posito, quod nunquam necesse est aliquid esse alterum, monstratum est. Dico autem vno, quod neque termino vno, neque positione vna posita. ex duobus autem positionibus primis & minimis contingit, si quidem & syllogizare. Si igitur & A sequatur ex ipso B, & C: & hæc ex se inuicem & ex ipso A sic quidem contingit ex se inuicem monstrare omnia petita in prima figura * quemadmodum monstratum fuit in ijs, quæ de syllogismo monstratum autem est, quod in alijs figuris, aut non sit syllogismus, aut non de * acceptis. Quæ verò non contra prædicantur, nullo modo est monstrare circulo, quare, quoniam pauca talia in Demonstrationibus manifestam quod vanamque, & impossibile est dicere ex ijs quæ ad se inuicem Demonstrationem esse, & propter hoc omnium contingere esse Demonstrationem.

1.

Quibusdam autem igitur, &c.

Intentio Aristi in hoc Capito.

Aristi in hoc capite euellit duos errores quorundam, præcedentes ex his, quæ dixerat in vltima parte capituli, nempe principia, & præmissas sciri, & eorum scientiam esse, cum per conclusionem assentiamur. Ex hoc autem aliqui existimantes nihil sciri, nisi per Demonstrationem, assererant non posse scientiam

esse. Alij idem arbitrâtes, esse quidem existimabant scientiam, sed circulum esse in Demonstrationibus, nempe per conclusionem, præmissas, & per præmissas conclusionem, demonstrari. Vtrumque autem, inquit Aristi scilicet scientiam non esse, aut circulum sciri, nec est verum, nec necessarium: id est, non est vera sententia, nec rationes aut probationes habet necessarias, vt Latini exponunt. at melius possemus dicere, non est necessarium, id est, non necessarium sequitur ex eo, quod principia sciamus.

Dubitat Philop. cum quaestio, quid sit postponenda sit quaestioni, an sit: qui fiat, vt Aristi definita Demonstrationem, modò disputet, an sit nempe contra priores, qui scientiam & Demonstrationem de medio auferebant.

Respondent, quaestio nem: quid nomen significet / anteponendam quaestioni, an sit: quando nomen obferuntur est, quod fecit Aristi 4. Physi. vbi primò quæritur id est, quid significet, postea, an sit: disputat: secus ellet de definitione, quid res sit: hæc est enim postponenda. Hæc sententia mihi non placet, supponit enim definitionem nominis esse eam, quæ data est de Demonstratione, quod tamen est falsum: est enim definitio rei, & per materiam, & etiam altera, quæ datur per finem: cum præferunt nullibi aliam Demonstrationis definitionem habeamus.

Lineon. Respõ hoc caput non esse de necessitate huius libri, quia non pertinet necessarium ad artem, errores repellere, est tamen id de artis perfectione. sed hoc dictum non tollit difficultatem.

Alij, & bene, dicunt quaestio nem, an sit: aliquando postponi quaestioni, quid sit: sed per accidens, nempe cum dubia, an sit res: omnium ex ipsa definitione rei, vt accidit in præsentibus nã isti auferebant Demonstrationem, propterea quod ex præmissis notioribus deberet procedere, & mihi responsionibus doctrina placet, licet hoc dubium alienum videatur ab instituto ipso Aristoreli. Nam hic non de Demonstratione videtur tractari, sed de scientia, quã isti auferebant de medio, quamvis crediderint non esse scientiam de Demonstratione, ideoque simul Demonstrationem auferebant.

Dubium Philoponi

1. Respõsio quorundam.

Reiicitur responsio.

2. Respõsio Lineonica

Et hæc insufficientis.

Tertia & apta solutio.

Quaestio nem an sit, quaestioni quid sit: quando quæ postponi.

Aptior Authoris.

sufferent: de scientia tamen sermo est, quæ in capite præcedenti, definitione nominis definita est, vt diximus, & fortan hoc volui significare Philoponus.

Ponentes autem non esse, &c.

2
Motiuum
erroris,

Incipit in particulari vtrumque errorem explicare. Illi enim, qui scientiam negabant, sic argumentabantur: non scimus conclusionem, nisi sciamus præmissas, sed scire non possumus præmissas, nisi alia Demonstratione, ergo non scitur conclusio nisi demonstratis præmissis. Iterum: hæc præmissæ non sciuntur, nisi scientiæ alia præmissæ, per quas demonstrantur, hæc autem iterum per Demonstrationem sciuntur: sic consequenter procedimus in infinitum, nec ad vltimas peruenire est, quæ sciuntur, cum iterum Demonstratione opus sit: ergo non erit scientia posteriorum conclusio, nisi tantum ex suppositione, nempe supposito, quoddam præmissæ sciuntur: tamen re vera non est absoluta scientia, cum in processu in infinito non detur vltimum. In quo bene profectò dicitur, nempe quod in processu non sit vltimum, & quod nisi sciuntur priora, non sciuntur posteriora.

Hi autem de eo, quod est scire.

3.
Motiuum
secundi er-
roris.

Alij scire esse faciebantur: tamen eundem errorem tenentes, nihil sciri nisi Demonstratione asseriebant, ac propterea contingere circulum in Demonstratione, nempe quoddam sit peruenire ad vltimas præmissas, & non in infinitum procedere: hæc tamen vltimæ iterum circulo per priores conclusiones demonstrabantur, & sic erat scientia, & per Demonstrationem, sed circularem.

Nos autem dicemus, neque omnem scientiam.

4.
Exclusio
errorum.

Reiicit Arist. communem illorum errorem, existimantium, nihil sciri, nisi Demonstratione, ac dicit, non omnem scientiam esse per Demonstrationem, sed esse scientiam indemonstrabilem. Ac si diceret, non omnia quæ scimus, per Demonstrationem scimus, sed peruenimus ad aliqua prima, quæ scimus quidem, sed non alia Demonstratione. Et hoc patet, nam in de sensibus conclusionem cognoscimus, præmissis cognitis, sed dantur præmissæ & principia,

quæ profus immediata sunt, nec demonstrari valent: vt patet de dignitatibus, & multis alijs propositionibus: ergo talium cognitio & scientia erit, & non per Demonstrationem vllam aliam.

De hoc igitur sic dicimus.

Repetit tamen in hoc sententiam, dicens [de hoc sic dicimus] id est, de hoc nos ita sentimus, non solum esse scientiam, sed esse quoddam principium scientiæ, quo terminos cognoscimus. Sensus horum verborum secundum plerosque Latinos est, esse quandam habitum, & cognitionem in nobis ipsorum principiorum & dignitatum, quæ cognoscuntur ex sola terminorum apprehensione, absque vlla Demonstratione: atque tales dignitates vocantur principium scientiæ Philo per hoc principium intelligit Deum, cuius lumine intellectus noster illustratus, cognoscit terminos, id est, intelligit eas, quæ: ut vltima in cogitatione. At melius mihi videtur locum intelligere Themistius, qui per principium intelligit intellectum nostrum, per terminos, subiectum & prædicatum propositionum; vt sit sensus, non solum est scientia, sed est intellectus & potentia, principium scientiæ, quo solo intellectu absque Demonstratione, quid extrema significent, intelligimus, & ex tali sola apprehensione tales propositiones scimus absque vlllo alio discernu.

Nota tamen ex Albert. tractat. 2. cap. 6. quemadmodum visibilia sunt in duplici differentia, quædam, quæ non proprio lumine videntur, sed externo indigent: sicut colores corporum opacorum, quæ non nisi Solis, aut alterius luminosi extrinseci videntur: quædam verò alia proprio lumine videntur sicut luminosa ipsa; & aliqui vermet, & lapides, hæc propositiones sunt duplices, quædam quæ non statim cognoscuntur veræ, quantumcunque, quid subiectum, quid prædicatum sit: apprehenduntur; sicut multæ propositiones, quæ probatione indigent: quædam verò sunt, quæ statim simul acque subiectum & prædicatum apprehendimus, eas absque vlllo alio discernu cognoscimus, quales sunt dignitates, & hæc dicuntur propositiones per se notæ, & scientiarum principia, & de his loquitur Aristoteles, dicit, intellectu so-

5.

Quis hunc locum omnium optime intelligat?

Notandum
vt visibilia
sic etiam p
positiones
esse in dup
plici differe
ntia.

Propositio
num enim
alix per se
notæ sunt,
alix verò
non.

lo apprehendēte terminos cognosci. cum primum enim, quid totum: quid pars? significet, apprehensum est, statim, Totum maius esse parte, dignoscitur.

Duplex
propositio
per se nota
secundum
S. Thom.

1. secundum
nos & natu-
ram.

2. secundum
naturam
tantum.

Sententia
Authoris.

6.

Tripliciter
probat Ari-
stot. non
contingeret
circularem
demonstrare
simpliciter.

1. Probatio.

Excluditur
obiecto.

S. Thomas distinguit duplicem propositionem per se notam, existit enim idem esse immediata propositionem, & per se notam. Est autem quaedam immediata, quæ caret medio, quod demonstratur, & termini illius sunt omnibus notis: vt, omne totum est maius parte, & similes, & has vocat per se notas secundum naturam, & secundum nos; quædam verò sunt quidem immediatæ, non tamen res illæ sunt omnibus notæ; sicut propositiones, in quibus definitiones de definitis, seu passionibus de suis proximis causis prædicantur, & hæc dicuntur per se notæ secundum naturam tantum: utraque tamen propositio est per se nota & de his est sermo in præsentia.

Mihi magis videtur Aristotelem sensisse de principiis per se notis secundum nos & naturam in præsentia textu, vt Græci exponunt: ita vt non omnis immediata sit per se nota, sunt enim immediatæ aliquæ, nempe multæ Demonstrationum propositiones, quæ inductione colliguntur, vt docet 2. Poster. cap. vltimo, & dicuntur principia scientiarum, vt dicitur 1. Meta. cap. 1. quæ tamen non per se existunt. minis cognoscimus.

Circulo autem quod impossibile sit, &c.

Triplici argumento probat Arist. circulum non posse fieri in Demonstrationibus. Primum est. Ex eo, quod Demonstratio ex prioribus, & notioribus procedit: si autem esset circulus, sequeretur, quod idem esset prius & posterius, notus & ignotus; quod fieri non potest: & patet. Nam præmissæ hæc sunt priores, & notiores conclusionis, si iterum per conclusionem eandem, præmissas demonstrat: ergo iam conclusio erit prior & notior, cum facta sit præmissa Demonstrationis: erit igitur præmissæ notiores, & ignotiores, priores & posteriores illa conclusio. Quod si dicas, non est absurdum, fieri a potest, vt aliquid sit prius naturâ & notius, tamen posterius & ignotius nobis, quod fit in inductione: nam, singularia nobis notiora, & ptiora sunt, per quæ probamus vniuersale, quod notius est, & prius naturâ. Aduersus hoc inflat Aristot.

nâ si in circulo procedimus ex notioribus solum nobis, iam non est Demonstratio, nec faciet scientiam; vera enim Demonstratio ex notioribus naturâ procedit, quod si illi, qui circulo demonstrant, solum asserant in regressu procedere ad probandas præmissas ex nobis tantum notioribus, hæc Demonstratio non est, nec scientiam facit simpliciter: nisi velint alium modum scientiæ ponere, qui non est per causam, & per priora naturâ, quod falsum est. Demonstratio quæ ex nobis tantum notioribus est, non est simpliciter Demonstratio. Et quamuis per modum interrogationis hæc verba Arist. proferantur, sunt tamen assertiuè intelligenda.

Accidit verò circulo demonstrare posse definitibus, &c.

Hæc est secunda ratio, qua Arist. eundem repellit errorem. Nepe si circulo contingeret vti, fieret, vt idem per idem demonstraretur; quod falsum est, esset autem tunc satis leue, cuncta demonstrare, scilicet: Hoc est, quia hoc est. Hoc autem probatur sumendo tres terminos, nihil enim refert in tribus, aut pluribus, aut paucioribus loqui; idem enim sequitur inconueniens ex circulo. Sint termini, A, B, C, tunc supponit Aristot. istum esse bonum argumentandi modum, quia A est, B est: & quia B est, C est: ergo de primo ad vltimū, quia A est, C est: nam si B sequitur ex A, quicquid sequitur ex B, sequitur ex A: & cuius est causa B, eius etiam est causa A, quod enim sequitur ex consequenti, sequitur etiam ex antecedenti, & cuius est causa consequens, etiam est causa antecedens, quod est causa consequentis. Tunc sumamus circulum in duobus terminis; quia A est, B est: per circulum valet regressus, quia B est, A est: argumentor igitur, quia A est, B est, & quia B est, A est: ergo de primo ad vltimum, quia A est, A est. Hoc significat illud, quod Arist. dicit, ponatur A loco ipsius C, id est, quemadmodum ex ipso B. inferrebat C, ita etiam inferretur A: ergo sicut C inferrebat ex A; quia ex eo inferrebat B ita & A, quod inferretur ex B, inferretur ex eodem A, ex quo ipsum B inferretur: vnde ex seipso inferretur, & tandem demonstrare contingeret idem per idem, quod falsum & absurdum est.

7.

Secunda
probatio.

At verè neque hoc possibile.

Tertia pro
batio.

Hoc est tertium argumentum, quo circulum in Demonstrationibus rejicit. Supponit vnum, quod dicit ostensum esse primo Prior. cap. 22 ex vno termino, aut vna posita propositione nihil inferri necessarium: sed opus est tribus terminis, & duabus propositionibus minimis, id est, nõ paucioribus. Ex his autem necessario sequitur alterum: & probat: si quidẽ contingit syllogizare, id est, ex his sit syllogismus, qui necessario infertur, ergo ex duabus propositionibus alteram potest inferri necessario modo est argumentum. Si circulus est in demonstratio, cum Demonstratio sit syllogismus, opus est tribus terminis, & duabus propositionibus, nempe, A b c: sed circulus in his non potest esse, nisi sint omnia conuertibilia, conuertitur igitur debent, A b c: ad invicem, tunc sic, ex tribus terminis conuertibilibus non sit syllogismus: nisi in primo modo primæ figuræ: ergo omnes Demonstrationes debent fieri in illo primo modo, aliter nõ esset circulus. Præterea, essent in terminis conuertibilibus, aliis nõ posset circulariter syllogizari: fit enim circulus, quando cum conclusione & conuertente maioris inferimus minorem, vel eundem eadẽ conclusionem, & conuertente minoris inferimus maiorem: vniuersales autem propositiones affirmatiuæ non possunt vniuersaliter conuertitur, nisi quãdo termini sunt æquales, & conuertibiles. Ex his concluditur, argumentum vanum esse, assertere, omnium esse Demonstrationes, & circulum in omnibus contingere, cum non id sit, nisi in vno modo primæ figuræ, & id in conuertibilibus, multo verò plura sint, quæ demonstrantur.

Nota cur
in secunda
figura non
fiat circulus.

Hic oportet notare verba illa, quod in secunda & tertia figura non est circulus, aut non est de acceptis; explicat D Tho. & ferè omnes, ob id in his duabus figuris, non esse circulum, quia cum in secunda vna præmissa sit negatiua, altera affirmatiua, conclusio verò negatiua, si volumus circulo syllogizare affirmatiuam, fiet syllogismus ex puris negatiuis, qui inutilis est. In tertia verò, eundem conclusio sit particularis, præmissæ verò, aut vniuersales ambæ aut vna particularis, non poterit syllogizari circulo, nisi particularis, non vniuersalis.

Item cur
non in tertia.

aliàs enim esset argumetari in primis particularibus, aut inferre conclusionem vniuersalem ex præmissa particulari. Propterea in his figuris non est circulus: at quia aliqua præmissa syllogizatur; nempe negatiua in secunda figura particularis vetò in tertia; propterea addit Aristoteles, si circulus sit, non de acceptis fit. Exponunt ergo: non de acceptis omnibus, id est, licet circulus fiat, non tamen ambæ præmissæ syllogizantur circulariter. Quamuis possimus exponere: licet in secunda aliquando vtraque circulariter syllogizetur, hoc fit mutando negatiuam in propositionem hypotheticam, ut dixit libro secundo Prior. ca. 6. & illie declarauimus: sed hic circulus non est, cum non sit in eisdem propositionibus, sed mutatis: propterea dixit, si circulus sit, non de acceptis fit. Hæc est huius capituli expositio.

QVAESTIO I.

De regressu Demonstratio.

Dubitatur: an sit regressus in Demonstratione? Circa quod oportet aduertere. Explicatur ritul^o quid videlicet sit Regressus. Dubitatur: an sit regressus in Demonstratione? Circa quod oportet aduertere. Regressum vocari illud syllogismum, quo probamus conclusionem, quã ante ipsius præmissas probaueramus, ut, si quis per interpositionem terræ probat Eclipsim, per quam cognouimus ipsam interpositionem. Talis regressus etiam dicitur syllogismus circularis. Difficultas autem non est, an in eodem genere causæ fiat iste regressus: ita vt præmissæ sint tales causæ: conclusionis, qualis est conclusio præmissarum; hoc enim fieri non potest; & hoc impugnat Aristoteles. Nec est difficultas: an in diuersis generibus causarum possit esse circulus, & regressus syllogizando, cum id manifestum sit: nam Demonstrationẽ ex veris, primis, &c. esse probamus, quia facit scire, & e contra facere scire, quia ex veris, &c. constat, ostendimus syllogizando. Nec etiam est difficultas: an syllogismi circulus fiat inter causam & effectum: cum sit etiam manifestum, causam per effectum, & iterum eundem effectum per causam eandem syllogizari aliquando posse. Sed difficultas est: an talis regressus sit syllogisticus, sit aliqua probatio, & per talem regressum probemus, & cognoscamus. Ratio dubitandi potissima hæc est, Quia cum

Questionis
status quis?
Ratio dubi
tandi.

Ad Questio-
nē Respon-
dit Aucto-
ritatem.

cum premisse huius regressus sint probatae prius per talem conclusionem, non possunt esse ipsa notiores, & tunc syllogismus inutilis erit, cum non ex notioribus procedat.

Secundum
has quotu-
plex Demō-
stratio.

Ad hanc difficultatem respondent iuniores, distinguentes duplicem Demonstrationem propter quid, ex Auer. 2. cœli, com 31. & 8. Physic. com 65. Alteram, quæ est causæ & Esse, id est, per quam ostendimus causam effectus, & simul probamus effectum esse; ut pote, cum à causis notioribus nobis ad effectus occultos procedimus; & hæc est potissima Demonstratio: Alteram, quæ solum ostendit effectus causam, sed non ipsum esse, & talis est Demōstratio tantum causæ, quæ fit, cum effectum primò cognouimus, ac per eum indagamus causam, & sic admittunt regressum fieri à causa ad effectum cognitum prius quantum ad Esse: sed regressus ostendit causam se, undum quam ignotus erat effectus.

Alia ex D.
Tho senten-
tia respon-
dit, & veri-
or.

At quamuis ista sententia non sit spernenda, aliter mihi videtur posse responderi, & magis ad mentem Aristoteli. ex sententia potissimum D. Tho. 2. cœli, 59. ubi elegantissimè etiam defendit Alexandrum aduersus Simp. & explicat totam vim regressus demonstrationis. Dico igitur, omnem Demonstrationem probare effectum esse, & simul illius ostendere causam, quod absque vlla distinctione concessit Themist. 2. Post e. 2. propterea aduertit, quod supra diximus, quamuis existet effectus cognoscatur ante causam, id fit imperfectè & particulariter, ac postquam Demonstratio accedit, eum vniuersaliter cognoscimus, & certius & clarius, quod docuit expressè Aristoteli. 1. Post e. 24. ubi dicit, etiãsi videremus triangulum habere tres angulos, adhuc Demonstrationem quaerere scimus, quia id non cognosceremus vniuersaliter, nisi Demōstratione: propterea semper Demōstratio effectum esse probat, licet eum discrimine, nam aliquando præcessit aliqua cognitio imperfecta effectus. Dices, si illa cognitio effectus fuit imperfecta, & particularis, cum per eam peruenierimus in causam, etiam cognitio causæ erit imperfecta: Dico, non ita esse; nam illa cognitio effectus fuit via ad causam inueniendam: tamen ex ipsa

Quomodo
effectus co-
gnoscatur
ante causam.

Obiectio.

Dilutio.

causa inuenta, & alijs intellectus speculationibus perfectius cognoscimus causam, adeò ut per eam regrediantur ad effectum vniuersaliter cognoscendum, quod ignotum erat ante causam. Et hoc de regressu sentio.

causa inuenta, & alijs intellectus speculationibus perfectius cognoscimus causam, adeò ut per eam regrediantur ad effectum vniuersaliter cognoscendum, quod ignotum erat ante causam. Et hoc de regressu sentio.

Demonstrationis propositiones veras esse veritate necessaria. Quid sit id, quod dicimus, De omni, quid per se, quid vniuersale?

CAPVT III.

Quoniam autem impossibile aliter se habere, cuius est scientia simpliciter, necessarium viique fuerit scibile, quod est secundum demonstrationem scientiam demonstratiua autem est, quam habemus, eo quod habemus demonstrationem: ex necessarijs igitur syllogismus est demonstratio. * Accipiendum igitur ex quibus, & qualem demonstrationes sunt.

Primum autem determinemus, quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vniuersale.

De omni quidem igitur hoc dico, quod sit vtiq; non in aliquo quidem, in aliquo autem non: necne aliquando quidem, aliquando autem non. ut si de omni homine animal, si verum hanc dicere hominem, verum & animal, & si nunc alterum, & alterum. & si in omni linea per se est consimiliter. Signum autem, etenim instantias ita seruius, tanquam de omni interrogari, aut si in aliquo non, aut si aliquando non.

Per se autem, quæcunque & insunt in eo quod quid est: ut triangulo linea, & linea punctum, substantia namque ipsorum ex his est & in oratione dicente, quid est, insunt. Et quibus, cuique in existentiam ipsis, ipsa sunt in oratione, quid est declarante: quomodomodum et si in inest linea & circulare, & impar & par numero, & primum & compositum, & æquilaterum, & altera parte longius: & omnium hu insunt in oratione quid est dicente sibi quidem linea, hic autem numerus. Consimiliter autem & in alijs talia singula per se dico.

Quæcunque autem neutro modo insunt, acci-

N
O
T
A.

1. a. l. ostendendum.

2.

3.

4.

* id est alij leg ratione & etiam in lectus.

5.

idemia: vt musicum, aut album animalis.

6. Amplius, quod nō de subiecto dicitur alio-
quo. vt ambulans alterum quid existens, ambu-
lans, est & album, substantia verò, & quæcum-
que hoc aliquid significat, nō alterum quid exi-
stentia sunt, quod sunt que quidem igitur nō de
subiecto per se dico: quæ autem de subiecto, acci-
dentia.

7. Amplius autem alio modo, quod quidem pro-
pter ipsum inest unicuique, per se: quod verò
non propter ipsum accidens. quemadmodum si am-
bulante fulgur auit, accidens: non enim, propter
ambulare fulgur auit, sed eō ingit, dicitur, hoc si
autem propter se sum, per se, vt si quid ingulatum
interijt, & secundum ingulatum ionem * quoniam
propter ingulatum, sed non accidit ingulatum inte-
rit.

8. Quæ igitur dicuntur in simplicibus scibilibus
per se, sic, vt in fini prædicati, aut illa in fini sub-
iecti. & per ipsa, aut, & ex necessitate. non eni-
m contingit non inesse, aut simpliciter, aut op-
posita. vt linea rectum, aut curuum & numero-
mpar aut par. Est enim contrarium, aut priuatio,
aut contradiçtio in eodem genere, vt par, & im-
par in numeris, in quantum sequitur, quare siue
esse asserere, aut negare, uel esse, & per se in se-
se. Quod igitur de omni, & per se, determina-
sit hunc in modum.

9. Vniuersale autem dico, quod vti que & de
omni sit, & per se, & se. unicuique, quod ipsum, Ma-
nifestum igitur quod quæcumque vniuersalia, ex
necessitate injunt rebibus.

10. Per se autem & secundum quod ipsum idem
vt per se linea inest punctum, & rectum. etenim
secundum quod linea, & triangulum secundum
quod triangulum, duo recti. etenim per se trian-
gulum ducitur rectum æquale.

11. Vniuersale autem est tunc, quando in quoli-
bet, & primo ostenditur. vt duos rectos habere
neque figura est vniuersale, quamuis est monstra-
re de figura, quod duos rectos habet. sed nō de
qualibet figura, neque vtiur qualibet figura mō-
strans. quadrangulum enim figura quidem est,
non habet autem duobus rectis æquales, & equi-
cus verò habet quidem quandoque duobus re-
ctis æquales, sed nō primo, sed triangulum prius.
Quod igitur quoduis primum monstra-
tus habens, aut quodcumque aliud, hinc primo.

* hocceles.

inest vniuersale & demonstratio per se de hoc
vniuersaliter est, de alijs verò quodam modo nō
per se: neque de æquitate non est vniuersaliter,
sed implus.

Quoniam autem impossibile est, &c.

12.

Cum Demonstrationem ex veris do- Intentione A-
ctus esse, nunc, vt dicit Themist. ex qui- risto. in hoc
bus veris procedat explicare intendit, non Capite.

enim ex quibuscumque, sed ex necessarijs. Cur Demō-
Demonstratio est: At quia adhuc neces- stratio potest
sariū multiplex est, quale debeat esse, hoc simū sit ex
capite explicat: id eo que explicat, quid sit, propositionibus
dici de omni: quid per se? quid vniuersaliter: hæc enim ad necessariam cognitionem
opus sunt. Probat autem ante omnia, De- alter se nō posse
monstrationem esse ex propositionibus habentibus.

necessarijs. quia id, quod demonstratur, &

Demonstratione scitur, est necessarium: nec

necessarium non demonstratur nisi ex neces-
sarijs quauis illogizari possit, vt di-
citur. 2. Prior. cap. 2.

Argumentatur igitur Arist. hoc pacto:
quod scitur, aliter se habere non potest:
ergo quod demonstratur scitur est neces-
sarium: nam id necessarium est, quod aliter
se habere non potest. Et argumentum
est à superiori ad inferius, ex parte subie-
cti nā licet superior est ad sciri per Demō-
strationem: ex parte verò prædicati, à de-
finitione ad definitum. nam, non posse ali-
ter se habere, est definitio necessarii: tunc
ulterius procedit argumentum: Quod scitur
demonstratur, est necessarium & tale
est, quod per Demonstrationem sit, ergo
Demonstratio est ex necessarijs. inferit, o-
portere accipere, ex quibus & qualibus
sint Demonstrationes: dicit ex quibus,
propter propositiones: dicit ex qualibus,
propter quæstionem, circa quam est De-
monstratio nam omnia necessaria sunt,
primo tamen se tria illa, quæ diximus, pro-
ponit explicaturum.

Aliter se nō
posse habere,
Definitio necessa-
rij.

De omni quidem igitur hoc dico.

2.

Explicat id prædicatum dici de omni,
quod omnibus inest inferioribus subiecti,
& omni tempore. vt visibile dicitur de om-
ni homine, quia omnibus inest indui-
dus, & omni tempore: & hoc negatiue ex-
plicit dicendo, quando prædicatum non

Quid sit præ-
dicatum De:
omni.

sic inest, vt quibusdam subiecti inferioribus inest, quibusdam non: vel aliquando inest, aliquando non, sed omnibus debet inesse, & omni tempore. Exempla ponit in his propositionibus: omnis homo est animal: & omni linea inest punctum. probat autem tale esse dici, de omni, nam cum instantias ferimus, id est, cum redarguere volumus, propositiones non de omni dici, dupliciter instantur: aut si non de omnibus dicitur prædicatum, aut si de omni tempore: signum igitur est, vtrumque esse necessarium ad propositionem de omni.

**Probatio de
finitionis
à signo.**

Dici de omni duplex: prioristicum & posterioristicum.

Nota Themist. cap. 9. & D. Thomas, aliud esse dici de omni, in libris Priorum, quod ad syllogizandum requiritur, quod vocant aliqui prioristicum: aliud dici de omni, in libris posteriorum, quod ad Demonstrationem quaeritur, quod vocant posterioristicum, in illo enim solum vniuersalitas in inferioribus subiecti sic opus est, in hoc vero vterius opus est vniuersalitate temporis. Sed profecto declaratione indiget Themist. Nam ad syllogizandum tantum non opus est, quod prædicatum inest omnibus inferioribus subiecti, cum etiam ex falsis syllogizetur, sed fat est, quod vniuersaliter enuncietur. vnde tale dici de omni consistit in eo, quod vniuersaliter prædicatum denotatur inest subiecto: ut in libro isto, quod enunoiatur opus est & etiam, quod verè inest, & omni tempore: sicut in libro: Topicorum requiritur, quod probabiliter inest, in libro vero Elenchorum, quod apparet. & hoc nota. Dices nonne etiam est, dici de nullo, in hoc libro: dico, esse quidem, nempè, quod de nullo inferiori subiecti dicitur omni tempore, tamè quia ex affirmatione facile cõditur, vel quia affirmatiuum est præcipuum, & sequentiis, illud prætermisum est.

Cur dici de nullo prætermisum sit?

De modis prædicandi per se. Præm.

Per se autem sunt, quæcumq; sunt in eo.
Explicat modò, quid per se dicatur, ac in quatuor modos distinguit. Primus est, in prædicata que sunt de definitione quid dicitur subiectorum, per se prædicantur de ipsis: vt linea per se de triangulo dicitur, nam est de ipsius definitione, triagulus enim est figura plana tribus lineis terminata. similiter punctum est de definitione lineæ, est enim linea magnitudo, cuius extrema sunt duo puncta. Ita que ad istum

modum pertinent omnia prædicata. quæ Ad huc modum quæ sunt aut de definitione subiectorum, aut partes definitionum, vt genera, differentia, prædicata & horum partes. Nota autem Themist. prædicata pertinent. quæ dicuntur per se hoc modo, includere de omni, vt sit sensus: illa dicuntur per se, quæ cum sint de omni, sunt etiam de quid dicitur subiecti: nec oportet hic sentire cum Paulo Veneto, qui non solum propositiones has: sed earum conuertentes ad hunc modum reducit, vt animal est homo, rationale est homo. Alij etiam identicas, & disparatas reducunt: quæ omnia sunt præter mentem Aristotelis, qui solum de proprijs propositionibus & naturalibus prædicationibus, quales ad Demonstrationem suat aptæ, loquitur.

Et quibuscumque eorum que insunt.

Secundus modus est eorum, quæ sic in secundis sunt subiectis, vt de eorù definitione sint ipsa subiecta, quales sunt passiones proprii subiectorum, quæ per se inesse dicuntur. Notant hic Philop. & Themist. & beprimus & ne quòd primus modus est prædicandi per hunc secus, ille in hærendi per se: propterea dicunt, dum.

ista, quæ per se inesse dicuntur, esse accidentia. Notant enim iidem auctores hunc modum non includere necessariò, dici de omni: nam potest accidens dici per se, quæ uis non omni inest, vt si modus inest nato & grammaticum homini. Huiusmodi Arist. ponit quatuor exempla, primò de curio, & recto; hæc enim per se insunt lineæ, ac per eam definiuntur. Nam rectum est linea, cuius extrema non egrediantur à medio, curuum est linea, cuius extrema egrediantur à medio. Alterum exemplum est de pari & impari, quæ per numerum definiuntur, vt notum est: tertium de primo, & composito, hæc enim insunt etiam numero.

Sed dubitabis, quid per hæc intelligere oportet? Philop. & Albert per numerum. Dubium. Expositio primum intelligunt, eum, qui non est ex alio numero compositus, qualis est solus binarius, per compositum vero intelligit quemcumq; alium numerum. At melius cum Alexand. quem hic effellit Philop. & cum D. Thom. dicimus: numerus primus est, qui sola unitate mensuratur, quales sunt binarius, ternarius, quaternarius, & alij: compositus vero est, qui alio numero mensuratur.

4.

Secundus

Quæ disse-

rentia inter

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

ne quòd

primum &

furatur, vt nouenarius, qui ternario mēsuratur, & similes alij multi.

Quartum exemplum est, æquilateralum & altera parte longius. Hæc Alexand. dicit esse passionē figuræ, Philopon. verò meliùs attendens, Aristotelem in his exemplis, non alia subiecta ponere quam lineam & numerum, hæc duo posteriora etiam numeris attribuit, nam & numeri aliqui sunt æquilateri, aliqui altera parte longiores, vt docet Arithmetici. Quamuis possimus pro Alexandro dicere, quòd illa sunt quidem in numeris, sed vt numeri faciunt figuras: vel quòd non ascribantur numero, sed lineæ. nam hæc per lineam definitur: æquilaterum enim est habens lineas æquales omnes: altera parte longius habens inæquales lineas. & ita figuræ competūt, quæ ex lingis sit. Auerroes iusensista duo in vniuersali dicit, esse passionē habentes latera, sed constat. Aristotelem non hæc duo in vniuersali, sed vt numeris insunt, considerasse. & bene dicit Philoponus.

Quæ sitque verò neutraliter sunt.

Themist. asserit huic esse modum tertium per se, secundum quem accidentia dicuntur immediatè inesse alicui subiecto, vt color per se, id est, immediatè, in esse superficiali, mediatè verò, & per accidens subiecti, quem modum Aristoteles assignat 3. Metaphys. ca. 18. Sed profectò ista expositio nõ quadrat textui, vt satis clarè indicant exempla, album nempe & musicum insunt animali, hæc autem non immediatè inherent. Propterea cum Philopon. D. Thoma, & reliquis dicamus, vt velut Aristoteles docere reliqua prædicata quæ nec sunt de subiecti definitione, nec subiecta de eorum definitione, non per se, sed per accidens dici, quo pacto album & musicum per accidens animali insunt: nõ enim de eius definitione sunt, nec animal de eorum definitione: & non simpliciter hominem, nam iam musicum per se illi inesse, cum homo sit definitione musici.

Amplius quod non de subiecto, &c.

Tertius modus, vt explicat Themist. D. Thomas & Philop. quos ceteri sequuntur. & per se extendit: vt illa dicuntur per se, quæ per se existunt, quod Themist. &

Philopon. putant solam conuenire primis substantiis, hæc enim per se existunt, secundum enim & accidentia in primis existunt, licet cum discrimine: nam secundum substantiam sunt de natura primarum non autem accidentia.

Alter etiam exponit Philop. vt secundum substantiam dicantur etiam per se, sine modo tertio: quia non dicuntur de subiecto, id est, non sunt in subiecto: vult enim, vt. per. dici de subiecto, intelligamus esse in subiecto. Sed sine dubio dicendum est hic, illa dici per se, quæ substantiæ sunt, siue primæ siue secundæ, cum neutra infigeat: nec oportet mutare verbum Arist. nam non dixit quæcumque de subiecto dicuntur sed, quæ de subiecto alio ad est, diuerso dicuntur, & quòd verum subiectum sit, quòd etiam secundum est substantiam, quæ non de subiecto alio quodam dicuntur, sicut accidentia, album ambulans &c. propterea per se dicuntur. Et hoc notare & bene Alber. Mag. hoc tract. 2. ca. 9. Et sic notus est tertius modus.

Amplius autem alio modo quod quidem propter ipsum, &c.

Quartus modus, vt bene notant Græci, & D. Thom. cū cæteris, non est prædicandi sed est inter causam potius & effectum, licet etiam hæc prædicaciones. Primus enim modus fuit per se prædicandi, secundus per se inherendi tertius per se essendi, quartus per se causandi: vt accuratius cæteris explicat D. Thomas. Hic enim effectus est per se alicuius cause, quando propter ipsam est: vt, Interire, secundum iugulationem, est per se effectus iugulari dicunt, Interire secundum iugulationem, vt verbum sumatur pro morte illa, quæ ex tali causa sequitur. Similiter domitio unius est per se effectus domificationis, quando effectus non propter illud est, per accidens et dicitur, vt ambulanti accidit coruscatio, non enim quia ambulauit, coruscavit: Similiter accidit fodienti vineam inuenire thesaurum. Hoc igitur est per se quarto modo, quòd proprie ad causam & effectum refertur. Et hoc est de modis per se. Ad quò nota cum Philopono & Themistio & D. Thoma ad inimum sectionis 9. non omne de omni esse perfectam congruus est albus, coruus est niger de omni

Et 2 quædam

Expositio Philoponi secundum quæ hic notus etiam se cundis substantiis conuenit. Resolutio Authotis.

7.

Quartus.

Collatio hoc quartum modum.

Nota. Non omne de omni esse per se.

Explicat quartum exemplum Arist. secundum Philopon.

Reijicitur explicatio Auer.

7.

Explicatio Themistij.

Reijicitur hæc explicatio.

Alia, cum Philopono D. Thoma & melior.

6.

Tertius. explicatio Themist. D. Thomæ & communis

quidem sunt, non tamen prædicata per se prædicantur primo modo, nec per se insunt subiectis, cum nec de eorum definitione, nec ipsa de accidentium talium definitione sint, vt patet, omni tamè & semper insunt. Aduerte, etiam alios esse modos dicendi per se, vt patet ex 4. Metaph. cap. 18. Tamen illi, qui hoc locè explicati sunt, videntur magis pertinere ad negotiū præfens; quamuis non omnes ad Demonstrationem apti sint: tertius enim non est prædicandus, propterea non est ad Demonstrationem.

2. *Quæ ergo dicuntur in simpliciter scibilibus, etc.*

Quibus modis per se vt mur in Demonstratione? Expositio D. Thomæ.

Secundum ferè omnium sententiam, hic Arist. explicat, qui modi sint ad Demonstrationem apti, quamuis non omnes æqualiter exponat. S. Thom. & alij ex Latinis de secundo intelligunt: hic enim est conclusio, quæ dicitur simpliciter, nempe in quo de suo subiecto passio prædicatur, & ad hanc vtimus quarto modo, nempe in quo passionem de definitione, quæ causa est, prædicamus: vt ad demonstrandum, hominem esse risibilem, fumum, animal rationale esse risibile. Aliiter exponunt alij, & si ea colligamus, in quibus penè omnes alij conueniunt (vt interim omitamus peculiaria dissidia. Themist. Philopon & Auero) hæc illorum est sententia: velle Arist. duos modos enarrare, primum, & secundum: horum enim est usus ad demonstrandum, & litera istis videtur fauere, quam aliqui sic vertunt: Quæ igitur dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic vt insint prædicatis aut illa insint subiectis id est, hæc sunt, quæ ad simpliciter scientiam opus sunt. Quamuis hæc verba non sint ita expressa in Græco sermone. Boetius vertit ad literam sic: (Si cur esse prædicatis aut inesse illi enim duo inhiantui, esse & inesse, sunt Græci eiusdem verbi, sed alter est actiuus, alter passiuus: ac si diceret. Quæ sic sunt per se, vt existant in prædicatis, id est, sint de eorum definitione, qui modus est secundus, & hoc est esse in prædicatis, vel quæ sic sunt, vt ita loquar, vt existant à prædicatis id est, prædicata sint de eorum definitione, qui modus est primus, & hoc est prædicatis in esse: est enim infinitiuis passiuus. Ex hoc

Cōcors sententia.

Huius loci versiones aliquæ.

patet hos duos modos esse ad demonstrationem aptos.

Dubitabis forè de quarta: nam vt mur eo in Demonstratione, vt si dicas appetiti vindictā sanguinis ebullitica cor, iratus vindictam appetit, ergo irato ebullit sanguis &c. maior enim est in quarto modo, nam effectus prædicatur de causa propria? Respondit Philop. modum quartum non esse ad prædicationem, sed ad causalitatem: propterea vt ille in Demonstrationi quæ causa procedit, sed non componit ipsam. Quod si dicas: sunt prædicationes secundum ipsum, ergo demonstrationem componit: possit dici, illas prædicationes esse iam in primo aut secundo modo; nam ille non est prædicandi.

At quamuis ista sit expositio communis, & non spernenda, possemus Aristotel. interpretari, vt velit hic ostendere, quando hi duo modi, nempe primus & secundus ad Demonstrationem simpliciter apti sint: id autem fieri quando sunt propter ipsum, & sunt ex necessitate, nõ enim semper primus est propter ipsum; vt quando genus & differentia remota prædicantur, vt homo est sensibilis, homo est substantia; non enim his ad simpliciter demonstrandum vt mur. Similiter non semper secundus est ex necessitate; vt, natus est simus, liæca est curua; tunc autem ad Demonstrationem apta hæc sunt, eum & secundum se, seu propter ipsa, & ex necessitate sunt. At quia dubium videbatur, quando secundus modus ex necessitate sit: id explicat dicendo, quando tales passionem eum oppositione prædicamus: vt, liæca est recta, vel curua, numerus est par, vel impar: sic enim hæc ex necessitate sunt; & probat. nam ista simul iuncta sunt, sicut priuatiõnes, aut contrariã, aut contradictoria respectu proprii subiecti, quæ necessario sub distinctione affirmantur. Nota literam par aut impar in numeris secundum quod sequitur, Græcè enim est [par, quod non impar, vt sit sensus, in numeris idem est dicere, quantum ad consecutionem, par, & impar, seu non impar, & impar: vt ergo impar, vel non impar necessariõ de numero prædicantur, ita etiam par & impar. Sic igitur explicatum est, quid de omni, quid per se, sit.

Dubium. an quartus modus per se ruat Demonstrationi?

Sententia ex Philop.

Replica.

Dilutio.

Expositio Authoris, primus & secundus modus per se, quando ad Demonstrationem conducant.

9. *Vniuersale autem dico, &c.*

Quid sit per se dicatur vniuersale. Explicat tertium, nempe Vniuersale. Tunc autem est vniuersale, cum non solum de omni, & de per se, sed etiam secundum quod ipsum est. Id autem inest alicui secundum quod ipsum est, cum illi primo inest, & immediatè: vt, risibile inest homini, & habere duos rektos, triangulo; est enim per se, homo est sensibilis, sed non secundum quod ipsum quia non vt homo, sed vt animal, est sensibilis: tale igitur vniuersale est necessarium, id est, hoc est necessarium, quo in Demonstratione vltima; non enim quodcumque necessarium ad Demonstrationem aptum est, sed quod est vniuersale.

10. *Per se autem & secundum quod ipsum, &c.*

Quod vniuersale est per se. Modò id, quod per se est secundum quod ipsum asserit esse: in quo apparet contradictio, quia videtur discriminè inter ista assignasse; iudè differunt, vt notat Teoph. aliquid enim est per se, quod non est secundum quod ipsum & vniuersale, vt diximus: & ita est: sed respondet Philop. non idem profus esse per se, & secundum, quod ipsum: habent enim se, vt superius & inferius, vt notat S. Th. omne enim secundum, quod ipsum, est per se & non econtrà. Hic autem voluit Arist. dicere in aliquibus idem esse per se & secundum quod ipsum: quamuis possumus dicere idem profus esse per se, & secundum quod ipsum, & quod ad vniuersale requiritur aliud, nempe quod insit primo, quod postea subiungit.

11. *Vniuersale autem est tunc, &c.*

Vniuersale illi primo debet competere cui est vniuersale. Explicat, quid Vniuersale sit exactè: nempe cum aliquid primo inest, vt habere tres angulos, inest quidem figuræ, sed non secundum, quod ipsum, cum non omni inest: similiter inest Isolechi, sed non primo, cum non solum triangulo autem inest primo, & vniuersaliter & vniuersus est Demonstratio, tanquam vniuersalis, quia potissima est Demonstratio, in qua passio cum subiecto conuertitur. vt notat Philop. reliquæ non sunt potissime Demonstrationes, in quibus passio cum subiecto non conuertitur. Hæc de interpretatione huius capituli quarti.

Quomodo accidentia definiuntur per subiectum?

Vnum oportet hic adnotare circa modum secundum quo accidentia per sua subiecta definiuntur. Accidentia sunt in duplici differentia: quædam quæ consequuntur a liquo subiectum specificeum, nec ad aliud se extendunt, intra vnam speciem semper conclusa: sicut risibile, grammaticum, quæ soli insunt hominibus: quædam alia subiectum commune sequuntur, & genericum, ac multis speciebus insunt: vt color, quantitas, albedo; omnia autem accidentia à subiecto, aut vno, aut altero modo, dependent. Vt enim nunquam per se existunt, nisi in subiecto, ita neque eorum natura est absque dependentia à subiecto: illa quæ à subiecto peculiari dependent, habent se in duplici differentia: quædam ipsam naturam specificam secundum se consequuntur, vt risibile disciplinabile, hominis naturam secundum se respiciunt: quædam naturam illam quidem specificam consequuntur, sed non absolutè, nisi vt dispositione aliqua determinatur: vt similitas sequitur nasum, non absolutè, sed cum quadam dispositione.

Hinc oritur latum discrimen inter ista: quæ enim sequuntur naturam secundum se vniuersaliter ei insunt, vt risibile homini: quæ verò naturam eum dispositione, non semper vniuersaliter, nisi in his in quibus natura sic est disposita. vt similitas, cæcitas, crispitudo. Præterea quæ sequuntur naturam secundum se, simplices passiones sunt vt risibile disciplinabile quæ verò naturam dispositam: multæ sunt, & sub iunctione de natura vniuersaliter prædicantur, quia variè sunt dispositiones: vt nasi passiones sunt similitas, æquilitas, & reliquæ quarum singulæ non vniuersaliter de naso prædicantur, nisi simul cum dispositione: tamen, reuera singulæ habent suam determinatam dispositionem in subiecto illo distinctam ab alijs, quæ simul cum illa specie posset dici adæquatam subiecto illi: Cum tamen non inueniantur nomina, sumimus pro proprio subiecto speciei communem: & hoc docet Auer. hic dicens per

per numerum definire non est per subiectum propriū, sed per * genus definire subiecti, similiter impar. Nam ad quatum subiectum est ille numerus, qui solum pares aut solum impares continet, quod non est nominatum. Hoc autem, quod dictum est de his, quæ consequantur speciem, dicendum prout de his, quæ genus consequuntur: quædam enim naturam ipsius communem respiciunt, & hæc vniuersaliter insunt, & simplicia sunt, vt quantitas corpus ipsum sequitur, color mixtum, & reliqua: quædam non genus absolute, sed cum dispositione, & hæc varia sunt, secundum varias dispositiones, vt Albedo sequitur quidem corpus taliter dispositū, nigredo, & reliqua similia, quamuis autem multa sunt, dispositiones tamen habet proximas determinatas singula.

**Nota hic discrimen inter hæc communia, & illa propria, & particularia: hæc enim cum vni tamen insiat speciei, semper propria dicuntur: illa vero quamuis reuera, respectu suorum subiectorum etiam propria sint, tamen quia multis insunt, communia dicuntur. Ex quibus fit vnum notandum, quod hæc tamen propria, quæ communia, de suo subiecto prædicamus, dicuntur per se: per se enim dicitur, corpus est quantum: mixtum est coloratum; sicut: homo est risibilis, & corpus est albus, sicut nasus est simus: at communia, respectu aliorum subiectorum non per se dicuntur, non enim per se dicitur: nix est alba: coruus est niger. Sequitur etiam præterea, vt si exactè velimus, vtraque accidentia definire, per sua subiecta definienda sint, vt enim simus per nasum, ita & album per corpus. Licet hic fit notandum discrimen: cum enim in concreto ista definiuntur, per subiectum in concreto loco generis definiuntur, & simus est nasus cuius, cum vero in abstracto, per subiectum in obliquo loco differentia definiti oportet, vt simitas cum nasi cuius-
tas: quod qua ratione id fiat, alibi est discutendum.**

Accidentia si exactè definienda sint, per sua subiecta debere definire.

Quo modo circa prædicatum vniuersale Primum errare contingat: quoque modo ipsum verè cognoscantur.

CAPVT V.

Oportet autem non latere, quod plerumque contingit peccare, & non esse, quod monstratur primū vniuersale, secundū, quod videtur monstrari vniuersale primum. Describitur autem hoc deceptio, quando vel nihil sit accipere superius præter * singulare.

2. Vel sit quidem, sed inominatum sit in rebus specificè differentibus.
3. Vel contingat esse, vt in parte totum, in quo monstratur * ipsi enim qua sunt in parte, in totū quidem demonstratio, & erit de omni, sed tamen non erit huius primi vniuersaliter demonstratio, dita suere. dico autem huius primi secundum quod huius de * a. l. parti monstratiōnem, quando sit primi vniuersaliter.

Si quis igitur monstrauerit, quod rectè non coincidit, videbitur vique, huius esse demonstratio, * ed quod in omnibus est rectiss, non est autem: siquidem non, quoniam sic æquales fit hoc: sed secundum quod quomodocumque æquales.

Et si triangulum non esse aliud, quàm * æquiterius, secundum quod æquiterius videtur vique inesse. Et proportionale, quod * et alteruatum secundum, quod numeri, & secundum, quod linea: & secundum, quod solida, & secundum, quod item pora, quomodocumque * monstrabitur aliquando seorsum contingens, vique de omnibus vna de monstratiōne monstrati, sed quia non sunt nominatum quiddam omnia hæc vniuersali numeri longi iudices, temporaria, solida, & specic differentia se inuicem, seorsum accipiebatur: nunc autem vniuersaliter monstratur, non enim secundum, quod linea: aut secundum, quod numeri in eis: sed secundum, quod hoc, quod vniuersale supponit: esse.

Propter hoc neque si aliqui monstrauerit: figuram triangularem demonstratiōnem, aut: vni autem quod dicitur rectos habet vni quodq; * æquitas etiam seorsum, & * gradatum, & æquiterius: nondum noui triangulum, quod duobus rectis, nisi sic: hisse modo neque vniuersaliter triangulum, neque si nullum est præter hæc triangulum.

* Aliqui colle, si singulari, aut singularia, sed forte ea verba, aut singularia, ad dita suere. nãq; Demonstratio competit.

* Aliqui co. ad dropic.

* Isoseles. * Multi co. non habent illud, &c.

* Isopleurum.

* Scaleno.

gulum alteram, non enim secundum, quod triangulum nouit, neque omne triangulum, nisi secundum numerum, secundum speciem autem omne: & si nullum est, quod non nouit.

7. Quomodo igitur non nouit vniuersaliter, & quid nouit simpliciter? Manifestum quod si id est triangulo esse & equilatero, aut vnicuique, aut omnibus, si autem non idem, sed alterum inest autem secundum quod triangulum, non nouit.

8. Vtrum autem secundum, quod triangulum aut secundum, quod equicus inest, & quid secundum hoc est primum, & vniuersaliter, cuius est demonstratio? Planum, quod quando ablati inierit primo, quomodo modum equicuri, aut: triangulo inierit duo recti, sed & quod sit ablati, ablato, & quod equicuri, sed non figura aut termino: sed comprimam. Quomodo igitur primum? si quidem triangulo, secundum hoc inest & alij, & huius vniuersaliter est demonstratio.

Oportet autem non latere, &c.

Cum potissimum demonstrationem vniuersalis esse ostendisset, nempe cum passionem de primo subiecto demonstramus, nunc, quando in hoc erremus, ostendit. Nam accidit aliquando existimare nos, de monstrasse vniuersale, & tamen non demonstrauimus. Quod triplex docet accidere. Primo, quando est aliqua passio aliquius speciei, cuius non est nisi vnum aut alterum in diuiduam, tunc de tali in diuiduo demonstrantes existimamus vniuersaliter demonstrasse, & non demonstramus. V.g. si quis demonstraret, Lunam eclipsari, nempe. Hanc, quae vna est, existimans hanc esse primum subiectum, cum vnica sit; deciperetur, cum id illi, non vt haec est, sed vt Luna est, & secundum speciem inest.

Aut si sit quidem, sed innominatum sit, &c.

Hic est secundus error, cum nempe aliqua passio inest multis speciebus, propter aliquod commune, quod tamen innominatum est, tunc demonstrantes de illis, vniuersaliter credimus demonstrasse, sed non ita est, nisi de illo primo demonstratur. V.g. progredi inest equo, homini, & multis,

non propter specificas rationes, nec quia animalia sunt; cum non omne animal progrediat, inest tamen propter aliquid commune innominatum, tunc si de his aliquis tanquam de primis, demonstraret, deciperetur.

Aut coningat esse sicut in parte totum, &c.

Tertius error est: cum demonstramus de aliquo toto, quod verè est, vtriusque, id est, quod est inferius illo, de quo demonstrandum est, existimantes vniuersaliter demonstrasse, quia omnibus inferioribus illius inest. V.g. si quis de viuente sensibili demonstraret, quod augetur, crederet se vniuersaliter demonstrasse, quia omni viuenti sensibili id inest, sed non demonstrat; nam id, nempe viuens sensibile, est pars scilicet in modo respectu eius, de quo primum demonstratur, nempe viuens, cui primum inest augeri. Et nota, admodum hanc esse deceptionem, quando totum sumimus cum parte, quae vocatur pars in modo, & demonstrantes de illa parte existimamus demonstrasse primo.

Si ergo aliquis monstrabit, quod recte non accidit.

Exempla eorum quae dixit, proponit, incipit autem à tertio errore. Si quis demonstraret, nunquam concurrere, de lineis rectis & quae distantibus, crederet vniuersaliter demonstrasse, sed non demonstrat, nam licet omnibus rectis & quae distantibus inest, non tamen quia rectae sunt, sed simpliciter, quia & quae distantes, siue rectae, siue obliquae, vt notat Philoponius, siue etiam tortuosae sint. Et nota istum errorem: est enim declaratio nostra, licet exemplum Philoponius etiam partim declarat. Circa litteram nota illud verbum [Nisi quidem] esse legendum pro. Si quidem non, vt sit littera absque parenthesi huiusmodi: [Si quidem non quoniam siue aequales, fiat hoc, sed quia quomodo libet aequales] & sic sensus est manifestus.

Esti triangulum non esse alium:

Exemplum primi erroris ponit. Si nullus esset triangulus, nisi Isosceles, tunc de illo demonstrantes, habere tres angulos aequales duobus rectis, existimarem vniuersaliter demonstrasse, & non id est, cum non vt

3. Error. Exemplum 3. Erroris.

N O T A.

4. Exempla eorum secundum Aristot. & Primum tertij.

5. Exemplum 1. erroris.

De erroribus circa assignationem vniuersalis. 1. Error.

Exemplum 1. erroris iuxta auctoritatem.

2. error. Exemplum 2. erroris.

Isosceles est, talis passio ei in fit, sed vt trian-
angulus est.

Exemplum
a. erroris. Secundum autem erroris exemplum est.
Si quis demonstrat, proportionatum com-
mutari de numeris eorum, aut de lineis,
aut de tempore, vniuersaliter videtur de-
monstrasse, quia nō est nominatum aliud
commune, propter quod talis passio eis ac-
cidat, tamen secūta non est. Demonstratio
vniuersalis. non enim linea, vt linea est,
nec numero, vt numerus est, id eis inest.

Commuta-
ta propor-
ta quod di-
atur. Hic aduerte commutatam proportionem
eam dicit, quia sicut se habet primum ad se-
cundum, ita tertium ad quartum, ita se ha-
bet primum ad tertium, sicut secundū ad
quartum. V. g. sicut se habent duo ad qua-
tuor, ita sex ad duodecim, ergo sicut se ha-
bet duo ad sex, ita quatuor ad duodecim.
Aduerte, illa vtrba: si nunc autem vniuer-
sale monstratur, non mutāda esse, vt pro-
f. Nunc legamus, Non, sed sic debent legi
& tunc notat Philopon quod? Nunc non
dicit tempus, sed sensus nunc, id est, quan-
do de illo superiori demonstramus, vniuer-
saliter demonstramus. Quamuis possimus
dicere, sensum esse nunc, quando illud v-
niuersale non apparet, tanquam vniuersa-
le demonstramus, licet non ita sit.

6. *Propter hoc nec si aliquis, &c.*

Nota, Nota hic, quod quamuis de omnibus
inferioribus nullo de impro, demonstramus
passionem, adhuc vniuersaliter nō cogno-
scimus, quousque de primo demonstramus.
Vt si de omnibus speciebus triangulis
scorūm demonstraremus illā passionem,
adhuc secundum speciem non cognosce-
remus, omnem, id est, nondum aptam
rationem trianguli communem cognosce-
remus: & sic non esset Demonstratio vni-
uersalis.

7. *Quando ergo non nouit vniuersali: er.*

Philop. vult Aristotelem hic exponere,
quando demonstrantes de omnibus infe-
rioribus demonstramus vniuersaliter, &
quando non, & dicit quādo superius nō
est aliud profus, quā inferiora tunc de-
monstrantes de inferioribus, vniuersaliter
demonstramus, quod in æquiuocis. ci-
dit, quando verō superius est aliud quid,
vt in vniuocis, non sufficit demonstrare
de inferioribus, sed mihi videtur Aristot.

probare, quod ille non sciat vniuersaliter,
qui per inferiora scit, sed sophistico mo-
do, quia si idem esset triangulum esse, Iso-
scelem, & reliquas esse, tunc qui de omni-
bus inferioribus demonstrat, vniuersaliter
demonstraret: ac cum ad non sit alia id e-
nim ratio superioris & inferiorum; job id
non demonstrat simpliciter & vniuersali-
ter, qui de inferioribus demonstrat.

*Vtrum autem secundum quod est
triangulum.*

ponit regulam cognoscendi, quādo est
subiectum primum, & duas partes habet:
alteram, quando semotis aliquibus a re,
adhuc passio illi inest, talia se mota non e-
rāt. alius passionis subiecta prima: vt si tri-
angulo æreo inest habere tres angulos, se-
moto æreo, adhuc manet passio, etiam se-
moto ære quiete, non ergo erant hæc sub-
iecta prima: alteram, quando semotis ali-
quibus, passio aufertur, tunc illud quo pri-
mo semoto proximè aufertur passio, est
subiectum primum, V. g. ablatum animali,
& etiam ablatum homine, aufertur risibile,
sed ablatum animali, non aufertur primò ri-
sibile sed ablatum homine: homo igitur est
subiectum primum. Similiter, ablata figu-
ra, aufertur, habere tres angulos, sed non
primò, sed quia aufertur triangulum: trian-
gulus igitur subiectum illius primum, &
vniuersaliter: id est, primum subiectum, &
vniuersale, quo primum ablatum aufertur:
passio.

Hanc ablationem oportet intelligere
per intellectum, intellectuone enim separa-
mus. Nota pulchram regulam ad res exa-
minandas, qua vsus est capite de ad aliquid
nota literam, quo igitur primo, id est, quo
ablato, aufertur primò habere tres angu-
los? Respon. triangulo nempe ablatum auf-
fertur illa passio, id est, triangulus est pri-
mum, & secundum eum inest talis passio
alijs inferioribus ipsius.

Dubitatur hoc loco: nam sæpe demon-
stramus vniuersale, & illud non est de om-
ni, cum non omni tempore sit: Luna e-
nim deficit in hyeme sunt pluuia, & simi-
les affectiones demonstrantur, quæ tamen
non sunt de omni, cum non omni tempo-
re: Aliqui illas, vt aptitudinem dicunt,
sumendas esse docent, quod falsum est, ū
non secundum aptitudines demonstren-
tur.

Docu-
ment-
um ad co-
gnoscendū
terminum
eui primum
passio com-
petat.

Quomodo
intelligenda
illa ablatio.

Dubium.
An omne v-
niuersale,
quod demō-
stratur sit
De omni?

Respon-
dit circa pet-
triplicem
eorum, q̄
semper ef-
se dicuntur,
d. simplici-
acm.

tur secundum actum. Propterea dicendū,
aliqua semper esse & eueneri, tripliciter
contingere: quædam enim dicuntur sem-
per esse, quia inessentialiter sunt, & continuo:
vt, hominem esse risibilem: quædam, quia
temporibus à natura determinatis nun-
quam deficiunt; vt, Lunam deficere, Solē
oriri, & occidere: quædam, quæ tempo-
ribus certis & statutis plerumque eueniunt:
vt, pluias esse in hyeme, & similia: horū
omnium est scientia & Demonstratio, vt
docet Arist. Postter. c. 7. & 24. licet non in
æquali gradu: & similiter sunt de omni, id
est, semper eueniunt, aut sunt, modo tamē
quo diximus. Et hoc est ad mentem Peri-
pateticorum.

Demonstrationem esse ex ijs, qua sunt
Per se, ac Necessarij.

Câp. VI.

1. **S** igitur est Demonstratiua scientia ex neces-
sarijs principijs: quod enim scitur, non potest
aliter se habere: per verò inessentialia neces-
saria sunt rebus: alia quidem enim in eo quod
est quid insunt: alijs autem quæ de ipsis prædi-
cantur, ipsa insunt in eo quod est quid, quorum
alteram oppositorum necesse est inesse: manifestū
quod ex talibus quibusdam firmiterque demonstra-
tium syllogismis: omne enim aut sic inest, aut se-
cundum accidens: accidentia verò non sunt ne-
cessaria.

2. **A**ut igitur sic dicendum, aut principium po-
nendum, quod demonstratio necessarium est: &
si demonstratiuum est, non potest aliter se habere.
Ex necessarijs igitur oportet esse syllogismum ex
veris quidem enim est & non demonstratiuum
syllogizasse: ex necessarijs verò non est nisi de-
monstratiuum hoc enim iam proprium demonstra-
tionis est.

3. **S**ignum autem, quod demonstratio ex neces-
sarijs: quoniam & instantias ita ferimus ad eas,
qui existimant demonstrare, quod non necesse, si
existimemus, aut omnino contingere aliter, aut
sermonis viique gratia.

4. **P**lanum autem ex his, & quod fatui sunt,
qui se existimant rectè principia accipere, si proba-
bilis sit propositio, & vera: veluti sophista, &
quod scire est scientiam habere, non enim & quod
probabile, aut non, principium est: sed & primum
ipsius generis, circa quod monstratur, & verum
non omne proprium.

Quod autem ex necessarijs oportet esse syllo-
gismum, manifestum & ex his. Si enim qui non
habet rationem, cum quod est propter quod, exis-
sente demonstratione non est sciens, esse autem
posset, vt A de C ex necessitate esset: B verò me-
dium per quod demonstratum est, non ex neces-
sitate non scini propter quid, non enim est hoc pro-
pter medium: hoc enim contingit non esse, conclu-
sio autem necessaria.

Præterea, si aliqui non scini nunc, habens rati-
onem, & saluus, saluare, non oblitui, neque &
prius scinerat corrupti autem posset medium si
non est necessarium: quare habebit quidem rati-
onem saluam, & saluare, non autem sciuit: neque igitur
prius scinerat. si verò non est corruptum,
contingit autem corrupti, quod accidit, esset ut-
ique possibile & contingens, sed est impossibile
ita se habentem scire.

Quando quidem igitur conclusio ex necessitate
fit, nihil prohibet medium non necessarium esse,
propter quod monstratum est. esse enim necessarijs
& non ex necessarijs syllogizatum esse, quem-
admodum & verum non ex veris. Quando eni-
tem medium ex necessitate, & conclusio ex neces-
sitate: quemadmodum & ex veris verum sem-
per fit enim A de B ex necessitate: & hoc de C:
necessarium igitur & A ipsi C inesse quando au-
tem non necessaria sit conclusio, neque medium
necessarium potest esse. si enim A ipsi C non ex
necessitate inesse: ipsi autem B ex necessitate: &
hoc ipsi C ex necessitate: & A igitur ipsi C ex
necessitate inerit, sed non iustificatum fuerat.

Quoniam igitur quod scitur demonstratiuum,
oportet ex necessitate inesse, manifestum, quod
& per medium necessarium, oportet habere de-
monstrationem aut non sciet, neque propter quid,
neque quod necesse est ita esse: sed vel existima-
bit non sciens, si suspicitur tanquam necessarium,
quod non necessarium: aut neque existima-
bit, similiter, & si quod sciat per media, ac si pro-
pter quid, & per immediata.

Accidentium verò non per se, quo modo deter-
minata sunt per se, non est scientia demonstrati-
ua, non enim ex necessitate monstrare conclusio-
nem accidens nanque contingit non inesse, de ta-
li enim dico accidente.

Atqui dubitare fortasse quispiam possit, cu-
iū causa hac oportet interrogare de his si non ne-
cesse

6.
* alij cod.
ad igitur.
* a. l. saluus.

2.

3.

10.

esse est conclusionem esse. nihil enim differit, si quis interrogans quacunq; posse dicat conclusionem.

n Oportet autem interrogare non tanquam necessarium sit per interrogans, sed quoniam dicere necessarium illa dicenti, & verè dicere, si verè sint inexistencia.

1. *S* igitur est demonstrativa scientia ex necessarijs, &c.

Intentio
Aristot. in hoc capite quòd Demonstratio sit ex propositionibus necessarijs & per se.

Iuxta Græcorum, & Arabum expositionem, Aristi probat Demonstrationem consistare ex his, quæ sunt per se: sumit autem pro medio, quod ex necessarijs procedat: & in eo probando eaput totum explet. Sequendo igitur Themisti expositionem, facti hoc argumentum. Quæ sunt per se, sunt necessaria, Demonstratio procedit ex necessarijs, ergo ex his, quæ sunt per se. Aristi. minorè primo loco ponit & probat: quia demonstrativa scientia non potest aliter se habere: ergo procedit ex necessarijs; & ita Demonstratio est ex necessarijs. maiorem probat: Quia quæ sunt per se, aut sunt de definitione subiectorum, aut subiecta de definitione ipsorum, sed hæc utraque sunt necessaria, quamuis enim aliquæ passionis per se non prædicentur necessariò, tamen si eum oppositis fumantur, necessariò prædicantur, ut diximus. At postea quis obijeere, ut notat Themist. illum syllogismum esse nullum, rùm in secunda figura ex puris affirmatiuis procedat: ostendit illam maiorem esse exclusivã, nempe, tantum per se sunt necessaria, & tunc est bona consequentia: nam æquivaleret huic: omnia necessaria sunt per se, & tunc syllogismus est in prima figura, probat autem sic: Quæ dicuntur, aut per se, aut per accidens dicuntur. at quæ per accidens sunt, necessaria non sunt, sola ergo per se necessaria sunt, quod superius dixit: quæ neutro modo infunt, accidentia sunt. & sic est clarus contextus.

Alb. cap. 15. mouet dubium & respon. In terminis conuertibilibus licet quod idem est.

Dubium.

Solutio.
Duplex est necessarium.

Dubitatur Themist. cap. 14. nam aliquod per accidens necessarium videtur, ut cygnus est albus, coruus est niger? Respon. Themist. duplex necessarium: Alterum simpliciter, quod omnibus, quibus inest, necessariò inest: qualia sunt per se: Alterum secundum quid, quod non omnibus, quibus inest, necessarium inest, qualis albedo, multis enim inest, quibus non necessariò in-

est: ob id igitur talia non sunt necessaria, cum totum secundum quid necessaria sint.

Aduerte, S. Tho. Egid. Caiet. & alios aliter rationem hanc inducere, nempe, ut velit Aristi probare, Demonstrationem procedere ex necessarijs, & sumere pro medio, quòd procedat ex his, quæ sunt per se: tamen melius est, ut sequamur expositionem prædictam Græcorum; quamuis Philop. rationem non sub illa forma componat, sed existimet rationem esse hypotheticam & necessariam, quamuis non reducat ad formam syllogisticam. nõ enim, ut inquit ipse, omnis consequentia necessaria ad syllogismum reduci potest. At aptior videtur explicatio Themist. quam prius proposuimus, licet etiam possumus interpretari secundum expositionem Philoponi.

Aut igitur sic dicendum, &c.

Incipit probare, Demonstrationem ex necessarijs procedere; & inquit. [Aut id sic dicendum.] Id est, aut id simpliciter absq; vlla ratione alia fatendum est, aut ad eius probationem supponendum esse principium hoc, scilicet, Demonstrationem, id est, conclusionem Demonstrationis esse necessariam, & quod demonstratur non posse aliter se habere. Ex quo habetur primum argumentum: Conclusio est necessaria, ergo procedit ex necessarijs, & probatur consequentia ex differentia, quæ est intra demonstrantem, & non demonstrantem: qui enim non demonstrat, ex veris nõ necessarijs potest colligere; ut si dicat: omne ambulans est animal, omnis homo ambulat, ergo omnis homo est animal: at qui demonstrat, ex necessarijs procedit, immò hoc Demonstrationi est proprium, & nota illud verbum litera [sed aut] quo frequentius Boetius vitur pro dictione exceptiua, nisi, vel, præter.

Signum autem est, quòd Demonstratio ex necessarijs,

Hoc est secundum argumentum ex signo: omnes enim, qui contra aliquam Demonstrationem instant, & non esse Demonstrationem probare contendunt, sic procedunt probantes quoniam non sit necesse, id est, quòd non ex necessarijs sit, siue reuera id ita esse opinentur, siue gratia orationis tantum & disputationis id ve-

Nota.

1. Probat Aristot. Demonstrat. procedere ex necessarijs.

1. Ratio.

3.

1. Ratio.

hinc probare, hoc medium assumunt, quod non sit ex necessarijs.

Manifestum autem ex his est.

Infer, eos esse stultos, qui existimant, demonstrasse, dum ex veris & probabilibus procedant; cum non probabilia sint demonstrationis principia, sed propria & prima generi, id est, subiecto, de quo demonstratur, & hæc necessaria sunt: non autem omne verum aut probabile est proprium huiusmodi & necessarium.

Circa literam aduerte primò, illa verba. [Quoniam scire scientiam est habere] non eodè modo exponi. Nam S. Th. Egid. & alij ea accipiunt, ita vt sint ratio stultitæ illorum, qui ex probabilibus procedentes demonstrasse se existimant, vt sit sensus. [Quoniam scire scientiam est habere,] id est, scire & demonstrare est scientiam habere, scientia autem est eorum, quæ aliter se habere non possunt.

At Philop. Auerr. & Lincos. illa intelligunt ita, vt sint quedam propositio vulgaris demonstrationis, quam Protagoras se facere existimabat. ea enim erat: scire est scientia habere, qui habet aliquid, scit quod illud sit, ergo qui scit, scit quid scientia sit. Hæc, n. demonstratio non est, tantum enim probabile illud est, qui habet aliquid, scit quid illud sit, non est autem necessarium, hæc expositio est magis literalis.

Aduerte præterea, ad aliquam conclusionem posse adduci rationes in duplici differentia, vel communes, vel proprias. Communes sunt, quæ ad per particularia principia subiecti illius procedunt, sed per communia, etiam alijs subiectis conuenientia, vt si velis probare hominem esse risibilem per communia, sic dices: omne proprium inest suo subiecto: risibile est proprium homini, ergo risibile inest homini: est ratio communis, quæ multis subiectis inest: per eam enim quælibet propria possent probari. Similiter si velis probare iustitiam esse bonam, dices sic: à quo remouetur vnum contrarium immediatum, illi inest alterum, à iustitia remouetur malum, ergo est bona: ratio communis ista est, quæ multa alia subiecta probantur. Proprie rationes sunt, quæ ex peculiaribus subiecti principijs procedunt: vt si hominem esse risibilem probes, quia est animal rationale, & iu-

stiam esse bonam, quia est habitus triuens cuique quod suum est.

Attende igitur, Demonstrationem semper ex proprijs procedere, ob id dicitur: non Omne verum proprium est, nec Demonstrationi aptum: sunt enim cõmunia vera, probabilia, & aliquando necessaria, non tamen ex eis Demonstratio fit, sed ex proprijs. Demonstratio.

Quod autem ex necessarijs, &c.

Tertium argumentum huiusmodi est: Syllogismus, quo existente, non scimus, non est Demonstratio: sed per eum, qui ex necessarijs non procedit, non scimus, ergo non est Demonstratio: scimus minor: quia non cognoscimus propter quid & causam cõclusionis necessariam, & ostenditur: sit conclusio, omne C est A: necessariz sit præmissa, omne B est A: omne C est B: contingentes, poterit medium corruptum manente conclusione, cum sit necessaria, & medium contingens, non est igitur illud causa: nam si causa esset, illo ablato, auferretur conclusio, at conclusio non tollitur, non ergo tale medium est propter quid cõclusionis. vnde concluditur, quod non est Demonstratio conclusionis necessariæ, medio existente non necessaria.

Amplius si aliquis uelit.

Quartum argumentum est: Supponatur, quod verum est, quatuor esse causas, propter quarum singulas ignoremus cõclusionem aliquam quam sciuimus: Prima quia ipse homo moritur, & amittit scientiam illam, saltem eo modo, quo sciebat: Altera quãdo res ipsa mutatur, & non se habet sicut se habebat: Tertia quãdo obliuiscimur illius: Quarta quando perit ratio qua illam cognoscebamus: at quando hæc quatuor sunt, absque dubio res scimus, & non scire, est argumentum, aliquid ex his deesse: tunc arguimur: Habet aliquis Demonstrationem, quod homo sit risibilis, per medium contingens, quia omnis homo ambulat, si iste scit: pone casum, vt non ambulet, tunc peto an sciat: clarum est, quod non, cum non sit medium: tunc est argumentum: manet iste viuis, manet res eadè, scilicet, homo est risibilis, neque est oblitus, & ratio persuecitat, quia syllogismus adhuc est, & non scit eum his, ergo profectò ratio deest, quæ eum sit eadè, sicut per eam modò non scit, nec per eam ante sciebat, etiam medio

Nota 1.
Expositio
Thom. &
Egidij.

Expositio
Philop.
Auerr. &
Lincos. et
magis lite-
ralis.

Nota 2.
Rationes
ad cõclusi-
onem
adductas,
tum com-
munes tũ
posse esse
proprias.

non destructo: si enim illa esset ratio, semper per eam sciret, eum eadem ratio maneat. Quod si dicas, medium non esse corruptum quando scit: potest tamen eorum pi sine dubio, quod accidit, & conclusio etiam erit contingens, sicut medium; hoc autem non est scire.

7. *Cum igitur conclusio quidem, &c.*

Necessariū posse colligi ex non necessariis, negi esse necessariam, & medium continon autem gens, per quod monstrata, id est, syllogizans, est; & probat: ut enim verum ex non veris, ita & necessarium ex non necessariis inferri potest. hoc intellige non de Demonstratione, sed de syllogismo; quod ad illationem. Secundum principium. Si premissæ necessariae sunt, conclusio necessaria erit. probat ex principio, dei de omni: si enim omne B necessarium est A: & omne C necessarium est B: etiam omne C necessarium erit A. Tertium. Cum conclusio non est necessaria, premissæ non erunt necessariae. hoc probat ex secundo principio: detur enim conclusio non necessaria: C est A, premissæ verò: B est A, C est B, necessariae; tunc per secundum principium, si premissæ sunt necessariae, conclusio erit necessaria; & per se erat non necessaria: erit ergo necessaria, & non necessaria, quod est impossibile.

8. *Quoniam igitur si scit demonstratiue, &c.*

Concludit iam, ut notat Philop. nempe Demonstrationem esse ex necessariis, dicitque, eum id, quod demonstratiue scitur, sit necessarium; oportere ut si ex necessariis Demonstratio, & per medium necessarium: aliter enim nec quia, nec propter quid, id est, nulla Demonstratione cognoscet. quare conclusio non erit necessaria, nisi sciat nempe per propositiones necessarias: sed si existimat propositiones esse necessarias, & non sunt, tunc opinabitur se scire, & demonstrare, & reuera ne sciet; quia non sunt necessariae; si verò non sunt necessariae, nec existimat esse necessariae; tunc nec sciet, nec similiter opinabitur, se scire. ac si in his dicit: adeo verum est Demonstratiorem ex necessariis procedere, ut nullus opinetur se demonstrare & scire, nisi simul ex necessariis opinetur se de-

monstrare. quod si non opinetur ex necessariis procedere, non opinabitur se scire, quod si opinatur esse necessaria, & non sunt, opinabitur se scire, sed non sciet. & hoc, siue procedat per media, id est; mediata, siue per immediata, & propter quid. Ad ueritatem per Demonstrationem quia intelligi Demonstrationem quæ ab effectu procedit: per Demonstrationem propter quid, quæ a causa, de quibus inferius dicemus.

Quid Demonstratio? Quod Demonstratio propter quid?

9. *Accidentium autem, &c.*

Quia accidentia aliqua necessaria videbantur; qualia sunt inseparabilia, quorum non est scientia; nec Demonstratio, ne cretemus, ut notat Themist Philopon. docet. solius accidentis illius esse Demonstrationem, quod per se est, eo modo, qui definitus est c. 4. ac propterea dicit, non esse scientiam illius, quod contingit non inesse: sub quo verbo etiā inseparabilia comprehendit, ad differentiam propriorum: & probat horum non esse scientiam; quia non sunt necessaria. quod postea discutimus in fine capituli.

10. *Et tamen ambiget fortasse, &c.*

Obiecit his quæ dixit de accidentibus: si enim necessaria non sunt, nihil ex eis necessarium concluditur; ut quid igitur ex istis syllogizamus, & de istis Respondenti interrogationes facimus, eum nihil magis ex interrogatis necessarium sequatur, quā si quaslibet propositiones ad libitum sumeremus? & hoc significant illa verba: [differet enim nihil, si aliquis interrogatus contingentia, id est quæuis, postea dicat conclusionem] ut bene interpretatur Philop. hic enim est fermo de Dialectico, qui ex probabilibus & contingentibus procedit, ac de eis suas facit interrogaciones, quæ videtur superflua, si nihil necessariū ex datis concludendum sit. Cetera literam nota illud [eius causa hæc oportet interrogare de his] id est, quare hæc accidentia petimus, ut per ea concludam, & nostras faciamus conclusiones [de his] id est, de accidentibus eisdem, eum non sint necessaria.

11. *Oportet autem interrogare.*

Respondet, circa accidentia nos uti in interrogatione: non ut quicquam necessarium

rium concludatur, sed vt necessarid concludamus, & ex datis & concessis à Respōdente, ipsum ad concedendam conclusionem conuincamus: & si concessa sunt vera, etiam ad conclusionem veram admittebamur compellamus. ac propterea nō est inutile interrogare. in quo duplex necessitas, vt notat Philop. in sinuatur, & illationis, seu secundum consequentiam, & similiter consequentis, seu secundum rei naturam. Est enim aliud, conclusionem esse necessarium, aliud inferri necessarid, vt a libi diximus: Vult autem Aristoteles in hoc docere, necessitatem demonstratiuum non solum esse secundum illationem: hęc enim in accidentibus etiam inuenitur: sed etiam absolutam, quę dicitur necessitas consequentis. Hęc de capite sexto:

QVAESTIO I.

Circa Caput sextum.

Aduersus ea, quę in textu continentur est argumentum primum. Dicit enim primum esse Demonstrationi ex necessarijs procedere. Contra hoc arguuntur. Nam sunt syllogismi ex necessarijs procedentes, qui tamen Demonstrationes non sunt: vt patet in his, quę ex effectibus procedūt, vt cum animalia corruptibilia esse, ex eo quod senescant probamus: & ignem esse: quia cineres sunt: similiter quando ex signis certis procedimus, vt lac habere, probat peperisse: & esse fructus, arborem floruisse conuenit. Hęc omnia necessaria sunt, tamen Demonstrationes non sunt, cum non ex causis procedant: non ergo hoc Demonstrationis est proprium.

Secundo contra rationem tertiam arguuntur. probat enim conclusionem necessariam non scire propter quid per medium contingens: quia cum hoc possit nō esse, non erit causa eius quod necessarium est. Hoc videtur falsum. Nam contingens potest esse causa necessarij, vt patet, si vulnus aliquod letale insigatur equo, est causa & contingens, quod equus nunquam amplius viuat, hoc autem necessarium est; ergo contingens est causa necessarij.

Tertio, est illis quatuor, quę ad scientiā sunt necessaria, videtur, vt non sit obliuio, necessarium non esse: Nam si quis rationem habet, obliuio nō est, non ergo oportet

addere, quod rationem habeat. & obliuio non sit, imō vltimus, videtur falsum quod scientia destruat per mortem, cum maneat anima immortalis, quę scire possit.

Quarto, videtur contradictio expressa in dictis Aristotelis: hic enim dicit quod nec quia, nec propter quid, per contingens possumus cognoscere necessarium, at 2. Prior. e. 2. dicit per falsum, verum colligi quia, sed non propter quid.

Quinto, sunt accidentia quę non sunt per se, tamen non contingunt separati, ergo falsum docet, quę non sunt per se, contingere non inesse; probatur antecedens, de albedine quę in separabiliter inest cygno, vt & nigredo cotuo.

Circa primum oportet aduertere, rationes, quę inferunt conclusionem necessariam, se habere in duplici differentia: quę quibus; nequam simul probant necessariam conclusionem, & causam ostendunt propter quā elusio colat est necessaria, & istę sunt potissimę Demonstrationes, de quibus præcipuus tertio causā mo in præsentem est, quę per proprias causas procedunt: quædam sunt quę conclusionem necessariam probant, sed non dant causam, quare necessaria sit: huiusmodi sunt illę quę per causas remotas procedunt: vt, omne animal rationale est vegetatiuum, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est vegetatiuum. Similiter sunt illę quę ab inferioribus ad superiora procedunt: vt, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Similiter sunt illę, quę ab effectu procedunt: vt, omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibile, ergo omnis homo est animal rationale. Item sunt illę, quę à signo sunt: vt, omne quod orbiculariter illuminatur, est rotundum, Luna orbiculariter illuminatur, ergo est rotunda.

Nec existimes idem esse signum & effectum; superius enim est signum: nam & causa signum dicitur aliquando: vt, Iris est effectus signum pluuię, & causa materialis, similiter aliqua signa sunt, quę nec causa, nec effectus sunt proprie, vt, lac habere, signum est quod peperit: & fructus habere, quod arbor floruit; quę nec causa nec effectus vni alterius dicuntur.

Nota, si- gnum & effectus signum pluuię, & causa materialis, similiter aliqua signa sunt, quę nec causa, nec effectus sunt proprie, vt, lac habere, signum est quod peperit: & fructus habere, quod arbor floruit; quę nec causa nec effectus vni alterius dicuntur.

Necessitatem aliam esse consequentiam, aliam consequentis.

Contra Textum 1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

non destructio. si enim illa esset ratio, semper per eam sciret, cum eadem ratio maneat. Quod si dicas, medium non esse corruptum quando scit; potest tamen corruptum sine dubio, quod accidit, & conclusio etiam erit contingens, sicut medium; hoc autem non est scire.

7. *Cum igitur conclusio quidem, &c.*
Necessariū Explicat, qualiter syllogizando necessarium se habeat, ac tria principia statuit: posse colligi ex non necessariis, negat esse necessariam, & medium contingens, per quod monstrata, id est, syllogizata, est; & probat: ut enim verum ex non veris, ita & necessarium ex non necessariis inferri potest. hoc intellige non de Demonstratione, sed de syllogismo, quod ad illationem. Secundum principium. Si premissæ necessariæ sunt, conclusio necessaria erit. probat ex principio, dici de omni: si enim omne B necessarium est A: & omne C necessarium est B: eriam omne C necessarium erit A. Tertium. Cum conclusio non est necessaria, premissæ non erunt necessariæ. hoc probat ex secundo principio: detur enim conclusio non necessaria: C est A, præmissæ verò: B est A, C est B, necessariæ, tunc per secundum principium, si præmissæ sunt necessariæ, conclusio erit necessaria, & per se erat non necessaria: erit ergo necessaria, & non necessaria, quod est impossibile.

8. *Quoniam igitur si scit demonstratiue, &c.*
Concludit iam, vt notat Philop. nempe Demonstrationem esse ex necessariis, dicitq; cum id, quod demonstratiue scitur, sit necessarium; oportere vt sit ex necessariis Demonstratio, & per medium necessarium: aliter enim nec quia, nec propter quid, id est, nulla Demonstratione cognoscet. quare conclusio non erit necessaria, nisi sciat nempe per propositiones necessarias: sed si existimat propositiones esse necessarias, & non sunt, tunc opinabitur se scire, & demonstrare, & reuera nesciet; quia non sunt necessariæ, si verò non sunt necessariæ, nec existimat esse necessarias; tunc nec sciet, nec similiter opinabitur, se scire: ac si in his dicat: deo verum est Demonstrationem ex necessariis procedere, vt nullus opinetur se demonstrare & scire, nisi simul ex necessariis opinetur se de-

monstrare. quod si non opinetur ex necessariis procedere, non opinabitur se scire, quod si opinatur esse necessaria, & non sunt, opinabitur se scire, sed non sciet: & hoc, siue procedat per media, id est, mediata, siue per immediata, & propter quid. Ad uerte per Demonstrationem quia intelligi Demonstrationem quæ ab effectu procedit: per Demonstrationem propter quid, quæ a causa, de quibus inferius dicemus.

Quid Demonstratiue quia? Quid Demonstratiue propter quid?

Accidentium autem, &c.

Quia accidentia aliqua necessaria videbantur; qualia sunt inseparabilia, quorum non est scientia, nec Demonstratio, nec eremus, vt notat Themist. Philopon. docet. solius accidentis illius esse Demonstrationem, quod per se est, eo modo, quod de scitatus est e. 4. ac propterea dicit, non esse scientiam illius, quod contingit non inesse; sub quo verbo etiam inseparabilia comprehendit, ad differentiam propriorum: & probat horum non esse scientiam, quia non sunt necessaria. quod postea discutimus in fine capituli.

9.

Et tamen ambiget fortasse, &c.

Obijcit his quæ dixit de accidentibus: si enim necessaria non sunt, nihil ex eis necessarium concluditur; vt quid igitur ex istis syllogizamus, & de istis Respondenti interrogaciones facimus, cum nihil magis ex interrogatis necessarium sequatur, quàm si qualibet propositiones ad libitum sumeremus? & hoc significant illa verba: [differet enim nihil, si aliquis interrogatus contingentia, id est, quæuis, postea dicat conclusionem] vt bene interpretatur Philop. hic enim est sermo de Dialéctico, qui ex probabilibus & contingentibus procedit, ac de eis suas facit interrogaciones, quæ videtur superflua, si nihil necessarium ex datis concludendum sit. Citea literam nota illud [cuius causa hæc oportet interrogare de his] id est, quare hæc accidentia petimus, vt per ea concludam; & nostras faciamus conclusiones [de his] id est, de accidentibus eisdem, cum non sint necessaria.

10. Obiectio.

Oportet autem interrogare.

Respondet, circa accidentia nos vt in interrogacione: non vt quicquam necessa-

11.

rium concludatur, sed vt necessariò concludamus, & ex datis & concessis à Respondeñte, ipsum ad concedendam conclusionem conuincamus: & si concessa sunt vera, etiam ad conclusionem veram admitteñdam compellamur: ac propterea nõ est inutile interrogare. in quo duplex necessitas, vt notat Philop. insinuat, & illationis, seu secundum consequentiam, & similiter consequentis, seu secundum rei naturam. Est enim aliud, conclusionem esse necessariam, aliud inferri necessariò, vt a libi diximus: Vult autem Aristoteles in hoc docere, necessitatem demonstratiuam non solam esse secundum illationem: hæc enim in accidentibus etiam inuenitur: sed etiam absolutam, quæ dicitur necessitas consequentis. Hæc de capite sexto:

QVAESTIO I.

Circa Caput sextum.

Aduersus ea, quæ in textu continentur est argumentum primum. Dicit enim proprium esse Demonstrationi ex necessarijs procedere. Contra hoc arguuntur. Nam sunt syllogismi ex necessarijs procedentes, qui tamen Demonstrationes non sunt: vt patet in his, quæ ex effectibus procedunt, vt cum animalia corruptibilia esse, ex eo quòd lenescant probamus: & ignem esse: quia cineres sunt: similiter quando ex signis certis procedimus, vt lac habere, probat peperisse: & esse fructus, arborem floruisse conuenit. Hæc omnia necessaria sunt, tamen Demonstrationes non sunt, cum non ex causis procedant: non ergo hoc Demonstrationis est proprium.

2. Argum. Secundo contra rationem tertiam arguuntur. probat enim conclusionem necessariam non scire propter quid per medium contingens: quia cum hoc possit nõ esse, non erit causa eius quod necessarium est. Hoc videtur falsum. Nam contingens potest esse causa necessarij, vt patet, si vulnus aliquod letale insigatur equo, est causa & contingens, quod equus nunquam amplius viuat, hoc autem necessarium est; ergo contingens est causa necessarij.

3. Argum. Tertio, ex illis quatuor, quæ ad scientiã sunt necessaria, videtur, vt non sit obliuio, necessarium non esse: Nam si quis rationem habet, oblitus nõ est, non ergo oportet

addere, quòd rationem habeat. & obliuio non sit, imò vltierus, videtur falsum quòd scientia destruat per mortem, cum maneat anima immòrtalis, quæ scire possit.

Quartò, videtur contradictio expressa in dictis Aristotelis: hic enim dicit quod nec quia, nec propter quid, per contingens possumus cognoscere necessariam, at 2. Prior. c. 2. dicit per falsum, verum colligi quia, sed non propter quid.

Quintò, sunt accidentia quæ non sunt per se, tamen non contingunt separati, ergo falsum docet, quæ non sunt per se, contingere non inesse: probatur antecedens, de albedine quæ inseparabiliter inest cygno, vt & nigredo orotuo.

Circa primum oportet aduertere, rationes, quæ inferunt conclusionem necessariam, se habere in duplici differentia: quæ quibus; necdam simul probant necessariam conclusionem, & causam ostendunt propter quæ elusio col-est necessaria, & istæ sunt potissimæ Demonstrationes, de quibus præcipuus sermo in præsentia est, quæ per proprias contradi-ferunt procedunt: quædam sunt quæ conclusio- sionem necessariam probant, sed non dant causam, quare necessaria sit? huiusmodi sunt illæ quæ per causas remotas procedunt: vt, omne animal rationale est vegetatiuum, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est vegetatiuus. Similiter sunt illæ quæ ab inferioribus ad superiora procedunt: vt, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Similiter sunt illæ, quæ ab effectu procedunt: vt, omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibile, ergo omnis homo est animal rationale. Item sunt illæ, quæ à signo sunt: vt, omne quod orbiculariter illuminatur, est rotundum, Luna orbiculariter illuminatur, ergo est rotunda.

Nec existimes idem esse signum & effectum; superius enim est signum: nam & effectus & causa signum dicitur aliquando: vt, Iris est effectus signum pluuie, & causa materialis, similiter aliqua signa sunt, quæ nec causa, nec effectus sunt proprie, vt, lac habere, signum est quod peperit: & fructus habere, quòd arbor floruit: quæ nec causa nec effectus vnum alterius dicuntur.

non destructio. si enim illa esset ratio, semper per eam sciret, cum eadem ratio maneat. Quod si dicas, medium non esse corruptum quando sciet, potest tamen corruptum sine dubio, quod accidit, & conclusio etiam erit contingens, sicut medium, hoc autem non est scire.

7. *Cum igitur conclusio quidem, &c.*

Necessariū posse colligi ex non necessariis, non autem demonstrari.

Explicit, qualiter syllogizando necessarium se habet, ac tria principia statuit: Primum est. Nihil prohibet conclusionem negesse necessarium, & medium contingens, per quod monstrata, id est, syllogizata, est; & probat: ut enim verum ex non veris, ita & necessarium ex non necessariis inferri potest, hoc intellige non de Demonstratione, sed de syllogismo, quod ad illationem. Secundum principium. Si premissa necessaria sunt, conclusio necessaria erit. probat ex principio, dici de omni: si enim omne B necessarium est A: & omne C necessarium est B: etiam omne C necessarium erit A. Tertium. Cum conclusio non est necessaria, premissa non erunt necessaria. hoc probat ex secundo principio: detur enim conclusio non necessaria: C est A, premissa verò: B est A, C est B, necessaria; tunc per secundum principium, si premissa sunt necessaria, conclusio erit necessaria, & per se erit non necessaria: erit ergo necessaria, & non necessaria, quod est impossibile.

8.

Quoniam igitur si scit demonstratiue, &c.

Concludit iam, ut notat Philop. nempe Demonstrationem esse ex necessariis, dicitque, cum id, quod demonstratiue scitur, sit necessarium; oportere ut sit ex necessariis Demonstratio, & per medium necessarium: aliter enim nec quia, nec propter quid, id est, nulla Demonstratione cognosceret, quare conclusio non erit necessaria, nisi sciat nempe per propositiones necessarias: sed si existimat propositiones esse necessarias, & non sunt, iure opinabitur se scire, & demonstrare, & reuera nesciet; quia non sunt necessariae, si verò non sunt necessariae, nec existimat esse necessarias: tunc nec sciet, nec similiter opinabitur, se scire ac si in his dicat: ad verum est Demonstratioem ex necessariis procedere, ut nullus opinetur se demonstrare & scire, nisi simul ex necessariis opinetur se de-

monstrare. quod si non opinetur ex necessariis procedere, non opinabitur se scire, quod si opinatur esse necessaria, & non sunt, opinabitur se scire, sed non sciet. & hoc, siue procedat per media, id est, mediata, siue per immediata, & propter quid. Ad ueritatem per Demonstrationem quia intelligi Demonstrationem quæ ab effectu procedit: per Demonstrationem propter quid, quæ a causa, de quibus inferius dicemus.

Quid Demonstratio quæ? Quid Demonstratio propter quid?

Accidentia autem, &c.

Quia accidentia aliqua necessaria videntur, qualia sunt inseparabilia, quorum non est scientia, nec Demonstratio, nec eremus, ut notat Themist. Philopon. docet. solius accidentis illius esse Demonstrationem, quod per se est, eo modo, qui definitur: scilicet est c. 4. ac propterea dicit, non esse scientiam illius, quod contingit non in se, sed sub quo verbo etiam inseparabilia comprehendit, ad differentiam propriam; & probat horum non esse scientiam, quia non sunt necessaria. quod postea discutimus in fine capituli.

9.

Et tamen ambiget fortasse, &c.

Obijcit his quæ dixit de accidentibus: si enim necessaria non sunt, nihil ex eis necessarium concluditur; ut quid igitur ex istis syllogizamus, & de istis Respondenti interrogationes facimus, cum nihil magis ex interrogatis necessarium sequatur, quàm si qualibet propositiones ad libitum sumeremus? & hoc significant illa verba: [differit enim nihil, si aliquis interrogatus contingentia, id est, quæuis, postea dicat conclusionem] ut bene interpretatur Philop. hic enim est sermo de Dialectico, qui ex probabilibus & contingentibus procedit, ac de eis suas facit interrogationes, quæ videtur superflua, si nihil necessarium ex datis concludendum sit. Cetera literam nota illud [cuius causa hæc oportet interrogare de his] id est, quare hæc accidentia petimus, ut per ea concludam, & nostras faciamus conclusiones [de his] id est, de accidentibus eisdem, cum non sint necessaria.

10. Obiectio.

Oportet autem interrogare.

Respondet, circa accidentia nos uti interrogatione: non ut quicquam necessa-

11.

rium concludatur, sed vt necessitudo concludamus, & ex datis & concessis a Respondeute, ipsam ad concedendam conclusionem conuincamus: & si concessa sunt vera, etiam ad conclusionem veram admitendam compellamus: ac propterea non est inutile interrogare. in quo duplex necessitas, vt notat Philop. insinuatur, & illationis, seu secundum consequentiam, & similiter consequentis, seu secundum rei naturam. Est enim aliud, conclusionem esse necessariam, aliud inferri necessarium, vt a libi diximus: Vult autem Aristoteles in hoc docere, necessitatem demonstratiuam non solum esse secundum illationem: hæc enim in accidentibus etiam inuenitur: sed etiam absolutam, quæ dicitur necessitas consequentis. Hæc de capite sexto:

QVAESTIO I.

Circa Caput sextum.

Aduersus ea, quæ in textu continentur est argumentum prima. Dicit enim proprium esse Demonstrationi ex necessarijs procedere. Contra hoc arguuntur. Nam sunt syllogismi ex necessarijs procedentes, qui tamen Demonstrationes non sunt: vt patet in his, quæ ex effectibus procedunt, vt cum animalia corruptibilia esse, ex eo quod senescant probamus: & ignem esse: quia cineres sunt: similiter quando ex signis certis procedimus, vt lac habere, probat peperisse: & esse fructus, arborem floruisse conuenit. Hæc omnia necessaria sunt, tamen Demonstrationes non sunt, cum non ex causis procedant: non ergo hoc Demonstrationis est proprium:

Secundo, contra rationem tertiam arguuntur. probat enim conclusionem necessariam non scire propter quid per medium contingens: quia cum hoc possit non esse, non erit causa eius quod necessarium esse. Hoc videtur falsum. Nam contingens potest esse causa necessarii, vt patet, si vulnus aliquod letale infligatur equo, est causa & contingens, quod equus nunquam amplius viuat, hoc autem necessarium est; ergo contingens est causa necessarii.

Tertio, ex illis quatuor, quæ ad scientiam sunt necessaria, videtur, vt non sit obliuio, necessarium non esse: Nam si quis rationem habet, oblitus non est, non ergo oportet

addere, quod rationem habeat. & obliuio non sit, imò vterius, videtur falsum quod scientia destruat per mortem, cum maneat anima immortalis, quæ scire possit.

Quarto, videtur contradictio expressa in dictis Aristotelis: hic enim dicit quod nec quia, nec propter quid, per contingens possumus cognoscere necessarium, at 2. Prior. e. z. dicit per falsum, verum colligi quia, sed non propter quid.

Quinto, sunt accidentia quæ non sunt, ergo se, tamen non contingunt separari, ergo falsum docet, quæ non sunt per se, contingere non inesse: probatur antecedens, de albedine quæ inseparabiliter inest cygno, vt & nigredo cotuo.

Circa primum oportet aduertere, rationes, quæ inferunt conclusionem necessariam, se habere in duplici differentia: quæ quibus; neda simul probant necessariam conclusionem, & causam essentem propter quæ elusio col- est necessaria, & istæ sunt potissimæ Delligitur pat monstrationes, de quibus præcipuus ser- tim causã mo in præsentia est, quæ per proprias cau- tradere, cut sas procedunt: quædam sunt quæ conclu- sit conclu- sionem necessariam probant, sed non dan- sio necessã causam, quare necessaria sit? huiusmodi ria, partim sunt illæ quæ per causas remotas procedunt: vt, omne animal rationale est vegeta- tradere. tium, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est vegetatius. Similiter sunt illæ quæ ab inferioribus ad superiora procedunt: vt, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Similiter sunt illæ, quæ ab effectu procedunt: vt, omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibile, ergo omnis homo est animal rationale. Item sunt illæ, quæ a signo sunt: vt, omne quod orbiculariter illuminatur, est rotundum, Luna orbiculariter illuminatur, ergo est rotunda.

Nec existimes idem esse signum & effectum; superius enim est signum: nam & signum & causa signum dicitur aliquando: vt, Iris est effectus signum pluuiz, & causa materialis, similiter aliqua signa sunt, quæ nec causa, nec effectus sunt proprie, vt, lac habere, signum est quod peperit: & fructus habere, quod arbore floruit; quæ nec causa nec effectus vnum alterius dicuntur.

Necessitatem aliam esse consequentiam, aliam consequentiam.

Contra Textum
1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

non destructo. si enim illa esset ratio, semper per eam sciret, cum eadem ratio maneat. Quod si dicas, medium non esse corruptum quando scit: potest tamen corruptum sine dubio, quod accidit, & conclusio erit contingens, sicut medium; hoc autem non est scire.

7. *Cum igitur conclusio quidem, &c.*
Necessariū Explicat, qualiter syllogizando necessarium se habeat, ac tria principia statuit: primum est. Nihil prohibet conclusionem necessariā, negā esse necessariā, & medium contingens, per quod monstrata, id est, syllogizata, est; & probat: ut enim verum ex non veris, ita & necessariū ex non necessariis inferri potest. hoc intellige non de Demonstratione, sed de syllogismo, quod ad illationem. Secundum principium. Si prēmisse necessariæ sunt, conclusio necessaria erit. probat ex principio, dici de omni: si enim omne B necessariū est A: & omne C necessariū est B: etiam omne C necessariū erit A. Tertium. Cum conclusio non est necessaria, prēmisse non erunt necessariæ. hoc probat ex secundo principio: datur enim conclusio non necessaria: C est A, prēmisse verò: B est A, C est B, necessariæ; tunc per secundum principium, si prēmisse sunt necessariæ, conclusio erit necessaria, & per se erat non necessaria: erit ergo necessaria, & non necessaria, quod est impossibile.

8. *Quoniam igitur si scit demonstratiue, &c.*
Concludit iam, ut notat Philop. nempe Demonstrationem esse ex necessariis, dicitque, cum id, quod demonstratiue scitur, sit necessarium; oportere ut sit ex necessariis Demonstratio, & per medium necessarium: aliter enim nec quia, nec propter quid, id est, nulla Demonstratione cognosceret. quare conclusio non erit necessaria, nisi sciat nempe per propositiones necessarias: sed si existimat propositiones esse necessarias, & non sunt, tunc opinabitur se scire, & demonstrare, & reuera ne sciet; quia non sunt necessariæ; si verò non sunt necessariæ, nec existimat esse necessarias; tunc nec sciet, nec similiter opinabitur, se scire ac si in his dicit: ad eum verum est Demonstrationem ex necessariis procedere, ut nullus opinetur se demonstrare & scire, nisi simul ex necessariis opinetur se de-

monstrare. quod si non opinetur ex necessariis procedere, non opinabitur se scire, quod si opinatur esse necessariā, & non sunt, opinabitur se scire, sed non sciet. & hoc, siue procedat per mediā, id est, mediā, siue per immediatā, & propter quid. Ad uerte per Demonstrationem quia intelligi Demonstrationem quæ ab effectu procedit: per Demonstrationem propter quid, quæ a causa, de quibus inferius dicemus.

Quid Demonstratiue? Quid Demonstratiue propter quid?

Accidentium autem, &c.

Quia accidentia aliqua necessaria videbantur; qualia sunt inseparabilia, quorum non est scientia, nec Demonstratio, nec eremus, ut notat Themist. Philopon. docet. solius accidentis illius esse Demonstratio nem, quod per se est, eo modo, qui definitus est e. 4. ac propterea dicit, non esse scientiam illius, quod contingit non inesse; sub quo verbo etiā inseparabilia comprehendit, ad differentiam prioribus; & probat horum non esse scientiam; quia non sunt necessaria. quod postea discutimus in fine capituli.

Et tamen ambiget fortasse, &c.

Obijcit his quæ dixit de accidentibus: si enim necessaria non sunt, nihil ex eis necessarium concluditur; ut quid igitur ex istis syllogizamus, & de istis Respondenti interrogationes facimus, cum nihil magis ex interrogatis necessarium sequatur, quā si qualibet propositiones ad libitum sumeremus? & hoc significant illa verba: [differit enim nihil, si aliquis interrogatus contingentia, id est, quæuis, postea dicat conclusionem] ut bene interpretatur Philop. hic enim est sermo de Dialectico, qui ex probabilibus & contingentibus procedit, ac de eis suas facit interrogationes, quæ videtur superflua, si nihil necessarium ex datis concludendum sit. Circa litteram nota illud [cuius causa hæc oportet interrogare de his] id est, quare hæc accidentia petimus, ut per ea concludam?, & nostras faciamus conclusiones [de his] id est, de accidentibus eisdem, cum non sint necessaria.

Oportet autem interrogare, &c.

Respondet, circa accidentia nos uti in interrogatione: non ut quicquam necessa-

9.
10. Obiectio.

11.

rium concludatur, sed vt necessariò concludamus, & ex datis & concessis à Respondeute, ipsum ad concedendam conclusionem conuincamus: & si concessa sunt veram, etiam ad conclusionem veram admittendam compellamus: ac propterea nõ est inutile interrogare. in quo duplex necessitas, vt notat Philo. in sinuatur, & illationis, seu secundum consequentiam, & similiter consequentis, seu secundum rei naturam. Est enim aliquid, conclusionem esse necessariam, aliud inferri necessariò, vt a libi diximus: Vult autem Aristoteles in hoc docere, necessitatem demonstratiuam non solum esse secundum illationem: hæc enim in accidentibus etiam inuenitur: sed etiam absolutam, quæ dicitur necessitas consequentis. Hæc de capite sexto:

QVAESTIO I.

Circa Caput sextum.

Aduersus ea, quæ in textu continentur est argumentum primum. Dicit enim proprium esse Demonstrationi ex necessarijs procedere. Contra hoc argumentor. Nam sunt syllogismi ex necessarijs procedentes, qui tamen Demonstrationes non sunt: vt patet in his, quæ ex effectibus procedunt, vt cum animalia corruptibilia esse, ex eo quòd senescant probamus: & ignem esse: quia cineres sunt: similiter quando ex signis certis procedimus, vt lac habere, probat peperisse: & esse fructus, arborem floruisse conuincit. Hæc omnia necessaria sunt, tamen Demonstrationes non sunt, cum non ex causis procedant: non ergo hoc Demonstrationis est proprium.

Secundo contra rationem tertiam argumentor. probat enim conclusionem necessariam non scire propter quid per medium contingens: quia cum hoc possit nõ esse, non erit causa eius quod necessarium est. Hoc videtur falsum. Nam contingens potest esse causa necessarij, vt patet, si vulnus aliquod letale infligatur equo, est causa & contingens, quod equus nunquam amplius viuat, hoc autem necessarium est; ergo contingens est causa necessarij.

Tertio, ex illis quatuor, quæ ad scientiam sunt necessaria, videtur, vt non sit obliuio, necessarium non esse: Nam si quis ratio- nem habet, obliuio nõ est, non ergo oportet

addere, quòd rationem habeat. & obliuio non sit, imò vterius, videtur falsum quòd scientia destruat per mortem, cum maneat anima immòrtalis, quæ scire possit.

Quartò, videtur contradictio expressa in dictis Aristotelis: hic enim dicit quod nec quia, nec propter quid, per contingens possumus cognoscere necessarium, at 2. Prior. c. 2. dicit per falsum, verum colligi quia, sed non propter quid.

Quintò, sunt accidentia quæ non sunt per se, tamen non contingunt separati, ergo falsum dicit, quæ non sunt per se, contingere non inesse: probatur antecedens, de albedine quæ in separabiliter inest cygno, vt & nigredo cotuo.

Circa primum oportet aduertere, rationes, quæ inferunt conclusionem necessariam, se habere in duplici differentia: quarum quibusdam simul probant necessariam conclusionem, & causam ostendunt propter quæ elusio col- lecta est necessaria, & istæ sunt potissimæ: Deligitur pat- monstraciones, de quibus præcipuus sermo causam in præsentem est, quæ per proprias ca- tradere, cut- sas procedunt: quædam sunt quæ conclusio- sionem necessariam probant, sed non dant causam, quare necessaria sit: huiusmodi sunt illæ quæ per causas remotas procedunt: vt, omne animal rationale est vegeta- tium, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est vegetatum. Simili- ter sunt illæ quæ ab inferioribus ad su- periora procedunt: vt, omne animal est sub- stantia, omnis homo est animal, ergo om- nis homo est substantia. Similiter sunt illæ, quæ ab effectu procedunt: vt, omne risibile est animal rationale, omnis homo est ri- sibilis, ergo omnis homo est animal ratio- nale. Item sunt illæ, quæ a signo sunt: vt, omne quod orbiculariter illuminatur, est rotundum, Luna orbiculariter illumina- tur, ergo est rotunda.

Nec existimes idem esse signum & effe- ctum; superius enim est signum: nam & signum & causa signum dicitur aliquando: vt, Iris est effectus signum pluuiæ, & causa materialis, simi- liter aliqua signa sunt, quæ nec causa, nec effectus sunt proprie, vt, lac habere, signum est quod peperit: & fructus habere, quòd arbor floruit; quæ nec causa nec effectus vnum alterius dicuntur.

Necessita- tem aliam esse conse- quentiam, a- liam conse- quentis.

Contra Textum 1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

non destructio. si enim illa esset ratio, semper per eam sciret, cum eadem ratio maneat. Quod si dicas, medium non esse corruptum quando scit? potest tamen corrumpi sine dubio, quod accidit, & conclusio etiam erit contingens, sicut medium; hoc autem non est scire.

7. *Cum igitur conclusio quidem, &c.*

7. *Necessariū* Explicat, qualiter syllogizando necessarium se habeat, ac tria principia statuit: primum est. Nihil prohibet conclusionem, nec esse necessariam, & medium contingens, per quod monstrata, id est, syllogizata, est; & probat: ut enim verum ex non veris, ita & necessarium ex non necessariis inferri potest, hoc intelligi non de Demonstratione, sed de syllogismo, quod ad illationem. Secundum principium. Si premissæ necessariæ sunt, conclusio necessaria erit. probat ex principio, dici de omni: si enim omne B necessarium est A: & omne C necessarium est B: etiam omne C necessarium erit A. Tertium. Cum conclusio non est necessaria, premissæ non erunt necessariae. hoc probat ex secundo principio: dicitur enim conclusio non necessaria: C est A, premissæ vero: B est A, C est B, necessariae, tunc per secundum principium, si premissæ sunt necessariae, conclusio erit necessaria, & per se erat non necessaria: erit ergo necessaria, & non necessaria, quod est impossibile.

8. *Quoniam igitur si scit demonstratiue, &c.*

8. Concludit iam, ut notat Philop. nempe Demonstrationem esse ex necessariis, dicitque, cum id, quod demonstratiue scitur, sit necessarium; oportere vt sit ex necessariis Demonstratio, & per medium necessarium: aliter enim nec quia, nec propter quid, id est, nulla Demonstratione cognosceret. quare conclusio non erit necessaria, nisi sciat nempe per propositiones necessarias: sed si existimat propositiones esse necessarias, & non sunt, tunc opinabitur se scire, & demonstrare, & reuera nesciet; quia non sunt necessariae, si verò non sunt necessariae, nec existimat esse necessarias; tunc nec sciet, nec similiter opinabitur, se scire ac si in his dicat: adeò verum est Demonstrationem ex necessariis procedere, vt nullus opinetur se demonstrare & scire, nisi simul ex necessariis opinetur se de-

monstrare. quòd si non opinetur ex necessariis procedere, non opinabitur se scire, quòd si dicat, medium non esse corruptum quando scit? potest tamen corrumpi sine dubio, quod accidit, & conclusio etiam erit contingens, sicut medium; hoc autem non est scire.

Quid Demonstratio: quia? Quid Demonstratio: propter quid?

9. *Accidentia autem, &c.*

9. Quia accidentia aliqua necessaria videntur, qualia sunt inseparabilia, quorum non est scientia, nec Demonstratio, nec eremus, vt notat Themist. Philopon. docet solius accidentis illius esse Demonstratio nem, quod per se est, eo modo, qui definitus est c. 4. ac propterea dicit, non esse scientiam illius, quod contingit non in essentialibus, sub quo verbo etiam inseparabilia comprehendit, ad differentiam proprium: & probat horum non esse scientiam; quia non sunt necessaria. quod postea discutimus in fine capituli.

10. *Et tamen ambiget fortasse, &c.*

10. Obiectione: si enim necessaria non sunt, nihil ex eis necessarium concluditur; vt quid igitur ex istis syllogizamus, & de istis Respondenti interrogationes facimus, cum nihil magis ex interrogatis necessarium sequatur, quàm si qualibet propositiones ad libitum sumeremus? & hoc significant illa verba: [differit enim nihil, si aliquis interrogatus contingentia, id est, quævis, postea dicat conclusionem] vt bene interpretatur Philop. hic enim est sermo de Dialectico, qui ex probabilibus & contingentibus procedit, ac de eis suas facit interrogationes, quæ videtur superflua, si nihil necessarium ex datis concludendum sit. Circa literam nota illud [cuius causa hæc oportet interrogare de his] id est, quare hæc accidentia petimus, vt per ea concludam? & nostras faciamus conclusiones [de his] id est, de accidentibus eisdem, cum non sint necessaria.

11. *Oportet autem interrogare.*

11. Respondet, circa accidentia nos vt in interrogatione: non vt quicquam necessa-

riam concludatur, sed ve necessariò concludamus, & ex datis & concessis à Respondeute, ipsum ad concedendam conclusionem conuincamus: & si concessa sunt vera, etiam ad conclusionem veram admittendam compellamus: ac propterea nõ est inutile interrogare. in quo duplex necessitas, vt notat Philop. insinuatur, & illationis, seu secundum consequentiam, & similiter consequentis, seu secundum rei naturam. Est enim aliquid, conclusionem esse necessariam, aliud inferri necessariò, vt a libi diximus: Vult autem Aristoteles in hoc docere, necessitatem demonstratiuam non solum esse secundum illationem: hæc enim in accidentibus etiam inuenitur: sed etiam absolutam, quæ dicitur necessitas consequentis. Hæc de capite sexto:

QVAESTIO I.

Circa Caput sextum.

Aduersus ea, quæ in textu continentur est argumentum primum. Dicit enim proprium esse Demonstrationi ex necessarijs procedere. Contra hoc arguuntur. Nam sunt syllogismi ex necessarijs procedentes, qui tamen Demonstrationes non sunt: vt patet in his, quæ ex effectibus procedunt, vt cum animalia corruptibilia esse, ex eo quòd lenescant probamus: & ignem esse: quia cineres sunt: similiter quando ex signis certis procedimus, vt lac habere, probat peperisse: & esse fructus, arborem floruisse conuincit. Hæc omnia necessaria sunt, tamen Demonstrationes non sunt, cum non ex causis procedant: non ergo hoc Demonstrationi esse proprium.

Secundò, contra rationem tertiam arguuntur. probat enim conclusionem necessariam non scire propter quid per medium contingens: quia cum hoc possit nõ esse, non erit causa eius quod necessarium est. Hoc videtur falsum. Nam contingens potest esse causa necessarij, vt patet, si vulnus aliquod letale insigatur equo, est causa & contingens, quod equus nunquam amplius viuat, hoc autem necessarium est; ergo contingens est causa necessarij.

Tertio, ex illis quatuor, quæ ad scientiam sunt necessaria, videtur, vt non sit obliuio, necessarium non esse: Nam si quis rationem habet, obliuio nõ est, non ergo oportet

addere, quòd rationem habeat. & obliuio non sit, imò vterius, videtur falsum quòd scientia destruat per mortem, cum maneat anima immòrtalis, quæ scire possit.

Quartò, videtur contradictio expressa in dictis Aristotelis: hic enim dicit quod nec quia, nec propter quid, per contingens possumus cognoscere necessarium, ar 2. Prior. c. 2. dicit per falsum, verum colligi quia, sed non propter quid.

Quintò, sunt accidentia quæ non sunt per se, tamen non contingunt separati, ergo falsum docet, quæ non sunt per se, contingere non inesse: probatur antecedens, de albedine quæ in separabiliter inest cygno, vt & nigredo cotuo.

Circa primum oportet aduertere, rationes, quæ inferunt conclusionem necessariam, se habere in duplici differentia: quæ quibus; necdam simul probant necessariam conclusionem, & causam ostendunt propter quæ elusio colat necessaria, & istæ sunt potissimæ: Distinguitur demonstrationes, de quibus præcipuus fertur causam in præsentia est, quæ per proprias tradere, cut fas procedunt: quædam sunt quæ conclusionem necessariam probant, sed non dant causam, quare necessaria sit: huiusmodi sunt illæ quæ per causas remotas procedunt: vt, omne animal rationale est vegetatum, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est vegetatum. Similiter sunt illæ quæ ab inferioribus ad superiora procedunt: vt, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Similiter sunt illæ, quæ ab effectu procedunt: vt, omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibile, ergo omnis homo est animal rationale. Item sunt illæ, quæ à signo sunt: vt, omne quod orbiculariter illuminatur, est rotundum, Luna orbiculariter illuminatur, ergo est rotunda.

Nec existimes idem esse signum & effectum; superius enim est signum: nam & signum & causa signum dicitur aliquando: vt, Iris est effectus signum pluuiæ, & causa materialis, similiter aliqua signa sunt, quæ nec causa, nec effectus sunt proprie, vt, lac habere, signum est quod peperit: & fructus habere, quòd arbor floruit: quæ nec causa nec effectus vni alterius dicuntur.

Necessitatem aliam esse consequentiam, aliam consequentis.

Contra Textum 1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

non destructo si enim illa esset ratio, lemper per eam sciret, cum eadem ratio maneat. Quod si dicas, medium non esse corruptum quando scit: potest tamen corrumpi sine dubio, quod accidit, & conclusio etiam erit contingens, sicut medium; hoc autem non est scire.

7. *Cum igitur conclusio quidem, &c.*

Necessariū Explicat, qualiter syllogizando necessarium se habeat, ac tria principia statuit: Primum est. Nihil prohibet conclusionem, neque esse necessariam, & medium contingens, per quod monstrata, id est, syllogizata, est; & probat: ut enim verum ex non veris, ita & necessarium ex non necessarijs inferri potest, hoc intelligi non de Demonstratione, sed de syllogismo, quod ad illationem. Secundum principium. Si premissa necessaria sunt, conclusio necessaria erit. probat ex principio, dici de omni: si enim omne B necessarium est A: & omne C necessarium est B: etiam omne C necessarium erit A. Tertium. Cum conclusio non est necessaria, premissa non erunt necessariae. hoc probat ex secundo principio: datur enim conclusio non necessaria: C est A, praemissa vero: B est A, C est B, necessariae, tunc per secundum principium, si praemissae sunt necessariae, conclusio erit necessaria, & per se erat non necessaria: erit ergo necessaria, & non necessaria, quod est impossibile.

8.

Quoniam igitur si scit demonstratiue, &c.

Concludit iam, ut notat Philop. nempe Demonstrationem esse ex necessarijs, dicitque, cum id, quod demonstratiue scitur, sit necessarium; oportere vt sit ex necessarijs Demonstratio, & per medium necessarium: aliter enim nec quia, nec propter quid, id est, nulla Demonstratione cognosceret: quare conclusio non erit necessaria, nisi sciat nec per propositiones necessarias: sed si existimat propositiones esse necessarias, & non sunt, tunc opinabitur se scire, & demonstrare, & reuera nesciet; quia non sunt necessariae, si vero non sunt necessariae, nec existimat esse necessariae; tunc nec sciet, nec similiter opinabitur, se scire ac si in his dicat: ad verum est Demonstratiue ex necessarijs procedere, vt nullus opinetur se demonstrare & scire, nisi simul ex necessarijs opinetur se de-

monstrare. quod si non opinetur ex necessarijs procedere, non opinabitur se scire, quod si opinatur esse necessaria, & non sunt, opinabitur se scire, sed non sciet. & hoc, siue procedat per media, id est, mediata, siue per immediata, & propter quid. Ad uerum per Demonstrationem quia intelligi Demonstrationem quae ab effectu procedit: per Demonstrationem propter quid, quae a causa, de quibus inferius dicemus.

Accidentium autem, &c.

Quia accidentia aliqua necessaria uidebantur; qualia sunt inseparabilia, quorum non est scientia, nec Demonstratio, nec eremus, ut notat Themist. Philopon. docet. solius accidentis illius esse Demonstratiue, quod per se est, eo modo, qui definitus est e. 4. ac propterea dicit, non esse scientiam illius, quod contingit non inesse; sub quo uerbo etiam inseparabilia comprehendit, ad differentiam proprii: & probat horum non esse scientiam; quia non sunt necessaria. quod postea discutimus in fine capitis.

Et tamen ambiget fortasse, &c.

Obijcit his quae dixit de accidentibus: si enim necessaria non sunt, nihil ex eis necessarium concluditur; vt quid igitur ex istis syllogizamus, & de istis Respondenti interrogationes facimus, cum nihil magis ex interrogatis necessarium sequatur, quam si quaslibet propositiones ad libitum sumeremus? & hoc significant illa uerba: [distinguit enim nihil, si aliquis interrogatus differenter, id est, quaeuis, postea dicat conclusionem] vt bene interpretatur Philop. hic enim est sermo de Dialectico, qui ex probabilibus & contingentibus procedit, ac de eis suas facit interrogationes, quae uidentur superfluae, si nihil necessarium ex daris concludendum sit. Cetera litera nota illud [cuius causa haec oportet interrogare de his] id est, quare haec accidentia petimus, vt per ea concludamur, & nostras faciamus conclusiones [de his] id est, de accidentibus eisdem, cum non sint necessaria.

Oportet autem interrogare.

Respondet, circa accidentia nos uti in interrogatione: non ut quicquam necessa-

Quid Demonstratiue? Quid Demonstratiue propter quid?

9.

10. Obiectio.

11.

rium concludatur, sed vt necessariò concludamus, & ex datus & concessis à Respondeute, ipsum ad concedendam conclusionem conuincamus: & si concessa sunt veritatem ad conclusionem veram admittendam compellamus: ac propterea nõ est inutile interrogare. in quo duplex necessitas, vt notat Philop. insinuatur, & illationis, seu secundum consequentiam, & similiter consequentis, seu secundum rei naturam. Est enim aliud, conclusionem esse necessariam, aliud inferri necessariò, vt a libi diximus: Vult autem Aristoteles in hoc docere, necessitatem demonstratiam non solum esse secundum illationem: hæc enim in accidentibus etiam inuenitur: sed etiam absolutam, quæ dicitur necessitas consequentis. Hæc de capite sexto:

QVAESTIO I.

Circa Caput sextum.

Contra
Textum
1. Argum.

Aduersus ea, quæ in textu continentur est argumentum primum. Dicit enim proprium esse Demonstrationi ex necessarijs procedere. Contra hoc argumentor. Nam sunt syllogismi ex necessarijs procedentes, qui tamen Demonstrationes non sunt: vt patet in his, quæ ex effectibus procedunt, vt cum animalia corruptibilia esse, ex eo quòd senescant probamus: & ignem esse: quia eius ceris sunt: similiter quando ex signis certis procedimus, vt lac habere, probat peperisse: & esse fructus, arboreum floruisse conuincit. Hæc omnia necessaria sunt, tamen Demonstrationes non sunt, eum non ex causis procedant: non ergo hoc Demonstrationi est proprium:

2. Argum.

Secundò, contra rationem tertiam argumentor. probat enim conclusionem necessariam non scire propter quid per medium contingens: quia eum hoc possit nõ esse, non erit causa eius quod necessarium est. Hoc videtur falsum. Nam contingens potest esse causa necessarij, vt patet, si vulnus aliquod letale insigatur equo, est causa & contingens, quod equus nunquam amplius viuat, hoc autem necessarium est; ergo contingens est causa necessarij.

3. Argum.

Tertiò, ex illis quatuor, quæ ad scientiam sunt necessaria, videtur, vt non sit obliuio, necessarium non esse: Nam si quis rationem habet, oblitus nõ est, non ergo oportet addere, quòd rationem habeat. & obliuio non sit, imò vltierus, videtur falsum quòd scientia destruat per mortem, cum maneat anima immortalis, quæ scire possit.

Quartò, videtur contradictio expressa in dictis Aristotelis: hic enim dicit quod nec quia, nec propter quid, per contingens possumus cognoscere necessarium, at 2. Prior. c. 2. dicit per falsum, verum colligi quia, sed non propter quid.

Quintò, sunt accidentia quæ non sunt per se, tamen non contingunt separari, ergo falsum docet, quæ non sunt per se, contingere non inesse probatur antecedens, de albedine quæ inseparabiliter inest cygno, vt & nigredo cotuo.

Circa primum oportet aduertere, rationes, quæ inferunt conclusionem necessariam, se habere in duplici differentia: quæ quibus; necdam simul probant necessariam conclusionem, & causam ostendunt propter quæ elusio collest necessaria, & istæ sunt potissimæ Demonstrationses, de quibus præcipuus sermo in præsentia est, quæ per proprias causas procedunt: quædam sunt quæ conclusio necessaria probat, sed non dant causam, quæ necessaria sit? huiusmodi sunt illæ quæ per causas remotas procedunt: vt, omne animal rationale est vegetatiuum, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est vegetatiuus. Similiter sunt illæ quæ ab inferioribus ad superiora procedunt: vt, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Similiter sunt illæ, quæ ab effectu procedunt: vt, omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibile, ergo omnis homo est animal rationale. Item sunt illæ, quæ à signo sunt: vt, omne quod orbiculariter illuminatur, est rotundum, Luna orbiculariter illuminatur, ergo est rotunda.

Nec existimes idem esse signum & effectum; superius enim est signum: nam & causa signum dicitur aliquando: vt, Iris est signum pluuia, & causa materialis, similiter aliqua signa sunt, quæ nec causa, nec effectus sunt propriè, vt, lac habere, signum est quod peperit: & fructus habere, quòd arbor floruit; quæ nec causa nec effectus vnum alterius dicuntur.

Nota, si-
gnum &
effectus
differunt.

2. Fundam. Aduerte secundò ex Aristot. i. Rhet. ad
Duplex si Theod. c. 2. duplex esse signum, quoddam
gnam. necessarium, & insolubile, quod Græcè dicitur *ἄναγκαστον*: quoddà probabile, & solubile, quod dicitur non habere proprium nomen. Illud insolubile & necessariū est, quod semper infert signatum, & nec deficere contingit, vt, cineres, & fumus, sunt signa necessaria ignis; & arteriam moueri inordinate, signum aduersæ valetudinis, & hoc dicit pulcherrimum signum esse, & scientiam efficere, in Rhetor. ad Alex. c. de signo. Illud necessarium non est, sed probabile, quod non indicat necessariò rem: vt esse pallidū, est signum probabile, quod aliquis fuerit timore perterritus, non necessarium. & hoc dicit inducere opinionem, in Rhetor. ad Alexan. Ex hoc signo clarum est fieri Topica argumenta: at ex illo signo necessario, quod aliqui signum necessarium, vestigium, & indicium vocant, argumentatur. Ahimus dupliciter, vno modo, probantes rem contingentem, necessariò tamen, quoties sub tali signo contingentia subsumimus: vt, is habet febrem cui arteria inordinate mouetur, sed mouetur Socrati, ergo habet febrem. Conclusionem contingentem necessariò, ex signo probamus, quia eū minori non necessaria coniungimus: quomodo Rhetorici vtuntur etiam necessarijs, licet. Quint. lib. 3. talia signa necessaria ab arte probabiliū sine ratione reiecerit, & talia argumenta Topica sunt, nec ex necessarijs procedunt, cū non omnes propositiones necessariæ sint. A leto modo conclusionem necessariam probamus, cū etiam sub eis subsumimus necessarium, vt, quod orbiculariter illuminatur, rotundum est, Luna orbiculariter illuminatur, ergo est rotunda. rotum est necessarium. & de syllogismo à signo loquimur dicentes, probare conclusionem necessariam, sed non dare causam, quare sit necessaria.

Quid signū necessariū?

Quid signū non necessarium?

Signo necessario quomodo res contingens necessariò quandoque probetur, quomodo ali-quando res necessaria.

3. Fundam. Aduerte tertiò, dubium esse, an hi syllogismi, qui non per causam propriam conclusionem necessariam probant, Demonstrationes sint: si enim non sunt, quomodo ex necessarijs procedunt, si autem Demonstrationes, quomodo non ex proprijs causis probant? Et hilop. i. Post. cap. 3. com. 15. vocat eos syllogismos, qui ex huiusmodi signis necessarijs & effectibus procedunt, De-

monstrationes coniecturales, quasi non perfectè Demonstrationes. A Alexan. i. Top. ca. 1. dicit, tales syllogismos posse dici Demonstrationes, cū ex necessarijs sint, posse autem dici topicos, quatenus Dialecticus ex his, aut ex probabilibus procedit: sunt enim loca Dialectica etiam necessaria, vt à definitione, à definitio, à proprio genere, & c. sed his Dialecticus tanquam probabilibus vitur.

Mihi in hoc videtur dicendum, omnes illos syllogismos, præter eum, qui à propria causa procedit, esse imperfectas Demonstrationes, quas omnes vocat Aristot. quia, seu quod est, quasi declarantes & probantes rem esse necessariam, non ostensa propria causa. Et in hoc loco, cū dicit Demonstrationes esse proprium ex necessarijs procedere, comprehendit vt tanque, tam quia, quàm propter quid. & hoc patet. nam paulò inferius dicit, medium contingens non posse esse conclusionis necessariæ, nec in ratione quia, nec propter quid. Et sic soluitur argumentum primum.

Ad secundum laborat Egidius respondendo, adducit tres solutiones: prima, quòd vulnus est causa solius mutationis & corruptionis equi, quæ non est necessaria, cū iam transierit. Dicit secundò, quod vulnus per accidens est causa mortis: quia non intendet corruptionem, sed generare formã cadaveris, & hæc non est necessaria. Tertiò dicit, quod non est necessarium, quod equus sit semper mortuus, quia potest redire, non idem numero, sed idem specie, cū ex illius materia possit alius generari equus.

Sed profectò in te facili non opus erat emulare tot solutiones. Dico igitur, aliud esse causam rei, quæ est necessaria: aliud esse causam, quòd sit necessaria: contingens facit rem, quæ est necessaria: vulnus enim fecit, equum esse mortuum, quod necessarium est, postquam factum est, sed non est causa quòd sit necessarium. nam ab alijs causis provenit quòd id necessarium sit nempe quia idem numero corruptū non potest materiam eandem informare, vel quia idem tempus non potest restitui. Per accidens ergo est contingens causa necessarii, non per se: cū ergo in Demonstratione, non per accidens causas, sed per se, indagemus, nunquam contingens necessaria.

Sententia Authoris atque ad primum Argum. Solutio.

Ad 2. solutio Egidij tripliciter.

Solutio Authoris. Contingens efficere rem necessariã, sed non vt sit res necessaria.

Per accidens, Contingens est causa necessarii.

rium demonstrat. Et sic soluitur argum-
tum secundum.

Ad 3 ex
Philop.

Ad tertium respondet Philop. solum tria
annumerasse, nempe, rationem, quod res
sit, & subiectum sit, illud aliud sub his in-
cluditur, & est probabile. At illud, nem-
pe, non esse oblium, distinguat ab alijs,
& tunc respondet Egidius, quod potest
quis habere rationem conclusionis, & ob-
litus esse conclusionis, cum non illam ratio-
nem applicat conclusioni, licet verum sit,
si rationem applicatam habet, non posse
oblitum esse. Vtraque expositio est bona, &
textui quadrat.

Ad aliam
partem arg.
Animam
rationalem
non esse
mortalem.
Scientia
quo sensu
interire di-
catur, ho-
mine co,
qui habuit,
mortuo.

Ad aliam partem dico: non esse colli-
gendum ex hoc textu, secundum mentem
Aristotelis, animam rationalem esse mor-
talem, quod falsum est, ut euidenter ex a-
lijs locis Aristotelis, suo loco deducemus,
vtq; docent Theoph. Themist. Simpl. Phi-
lop. Ammon. & praestantissimi quique Ar-
ist. interpretes: solum enim voluit dicere,
quod quando homo moritur, licet maneat
eadem scientia in anima, tamen iam est a-
lius modus cognoscendi, quia non intel-
ligit abstractendo a phantasmate; sicut
quando erat in corpore; vel quod iam illa
scientia non est hominis, cum homo sit
compositum, quod moritur: scientia vero
quantum ad substantiam, & cognitionem,
manet in anima, modo cognoscendi mu-
tato.

Ad 4.

Ad quartum dicitur, quod dupliciter se
habet, per quia syllogizamus: vno modo,
quantum ad illationem, & sic ex falso ve-
rum inferimus, quod dicitur 2 Prior. Alte-
ro modo quantum ad probationem, & sic
nullam falsum verum probat, nec con-
tingens necessarium. & hoc est, quod hic
dicitur.

Ad 5, ex
Philop.

Ad quintum Philop. in praesenti duas
adhibet solutiones; altera est, quod eorum
potest separari a negredie et per intellectu,
non autem homo a risibilitate. Sed haec
solutio non est exacta. nam sicut de natu-
ra hominis risibilitas: vt unque ergo sub-
iectum potest ab accidenti separari.

Ad idem ex
Themist.
Adhuc du-
bia solutio.

Altera solutio est etiam Themist. ca. 14.
quod albedo de se non est necessaria, & di-
citur posse separari, quia non omnib; qui-
bus inest, necessario inest, & inseparabili-
ter. Sed adhuc dubia est solutio: quia sal-

tem respectu corui est necessaria, & de illo
negredo demonstrari potest

Egidius dicit, aliter se habere passionem,
alter ipsum accidens inseparabile; nam
subiectum accidentis huius potest absque
eo intelligi, & cum opposito coniungi sine
implicatione: possumus enim coruum al-
bum imaginari, necesse est repugnantia de-
struens naturam: at hominem absque risi-
bilitate possumus intelligere, & cum oppo-
sito risibilitatis minime, quia esset impli-
cacio: & ita interpretatur, quomodo tale
accidens contingat non esse, & nos supra
Porphyrium ita sensimus.

4. Ex Alb.,
& conue-
nientissima.

At ad mentem praesentem Aristotelis
aestim esse dicendum cum Albert. tracta.
2 c. 15 illa dici necessaria, quae vel sunt de
essentia subiectorum, vel subiecta sunt de
natura ipsorum; qualia non sunt ista inse-
parabilia. Quod si petas rationem horum?
dicam, quia aliter non possunt de subiecto
demonstrari. nam si albedinem de cygno
demonstras, non nisi per aliquid albedinis
demonstrabis, tunc cum hoc etiam sit in
cygno, & non sit eius natura, quomodo de
cygno demonstrabitur, nisi ipsa natura sit
causa: nota ergo, quare non sit Demons-
tratio eorum, quae inseparabiliter insunt, nisi
per se insint. Atque haec de Quaestione haec
satis sint.

*Demonstrationem ex Proprijs consistere o-
portere, quia est ex ijs, & de ijs, quae sunt
per se: neque licere ex alio genere*

*Transcendentem mon-
strare.*

CAPVT VII.

1.

Quoniam autem ex necessitate insunt circa
vnumquodque genus, quaeunque per se media ex-
insunt & secundum, quod vnumquodque; positio
manifestum quod de ijs quae per se sunt, sunt sci-
entiales demonstrationes, & ex talibus sunt. natio-
ne
2. Accidentia enim non sunt necessaria. Quare
non necesse est, conclusionem scire propter quid
est, neque si semper esset, non per se autem: veluti
per signa syllogismi, quod enim per se, non per se
scire, neque propter quid, propter quid autem sci-
re, est per causas scire. Propter ipsum igitur opor-
et, & medium tertio, & primum medio in-
tandi.

Non

3. Non igitur est ex alio genere transcendens: monstrare, vt geometricum Arithmetica. Tria enim sunt, que sunt in demonstrationibus: vnum quidem, quod demonstratur, ipsa conclusio: hoc autem est, quod inest generi alicui per se. vnum autem, dignitates: dignitates autem sunt ea, ex quibus tertium, genus ipsum subicitur, cuius passionibus & per se accidentia declarat demonstratio. Ex quibus quidem igitur demonstratio, contingit eadem esse: quorum autem genus alterum, quemadmodum Arithmetica & Geometria, non est Arithmetica demonstrationem cooperare ad accidentia magni ualibus: nisi magni ualibus numeri sunt. Hoc autem vt contingit in quibusdam, posterius dicitur: Arithmetica uero demonstratio semper habet genus, circa quod demonstratur, & alia consimiliter.

4. Quare aut simpliciter necesse est, idem esse genus, aut aliquo modo, si debet demonstratio transcendere aliter uero, quod impossibile, manifestum, ex eodem enim genere necesse est extrema & media esse, nunquam si non per se, accidentia erunt.

5. Propter hoc Geometria non licet monstrare, quod contrariorum vna est scientia, sed neque quod duo cubi cubus: neque alii scientia, quod alterum.

6. Nisi inacunque ita se habent inter se, vt sit alterum sub altero: vt, Perfectione ad Geometriam, & Harmonica ad Arithmetica.

7. Neque si quid inest lineis, non secundum quod linea, & secundum quod ex principiis propriis. vt si recta plurimissima linearum, aut si in contrarium se habet ipsi circumferentia, non enim secundum quod proprium genus ipsorum est, sed secundum quod commune aliquod.

8. Manifestum autem, & si fuerint propositiones vniuersaliter, ex quibus syllogismus, quod necesse est conclusionem perpetuam esse huiusmodi demonstrationis, & vt simpliciter dicam demonstrationum.

9. Non est igitur demonstratio corruptibilem neque scientia simpliciter, sed ita, sicut secundum accidens: quoniam non vniuersalis ipsius est, sed aliquando, & quodam modo.

10. Quando autem sit, necesse est alteram non vniuersalem esse propositionem, & corruptibilem, corruptibile quidem, quoniam & conclusio, existens:

* non vniuersalem esse, quoniam hoc quidem erit, illud uero non erit in quibus est. quare non est syllogizare vniuersaliter, sed quod nunc. 11. co. ad proposi- tionem.

Consimiliter autem se habet & circa definitio- nes: quoniam definitio est, aut principium demon- strationis, aut demonstratio positione differens: aut conclusio quaedam demonstrationis. 11.

Eorum uero, que sepe sunt, demonstrationes, & scientia, vt Luce dicitur, manifestum, quod secundum quod quidem tales sunt, semper sunt: secundum quod uero non semper, secundum partem sunt: quemadmodum autem de seclis, consimiliter alij. 12.

Quoniam autem manifestum quod vnum quod- que demonstrare non est, nisi ex vniuersaliter principijs. si quod monstratur in sit secundum quod illud, non est scire hoc. Et si ex ueris, & indemonstrabilibus monstratum sit & immediatum. Est enim sic monstrare, quemadmodum Dico quadra- riam, secundum commune enim monstrat tales rationes, quod & alteri inest. quocirca & in alijs cooperatur rationes non cognoscat. Igitur non secundum quod illud scit, sed secundum accidens, neque enim cooperari possit demonstratio & in aliud genus. 13. Secu- dum alios hic incipit ca- put 8.

Vnumquodque autem scinus non secundum acci- dens, quando secundum illud cognoscimus, secun- dum quod inest ex principiis illius, secundum quod illud. vt duobus rebus equalis habere, cui inest per se, quod dictum est, ex principiis huius. 14.

Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem cognitione esse, si uero non, sed quemadmodum Harmonica & per Arithmeti- cam. Talia autem monstratur quidem similit- ter, differunt uero, ipsam enim quod, alterius sci- entia, subicitur namque genus alterum: ipsam uero propter quid superioris, cuius per se passio- nes sunt. 15.

Quare & ex his manifestum, quod non est demon- strare vnumquodque simpliciter, nisi ex vniuersaliter principijs. 16.

Sed horum principia habent commune. Si uero manifestum est hoc, manifestum & quod non est vniuersaliter, propria principia demonstrare. erunt enim illa omnium principia, & scientia il- lorum domina omnium. 17.

Et namque magis sit, qui ex superioribus causis scit: ex prioribus enim scit, non ex 18.

In alij Co-
dicibus hic
demum in-
cipit Caput
7. p. accede-
tiasque con-
tinuantur
cum capite
sexto.
*a. l. uili-
ter.
*alij co. ad
talit.

non casus scias casus. quare si magis scimus, & maxime. & si scientia illa esset, & magis, & maxime

19. Demonstratio autem non conparatur in aliud genus nisi vi dictum est geometrica in perspectiua, aut mechanica, & arithmetica in harmonicis.

20. Difficile autem est cognoscere, si scimus, aut non. difficile est enim cognoscere, si ex vniu'siuisque principijs scimus, aut non: quod est scire, existimamus autem, si habeamus ex versis quibusdam syllogismum, & primis scire. hoc autem non est, sed oportet primis cognoscere.

1. Quoniam autem ex necessarijs, &c.

Summa capituli. Hoc capite duo præcepta Demonstrationis traduntur: alterum, Demonstrationem ex proprijs principijs subiecti procedere: alterum, esse incorruptibiliū, & eorum, quæ mutari non possunt. Repetitur igitur initio capituli, Demonstrationem esse ex his, quæ per se sunt: vel quia id interruptum erat probando ex necessarijs esse, vel quia, ut notat Philop. adiungit aliud, quod prius non dixerat, nempe, Demonstrationem esse ex necessarijs, proprijs, & peculiaribus cuique subiecto, de quo fit Demonstratio. vnde enthymema facit: Quæ sunt per se, insunt ex necessitate cuique subiecto, & secundum quod tale est: id est, propriè & peculiariter; ergo Demonstratio est ex his, quæ per se sunt. Ad hæc est maior: ex talibus enim necessarijs Demonstratio fit, sicut superius dixerat.

2. Accidentia enim non necessaria sunt,

&c.

Inferit, qui per accidentia procedit, non scire propter quid, cum non sint necessaria. hoc autem iam superius declaratum est. imò, inquit, etiam si per ea, quæ semper insunt, procedat, nisi sint per se, non demonstrat, nec scit causam, & propter quid, sed quod est per se: id est, conclusionem necessariam non scit per se, id est per causam. quales sunt illi syllogismi, qui per signa procedunt: hi enim non sunt per causam, nec demonstrant; quia non ex per se procedunt. Dices: quomodo fit hoc? nonne ista est a signo, & effectu: omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibilis, ergo omnis homo est animal rationale: tamen ex his, quæ per se sunt, proce-

dit: hoc enim de signis necessarijs oportet intelligere, ut superius declarauimus? Dico Arist. loqui generaliter, & de eo quod euenit communiter, ut talia signa necessariò inferant, sed non per propositiones utraque necessarias, & per se: plurimum enim minores non sunt per se, ut si dicas: cui inordinatè mouetur pulsus, is febris laborat: Socrati inordinatè mouetur: ergo febris laborat, ac propterea dicit Arist. non ex per se procedere, quod ad demonstrationem est necessarium, nempe, ut utraque propositio sit per se, & ob id optimè concludit: oportet primum medio, & medium extremo propter ipsum, id est, per se, inesse. ac si dicat: utraque propositio debet esse per se in demonstratione, quòd si aliquando id in signo accidit, id raro, & per accidens est, nec talis est propria Demonstratio, cum non ex causis procedat.

Non ergo est ex alio genere, &c.

Proponit primum præceptum: nempe præceptum notandum non licet demonstranti transire genera & subiecta: id est, non possumus passiones vnius generis de alio demonstrare, nec Demonstratione vnius scientiæ conclusionem alterius scientiæ demonstrare, sed ex proprijs cuiusque principijs, proprias passiones probare. Sunt autem tria in Demonstrationibus, dignitates & principia, quæ sunt fundamenta Demonstrationum, est subiectum genus, de quo demonstramus: est passio quam vocant conclusionem; tanquam conclusam & probatam de genere. Inter hæc tria nihil prohibet dignitates esse easdem in diuersis scientijs: nam illa vulgata principia per se nota communia sunt Geometris, Arithmeticis, & reliquis: at passiones particulares nisi cuique scientiæ, sicut & subiecta. Ut enim numerus & magnitudo diuersa sunt, ita etiam & quæ ijs accidunt. si enim eadem essent, similiter numerus, & magnitudo eadem essent. Hinc fit, ut arithmeticeam Demonstrationem non sit conuenire, id est, applicare in accidentia magnitudinibus, id est, ad probandas passiones magnitudinum: ut sit ratio hæc: scientiæ, quæ habent diuersa subiecta, diuersas habent passiones, non ergo passiones vnius subiecti per principia alterius

Solutio.

3.

Præceptum notandum non licet demonstranti transire genera & subiecta: id est, non possumus passiones vnius generis de alio demonstrare, nec Demonstratione vnius scientiæ conclusionem alterius scientiæ demonstrare, sed ex proprijs cuiusque principijs, proprias passiones probare. Sunt autem tria in Demonstrationibus, dignitates & principia, quæ sunt fundamenta Demonstrationum, est subiectum genus, de quo demonstramus: est passio quam vocant conclusionem; tanquam conclusam & probatam de genere. Inter hæc tria nihil prohibet dignitates esse easdem in diuersis scientijs: nam illa vulgata principia per se nota communia sunt Geometris, Arithmeticis, & reliquis: at passiones particulares nisi cuique scientiæ, sicut & subiecta. Ut enim numerus & magnitudo diuersa sunt, ita etiam & quæ ijs accidunt. si enim eadem essent, similiter numerus, & magnitudo eadem essent. Hinc fit, ut arithmeticeam Demonstrationem non sit conuenire, id est, applicare in accidentia magnitudinibus, id est, ad probandas passiones magnitudinum: ut sit ratio hæc: scientiæ, quæ habent diuersa subiecta, diuersas habent passiones, non ergo passiones vnius subiecti per principia alterius

Nota 3. sūt in Demonstrationibus, Dignitates, Subiectū, Passio.

Obiectio.

scientiæ, quæ circa aliud subiectam est, probari possunt: quia id aliquando licet, nempe eum scientiæ sunt subalternans & subalternata, dicit se posterius hoc traditurum.

Dubium. Diccs: quare in demonstratione non annumeratuit præmissas? Dico hic per ipsam Demonstrationem intelligere ipsas propositiones, & solum numerat ea quæ extra Demonstrationes sunt, nêpe subiectû, passionem in conclusione, & dignitates, quæ omnia Demonstrationem non componunt, vt talia sunt, sicut fecit in ca. 1.

4.

In quibus contingat de genere in genus descendere.

Quare autem simpliciter necesse est, etc.
Ostendit, scientiam vnam non demonstrare passiones alterius, nisi sit idem prorsus subiectum, aut aliquo modo idem: dicit hoc, quia quando subiectum vnum sub alio continetur, passiones superioris poterimus demonstrare de inferiori; vt passiones trianguli de Isoscele, passiones de homine, quæ sunt animalia; quando verò subiecta sunt prorsus diuersa, id non fit. probat. Quia cum Demonstratio ex his, quæ per se sunt, procedat, medium, subiectum, & passio debent ad inuicem conuerti, & propria esse, aliter per se non essent: non ergo per medium alterius subiecti possumus passionem de alio subiecto monstrare: non enim essent tunc per se.

5. *Propter hoc Geometra non est demonstrare, etc.*

Corollarium

Exemplo manifestat, vnam scientiam, quæ sunt alterius, non demonstrare. Geometra enim non demonstrat, contrarium eandem esse disciplinam: non enim talis conclusio ex his quæ Geometra docet, conficitur. est enim propria Metaphisico, & etiam Dialectico, qui, vt notat Philop. circa omnia vagantur. intelligit tamen non demonstrando, sed probabiliter disputando. Alterum exemplum est: Geometra etiam non demonstrat, quòd duo cubi faciant cubum, quia cubus non est materia Geometria, quæ plana & superficialia considerat, sed est Stereometria, quæ corpora, & solida speculatur, cubus autem corpus est, & ita exponit Philop. & notat, quòd Aristoteles intelligit per hoc, quòd duo cubi sunt vnus cubus, id quòd est duplicare cubum, vt sit sensus, Geometria non demonstrat duplicare cubum, sed Stereo-

Quomodo verò: Duo cubi sunt vnus cubus:

metria. Est autem cubus corpus omnium laterum æqualium, qualis tessera, seu taxillum; duplicare verò cubum, est dare cubum alium, in dupla proportionem ad primum, & hoc est, quod Stereometria docet. & Philop. ponit Demonstrationem Apollonij circa huiusmodi duplicationem: at patet eius, alius est sensus Aristot. quem egregie docet Albert. cap. 15.

Duplicare cubum quid sit?

Quod vt intelligas, aduerte, quod sicut Geometria habent corpora cubica, ita & Arithmetici habent numeros cubicos, qui ex bina multiplicatione super numerum quemlibet per seipsum resultant: vt ter

Nota de solidis numeris.

ter, quæ sunt viginti septem, est numerus cubus: bis duo bis, quæ sunt octo, & similes. est autem discrimen inter hos & illos cubos, quod cubus Geometricus non facit cubum alteri adiunctus; vt si taxillum supra taxillum ponatur, non fit cubus, sed trabs: at si cubus vnus numerus multiplicet alterum, resultat cubus, vt octies viginti septem faciunt ducenta sedecim, quæ etiã sunt cubus. Hinc patet, quòd subtiliter posuit Aristot. exemplum in eo, quòd proprium est Arithmetico: in quo insinuat, non solum, quando prorsus non attinent res vnus scientiæ ad alteram, non esse probandas ab illa, vt in priori exemplo, sed etiam quando videtur eadem, sed non est eadem, veritas; Geometra enim de cubo etiam tractat, sed non ei inest id quòd cubo arithmetico inest.

Sed aut quæcumque se habent ad inuicem.

Ostendit, aliquando licere vni scientiæ probare, quæ sunt alterius, quando nimirum vnus obiectum subalterius obiecto est, quas vocant scientias subalternas: sicut Scientiæ se habet Geometria ad Perspectiuam, & subalternæ Arithmetica ad Musicam. Nota circa litteram, particulam, [sed aut,] loco acceptiuz, Nisi.

Aduerte ex doctrina communi, tria requiri, vt duæ scientiæ sint subalternæ. Primum est, quòd subiectum vnus, sit sub subiecto alterius: vnde Geometria nõ subalternatur Arithmetica, quia earum subiecta non sic se habent, vt vnus sub altero sit; est enim vna de numero, altera de magnitudine.

Nota, Quid requiratur ad subalternationem.

Alterum est, quòd vnus subiectum sit

1.
2.

fit inferius altero, vt non sit inferius quid d' tatiō, sicut species respectu generis, tunc enim non essent duæ scientiæ, nam eadem est scientia generis, & speciei, vt animalis, & hominis; Metap. tex. 4. sed debet esse inferius accidentaliter, per aliquã differentiam materialem: vt se habet linea visualis, de qua est Perspectiua, & linea in communi, de qua Geometria est: & numerus sonorus, de quo est Musica, & numerus, de quo Arithmetica; sunt enim inferiora accidentaliter.

3. Tertium, quod scientia, quæ est de vniuersali, quæ dicitur subalternans, probet principia particularis, quæ dicitur subalternata: ita, vt cõclusiones vniuersalis sint principia particularis scientiæ, vt patet, nam Musæus dicit, sextam esse consonantiam imperfectam. non probat, Arithmeticus id probat: quia est proportio superpartiens. Chirurgus dicit vulnera circularia difficilius curari. non probat, sed Geometra: quia latera magis distant in circulo. Ia his igitur scientiis docet Arist. posse fieri transitum. Sed hæc latius in fine expositionis capituli examinantur.

7. *Neque si aliquid inest lineis,*
¶ c.

Docet, non solum scientiam vnã probare non posse conclusiones alterius, sed quomq; scientiam limitem habere ex eo, quod tales passionēs considerare debeat, quæ suo subiecto insunt, secundum eius principia propria, quæ verò insunt, sed nõ secundum principia propria, alijs scientiis relinquenda sunt. Verbi gratia, scientia de homine considerabit ea, quæ homini insunt secundum principia propria, vt homo est, vt quod sit discursiuus, admiratiuus, risibilis: quæ verò communiter insunt, relinquet, vt quod coloratus, quod quantus. similiter de lineis speculabitur Geometra, quod figuras componant, quod faciãt angulos, quod verò recta sit pulchertima, aut cõtraria circulari, relinquet, quæ communia sunt, & non lineis, vt lineæ sunt, insunt, quæ doctrina est Aristot. 4. Meta cap. 1. & lib. II cap. 6. ex his habes, scientias de suis subiectis, quæ eis insunt per se, & propriè, considerare, & per media & rationes eis peculiare: hoc enim est ex proprijs procedere.

Manifestum autem est, si fuerit,

¶ c.

Hic continetur alterũ præceptum principale Demonstrationis, nempe Demonstrationem esse ex perpetuis, & incorruptibilibus propositionibus: quod patet. Quia ex vniuersalibus procedit, vniuersalia autem insunt omni, semper, & per se, & secundum quod ipsum. Nota literam, cum dixisset huiusmodi Demonstrationem, nempe, quæ procedit ex vniuersalibus esse ex perpetuis, videbatur indicare, aliam esse Demonstrationem, propterea corrigi dicendo, vt melius dicã simpliciter Demonstrationis, quasi nulla sit alia vera Demonstratio, nisi quæ ex vniuersalibus procedit. Aduerte, non esse aliud, dicere Demonstrationem esse perpetuam, quàm quod veritates, quæ in Demonstratione sunt, non mutantur, nec mutari possunt, semper enim triangulus habet tres angulos, nec villo tempore succedet, & accidet quod non habeat. Similiter de alijs veritatibus, quæ sub scientia sunt & Demonstratione.

Non ergo Demonstratio corruptibilium, ¶ c.

Docet, non solum propositiones esse incorruptibiles, sed quod nec conclusiones contingat corruptibiles esse, quarum scientia & Demonstrationes sunt. nõ corruptibilem non est scientia, nec Demonstratio, nisi sicut secundum accidens, & non vniuersalis, hoc dixit, vt notat Philop. & Themistius propter singularia. horum enim est Demonstratio mediata, quatenus sub vniuersali continentur, ac idcirco dixit, vt notat Philop. sicut secundum accidens, sed talis non est Demonstratio propria & per se, cum non sit vniuersalis, sed aliquando, & sic, id est, pro tempore certo; dum enim iste triangulus est, habet tres angulos, sed non semper est, sed nunc. Similiter Petrus est animal, non semper est: talium igitur non est simpliciter Demonstratio & scientia.

Cum autem isto fit, ¶ c.

Ostendit, cum conclusio corruptibilis est, vnã saltem præmissam esse corruptibilem. nam si esset vtriusque necessaria, conclusio non esset corruptibilis: similiter non erit vniuersalis: nam si corruptibilis,

T t 2 hpc

Demonstratio ex perpetuis esse debet.

Nota.

9.

10.

hoc quidem erit, hoc non erit, ex quibus est: ac si dicat, si propositio corruptibilis est, non erit vniuersalis, quia singularia, in quibus verificatur, quædam erunt, quædam non erunt: vt patet in hac: homo est ambulans, vel vnum singulare, vel multa, ex quibus est illa demonstratio, aliquo tempore erunt, aliquo tempore non erunt, nõ erunt ergo vniuersalia: hæc enim omni tempore sunt.

11. Similiter se habet de definitione, &c.

Idem quod de Demonstratione dixerat; nempe non esse corruptibilis, & de definitione tradit: non enim est definitio, nisi perpetuorum, & probat: Demonstratio est ex perpetuis, sed definitio non est extra Demonstrationem, cum aut sit conclusio, aut principium Demonstrationis, aut sit ipsa Demonstratio positioe differens, ergo & definitio est perpetuorum. Nota, vltimum definitionis in arte Posteriorum non esse extra Demonstrationem, vt superius diximus.

Nota.

1. Expositio Auerrois. Hæc verba dupliciter exponuntur, vno modo ab Auerrois: animæ, com. 12. dicit, triplicem esse definitionem: altera est passionis, vt risibile est aptum ad risum: altera subiecti, vt homo est animal rationale: tertia est ex vitroque congregata, vt animal rationale, aptum ad risum: illa quæ est passionis, dicitur conclusio, quia demonstratur per definitionem subiecti, quæ ob id dicitur principium: vt omne animal rationale est aptum ad risum, omnis homo est animal rationale; ergo omnis homo est aptus ad risum. tota verò ex vtraque aggregatio dicitur Demonstratio differens positioe, quia reuera omnia, ex quibus Demonstratio coarctatur, continet: solum deest figura, & modus.

2. Expositio melior Philop. Them. & S. Thom.

Ista expositio est bona, sed altera est melior Philop. Themist. B. Thomæ, est enim triplex definitio, vt docet Arist. 1. animæ, c. 1. altera materialis, vt, ira sanguinis effluens circa cor, definit, altera formalis, ad quam finalis etiam reducitur, vt, ira est appetitus vindictæ; tertia ex vitroque composita, vt, ira est effluens sanguinis circa cor, ob appetitum vindictæ. Dicunt igitur quod cum materia sit in fine causa, potius demonstratur per formalem, vel finalem, & ita conclusionis locum ob-

tinet, illa verò principii at vtraque est Demonstratio positioe differens, non solum quia deest figura syllogismi, sed vt notant Græci, quia quod erat in conclusione, & vltimum in Demonstratione: scilicet materia: est primum in definitione: dicitur enim: ira est effluens sanguinis in corde ob appetitum vindictæ. Et ista est expositio melior prior:

Eorum autem, quæ sepe sunt, &c.

Vt Themistius, Philop. & alij dicunt, & bene respondet Arist. cuidam obiectioni, non enim Demonstratio perpetuorum videtur esse, cum demonstramus, Lunam deficere, & similia, quæ non semper sunt: respondet, hæc eo modo, quoad Demonstrationem pertinet, semper esse: demonstrant enim ad causas relata: & sic nunquam deficiunt, vt exponunt Græci & Albert. quamuis ista vel illa, in singulari, non sint semper, sed secundum partem; nempe singularia, quæ transeunt, & talium singularium non est per se Demonstratio, vt notat Philop. est enim Demonstratio per se ipsius vniuersalis.

Quoniam autem manifestum est, &c.

Regreditur, vt ostendat ex proprijs vniuersis que principijs esse demonstrandum, eò quod ex per se oportet demonstrare: ad eò, vt quamuis ex veris in demonstrabilibusque procedamus, si non ex proprijs, sed ex communibus præcedimus, non sit scire per se & simpliciter, sed secundum accidens. Quomodo Briston procedebat demonstrando circuli quadraturam. Arguuntur enim: quod, ubi datur & maius daturam & minus, ei datur æquale, & sed circulo datur quadratum maius, & datur etiam minus: vt patet de his, quorum vnum intra datur. circulum, alterum extra descriptum: ergo datur quadratum æquale circulo. hoc non est scire simpliciter, sed per accidens, nam medium maius, & minus, est quid commune multis, debebat autem probare ex principijs proprijs quadrati.

Ita interpretes declarant Bristonis rationem, cuius nihil dixit Aristoteles: propterea mihi dubium est, an illa fuerit? cum non solum ex communibus, sed ex falsis procedat. At Aristoteles ex veris & immediatis videtur dicere processisse. dico, ex falsis, nam illud principium: quo datur

12.

Obiectio in textu.

Solutio ibidem.

13.

Briston circum daturam & minus, ei datur æquale, & sed circulo datur quadratum maius, & datur etiam minus: vt patet de his, quorum vnum intra datur.

Nota de syllogismo Bristonis.

maius >

maius & minus, datur ei æquale: est falsum, vt docet Campanus nam angulo semicirculi datur rectilineus maior, nẽpẽ rectus, & obtusus, & datur minor, scilicet acutus, nunquam tamen datur æqualis: Similiter ternario datur numerus alius maior, alius minor, non tamen æqualis. Sed satis nobis sit, Brissonem ex communibus processisse principijs, propterea non demonstrasse, siue sit hæc, siue vlla alia ipsius ratio impertinens enim hoc est.

14. *Vnum quod autem scimus non secundum accidens.*

Explicat quando non secundum accidens scimus: & dicit tunc id esse, cum scimus passionem ex principijs proprijs & proximis, per quæ illi subiecto, de quo demonstratur, inest, vt tunc scimus risibilem hominem, cum per illa principia scimus, per quæ proximè inest homini; vt per animal rationale, similiter triangulum habere tres angulos scimus, non per accidens, cum ex proprijs principijs trianguli, propter quæ ei inest, scimus: Vnde tunc per accidens scimus, cum per aliquid accidens extraneum, vel per aliquid intrinsecum, commune tamen, & non per proprium cognoscimus.

15. *Quare si per se & illud inest.*

Iste locus est magnæ obscuritatis, quibus variè ab interpretibus exponatur, ad ducam tamen expositionem nostram, quæ mihi magis ad mentem Aristotelis, & secundum veritatem consona videtur.

Aduerte igitur primò, duplices passiones posse probari de aliquo subiecto: quasdam proprias, quæ soli insunt & secundum quod ipsum, vt de homine risibile, disciplinabile: quasdam communes, quæ ratione superiorum ei insunt, vt quòd homo sit sensitivus, quòd vegetatiuus, quòd corruptibilis: quamuis harum passionum nõ sit Demonstratio vniuersalis, sicut primarum. Quando passiones priores demonstramus, oportet pro medio sumere principium proprium & soli intrinsecum subiecto, cuius est passio: vt enim passio soli inest, ita & illius principium soli inest: cū verò demonstramus passiones superiores, etiam principium superius sumemus: nam sicut passio non soli inest, ita nec principium: sunt enim syngeneæ, vnde de-

monstramus de homine risibile, per animal rationale, demonstramus verò vegetatiuum, per corpus animatum.

Aduerte secundò maximè, multas passiones subiecti subalternantis considerari de subiecto subalternatæ: vt de diuerso subalternatæ dicit Musicus, est proportio sesquitercia, tis scientiæ & hoc prædicatur arithmeticum est. Per speculum similiter dicit, conum visuum subiecto esse angulum minore recto, & tamen subalternatæ prædicatur geometricum est: & huiusmodi sunt multa. ex quo fit, cum istæ passiones non insunt inferiori subiecto, nisi per superius, vt per id debent demonstrari: vnde medium superioris erit sicut & passio, quamuis veritas conclusionis sit subalternatæ: quod Arist. vocat, quia pertinere ad subalternatam, propter quid verò ad subalternantem.

Hoc supposito, veniamus ad litteram, de hoc, ad eò verum esse, vt per ea principia, per quæ inest passio subiecto, debeat probari, vt si illud, nempe passio, per se inest, id est, proximè & soli subiecto suo inest, cui inest, per medium etiam in eadem proximitate debeat demonstrari: si verò non ita per se insit, sed sicut Musica ad Arithmeticam, id est, tanquam passio superioris inferiori in hæret, tunc per principium superius passionis illius debet demonstrari. Quamuis differant Demonstrationes hæc communes à proprijs, propriæ enim ad eandem scientiam pertinent integræ, at hæc communes non sic, sed propter quid seu medium, est superioris scientiæ, cuius est passio. at ipsum quia, id est, conclusionis veritas, remota causa, erit inferioris & subalternatæ.

Quare ex his manifestum est.

Concludit, simpliciter demonstrare nõ contingere aliter quàm ex proprijs principijs: non enim passionem particularem & propriam subiecto probabis per commune medium, sed propriam proprio, commune communi: illius tamen proprio principio, passionem demonstrabis, quamuis, vt diximus, non sit Demonstratio vniuersalis illa, quæ passionem commune, etiam per suum principium, concludit: est tamen Demonstratio, & ea licet vt in subalternatis hæpe.

Explicatio textus.

16.

Quomodo contingat simpliciter demonstrare.

Nota t. duplices passiones de subiecto posse probari.

69.

Sed horum principia habent commune

☉.

Philop. D. Tho. Auer. & alii, hæc verba in hunc sensum exponunt: vt cum dixisset, Demonstrationem perfectam ex propriis procedere principijs, velut docere, hæc principia propria, habere communia alia principia, per quæ nulla scientiarum particularium demonstrat. cuius ratio est: quia ex communibus, non ex propriis procederet, quod fieri non potest: hæc autem communia sunt alterius scientiæ, dominiæ & regniæ omnium aliarum.

Dubium.
Quæ sint principia proxima, quæ communia, ite quæ scientiarum omnium domina?

Dubitabis: quæ sanctissima principia propria, quæ sunt ista communia, quæ est ista scientia domina omnium? Dico, duplicia principia distingui posse, quædam Essendi, quædam cognoscendi: Essendi sunt illa, quæ dant Esse rei, vt materia, & forma, & illæ causæ dant esse corpori cognoscendi, sunt dignitates, & axiomata, & propositiones, quibus res cognoscimus. Hæc autem vtræque sunt in duplici differentia: quædam propria, quædam communia: propria Essendi sunt principia proxima, quæ dant esse rei, vt anima rationalis, & corpus tale, sunt proxima principia hominis: & in Philosophia naturali, materia & forma principia corporis naturalis: principia verò cognitionis propria, sunt dignitates cuilibet scientiæ appropriatæ, dicit enim Geometra: si ab æqualibus lineis æquales lineas demas, cæteræ quæ remanent, sunt æquales &c. & similiter de alijs principijs. Similiter Arithmeticus habet eadem determinata ad numerum. communia verò principia Essendi sunt partes essentielles, & causæ communes, vt esse actus, substantia, forma, potentia, quæ sunt in essentia multarum rerum, & ab his dependent particularia. cognitionis autem communia sunt illæ dignitates nulli materiæ peculiari contractæ: vt, si ab æqualibus æqualia demas, &c. omne totum est maius parte: quodlibet est, vel non est, quorum veritati innititur veritas particularium, sicut esse priorum principiorum Essendi dependet ex communibus. Propterea igitur Arist. dixit, principia propria habere communia principia, intellige de principijs Essendi cum Auerro, & simul de principijs cognoscendi cum Philop. nam de omnibus his principijs id dictum veri-

tatem habet, hæc autem scientia, quæ communia omnia considerat, tam essendi, quæ cognoscendi, Metaphysica est, vt docet Arist. 4. Metaph. c. 3. & lib. 1. c. 2.

Et tanquam sit magis ex superioribus. ☉.

12.

Probat, scientiam hanc esse dominam: scientia est, quæ ex propriis causis procedit, ergo magis scientia, quæ adhuc ex superioribus & minus causatis est, ergo & maxime scientia, quæ ex supremis & non causatis principijs est: talis est ista Metaphysica, quæ omnium communia principia considerat, ergo domina est, & maxime scientia.

Scientiarum domina Metaphysica.

Sed demonstratio non conuenit.

☉.

19.

Auerroes hic docet, Arist. concludere: sed melius videtur dicendum, quod respondeat dubitationi. Possit enim quis dicere & petere: num hæc scientia domina per communia demonstrat propria scientiarum? Respondet, id non esse: nunquam enim est transitus ab vna scientia in alteram, nisi per modum subalternationis: vt paulo superius dixi: & illic declarauimus, quod non est in his principijs, cum sint eadem, contracta tamen, vt postea declarabitur.

Reiicitur expositio Auerrois. Dubium in textu. Solutio.

Difficile autem est cognoscere. ☉.

20.

Difficultatem, in indagandis propriis cuiusque principijs, proponit, quod quidem scire est, cum non nisi per propria sciamus nos autem ex veris & primis procedentes, existimamus demonstrasse, cum hæc non sufficiant, sed debeant esse principia propria, & syngena. Notat Philopon. difficile esse propria inuenire principia, quia particularitates rerum naturæ sunt admodum occultæ, ac ideò earum principia propria, per quæ demonstrare oportet, difficile cognoscuntur. Atque hæc de Capitis expositione.

Nota ex Philopono cur propria inuenire principia difficile.

QVÆSTIO I.

circa Cap. VII.

Oportet vt ea, quæ hoc capite dicta sunt, 1. Dubium, illustremus. ac primum dubium sit de illis, circa subalternationem opinionem ab quas secundum conditiones

scientiarum necessarias assignauimus. Prima enim, quod subiectum vnius, sit sub subiecto alterius, videtur contra Arist. c. 10. hu-

ius

ius libri, vbi docet scientiam vnam tradere propter quod alicuius, & ac proinde erit subalternans, & tamen non est subiectum ipsius superius: vt patet de Geometria, quae reddit propter quod Medico, quare vulnera circularia difficilius curentur: & tamen Medicinae subiectum: nempe corpus humanum, non est sub Geometriae obiecto, puta, magnitudine.

Dubij secundum membrum.

Præterea, contra secundam: quod sit inferius accidentaliter: est argumentum. Si esset inferius accidentaliter, esset pars in modo, & totum per accidens, sed de toto per accidens non est scientia, & Meta. ca. 2. nec definitio, 7 Metap. ca. 4. non igitur erit de eo scientia subalternata.

Dubij tertium membrum.

Contra tertiam est argumentum. Si conclusio subalternans est principium subalternatae, tunc peto: vel talis conclusio est ex terminis ipsius subalternatae, vel non. si non, igitur non erit principium illius: si verò est, ergo non poterit probari per medium superioris scientiae; nam tunc esset superius, & passio non posset de eo vniuersaliter prædicari. V.g. dicit Medicus: vulnera circularia difficiliora curantur: si medium est geometricum, & nempe circuli partes maximè distant, non poteris demonstratione facere; nam dices: cuius circuli partes maximè distant, difficiliora sanantur, circuli vulneris partes maximè distant: tunc illa maior est falsa; quia difficiliora sanari non inest circulo communi, quem solù sumit Geometria.

Ad primū Dubium, Primò.

Ad hanc difficultatem dico primò: Si scientia aliqua debet subalternari alteri, & ab ea accipere propter quod, debet aliquo modo eius subiectum sub subiecto alterius contineri dico autè aliquo modo, quia simpliciter non est opus. V.g. simpliciter obiectum Medicinae non est sub Geometria, vt dicit Aristot. tamen illud obiectum, cuius Aristot. quid dat Geometria, est aliquo modo sub Geometria, nempe, vulnera circularia. Similiter Astrologia accipit à Geometria propter quod, propterea exlum, de quo Astrologia est, aliquo modo sub Geometria est, vt habet figuram & dimensionem. & vniuersaliter, nulla scientia reddit propter quod alterius subiecti, nisi sit aliquo modo sub suo subiecto: cū autem subalternata de suo subiecto totali

accipiet propter quod, erit illud sub subiecto alterius, non enim scientia est simpliciter subalterna alteri ex eo, quòd alicuius particularis subiecti conclusionis aliquando ab ea accipiar propter quod, cū subiectum commune & totale non sit sub altero, & hoc docuit illic Aristot. nempe posse scientiam, propter quod tradere alicuius conclusionis alterius, quāuis enim huius commune subiectum sit sub altero, tamen illud particulare sub eo erit, à quo sumit propter quod.

Dico secundò: meritò scientiam subalternatam habere subiectum cum illa differentia materiali & accidentali. pro cuius declaratione aduerte, scientias in communi primò distinguui penes diuersum modum cognoscendi intellectus; modus autem cognoscendi intellectus est per abstractionem à materia, res enim abstractendo intelligimus.

Materia verò triplex est: quaedam, quae dicitur singularis & signata, hae autem sunt proprietates & conditiones individuorum singularium: quaedam est materia, quae dicitur sensibilis, hae autem est subiectum cum accidentibus. sensibilibus: cū motu, & mutatione, in quibus versantur hae inferiores substantiae: non enim sunt nisi cum his inuoluntate dispositionibus: tertia materia est, quae dicitur intelligibilis, quae sunt quantitates & dimensiones.

Secundò nota: cū triplex sit materia, triplex est etiam intellectus abstractio, & triplex intelligendi modus, quaedam enim intellectus intelligit abstractendo à materia singulari, non tamen à materia sensibilij vt quando substantias has corruptibiles consideramus, in communi quidè, sed quatenus his substat mutationibus, & qualitatibus sensibilibus: consideramus enim hominem, leonem, animal, non puram substantiam, sed motibus & mutationibus subiectam: quaedam alia intelligimus non solum à singulari, sed etiam à materia sensibili abstractentes, vt res mathematicas: triangulum enim consideramus abstractum à materia sensibili: non enim in aere, aut aëre, aut ligno consideramus, sed in communi abstracti ab his omnibus subiectis, quae dicuntur materia sensibilis: quaedam alia intelligimus ab omni materia abstracta.

Secundo, Nota 1. Scientias in communi distinguui diuerso modo cognoscendi ipsius intellectus. Triplex materia: Signata. Sensibilis.

Intelligibilis.

Nota 2. Vt triplex materia, ita triplex intellectus abstractio & intelligendi modus.

1.

2.

abstracta.

strahentes, vt quando ens, substantiam, Intelligentiam, ac Deum consideramus.

Nota 3.
A triplex abstractiua.
Tertio nota, iuxta tres abstractiones tria esse scientiarum speculatiuarum genera. Primū, est Philosophia naturalis, quæ considerat res abstractas à materia singulari, sed non à materia sensibili. Alterum est Mathematica pura, id est, Geometria & Arithmetica, quæ res tractant abstractas à materia sensibili, sed non ab intelligibili; nam triangulos & figuras in quantitate, quæ materia intelligibilis est, contemplatur. Tertium genus est Metaphysica, quæ res ab omni materia separatas speculat. Vide igitur tria genera scientiarum, secundum diuersum intelligendi & abstractandi modum sumptum. Sunt præter hæc quædam scientiæ; quæ cum de re, quæ abstracti poterat à materia sensibili, tractent, non abstrahunt ab ea, vt Perspectiua de linea visiva, Musica de numero sonoro, hæc enim vtraque, & similes, de quantitate tractant, & non abstracta à materia sensibili, sed limitata ad visum, vel sonum: cum tamen lineæ & numeri abstracti ab his possent. tales dicuntur scientiæ mediæ inter Philosophiam ac puram Mathematicam, ac subalternari vtrique, quamuis præcipue Mathematicæ.

Scientiæ mediæ.

Quid addat subiectum subalternam.

Ex quo elicere potes, cuius gratia hæc dicta sint. nimirum vt intelligeremus, quare scientiæ subalternatæ addant in subiecto differentiam materialem: hoc autem est, quia scientiæ inter se genere non distinguuntur, nisi varius sit modus abstractandi à materia. Cum igitur subalternata sit abstractior, oportet vt subalternata sit de subiecto contractioni: & hoc diligenter nota.

Ad 2.

Per quod responderet ad secundum: non enim perspectiuus habet pro obiecto totū hoc, lineam visivalem: esset enim totum per accidens: sed lineam vt est in visuali materia: ac si dicas non speculatur quascunque lineas, sed eas, quæ in tali materia sunt, idem de aliis huiusmodi.

Ad 3.

Duo genera passionū in scientia subalternata.

Dico circa tertium, passiones in duplici differentia reperi in scientia subalternata, quasdam communes, quæ insunt subiecto illius, non primò, sed à superiori deriuatæ, vt dum dicimus, conus est minor rectus, diatessarum est proportio sesquitercia: hæc enim prædicata superioris scientiæ sunt. quædam alix passiones sunt propriæ sub-

iecto inferioris, tamen non potest per medium proprium suum probare, vt dicit medicus, vulnera circularia difficilior sanari: tota conclusio mediæ est, sed medium est Geometrix, quando ergo passiones sunt communes, tunc per medium superioris scientiæ probantur, vt diximus in textu: ac cum sunt peculiæ, tunc per medium superioris probantur, contractum tamen ad illud subiectum. vt Medicus non sumet medium commune: latera circuli maximè distant, sed: latera vulneris circularis: & dicitur vulnus cuius latera maximè distant, difficile sanatur, vulnus circulare est vulnus laterum maximè distantium: ergo tale vulnus difficile sanatur. Per hæc posuit intelligi reliqua. & sic patet solutio argumenti tertij: & est notanda doctrina: non enim intelligere oportet, quòd omnia principia subalternatæ debeant demonstrari in subalternante, cum oppositum experientia doceat sed ad sensum expositum.

Alterum dubium est circa caput: videtur enim, quòd vna scientia etiam non sub altera demonstrat conclusionem alterius. Nam Philosophus demonstrat rotundum cælum, similiter Astrologus, & diametrum esse asymmetrum probat Arithmeticus: quia aliter numerus par esset æqualis numero impari. Dico, quòd sicut vna res varijs rationibus ad diuersa prædicamenta, & ad diuersas scientias spectare potest, ita etiam eadem conclusio, & quæque scientia suis medijs eam demonstrabit. Vnde Philosophus ostendit rotunditatem cæli per motum: Mathematicus verò per requiritantiam à centro. Ad illud, de diametro, dico, cum res arithmeticæ, & geometricæ ex parte conueniant, cum Arithmeticus figuras etiam in numeris, speculetur, aliquando propter communionem subiectorum, & rerum, quas tractant, etiam media sibi communicant: nec hoc est contra id, quod Aristoteles docet.

Tertium dubium est de Metaphysica: an probet scientiarum principia: ex hoc enim loco sumitur illud vulgare dictum: Nulla scientia particularis sua probat principia, sed Metaphysicæ hoc munus est: Dico pro præsentibus, multæ scientiæ particulares sumuntur à Metaphysicæ: ex parte enim subiectorum indigent Metaphysica sciente

NOTA.

2. Dubium.

Responsio ad Dubiū.

Vnam rem varijs modis pertinere & ad diuersas categorias & ad diuersas scientias.

3. Dubium.

Responsio Quomodo se habeat Metaph.

ea ad prin-
cipia scien-
tiarum.

lente ens, substantiam, accidens, quæ nisi essent, subiecta reliqua ruerent. Secundò indigent illius passionibus: sæpè enim de uno, de multis, de identitate, de diuersitate, de toto, de parte, & similibus scientiæ tractant, quæ Metaphysica sunt. Tertio indigent, quia nullæ propositiones vllam vni probatiuam haberent, nisi in virtute principij: quodlibet est, vel non est; vt alibi diximus. Quarto indigent, quia veritates dignitatum peculiarium in virtute vniuersalium nituntur; vt diximus in textu: & hoc sensu Metaphysica dicitur probare principia aliarum scientiarum, quæ dum sua probat, simul alia probat: vt, qui omne animal sensibile probat, simul etiam hominem sensibilem ostendit, non in propria forma: ita dum Metaphysicus stabilit suas communes dignitates & principia, stabilit inferiores, sed non in propria forma particulari ea demonstrat; imò nec sua semper demonstrat, nempe, quæ per se nota sint, sed à caullis aliorum defendit, & contra negantes ea dialecticè, & ad impossibile reducendo, inuehitur, vt dicit Simplicius. Physic. Atque tatis de Quæstione hac.

Metaphysica sua principia probando, aliarum etiam scientiarum principia probat.

Demonstratiuarum scientiarum Principia nonnulla esse communia, nonnulla propria: quæq; ea sint, & quo pacto recognoscantur: pariter & reliqua Demonstrationem ingredientia.

CAPVT VIII.

1. **D**ico autem principia in vnoquoque genere hæc, quæ quod sunt, non contrariè monstrare.
2. Quid igitur significant & prima, & quæ ex his accipiuntur, quod autem sunt, principia quidem necesse est accipere, alia verò monstrare. vt quid vnitatis, aut quid rectum, aut triangulum, esse autem vnitatis accipere, & magnitudinem, altera verò monstrare.
3. Sunt autem, quibus vtuntur in demonstratiuis scientiis, alia quidem propria vnicuiusque scientiæ, alia verò communia. communia autem secundum proportionem: quoniam vt ille vti que,

quantum in eo, quod sub scientiam est genere, propria quidem, quæ admodum lineam esse idem, & rectum: communia verò, vt si ab æqualibus æqualia auferantur, quod æqualia sunt reliquis; sufficiens autem est vnicuique horum quantum est in genere: idem enim facit, & si non de omnibus acceperit, sed in magnitudinibus solum, Arithmetico autem in numeris.

Sunt autem propria quidem, ea quæ accipiuntur esse, circa quæ scientia speculatur, inexistentiæ per se. vltimè vnitatis Arithmetica, Geometria verò puncta, & linearæ: hæc enim accipiuntur esse, & hoc esse. horum autem passionem per se, quid quidem, significat vnaqueque accipit: vltimè Arithmetica quidem, quid impar, aut par, aut quadrangulum, aut cubum: Geometria verò quid irrationalis, aut refrangi, aut concurrere. quod autem sunt, monstrant & per communia, & ex demonstratis, & Astrologia consimiliter.

Omnis enim demonstratiua scientia tria est, & quæcunque esse ponuntur, hæc autem sunt, genus, cuius per se passionum est speculatiua: & communia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primò demonstrant: tertium passionem, quarum quid significat vnaqueque accipit.

Nonnullas tamen scientias nihil prohibet quedam horum displicere, vt genus non supponere esse, si sit manifestum, quòd est: non enim similitèr planam, quòd numerus est, & quòd frigidum & calidum, & passionem non accipere, quid significant, si sint plana: quæ admodum neque communia non accipit, quid significant: hoc, quòd est, & qualia ab æqualibus demere, quoniam notum: sed nihilominus natura tria hæc sunt, circa quod monstrat, & quæ monstrat, & ex quibus.

Non est autem suppositio, neque petitio, quòd ad id necesse est esse propter ipsum, & videri necesse. Iis codicibus non enim ad extrinsecam rationem demonstratis, etiam tunc, sed ad eam, quæ in anima: quoniam neque syllogismus: semper enim est instare ad extrinsecam rationem, sed ad extrinsecam rationem non semper.

Quæcunque igitur monstrabilia existentiæ accipiuntur in ipse non monstrans, hæc quidem si apparentia discenti accipit, supponit, & sunt non simpliciter suppositio, sed ad illam solum, si verò, aut nulli inexistente opinione, aut & contrariè inexistente, accipit idem, petit. Et hoc differunt suppositio & petitio: est enim petitio, quòd subcontrarium est ad discentis opinioni: aut quòd aliquis demonstrabile existit accipit, & vtatur non monstrans. finitiones

4
a. l. p. p. o. t. i. o. n. e. l. c.

5
6
7
Ab hoc, textu vsq; ad 13. in a. l. i. s. codicibus non est huius ver- sionis, du- rat cap. 10. atque tra- cto potissi- mum diffe- rentia in tee dignitates.

Termini quidem igitur non sunt suppositiones, neque enim esse aut non esse dicunt, sed in propositionibus suppositiones, termino autem solium intelligere oportet, hoc autem non est suppositio: nisi & ipsum audire suppositionem aliquam esse dicat, sed quibus in quaque existentibus, eò quòd illa sunt, fit conclusio.

10. Neque Geometra falsa supponit, quemadmodum quidam esse rueri dicentes, quòd non oportet falsa vii. Geometram verò mentiri, dicentem pedalem non pedalem, aut rectam descriptam, nõ rectam existentem Geometra verò nihil concludit, eò quòd hæc est linea, quam ipse locutus est, sed qua per hoc ostenduntur.

11. Præterea petitio & suppositio omnis, aut vi totum, aut vi in parte: definitiones verò neutrum horum.

12. Formas quidem igitur esse, aut vnum aliquid præter multa, non necesse, si demonstratio erit, esse quidem igitur vnum de multis, verum dicere, necesse est, non enim erit vniuersale, nisi hoc sit, si autem vniuersale non sit, medium erit: quare neque demonstratio oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus esse, non æquiuocè.

13. Non contingere autem simul offerere & negare, nulla accipit demonstratio, nisi oporteat monstrare & conclusionem sic. Monstratur autem accipientibus primum de medio, quod verum, neque autem non verum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere: consimiliter autem & tertium: si enim datum est, de quo hominem verum dicere, si & non hominem verum, sed si solum hominem animal esse, totum, non animal autem: non erit enim verum dicere Calliam, si & non Calliam, tamen animal, non animal autem non. Causa autem, quoniam primum non solum de medio dicitur, sed & de alio, eò quòd est in pluribus, quare neque si medium & idem est, & non idem, ad conclusionem nihil differt.

14. Omne autem asserere aut negare demonstratio ad impossibile accipit: & hæc neque semper vniuersaliter, sed quantum sufficiens est, sufficientem autem est in genere. dico autem in genere, ut circa quod genus demonstrationes ferri: quem admodum dictum est prius.

15. Communicant autem omnes scientia sibi inuicem secundum communia. Communia autem dico, quibus vniuntur, tanquam ex his demonstrantes, sed non de quibus monstrant, neque quod monstrant.

16. Et Dialectica omnibus, & si aliqua vniuersa-

liter tenet monstrare communia: ut quòd omne asserere, aut negare: aut quòd æqualia ab æqualibus: aut talium nonnulla.

Dialectica verò non est ita determinatorum quorundam, neque generis alicuius vnus, non enim interrogares, demonstrantem enim non est interrogare, eò quòd oppositum existensibus non monstrauit idem, monstratum est autem hoc in ijs, quæ de syllogismo.

Dico autem principia in vtroque genere, &c. De principijs Demonstrationum, quæ necessaria per se, aut propria docuerat esse, sermo est in hoc capite: quod in tres partes diuiditur: in prima, principia ipsa distinguit, ac quo conueniant, quouè differant, & inter se, & a principiatu ostenduntur secunda, communia principia ab alijs quibusdam separat principijs in particulari: in tertia, quomodo quodam communi principio vtiuntur in demonstratione ostendunt. Reperit autem aliqua, quæ in proœmio dixerat, quia illic ænigmaticè, ut inquit Philoponus, loquutus fuerat, vel quia illic non per se, sed ut doctrinam, ex præ-existenti ferri cognitione, probaret, illa dixerat: nunc verò per se hæc docet.

Proponit igitur, quæ principia dicantur in scientia aliqua, illa nempe, quæ non demonstrantur esse. vbi aducite, non esse legendum, sicut aliqui legunt, sed licet [principia sunt, quæ cum sunt, non demonstrantur ita] id est, sunt vera, & inde monstrabilia, ite enim non est Aristotelis sensus: legendum enim est, quod sunt, non demonstratur, id est, principia sunt in scientia aliqua ea, quæ non demonstrantur esse, est autem hæc pulchra regula principia dignoscendi, & in scientia qualibet, & Demonstratione, ea feliciet esse principia, quæ talis scientia seu talis Demonstratio non probat esse, sed supponit. V.g. supponit Geometra esse lineas, signa, id est, puncta: Arithmeticus vnitates, numeros, hæc dicuntur principia. Similiter in qualibet peculiari Demonstratione non demonstramus subiectum esse, nec medium, dicuntur principia: hoc autem non solum de simplicibus principijs, sed etiã de complexis, quales sunt propositiones, dignitates, & præmissæ in Demonstrationibus singularibus: hæc enim omnia, ut non demonstra-

17.

Summa capitulis.

Eiusdem diuisio.

Quid agatur in prima capitis parte?

Quid in secunda?

Quid in tertia?

Prima pars capitulis.

Quæ sint principia in scientijs?

Obscura castigationem lectionem.

N
O
T
A

tur in

tur in scientia illa, vera esse dicuntur principia scientiæ, vt verò præmissæ in illa Demonstratione cuius sunt, non demonstrantur, illius principia dicuntur & vniuersaliter, quod est in scientia, aut Demonstratione, ita vt illic non demonstraretur esse, sed supponatur, id est, principium, siue simplex, siue complexum sit.

Quid quidem igitur significant, &c.

2. **Quid per Principia hic intelligendum? item quid per principia.**

Assignat id, quo principia, & ea, quorum principia sunt, conueniant. Oportet autem per principia hic non solum complexa, sed etiam simplicia, vt diximus intelligere: per ea verò, quæ ex principijs sunt, seu per principia, etiam complexa, quæ conclusiones sunt, & incomplexa seu simplicia, quæ sunt passiones & quæ sita. Est ergo conuenientia inter hæc, quòd de omnibus oportet in Demonstrationibus, & in scientijs, supponere, quod significant: hoc enim non demonstratur in scientijs, nec de principijs, nec de principiat: at discrimen est, quod de principijs omnibus, propterea oportet supponere, quòd sint, si simplicia, quod existant, si complexa, quòd vera sint: at de principiat id demonstramus. nam conclusionem veram esse demonstramus: similiter ipsam passionem inesse demonstramus, non autem supponimus. At si tales ponit exempla in simplicibus principijs, & principiat solum, nempe in subiectis, vt vnitatem, & magnitudinem passionibus, vt in recto, & triangulo.

3. *Sunt autem quibus vtuntur in demonstratiu, &c.*

Principia præsertim complexa hic diuidit in communia & propria: communia sunt, quæ scientiam illam transcendunt: vt, si ab æqualibus æqualia demas, restant æqualia; hoc enim pluribus inest scientijs: propria verò, quæ ex his, quæ in scientia talia sunt, constant: vt; linea est magnitudo indiuisibilis secundum latitudinem; rectum est, cuius extremita non exeunt à medio, hæc enim Geometria sunt. Posses dubitare, cum scientia ex proprijs procedat, quomodo principia habet communia? respondetur non vti scientias his communibus, vt communia sunt, sed vnaquæque scientia & Demonstratio ea limitat ad suam materiam, ad quam eis indiget. vt Geome-

tra dicit: si ab æqualibus magnitudinibus æquales demas: Arithmeticus ad numeros cõrabit, & singulari Demonstratione suis terminis adaptat, nec propter hoc minor est vis illorum principiorum, cum semper sint vera & necessaria, & immediata: & propterea dicuntur communia secundum analogiam; quia ex eis vnaquæque scientia accipit pro sua materia.

Sunt autem propria quidem, & hæc, &c.

Præter propria complexa, quæ assignauerat, incomplexum principium assignat, nempe subiectum, de quo accipimus, quod sit & quid significet: & hoc est, quod dicit: esse & esse hoc, atque de tali subiecto demonstramus passiones, quæ ei per se insunt. & de his, quid significant, supponimus. Posses dubitare: quare modò separatè de simplicibus & incomplexo principio loquitur? Dico, & hoc est aduertendum, hoc esse discrimen inter complexum & simplex principium. complexum enim in commune & proprium distinguitur, at simplicia omnia propria sunt, ob id primò propria complexa cum simplicibus non conueniunt, sed cum communibus, postea simplicia adiunxit, exempla ponit horum, quæ nota sunt: irrationalis dicitur quantitas, quæ alteri non communicat in parte aliquota, vt diameter cõstæ. quæ passio Geometrica est: inflecti verò dicitur eadem linea, quando ab vno puncto reflectit, sicut pilea: concurrere dicitur duæ lineæ, quæ coniunguntur in puncto.

Omnis enim demonstrata scientia, &c.

Ostendit sufficienter de istis determinasse, cum non sit aliquid in Demonstratione præter passionem, & subiectum, quod principium est simplex, & dignitates principia complexa Dices, quid de conclusionibus? Dico, sub subiecto, & passione comprehenditur Dices, quid de præmissis? Dico, sub dignitatibus esse: nam dignitates licet sub communi forma Demonstrationem non componant, tamen limitatæ & contrariæ propositiones, & præmissæ sunt, ex quibus demonstramus.

Dices: nonne etiam ex propositionibus, quæ dignitates non sunt, demonstramus? non enim semper Euclides ad dignitates recurrit, sed per ea, quæ demonstrata sunt, demonstrant alia: Dico, ita esse, & hoc est, &

Dubium.

Solutio cum assignatione discriminis principij simplicis & complexi.

Nota explicatione phrasium textus.

Dubium.

Solutio.

Dubium.

Solutio.

in præcedentibus verbis dixerat Arist., demonstrant per communia, & per ea, quæ demonstrata sunt: at quia nullus perfectâ habet demonstracionem, nisi ad illa indemonstrabilia perueniat propterea dixit, ex dignitatibus esse Demonstracionem, sed addidit hoc, tanquam ex primis, quia etiam ex demonstrabilibus sunt Demonstraciones, sed non tanquam ex primis, hæc enim dignitates sunt.

6. *Quasdam tamen scientias nihil prohibet, &c.*

Solutur
dubitum ab
Arist.

Possit quis dubitare: an semper illa supponere necesse sit? Respondet Aristot. non opus esse semper. nam quando subiectum esse notum est, vt calidum esse, frigidum esse: non opus est supponere, sicut quando obscurum est: vt numerum esse. similiter de passione: cum enim nota est significatio, non opus est supponere, sicut nec de principijs illis, quæ dignitates sunt, supponimus quid significent, hoc enim notum est: quæ verò nota non sunt, supponuntur, quod supra etiam nos diximus de principijs, & dignitatibus concludit: siue supponatur illa, siue non, semper illa tria in Demonstracione esse, Dignitates, Passionem, Subiectum.

7. *Non est autem suppositio.*

Secunda ca
pituli pars.

Discrimen
iater qua
tuor gene
ra principi
orum.

Excluditur
subiectio
contra di
gnitatum
notitiam.
Nota.

Hæc est capitis secunda pars: in qua discernitur inter ista quatuor principia ponitur, Dignitatem, Suppositionem, Petitionem, Definitionem. Dignitas est principij necessarium, non solum in se, sed quod etiam omnibus videtur, & cognoscitur necessarium; vt, quodlibet est, vel non est, & similia. hæc enim lumine naturali ab omnibus cognoscuntur per se, absque alio medio. Posses obijcere: non est omnibus manifestum, quandoquidem negari potest: respondet Aristot. verbo & voce posse negari, sed non intellectu, secundum quem Demonstraciones & syllogismos mensurare oportet. nam rationes exteriores potest quis prohibito negare voce, sed interiores non prohibito negamus: sunt igitur hæc principia nota, & ab omnibus interioribus necessaria concessa, quæ Albertus in præsentem item comparat visibilibus, quæ suo lumine videntur; vt superius etiam diximus ex ipso met.

8. *Quæcumque ergo demonstrabilia.*

Suppositio
nes & peti
tiones.

Suppositiones & petitiones declarat: hæc

enim sunt demonstrabilia principia; quæ cum demonstrari possint, non demonstrantur ab aliquo, sed sine Demonstracione accipiuntur esse vera, differunt tamen: si enim ista discenti, id est, ei, cui sit Demonstratio, nota sunt, ac si essent demonstrata, dicuntur respectu illius, suppositiones, quod sæpè accidit in argumentando; recipit enim qui respondet propositiones aliquas absque probatione, quæ probari poterant, quia illi notæ sunt: Si verò discenti non sunt nota, vel quia non est vnus opinionis: id est, quia non scit illa; vel quia contrariè opinatur, & illa existimat non esse, tunc dicuntur petitiones, seu postulationes, quia demonstrator petit, vt modò admittat ea, vt Demonstratio procedat, & postea probabuntur. in quo apparet differentia horum duorum, à dignitatibus, & Suppositio inter se. A dignitatibus quidem, quia sunt dignitates indemonstrabiles, & omnibus per se notæ, hæc verò demonstrabilia, & non omnibus nota: Inter se verò: nam suppositiones videntur discenti, petitiones verò non videntur. vtrique tamen recipiuntur esse absque demonstracione, cum demonstrari queant.

Termini igitur non sunt suppositiones, &c.

9. Definitio, aliquid est principij in Demonstracione. quod quid sit notum est, ob id, quid non sit ponitur explicat. non est igitur suppositio, nec petitio, quod duplici ratione probatur: altera est, quia suppositiones significant esse, vel non esse, non autem definitiones. cuius ratio est: nam suppositiones in propositionibus sunt, id est, suppositiones sunt propositiones, termini verò & definitiones solum intelliguntur, cum in simplici intellectus operatione sint, in qua non est propositio, sicut nec videre, vel audire, sunt propositiones, quia simplices cognitiones sunt. Philoponus illa verba [suppositiones in propositionibus sunt] exponit in hunc sensum, quod definitiones sumptæ in propositionibus, nempe de definitis enunciatae, sunt suppositiones: vt, homo est animal rationale, triangulus est figura tribus lineis terminata: & est expositio etiam bona. mihi tamè videtur prior melior. Concludit Aristoteles suppositiones esse, ex quibus existens sequitur conclusio, eo quod ipsæ sunt, id est, sunt pro-

propositiones, per quas conclusio infertur & probatur.

Quaedam notatu digna.

1. Notabile. Sunt hic aliquot notanda: primum est, ista tria, suppositionem, petitionem, definitionem, sub vno genere comprehendi, nempe sub Positione, cuius meminit ca. 2. superiori: nunc tamen numerans ipsas species reliquit genus ipsum. nec hoc absurdum videri debet.

2. Notab. Est etiam notandum, suppositiones & petitiones esse in duplici differentia: quaedam sunt demonstratiuae, quaedam dialecticae. Demonstratiuae omnes sunt necessariae, & de his est sermo in praesenti. vnde male docuit Philopon petitiones posse esse falsas, cum hic dicat Aristot. esse demonstrabiles: quaedam vero dialecticae: petunt enim & supponunt etiam hi, qui probabiliter disputant, atque haec possunt esse falsa, sunt enim probabiles.

3. Notab. Tertio notandum est, esse suppositiones in scientia, similiter petitiones, & in Demonstratione peculiari. in scientia suppositiones, & petitiones, sunt propositiones, quae cum demonstrabiles sint, saltem in alia scientia supponuntur, vel vt notae discunt, vel vt petunt, deseruiunt tamen pro multis conclusionibus illius scientiae: sicut a puncto in punctum lineam ducere, & simile, in Demonstratione vero qualibet, praemissae, quae in ea non demonstrantur, dicuntur suppositiones, aut petitiones in illa Demonstratione; si enim sunt notae respondentis, suppositiones; si vero non, petitiones.

Tandem notandum est, cum Aristot. dicit, suppositiones & petitiones esse demonstrabiles, non intelligi, semper esse demonstrabiles demonstrationes propter quid; sunt enim aliquae suppositiones immediatae, vt quando definitiones de definitis sumimus, sed dicuntur demonstrabiles, vel quia demonstrari possunt, vel non sunt ita notae, quin aliqua ratione saltem a posteriori indigeant: & tamen absque tali probatione proponuntur.

4. Notab. Tandem notandum est, cum Aristot. dicit, suppositiones & petitiones esse demonstrabiles, non intelligi, semper esse demonstrabiles demonstrationes propter quid; sunt enim aliquae suppositiones immediatae, vt quando definitiones de definitis sumimus, sed dicuntur demonstrabiles, vel quia demonstrari possunt, vel non sunt ita notae, quin aliqua ratione saltem a posteriori indigeant: & tamen absque tali probatione proponuntur.

10. *Neque autem Geometria falsa supponit, &c.*

Dubium. Possit quis dubitare, an supponere liceat falsa, vt quidam existimant Geometrias falsa supponere in suis Demonstrationibus: supponunt enim lineam bipedalem, quae

fortan est tripedalis, & lineam rectam, quae curua est, & similia: respondetur, non licere: nam Geometria non vtuntur illis suppositionibus, vt ex illis demonstrant, sed vt ostendant, veras lineas, & veras rectas, & veras quantitates, per quas demonstrant: non ergo vtuntur suppositionibus falsis, per quas demonstrant.

Amplius petitio & suppositio, &c.

Hoc est alterum argumentum, quo, suppositionem non esse ipsam definitionem, probat, suppositio enim & petitio est vniuersalis, & in parte, id est, particularis: at definitio nec vniuersalis, nec particularis dicitur; non enim est propositio, cuius proprium est, vniuersalem, vel particularem esse, non ergo est suppositio, aut petitio.

Species quidem igitur esse, &c.

Cum multa de vniuersalibus locutus sit, dubium esse posset; an, cum Demonstrationes & definitiones sint vniuersalia, opus sit, species, id est, ideas ipsas vniuersales separatas ponere; vnu enim motuum Platonis ideas constituentis hoc fuit, nempe quia scientiae & definitiones, quae vniuersalia sunt, non aliter essent? Responderet Aristoteles, non opus esse ob Demonstrationes, & scientias, ideas separatas ponere, sufficit enim naturam in ipsis singularibus constitucere, quae valeat de multis vniuersalibus praedicari, non autem separatim, nisi per operationem intellectus. Multa de vniuersalibus alibi diximus, ob id hic his super sedebimus, vide quaestionem proximi super Porphyrium.

Non contingere autem idem simul, &c.

Locus hic summus obsecutus est ob defectum verborum Arist. propterea rem & sensum potius, quam orationem, omnes Graeci, Latini, & Arabes explanant, in sensu autem non plene omnes conueniunt quorum expositiones & sensus enarrare, prolixum, & inutile esset; sumam ex his omnibus, quae mihi magis veritati videntur conformia, & licet Aristot. consonantia: addam autem, quae videntur singulis deesse, ac ipsum integrum contextum conabor exponere.

Ubi igitur sunt principia vniuersalissima, quae ueritati inniuntur reliqua: vniuersalissimum autem negatiuum, scilicet, de nullo est

Solutio.

11.

Dubium.

Solutio.

11.

Tertium caput. Nota in textu obsecratiorem.

Principia vniuersalissima, quae ueritati inniuntur reliqua: vniuersalissimum autem negatiuum, scilicet, de nullo est

Vniuersalissimum autem negatiuum, scilicet, de nullo est

Quando liceat negatiuū principium in Demōstratione sumere?

verum affirmare, & negare: alterum affirmatiuum, scilicet de quolibet affirmare vel negare, verum est. his duobus, sicut & reliquis, Demōstrationes vtuntur limitatis, & coarctatis ad peculiarem materiā: quod quidem quando, & quomodo fiat, in præfenti docet Arist. quæ est tertia pars capituli, de his enim magis videtur dubium, cum generalissima sint, quam de alijs. Incipit autem à negatiuo, & dicit, tunc tale principium in Demōstrationem ingredi, cum talis est conclusio, quæ illo sic ingredientem indiget, quando nempe de subiecto conclusionis enunciamus aliquid prædicatum affirmando ipsum, & remouendo oppositum, vt si dicas: Callias est animal, & non est animal.

Ad huiusmodi conclusionem demonstrandam oportet in Demōstratione etiam sumi tale principium contractum, summus autem sic sumendo duos terminos contradictorios, altero affirmato, altero negato & remouo, vt in illa conclusione eadem apparet: sic autem in Demōstratione sumi debet ecce quando liceat tale principium in Demōstratione sumere: sed quomodo, & quo loco in Demōstratione eo vtendum, docet. sunt enim tres termini in Demōstratione, maius extremum, nempe prædicatum maioris, minus extremum, subiectum minoris, medium, scilicet subiectum maioris, & prædicatum minoris. Tale principium non in medio, non in minori extremo, quod dicitur tertium, sed in primo, id est, maiori extremo constituen dum est, & dices: omnis homo est animal, & non est non animal, Callias est homo, ergo Callias est animal, & non est, non animal.

Dicitur principium quomodo & quo in loco sumendum.

Dubium. Solutio.

Dices: quare non in medio, & tertio sumi debet? Huic respondet Arist. quia est inutile proferus ad talem conclusionem inferendam: nam etiam si oppositum medij sumeres absq; negatione ipsius, adhuc sequitur conclusio: similiter de tertio. nam etiam si dicas, omnis homo, &, non omnis homo, est animal, & non est non animal, dum modo Callias sit homo tantum, sequitur, Callias est animal, & non est, non animal: similiter de tertio, etiam si enim non Callias sit homo, dum modo Callias sit homo, sequitur eadem conclusio.

Dices tu: quare de medio & opposito Dubium medij enunciamus maius extremum, non aliud.

autem de medio enunciamus primum, & oppositum primum; dicit enim homo, & non homo animal, at homo non dicitur animal, & non animal: Respondeo, quia maius extremum est superius medio: non intelligis semper id esse in Demōstratione, nempe quòd sit superius; sed hoc est argumentum, non posse tale principium esse necessarium in medio: quia si necessarium esset, semper esset, at cum primum est superius, non licet: argumentum igitur est, non esse necessarium, idem dicendum de tertio. Hanc crediderim esse integrum sensum Arist. & valde notandum.

Solutio.

Litteram igitur ipsam exponamus [non contingere autem simili] id est, illud principium: De nullo est verum affirmare, & negare: nullam Demōstrationem ingreditur, nisi cum opus est demonstrare conclusionem, sic, id est, per illud principium quod sit, cum id in conclusione est, tunc autem in Demōstratione accipi sic debet, accipientibus primum, id est, maius extremum de medio in maiori, quod verum, negare autem non verum, id est, affirmando ipsum primum, & negando negationem primi, quæ falsa erat, non enim dicebatur: homo est animal, & non animal; hoc enim falsum est: dicemus ergo, homo est animal & non animal, & remouere contradictorium primi, est dicere, quod negare primum, non est verum

Expositio textus.

Medium autem nihil differt esse, &c.

Hic probat non posse in medio illud esse, quia in medio & minori extremo possumus oppositum medij sumere, etiam oppositum minoris extremi; dicitur enim, homo, & non homo est animal, Callias & non Callias est homo, non igitur principium est necessarium, cum oppositum verè liceat sumere.

Nam si datum est, &c.

Ostendit id exemplo, quomodo sit inutile cum medio oppositum medij sumere ad conclusionem inferendam: dices, [si datum est, de quo hominem verum est dicere,] id est, si detur quòd Callias sit homo, & non hominem verum, id est, licet verè sit quod non homo est animal, & non animal, dum modo detur, id est, si solum hominem,

minem, totum nempe hoc, homo est animal, & non non animal, erit enim verū, id est, sequitur conclusio: Callias est animal, & non non animal, vt sit sensus, dummodo homo sit animal, & nō non animal, & Callias sit homo, sequitur, quod Callias sit animal, & non non animal, siue etiā non homo sit animal, & non Callias homo.

Causa autem, quoniam primum, &c.

Redditur rationem cur id liceat in medio, nempe sumere ipsum, & oppositum: quia nempe maius extr. mum superius est, & contingit esse, cum enim conuenibile est, id non licet: at maius extremum, & oppositum in nullo casu licet verē sumere, sed semper negando oppositum, vt diximus, postea concludit, nihil differat ad conclusionem, duo opposita in medio sumere, & in tertio: non ergo est ibi tale principium necessarium. Hæc circa litteram.

Quædam nota in digna.

Sunt aliquæ notanda p̄ perfecta intelligentia huius. Primum: quando dicit Arist. oppositum medij posse sumi, vt homo & non homo, est animal, non intelligas, quod in vtraq; propositione id licet, nam minor erit falsa, vt notat Auerr. scilicet: Callias est homo, & non homo, sed sensus est: Si in medio tale principium sumendū esset, nunquam medium, & oppositum sumere liceret: at in maiori id fit, non ergo in medio est ponendum id principium.

Aduerte secundū Nō, solum in maiori oppositum medij sumi posse: imō, vt notat Philop. aliter sumi est impossibile, cum primum est superius est enim falsum dicere: homo & non non homo est animal, & nō est non animal, cum multa, quæ sunt non homo, licet non omnia, sint animalia.

Aduerte maximē tertio, quare Aristot. non ponat principii hoc in subiecto conclusionis, sed solum in prædicato. dicimus enim etiam: homo, & non non homo est sensibilis: dico, cum in subiecto est, non potest poni in Demonstratione; nam esset consequentia mala, nec esset bona forma, cum datur antecedens verum & consequens falsum, vt patet in hac: omne animale rationale est sensitivum: omnis homo & non non homo est animal rationale, non valet, ergo homo & non non homo est sensitivus.

Aduerte quartū cum Philop. tales Demonstrationes, quæ cum hoc principio sumuntur, non esse inuultes: quamuis id videatur S. Thom. sunt enim, vt dicit Philop. multa, quæ apparent secundum opposita prædicari: vt elementa esse corruptibilia, & non corruptibilia; quia corruptuntur secundum partem, non corruptuntur secundum totum, similiter cælum esse in loco, & non esse in loco quæ secundum partes locum habet, non secundum totum, & alia huiusmodi, ex quibus quis posset estimare, posse hæc opposita estimari, aduersus quos possumus & debemus sic opposita demonstrare conclusiones.

Aduerte quintū, quamuis istud exemplum Arist. non sit Demonstratio propria, quia est de singulari, puta Callia, tamen possunt fieri multæ huiusmodi Demonstrationes, vt si dicas: omnis actus habens esse iuuē, est immortalis, & non non immortalis, anima rationalis est talis actus, ergo anima est immortalis, & non non immortalis, & scitiam in alijs fit.

Aduerte sextū, cum Philop. cum audis contradictionem inter terminos, puta, homo, non homo animal, non animal, non intelligas contradictionem perfectam, hæc enim non iuis in propositionibus est, sed est quædam imperfecta contradictio, quæ dicitur secundū finitos, & infinitos terminos.

Comune autem affirmare, &c.

Themistius & Philo. volunt, vt postquā Arist. probauit Demonstrationi ostensiuæ defuerit illud principium, modo probet etiam defuerit Demonstrationi ad impossibile. D. Tho. verō, & alij hoc ad principium affirmatiuum referunt, vt diximus in prioribus: & quamuis verumq; sit verum Thom. & probabile, magis videtur consonare litteræ sententia D. Thomæ. Est ergo sensus, quod hoc principium, de quolibet est verum affirmare, aut negare, defuerit Demonstrationi ad impossibile, sed debet contrahi ad materiam illius Demonstrationis, sicut etiam dictum est de alijs principijs communibus.

Propter quod aduerte ex lib. Prior. c. 22. & 23. est duplicem syllogismū ostensiuū, & ad impossibile, probamus enim aliquā conclusionem dupliciter: vno modo, illam veram ex veris concludendo, vt qui hominē esse

4. Nota. Demonstratio, quæ generali illo sumuntur principio, non esse inuultæ.

5. Nota. Multæ demonstrationes facti possunt similes Aristoteli præsentis.

6. Nota. Contradictionem terminorū esse imperfectam.

14. Expositio Themist. & Philop.

Expositio prioris D. Thom.

Nota de syllogismo ostensiuo, & ad impossibile, esse

1. Nota. Oppositū medij non debere sumi in vtraque propositione.

2. Nota. Oppositū medij solum in maiori sumitur.

3. Nota. Principiū generale hoc, solum in prædicato non subiecto conclusionis locum habet.

esse risibilem probatet sic: omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis: talis syllogismus & probatio dicitur ostensiva: altero modo eandem conclusionem probamus ostendendo, suum contradictorium esse falsum; scilicet enim contradictorium hoc, aut illud, sit verum, si falsum ostenditur, probatur alterum verum: talis syllogismus & probatio, dicitur ad impossibile Demonstratio.

Demōstratio ad impossibile quomodo fiat?

Fit autem hoc modo: sumendo primum contradictorium conclusionis probanda, puta: nullus homo est risibilis; si probanda est, homo est risibilis, secundo ex eo, cum alia propositione vera, inferendo conclusionem falsam in bona consequentia, vt cum sit illa bona consequentia, & conclusio falsa; necessarium fit, aliquam præmissam esse falsam, quæ erit illius primæ contradictoria, nam altera coassumpta erat vera, sumitur enim sic: nullus homo est risibilis; omne rationale est risibile, ergo nullus homo est rationalis, in CESARE, conclusio est falsa, ergo altera præmissa, non minor, quia est manifesta, ergo maior, quæ est contradictoria prioris: tunc tertio vtatur principio contracto sic: aut omnem hominem non esse risibilem, aut, aliquem esse risibilem, verum est: sed nullum hominem esse risibilem, non est verum, ergo hominem risibilem esse, verum est, in quo tertio processu vtor hoc principio affirmatiuo contracto. & hæc est mens Aristotelis.

Communicant autem omnes scientiæ, &c.

15. In quibus principiis omnes scientiæ communicant?

Concludit, scientiæ omnes communicare in istis principiis communibus, vt dictum est: non tamen in his, ex quibus demonstrant, nec quod demonstrant, id est, non in subiectis, nec in passionibus, nec similibus in propositionibus, ex quibus proxime demonstrant, nec in conclusionem, quam demonstrant.

Nota 1.

Tria genera communium principiorum.

1.

Vbi aduerte communia principia esse in triplici differentia: quædam sunt communissima omnibus scientiis, & omnibus Demonstrationibus; qualia sunt illa duo prædicta, in his vis omnis probatiuæ & illatiuæ nititur, vt dictum est: quædam sunt communia multis quidem scientiis, sed non omnibus nec vniuersis Demonstra-

tionibus: qualia sunt illa Mathematicis; ortum est maius parte, & similia: quædam vni scientiæ propria, sed communia multis illis scientiis: Demonstrationibus; vt in Philosophia naturali: motus est: in motalibus: omnes appetunt bonum. Huiusmodi sunt multa in singularibus artibus Mathematicis. in præsentibus sermo est de communissimis; in his enim solum omnes scientiæ conueniunt; in reliquis multæ; aut vniuersis scientiis variæ Demonstrationes, sed non omnes.

Aduerte præterea, hæc principia communia non per se conclusionem probare aliquam, nisi vel limitentur, vel cum alijs sumantur propositionibus. non enim semper formaliter sunt in Demonstratione, probent autem virtualiter: vt, non semper illa priora duo & reliqua in Demonstratione sunt secundum se, licet virtus saltem priorum sit semper. Est enim similitudo. Vt enim causæ naturales, quædam sunt vniuersales, varijs effectibus procreantur prompte; vt Sol, Cæli, Intelligentiæ; nihil tamen produciunt eorum, nisi adiunctæ particularibus causis. Sol enim cum Leone producit leonem, & cum equo equum: Ita similiter illa principia communia, non enim ipsa sola, nec particularia sola, sed simul vtraque probant: ac ob id dicuntur communia secundum analogiam & proportionem: quia sicut in hac scientia cum principiis huius produciunt hanc conclusionem, ita etiam in alia scientia & Demonstratione produciunt cum alijs particularibus principijs aliam conclusionem. ob id dicuntur principia analogia & proportionalia respectu variarum conclusionum particularium, quæ in varijs scientiis & Demonstrationibus sunt, & hoc est maxime notandum.

Et Dialecticæ quidem de omnibus, &c. 16.

Duas scientiæ ex communibus procedere docet, Dialecticæ, & Metaphysicæ, sed discrimen inter vtramque Metaphysicæ inter Dialecticam seu Topi- cam & Metaphysicæ. Aduerte discrimen est inter vtramque. Metaphysicæ inter Dialecticam procedendo demonstrare, non est contra id, quod dictum est: solum hoc est traditum, quod propria non licet per communia procedendo demonstrare, & sic

Dia.

Dialectica procedit, ac ob id non demonstrat, sed probabiliter ratiocinatur, hic enim de Dialectica, pro Topica sermo est. Ut, Dialecticus probat, amorem esse in concupiscibili, per commune: quia, ubi est vnum contrarium, ibi est alterum, odium verò est in concupiscibili, ergo & amor: sic igitur procedit ex communibus, sed non demonstrat.

Dubium.

Dices: quomodo dicit, quòd Metaphysicus communia illa principia demonstrat, cum sint immediata? Respondet S. Thom. quem sequitur Egid. quòd non à priori demonstrat: sed contra negantes conatur ostendere, & declarare, & aliqua via probare. Præterea, quia de illis demonstrat passionibus, scilicet quòd sint immediata, quòd sint per se nota, & alia vnum fateor, quòd mihi videtur, multa principia per se nota, habere causam; quis enim negare poterit non esse causam, quòd totum sit maius parte, & multorum aliorum: sed quia sunt per se lumine naturali cognita, & non per causam, propterea immediata dicuntur. Metaphysici tamen est per tales causas, si quòd occurrunt, probare, & hoc est quòd dixit sub forma dubitandi [si qua tentat monstrare communia] quia non id facit, nisi contra negantes ea, quòd raro occurrit, sed hoc in secundum librum Metaphysicæ referetur.

Principia per se nota habere quandoq; causam.

13.

Sed Dialectica non est sic definitorium, &c.

Diferimen est Dialecticæ ab alijs scientijs, quòd non est vnius generis definitio, sicut aliæ scientiæ sunt: aliqui dicunt, quòd quia est de argumentatione: quæ aptatur omnibus rebus: sed melius est, quòd non sit generis vnius: id est, Topica non habet rem certam, & materiam, circa quam probabiliter disputet, sed circa quameunque materiam & rem probabiliter disputando vagatur. Præterea, differt ab alijs scientijs, etiam à Metaphysicæ, quòd scientiæ vnam partem determinent contradictionis, quam demonstrant, non enim contradictionis simul demonstrari valent: at Dialectica vitur vtraque parte contradictionis, & vtranque probat Topicè, ac ob id interrogatio vitur, quæ fit de parte contradictionis vtraque, quia vtraque ex-

*prompt.

positus est, probare; de qua interrogatio dictum est in libro, de syllogismo primo Priorum, cap. primo. Atque hæc de capite octauo.

Quæ interrogatioes scientiarum sint propria, & quæ non sint scientiales. Mathematicarum scientiarum commendatio. Et quo pacto syllogismus ampliari possit, assumendo & in directum, & in latum.

CAPVT IX.

SI verd idem est interrogatio syllogistica, & **1.** propositio contradictoria: propositiones autem secundum vnamquamque scientiam; ex quibus syllogismus secundum vnamquamque scientiam: erit vtrique aliqua interrogatio scientialis, ex quibus quæ secundum vnamquamque, primum fit syllogismus.

Planum igitur, quòd non omnium interrogatio **2.** Geometrica fuerit, neque medicinalis: similiter autem & in alijs: sed ex quibus, aut monstratur aliquid, de quibus Geometria est: aut ex iisdem monstratur Geometria, quæ modum Perspectivæ: consimiliter autem & in alijs, & de his, quidem & rationem subiiciendum ex Geometricis principijs, & conclusionibus.

De principijs verò rationem non subiiciendum Geometria, in quantum Geometria: consimiliter autem & in alijs scientijs. **3.**

Neque igitur omnium interrogatioem vni- **4.** quisque scientiam interrogare debet: neque omnium alij legunt ad omnia. ne interrogatum respondere de vnoquoque: sed quæ secundum scientiam determinata sunt: si vtrum disputabit cum Geometria, in quantum Geometria, fit manifestum quòd bene, & si ex his aliquid monstrat: si autem rōn, non bene. Planum autem, quòd neque redarguit Geometram, nisi secundum accidens.

Quare non erit in non Geometricæ de Geometria disputandum: latebit enim prædicti disputant: **5.** al. sunt consimiliter autem & in alijs scientijs se habet. sanè & no. 1. **6.** Quoniam autem sunt Geometricæ interrogatioes Geometricæ **6.** interrogatioes, sunt ne igitur & non Geometricæ: & in **7.** alia vnamquamque scientiam, quæ secundum interrogatioem quam Geometricæ sunt: Et vtrique **7.** vnum secundum ignorantiam syllogismus, qui ex **8.** oppositis syllogismus aut paralogismus. sunt.

7. Secundum Geometriam verò, aut ex alia arte. Vt musica est interrogatio non Geometrica de Geometria. coalternis verò coincidere existinare geometrica quodam modo, & non geometrica alio modo.

8. Duplex enim hoc, quemadmodum & irhythmicum: & alterum quidem non geometricum, eò quòd non habet, quemadmodum irhythmicum: alterum verò, eò quòd malè habet & ignorantia hæc, & que ex talibus principijs contraria.

9. In Mathematicis verò non est similiter paradoxismus, quoniam medium est semper, quod duplex de hoc enim omni, & hoc rursus de alio dicitur omni: quod autem prædicatur, non dicitur omne.

10. Hæc autem sunt ac sine intellectu videntur. In rationibus verò latei nunquid omnis circulus figura? si verò descripsi, planum, quid autem carmina circulus? manifestum, quod non sunt.

11. Non oportet autem instantiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiva, quemadmodum enim neque propositio est, que non est in pluribus. non enim erit in omnibus: ex vnicuersalibus autem syllogismus: planum quod neque instantia eadem enim propositiones, & instantia. quam enim seorsus instantiam, hæc ferri potest propositio, aut demonstrativa, aut dialectica.

12. Contingit autem quosdam non syllogisticè dicere, eò quòd ex vtrique consequentia accipit: quemadmodum & Cavens facit quòd ignis in multiplicata proportione: etenim ignis celeriter gignitur, ut ait: & hæc est proportio. sic autem non est syllogismus, nisi celerissimam proportio sequatur multiplex: & ignem celerissima in motu proportio.

13. Aliquando quidem igitur non contingit syllogizare ex acceptis: nonnunquam verò contingit, sed non videtur.

14. Si autem impossibile esset ex falso verum monstrare, facile vtrique esset resolvere: converteretur enim ex necessitate. Si enim A, ens: hoc autem existente, hæc sunt, que non, quòd sunt, ut B: ex his itaque monstrabo quòd illud est. Converteruntur autem magis que sunt in Mathematicis, quoniam nullum accidens accipiunt, (sed & hoc differunt ab ijs que sunt in dispositionibus) sed definitiones.

Angitur autem non per media, sed eò quòd assumunt, Vt A de B: hoc autem de C: rursus hoc de D: & hoc in infinitum. Et in latine: * ut A &

de C, & de E: ut est numerus quantum, vel eò in finis, hoc in quo A: impar numerus, quantum in quo B: numerus impar, in quo C: est igitur A de C, & est par quantum numerus, in quo D: par verò numerus, in quo E: est igitur A, de E.

Si autem idem est interrogatio syllogistica, &c.

Cum & conclusiones, & propositiones, & principia propria esse in Demonstratione qualibet, & scientia, docuisset, nunc etiam interrogaciones, & responsiones, & alia propria esse docet. Atque in tres partes capit esse diuisum: In prima, interrogaciones, & responsiones, & disputationes proprias esse in scientijs traditur: In secunda esse etiam proprias interrogaciones secundum ignorantiam: In tertia verò de defectibus in syllogismis scientiarum dillectit. Proponit igitur hæc Conclusionem. Interrogaciones sunt propriæ in scientia qualibet & affert hæc probationem: Propositiones ex quibus syllogismus scientiarum fiunt, sunt propriæ in qualibet scientia, sed interrogaciones syllogisticæ sunt propositiones, ergo interrogaciones sunt propriæ in qualibet scientia. maiorem in principio, suo more, ponit.

Circa hæc dubitabis primò: quomodo hic interrogaciones in scientia & Demonstratione ponat, cum in fine capit præcedentis hoc Dialecticè proprium esse dixerit? Respondet S. Thom. quem sequuntur Egid. & alij Philosophi, Demonstratorem & Dialecticum interrogare, sed cum magna differentia: nam Dialecticus interrogat conclusionem, & propositiones, ex quibus syllogizat. Demonstrator verò solum interrogat conclusionem, propositiones accipit, cuius rationem dat Egid. Dialecticus enim cum lex omnibus procedat, potest non solum conclusionem, sed etiam propositiones negatas probare: Demonstrator conclusionem, quid negatam demonstrabit, sed non propositiones, id eò eas non interrogat, sicut Dialecticus. Est etiam altera differentia. nam Dialecticus conclusionem interrogat, paratus, quatinusque contradictionis partem probat, at Demonstrator partem veram & necessariam probat.

1. Dubium.

Solutio ex D. Thom.

Quam distenter tegerit Demonstrator & Topicus.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

43.

44.

45.

46.

47.

48.

49.

50.

51.

52.

53.

54.

55.

56.

57.

58.

59.

60.

61.

62.

63.

64.

65.

66.

67.

68.

69.

70.

71.

72.

73.

74.

75.

76.

77.

78.

79.

80.

81.

82.

83.

84.

85.

86.

87.

88.

89.

90.

91.

92.

93.

94.

95.

96.

97.

98.

99.

100.

bat: sic ergo ad dubium respondet. At quia hæc solutio non videtur consona Aristot. (nam hic loquitur de interrogationibus demonstratiuis, quæ sunt propositiones, & non de conclusionibus) respondeatur, etiã esse interrogaciones propositionũ, sed demonstrabilium, quæ sunt conclusiones, & postea sumuntur ad alias probandas tanquam propositiones. hæc solutio non militat, cum absolute Arist. interrogaciones vocet propositiones. Propterea dico, etiam Demonstratiuem interrogare propositiones, non vt indifferentes sumat consensum respondentis, sed vt euentiam, & certitudinem etiam à Respondente venetur: sæpè enim interrogamus etiam necessarias, vt simul acquirere Respondentè faciamus: qua via sæpè vtiur Plato. quodd si acciderit, Respondentem non concedere, licet non demonstremus eas, tamen declaramus exemplo, inductione, aut ad incommodum ducentes: de his igitur interrogacionibus Demonstratiõis est hic sermo, quæ aliæ sunt à Dialecticis, & sic soluitur dubium. Dialecticus enim de vtraque parte contradictionis petit, quia vtraque vtiur: non Demonstrator sic facit.

2. Solutio.

Tertia atq; Authoris Solutio. Demonstratorem propositiones suas interrogare.

2. Dubium.

Solutio.

Dubitabis præterea: quid per interrogacionem syllogisticam intelligatur? Dico non intelligi syllogisticam, id est, Dialecticam, vt vult Philop. sed intelligitur ea interrogatio, quæ propositionem petit, cui respondere possumus, ita esse, vel non esse. sunt enim multæ aliæ interrogaciones, vt, vnde venis: cui seruum trahitur à Magnetibus enim non sunt syllogisticæ: etiam dicitur interrogatio syllogistica, id est, ex quibus syllogismus componitur, ad excludendam quætionem, quæ est interrogatio conclusionis.

3. Dubium.

Solutio.

Dubitatur præterea: quomodo interrogaciones propositiones dicantur: non enim ex eis syllogismus conficitur: Respondet S. Thomas & Albert. tract. 3. cap. 4. dici propositiones secundum substantiam; eadem enim est res propositio & interrogatio, modo solo differunt.

4. Dubium.

Tandem dubitabis: quid per propositionem contradictionis intelligere oportet? Dico, propositionem, quæ est vna pars contradictionis, qualis est demonstratiua.

Manifestum itaque quod non omnia, &c.

Insert, non omnem interrogacionem esse Geometricam, aut Medicinalem, id est, non omnem interrogacionem, quæ in particularibus scientijs sunt, sunt illarum propriæ, sed hæc duæ sunt propriæ Geometriæ: altera, quæ sit propositio, ex quibus conclusiones Geometricæ probantur: altera, quæ sit interrogatio, ex quibus in Perspectiua conclusiones probantur. & vniuersaliter duæ interrogaciones scientiæ cuiuslibet familiares, eæ ex quibus ipsius conclusiones probantur, & ex, ex quibus, quæ in subalterna sunt, etiam probantur, nota literam, [aut quod ex eisdem monstratur, &c.] id est, aut eæ interrogaciones etiam sunt Geometricæ, ex quibus eisdem monstratur aliquid, vt visibilia, id est, monstrantur quæ sunt Perspectiua.

Nota duplices interrogaciones scientijs familiarcs.

Et de his quidem & rationem ponere, &c.

Hæc sunt verba continua præcedentibus. sensus est: de his etiam, scilicet, Perspectiuis principijs reddenda est ratio Geometriæ, ac ideo talium propositionum interrogaciones, per quas Perspectiua probatur, sunt Geometricæ. Idem etiam in alijs subalternis dicendum est: stat suamet principia nulla scientia probat, nec ipsorum propter quid reddit, non enim Geometra, vt Geometra, sua principia probat, sicut probat subalterniæ principia. Dico, vt principia Geometra, quia secundum aliam artem demonstrare potest principia alicuius scientiæ, probare, vt notum est.

3.

Nulla scientia sua principia probat.

Neque omne est vniuersum, &c.

Insert secundo, cum sint propriæ interrogaciones in qualibet scientia, non esse interrogandum quemlibet scientæ quæcunque rem: non enim Geometram omnia interrogabis, nec Arithmeticum, sed quæ propria illius sunt, nec similiter quilibet artifex tenetur, nec debet cuiuslibet interrogacioni respondere: immò in disputa tione nullus aliquem artificem redarguit, nisi ex principijs illius artis redarguat: quænim Geometram de re Phyllicâ conuincit, per accidens, non vt Geometram conuincit, Oportet ergo & ex proprijs dis-

4.

putare, & redarguere, non extraneis illius artis.

5. *Quare non vti que erit in non Geometricis.*

Varia interpretatio quorundam verborum textus.

Concludit, non esse disputandum in Geometria de non Geometricis principiis & rebus, [latebri enim prauè disputans,] id est, in illa arte non poterit cognosci an prauè disputet; cum non ex illius principijs procedat. Vel secundum Themist. in non Geometricis, id est, cum ignaris Geometriæ, non est geometricè disputandum, quia non poterit ab illis percipi, quando prauè disputetur. Vel alter: ne disputetur in Geometria non Geometricè, quia si sic disputatur, est praua disputatio, & non apparet, cum disputatio in Geometria fiat.

6. *Quoniam autem sunt Geometricæ, &c.*

Secunda pars Capituli.

1. Quæstio.

Hæc est secunda pars capituli, in qua tres quæstiones proponit: prima est, vtrum sicut sunt in scientia, puta Geometria, interrogationes geometricæ, ita etiam sint æ geometricæ. Altera quæstio est (quia vt postea dicturus est, sunt duæ interrogationes æ geometricæ, seu arithmeticæ, vt ita dicam, & secundum quamlibet scientiam: vna est secundum ignorantiam negationis: altera est secundum ignorantiam malæ & prauæ dispositionis) dubitat, secundum quam harum ignorantiam, interrogationes factæ in scientia, magis vicinæ sint & proximæ illi scientiæ? vnde sic lege litteram Boetij [ex his interrogationibus, quæ secundum ignorantiam sunt in Geometria, qualis est Geometrica, & secundum vnamquamq; scientiam?] id est, ita petitur in alijs scientijs. Tertia quæstio est, cum duplex sit vitium in syllogismo factio in scientijs, & secundum formam; qualis est paralogismus, & secundum materiam, qualis est is, qui ex oppositis scientiæ procedit, vter ex his magis dicatur syllogismus ignorantie in illa scientia & arte: Hæc sunt quæstiones tres.

77. *Secundum Geometriam, &c.*

Soluunt duas piores quæstiones, distinguendo duas æ geometricas quæstiones, seu potius interrogationes, altera est, quæ sit in Geometria de re musica, si enim Geometricam interrogas, quæ aliarum sunt scientiarum, interrogationes æ geometricæ

est sunt: altera est, quæ sit in Geometria de opposito eius, quod in geometria est: vt si interroges, an parallele concutnantur? hæc æ geometrica est interrogatio; non sicut prior. nam prior de materia extranea à Geometria erat: hæc de eadem materia, sed de opposito principio idem poterit culibet licentiæ adaptare: in omni enim hæc duæ sunt interrogationes ad scientia alienæ: & in hoc respondentur ad primam quæstionem: sunt enim æ geometricæ quæstiones ad primas, postea has duas comparat, & cum quæ ex oppositis est, magis ad Geometriam accedere docet, cum scit in materia eadem sit, quamuis non sit prorsus Geometrica, cum ex oppositis sit. & ex hoc soluitur secunda quæstio. Nota litteram textus sic legendam [interrogatio non geometrica] id est, æ geometrica est. [aut secundum Geometricam] putâ, quæ ex eadem materia, sed opposito modo, [aut ex alia arte,] vt ex Musica est, vt diximus.

Dupliciter autem hoc est, vt in rhythmicum, &c.

Ex vocabulo, æ geometricum: nempe, accipitur sumit rationem distinctionis prædictæ: non geometricum vno modo dicitur: nempe negativè, quod nullo modo ad Geometriam pertinet, quales sunt illæ interrogationes aliarum scientiarum, quæ in Geometria sunt: altero modo positivè, quod aliquo modo ad Geometriam pertinet, sed opposito modo sumptum, & ponit exemplum arithmeticum: in consonans etenim duobus his modis dici potest, sicut æ geometricum, & quod non habet consonantiam, & quod vocat in non habendo, & quod malam habet consonantiam, quod vocat in prauè habendo vbi nota duplicem ignorantiam: altera est puræ negationis, quæ est in non habendo prorsus illam scientiam: altera est prauæ dispositionis, quæ est opposito scientiæ existimare, illæ interrogationes æ geometricæ, quæ sunt ex alijs scientijs, dicuntur secundum ignorantiam negationis: quæ verò sunt ex oppositis, sunt prauæ dispositionis, vt petebamus in secunda quæstione. ignorantia, quæ est ex talibus principijs, id est, ignorantia prauæ dispositionis, ista est contraria scientiæ: ex quo patet solutio.

Solutio. quæ 3. quæstio.

Responso ad primam quæstionem.

Ad 2.

Ordinatio textus.

Dupliciter

metricum.

2.

duplicem.

2.

Solutio.

quæ 3. quæstio.

questionis, magis enim ignorat scientiam, qui in materia, quam qui in forma syllogismi deficit.

In doctrinis autem non est similiter, &c.

9.
Tertia capi-
tis pars.

Tertia capitis pars hæc est. Quamuis autem Caietanus, & alij, velint hic tertiæ questionis responderi; melius est cum Philop. dicere iam responsum esse; ut diximus; hic autem vult Arist. discrimen inter syllogismos scientiarum præferri Mathematicarum, quos doctrinas vocat, & inter syllogismos dialecticos assignare. Ac primum circa defectus, qui in syllogismi forma accidunt; quorum primus eorum, qui in dictione sunt, est æquiuocatio, hanc in scientiarum rationibus non cuenire ostendit; quia medium, inquit, est duplex; dicitur enim de omni in minori, & de ipso omni in maiori aliud dicitur: ut autem explicaret, quod vniuersalitas non est prædicatio, sed subiectio addenda; non enim homo est omne animal; propterea adiunxit, quod prædicatur, non dicitur omne, quod idem dixerat lib. de interpretatione.

Dubium.
expositio
Auerrois

Dices: quod vocat medium duplex? Auerroes respondet, per medium duplex, intelligi, quod medium fit vnum, & voce, & re significata. in æquiuocatione enim medium simpliciter est vnum, nempe uoce sola.

Expositio
Philop.

Sed melius Philop. per medium duplex intelligitur, quod idem medium bis sumatur & in maiori, & in minori, & de omni, quod in æquiuoco non est; cum pro vno in maiori, pro altero in minori, sumatur. hoc autem frequentius accidit in dialecticis, quam in demonstratiuis; cuius rationem assignat Philop. nam quælibet scientia determinatas res continet, & determinata uocabula ad illas res, ideo animus scientis minus est vagus in rerum apprehensione, quam dialecticus, qui circa omnia vagatur: propterea et æquiuocationes accidunt, cum plura sub vno uocabulo coniungit. V.g. Geometra per circulum quandam figuram concipit, quia eam considerat. Poeta uero quoddam carminis genus, quia id tractat: propterea neutri accidit æquiuocatio. Dialecticus uero, qui circa uerbo disputat, utrunque apprehendit, & exponit errori æquiuocationis. Hæc est mens Philoponi:

Tertia alia

Quamuis possentis etiam dicere, per me-

diū duplex, uoluisse dicere, scilicet, quod expositio in maiori & in minoribus de omni sumatur: raro autem hoc in æquiuocatione accidit, in qua sæpe altera præmissa particularis est.

Authoris.

Hæc autem sum, ut est videre.

Potest dici, postquam Arist. proposuit medium dupliciter sumi de omni in Demonstratione, hic proficui rationem explicando differentiam in syllogismo dialectico, ut totum sit vna ratio, quod mihi magis placet: vel quod sit noua ratio, scilicet: quæ sunt in scientijs, sunt perspicua & præsentia intellectui, sicut quæ uidentur: at Dialectica cum orationes, & sermones consideret, non ita perspicuas res habet, ob id magis in ea fit æquiuocatio; nam æquiuocatio magis ad nomen fit, quam ad rem & intellectum. V.g. si circulus describeretur, clarum est, quod non esset æquiuocatio, nullus enim carmen circulum talem concederet, sic Mathematicus res uelut descriptas tractat, at in nomine quod Dialecticus utitur, æquiuocatio est: ob id igitur minus in scientijs fit æquiuocatio. Vide de hoc eodem ipsum Arist. Elench. cap. 9. ubi id ipsum latius docet, & eodem exemplo uisus est.

10.

Non oportet autem instantiam.

Hunc locum adeo difficilem existima- uit Philop. ut alios interpretes expectaret: adducit tamen quandam expositionem, quæ illi non placet, illam tamen recipit S. Tho. & alij, ut uelit Arist. docere modum, quo in Demonstrationibus instantiam, dicitur sum ab eo, quo in dialecticis instantiam, instantia enim debet in scientijs esse vniuersalis, ut si fiat ille paralogismus: omnis circulus est figura, carmen est circulus, ergo carmen est figura: si uolumus inflare minori, per vniuersalem, instantia fiet, probādo, nullum carmen esse circulum; non per singularia, sic: omnis circulus est figura, nullum carmen est figura, ergo nullum carmen est circulus quod autem instantia debet esse vniuersalis, probat Arist. quia instantia fit propositio post ea, siue dialectica, siue demonstratiua, ad faciendum syllogismum: sed si instantia esset ex singularibus, non esset in pluribus nec vniuersalis, ideo nec apta ad syllogismum ex vniuersalibus.

Æquiuo-
catio magis ad no-
men fit
quam ad rem.

11.

Quanta hu-
ius loci per-
plexitas?

Exposi-
tio.

Nota, de Instantia,

Hoc est, quod Philopono displicet. nam instantia semper est conclusio illata contra Respondentis dicta, non ergo est propositio ad hoc tamen videtur tacite respondere S. Thom. quòd, licet instantia sit primò conclusio, tamen sumitur postea tanquàm propositio ad inferendum aliud oppositum Respondenti, & hoc idem dicebant illi, quos citat Philop. & ponit eorum exemplum. V. g. sumatur illa instantia præcedens: nullum carmen est circulus: quæ erit conclusio, & sic dicatur: nullum carmè est circulus, circulus est figura, ergo nullum carmen est figura. ecce enim intuli oppositum conclusionis. prioris paralogismi: Sed profectò hoc exemplum est reprehendendum, & miror cur Philop. dissimulauerit est enim in prima figura ex minori negatiua. Possent quidem alia exempla poni.

Dubium.

Solutio.
Duplicitè nos instari in scientijs.

Sed dubium est, nam e. 4. instantias particulares contra propositiones de omni posuit, vnde videtur posse instari particulariter in scientijs? Ob id dico, saluo meliori iudicio, dupliciter nos instari in scientijs: aut ad destruendum tantum falsam Demonstrationem: aut non solum ad destruendum, sed etiam ad constituendam oppositam Demonstrationem, & tunc instantias vniuersales ponimus, quippè eum ex eis futura sit Demonstratio, quod non opus est etiam in dialecticis constructionibus oppositorum, & hoc est, quod hic docet, aliter instantias tales esse in scientijs, aliter in dialecticis. V. g. dicat quis: nulla virtus est qualitas, omnis iustitia est virtus: ergo nulla iustitia est qualitas, sic in isto maiori: omnis habitus est qualitas, omnis virtus est habitus, ergo omnis virtus est qualitas. Iterum per hanc demonstratio oppositam alterius conclusionis, sic: omnis virtus est qualitas: omnis iustitia est virtus, ergo omnis iustitia est qualitas hoc autem sæpè accidit.

12.

Contingit autem quosdam, &c.

Defectum tradit, qui aliquando accidit in scientijs, nempe si sumere medium conueniens, & superius vtraque: extremitate, vnde enim est virtum in secunda figura ex Quis affirmatiuis quomodo argumentabatur Cæneus Philosophus, volens demonstrare ignem in multiplicata analogia fieri, &

sumebat pro medio, quid superius, nempe celeriter generari, & dicebat, quod in multiplicata analogia fit, celeriter generatur, ignis celeriter generatur, ergo ignis in multiplicata proportionem fit aduerte circa hanc rationem, ignem in multiplicata analogia fieri, esse, quod semper maior fit ignis, quàm erat materia, ex qua factus erit, vt experientia monstrat: ex parua enim stippa fit magna flamma; quod verò celeriter generetur, est, quòd paruo tempore eius productio fiat, vt notum est.

Sed quid per multiplicatam analogiam intelligat, exponit Philoponus cum Proclo, intelligi proportionem multiplicem, in quo reprehendit Alexandrum, qui super particularem intelligebat. Dices, quare multiplex proportio cito generatur, respondet Philop., quia statim per numeri duplicationem fit, vt patet, 1. 2. 4. 8. 16. 32. quilibet enim numerus ex his est duplex suo dimidio, & multiplex ad priores. Sed pæce Philop. citius fit multiplex, quàm sic: non solum enim per duplicationem, sed per generationem cuiusque numeri, sunt enim multiplices ad vnitate, vt patet, 1. 2. 3. 4. 5. 6. Cæneus igitur medium commune sumebat, oportebat enim conuersa maiori diceret: quod celeriter generatur, in multiplicata proportione fit, ignis celeriter generatur. ergo, &c. Sed tunc maior esset falsa. nam aliqua celeriter generatur, & non in multiplicata analogia, vt cum aër citò fit cem pugil aqua, quia erat aliàs maximè dispositus, & lucis vix tamè aqua in minori proportionem fit, quia vnus natus est densior aère; bene igitur bene demonstratur aqua, strauit Cæneus.

Aliquando quidem igitur non contingit, &c. 13.

Docet aliquando ex acceptis, puta affirmatiuis, in secunda figura licetè argumen Quando tati intellige eum sint termini conuertibiles: aliquando non licetè, cum non sunt conuertibiles: quamuis talis syllogismus in conuertibilibus non videatur: id est, fit firmatiuis imperfectus quousque per conuersionem in secunda in primam figuram restituitur: vt, omne animal risibile est animal rationale, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo risibilis: conuersa vniuersaliter maiori, fit prima figura. in hoc vult offendere Arist. vt D. Thom. & alij dicunt, hunc defectum rarò committi in Demonstrationibus precipuis,

Quid sit igne in multiplicata analogia fieri?

Quid multiplicata analogia?

Quia ex demultiplicata analogia, vt cum aër citò fit cem pugil aqua, quia erat aliàs maximè dispositus, & lucis vix tamè aqua in minori proportionem fit, quia vnus natus est densior aère; bene igitur bene demonstratur aqua, strauit Cæneus.

epuis, in quibus semper ferè termini sunt conuertibiles; non enim syllogismus, qui ex puris affirmatiuis in secunda figura fit, vitiosus est, cum termini conuertibiles sunt.

14.

Si autem esset impossibile.

Aliam differentiam, vt omnes fatentur, Aristot. assignat ante Demonstrationem & syllogismum dialecticum: nempe facilitatem esse resolutionem in Demonstratione, quam in syllogismo dialectico. Est autem resolutio, vt notat Theophrastus. cap. 20. & Philop. vera conclusioe proposita, oppositioeum ex quibus confecta & collecta est, exquisitio & inuentio. Est autem discriminis inter conclusionem veram dialecticam & demonstratiuam, quòd dialectica, cum ex probabilibus fit syllogizata, probabilia autem sint multa, & vera, & falsa, talis conclusio ex multis, tum veris, tum falsis, syllogizari potest: ob id non habet determinata principia, ex quibus syllogizetur: propterea est difficilis resolutio. At conclusio demonstratiua ex veris tantum, non quibuscumque, sed necessarijs colligitur, hæc autem determinata sunt, propterea est facilitior resolutio in Demonstratione.

Hoc igitur est, quod dicit Aristot. si verum non possit ex falso colligi, sed semper ex vero, facile esset resolvere. nam tunc conuenteretur conclusio & propositiones: intellige, quòd ad veritatem, ita vt si propositiones veræ, etiam conclusio vera, & si conclusio vera, etiam propositiones essent, vt si A est, nempe conclusio, B, nempe præmissa, etiam sunt, & contra, quòd si conuertuntur, facile erit per conclusionem præmissas indagare & resolvere. at cum non ita sit, id verum ex falso sequi possit, non erit talis conclusio, quod in dialecticis fit: id est resolutio conclusionum in propositiones veras est difficilis. In Mathematicis verò Demonstrationibus cum non per accidentia fiat propositiones, sed per definitiones, & ea, quæ per se sunt, non est resolutio difficilis. V. g. q. homo sit animal, potest dialecticè probari. quia loquitur, quia currit, quia legit, & per alia multa: & sic quia conclusio est vera, & ob id illæ propositiones veræ essent, adhuc facilius esset talem conclusionem resolvere. at potest conclusio esse vera, & illa omnia ex quibus syllogizari

potest falsa, propterea difficile est eam in propositiones suas probatiuas resolvere: at in Demonstratione, cum ex veritate conclusionis sequatur etiam veritas propositionum, non est ea difficultas in resolutione circa propositiones, cum determinatæ sint & veræ.

Argentur autem non per media, &c.

Confirmat in determinationem propositionum in dialectica, ex diuerso augmento Demonstrationū. Est enim triplex augmentum: primum in post sumendo, cum per conclusionem probatam, iterum aliã, & per hanc aliam probamus, & hoc augmentum etiam est in Demonstratione, vt patet in Euclide. per vnam enim probatam aliã demonstramus: alterum augmentum, est in sumendo ad latus, cum aliquam superiorem passionem de varijs inferioribus per mediã variã demonstramus: vt sensibile de homine per rationale, & de equo per hirsibile: exemplum Arist. est, numerus infinitus, id est, in communi, qui vocetur A, demonstratur de impari, id est, de ternario, qui dicitur C, per imparem quantum, id est, imparem in communi, qui sit B: dices igitur: omnis impar est numerus, ternarius est impar, ergo ternarius est numerus. iterum idem A ¶ nempe numerus demonstratur de pari, nempe quaternario, qui sit E, per parem quantum, id est, in communi, qui sit D: dices: omnis par est numerus, quaternarius est par, ergo est numerus: & sic etiam augentur demonstrationes: tertium augmentum est per mediã variã demonstrando eandem conclusionem, & hoc non fit in Demonstrationibus, nam vnus effectus vnus est principale medium, in dialectica id fit, vt diximus, idèò difficilis est resolutio.

Dices: nonne etiam per varias causas augentur Demonstrationes, cum vnus multis causis demonstrari possit: Dico, verum esse, at in eodem genere non multiplicatur Demonstrationes: cum autem Mathematicæ scientiæ ferè per vnicum genus causæ demonstrant, non contingit in talibus Demonstrationibus multiplicari mediã. Et hoc tantum intendit in præfati.

15.

Triplex augmentum.

1.

2.

3.

Dubium

Solutio.

De

Quid resolutio?

Discrimen inter conclusionem Topicã & Demonstratiuam.

Difficilis resolutio in syllogismo dialectico.

Eadem facilitior in Demonstratiuone.

In Mathematicis Resolutio nõ est difficilis.

De Demonstrationum Quid, & Propter
quid Speciebuz ac differen-
tiaz.

Caput X.

1. **Q**uod verò differt, & propter quid scire,
minimè quidem in eadem scientia, & in
hoc dupliciter. Vno quidem modo si non
per immediatam efficiatur Syllogismus: non enim
accipitur prima causa: scientia verò ipsius propter
quid secundum primam causam. Alio autem,
si per immediata quidem, sed non per causam, sed
notiis eorum, quæ conuertuntur. nihil enim pro-
hibet eorum, quæ conuertuntur prædicantur, notiis
aliquando esse. quod est non causa, quare erit per
hoc demonstratio.

2. **V**t quòd Planete proptè, per id, quòd non scin-
tillant. Sit in quo C planeta: in quo B, non scin-
tillare, in quo A, prope esse. Verum itaque B de
C dicere: planete enim non scintillant. sed & A
de B. quod enim non scintillant, prope est. hoc
autem acceptum fit per inductionem, aut per sen-
sum, necesse igitur A inesse ipsi C quare demon-
stratum fuit, quòd planete prope sunt. Hic igitur
Syllogismus non ipsius propter quid, sed ipsius
quòd, est, non enim propter non scintillare, prope
sunt, sed propterea, quia prope sunt, non scintil-
lant. Euenit autem & per alterum monstrari al-
terum: & erit ipsius propter quid demonstratio.
Vt sic C, planeta: in quo B, prope esse: A, non
scintillare. inest itaque & B ipsi C: quare &
ipsi C, A & A ipsi B, non scintillare. & est Syl-
logismus ipsius propter quid: accepta enim est pri-
ma causa.

* a. l. & A
ipsi B, non
scintillare,
quare & i
psi CA.

3. **R**ursus quemadmodum Lunam monstrant,
quòd spherica, per augmenta si enim quòd ita au-
getur est sphericum: augetur autem Luna: pla-
num, quòd spherica. si: igitur ipsum quòd factus
fuit Syllogismus. E conuerso autem posito medio
ipsius propter quid. non enim propter augmenta
est spherica: sed quia est spherica, accipit augmen-
ta alia. Luna, in quo C: spherica, in quo B. aug-
mentum in quo A.

4. **I**n quibus autem media non conuertuntur, &
est notiis, quòd non est causa ipsius quidem quòd
monstratur, ipsum autem propter quid non.

Amplius, in quibus medium extra ponitur.
esenim in his ipsis quòd, & non ipsius propter
quid, est demonstratio, non enim dicitur causa.
Vt propter quid non respirat paries. quoniam non
animal si enim hoc non respirandi causa est, apar-
teret animal esse causam respirandi. Vt si negatio
causa est ipsius non esse, affirmatio causa est ipsius
esse. quemadmodum si hoc, quod est, incommen-
surabilia esse calida & frigida, eius, quòd est, non
sanum esse: hoc quòd est incommensurabilia esse eius
quòd est sanum esse, consimiliter autem & si af-
firmatio ipsius esse, negatio ipsius non esse. In his
autem, quæ sic assignata sunt, non contingit,
quòd dictum est. non enim omne respirat ani-
mal.

Syllogismus autem fit talis causa in media fi-
gura: Vt sit A, animal: in quo B, respirare, in quo
C, paries. A, igitur inest omni B. omne enim re-
spirans, est animal ipsi autem C nulli: quare neq;
B C nulli: non itaque respirat paries.

7. **S**imilantur autem tales conue ijs, quæ se-
cundum excessum dicuntur hoc autem est plus di-
stans dicere medium.

8. **V**t illud Anacharsidis, quòd in Schyri non
sunt tibicines: neque enim viues.

9. **S**ecundum quidem igitur eandem scientiam,
& secundum mediarum positionem ista differen-
tia sunt eum, qui est ipsius quòd, ad eum, qui est
ipsum propter quid, Syllogismus.

10. **A**lio autem modo differt ipsum propter quid
ab ipso quòd eo quòd per aliam scientiam virum-
que spectatur, ista autem sunt quæcumque sic se
habent inuicem, Vt si alterum sub altero: Vt Per-
spectiva ad Geometriam, & Mechanica ad Stereo-
metriam, & Harmonica ad Arithmetica, &
Apparentia ad Astrologica.

11. **F**erè autem vniuersè sunt nonnullæ istarum
scientiarum, Vt Astrologia & quæ Mathematica,
& quæ nautica, atque Harmonica, & quæ
Mechanica, & quæ secundum auditum.

12. **H**ic enim ipsum quidem quòd sensitiuorum
est scire, ipsum vero propter quid Mathematico-
rum. hinc autem habentur causarum demonstratio-
nes, & plerumque non sciunt ipsum quòd: quem-
admodum qui vniuersè spectantur, multoties
nonnulla singularium mensiunt, quia non aduer-
tunt.

13. **S**unt autem hæc, quæcumque eum alte-
rius quòd sunt secundum substantiam, videntur
scire.

Formis: disciplina nanque circa formas sunt: non enim de subiecto aliquo geometrica sunt, si enim de subiecto aliquo geometrica sunt, sed non in quantum geometrica, de subiecto.

14. Se habet autem & ad Perspectivam, vt et ad Geometriam. alia ad hanc, vt quod est de Iride ipsum enim quod, Naturalis est scire ipsum verò propter quod, Perspectiu, aut simpliciter, aut secundum mathematica.

*discipli-
nam.

15. Multe autem non sub se innicem scientiarum ita se habent, vt Medicina ad Geometriam: quod enim vlcera orbicularia tardius sanantur, Medicus est scire: propter quid verò, Geometrice.

1. **S**ed quia differit & propter quid.

Duplex genus demonstrationis, quia, & propter quid.

Duplex genus Demonstrationis distinguitur, quæ sunt instrumenta duarum scientiarum: altera enim Demonstratio, Quia est, quæ facit scientiam, quæ dicitur quia est: altera Demonstratio propter quid, quæ scientiam potissimam facit per causam. Est autem caput in duas diuisum partes: in priori ostendit, quomodo hæ duæ Demonstrationes se habeant in eadem scientia, in posteriori, quomodo sint in diuersis. Proponit igitur differre scire quia, & propter quid, ac proinde ipsas Demonstrationes: scire enim propter quid, est per causam primam cognoscere: scire quia, dupliciter contingit: vno modo cum propter causam, sed non primam, cognoscimus; altero modo, cum immediatum effectum non per causam cognoscimus: fieri enim potest, vt effectus, licet cum causa conuertatur, sit notior nobis, & tunc per illum demonstrantes, facimus Demonstrationes quia.

Caput diuisum in duas partes. Differentia demonstrationis propter quid, à demonstratione quia.

2.

Vt quod prope sint planetæ, &c.

Ponit duo exempla: alterum est, stellæ non scintillant sunt prope nos, planetæ non scintillat, ergo sunt prope nos. Sic syllogismus ab effectu procedit, quia effectus notior est, cum sensu & inductione percipiatur: sensu, quia ipsos planetas non scintillare visu dignoscimus, inductione, quia in his omnibus, puta, argento, auro, plumbo, quæ prope nos sunt, non scintillare cõperimus. Poterit talis quia, fieri propter quid, maius extremum mutando in medium, sic: Quæ sunt prope nos non scintillant, planetæ sunt prope nos, ergo planetæ

non scintillant, hic est per causam Demonstratio. Nota per A, maius extremum, per B, medium, per C, minus extremum, intelligi in præfati loco.

Iterum sic Lunam demonstrant.

Ponit secundum exemplum: quicquid circulariter illuminatur, est rotunda, Luna sic illuminatur, ergo est rotunda: est etiam ab effectu, & poterit eodem modo fieri propter quid, sumendo causam pro medio; quod est rotunda, sic illuminatur, Luna est rotunda, ergo sic illuminatur.

In quibus autem media non conuertuntur,

& cas.

Docet, non semper Demonstrationem quia, fieri propter quid, cum enim effectus notior est, sed cum causa non conuertitur, sit solum quia, non propter quid. vt omne progressuum est animal, omnis leo progressiuus est, ergo omnis leo animal. non dices tamen, omne animal progressiuus est; sunt enim multa animalia, quæ non sunt progressiua: in his tamen est Demonstratio quia: non propter quid.

Amplius in quibus medium, &c.

Assignat exemplum secundi generis demonstrationis quia est, nempe cum sit per causam mediatam, & dicitur in quibus medium extra ponitur. per medium extra ponit intelligit Alexander, quod sit in secunda figura, in qua medium dicitur extra poni, vt dicitur i. Priorum, cap. 5 quia sit superius, & prædicatur de vtraque extremitate, quia verò hæ Demonstrationes, quæ fiunt per causam remotam, fiunt in secunda figura, ideo dicitur in quibus medium extra ponitur. Etiam aliter exponit, quod medium extra ponit, sit, causam esse remotam, & distantem ab effectu, quasi alia causa sit ante ipsam.

Vtraque expositio bona est, prior partim est Alberti, c. 6. tract. 3. exemplum autem est hoc: si quis probaret parietem non respirare, quia non est animal, assignaret quidem causam, sed remotam, propria enim causa non respirandi est, non habere pulmonem, remota verò, non esse animal, nam si non est animal, non habebit pulmonem, non tamen est causa proxima, & probat Aristot. illam non esse causam proximam: nam si non animal esset proxima causa non respirandi, animal esset causa

Quæ causa propria nõ respirandi? Quæ remota?

Y y proxi-

proxima respirandi in proximis enim causis, si affirmatio, est causa affirmationis, & negatio, est causa negationis: vt non temperies qualitarum est causa proxima non sanandi, etiam temperies est causa sanandi, & econtrâ. non sic autem est de animalibus: non enim animal est causa proxima & immediata respirandi, cum multa sint animalia, quæ non respirant, vt pisces; ob id etiam non animal non est causa non respirandi. Nota exemplum Aristotelis, qui non sumpsit contrarium, nempe malè habendi, sed non sanandi: nam in causis etiam proximis non valet à negatione causæ ad effectum contrarium, sed ad negationem eiusdem effectus: non enim dices: si animal rationale est causa risibilis, non animal rationale est causa stibilis, sed non risibilis.

Dubium
ex Philo-
pono.

Solutio.

Causa pro-
xima quæ
nam sit!

Dubitat Philoponus: nam Aristoteles videtur procedere ab opposito antecedentis à topoiium consequentis, quod non licet, dicit enim: si non animal est causa non respirandi, animal est causa respirandi? Respondet hic Aristoteles, non facere propositiones aut argumentationes: sed dicere de causis immediatis & proximis: quod si est causa proxima alicuius effectus, eius negatio erit causa negationis illius effectus: & econtrâ, si negatio est causa negationis, affirmatio etiam erit causa affirmationis. Dices: quid est causa proxima? Dico illam esse proximam, ex qua omni & sola, procedit effectus. Vnde, animal non est causa proxima progressiui motus, quia non omni animali inest: nec similiter non respirare, non est ab eo, quod est non esse animal, quia non solum animalibus inest; multa enim animalia non respirant causa verò proxima, sola, & omnis effectum producit, & in huiusmodi causis est vera illa propositio Aristoteli. Nec impedit, quod effectus possit ab alia causa procedere, quando hæc est illi proximè subordinata: vnde animal rationale causæ censetur non remota risibilis, licet risibile ab admittitatio proueniat, admiratiuum enim subordinatur animali rationali, tanquam causæ principali, à qua reliquæ procedunt.

6. *Lytlogisimam autem sit talis, &c.*

Ostendit, in qua figura similes sint Demonstrationes faciendæ, ac in secunda doctet constituit debere, dices enim: omnia re-

spirant est animal, nullus paries est animal, ergo nullus paries respirat per A, mediū intelligit, per B, maius extremū, per C, miū.

Dubitat Philoponus, an possit in secunda figura fieri demonstratio propter quid? Respondet, & bene, posse fieri, & ponit exemplum obscure: clarus erit si sic dicatur: omne respirans habet pulmonem, paries non habet pulmonem, ergo non respirat.

Dubitat præterea: an in prima figura possint hæc Demonstrationes negatiuæ fieri? Respondet subtiliter, quod non: quia cum maius extremum concludatur negatiuè de minori, propter medium unum negatiuum, debet mediū negari de minori extremo, & fieri in prima figura minor negatiuæ: quod non licet. Non enim dices: omne pulmonem habens respirat, paries non habet pulmonem, ergo non respirat. Dico hoc non esse dicendum: est enim falsum: possumus enim optime in prima figura Demonstrationes facere per causas negatiuas, si mediò pro medio totam causam negationem, sic; nullum non habens pulmonem respirat, omnis paries est non habens pulmonem, ergo nullus respirat.

Comparantur autem huiusmodi, &c.

Philoponus & Themistius dicunt, hic Aristotelem comparare has causas remotas his, quæ dicuntur secundum excessum, explicant autem ea dici secundum excessum, quæ non sunt necessaria, sed superflua. Ac si dicat: istæ causæ remotæ sunt superflua, cum sine his demonstrare possimus, sed reuera melius exponit S. Thomas, nē pē superiora & cōmuniōra dici secundum excessū, & est sensus; has remotas causas dici, vt prædicata superiora; excedūt enim & superant effectus. Dices: quare ratione id docetur? Dico: quia redditur rationem, quare tales Demonstrationes, quia, sint in secunda figura, nempe cum mediā, scilicet causæ remotæ, sint superiores effectibus, ac de illis prædicentur, cum autem medium superius est, secundam facit figuram.

Si enim illud est, quod Anacharsides, &c.

Vt in alio exemplo eiusdem, ex Anacharside, qui cum Scythia esset, & degeret Athenis, occurrit nobis faminis præ vino nimio saltantibus, quas vocat Aristoteles Auletrides, fuit interrogatus, an in Scythia essent similes? Respondit, non esse vires.

Dubium
ex Philo-
pono.
Solutio.

Alterū du-
bium Phi-
loponi.
Solutio.

Solutio
authoris.

7.
Expositio
Philoponi.

Expositio
& melior
Thomæ.

1.
N
O
T

hæc

hæc causa est remota: proxima enim erat ebrietas ex vino. est autem Demonstratio sic facienday: bi sunt auletrides, sunt vites, in Scythia non sunt vites, ergo in Scythia non sunt auletrides. Demonstratio est, quia: non enim est proxima causa, non esse vites, cum esse vites non sit causa, quod sint, cum etiam ubi vites non sunt, reperiantur tales: vinum enim potest differri: vitur similibus liris, sicut in priori exemplo.

9. *Secundum igitur eandem scientiam, &c.*

Concludit, se dixisse de Demonstratione, quia, & propter quid, secundum eandem scientiam, & secundum mediorum positionem; id est, quomodo differant in medijs, & per quot media Demonstratio quia, procedat, quæ est prior pars capitris.

Dubium.
An demonstratio quia, sit dicenda demonstratio?
Solutio.

Dubitatur: an Demonstratio, quia, sit dicenda Demonstratio? Dico non esse potissimam Demonstrationem, qualis est definita superius, ac de qua locuti sumus hæcenus; hæc enim soli propter quid, insunt: est tamen quædam Demonstratio imperfecta, distincta specie ab ea, quæ est per causam primam: harum enim distinctio secundum media sumi debet, hæc autem differunt specie in his Demonstrationibus.

Dubium 2.

Dubitatur secundò. nam videtur esse aliud genus Demonstrationis, puta à signo, similiter Demonstratio propter quid causæ, & propter quid simpliciter: ut superius diximus ex Auert. præterea est ad impossibile Demonstratio, ut si ignis non esset attractivus, non esset calidus, consequens est falsum, ergo & antecedens: Dico, sub Demonstratione, quia, non solum comprehendit Demonstrationem ab effectu, sed quamcumque, quæ per causam primam non procedit, siue sit ab effectu, siue à signo, siue à causa remota, siue quæ sit inter superiora & inferiora quidditatiue: inferiora enim superiorum, & superiora inferiorum, sunt remota causarum ex negatione inferioris non sit negatio superioris, nec ex affirmatione superioris sequatur affirmatio inferioris, quæ sunt opus ad causam

Solutio.

1. primam, ut diximus Dico secundò, non opus esse illam Demonstrationem propter quid, distinguere, quia omnis Demonstratio causæ ostendit causam & conclusionem esse, ut latè diximus superius. Dico tertio, illas Demonstrationes reduci, vel ad quia,

vel ad propter quid unde illa re locitur ad hanc, propter quid omne calidum est attractivum: ignis est calidus, ergo est attractivus.

Alio autem modo differt ipsum &c.

In secunda parte docet, quia & propter quid, differre in duobus scientijs. Non intelligas hic esse aliud genus Demonstrationis, quia, sed quod sit aliqua Demonstratio potissima propter quid, cuius causa & propositiones sint vniuersales: conclusio nis verò cognitio, quæ dicitur, quia, sit alterius scientiæ, quod accidit in subalternatis, ut diximus latè superius, ponit exemplum Philop. Perspectivus enim dicit, res ad maiorem distantiam minores apparent, quia sub minori videntur angulo, puta A: ad maiorem verò distantiam maiores apparent, quia sub maiori angulo videntur, puta B. ar quare angulus B sit maior A, Geometria est scire propter quid. Perspectivus verò quia ponit Aristò multa exempla subalternarum. Nota per Apparentiam, quæ vult Philopon. intelligi Nauticam, & sub Astrologia est.

10.
Pars 2. Ca.
Vide de subalternatione
Alb. tract.
hoc 3 ca. 7.

Ferè quidem vniuersa sunt nomina, &c.

Philopon. subalternantes & subalternatas scientias vult dici ferè vniuersas, quia vitæque sunt eiusdem rationis ferè, quia non absolute & simpliciter. Sed crederim, mentem Arist. esse, quod aliqua subalternantes, & subalternatæ idem habent commune nomen, ut Musica dicitur ipsa Mathematica, ut speculatiua etiam Musica, dicitur hæc practica ei subalterna, quæ vocat secundum auditum. Similiter Nautica dicitur Astrologia, situr sua subalternans, hoc tamen non in omnibus est inuenire. Nota subalternantes vocari Mathematicas, quarum est cognoscere propter quid, subalternas verò sensibiles, quippe quæ magis sensui accedant, cum materiales sint, quarum est cognoscere quia, & conclusiones.

11.
Sententia
Philopon.
Aurhoris.

Hi enim habent demonstrationes causarum, &c.

Ostendit subalternantes, ipsas causas cognoscere, non tamen quia: accidit enim frequenter, quòd quis teneat causam, & effectum ignoret, cum causam non applicet & ponit exemplum: sæpè enim contingit propositionem aliquam vniuersalem

N
O
T
A
12.

Item cognoscere, puta, omnem mulam esse sterilem, & ignorare, hanc, vel illam mulam esse sterilem, quia non aduertit, nec occurrit cognitioni i: ita fit in causis & effectibus potest ergo in subalternante cognosci propter quid, vt non cognoscatur effectus.

Medicina subijcitur Geometrie. Huiusmodi sunt multa alia. Latè diximus de subalternatione cap. 7. superiori: similiter de alijs difficultatibus, quæ hic poterant occurrere, in alijs capitibus disputatum est, idèò super se debimus.

13.
Expositio.
Philosophi
bona.

Sunt autem hæc, quæcunque alterum, &c.
Philosop. vult verba hæc dicta esse de subalternantibus & superioribus scientijs Mathematicis, vt sit sensus: hæc scientiæ, cū substantiam ab alijs diuersam habeat, cuius species, id est, figuræ, lineæ, quantitates considerant, tamen solis speciebus contentæ sunt: abstrahunt enim à materia omni sensibili, quòd si ista, quæ Geometriæ & Mathematicæ putæ considerant, in substantia & subiecto sunt, non sic ad Mathematicam spectant, sed abstracta ab eo. est bona expositio.

Melior ex
positio D.
Thomæ.

At S. Thò aliter exponit, & bene, vt priora verba sint pro inferioribus scientijs: hæ enim cū aliud quid sint à superioribus secundum substantiam & materiam, speciebus tamen & figuris vtuntur, sicut superiores, sed contrastis ad illam materiam, reliquæ verò eas à materia separant, licet in materia sint, propter quod vult has differre penes maiorem, vel minorem à materia abstractionem.

Prima figuram maximè scientia esse accommodatam.

CAPVT XI.

Figurarum autem maximè scientialis est prima. Mathematicæ namque scientiæ per hæc demonstrationes sciunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & serè, vt dixerim, quæcunque ipsius propter quid considerationem faciunt aut enim omnino, aut vt plurimum, & in plurimis per hanc figuram ipsius propter quid sit syllogismus quare & propter hoc erit vique maximè scientialis. maximè namque propriam ipsius, scire est propter quid speculati.

Postea & ipsius quid est scientiam per solam hanc venari possibile, in media enim figura non fit * prædicium syllogismus, ipsius verò, quid, est scientia affirmatiua. in vltima autem fit quidem, sed non vniuersaliter: ipsius autem quid est, vniuersalium est: non enim homo aliquo modo est animal bipes.

Amplius hæc quidem illarum nihil indiget; ille verò per hanc condensantur, & augentur, quousque ad immediatam venerint. Manifestum itaque, quod ad sciendum maximè propriè est prima figura.

Quemadmodum verò contingebat A inesse B, indiuiduè, ita & non inesse accidit, dico autem indiuiduè inesse, aut non inesse, eò quod non est ipsorum medium: sic enim non eris secundum aliud inesse aut non inesse. Quando igitur aut A aut B in toto aliquo sit, aut & ambo, non contingit A ipsi B primò non inesse.

Sit enim A in toto C: si igitur B non est in toto C, (contingit enim ipsam quidem A esse in aliquo toto: ipsum verò B non esse in hoc) syllogismus erit, quod A ipsi B non inest: si enim C, A quidem omni ipsi verò B nulli: A nulli eorū, quæ B.

Consimiliter autem & si B in toto ali- quo est, vt in D, ipsum namque Domini B in- est.

144

Habet autem se ad Perspectiuam, &c.
Docet, sicut Perspectiua ad Geometriam se habet, ita se habere scientiam de Iride ad Perspectiuam, cui subalterna est. scire enim quia, est scientia de Iride, quæ Physica dicitur, quia est in materia sensibili, vel quia sit pars Physicæ, vt aliqui volunt: at scire propter quid, est Perspectiuam simpliciter, vel secundum disciplinam, id est, vel Geometriæ, cui perspectiua subijcitur, vt bene explicat Egidius: nam aliquando aliqua de Iride est Geometria probantur.

139.

Multe autem & non sub se inuicem, &c.
Concludit, aliquid concludendo conclusionem vnius scientiæ probati in alia, quamuis tales scientiæ non sint subalternæ, vt poffit. Medicus enim dicit: vulnera circularia difficilius sanari, Geometra dat causam: quia latera circuli maximè distant, non tamen

2.

* a. l. affirmatiuè.

3.

4.

5.

6.

est: ipsi autem *A* nulli ipsorum *B*. quare ipsum *A* nulli eorum, quæ *B* ineri per syllogismum.

7. Eodem pacto monstrabitur et si ambo in toto aliquo sint.

8. Quod autem contingit ipsum *B* non esse in quo toto est *A*, aut rursus *A* in quo est *B*, manifestum ex coordinationibus, quæcumque non commutantur ad se inuicem. Si enim nullum eorum, quæ sunt in *A C D* coordinatione, de nullo predicatur eorum, quæ sunt in *B E F*: ipsum verò *A* in toto est *H* coordinato existenti: planum, quod *B* non erit in *H*. commutarentur enim coordinationes, consimiliter autem et si *B* in toto aliquo est.

9. Sin verò neutrum sit in toto nullo: non infit autem *A* ipsi *B*: necesse est individuum non inesse. Si enim erit aliquod medium, necesse alteri ipsorum in toto aliquo esse.

10. Aut enim in prima figura, aut in media erit syllogismus, si quidem igitur in prima *B*, erit in toto aliquo: affirmatiuam namque oportet, quod ad hoc: propositionem fieri.

11. Si autem in media vtrumque conigerit ad vtraque enim accepto primario, efficitur syllogismus: ambabus verò negatiuis existentibus, non erit. Planum itaque quod contingit aliud alij non inesse individuum. et quando contingit, et quomodo, diximus.

1. Figurarum autem facies scire maxime, etc.

Intètio Arist. & cõnuatio textus.

Alio modo.

Diuisio capituli.

Conclusio capituli: et cõnuatio.

Cum principia materialia Demonstrationis hucusque tradiderit: nempe propositiones: nunc de principio formali, hoc est, de figura, per quam præcipue Demonstrationes fiunt, sermonem facit, atque hæc causa est communis huius continuationis textus: quæuis possemus forsitan magis ad rem dicere: Quod cum paulò ante Demonstrationes quia, in secunda figura fieri dixisset, nunc Demonstrationes propter quod, præcipue in prima fieri velit ostendere.

Caput autem in duas partes diuisum est, in priori probat, primam figuram maxime seruire Demonstrationibus, in posteriori loquitur de immediatis propositionibus negatiuis.

Proponit igitur conclusionem hanc in principio: Figura, quæ maxime ante alias

ad scientiam est apta, est prima. Quam tribus rationibus ostendit: prima est quasi quædam inductio: omnes enim Mathematicæ: vt Geometria, Arithmetica, Perspectiua, si milite reliquæ scientiæ, quæ per causas demonstrant, aut omninò, aut vt plurimum per primam figuram demonstrant: eum igitur Demonstratio, quæ per causam procedit, sit nobilissima, & maxime scire faciat, atque illa per primam figuram procedat colligitur, primam figuram facere præcipue scire. Nota quòd dicit, vt plurimum quia non semper in prima figura fiunt.

Dubitatur Egidius: quare Demonstratio quæ per propter quod est, fiat magis in prima figura: Respondet distinguendo: aut enim, per ipsum propter quod, probamus aliquid inesse, aut non inesse: si inesse, cum sit affirmatio, & vniuersalis, nõ potest colligi in secunda, nec in tertia: si non inesse, potest colligi in secunda, etiam & in prima: vt nullum animal rationale est brutum, omnis homo est animal rationale, ergo nullus homo est brutum: sit etiam in secunda: nullum brutum est animal rationale, omnis homo est animal rationale, ergo nullus homo est brutum. cum igitur quæ fiunt per secundam, fiant per primam, nõ autem e contra, vt plurimum prima aptior est Demonstrationi.

Postea ipse quod quid est.

Hæc est secunda ratio pro eadem conclusione: Maxime definitio utilis est Demonstrationi, sed hanc non nisi per primam cõsequimur, ergo figura prima ante alias Demonstrationi conducerit. Probat minorem: nõ definitio de definito affirmatiue, & vniuersaliter prædicari debet, si vniuersaliter, non poterit in tertia concludi, si affirmatiue, non in secunda, quæ negatiue concludit.

Dices: quomodo definitio de definito demonstratur? non enim definitionis est Demonstratio? Philop. respondet de definitionem non demonstrari, tamen partes definitionis demonstrari: ostendimus enim differentiam diuidendo genus. dicit secundò, quod etiam probamus definitionem, per ipsius definitionem, sic: omnis oratio explicans, quid sit homo, est ipsius definitio, sed animal rationale explicat, quid sit homo; ergo ipse est definitio.

rationes conclusionis. 1. Ratio.

Dubiũ ex Egidio. Responsio.

2. Ratio.

Dubium.

Solutio Philoponi.

Authoris. Aliqualiter respondent. mihi videtur dicendum, non quodam hic dicere Arist. quod demonstratur, sed quod ostendatur, vel ab effectu, vel à signo, vel alio modo à posteriori, & sic à tale probacionem vultur prima figura.

3. *Amplius hæc quidem illis, etc.*

3. Ratio. Tertia ratio est: Quia ista est figura nobilissima: non enim indiget alijs, atque indigent ipsa: nam per eam densantur & augmentantur, donec ad immediata perueniant.

Dubium. Dices: quomodo reliquæ duæ densantur & augmentantur per primam? Respondet Philop. quod densatio inest propriè materiæ, augmentum formæ; & cum prædicatum sit forma, subiectum materia, quoties prædicatum sit subiectum, est densatio: quoties verò subiectum prædicatum, est augmentatio. cum secunda figura ad primam reducitur, prædicatum vnius præmissæ sit subiectum, nam medium erat in vtraque prædicatum, ob id per densationem secunda intendit in primam: at in tertia medium, quod erat subiectum in vtraque, sit in vna prædicatum, propterea per augmentacionem reducitur ad primam, ita etiam exponit Egidius.

Solutur ex Philop.
In quo vsu hic densatio iuxta Philoponum? Itē in quo Augmentatio?

Aliter ex Themist.

Profyllogizatio.

At Themist. aliter exponit. dicit enim densari & augmentari esse profyllogizari præmissas syllogismi & Demonstracionis, cum sunt mediate, talis autem profyllogizatio dicitur densatio, quia magis accedit ad immediatas propositiones: est enim, vt quædam coactio; dicitur etiam augmentatio propter multitudinem mediocum, modo enim per vnum, postea hoc per aliud immediatus probamus. Est autem in profyllogizazione hoc notandum, quod secunda figura non potest profyllogizare suas vtraque præmissas, cum altera sit affirmatiua, & non possit concludi in secunda: similiter nec tertia, cum altera sit vniuersalis. debeat ergo à prima profyllogizari. hæc enim & suas, & alias propositiones profyllogizat: quia quocumque modo concludit: propterea dicit Arist. reliquas densari, & augmentari, quousque ad immediatas suas propositiones reducuntur.

3. Expositio.

Hæc expositio est bona: quamuis possemus etiam dicere, quod per densari intelligi-

gat reductionem modorum aliarum figurarum ad primam, quatenus plures modi ad vnum primæ reducuntur, vt diximus olim: & hoc etiam idem sit augmentari. nam dum modos aliarum ad primam reducimus, augmentur modus, nempe qui erant in alijs figuris, & similiter ij, ad quos reducuntur: ipsa verò prima immediata dicitur, cum non sit opus ad alias reducere, nec per eas confirmare ipsam.

Sicut autem A esse in B, in diuinitate.

Cum de immediatis propositionibus modo sermone fecisset, vt voluit Them. & Philop. nunc de immediatis tractat. ac primò docet, esse immediatas, non solum affirmatiuas, sed etiam negatiuas propositiones, sicut etiam mediaras. vocat autem affirmatiuas immediatas, cum prædicatum subiecto inuisibiliter, id est, non per medium aliquid inest, negatiuas verò immediatas, cum prædicatum subiecto non inest, & hoc nulla media causa probari potest. Et nota per A, intelligi prædicatum, per B, verò subiectum.

Vt autem discursum perfectum Aristotelis intelligas, aduerte, ipsum distinguere propositiones negatiuas, in quatuor genera, hoc ordine. primum. cum prædicatum, pura A, est sub aliquo toto; id est, conuenit sub aliquo genere, vel aliquo, quod de illo vniuersaliter prædicatur essentialiter, subiectum verò, pura B, non est sub aliquo toto: vt qualitas non est hominalem, cū e contra subiectum est sub aliquo toto, non autem prædicatum: vt, nullus homo est qualitas; tertium, cum vtrumque est sub toto, vel diuerso: vt, homo non est albedo, vel eodem: vt, homo non est equus, sub animali: quartum, cum neutrum est sub toto: vt, nulla substantia est quantitas. Intendit ergo Arist. tres priores esse mediatas propositiones, & demonstrabiles, quartam verò indemonstrabilem, & aduerte hic loqui de negatiuis necessarijs & per se: singulas ergo explicemus.

Sitenim A in toto C.

Agit de primo genere, cum prædicatum i. Genus cū est sub toto, non autem subiectum, & intendit, talem propositionem posse demonstrari per tale totum, quod dicatur D, affirmatum de prædicato, & negatum de ipso subiecto, nam potest esse quod totum prædicati

Quatuor genera propositionū negatiua-
tum.

3.

dicati sit alienum à subiecto, & tunc faciam syllogismum in CAMESTRES ad illam conclusionem: nulla qualitas est hominis sumendo animal: omnis homo est animal, nulla qualitas est animal, ergo nulla qualitas est homo.

6. *Similiter autem & si B in toto aliquo, &c.*
 2. Genus. Ostendit secundum genus, cum subiectum est in toto, non autem predicatum: ut nullus homo est qualitas, tunc per illud totum subiecti, quod sit D, potè animal negatum de predicato, affirmatum de subiecto fiet Demonstratio in CESARE fiet: nulla qualitas est animal, omnis homo est animal: ergo nullus homo est qualitas.

Eodem autem modo, &c.

7. *Eodem autem modo, &c.*
 3. Genus. Tertium genus eodem modo potest demonstrari, sed dupliciter: aut enim per totum subiecti, aut per totum predicati: ut, nullus homo est albedo: per totum predicati sic: omnis albedo est color, nullus homo est color, ergo nullus homo est albedo. per totum subiecti sic: nulla albedo est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est albedo: Cum verò extrema sub vno proximo genere sunt, ut, homo nō est equus, per ipsorum definitiones tuæ demonstrari poterunt.

8. *Quod autem contingit B non esse, &c.*

Cum supposuisset in probatione, in toto predicati non esse subiectum, & e contra, ostendit id posse fieri ex predicamentis, quæ ad inuicem non commutantur, id est, non predicantur: ut sit vnum predicamentum subiecti A C D. sit aliud predicamentum BEF: clarum est quòd si A sit in G, id est, in quodam genere sui predicamenti, quòd in illo non erit B: cum sit alterius coordinationis. Per tres literas vnum predicamentum intelligit: plura enim in eo predicata ordinantur.

Si verò neutrum sit in toto, &c.

9. *Si verò neutrum sit in toto, &c.*
 4. Genus. Quantum genus, cum nec predicatum, nec subiectum in aliquo sunt, docet esse immediatum: ut, nulla substantia est qualitas, & vniuersaliter, quociens vnum generalissimum de altero negatur, tunc non est medium illud demonstrandi, cum non habeant superiora, nec proprias definitiones. & probat. Nam si aliquid sit medium, oportet ut vniuersaliter predicetur de subiecto aut predicato, sed extrema sunt su-

perma, non ergo habent superius essentialem; ens enim est analogum, & de omnibus predicatur, vnde non est medium ad concludendum negativè, etiam si esset vniuocum, ut patet, nam de vno debet negari.

Aut enim in prima figura aut media, &c.

Ostendit, quod talis medium deberet de altero extremo vniuersaliter predicari affirmatiuè: nam aut talis Demonstratio fieret in prima figura, vel in secunda. omittit tertiam, quæ cum non concludat vniuersaliter, non est apta Demonstrationi, de qua est sermo: si igitur fiat in prima, minor est affirmatiua, in qua medium de conclusio nis subiecto affirmatur. nō ergo fiet in prima, nam subiectum illud non habet superiorum.

Si verò in media, &c.

Nec in secunda fieri docet: nam licet in ea minor non sit semper affirmatiua, tamen ad vtrumque contingit, id est, aut maior, aut minor erit affirmatiua, cum ex vtraque negatiua non fiat syllogismus: cum medium verò sit in vtraque predicatum, predicabitur affirmatiuè, de vno extremo illius, quod fieri non potest. ecludit ergo esse mediatas, & immediatas propositiones negatiuas, & quòd sint, se iam docuisset. Atque hæc de hoc capit vnde cimo, quod absolute præceptiuam partem horum librorum,

Quot, quibusue modis syllogisticis, tum in immediatis, tum in mediatis propositionibus ignorantia dispositionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur?

CAPVT XII.

1. *Ignorantia verò que non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicitur, est quidem deceptio, que per syllogismum fit. Hæc autem in primò quidem inexistentibus, aut non existentibus contingit dupliciter. aut enim quando simpliciter existet inesse, aut non inesse: quando per syllogismum accipitur suspiciōnem. Simplicis quidem igitur suspiciōnis simplex est deceptio, eius verò, qua est per syllogismum, plures.*

2. Non inſit enim *A* nulli eorum que *B* indiuiduã. ſi igitur ſyllogizet *A* in eſſe ipſi *B*, medium accipiens *C*, deceptus erit per ſyllogiſmum.
3. Contingit quidem igitur vtraſque propoſitiones eſſe falſas, contingit autem alteram ſolum. Si enim neque *A*, nulli eorum que *C*, inſit neque *C*, nulli eorum que *B*: aſſumpta verò fuerit vtraque econtrariò, ambe falſe erant.
4. Euenit autem ita ſe habere *C* ad *A* & *B*, vt neque ſub *A* ſit, neque vniuerſaliter in *B*. impoſſibile namque *B* eſſe in toto aliquo, dicebatur enim à primò ipſi non ineſſe. *A* verò non neceſſe omnibus entibus ineſſe vniuerſaliter: quare ambe falſe.
5. Sed & alteram contingit veram accipere, non tamen vtram voluerit, ſed *A*, *C*, *B*. namque propoſitio ſemper falſa erit: eo quod ipſum *B*, in nullo ſit: *A*, *C* verò euenit.
6. Quomodo autem ſi *A* & ipſi *C*, & ipſi *B* inſit indiuiduũ: quando enim idem primò prædicatur de pluribus, neutrum in neutro erit.
7. Differt autem nihil, ne que ſi non indiuiduũ inſit. Deceptus quidem igitur inexiſtendi & per hoc, & ita ſi ſolum: non enim erit in aliã figurã inexiſtendi ſyllogiſmum. Que verò eſt non exiſtendi, & in prima ſit, & in mediã figura. Primum itaque dicamus quos modis in prima ſit, & quomodo ſe habeantibus propoſitionibus.
8. Contingit quidem igitur vtriſque falſis exiſtentibus, quemadmodum ſi *A* & ipſi *C*, & ipſi *B* inſit indiuiduũ. Si enim accipium fuerit *A* quidem nulli *C*: *C* verò omni *B*: falſe erunt propoſitiones.
9. Contingit autem & altera falſa exiſtente, & hac vtraque. Euenit enim *A*, *C*, quidem veram eſſe, *C*, *B* verò falſam. *A*, *C* quidem veram: quoniam non omnibus entibus ineſſe *A*.
10. *C*, *B* verò falſam: quoniam impoſſibile eſt *C* ineſſe ipſi *B*, cui nulli ineſſe *A*. non enim amplius vera erit *A*, *C* propoſitio, ſimil autem ſi & ambe ſunt vera, & concluſio erit vera.
11. Sed & *C*, *B* contingit vtram eſſe: altera exiſtente falſa, quemadmodum ſi *B* & in *C* & in *A* eſt. neceſſe enim alterum ſub altero ſiſſe, quare ſi acciperit, *A* nulli eorum, que *C* ineſſe, falſa erit propoſitio. Planum igitur quòd, altera falſa exiſtente, & vtriſque, erit falſus ſyllogiſmum.
- In media autem figura, totas quidem eſſe propoſitiones ambas falſas, non contingit. quando enim *A* omni *B* inſit, nihil erit accipere, quòd alteri quidem omni, alteri verò nulli inerit. Operter autem ſic accipere propoſitiones, vt huic quidem inſit, illi verò non inſit: ſiquidem erit ſyllogiſmus, ſi igitur ſic accipere falſe, planum, quòd econtrariò econtrariò ſe habebimus. hoc autem impoſſibile.
- In aliquo verò vtraque nihil prohibet falſam eſſe, quemadmodum ſi *C* & *A*, & *B* alicui inſit. Si enim *A* quidem omni acceptum fuerit ineſſe: *B* verò nulli: falſa quidem ambe propoſitiones, non tamen tota, ſed in aliquo. Et econtrariò quoque poſito priuatiuo, conſimiliter.
- Alteram verò falſam eſſe, & vtramque contingit, quòd enim ineſſe *A* omni & *B* ineſſe. Si igitur acceptum fuerit ipſum *C* ineſſe quidem toti *A*, toti verò *B* non ineſſe: *C*, *A* quidem vera erit, *B*, *C* autem falſa.
- Rurſus quòd *B* quidem nulli ineſſe, neque *A* omni inerit. ſi enim ipſi *A*, & ipſi *B*: ſed non ineras. Si igitur acceptum fuerit *C*, *A* quidem toti ineſſe, *B* verò nulli. *B*, *C* quidem propoſitio vera, altera autem falſa. Conſimiliter verò & tranſpoſito priuatiuo. quòd enim nulli ineſſe *A*, neque *B* nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit *C*, *A* quidem toti non ineſſe: *A*, *C* quidem propoſitio vera erit, altera autem falſa.
- Et rurſus quòd omni *B* ineſſe, accipere ineſſe nulli *A*, falſum, neceſſe enim ſi *B* omni & *A* alicui ineſſe: Si igitur acceptum fuerit, *C* ineſſe quidem omni *B* nulli verò *A*, *C*, *B* quidem vera erit, *C*, *A* autem falſa. Planum igitur quòd & ambabus exiſtentibus falſis, & altera ſolum, erit ſyllogiſmum deceptorium in indiuiduo.
- Ignorantia autem non ſecundum negationem, &c.
- Conuenit, vt dicit Philoſophus, ſcienti, non ſolum ſcientiæ cognitionẽ tradere, ſed etiam, quæ ſcientiæ opponatur, ignorantiam exponere. Cum igitur Ariſt. de ſcientiã & modis, quibus eam conſequimur tractauerit, nunc de ignorantia ſcientiæ oppoſita, ac quibus vijs eam imbibamus diſſerit. & quæ ſicut ſcientia erat de immediatis & medijs propoſitionibus, ita etiã ignorantia:

Intentio
Ariſt. ex
Philoſop.

de vtraque ignorantia differit, & quæ sit secundum propositiones immediatas: & hoc in capite præsentis; & quæ sit secundum mediatas: & id in capite sequenti. Cum autem immediatæ sint in duplici differentia, affirmatiuæ, & negatiuæ, prius de negatiuarum ignorantia, quæ solum fit in prima figura, postea de affirmatiuarum etiam ignorantia, quæ fit in prima, & tandem de eadem affirmatiuarum ignorantia, quæ fit in secunda, differit. tertia enim figura, cum non concludat vniuersaliter, excluditur; hic enim de vniuersalibus & per se est sermo, & eadem ratione excluduntur modi particulatæ aliarum duarum, & tantum est sermo de vniuersalibus.

Duplex ignorantia. Proponit igitur, duplicem esse ignorantiam, & secundum negationem, & secundum dispositionem. Illa est secundum negationem, quæ est simplex negatio & carentia scientiæ, quam ignorantiam rusticus, pueri, & ij, qui nihil didicerunt, habent: quæ non aliud est, quam non habere rei cognitionem illa verò dicitur ignorantia

Ignorantia secundum dispositionem. secundum dispositionem, eam opinamur oppositum veritatis: vt qui opinaretur, hominem non esse risibilem, plantas non habere vitam, talis haberet ignorantiam dispositionis.

Ignorantiâ dispositio- nis duobus modis con- tingere. Adhuc ista ignorantia dupliciter contingit: Vno modo sine syllogismo; eum enim duobus modis nimirum vel autoritate aliqua, vel vana experientia, aut exemplo, aut consuetudine aliquis deceptus opinatur oppositum veritatis: vt qui Solem patet quantitatatis propter visum iudicaretur, qui triangulum non æquiualete duobus rectis, cum tres angulos videat, existimaret; aut qui aliquid falsum acciperet sine consideratione rationis. hi habent ignorantiam dispositionis simplicem, & sine syllogismo: Altero modo talis ignorantia euenit per syllogismum, eum nimirum aliquo syllogismo decepti opinamur oppositum veritatis, præsertim necessitatibus; nam de hac est sermo. & talis d. simitur ab Aristotele: sic per syllogismum facta deceptio.

De qua ignorantia dispositio- nis sit hic sermo? Discrimen inter hanc ignorantiam sine syllogismo & eum syllogismo. Assignat autem discrimen inter vtranque. nam ignorantia sine syllogismo simplex est, id est, qui sine syllogismo in aliquo decipitur, tantum in illo decipitur: at qui in aliquo per syllogismum decipitur,

in multis decipitur. nam syllogismus probans falsum, aut vnam aut vtranque præmissam habet falsam. Hic enim loquimur de syllogismo ignorantia opposito scientiæ præcedentium in materia, qui ex falsis probat intendit oppositum veritatis necessitate & scientiæ.

Non fit enim A in nullo B, &c.

Incipit docere quid sit decipi in negatiuis immediatis: quod quidem est, eum opinamur oppositas vniuersales affirmatiuas veras per aliquod principium & medium falsum; quod in BARBARA fit, nam solum in hoc modo hoc vniuersaliter affirmatiue concludimus. dicit igitur non sit A in B, id est, sit aliqua negatiua immediata, puta: nulla substantia est quantitas; si aliquis per aliquod medium C, puta numerum, existimet omnem substantiam esse quantitatem: sic, omnis numerus est quantitas, omnis substantia est numerus, ergo omnis substantia est quantitas, decipitur in negatiuis immediatis.

Contingit igitur vtrasque propositiones, &c.

Ostendit primo, quod in negatiuis immediatis decipitur inferentes oppositum affirmatiuum falsum, posse vtranque præmissam esse falsam. & similiter posse vnam esse veram, & alteram falsam. quod autem vtraque possit esse falsa, patet. sumatur ista propositio cuius sit ignorantia: omne B est A, nempe omnis substantia est quantitas; si pro medio sumamus aliquid, de quo non sit A, supple quantitas, & ipsum non sit de B, nempe de substantia, & sit C, nempe color, iunc contrariè sumendo, id est, affirmando quantitatem de illo, de quo negabatur, & ipsum affirmando de substantia, de qua negabatur, vtraque præmissa erit falsa; sic: omnis color est quantitas, omnis substantia est color, ergo omnis substantia est quantitas. sensus est, quod si illam probemus per medium, de quo vniuersaliter prædicatum non affirmetur, & quod de subiecto conclusionis etiam vniuersaliter non affirmetur, tunc vtraque propositio erit falsa, sicut conclusio.

Possit autem sic se habere, &c.

Quod autem tale medium sit ad conclusionis extremam se habere possit, probat

Primum: Quia illud medium C, non prædicatur vniuersaliter de subiecto conclusionis in minori, quia illud subiectum est generalissimum, de quo nihil vniuersaliter prædicatur; & de ipso prædicatum non prædicatur vniuersaliter in maiori: prædicatum enim erit vnum generalissimum, quod non de omnibus entibus affirmatur, ob id possum sub eo sumere aliquid de quo ipsum non affirmetur verè.

5. *Sed & alteram contingit veram, &c.*
 Probat, etiam posse in simili ignorantia vnam propositionem esse veram; sed hanc impossibile est, esse minorem, quæ semper erit falsa, quam vocat B C, maior potest esse vera, quam vocat A C, quòd minor non possit esse vera, declarat: qui in minori subiicitur subiectum conclusionis vniuersaliter affirmatiuæ subiecto maioris; est enim minor primæ figuræ semper affirmatiua, at cum subiectum conclusionis sit generalissimum, nihil verè de eo vniuersaliter affirmabitur. manebit igitur maior vera, minor verò falsa.

6. *Ut si A & in C & in B indiuisibiliter est, &c.*

- Probat, maiorem posse veram esse, & minorem falsam, quod enim minor semper sit falsa, probatum est, & nota ratione, quæ obscura est. Demus illam conclusionem immediatam: nulla quantitas est substantia, nullum B est A tunc A, nempe substantia immediatè, & indiuisibiliter negatur de B, quantitate: sub substantia iterum sumamus subiectum, de quo immediatè affirmetur, puta, corpus, dicatur C, hoc ostendit impossibile est, quòd corpus C, affertur de quantitate, B. nam, vt egregiè dixit Philop. cum vnum prædicatum de duobus prædicatur primò, & immediatè, siue de vtroque negatiuè, siue de altero affirmatiuè, de altero negatiuè, siue de vtroque affirmatiuè, impossibile est, quòd illud duo affirmentur ad inuicem, vt ipse bene probat.

Cum igitur substantia de quantitate immediatè negetur, de aliquo verò affirmetur immediatè, puta, corpore, si quis ad probandam affirmatiuam falsam, ostendat quantitatem esse substantiam, sumat pro medio in prima figura, illud immediatum

affirmatiuum substantiæ, faciet maiorem veram, sed minorem falsam. nam minor erit affirmatiua ex duobus immediatis eiusdem prædicatis, quod esse non potest.

Nota autem sensum literæ secundum Alex. cum A, puta, prædicatum, est indiuisibiliter in B, & in C, & immediatè de vtroque prædicatur; sed cum discrimine, nam de B, negatur immediatè, quod est subiectum conclusionis, de C verò affirmatur, quod est subiectum minoris.

Differt autem nihil, &c.

Docet, quamuis sub conclusionis prædicato sumamus aliquid mediatum, contingere maiorem veram, minorem falsam esse, vt si dicas: omnis homo est substantia, omnis quantitas est homo, ergo omnis quantitas est substantia. Nota, illam priorem probationem esse necessariam, nempe, quando est necessarium, quod minor falsa, maior sit vera, ex ratione immediatæ prædicationis modò hæc probatio est duplex; nam maior probatur vera, quia est de inferiori affirmatiua, minor falsa, quia nihil de generalissimo affirmatur vniuersaliter.

Quæ verò est non inexistendi, &c.

Concludit, se dixisse de ignorantia negatiuæ, quæ sit per primam, hæc enim sola concludit vniuersaliter affirmatiuè; oportet, vt de ignorantia affirmatiuæ immediatæ agat, quæ sit, cum oppositam negatiuam vniuersalem existimus veram per syllogismum, cum autem talis syllogismus inferens negatiuam fiat in prima & secunda figura, prius de eo, qui in prima fit, tractat.

Contingit igitur vtrisque falsi, &c.

Tractat modò de ignorantia immediatæ affirmatiuæ in prima figura, quæ est: Cum negatiuam oppositam inferimus vniuersaliter, quod fit in CELARENT, & tunc ex vtraque falsa procedere possumus, & id modò probat. Sit affirmatiua immediata: omnis homo est animal: scilicet, omne B est A: ignorantia sit opposita: nullus homo est animal: tunc si pro medio sumamus aliquid, de quo etiam immediatè affirmatur animal, puta, C, leo, vtraque erit falsa maior, quia est negatiua, & negamus prædicatum de eo, de quo immediatè affir-

et affirmatur, minor etiam est falsa, quia affirmamus duo immediata eiusdem predicati, quæ, vt diximus, affirmari nequeunt, vt si dicas: nullus leo est animal, omnis homo est leo, ergo nullus homo est animal.

9. *Contingit autem et altera falsa, &c.*

Probat etiam in eadem figura posse vnam tantum propositionem esse falsam; siue hæc sit maior, siue sit minor: sed primo ostendit, cur maior, puta, A C, est vera, & minor B C, falsa. Ratio autem, propter quam maior posse esse vera est: quia cum prædicatur conclusio ignoratur non prædicetur de omnibus, si pro medio sumatur aliquid eorum, quibus non incit, erit maior vera, in qua negamus prædicatum de tali medio, vt si ad eandem conclusionem: nullus homo est animal; sumatur medium, lapis, & dicatur: nullus lapis est animal, omnis homo est lapis, ergo nullus homo est animal.

10. *Sed quæ est C B, falsa, &c.*

Quod verò minor sit falsa, postquam maior est vera, probat: Quia cum aliquod prædicatum de aliquo vniuersaliter affirmatur, & de altero negatur etiam vniuersaliter, est impossibile, quòd illa duo affirmantur. V. g. si animal de homine vniuersaliter affirmatur, & de lapide vniuersaliter verè negatur, non poterit lapis affirmari de homine, nam si affirmetur, sequetur contradictoria alterius vniuersalis, aut affirmatiuæ, aut negatiuæ, vt si des: nullus lapis est animal, & das, homo est lapis, aut lapis est homo, sequetur, homo non est animal, aut in FERIO, aut in FELAPTON, similiter si des: omnis homo est animal, & homo est lapis, sequitur, lapis est animal, in DATISI.

Hoc est igitur quod dicit: [si detur maior negatiua vera nullum C, est A] scilicet: nullus lapis est animal, cum animal de omni homine prædicetur, puta, A de omni B, non poterit C de B, id est, lapis de homine affirmari vniuersaliter: aliter inferetur oppositum maioris negatiuæ, dicendo: omnis homo est animal, lapis est homo: ergo lapis est animal, contra eam maiorem: nullus lapis est animal.

Addit rationem alteram, propter quam

oportet esse minorem falsam: quia cum maior fuerit vera, si minor etiam esset veram, conclusio non esset falsa: nam ex vtraque vera, non fit conclusio falsa; at conclusio est falsa, cum sit negatiua opposita affirmatiuæ immediatæ, ergo, stante maiore vera, necessario minor est falsa; forma enim syllogismi bona esse supponitur.

Sed et eam, quæ est C B, contingit veram esse, &c.

Probat modò, minorem C B, posse esse veram maiori falsa existente, quod fiet cum medius terminus, puta, C, fuerit sub prædicato, & superius subiecto; tunc enim de ipso prædicatum negare in maiori, falsum erit, ipsum verò de subiecto affirmare in minori, erit verum. V. g. si per syllogismum ignoretur ista: nullum animal est viuens, per hoc medium, corpus, tunc maiori falsa, minor vera erit: vt nullum corpus est animal, omne viuens est corpus, ergo nullum viuens est animal quando dicit, si B sit in C & in A, sensus est, si subiectum conclusionis sit in C, id est, in medio, & in A, id est, prædicato conclusionis, tunc vniuersaliter negare in maiori A de C, falsum erit, sed verum affirmare in minori C de B. Ecce quomodo decipi contingat in prima figura, circa affirmatiuas immediatas, & ex vtraque propositione falsa, & ex vna falsa, altera vera existente.

Sed in media figura, &c.

Transit ad ostendendum, in secunda figura, quando in affirmatiuas decipiatur, inferendo negatiuas oppositas. Et primo Affirmatodocet, non posse vtrasque propositiones uas seu necesse in totum falsas, vocat vniuersales, gatiuas potam affirmatiuas, quàm negatiuas: in to positio, tum falsas, quæ secundum nullum singularare veritatem habent: vt, nullus ho tur in roit mo est animal, omnis homo est lapis: in falsa, quæ parte verò falsæ dicuntur, quæ secundum in parte, aliqua singularia veræ sunt: vt, omne animal est gressibile, nullum animal est bipes.

Dicit ergo, in secunda figura cum conclusio est falsa opposita immediatæ affirmatiuæ, non posse vtrasque propositiones esse falsas in totum, cuius probatio difficilis est,

Nota de medio in secunda figura.

Propterea aduerte, quòd in secunda figura medium fit in vtraque præmissa prædicatum, ac ob id de vno extremo conclusionis debet affirmari in vna, de altero verò negari: aliquando tamen maior est affirmatiua, vt in CAMESTRES, aliquando verò minor, vt in CESARE. Loquamur ergo de priori, vt vtraque; huius propositio fit in totum falsa, medium debet nulli prædicato conclusionis inesse, & omni subiecto competere: sic enim fiet, vt maior affirmatiua sit falsa, in qua medium de conclusionis prædicato affirmamus, & minor falsa, in qua medium de subiecto conclusionis negamus, oppositum fit in CESARE, nam medium debet omni prædicato, & nulli subiecto inesse, sic enim erit vtraque in totum falsa.

Dicitur igitur Aristoteles, fieri non posse, vt tale medium detur, quando conclusio est affirmatiua vniuersalis immediata: vt, omnis homo est animal; nam tunc contraria negatiua esset vera, vt patet, si des enim in CAMESTRES aliquid, quod de nullo animali, & de omni homine prædicatur; argumentabor sic ex ipsis: nullum animal est, putà, D, omnis homo est D, ergo nullus homo est animal, propositio tunc per se vera; ergo conclusio similiter. si des in CESARE aliquid quod de omni animali, & nullo homine verè dicatur, argumentabor in CAMESTRES ex datis: omne animal est D, nullus homo est D, ergo nullus homo est animal: non igitur eum infertur negatiua opposita immediatæ affirmatiuæ, potest vtraque præmissa in totum esse falsa.

Probat modò id Aristot. nam si vtraque est falsa in totum in CAMESTRES, ex contrarijs, quæ erunt veræ, inferam in CESARE, conclusionem eandem falsam esse veram, ex vtraque etiam falsa in CESARE, inferam ex contrarijs vtriusque veris in CAMESTRES conclusionem illam falsam esse veram. V. g. si syllogismus: omne animal est D, nullus homo est D, ergo nullus homo est animal, si das propositiones vtraque falsas in totum, ergo contrariæ erunt veræ: sumam illas in CESARE, & probabo veram conclusionem falsam, sic nullum animal est D, omnis homo est D, ergo nullus homo est animal. Si

propositiones veræ, conclusio erit vera: idem de CESARE, non ergo decipi possumus ex vtraque propositione in totum falsa in secunda figura.

In aliqua autem vtraque, &c.

Ostendit posse aliquando esse vtraque propositionem in parte falsam, vt si sumas medium particulariter competens vtrique extremo, tunc negare de altero vniuersaliter, de altero verò affirmare, erit in parte falsum. vt si ignoraretur: nullum animal esse viuens, per Brutum, sic: omne viuens est brutum, nullum animal est brutum, ergo nullum animal est viuens, esset in parte vtraque falsa. idem fit conuersò posito priuatiuo, id est, priori negatiua, & minori affirmatiua, scilicet in CESARE, sicut in CAMESTRES.

Alteram autem falsam, &c.

Cum probasset ex vtraque falsa in parte, non tamen in toto, posse aliquem decipi in secunda figura circa immediatas affirmatiuas, nunc ex altera etiam tantum falsa decipi posse docet, quæcumque sit: quia sunt duo modi, CAMESTRES, & CESARE, ostendit quando in CAMESTRES ex vna vera, altera falsa decipiatur, postea in CESARE, ac primum, quando in CAMESTRES maiori vera, minori falsa, deinde econtrà. dicit igitur: sume superius prædicato, quod dicitur A, nam hoc etiam superius erit subiecto B, & pone pro medio, & sic tunc fiet maior vera, & minor falsa: vt si ignorantia est huius: nullus homo est animal, per viuens sic; omne animal est viuens, nullus homo est viuens, ergo nullus homo est animal.

Iterum quod in B nullo est, &c.

Quòd si medium nulli inest subiecto, tunc non omni prædicato inerit, & fiet maiori affirmatiua falsa, minori vera, sic: omne animal est brutum, nullus homo est brutum: ergo nullus homo est animal.

Similiter autem fit transposito priuatiuo.

Hoc etiam fieri in CESARE docet, sed prius eum maior est vera: vt si medium sumas extraneum vtrique extremo, sic: nullum animal est insensibile, omnis homo est insensibilis, ergo nullus homo est animal, quòd si medium omni subiecto inest,

13.

14.

15.

16.

N insit, tunc alicui inerit prædicato, & fiet
O maior falsa, & minor vera, vt si dicas? nul-
T lum animal est rationale, omnis homo
A. est rationalis, ergo nullus homo est ani-
 mal aduerte has literas in hoc capite, per
 C, medium, per B, minus, per A, maius extre-
 mum intelligi, per A C, maiorem, per
 C B, verò minorem. Concludit in immed-
 iatis decipi posse, & ex vtraque falsa & ex
 altera tantum.

De ignorantia in mediatis propo-
 sitionibus.

CAPVT XIII.

1. **I**n his verò, que insunt non indiuiduè, aut non insunt, quandoquidem per proprium medium efficiatur falsi syllogismus, non possunt ambæ falsæ esse propositiones, sed æ solàm, que est ad maius extremum. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictionis syllogismus.
2. Insit enim A ipsi B, per medium C: quoniam igitur necesse est, C B, affirmatiuam accipi, cum fit syllogismus: planum: quòd semper hæc erit vera, non enim conuertitur: A C verò falsa, hæc enim conuersa contrarius fit syllogismus.
3. Consimiliter autem & si, ex alia coördinatione, acceptum fuerit medium, vt D licet in toto A fit, & de B omni prædicetur: necesse enim D B e quidem propositionem manere, alteram verò conuertitur. quare hæc quidem semper vera, illa autem semper falsa. & quasi talis deceptio eadem est ei, que est per proprium medium.
4. Si verò non per proprium medium efficiatur syllogismus: quando sub A quidem fit medium ipsi verò B nulli insit: necesse est falsus esse ambas. accipiende namque sunt econtrario, quam se habent propositiones, si debet syllogismus fieri, sic autem acceptis, ambæ efficiuntur falsæ, quemadmodum, si A quidem toti D inest: D verò nulli eorum, qua B: his enim conuersis syllogismus erit, & propositiones ambæ falsæ.
5. Quando verò medium non fit sub A, vt D, A, D quidem vera erit, D B autem falsa: nam A D quidem vera, quoniam non erit in A ipsum D: D B autem falsa, quoniam si esset vera, & conuersio vera esset: sed eras falsa.

Sed cum per medium figuram efficiatur deceptio, ambas quidem non contingit falsas esse propositiones totas. cum enim fit B sub A, nihil contingit, huic quidem omni, illi verò nulli inesse, quemadmodum dictum est & prius.

Alteram autem euenit, & vtramlibet si enim C, & A & B insit, si acceptum fuerit, ipsi quidem A inesse, ipsi verò B non inesse: A C quidem vera erit, altera autem falsa. Rursum si acceptum fuerit C ipsi quidem B inesse, A verò nulli: B C quidem vera erit, altera autem falsa.

Si igitur priuatius fit deceptionis syllogismus, dictum est, quando, & per que erit deceptio. Sin autem affirmatiuam, quando quidem per proprium medium, impossibile ambas esse falsas, necesse est enim C B manere, si quidem erit syllogismus, quemadmodum dictum est & prius, quare C A semper erit falsa. hæc enim est, que conuertitur. Consimiliter autem & si ex alia coördinatione accipitur medium, quemadmodum dictum est, & in priusina deceptione, necesse enim D B quidem manere, A D autem conuertitur, & deceptio eadem est ei, que prius. Quando autem non per proprium: si D quidem fit sub A, hæc quidem erit vera, altera autem falsa: euenit enim A pluribus inesse, que non sunt sub se innitens.

Ei verò non fit D sub A, planum quidem, quòd hæc semper erit falsa, affirmatiua namque accipitur, D B verò contingit & veram esse, & falsam, nihil enim prohibet, A quidem nulli D inesse, D verò ipsi B omni: vt animal scientia scientiam autem Musica. Neque rursum, si neque A nulli eorum, que D, neque D nulli eorum, que B. Manifestum igitur, quid non existenti medio sub A, & ambas euenit falsas esse, & vtram valuerit.

Quot igitur modis, & per que euenit fieri deceptiones, qua secundum syllogismum, & in immediatis, & in ijs, que per demonstrationem, manifestum.

In ijs autem, que non indiuiduè
 liter, & c.

Postquam de immediatarum ignorantia tradidit, nunc de mediatis disserit: ac primò de ignorantia affirmatiuarum in prima figura, quæ contingit, cum oppositas negatiuas opinamur per syllogismum. Possumus autem ignorare has dupliciter: aut per proprium medium, aut per mediū

Intentio
 Aristot. in
 hoc capite.

Medium
Proprium
quoddam
sicut:

non proprium, vocatur mediū proprium, id, quo talis affirmatiua vera demonstratur: vt animal rationale demonstrat hominem esse risibilem. Cū igitur per tale medium decipimur, id est, illud assumimus ad probandam oppositam negatiuā, est ignorantia per proprium medium; vt si dicat quis: nullum animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo nullus homo est risibilis.

Idem contingit in negatiuis mediatis; est enim proprium medium, quod demonstramus non esse: vt per animal rationale demōstramus nullum hominem esse hinnibilem. Cū igitur de illo probamus oppositum, sicut: omne animal rationale est hinnibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est hinnibilis; est similiter ignorantia per medium propriū. tale medium dicit Arist. esse id, per quod fit syllogismus contradictionis, id est, syllogismus probans oppositam conclusionem veram: cū verò non per tale medium contingit ignorantia, dicitur medium non proprium.

Dicitur igitur Aristoteles, quòd quoties in mediatis decipimur per medium proprium; non contingit propositionem veramque falsam esse, sed minor est vera; quæ autem est versus maius extremum, id est, maior, falsa. Ratio autem hæc est: quia est eadem minor in syllogismo ignorantie, & in syllogismo contradictionis & veritatis: in utroque enim est affirmatiua, cū sit in prima figura, maior verò non est eadem sed conuersa, id est, mutata in contrariam negatiuam, sicut conclusio: vt patet, si dicas: omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis, est syllogismus veritatis: iste verò ignorantie; nullum animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo nullus homo est risibilis, hoc literis explicat solum in affirmatiuis, per A, maius extremum, per B, minus, per C, medium intelligit: conuenit verò vocat mutari ex affirmatiua contraria in oppositam negatiuam: & quòd minor sit vera, probat: nam mutata & conuersa maior i syllogismi ignorantie, manente minore, sit contrarius syllogismus verus,

Similiter autem est & flexilia, &c.

Ostendit, quòd, quamuis non sit medium proprium, per quod non demonstratur conclusio, sed sit ex alia coordinatione: nempe sit medium quo quocunque modo conclusionis illius veritas probetur: si per illud decipi contingat, minor futura sit vera, quia est eadem, quæ erat in syllogismo vero: sed maior falsa, quia est mutata in negatiuam. vt si per risibile decipiamur, opinantes, hominem non esse animal rationale, quamuis risibile non sit medium demonstratiuum, tamen quia per id probatur verè, hominem esse animal rationale, censetur hoc loco medium. idem de alijs medijs veritatis.

Si verò non per proprium medium, &c.

Manifestat, quando non est medium proprium, posse utraq; propositiones esse falsas, vt si medium sit, de quo omni prædicatum dicitur: & quod de nullo subiecto dicatur, tunc enim, cū contratio modo sumendæ sint propositiones, erunt falsæ: nam in maiori prædicatum conclusionis negari debet de medio; de quo verè affirmabatur, & in minori affirmari, de quo verè negabatur. Sic enim syllogismus primæ figuræ CELARENT. V. g. sit conclusio: nullus homo est sensibilis, nullum B, est A, sumatur medium D, irrationale, fiat syllogismus talis: nullum irrationale est sensibilis, omnis homo est irrationalis, ergo nullus homo est sensibilis, tunc utraq; est propositio falsa.

Cum verò non sit sub A medium.

Probat etiam posse maiorem esse veram, & minorem falsam, vt si sub maiori extremo sumamus medium, cui non inest ipsum, tunc maior erit vera A D, quia est negatiua, minor verò DB, falsa, quia cū conclusio sit falsa, & maior vera, necessariò minor erit falsa, vt si sub sensibili sumatur planta, sic: nulla planta est sensibilis, omnis homo est planta, ergo nullus homo est sensibilis. præmisit non absque ratione posse etiam maiorem falsam, minorem veram esse, vt si sub sensibili sumatur, cui ipsum inest, & quod etiam inest homini, & subiecto, vt animal, sic: nullum animal

animal est sensibile, omnis homo est animal, ergo nullus homo est sensibilis; quia istud medium est proprium. fieri autem non potest, quòd cum medium non est proprium, possit minor esse vera; est enim affirmatiua; medium autem non proprium nequit verè affirmari de subiecto, et esset enim simile proprio, ut diximus.

Sed per medium figuram, &c.

Nunc de ignorantia eorundem mediarum affirmatiuarum in secunda figura tractat, ac dicit, idem prorsus quod superius dixit de immediatis, non posse utramque propositionem in totum falsam esse. Quia cum prædicatum verè insit subiecto, non poterit medium inueniri, quod de vno vniuersaliter affirmetur, de altero vniuersaliter negetur, quod necessarium est, ut utraque sit falsa. relege superiorum locum de immediatis; namque illic latè declaratum & probatum est hoc.

6. *Altera verò potest esse falsa, &c.*

Sed vnam falsam, alteram veram, siue maior siue minor sit, esse posse, ostendit. nam si sumatur medium competens utriusque extremo, tunc si maior sit affirmatiua, & minor negatiua, ut in CAMESTRES; erit prior vera, posterior falsa, sic: omne sensibile est animal, nullus homo est animal, ergo nullus homo est sensibilis. si verò idem e contra fiat in CESA. RE, ut sit maior negatiua, minor affirmatiua, prior falsa, posterior erit vera, sic: nullum sensibile est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est sensibilis concludit, se iam de ignorantia affirmatiuarum, quæ per syllogismum negatiuum fit, dixisse, tam in prima, quam in secunda figura.

7. *Si verò sit affirmatiua, &c.*

Nunc de ignorantia negatiuarum tractat, quæ fit per affirmatiuas oppositas in prima figura, ac docet id, quod in principio de affirmatiuis, cum sit ignorantia per medium proprium, minores semper veras, maiores falsas esse, quia illæ sunt eadem quæ erant in syllogismo vero, hæ verò sunt contrariæ, ut si hominem esse hinnibilem, per animal rationale ignoremus sic: omne animal rationale est hinnibile,

omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est hinnibilis. vult eisdem dictis literis. idem docet cum medium est ex alia coordinatione, quod declaratum est prius.

Cum verò sit non per proprium, &c.

Ostendit modo, quando non per medium proprium fit, posse maiorem veram, minorem verò falsam esse: ut si sub maiore extremo sumatur aliquid, cuius ipse inest; potest enim vnum de pluribus prædicari, de vno affirmatiue, de altero negatiue: ob id talia duo non poterunt affirmari ad inuicem verè, ut si sub A, hinnibili sumas D, equum, si comnis equus est hinnibilis, omnis homo est equus, ergo omnis homo est hinnibilis, tunc maior vera, minor falsa erit.

Si verò non sit D sub A, &c.

Cum autem medium, puta, D; non est sub A, id est, maiori extremo, semper sic maior est falsa, cum sit affirmatiua, non enim ista ignorantia prouenit, nisi in BARBARA; hic enim concluditur vniuersalis affirmatiua, ac minor, tali modo existenti, potest aliquando vera, aliquando falsa esse, quæ dicitur CD: nam cum D, id est, medium, omni subiecto inest, minor erit vera, potest enim esse, quòd illud maius extremum competat nulli modo, quod competit omni subiecto, sicut animal nulli scientiæ competit, scientia verò omni Musica inest. si verò tale medium nulli insit subiecto, sicut ipsi nulli inest prædicatum, utraque falsa erit, ex quibus concludit, se iam de ignorantibus tam mediatorum, quam imediatorum tractasse.

De ignorantia pura negationis.

CAP. XIII

1. **P**Latinum autem est, & quod si quis sensus defecerit, necesse est scientiam aliquam deficere, quam impossibile est accipere.
2. *Siquidem addiscimus, aut inductione, aut demonstratione. Est autem demonstratio ex vniuersalibus, inductio verò ex ijs, quæ secundum partem impossibile autem vniuersalia speculari, nisi per inductionem.*

Quoniam

3. Quoniam & quæ ex abstractione dicuntur, erunt per inductionem nota, si qui voluerit nota facere.

4. Quod insunt unicuique generi nonnulla etsi non separabilia sunt. secundum quod tale hoc vnumquodque.

5. Inducere autem non habentes sensum, impossibile singularium namque sensu est. non enim contingit accipere ipsorum scientiam neque enim ex vniuersalibus sine inductione neque per inductionem sine sensu.

1. Manifestum est autem &c.
 Intentio Arist. De ignorantia puræ negationis tractat, quæ est non sciri quod scire poterat. docet autem quando necessaria sit talis ignorantia, & constituit conclusionem hanc: Deficiente aliquo sensu, necessarium deest aliqua scientia, quam non poterit ille, cui sensus deest, accipere.

1. Nota. Nota hic loqui de defectu à natiuitate. cum enim aliquis sensu vsus est, quem postea amisit, poterit habere scientiam eorū, quæ tali sensu percipiuntur, potest enim factus cæcus, si primum vidit, scientiam de coloribus consequi, non tamen qui à natiuitate visu priuatus est.

2. Nota. Nota similiter, quòd dicit, aliquem scientiam defectutam, quia ex defectu vnius sensus solum deest scientia illorum, quæ tali sensu percipiuntur. cæcus enim scientia colorum, surdus scientia sonorum priuabitur, non alijs.

3. Nota. Nota similiter quod dicit [quam impossibile est accipere] quia non priuabitur ille scientia, quasi illam habuerit, & per sensus defectum amisserit: hoc enim est falsum; cum enim scientiam habemus semel, licet postea sensus destruat, non idcirco scientia destruitur, sed priuatur scientia ad hunc sensum, quòd nunquam illam acquireret, propterea dicit, [quam impossibile est accipere.]

2. Significem discernimus aut per inductionem, &c.

Conclusio nis probatio. Prædictam conclusionem probat ratione: scientia aut inductione; aut Demonstratione accipitur: sed inductio & Demonstratio pendet à sensu, ergo hoc deficiente perit inductio ac Demonstratio, ac proinde scientia minor probatur. nam inductio fit ex particularibus, quæ notum

est sensu percipi, Demonstratio verò ex vniuersalibus quidem primò, sed cum vniuersalia hæc non nisi inductione cognoscantur, etiam dependet Demonstratio à sensu.

Hic aduerte, propositiones, quæ in scientia sunt, esse in duplici differentia, quædam immediatæ, quæ causam non habent, vel in illa scientia saltem causa earum nõ consideratur, & via cognoscendi has, est per sensum & inductionem, vt docet Post. cap. vltimo, quædam sunt mediatæ, quæ causam habent, & earum cognitio est per Demonstrationem: vnde mediatas per immediatas demonstramus, immediatas verò inductione percipimus: vs, experientia ostendit, ignem esse calidum, tamen ex hac demonstramus esse leuem.

Aduerte etiam cum Auer. quòd Arist. Nota de hic non loquitur de vniuersalibus principijs illis, quæ sunt communissima, sed de principijs & propositionibus, quæ sunt ex subiectis peculiaribus sensu proprie perceptis. hæc enim sunt quæ inductione colliguntur, per quas reliquas mediatas conclusiones demonstramus.

Quoniam & quæ ex abstractione, &c.

Ostendit Arist. hæc vniuersalia propria sensibili inductione cognosci, & est probatio à minori: vniuersalia enim mathematica, quæ minus videntur indigere sensu & inductione, cum sint abstracta, indigent inductione, ergo & vniuersalia sensibilia, quæ minus abstracta sunt, magisque sensui proxima: antecedens patet: nam à puncto in punctum lineam ducere, super quodlibet centrum quantumcumq; occupando spacium circulum describere, & similia, hæc singularium inductione nota sunt.

Quia sunt in vnoquoque genere.

Quamuis locus hic aliter ab alijs exponatur, existimo sensum esse, vel vti ostendere tam in sensibilibus, quam in Mathematicis esse vniuersalia, quæ inductione cognoscantur, quamuis non omnia: sunt enim alia, quæ Demonstratione immediate cognoscuntur, sed hæc ex alijs pendunt, quæ inductione probantur, cum non sine realiter extra singularia, & separata, sicut in scientijs considerantur; vniuersalia enim mathe-

Nota, propositiones scientiarum alias esse mediatas, alias immediatas.

Nota de quibus principijs hic sit sermo?

3.

4.

mathematica realiter in sensibilibus sunt, ob id dicit, in quoquoque genere, nempe sensibilibus, & mathematicis omnibus, esse quendam, quæ nimirum inductione cognoscuntur, quamvis hæc non sint separabilia, id est, cum hæc non sint abstracta, secundum quod huiusmodi vnumquodque est, id est: licet in scientiis talia considerantur.

5. *Inducere autem non habentes, &c.*

Verba hæc copulantur illis, impossibile est vniuersalia speculari, nisi per inductionem: inductio autem est ex singularibus, singularia autem non seiciantia, sed sensu percipiuntur: ergo sensu destructo singulare non percipitur, nec fit inductio, nec vniuersale cognoscitur, nec demonstratio procedit.

An deficiente sensu, deficiat scientia illius subiecti?

Dubium 1. Dubitatur primò: an sit in vniuersum

Solutio.

verum, quòd deficiente sensu, deficiat scientia, quæ est in intellectu? Dico, nihil intellectum cognoscere, quòd aliquo modo non fuerit sub sensu, non tamen eodem modo omnia sub sensu sunt: ideo etiam non eodem modo ab intellectu cognoscuntur: aliqua enim secundum suos effectus tantum sensui subduntur, & talia sunt entia realiter separata, Deus Opt. Max. & Intelligentiæ, quæ nullo sensu percipiuntur, nisi per extrinsecos suos effectus: aliqua sensui subsunt secundum similia: vt cum vidimus viam vrbem, per eam, quas non vidimus, intelligimus: alia secundum partes, vt, cum viso auro per se, & monte, statim montem aureum imaginamur: alia secundum fe, vel ea quæ sunt in se, vt accidentia sensibilia, & substantiæ, quæ subsistent sunt. Impossibile igitur est, quòd intellectus intelligat ea, quorum nihil percipit aliquo sensu. Vnde si omnes sensus alicui deficerent à naturis: quòd fieri non potest: nihil intellectus intelligeret; non tamen eodem modo, vt diximus, intellectus intelligit ea, quæ sensu percipiuntur: nam quæ quatto, aut tertio modo, & aliquando secundum, cognoscuntur, intellectione confusa & commutativa, intelligi non dicuntur, qualiter prima cognoscuntur, sed distincta & propria notua. propterea res

imateriales obscure in hac vita cognoscimus.

Dubitatur: an in præsentia ita amplius sit Alteru dæ sensus Aristot. dico limitatè magis hoc loquium. qui Aristot. solum enim est sermo de his, quæ secundum se, vel aliquid sui sensu percipiuntur aliquo, quorum est cognitio intellectus distincta; hæc enim illo sensu deficiente non sciuntur: hoc loquitur de principiis communissimis, quomodo ista dependant à sensu, non quòd inductione probentur, sed quòd sensu retinorurum significaciones, nempe res ipsas, necessarii sit apprehendere, de quibus dicemus 2. Poster. cap. 18.

Syllogismum omnem ex tribus constare terminis, maiori, minori, ac medio: & hos in infinitum, tam in propositionibus affirmatiuis, quam negatiuis abire non posse.

CAPVT XV.

EST autem omnium syllogismus per tres terminos, & qui quidem monstrare potest, quòd A inest ipsi, & eò quòd inest ipsi B, & hoc ipsi C: priuatiuis autem alteram quidem propositionem habens, quòd aliud quid ipsi inest, alteram verò, quòd non inest. Manifestum igitur, quòd principia, & qua dicuntur suppositiones, hæc sunt: accipientem enim hæc ita necesse est monstrare, vt quòd A inest ipsi C per B Rursus verò quòd A ipsi B per aliud medium, & quòd B ipsi C confirmetur.

Secundus opinionem igitur syllogizantibus, & solum dialecticè, planum quòd hoc solum considerandum si ex quibus contingit probabilissimam fieri syllogismus, quare & si est aliquid in veritate eorum, quæ sunt A, B, medium: videtur autem non esse qui per hoc syllogizant. Syllogizatus est dialecticè Ad veritatem autem ex ipsis, quæ sunt, oportet considerare, se habet autem sic.

Quoniam est quòd ipsum quidem de alio predicatur non secundum accidens, dico autem secundum accidens, vt album aliquando illud dicimus esse hominem, non similitur dicens & hominem album: hic quidem enim non alterum aliquid existens album est, album verò quoniam accidit homini esse albo, sicut inique non

Intellectu nihil intelligere, & non fuerit aliquo modo in sensu: & quam sit varijs modis in sensu.

Sensibus à natiuitate omnibus sublati, intellectus nihil percipiuntur.

nulla talia, vt per se prædicentur.

4. ***Argyrop.** Sii igitur C tale, quod ipsum quidem non amplius ipsi alij, hinc autem B primo, & non sit aliud intermedium, & rursum * E ipsi ipsum F, consimiliter & hoc ipsi B: an igitur hoc inesse est stare, aut contingit in infinitum ire?

Et rursum si de A quidem nihil prædicatur per se, A verò ipsi H, inest primo, intermedio autem nulli priori, & H ipsi G, & hoc ipsi B, an & hoc stare necesse est, aut & hoc contingit in infinitum ire? Differt autem hoc à priori tantum, quoniam hoc quidem est, an contingit incipienti à tali, quod nulli inest alteri: sed aliud illi inest in infinitum ire: alterum verò incipientem à tali, quod ipsum quidem de alio, de i to autem nihil prædicatur. deorsum considerare si contingit in infinitum ire.

6. **Amplius,** media an contingit infinita esse, determinati exiremis. dico autem veluti si A ipsi C inest, medium verò ipsorum B, ipsum vero B & A altera: horum autem altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impossibile est autem hoc considerare idem: & si Demonstrationes in infinitum vadunt: & si est demonstratio cuiusque, aut ad se inuicem terminantur.

7. **Consimiliter autem dico** & in prius in syllogismis ac propositionibus, vt A inest B nulli, aut primo: non erit aliquid medium, cui priori non inest, veluti si ipsi C quid B inest omni: & rursum alij adhuc priori hæc, vt si ipsi A quod C omni inest in huius etenim aut infinita, quibus non inest prioribus, aut stant.

8. **In ijs verò, quæ conuertuntur, non similiter se habet:** non est enim in ijs, quæ retrouersum prædicantur de quo primo prædicatur, aut vltimo: omnis enim ad omnia hæc consimiliter se habent, siue sunt infinita, quæ de ipso prædicantur: siue vtraque sunt quæ dicitur in infinita, præterquam quod si non similiter contingit conuertit: sed hoc quidem, vt accidens, illud verò vt prædicamentum

1. **Est autem omnis syllogismus per tres terminos,** &c.

Tres Suppositiones. Aristoteles de immediatis propositionibus sermonem facere intendit, ac in præcedentibus suppositionibus proponit, ac postea tres quæstiones. Prima suppositio est ex libris Priorum: Omnis syllogismus & prosyllogismus, affirmatiuus vel negatiuus, ex tribus terminalibus solum conficitur, ex eo qui probatur, de quo probatur, per

quem probatur, talisq; propositiones ex his confectæ in illo syllogismo principia & suppositiones dicuntur. Dicit ergo: est omnis syllogismus per tres terminos, & qui probare possibilis est, quoniam A est in C id est, affirmatiuus, qui potest probare, quod A, maius extremum, est in G, minor, per medium B, de quo A prædicatur in maiori, & ipsum prædicetur de B, in minori, quod est in BARBARA vel DAKII. Et nota modum Aristotelis: simul enim, dicit, affirmatiuus constare ex tribus terminis, & ipsum explicando probat, postea subiungit negatiuum, quem ex vâ affirmatiua, & aliena negatiua constare docet, & has propositiones ex his terminis dicit vocari suppositiones & principia in illo syllogismo, cum eas accipientes, id est, nõ probantes, per eas alias demonstremus. tandem addidit iterum, quod A sit in B, & B in C, manifestat prosyllogismus maioris & minoris, in quibus etiam solum tres esse terminos constat. Atque hæc est suppositio prima.

Secundum igitur opinionem syllogismorum, &c.

2. Suppositio

Altera suppositio est: Demonstratorem à Dialectico differre: Dialecticus enim solum ex probabilibus procedens, non curat an aliquæ propositiones sint reuera immediatæ, sed, si recipiantur vt immediatæ, licet mediatæ sint, eis vt maxime probabilibus vtitur: non sic Demonstrator, quærit eam non solum immediatas in opinione, sed quæ sic sunt, & sic se reuera habent, hoc docet vt intelligas nos quæ sita: ros immediatas propositiones secundum rem & non secundum opinionem solas; aliter enim non demonstratur.

Quoniam autem est eo quod ipsum quidem, &c.

3.

Tertia suppositio est: Quædam prædicari secundum se, quædam secundum accidentis: vocat secundum accidentis, quando aliquid non secundum se prædicatur, sed secundum alterum; vt quando dicimus: album est lignum, non enim dicere volumus, quod ipsum album secundum se sit, lignum, sed cui accidentaliter esse, lignum est: at quando dicimus: lignum est album, ipsum

ipsum lignum secundum se, non secundum alterum dicimus album. Has vocat secundum se predicationes, quando predicatum inest subiecto secundum se, id est, non secundum alterum, quod subiecto subicit: illas vero secundum accidens, cum predicatum, non secundum se subiecto, sed secundum alterum, inest, quod fit cum de accidenti subiectum predicamus, & hoc multum conducit ad probandum posse non esse processum in infinitum in his predicationibus.

Nota 1.
quid hoc loco secundum se dicitur predicari?

Nota 2.

Nota non hic vocari secundum se predicari, quod per se inest primo aut secundo modo, sed quod non subiecto inest secundum aliud, cui subiectum ipsum subicit: oppositum vocatur secundum accidens.

Nota verba aliter, inquit, dicimus album hominem, aliter hominem esse album: & secundam predicationem declarat cum enim non sit alterum aliquid, album est id est, cum homo dicitur albus, non est aliquid aliud cui inest homo, quod sit album: sed ipse secundum se, id est, non secundum aliud subiectum, primum vero declarat: albi enim dicitur homo, quia id quod subicit albo, homo est. concludit aliquis esse predicationes secundum se.

Sigillatim Chnismodi, &c.

4.
1. Quæstio.

Quæstiones tres proponit. prima est an, dato aliquo subiecto ultimo, quod non de alio predicetur, possit de hoc infinita predicata ordine predicari: vt de ipso aliquid primum dicatur, de hoc aliud, & de hoc aliud superius, & possit sic in infinitum procedi? an sit finitus talium predicationum numerus? & nota istam litteram, quæ corrupta est, est enim littera sic legenda, sicut legit Argypop. Sit itaq; C tale, vt ipsum quidem nulli competat rei. B autem huic competat primum, vt non sit inter ipsum medium vllum, & rursus D ipsi B, & E ipsi D, & F identidem ipsi competat E. per has enim litteras ordo predicationum significatur de illo subiecto ultimo C.

Et iterum si de A quidem, &c.

5.
2. Quæstio.

Altera quæstio est an, dato aliquo supremo predicato, de quo nihil superius predicetur, possit sub illo infinita subiecta secundum ordinem subijci, vt sit A supremum predicatum, at sub A F ita, vt A ipsi

immediate competat, & postea hoc in alio, & hoc in alio, & sit processus in infinitum. Ponit autem differentiam inter vtramque; quæstionem, prior enim est an, dato ultimo subiecto, numerus predicationum sursum in infinitum ascendat? altera vero est an, dato supremo predicato, ab hoc incipiendo numerus subiectorum deorsum in infinitum descendat?

Amplius, media nunquid.

Tertia quæstio est an, determinatis extremis, id est, dato subiecto ultimo & predicato supremo, possit inter hæc media infinita sumi? hoc clarius explicans dicit, hoc querere, esse quætere, an Demonstrationes in infinitum procedat, & omnium sit Demonstratio, vel non sit, sed omnia ad inuicem concludantur; id est, sine finiti processum ex omni parte, tam extremorum quam mediorum?

Similiter autem dico, &c.

Hoc idem ostendit in priuatiuis seu negatiuis, an sit processus in his talis, nempe quod non sit in B, quia non inest alecti, & huic non sit, per aliud, & sic in infinitum?

Sed in conuertibilibus, &c.

Hanc tertiam quæstionem non habere locum in terminis conuertibilibus ostendit, quia in his non datur vltimum & supremum. nam omnia adiunctem predicantur, & quocumque dato predicato, omnia reliqua de ipso, & ipsum de omnibus predicatur, siue consideres ex parte predicati processum, siue ex parte vtriusque dubitati & extremis, verum est, quod differunt tales predicationes: nam directe passionis de subiecto, indirecte vero subiectum de passionibus predicatur, vnde quamuis veræ, non tamen eque sunt tales in istis predicationes.

*Quod, extremis finitis existentibus,
media non possint esse
infinita.*

CAPVT XVI.

Quod si iterum intermedia non contingit infinita esse, si deorsum & sursum stent predicationes, manifestum dico autem sursum quod in magis vniuersale, deorsum vero, quod in id, quod secundum partem, sicut A predicante de B in finita

sunt intermedia, in quibus est B: planum quod contingere posses, vt ab A deorsum alterum de altero p. edicaretur in infinitum antequam enim in F deueniatur, infinita sunt intermedia: & ab F sursum in infinita, antequam ad A deueniatur: quare si hoc impossibile, & ipsius A & F impossibile, infinita esse media.

2. Neque enim si quis diceret, quod alia quidem sunt ipsorum A B C contigua inuicem, vt non sit medium, alia verò non est accipere, nihil differri: quodcumque enim accipero eorum qua B erit ad A, aut ad F, aut infinita media, aut non: à quo autem sint, primò in infinita sine statim, sine non statim, nihil differri: quæ enim sunt post hæc, infinita sunt.

Quoniam igitur media non, &c.

Philop. hoc Terciam questionem esse impossibilem ostendit, nempe quòd, extremis finitis existentibus, media possint esse infinita. Primò autè explicat, quid processus sursum, quid deorsum sit. Processum sursum, vocat, cum ex particularibus ad vniuersalia progressus sit, deorium verò, cum e contrà ad vniuersalibus ad particularia proceditur, sursum ergo est vniuersale, deorsum verò particularia. argumentatur autem sic: si ab A, prædicatio deorsum vsque ad C, sunt media infinita, ergo nunquam perueniri poterit ad ipsum C per B, id est, per talia media, cum infinitum pertransiri nõ possit: non ergo erit vltimum ipsum C. Similiter si ab ipso C subiecto, vsque ad A, media sunt infinita, ergo nunquam peruenietur eadem ratione ad ipsum A: non ergo erit supremum: impossibile est ergo media infinita esse inter extrema determinata: esset etiã, vt dicitur Themist. & Philop. Cuius qui diceret, esse numerum infinitum ab vnitare vsque ad decarium, iam non esse in finitos numeros intermedios. Quòd si obijcias, in linea quadam finita, dari duo extrema puncta determinata, & iam esse infinita intermedia puncta? respondent prædicti auctores, non esse patrem rationem, nam illa intermedia puncta sunt in potentia, at verò prædicata debent esse adu, ob id infinita non sunt inter extrema determinata emenda literam, [vltique.]

Corr. c. 10
lit. r.

2..

Neque enim si aliquis &c.
Possit quis dicere, quod non omnia me-

dia erunt immediata, sed quædam erunt contingencia, id est, contigua, inter quæ non est medium, quædam verò alia non esse immediata: Dicit Aristò. hoc nihil referre: nam cum infinita media sint accipienda inter A & C, siue sint statim immediata, siue nõ statim immediata, id est, nunquã ad extrema peruenietur; nõ ergo esse possunt in infinita media inter extrema finita, puta: homo est risibilis. inter hæc enim duo extrema non possunt media infinita esse, siue immediata sint, quorum singula non habent medium, siue mediata sint, quæ per similia media debeant probari; non enim ab homine in risibile, nec à risibili in hominem perueniri poterit, cum hæc prius transeunda sint.

Quòd si prædicationes affirmatiue sint sicut a sursum & deorsum, impossibile sit demonstrationes negatiuas, in infinitum procedere.

CAPVT XVII.

Planum autem & in prima demonstratione, quòd stabitur, si quidem in prædicatione stat ad vtraque, sit enim non contingens, neque sursum ab vltimo in infinitum ire. (dico autem vltimum, quòd ipsum quidem alij nulli inest, illi verò aliud, vt F:) neque à primo in vltimum. (dico autem primum, quòd ipsum quidem de alio, de illo verò nihil aliud:) si vtrique hæc sunt, & in negatione stabitur.

Tripliciter namque monstratur non existens: aut enim cui quidem ipsum C B inest omni, cui verò ipsum B, ipsum A nulli ipsius itaq; B C, & semper alterius distantia necesse est progredi ad immediata prædicatione nam: est hæc distantia: alterum verò manifestum, quòd si alij non inest, prior, vt ipsi D, hoc oportet ipsi B omni inesse. & si versus alij prior ipso D non inest, idud oportet ipsi D omni inesse: quare nouiã, * que sursum est, via stat, & que deorsum stabit, & erit aliquid primo, cui non inest.

Rursus si B quidem omni A: ipsi verò C nulli: ipsum A eorum qua C nulli inest. Rursus hoc si oportet monstrare, planum, quòd aut per superioremodum monstrabitur, aut per hunc, aut

* al. que
deorsum
est via stat,
& que sur-
sum stabit.

aut tertium. Primum igitur dictum fuit: secundum
verò monstrabitur. Sic autem utique monstraret,
ut quod D ipsi quidem B omni inest, si verò C
nulli, si necesse est inesse aliquid ipsi B. Et rursus,
si hoc ipsi C non inest, aliud ipsi D inest, quod ipsi
C non inest igitur quantum inesse se semper superio-
ri sit stabili & non inesse

4. Tertium verò modus fuerat, si A quidem B om-
ni inest, ipsius verò C non inest, non omni inest C,
cui A. Rursus verò hoc, aut per superius dicta, aut
similiter monstrabitur. Illo quidem itaq; modo
stat, si autem sic, iterum accipietur B inesse
ipsi E, cui ipsam C, non omni inest, & hoc rursus
consimiliter. Quoniam autem suppositum est flari
& deorsum, planum quod stabili, & C non iu-
existens.

3. Manifestum autem quod, & si non una via
monstratur, sed omnibus, aliquando quidem ex
prima figura, aliquando autem ex secunda, aut
tertia, quod & sic stabiliur: fuit e enim sunt vie:
finita autem finitè, necesse est, finita esse omnia.
Quod igitur in privatione si quidem & in eo,
quod est inesse, stat, manifestum.

Planum autem & in privatione demonstra-
tione, &c.

Intencio
Arist.

Arist. miro profecto ingenio in hoc ca-
pitare probare intendit, quod si prædicationes
affirmatiuæ sint finitæ sursum, & de-
orsum, quod erit impossibile, Demonstra-
tiones negatiuæ in infinitum procedere:
& hoc per tres ipsas figuras ostendit. hoc
est igitur quod dicitur [sit igitur contin-
gens] id est, supponatur, ita esse, quod nec
ab ultimo sursum in infinitum procedat
affirmando, nec à primo deorsum de-
scendatur. Explicat autem, per vltimum
intelligi subiectū. quod de nullo prædicat-
ur, per primum verò, prædicatur, de quo
nihil aliud affirmatur. hoc supposito etiā
in negatiuis non erit Demonstrationum
in finitum processus, quod ingeniosissimè
ostendit.

Tripliter autem monstratur non
esse, &c.

In i. figura
non posse
Demonstra-
tionem neg-
atiuam in

In triplici figura potest negatiua demō-
strari, sed de prima est argumentum pri-
mum, quod huiusmodi est: non potest de-
monstrari negatiua, nisi per medium, de
quo maius extremum negetur in maio-
ri, & quod in minori de subiecto affir-
-

tur, sed ex suppositione est finitus nu-
merus prædicatorum affirmatiuorum, er-
go erit numerus finitus mediorum, per
quæ in prima figura negatiua demonstra-
tur.

Verbi gratia, sit demonstranda: homo
non est qualitas: demonstrabitur per, ani-
mal, de quo negetur qualitas, & quod af-
firmetur de homine, scilicet: nullum ani-
mal est qualitas, omnis homo est animal,
ergo nullus homo est qualitas. iterum, si
maior demonstranda erit per aliquod, de
quo negetur qualitas, & quod affirmetur
de animali, ac per consequens, hoc etiam
competet homini, scilicet, viuens: sic nul-
lum viuens est qualitas, omne animal est
viuens, ergo nullum animal est qualitas.
iterum, si maior demonstranda est, erit per
superius viuenti, ac perinde animal, &
homini, de quo negetur qualitas, & hoc
per aliud simile, sed est finitus numerus
eorum quæ de homine affirmantur ex
suppositione, ergo iam amplius negatiua
demonstrari non poterit.

Dicit igitur Arist. & facti in prima figu-
ra syllogismus, nullum B est A, omne
est B, ergo nullum C est A. minor est
finita secundum prædicationem ex sup-
positione, ergo & maioris erant finitæ
Demonstrationes. nam si maior negatiua
est probanda, erit per D, quod etiam sit
in C, & illud per aliud simile, sed deor-
sum, id est, in minoribus affirmatiuis sta-
tueretur, ergo & sursum in maioribus neg-
atiuis, erit enim vltima indemonstrabi-
lis.

Item si B quidem in omni A, &c.

Hoc idem in secunda figura probat, & In secunda
ratio hæc est: in secunda figura non demō-
stratur negatiua nisi per medium, quod de
una extremitate affirmetur: quod si altera
negatiua est demonstranda, erit per medi-
um quod etiam de altera extremitate affir-
metur ascendendo. sed in his affirmatiuis
prædicatis numerus est finitus, ergo etiam
numerus alium mediorum ad negatiuas
ostendendus erit finitus.

Verbi gratia, si sit demonstranda: nulla
qualitas est homo, in CAM ESTRES, erit
per aliquid quod affirmetur de homine,
sic: omnis homo est animal, nulla qua-
litas est animal, ergo nulla qualitas est
homo,

homo, iterum si minor est demonstranda, erit per aliquid quod affirmetur de anima, & perinde de homine, vt potè viuens hoc modo; omne animal est viuens, nulla qualitas est viuens, ergo nulla qualitas est animal. idem de illa minori: sed finitus est numerus prædicatorum affirmatiuorum de vna extremitate, ergo & numerus mediolorum negatiuorum demonstrandarum.

Proponitur igitur Arist. syllogismus in CAMESTRES: omne A est B, nullum C est B, ergo nullum C est A. sumit minorè dicens: aut est demonstranda per primam figuram: & sic probatum est, illas demonstrationes esse finitas: aut per tertiam, & idem postea probabitur: aut per se secundam; & sic probatur idem. si enim demonstrare oportet: nullum C est B, erit per D, quod affirmetur de B, ac perinde de A, & negetur de C: & si iterum alia minor est probanda: nullum C est D, erit per aliquid quod affirmetur de D, ac perinde de B & A, & negetur de C, & sic consequenter, sed finitus est numerus superiorum, quæ affirmantur de A: ergo etiam erit finitus demonstratiuorum corum, quæ negantur de C.

Tertium autem modus, &c.

4. *In tertia figura.* Id ostenditur in tertia figura, in qua medium est subiectum in vtraque propositione & ratio hæc est: negatiua non demonstratur nisi sumendo medium de quo affirmetur vna extremitas, sed finitus est numerus subiectorum affirmatiuorum, ergo erit numerus Demonstrationum finitus: hæc enim figura sumit medium deorsum, id est, sub extremitate duæ sursum, id est, extremum aliquod.

Verbi gratia, sit; substantia non est qualitas: concludenda in FELAPTON, sumendum est aliquid de quo affirmetur substantia, vt corpus, sic: nullum corpus est qualitas, omne corpus est substantia, ergo substantia non est qualitas, iterum, si maior in eadem figura particulariter est concludenda, vel vniuersaliter, quia est in materia necessaria, tunc sub corpore oportet sumere, ac perinde sub substantia, sed ex suppositione finitæ est numerus deorsum affirmatiuorum, ergo sistunt Demonstrationes negatiuorum.

Proponitur ergo Aristot. Syllogismus in

FELAPTON: nullum B est C, omne B est A: ergo non omne A est C. Tunc, si maior iterum demonstratur, aut erit per primam, vel secundam, vel tertiam figuram, sed in prima & secunda probatum est finiri numerum, erit ergo in tertia: sed probatur quod etiam in hac; oportebit enim sumere E, quod sit sub B, ac perinde sub A: sed iste numerus est finitus, ergo & negatiuus. omnes hæc orationes sub hac continentur; non enim potest præmissa negatiua monstrari nisi per medium affirmatiuum de vna præmissa extremitate: sed ex suppositione, tam deorsum, quam sursum affirmatiuæ prædicationes sunt finitæ: ergo ex tali etiam suppositione est finitus numerus negatiuorum Demonstrationum.

Manifestum autem est, &c.

Vt sensus Aristotel. hic percipiatur, aduerte, propositiones negatiuas medias. Nota 1. pro esse quasdam rationes subiecti, id est, quæ positiones per medium superius subiecto ad immediatas reducuntur. vt, nullus homo est qualitas; quædam medias ex parte prædicati, quæ per superiora prædicati reducuntur, vt, nulla qualitas est homo; quasdam tribuit, tum ex parte vtriusque; vt, homo non est latris; quæ medias ex parte subiecti sunt, ratione. per primam figuram reducuntur, vt factum est superius: quæ verò ex parte prædicati per CAMESTRES; quæ verò ex parte vtriusque, per vtraque figuram; vt notum est; primo resoluitur in immediatas ex parte vnius extremi, postea ex parte alterius.

Aduerte præterea: quasdam esse medias ex parte superiorum, & tales per duas figuras, primam & secundam, reducuntur: quasdam ex parte inferiorum, & hæc per tertiam: quasdam ex parte vtriusque, & huiusmodi per plures figuras reduci debent. vnde potest esse, quod sit aliqua propositio negatiua mediata ex parte subiecti & prædicati sursum & deorsum, & hæc per omnes figuras ad omnes immediatas reduci debet: vt, animal non est color.

Possent quis dubitare: an talium sint infinitæ Demonstrationes? responderi Arist. quamuis non sit vna via tales demonstrandi, sed modò per primam, modò per secundam, modò per tertiam figuram ostendantur, tamen sunt Demonstrationes finitæ, quia figuræ sunt finitæ, & singulæ singularum

Nota 2.

Dubium.

Solutio.

gularum Demonstrationes finitæ: finita autem finitè sæpius sumpta finitum faciunt concludit, manifestum esse statum, id est, terminum esse in negatiuis, si inesse, id est, in affirmatiuis prædicationibus finis vtrinq; est.

Quod prædicationes affirmatiue non possunt in infinitum procedere, ostenditur primò per rationes logicas & communes.

CAPVT XVIII.

1. **Q**uod autem in istis, logicè quidem speculantiõibus ita manifestum In ijs quidem igitur que in eo, quòd quid est prædicatur, planum: sic enim est definire, aut si cognoscibile ipsam, quod quid erat esse, infinita verò non est pertransire, necesse est terminata esse, que in eo, quòd quid est prædicatur.

2. Vniuersaliter autem sic dicimus: est enim dicere verè, album ambulare, & magnum illud lignum esse, & rursus lignum magnum esse, & hominem ambulare: sed alterum est ita dicere, & illo modo: quando enim album esse dixero lignum, tunc dico, quòd cui accidit vi sit album, lignum est, sed non tanquam subiectum ligno album est: neque etenim album existens, neque quod est album inquit factum fuit lignum: quare non est nisi secundum accidens quando autem lignum album esse dixero, non quòd alterum quid est album, id i verò contingit lignum esse: veluti quando musum album esse dixero: tunc enim quòd homo album est, cui contingit esse musicum, dico: sed lignum est subiectum, quòd quidem & erat, non alterum quin existens, quam quòd lignum, aut lignum quoddam.

3. Si itaque oportet nomina ponere, sit quidem ita dicere prædicare illo vero modo, aut nequam prædicare, aut prædicare quidem non simpliciter, secundum accidens autem prædicare: est autem, vi quidem album quòd prædicatur, vi verò lignum illud de quo prædicatur, supponatur itaque prædicatum prædicari semper de quo prædicatur simpliciter, sed non secundum accidens: sic enim demonstrationes demon-

strate aut in eo quòd quid est, aut quòd quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum in vno de vno prædicatum fuerit.

Amplius substantiam quidem significantia, quòd illud, aut quòd illud aliquid significant, de quo prædicantur. quæcumque verò non substantiam significant, sed de alio subiecto dicuntur, quòd non est, neque quòd illud, neque quòd illud aliquid, accidentia: quemadmodum de homine album: non enim est homo, neque quòd album, neque quòd album quid, sed animal fortasse, quòd quidem enim animal est, homo est. Quæcumque verò non substantiam significant, oportet de aliquo subiecto prædicare, & non esse aliquid album, quòd non alterum quid existens album est.

Species enim valeant. namque & tereifmata sunt, & si sunt, nihil ad sermonem sunt, demonstrationes enim de talibus sunt.

7. Amplius si non est hoc huius qualitas, & illud huius, neque qualitas qualitas, impossibile est mutuo prædicari, sed verum quidem dicere contingit, mutuo autem prædicari verè non contingit.

8. Aut enim vi substantia* prædicabitur, venaticulati si genus existens, aut differentia prædicati vt experia. Hæc autem monstrata sunt, quòd non erunt infinita, neque deorsum, neque sursum, vi homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum, neque animal de homine, hoc autem de Callia in eo quòd est quid, substantiam enim omnem esse definire si secundum talem: infinita verò non est pertransire intelligentiam. quare neque sursum neque deorsum infinita illam namque non est definire, de qua infinita prædicantur.

9. Sic itaque genera inter se non reuersionem prædicabuntur, erit autem ipsum quòd ipsum ali quid est

10. Neque vtrique qualis, aut aliorum nullum, si non secundum accidens prædicatum fuerit; omnia enim hæc accidentia, & de substantijs prædicantur: sed certè neque in infinita erunt, de vnoquoque namque prædicatur, quòd vtrique significat, aut quid quid, aut quantum quid, aut de talibus aut qua in substantia: hæc autem determinata sunt, & genera prædicamentorum determinata sunt: aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut huius.

11. Suppositum autem fuit, vnum de vno prædicari:

6.

*Io. Gram. inquit & terpitiz-

cantur præ-

cantus Cy-

tharædo-

rum, quos

vt experia-

tur dispo-

chordarū

si secundū

conueni-

entem me-

lodixæ ra-

tionem ex-

tense sunt;

vel alix per

te Ratio-

nes Cytha-

radorum

inaticula-

tionem ex-

per experie-

ntia gratia,

distonant-

is chorda-

rum factæ.

* Atyro.

addu: aut

vt accidit,

dicari: ipsa verò de ipsis, quæcunque non quid sunt, non predicari, accidentia neque sunt omnia: sed hæc quidem per se, illa autem secundum alterum modum: hæc autem omnia de subiecto aliquo predicari dicimus, accidentia autem non esse subiectum aliquid, nihil enim tali potest esse, quod non alterum quid existens dicitur, sed ipsam alijs, & alia quædam de alio. Neque sursum utique vnus de vno, neque deorsum inesse dicitur, de quibus enim dicuntur accidentia, quæcunque insunt in substantia vniuscuiusque, hæc infinita non sunt, sursum autem & ipsa quoque accidentia utraque non infinita sunt. Necessè est igitur esse aliquid, de quo primum aliquid dicitur, & de hoc aliud, & hoc flans & esse aliquid, quod non amplius neque de alio priori, neque de illo aliud primum predicatur. Vnui igitur modum dicitur demonstrationis hic.

12.
* alij codi.
addunt,
modus.

Amplius autem alium * est, si de quibus priora aliquid predicantur, est horum demonstratio, quorum autem est demonstratio, neque melius euenit se habere ad ipsa, quam scire, neque scire sine demonstratione: si autem hoc per hæc notum, hæc autem non notivimus, neque melius nos habemus ad ipsa quam scire, neque quid per hæc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non per quibusdam, neque ex suppositione, necesse est stare predicationes intermedias. si enim non stant, sed est semper acceptio ad superius, omnium est demonstratio quare si infinita non euenit pertransire. quorum est demonstratio, hæc non sciemus per demonstrationem, si igitur neque melius nos habemus ad ipsa, quam scire, non erit aliquid scire per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione. Logicè igitur ex his quidem aliqui crederet de eo, quod dictum est.

13:
Secundo ostendit aanalyticè, esse statum in extremis.

Resolutorie verò per hæc manifestum, brevius, quod neque sursum, neque deorsum infinita predicata contingit esse in demonstrativis scientijs, de quibus consideratio est, demonstratio neque eorum est, quæcunque per se insunt rebus, per se verò dupliciter sunt quæcunque etenim in illis insunt in eo, quod quid est, & quibus ipsa in eo quod quid est in-existentibus ipsis ut in numero impar, quod inest quidem numero, inest autem ipsi numerus in ratione ipsius: & varus multivudo, aut diuisibilis in ratione numeri inest, horum autem neque

ira contingit infinita esse, neque ut impar numeri.

Iterum enim in impari aliud est, cui inerat existens, hoc autem si sit primum, numerus inerti in-existentibus ipsis. Si igitur non contingit infinita tota esse in vno, neque sursum evani infinita: sed necesse utique omnia inesse ipsi primo, ut numero, & illis numerum: * quare convergentia erant, sed non super-tenduntia.

14.

15. Neque etiam, quæcunque in eo quod quid est insunt, neque hæc infinita sunt: neque enim esset utique definire. Quare si predicata quidem per se omnia dicuntur: hæc autem non infinita, starent utique que sursum: quare & deorsum si autem sic, & qua in medio * duobus terminis, semper inerunt infinita.

* a l. quate-
conver-
tibilita erunt,
& non ex-
cedentia.

Si verò hoc, planum iam, quod necesse est demonstrationum principia inesse, & non omnium esse demonstrationem: quod dicebamus quosdam dicere à principio: si enim sunt principia, neque omnia demonstrabilia, neque in infinitum iri poterit: esse enim vnumque horum, nihil aliud est, quam esse vnam distantiam inmediateam, & indivisibilem, sed omnes diuisibiles * intro namque projiciendo terminum, sed non affluendo, demonstratur, quod demonstratur: quare si hoc in infinitum contingit ire, contingeret utique horum terminorum infinita intermedio esse media: sed hoc impossibile, si stant predicationem a sursum & deorsum. Quod autem stant, monstratum fuit logicè quidem prius, resolutorie verò nunc.

* a l. duobus
terminorū
fuerunt uti-
que finita.

* a l. Idem
quod demon-
stratur non fu-
ris addit,
sed interie-
cto termi-
no demon-
stratur.

Sed quod in illis, ijs quidem,
&c.

Cum negativæ Demonstrationes si-
sint, si affirmativæ predicationes finitæ
sint, ostendit, nunc predicationes hæc
affirmativas non in infinitum posse
procedere ostendit. Ac primo præmittit
tres suppositiones: secundò duas logicas in hoc ca-
ratione demonstrativa idem probat.
Intentio
Aristotelis
in hoc ca-
pitulo

Proponat igitur in illis, mirum in af-
firmativis predicationibus, terminū esse:
[manifestū est ijs qui logicè speculantur.]
est, per rationes logicas manifestum esse,
sunt enim hæc verba continuata cum fine
pæ.

præcedentis capituli. Ac primo vnum argumentum facit pro prædicationibus substantialibus, non posse procedere in infinitum si definitiones sunt, sicut reuera sunt, & si scientia est rerum, sicut reuera est: quod si prædicata substantialia infinita essent, nec de definitionibus, nec scientiæ rerum essent, non enim infinitum cognosci, nec definiti valet: definitio autem per omnia prædicata essentialia danda est, aliter perfecta definitio non esset. Aristot. non probat, definitio nem esse, quia est principium logicum, ob id pro petitione non neganda sumit, & per ipsum probat.

2.

Vniuersaliter autem sic dicimus.

Quia particulariter loqui videbatur, vniuersaliter de omni prædicatione sermone capit, ac suppositionem primam constituit: Triplex est prædicatio accidentalis, prima, cum accidens de accidente prædicamus: vt, album ambulat: altera cum de accidente subiectum prædicamus: vt, magnum est lignum: tertia, cum de subiecto accidens: vt, lignum est magnum: homo ambulat.

Sed diuersum esse docet, sic aut illo modo dicere, nimirum cum de accidente subiectum, aut de subiecto accidens prædicatur. est autem discernim: nam cum dico: album esse lignum, dico quod id, cui accidit esse album, est lignum, sed non, quod ipsum album secundum se sit subiectum ipsi ligno. ac si dicat: lignum non de albo secundum se dicitur, sed secundum id quod albo substat & hoc probat: nam si lignum diceretur de albo secundum se, tunc album diceretur factum esse lignum, sicut lignum, quia secundum se album est, dicitur factum fuisse album, & subiectum quodq; dicitur factum esse tale: non dicitur: album factum esse lignum, non ergo secundum se album subiecit ligno.

Nota.

Nota verba: per quod album est: intelligitur vniuersaliter album: per quod album aliquid est: particulariter: vt sit sensus: nec album in communi, nec in particulari dicitur factum esse lignum, ac cum dico: lignum est album, non dico, quod aliquid, cui lignum inest, sit album, sed ipsum secundum se: nempe secundum quod lignum, aut lignum aliquid album est, & album factum est. atque illo modo se habet præ-

dicatio, cum accidens de accidente prædicatur. non enim secundum se subiecitur, sed secundum aliud. vt qui dicit album musicum, dicit quod id cui album accidit, est musicum, non quod ipsum album secundum se sit musicum.

Si igitur oportet nomina ponere, &c.

Vult Aristot. quod duæ prædicationes, nimirum cum accidens de accidente, aut subiectum de accidente prædicatur; aut non sint prædicationes, aut secundum quid, id est, secundum accidens, sint prædicationes; reliquas verò esse secundum se, id est, simpliciter prædicationes: vt cum album est prædicatum, lignum verò subiecitur. at quia nomen prædicationis omnes comprehendebat, dicit, quod si licet nomina ponere, prædicatio dicatur sola, quæ est secundum se, aut saltem supponatur, quandoquidem sumus in materia Demonstrationis, in qua non nisi secundum se prædicationes sunt, atque hæc est prima suppositio.

Quare in eo, quod quid est &c.

Alter a suppositio est: Prædicationes secundum se, esse secundum decem prædicamenta solum; videlicet secundum quantitatem, qualitatem, & c. cum vnum de vno prædicamus, nam cum plura simul de vno prædicamus, tunc tale prædicatum non ad vnum tantum prædicamentum spectat.

Hic aduerte, quod prædicamenta accidentium dupliciter possunt comparari: vno modo ad substantiam, de qua in concreto prædicantur, & sic faciunt prædicationes secundum se: sed accidentales, id est, extra naturam subiecti: altero modo singulari in seipsis; vt cum genera & differentias accidentium de suis speciebus prædicamus, & sic faciunt prædicationes essentielles sicut et substantiam de substantia, prædicamus, at verò cum inter se vnum prædicamentum de altero accidentis, aut substantia de accidenti prædicatur, tunc prædicationes sunt secundum accidens, vt dictum est, non secundum se.

Amplius substantiam quidem significans, &c.

Discrimen ponit inter prædicationes, in quibus substantiam de substantia, aut accidens de substantia, prædicamus, ambæ enim sunt secundum se. est autem duplex

Prima sub-
positio,

3.

Secunda
suppositio.

Categoris
accidentium
posse vno
modo ad
substantiam
comparari,
altero ad
ea quæ
in se
continet.

f.

Duplex dif-
ferentia inter
Prædicata
substantia
lia de sub-
stantijs, &
accidentia
lia de sub-
stantijs.

1. plex discrimen: alterum, prædicata substan-
tialia significare esse ipsius subiecti, sed
diff. reter: quædam quod subiectum est,
puta, vniuersaliter, eum nempe conuer-
tuntur cum subiecto, vt differentia: quæ-
dam, quod aliquod esse est subiectum, id
est, particulariter, vt genus: non enim om-
ne animal est ipse homo, sed aliquod: Ar
verò accidentia, nec quod subiectum est,
nec quod aliquod subiectum est, id est, nec
conuertibiliter, nec in conuertibiliter sunt
esse subiecti, vt album de homine.

Nota.

Et nota, quòd dicit, album de homine,
vt indicet, accidentia inter se etiam natu-
rales & essentialia prædicationes facere,
sicut eum substantiam de substantia præ-
dicamus aduerte quòd dicit, hominẽ esse,
quod animal est, intelligitur, quod ali-
quod animal est; homo enim est particu-
lare animal dicit forsan, propter Ideas Pla-
tonis, quas nondum reprehendit. Alterũ
discrimen est: accidentia enim non secun-
dum se prædicantur, sed secundum ea, quæ
ipsis subsunt, vt dictum est: ar substantia-
tix, eum nihil illis subsistat, non secundum
aliud, sed secundum se, prædicantur.

2. *Species enim valeant & genera, &c.*

Nota de
Ideis.

6. Possent quis existimare; vt notant The-
mist & Philopon, accidentia secundum se
prædicari, eum secundum se sint abstracta;
nam album ipsam ideam albi, pulchrum
ipsam pulchritudinem significat: Respon-
det Arist. has Ideas esse quid fictitium &
vanum, nec quicquam ad Demonstrationem
facere: ex illis enim, quæ dictæ sunt,
prædicationibus sunt. ob id dicit, [Species
& genera] id est, Ideæ [valeant] recedant &
abijciantur, sunt enim monstra; & quam-
uis essent, inutiles ad Demonstrationes &
prædicationes essent. Græcè dicitur *μυστι-
ματα*, quod nomen aliqui præcantus Mu-
sicozum, quo se ad musicam parant, signi-
ficare dicunt, ob id aliqui fidium attribu-
tiones vertunt: alij significare dicunt can-
tus cicadarum. Boetius vertit monstra; alij
portenta, sen fun potius attendentes, quã
vocabuli significationem. sensus enim
est, esse quid fictum & vanum.

7. 3. suppo-
siti-
uo.

7. *Amplius si non est hoc huius qualitas, &c.*
Tertia suppositio est, in qua, secundum
Philop. vult ostendere, eum conerà præ-
dicamus substantiam de accidente, esse in-

ordinatas, & innaturales prædicationes: &
id peculiariter in vno prædicamẽto Qua-
litaris ostendit. Quomus possemus dicere
cum Latinis, nomine qualitaris quodcun-
que accidens hic intelligi, dicit igitur Ar-
ist. eum impossibile sit, duo ad inuicem sic
se habere, quòd vnum alterius sit qualitas
& forma, & hoc vice versa, illius forma,
non erunt æquæ prædicationes, quæ sunt
accidens de substantia, & substantia de
accidente: nam accidens est forma subie-
cti, non autem subiectum accidentis: præ-
dicationes quidem erunt veræ, sed non æ-
quales, nam illæ naturales, hæ verò in natu-
rales & indirectæ sunt. hoc etiam intelli-
ge in alijs prædicatis essentialibus generũ
& differentiarum, non enim est æqua præ-
dicatio ipsorum & subiectorum de ipsis,
ob eandem rationem.

*Amplius sicut substantia prædicabi-
tur, &c.*

Constitutis tribus suppositionibus, pro-
ponit argumentum pluribus verbis, quã
forfan opus esset. Breuiter autem hoc argu-
mentum est, quo probat, nec, in prædica-
tionibus per accidens, esse processum in-
finitum: Aut prædicationes istæ sunt se-
cundum substantiam, in quibus subiectũ
est genus, aut differentia prædicati: vt, ani-
mal est homo, rationale est homo: Aut sũt
per accidens, in quibus substantia de acci-
dentibus prædicatur, vel conerà: Aut per
accidens, in quibus accidens de accidenti
prædicatur. Sed omnes hæ sunt finitæ, tam
sursum, quã deorsum, & probatur: nam
primæ sunt finitæ, eum genera & differen-
tiæ sint finitæ; vt enim prædicationes di-
rectæ generum & differentiarum finitæ
sunt, (cum alijs non esset definitio) ita et-
iam sunt indirectæ eorundem prædica-
tiones finitæ similiter secundæ: nam acciden-
tia, quæ prædicantur de substantia, sunt fini-
ta, eum sint nouem genera, & vnum-
quodque finitas differentias & genera ha-
beat, ergo erunt etiam finitæ prædica-
tiones substantias, de accidentibus. similiter
tertiæ: nam accidentia ipsa diuersorum
generum non prædicantur secundum se,
sed secundum subiectum, cui insunt, vt
dictum est, sed subiectum finitum est, nem-
pe, substantia, cui finitæ insunt accidentia,
ergo tales prædicationes erunt finitæ. Vnde
patet

3. Nota sum-
mam pro-
positionis
Aristote-
lis.

pater, non solū per accidens, sed per se prædicatōnes finitas esse, cum tot sint, quot prædicamenta sunt: hæc autem omni ex parte sunt finita. Hæc est ratio Arist. breuiter collecta: ipsius verba explicemus.

Cum ostendisset, non æquè prædicati substantia de accidenti, & accidens de substantia, dicit, etiam, cum substantiæ inter se prædicantur, hoc idem euenire, vt non sit æqualis prædicatio. vt cum genus aut differentia subiunguntur prædicato, cuius genera sunt aut differentia, & quamuis interrogatoria sint verba, sensus tamen est affirmatiuus. postea adiungit talia, cum sintia quid est, non esse infinita, aliàs nihil definiti aut intelligi posset, dicit autē non esse infinita sursum, vt dicamus: homo est bipes, & hoc, nempe bipes, est animal, & hoc, nempe animal, aliud quid: & sic consequenter similiter non esse infinita deorsum: vt animal de homine, homo de Callia, & sic consequenter; finitum est enim vitrumque extremum.

9. *Si igitur genera non æqualiter, &c.*

Postquam ostendit, in similibus prædicatōibus non esse processum in infinitum, monstrat tales non esse æquales cum his, in quibus genera de speciebus prædicantur, & hoc probat de genere, & sensus clarus est, verba tamen obscurissima, sensus iste est: genus particulariter inest speciei, id est, aliquid animal inest homini, non tamen omne animal, at species vniuersaliter substat generi, non ergo erit æqualis prædicatio: nisi velis, quod idem sit, quod particulariter prædicatur, & quod vniuersaliter.

Dicit ergo erit ipsum, id est, genus erit vniuersaliter species, cum dicitur: animal est homo [quod quidem] id est, quæ species [quod ipsum aliquid est,] id est, ipsum genus particulariter. Speciem autem vniuersaliter de genere non intelligas prædicari, sed idem est dicere, quod genus est vniuersaliter species, & quod genus vniuersaliter de specie prædicatur. Similiter idem est, quod species sit genus particulariter, & quod species de genere particulariter prædicetur. Atque hæc est prima pars argumenti, vt supra declarauimus.

10. *Neque tamen de qualitate, aut aliorum nullo, &c.*

Secundam argumenti partem proponit: nempe, quod in prædicatōibus secundū accidens, quibus substantia de accidenti prædicatur, non sit processus in infinitum, & primò ostendit, esse secundum accidens: nam accidentia potiùs de substantia, quàm de accidenti substantia, prædicantur, quod verò hæc finitæ sint, patet: nam accidentia non sunt nisi finita, nempe nouem genera, & singula in vnoquoque genere finitas habent differentias & genera, vt probatur est.

Suppositum autem fuit, vnum de vno prædicari, &c.

Tertia pars argumenti pars hæc est: nempe, cum accidentia ad inuicem prædicantur, quæ non sunt ordinata essentialiter, (nam de his dictum est in prima parte) talia non prædicantur, nisi quæ ad aliquid sunt, id est, nisi in concreto cum subiecto accipiuntur, non enim albedo dulcedo, sed album dulce, dicitur. Cum igitur hæc non nisi secundum subiectū prædicentur (sunt enim aliter accidentiales: quàm cum accidens de substantia prædicatur, vt dictum est) subiectum autem, nempe substantia, sit finitum, & accidentia, quæ ei insunt, finita sint, tales etiam prædicatōnes finitæ erunt. Atque hæc est ratio prior, qua probatur in affirmatiuis prædicatōibus non esse infinitum processum.

Adhuc autem alius, si de quibus, &c.

Posterior ratio est ad idem ostendendum, suppositis tribus. Primò, cum aliqua conclusio ista mediata, potest demonstrari. Secundò, talis conclusio non scietur, quousque demonstretur: non enim contingit tere mediata, nisi per Demonstrationem. Tertio, nunquam scietur conclusio, quousque sciamus præmissas, vel earum meliorem dispositionem habeamus: quæ sit scientia, est enim intellectus principiorum, vt dictum est his suppositis est ratio Aristot. ista conclusio mediata potest sciri per Demonstrationem cognosci, sed nisi principia stent, impossibile est, talem conclusionem cognoscere: non ergo est processus in finitum, minor patet, quia nunquam sciamus præmissas demonstrabiles, nisi per alias, si ergo non ad vltimas simpliciter perueniatur, solum erit scientia ex suppositione: & ita nunquam, quod simpliciter demonstrabile est, per Demon-

Interrogatoria verba, sensus tamen affirmatiuus. Nō infinita sursum. Non infinita deorsum.

Nota locutiones logisticas.

Tertia pars rationis Aristotelis.

12.

Præmittuntur tria supposita.

Sequitur posterior ratio ipsa.

Datarū ra-
tionum ex
ama.

strationem simpliciter cognoscem⁹, quòd
est impossibile. Has vtrique rationes vo-
cat Aristot. logicas, priorem quidem, quia
communis est, nō solum propositionibus
per se, sed omnibus, posteriorē verò, quia,
vt dicit Alexandr., procedit ex suppositio-
ne, nempe supponit quod sit Demonstratio,
vel forsan, quia non à priori & ex cau-
sis procedit:

Analysicē autem manifestum est, &c.

13.
Tertia pars
capitis..

Hæc est tertia capituli pars, in qua Ari-
stot. analyticam, id est, demonstratiuam
rationem adducit ad idem probandum,
qua se breuius probaturum dicit. Ratio
autem hæc est: Demonstratio consistit
ex propositionibus per se, sed in talibus nō
est processus infinitus, ergo nec in propo-
sitionibus demonstratiuis. minorem pro-
bat, distinguendo per se, in ea, quorum præ-
dicata sunt de subiectorum definitione,
& ea, quorum subiecta sunt de definitione
prædicatorum; nempe, quæ sunt per se
primo, aut secundo modo, & ponit exem-
pla: impar enim inest numero per se, secun-
do modo, magnitudo verò & diuisibile
in sunt numero primo modo, sunt enim
ipsius genera.

Philoponi
prima ex-
positio.

Postea dicit: [horum neutra contingit
infinita esse] quæ verba dupliciter expo-
nit Philopon primò, vt sit sensus: [horum
neutra] nimirum, nec diuisibile, nec mag-
nitude, quæ genera sunt numeri, contin-
git in infinitum progredi. nam postea adi-
unxit, (neque vt impar numero:) id est,
nec etiam per se secundo modo infinita
sunt. Altero modo etiam exponit, vt sit
sensus, [horum neutra] id est, nec quæ per
se primo modo, nec quæ secundo modo
[infinita sunt,] & postea per repetitionem
adiunxit, [nec impar numero:] quia de his
quæ sunt per se secundo modo incipiebat
probare.

Secunda e-
iusdem ex-
positio.

*Iterum enim si impar aliud in-
sit, &c.*

14.
Expositio
tica.

Probat, quæ sunt per se secundo modo,
non esse infinita, & aliquot Interpretes
volunt, vt sic sit probatio: Si huic subiecto
in sunt passiones in infinitum, sequitur, vt
sicut prima immediatè inest subiecto, &
per ipsam definitur, ita secunda inest im-
mediatè primæ, & per ipsam definitur,
& consequenter per subiectum, & pari mo-

do tertia secundæ, & quarta tertiæ; & sic
erit processus in infinitum in prædicatis
definitiuis, quod impossibile est, vt proba-
tum est, semper enim superiora per om-
nia antecedentia de finiri debent.

Hæc explicatio non placet Philopono,
& meritò, nam cum non priora per poste-
riora, quæ in infinitum procedunt, defini-
antur, sed e contrariò sequentes passiones,
per antecedentes, hæc autem semper finitæ
sint à subiecto incipientes, nunquam da-
bitur passio, cuius quidditatiuæ prædicata
precedant in infinitum.

Proinde aliter exponit, quod etiam mo-
do exponit Themist. quod si passiones in
in infinitum procederent, cum actu sit passio
in subiecto, erunt in subiecto vno infinitæ
passiones, quò dato, sequitur non esse sci-
entiam, cum scientia ex passionum subie-
cti cognitione oriatur, infinitam autem co-
gnosci non valent. Aduerte litteram, in-
quit, (cum impar inest numero, si aliud
etiam per se inest impari, cui existenti per
se impari ipsum impar inerat, id est, erat
de definitione ipsius. vt sit sensus: si ali-
quid inest impari, de cuius definitione ip-
sum impar sit, tanquam eius, quod ipsi
per se inest, vt passio, primùm, vt vult Phi-
loponus concludit, quòd erit etiam in nu-
mero: nam numero inest passio, & quæ
in sunt passioni, in sunt subiecto, ac pro-
pterea ista sunt in ipso numero, si ergo il-
la sunt infinita, erunt in vno infinita,
quod impossibile est, quamuis ista conuer-
tibilita sint.

Expositio
alia Philo-
poni &
Themistij,
& melior.

Neque tamen quæcunque sunt in eo.

15.

Quòd verò, quæ sunt per se primo modo,
in finita non sint, probat: quia non esset a-
lias de finire, vt superius est dictum: vnde
concluditur, quòd nullo modo erunt in fi-
nita, nec sursum, nec deorsum, nec inter
extrema determinata contingit infinita in-
termedia sumere.

Si verò hoc manifestum.

16.

Ex his omnibus concludit duo Aristoteli-
teles, alterum, esse principia Demonstratio-
num vltima & immediata; alterum, Stotele.
quòd non omnimò est Demonstratio; quòd
in prin- 2.

in principio, nempe capite, aliquos asserere, dictum est. asserere autem omnium esse Demonstrationem, est, asserere nihil esse sine medio, sed omnia mediata: & hoc offendit nam non demonstramus assumendo, id est, per medium superius extremitatibus, sed intus mittendo, id est, per medium intra ipsas extremitates, vt homo est risibilis, demonstratur per animal rationale, medium inter hominem & risibile, & sic ostenditur omnis affirmatiua: si igitur omnia mediata monstrabilia sunt, nihil est immediatum, & ita inter duos extrema, subiectum nempe & predicatum, media sunt infinita, quod impossibile est, cum prædicationes terminentur superius & inferius, vt hætenus probatum est.

*terminet.

Quo pacto mediata propositiones ad immediatas deduci possint?

CAPVT XIX.

Monstratis autem his, manifestum, quod si aliquid idem duobus inest, vt A, & ipsi C, & ipsi D, cum non prædicetur alteram de altero, aut nullo modo, non de omni, quod non semper secundum commune aliquid inest, vt æquicursi, & gradato hoc, quod est, duobus rectis æquales habere secundum commune aliquid inest: secundum quod enim figura quadrata inest: & non secundum quod alterum. hoc autem non semper ita se habet si enim B, secundum quod A ipsi C D inest, plauum igitur erit, quod & B ipsi C & D secundum aliud commune, & illud secundum alterum: quare inter duos terminos infiniti vtique inciderent termini: sed impossibile secundum igitur commune aliquid inesse, non necessarium est semper idem pluribus si quidem erunt mediata interualia.

*a. l. in re diata, a. l. in finita.

2.

In eodem tamen genere, & ex istdem individuis necesse est terminos esse: si quidem ipsum commune erit ex istis: quæ per se in se non enim erant ex alio genere in aliud transcendere, quæ monstrantur.

3.

Manifestum autem, & quod quando A inest: si quidem est aliquid medium: est monstrare quod A inest B, & elementa huius sunt hæc, & tot, quæ media sunt: immediatè namque propositiones elementa sunt: aut omnes, aut vniuersales: si autem non est aliquid medium, non amplius est

demonstratio: sed in principio via est hæc: Consimiliter autem & si A, ipsi B non inest, si quidem est aut medium aut primum, cui non inest, est demonstratio: si autem non est: sed principia & elementa tot sunt, quos terminant: Harum namque propositiones principia demonstrationis sunt & quæ admodum nonnulla principia sunt in demonstrationibus, quod est istud hoc, & inest istud huic, ita & quod non est istud hoc, neque inest istud huic: quare hæc quidem esse aliquid, illa autem non esse aliquid, erunt principia.

4.

Quando autem oportet monstrare, accipiendum est quod de B prædicatur primum sit C, & de hoc consimiliter A, & ita semper procedenti nunquam extra ipsum propositio, neque existens accipitur ipsius A in demonstrando, sed semper medium condensatur: quousque indiffinitibus hinc et vnum. Est autem vnum, quando immediatum factum fuerit, & vna propositio simpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum: in alijs principia simplex, hoc autem non idem vtique: sed in pondere quidem minus, in tanta vero distis illud autem in alio consimiliter, in syllogismi ipsam vnum est propositio immediata: in demonstratione veri ac scientia intellectionis.

*a. l. ipsius A, non me minit.

*dicitur, est primus sensibilis fons vel Semotium.

In monstrandis igitur syllogismi ipsius inexistens, nihil extra cadit.

In primariis vero, ubi quidem quod oportet inesse, nihil extra hoc cadit, vt si A ipsi B per C non inest: si enim omni quidem B C inest, A vero ipsum C nulli, rursum si opus fuerit, quod A C nulli inest, medium accipiendum est ipsius A & C, & ita semper proceditur.

Si autem oportuerit monstrare: quod D ipsi E non inest, ed quod C D quidem omni inest, E vero nulli, aut non omni: nunquam cadit extra: Et hoc autem est, cui non oportet inesse. In tertio autem modo, neque à quo oportet, neque quod oportet prius, nunquam extra ibit.

*a. l. At in negatiuis tertia figure extra acutum extremorum ibit.

Monstratis autem his, &c.

Ex his quæ hætenus discussa sunt, Aristoteli capitulo aliquot inferret dicta, quorum primum est: Cum aliquod commune inest duobus vel pluribus, quorum alterum de altero non prædicatur, aut saltem non vniuersaliter prædicatur, non semper per aliud commune medium inest.

Primum dictum.

V. g. habet tres angulos æquales duobus rectis, inest quidem I fofceli, & Iopleu

ro per aliud commune, nempe vt figura quædam, (cilicet triangulus, sunt, & triangulus sine alio medio inest illis. id probat ex his, quæ dicta sunt: nam in sit A commune in C & D, per aliud commune B, si hoc per aliud illis inest, & iterum hoc per aliud in infinitum, inter duo extrema, puta A & C D, erunt infinita media, quod impossibile esse, probatum est: dabitur igitur aliquid commune, quod in sit immediate pluribus.

2. *In eodem tamen genere, & ex ipsa.*

Ne quis existimaret, mediate commune omni inesse; quia nūquam deest medium, propositionem syllogizandi quamcūq; dicit, se de medijs veris & proprijs loqui, quæ suat eiusdem generis cum atomis, id est, extremis, nā Demonstratio non transcendit genera, sed ex proprijs procedit, vt dictum est: non autem commune semper per medium proprium inest; de hoc enim est sermo.

3. *Manifestum est autem, &c.*

Secundum dictum.

Ponit secundum dictum: Cū aliqua propositio medium habet, erit quidē Demonstratio: & etiam, quot sunt media sursum, tot erunt propositiones, per quas fiet Demonstrationes. nam ex singulis medijs compositis cum extremitatibus fiunt propositiones ad demonstrandum binæ: atque tales propositiones immediatæ dicuntur principia & elementa Demonstrationum. Dicit autem quod non omnes immediatæ dicuntur elementa, sed vniuersales: nam singulares, quibus inductione immediatas propositiones probamus, licet immediatæ etiam sint, non dicuntur elementa Demonstrationum. Vel forsā dixit hoc, quod non quæcūq; præmissæ dicuntur elementa & immediatæ, sed vniuersales, id est, dignitates communes, in quas vltima fit Demonstrationum reductio. hoc idem in negatiuis docet esse, cū verò propositio medium non habet, iam ampliùs non fit Demonstratio; vnde concludit, tot esse principia, & elementa alicuius, quot sunt media: & tot sunt propositiones, nam ex illis fiunt propositiones, quæ principia sunt: & sicut in affirmatiuis datur vltima & immediata propositio, ita & in negatiuis, & sic erit principium negatiuum vltimum, sicut etiam est affirmatiuum.

Principia & elementa Demonstrationū.

Cū igitur indigeat monstrare aliquid, &c.

4.

Tertium dictum est: Cū aliquid affirmatiuum in prima figura concludi debet, oportet medium sumere, quodd sit superius extremum, & inferius maiori, nunquam tamen superius erit maiori extremo. dico autem, quodd sit superius extremum immediatē, & sic oportet procedere, quousque ad immediata perueniat, quod vocatur densari, vt superius dictum est.

Tertium dictum.

V.g. si debet probari: omnis homo est substantia: sumatur proximum homini, animal: & iterum, si debet probari: animal est substantia: sumatur vniuers, proximum animali: & sic consequenter. non autem sumatur aliquid extra, id est, superius maiori extremo, nec remouitur à minori, non enim per corpus probatur omnis homo est substantia, sed per proxima, donec densando perueniamus ad corpus immediatum substantiæ.

Hoc est igitur, quodd dicit, [cū monstrandum est aliquid, sumatur primum] id est, proximum B; id est, subiecto, [non autem quid extra] id est, superius maiori, vel remouitur minori [quamuis esse ipsius A demonstratur] id est, quamuis prædictum de subiecto demonstratur, oportet proximum subiecto sumere ad id monstrandum, donec perueniat ad immediatum & primum, quod est propositio immediata. nam in vnoquoque genere semper datur vnum, quod sit primum & summum eorum, quæ sunt in illo genere. nam semper quæ sub aliquo communi sunt genere, ab vno debent dependere primo, sicut in suo esse, sicut in sui cognitione, sicut in ordine suæ perfectionis. vnde sicut in mensuris ad vnam vltimam peruenitur, puta, Minam, & in Musica ad D. esim, id est, semitonium minus, & non est vltior progressus, sic in Demonstratiua scientia ad intellectum, quæ est cognitio principiorum, & in syllogistico discursu Demonstrationem, ad vltimas propositiones secundum se immediatas peruenit necessarium est. vnde concludit [quodd in *coo-
stenus] id est, affirmatiuis syllogismis, [eius quod est,] id est, conclusionis affirmatiuæ (nam ostensus syllogismus etiā est negatiuis, ob id addit, [eius quod est,] vt li.

Quæ sub aliquo communi sunt genere, ab aliquo primo dependere, sicut in esse, sicut in cognitione, sicut ordine suæ perfectionis.

* monstratiuis.

Nihil cadit
extra.

5
Quartum
dictum.

vt limitet ad affirmatiuos) [nihil cadit extra.] Id est, medium non est superius vtraque extremitate, vt dictum est.

Sed in priuatiu, vbi etc.

Quartum dictum est: In negatiuis syllogismis tamen primæ, quàm secundæ figuræ in propositione affirmatiua extremum non esse extra medium, id est, superius ipsi quoque nam medium debet affirmati vniuersali de extremo in vna propositione: vt si, A negati de B, probandum est per C, tunc B non erit superius C; nam affirmatur C de B in minori, in prima figura de C verò negatur A.

6. Iterum si indigeat, quod, etc.

Hoc idem docet fieri in prosyllogizanda maiori: nullum est A: sumendum enim est mediū superius C, id maiori prosyllogismi, & sic in alijs prosyllogismis negatiuis fieri debet.

Si verò indigeat monstrare, etc.

Hoc idem ostendit in secunda figura, vt si monstrare oportet, nullum E, esse D, in CAMESTRES vel BAROCO, iuac sumere oportet medium; quod de omni D prædicatur affirmatiue in maiori, ac ob id erit superius illo; de nullo verò E, si fuerit in CAMESTRES, vel de aliquo non, si in BAROCO, minor enim vnus est vniuersalis, alterius verò particularis, sed vtraque negatiua, cui medium oportet non inesse.

N
O
T
A.

semper ergo in affirmatiua primæ & secundæ figuræ propositione nunquam extremum erit extra medium, at in tertia figura medium non erit superius vlla extremitate: nam debet vtriq; subijci: in prima ergo medium non erit extra maius extremum, in secunda vnum extremum non erit extra medium, putà, in affirmatiua propositione, in tertia verò medium non erit extra extremum vtriusque, cum vtriq; subijciatur.

Demonstrationem vniuersalem particulari esse præstantiorem.

Cap. XX.

1. **C**um verò sit demonstratio, hæc quidem vniuersaliter, illa verò secundum partem, & hæc quidem prædicatiua illa verò prædicatiua, dubitatur, vtra melior sit: consimiliter

autem & de ea, qua demonstrare dicitur, & deducende ad impossibile demonstratione. Primum igitur considerabimus de vniuersali & particulari, hoc autem cum declarauerimus, & de ea, qua monstrare dicitur, & ea, qua ad impossibile, dicemus.

Videretur igitur fortasse aliquibus ita considerantibus, eam secundum partem esse meliorem: si enim secundum quam magis scimus demonstrationem, melior est demonstratio (hæc enim est virtus demonstrationis: magis autem scimus vnum quodcumque cum ipsum sciamus secundum se, quàm quando secundum aliud, vt musicum Coriscum, quando quod Coriscus musicus est, quàm quando, quod homo musicus est: similiter autem & in alijs. Vniuersalis autem, quod aliud, non quod ipsum contingit, monstrat: vt quod æquiterus, non quod æquiterus, sed quod triangulus, que verò secundum partem, quod ipsum, monstrat: si igitur melior quidem, que secundum ipsum, talis autem que secundum partem: vniuersale magis & melior vtrique que secundum partem est demonstratio erit.

Amplius, si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio verò opinionem facit esse aliquid hoc, secundum quod demonstrat, & quandam naturam esse in entibus talem: vt trianguli præter quosdam, & figure præter quosdam, & numeri præter quosdam numeros: melior autem, que est de ente, quàm que de non ente.

Et propter quam non decipietur, quàm propter quam decipietur: vniuersalis autem est talis, (precedentes enim monstrant quemadmodum de proportionato, vt quod vtrique sit aliquid tale, erit proportionatum) quod neque linea, neque numerus, neque solidum, neque planum, sed præter hæc aliquid.

Si igitur vniuersalis quidem magis hæc, de ente autem minus, quàm particularis, & facit opinionem falsam: peior vtrique esset vniuersalis, quàm particularis.

Et primum quidem nihil magis in vniuersali, quàm in particulari altera ratio est: si enim quod duobus rebus inest, non in quantum æquiterus, sed in quantum triangulus, noscens, quod æquiterus minus nouit in quantum ipsum, quàm qui nouit, quod triangulus: & omnino si non quidem secundum quod sit triangulus postea monstrat, non erit vtrique demonstratio: si autem nouit vnum quodque, in quantum vnum quodque inest, magis nouit si itaque triangulus in plus est.

est, & eadem ratio, & non secundum æquiuocationem triangulum, & inest omni triangulo hoc, quod est duos, non triangulum in quantum æquicrus, sed æquicrus in quantum triangulum habet tales angulos, quare qui vniuersaliter scit, magis nouit secundum quod inest, quam qui secundum partem: melior itaque vniuersalis, quam particularis.

7. Amplius siquidem esset aliqua ratio, & non æquiuocatio, vniuersale vtique nihil minus esset quibusdam particularibus: sed & magis, quanto incorruptibilia in illis sunt, quæ verò particularia corruptibilia magis.

8. Præterea, nulla necessitas est suspicari aliquid esse hoc præter hæc, quod vnum significat nihil magis, quam in alijs, quæcumque non aliquid significant, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: si igitur est, non demonstratio causa, sed qui audit.

9. Amplius si demonstratio quidem est syllogismus monstratiuus cause, & ipsius propter quid, vniuersale autem magis est causa: cui enim per se inest aliquid, hoc idem ipsi causa est, vniuersale autem primum, causa igitur vniuersale est, quare & demonstratio melior: magis enim causa, & ipsius propter quid est.

10. Præterea, vtique ad hoc querimus propter quid, & tunc opinamur scire, quando non sit aliquid aliud quam hoc aut factum, aut existens: finis enim & terminus ipsum extremum ius sic est, cuius gratia venit: vt accipias argentum: hoc autem: vt reddas, cui debet: hoc autem: ne iniustitiam committas, & ita procedentes, quando non sapimus est propter aliud, neque alterius causa, propter hoc, sic ut sine dicimus venisse, & esse, & fieri, & tunc cognoscere maxime propter quid venit, si autem similiter se habet in omnibus causis, et ijs, quæ sunt propter quid, in ijs verò, quæcumque sunt causa sic sicut cuius causa, sic nominis maxime, & in alijs igitur tunc maxime scimus, quando non amplius inest hoc, quoniam est aliud quando igitur cognoscimus, quod quatuor exteriores sunt æquales, quoniam æquicrus, adhuc deficit, propter quid æquicrus? quoniam triangulus: & hoc: quoniam figura rectilinea, si autem hoc non amplius propter aliud erit, tunc maxime scimus, & vniuersale est tunc, vniuersalis igitur melior est.

Amplius, quæcumque magis particularia sunt, in infinita cadunt, vniuersale verò in simplex & terminum: sunt autem in quantum infinita quidem: non scibilia: in quantum autem finitior, scibilia in quantum igitur vniuersalia magis scibilia quàm in quantum particularia: demonstrabilia igitur magis, quæ vniuersalia sunt, demonstrabilia verò magis, magis est demonstratio, simul enim magis, quæ ad aliquid exidunt: melior itaque est vniuersalis, quoniam & magis est demonstratio.

Amplius, si eligibilior sit illa, secundum quam hoc & aliud, quàm illa, secundum quam hoc solum nouit: qui verò vniuersalem habet, nouit & quod secundum partem, hic autem vniuersale non nouit: quare & sic vtique eligibilior erit.

Amplius autem sic: vniuersale enim magis scire est eo, quod monstratur per medium, quod est proximum principio, valde autem proximum est immediatum, hoc verò principium. Si igitur quæ ex principio est ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio est ea, quæ minus, certior est demonstratio, est autem illa, quæ vniuersalior, melior vtique esset vniuersalis, veluti si oporteret demonstrare A de D, per media, in quibus B C: superius itaque B est, quare quæ per hoc vniuersalior est. Sed ex ijs, quæ dicta sunt, nonnulla logica sunt.

Maximè autem manifestum, quod vniuersalius est potior: quoniam propositionem priorem quidem habentes, nominis quod ammodo & posteriorum, & habemus potentiam: vt si quis nouit, quod omnis triangulus habet tres duobus relictis æquales, nouit quod ammodo & æquicrurum, quod duobus relictis est potentia, si non nouit æquicrurum, quod triangulus sit: qui verò hæc habet propositionem vniuersalem, nullo modo nouit, neque potentia, neque actus.

Et vniuersalis quidem intelligibilis est, sed particularis in sensum definit. Quod igitur vniuersalis melior ea, quæ secundum partem, totum dicta sunt.

Cum autem sit omnis Demonstratio, &c.

Demonstrationes & ipsius principijs per totam demonstrationem, modò ipsas demonstrationes inter se comparat. ac tres quæstiones circa hoc proponit examinandas. Prima est: an

Compara-
tionem
tionem.
Tres quæ-
stio, in text.
De

1. Demonstratio vniuersalis præstantior sit particulari: Altera: an Demonstratio affirmatiua, quæ vocatur categorica, seu prædictatiua, sic etiam præstantior negatiua. Tertia: an ostensiva Demonstratio præfertur ei, quæ ad impossibile demonstrat: Prima quæstio hoc vigesimo capite discutitur, quod in duas partes diuiditur: in priori sunt tres rationes Dialecticæ, p parte negatiua quæstionis, & earum responsiones & dissolutiones: in posteriori sunt rationes partem affirmatiuam veram determinantes. Aliæ quæstiones sequentibus capitibus determinantur.

2. *Videbitur igitur forsatis vsique quibusdam &c.*

Prima ratio dialectica.

Hæc est prima ratio dialectica, quæ probat, potior em esse Demonstrationem particularem vniuersali. Demonstratio, secundum quam magis scimus, est potior Demonstratione, secundum quam minus scimus, sed secundum particularem magis scimus, quam secundum vniuersalem, ergo particularis est potior. maior probatur: (Quia hæc est virtus Demonstrationis:) id est, hæc est vis & natura Demonstrationis, vt per eam sciamus: erit ergo illa potior, secundum quam magis scimus. minor probatur. Vnumquodque magis scitur cum secundum se, quam secundum aliud, scitur, sed quæ quis per vniuersalem Demonstrationem cognoscit, secundum aliud, quæ verò per particularem, secundum se, vnumquodque scit, ergo per particularem magis scitur.

Maiores explicatur & probatur exemplo. sit ista propositio: Coriscus est musicus, clarum est, quod per talem, magis cognoscimus musicum Coriscum, quia per se & immediate cognoscimus, quam per hæc: homo est musicus. minor probatur: fiat Demonstratio vniuersalis de Isoscele, qui habet tres angulos, æquales duobus rectis, talis erit de triangulo in cõmuni, cuius talis passio primò inest. fiat altera particularis de ipso Isoscele, qui habet similiter tres angulos duobus rectis æquales, tunc erit per ipsum Isoscelem, magis ergo cognoscet & sciet ipsum Isoscelem habere tales angulos, cum de ipso in particulari scit, quam cum de ipso in vniuersali scit: ergo magis scimus per Demonstrationem particularem.

Hic aduerte, vt dicit Albertus hoc tract. cap. 1. primò per vniuersalem Demonstrationem intelligi eam, in qua de aliquo subiecto vniuersali & communi demonstramus. Per particularem verò eam, in qua de aliquo subiecto singulari, vt minus communi demonstramus idem. non enim vocatur particularis, quasi conclusio particulariter sumatur: vniuersalis verò, quia vniuersaliter, sed secundum subiectum vniuersale, aut singulare, vt minus commune. Nota præterea, quod ista ratio procedit, sumendo rem particularem aliquam, & probando, eam melius cognosci, cum per proprium cõceptum particularem cognoscitur, quam cum per vniuersalem. & ex hoc probabiliter infert, particularem Demonstrationem esse potior em. & ita textus indicat, & bene aduertit Themistius, ea. 46.º

Et in hoc decipitur Philoponus. miror enim quãtum aberret à sensu Arist. & qui cum sequuntur atque ex isto errore asseruit exemplum Aristot. de triangulo, esse falsum, nec potuisse aliter fieri, sed in his non est audiendus, expositio enim data, est purus Aristotelis sensus.

Amplius, si vniuersale quidem non est, &c.

Hic secundam, & tertiam rationem connekit, quarum vis hæc est: quod Demonstratio vniuersalis sit de subiecto, quod minus esse habet, quam particulare, cum vniuersalia non per se existant: ob id igitur erit potior particularis Demonstratio: præterea: Demonstratio vniuersalis magis facit errare, quam particularis: nam quæ de vniuersali aliquo demonstrat, de eo separatim à singularibus demonstrat, quod cum nõ sit, faciet opinionem falsam. Hanc vtramque rationem copulauit, quia ex eo, quod vniuersale non est per se, vt dicitur in prima ratione, vnde prouenit error, quod existimetur separatim, vt bene aduertit Philoponus.

In textu verò rationes sic sunt ordinandæ. prior est hæc: potior est Demonstratio, quæ est de subiecto, quod est, quam de subiecto, quod non est. minor ponitur inferius, scilicet (vniuersalis est huiusmodi) vt sit ista Demonstratio: vniuersalis est de eo, quod non est, particularis de eo quod est, concluditur in fine, ergo potior est particu-

Quid sit demonstratio vniuersalis? Quid item particularis?

Castatus expositio Philoponi.

3. Secunda & tertia ratio.

Distributio textus.

nempè in textu 4.

culais maior probatur: quia omnis Demonstratio opinionem colent, id est, probat circa aliquod, quod sit, & circa naturam in rebus existentem. minor vero prior in principio textus, (vniuersale non est præter singularia, quod exemplo manifestat, vt triangulus, figura, numerus, non est præter singularia ipsa. loquitur conditionaliter, quia supponit, & non probat.

Et propter quam non errabitur.

Ratio posterior est: potior illa est Demonstratio, secundum quam non contingit errare & decipi, quam ea, secundum quam decipi euenit: sed vniuersalis est huiusmodi secundum quam decipimur, non autem particularis, ergo hæc est potior. minorem probat, quam qui de proportionali aliqui demonstrat, de illo abstracto à lineis, numeris, solidis, id est, corporibus, plano, id est, superficie, demonstrat, vt patet: & tamen reuera non est separatam. hoc exemplum declarauimus cap. 5. est enim idem illic, & potest poni quodcumque aliud exemplum; cum enim de homine demonstramus, non de Petro, non de Ioanne, sed separatim ab his Demonstratio fit.

Si igitur vniuersalis magis hæc est, &c.

5. **Conclusio.**

Hic conclusionem ex viarumque rationum simul infert, dicens: si vniuersalis est huiusmodi; inquit, secundum quam magis erratur; & si vniuersalis est de eo, quod minus est, magis quam particularis, profectò indignior erit vniuersalis, & potior particularis. Nota valde has rationes sic ordinatas, quia textus est obscurus & perplexus, nec Interpretes rationes in forma ponunt.

Et primam quidem nihil magis.

6. **Solutio rationes ad 1.**

Soluti prædictas rationes, & primò ad primam respondet, & sensus iste est, & notandus, quem non attigit Philoponus, patet ipsius. Ratio prior probabat de Isoscele: magis cognosci, habere tres angulos æquales duobus rectis, quando de eo demonstratur, quam cum de triangulo: quia per triangulum confusè, & per aliud, cognoscitur: Isosceles: dicit modo, quod minus cognoscitur, qui de Isoscele secundum se demonstrat, habere tres angulos, quam qui de triangulo demonstrat, habere tres angulos minus, inquam, cognoscit de Isoscele: quia qui de Isoscele secundum se cognoscit, habet tres angulos, non secun-

dum ipsum cognoscit. nã hæc affectio seu passio ipsi primo non inest, qui vero de triangulo cognoscit, secundum seipsum cognoscit. Vnde, melius est, cognoscere & demonstrare de eo, cui secundum se inest passio: quod verò hoc sit vniuersale, erit potior demonstratio vniuersalis.

Solutio igitur breuiter efficitur, qui de Solutionis triangulo cognoscit, habere tres angulos, collectio. non cognoscit de Isoscele secundum se; vt ratio probat: ita profectò qui de Isoscele, habere tres angulos, cognoscit, minus secundum se cognoscit; cum id non illi secundum se inest: cum autem potior Demonstratio sit, quæ id, quod inest, secundum se alicui, de eo demonstrat, erit talis Demonstratio vniuersalis.

Atque hoc est, quod dicit litera nempe, (prima ratio non magis est pro Demonstratione vniuersali, quam particulari, id est, sic qui per vniuersale non secundum se cognoscit particulari, nec qui de particulari passionem vniuersalis cognoscit, secundum se cognoscit. vnde nihil probatur, quod demonstratio particularis faciat secundum se cognoscere.

Litera, quæ sequitur est sic emendanda, (si enim quod duobus rectis inest, non est secundum quod Isosceles, sed secundum quod triangulus, cognoscens quod Isosceles habet tres angulos, minus in quantum ipsum cognoscit, quam cognoscens quod triangulus) Sensus est prædictus, minus cognoscere secundum se particulare, qui de ipso Demonstrationem passionis vniuersalis facit, quam qui ipsum particulare per vniuersale cognoscit. & hoc probat, diceas: aut omnino talis passio non inest triangulo, vt talis est, id est, vniuersali, vt vniuersale, & tunc de eo non potest demonstrari: aut illi inest, & tunc potior erit de eo Demonstratio, quia secundum se illi inest & tunc melius demonstramus, cum secundum se subiecto inhzrentia demonstramus.

Postea concludit: cum illud cui primò talis passio inest, nempe triangulus, sit vniuersalior & superior Isoscele, & non superior secundum nomen, sed secundum rationem & vniuersalior, & hoc patet: nam non solum Isosceles illa passio inest, sed etiam alijs triangulis, ac ideo si primo tri-

angulo

Emendatio literæ.

angulo secundum se inest, erit potior Demonstratio ipsius vniuersalis, quam particularis.

Amplius siquidem sit quedam.

7. Soluitur secunda ratio.

Respondet secundæ rationi. non propterea minus esse vniuersale, quia non sit extra singularia; imò magis esse eum singularia corruptibilia sunt, non autem vniuersalia, & ita dicit: si detur vna ratio communis à multis participata, nõ sicut in æquiuocis: in quibus nihil nisi nomẽ commune est, in vniocis verò ratio communis vltra nomen datur: talis ratio magis erit quam ipsa singularia, & eo magis, quò in corruptibilia sunt ipsi. Aduerte, vniuersalia non corrumpi nisi per accidens, quod est dicere: quamuis Petrus, Ioannes, Cæsar corrumpantur, semper manet homo, & animal, & naturæ hæc communes in alijs, & alijs indiuiduis cõseruatur: sicut manet idem Tyberis, licet aquæ aquis sue cedant, corrumpuntur per accidens, quia talia singularia corrupta desinunt participare naturas cõmunes. Sed hoc ex professo examinare, metaphysicũ est. est ergo solutio: quamuis illæ rationes communes non per se existant extra singularia, non idcirco minus sunt.

Vniuersalia per accidens tantũ corrũpi. vide Phil. dubitantem de corruptibilitate horum vniuersalium.

1. Soluitur tertia ratio.

Amplius nulla necessitas est. &c.

Respondet tertiæ rationi non propterea, quod de ipso vniuersali secundum se aliquid demonstratur, esse necessarium existimare, illa esse, separata: sicut cum de accidentibus secundum se demonstramus, non ob id extra substantiam esse opus est cognoscere: quod si aliquis id opinatur, ipse potius est causa suæ deceptionis, quam Demonstratio. non enim quæ in sciencijs separata considerantur, necesse est in re se parata existere, nec id opinari.

9. Vniuersalis Demonstratio particulari præferenda. 1. Ratio.

Amplius si demonstratio est syllogismus, &c.
Hæc est capitis posterior pars, in qua multis argumentis probat, vniuersalẽ demonstrationem particulari esse præferendam, quorum primũ est. Demonstratio est syllogismus: per causam, & propter quid rei probatur, sed vniuersale magis est causa, quam particularẽ, ergo Demonstratio vniuersalis, est potior. minore probat: illud, cui aliquid, puta passio, per se & primò inest, ipsius passionis est magis causa,

sed vniuersali per se primò inest passio, vt habere tres angulos, triangulo vniuersali, & sibile homini, ergo ipsius Demonstratio erit magis per causam & potior.

Amplius vsque ad hoc querimus propter quid &c. &c.

Hoc est secundum argumentum: tunc maxime scimus, cum ad primam causam peruenimus: cuius iam nõ est causa alia: sed vniuersale est causa prima, ergo magis scimus per vniuersale: & sic est potior Demonstratio. maiorem explicat exemplo causæ finalis: vt si quis mercator veniet pro argento, p pecunia aliqua, vt soluat debitũ, tunc aduentus causa est, vt recipiat argentum, huius verò vt soluat debitum, huius, vt illi se agat. quæ est prima causa, cuius nõ est alia, & qui per causam talem scit, maxime aduentum scit pari modo res se habere in alijs causarum generibus docet.

Et nota literam, dicit: (eius, quod sit, aut factum est) id est, siue sit causa alicuius operationis, vel alicuius rei existens.

Nota etiam, quòd dicit hoc esse in causis, quæ habent causas, nõ in alijs tunc maxime scimus, cum non est amplius, quod queramus. primũ enim dicit propter finales causas, posterior verò propter alia genera causarum, vt explicat Philop. quod verò vniuersale sit prima causa, quæ erit minor, probat exemplo: habere angulos extrinsecos æquales quatuor rektis, inest isosceli, sed quia triangulo: & triangulo, quia figura rekti linea: huic verò nõ secundum aliud, at illud est vniuersale: figura enim rekti linea communis est, cui primò inest angulos externos habere æquales quatuor rektis.

Esset simile exemplum: sensibile inest Petro, sed quia homo est, homini verò, quia animal est, huic verò vniũ. Dices, nonne inest per definitionẽ, nõa ergo immediate: dico Arist. loqui de immediate subiectorum, & sic non est aliud superius, ratione cuius inest, definitio enim est eadem natura subiecti.

Amplius quomocunque vniue magis, &c.

Tertium Argumentum est de magis demonstrabili & magis scibili, potior est Demonstratio, sed vniuersale est magis demonstrabile, & scibile, quam particulare, ergo illius potior est demonstratio: maiorẽ

10.

2. Ratio.

Nota statim in causis.

Nota 2.

Nota 1.

Exemplum, vniuersale esse primũ causam.

Exemplũ aliud.

Dubiũ.

Solutio.

11.

3. Ratio.

probat: nam quæ ad aliquid sunt, sic comparantur, vt cuius obiectum præcipuum, & illud sit præcipuum: minorem probat infinitum non est scibile, ergo quò aliqua magis accedunt ad infinitum, minus scibilia sunt: sed particularia magis accedunt ad infinitum, vniuersale verò recedit: nam vniuersale vnum est, particularia multa, quod supra dicebat Porphyrius: vniuersale esse magis collectiuum, quia quæ in multis inueniuntur dispersa, sub vnam colligit naturam: particularia verò diuisiua, quia in singulis natura separatur, erit ergo magis scibile vniuersale: multitudo enim cognitionem impedit, ac consequenter erit magis demonstrabile, & ipsius Demonstratio potior.

Amplius si magis eligenda, &c.

Quartum argumentum proponit: illa est Demonstratio melior, quàm plura cognoscimus, sed Demonstratione vniuersali cognoscimus plura, quàm particulari, ergo illa est potior: minor probatur: nã qui vniuersale cognoscit, cognoscit etiam singularia: nõ autem qui particulare cognoscit, vniuersale cognoscit: vniuersale enim omnia singularia comprehendit, at singularia inferiora nõ ipsum vniuersale totum continent. Hic fit comparatio inter cognitionem vniuersalem & singulorum inferiorum: nam Demonstratio particularis nõ fit de omnibus simul singularibus, sed de singulis per se.

Amplius autem sic, vniuersale enim magis &c.

Quintum argumentum est: potissima Demonstratio est, quæ est per primum principium ergo illa erit potior, quæ magis accedit ad primum principium, sed vniuersalius magis accedit minus vniuersali, ergo illius Demonstratio est potior. V. g. sit hæc propositio demonstranda: homo est substantia, puta, D est A: erunt in hac multa media, quædam minus vniuersalia C, vt animal, viuens, quædam magis vniuersalia B, vt corpus, tunc clarum est, quod magis vniuersalia accedunt propius ipsi immediato, vt magis viuens, quàm animal, & corpus, quàm viuens, ergo potior est Demonstratio vniuersalis, quippe quæ magis accedit immediato.

Ex his argumentis dicit, aliquot esse logica, non quod insusceptibilia tantum sint, vt notat Philop. & S. Thom. sed quod ex communibus procedant, & non ex his quæ Demonstrationi insunt, quales sunt tertia & quarta ratio, sunt enim ex locis communibus comparatis: & ex loco: plura bona sunt eligibilia paucioribus; vt habetur tertio Ethicorum, & ex proinde logica dicitur, id est, communia.

Maximè autem manifestum est, &c.

Sextum argumentum est: qui propositionem vniuersalem cognoscit, etiam particulares illius scit: potentiã ramen: vt superius dictum est: vt qui triangulum scit habere tres angulos, potentiã etiã scit Isoscelem habere tres angulos: licet non aduertat, hunc esse Isoscelem: at qui particulare cognoscit, nec potentiã, nec actum cognoscit vniuersalem: cum particularis non contineat vniuersalem, ergo potior est Demonstratio vniuersalis, Dices: nonne hæc ratio erat quarta: Dico non esse hæc, & illam eandem. nam quarta erat de ipso vniuersali simplici: qui enim ipsum cognoscit, inferiora cognoscit: hæc verò est de vniuersali complexo, puta, de vniuersali propositione.

Et vniuersalis quidem intelligibilis est, &c.

Septimum & vltimum argumentum est: vniuersalis intellectu, singularis sensu perficitur, ergo potior est vniuersalis: cū cognitio intellectus sit præstantior.

Attende hic, quod dicit: particularis Demonstratio sensu perficitur, id est, in sensum definit: nam sensus non percipit semper totam propositionem singularem, nõpè cū prædicatum non est sensibile: vt, iste triangulus habet tres angulos quales duobus reëtis. ratione enim prædicatum cognoscitur, sed sensus subiectum singulare discernit: at vniuersalis propositio secundum utrumque extremum, cum vniuersale sit, intellectu cognoscitur: præterea singularis definit in sensum, quia à prædicato ratione percipit in subiecti sensu cognitum: tanquam in vltimum, tenditur.

Attende præterea, rationes has procedere, cū passionem communem de subiecto communi, vel de singulis per se inferioribus, demonstramus: hæc enim erat

Nota duas rationes logicas, & que ex probabilibus, & que ex communibus, licet necessariis.

Particulate vt accedat ad infinitum, vniuersale verò recedat:

12.
4. Ratio.

13.

5. Ratio.

14.

6. Ratio.

Obiectio.

Solutio.

15.

7. Ratio.

Nota 2.

Nota 3.

quælibet

quæstio. vta ex his Demonstratio potior esset?

Demonstrationem affirmatiuam negatiua digniorem esse: atque ad scientiam magis idoneam.

CAPVT XXI.

1. **Q**uod autem monstratiua sit dignior priuatiua, hinc manifestum. sit enim hæc demonstratio melior (alijs isdem existentibus) quæ est ex paucioribus petitionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. si enim notæ similiter sunt, celerim cognoscere per hos ineri: hoc autem eligibilis est.

2. Ratio autem propositionis, quod melior, quæ ex minoribus, vniuersaliter hæc est: si enim consimiliter esset hoc, quod est, nota esse media, priora notiora essent. Sit demonstratio quidem per media B C D, quod A ipsi E inest: quæ verò per * F G, quod A ipsi D. Consimiliter itaque se habet, quod A ipsi D inest, & A ipsi E. quod A inest ipsi D prius & notius est, quam quod A ipsi E: per hoc enim illud demonstratur, creditibilis autem est id, quod est per quod, igitur demonstratio quæ per pauciora, est melior, alijs eisdem existentibus.

* a. l. B. C.

3. Ambe igitur & per terminos tres & propositiones alia monstrant: sed hæc quidem esse aliquid accipit, illa vero & esse ei non esse aliquid, per plura igitur, quare & prior est.

4. Præterea, quoniam monstratum fuit, quod impossibile est, vt vtrisque existentibus priuatiua propositionibus fiat syllogismus, sed hanc quidem oportet talem esse, illam vero, quod inest. Amplius, ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiua enim (aucta demonstratione) necessarium est fieri plures, priuatiua verò impossibile est plures esse vnâ in omni syllogismo. Si enim nulli inexistens ipsum A, in quot ipsum B, C verò omni inexistens ipsum B, si verò oporteat rursus augere vtrâque propositiones, medium inieciendum, ipsum quidem A B sit D, ipsius verò B, C, E: E quidem igitur manifestum, quod est prædicatiuum, D verò de B quidem prædicatum, ad A verò vt priuatum ponitur: Denim de omni B, A autem nulli oportet eorum quæ D, inesse: sit igitur vna priuatiua propositio, quæ est A D. Idem verò modum & in alijs syllogismis. semper est, vt prædicatiua prædicatiua, vt prædicatiua prædicatiua.

dicatiuum in vtraque, priuatiua autem in altera priuatiuum necessarium est esse: quare hæc vna telis sit propositio, alia verò prædicatiua.

Si igitur notius per quod monstratur & creditibilis: monstratur autem priuatiua quidè per prædicatiua, hoc autem per illam non monstratur: prior igitur & notior existit: & creditibilior melior vtrique erit.

Amplius, si principium syllogismi est vniuersalis propositio immediata: est autem in monstratiua quidem affirmatiua, in priuatiua verò negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter namque affirmationem negatio nota: Et prior affirmatio, quæ ad modum & ipsum esse ipso non esse: quare melius principium monstratiua quam priuatiua, quæ verò melioribus principijs vtrius, melior est. Amplius principalior, siue enim monstrant non est priuatiua.

Quod autem monstratiua sit dignior, &c.

Abfoluit modò secundam quæstionem: nimirum, affirmatiuam Demonstrationem esse digniorem priuatiua. & facit primum argumentum tale. Demonstratio, quæ paucioribus medijs indiget: vt ad immediata reducatur principia, dignior est ea, quæ pluribus, cæteris tamen omnibus paribus: sed affirmatiua indiget paucioribus, quam negatiua: ergo illa est dignior. Nota quòd dicit: cæteris paribus, nepe quòd vtraque sit ex veris, & necessarijs, & per se. nam, quæ procedit ex paucioribus, non fit ex his, aut sit ex causis remotis, aut esse debet, non erit dignior. similiter quòd vtraque sumat æquales terminos: nam si negatiua sumit terminos superiores, affirmatiua inferiores, paucioribus medijs indigebit negatiua, debet igitur esse fors æqualis proportionaliter vtriusque in reliquis omnibus, & hoc aduerte.

Probat maiorem duplicitèr. primò in particulari, cum sunt quæ notæ vtræque propositiones, vel nobis, vel naturæ, vel simpliciter, vt dicit A. l. b. vocat autem hæc propositiones, vel suppositiones, vel propositiones, id est, dignitates, vt ostendat variata

Ccc 3

5

6.

1. Demonstrationem affirmatiuam negatiua esse potioremm prima ratio

Nota 7.

2.

sem Demonstrationem, non enim omnes eisdem vruntur principijs.

Probat igitur: Dignius est, citius cognoscere, quam tardius, sed cum propositiones omnes sunt æquæ notæ, cuius cognoscimus cum paucioribus sunt media, quam cum plura: ergo dignius est: cognoscere per eas, quæ paucioribus indiget medijs, nam, vt dicit Philop. cum actus potissimus intellectus sit simplex, quo rem absque discussu cognoscit, quò magis ad ipsum acceditur, eo actus est perfectior, cuius adhuc rationem adducit Lincon. illud enim est optimum, quod nullo indiget, vt Deus est, reliqua, quò paucioribus indigent. perfectiora, & meliora sunt. vnde Aristot. 12. cæli, capit. 12. dicit eleganter: quantò res perfectiores sunt, tãto paucioribus actionibus suam bonum consequuntur: vnde, inquit, Deo absque vlla actione bonum inest: est enim ipsum bonum, & felicitas: illis verò qui propinqui sunt ipsi, per vnam: alijs remotis, per plures. Videmus etiam hoc in natura cuenire: semper enim natura res in suam perfectionem inclinât per pauciores actiones in quantum potest: vnde elementa recta in sua loca tendunt, quia linea recta est breuissima. Hęc intellige semper, ceteris paribus est enim melius, per plures actiones maius consequi bonum, quam paucioribus minus. Colligitur ergo, perfectius esse paucioribus medijs indigere, quam pluribus, cū cætera paria sunt, & propositiones æquæ notæ.

Ratio autem propositionis, quòd melior sit, etc.

Alia probatio vniuersalis probat modò illam maiorem, non limitando, quod propositiones sint similiter notæ: imò probat, notiores esse & priores, quæ ex paucioribus sunt, & locus iste non parum est obscurus. ratio autem hæc est: sumatur propositio: homo est substantia, quæ demonstratur per tria media, primò, per, animal est substantia, secundo ista, viuens est substantia, tertio hæc per, corpus est substantia: tunc clarum est, quod prior est secunda Demonstratio: scilicet: omne viuens est substantia, omne animal est viuens, ergo omne animal est substantia: quam prima, scilicet omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, quia

secunda certior est prima, cum enim præmissæ secundæ sunt certiores, & priores conclusionem, erunt etiam certiores principijs primæ: nam conclusio secundæ præmissæ est primæ, ob eandem rationem, tertia melior est secundæ: vt notum est.

Sumatur præterea alia propositio: numerus est diuisibilis, quæ duo media habet, scilicet: quantitas discretæ est diuisibilis, & quantitas est diuisibilis, tunc peto: ista assimilatur tertiæ, an secundæ: notum est, quòd secundæ: cum duobus indigeas medijs, sed illa est certior & præstantior, ergo & hæc: est igitur præstantior quæ paucioribus indiget medijs. hæc ratio est valde notanda, quam attingit Philoponus, sed non plenè. Arist. verò solum vnâ partem priorem posuit.

Dicit ergo (si similiter media cognita sint) id est, ex eadem coordinatione: tunc priora notiora sunt, & probat exemplo. sic: omne E est A, scilicet: omnis homo est substantia, per tertia media, BCD, nempe Animal, Viuens, Corpus. sit iterum secunda propositio: omne D est A. nempe: omne animal est substantia, per B C, nempe per Viuens, Corpus, quæ propositio similiter se habet, id est, ex eadem coordinatione est.

Quamuis aliqui textus habeant FG media, vt sit diuersa propositio, vt suprâ diximus: sed melius est sequi nostrum textum.

Tunc, inquit, melior erit & prior Demòstratio DA, quàm AE: quia ista per illam probatur. Hic est addèda altera pars argumenti, vt diximus: ex quo concludit vniuersaliter, D demonstrationem ex paucioribus certiore & digniore esse, ceteris parib⁹, vt diximus & præterea, ne illa, quæ ex pluribus medijs est, sit experientiâ etiâ cognita, vel aliunde certitudo & dignitas adueniat: putà, ex materia, vel alia via.

Ex his habes primò, quòd Demonstrationes passionum, quæ magis accedunt subiecto, sunt potiores illis, quæ magis recedunt. nam posteriores præsupponant priores habes etiam, Demonstrationes subalternantium scientiarum esse potiores illis subalternatis, quarum principia per illas probantur, ob eandem rationem. & tandem potiores eas esse, quæ magis ad

Diuersa huius loci literarum posuimus

Nota, Quæ elicitur ex huiusmodi dictis in capite præsentis textus.

per se nota & immediata principia accedunt.

3.

Vtraque quidem per terminos tres, &c.

Probatio minoris primi syllogismi: nempe quòd negatiua demonstratio pluribus indiget medijs, quam affirmatiua

Hactenus maior illius primi syllogismi probauit, nunc vero probat minorem, quòd negatiua Demonstratio pluribus indiget medijs, quàm affirmatiua, quia negatiua indiget propositionibus affirmatiuis & negatiuis, vt demonstretur. at affirmatiua totis affirmatiuis, quamuis nò plures termini sint in vna, quam in alia. in omni enim Demonstratione sunt tres, uocant Philop. & Albert. & scilicet alij omnes, non esse intelligendū quòd plura media numero habeat negatiua, quàm affirmatiua cum vtraque aquauiā habere possit, sed plura speciemani aliud est ad concludendam affirmatiuam præmissam, aliud specie ad negatiuam; at in affirmatiua media sunt eiuſdem rationis, nempe ad concludendam vtraque præmissas, quæ affirmatiuæ sunt.

Dubium magnum.

Dices: Maiori non videtur correspondere minor, cum maior sit de pluralitate mediolorum, etiam numero; vt probatum est in affirmatiuis illis omnibus: duorum vero hoc est magnum, & ego miror Interpretes, quomodo locum huic confusum relinquunt.

Solutio.

Apollin. mouet dubium, sed non soluit, dico, sequens expositionem Alberti, isto cap. 3. esse aduertendum, quòd negatiua demonstratio pluribus medijs, etiā numero, indiget, quam affirmatiua; vt pater, si sumamus similiter propositiones: sit affirmatiua distans a generaliſſimo per duo media, scilicet: omne animal est substantia, per viuens, & corpus; sumamus eandem negatiuam de alio generaliſſimo, scilicet: nullum animal est qualitas, tunc inuenies tria media, Viuens, Corpus, Substantia minus enim distat omne substantiam a suo affirmatiuo immediato, quam a suo negatiuo, cuius ratio est pulehria: quia ab affirmatiuo distat per intermedia inſumpta sub maiori extremo, at a negatiuo distat per intermedia eadem, & per omnia sua prædicata superiora, a quibus tale negatiuum prædicatum remouetur; deſta huius loci declinatio est.

Subiectum proprius ab attributo abesse affirmatiuo quàm negatiuo.

Apollin. mouet dubium, sed non soluit, dico, sequens expositionem Alberti, isto cap. 3. esse aduertendum, quòd negatiua demonstratio pluribus medijs, etiā numero, indiget, quam affirmatiua; vt pater, si sumamus similiter propositiones: sit affirmatiua distans a generaliſſimo per duo media, scilicet: omne animal est substantia, per viuens, & corpus; sumamus eandem negatiuam de alio generaliſſimo, scilicet: nullum animal est qualitas, tunc inuenies tria media, Viuens, Corpus, Substantia minus enim distat omne substantiam a suo affirmatiuo immediato, quam a suo negatiuo, cuius ratio est pulehria: quia ab affirmatiuo distat per intermedia inſumpta sub maiori extremo, at a negatiuo distat per intermedia eadem, & per omnia sua prædicata superiora, a quibus tale negatiuum prædicatum remouetur; deſta huius loci declinatio est.

Amplius quoniam extensum est, &c.

Nouum aliud argumentum hic possumus componere, sicut componit Themist. cap. 41. quòd tale sit: priuatiua demonstratio indiget affirmatiua, affirmatiua autem non indiget negatiua, ergo illa est potior, antecedes pater: nā impossibile est, quòd negatiua sit vtraque præmissa, sed vna saltem debet esse affirmatiua, vt vtraque propositio potest esse affirmatiua. tunc vltcrius, in augmentata demonstratione, id est, in proſyllogizatione demonstratiua, demonstrantes negatiuam præmissam ex vna tantum negatiua propositione, altera vtrò affirmatiua demonstrabimus, at præmissam affirmatiuam ex vtraque affirmatiua, ergo indiget negatiua affirmatiue.

Et sic est sensus illius: priuatiuas in omni syllogismo plures vnā esse nò possunt: oportet enim alteram præmissam esse affirmatiuam, at affirmatiuas plures esse conueniunt.

Exemplo comprobatur: sit Demonstratio: nullum B est A, omne C est B, ergo nullum C est A. si proſyllogizare oportet maiorem, oportet sumere medium D, de quo negetur A sed quòd affirmetur de B, sic nullum D, est A: omne B est D, ergo nullum B est A. at si oportet minorem deſignare, sumendum est medium affirmatiuum de vtroque, puta: omne E est B, omne C est E, ergo omne C est B. & sic fit in alijs syllogismis: vnde concluditur, præmissam negatiuam ex vna, affirmatiuam vtrò ex vtraque affirmatiua demonstrari. indiget ergo negatiua Demonstratio affirmatiua, non e contra, ergo hæc est potior.

Si notum est per quòd demonstratur, &c.

Hæc est conclusio totius argumenti: vnde patet non bene exposuisse Philoponū, qui non rationem, sed corollarium præcedentia verba esse asseruit; imò aliter interpretatur, quam dictum est: led quæ diximus certiora sunt.

Amplius si principium syllogismi.

Tertium argumentum ad idem probandum, hoc est: quatum principia immediata sunt potiora, & Demonstrationes sunt potiores, sed principia affirmatiua: Demonstrationis sunt potiora principis negatiua, ergo illa potior est: maior probatur.

CCC 4

ptia.

Secunda ratio, quòd nempe Demonstratio affirmatiua sit potior.

Conclusio totius argumenti.

Tertia ratio ad idem.

principium negatiuæ est immediata affirmatiua, principium affirmatiuæ est immediata negatiua, affirmatio verò prior est negatione, sicut esse prius est, quàm non esse. vnde de concludit, repetendo secundam rationem, esse affirmatiuam digniorem.

Obiectio.
Dilutio.
Esse vt dicatur prius ipso non esse.

Alia obiectio.
Vide solutio.
In li. de interpret.

Dices: quomodo esse prius est non esse, cum prius non fuerit, quàm sit? Dico in particulari sumendo, prius est, hanc rem non esse, quàm esse, tamen communiter à toto genere semper ens præcessit naturam non ens. nam si nihil esset, nihil fieri posset, propterea Deus ab æterno est.

Dices: quomodo affirmatio dicitur prior negatione, cum vtraque sit species? hoc soluius libro de interpretatione, vbi etiam hunc locum explicuimus, illic vide latè.

Demonstrationem ostensiuam illa, quæ ducit ad incommodum, potior esse.

CAPVT XXII.

Quoniam verò prædicatiua priuatiua melior est, planum quòd et ad impossibile ducente, oportet autem scire, quæ est differentia ipsarum.

Sic itaque A in existens nulli B, ipsi verò C omni ipsam B: nec esse vti que coru, quæ C, nulli inesse ipsam A. Sic igitur acceptis, ostensiuam vti que priuatiua esset demonstratio, quòd A ipsi C non inest, quæ verò ad impossibile ita se habet, si oportet eas monstrare quòd A ipsi B non inest, accipiendum est, A inesse ipsi B, & B ipsi C. quare coniungitur A, ipsi C inesse. Hoc autem sit notum & confessum, quòd impossibile non igitur potest A ipsi B inesse, si igitur B ipsi C. confessum est inesse, A ipsi B ipsi B impossibile est inesse.

Termini igitur consimiliter ordinantur. Differunt autem vira si notior propositio priuatiua, vti quòd A ipsi B non inest, au, quòd A ipsi C: cum igitur conclusio est notior, quòd non est quæ ad impossibile sit demonstratio. cum autem in syllogismo sit, demonstratiua est.

Natura autem prior est, quòd A ipsi B, quàm quòd A ipsi C inest, priuatiua enim sunt conclusioe ex quibus est conclusio, est autem A ipsi C non inesse conclusio, A verò ipsi B, ex qua est conclusio.

Non enim si coniungitur ablatum esse aliquid, hæc est conclusio, illa verò ex quibus sumi, sed hoc quidem est, ex quo syllogismus est, qui vti que sic se habet: vt aut totius ad partem, aut pariu ad totum, habeat rationem: sed A C & A B propositiones non se habent ita inter se.

Si igitur quæ ex notioribus & prioribus melior: sunt autem amba ex eo, quòd non sit aliquid, credibile, sed hæc quidem ex priori, illa verò ex posteriori: melior simpliciter vti que erit priuatiua demonstratio ea, quæ est ad impossibile, quare & quæ hæc melior prædicatiua, est manifestum, quòd & ea, quæ ad impossibile, est melior.

Et ad impossibile ducere: oportet autem sci-

Determinat quæstionem tertiam; nempe, ostensiuam esse potiorē ea quæ ad impossibile ducit. sunt autem hæc verba continua cum illis capitibus præcedentibus, vt oratio sit (quod quidem prædicatiua dignior priuatiua manifestum est; & ad impossibile ducente) sensus est, cum prædicatiua sit potior negatiua, hæc verò sit potior ducente ad impossibile, & iam prædicatiua, erit potior ista, & ita omnis ostensiuam, tam prædicatiua, quàm negatiua, erit potior ducente ad impossibile. Antè tamen quàm probetur, differentiam vtriusque constituit

Diximus autem latè, s. prior. cap. 14. ostensiuam Demonstrationem esse, cum aliquam propositionem siue affirmatiuam siue negatiuam demonstramus, per sua principia ipsam, inferendo.

At Demonstratio ad impossibile est, cum propositionem aliquam non per se, at suam oppositam falsam ostendendo, veram esse probamus. Modus aut probandi est, sumendo oppositam probandæ cum aliqua præmissa alia manifeste vera, & inferendo conclusionem falsam, in bona consequentia, vt inde colligatur talis præmissa falsa, cum falsum ex falsa sequatur, ac tandè illa prima propositio vera. V.g. sit ista probanda ad impossibile: nullus homo est irrationalis, sumam eius oppositam cum præmissa clarè vera, sic: omnis homo est irrationalis, òne animal rationale est homo, infero, ergo omne animal rationale est irrationale: &

6.

6.

5.

Continuatio hæc cum præcedenti ca. ostendit ostensiuam eam, quæ ad impossibile ducit esse potiorē.

Collatio harum demonstrationum, Quid demonstratio ostensiuam? Quid demonstratio ad impossibile?

ſequentia eſt bona, conelufio falſa: ergo & aliqua præmiſſa; non minor, ergo maior, ergo eius oppoſita negatiua etat vera, eum non cõtingat in materia neceſſaria contrarias ſimul eſſe falſas, aut ſimul veras. Sicut negatiuam propoſitionem demonſtramus, ita affirmatiuam, ſumendo oppoſitam negatiuam, demonſtrare poterimus.

Ariſtoteles verò vtitur negatiua tantù; quia vult ſolum probare modò, negatiuã offenſiuam eſſe potiorem ducenti ad impoſſibile; nam inde probatur, quod etiam affirmatiua ſit ea potiõr, cum ſit potiõr, quam negatiua.

Sic igitur A in nullo B, &c.

Exemplum ponit offenſuæ negatiuæ tale: nullum B eſt A, omne C eſt B, ergo nullum C eſt A. At verò non ſic eſt ad impoſſibile, vť patet hoc exemplo ſi velit aliquis demonſtrare illam propoſitionem, quæ etat maior ſyllogiſmi offenſiuæ, nempe nullum B eſt A, ad impoſſibile, ſic demonſtratit, ſumendo oppoſitam omnem B eſt A, & aliam clarè veram, ſcilicet: omne C eſt B, inferatur: ergo omne C eſt A: quæ ſit falſa: nam cum hæc ſit falſa, aliqua erit præmiſſa falſa; non minor, quia nota, ergo maior, omne B eſt A: etat ergo oppoſita vera, nullum B eſt A.

Vbi aduertit, quòd oportet illam propoſitionem, quæ coſſumitur cum oppoſita probandæ, eſſe notam; vel quia manifeſtè vera, vel quia data à Reſpõdente, aliàs nõ demonſtrabitur ad impoſſibile, nam Reſpõdens dicit non oppoſitã probandæ, ſed coſſumptã eſſe falſam. aduertit etiã, quod hic non ſumit contradictoniam oppoſitã, quamuis id velit Phalopo. nõ enim eſſet Demonſtratiõ, cui propoſitiones non eſſent de omni, ſed ſumit cõtratiã, quia in materia neceſſaria, particularis, vel indefinita æquivaleret vniuerſali, & ſi vna eſt vera, altera falſa, ſicut in contradictonijs, & contra ſi vna falſa, altera vera eſt.

Termini igitur ſimiliter ordinantur, &c.

Similitudo inter vtranque Demonſtrationem assignat, nempe ordinatione terminorum. Sicut enim tres termini ſecundum figuram in offenſiuã ordinantur, ita in Demonſtratione ad impoſſibile ſũt

tres termini ſecundum figuram aliquam diſpoſiti; quamuis nõ eodem modo vtranque conelutionem probet; vt dictum eſt; ſed differunt hæc Demonſtrationes in negatiua propoſitione, in quo termino, & qualis ſit.

Propter quod aduertit quòd in ſyllogiſmo illo offenſiuo eſt vna præmiſſa negatiua, putã, maior: nullum B eſt A, in qua maior extremum de medio prædicatur, in ſyllogiſmo verò ad impoſſibile eſt etiã vna negatiua, puta, oppoſita conelutionis falſæ illatæ, ex cuius veritate colligimus conelutionem falſam. vt ſi dicas: omnis homo eſt irrationalis, omne rationale eſt homo, ergo rationale eſt irrationale, at nullum rationale eſt irrationale, ergo cõcluſio eſt falſa, & per conſequens aliqua præmiſſa. Vide igitur, quomodo in hæc Demonſtratione eſt illa negatiua: nullum rationale eſt irrationale, quæ eſt ex maiori extremo de minori negato, quod dicitur nullum C, eſſe A.

Dicit modo Ariſtot. cum talis negatiua eſt notior, quàm negatiua maior offenſiuæ, poſſumus per hæc probare ad impoſſibile illam maiorẽ; at cum maior eſt notior, manebit Demonſtratio offenſiuæ, non ad impoſſibile. V g. ſi quis velit probare ad impoſſibile: nullum homo eſt irrationalis, ſi dicit: omnis homo eſt irrationalis, omne animal rationale eſt homo, ergo omne animal rationale eſt irrationale, ſed nullum animal rationale, eſt irrationale, ergo cõcluſio falſa, & aliqua præmiſſa. iſta eſt bona Demonſtratio, euiã notius eſt, nullum animal rationale eſt irrationale, quàm nullum hominem eſſe irrationale, propter expreſſam repugnantiam. quòd ſi non eſſet notior hæc negatiua, non poſſemus aliã probare; quia vtranque admittere uellet quis, ſed falſam concederet.

ſenſus clarus eſt. Sicut in ſyllogiſmo ad impoſſibile propoſitio coſſumpta cum oppoſita probandæ debet eſſe clarè vera, ne ei falſitas conelutioni attribuat, ita & conelufio clarè falſa, & eius oppoſita manifeſtè vera, ne aliquis etiã conelutionem dicat eſſe veram, & oppoſitam falſam, in probatione ergo ad impoſſibile ne

Aduertit licetam.

Nota.

In ſyllogiſmo offenſiuo, negatiuo, & ſyllogiſmo ad impoſſibile ducente eſſe præmiſſam negatiuam.

tur litera: dicit enim quod differt, in quo & qualis sit notior priuatiua, id est, vtra negatiua sit notior: quæ est syllogismus ostensiu maior, puta illa: nullum B est A: tanquæ est opposita conclusioni, ex qua est syllogismus ad impossibile; puta: nullum C est A: si hæc enim, quæ conclusio dicitur, notior est, fiet syllogismus ad impossibile, cum verò ea, quæ in syllogismo ostensiuo erat, notior est, fit tantum ille ostensiuus, & non ad impossibile, propter rationem quam dedimus.

4. *Naturâ autem prior est, &c.*

At quamvis negatiua syllogismi ad impossibile sit notior, naturâ tamen prior est illa maior ostensiu; nempe prior est: nullum B est A, quæ erat maior, quâ: nullum C est A, quæ erat in syllogismo ad impossibile, quod probat, quia hæc est conclusio syllogismi illius ostensiu, cuius maior probatur, puta: nullum B est A, omne C est B: ergo nullum C est A. conclusio autem posterior est naturâ, propositionibus in verâ demonstratione.

Et nota artificium Aristotelis, quod aliqui non intelligentes vitio dederunt; vt meminit Philop. hi enim cum reprehendebant, quia in syllogismo ad impossibile non probatur maior ostensiu, sed eadem conclusio & non aduertunt quod Aristoteles non probat illam, vt maiorem, sed, vt quandam propositionem: vt alia sit, quæ probatur ostensiuè alia quæ ad impossibile, sed illam in syllogismo & demonstratione sumpsit, vt incitus ostenderet, negatiuam in syllogismo ad impossibile esse illam posteriorem naturâ, cum ex illa ostensiuè propter quid demonstraretur.

Nec oportet te intelligere, semper demonstrationem ad impossibile procedere ex negatiua posteriori naturâ, nisi cum illa, ex qua syllogismus ostensiuus fit, est in demonstratione propter quid.

Dices: nonne, si illa non esset in demonstratione propter quid, tunc negatiua demonstrationis ad impossibile esset prior? Dico, esset quidem, sed hic de demonstratione potissima, quæ per causam est, loquimur.

Non enim si coningiu remoueri, &c.

Possit quis dubitare: quomodo, si per il-

lam conclusionem negatiuam ad impossibile probamus maiorem illâ negatiuam posse esse, quod ista sit prior, ex qua enim probamus, posterior erit? Respondet, non idcirco, quod ex illa cõclusionem negatiuam remoueamus oppositam prædictæ maioris, maior habebit rationem conclusionis illatæ ex illis, tanquam ex causis & præmissis: hoc enim fieret, si talis maior esset sub illa negatiua sumpta, sicut pars sub toto, id est, sicut, particule sub vniuersali: at non sic sumitur: nullum B est A, sub illa: nullum C est A, sed potius contra; vt dictum est.

Si igitur ex dignioribus, &c.

Argumentum colligit, quo intentam conclusionem probat: potior est Demonstratio, quæ ex prioribus, & certioribus naturâ procedit, quâ ea, quæ non sic habet: at negatiua ostensiu est ex prioribus & credibilioribus naturâ, quàm quæ ducit ad impossibile, vt notum est; ergo erit præstantior illa: affirmatiua verò est potior negatiua, ergo etiam potior ducit ad impossibile: est ergo omnis ostensiu potior.

Quæ scientia certior ac prior sit, quæ vna, quæue diuersimter se scientiæ sint? Et quod eiusdem plures esse Demonstrationes possint.

CAPVT XXIII.

1. *Scientia autem est certior & prior scientiâ, quæ ipsius quod, & propter quid est eadem, seu non ea, quæ scilicet ipsius quod ab ea, quæ propter quid, & quæ non de subiecto est ea, quæ de subiecto, vt Arithmetica Harmonica: & quæ ex paucioribus, ea, quæ est ex appositione, vt Arithmetica Geometrica.*

2. *Dico autem ex appositione, vt vniuersalis substantiæ sine positione, punctus vero substantiæ cõpositione: hoc autem est appositione.*

3. *Vna autem scientia est, quæ est vniuersalis generis quæcumque ex primis componitur, & partes sunt, aut passionibus horum per se.*

4. *Altera vero scientia est ab altera, quarumcumque principia, neque ex ipsidem, neque altera ex alteris sunt, huius autem signum, cum ad demonstrationibus vniuersis. Oportet enim ipsa in eodẽ genere*

Solutio.

6.

Probatio
Conclusio-
nis.

Nota hic
Aristotelis
artificium.

Malè à quibusdam hic
repra heditur
Arist.

Quâdo Demonstratio
ad impossibile
vtatur
negatiua
natura posteriori.
Obiectio.
Solutio.

5.
Dubium.

Genere esse cum his, quæ demonstrantur: signum autem & huius, cum ea, quæ monstrantur per ipsa, in eodem genere sint, & cognata.

Plures autem demonstrationes esse eiusdem generis, non solum ex eadem coordinatione accipiunt, non coniunctum medium, (vt corum, quæ A, B, C & D & E) sed & ex altera.

Vt si A transmutari, in quo autem D moueri, ipsum verò B latari, & rursus Equiescere. Verum est igitur & D de B, & A de D, prædicari: nam quod latatur, mouetur, & quod mouetur transmutatur: rursus A de E & E de B verum prædicari: quare per altera media, & non ex eadem coordinatione syllogismus est, non tamen, vt neutrum, de neutro dicitur mediõrum: necesse est enim eidem alicui ambo inesse.

Considerandum autem est & per alias figuræ, quos modis contingit eiusdem fieri syllogismum.

Certior autem est scientia, &c.

Intentio Aristotelis.

Primũ Theorema.

Tripliciter vna scientia certior & prior alia.

1.

vel à signo, vel à causa remota.

2.

Secundo: Scientia certior est, quæ non est de subiecto, quàm quæ est de subiecto. notat Philop. non debere vocari scientiã, quæ non est de subiecto, singularem, sicut in cap. de substantia; sed vocat scientiam non esse de subiecto, quæ tractat de re abstracta à subiecto. subiectum vocat materiam sensibilem, vt notant S. Thom. Alb. Egid. & Aucr. vnde scientiã, quæ abstrahit à materia sensibili certior est illa quæ considerat res in materia sensibili; vt Geometria, quàm Musica, notior est, nam Geometria, & Arithmetica sunt magis abstractæ. Similiter Metaphysica, & Mathematica certiores, quàm Physica sunt, quippè quæ à materia sensibili abstrahant. Huius certitudinis Auctores reddunt rationem: nam

quãtò res est materialior, tantò magis exposita est prædicatis per accidens, quæ impediunt scientiam, vt triangulum in materia sensibili, id est, æneus, vel terreus, est albus, calidus, & similia per accidens, à quibus liberatur abstrahens à materia huiusmodi.

Tertiò: Scientia, quæ ex additione est, minus est certa, quàm ea, quæ nõ est ex additione; vt Arithmetica, certior est quàm Geometria, nam principium Arithmetice, puta, Vnitas, est sine positione, at principium Geometrie, nempe, punctũ, dicitur positionem. Positio autem est ordo partium in ordine ad locum, quam positionem habet continuum permanens, de quo agit Geometria, non autem discretum, de quo est Arithmetica. Quare ista certior, nõ enim exponitur prædicatis per accidens, quæ ex situ & loco oriuntur. Dices: nõne iste modus certitudinis est idem qui præcedens: Respondet Egid. & bene, non esse eundem: nam illic consideratur abstractio à materia sensibili, hic alia abstractio à continuo & positione.

Dico autem ex additione, vt vnitas, &c.

Explicat & probat, quòd Geometria sit ex additione ad Arithmetica, per principia ipsarum: nam principium Geometrie est punctum, hoc autem est substantia posita, id est, habens positionem. (non intelligas, quòd punctum secundum se positionem habeat, cum non secundum se sit in loco, sed secundum corpus, quod superficiebus, lineis, & punctis terminatur): vnitas verò est substantia sine positione, ergo propterea abstractior est, & minus ex additione.

Dubitat Philop. nam videtur quòd vnitas sit ex additione: nam illud quod dicitur, sine additione, additum est: Respondet, nõ esse id adiunctum aliquod: sed tantum dicere negationem positionis, negatio autem non est additio realis.

Dubitabis: quomodo punctum & vnitas dicantur substantia, cum accidentia sint? Respondet Philoponus, id secundum Pythagoricos dictum esse; exf. imabant enim, lineas, puncta, superficies, & cætera, esse rerum substantias, de quo dis-

tudinis ratio iuxta Auerrocia.

Dubium.

Solutio.

2.

Geometria est ex additione ad Arithmetica.

Punctum quomodo habeat positionem? Dubium.

Solutio.

Dubium.

Solutio.

Scientia abstrahens à materia sensibili certior est ea, quæ nõ abstrahit.

Huius certior

Vtraque bo
na.

3. Alberti.

4. Auerois.
5. Egidij.

Nota, certi-
tudine scien-
tiarum dupli-
citer ex cau-
sa sumi.

Non idem
hic dignitas
& certitudo

putat, Metaphysic. cap. 3. & etiam secundum eos vocat substantias. 5. Metaphysic. cap. 8. At S. Thomas id secundum Platonem dictum esse censet. Vtraque opinio & S. Thomæ & Philop. vera est; non tam Platonicæ, quam Pythagorici fuerunt huius sententiæ; vt habetur 1. Metaphysic. tex. 24.

Aliter alij exponunt, vt per substantiam intelligamus naturam tam substantiæ, quam accidentis; vt sumitur 1. cap. Antepredicæ & ita exponit Albertus.

Alij, per substantiam idem quod indiuisibile, intelligunt; inter hos est Auerr. Alij per substantiam, intelligunt veram substantiam, sed hæc dicuntur substantia, quia eis ablatæ, substantia destruitur. ita exponit Egid. quælibet ex his est congrua expositio, prima mihi maxime placet.

Circa has certitudines tres, aduerte ex Albert. & S. Thom. quòd dupliciter potest sumi certitudo in scientia: vno modo ex parte rei; altero modo ex parte modi cognitionis: ex parte rei, quantum res est immaterialior & simplicior, tantò eius cognitio est certior: vt dicit Auerr. materia enim oblatæ cognitioni, cum materia lib. multa per accidens infir: ex parte verò modi, cum res per causam cognoscitur, eius est certior cognitio, potior tamen est hæc priori. Nec deceptiatis, exitimâs idem esse, dignitatem & certitudinem, nam dignitas potius a rei nobilitate, quam ab immaterialitate, vel à modo cognoscendâ tumitur: cù igitur hæc duplex sit certitudo, prior, duobus vltimis modis, continetur, posterior verò in prima; vt explicatū est.

3. Vna autem scientia est, quæ est vnius generis, etc.

2. Theorema de vnitatem & diuersitate scientiarum. loquitur autem non de scientia peculiari alicuius conclusionis, sed de generali habitu scientiæ. Albert. autem, S. Thom. Egid. & alij nò nulli sic exponere videtur, vt Aristoteles velit quatuor ostendere, quæ sub vna scientia continentur quorum primum est, vnicum commune obiectum comprehendens omnia, quæ sub tali scientia sunt, sicut est Corpus naturale in Physica, Enigmata Metaphysica, & tale vocant genus scientiæ, hoc autem debet esse vnum, vel vni-

uocum, vel saltem analogum: analogia enim non impedit scientiam, vt explicatè docet Aristoteles 4. Metaphysic. ca. 2. alterum est, principia scientiæ. sunt enim in qualibet scientia propositiones per se notæ, & indemonstrabiles in illa, ex quibus procedunt eius Demonstrationes; vt superius est dictum. tertium est, partes illius subiecti; per partes intelligunt species inferioris subiecto: vt Physicus non solum corpus naturale, sed etiam ipsius species, puta animalia, plantas, & reliqua mixta, & horum species considerat; vt docet Arist. 4. Metaphysic. cap. 2. Species, inquit, & species specierum vnius scientiæ genere est considerare: per partes etiam intelligunt partes essentielles & integrales subiecti, & inferiorum subiecti, quas omnes vna scientia considerat. Physici enim est considerare partes corporis naturalis, materiam, & formam, partes animalium, & plantarum, & reliquorum corporum naturalium similiter, quantum est, passiones subiecti & inferiorum subiecti, & partium eorum, vt notum est in qualibet scientia.

Sic illi exponunt, & sine dubio doctrina est verissima, maximeque notanda; quamuis non ita videatur textui respondere.

Philop. alter literam hæc interpretatur, vt sit sensus: vna scientia dicitur, quæ versatur circa vnum genus theorematum, id est, conclusionem demonstrabilem; sunt autem theoremata vnius generis, quæ constant ex eisdem principiis illius generis, sicut Geometrica theoremata omnia sunt ex lineis, ex triangulis, ex figuris, vel ex alijs, quæ sub genere Geometriæ continentur, putâ Continuo. Similiter omnia sunt ex eisdem principijs & dignitatibus illius subiecti. Præterea sunt vnius generis partes & passiones horum, nempe principiorum, vel theorematum; partes principiorum sunt partes integrantes, vel essentielles subiectorum, vt partes circularum, quadratorum corporum, passiones principiorum, vt passiones linearum, quæ sunt principia figurarum, sicut, frangi, contere, & similia.

Intelligere etiam possumus partes theorematum; aliquando enim multæ veritates simul demonstrantur, quatum singulæ dicuntur partes theorematum illius. vt demon-

Analogia non impedit scientiæ.

2.

3.

4. N O T

2. Expositio Philoponi. Theorematia vnius generis quæ?

1. Expositio D. Thom. Albert. Egid. & aliorum.

Quatuor ad vnam scientiam requiruntur.

demon-

dēnē strar Euclides, angulos æquicruris, qui sunt ad basim, esse æquales, & qui sunt extra basim, esse æquales etiam, sunt ista duo, quorum singula dicuntur partes, etiā intelligere possumus passionēs theorematum, quæ sunt illæ, quæ ad veritatem demonstratam consequuntur, quale illud est quod ex dicto theoremate sequitur, nempe, angulos extra basim æquicruris esse maiores ijs, qui sunt intra basim, sunt etiā alia multa quæ ex varijs theorematibus demonstratis sequuntur.

Bona expositio hæc Philopon. Tertia Authois.

Ita exponit Philoponus & bene, quāvis breuius forsitan possumus Aristoteli interpretari, ut sit sensus: scientia vna est, quæ est vnus generis, id est, quæ de ijs, quæ sunt eiusdē generis, tractat. explicat autē, quæ dicantur eiusdem generis, & dicit, ea esse quæ ex eisdem principijs sunt, vt homo, leo, planta, & mixta, ac elementa eiusdem generis dicuntur, cum ex eisdem principijs fiant, sunt enim ex materia & forma. subdit passionēs horum, quæ ex eisdem principijs sunt, nempe ex principijs Subiecti scientiæ, esse eiusdem etiam generis, vt in vna scientia sit obiectum; eius principia, & passionēs, & ea quæ eisdē principijs consistant, per partes autem idem quod per passionēs, intelligit. & sic patet sensus literæ.

4.

Altera autem scientia est ab altera, &c.

De diuersitate scientiarum, secundā parte secundū Theorematis.

Diuersitatem scientiarum modō constituit, dicens, scientias esse diuersas, quæ tractant de rebus, quæ non sūt ex eisdem principijs, nec principia vnus sunt ex principijs alterius; sicut Physica & Mathematica, habent enim principia diuersa: illa enim quæ tractat de ijs, quorum principia sunt ex eisdem, sicut principia hominis, leonis, & equi, sunt ex eisdem primis, vt ex materia & forma, non faciunt diuersas scientias: similiter ea, quorum principia vnus sunt ex alijs, vt hominis principia ex principijs generis animalis, non faciunt diuersam scientiam, quamuis illa possimus intelligere de principijs complexis & cognitionis; sed idem est sensus.

Huius diuersitatis duo signa.

Ponit autem duo signa: alterum vt res solutæ res in vltima principia sua, & sic cognoscemus, an ex eisdem principijs res

stant, vt equum in materiam & formam, figuram in lineas; quæ cum diuersa sint principia, ad diuersas pertinebunt scientias: alterum signum est ad cognoscendū ipsum principium, an sit diuersum? nempe cum non tuerit eiusdem generis, & proximum & cognatum cum ipso principio; sunt enim principia & ea, quæ ex principijs sunt eiusdem generis, hæc etiā intellige de principijs complexis & conclusionibus.

Plures autem demonstrationes eiusdem, &c.

3.

Hoc est tertium theorema, in quo quantum mihi videtur, rationem reddere videtur, quare per principia assignauerit scientiarum diuersitatem? docetque vnus rei plures posse esse Demonstrationes, non solum ex vno ordine, sed etiam ex diuerso. in quo manifestat, posse de eadem re varias esse scientias, ac prouide melius per principia diuersitatem earum assignari.

Tertium Theorem.

Vnius rei plures posse esse Demonstrationes.

Dicit ergo (Plures possunt esse demonstrationes vnus, non solum accipiendo medium non continuum ex eodem ordine, sed etiam accipiendo ex diuerso.) In primis per eundem ordinem, intelligit eundem generis coordinationē: vt, omne B est A, potest demonstrari per C, & per D & per E, nempe: homo est substantia, per animal, viuens, corpus; per media diuersi ordinis intelligit media non ad inuicē ordinata, sicut Themist. dicit, bipes, & rationale, per quæ demonstratur animal.

Sed dices: quid per medium non continuum intelligit? aliqui intelligunt mediū mediū, sicut viuens inest homini; aliqui mediū in diuerso syllogismo, non continuum dicunt: at cum in eodem syllogismo plura media disponuntur, sicut fit in conglobato syllogismo, dicuntur continua: vt, omne corpus est substantia, & omne viuens corpus, & omne animal viuens, & omnis homo animal: ergo omnis homo est substantia.

Mediū non continuum quidnam hoc loco dicatur? Item quid mediū continuum?

Sed iudicio meo per non continuum *medio in eodem ordine intelligit medium, *supremo in affirmando, vt sit sensus: ad probandum, omnem hominē esse substantiam, plura media ordinata inuenimus, sed mediata. vnicum est enim im-

Aliter Autho.

mediatum, nempe corpus ipsum.

6. *Vt sit A transmutari, & in quo autem D moueri, &c.*

Ponit exemplum Demonstrationis per plura media diuersi ordinis. sit conclusio: omne lætans transmutatur, omne B est A, sint duo media, mouens D, & quiescens, Et tunc dicitur omne D est A, omne B est D, ergo omne B est A. id est: omne quod mouetur, transmutatur, omne lætans mouetur, ergo omne lætans transmutatur, similiter etiam dicitur: omne E est A, omne B est E, ergo omne B est A. id est, omne quiescens transmutatur.

Dubium.

Solutio

Dubitarur: quomodo quiescens transmutatur, & quomodo lætans dicitur quiescere & transmutari? Sunt ad hoc innumeræ solutiones: tamen quæ mihi magis ad rem facere videtur, est, vt hic sumantur aptitudinaliter ista; vt sit sensus: quòd lætans aptum est moueri & quiescere, licet non simul quiescat ac moueatur, ac ob eã causam est mutabile. loquitur enim de lætitia sensibili, similiter iste est sensus illius maioris, quiescens mutatur, id est, est mutabile, nulli enim quies inest, cui non inest & motus & motus aptitudine: est enim idem oppositorum subiectum.

7. *Non tamen est neutrum de neutro, &c.*

Cùm media diuersi ordinis eiusdem esse docuisset, ostendit, non esse adeo diuersa media; quin prædicentur de inuicem, nam eidem alicui insunt, inter se ergo prædicantur; quãuis non essentialiter; vt quiescens mouetur, id est: cui quies inest, motus inest. aliqui legunt, quòd non prædicatur, sed ex illo melius legi, sicut exposuit est. Tandem concludit, posse etiam in alijs figurarum modis per plura vnum demonstrari.

Varia lectio,

QVÆSTIONES

Circa Caput 23.

1. Argum.

Occurrunt aliquæ difficultates in hoc capite. Est autem argumentum primum: si vna scientia esset, quæ vnius est generis, sequeretur, quòd vnica esset scientia de substantia, quæ vnum genus est, consequens autem est falsum. nam alia scien-

tia est Medicina, alia Physica, alia Astrologia, alia de Angelis; quæ tamẽ omnia sub vno substantiæ genere continentur.

2. Argum.

Secundò: si eiusdem scientiæ esset, considerare genus & ipsius species, sequeretur quòd Metaphysica, quæ de substantia tractat, & de alijs generibus, omnes species rerum consideraret, nullaque scientia reliqua esset, quòd falsum est.

3. Argum.

Tertiò: si scientiæ diuersæ diuersa haberent principia, ergo non essent eadem principia communia multis scientijs, hoc verò falsum est, nam sunt dignitates multis, & aliquæ omnibus scientijs communes.

4. Argum.

Quartò: si vna conclusio potest multa habere media, ergo augentur Demonstrationes ex parte mediõrum; cuius opus ositum docuit Aristot. cap. 9 superiorum, vt dictum est.

Hæc sunt quæ præcipuè explicare oportet in cap. isto.

Ad primũ.

Circa argumentum primum oportet aliquor præmittere fundamenta & conclusiones. Primum sit: triplicem esse vnitatem in scientijs, sicut in alijs accidentibus. est enim vnitatis numerica, specifica, & generica. Scientiæ distinguuntur numero per nes subiecta, quibus in hæret: vt enim alia est albedo tua, alia illius, propter diuersitatem subiectõrum, ita alia Dialectica huius, alia illius: similiter de alijs scientijs, de hac autem vnitatis non est sermo in presenti, sed de vnitatis specifica & generica, & hæc ab obiectis, id est, ab rebus, de quibus scientiæ tractant, sumitur. sicut enim diuersæ scientiæ secundum diuersitatem rerum; de quibus sunt. cuius rationem dat sanctus Thomas; scire enim, est quædam operatio animæ in res, vt igitur motus sumunt speciem à terminis, ad quos sunt, ita scientiæ ab obiectis.

Triplicis vnitatis, numerica, specifica, generica.

Sit secundam fundamentum: aliter se habet res sibi obiectam, quòd scitur ad intellectum, aliter res quæ sentitur ad sensum. res enim sentitur secundum quòd est, nempe singularis, in loco præsens, & cum alijs conditionibus ac res non intelligitur sicut est, sed abstracta in vniuersali conditionibus materialibus. vnde, vt scientia sit, opus est, vt sit aliqua res, quæ cognoscatur, & sit quædam necessaria conditio, nempe quòd

2. Fundam.

Res alio modo se ad sensum, alio ad intellectum habet.

pè quòd abstracta à materia, sicut ignis nò comburitur, nisi sit aliqua materia, & proxima; ex quo fit, vt, qui dicit, aliquid esse scibile, dicat, non solum rem, cuius scientia est, sed etiam conditionem, quæ est abstractio, quam Caietanus vocat rationem formalem sub qua. nò est igitur diuersitas scientiarum tantum in diuersitate rerum secundum se, sed simul cum diuersa abstractione: & hoc est, quod dicunt Metaphysici, scientias distingui secundum diuersitatem rerum formalem in ratione scibili, id est, secundum abstractionem variam. res enim consistunt in genere scibili per abstractionem, potestque esse vt sit vnum genus entis, & diuersa genera scibilia, sicut corpus & Angelus vnus generis sùt in genere rei: tamen duo in genere scibili, quia magis abstractus est Angelus quàm corpus: similiter potest esse, quod sint duo genera secundum rem, & vnum in genere scibili, quia nimirum habent eandem abstractionem, vt planta, & animal: differentia ergo variã & còstituentem scientias est abstractio.

Sit tertium fundamentum: materiam esse triplicem, quandam singularem, nempe, conditiones indiuiduantes, in quibus naturæ specificæ sunt extra intellectum, quandam sensibilem, scilicet qualitates elementares, & quæ ex his proueniunt, cù quibus substantiæ corporeæ commixtæ inueniuntur, tertia est materia intelligibilis, nempe magnitudo, in qua figuræ Geometricæ fiunt.

Secundum hanc materiam triplicem, quinque gradus abstractionum sumi possunt: primus à materia singulari, sed non sensibili, rerum, quæ abstrahi non possunt à materia sensibilibus, quales sunt substantiæ ite naturales, non enim absq; qualitatib. sensibilibus possunt consistere, secundum quæ abstractionem sumitur Physica.

Secundus, est à materia singulari, sed nò sensibili, earum tamen rerum, quæ à sensibili abstrahi poterant, vt Perspectiua & Musica, & similes; hæc enim nò abstrahunt à sensibili materia: non sicut Physica, nam illæ sunt de rebus, quæ possent à sensibili abstrahi, hæc vetò non.

Tertius est à materia sensibili, sed non intelligibili, qualis Geometria; considerat etiam figurarum non subiectas qualitatibus,

tamen in magnitudine, quæ est materia intelligibilis.

Quartus est, vt ait Egid. ab intelligibili secundum rationem, sed nò realiter; talis est Arithmetica, quæ tractat de numero abstrahendo à magnitudine secundum rationem; quamuis realiter numerus sit in corporibus.

Quintus, est à materia intelligibili secundum rem, sicut Metaphysica, quæ agit de his, quæ realiter non habet quantitatem, nempe, de Intelligentiis, & de Deo, quamuis non secundum omnem partem Metaphysica realiter abstrahat, cum tractet de communibus etiam rebus sensibilibus. Hi igitur sunt varii abstractionis gradus notandi, secundum quos scientiarum diuersitas sumenda est.

Est igitur prior Conclusio: Diuersitas genericæ scientiarum sumitur ex diuersitate rerum, & simul diuersitate abstractionum, id est, scientiæ dicitur genere diuersæ, quæ cum de diuersis rebus sint, varias habet abstractiones. Vnde Perspectiua, & Geometria dicuntur non diuersæ genere, licet varia sit abstractio, quia sunt de eadè re in parte, à Metaphysica, Mathematica, Physica, genere distinguuntur; variè enim abstrahunt.

Posterior conclusio: Scientiæ distinguuntur species, quæ de diuersis rebus sunt cum eadem abstractione: vel de eadem re, sub diuersa abstractione, sicut scientia de plantis, & de animalib. sunt varæ species, quia sunt res distinctæ sub eadem abstractione, similiter Perspectiua & Geometria differunt specie, quia variè eandem rem abstrahunt, nec in hoc assentior Caietano, qui credit scientiam de triangulo tantum numero distare à scientiâ quadranguli. imò differunt scientiæ illarum species, sicut Demonstrationes: si enim multæ de illis essent, sic ut sunt de plantis & animalibus; ita essent duo habitus specifici & scientiæ, sicut sunt scientia plantarum & scientia animalium.

Per ista est facilis solutio argumenti primi. non enim scientiarum distinctio, vel unitas à genere secundum rem tantum sumenda est, sed à genere scibili, quod est secundum abstractionem: in substantia autem variæ abstractiones continentur, & ob id varia scibilibus genera, & hæc sunt obseruanda.

Quartus.

Quintus.

1. Conclus. Diuersitas genericæ scientiarum sumi ex diuersitate rerum & abstractionū.

2. Conclus. Scientias specie distinguuntur, quæ de rebus diuersis eadè abstractione, vel eadè re aduersa abstractione tractant.

N
O
T
A.

Abstractio est differentia constitutiva scientias.

1. Fundam. Triplex materia, singularis, sensibilis, intelligibilis.

2. gradus abstractionum. Primus.

Secundus.

Tertius.

Ad

Ad secundum. Ad secundum dicitur, scientiam generis considerare species illius & inferiora, quæ tamen sunt sub eadem abstractione: quando verò mutatur abstractio, cessat scientia: species ergo secundum genus scibile, non secundum genus rei solum considerandæ sunt.

Ad tertium. Ad tertium facilis est responsio: non enim hic de illis cõmunissimis principiis sermo est, sed de communibus, quæ tamẽ sunt in materia propria illius scientiæ, variæ autem res scibiles, varia habent principia propria.

Ad quartum. Ad quartum dico, in diuersis generibus causarum posse vnus plures esse Demonstrationes, vt notum est, similiter in eodẽ genere causæ, sed mediata: vt, hominem esse substantiam, & per animal, & per viuens demonstramus, & hoc dicitur in præfenti, sed in eodẽ genere causæ per plura media immediata, impossibile est idẽ demonstrare, & hoc dicitur ca. 9. nec est contradictio. Hic tamen considerate vnus est, eandẽ rem ad varias scientias pertinere, sed non sub eadem abstractione: vnde Physicus de figura tractat sicut Geometra, sed ille in corpore naturali, hic abstractendo a sensibili, propterea vnus per principia motus, alter per principia magnitudinis probat. vnde reuera formaliter de eodẽ non sunt plures scientiæ: sed natura liter tamẽ clarius percipitur distinctio in ipsis principiis, idcirco Arist. scientiarum diuersitatẽ ab illis sumpsit. Hæc de præsentia quaestione.

NOTA

Eorum, quæ fortuna eueniunt, quæq; in sensuum functione sunt, non esse scientiam.

CAPVT XXIV.

Eius verò quod à fortuna, non est scientia per demonstrationem: neq; enim vi necessarium est, ut quæ vnus vnus plurimum est, quod est à fortuna, sed quod præter hæc fit. Demonstratio autem est, uteris horum: omnis enim syllogismus, aut per necessarium, aut per eas, quæ vt plurimum propositiones, constituitur: & si propositiones quidem sunt, necessariæ, & conclusio eie

necessariæ, si verò vt plurimum, & conclusio talis, quare si id quod est à fortuna, neque vt plurimum est, neque necessarium, non esset vtiq; ipsius demonstratio.

Neque per sensum est sciri, si enim est sensus huius, & non huius cuiusdam, sed sentire necessarium est hoc aliquid & alicubi & vnicuique: vniuersale verò, quod est in omnibus, impossibile est sentire: non enim est hoc, neque nunc, neque enim esset vtiq; vniuersale: quod enim sentitur & vtiq; vniuersale esse dicitur, quoniam igitur de demonstrationes quidem vniuersales sunt, hæc autem non est sentire, manifestum est, quod neque scire per sensum est.

Sed planum quod & si esset sentire triangulum, quod duobus rebus æquales haberet angulos, quereremus vtiq; demonstrationem: & non, quemadmodum dicunt nonnulli, sciremus: scire quidem enim necesse est inquirere, scientia verò est in cognoscendo vniuersale.

Quare & si supra Lunam eijerimus, & videremus obiectam terram, non vtiq; sciremus causam defectus, sentiremus enim nunc: quod de sciti, & non propter quid omnino, non enim erat sensus ipsius vniuersalis, sed ex eo, quod spectabatur hoc plerumque continere, vniuersale vtiq; venari demonstrationem huiusmodi: ex singularibus enim pluribus vniuersale manifestum est. Vniuersale autem huiusmodi est, quoniam significat causam. quare de talibus vniuersalis veritas honoratior est sensibus, & intellectione quorumcumque altera est causa: sed de primis est à via ratio. Manifestum igitur est, quod impossibile est sciendo, aliquid sciri demonstrationem, nisi quisquam sentire hoc dicat, scientiam habere per demonstrationem.

Sunt tamen nonnulla, quæ referantur in sensus defectum in problematibus: quædam enim, si videremus, non vtiq; quereremus, sed vt ita quam scientes, eò quod videmus, sed vt habentes vniuersale ex eo quod videmus: quemadmodum si vtrum perforatum videremus, et lucem permeant, planum vtiq; esset, & propter quod comburitur, & ex eo planè, quia videremus sciri seorsum in vnoquoque, intellexerimus flammam, quod in omnibus sic est.

Sed eius quod est à fortuna, &c.

Hoc capite duo præcepta continentur, Duo docu-

*a. l. illuminat. nat.

Duo documenta.
Primum.

Quorum alterum est rerum, quæ fortitudo & casu contingunt, nõ esse scientiam. cuius ratio est, quia non sunt necessaria; nec plerunq; eueniunt, sed raro. vt, quoddam fodiens vineam inueniat thesaurũ. Demonstratio enim quæ scientiam facit, non est nisi necessarium, quæ semper sunt, aut eorum, quæ plerunq; sunt; cum non, nisi ex propositionibus necessarijs, aut plerunq; quæ, procedat: ac talis debeat esse cõclusio, quales præmissis & propositiones sunt.

2.
Secundum.

Neque per sensum est scire, &c.
Alterum documentum est: per sensum non esse scientiam, id est, non dicitur scientia, per sensum, cognitio ratio est: quia scientia est vniuersalium; at sentire est singularium, quæ sunt hic & nunc, & secundum locum & tempus variantur: vniuersale verò vbique & semper est, id est, non aliter se habet in vno loco & tempore, quam in alio.

Nota.
Sensus obiectum esse vniuersale, actionem tamen eius circa singulare modo versari.

Nota, quoddam dicit, (sensus est talis & nõ huius talis: at sentire non est, nisi hoc aliquid.) sensus & intelligentia horum notanda est, nempe, sensus ipse, qui potentia est, vt visus, auditus, & reliqui, habent pro obiecto ipsam vniuersalem, puta, colorem visum, non hunc, nõ illum, sed in communi: sonum auditus, & sic alij: at verò actus & operatio sensus non est, nisi circa singularem, non enim nisi hunc vel illum colorem in singulari videmus, at intellectus nõ solum pro obiecto habet vniuersale, sed etiã vniuersale intelligit, ideoque eius cognitio scientia est.

Dicit ergo (quoddam quævis sensus) nempe ipsa potentia (tale aliquid; id est, aliquid in communi (respiciat) non hoc in singulari, (tamen eius actio) sentire nempe, (est circa hoc aliquid) id est singulari scientia autem in operatione etiam consistit circa vniuersale: quate cognitio sensus non est scientia.

Sed manifestum est, quoniam si esset, &c.

Possit quis Aristoteli respondere: si per sensum cognoscimus effectũ, seu rei passionem, forsitan erit scientia; vt si triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, videremus: respondet, nullo modo sic esse scientiam, sed adhuc quæreremus demonstrationem; nam non cognoscit sensus id vniuersaliter esse in omni trian-

gulo, quod necessarium est ad scientiam, cum scientia vniuersalium sit.

Vnum est si super Lunam esse mus.

Possit iterum quis dicere forsitan: si causam & effectum sentimus, esse per sensum scientiam, vt si super Lunã existentes terram obiectam, & eclipsim videremus? Respondet, nec sic per sensum sciri: non enim vniuersaliter cognoscimus, cum sensus hanc eclipsim tantum percipiat, non autem quoddam vniuersaliter ex tali causa sequatur, quod scire est. Vnde concludit, hæc cognitionem vniuersalis esse honorabiliorem cognitione sensus, cum sit cognitio per causam: similiter honorabiliorem cognitionem etiam intellectus, quæ nõ est per causam, dũmodo sit de te, quæ habet causam: nam cum res est sine causa, sic ut prima principia, horum cognitio nobilior est, etiam si per causam non sit. Vnde concludit, per sensum non contingere scire, nisi quis dicat sentire scientiam habere per demonstrationem; id est, nisi quis per vocem hæc, sentire, velit significare idem, quod habere scientiam per demonstrationem; & tunc non est disputatio, sed vt significat actionem sensus.

Sunt tamen quædam rednda, &c.

Ostendit in scientijs esse necessarium aliquando sensum, nempe in quibusdam aliquando problematicis, quæ, si videretur, sine dubio in scientijs scirentur: non quoddam ipse sensus sit scientia, aut in eo sit scientia, sed quod per eum sæpe singularia percipientes, vniuersale intellectu venamur, de quo est scientia. Ostendit exemplo Antiquorum, existimantium, lumen esse corpus: cum autem eis obijceretur: quomodo ingreditur per vitrum, cum duo corpora se penetrare nõ possunt? Respondebant, quia vitrum habet minutissima foramina dicit modo Aristoteles, huius non est scientia, quoddam ingreditur lumen, quia sunt foramina, & tamen si viderentur talia foramina, esset scientia, sed non ex sensu tantum, sed quod vniuersale ex eo colligerem, cuius est scientia; nempe, omne vitrum habere foramina minutissima. hoc exemplum secundum vulgarem opinionem est.

Remouetur obiecto.

Ecc Non

Non omnium syllogismorum eadem esse principia posse.

CAPVT XXV.

principia scientiarum dicere autem eadem esse, ridiculum est, quoniam hæc sibiipsis eadem esse: sic enim omnia sunt eadem.

Sed neque ex omnibus monstrari quodlibet, idem est querere, omnium esse eadem principia. valde enim fatua est: neque enim in manifesta doctrina hoc fit, neque in resolutione possibile est: immediae et namque propositiones principia sunt, altera autem conclusio assumpta hinc propositione immediae.

Si vero quispiam diceret, prima immediae aut propositiones eadem esse principia, una in unoquoque genere est.

Si vero neque ex omnibus, tanquam oportet monstrari quodcumque, neque ita altero, tanquam si unaqueque scientis, altera delinquatur, quod cognata sunt principia omnium. sed ex his quidem hæc, ex illis autem illa. Manifestum autem hoc est, quod non contingit, monstratum namque sunt, quod alia principia generi sunt differentium genere. Principia autem duplicia sunt, ex quibus circa quod: quæ quidem arguitur ex quibus communia sunt, quæ autem circa quod, propria, ut numerus magnitudine.

Eadem autem esse principia omnium syllogismorum, &c.

Cum scientiarum diversitatem ex principiorum diversitate provenire docuisset, nunc principia diversa esse scientiarum & Demonstrationum probat. ac communis procedit, ab ipso syllogismo incipiens, ac ubi id logicè tractare se docet, ut ait Philosophus, ratione reddit, cur non de propriis, sed de communibus primò dicat. Sunt autem tres conclusiones in capite. Prima est: impossibile est omnium syllogismorum esse eadem principia probat: syllogismi quidam sunt veri, nempe quorum conclusiones sunt veræ: quidam falsi; quorum conclusiones sunt falsæ: ergo non possunt esse eadem principia; cum conclusio vera ex veris, falsâ vero ex falsis, sequatur. Posset autem quis dicere: nonne etiam verum ex falsis sequitur? Responder, verum id esse, sed non fit, nisi semel hoc est, in syllogizâdo, verum quidem ex falsis infertur: ut, omne B est A, omne C est B, ergo omne C est A, id est, omnis lapis est animal, omnis homo est lapis, ergo omnis homo est animal tamen licet ut vultus profyllogizâdo præmissas, iam totum erit falsum, id præmissas illas.

1. Eadem verò principia omnium esse syllogismorum impossibile, primùm quidè loquor considerantibus: hi quidè enim veri sunt: syllogismi, illi autem falsi: quoniam enim licet verum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit: veluti si A de C verum, medium autem B falsum: neque enim A ipsi B inest, neque B ipsi C, sed si haurum media accepta fuerint propositionum, falsæ erunt propositiones, eò quod omnis conclusio falsa ex falsis est, vera autem ex veris, altera autem sunt falsa & vera.

2. Postea neque falsa ex istis sibiipsis: sunt enim falsa ad invicem, & contraria & impossibilia simul esse, veluti insensibile esse insensibilem, aut imortem, & hominem equum, aut bovem, & aqualem, aut maius & minus.

3. Expositis verò sic: neque enim verorum eadem principia omnium; altera enim multorum genere sunt principia, & neque convenientis, quemadmodum veritates punctis non conveniunt. Illa enim non habeat positionem, hæc autem habent.

4. Necessè autem est, aut in media convenire, aut sursum, aut deorsum, aut hoc quidem intro habere, illos autem extra terminorum.

5. Sed neque communium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia monstrabuntur: dico autem communia, veluti omnia: affirmare, aut negare genera enim eorum altera sunt, & hæc quidem quantitas ibi, illa verò qualitas ibi insunt solum, cum quibus monstrantur per communia.

6. Amplius principia non multò pauciora sunt conclusionibus: principia enim propositiones sunt, propositiones veræ aut ipsi assumpti termini, aut inestis sunt.

7. Amplius, conclusives sunt infinita, termini verò finiti.

8. Amplius, principia hæc quidem ex necessitate, illa vera contingunt. Sic igitur considerantibus impossibile eadem esse, aut finita, infinita ex illis inestibus conclusionibus.

9. Si verò aliter quodam modo dicat aliquis: quod hæc quidem Geometrie, illa verò rationis, illa autem Medicinæ: quid rursusque esset, quod dicitur aliud, præterquam quod, sunt:

Semel, id est, in primo syllogismo.

* al. l. addit audaciam.

* al. l. sunt cū additur extremitatibus aut interponitur. * al. addit quare & in infiniti poterunt variari.

* al. l. Arithmeticæ.

11.

* al. l. magnitudo. 1.

Intentio Aristotelis

Sunt tres conclusiones in Capite. Prima.

Obiectio.

Dilutio.

12. illas.

Verum ex
falso syllo-
gizatur,
sed nõ pro-
syllogiza-
tur.

1.

Secunda.

ſe illæ, quæ iterũ aſſumuntur, quàm con-
cluſio, quæ inſertur, quæ eſt p̄miſſa falſa
prioris ſyllogiſini. non igitur verũ ex fal-
ſo ſyllogizatur & proſyllogizatur: ſimul,
ſicut cõtingit, cum ex veris procedit, tunc
enim tam ſyllogiſmus, quàm proſyllogiſ-
mus ex veris ſunt. nõ igitur omnium ſyl-
logiſmorum eadem ſunt principia.

Poſteaque falſæ eſt eĩdem ſum, &c.

Secunda Concluſio eſt: non omnium
ſyllogiſmorum, etiam falſorum, eadem
principia ſunt. probatur: falſarum conclu-
ſionum multiplex eſt modus; quædã tan-
tũ falſæ; quædam impoſſibile: & impoſ-
ſibile, quædam, quia relatiuum de cor-
relatiuo prædicatur, quædam, quia cõtra-
riuum de contrario, vel diſparatum de diſ-
parato, vel negat neceſſariũ: ergo ſunt &
varia principia falſa, pro varietate cõclu-
ſionum, cum proinde ſint falſæ, quia prin-
cipia ſunt falſa.

3.

Tertia.

Expoſitis autem ſic eſt, &c.

Tertia Concluſio, quam magis ad rem
propoſitam, nempe de Demonſtratione
dicũt, eſt: ſyllogiſmorum veiorũ impoſſi-
bile eſt eſſe eadem principia, quam multi-
pliciter probat: primò, ſunt principia ali-
quorum proſus diuerſa in nullo conueni-
entia, ergo non ſunt eadem principia. an-
tecedens patet: vnitas enim eſt diſcreti, pũ-
ctum continui principium, quæ diuerſa
ſunt, hoc enim poſitionem habet, illud v-
rò non habet, vt dictum eſt.

4.

*Neceſſe eſt autem aut in medio conuenire,
&c.*

Verior ex-
poſitio
Philopon.
& D. Tho-
mæ.

Quamuis nouam rationem hanc aliqui
eſſe vellunt; melius eſt ſecundum Philop. &
S. Tho. quod ſit confirmatio præcedentis,
& probet, illa principia nõ conuenire, q̄
Philop. vocat vnum de altero prædicati:
quæ autem cõueniunt, vrò, ex tribus mo-
dis, conueniunt, aut tanquam in medio,
aut tanquam in maiori extremo, quod
dicitur ſurſum, aut minori, quod dicitur
deorſum, aut interior, in prima figura, aut
exterior, in ſecũda & tertia, ſenſus eſt, q̄
ſi conueniunt illa principia, punctum &
linea, aut ex eo quod vtrũque poteſt eſſe a-
licuius cõcluſionis probandæ, aut maius
extremũ, vel minus, vel mediũ in aliqua fi-
gura, ſed hoc eſſe nõ poteſt, cũ nõ eadem
per illa probentur: non ergo eadem ſunt

*Sed neque communium principiorum,
&c.*

Secundum argumentum eſt: ſi ex eĩſde
omnia procederent, maximè ex illis gene-
raliſſimis: Quodlibet eſt, vel nõ eſt, & De
nullo eſt verum affirmare ſimul & nega-
re; ſed ex his non poſſunt. nam hæc per ſe
ſola non ſufficiunt aliquid demonſtrare,
niſi mediantibus proprijs cuiuſque gene-
ris; vt dictum eſt: ergo non ſunt omnia
eadem principia.

Amplius principia non multiã, &c.

Tertium argumentum: tot ſunt ſerè
principia quot cõcluſiones, ſed concluſio-
nes ſunt multæ & variæ, ergo & principia.
anteceſſens patet nam principia ſunt pro-
poſitiones, propoſitiones autem ſunt &
ſunt aſſumpto termino medio, aut im-
miſſo, dicit aſſumptum propter ſecundã
& tertiam figuram, in quibus medium eſt
extra extremitates. dicit immiſſum, pro-
pter primam, in qua medium inter extre-
mitates eſt.

Dices: quomodo dicit, quòd propoſitio-
nes non ſunt multo pauciores concluſio-
nib. imò videntur plures? Dico, vocat pro-
poſitiones non omnes præmiſſas, ſed im-
mediatas, quæ iam concluſiones eſſe non
poſſunt. hoc autem verum eſt. quòd ſi ſu-
mamus vnã mediatam propoſitionem,
plures in ea concluſiones, quàm principia
inuenimus: vt patet in hæc: omnis homo
eſt ſubſtãtia; ſunt enim ſex, quæ demo-
ſtrari poſſunt, nempe homo eſt ſubſtãtia,
homo eſt corpus, homo eſt viuẽs, a nimal
eſt ſubſtãtia, animal eſt corpus, viuẽs eſt
ſubſtãtia, ſunt verò tantum quatuor, quæ
non poſſunt demonſtrari, ſcilicet homo
eſt animal, animal eſt viuẽs, viuẽs eſt
corpus eſt ſubſtãtia.

Adhuc concluſiones ſunt infinitæ, &c.

Quartum argumentum eſt; concluſio-
nes ſunt infinitæ: id eſt, innumeræ, nõ tot
quin plures, termini verò finiti: ergo prin-
cipia non poſſunt eſſe eadem. vni huius
argumenti exemplo intelliges: hæcæ finite
ſunt, nempe viginti quatuor, tamẽ infinitæ
dictiones ex illis hant, variæ & diſtin-
ctæ; quod ex eo eſt, quia varijs modis tales
dicitæ inter ſe connectuntur, aliter impoſ-
ſibile eſſet tot eſſe dictiones. Similiter ele-
menta ſunt quatuor, tamen mixta ex eis,

Et c. 3 ſunt

5.

2. Ratio.

6.

3. Ratio.

Aſſumptũ.

Immiſſum.

Obiectio.

Dilutio.

Quas præ-

miſſas hic

vocat pro-

poſitiones

Axiot.

N

O

T

A.

7.

4. Ratio.

2. exempli

huius ratio-

nis.

1.

2.

sunt multiplicia, quia variè miscentur; ita similiter termini sunt finiti, cū finita sint prædicamentorum genera, conclusiones verò absque limite, ergo variè termini inter se ordinantur & disponuntur, & ita sūt distinctæ præmissæ & propositiones quæ principia dicuntur.

1. *Amplius principia hæc quidem ex necessitate, &c.*

Ratio. Hoc est quintum argumentum. sunt enim principia varia inter se: quædam enim sunt necessaria: quædam contingetia; nõ enim omne verum est eiusdè rationis: ergo nõ sunt eadem omnium principia. vnde concludit, non solam non esse eadem omnium principia, sed in finita, id est, indeterminata. sicut etiam conclusiones sunt indefinitæ & indeterminatæ; vt dictum est.

9. *Si verò aliter quodammodo dicat quis, &c.*

*Remouet vnã ob-
aionem.* Excludit modum, quo aliquis posset asserere, eadem esse principia. posset enim quis dicere, principia quidem alia esse in Geometria, alia in Musica, alia in Dialectica, alia in qualibet arte: sed hæc dici eadè, quia singula eodè modo se habent; & sunt eadè suis conclusionibus? respondet hoc asserere, esse diuersa principia ponere: nullus enim duo vocat idè, quia vnquodq; sit idem alicui, quia enim rationale est idè cum homine, & hinnibile cum equo, non propterea rationale, & hinnibile, dicenda sunt idem; aliter enim omnia posse dici eadem, nihilque esset diuersum.

10. *At verò neque quod est omnibus, &c.*

Remouet alteram. Excludit alium modum, quo quis posset eadè principia dicere; nempe, quia ex omnib; principijs quodlibet infertur, ita, vt quamuis multa sint principia, tamè singulis quælibet infertur conclusio? Hoc dicit insipienter dictum esse. probat in doctis, id est, Mathematicis, secundum Philoponum in primis experitur, non omnes conclusiones resolu in eadem principia, similiter in quibus scientiarum demonstrationibus. & probatur ratione: nam ex propositione immediata sequitur conclusio, ergo altera conclusio ex altera immediata & alio principio, vt notū est. Si igitur quis principia immediatas vocet propositiones, vt verum est; erūt principia di-

uersa secundum diuersitatem generum, in quorum singulis sunt sua immediata.

Si verò neque ex omnibus, &c.

11. Resumit duos prædictos modos identitatis principiorum, & excludit alium, dicit, ex omnibus non demonstrari quodlibet, vt dictum est; nec ex altero, id est, nec ex vno omnia, cū sint in vnaquaque scientia sua principia. Relinquitur vnus modus identitatis, nempe quod dicant eadè, quæ proxima & cognata, & eiusdem generis, sed hoc esse non potest: nam diuersorum generum principia sunt etiam genere diuersa; sunt enim principia in duplici differentia: quædam circa quæ, id est, subiecta, de quibus demonstramus: quædam ex quibus nempe dignitates, quæ sunt circa quæ, semper sunt propria in quoc; genere scientiæ: quæ sunt ex quibus, cõmunia esse possunt, sed secundum analogiam, vt diximus, & eorum non est vsus in scientia, nisi limitentur ad particularem illius scientiæ materiam, sicut supra explicatum est.

Duplicia principia.

Principia circa quæ.

Principia ex quibus.

*Quod scientia & scibile ab opinione
& opinabili discrepent.*

CAPVT XXVI.

1. **S**cibile autem & scientia differunt ab opinabili & opinione: quoniam scientia quidè vniversali & per necessarium: (necessarium verò non contingit aliter se habere) sunt autem nonnulla vera quidem, & que contingunt aliter se habere. planum igitur, quòd circa hæc quidem scientia non est, esse enim, impossibilia aliter se habere, possibilia aliter se habere. Verum enimvero ne que intellectus, (dico enim intellectum principium scientiæ) neque scientia indemonstrabili: hoc autem est acceptio immediata propositionis. Verum autem est intellectus, & scientia, & opinio, & quod per hæc dicitur, quare derelinquuntur opinionem esse circa verum quidem, vt falsum, contingens autem & aliter se habere.

2. Hoc autem est acceptio immediata propositionis, & non necessaria. Et confessum autem est sic apparentibus, namque & opinio incertum & natura salis.

3. Ad hæc autem nemo potest opinari, quando existimatur impossibile aliter se habere, sed scire.

scire, sed quando esse quidem sic, sed iam en-
a' iter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam quod
salis opinio sit. Necessarii verò sciētia est.

4.
* a. l. quo-
modo igitur
vac non est.

* Quomodo igitur est idem opinari & scire? propter quid non erit opinio scientia, si quis ponit, omne, quod nonit, contingere opinari? con-
sequitur hic enim quidem sciens, ille verò opinans per media, quousque ad immediaa venerit. quare, si quidem ille nonit, & qui opinatur nonit, quemadmodum enim & quod opinari est, & propter quid, hoc autem ipsum medium.

5.

An si quidem ita suspicabitur non contingentia aliter se habere, quemadmodum se habent de finitione, per quas sunt demonstrationes, nō opinabitur, sed sciet, si autem vera quidem esse, non tamen hac utique ipsi inesse secundum substantiam & secundum formam opinabitur, & non sciet verē ipsum quod & ipsum propter quid, si quidem per immediaa opinabitur, si autem non per immediaa, ipsum quod solum opinabitur.

6.

Eiusdem verò opinio, & scientia non omninō est, sed quemadmodum & falsa & vera eiusdem quodammodo sunt, ita & scientia et opinio eiusdem: etenim opinionem veram & falsam (ut nonnulli quidem dicunt) eiusdem esse, absurdum cōtingit erigi, & alia, & non opinari, quod opinatur falso.

7.

* a. l. addit
Cōstz.

Quoniam verò Idem pluribus modis dicitur, est quidem ut contingit, est autem ut non commensurabilem tanquam esse diametrum * verē opinari a' iudicium est, sed quod diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiusdem est: quod quid autem erat esse utique secundum rationem non est idem.

8.

Cor similitur autem & scientia & opinio est eiusdem, hac quidem enim sic animalis, ut non contingat, non esse animal, illa verò ut contingat, veluti si hac quidem quod homini est, illa verē homini: quidem, non autem quod homini: idem enim est: quoniam homo, hoc autem sic non idē.

9.

Manifestum autem est ex his, quod neque opinari simul idem & scire contingit, simul enim habere possit suspensionem, quod aliter se habere, & non aliter, idem esset, quod non contingit, in alio quidem enim utrumque esse contingit eiusdem, ut dictum est, in eodem autem non sic possibile est: habet enim suspensionem simul, ut quod homo esset secundum quod animal: hoc enim esset non contingere esse non animal, & non secundum

quod animal, hoc enim esset sic contingere. Reliqua verò quomodo operetur distribuere & in descensu, & intellectu, & scientia, & arte, & prudentia, & sapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis speculationis magis sunt.

Scibile autem & scientia differant ab opinabili, &c.

Scientiam ab alijs habitibus tandem se cernit, sed præfertim ab opinione: hæc enim dialectici opus est. Discrimen autem scientiæ & opinionis ex duplici parte sumitur. ex parte eorum, quorum est scientia, & quorum est opinio: quæ dicuntur scibilia & opinabilia: & ex parte ipsarum credituratum, quæ per ipsos habitus adueniunt. quorum enim est scientia, semper necesse est, ita se habere: quorum est opinio, non semper necesse est, ita se habere. Præterea, per scientiam cognoscimus res, quæ non potest aliter se habere, & simul scimus, quod non potest aliter se habere: per opinionem verò cognoscimus posse aliter se rem habere. Aduerte autem ex Themist. & Philop. quod hic loquitur de opinione vera; nam falsa nullam habet cum scientia similitudinem.

Proposit igitur hanc conclusionem: scientia & opinio, scibile & opinabile differunt, & probat prius discrimen ex parte scibilem & opinabilem: scientia quævis est vniuersalium per necessaria principia, at verò opinio nō est per necessaria, & necessarium, ergo non est scientia: maior est nota, minor probatur, sunt quædam vera quidem, non tamen necessaria, cum aliter se possint habere: hæc non cognoscuntur scientia, non intellectu, non scientia inde monstrabili, quamuis istæ cognitiones veræ sint, & quæ per eas cognoscuntur vera sint, ergo illa cognoscuntur opinione, cum non sit alius habitus vniuersalium. Opinio igitur est eorum quæ aliter se habere possunt, & non necessaria sunt.

Explicet, quid per intellectum intelligat principium, inquit, scientiæ: per scientiam verò, in demonstrabilem dicit intelligi cognitionem immediatarum propositionum, & quamuis aliqui utrumque; idem esse affirmant, tamen id non consonat literè. propterea dico, per intellectum signi-

1.

Intentio Aristot.
Discrimen scientiæ & opinionis ex duplici parte sumitur.

Opinione veram non autē falsam eam scientia ab Arist.

Conclusio. Scientia & opinio, scibile & opinabile differunt.

Opinio.

Intellectu hoc loco a-

liud significat quæ de notet scientia indemonstrabilis.

ficari cognitionem principiorum communium, quæ per se nota sunt, quæ iam ueræ scientiæ dicuntur, 2. Metaph. per scientiã verò indemonstrabilem cognitionẽ propriatum^{us} propositionum immediatarum, quæ non per se notæ sunt, quæ omnia superius late exposita & declarata sunt.

Nota.

Nota, quòd infertius Arist. opinionem cognosci vera contingentiã, addit, etiã opinionem falsam cognosci, non quia hic de opinione falsa dicere intendere, sed ne quis erraret, existimãdo opinionem esse tantũ verorũ; cum tamen etiã falsorum sit.

Hoc autem est acceptio immediata propositionis & non necessaria, &c.

Prima ratio discriminis inter scientiam & opinionem.

Sicut in scientia propositiones necessariæ inveniuntur, quæ mediatae sunt, & per alias probantur, & similiter propositiones immediatae, quæ iam amplius demonstrari non possunt: ita inter probabiles: quarum est opinio; quædam mediatae sunt; quæ ex alijs probatur: quædam immediatae, quæ sunt probabilissimæ: nec iam amplius probabiliter probantur, ut diximus 1. Top. de mente Alex. est igitur opinio non necessariorum, siue mediata, siue immediata sint; quamvis Arist. tantum de opinione immediatarum in his verbis loquitur, quia de mediatis elatum erat probatur autem, quod opinio sit contingentiũ, atque hoc dicit esse certum ex his, quæ communitè dicuntur; vocant enim opinionem incertam, & quæ tali opinione cognoscuntur, res incertas, quæ non firmam ac stabilem habent veritatem, est igitur opinio contingentium: quocirca non esse scientia, nec ipsum opinabile est scibile.

Ahuc autem nullus arbitratur, &c.

3. A. Ratio discriminis ex parte credulitatis.

Alteram rationem ex parte credulitatis ponit, ad distinguendam scientiam ab opinione. Ratio est sumpta ex usu communis, sicut e. 2. sumptæ, quid esse scire: inquit, omnes cum aliquid cognoscunt, & simul aliter se habere non posse, intelligunt, se scire existimant: cura verò aliter se posse habere credunt, se opinari confitentur. ergo hæc est natura opinionis & scientiæ, & sic ex parte credulitatis differunt, ut manifestum est.

4. Quomodo est igitur non idem opinari, & scire, &c.

Duo ex præcedentibus suborrientia du-

bia proponit, quibus magis opinionis naturam manifestat. Alterum: an eiusdem naturæ opinio & scientia, ut videtur, quæ enim quis scit, potest alius opinari? Alterum, supposito, quòd eiusdem sit opinio & scientia, videntur esse idem, cum habeant idem obiectum? quòd si dicas non esse idem, quia qui opinatur, non cognoscit per causam. hoc rejicit Arist. docens, etiam opinantem resolueret vsque ad immediatas causas: sicut enim per scientiam scimus effectum per causam; & cum causam effectus illius esse scimus, & non posse aliter se habere, ita per causam opinamur; & cum causam aliter se habere existimamus: videntur igitur eadem scientia & opinio? nota verbum, consequitur, significate resolueret; ut notat Philoponus.

Opinionis naturæ manifestantia.

1.

2.

An si quis sic arbitrabitur non contingentis, &c.

5.

Satisfacit posteriori dubitationi, tanquam priori, & interrogando affirmat, dicitque: si quis procedens per definitiones & Demonstrationes veras, existimauerit, illa non posse aliter se habere, non habebit opinionem, sed scientiam: si quis verò tantum vera esse, non tamen necessaria, & propositiones illas per se non esse existimauerit, tunc non scientis, sed opinione habebit. si tales propositiones fuerint per causam immediatam, erit opinio effectus & causæ, si verò non ita fuerint, erit opinio effectus, & quia tantum ex quibus habes differentiam ex parte credulitatis & existimationis. quamvis circa idem sint scientia, & opinio.

Eiusdem autem opinio, &c.

6.

Priorem quæstionem soluit, explicans, quomodo opinio dicatur eiusdem cuius est scientia: inquit autem, opinionem & scientiam ita esse eiusdem, sicut opinio vera & falsa dicuntur eiusdem. docet autem opinionem veram & falsam non esse eiusdem simpliciter, sed aliquo modo aliquam eam, ut refert, 4. Metaph. tex. 21. opinionem veram & falsam eiusdem rei omnino volebant esse, dicebant enim, veritatem esse in opinione nostra: ut, si cibus mihi videatur amarus, verè est amarus, licet sit dulcis; & vnum quodque tale verè esse, quale videtur. hi eandem opinionem faciebant illius quod erat, & quod non erat: propterea illis

Secundum soluitur.

Solutio prima.

multa accidunt inconuenientia, & præter alia multa, hoc vnū accidit, nempe, quod nõ erit opinio falsa, cum id verum sit, quod videtur secundum eos.

Quoniam autem idem multipliciter dicitur, & c.

7.

Opinio vera, & falsa quomodo eiusdem esse rei dicantur?

Cum dixisset ita, esse eiusdem, scientiã & opinionem, sicut opinionem veram & opinionem falsam, explicat, quomodo vera & falsa sit eiusdem, & dicit, multipliciter dici eadem, & vno modo est verum, opinionem veram & falsam esse eiusdem, & altero modo nõ est verū. V.g. quod diameter sit commensurabilis, nõ est verum opinari, sed opinio est falsa, quod verò non sit commensurabilis, est vera opinio opinio igitur vera & falsa est eiusdem nempe subiecti, vtputa, de eodem diametro, non tamen est potius eiusdem rationis, id est, secundum idem prædicatum, nam vera dicit non esse commensurabile, falsa verò dicit, esse commensurabile: non igitur sunt prorsus eiusdem.

8.

Opinio & scientia quomodo eiusdem esse fiat rei.

Similiter autem & scientia & opinio eiusdem est, & c.

Applicat similitudinem: opinio enim & scientia eiusdem sunt, sed eiusdem subiecti, non tamẽ eiusdem rationis: vt de animali eodem est opinio & scientia, sed scientia dicit, quod non possit aliter se habere, opinio verò, quod aliter se habere contingat, vt si de homine scientia dicat aliquid, nempe, esse risibilem, opinio verò, esse album, de quo vtraque dicit, idem est, puta, homo, quod vtraque dicit, non idem est, sunt ergo de eodem subiecto, sed non secundum idem.

9.

Eiusdem propositionis posse esse opinionem & scientiam, in eodem, in diuersis autem hominibus.

Manifestum autem ex his est, & c.
Inferi, nullum posse simul opinari, & scire idem omnino, id est, eandem propositionem, nam tunc existimaret simul posse aliter se habere, & non posse aliter se habere, quod impossibile est: in diuersis hominibus poterit id esse, vel secundum diuersa prædicata, tamen in eodem impossibile est eiusdem omnino: simul enim existimaret, hominem esse animal, & esse non animal, esse animal per scientiam, quia non contingit non esse animal esse nõ animal, per opinionem, quæ dicit, posse esse non animal, vnde simul essent non posse esse non animal, & posse esse non ani-

mal. Iterum sic lege (opinionem haberet.) id est, assensum (quod homo esset secundum quod est animal, & secundum quod non est animal,) id est, quod esset animal, & non animal, hoc enim fuerit, non contingere, esse non animal per scientiam, hoc quidem contingere, scilicet, esse non animal per opinionem, & nota valde hanc expositionem nostram.

Tandem excusar se à tractandis alijs habitibus, quæ potius ad Physicam, & Moralem spectant: quales sunt Intellectus, qui est cognitio immediatorum, & Ratio, quæ est cognitio immediatorum per discursum, sub qua sunt Scientia, Sapietia, Ars & Prudentia. Scientia cognitio per causam. Sapietia, cognitio per causas supremas. Prudentia recta ratio agibilium. Ars recta ratio factibilium. de quibus, vide o. Ethic. cap. 3.

Dubia quadam circa hoc Caput XXVI.

Circa hoc caput dubia tria sunt, primū est: an opinabile sit risibile? alterum: an, cuius sit scientia, possit esse opinio veritatum: tertium: an eiusdem possint in eodem simul esse scientia, & opinio?

Circa primum aduerte, scientiam hæc duo intrinsecè habere, & quod sit clarus assensus, nempe ex rei notitijs proprijs genitus, & quod non possit aliter se habere, sed sit necessaria, hoc autem, non posse aliter se habere, est triplex. primum, ex parte rei, quæ sciuntur. hæc enim non potest aliter se habere, quam sicut sciuntur. si eudum, ex parte cognoscentis, quod quis scit, existimet rem aliter se habere non possit. tertium, ex parte medijs & vijs sciendi, quod sit talis, vt secundum eam deceptio fieri nõ possit; vt cum per Demonstrationem procedimus.

Hoc triplex necessarium inest essentia licet scientiæ, ita vt si aliquod desit, non sit scientia.

Fidei etiam nostræ Christianæ triplex hoc necessarium inest, cum res non possit aliter se habere, & nos ita credamus, & in eodem sit firmisimum, nempe diuina autoritas: hoc de fidei scientiæ, sua obscuritate hæc fides, nec rem ipsam in te videmus.

Tria dubia.

Circa primum. Scientiã cõplecti intrinsecè, & clarum assensum, & quod se aliter habere non possit.

Triplex necessarium inest scientiæ fidei Christianæ eandem de triplicè necessitate inesse, & quod à scientia distat.

Sed

Tribus modis accidere opinione.

1. 2.

3.

Triplex est opinabile.

1.

2.

3.

Opinio & scientia quomodo non sint eiusdem rei proximè

Opinionem & scientiam quandoque eiusdem, etiam esse pro positionis. Opinio quo modo ex principijs necessarijs nascatur, quomodo item ex probabilibus, & tandem spolis terminis. Circa secundum dubium.

Sed Opinio erit, si aliquid horum desit: vnde si res non est necessaria, eius est opinio; dummodo sit obscura cognitio; cum enim res contingens sensu percipimus, non fit opinio. Secundo, si res quidem est necessaria, sed non existimatur necessaria, sed, posse aliter se habere, eius est opinio. Tertio, quævis res sit necessaria, existimatur necessaria, sed tamen via cognoscendi non est certa; vt cum id auctoritate humana, vel medio Topico habemus.

Vnde triplex est opinabile: opinabile secundum se, nempe, quod aliter in se potest esse; & de hoc loquitur in principio & sine capitis, quod scilicet non est necessarium. Aliud est opinabile secundum existimationem, nempe quod cum sit necessarium, existimatur aliter se habere posse. Tertium, ratione medijs, quod cum sit necessarium, & existimatur necessarium, via cognoscendi tamen non est necessaria. De secundo opinabili loquitur in solutione posterioris dubij Aristoteles.

Hoc supposito. Dico, opinabile primo modo non esse scibile, quia, vt in fine capitis dicitur, vnum est necessarium, alterum non necessarium. loquimur autem hic non de subiectis tantum, quorum est opinio & scientia; nam dictum est idem esse scibile & opinabile; sed de propositionibus, quarum proximè est opinio & scientia.

Dico secundo, opinabile secundo modo, & tertio, posse esse scibile: potest enim esse quod id, quod in nostra existimatione non est necessarium, vel ratione medijs sit necessarium, & ab alio scitum.

Opinio enim aliquando fit ex principijs necessarijs, cum non est nota consequentia nobis; tunc enim rem necessariam, non tanquam necessariam existimamus: aliquando ex principijs probabilibus procedit, aliquando immediatè, ex terminis: vt omnis natus diligit filium suum.

Circa secundum dubium notum est, opinionem primo modo, & scientiam, non posse esse eiusdem: quia opinio primo modo, est de contingenti, similiter notum est opinionem tertio modo veram; & scientiam, esse posse eiusdem propositionis. Quæ enim quis verè scit, hoc alius medio topico verè opinari potest: at de opinione secundo modo est dubium: propterea dico, quod

opinio secundo modo potest esse duplex quædam, quæ tem opinatur positivè, existimantes non esse necessariam, & aliter se habere posse, & hæc impossibile est, quod sit vera de re scibili. nã si res est scibilis, est necessaria, erit igitur falsa opinio, quæ aliter se habere posse existimat. & de hac loquitur Aristot. in solutione posteriori: quædam alia est, quæ rem necessariam, & per rationem necessariam cognoscimus, non tamen existimantes, non posse aliter se habere, sed solum cognoscetes vt verà; & hæc opinio vera potest esse eiusdem conclusionis, cuius est scientia. & de tali opinione non loquitur Aristot. sed de priori, & hoc contemplare.

Circa tertium dubium, dico, scientiam & opinionem illo modo, quo diximus, nimirum secundum quam existimamus, non posse aliter se habere; non posse esse iidem in eodem homine: sicut nec opinio vera & falsa simul sunt, in diuersis tamen possunt esse, vt dicit Aristoteles. Dico, secundum quam tantum tem veram existimamus, non esse cum scientia in eodem: nam per scientiam oportet existimare rem aliter se habere non posse. Dico tertio, opinionem tertio modo non manere cum scientia: nam illa est obscura, scientia verò clara notitia. vnde quando ad conclusionem scitam media topica adducuntur, non generant illius opinionem, sed scientiam confirmant & corroborant. Atque hæc de capite 26.

Circa tertium dubium.

Media topica conclusionis scitæ non generant opinionem, sed scientiam confirmant.

DE SOLERTIA.

CAPVT XXVII.

Solertia verò est bona quedam coniectatio in non prospecto tempore medijs. veluti si quisquam videns, quod Luna splendorem semper habet ad solem, celeriter excogitavit propter quid hoc? quoniam propter id, quod splendet a Sole: aut * displicentem cum dicitur nunt, quoniam speratur, aut propter quid amici iunguntur: quoniam inimici eiusdem.

2. Omnes enim causas medias videns summas cognovit, splendet enim ad solem sit. in quo A splendet a Sole, in quo B, Luna C, inest naque Luna qualem ipsi C, ipsum B splendet a Sole: ipsi autem B ipsum A

1. * Argrop. si viso pauere diuitè ad eunte hoc illu propter ea facite quod tu argenti accipit intellexit.

.d. b. e.

ad hoc esse splendendum; à quo splendet: quare et ipsi C inest ipsum A per B.

1. Solertia autem est, &c.

Solertia quid sit?

Solertia esse tum in speculati-
uis rebus.
tū practicis
1. Exemplū.

2. Exemplū.
Varia expo-
sitiō.

A Solertia scientiam distinguit, explicando, quid ipsa sit? Solertia est promptitudo, seu subtilitas inueniendi Medium & causam non perspecto tempore, jid est, citissimè; quoties enim aliquod offertur, citò inuenire Medium & causam illius cognoscendi vel faciendi, solertia est, vnde tam in practicis, quàm speculatiuis inuenitur. ponit huius tria exempla: primū, si aliquis videns Lunam quādo versūs Solem est, magis splendidam esse, statim conijciat, Lunam illuminari à Sole, Solertia est, quā causa inuenitur.

Secundum exemplum non ab omnibus eodem modo exponitur; quamuis omnis sensus sit verus. aliqui sic dicunt: si aliquis, viso paupere diuitem adeunte, conijciat id esse, vt accipiat mutū pecunias, vt exponit Argyrop. alij sic si aliquis, viso paupere cū diuite disputante & altereante, conijciat, id esse, quia debet diuiti aliquid, quod diues exigit, ita videtur Boetius exponere, & S. Thom. ac melius est cum Themist. sic exponere, si, viso paupere cum numulario colloquente, conijciat, quod diues ei sceneratur. parū autem refert sic vel a-

liter exponere, cū sermo Græcus haec omnes expositiones admittat.

Tertium exemplum: si quis, visis aliquibus simul amicis, conijciat aliquos esse inimicos, cū amicus sit inimicus amici inimico.

Omnes enim causas medias,
&c.

Aliter à multis hic textus exponitur, quā sit Arist. sensus Dicunt enim, quod solers cognoscit vltimas causas, intermedias, visis: qui sensus est valde obsecurus, & nescio an fallis.

Propterea dico cum Philop. hunc esse sensum quod solers per vltima, id est, per passiones & effectus, & subiecta cognoscit causam, quæ medium Demonstrationis est, quod exemplo ostendit: nam per splendorem versūs Solem, quod est posterius, cognouit illuminari à Sole, quod est Medium: & reductit ad syllogismum, in quod patet, sic omne quod illuminatur à Sole, splendet versūs Sole; Luna illuminatur à Sole, ergo splendet versūs Solem. Hæc Demonstratio est & describitur litteris: omne B est A, omne C est B, ergo omne C est A.

Per B illuminari à Sole, quod Medium est, intelligitur, per A splendere versūs Solem, quod est maius extremum, Luna per C, quod est minus. sunt enim hæc duo extrema in te quæ est illud Medium.

Finis primi Libri Posteriorum.

SECUNDI LIBRI POSTERIORVM ANALY- TICORVM ENARRATIO.

Quod Arist. institutū in hoc libro?

1. Sententia quæ alterū modū sciendi, definitio licet, hic tradi docet

UOD in hoc secundo libro Aristotelis institutum sit: nō omnes eodē modo exponūt. Alexander enim sequens Theophrastū, dicit, hic agi de altero modo sciendi, qui definitio est, cū enim duo sint modi sciendi, Demonstratio & definitio & hucusq; de prioris satis dictū sit, nunc de Definitione disserit. Quā etiam sen-

tentiam sequuntur Auerr. & Lincōnien. & aliqui moderni: vt diximus in principio primi libri.

At Simplicius, Philopon. Eustrat. & Alber. hic de Medio Demonstrationis tractari afferunt Cū enim, vt dicitur: Prior. cap. 3, nō satis sit, structuram syllogismorum cognoscere, sed habere oporteat potestatem eos faciendū: quæ contingit per Medij inuentionem: ac Demonstratio quid-

1. Exemplū.

2.

2. Sententia docens de medio Demonstrationis hic agi-

Quomodo in sequenti libro agatur de definitione.

Secundam medijs, & potissimum de definitione hic dissentientiam feritur, sed per accidens, vt medium est. At sequitur Auque hæc sententia est, quæ nos superius sequei sumus, & eandem modò cõfirmamus.

Sanctus Thomas, non de medio tantum, Tertiã disputari hoc librum modo, sed de principio Demonstrationis, tam complexo, quam incompleto, hic disputari affirmat. motus propter caput vltimũ, in quo de cõplexis est sermo sed ista sententia non placet nobis, nam de principijs cõplexis satis dictum est. nec illud caput huic libro continuatur, vt videlicet est in fine antecedentis, quamuis hæc sententia probabilis sit.

ARISTOTELIS POSTERIORVM RESOLVTORIORVM LIBER SECVNDVS.

Summa Libri.

De quattuor Medij quæstis, si est? quid est? quod, seu quia est & propter quid? Quomodo quid est: monstratur, ac ad Demonstrationem se habeat Definitionem esse per causam. de diuisione causarum, & quæ mutuo concurrant, & quæ non: & quomodo illarum possit esse Demonstratio. De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignotæ, quo pacto veniatur. Pariter quomodo causæ veniantur. Postremò de cognitione, ac differentia principiorum in demonstrabilium.

In disciplinis quatuor quæri solent, & hæc omnia Medij quæstis sunt: Et quid sit huius libri propositum?

aut non est centaurus, aut Dem? Si autem est, aut non, simpliciter dico, sed non si alius est, aut non. Cùm verò cognouerimus quod est, quid est? querimus, vt quid igitur est Dem? aut quid est homo? quæ quidem igitur querimus, & quæcum inuenimus scimus, hæc & totæ sunt.

CAPVT I.

Quæstiones quatuor sunt aequali numero ijs, quæcumque scimus.

Querimus autem quatuor, quod propter quid si est, quid est? cū enim virum hoc, aut hoc insit? querimus in numerum ponentes: vel in viram deficit Sol? aut non ipsum quod querimus: Si quis autem huius, cū enim inuenimus quod deficit, cessamus. & si à principio sciremus quod deficit, nõ quæreremus virum, cū autem scimus ipsum quod, tunc ipsum propter quid querimus, vt sciens quod deficit, & quod mouetur terra propter quid deficit, aut propter quid mouetur? querimus, hæc quidem præ. Nulla verò alio modo querimus, vt si est,

Quæstiones aequales sunt numero, &c.

Aristoteles de medio disputaturus probare intendit, omnem quæstionem, quæ sit, alicuius esse Medij: hoc est medium petere, vt inde innoscatur, magna scientiæ parte consistere in Medij cognitione: cum quælibet quæstio Medij responsione absoluitur. Præmittit tamen in hoc capite breuissimo quæstionum numerum & distinctionem, ac statuit Conclusionem: tot esse numero quæstiones, quot sunt ea, quæ scimus & cognoscimus. non enim hic de scientia proprie loquitur, sed large, pro cognitione intellectus, vera præsertim necessariorum: siue sit cognitio simplex, siue composita, per causam, vel sine causa.

Aduertit

Intentio Aristotelis.

Magna scientiæ pars consistit in Medij cognitione.

2. Nota litem. Aduerte autem, quòd Græcè non habetur vocabulū, *Quæstiones*, sed *ὑποθέματα*, id est, *quæsitā*, nec est multum discriminis; quæsitā enim dicuntur res ipsæ, quas quærimus, & de quibus dubitamus: quæstiones verò dicuntur res eadem secundum formam dubitationis & interrogationis, voce aut conceptu significatæ & ordinatæ: talia quæsitā, postquam iam cognita sunt dicuntur vel scita vel inuenta inuēta quædam si proprio ingenio comperta: scita verò, siue proprio ingenio siue doctrinā alterius comperta sint.

Quæstiones.

Inuenta.

Scita.

Nota 2. Aduerte præterea ex Philop. quòd licet omnia quæsitā sint scita: non tamen omnia quæ sciuntur quæriuntur: sed solū, quæ naturaliter non sunt nota: principia enim per se nota & dignitates non quæriuntur, at verò sciuntur: ac idè dicit Auetros hic esse sermonem de scientia eorum rerum, quæ nō sunt nobis naturaliter notæ.

3. Nota, non simul quæri & simul sciri. Aduerte etiam ex Philop. id audis, tot esse, quæ quæriuntur quot ea, quæ sciuntur, non existimes: simul quæri, & simul sciri. sed sensus est: tot esse ea, quæ quæriuntur, quot ea, quæ post quæstionem sciuntur; in idè id est res istæ, quod quæritur & scitur, quamuis ratione discrepent quæro enim: an Luna deficiat: & idè postea scio.

Quæritur autem quatuor, &c.

Quis sit quæstionum numerus. Cum posuisset, quæstiones tot esse, quot scientias; nunc clarius numerum quæstionum ponit, docetque quatuor esse quæstiones, quas ex eplia explicat.

Quæstio 1. Quia est. Prima est quia est, in numerum ponens. id est cum, qualis res sit petimus: vt an Luna deficiat: an terra moueatur: dicitur hæc in numerum ponens, quia est de duplici extremo, subiectō nempe, & prædicatō, & per verbum est: vt, an Luna sit deficiens? addit autem hoc, quòd in numerum ponat, ad differentiam illius, quæ petit esse rei tantum: vt dicemus.

Quæstio quia, cur dicitur in numerum ponere? Adducit autem quoddam signum, ad manifestandam talem quæstionem petere qualis res sit: enim vt cognoscere quod, qui petit: an Luna deficiat: talem rem perat: vt res signo hoc: nempe, si postquā responsum sibi fuerit, quæstio illa cesset: hoc autem ita est: si enim cognoscit, Lunam deficere: iam id non interrogat, & si prius sciret, non interrogaret: & aduerte hoc li-

gnum esse applicandum reliquis quæstionibus, illæ enim quæstiones petunt, quibus scitis & cognitis: præstant, id est, cessant & absoluntur.

In quo etiam signo natat, quomodo scientia absoluit quæstionem, & varia scientiæ variam quæstionem: eam tot sint quæstiones generis quot ipsæ scientiæ.

Altera est quæstio, propter quæ hæc enim sequitur primam: postquā enim qualis res sit? cognouimus, propter quid talis sit? quærimus: vt propter quid Luna deficit? propter quid terra non mouetur?

Nōnulla autē alio & alio modo querimus, &c.

Duabus quæstionibus, quæ de cōplexis erant, & in numerum ponebant, explicatis inquit, alias dicit esse aliter se habentes: sunt enim de re & quæsitō simpliciter: quarū altera est, an sit res? non dico an sit aliquid: vt an homo sit abibus? vel calidus, sed an sit simpliciter? id est tantum an sit? vt an Deus sit? an Centaurus sit: Similiter negatur, an non sit? Post hæc altera est quæ sit? vt quid sit? Deus? Concludit, tot esse quæsitā, quot scita & inuenta loquuntur de inuenta scientia, quæ nobilior est: quamuis id etiam verum sit de scitis per doctrinam.

Dubia quadam occurrentia circa Caput primum. Primum de ordine enarratarum Quæstionum.

Circa hæc dubitabis primò, de ordine harum quæstionum. nam prima omnium videtur an sit: postea quid sit. scitæ enim sic ordinantur. non enim quid sit? cognoscimus nisi cognouerimus, quòd sit? postea reliquæ duo petimus.

Simpliciter respondet, id esse scitum? Ad 1. Solum quia à nobis notioribus processit, notiora Simpliciter autem nobis sunt compositionis, est autem magis coposita quæstio, qualis res sit? quam, an sit? Sed hæc ratio non videtur admodum conueniens: nam ob hæc eam sam sequeretur, quòd, à propter quid? debebat incipere.

Propterea dico & est hoc notandum, quòd non de omnibus petimus, an sit? sed de rebus, quæ sensibus non subduntur, quæ enim sensu percipiuntur, nullus petit, an sint? videtur 1. Post. c. 2. quæstio igitur quæ prima occurrit in sensibilibus fere est.

Quid videri in hoc signo notandum.

Quæstio 2. Propter quid?

Quæstio 3. An sit?

Quæstio 4. Quid sit?

Improbatur hæc.

Responsio Authoris.

Quomodo dam syllogismus sit, oportuit, vt non tantum demonstracionis compositionem tra- derez Aristoteles: sed facultatem etiam eò de definiti- ponendi, quod fit per Medij Demonstra- tui inuentionem: hoc què in hoc secundo libro fit. Quia verò definitio est vnum ex medijs, & potissimè de definitione hic dis- sentitur, sed per accidens, vt medium est. A t sequitur Aque hæc sententia est. quã nos superius se- quer. quæti sumus, & eandè modò cõfirmamus.

Secundam feritur, sed per accidens, vt medium est. A t sequitur Aque hæc sententia est. quã nos superius se- quer.

Sanctus Thomas, non de medio tantù, Tertiã dispu- tari hoc lib- sed de principio Demonstrationis, tam non modo complexo, quam incomplexo, hic dispu- tari affirmat. motus propter eaput vltimũ, de medio, in quo de cõplexis est sermo. sed ista sentẽ- sed & princi- tia non placet nobis: nam de principijs eò- piorum de- plexis satis dictum est. nec illud eaput huic monstratio- libro continuatur, vt videtè est in fine nis tam eò- antecedentis: quamuis hæc sententia pro- plexo, quã- babilis sit. incomplexo.

ARISTOTELIS PO- STERIORVM RESOLVTO- RIORVM LIBER SECVNDVS.

Summa Libri.

De quattuor Medijs quæ sitis, si est quid est, quòd, seu quia est & propter quid? Quo- modo quid est: monstratur, ac ad Demonstrationem se habeat Definitionem esse per cau- sam. de diuisione causarum, & quæ mutuo coneurant, & quæ non: & quomodo illa- rum possit esse Demonstratio. De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignotæ, quo pacto veniatur. Pariter quomodo cause veniatur. Postremò de cog- nitione, ac differentia principiorum in demonstrabilium.

In disciplinis quatuor queri solent, & hæc omnia Medijs quæ sita sunt: Et quid sit huius libri propositum?

aut non est centaurus, aut Dem? Si autem est, aut non, simpliciter dico, sed non si albus est, aut non. Cùm verò cognouerimus quod est, quid est? querimus, vt quid igitur est Dem? aut quid est homo? quæ quidem igitur querimus, & quæ cum inuenimus scimus, hæc & tot sunt.

CAPVT I.

Quæstiones sunt æqua- lia numero ijs, quæcunq; sci- mus.

Querimus autem quatuor, quòd propter quid si est, quid est? cū enim vtrum hoc, aut hoc in sit? querimus in numeris ponentes: ve- lut vtrum deficiat Sol? aut non ipsum quod que- rimus: Si quæ autem huius, cū enim in- uenimus quòd deficiat, cessamus. & si à princi- pio sciremus quòd deficiat, nõ quæreremus vtrum, cū autem scimus ipsum quòd, tunc ipsum pro- pter quid querimus, vt scientes quòd deficiat, & quòd mouetur terra, propter quid deficiat, aut & opor quid mouetur? querimus, hæc quidem & nonnulla verò aliquo modo querimus. vt si est,

Quæstiones æquales sunt numero, &c.

Aristoteles de medio disputaturus pro- bare intendit, omnem quæstionem, quæ sit, alicuius esse Medijs: hoc est medium pe- tere, vt inde innotescat, magnam scientiæ partè consistere in Medijs cognitione scum. quælibet quæstio Medijs responsione absol- uatur. Præmittit tamen in hoc capite bre- uissimo quæstionum numerum & distin- ctionem, ac statuit Conclusionem: tot esse numero quæstiones, quot sunt ea, quæ scimus & cognoscimus. non enim hic de scientia propriè loquitur, sed largè, pro cognitione intellectus, vera præsertim ne- cessariorum: siue sit cognitio simplex, si- ue composita, per causam, vel sine causa.

Aduertit

Intentio Ar- ristotelis.

Magna sciẽ- tiæ pars com- sistit in Me- dijs cognitio- ne!

1. Nota sit. Aduerte autem, quòd Græcè non habetur vocabulù, *Quæstiones*, sed *Ἰσχύμενα*, id est, *quæ sita*, nec est multum discriminis; *quæ sita* enim dicuntur res ipsæ, quas

Quæstiones. quærimus, & de quibus dubitamus: *quæstiones* verò dicuntur res eadem secundum formam dubitationis & interrogationis, voce aut conceptu significatæ & ordinatæ talis *quæ sita*, postquam iam cognita sunt dicuntur *vel sita* vel inuenta inuèta quòdem si proprio ingenio competita:

Inuenta.

Scita. sita verò, siue proprio ingenio siue doctrinâ alterius competita sunt.

Nota 2. Aduerte præterea ex Philop. quòd licet non omnia *quæ sita* sint *scita*, non tamen omnia *quæ sciuntur* *quæritur*: sed solum, quæ naturaliter non sunt nota: principia enim per se nota & dignitates non *quæritur*, at verò *sciuntur*: ac idè dicit Auerroes hic esse sermonem de scientia eorum rerum, quæ nō sunt nobis naturaliter notæ.

Aduerte etiam ex Philop. cū audis, tot esse, quæ *quæritur* quot ea, quæ *sciuntur*, non existimes simul *quæritur*, & simul *sciri*, sed sensus est: tot esse ea, quæ *quæritur*, quot ea, quæ post *quæstionem* *sciuntur*: in dō idè res est, quòd *quæritur* & *scitur*, quamuis ratione discrepent *quæritur* enim an Luna deficiat: idè postea *scio*.

3. Nota, non simul *quæritur* & simul *sciri*. *Quæritur* autem *quæritur*, &c.

Cū posuisset, *quæstiones* tot esse, quot scientiæ, nunc clarius numerum *quæstionum* ponit, docetque, quatuor esse *quæstiones*, quas exemplis explicat.

Quis sit *quæstionum* numerus. Prima est, quia est, in numerum ponens, id est, cum, qualis res sit petimus: vt an Luna deficiat: in terra moueatur? dicitur hæc in numerum ponens, quia est de duplici extremo, subiecto nempe, & prædicato, & per verbum est: vt, an Luna sit deficiens? addidit autem hoc, quòd in numerum ponat, ad differentiam illius, quæ petit esse rei tantum: vt dicemus.

Quæstio 1. Quia est. Aduerte autem quoddam signum, ad manifestandam talem *quæstionem* petere qualis res sit: si enim vis cognoscere quod, qui petit: an Luna deficiat: talem rem petat, vt res signo hoc; nempe, si postquam responsum sibi fuerit, *quæstio* illa cesset: hoc autem ita est: si enim cognoscit, Lunam deficere: iam id non interrogat, & si prius sciret, non interrogaret. & aduerte hoc si-

gnum esse applicandum reliquis *quæstionibus*, illæ enim *quæstiones* petunt, quibus scitis & cognitis: præstant, id est, cessant & absoluntur.

In quo etiam signo natet, quomodo *scitæ* ab absoluto *quæstionem*, & varia scientia variam *quæstionem*: cum sit *quæstiones* generæ quot ipsæ scientiæ.

Altera est *quæstio*, propter quid hæc enim sequitur primam: postquam enim qualis res sit? cognouimus, propter quid talis sit? *quæritur*: vt propter quid Luna deficiat? propter quid terra non mouetur? *Nōnulla autem alio & alio modo *quærimus*, &c.*

Quæstio 3. An sit

Quæstio 4. Quid sit

Quæstio 3. An sit

Quæstio 4. Quid sit

Quæstio 3. An sit

Quæstio 4. Quid sit

Quæstio 3. An sit

Quæstio 4. Quid sit

Quæstio 3. An sit

Quæstio 4. Quid sit

Quæstio 3. An sit

Quæstio 4. Quid sit

Quæstio 3. An sit

Quæstio 4. Quid sit

Quæstio 3. An sit

Quæstio 4. Quid sit

Quomodo in sequenti libro agatur de definitione.

Secundam sententiam sequitur Aug. hor.

dam syllogismus sit, oportuit, vt non tantum demonstracionis compositionem traideret Aristoteles: sed facultatem etiam componendi, quod fit per Medij Demonstratiui inuentionem; hocque in hoc secundo libro fit. Quia verò definitio est vnum ex medijs, & potissimū de definitione hic differtur, sed per accidens, vt medium est. At sequitur Aug. hac sententia est, quā nos superius sequei sumus, & eandē modō cōfirmamus.

Sanctus Thomas, non de medio tantū, sed de principio Demonstrationis, tam complexo, quam incompleto, hic disputari affirmat: motus propter caput vltimū, in quo de cōplexis est sermo, sed ista sententia non placet nobis: nam de principijs cōplexis satis dictum est, nec illud caput huic libro continuatur, vt videlicet est in fine antecedentis: quamuis hæc sententia probabilis sit.

Tertiā disputari hoc libro non modō de medio, sed & principiorum demonstracionis tam cōplexo, quā incompleto.

ARISTOTELIS POSTERIORVM RESOLVTORIORVM LIBER SECVNDVS.

Summa Libri.

De quatuor Medijs quæ sitis, si est: quid est: quodd, seu quia est & propter quid? Quomodo quid est: monstratur, ac ad Demonstrationem se habeat Definitionem esse per se. de diuisione causarum, & quæ inuicē concurrant, & quæ non: & quomodo illarum possit esse Demonstratio. De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignotæ, quo pacto veniatur. Pariter quomodo causæ veniatur. Postmodō de cognitione, ac differentia principiorum in demonstrabilium.

In disciplinis quatuor queri solent, & hæc omnia Medij quæ sita sunt: Et quid sit huius libri propositum?

aut non est centaurus, aut Dem? Si autem est, aut non, simpliciter dico, sed non si albus est, aut non. Cū verò cognouerimus quod est, quid est? querimus, vt quid igitur est Dem? aut quid est homo? quæ quidem igitur querimus, & quæcum inuenimus scimus, hæc & tot sunt.

CAPVT I.

QUÆRIMUR SENSU AQUA numero ijs, quæcumque scimus.

Querimus autem quatuor, quod propter quid si est, quid est? cū enim virum hoc, aut hoc insit & querimus in numerum partem: vel in virum deficit Sol? aut non ipsum quod querimus: Signum autem huius, cū enim inuenimus quod deficit, cessamus. & si à principio sciremus quod deficit, nō quereremus virū, cū autem scimus ipsum quod, tunc ipsum propter quid querimus, vt scientes quod deficit, & quod mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur? querimus, hæc quidem. *¶* Nouanlla verò alio modo querimus, vt si est,

Questiones a quales sunt numero, &c.

Aristoteles de medio disputaturus probare intendit, omnem quæstionem, quæ sit, alicuius esse Medij: hoc est medium petere, vt inde innotescat, magnam scientiæ partē consistere in Medij cognitione scum quælibet quæstio Medij responsione absoluat. Præmittit tamen in hoc capite breuissimo quæstionum numerum & distinctionem, ac statuit Conclusionem: tot esse numero quæstiones, quot sunt ea, quæ scimus & cognoscimus. non enim hic de scientia proprie loquitur, sed largè, pro cognitione intellectus, vera præferunt necessariorum: siue sit cognitio simplex, siue composita, per causam, vel sine causa.

Intentio Aristotelis. Magna scientiæ pars consistit in Medij cognitione.

2. Nota liter. Aduerte autem, quod Græcè non habentur vocabulū, Quæstiones, sed *Ἰσθόμενα*, id est, quæ sita, nec est multum discreti- nis; quæ sita enim dicuntur res ipsæ, quas

Quæstiones. quærimus, & de quibus dubitamus: quæ- siones verò dicuntur res eadem s. eundem formam dubitationis & interroga- tionis, voce aut conceptu significatæ & ordi- nate talia quæ sita, postquam iam cog- nita sunt dicuntur vel sita vel inuenta inuē- ta quæ sita si proprio ingenio comperta: sita verò, siue proprio ingenio siue do- ctinā alterius comperta sunt.

Inuenta. Aduerte præterea ex Philop. quod licet omnia quæ sita sint sita, non tamen om- nia quæ sciuntur quæriuntur. sed solum, q̄ naturaliter non sunt nota: principia enim per se nota & dignitates non quæriuntur, at verò sciuntur. ac idem dicit Auerroes hic esse sermonem de scientia eorum re- rum, quæ nō sunt nobis naturaliter notæ.

Nota 2. Aduerte etiam ex Philop. (si audis, tot esse, quæ quæriuntur quæ sita, quæ sciuntur, non existimes simul quæri, & simul sciri, sed sensus est: tot esse ea, quæ quæriuntur, quot ea, quæ post questionem sciuntur: in idem res est, quod quæritur & scitur, quamuis ratione discrepent quæro enim: an Luna deficiat: & idem postea scio.

3. Nota, non simul quæri & simul sciri. Quærimus autem quæritur, &c.

Quis sit quæ- stionum nu- merus. Cum posuisset, quæstiones tot esse, quot scientias, nunc clarius numerum quæstio- num ponit, docetq; quatuor esse quæstia- ones, quas exemplis explicat.

Quæstio 1. Quia est. Prima est quia est, in numerum ponēs, id est com, qualiter sit petimus: vt an Lu- na deficiat: an terra moueatur? dicitur hæc in numerum ponens, quia est de duplici extremo, subiecto nempe, & prædicato, & per verbum est: vt, an Luna sit deficiens? addidit autem hoc, quod in numerum po- nat, ad differentiam illius, quæ petit esse merum ponere?

Nota 1. Adducit autem quoddam signum, ad manifestandam talem quæstionem petere qualiter sciri: si enim vis cognoscere quod, hanc mani- festandam quæstionem.

gnum esse applicandum reliquis quæstio- nibus, illæ enim quæstiones petunt, quib; scitis & cognitis: profant, id est, cessant & absoluantur.

In quo etiam signo nater, quomodo sci- entia absoluti quæstionem, & varia scien- tia variam quæstionem: tot sint quæ- siones generis quot ipsæ sciuntur.

Altera est quæstio, propter quid hæc e- nim sequitur primam postquā enim qua- lis res sit: cognouimus, propter quid talis sit: quærimus: vt propter quid Luna defi- cit: propter quid terra non mouetur?

Nōnulla autē alio & alio modo querimus, &c.

Dubius quæstionibus, quæ de cōplexis erant, & in numerum ponebant, explica- tis inquit, alias duas esse alter se habētes: sunt enim de re & quæ sita simplici: quarū altera est, an sit res? non dico an sit ali- quid: vt an homo sit albus: vel ealidus, sed an sit simpliciter? id est tantum an sit: vt an Drusus? an Centaurus sit. Similiter ne- gatur, an non sit? Post hæc altera est quæ sit: vt quid sit Deus? Concludit, tot esse quæstia, quot sita & inuenta loquuntur de- inuenta scientia, quæ nobilior est, quam- uis id etiam verum sit de sciis per doctri- nam.

Dubia quædam occurrunt circa Caput primum. Primum de ordine enari ma- rium Quæstionum.

Circa hæc dubitabis primò, de ordine harum quæstionum. nam prima omnium videtur an sit: postea quid sit: sciētia enim sic ordinantur, non enim quid sit: cogno- scimus nisi cognouerimus, quod sit: post- ea reliquæ duo petimus.

Simpliciter respondet, id esse factum: Ad t. Sostis quia à nobis notioribus processit, notiora Simpli- citer autem nobis sunt compositiora, est autem magis eoposita quæstio, qualis res sit quam an sit? Sed hæc ratio non videtur admodum conueniens: nam ob hanc eam- sam sequeretur, quod, à propter quid? de- bebat incipere.

Propterea dico & est hoc notandum, quod non de omnibus petimus, an sit? sed de rebus, quæ sensibus non subdantur, quæ enim sensu percipiuntur, nullus petit, an sit: vt dicitur. Poster. c. 2. quæstio igitur quæ prima occurrit in sensibilibus ferè est.

Est 2. qualia

Quid vstre- rius in hoc signo notan- dum.

Quæstio 2. Propter quid?

Quæstio 3. An sit

Quæstio 4. Quid sit

Improbatus hæc.

Responsio Authoris.

Quomodo dam syllogismus sit, oportuit, vt non tantum in sequenti demonstrationis compositionem tra- deret Aristoteles: sed facultatem etiam eò ponendi. quod fit per Medij Demonstrationi inuentionem: hoc quæ in hoc secundo libro fit. Quia verò definitio est vnum ex medijs, & potissimū de definitione hic diffententiam feritur, sed per accidens, vt medium est. At sequitur Aque hæc sententia est. quā nos superius sehor. quæ sumus, & eandē modò cōfirmamus.

Sanctus Thomas non de medio tantū, Tertiā dispu- sed de principio Demonstrationis, tam cari hoc lib. complexo, quam incompleto, hic dispu- non modò tari affirmat: motus propter caput vltimū, de medio, in quo de cōplexis est sermo sed ista sentē- sed & princi- tia non placet nobis: nam de principijs eò- piorum de. plexis satis distum est. nec illud caput huic monstratio. libro continuatur, vt videte est in fine nis tam eò. antecedentis: quamuis hæc sententia pro- plexo, quā- babilis sit. incōplexo.

ARISTOTELIS POSTERIORVM RESOLVTORIORVM LIBER SECVNDVS.

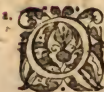
Summa Libri.

De quattuor Medij quæstis, si est? quid est? quodd, seu quia est & propter quid? Quomodo quid est: monstratur, ac ad Demonstrationem se habeat Definitionem esse per eam. de diuisione causarum, & quæ mutuo concurrant, & quæ non: & quomodo illarum possit esse Demonstratio. De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignote, quo pacto veniunt. Pariter quomodo causæ veniunt. Postremò de cognitione, ac differentia principiorum in demonstrabilium.

In disciplinis quatuor queri solent, & hæc omnia Medij quæstis sunt: Et quid sit huius libri propositum?

aut non est centaurus, aut Dem? Si autem est, aut non, simpliciter dico, sed non si albus est, aut non. Cùm verò cognouerimus quod est, quid est? querimus, vt quid igitur est Dem? aut quid est homo? que quidem igitur querimus, & que eam inuenimus scimus, hæc & tot sunt.

CAPVT I.

QUÆ querimus sunt æqualia numero ijs, quæcumque scimus.

Querimus autem quasnor, quid propter quid si est, quid est? cū enim virum hoc, aut hoc ius? querimus in numerum ponentes: velut virum deficit Sol? aut non ipsum quod querimus: Si quis autem huius, cū enim inuenimus quod deficit, cessamus. & si à principio sciremus quod deficit, nō quæreremus virum, cū autem scimus ipsum quod, tunc ipsum propter quid querimus, vt scientes quod deficit, & quod mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur? querimus, hæc quidem p. Numnulla verò alio modo querimus, vt si est,

Quæstiones æquales sunt numero, &c.

Aristoteles de medio disputaturus probare intendit, omnem quæstionem, quæ sit, alicuius esse Medij: hoc est medium petere, vt inde innoteat, magna scientiæ partē consistere in Medij cognitione: quælibet quæstio Medij responsione absoluat. Præmittit tamen in hoc capite breuissimum quæstionum numerum & distinctionem, ac statuit Conclusionem: tot esse numero quæstiones, quot sunt ea, quæ scimus & cognoscimus. non enim hic de scientiæ propriè loquitur, sed largè, pro cognitione intellectus, vera præsertim necessariorum: siue sit cognitio simplex, siue composita, per causam, vel sine causa.

Aduertit

Intentio Aristotelis.

Magna scientiæ pars consistit in Medij cognitione.

1. Nota licet. Aduerte autem, quòd Græcè non habetur vocabulū, quæstiones, sed *Ἐπιθώμερα*, *Quæstia*. id est, *quæstia*, nec est multum discrimi-

Quæstiones. nis: quæstia enim dicuntur res ipsæ, quas quærimus, & de quibus dubitamus: quæstiones verò dicuntur res eadem secundum formam dubitationis & interrogationis, voce aut conceptu significatæ & ordinatæ talia quæstia, postquam iam cognita sunt dicuntur vel scita vel inuenta inuēta quædam si proprio ingenio comperita: scita verò, siue proprio ingenio siue doctrinā alterius comperita sint.

Inuenta.

Scita.

Nota 2. Aduerte præterea ex Philop. quòd licet non omnia quæstia sint scita, non tamen omnia quæ sciuntur quæritur. sed solum, quæ naturaliter non sunt nota: principia enim per se nota & dignitates non quæritur, at verò sciuntur: ac idè dicit Averroes esse sermonem de scientia earum rerum, quæ nō sunt nobis naturaliter notæ.

3. Nota, non simul quæri & simul sciri.

Aduerte etiam ex Philop. cū audis, tot esse, quæ quæritur quot ea, quæ sciuntur, non existimes, simul quæri, & simul sciri, sed sensus est: tot esse ea, quæ quæritur, quot ea, quæ post quæstionem sciuntur: in idè id est res istæ, quod quæritur & scitur, quæ multis ratione discrepent quæro enim: an Luna deficiat: & idèd postea scio.

Quæritur autem quæritur, &c.

Cū posuisset, quæstiones tot esse, quot scientias, nunc clarius numerum quæstionum ponit, docetque quatuor esse quæstiones, quas exemplis explicat.

Prima est quia est, in numerum ponēs. id est cum, qualis res sit petimus: vt an Luna deficiat: an terra moueatur: dicitur hæc in numerum ponens, quia est de duplici extremo, subiectō nempe, & prædicatō, & per verbum est: vt, an Luna sit deficiens? addidit autem hoc, quòd in numerum ponat, ad differentiam illius, quæ petit esse rei tantum: vt dicemus.

Adducit autem quoddam signum, ad manifestandam talem quæstionem petere qualiter sit: si enim vis cognoscere quod, qui petit: an Luna deficiat: talem semperat. vt res signo hoc; nempe, si postquā responsū sibi fuerit, quæstio illa cesset. hoc autem ita est: si enim cognoscit, Lunam deficere: iam id non interrogat, & si prius sciet, non interrogaret. & aduerte hoc si-

gnum esse applicandum reliquis quæstionibus, illæ enim quæstiones petunt, quibus scitis & cognitis: præstant, id est, cessant & absoluuntur.

In quo etiam signum natat, quomodo sciantia absoluit quæstionem, & varia scientiā variam quæstionem: cum tot sint quæstiones genere quærit ipsæ scientiæ.

Altera est quæstio, propter quid? hæc enim sequitur primam postquā enim qualis res sit: cognouimus, propter quid talis sit? quærimus: vt propter quid Luna deficiat? propter quid terra non mouetur?

Nōnulla autē alio & alio modo quærimus, &c.

Duabus quæstionibus, quæ de cōplexis erant, & in numerum ponebant, explicatis inquit, alias duas esse aliter se habentes: sunt enim de re & quæstio simpliciter: quarū altera est, an sit res? non dico an sit aliquid: vt an homo sit albus: vel calidus, sed an sit simpliciter? id est tantum an sit? vt an Deus sit? an Centaurus sit. Similiter ne gaudet, an sit? Post hæc altera est quæ dicitur: vt quid sit Deus? Concludit, tot esse quæstia, quot scita & inuenta loquitur de inuenta scientia, quæ nobilior est: quamuis id etiam verum sit de sciis per doctrinam.

Dubia quadam occurrentia circa Caput primum. Primum de ordine enarratorum Quæstionum.

Circa hæc dubitabis primum, de ordine harum quæstionum. nam prima omnium videtur an sit: postea quid sit. scietia enim sic ordinatur, non enim quid sit? cognoscimus nisi cognouerimus, quòd sit? postea reliquis duo petimus.

Simpliciter respondet, id esse scitum? Ad 1. Solutio: quia à nobis notioribus processit, notiora Simpliciter autem nobis sunt compositionis, est autem magis eoposita quæstio, qualis res sit? quam, an sit? Sed hæc ratio non videtur admodum conueniens: nam ob hanc causam sequeretur, quòd, à propterea quid? debebat incipere.

Propterea dico & est hoc notandum, quòd non de omnibus petimus, an sit? sed de rebus, quæ sensibus non subduntur, quæ enim sensus percipiuntur, nullus petit, an sit? v. dicitur 1. Posterior. 2. quæstio: igitur quæ prima occurrit in sensibilibus scire est.

Est 2

qualis

Quid vltimus in hoc signo notandum.

Quæstio 2. Propter quid?

Quæstio 3. An sit?

Quæstio 4. Quid sit?

Improbatur hæc.

Responsio. Authoris.

Quomodo dam syllogismus sit, oportuit, vt non tantum deinde demonstratio compositionem tra- deat Aristoteles: sed facultatem etiam co- ponendi, quod fit per Medij Demonstra- tionem inuentionem: hoc que in hoc secundo libro fit. Quia verò definitio est vnum ex

Secundam medijs, & potissimū de definitione hic dis- sentientiam ferunt, sed per accidens, vt medius est. At sequitur Augue hæc sententia est, quā nos superius se- chor. quæritur sumus, & eandē modō cōfirmamus.

Sanctus Thomas, non de medio tantū, Tertiā dispu- sed de principio Demonstrationis, tam tari hoc lib- complexo, quam incomplexo, hic dispu- tari affirmat: motus propter caput vltimū, de medio, in quo de cōplexis est sermo sed ista sentē, sed & princi- tia non placet nobis: nam de principijs cō- plexis satis dictum est: nec illud caput huic monstratione. nis tam cō- libro continatur, vt videre est in fine plexo, quā antecedentibus: quamuis hæc sententia pro- incomplexo. babilis sit.

ARISTOTELIS POSTERIORVM RESOLVTORVM LIBER SECVNDVS.

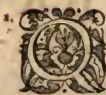
Summa Libri.

De quattuor Medijs quæritis, si est? quid est? quodd, seu quia est & propter quid? Quomodo quid est: monstratur, ac ad Demonstrationem se habeat Definitionem esse per cau- sam. de diuisione causarum, & quæ mutuo concurrant, & quæ non: & quomodo illarum possit esse Demonstratio. De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignotæ, quo pacto veniunt. Pariter quomodo causæ veniant. Postremò de cog- nitione, ac differentia principiorum in demonstrabilium.

In disciplinis quatuor quærit solent, & hæc omnia Medijs quæ sita sunt: Et quid sit huius libri propositum?

aut non est centaurus, aut Dem? Si autem est, aut non, simpliciter dico, sed non si albus est, aut non. Cū verò cognouerimus quod est, quid est? quærimus, vt quid igitur est Dem? aut quid est homo? que quidem igitur quærimus, & quæcum inuenimus scimus, hæc & totæ sunt.

CAPVT L

Quæritur sunt æqua- lia numero ijs, quæcumq; sci- mus.

Quærimus autem quatuor, quod propter quid si est, quid est? cū enim verum hoc, aut hoc insit? quærimus in numerum ponentes: vel- lut verum deficit Sol? aut non ipsum quod quæ- rimus: Si quis autem huius, cū enim in- uenimus quod deficit, cessauimus. & si à princi- pio sciremus quod deficit, nō quæreremus verū, cū autem scimus ipsum quod, tunc ipsum pro- pter quid quærimus, vt scientes quod deficit, & quod mouetur terra: propter quid deficit, aut propter quid mouetur? quærimus, hæc quidem nō. Nonnulla verò alij modo quærimus, vt si est,

Quæstiones æquales sunt numero, &c.

Aristoteles de medio disputaturus pro- bare intendit, omnem quæstionem, quæ sit, alicuius esse Medij: hoc est medium pe- tere, vt inde innotescat, magna scientiæ partē consistere in Medij cognitione cum quælibet quæstio Medij responsione absol- uatur. Præmittit tamen in hoc capite bre- uissimo quæstionum numerum & distin- ctionem, ac statuit Conclusionem: tot esse numero quæstiones, quot sunt ea, quæ scimus & cognoscimus. non enim hic de scientia propriè loquitur, sed hæc, pro cognitione intellectus, vera præsertim ne- cessariorum: siue sit cognitio simplex, si- ue composita, per causam, vel sine causa.

Intentio Aristotelis.

Magna scientiæ pars consistit in Medij cognitione.

Aduertete

1. Nota sicut. Aduerte autem, quod Græcè non habetur vocabulū, *Quæstiones*, sed *ὑποθέμενα*, id est, *quæstia*, nec est multum discriminis; *quæstia* enim dicuntur res ipsæ, quas

Quæstiones. quærimus, & de quibus dubitamus: *quæstiones* verò dicuntur res eadem secundum formam dubitationis & interrogationis, voce aut conceptu significatæ & ordinatæ ita *quæstia*, postquam iam cognitæ sunt dicuntur vel *scitæ* vel *inuenta* in uerba quædam si proprio ingenio comperta: *scitæ* verò, siue proprio ingenio siue doctrinâ alterius comperta sint.

Inuenta.

Scitæ.

Nota 2. Aduerte præterea ex Philop. quod licet omnia *quæstia* sint *scitæ* non tamen omnia *quæ* sciuntur *quæ* sciuntur. sed solum, quæ naturaliter non sunt nota. principia enim per se nota & dignitates non *quæ* sciuntur, at verò sciuntur. ac idem dicit Auerroes hic esse sermonem de scientia earum rerum, *quæ* nō sunt nobis naturaliter notæ.

1. Nota, non simul quæri & simul sciri.

Aduerte etiam ex Philop. ubi audis, tot esse, quæ *quæ*rantur quot ea, *quæ* sciuntur, non existimas. simul *quæ*ri, & simul sciri. sed sensus est: tot esse ea, *quæ* *quæ*rantur, quot ea, *quæ* post *quæ*stionem sciuntur: in idem res est, quod *quæ*ritur & scitur, quamuis ratione discrepent *quæ*ro enim: an Luna deficiat? & idem postea scio.

Quæritur autem quatuor, &c.

2. Cum posuisset, *quæ*stiones tot esse, quot scientiæ; nunc clarius numerum *quæ*stionum ponit, docetque quatuor esse *quæ*stiones, quas exemplis explicat.

Quæstio 1. Prima est, quia est, in numerum ponens. id est, cum, qualis res sit petimus: vt an Luna deficiat? an terra moueatur? dicitur hæc in numerum ponens, quia est de duplici extremo, subiecto nempe, & prædicato, & per verbum est: vt, an Luna sit deficiens?

addidit autem hoc, quod in numerum ponat, ad differentiam illius, *quæ* petit esse rei tantum; vt dicemus.

Nota 1. Adducit autem quoddam signum, ad manifestandam talem *quæ*stionem petere qualis res sit: si enim vis cognoscere quod, qui perit: an Luna deficiat: talem rem petat vere signo hoc nempe, si postquâ responsus sibi fuerit, *quæ*stio illa cesset hoc autem ita est: si enim cognoscit, Lunam deficere; iam id non interrogat, & si prius sciret, non interrogaret. & aduerte hoc si-

gnum esse applicandum reliquis *quæ*stionibus, illæ enim *quæ*stiones petunt, quibus scitis & cognitis: profant, id est, cessant & absoluantur.

In quo etiam signo natat, quomodo scientia absoluit *quæ*stionem, & varia scientiæ variam *quæ*stionem: eam tot sint *quæ*stiones genere quot ipsæ scientiæ.

Altera est *quæ*stio, propter quod hæc enim sequitur primam postquâ enim *quæ*lit res sit? cognouimus, propter quid talis sit? cognouimus: vt propter quod Luna deficit? propter quid terra non mouetur?

Nōnulla autē alio & alio modo querimus, &c.

Duabus *quæ*stionibus, *quæ* de complexis erant, & in numerum ponebant, explicatis, inquit, alias duas esse aliter se habentes: sunt enim de te & *quæ*sitor simpliciter: quarum altera est, an sit res? non dico an sit aliquid: vt an homo sit albus: vel calidus, sed an sit simpliciter? id est, tantum an sit? vt an Drus sit? an Centaurus sit? Similiter negantur, an non sit? Post hæc altera est quod sit? vt quid sit Deus? Concludit, tot esse *quæ*stia, quot *scitæ* & *inuenta* loquitur de inuenta scientia, *quæ* nobilior est: quamuis id etiam vtrum sit de scitis per doctrinam.

Dubia quædam occurrentia circa Caput primum. Primum de ordine enarraturum Quæstionum.

Circa hæc dubitabis primò, de ordine harum *quæ*stionum nam prima omnium videtur an sit postea quid sit scietia enim sic ordinantur. non enim quid sit? cognoscimus nisi cognouerimus, quod sit? postea reliqua duo petimus.

Simpliciter respondet, id esse factum: Ad te. Sostet quia à nobis notioribus processit, notiora autem nobis sunt compositiora, est autem magis composita *quæ*stio, qualis res sit? quam, an sit? Sed hæc ratio non videtur admodum conueniens: nam ob hanc causam sequeretur, quod, à proptes quid? debebat incipere.

Propterea dico & est hoc notandum, quod non de omnibus petimus, an sit? sed de rebus, quæ sensibus non subduntur, quæ enim sensu percipiuntur, nullus perit, an sit? vnde dicitur, Poster. c. 8. *quæ*stio igitur *quæ* prima occurrit in sensibilibus sepe est,

Quid vterius in hoc signo notandum.

Quæstio 2. Propter quid?

Quæstio 3. An sit?

Quæstio 4. Quid sit?

Improbatur hæc.

Responsio Authoris.

qualis sit? & propter quid? cūm autem sensibilia primò à nobis cognoscantur; notior enim est nobis sensus perceptus; sit, ut quæstio prima non sit an sit: sed qualis sit: de illis enim non est quæstio an sit?

Aristoteles ergo voluit incipere à quæstionibus: quæ nobis occurrunt primò: de his enim, quæ à sensu remota sunt, petim⁹, an sint? & hæc posterius cognoscuntur. & hoc indicat Arist. dicens: quædã alio modo cognoscuntur, & assignat exempla de remotis à sensu.

Dubium.
Solutio.

Dices; nonne quæstio, quid est? sit de sensibilibus? Dico heri quidem: tamen, quia est simplex, & coniuñcta cum an sit? postposita est, sicut an sit? Hinc habes quod si de eadem re istæ quæstiones fiant, ordine hoc procedere debent: ut prima an sit? secunda quid sit? tertia qualis? quarta propter quid sit?

Ordo quæ-
stionū quā-
do de eadē
re fiunt.

Secundum, de numero Quæstionum.

Dubitabis secūdo, de numero quæstio- num. nam videntur esse plures, cūm sint quator genera problematum, 1. Topic. Simpliciter tradidit hæc sufficientiam harum quæstionum: omnis quæstio aut sit essentia, aut causa, sit essentia, aut essen- tia simplicis, & est, an sit? aut compositæ, & est qualis res sit? si causæ, aut simplicis, & est quid est? aut compositæ rei, & est pro- pter quid:

Sufficientia
harum qua-
tuor quæ-
stionū ex Sim-
plicio.

Alia, ex Au-
thorc.

Possumus nos etiã aliter dicere; nam in scientiis hæc sunt: aut subiecta, aut passio- nes, aut cause de subiecto est, quid? de passione quale? de causa propter quid? & quia subiectum non habet quid: nec reli- qua faciunt quale? aut propter quid? nisi entia sint, ante omnia petunt, an sit?

Nota.

Et aduerte, quod hic de quæstionibus rerum est sermo: nam ante omnia supponenda est vocabulorum significatio.

Solutur
Dubium.

Ad dubium igitur responderetur, tantum hæc esse quæstiones. nam quamuis illa sint quator problematum genera, id est, scundum formam logicam considerando, secundum quã, aliud prædicatum est genus aliud proprium: tamen secūdū q̄m, sub prima quæstione sunt, et ita responderet Themistius hoc secūdo capite, & item D. Thom. & Aucr. & Philoponus.

Tertium de diuersitate Quæstionum.

Dubitabis de diuersitate harum? Dico Solutio. esse duplex diterimen: alterum, duæ vlti- mæ sunt simplices, duæ priores composi- tæ: alterum, duæ, scilicet an est? & qualis est? sunt præsuppositæ & antecedentes; nam an est? est ante quid est? qualis est? ante propter quid? reliquæ duæ consequentes; & præsupponentes. propter quid: præsup- ponit quale: & quid: præsupponit, an est? quamuis in eadem re tres præsupponant, an est: & compositæ simplices.

Quid omnis Quæstio sit Medy.

C A P. I I.

Quæritur autem, cūm querimus quidd, 1. an sit est simpliciter, an est medium ip- sium, aut non est? quando autem cognos- centes, aut quidd, aut si est, aut quidd in parte, aut simpliciter, rursus ipsum propter quid querimus, aut quid est? & tunc querimus quid est me- dium.

Dico autem quod, an sit est in parte, & sim- pliciter, in parte quidem, an deficit Luna, aut an getur? si enim est aliquid, aut nō est aliquid in ta- libus querimus, simpliciter verò fiet, aut non est Luna, aut nox.

Contingit itaque in omnibus quæstionibus querere, aut si est medium, aut quid est mediū? causa enim est medium: in omnibus namque hoc queritur, anne deficit: anne est aliqua causa, aut non potest hæc non cognouerimus, quod est aliqua, quid igitur est hæc: querimus.

Causa enim est? quod sit non hoc, aut illud sed 1. simpliciter substansia, aut non simpliciter, sed a. l. tam ef- aliquid eorum, quia per se aut secundum acci- sendi simpli- dens sunt, medium est. Dico autem simpliciter citer quam quidem subiectum, ut Lunam, aut Terram, aut Solem, aut Triangulum, ipsum verò quid dese- stum, aequalitatem, in aequalitatem, si in me- dio, aut non: in omnibus namque his manife- stum est, quod idem est quid est: & propter quid est?

Quid est deficit? primatio luminis à Luna, pro- pter terræ obstructionem, propter quid est deficit? aut propter quid deficit Luna? eo quod deficit lu- mē terra obstructa. Quid est consonantia: rationu- acutum & miorum? in acuto & graui: propter quid consonat graue.

dentium graui? ed quod rationem habent nune.
 xorum acutum & graue? namquid est consonare
 acutum & graue? namquid est in numeris ratio
 ipsorum? cum autem acceperimus, quod est, que
 igitur est ratio? querimus.

9. Quod autem est medijs quæstio significat quo
 rumcumque medium est sensibile: querimus enim
 cum non sensimus, veluti de eclipsi? si est, aut non:
 si verò defensus supra Lunam, non utique quere
 remus, neque si sit, neque propter eundem, sed simul
 utique manifestum esse: ex eo enim quod senti
 ty, & vniuersale nobis factum est scire, sensus
 namque est, quod nunc obstruitur, manifestum
 enim est quod nunc deficit: ex hoc autem factum
 utique fuit vniuersale.

Quæ admodum igitur dicimus, quid est sci
 re, idem est, & propter quid est? hoc verò simpli
 citer, & non existentium alicui, aut inexi
 stentium, vt quod duo recti sunt, aut quod maius,
 aut minus est. Quod igitur omnia, que querun
 tur, est medijs quæstio, planum.

1. Querimus autem, cum querimus quia est,
 & cat.

Aristotelis
 intentio.

Numero quæstionum exposito omnem
 quæstionem Medijs esse contendit. id que
 tripliter ostendit: primò, inductione qua
 dam per ipsas quæstiones, vt notat Simpl.
 nam in quæstione qualis res sit? ibi, quæ
 causa sit? petimus: in quæstione verò, an
 sit? simpliciter causam etiam petimus, in
 reliquis duabus notum id est.

Quid vocet
 Arist. Medi
 um? Nota 1.

Circa hoc aduerte, Medium vocari cau
 sam, per quam, aliquid alteri competere,
 vel non competere, probatur. hæc autem in
 omni quæstione petitur, sed nõ eodem
 modo. Nam in quæstione, quid sit? peto
 causam, id est, naturam rei, quæ est in po
 tentia Medium; vt notat bene Eustrat. qui
 enim petit naturam rei, petit Medium in
 potentia, ad probandum aliquid de ipsa
 re? vt, per definitionem hominis proba
 mus de ipso visibile, vel, ad probandam
 ipsam rem de alio? vt, per definitionem e
 clipsis ipsam de Luna probamus. Dicitur
 autem Medium in potentia, quia, id quod
 petimus, non assumitur pro Medio ad pro
 bandum, ipsam re esse. non enim, vt dicit
 Eustratius, per animal rationale demon

stratur, hominem esse; cum non sit demon
 stratio? animal rationale est, homo est a
 nimal rationale, ergo homo est: sed dicitur
 definitio Medium, quia potest assumi
 ad probandum aliquid de ipsa re, vel ipsam
 de alio.

In quæstione verò, propter quid? peto
 causam, quæ est Medium actu, nõ peto, quæ
 assumitur ad probandum id, de quo peti
 tur. tamen in vtraque, tam quid est? quam
 propter quid est? quæstione. petitur distin
 ctè & formaliter causa; nõ sic in alijs quæ
 stionibus duabus: nam an sit? confuset pe
 tit causam, & similiter qualis res sit?

Pro quo aduerte secundò, quòd cũ peti
 tur, an res sit? non petitur aliud re, quàm
 per quid est? nam dicere an sit? & quid sit
 res, est asserere, esse aliquam naturam v.
 nam ex his, quæ in prædicamentis sunt, sed
 confuset & vniuersaliter, cum verò peti
 tur, quid est? & petere, quæ res sit illa in
 particulari, & distinctè. vnde non differ
 runt in quæstio, quantum ad rem, sed
 quantum ad rationem & modum, an sit?
 & quid sit?

Idem dicendum de alijs duabus. petere
 enim, qualis sit? id est, an Sol deficiat? est
 petere an sit aliquid Medium? sed hoc vir
 tualiter, & in confuso petitur, postea in
 particulari petitur, propter quod Mediũ
 sit? nam reuera qui querit, Medium petit,
 quo cognoscat, cum quæstum sit dubita
 bile, & dubitabile sine Medio non cogno
 scatur.

Ex quibus sit? cum, an sit? & quia sit rea
 liter idem petât, quod quid est? & propter
 quid est? atque hæc duæ petant causam &
 Medium, quod omnis quæstio est Medijs
 & causæ virtualiter, aut formaliter.

Dico autem quia est, aut si
 est, & c.

Præcedenter terminos explicat: qui
 sunt isti, an sit in parte, an sit simpliciter?
 quia est, in parte; quia est, simpliciter. Per
 an sit? in parte; vel quia est, in parte intel
 ligit quæstionem compositã ex prædica
 to tercio adiacente? vt, an Luna deficiat?
 Per an sit simpliciter, vel quia est, simpli
 citer, intelligit simplicem quæstionem de
 secundo adiacente: vt, an Luna sit? an non
 sit? ex quibus omnibus concludit inten
 tum; omne scilicet quæstionem esse Medijs.

¶ 3

Quæstio
 quid & pro
 pter quid,
 formaliter
 quæretur cau
 sam.

Nota 1.
 Quæstionẽ
 an sit? &
 quid sit? i.
 dem re ipsa,
 diuerso au
 tem modo
 quæretur.

Quæstio,
 qualis res
 sit? & pro
 pter quid re
 cõueniunt.
 modo autẽ
 distinguunt
 tur.

1.

Quidam
 remini ex
 plicatur.

Definitio
 tur Mediũ
 dicatur in
 potentia?

positio
Simpliçij.

Causa enim est medium, &c.

Iuxta Eustratium & Simpl. & alios, id est iterum probat ratione syllogistica, quæ talis est: Causa queritur in omni quaestione, Medium est causa, Medium ergo queritur in omni quaestione, maiorem probat exemplum in quaestione qualis res est? qui enim dicit, an Luna deficiat? petit, virtualiter tamen, an sit huius aliqua causa, quam potest distinetam petere, cum propter quod querit, minore probat: nam causa, quæ est ipsius esse non huius aut illius, sed simpliciter substantiæ, aut causa eorum, quæ sunt per se, vel secundum accidens, Medium est sensus est, ut quidam volunt causa esse non hoc vel hoc, sed simpliciter, id est, causa esse simpliciter de secundo adiacente, & esse aliquod eorum quæ sunt per se, id est, causa esse compositi & ut dictum est, ita exponit, Egid. & Phil. At verò Eustrat. sic exponit, causa subiecti, quod vocat substantiam, aut causa ipsius prædicati Medium est, quod postea exemplis explicat, quorum aliqua sunt subiecta, aliqua prædicata.

Egidij & Philo-
sophonis.

Eustratij.

Authoris.

Ista est communis loci explicatio, quævis, iudicio meo, videatur magis forsitan ad rem dicendam, non solum Arist. intendere idem, quod in ratione præcedenti, sed ostendere, quod omnis quaestio est ipsius quid est. hoc autem probat; monstrando propter quid? quod in quaestione composita petitur. esse idem, quod quid est? nam quid est? passionis aut subiecti est ipsum propter quid? & medium.

Vnde quando quid? & propter quid? vocat idem, intellige; ut dicit Eustrat. esse idem subiecto, non ratione. Nam eadem definitio subiecti vel passionis, quæ dicitur quid est? etiam propter quid? sed est quid respectu solius ipsius, cuius definitio est, est propter quid? ut id cuius est definitio, sic ipsam de alio probamus, vel per eam de ipso aliquid probatur. atque ita dicit Philoponus.

Ut quid est defectus? privatio luminis, &c.

Exemplis explicat re idem esse, & quid? & propter quid? eum id, quod est quid vniuersi extremi, sit propter quid? etiam in demonstratione, primum exemplum, si petas, quid est eclipsis? dicitur: est privatio luminis ex obediencia terræ: si verò petas, propter quid?

Luna patiatu r eclipsim? idem respondebitur: propter obediencia m terræ priuantem lumen ipsius.

Alterum exemplum? quid est consonantia? dicitur: proportio rationalis, seu numerica acuti & grauis. si iustus petas, propter quid acutum & graue consonant, respondebitur: per idem, quia rationalè habet proportionem. Postea subiungit eum querimus vtrum graue & acutum consonent? ibi vtrum proportionem numerorum habeant: querimus: virtualiter tamen nam cõcesso, quod consonent. statim distinet quænam sit illa ratio & proportio? querimus, eum querimus propter quid consonent? ut dictum est superius.

Quod autem sit mediij questio, &c.

Tertio probat omnem quaestionem esse Mediij, ex sensu ipso, cum res sensibiles sunt, ratio autem ista est: viso Medio, cessat omnis quaestio, ergo sensus est, omnem quaestionem esse Mediij, antecedens patet: si aliquis non videt eclipsim, dubitatur sit: quid sit? & reliqua: at si super Lunam constitueretur, & videret terræ obediencia m, omnia ista cognosceret, ergo cognitione Mediij, cessat omnis quaestio, tunc enim videret priuationem luminis Lunæ ex obediencia m terræ. & sic quid eclipsis? & quod Lunæ insit, & propter quid cognosceret. At postea obijcere Aristoteli: nam sentire non est scire, ut dictum est. ibi. 1. ca. 24. respondet huic, verum esse, quod sentire non est scire, sed ex sensu summum scire tiam abstractendo vniuersale à singulari & ita talis sensatio non est sciencia, sed ex illa fieret sententia in intellectu.

Siurigitur diximus, &c.

Concludit, idem esse quid? & propter quid? siue sit in quaestione simplici, siue in composita; ut aliqui exponunt illa verba: at secundum Eustratium sensus est, idem esse quid? & propter quid? siue subiecti, quod vocat esse simpliciter, siue passionis, cuius exempla ponit. Tandem concludit ex his omnibus omnem quaestionem esse Mediij, ut explicatur est.

Dubium, de Quaestione, An est?

Dubitatur, quo modo demonstretur rem esse; ut Deum esse, Angelum esse naturali vis: ratio dubij est, nam demonstratio supponit, suum subiectum esse non er-

Obediencia

Dilutio.

go demonstrare poterit rem esse præterea quia cum tale subiectum debeat in minori poni, poterit principium, dum superponitur esse, quod probandum erat esse.

In primis aduerte, quando petimus an res sit non petimus actualem rei essentiam, sed aptitudinē, ita, ut res dicatur esse, quæ in suis causis existit, & sunt in rerum natura principia illis productiua. Circa dubiū verò Philoponus dicit, hic per definitionē probari rem esse, quam etiam opinio etiam sectantur doctores Parisienses dicentes, sic, hominem esse, demonstrari omne animal rationale est, homo est animal rationale, ergo homo est. Nullat. verò docet hanc rationem positam nullam esse, eum principium petat.

4. Fundam.
An res sit
quæstione
non petere
rei actualem
essentiam
sed aptitudi-
nem.
*** Doctores
Parisienses.**

**Quatuor ge-
nera Medio-
rum ad pro-
bandum,
rem esse.**

At verò diligenter aduerte, quatuor esse genera Mediorum ad probandum, rem esse, primum, esse dicitur per visibiles effectus indagamus ea, quæ non videmus. Alterum, est causa finalis, per finem enim probamus ea esse, quæ sunt ad finem, ut probamus cibum esse ubique animalibus, quia viuunt. Tertium, est materialis causa. Quartus efficiens, ut probamus pluiuias esse, quia vapores ascendentes sunt, quæ sunt earum materia. probamus tonitrua esse, quia extinctio ignis in nube est, quæ est causa efficiens. At per formam rei non demonstratur, quia eum sit eadem cum natura rei, & simul existat, petitur principium, dum eam sumimus ad probandum, eum igitur à singulis causarum generibus singula sumantur definitionum genera, poterit Medium demonstrandæ rei esse definitio aliqua, sed non formalis, qualis est illa, quæ per genus & differentiam datur, quam aliqui identicam vocant, & in hoc bene dixit Eulstratus.

**Cur forma
demonstre-
tur rem esse.
Solutio
Dubij.**

**Obiectio.
Solutio.**

Dices, quod syllogismo rem esse demonstrabitur: dico, & aduerte, quod sicut quæstio, quid est presupponit an est, ita an est? præsupponit quid nomen significet, ut dicitur Lincon.

**Ante petiti-
onem Me-
dij vocabuli
esse sumen-
dam definiti-
onem.**

Ante omnia igitur, & antequam Medium aliquod petatur, est sumenda significatio vocabuli quam tenetur dare qui negat rem esse, & tunc poterimus syllogismo hypothetico probare sic: si ignis extinctio in nube est, tonitrua sunt, sed extinctio est, ergo tonitrua sunt. est enim primò pe-

teuda nominis significatio illius quam ille lam esse constat. Similiter qui petit, an Deus sit interrogat quid per Deum intel- ligat: dicit substantiam primam moueantem & gubernantem omnia; tunc si motus est, Deus est, sed est motus, ergo est Deus similiter negatiuè, quid intelligitur per Vacuum? dicit, locus carens corpore: tunc si locus caret corpore, motus esset in instanti, sed hoc non est, ergo vacuum non est, & sic per omnia Media supradicta procedet demonstratio. potest etiam fieri demonstratio ostensiuè: scilicet: sunt ex vaporibus pluiuiæ, sed sunt vapores, ergo & pluiuiæ.

Quod si aliud in hoc præter hæc desideras aduerte, in quolibet quæstione an sit in questione esse virtualiter vnam complexam de vno cōcesso & de altero quæsitio, ut si dices, an Angelus sit cœlestis est, an subtilis immaterialis sit, datur substantia, & dubitatur an ei insit immateriale, an Vacuum sit, id est an locus carens corpore sit datur locus, petitur, an caret corpore, & vniuersaliter in quocunque semper est vnum datū, alterum non concessum, sed quæsitū. Quoties ergo talis quæstio affirmatiua vel negatiua simplex proponitur, reducat ad complexam, & illam demonstrantes demonstrabimus, & illam esse. Et sic omnis demonstratio supponit subiectum esse: nam in quæstione an sit demonstratio supponit illud subiectum esse quod virtualiter datum est absque petitione principij. Hęc multum obscura.

**Quomodo
An sit, Com-
plexa emer-
gat, & cuius
virtutes**

**Quæstio an
sit quomodo
demon-
stratur
Solutio
Rationis
Dubij.**

**Disceptatio quædam demonstratio & definitio
non sunt eiusdem.**

Cap. III.

Quomodo autem quod quid est demonstratur, & quis modus reductionis, & quid est definitio, & quorum dicamus, cum dubitauerimus primò de ipsis, Principium verò sit futurorum quod est conuenientissimum habitis sermonibus.

Dubitare enim quispiam posset, an est idem & secundum idem definitio scire & demonstratio? an impossibile; definitio nãq; ipsam quid est, esse videtur, quid est autem omne, vniuersale & predicatum; syllogismi verò sunt, hi quidè prima

1. i. illi autem vniuersales: veluti quidem in secunda figura, prius autem omnes, qui verò intertia, non vniuersales.

2. Postea neque predicatorum omnium, qui sunt in prima figura, est definitio: ut quod omnis triangulus duobus rebus æquales habet. *Huius autem ratio quantum scire, est demonstrationem demonstrationem habere: quare si in talibus est demonstratio, planum, quod non esset utique ipsorum & definitio: scire enim posset aliquis & secundum definitionem non habens demonstrationem, nihil enim prohibet non simul habere.*

3. Sufficiens autem est fides & ex inductione, nihil enim vnum definitiues nominum, neque eorum quæ per se insunt, neque accidentium.

4. Amplius, si definitio substantiæ quædam cognitio est: alia manifestum quod non sunt substantiæ. Quod igitur non est definitio omnis, cuius & demonstratio planum.

5. Quid autem cuius est definitio, an ne omnis est demonstratio, aut non? una quidem ratio, & de hac eadem: vniuers enim in quantum vnum vna est scientia: quare si quidem scire demonstrationem est demonstrationem habere, continget aliquid impossibile, definitionem namque habens sine demonstratione sciet.

6. Amplius, principia demonstrationum sunt definitiones, quorum non esse demonstrationes monstratum est prius, aut erunt principia demonstrationum, & principiorum principia, & hoc in infinitum prohibet, aut primæ definitiones erunt indemonstrabiles.

7. Sed an ne omnis eiusdem, sed alienius eiusdem est definitio & demonstratio, an impossibile sit: non enim est demonstratio cuius definitio, definitio namque ipsius quid est & substantiæ, definitiones verò apparent omnes supponentes & accipientes ipsum quid est, ut Mathematica quid vnitas & impar, & alia consimiliter. Amplius, omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, ut quod est, aut non est, in definitione verò nihil alterum de altero predicatur, quemadmodum neque animal de bipede, neque hoc de animali, neque utique de plano figuræ, non enim est planum figuræ, neque figuræ planum. Amplius, alterum est quid est, & quod est monstrat, definitio namque quid est, significat demon-

stratio autem, quod aut est hoc de hoc, aut non est.

Alterius verò altera demonstratio, nisi tantam pars sit aliquototius: hoc autem dico, quoniam monstratum est æquicrum duobus rebus æquales habere, si omnis triangulus monstratum fuit: pars enim hac, illud verò totum est. hæc autem ad se inuicem non habent sic ipsum quod est, & quid est, non enim est alterius alterum pars.

Manifestum igitur, quod neque cuius definitio, huius omnis demonstratio: neque cuius demonstratio, huius omnis definitio: quare omnino eiusdem nullius contingit amodo habere. Manifestum igitur est, quod neque definitio & demonstratio, neque idem esse possunt, neque alteram in altero, subiecta ætenuim consimiliter utique se haberent. Hæc itaque bucusque dabitur a finis.

Quomodo autem quod quid est, &c.

Cum idem quid? & propter quid esse docuisset. posset alicui videri, idem esse definibile, cuius est quid, & demonstrabile, cuius est propter quid; ob id ad hoc disuadendum, hoc capite, id non esse, probaturque sic Simplicius huius capituli reddit rationem.

Quatuor igitur proponit tractanda in sequentibus. Primum, quomodo quod quid est, id est, ipsa rei natura ostendatur de re cuius est? Alterum, quis modus inductionis, id est reductionis Definitionis ad demonstrationem? Tertium, quid definitio, an sit demonstratio, an aliud quid? Vltimum, quorum sit definitio?

Dicit autem, sumendum esse principium, quod sit accommodatum rationibus habitus, exponit Philo. & Auer. per rationes habitas, ea, quæ proximè dicentur de Definitione, nempe trias: Prima ex his quatuor, nam incipit à quarto, ut dicit Simplicius per habitas etiam rationes, intelligit Philo. ea quæ dicta sunt, nempe quid? & propter quid esse eadem.

Dubitabis autem aliquis, &c.

Circa quartum propositum tres mouet quæstiones, quarum prima est, utrum id est, & secundum idem, quod demonstratione cognoscitur, etiam Definitione cognoscatur: id est an eadem demonstrabile sit definitio.

1. Quæ intentio Arist. & de quibus agatur?

2. Quatuor tractanda in hoc capite.

3. 1. 2. 3.

4.

5.

6. An omne demonstrabile sit definitio?

De eodẽ po-
test esse sub-
iecto defini-
tio & demõ-
stratio.

Aristot. 1. ar-
gumentũ in
cõtrarium.

Obiecto in
partem affir-
matiuam.

Confutatio

Secundo ar-
gumentatur
ad idem.

Propositio-
num nõ est
definitio,
sed simpli-
cium.

Tertiõ argu-
mentatur ad
idem.

nibile & dicitur secundum idem: nam vt no-
tant Themist. & Philop. de eodem subie-
cto potest esse definitio & demonstratio,
nam de homine, qui definitur demonstra-
turibile, sed non secundum idem, nam
homo secundum se definitur, at de eo
passiones demonstrantur.

Incipit igitur argumentari, probando
non esse idem, sic: definitio est vniuersa-
le & affirmatiuum, at quod syllogizatur,
non omne est vniuersale & affirmatiuum,
nam in secunda figura nõ affirmatiuum;
in tertia non vniuersale, cõcluditur: ergo
non omne, quod est syllogizabile, est defi-
nibile. A duerie, quod quid est, vocare
vniuersale affirmatiuum, nõ quod sit pro-
positio secundum se. sed quod cum eo,
cuius est, quod quid faciat vniuersalem &
affirmatiuam propositionem.

3. *Possentque eorum, quæ est in prima.*
Potesse quibus obiecte, saltẽ demonstrabi-
le affirmatiuum in prima figura, erit defi-
nibile; vt quodẽ omnis triangulus habet
tres angulos æquales duobus rectis: con-
tra hoc replicat: nam demonstrabile scire,
est eius habere scientiã, si ergo per defini-
tionem scire etiam potest; cùm definitio
possit esse sine demonstratione; erit scienti-
a demonstrabilis ipsius, & non per de-
monstrationem, quod est inconueniens.

4. *Sufficit autem fides, &c.*
Argumentum secundum est ex indu-
ctione: ea enim, quæ alteri insunt, siue per
se, siue per accidens, non cognoscimus de-
finitione, sed demonstratione & syllogis-
mo; vt inducendõ patet. vocat autem ea,
quæ per se, aut per accidens insunt, propo-
sitiones ipsas, in quibus vnum alteri inest,
propositionum autem non est definitio,
sed simplicium.

5. *Amplius, si definitio substantia est.*
Tertiõ, idem probat: definitio est sub-
stantia, non autem demonstratio, ergo de-
monstrabile non est definitio. per substã-
tiam non solũ intelligas id, quod non
est accidens, sed quæcumq; simpliciter in-
ferentiam & naturam. siue sit substantia, si-
ue accidens, vt notat Philop. essentiam e-
nim rei, definitione, eius verõ passionem,
demonstratione de ipsa cognoscimus.

6. *quid autem cuius est definitio, &c.*
Propõnit alteram quæstionẽ: an omne:

definitio sit demonstrabile, dato etiam, An omne
quod non omne demonstrabile est defi-
nibile? & probat, nõ omne definitio esse
demonstrabile, atque dicit, vnam rationẽ
præcedentem esse etiam pro hac quæstio-
ne nempe, si definitio est demonstrabi-
le, accideret, quod sine demonstratione
habeamus scientiam demonstrabilis: hoc
autem impossibile est; cùm vnius, secun-
dum quod vnum est vna sit scientia: nem-
pe, aut prædemonstrationem aut per demon-
strationem. Dicit vnius, secundum vnum:
quia, vt diximus, de vco possunt esse defi-
nitio, & demonstratio, & vna scientia,
secundum diuersa de illo considerata sed
secundum idem, sicut non potest.

7. *Amplius principia demonstrationum &c.*
Alteratio est talis quæ in sensu cau-
sali debet intelligi, vt bene exponit The-
mistus sic: principiorum sunt definitiones,
sed non demonstrationes, ergo nõ om-
ne definitio est demonstrabile, sed ali-
quod erit primum & immediatum ante
cedens, pro parte, patet, nam subie-
ctorum sunt definitiones, non tamen om-
nia demonstrationes sunt autem subie-
cta demonstrationum principia, vt dicitur
1. Poster. cap. 25. pro posteriore parte
probat: 2. nam alioqui demonstrationes
in infinitum procederent, si semper prin-
cipia demonstrabilia essent.

8. *Sed vtrum sit omnium, &c.*
Quæstio tertia est: an saltem alicuius
definitio sit demonstratio: & argumen-
tatur quod non. Primõ 2. omnis definitio
est substantia, at demonstrationes suppo-
nunt quid est, & passionem demonstrant,
non ergo vllõ definitio est demonstrabi-
le. Secundõ demonstratio demonstrat: a. 2.
liquid esse, vel non esse, quod in prædica-
tione fit: at definitio hoc non ostendit, nõ
enim definitio vnam partem de altera præ-
dicat, vt rationali de animali, nec de pla-
uio figuram. Hic attende ne decipiaris nõ
negatur, quod partes definitionis adinuicem
possunt prædicari, sed quod in defini-
tione nõ prædicatur. nõ enim contingit
prædicari, nisi in propositione, at definitio
non est propositio. Tertiõ idẽ probat
e. diuersitate quæstionum, ex quibus colli-
gitur diuersitas seculi: est autem alia quæ
suo qd, altera quia est, illa definitio, hæc
Ggg. de-

definitio sit
demonstra-
bile.

1. Ratio in
contrarium

7. 2. Ratio con-
tra idem.

Subiecta sũt
Demonstra-
tionum prin-
cipia.

8. An alicuius
definitio sit
demonstra-
tio? In cõtrariũ.

Partes defini-
tionis in i-
psa definitio-
ne de se
mutuo non
prædicari.

Nota.

demonstratione terminatur.

Alterius autem altera, &c.

- Obiectio.** 9. Possit quis dicere: quibus quid & quia non sunt idem, poterit tamen esse demonstratio vna utriusque, & vna ostendendi via, sicut vna est demonstratio trianguli, quod habeat tres angulos, similiter & soseclis, ita pariter de composito quia, & de simplici quid est? respondet id esse, cum se habent sicut species & genus, quae vocat partem & totum, non autem sic se habet id, cuius est definitio, & id, cuius est demonstratio.

Manifestum itaque, &c.

- Concludit.** 10. Concludit tandem quaestiones, quas disputauit epilogando, & similiter docet consequenter, Nec definitionem esse demonstrationem, nec vnum alterius speciem cum non sic se habeat definibilia & demonstrabilia.

Syllogismo duplicante, similiter & per diuisionem confecto, non demonstrari quid est, de eo cuius est.

CAPVT. III.

- 1.** Ipsum verò quid est, estne syllogismus & demonstratio, aut non est, quemadmodum auct ratio supposuit?

- 2.** Syllogismus enim aliquod de aliquo monstrat per medium, ipsum verò quid est, & proprium est, & in eo quod quid est predicatur, hoc autem necesse est conuerri. Si enim A ipsi C proprium est, planum quòd & ipsi B, & hoc ipsi C: quare omnia ad inuicem. Verum inuenero & si A in eo quod quid est, inest omni B, & vniuersaliter B de omni C, in eo quod quid est, dicitur, necesse est A in eo, quod quid est de C dici, si vero non sic aliquis accipiet duplicans non necesse erit A de C predicari in eo quod quid est, sed si A quidem de B in eo quod quid est, ipsum verò B non de quibusvisque in eo quod quid est, ipsum autem quid est ambo eadem habet numeri igitur & B de C quod quid est.

- 3.** Si itaque ipsum quid est, & ipsum quid erat esse, ambo habent, in medio termino erit prius ipsum quid erat esse. Et omnino si est monstrare, quid est homo: sit C, homo, A, verò quid est, sine animal bipes, sine aliud quòd: si itaque syllogizabitur, necesse est A de B omni predicari, huius autem erit alia ratio media,

quare & hoc erit, quid est homo, accipit igitur quòd oportet monstrare, nanque & B est, quid est homo. Oportet autem in duabus propositionibus & primis & immediatis considerare, maxime enim manifestum, quòd dicitur, sit:

Qui igitur monstrant per id est, quòd conuertitur, quid est anima? aut quid homo? aut aliud quodcumque enim, & quod ex principio est, petunt. quemadmodum, si aliquis existimat, & animam esse idem sibi ipsi causam viuendi, hoc autem numerum ipsum se ipsum vocentem. necesse est erim petere animam quòd numerum esse ipsum se ipsum mouentem sic, ut idem existere. Non enim si A sequitur B, & hoc C, erit A quòd quid erat esse ipsum C, sed verum erat dicere, erit solium, neque si est A quòd quid est, & de B predicatur omni, hoc enim, quòd est animal esse, predicatur de eo, quòd est homini esse: verum enim est, omne homini esse animal esse, quemadmodum & omnem hominem animal esse, sed non sic ut numerum sit. Si igitur non sic accipit, non syllogizabitur, quòd A est ipsi C: quòd quid erit esse, & substantia, si verò ita accipit, prius erit accipit C, quòd quid erat esse ipsum B, quare non demonstratur nisi, hoc enim in principio accipit.

Ipsum autem quid est, &c.

In hoc capite incipit quaestionem primam, hoc quatuor praecedentibus, discute: re: quo modo, nempe quid est? possit ostendi de eo, cuius est quid est? intelligit autè per quid est, naturam & essentiam rei, quae definitione essentiali explicatur. Et dubitatur, qua via hoc quid est, ostendamus esse quid est, talis rei: inquit autem, quòd rationis praecedentis capitis videntur supposituisse, hoc non posse ostendi: quia dictum est, definibile nullum esse demonstrabile.

Syllogismus enim aliquod, &c.

Incipit probare, quòd syllogismo non possit monstrari: ac supponit primò, syllogismum omnem probare aliquid de aliquo per Medium.

Supponit secundò, quid est, esse proprium rei, & eiusdem predicatum quidditatum, proprium, ad differentiam generis, quidditatum, ad differentiam accidentis proprii, haec enim duo insunt definitioni.

Tertiò

*Al. l. e. solū.

1.

Intentio Aristotelis.

Quid, per quid est, hinc intelligatur

2.

Supponit primò.

Supponit secundò.

Supponit
tertia.

Tertio supponit, quòd eam quid conuertatur eum eo, cuius est quid; debet syllogizari per Medium etiam conuertibile, ita, vt omnes tres termini sint conuertibiles; eum enim conclusio vniuersalis est ex conuertibilibus, & Medium erit pariter conuertibile, vt in literis explicat Aristor.

Supponit
quarto.

Supponit quarto, si debet concludi aliquid, tanquam quid est, de re, oportere vt vtraque præmissa sit secundum quid est; vt si A probandū est, esse quid, de C oportet, vt A de B, & B de C, sit in quid est & dat huius rationem: nam, nisi sic præmissæ sumantur, non erit necesse, conclusionem esse in quid est, quasi dicat: poterim⁹ quidem concludere quid est per præmissas, quæ non sunt secundum quid est: sed tales non ostendent necessariò conclusionem esse secundum quid est, nisi licet iam sumantur.

Dubium.
circa vltimū
Suppositū.

Circa hoc suppositum est dubium; an hoc sit intelligendum, quòd expressè ponatur illa reduplicatio in quid: dicendos omne B est A. in quod quid est, omne C est B, etiam in quod quid: ergo omne C est A in quod quid: ita volunt multi, inter quos est Alb. Egid. & talem vocant syllogismum duplitem & quidem est probabilis opinio. mihi tamen magis placet in hoc Caiet. sententia, qui dicit, non fieri hanc duplicationē addendo illā particulam, sed re ipsa sumendo tales propositiones nam sicut demonstratio debet procedere ex causis, & ex necessarijs immediatis & reliquis, tamen non est addenda particula, quæ hoc dicat, ita similiter est intelligendus Arist. nempe vt tales propositiones sumantur, quæ sint in q̄ quid est.

1. Sententia
Alb. Egidij
& aliorum.

2. Sententia
Caietani. &
Authoris.

Nota literā fiet sed si A de B, in eo quod quid est, non autem B in quocunq; in eo quod quid est, id est si maior in quid non autem minor, adde tu, non sequetur conclusio in eo quod quid est; si ipsum autem quid est vtraque id est, si vtraque est in eo quod quid est, non solum maior, sed C B, minor, tunc conclusio erit in quid.

3. *Si igitur quod quid est, & quid eras esse, &c.*

Concludit, ex suppositis in tali syllogismo peti principium in medio termino, id est, in minori, vt dicit Themist. in qua mediū de subiecto conclusionis prædica-

tur, quod medium eum sit quid est ipsius subiecti, petitur principium; vnum enim est quid & essentia rei vnius, licet variis possit vocibus explicari. ob id talis essentia, quæ erat probanda, petitur in minori, quod sit manifestum, si sumamus duas propositiones immediatas, id est in quibus quid est, semper prædicetur, & in minori, & in maiori.

Nota
Definitio-
nes per exter-
nas causas
datur non-
quid, sed pro-
pter quid
rei tantum
dicere.

Hic aduerte, quod non loquimur de definitione quæ per causas externas datur, hæ enim nō dicunt quid, sed propter quid rei tantum. sermo autem est de quid est, & de definitione explicante tale quid, & in his procedendo principium petitur, vt dictum est, & hoc nota.

Per conuersionem igitur, &c.

Reijcit opinionem eorum, qui per duas definitiones quid est, dicentes existimabāt se demonstrare posse quid est; nempe vnā per alteram, vt de anima sumebant esse id, quod à se vitam habet, similiter esse numerum seipsum mouentem, quæ conuertuntur inter se, & quid animæ dicunt, & per vnā alteram probant. Cōtra hos Arist. dicit, sic etiam peti principium; nam vnā illarum oportet petere in præmissis de subiecto, non enim sufficit, quod præmissæ sint essentielles, nam etiam quod essentielles sint subiecto, sed debent esse, sicut definitio & definitum, quæ vnum esse sunt. si vtrò non sic sint, non concludetur quid: si autē non sic, petetur iam in præmissis quid vnum ipsius animæ? nota similiter hic agi de definitionibus, quæ dicunt quid.

Quòd viā Diuisionis non possit demonstrari quid est.

CAPVT V.

Verum in numero, neque per diuisiones via syllogizatur, quemadmodum in resolutione circa signum dictum est: nusquam enim necessaria sunt rem illam esse, cum ab eis sint, sed quemadmodum neque inducens demonstrat, non enim oportet conclusionem interrogare, neque in eo quod datur esse, sed necesse est esse illis existentibus.

Et enim si dixerit respondens, anne bonum animal, aut inominatum politæ accipias animal, non syllogizatum suis, rursus omne animal, aut pedestre, aut aquaticum,

Ggg 2

644

accipiat pedestre, & hominem esse totum animal pedestre, non necesse est ex dictis, sed accipit & hoc: differt autem nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim est.

- Non Syllogismus igitur vsus fit ita progressionibus, & ad ea, quae contingit syllogizari: quod enim prohibet hoc verum quidem esse omne de homine, non: amen quid est, neque quod quid erat esse, significans?
4. Amplius quid prohibet, aut addere aliquid, aut auferre, aut supergredi substantias? haec igitur praeiudicantur quidem.

Contingit autem solvere, si quis accipiat ea, quae sunt in ipso quid est, omnia & consequens diuisionem faciat petens primum, & nihil derelinquat: hoc autem necessarium est, si omne in diuisionem cadit, & nihil desit, hoc autem necessarium in indiuiduum enim iam oportet esse. Sed syllogismus tamen non est, sed si quidem alio modo cognoscere facit, hoc quidem nihil absurdum fuit: neque enim inducens forte demonstrat, sed tamen ostendit aliquid.

6. Syllogismum vero non dicitur ex diuisione dicens definitionem, quae admodum enim in conclusionibus, quae sunt sine medijs, si quis dicat, quod his existentibus necesse est hoc esse, contingit inrogare propter quid, ita & in diuisionibus, quid est homo: animal mortale, habens pedes, bipes sine pernis propter quid iuxta, vnaquamque appositionem: dicit enim & monstrabit diuisione, sicut opinaur, quod omnino, aut mortale, aut immortale est: alius autem oratio tota non est definitio: quare & si demonstraretur diuisione, non tamen haec definitio syllogismus efficitur.

1. At: verè neque per diuisionem, &c.

Probat via diuisionis non posse probari quid est, de quo etiam dictum est libro primo Priorum, cap. 32. quem librum vocat resolutionem circa figuras, eò, quod illic syllogismos in tres figuras reducere docemus, Probat autem primum quod, per diuisionem quid est, non ostendatur, sic in diuisione non sequitur necessarium conclusio ex praemissis positus, sed ad hoc oportet petere à Respondente praeter praemissas, ergo non est via necessaria qualis debet esse ad probandum quid est; conclusio enim debet sequi ex praemissis necessarium, & non debet solum habere veritatem ex concessione, sed ex pra-

missis quamuis Respondens nihil det.

Hic aduerte, in diuisione, de qua hic est Nota, sermo. esse duplicem processum: alter est In diuisione syllogisticus, in quo subditur diuisum, ne in praesenti duplicem esse processum.

Verbi gratia: omne animal est rationale, vel irrationale omnis homo est animal, ergo est rationalis, vel irrationalis. Alter processus est enthymematicus, in quo, ab vniuersi vel plurimum partium exclusionem proceditur ad alterius affirmationem, nempe ex conclusione illata: omnis homo est rationalis, vel irrationalis; non irrationalis, ergo rationalis: & utique ille processus diuisio vocatur in praesenti.

Vtram homo est animal, aut inanimatum, &c.

2. Probat in tali conclusionem intentam non sequi, & aduerte, quod sunt duae conclusiones: altera est ex praedicato complexo, scilicet omnis homo est rationalis, vel irrationalis; & haec quidem necessario sequitur ex praemissis: altera est: homo est rationalis, & haec est intentata, & quae est, in quid est, sed talis non sequitur ex praemissis, nisi accedente ulterius concessione Respondentis, quod homo non sit irrationalis. Probat igitur Aristoteles, quod petat principium in tribus. Primum in genere, cum enim genus sit pars ipsius, quod est, probandi, petitur interrogando, an homo sit animal, necne? nam solum supremum genus est petendum; cum per diuisionem colligi nequeat. Secundum: petit in differentia, quia praeter illas praemissas petit sibi dari, hominem non esse irrationalem, similiter supponit non esse plures differentias alias, & in hoc simulatur inducens, ut notat S. Tho. qui supponit, sic esse in reliquis singularibus quae non inducit, vel illa industria esse omnia, ac ob id non demonstrat. Tertium, petit sibi dari hominem esse totum hoc animal, quod est bipes: absque vlla coniunctione interposita, hoc enim non probat, quamuis singularis partes per se probarentur, quia verò exempli posuerat in binembris diuisione. dicit parum hoc

Nota. In diuisione duplicem esse conclusionem.

Intentio Aristot. non posse videlicet quid probari via diuisionis.

1. Argum.

hoc referre, cum id sequatur in multis, sicut in paucis

Dubitabitur: quare definitio debet esse continua, & non interpolata: nota, eodem modo se habere compositum Metaphysicum, quod constituitur ex genere & differentia; & compositum physicum, quod compositur ex materia & forma: nam differentia est sicut forma, genus ut materia, forma autem utitur materia, sine aliquo intermedio: quia materia est quoddam ens imperfectum & incōstitutum, perficiendum & consummandum per formam: unde sicut medietas linearis alteri medietati absque medio copulatur, ita forma materię, & consequenter differentia generi ex quo fit, ut non dicamus: homo est animal & rationale, sed simul, animal rationale, quod totum tali diuisione nullo modo probatur; sed petitur.

Non syllogisticum quidem igitur, &c.

Concludit, diuisionem non concludere quid est, syllogizando; inquit, nec ea, quę alias syllogizari possent, per diuisionem syllogizantur: ut quando aliquid accidentale concluditur, cum semper petitur principium circa numerum partium diuisi, & impetendo negationem aliarum partium, ut dictum est, quod idem etiam docuit primo Priorum, cap. 32.

Amplius quid prohibet, &c.

4. Argum. Altero argumento conatur infringere idem, nempe diuisione concludi quid est, argumentum tale est: diuisioni accidunt aliqua, ex quibus non potest constare quid est, ergo non est via certa & necessaria ad probandam quid est: quia fit diuisio generis aliquando per accidentia: quę non pertinent ad quid est, aliquando per vltimas differentias prætermittendo intermedias, & tunc ex tali genere & differentia non fit definitio. non enim dices: homo est viuens rationale, ut dictum est sexto Topicorum: quia ablatum est aliquid hominis substantię, nempe, sensibile. aliquando fit non perueniendo vsque ad vltimas differentias, & sic definitio non fiet propria definitio, ut si dicas: homo est viuens sensibile non ergo est via apta diuisio ad, quid est, ostendendum. Vis argumenti hæc est:

Diuisio ipsa non ostendit, an differentię sint accidentales, an adæquate: an vltime, nisi aliunde isto probentur, quę tamen sunt necessaria, ut ostendatur quid est; non ergo est via apta ad ostendendum, & probandum.

Contingit autem soluere, &c.

Possent aliqui dicere, argumentum hoc solui, si sumamus diuisionem per membra essentialia & consequenter se habentia: id est adæquata, & descendendo vsque ad vltimam speciem; in tali enim diuisione quid est ostenditur: hoc excludit Arist. dicens, adhuc non syllogizari quid est, propter id quod dictum est in argumento primo: est tamen via quadam bona, pro manifestando quid est, sed non via syllogistica, sicut inductio manifestat aliquid, nempe vniuersale, sed non syllogizandi viam.

Syllogismum autem non dicit ex diuisione, &c.

Docet per diuisionem venantem definitionem non syllogizari, & probat sic: illud, de quo post rationem factam contingit petere propter quid, non est syllogizatum, sed de definitione post factam diuisionem, cōtingit petere propter quid: ut, propter quid homo est animal rationale bipes? ergo non est syllogizata. maior patet in conclusionibus, quę necessaria asserunt, sine aliquo Medio probante, quatum contingit petere propter quid, minor probatur, nam quatuor demus singulas definitionis partes; ut opinio illorum existimat, diuisione ostendi: tamen oratio illa tota ex singulis partibus non probatur esse definitio: non ergo definitionis est syllogismus.

Potest esse etiam alius sensus, quod Expositio diuisio demonstrat quidem primam conclusionem, nempe, hominem esse rationalem, aut irrationalem, animal mortale, aut immortale, sed hoc totum non est definitio, sed animal rationale solum, non verò irrationale, hoc verò petitur, non probatur: eum ad huc possit queri:

• quare homo tantum rationalis est?

(.)
Ggg)

Disce.

5. Excluditur ad hoc argumentum re sponso.

6. Per diuisionem definitio nem conātem non syllogizari

Argumenti vis vbi sita?

Disceptatio, quod ipsum quid est, non monstratur definitione, neg. definitione contrarij, neg. alio quouis modo.

CAPVT VI.

SED anue est demonstrare ipsum quid est secundum substantiam? ex suppositione autem accipientem ipsum quidem quod quid erat esse hoc, quod est ex proprijs in eo quod quid est, hoc autem in eo, quod quid est sola, & proprium omne hoc enim est esse illi. Aristoteli accepit, quod quid erat esse, & in hoc: necesse enim est per medium monstrare.

2. *Amplius, quemadmodum neque in syllogismo accipitur quid est ipsum syllogizare; semper enim tota aut pars est propositio, ex quibus syllogismus, si a neque ipsam, quod quid erat esse oportet inesse in syllogismo, sed seorsum hoc appositum esse, & additum autem, si syllogizatum est, aut non, hoc occurrendum est quod, hoc enim erat syllogismus, & ad idem, quod, non ipsum quid erat esse syllogizatum est, quod certe: hoc enim positum fuit nobis ipsum quod quid erat esse: quare necesse est & sine quod est syllogismus, aut ipsum quod quid erat esse syllogizatum fuisse aliquid.*

3. *Esti ex suppositione monstrat, veluti si malo inest diuisibile esse, contrario autem hoc, quod est contrarium inesse quibuscuque est aliquid contrarium: bonum autem malo est contrarium, & indiuisibile diuisibili: est igitur bono inesse indiuisibile esse.*

Hinc etenim accipiens ipsum quod erat esse monstrat: accipit autem ad monstrandum ipsum quod quid erat esse, alterum tamen fit: in demonstrationibus. namque quod est hoc de hoc, sed non ipsum, neque cuius eadem est ratio, & conuertitur.

4. *Ad virosque verò, & ad monstrantem secundum diuisionem, & ad sic syllogizantem, eadem est dubitatio, propter quid homo est animal, bipes, pedestre, sed non animal & pedestre: ex ijs enim, que accipiuntur, nulla necessitas est unum fieri quod predicatur, sed quemadmodum homo idem esset, & Muscus & Grammaticus.*

5. *Sed verum sit demonstrare, &c.*

Arist. inten. Pergit adhuc probare, quid est ostendi non posse, & in presenti duos excludit ostendendi modos; alter est per definitio-

nem definitionis: 2 alter est per definitio. ascendendi nem contrarij, quos vocat modos pro. modos bandi ex conditione & suppositione, quia per vnus definitionem probant alterius definitionem.

Propositio igitur: an quid est substantiale probetur, accipiendo quid est ipsius definitio: 2 nempe oratio, quæ soline est, & in quid prædicatur, & fiat talis discursus: omnis oratio, quæ soline est, & in quid prædicatur, definitio est, animal rationale est huiusmodi, ergo animal rationale est hominis definitio: Dicit, sic non demonstrare. nam hoc modo etiam petitur principium: nam pro medio sumere oportet definitionem de definitio absq; probatione. Aliqui dicunt, principium peti in maiori, sumentes de definitionem de ipsa definitione & nō probantes. Aliqui dicunt, quod in minori: quia petere, quod animal rationale inest homini soli, & in quid; est petere probandū, quod sit definitio. Melius dicimus, quod in vtraque petitur principium.

Amplius: sicut nec in syllogismo, &c.

Idem etiam probat alio Argumento: sic ut enim probantes aliquam conclusionē, nempe: homo est risibilis, propositiones sumimus vniuersales, quæ dicuntur tota: aut aliquas particulares, quæ dicuntur partes, ex quibus illud probandum: non autem sumimus pro præmissa definitionem syllogismi: sed si aliquis syllogizatum conclusionem illam esse negat, tunc definitionem syllogismi probamus: ita, nec definitionem definitionis oportet probare animal rationale; tanquam quid de homine, sed alio principio quod si negatur definitum esse, tunc definitionem definitionis id probare contēdimus, argumentum hoc est à simili.

Et si ex conditione monstrat, &c.

Alterum modum quid est probandi reijcit, nempe per definitionē vnus contrarij: vt bonum & malum sunt contraria, mali natura & quid, est diuisibile, ergo boni natura & quid, est indiuisibile; contrarij enim contraria insunt: sed hic petitur principium, nam ad probandum vnum quid, petit sibi aliud dari. Dices: nonne etiam in syllogismo quouis petimus propositiones ex quibus syllogizanda est conclusio? ad hoc respondet, in syllogismo peti conclusionis.

Mouctur dubium.

Remouctur

N O T A.

2.

1.

Obiectio.

Solutio.

tionis.

tionis probandæ propositiones, sed nõ est æqua fors & æqualis scientia, ac cognitio præmissarum & conclusionis, nec per illã conclusionem iterum præmissæ eodẽ modo probari possunt: contrariorum æqua est scientia & cognitio, & conuertuntur, nam eodem prorsus modo, quo vnũ per alterum, etiã alterum per alterum contrarium probatur: ob id in his petitur principium, tanquam in simili & pari, nõ autem in syllogismo.

Ad virosque autem, & secundum, &c.

Concludit, arguendo communi, & via diuisionis, & his vtriusque modis, non posse quid est syllogizari, quia nulla via ostendit, quod homo sit animal gressibile bipes, & non gressibile & bipes, sicut dicitur Grammaticus & Musicus: licet autem hoc supponatur in his omnibus probandi modis; nullus eorum quid est syllogizat absque principij petitione. Capite superiori declarata est ratio huius continuationis.

Epilogo ostendit, quid sit non posse monstrari.

CAPVT VII.

Quomodo igitur definiens monstrabit substantiam, aut quid est? neque enim sicut demonstrans ex confesso esse manifestum faciet, quod necesse est, illis existentibus aliter quid esse, demonstratio enim hoc est, neque sicut inducens per singularia cum manifestat, quod omne sit est, eò quod nihil aliter est: non enim quid est monstrat, sed quid aut est, aut nõ est. quis igitur alius modum reliquam? non enim monstrabit vtrique sensu aut digito.

Amplius, quomodo monstrabit quod quid est homo? necesse est enim scientem quod quid est homo, aut aliud quodcumque scire, & quid est: non ens enim nullius nominis quod est, sed quid quidem significat oratio aut nomen, cum dixerit hircoceruus, quid autem est hircoceruus, impossibile est scire. Verum enim verò, si monstrabit quid est, & quod est, & quomodo eadem ratione monstrabit: definitio enim vnum quid significat, & demonstratio, quid autem est homo, & esse hominem, aliud est. Postea & per demonstrationem dicimus necessarium esse monstrare omne, quod est, nisi substantia sit, ipsam verò esse nulli est substantia: non enim genus est ipsius eius: de-

monstratio igitur erit quod est, quod & nunc faciunt scientia. Quid enim significat triangulum, accipit Geometra, quod autem est monstrat: quid igitur monstrabit definiens quid est, aut triangulum? scient igitur aliquis definitio quid est, si est non sciet, sed impossibile est.

Manifestum autem & secundum modos definitionum, qui nunc sunt, quod non monstrat aut definiens, quod est: nam est est ex medio æquale: sed propter quid est ipsum definitum, & propter quid hoc est circulus quatuor. esset enim & definitionem orichalcici dicere esse ipsum, neque enim, quod possibile est esse quod dicitur, assignant definitiones, neque quod illud est, cuius dicunt esse definitionem, sed semper licet dicere propter quid.

Si igitur definiens monstrat aut quid est, aut quid significat nomen (si non est nullo modo ipsum quid est) esset vtrique definitio oratio idem quod nomen significans: sed absurdum. Primum quidem enim & non substantiarum esset vtrique & non entium, significare enim licet & non entia. Amplius, omnes orationes definitiones vtrique essent: esset enim nomen ponere cuiuscunque orationis: quare definitiones vtrique disp: arerunt omnes, & illas definitio vtrique esset.

Amplius nulla scientia demonstraret vtrique, quod hoc nomen quid significat, neque definitiones igitur hoc assignant. Ex his igitur neque definitio & syllogismus videtur idem ens, neque eiusdem syllogismus & definitio. Adhuc autem, quod definitio nihil monstrat, neque monstrat, neque ipsum quid est, neque definitione, neque demonstratione est cognoscere.

Qualiter igitur definiens, &c.

Vt epilogum quandam præcedentium faciens probat adhuc, quid est, non posse villo modo monstrari, posset enim quid dicere, quid est ostendi per definitionem, & animal rationale indicat quid hominis: hoc intendit modo reprehendere, ostendendo, quod ipse definitio, quamuis dicat quid, non tamen ostendit, cuius sit illud quid, & hoc est institutum capitis præsentis. Probat igitur primò sicuti definiens quid est de re ostendit, aut id sit ex quibusdam principijs positus aliquid necessarium inferendo, & sic

Capitis summa.

Definitio quæ quid, nõ tamen ostendit cuius sit illud quid, Probat igitur illud quid, Probat igitur illud quid, & sic

Nota.

2.

2.

& sic non ; cūm iste probandi modus sit syllogisticus & demonstratiuus: aut ex singularibus inferendo totum & vniuersale, cō quōd nullum singulare aliter se habet, sicut inductio. & sic non; quia tali via probatur tam affirmatio quam negatio: ac definitio negatio non est: imō nec affirmatio, cūm non sit propositio, aut demonstratio sensu, nempe opponendo & obijciendo sensibus ipsam rem, aut digito monstrando & sic non; hoc enim singularium sensibile est: nullus vero superest modus, ergo definitio non ostendit quid est de re ipsa.

Amplius quomodo monstrabit, &c.

Secundo.

Secundō idem probat; quid est, non potest cognosci, quia cognoscatur quōd res est; sed definitio non potest ostendere de re quōd sit, ergo nec quid sit; aliter enim posset quis cognoscere quid est res, non cognoscendo quōd esset, quōd impossibile est. Maiorem explicat docendo; quod nomen significet, posse cognosci antequam rem esse cognoscamus, at quid sit, siue ansit; præsupposito nequit cognosci. Minore probat primō; de definitio, sicut & demonstratio, vniū demonstrat quid rei, & esse rei non vnum sunt; aliud enim est homo, aliud hominis esse, non ergo definitione vtrunque simul innotescit.

Secundō, probat minorem: definitio rei explicat substantiam, & demonstratio vero, quæ substantiam consequuntur, at esse rei non est eius substantia; cūm non sit genus, nec sit differentia: non ergo definitione ostendi potest.

**Tertiō, Ex-
emplo.**

Tertiō, idem exemplo probat: nam demonstratio accipit quid est pro Medio, & res esse probat: vt, quid sit triangulus: supposito, quōd sit, demonstrat: non ergo definitio id ostendit.

Nota.

Nota, hic triangulum sumi, vt est passio & quæsitum, & aduerte istud argumentū, nam ob id concludetur, nunquam cognosci definitionē, quid est rei dicere, nisi in demonstratione, vbi talis res esse probatur per definitiones in talem mediam; vt dicemus.

Dubium.

Dubitabis; quid sibi vult, aliud est homo, aliud hominis esse, quod etiam dicitur 3. animæ, ca. 4. & 1. Met. cap. 5. ex hoc loco Thomistæ colligūt, essentiam, & exi-

sentiam realiter distingui: nā dicunt, per hominem, substantiam, per esse existentiam intelligi, sed hęc questionem determinare non est huius loci. sensus Aristi hic forsan est, alia est essentia rei, quæ definitur, aliud id, quod per talem essentiam est, vt homo est id, quod per essentiam eius est, hominis verō esse ipsa essentia, per quam existit forsan hic est verissimus Aristotelis sensus, & tunc per esse hominis debemus intelligere naturam in abstracto, putā humanitatem, per ipsum vero hominem naturam in concreto.

Dicestu: in quo distinguūtur homo & humanitas? Dico, quæcūdam rem homo, & humanitas idē dicunt; nam sicut homo dicit substantiam ex materia tali, & rationali; anima compositam, ita etiam humanitas dicitur humanitas dicit naturam per modum forme abstractæ: sicut Albedo at homo naturam eandem per modum existentis per se; sicut album albedinem dicit, vt in aliquo receptam.

Hinc est quod homo propter significanti modum, includit supposita, & cum accidentia insunt suppositis, homo vt homo, quamuis non includit accidens vllū, cum sit substantia, tamen non excludit accidentia, ob hæc dicitur: Petrus est homo, & homo est albus, homo ambulat: at humanitas, cūm sit secundum modum forme, excludit supposita & accidentia, ob id non dicitur: Petrus est humanitas, nec: humanitas est alba.

Vnde etiam sit, quōd cūm homo non excludat accidentia, nec existentiam aqualem, humanitas vero excludat, compositus dicitur homo: quia habet hoc, nempe non excludere accidentia & existentiam actualem: ac propterea dicitur, aliud homo est, aliud hominis esse, putā, humanitas non quod alia sit substantia, sed quod homini multa ex modo significanti dantur, quæ non conceduntur humanitati, tanquam excludenti ea à se. Sed de his hæcenus pro isto loco.

Manifestum est & secundum hunc, modos, 3.

Tertiō idem inductione per ipsos definitionem modos probat, quōd definitio non ostendat quid de re, & sumit de-

Solutio.

**Esse hominis.
Homo.**

Dubium.

Solutio.

Humanitatem & hominem estione inter se distinguunt.

Homo cur de supposito dici possit, non autem humanitas.

Hominem esse compositiū humanitatem, dicitur.

Thomistæ.

Tertiō, inductione.

fini.

fnitionem aliquam concisus verbis; nempe figura, in cuius medio est punctum, à quo lineæ vsq; ad circumferentiam ductæ omnes sunt æquales. hæc est definitio circuli, sed non ostendit, an circulus sit, siue esse possit: nec ipsa ostendit cuius sit, an sit circuli, an sit alterius cuiusvis, vt montis aurei? cùm adhuc de circulo possit quis petere an sit? & quid sit; non enim statim definitionibus propositis, quorum sint, scimus: ergo definitio non ostendit quid est, de ipsa re, cuius est.

Si ergo definitio non monstrabit, &c.

Quartò.

Quartò probat, definitionem adhuc nõ ostendere quid est. si enim ostendit, aut ostendit quid rei, aut quid nominis. non quid rei, vt probatum est, ergo quid nominis: sed hoc dici non potest si enim definitiones non, nisi quid nominis; ostendunt, sequitur quòd definitiones essent non entiu. similiter quòd omnes orationes essent definitiones, & quòd orationibus loquētes, definitionibus loqueremur. Patet nam singulis orationibus, vnicum posset imponi nomen, sicut opus Homeri dicitur Ilias: & tunc orationes definitiones illius essent, cū quid significet, explicarent. Præterea sequitur, quòd nulla scientia faceret definitiones: nam non est scientia, vocabulorum significationes explicare, cū ad placitū sint, scientiæ verò sint necessarium.

Ex quibus vniversalem epilogum colligit, nempe definitionem & demonstracionem nec esse eiusdem, nec esse idem: & quid est nullo modo ostendi, nec per ipsammet definitionem. Hæc enim omnia disputata sunt.

Dissolutio disceptationis proposita: & hoc capite ostenditur, quid est, posse monstrari per aliud quid est.

CAPVT VIII.

Nota, in alijs cod. caput, quod hic octauū, cōplecti vna serie nominū & decimū hoc loco distincta.

Iterum autem considerandum quid horum dicatur bene, & quid non bene, & quid est definitio, & ipsius quid est: nunquid quodammodo est demonstratiuū, & definitio, aut nullo modo. Quoniam autem est (vt diximus) idem scire quid est, & siue causam ipsius si est. Ratio

autem huius quod est aliqua causa, & hæc aut eadem, aut alia, & si sit alia, aut demonstrabilis, aut in demonstrabilis: si igitur est alia, & conuincit demonstrare, ne esse eam medium esse causam, & in prima figura monstrari: vniversalem namque est & prædicatiuum quod monstratur. Nunc igitur modus esset trique, qui nunc exquisitus est, per aliud ipsum quid est monstrari. ipsorum namque quid est nec esse esse medium esse quid est, & propriorum proprium: quare hoc quidem monstrabit, illud verò non monstrabit ipsorum quid erat esse eidem rei. Hic igitur modus quòd non sit trique demonstratio, dictum est prius, sed est logicus syllogismus ipsius quid est.

Iterum autem speculandum est, &c.

Cum haftenus disputando processerit, Propositio & nihil resoluert, nunc ad determinanda subsequentiū Arist. hæc accedit: ac primò quid definitio est, & an quid est, aliquo modo ostendi possit docet.

Intendit ergo in hoc capite vnum modum tradere, quo ipsum quid est possit syllogizari; nempe per causam ipsius quid est, & aduertit, quòd dictum est, per quid est, rei naturam intrinsecam intelligimus, per causam verò aliam à natura, efficiētem, finalem, & materialem: per has autem ipsum quid ostendimus, sed talis ostensio logica dicitur, non quòd non sit demonstratio; cū per vnā causam aliā monstramus, sed quòd non sit demonstratio ostendens, & probans, esse quid est.

Dicit igitur: Cum scire rem esse, sit scire causam illius esse, sequitur quòd ratio rei, & definitio sit aliqua causa. hæc potest esse duplex: aut eadē cum ipsa rei essentia & natura, aut alia; qualis est, quæ fit per aliquid ex prædictis tribus causis, aut omnes eas, aut aliquas: nā multiplex est causalis definitio. Quòd si fuerit alia: aut erit demonstrabilis, id est, apta ad demonstrandum: nempe, quia est per se, & necessaria: aut in demonstrabilis, id est, incepta ad demonstrandum; vt si non sit per se, aut non necessaria, tunc si fuerit demonstrationi apta, in prima figura demonstrabitur per talem causam quid est: & tunc omnia erunt propria, in quid ipsius rei, cū sint causæ: si verò non fuerit apta causa, per

H h h cam

cam nihil demonstrabitur. Subdit tamen, quod iste est vnus modus ostendendi quid est; sed Logicus, quia quod sit, quid rei nõ ostendit, vt diximus.

Quomodo quid est habeatur ex Demonstratione?

CAPVT IX.

Quo autem modo contingit dicamus agrediens rursus à principio. Quæmadmodum enim propter quid querimus habentes, quod nonnuquam verò & simul manifesta sunt, sed non prius, vtique propter quod possibile est cognoscere, quomodo quod manifestum est, quod consimiliter & ipsum quid erat esse non sine ipso quod est impossibile: est enim scire quid est ignorantes si est.

Ipsum verò si est, aliquando quidem secundum accidens habemus, aliquando autem habentes aliquid ipsius rei, vt tonitruum, quod sonus est quidam nubium, & defectum, quod est prima tio quedam luminis, & hominem, quod animal quoddam est, & animam, quod est seipsum mouens, quæcunque igitur secundum accidens nominamus, quod sunt, necessariam est, nullo modo se habere ad ipsum quid est, neque enim quod est scimus: querere autem quid est, non habentes quod est, nihil querere est. De quibuscunque autem habemus aliquid, facilius quare, vt habemus quod est, ita nos habemus & ad ipsum quid est.

3. Quorum habemus aliquid ipsius quid est, sit primum quidem sic, defectus in quo A, Luna in quo C, obstructio terre in quo B: vtium igitur deficit, aut non querere est. An B si aut non: hoc autem nihil differt querere, quam si est ratio ipsius, & si sit hoc, & illud dicimus esse, Aut vtius contradiçionis est ratio, vtium habendi duos rectos, aut non habendi: quando autem inuenerimus simul ipsius quid, & propter quid nonnuquam si per media sit: si autem non ipsum, quod nominamus, propter quid verò non.

4. Si igitur Luna C, defectus A in plenitudine vmbra non posse facere, nullo inter nos & quoniam te manifesto, in quo B: si igitur ipsi C inest B: quod est, nõ posse vmbra facere, cum nullus nostrum in medio sit, hinc quid ipsum A quod est deficere,

quod quidem deficit planum, propter quid aut, nondum, & quod quidem deficit: si, nonnuquam, quid verò est, non nouimus.

Cum autem planum fuerit, quod A ipsi C inest, sed propter quid inest querere ipsum B quid est, vtium obstructio, aut conuersio Lune, aut extinctio luminis: hoc autem est ratio alterius extremi, vt inbus ipsius A, est enim defectus & obstructio terre, quid est tonitrus: igitur extinctio in nube, propter quid tonat? eod quod extinguitur igitur in nube, si nubes C, tonitrus A, extinctio igitur B: ipsi vtique C inest inest B, extinguitur enim in ipso ignis, hinc autem A sonus & est B vtique ratio ipsius A primi extremi: si verò rursus huius aliquid medium sit, ex reliquis erit rationibus: Quælitur igitur accipiuntur ipsius quid est, & si non, dictum est.

Quare syllogismus quidem ipsius quid est non sit, neque demonstratio planum est tamen per syllogismum: & per demonstrationem: quare neque sine demonstratione est cognoscere ipsi quid est, cuius est causa alia, neque est demonstratio ipsius, quæmadmodum & in dubitationibus diximus.

Quo autem modo contingat, dicemus.

Antequam ad textus expositionem accedamus, intentionem Aristotelis in hoc capite explicemus.

Pro quo aduerte primò, quid & propter quid idem esse rei, ratione tamen diuersa, nam definitio, quæ est quid vnus extremi, est medium & propter quid; ad probandum ipsum de aliquo, vel aliquid de ipso: ac propterea differre ratione dicuntur; nam definitio & quid est dicitur respectu ipsius rei secundum se, propter quid verò dicitur respectu eiusdem rei in compositione & prædicatione sumptæ, ex quo fit, vt quod quid est rei terminet, & absoluat duas questiones, & quid sit, & quia sit: nam de finitio eclipsis est: ipsius quid, & propter quid Luna inest.

Aduerte secundò, aliter se habere passionem, quæ demonstratur inesse, & iubeictum, de quo demonstratur. passio enim, cum non aliud esse habeat, quam subiecto inelle (accidentis enim esse est inelle, fit vt non cognoscatur esse, quin cognoscatur inesse, quò fit, vt, cum quid est, non possit cognosci, nisi res cognoscatur esse,

5.

* a. l. obstructio luminis.

6.

7.

De intentione Arist. in hoc capite. Fundam. Quid & propter quid idem esse ratione autè distincta.

2. Fundam. Subiectum & passionem in demonstratione diuersimodè se habere.

Passionis
quid non
cognosci,
nisi in ipsa
demonstratio-
ne.

3. Fundam.
Subiectum
potest cog-
nosci esse
absque pas-
sione, & per
consequent
extra. De-
monstratio-
nem.

Subiecti
quid est,
quomodo
in demon-
stratione
cognosca-
tur?

Ad textum.

Nota.

2.
An sit res?
duplites
cognosci
posse.

nō cognoscatur quid passionis, nisi simul cognoscendo ipsius esse. hoc autem est in demonstratione: non ergo contingit passionis & quæ sit quid est cognosci, nisi in demonstratione. Et hoc est, quod Aristoteles hic intendit docere, quod non cognoscitur quid ipsius passionis, nisi in ipsa demonstratione: ac ob id dicit, quid & propter quid, esse idem; vt quemadmodum propter quid non cognoscimus, nisi simul cum quia est, quod in demonstratione fit, ita ipsum quid, quod idem est cū propter quid.

Tertio aduerte, de subiecto, aliam esse rationem: nam potest quidem cognosci esse absque passione propterea, quod eius quid est, supponit tantum, quod sit, non autem quale sit; sicut in passione: idē extra demonstrationem cognoscitur. non enim eius quio, est propter quid, nisi respectu passionis: ac propterea tale quid est, ex suppositione cognoscitur, cum non pendat à passione.

Quamuis etiam possumus dicere, quod in ipsa demonstratione cognoscitur, esse quid est, dum per ipsum quid est, eius probamus passionem de eo: non enim alibi manifestatur & ostenditur definitio, quod sit quid, nisi cū medium in demonstratione sumitur. extra demonstrationem enim tantum definitio quid de re ostendit ex suppositione. nota igitur Aristotelis scolum in capite.

Ad textum accedamus volens alterum modum trahere ostendendi quid est, similitudinem inter quid, & propter quid, vt talia sunt, supponit: similitudo autem in his consistit: sicut propter quid, sine quia est, haberi non potest, ita nec quid est, sine an sit; & sicut quia est sine propter quid aliquando habetur, ita & an sit; & sicut propter quid; & quia simili, ita etiam quid sit? & an sit: simul consequimur hoc: ergo fundamentū proponit, vt cum quid non possit cognosci, nisi cognitio, quod res sit, nō cognoscatur quid, nisi simul cum an sit? quod in demonstratione fit.

*Hoc autem si est aliquando quidem,
etc.*

Supponit etiam alterum, an sit? absque quid sit, duplites cognosci posse. vno

modo, sub conceptu aliquo accidentaliter cognoscendo rem: vt qui scit Musicos esse, scit homines esse, per accidens: altero modo, scimus rem esse, aliquid ipsius rei essentiale cognoscens: vt qui scit esse priuationem quandam luminis, scit eclipsin esse: & qui scit esse aliquid seipsum mouens, scit animas esse.

Hos modos comparat, dicens: qui scit secundum accidens rem esse, non est dispositus ad cognoscendum quid sit, quia nondum cognouit an res illa sit? at qui cognouit per ipsum quid, est magis dispositus ad cognitionem perfectam ipsius quid rei; nam quod magis accedimus cognitioni an sit? eo magis cognoscimus quid sit; & tunc perfectè scimus esse, cū ipsius quid cognoscimus.

Ex quo supposito intendit colligere: tunc cognosci quid passionis, cum esse cognoscimus ipsius, hoc autem fit in demonstratione, ob id in demonstratione cognoscitur quid. sicut & esse. hoc item fundamentum ostendit, cognosci optimè rem esse, per ipsum quid, & melius, quam per aliud, vt exemplis ostendit, & ex his duobus fundamentis intentum concludit. & nota hæc.

Quorum igitur habemus aliquod, etc.

Ostendit modo, quod scire rem esse tūc fit, cum quid cognoscimus. & hoc exemplo deducit: fiat demonstratio: interpositio terræ est eclipsis, Luna terra interponitur, ergo Luna eclipsatur. quæret, an Luna eclipsatur? est quære an eclipsis sit, & illud quære, est rationem & causam, & quid petere, quibus positus, ponitur eclipsis, ergo scire eclipsim esse, est scire quid ipsius, quod in demonstratione fit.

Alterum exemplum ponit, cuius sensus est: quis varie exponatur: cum quærimus, an habeat angulos rectos: vel non habeat? quæ sunt partes contradictionis, idem fit: in his enim rationem & quid, quærimus. ex quo inferitur, quod cum rem esse per eius quid cognouimus, quod est scire verè rem esse, tūc propter quid simul sciamus, quod in demonstratione fit: at cum per aliquod accidens, non per causam medium cognoscimus, non scimus propter quid, nec quid, sed tantum quia, id est, per accidens: quod imperfectè est scire

Quid passi-
onis cogno-
sci cum eius
esse cogno-
scitur.

rem esse, vt dictum est. Huius ponit sequens exemplum.

4- *Sit ergo Luna C, defellus A, & c.*

Exemplum est, cum eclipsim per medium accidens cognoscimus.

Verbi gratia si quis eclipsim esse cognoscat, quia Luna plena non facit umbram nostri corporis, cum nullum sit obstaculum in medium, tunc per accidens, & per effectum cognoscit esse: & si secundum tale medium disponatur syllogismus, nec quid, nec propter quid, ostendat, sed rem esse tantum.

Nota.

Eclipsis Lunæ quomodo fiat?

Luna Eclipsata non facit umbram ad præsentiam corporum inferiorum.

Aduerte eclipsim Lunæ fieri hoc pacto: ipsa enim recipit lumē a Sole, vnde illa ex parte illuminatur, secundum quam est opposita Soli: eclipsatur autem, cum terra est directē inter Solem & ipsam, tunc enim umbrata terræ, quæ orbem Lunæ attingit, impedit quod minus illuminetur, ac ideo eclipsim patitur. Luna autem sic eclipsata non facit umbram ad præsentiam corporum inferiorum, quamuis cælum totum feruētum sit; quia non habet lumen, quod umbræ est causa: ac propterea esse effectus eclipsis umbram non facere, & si per hoc mediū eclipsis cognoscatur, per accidens, & non per quid, esse cognoscitur.

Cum autem manifestum est, & c.

5-

Opiniones variae de Lunæ eclipsi.

Concludit, quando aliquid alicui esse cognoscitur, vt eclipsim ipsi Lunæ, nihil aliud esse querere propter quid insit, quā quid, & rationem eius petere: vt propter quid sit eclipsis? est petere quid sit: an sit extinctio luminis ipsius, vt aliqui putabant, existimantes a vaporibus vel magno vento extinguī: vel sit cōuersio, vt alij credebant, putantes mediam partem lucidam esse, & aliquando conuerti ad partē supernam, & fieri eclipsim: vel sit interpositio, vt dictum est, quicquid sit, quid petitur semper, eūm cur sit, queritur. Similiter eūm propter quid sit tonitruus queritur? quid sit? queritur, vt quia extinctio ignis in nube, vt arbitrat̃ur Empedocles, vel conussio exhalationis in nube, vt docet Aristoteles.

Notat.

Ex quibus est notum, quid esse propter quid, vnde sicut propter quid in demonstratione cognoscimus, cognoscentes qualis est res, ita & ipsū quid in demonstratione cognoscimus, cognoscentes simul

rem esse, nam ob id supposuit, quid non cognosci, nisi cognito simul quod res est, hoc autem in demonstratione fit.

At quia definitionem passionis semper sumebat, posset quis dicere, illam non esse vltimum & immediatum Medium? Respondet postea tale medium posse per alias præcedentes rationes probari. Sanctus Thomas explicat per has rationes definitionem subiecti, quæ est præcipuum medium. Philoponus explicat alias causas eorum passionum, sed hoc inferius examinabitur.

Obiectio.

Solutio.

Quæ syllogismus ipsius quod quid est, & c.

6.

Insert, quid est in Demonstratione cognosci, non tamen per Demonstrationē. cognoscitur quidem in demonstratione, cui sumitur pro medio, quo rem esse, probamus; quando res habet causam sui esse, alias enim suppositione cognoscitur; non per demonstrationem, eō quod non concluditur & probatur, sicut propter quid in demonstratione ipsa cognoscitur, sed non per demonstrationem. Vide igitur modum notificandi ipsum quid est, hoc enim fit in demonstratione, & non per demonstrationem. Atque hoc de capitis, declaratione.

QVAESTIO I.

De Medio demonstrationis partissima.

Est communis & non facilis difficultas, quod sit mediū in potissima demonstratione: eū enim sint in quaestione duæ partes, datum, nempe, subiectū: & quaesitum, nempe, prædicatum, & passio, dubium est an potissima demonstratio sumat, vt Medium definitionem subiecti, an passionis? nec est dubium de quacunque demonstratione; constat enim aliquando per definitionem passionis fieri demonstrationem, sed est sermo de potissima, id est, de ea, quæ ex primis immediatis, & quæ iam resolui nequeunt, procedit.

Quod referenda hæc quaestio?

In qua difficultate duæ sunt præcipue sententiæ oppositæ: prior est Alberti, e.gid. & alio-

1. sententia & aliorum, qui definitionem passionis esse potissimum Medium dicunt, quod videtur esse Aristoteli placitum, qui his capitibus pro medio, passionis definitionem sumpsit, quod expressè docet Them. 2. Post. c. 30. & videtur sententia Græcorum.

1. Ratio. Rationes huius sententiae præcipue sunt hæc. Prima: illa est potissima demonstratio, quæ magis ex immediatis procedit, sed quæ sit per definitionem passionis est ex immediatis magis, ergo est potissima. maior est certa, minor probatur: quia passio magis immediate prædicatur de sua definitione, dicendo: aptum ad ritum est risibile, quam definitione subiecti, dicendo: animal rationale est risibile.

2. Ratio. Secunda: si definitio subiecti esset Medium potissimum, vltima demonstrationis resolutio esset in definitionem illius subiecti, & non in principia per se nota & communia hoc autem falsum est, nam perfectior demonstratio terminatur in principijs per se notis: non ergo definitio subiecti potest esse medium potissimum.

3. Ratio. Tertia: definitio subiecti est idem re cū subiecto: vt animal rationale cū homine, ergo nõ potest esse medium; nam alias esset probare idem per idem; at quia posset hoc idem eis obijci, qui definitionem passionis medium ponunt, respõdent definitionem puram passionis non esse mediũ, sed simul cū causa extrinseca coniungendo: nõ enim per priuationes luminis tantum eclipsim probamus, sed per priuationem luminis ex terræ interpolatione, & hoc notat Egidius.

2. sententia D. Thomæ Caiet. & communis. Posterior sententia S. Thomæ, Caiet. & communis, nempe, in potissima demonstratione medium esse definitionem subiecti, & non passionis. pro qua sunt duæ præcipue rationes.

1. Ratio pro vltima sententia. Prior: illa est potissima demonstratio, quæ ex his, quæ iam causam non habent, procedit, sed talis est, quæ medio vitur, definitione subiecti, ergo hæc est potissima. Probatur minor: nõ definitio passionis est in sit subiecto, vel inest immediatè & essentialiter, & hoc non, vel inest mediatè & non essentialiter, & tunc erit demonstrabilis de ipso subiecto per ipsius definitionem, & hæc est potissima ratio S. Th. quæ dicit, demonstrationem per definitionem

passionis adhuc resoluendam in demonstrationem per definitionem subiecti, vt patet superius cap. 2. lib. 2. Posteriorum.

Posterior ratio: quia demonstratio passionum superiorum de inferiori subiecto, vt, habere tres angulos, de Isocle, sit per ipsum subiectum medium, ergo illud est causa. adde quod Arist. 1. Post. c. 20. ipsum vniuersalem causam vocat, vbi habere angulos externos æquales quatuor rectis dicit inesse Isoceli, quia est figura; & hæc est vltima causa; non ergo definitio passionis, sed figuræ & subiecti est potissimum medium. Hæc sunt, quæ circa hoc dicunt Doctores.

At in hæc difficultate mihi sic respondendum videtur: quæ alicui competunt subiecto, in duplici differentia se habere: quædam habent aliam causam extra subiectum, secundum quam eis insunt, sicut eclipsis inest Lunæ, propter terræ interpolationem, & tonitrua acri ex concussione exhalationis, cum nube: quædam alia insunt subiecto, non per causam extrinsecam: sed quia subiecti naturam cõsequuntur; sicut multæ passiones & proprietates herbarum, animalium & aliorum.

Qua supposita distinctione, sit prima Conclusio: Potissima demonstratio est, quæ per causam supremam propriam procedit, & hæc est conclusio recepta ab omnibus.

Secunda, Cùm proprietates subiectis insunt modo priori, credendum potissimum earum demonstrationem esse per causam illatum: sicut Astrologus per interpolationem terræ probat eclipsim, & non per definitionem Lunæ: per concussione exhalationis Phycicus probat tonitruum, & hoc probant ista capita Aristotelis.

Tertia: Passionum posteriori modo præcipuum medium est definitio subiecti, & hoc conuincunt argumenta S. Th. & priora ex 4. Physic. cap. 4. vbi docet per definitionem rei notificari omnes passiones illius rei, & 1. animæ tex. 11.

Quarta Conclusio: non semper expressè probamus, etiam in his passionibus per definitionem subiecti, virtualiter tamen probamus semper, explicio, & est notandũ hoc: Geometria non probat expressè per definitionem trianguli, quod habeat tres

2. Ratio pro eadem.

Nota passionum esse in duplici differentia.

1. Conclusio.

2. Conclusio.

3. Conclusio.

4. Conclusio.

rem esse, vt dictum est. Huius ponit sequens exemplum.

4- *Sit ergo Luna C, defessus A, &c.*

Exemplum est, cum eclipsium per medium accidens cognoscimus.

Verbi gratia si quis eclipsim esse cognoscat, quia Luna pleaa non facit vmbra nostra corporis, cum nullum sit obstaculum medium, tunc per accidens, & per effectum cognoscit esse: & si secundum tale medium disponatur syllogismus, nec quid, nec propter quid, ostendat, sed rem esse tantum.

Nota.

Eclipsis Lunæ quomodo fiat?

Luna Eclipsata non facit vmbra ad presentiam corporum inferiorum.

Aduerte eclipsim Lunæ fieri hoc pacto: ipsa enim recipit lumē à Sole, vnde illa ex parte illuminatur, secundum quam est opposita Soli: eclipsatur autem, cum terra est directē inter Solem & ipsam, tunc enim vmbra terræ, quæ orbem Lunæ attingit, impedit quod minus illuminetur, ac idē eclipsim patitur. Luna autem sic eclipsata non facit vmbra ad presentiam corporum inferiorum, quamuis cælum totum ferentium sit; quia non habet lumen, quod vmbrae est causa: ac propterea est effectus eclipsis vmbra non facere, & si per hoc mediū eclipsis cognoscatur, per accidens, & non per quid, esse cognoscitur.

Cum autem manifestum est, &c.

5-

Opiniones variae de Lunæ eclipsi.

Concluditur, quando aliquid alicui infere cognoſcitur, vt eclipsim ipsi Lunæ, nihil aliud esse querere propter quid insit, quā quid, & rationem eius petere: vt propter quid sit eclipsis? est petere quid sit? an sit extinctio luminis ipsius, vt aliqui putabant, existimantes à vaporibus vel magno vento extingui: vel sit cōuersio, vt alij credebant, putantes mediam partem lucidam esse, & aliquando conuerti ad partē supernam, & fieri eclipsim: vel sit interpositio, vt dictum est, quicquid sit, quid petitur semper, cum cur sit, queritur. Similiter cum propter quid sit tonitruus queritur? quid sit? queritur, vt quia extinctio ignis in nube, vt arbitrat̃ur Empedocles, vel concussio exhalationis in nube, vt docet Aristoteles.

11. Ratio.

Ex quibus est notum, quid esse propter quid, vnde sicut propter quid in demonstratione cognoscimus, cognoscentes qualis est res, ita & ipsum quid in demonstratione cognoscimus, cognoscentes simul

rem esse, nam ob id supposuit, quid non cognosci, nisi cognito simul quod res est, hoc autem in demonstratione fit.

At quia definitionem passionis semper sumebat, posset quis dicere, illam non esse vltimum & immediatum Medium? Respondet postea tale medium posse per alias præcedentes rationes probari. Sanctus Thomās explicat per has rationes definitionem subiecti, quæ est præcipuum medium. Philoponus explicat alias causas eorundem passionum, sed hoc inferius examinabitur.

Obiectio.

Solutio.

Quare syllogismus ipsius quod quid est,

&c.

Infer, quid est in Demonstratione cognosci, non tamen per Demonstrationē. cognoscitur quidem in demonstratione, cum sumitur pro medio, quo rem esse, probamus, quando res habet causam sui esse, alias enim suppositione cognoscitur; non per demonstrationem, eō quod non concluditur & probatur, sicut propter quid in demonstratione ipsa cognoscitur, sed non per demonstrationem. Vide igitur modum notificandi ipsum quid est, hoc enim fit in demonstratione, & non per demonstrationem. Atque hoc de capitis, declaratione.

6.

QVAESTIO I.

De Medio demonstrationis praeceptissima.

Est communis & non facilis difficultas, quod sit mediū in possibilissima demonstratione: cum enim sint in questione duæ partes, datum, nempe, subiectū: & quaesitum, nempe, prædicatum, & passio, dubium est an possibilissima demonstratio sumat, vt Medium definitionem subiecti, an passionis? nec est dubium de quacunque demonstratione; constat enim aliquando per definitionem passionum fieri demonstrationem, sed est sermo de possibilissima, id est, de ea, quæ ex primis immediatis, & quæ iam resoluti nequeunt, procedit.

In qua difficultate duæ sunt præcipuae sententiae oppositae: prior est Alberti, & g. d. & alio-

Quod referenda hæc quaestio?

1. Sententia Albet. Egid. & aliorum. & aliorum, qui definitionem passionis esse potissimum Medium dicunt, quod videtur esse Aristoteli placitum, qui his capitibus pro medio, passionis definitionem sumpsit, quod expressè docet Thom. 2. Post. c. 30. & videtur sententia Græcorum.

1. Ratio. Rationes huius sententiæ præcipuæ sunt hæc. Prima: illa est potissima demonstratio, quæ magis ex immediatis procedit, sed quæ sit per definitionem passionis est ex immediatis magis, ergo est potissima. maior est certa. minor probatur: quia passio magis immediatè prædicatur de sua definitione, dicendo: aptum ad istum est risibile, quam definitione subiecti, dicendo: animal rationale est risibile.

2. Ratio. Secunda: si definitio subiecti esset Medium potissimè, vltima demonstrationis resolutio esset in definitionem illius subiecti, & non in principia per se nota & cõmunia hoc autem falsum est, nam perfectior demonstratio terminatur in principijs per se notis: non ergo definitio subiecti potest esse medium potissimum.

3. Ratio. Tertia: definitio subiecti est idem re cù subiecto: vt animal rationale cù homine, ergo nõ potest esse medium; nam alias esset probare idem per idem; at quia posset hoc idem eis obijci, qui definitionem passionis medium ponunt, respõdent definitionem puram passionis non esse mediũ, sed simul cù causa extrinseca coniungendo: nõ enim per priuationem luminis tantum eclipsim probamus, sed per priuationem luminis ex terræ interpositione, & hoc notat Egidius.

2. Sententia D. Thomæ Caiet. & cõmunis. Posterior sententia S. Thomæ, Caiet. & communis, nempe, in potissima demonstratione medium esse definitionem subiecti, & non passionis. pro qua sunt duæ præcipuæ rationes.

1. Ratio pro vltima sententia. Prior: illa est potissima demonstratio, quæ ex his, quæ iam causam non habent, procedit, sed talis est, quæ medio virtute, definitione subiecti, ergo hæc est potissima. Probatur minor: nõ definitio passionis cum in sit subiecto, vel inest immediatè & essentialiter & hoc non, vel inest mediatè & non essentialiter, & tunc erit demonstrabilis de ipso subiecto pro ipsius definitionem. & hæc est potissima ratio S. Tho. qua dicit, demonstrationem per definitionem

passionis adhuc resoluendam in demonstrationem per definitionem subiecti, vt patet Superius capit. 2. lib. 2. Posteriorum.

Posterior ratio quia demonstratio passionum superiorum de inferiori subiecto, vt habere tres angulos, de Isocle, sit per ipsum subiectum medium, ergo illud est causa. adde quod Arist. 1. Post. c. 20. ipsum vniuersalem causam vocat, vbi habere angulos externos æquales quatuor rectis dicit inesse Isocle, quia est figura; & hæc est vltima causa; non ergo definitio passionis, sed figura & subiecti est potissimum medium. Hæc sunt, quæ circa hoc dicunt Doctores.

At in hæc difficultate mihi sic respondendum videtur: quæ alicui competunt subiecto, in duplici differentia se habere: quædam habent aliam causam extra subiectum, secundum quam eis insunt, sicut eclipsis inest Lunæ, propter terræ interpositionem, & tonitrua aeri ex concussione exhalationis, cum nube: quædam alia insunt subiecto, non per causam extrinsecam: sed quia subiecti naturam eos sequuntur; sicut multæ passiones & proprietates herbarum, animalium & aliorum.

Qua supposita distinctione, sit prima Conclusio: Potissima demonstratio est, quæ per causam supremam propriam procedit, & hæc est conclusio recepta ab omnibus.

Secunda. Cùm proprietates subiectis insunt modo priori, credidimus potissimam earum demonstrationem esse per causam illatam: sicut Astrologus per interpositionem terræ probat eclipsim, & non per definitionem Lunæ; per concussionem exhalationis Phycus probat tonitruum. & hoc probant ista capita Aristotelis.

Tertia: Passioem posteriori modo præcipuum medium est definitio subiecti, & hoc conuincunt argumenta S. Th. & priora ex 4. Physic. cap. 4. vbi docet per definitionem rei notificari omnes passiones illius rei, & 1. animæ tex. 11.

Quarta Conclusio: non semper expressè probamus, etiam in his passionibus per definitionem subiecti, virtualiter tamen probamus semper. explico, & est notandum hoc: Geometra non probat expressè per definitionem trianguli; quod habeat tres

2. Ratio pro eadem.

Nota passionis esse in duplici differentia.

1. Conclus.

2. Conclus.

3. Conclus.

4. Conclus.

rem esse, vt dictum est. Huius ponit sequens exemplum.

Sit ergo Luna C, defellus A, &c.

Exemplum est, cum eclipsim per medium accidens cognoscimus.

Verbi gratia: si quis eclipsim esse cognoscat, quia Luna plena non facit umbram nostri corporis, cum nullum sit obstaculum in medio, tunc per accidens, & per effectum cognoscit esse: & si secundum tale medium disponatur syllogismus, nec quid, nec propter quid, ostendit, sed rem esse tantum.

Nota.

Eclipsis Lunæ quomodo fiat?

Luna Eclipsata non facit umbram ad præsentiam corporum inferiorum.

Aduerte eclipsim Lunæ fieri hoc pacto: ipsa enim recipit lumē à Sole, vnde illa ex parte illuminatur, secundum quam est opposita Soli: eclipsatur autem, cum terra est directè inter Solem & ipsam, tunc enim umbram terræ, quæ orbem Lunæ attingit, impedit quò minus illuminetur, ac idè eclipsim patitur. Luna autem sic eclipsata non facit umbram ad præsentiam corporum inferiorum, quamuis cælum totum serenum sit; quia non habet lumen, quod umbræ est causa: ac propterea est effectus eclipsis umbram non facere, & si per hoc mediū eclipsis cognoscatur, per accidens, & non per quid, esse cognoscitur.

Cum autem manifestum est, &c.

5.

Concludit, quando aliquid alicui infere cognoscitur, vt eclipsim ipsi Lunæ, nihil aliud esse quætere propter quid insit, quā quid, & rationem eius petere: vt propter quid sit eclipsis? est petere quid sit: an sit extinctio luminis ipsius, vt alicui putabant, existimantes à vaporibus vel magno vento extinguī: vel sit cōuersio, vt alij credebant, putantes mediam partem lucidam esse, & aliquando conuerti ad partē supernam, & fieri eclipsim: vel sit interpositio, vt dictum est, quicquid sit, quid petitur semper, cum cur sit, quaeritur. Similiter cum propter quid sit tonitruus quaeritur: quid sit? quaeritur, vt quia extinctio ignis in nube, vt arbitrat̃ur Empedocles, vel conuulsio exhalationis in nube, vt docet Aristoteles.

Ex quibus est notum, quid esse propter quid, vnde sicut propter quid in demonstratione cognoscimus, cognoscentes qualis est res, ita & ipsum quid in demonstratione cognoscimus, cognoscentes simul

rem esse, nam ob id supposuit, quid non cognosci, nisi cognito simul quod res est, hoc autem in demonstratione fit.

At quia definitionem passionis semper sumebat, posset quis dicere, illam non esse vltimum & immediatum Medium? Respondet postea tale medium posse per alias præcedentes rationes probari. Sanctus Thomās explicat per has rationes definitionem subiecti, quæ est præcipuum medium. Philoponus explicat alias causas eandem passionem. sed hoc inferius examinabitur.

Quare syllogismus ipsius quod quid est,

Insert, quid est in Demonstratione cognosci, non tamen per Demonstrationē cognoscitur quidem in demonstratione, cui sumitur pro medio, quod rem esse, probamus: quando res habet causam sui esse, alias enim suppositione cognoscitur; non per demonstrationem, eò quòd non concluditur & probatur, sicut propter quid in demonstratione ipsa cognoscitur, sed non per demonstrationem. Vide igitur modum notificandi ipsum quid est, hoc enim fit in demonstratione, & non per demonstrationem. Atque hoc de capitis, declaratione.

QVAESTIO I.

De Medio demonstrationis praeissima.

Est communis & non facilis difficultas, quod sit mediū in potissima demonstratione? cū enim sint in quaestione duæ partes, datum, nempe, subiectū: & quaesitum, nempe, prædicatum, & passio, dubium est an potissima demonstratio sumat, vt Medium definitionem subiecti, an passionis? nec est dubium de quacunque demonstratione; constat enim aliquando per definitionem passionum fieri demonstrationem, sed est sermo de potissima, id est, de ea, quæ ex primis immediatis, & quæ iam resoluti nequeunt, procedit.

In qua difficultate duæ sunt præcipuae sententiæ oppositæ: prior est Alberti, & id, & alio.

Obiectio.

Solutio.

6.

Opiniones variae de Luna eclipsi.

Illatio.

Quò referenda hæc quaestio?

1. sententia & aliorum, qui definitionem passionis esse potissimum Medium dicunt, quod videtur esse Aristoteli placitum, qui his capitibus pro medio, passionis definitionem sumpsit, quod expressè docet Them. 2. Post. c. 30. & videtur sententia Græcorum.

1. Ratio. Rationes huius sententiæ præcipue sunt hæc. Prima: illa est potissima demonstratio, quæ magis ex immediatis procedit, sed quæ sit per definitionem passionis est ex immediatis magis, ergo est potissima. maior est certa. minor probatur: quia passio magis immediatè prædicatur de sua definitione, dicendo: aptum ad ritum est risibile, quam definitione subiecti, dicendo: animal rationale est risibile.

2. Ratio. Secunda: si definitio subiecti esset Medium potissimum, vltima demonstrationis resolutio esset in definitionem illius subiecti, & non in principia per se nota & communia hoc autem falsum est, nam perfectior demonstratio terminatur in principiis per se notis: non ergo definitio subiecti potest esse medium potissimum.

3. Ratio. Tertia: definitio subiecti est idem re cū subiecto: vt animal rationale cū homine, ergo nõ potest esse medium; nam alias esset probate idem per idem; at quia posset hoc idem eis obijci, qui definitionem passionis medium ponunt, respondent definitionem puram passionis non esse mediũ, sed simul etiã causã extrinsecã coniungendo: nõ enim per priuationem luminis tantum eclipsim probamus, sed per priuationem luminis ex terræ interpositione, & hoc notat Egidius.

2. sententia Posterior sententia S. Thomæ, Caiet. & communis, nempe, in potissima demonstratione medium esse definitionem subiecti, & non passionis. pro qua sunt duæ præcipue rationes.

1. Ratio pro vltima sententia. Prior: illa est potissima demonstratio, quæ ex his, quæ iam causam non habent, procedit, sed talis est, quæ medio virtutis, definitione subiecti, ergo hæc est potissima. Probatur minor: nõ definitio passionis cum inest subiecto, vel inest immediatè & essentialiter. & hoc non, vel inest mediatè & non essentialiter, & tunc erit demonstrabilis de ipso subiecto pro ipsius definitionem, & hæc est potissima ratio S. Tho. quæ dicit, demonstrationem per definitionem

passionis adhuc resoluendam in demonstrationem per definitionem subiecti, vt patet superius capit. 2. lib. 2. Posteriorum.

Posterior ratio quia demonstratio passionum superiorum de inferiori subiecto, vt, habere tres angulos, de isocæle, fit per ipsum subiectum medium, ergo illud est causa. adde quod Arist. 1. Post. c. 20. ipsum vniuersalem causam vocat, vbi habere angulos externos æquales quatuor rectis dicit inesse isocæli, quia est figura; & hæc est vltima causa; non ergo definitio passionis, sed figuræ & subiecti est potissimum medium. Hæc sunt, quæ circa hoc dicunt Doctores.

At in hac difficultate mihi sic respondendum videtur: quæ alicui competunt subiecto, in duplici differentia se habere: quædam habent aliam causam extra subiectum, secundum quam eis insunt, sicut eclipsis inest Lunæ, propter terræ interpositionem, & tonitrua aeri ex concussione exhalationis, cum nube: quædam alia insunt subiecto, non per causam extrinsecam: sed quæ subiecti naturam consequuntur; sicut multæ passiones & proprietates herbarum, animalium & aliorum.

Qua supposita distinctione, sit prima Conclusio: Potissima demonstratio est, quæ per causam supremam propriam procedit, & hæc est conclusio recepta ab omnibus.

Secunda, Cùm proprietates subiectis insunt modo priori, credendum potissimam earum demonstrationem esse per causam illarum: sicut Astrologus per interpositionem terræ probat eclipsim, & non per definitionem Lunæ: per concussionem exhalationis Phycus probat tonitruum, & hoc probant ista capita Aristotelis.

Tertia: Passioem posteriori modo præcipuum medium est definitio subiecti, & hoc conuincunt argumenta S. Th. & priora ex 4. Physic. cap. 4. vbi docet per definitionem rei notificari omnes passiones illius rei, & 1. animæ text. 11.

Quarta Conclusio: non semper expressè probamus etiam in his passionibus per definitionem subiecti, virtualiter tamen probamus semper. explicio, & est notandum hoc: Geometra non probat expressè per definitionem trianguli; quod habeat tres

2. Ratio pro eadem.

Nota passionis esse in duplici differentia.

1. Conclus.

2. Conclus.

3. Conclus.

4. Conclus.

rem esse, vt dictum est. Huius ponit sequens exemplum.

4. *Sit ergo Luna C, defellus A, &c.*

Exemplum est, cum eclipsim per medium accidens cognoscimus.

Verbi gratia: si quis eclipsim esse cognoscat, quia Luna plena non facit umbram nostri corporis, cum nullum sit oblaculum in medium, tunc per accidens, & per effectum cognoscitur esse: & si secundum tale medium disponatur syllogismus, nec quid, nec propter quid, ostendit, sed rem esse tantum.

Nota. Aduerte eclipsim Lunæ fieri hoc pacto: Eclipsim Lunæ quomodo fiat? ipsa enim recipit lumē à Sole, vnde illa ex parte illuminatur, secundum quam est opposita Soli: eclipsatur autem, cum terra est directè inter Solem & ipsam, tunc enim

Luna Eclipsata non facit umbram ad præsentiam corporum inferiorem.

umbra terræ, quæ orbem Lunæ attingit, impedit quò minus illuminetur, ac ideo eclipsim patitur. Luna autem sic eclipsata non facit umbram ad præsentiam corporum inferiorem, quauis cælum totum ferenum sit; quia non habet lumen, quod umbræ est causa: ac propterea est effectus eclipsim umbram non facere, & si per hoc medium eclipsim cognoscatur, per accidens, & non per quid, esse cognoscitur.

Cum autem manifestum est, &c.

5. Concludit, quando aliquid alicui in se cognoscitur, vt eclipsim ipsi Lunæ, nihil aliud esse querere propter quid insit,

Opiniones varix de Luna eclipsi.

quæ quid, & rationem eius petere: vt propter quid sit eclipsis? est petere quid sit: an sit extinctio luminis ipsius, vt aliqui putabant, existimantes à vaporibus vel magno vento extingui: vel sit cõuersio, vt alij credebant, putantes mediam partem lucidam esse, & aliquando conuerti ad partem supernam, & fieri eclipsim: vel sit interpositio, vt dictum est, quicquid sit, quid petitur semper, cum cur sit, queritur. Similiter eum propter quid sit conitruis queritur: quid sit? queritur, vt quia extinctio ignis in nube, vt arbitratur & impedocles, vel conuulsio exhalationis in nube, vt docet Aristoteles.

6. Ex quibus est notum, quid esse propter quid, vade sicut propter quid in demonstratione cognoscimus, cognoscentes qualis est res, ita & ipsum quid in demonstratione cognoscimus, cognoscentes simul

rem esse. nam ob id supposuit, quid non cognosci, nisi cognito simul quod res est, hoc autem in demonstratione fit.

At quia definitionem passionis semper sumebat, posset quis dicere, illam non esse vltimum & immediatum Medium? Respondet postea tale medium posse per alias præcedentes rationes probari. Sanctus Thomas explicat per has rationes definitionem subiecti, quæ est præcipuum medium. Philoponus explicat alias causas earundem passionum. sed hoc inferius examinabitur.

Quare syllogismus istius quod quid est, &c.

6. Inferit, quid est in Demonstratione cognosci, non tamen per Demonstrationem. cognoscitur quidem in demonstratione, cum sumitur pro medio, quo rem esse, probamus; quando res habet causam sui esse, alias enim suppositione cognoscitur; non per demonstrationem, eò quod non concluditur & probatur, sicut propter quid in demonstratione ipsa cognoscitur, sed non per demonstrationem. Vide igitur modum notificandi ipsum quid est, hoc enim fit in demonstratione, & non per demonstrationem. Atque hoc de capitulis, declaratione.

QVAESTIO I.

De Medio demonstrationis potissima.

Est communis & non facilis difficultas, quod sit medium potissima demonstratione: cum enim sint in questione duæ partes, datum, nempe, subiectum: & quaesitum, nempe, prædicatum; & passio, dubium est an potissima demonstratio imat, vt Medium definitionem subiecti, an passionis? nec est dubium de quacunque demonstratione; constat enim aliquando per definitionem passionum fieri demonstrationem, sed est sermo de potissima, id est, de ea, quæ ex primis immediatis, & quæ iam resoluti nequeunt, procedit.

In qua difficultate duæ sunt præcipue sententiæ oppositæ: prior est Alberti, & id, & alio-

Obiectio.

Solutio.

Quod referenda hæc quaestio?

1. Sententia Albet. Egid. & aliorum. & aliorum, qui definitionem passionis esse potissimum Medium dicunt, quod videtur esse Arist. placitum, qui his capitibus pro medio, passionis definitionem sumpsit, quod expressè docet Thém. 2. Post. c. 30. & videtur sententia Græcorum.

1. Ratio.

Rationes huius sententiæ præcipuæ sunt hæc. Prima: illa est potissima demonstratio, quæ magis ex immediatis procedit, sed quæ sit per definitionem passionis est ex immediatis magis, ergo est potissima. maior est certa. minor probatur: quia passio magis immediatè prædicatur de sua definitione, dicendo: aptum ad risum est risibile, quam definitione subiecti, dicendo: animal rationale est risibile.

2. Ratio.

Secunda: si definitio subiecti esset Medium potissimè, vltima demonstrationis resolutio esset in definitionem illius subiecti, & non in principia per se nota & cõmunia hoc autem fallum est, nam perfectior demonstratio terminatur in principijs per se notis: non ergo definitio subiecti potest esse medium potissimum.

3. Ratio.

Tertia: definitio subiecti est idem re cù subiecto: vt animal rationale cù homine, ergo nõ potest esse medium; nam alias esset probare idem per idem; at quia posset hoc idem eis obijci, qui definitionem passionis medium ponunt, respõdent definitionem puram passionis non esse mediũ, sed simul cù causa extrinseca coniungendo: nõ enim per priuationes luminis tantum eclipsim probamus, sed per priuationem luminis ex terra interpositione, & hoc notat Egidius.

2. Sententia D. Thomæ Caiet. & cõmunis.

Posterior sententia S. Thomæ, Caiet. & communis, nempe, in potissima demonstratione medium esse definitionem subiecti, & non passionis. pro qua sunt duæ præcipuæ rationes.

1. Ratio pro vltima sententia.

Prior: illa est potissima demonstratio, quæ ex his, quæ iam causam non habent, procedit, sed talis est, quæ medio virtutis, definitione subiecti, ergo hæc est potissima. Probatur minor: nõ definitio passionis cum in sit subiecto, vel inest immediatè & essentialiter & hoc non, vel inest mediatè & non essentialiter, & tunc erit demonstrabilis de ipso subiecto pro ipsius definitionem, & hæc est potissima ratio S. Tho. qua dicit, demonstrationem per definitionem

passionis adhuc resoluendam in demonstrationem per definitionem subiecti, vt patet Superius capit. 2. lib. 2. Posteriorum.

Posterior ratio quia demonstratio passionum superiorum de inferiori subiecto, vt habere tres angulos, de Isocle, fit per ipsum subiectum Medium, ergo illud est causa. adde quod Arist. 1. Post. c. 20. ipsum vniuersalem causam vocat, vbi habere angulos externos æquales quatuor rectis dicit inesse Isoceli, quia est figura; & hæc est vltima causa; non ergo definitio passionis, sed figura & subiecti est potissimum Medium. Hæc sunt, quæ circa hoc dicunt Doctores.

At in hac difficultate mihi sic respondendum videtur: quæ alicui competunt subiecto, in duplici differentia se habere: quædam habent aliam causam extra subiectum, secundum quam eis insunt, sicut eclipsis inest Lunæ, propter terræ interpositionem, & tonitrua aeri ex concussione exhalationis, cum nube: quædam alia insunt subiecto, non per causam extrinsecam: sed quia subiecti naturam cõsequuntur, sicut multæ passiones & proprietates herbarum, animalium & aliorum.

Qua supposita distinctione, sit prima Conclusio: Potissima demonstratio est, quæ per causam supremam propriam procedit, & hæc est conclusio recepta ab omnibus.

Secunda: Cum proprietates subiectis insunt modo priori, credidimus potissimam earum demonstrationem esse per causam illarum: sicut Astrologus per interpositionem terræ probat eclipsim, & non per definitionem Lunæ: per concussionem exhalationis Phycus probat tonitruum. & hoc probant ista capita Aristotelis.

Tertia: Passioem posteriori modo præcipuum medium est definitio subiecti, & hoc conuincunt argumenta S. Th. & priora ex 4. Physic. cap. 4. vbi docet per definitionem rei notificari omnes passiones illius rei, & 1. animæ tex. 11.

Quarta Conclusio: non semper expressè probamus, etiam in his passionibus per definitionem subiecti, virtualiter tamen probamus semper. explico, & est notandum hoc: Geometra non probat expressè per definitionem trianguli, quod habeat tres

2. Ratio pro eadem.

Nota passionis esse in duplici differentia.

1. Conclus.

2. Conclus.

3. Conclus.

4. Conclus.

rem esse, vt dictum est. Huius ponit se-
quens exemplum.

4. *Sit ergo Luna C, defellus A, &c.*

Exemplum est, cum eclipsium per medi-
um accidens cognoscimus.

Verbi gratia: si quis eclipsim esse cog-
noscat, quia Luna plena non facit vmbra
nostri corporis, cum nullum sit obstacu-
lum in medium, tunc per accidens, & per ef-
fectum cognoscit esse: & si secundum tale
mediū disponatur syllogismus, nec quid,
nec propter quid, ostendit, sed rem esse
tantum.

Nota. Aduerte eclipsim Lunæ fieri hoc pacto:
Eclipsis Lu- ipsa enim recipit lumē a Sole, vnde illa ex
næ quomodo parte illuminatur, secundum quam est op-
do fiat? posita Soli: eclipsatur autem, cum terra est
directē inter Solem & ipsam, tunc enim

Luna Ecli- vmbra terræ, quæ orbem Lunæ attingit,
psata nō fa- impedit quō minus illuminetur, ac ideo
cit vmbra eclipsim patitur. Luna autem sic eclipsata
ad præsen- non facit vmbra ad præsentiam corpo-
tiam corpo- rum inferiorum, quamuis cælum totum
rum inferi- ferreum sit; quia non habet lumen, quod
orum. vmbrae est causa: ac propterea est effectus
eclipsis vmbra non facere, & si per hoc
mediū eclipsim cognoscatur, per accidens,
& non per quid, esse cognoscitur.

Cum autem manifestum est, &c.

5. Concludit, quando aliquid alicui inf-
se cognoscitur, vt eclipsim ipsi Lunæ, ni-
hil aliud esse querere propter quid insit,
quā quid, & rationem eius petere: vt pro-
pter quid sit eclipsis: est petere quid sit: an
sit extinctio luminis ipsius, vt aliqui puta-
bant, existimantes à vaporibus vel mag-
no vento extingui: vel sit cōuersio, vt ali-
j credebant, putantes mediam partem luci-
dam esse, & aliquando conuerti ad partē
superam, & fieri eclipsim: vel sit interpo-
sio, vt dictum est, quicquid sit, quid pe-
titur semper, cum cur sit, queritur. Simili-
tere cum propter quid sit tonitrui queri-
tur: quid sit: queritur, vt quia extinctio
ignis in nube, vt arbitratur Empedocles,
vel conussio exhalationis in nube, vt do-
cet Aristoteles.

11. 10. 1. Ex quibus est notum, quid esse pro-
pter quid, vade sicut propter quid in demō-
stratione cognoscimus, cognoscentes qua
lis est res, ita & ipsum quid in demonstra-
tione cognoscimus, cognoscentes simul

rem esse, nam ob id supposuit, quid non
cognosci, nisi cognito simul quod res est,
hoc autem in demonstratione fit.

At quia definitionem passionis semper
sumebat, posset quis dicere, illam non esse
vltimum & immediatum Medium? Re-
spondet postea tale medium posse per ali-
as præcedentes rationes probari. Sanctus
Thomas explicat per has rationes defini-
tionem subiecti, quæ est præcipuum me-
dium. Philoponus explicat alias causas ear-
undem passionum, sed hoc inferius exami-
nabitur.

Quare Syllogismus ipsius quod quid est,
c.

6. Infer, quid est in Demonstratione cog-
nosci, non tamen per Demonstrationē.
cognoscitur quidem in demonstratione,
cū sumitur pro medio, quo rem esse, pro-
bamus: quando res habet causam sui esse,
alias enim suppositione cognoscitur; non
per demonstrationem, cō quod non con-
cluditur & probatur, sicut propter quid in
demonstratione ipsa cognoscitur, sed nō
per demonstrationem. Vide igitur mo-
dum notificandi ipsum quid est, hoc enim
fit in demonstratione, & non per demon-
strationem. Atque hoc de capitis, declara-
tione.

QVAESTIO I.

De Medio demonstrationis po- tissima.

E St communis & non facilis difficul-
tas, quod sit mediū in potissima de-
monstratione: cū enim sint in qua-
estione duæ partes, datum, nempe, subiectū:
& quæsitum, nempe, prædicatum; & pas-
sio, dubium est an potissima demonstra-
tio sumat, vt Medium definitionem sub-
iecti, an passionis? nec est dubium de qua-
cunque demonstratione, constat enim a-
liquando per definitionem passionum fi-
eri demonstrationem, sed est sermo de po-
tissima, id est, de ea, quæ ex primis imme-
diatis, & quæ iam resolui nequeunt, pro-
cedit.

In qua difficultate duæ sunt præcipuz
sententiæ oppositæ: prior est Alberti, egid.
& alio-

Obiectio.

Solutio.

Quò referē-
da hæc
quæstio?

1. sententia & aliorum, qui definitionem passionis esse potissimum Medium dicunt, quod videtur esse Arist. placitum, qui his capitibus pro medio, passionis definitionem sumpsit, quod expressè docet Them. 2. Post. c. 30. & videtur sententia Græcorum.

1. Ratio. Rationes huius sententiae præcipuæ sunt hæc. Prima: illa est potissima demonstratio, quæ magis est immediatis procedit, sed quæ sit per definitionem passionis est est immediatis magis, ergo est potissima. maior est certa, minor probatur: quia passio magis immediate prædicatur de sua definitione, dicendo: aptum ad risum est risibile, quam definitione subiecti, dicendo: animal rationale est risibile.

2. Ratio. Secunda: si definitio subiecti esset Medium potissimum, vltima demonstrationis resolutio esset in definitionem illius subiecti, & non in principia per se nota & communia hoc autem fallum est, nam perfectior demonstratio terminatur in principis per se notis: non ergo definitio subiecti potest esse medium potissimum.

3. Ratio. Tertia: definitio subiecti est idem re cū subiecto: vt animal rationale cū homine, ergo nõ potest esse medium; nam alias esset probare idem per idem; at quia posset hoc idem eis obijci, qui definitionem passionis medium ponunt, respõdent definitionem puram passionis non esse mediũ, sed simul cū causa extrinseca coniungendo: nõ enim per priuationes luminis tantum eclipsim probamus, sed per priuationem luminis ex terræ interpositione, & hoc notat Egidius.

2. sententia D. Thomæ Caiet. & communis. Posterior sententia S. Thomæ, Caiet. & communis, nempe, in potissima demonstratione medium esse definitionem subiecti, & non passionis. pro qua sunt duæ præcipuæ rationes.

1. Ratio pro vltima sententia. Prior: illa est potissima demonstratio, quæ ex his, quæ iam causam non habent, procedit, sed talis est, quæ medio vitur, definitione subiecti, ergo hæc est potissima. Probatur minor: nõ definitio passionis cum infra subiecto, vel inest immediatè & essentialiter, & hoc non, vel inest mediatè & non essentialiter, & tunc erit demonstrabilis de ipso subiecto per ipsius definitionem, & hæc est potissima ratio S. Tho. qua dicit, demonstrationem per definitionem

passionis adhuc resoluendam in demonstrationem per definitionem subiecti, vt patet superius cap. 2. lib. 2. Posteriorum.

2. Ratio pro eadem. Posterior ratio: quia demonstratio passionum superiorum de inferiori subiecto, vt, habere tres angulos, de Isocle, sit per ipsum subiectum Medium, ergo illud est causa. adde quod Arist. 1. Post. c. 20. ipsum vniuersalem causam vocat, vbi habere angulos externos æquales quatuor rectis dicit inesse Isoceli, quia est figura; & hæc est vltima causa; non ergo definitio passionis, sed figuræ & subiecti est potissimum medium. Hæc sunt, quæ circa hoc dicunt Doctores.

At in hac difficultate mihi sic respondendum videtur: quæ alicui competunt subiecto, in duplici differentia se habere: quædam habent aliam causam extra subiectum, secundum quam ei insunt, sicut eclipsis inest Lunæ, propter terræ interpositionem, & tonitrua aeri ex concussione exhalationis, cum nube: quædam a hæc insunt subiecto, non per causam extrinsecam: sed quia subiecti naturam cõsequuntur; sicut multæ passiones & proprietates herbarum, animalium & aliorum.

1. Conclus. Qua supposita distinctione, sit prima Conclusio: Potissima demonstratio est, quæ per causam supremam propriam procedit, & hæc est conclusio recepta ab omnibus.

2. Conclus. Secunda, Cùm proprietates subiectis insunt modo priori, credid. iam potissimam earum demonstrationem esse per causam illarum: sicut Astrologus per interpositionem terræ probat eclipsim, & non per definitionem Lunæ: per concussionem exhalationis Phycus probat tonitruum, & hoc probant ista capita Aristotelis.

3. Conclus. Tertia: Passio medium posteriori modo præcipuum medium est definitio subiecti, & hoc conuincunt argumenta S. Th. & priora ex 4. Physic. cap. 4. vbi docet per definitionem rei notificari omnes passiones illius rei, & 1. animæ text. 11.

4. Conclus. Quarta Conclusio: non semper expressè probamus, etiam in his passionibus per definitionem subiecti, virtualiter tamen probamus semper. explicio, & est notandum hoc: Geometra non probat expressè per definitionem trianguli, quod habeat tres

Nota passionis esse in duplici differentia.

angulos æquales duobus rectis, sed per principia quædam, quibus manifestat talem naturam trianguli, ut id ei insit, nempe per angulum extrinsecum, & per lineas æquidistantes, quibus non aliud facit, quàm talium linearum compositionem exprimat, ex qua colligitur talis passio. & hoc modo Geometra, ducit ad principia per se nota.

Soluitur
quodam ra-
tione pro Egi-
dio.

Ex quo soluitur argumentum secundum propositum pro Egidio. & hæc est causa quare variis modis aliquando fit demonstratio eiusdem; hoc autem non est, nisi quia natura alicuius naturæ variis principijs notificari potest. Atque hæc sunt quæ mihi in præfenti videntur dicenda esse.

Ad 1:

Ad primum Egidij, & aliorum, respondeo, quod propositum non dicitur immediata, quæ sit per causam effectui proxima, sed quæ non habet aliam causam, per quam demonstrari de subiecto possit; ex huiusmodi enim immediatis procedit demonstratio potissima; talis autem non est cum definitio passionis sumitur, cum adhuc ipsa passio definitio sit aliquando de subiecto demonstrabilis, nempe cum ipsum subiectum causa esse solius; ut dictum est.

Ad 2:

Ad secundum iam responsum est in conclusione quarta.

Ad 3:

Ad tertium dico cum Eufra & Philo. cap. 2. huius 2. lib. quod definitio differat a definitio: nam definitio animal rationale formam dicit secundum Hos, homo vero compositum ex materia & forma; ut dictum est superius, & si suslineamus, quod etiam animal rationale continet materiam, quæ sit de essentia rei, adhuc est distinctio rationis nam definitio substantiæ dicit naturam. definitum dicit naturam cum supposito, & hæc distinguuntur. Quid? quod non semper subiectum demonstrationis est substantia, sed accidens aliquando? & tunc non est definitio præterius eadem cum definitio, & propterea: quia aliquando prædicatum est substantia, & tunc est idem argumentum contra eos.

Hæc de qua si-
ore.

De varijs modis Definitionum.

CAPVT X.

Est autem horum quidem altera quædam causa, illorum vero non est: quare planè quod est ipsorum quid est, alia quidè immedicata principia sunt, quæ esse quid est supponi oportet, aut alio modo manifestare, quod Arithmeticus facit, etenim quid est unitatem supponi, & quod est. Hæbent autem mediam, & quarum est aliqua altera causa substantia, est per demonstrationem, quemadmodum diximus, ostendere non ipsum quod est demonstrantes.

Definitio autem, quoniam est oratio ipsius quid est, manifestum est, quod aliqua quidem erit oratio quid significat nomen, aut oratio altera nominalis, ut quid significat quid est secundum quod triangulus, cuius habentes quod est, querimus propter quid est, difficile est autem ita accipere, quæ non nominum quod sunt, causa verò dicta est prius difficultatis, quoniam neque si sunt, aut non, nominamus, nisi secundum accidens.

Oratio autem una dupliciter est, hæc quidem continuatione, ut illas, illa verò unum de uno significans non secundum accidens. Una quidem definitio est definitionis, quæ dicta sunt.

Alia autem est definitio oratio significans propter quid est: quare prior quidem significat quid est: monstrat autem non posteriori veri, manifestum est, quod erit in quantum demonstratio ipsius quid est positione differens a demonstratione.

Differunt enim dicere, propter quid tonat? & quid est tonitruum? dicit enim hic quidem quomò extinguitur ignis in nubibus, quid autem est tonitruum? ignis ignis, quæ extinguuntur in nubibus, quare eadem oratio alio modo dicitur, et sic quidem demonstratio continua, sic autem est definitio.

Amplius, definitio tonitrui, est tonitruum in nubibus. hoc autem ipsius quæ est demonstrationis conclusio, immediatarum autem definitio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Et ignis definitio, una quidem oratio ipsius quid est indemonstrabilis, una verò syllogismus ipsius quid est casu differens a demonstratione, tertia autem demonstratio ipsius quid est conclusio. Manifeste.

nisi situm igitur ex dictis, & quomodo est ipsum quid est demonstratio, & quomodo non est, & quorum non est. Amplius, autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipsum quid est monstratur, & quomodo non, & quorum est, & quorum non. Amplius autem ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingit eiusdem esse, & quomodo non contingit.

Est autem quorundam quedam causa, &c.

Intentio
Aristot.

Nota 1.
Quatuor
sunt genera
causarum.

Nota 2.
Nō omnes
causas esse
de essentia
rerum quaru-
rum sunt.

Nota 3.
Quis sit cau-
saru inter
ipsas ordo?

Definitio
per formā
data per a-
lias causas
demonstra-
tur.

Cum definitionem in demonstratione non per demonstrationem ostendi docuisset, modo tractat, quæ definitiones sic ostenduntur, quæ verò non.

Pro cuius exactiori intelligentia adverte, quatuor esse causarum genera: materia, ex qua res est: forma, secundum quam est: efficiens, à qua est: finis, cuius gratia res est. circa has causas nota primo, quod non omnes habent omnes quatuor causas; immaterialia enim materia vocatur, res mathematicæ formam habent solam.

Nota secundò, quod etiam in illis rebus, quæ has quatuor causas habent, non omnes sunt de illarum rerum essentia: nam efficiens & finis de essentia nullo modo sunt, sed materia est multum de rerum essentia, sed sola forma.

Nota tertio, has causas hoc ordine se habere, ut omnium primum locum teneat finis, secundum efficiens: tertium materia; ultimum forma; hæc enim est, quæ ultimò producit & habet esse, unde aliarum est effectus. Idem dico de materia respectu aliarum, & de efficienti respectu finis. forma dicitur quid rei, & definitio quæ secundum talem formam datur, dicitur definitio quid: reliquæ causæ, & quæ propter eas definitiones datur, dicuntur propter quid.

Ex his sit, quod cum ipsum quid sit effectus aliarum causarum, possit ostendi & concludi per eas, & talis est definitio per formam, & hæc non in demonstratione innotebit, sed per demonstrationem probatur; licet non probetur, quod sit quid, ut dictum est: reliquæ in demonstratione ostenduntur, & quatenus per eas cognoscimus quid rei probantes, dicuntur habere rationem formæ, ex his nota est Aristoteli intentio.

Accedamus ad literæ explicationem: constituit distinctionem rerum, ut appareat quarum quid est probetur, quarum verò non, inquit: quedam habent causam, quedam non habent, vel absolute, vel in illa scientia; ut notat S.Th. quæ habet causam illo ruin quid est, & essentia habet causam, nempe aut materiam, aut finalem, aut efficientem; loquitur enim de his, quæ causam habent extra essentiam & formam, & per talem causam ostendi possunt, quamvis non demonstratur esse quid est: quæ verò non habent causam quid est, non possunt ostendi, sed supponi, qualia sunt subiecta in scientiis & principia: eorum enim definitiones supponuntur, non demonstrantur. ut quid veritas? quid punctum?

Definitio autem quoniam quidem, &c.

Illaturus ex prædicto fundamento esse aliquot definitiones, quæ probantur, aliquot, quæ supponuntur, definitionem diuidit in generali de finiendo: definitio, inquit, est ratio ipsius quid: quedam est, quæ quid nomen significet, explicat, siue, quedam est definitio nomina ponens, id est, definiens, quod idem est, ut, quid significet triangulus? vel aliud quoddam nomen, & hæc habent res, quid rei, quantum, & vocat propter quid, quia, vi diximus, quid & propter quid, re idem sunt: alia quæ non nominis definitione ipsius quid rei quantum dicitur, addit difficile hoc esse, statim habere quid, cum nondum habeamus an sit: nisi per accidentia, quæ importantur in definitione nominis.

Oratio autem vna est dupliciter, &c.

Quia hanc vnam esse definitionem dicturus erat, docet quot modis oratio dicitur vna: asserens dupliciter vnam dicitur primo coniunctione: ut Petrus & Paulus, vel orationes alia secundum quas loquimur: secundò, quia vnam de vno explicat, non per accidens id est, quia dicit aliquam naturam alicuius, sicut definitio vna est, quia vnam dicit alicuius naturam. Philop. & alij volunt, definitionem nominis dici vnam per coniunctionem, quia datur per accidentia rei: at videtur mihi posse dici, quod sit etiam vna per se, quia reuera vnius nominis explicat significationem.

Alias verò terminus est, &c.

Alteram definitionem ponit, quæ rei definit rei.

Hhh 4

est,

Expositio
libræ.

2.
Quid sit de-
finitio?

Definitio
nominis.

5.
Quomodo
dicatur
oratio vna?

est nempe oratio ostendens propter quid res est, quam comparat priori definitioni. nempe, quæ dicit solum quid, nam definitio quid, id est, per solam formam significat ipsum quid, sed non ostendit, cum non sit ipsa Medium, sed potius ostendatur. At definitio propter quid ostendit ipsum quid, & non differt à demonstratione, nisi sola terminorum dispositione, quod declarauimus satis in primo libro.

5. *Differt enim dicere propter quid, &c.*

Cum definitionem propter quid demōstrationem positione differentem vocauerit, quam modò vocat continuam, nō autem definitionem quid, hoc explicat. nā differt dicere, propter quid tonat? & quid est tonitrus? cum enim dicitur, propter quid tonat: respondetur: quia extinguitur ignis in nubis quæ videtur demōstratio continua; id est, non distincta illustratione media: at si dicitur quid est tonitrus? quamuis idem dicatur, non eodem modo, scilicet, est sonus extinctionis ignis in nubibus.

6. *Amplius est terminus tonitrus, &c.*

Triplex esse genus definitionum.

1. quibus colligit triplex definitionum genus, & quæ principium tantum sunt demonstrationis, vt supra declarauimus, ex quibus colligit triplex definitionum genus, & quæ principium tantum sunt demonstrationis, vt sunt definitiones eorum, quæ nō habeant causam: & quæ est conclusio demonstrationum; qualis est passionis definitionis formalis: & quæ est demōstratio positione differens; qualis quæ quid re cum sua causa complectitur. Ex quibus vniuersalem epilogum colligit eorū, quæ dubitata sunt ca. 3. & nota epilogum eorū, quæ hæcenus dicta sunt in textu.

De causarum distinctione, & qua mutuo concurrant, & qua non, & quomodo illarum possit esse demōstratio.

CAPVT XI.

1. *Quoniam autem scire putamus, quædā sciamus etiam: causa verò quæ nos sunt, vna quidem quæ quid erat esse, vna au-*

tem, quibus existentibus necesse est hoc esse, altera verò, quæ aliquod primum mouit, quæ autem, cuius causa, vniuersus iste per medium monstrantur, & hoc enim, quod cum sit hoc, necesse est esse, vna quidem accepta propositione non est, duabus autem ad minimum, hoc verò est, quando vnum medium habeat: hoc igitur vna accepto, conclusionem necesse est esse.

2. *Manifestum autem & sic propter quid est rectum in semicirculo? aut quo existente, rectum est? sit vique rectum in quo A, dimidium duorum rectorum, in quo B, qui est in semicirculo, in quo C. quod igitur A rectum in se ipsi C, ei qui est in semicirculo, causa est ipsum B. hoc enim ipsi A æquale est, hoc autem C ipsi B, duorum namque rectorum dimidium est: cum igitur B sit dimidium duorum rectorum, A ipsi C in se, hoc autem erat in semicirculo rectum esse.*

3. *Hoc verò idem est ipsi quod erat esse, eò quòd hoc significat oratio, verum enim uerò & ipsum quid erat esse, causa monstrata est media.*

4. *Propter quid autem Medorum bellum factum est Atheniensibus? quæ causa bellum ferendi Atheniensibus? quoniam in Sardes cum Eretrienensibus irruerunt, hoc enim primo mouit, sic bellum, in quo A priores irruisse B, Athenienses C. in se illi uaque B ipsi C, quod est prius irruisse Atheniensibus: A verò ipsi B. bellum inferunt enim ists, qui prius iniuria affecte: in se igitur ipsi quidem B, A, quod est bellum inferre ists, qui prius incipere, hoc autem ipsi C Atheniensibus. prius enim capere, medium igitur & hic cause est, quæ primo mouit.*

5. *Quorum: anque autem causa, ipsum gratia cuius, vt propter quid ambulat? vt sanus fiat: propter quid domus est? vt conseruetur supellex, illud quidem gratia conualescendi, hoc autem gratia conseruandi, propter quid à prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt.*

6. *¶ Sit deambulatio à prandio C, non superuacua cibaria, in quo B, sanari in quo A: in se igitur à prandio deambulare ei quod est facere nō superuacua cibaria ad os veniri, & hoc salubre, videtur enim in se ipsi deambulare quod est C ipsum B, quod est non superuacua cibaria: huic autē in se ipsum A salubre, quæ igitur est causa ipsi C, quod ipsum A, in se, quod est gratia cuius*

a. l. sit, non habet.

B. p. od

I quod est. nō superatāre, hoc autem est veluti idem ratio. A enim ita assignabitur propter quid autem B ipsi C inest, quoniam hoc est iuari ita se habere. Oportet autem transmutare orationes & ita magis singula apparebunt.

7. Generationes verò eōuersō hic, & in causis secundum motū: ibi enim medium oportet fieri primum, hic autem ipsam C extremum, vltimum verò ipsum cuius gratia.

8. Contingit autem idem, & cuius gratia esse & ex necessitate, vt per lucernam agredi lumē: ex necessitate enim progreditur, quod minores habet partes. per maiores paros, si quidem lumē sit, eō quod pertranſit, & gratia cuius: vt nō offendamus. An ne ergo si esse contingit & fieri contingit? quemadmodum hī tonat, cōm extinguitur ignis necesse est fridere & strepere, vt Pythagoraei dicunt, minarum gratia ijs, qui sunt in tartaro, vt timeant.

* σιζευ
proprie est
sonare, vt
cū in aqua
candens fer-
rum extin-
guatur.

9. Prima verò talia sunt, & maximè in ijs, que secundum naturam constituuntur, & consistunt, hęc enim alicuius gratia facit ipsa natura, illa verò ex necessitate: nec sit autem duplex, hęc quidem enim secundum naturam & appetitū, illa autem vi, que prater appetitum est, quemadmodum lapis ex necessitate, & sursum & deorsum fertur: sed non propter eandem necessitatem.

10. In ijs verò que a discursu, nonnulla quidem nunquam a casu sunt, vt domus, an: statua, neque ex necessitate, sed alicuius gratia, quemadmodum verò & a fortuna, vt sanitas & salus: maximè autē, in quibuscumque contingit & sic, & aliter, quando non a fortuna generatio sit: quare sanis, quod est bonum, gratia alicuius: Et si aut natura, aut arte: a fortuna verò nihil gratia alicuius sit.

11. In alijs verò ius versus notis codicibus hic incipit hic caput nouū, quod cōplectitur 12. & 13. subsequentia. quod tradat: Quo pacto differat ipsum propter quid in his que fiunt mul, aut nō

Eadem autem causa est ijs que fiunt, & factū & futuris, que est, & ijs que sunt: medium enim est causa, praterquam quod ijs quidem que sunt, que est, ijs verò, que fiunt, que fit, factū autem factū, & futurū: vt propter quid factū finit desēctus? quoniā factū in terra in medio, fit autē, quoniā fit, erit verò, quoniā erit in medio, est autē quoniā est. Quid est enim factū accipitur vtiq; quod est aqua congelata, aqua in quo C, congelata in quo A, causa media in quo B, desēctus calidi omnino: inest ita que B ipsi C, huic autem congelatū esse, quod est

in quo A, sic autem Crisostomus, cum sit B, factū autem factū, erit autem factū: sic igitur est causa, & cuius causa factū sunt, quōdo sunt: & sunt quando sunt, & in eo quod factū sunt, & in futuro consimiliter.

Quoniam autem scire opinamur,

Tria Theoremata in hoc capite constitūt, quorū primum est: Per quatuor causarum genera licet demonstrare. Primum autem explicat singulas: sunt enim formalis, materialis, efficiens, & finalis. Formale nō vocat quod quid, quia ipsa est essentia: præcipua pars: materiale verò, quā posita, necesse est aliquid esse, quomnis autē hoc possit dici de alijs causis tamen in Physicis: proxima causa necessitatis, quā talis est effectus, est materia, vt alijs declarabitur. efficiens est, quā mouet primum: & a quo primum incipit operari. finalis est, cuius gratia res fit. Hęc sunt quatuor causarum genera: per quæ demonstrare licet.

At quia nihil sequitur necessarium ex vno solo, nisi secundum dispositionem syllogisticam disponatur; in qua medium bis sumere oportet: quoties per causas hæc aliquid demonstrandum fuerit, debet medium bis repeti, quod in syllogistica argumentatione fit, alias per causam non demonstrabimus necessarium:

Manifestum est autem & sic, &c.

Exempla causarum tradit, atque ab ipsa materia incipit. exemplū est huiusmodi: si quis velit demonstrare, angulū etiam angulū supra semicirculum descripti, esse rectum, sumatque pro medio, quia est medietas duorum rectorum; per materiā monstrabit, nam medietas & partes habent rationem materiæ: si igitur sic demonstratio: omnis angulus qui est medietas duorum rectorum, vel æquivalentium duobus rectis, est rectus: omnis angulus in circumferentia trianguli supra semicirculum descripti, est medietas rectorum duorum, aut æquivalentium duobus rectis, ergo talis angulus est rectus. vide Euclidem libro tertio Theorematum. Tertio hic nota, nō esse propriè materiā in Geometricis, sed esse materiā intelligibilibus, & materiā metaphysicā, quales sunt partes, respe.

Quæ totius.

1. Theorema.
2. Quatuor genera causarum.
3. 4.

Quomodo per causas demonstratur necessarium?

2. Exemplum demonstrationis per materiā.

In Geometria non esse propriè materiā, sed intelligibilem.

Hoc autem idem est ei, &c.

Cur nõ per
causam for
maliam?
Aduerte li
teram.
eius. expo
sicio.

Quantum possum conicere, sensus hu
ius loci est, vt vellet, per idem medium cõ
cludi quid. & formam rei, per quam mon
stratur res, cõ non sit aliud reipta. Ac
propterea non ponit exemplum casus for
malis, quia potius ipsa cõ re monstratur,
quã demonstrat rem. Literam autem de
cũ dixisset, per illud medium concludi,
illum angulum esse rectum: dicit rectum,
& ipsius quod quid est, idem esse; cõ defi
nitio & nomen idem significet. causa au
tem recti assignata, ipsa etiam erit causa
ipsius quod quid. Potest etiam sic exponi:
quod tale medium est quod quid reipiam
hoc significat illa definitio: medietas duo
rum rectorum, nimirum ipsum rectum,
talis autem definitio sumpta est pro me
dio, vt patet in demonstratione posita.

*Hoc autem propter quid Medorum bellum,
&c.*

Per causam
efficientem. Ponit exemplum in efficiens causa: vt
quare Athenienses bello vexantur à Me
dis: quia ipsi Athenienses primò iniusti fu
erunt, & inuaserunt cum Eretris ipsorum
Medorum amicos, nempe Sardes. fuit igitur
syllogismus: qui primò Medos inua
dunt bello, à Medis bello vexantur: Athe
nienses primò Medos inuadunt, ergo Athe
nienses à Medis bello vexantur. hæc de
monstratio est à causa efficiens.

Quorumcumque verò causa &c.

Exempla causæ finalis assignat duo, al
terum est: sanari est finis deambulationis,
is: qui vult sanari, deambulat: qui male
habet, vult sanari, ergo qui male habet, de
ambulat. Alterũ est domus finis est. supel
lectilia conseruare, si supellectilia conser
uari debent, oportet domos esse, sed supel
lectilia conseruari debet, ergo oportet do
mos esse. Statim explicat duos modos, qui
bus causa finalis notatur, nempe, propter
quid deambulemus, de cuius gratia deam
bulemus, vtrunque enim finem petit.

Sic ambulare potest etiam, &c.

Ingeniosè vult Aristoteles ostendere,
efficientem & finalem causam adinuicem
se demonstrare, ac exemplum de efficiens
te ponit. sumit enim pro maiori extremo
sanum, pro minori, deambulare, pro me
dio, cibos non manere in ore ventriculi,
hoc est, digestos esse. & facit rationem per

talē medium, quod est efficiens sanitatis,
sic: cibos digeri sanum est, deambulare fa
cit cibos digeri, ergo deambulare sanum
est hæc demonstratio ab efficiens.

Statim dubitat: anne sanum esse, est
causa finalis, vt qui deambulet, cibos dige
rat, & eius ratio: respondet ita esse, & si ter
minos conuertas, maius extremum in
medium, fiet demonstratio à fine vt si pro
betur deambulans cibos digerere propter
sanitatem. litera textus per ista facile
intelligetur.

Generationes autem e contrariò, &c.

Ostendit, in generatione causam effici
entem & finalem aliter se habere: nam cau
sa efficiens fit primũ, & habet esse quã
effectus probãdus, at in finali ipsum extre
mum C, nempe deambulare, fit primũ,
& finis, nempe sanitas, vltimò habet esse.
sensus est: efficiens primò fit ante effectũ:
at finis est vltimò productus: nã prius est
deambulare & cibos digeri quã sit sani
tas: quamuis sanitas & finis sit primus in
intentione.

Causigit autem idem & cuius gratia, &c.

Hoc est secundum Theorema: potest
idem effectus prouenire duplici ex causa,
& finali, & materiali, nõ solum quantum
ad esse, sed etiam quantum ad fieri. ponit
duo exempla, vtraque secundum opinio
nem aliorum; alterum huius effectus. ni
mirum: lumen diffundi per lateram pel
lem, est causa finalis; ne offendamus pe
des: causa verò materialis est, quia lumen
est corpus partibilis in minutiores par
tes, quã sint foramina & pori illius pel
lis sic enim senfebant aliqui: lumen per
pellem transfundi, at postquam aliud ex
emplum ponere ex Themistio: dentes.
nim antiores suat acuti, propterea quod
sunt ad sciendendum, tanquam propter fi
nem, similiter quia sunt ex materia sub
tiliori, quã ea, ex qua sunt molares ob
tusi ad conterendum cibum.

Alterum exemplum ponit: sonus toni
trui fit, ex extinctione ignis in nubee nec
satis enim ignis extinctus in aqua sicut,
id est, sonitus facit: finis autem tonitru
secundum Pythagoram, est, vt pauca
sunt in inferno, fit ergo vnus effectus
pluribus causis.

Dubium.

Solutio.

7.

Secundum
Theorema.
Eundem ef
fectũ ex du
plicis prou
enire causa.

Nota exem
plũ ex The
mistio.

Sicut.
Finit toni
trui iuxta
Pythagorã.

Plurimo

Plurima autem huiusmodi sunt.

Cum idem & a fine, & ex necessitate, id est, materia, vt Philop. dicit fieri docuisset, inquit plurima esse huiusmodi. præsertim quæ natura constant, id est, entia naturalia, dicuntur autem entia naturalia, quæ principium in se alienius motus habent, qualia sunt plantæ, animalia, elementa, & ex his mixta, in quibus est dulplex hæc causa, & finis & necessitas. materia.

Nota litera.

Nota literata, illa duo verba hæc, illa sunt nominatiui casus cum natura, vt sit sensus in his quæ natura constant. hæc natura est propter hoc. illa ex necessitate, id est, est quedam causa finis, est etiam causa materia.

Necessitas multiplex.

At quia est necessitas multiplex distinguit: est enim quedam necessitas extrinseca, quæ prouenit à causa efficienti vt sagitta emissa, sursum tendit necessarid, & alia necessitas intrinseca, quæ est à principio interno rei, & hæc est secundum rei inclinationem & appetitum: vt cum lapis deorsum descendit, & ignis sursum ascendit: & per talem necessitatem causam probamus ipsius effectus, cum sit necessitas per se.

Sed in his quæ sunt ab intelligentia, &c.

Postquam docuit, causas illas reperiri in naturalibus docet, non id semper in his esse, quæ ab intelligentia & intellectu sunt, id est, in artificialibus. artificialia enim quedam nec ex necessitate sunt, nec à fortuna, sed tantum propter finem, vt domus, effigies. hæc enim solum sunt pro arbitrio agentis, non ex materia ipsa necessarid proueniunt, sed tantum propter finem. & hinc est, quod non à fortuna proueniant, cum non nisi ex intentione agentis fiant.

Quid à fortuna dicatur prouenire?

Illud autem dicitur à fortuna prouenire, quod præter intentionem agentis particularis prouenit: vt si quis domo egressus negotiandi causa, liberatus est à morte, nempe, quia domus ruinam fecit. hoc illi à fortuna euenit. Dico autem agentis particularis quia illud non euenit præter intentionem agentis vniuersalis, nempe, Dei, qui omnia præscit, & nihil ei à fortuna euenit. domus igitur & similia nunquam à fortuna eueniunt, quia non sunt nisi ex agentium intentione,

NOTA.

Quædam alia artificia à fortuna eueniunt, vt sanitas, nauigationis exitus cuius ratione Arist. reddidit, nempe quia ab alia causa prouenire possunt, quam ab arte sanitas enim etiam à natura, nauigatio etiã à vltis prouenit. cum autem ista à tali causa præter artem eueniant, possunt à fortuna euenire, nempe cum accidit præter intentionem, non quod à fortuna sit generatio rei, sed cum ab illo principio præter intentionem veniat, à fortuna dicitur.

In arte igitur finis est, quæ parte ab arte res proueniunt, & in hoc cum natura conuenit. vtraque enim est propter finem, quæ enim sunt à fortuna, non sunt propter finem, cum non sint secundum causarum particularium intentionem.

Eadem autem causa est & in his, &c.

Tertium theorema est. In causis & effectibus quæ simul sunt, eodem modo variari causam, quo effectus, quantum ad temporum varietatem: vt, quare est eclipsis? quia est interpositio: quare fuit eclipsis? quia fuit interpositio: quare futura est? quia futura est interpositio, ponit exemplum aliud præteritæ quare glacies est? reducatur ad complexum sumpta significatione nominis, vt supra diximus, & nota hunc locum, reducet sic: quare aqua est congelata? quia est exhalata, putat, quia partes calidæ protus euaporatæ sunt, & calor recessit, & hoc idem potest variari secundum quamlibet temporis differentiam.

Nota. Sic habet Argyropylus, sed aliæ versiones habent: erythallus, &c.

Cap. XIII.

Non nisi verò, quæ non simul sunt, an ne sunt in eodem tempore, quemadmodum videtur nobis alius aliorum causas esse, ipsius quidem facti factum alteram, & futuram alteram futuram, & ipsius fieri, si quid prius factum fuit.

est vtrique à posterem factum (vltimè principium autem & hork ipsa facta, quare & in ijs, quæ sunt consimiliter, à priori verò non est, vt quoniam hoc factum fuit, quia hoc posterem factum fuit, & in futurum consimiliter.

Neque enim indefinitè nec definitè erit temporum: quare quoniam verum est dicere factum fuisse, hoc autem est verum dicere futurum fuisse, posterius, in in eodem modo naque factum erit dicere hoc factum altero factum. Eadem autem ratio & in futurum.

4. Neque quoniam hoc factum fuit, hoc erit: medium enim congenitum oportet esse factori factum, & futurum futurum, eorum que sunt quod fit entium ensis verò, quòd fuit, & quòd erit non contingit esse congenitum. Amplius neque indefinitum contingit esse tempus intermedium neque definitum, factum enim erit dicere in intermedio.

5. Considerandum autem quid est ipsum continuum, ut post ipsum factum esse, ipsum fieri sit in rebus, an manifestum est, quòd non est contiguū factò, quòd fit, neque enim factum factò: termini namque sunt & individui, quemadmodum igitur neque puncta sunt sibi inimice contigua, neque facta, ambo enim individua sunt, neque vtrique quòd fit factò propter idem, nam quòd fit, diuisibile est, factum autem indiuisibile: quemadmodum igitur linea ad punctum se habet, ita quòd fit, ad factum: insunt enim infinita facta in eo quòd fit: magis autem manifestè in vniuersali- bus, de Mo: oportet dici de his.

6. De eo igitur quòd est, quomodo, cum generatione consequenter fit, se habeat medium quòd est causa, in tantum acceptū sit: necesse est enim & in his mediū & primum immediata esse. ut A factum fuit, quoniam C factum fuit, posterius autem C factum fuit: prius autem A principium autem C eò quòd proximum ipsum tunc est, quòd est principium temporis. C verò factum est, si D factum est: cum igitur D fit, necesse est A factum esse, causa autè est C, cum enim D factum est, necesse est C factum esse: C autè factò, necesse est prius A factum fuisse. Ita verò accipienti mediū, si autem ita alicubi in immediatū, an semper extra cadet propter infinitū: non enim est contiguū factū factò, quemadmodum dictum fuit, sed incipere tamen necesse est à medio & ab ipso nunc primo. Similiter autè & in ipso erit, si enim verū est dicere, quòd erit D, necesse prius verum dicere quòd A erit: huius autem causa ipsum C, si etenim D erit, prius ipsum C erit: si verò C erit prius ipsum A erit: similiter autè infinita est secūdo & in his: non enim sunt summa conigua inter se principia verò & in his immediatū accipiendum est.

7. Nonnulli codices non habent illud propter qd

Et habet autem sic in veribus, sic facta est domus, necesse est incisos fuisse lapides, & factum fuisse hoc propter quid: quoniam necesse est fundamentum factum fuisse, si quidem & domus facta a suis: verò fundamentum est, prius lapides

factos fuisse, necesse est. Rursus si erit domus, eum similiter prius erunt lapides (monstratur autem per medium similiter) erit enim fundamentum prius.

I N his autem que non simul sunt, &c:

Cum in tertio theoremate precedenti, de causis & effectibus, quæ simul sunt, locutus esset: nunc de causis & effectibus, quæ non simul sunt, sed successione procedunt, quærit: an talia, licet simul non sint, saltem in continuo sint tempore, ut cum fundamenta, & muri, & domus sunt, an sint continuo tempore, sicut videtur nobis conuincunt, ita ut effectus facti sit altera causa prius facta continuo tempore, & futuri futura, & eius quod fit aliqua præcedens, licet simul non sint omnia.

Est igitur de posteriori factò syllogismus, &c.

Antequam quæstionem determinet, statuit modum demonstrandi in similibus causis, docens: in his, quæ facta sunt, procedendum à posteriori ad prius factum, & similiter in his, quæ futura sunt, à posteriori futuro ad prius, sic facta est domus, ergo facta sunt fundamenta: futura est domus, ergo futura sunt fundamenta. non licet autem à prioribus procedere, ac propterea vocat syllogismum, non autem demonstrationem.

Neque enim infinito, aut finito erit tempore, &c.

Probat, quòd non sit verum, dicere, quia prius est factum posterius esse factum, nec signando tempus certum & finitum nempe quia hoc est factum, illud tali die, est factum, nec non signando tempus vltimū, sed in finitè & indeterminatè. neutro enim modo est verum dicere, quia prius factum est, nempe fundamenta, factum est posterius, puta, domus, quia sumendo tale tempus intermedium, erit quidem verum dicere, factum esse prius, non autem posterius. Idem dicendum est de futuro.

*Neque quoniam hoc factum est, hoc
erit, &c.*

Non solum à priori ad posterius non valere contendit in facto vel futuro esse, sed nec à facto ad futurum, valere probat, non enim licet dicere, quia fundamenta facta sunt, domus erit: primò, quia medium, & N quod per medium probatur, debent esse O contemporanea & congenita; vt vtrunq; T futurum, aut vtrunq; præteritum, aut vtrunq; in esse aut in fieri: at factum esse A & futurum non sunt simul cõgenita. præterea, quia siue sit eertum tempus, siue incertum, in quo futuram esse domum dicatur, in medio tempore falsum erit dicere quòd erit, cum impediri possit, etsi fundamenta posita sint.

5. *Speculandum ergo quid est continuum.
&c.*

Conatur modò responderi ad propositionem, de continnitate temporis effectus & cause, quæ simul non sunt: ac dicit, quod oportet speculari, quid sit continuum: erit enim manifestum, quòd factum esse, nec cum fieri, nec cum alio factum esse, sit continuum: nam facta esse sunt, sicut puncta in linea, fieri verò sicut ipsa linea, vt igitur punctum non est continuum puncto, quia indiuisibilia sunt; nec linea puncto, quia posito aliquo puncto non dabitur pars lineæ, ita immediata puncto illi, quin detur alia minor versus illud punctum, ita nec factum esse cum facto esse, nec cum fieri continuu est. at quia hoc excedebat limites Logicos, remittit se ad libros Phisicorum, in quibus de Motu in vniuersali tractatur.

6. *De ea igitur quomodo cum ea,
&c.*

Ostendit hæc solum dicta esse vt ostendatur, quomodo in his, quæ consequenter & successiue fiunt, sit causa media accipienda. nam cum causa media debeat esse immediata extremo maiori, oportuit cognoscere, quomodo ista immediata sint; licet aliquid ex Philosophia miscatur: Quo autem modo sint immediata docet, primò repetendo principium quod sit, hoc autem est vltimum, factum esse per hoc enim probamus prius, vt A, esse, nempe fundamenta, quia C est, nempe, quia muri facti sunt, & muros factos, quia D,

nempe, domus est: semper autem vltimū dicitur principium, quia proximum est, ipsi Nunc præsentī, quod dicitur principium temporis.

Hic nota: quod sicut in linea datur principium, incipiendo extrinsecè, nempe à puncto primo versus lineam, non autem datur principium à linea versus punctum: ita datur principium à facto esse: incipiendo, quod Nunc versus antecessentia, non tamen à prioribus factis esse incipiendo: ac ob id principii primò debet esse quod vltimum est, ac ob hoc ad priora procedendum. in prioribus autem non est dare primum factum esse, sicut datur vltimum factum esse, ac ob id à posteriori sumendum est principium. eadem est ratio in futuro: ab eo enim, quod posterius est, principii sumi debet,

Hoc autem se sic in operibus, &c.

Docet, quamuis in tempore non detur ista immediatio vnius facti esse cum alio facto esse, vel cum fieri, tamen, ea quæ facta sunt, habere hanc immediationem, & in his non esse processum infinitum versus priora. nam domus facta est, ergo lapides decissi sunt quòd est vltimum, & lapides decissi sunt, quia fundamenta sunt. quod est mediū, datur igitur immediatio in rebus, licet non in tempore. Hæc pro capite sufficiant; sunt enim ista philosophica.

CAPVT XIII.

Quoniam autem videmus in ijs, quæ fiunt circulo, generationem quandam esse, contingit hoc esse: si quidem sequantur se inuicem medium & extrema in his enim ipsorum conuertere est monstratū verò est hoc in primis, 1. Poster. quòd conuertuntur conclusiones, quòd autem circulo, hoc est, in operibus autem apparet sic: made facta terra, necesse est vaporem fieri, hoc aut factum, nubem hoc autem factum, aquam, hoc autem factum, necesse est made factam esse terram, hoc autem erat, quòd à principio, quare circulo circūmī, vno enim ipsorum quocumque existente, alterum est, & illo aliud, & hoc primum.

Sunt autem nonnulla quidem que fiunt vniuersaliter, namque & semper & in omni, que sit se habent, aut fiunt, alia verò semper quidem non vt plurimum autem, vt non omni homo

Nota simile

1. Poster.

cap. 3.

que ita monstratorum eidem esse crit.

Oportet autem, quando totum aliquid negotietur quispiam diuidere genus in indiuidua specie prima, vt numerū in trinitatem & dualitatem: postea sic illorum definitiones tentare accipere, vt recte lineæ & circuli, & recti anguli, post hæc autem accipientem quid est genus, veluti vtium quantorū aut qualiam proprias passiones speculari per communia prima.

Accidentia namque ijs que componuntur ex indiuiduis, ex definitionibus erūt plana, eò quod principium est omnium definitionum ipsum simplex, & simplicibus solis per se insunt accidentia, alijs verò secundum illa.

Diuisiones autē, que sunt secundum differentias, viles sunt ad ita pertranscendum, vt iam monstrant, dictum est in præcedentibus: viles verò essent ita solum ad syllogizandum: ipsum quid est. Atqui videretur vtiq; nihil sed statim accipere omnia, ac si quispiam à principio acciperet absque diuisione.

Differt autem aliquid primum & posterius eorum que prædicantur prædicari, vt dicere, animal mansuetum bipes, aut bipes animal mansuetum: si enim omni ex duobus est, & vni quiddam est animal mansuetum, & rursus ex hoc & differentia homo, aut quodcumq; est, quod vnum sit, necessarium est diuidentem petere.

Amplius, vt nihil derelinquatur in eo quod quid est, ita solum contingit, quando enim primum acceptum sit genus, si inferiorum quidem aliquam diuisionem accipiat, non incidat omne in hoc: vt, non omne animal aut integrum, aut sciscis pennis est, sed pennis animal ouine, huius enim differentia hæc, prima vero differentia animalis est, in quam omne animal incidit: similiter autē & aliorū vniuersaliumq; & extrinsecorum generum, & eorum que sub ipso, vt auis, in quā omnis auis, & piscis, in quā omnis piscis: ita igitur procedenti est scire quoniam nihil derelictū fuit, aliter autem & derelinquere necessarium est, & non scire.

Nihil autem oportet deficientem & diuidentem omnia scire entia, quāuis impossibile dicimus esse aliqui, deficientias scire, que sunt ad vnum quodque, non scientem vnumquodq; sine autem

differentijs non esse vnumquodq; scire: à quo vnum non differt, idem esse huic, à quo autem differt, alterum ab hoc, primum quidem igitur hoc falsum est: non enim secundum omnem differentiam alterū est: multa autem differentia insunt in eadem specie: sed non secundum substantiam, neque per se.

Postea, quando acceperit opposita & differentiam, & quod omne indicit hinc aut inde, & acceperit in altero quod queritur esse, & hoc cognoscit, nihil differt scire, aut non scire, in quibusque prædicantur alijs differentia, manifestum enim est, quoniam si ita procedent venter in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantia, omne autem incidere in diuisionem, si sint opposita, quorū non est medium, non est petitio, necesse est enim omne in altero ipsorum esse, siquidē illius differentia erit.

Ad construendam verò definitionem per diuisiones, tria oportet coniectare, vt accipiatur que prædicantur in eo, quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut quid secundum est, & quod hæc omnia sint.

Est autem horum vnum primum per id, quod possimus, quemadmodum ad accipientes, syllogizare, quod inest, & per genus construere ordinare autem, vt oportet, erit, si primum acceperit, hoc autem erit, cum acceptum fuerit, quod omnibus sequitur, illi autem non omnia, necesse est enim esse aliquid tale: hoc autem accepto, iam in inferioribus idem modus est, secundum namque aliorum primum erit, & tertium consequentiam: ab lato enim superiori, quod consequitur aliorū primum erit: cōsimiliter verò & in alijs. Quod autem omnia hæc sint, manifestum est ex eo, quod accepit: & primum secundum diuisionem, quoniam omne aut hoc, aut hoc animal est: inest autem hoc, & rursus huius totius differentiam vltimi verò non amplius esse differentiam, aut & superfluum statim eam vltima differentia à toto nõ differre quicquam specie hoc: manifestum enim quod neque plus additū esse, adiacet.

Omnia enim in eo, quod quid est accepta sunt horum, neque defectū vili, aut enim genus, aut differentia vtiq; esset, genus quidem igitur, & primum, & hoc quod eam differtentias assumitur: differentia verò omnes habentur, non enim amplius sunt posteriora specie: namque differret vtiq;

utique ipsum vltimum, hoc autem dictum est non de ferre.

13. Querere verò oportet inspicenti d familia & indifferentia: primò quid omne idè habet, postea rursus in alteris, que in eodem quidem genere sunt cum illis: sunt autem ipsi quidem eadem specie, ab illis autem altera: quando autem in his accepti fuerit: aliquid omnino idem, & in alijs conuulmiler in acceptis omnino confiderare. si idem quousq; ad vnam deuenierit rationem, hæc enim rei definitio: si verò non processerit in vnam, sed in duas, aut plures, planum quòd non est: utiq; vnu aliquid quod queritur, sed plura.

14. Ut dico, si quid est magnanimitas, quæremus consideradū in quibusdā magnanimitis quos scimus, quid habent vnum omnes in quantitate tales: ut si Alcibiades magnanimitas, aut Achilles, & Atias, quid vnum omnes habent? non tollere iniuriā affecti, ille enim bellauit, iste autē iratus est, hic verò interemit se ipsum. Rursus in alteris, ut Lyandro, aut Socrate, si vtiq; indifferentes sunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo accipiens considero, quid idem habent, & nō impossibilitas circa fortunas, & non tolerantia cum iniuriantur, si verò nihil, dua vtiq; species essent magnanimitatis.

* a. l. vnum autem id ipsius, id est, quo animo & prospera & aduersa ferre.

15. Semper autē est omnis definitio vniuersalis: non enim alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut omni, aut specie detrimans.

1. Quomodo quidem sit quod quid est. &c.

Inuentio Aristotelis.

Postquam, quomodo quod quid est finitur, & qualiter in demonstratione ostendatur; ostensum est, proponit se dicturum, qua via definitionem venari possimus. Definitio autem, aut est alicuius speciei specialissimæ, aut alicuius generis subalterni, incipit autem à methodo definiendæ speciei, ut vult Themistius & Philopon.

Diuisio attributorum essentialiū.

Ante omnia verò diuisionem predicatorum essentialium statuit: Quædam, inquit essentialiter prædicantur de specie, ita tamen vt excedant genus illius speciei, sicut ens prædicatur de ternario, excedit, tamen genus ipsius, nempe numerum, similiter prædicatur quantitas, excedit tamen:

Quædam verò essentialiter prædicantur, in plus tamen, ita vt excedant speciem illam, non tamen genus, sicut impar, primū insunt ternario in plus, quia alijs etiam numeris insunt, non solum ternario, sed non excedunt numerum, cum non nisi numeris insunt: ita fiet etiam in alijs speciebus.

Huiusmodi igitur accipienda sunt. &c.

Distinctione prædicatorum essentialium de specie proposita, methodus consistit in hoc, vt circa speciem definiendam tot prædicata essentialia sub illo genere sumamus, quousque omnia simul inuicta soli illi insunt speciei, licet singula separata excedant speciem.

Verbi gratia, est definiendus ternarius, cuius genus est numerus, sumam de ternario essentialia omnia, nempe, quod est impar, quòd est primus vtrobique, & quamuis ista singula sint communia per se, (nā impar incit etiam quinario, primus vtrobique; binario) tamen totum simul soli ternario inest.

Aduerte, dupliciter dici numerum primum: vno modo: quia sola vnitate mensuratur, & non numero aliquo. sicut ternarius, quinario, septenarius, & alij: altero modo, quia non componitur ex numeris, ci quomodo soli, binarius, & ternarius primi dicuntur. vnde vterque dicitur primus vtrobique, id est, quia nec mensuratur numero: nec componitur numeris. Si igitur primus consideretur per se, inest binario, impar per se, inest alijs, totum verò ternario soli, atq; hæc est via definiendi speciei, quæ magis deseruit pro indaganda differentia, quæ difficilior cognoscitur.

Quoniam autem ostensum est nobis. &c.

Probat, prædictam orationem esse definitionem ipsius ternarii: & primò probat esse necessariam prædicatum, sic in quid prædicata prædicantur necessario, illa talia prædicantur in quid, vt notum esset: quod necessaria sunt, maior potest: quia in quid prædicata vniuersaliter prædicantur, vniuersalia autem necessaria sunt. Idè dicendum in alijs omnibus à ternario, sed quòd sit substantia & definitio, probatur: illa ratio prædicatur in quid de ternario, ergo vbi est genus vel definitio: non genus,

2. Methodus inuestigandi definitionem speciei.

Nota. Numerum dupliciter primum dici.

9.

genus, quia competet alijs à ternario, genus enim superius est; ergo est definitio, cum definitio sit oratio, quæ in quid, & soli inest. Dices: quomodo illæ differentie prædicantur in quid? Respondet Philoponus, differentiam per se in quale quid prædicari, in definitione simul cum ipso genere prædicatur in quid; definitio enim in quid prædicatur.

Hic est vna difficultas notanda: an vnus speciei specialissimæ vna sit vltima differentia conuertibilis cum specie eadem? Sanctus Thomas hinc loco, lect. 13. respondet, quamlibet speciem specialissimam habere vnica vltimam differentiam conuertibilem cum ipsa: quia tales differentie sunt ignotæ, circumscribimus illam per varia accidentia communia simul iuncta, quæ dicuntur essentialia; quia formam rei essentialem circumscribunt: non autem circumscribimus per accidentia propria; quis per talem definitionem oportet demonstrare ipsa propria de specie.

Ratio S. Thomæ est: quia cum differentia sumatur à forma, sit autem vnica forma vltima in specie, erit etiam & differentia vltima. hoc idem docet Alb. tract. de differentia, cap. 5. & in præsentis capite. & videtur hoc idem docere Aristoteles, 7. Metaphysicæ, capite duodecimo, text. 43. vbi differentias vltimas cum specie conuerti docet: & primo de partibus animalium, ca. 7. esse species, inquit, quæ vnica indigent differentia.

Simplicius, capite tertio ante prædicam, docet, Porphyrium differentias, vt in plurimum definiisse, hæc autem communes sunt. vbi in sinuatur non deesse vltimas differentias. At Porphyrius differentiam vltimam specificam nullam videtur facere, sed solum illud aggregatum ex multis communibus; quem alij quoque sequuntur.

Pro hæc opinio esse videtur, quod potest fieri, vt omnes gradus, qui sunt alicuius formæ rei, inueniantur scorsum in varijs rebus, licet simul iuncti non nisi in illa re, & profecto hoc in homine constat: nã forma ipsi est principium vitæ, quem gradum in formis plantarum inuenimus: est etiam principium sentiendi, qui gradus est in brutis: est etiam principium intelligendi, qui gradus est in Angelis; at simul in-

telligendo, non est nisi in homine, nam si tu dicas, intelligere hominis esse cum discursu, ac ob id non inueniri in Angelis, dicent hi, nihil aliud esse intelligere cum discursu, quàm intelligere coniunctum sensitiuo: vnde qui dicit rationale, dicit duo, nempe intellectuum cum sensitiuo. vnde iuxta istorum sententiam ista erat exacta hominis definitio: Substantia intellectiua, sensitiua.

Et quamuis hæc opinio non careat probabilitate: tamen non est negandum, posse esse differentias vltimas simplices vltimarum specierum, cum possint multis inesse simplices gradus formæ solis speciei competentes: quamuis hoc forte non sit demonstrabile, est tamen probabilis, quàm contrarium.

Congruum autem est, cum totum, &c.

Alteram constituit methodum, pro genere subalterno definiendo, generalissima enim non habent definitionem. Methodus autem consistit in rebus, primum est, vt tali genere proposito fiat eius diuisio in suas vltimas species: secundum, vt singulæ definiantur, & sumatur id, quod in eis inueniuntur commune; hoc enim erit differentia illius tertium, vt prædicamentum illius inquiratur, in quo ipsius est genus, hoc autem fiet considerando proprietates ipsorum prædicamentorum, quæ in singulis prædicamentis superius expositis sunt & sic perfectam habebimus definitionem.

Verbi gratia, volo definire lineam: diuidam eam in suas species, rectam & circularem, postea singulas definiam. Recta, est longitudo sine latitudine, cuius medium non exit ab extremis. Circularis, est longitudo sine latitudine, cuius medio inest punctum à quo lineæ omnes ductæ vsque ad ipsam sunt æquales. Sumam ab vtraque illi commune, nempe longiudinem sine latitudine, postea per proprietates quantitatis comperiam lineam esse quantitatem, & continuam: & quia secundum eam est æquale vnum alteri, & eius partes terminum habent communem, dicam igitur: Linea est quantitas continua longa sine latitudine. atque hæc methodus est pro genere.

Nota.

Questio. Vltimas differentias simplices posse esse in finitum specierum.

4. Methodus subalterno definiendo: quæ consistit in trib.

1.
2.
3.

Illustratur exemplo de linea diuisione.

Linea.

Dubium. Solutio.

Mouetur questio: an vnica vltimam habet species specialissima differentiam conuertibilem?

1. Opinio D. Thomæ.

Ratio huius opinionis.

2. Opinio Porphyrii.

Huius opinionis ratio.

6. *Compositi enim ex atomis, &c.*

Vult Aristoteles ostendere, merito ad methodum definitionis generis utendum esse de finitionibus specierum. nam, cum genera non sint nisi ex speciebus collecta, merito per ea, quae speciebus insunt, ad genus ascendimus; cum in speciebus primo inueniantur & cognoscantur.

Litera textus.

Litera autem sic est exponenda, secundum Themist. & Philopon. quamuis aliter S. Thomas exponat: [conuenientia compositis ex atomis] id est, quae insunt generibus, quae ex vltimis & indiuisibilib. speciebus componuntur, ex ipsarum specierum de fine erunt manifesta, propterea, quod omnium principium est definitio. [& quod simplex] id est, genitum & vniuersaliu definitio simplicis speciei principium, & quae insunt simplicibus speciebus, per se illis competere cognoscuntur, [alij vero], nempe generibus non nisi per species inesse illa percipiuntur.

6. *Sed diuisiones, quae sunt secundum differentiam, &c.*

Diuisionis utilitas ad inuestigationem de finitionis. Prior utilitas.

Vt Philoponus dicit, duas utilitates ex diuisione ad has methodos definiendi proponit: praemittit tamen, non demonstrari definitionem per diuisionem; vt dictum est prius.

Prior utilitas, est ad ordinem inter partes definitionis; refert enim multum, dicere: homo est animal, mansuetum bipes, vel bipes mansuetum.

Cuius rationem dat: nam semper partes praecedentes faciunt vnum genus, quod per bipes contrahitur. propterea multum refert, vnam partem, aut alteram praepone-re, quamuis, vt dicit Aristot. hoc non demonstratur ex diuisione, sed accipiatur, tamen utilis est ad hoc diuisio. nam si recta sit, partes ipsius priores praeponi debent, posteriores vero postponi.

7. *Amplius nihil relinquendum, &c.*

Altera utilitas.

Altera utilitas diuisionis est, vt nihil relinquatur in definitione. relinquatur autem, cum praetermittitur differentia proxime diuidens genus, si quod autem cognoscendi, quando differentiae non sint generi adaequatae, hoc est: cum enim ipsae differentiae non adaequant ipsum genus vniuersaliter sumptum, non sunt proxime: vt habere scissas pennas, & habere non scissas,

sicut habent vespa, muscae, vesperiliones, non sunt differentiae proximae animalis, cum non omne animal habeat pennas scissas, aut non scissas; haec enim differentiae aui sunt. atque hoc signum est pro cognoscendis proximis differentiis generis alicuius, & aliorum generum, quae extra illud sunt: nempe superiorum, & eorum, quae sub illo sunt. atque ex hoc colligitur praedicta utilitas ad definitiones.

Nihil autem oportet deficientem, &c.

Excludit errorem quendam, quem Themist. & Philopon. tribuunt Speusippo, nepoti Platonis. hic enim dicebat, non posse cognosci differentiam alicuius, nisi cognoscantur omnia, a quibus differret: sine differentia vero non cognosci quicquam. nam a quo non differret, est idem cum eo: a quo vero differret, est aliud ab eo, si igitur non cognoscitur res sine differentia, nec differentia, nisi alijs omnibus cognitis, non contingit definire aut diuidere, nisi omnibus cognitis.

Hoc reiecit Aristoteles, ac primo illud fundamentum refutat: nempe, quod differret ab alio, alterum est ab eo. Hoc docet esse falsum: nam indiuidua vniuersae speciei differunt ab inuicem, non tamen vnu dicitur alterum, id est, diuersum in substantia ab alio: cum non omnis differentia sit essentialis. ex quo fit, vt ad cognoscendum quid res sit, non sit opus, omnia cognoscere, cum saltem indiuidua illius speciei non sit opus cognita habere.

Postea cum accipiuntur omnia, &c.

Respondet modo, non opus esse cognoscere omnia in particulari, a quibus res differret, sed si genus diuidatur per duas differentias, in quibus non sit medium, aut per plures: & definitum accipiatur in vna, satis erit, vt cognoscatur differre ab omnibus alijs, quibus inest opposita differentia, licet non cognoscantur illa omnia in particulari, vt satis est scire, omne animal esse aut rationale, aut irrationale: & hominem esse rationale, vt cognoscatur ab alijs omnibus animalibus differre. quamuis in particulari non cognoscantur, sed vniuersaliter, nempe esse irrationale.

Quod si dicas: vnde sciam, omne animal esse rationale, aut irrationale, forsitan Respondens erit aliud: respondet Aristot. non posse esse nec aliud,

Exclusio erroris.

Motiuum erroris.

Obiectio.

aliud, quia differentia sunt immediate op-
posita, ob id non petitur principiu, quan-
do nulla alia statuitur, quod si per huius-
modi diuisiones procedamus, non opus erit
omnia in particulari cognoscere, sed
tantum rem definiendam esse sub oppo-
sitis differentiis.

10. Ad probandum autem terminum per diuisionem.

Tertio Diuisionem vtilem esse ad definitionis probationem. In Diuisione tria oportet notare.

- 1. Mantur omnia membra diuisionis vsque ad vltimam speciem, vel vsque ad illud, quod definiri debet.
- 2.
- 3.

11. Est autem vnum horum, &c.
Ostendit modum, quo ista in diuisione obseruari possunt: primum quidem obseruabitur examinanda talia praedicata per problemata generis, sicut examinatur accedens per sua problemata, id est, per praecipua, quae dantur ad determinanda problemata accidentis vel generis.

Quomodo secundum?

Obseruabitur secundum: si primum praedicatum fuerit primo loco, illud autem est primum, quod sequitur omnia alia, non tamen omnia alia sequuntur & in se feruntur ex ipso: vt, viuens est primum, quam animal; nam omne animal est viuens, non e contra omne viuens animal. & idem obseruabitur in sequentibus: nam semper respectu sequentium antecedentia dicuntur prima, & eodem modo sunt examinanda.

Quomodo tertium?

Obseruabitur vero tertium duplici signo: primo, ne intermedia praetermittantur, sumendo differentias adaequatas. quod cognoscitur, quando genus vniuersaliter non continetur sub illis: nam, cum adaequatae sunt, exaeque diuidunt genus vniuersaliter sumptum; vt diximus paulo superius in hoc capite secundo, vt diuisio procedat vsque ad vltimum, quod cognoscitur, quando iam amplius sub illo toto non possumus differentiam sumere: vel si sumamus,

est idem cum ipso toto. vnde quando peruentum est ad hominem, scimus absolutum esse diuisionem, quia sub homine non licet differentiam sumere. vel si differentia sit, puta rationale, est conuertibilis, & idem cum homine, diuisiua vero differentia debet esse inferior.

Omnia enim in eo, quod quid est, &c.

Probat modo, per talem diuisionem recte colligi & probari definitionem: nam omnia praedicata ista sunt essentialia, non ergo est quid superfluum. similiter nihil erit diminutum; nam non deest genus, cum acceptum sit primum genus, non deest differentia, quia omnia intermedia vsque ad vltima accepta sunt, erit ergo bona per talem diuisionem accepta definitio.

Quaerere autem oportet intendentem, &c.

Non conuenit inter omnes Expositores Commentatorum hic intendat S. Thomas hunc vult, vt hic tradatur alia methodus definiendi speciem per resolutionem. Albertus vero & Egidius vt tradatur hic methodus definiendi passionis ipsius speciei, at potius mihi videtur dicendum cum Thomae, Alberti & Egidij. Auctoribus cum Thomae & Philoposo.

Via autem haec consistit in his: primo, illius propositi generis sumamus illa singularia, quae censentur vnius speciei, & consideremus ea, in quibus sunt similia & indifferentia: secundum, vt sumamus alia singularia, quae censentur vnius esse speciei inter se, diuersa tamen a priori sub illo genere, & pari ratione consideremus similia in his & indifferentia: tertio, vt vtraque comparemus, & videamus, an in aliquo conueniant in illis similitudinibus repperito: si enim hoc est, erit huius communis definitio, si vero ratio non est vna communis, est aequiuocum tale propositum, & non est definiendum.

V.g. volo definire animal, diuidam in singularia hominis, & quoniam, an habeant aliquod commune, quo dicuntur animalia: & inueniam esse sensibilia rationalia: postea sumam indiuidua leonem, & inueniam esse sensibilia rugibilia, quod

12.
13.

Via, genus ab aequiuoco separandi, (de quo hic agitur) in quibus consistat?

- 1.
- 2.
- 3.

Exemplum Authoris.

Neque quoniam hoc factum est, hoc erit, &c.

Non solum à priori ad posterius non valere contendit in facto vel futuro esse, sed nec à facto ad futurum, valere probat, non enim licet dicere, quia fundamenta facta sunt, domus erit: primò, quia medium, & N quod per medium probatur, debent esse O contemporanea & congenita; vt vtrunq; T futurum, aut vtrunque præteritum, aut v. A. trunque in esse aut in fieri: at factum esse & futurum non sunt simul cõgenita. præterea, quia siue sit eertum tempus, siue incertum, in quo futuram esse domum dicatur, in mediò tempore falsum erit dicere quòd erit, eum impediri posse, et si fundamenta posita sint.

Speculandum ergo quid est continuum.

Conatur modò responderi ad propositam quaest. onem, de continuitate temporis effectus & causæ, quæ simul non sunt: ac dicit, quod oportet speculari, quid sit continuum: erit enim manifestum, quòd factum esse, nec eum fieri, nec eum alio factum esse, sit continuum: nam facta esse sunt, sicut puncta in linea, fieri verò sicut ipsa linea, vt igitur punctum non est continuum puncto, eum indiuisibilia sint; nec linea puncto, quia posito aliquo puncto non dabitur pars lineæ, ita immediata puncto illi, quin detur alia minor versus illud punctum, ita nec factum esse eum facto esse, nec eum fieri continuu est. at quia hoc excedebat limites Logicos, remittit se ad libros Physicorum, in quibus de Motu a vniuersali tractatur.

De ea igitur quomodo cum eo, &c.

Offendit hæc solum dicta esse vt ostendatur, quomodo in his, quæ consequenter & successiuè fiunt, sit causa media accipienda. nam eum causa media debeat esse immediata extremo maiori, oportuit cognoscere, quomodo illa immediata sint; licet aliquid ex Philosophia miscetur: Quo autem modo sint immediata docet, primò repetendo principium quod sit, hoc autem est vltimum, factum esse per hoc enim probamus prius, vt A, esse, nemper fundamenta, quia C est, nempe, quia muri facti sunt, & muros factos, quia D,

nempe, domus est: semper autem vltimū dicitur principium, quia proximum est, ipsi Nunc præsentī, quod dicitur principium temporis.

Hic nota: quod sicut in linea datur principium, incipiendo extrinsecè, nempe à puncto primo versus lineam, non autem datur principium à linea versus punctum: ita datur principium à facto esse: incipiendo, quod Nunc versus antecessè, etiam, non tamen à prioribus factis esse incipiendo: ac ob id principii primū debet esse quod vltimum est, ac ob hoc ad priora procedendum. in prioribus autem non est dare primum factum esse, sicut datur vltimum factum esse, ac ob id à posteriori sumendum est principium. eadem est ratio in futuro: ab eo enim, quod posterius est, principii sumi debet,

Nota simile

Hoc autem se sic in operibus, &c.

Docet, quamuis in tempore non detur ista immediatio vnus facti esse cum altero facto esse, vel eum fieri, tamen, ea quæ facta sunt, habere hanc immediationē, & in his non esse processum infinitum versus priora. nam domus facta est, ergo lapides decisi sunt quod est vltimum, & lapides decisi sunt, quia fundamenta sunt. & est mediū datur igitur immediatio in rebus, licet non in tempore. Hæc pro capite sufficiant; sunt enim ista philosophica.

CAPVT XIII.

Quoniam autem videmus in ijs, quæ fiunt circulo, generationem quandam esse, contingit hoc esse, si quidem sequantur se inuicem medium & extremum in his enim ipsi se conuertere est. monstratū verò est hoc in primis, 1. Poster. quòd conuertuntur conclusiones, quòd autem circulo, hoc est in operibus autem apparet sic: made facta terra. necesse est vaporē fieri, hoc autē factum, nebem hoc autem factum, aquam, hoc autem factum, necesse est made factam esse terram. hoc autē erat, quod à principio, quare circulo circūit, vno enim ipsorum quocumque existente, alterum est, & illo aliud, & hoc primum.

Sunt autem nonnulla quædam que fiunt vniuersaliter, namque & semper & in omni, aut si se habeat, aut fiunt, alia verò semper quidem non vt plurimum autem, vt non omni homo nasci-

maſculum barbam emittit, ſed vt plurimum. Taliſimū itaque neceſſe eſt & mediū vt plurimum eſſe. Si enim A de B vniuerſaliter prædicatur, & hoc de C vniuerſaliter, neceſſe eſt A de C ſemper & in omni & ſemper, hoc enim eſt vniuerſale & in omni & ſemper, ſed ſupponitur vt plurimum: neceſſe eſt igitur & mediū vt plurimum eſſe, quod eſt, in quo B erūt, igitur & eorū, quæ vt plurimum, principia immediata, quæcumque vt plurimum ita ſunt, aut ſunt.

I.
Intentio A.
iſtoloſis.

Nam quæ
ex inuicem
generatur,
ex ſe inuicē
mōſtratur.

Quoniam autem videmus in ijs, & Cum in his, quæ ſimul non ſunt, cauſis & effectibus poſteriori argumentum ſumendum eſſe docuiſſet: nunc docet in quibusdam etiam quæ non ſimul ſunt, nihil referre à poſteriori vel à priori incipere, hæc autem poſterior quæ mutuo & circulo quodam non in indiuiduo, ſed ſpecie generatur adinuenit: & in his conſiſtentes præmiſſas, & præmiſſæ conuerſim conſiſtentes oſtendunt, vt prius dictum eſt: in cap. 2. Priorum, cap. 5.

Verbi gratia, ſi terra madefacta eſt, vapores erunt, ſi vapores, erunt nubes, ſi nubes, pluuiæ, ſi pluuiæ, terra erit madefacta. vnde eſt circulus: & in his per vapores futurus pluuiæ, & per pluuias vapores etiam futuros probare poſſumus, neutrum enim in ſpecie habet rationem veram prioris aut poſterioris.

2.
Medium ta-
le eſſe debe-
re quale il-
lud quod
probat.

Sunt autem quedam, quæ ſunt vniuerſaliter, &c.

Theorema quoddam conſtituit tale eſſe medium oportere, quale id quod probatur, ſunt enim quedam, quæ ſemper ſunt aut ſunt ſine defectu vt quod triangulus habeat tres angulos, quod ſol oriatur, &c. occidat: quedam, quæ frequenter eueniunt, licet aliquando deficient, vt, quod vir barbū habeat, quod pluuiæ ſint in hyeme. Eorum igitur quæ ſemper ſunt aut ſunt, & medium debet eſſe ſemper, in his autem quæ plerumque, & medium etiam plerumque, & probat, ſecundum nam ſi A dicitur B, ſemper, & B de C ſemper, & A dicitur de C, ſemper, non ergo plerumque, vt dicebatur, vnde per principium de omni, medium ſemper non erit ipſius, plerumque, erit ergo quod eſt plerumque ſine medio, aut medium debet eſſe etiam plerumque, vt dictum eſt.

De compositione definitionum ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ quo pacto veniunt?

Cap. XIII.

Quomodo igitur ipſum quid eſt in definitione aſignatur, & quo modo demōſtratio, aut definitionis eſt ipſum, aut nō eſt, dictum eſt prius. Quomodo autem oportet venari, quæ in eo quod quid eſt prædicatur, nunc dicemus. Eorū igitur, quæ in ſunt ſemper vnicuique, nonnulla exteſtuntur in plus, non tamē extra genus, dicentem in plus in eſſe quæcumque in ſunt quidem vnicuique vniuerſaliter, at verò & alij veluti eſt *a. l. quiddam. *a. l. trinitas. *c. ti. in plus in eſt, nam & quinario in eſt, ſed non extra genus: quinario enim eſt numerus, nihil autem extra numerum, & impar.

Talia itaque accipiendā ſunt, & hoc, quonſque ter accepta fuerint primus, quorum vnumquodque quidem in plus in eſt, omnia verò non in plus ſunt: hanc enim neceſſe eſt eſſe ſubſtantiam rei: vt trinitati in eſt omni numerus impar, primus verò quod modo, & vt nō in eſt, etur numero, & vt non componatur ex numeris: hoc igitur iam eſt trinitas, numerus impar, primus, & ita primus: horum enim vnumquodque, alia quidem imparibus omnibus in ſunt, vltimū verò & dicitur, omnia autem *nulli.

*a. l. nullum
nifi tria.

Quoniam verò declaratum eſt nobis in ſuperioribus, quod neceſſaria quidem ſunt, quæ in eo quod quid eſt prædicatur, vniuerſalia verò neceſſaria ſunt, trinitas autem & cuiuslibet alij ſic accipiuntur in eo, quod quid eſt, quæ accipiuntur ſic, ex neceſſitate autem quidem eſſent vnicuique, trinitas hæc, quod eſt ſubſtantia ſit, ex his plenū eſt: neceſſe enim eſt, ſi non hoc eſſet trinitas eſſe, & genū aliquid eſſe hoc, aut nominatū, aut inuicem: eris igitur in plus quā trinitati in eſt, ſupponatur vniuerſale eſſe genus, vt inſi ſecundū potentiam in plus ſi igitur nulli in eſt alij, quā indiuiduo trinitatibus, hoc vnicuique eſt trinitas eſſe. ſupponatur enim & hoc ſubſtantia vniuerſalisque eſſe, quæ eſt in indiuiduo vltimata. In prædicatione quare conſimiliter & alij cuiusque

que ita monstratorum eidem esse crit.

Oportet autem, quando totum aliquid negotietur quispiam dividere genus in individua specie prima, ut numerum in trinitatem & dualitatem: postea sic illorum definitiones tentare accipere, ut recte lineæ & circuli, & recti anguli. post hæc autem accipientem quid est genus, veluti virum quantum aut qualiam proprias passiones speculari per communia prima.

Accidentia namque ista que componuntur ex individuis, ex definitis ionibus erunt plana, eò quod principium est omnium definitionum ipsum simplex, & simplicibus solum per se iunctis accidentia, alij vero secundum illa.

Divisiones autem, que sunt secundum differentiam, vitales sunt ad ita pertransendum, ut iam monstrant, dictum est in præcedentibus: vitales vero essent ita solum ad syllogizandum: ipsum quid est. Atqui videretur vitæ, nihil sed statim accipere omnium, ac si quispiam à principio acciperet absque divisione.

Differt autem aliquid primum & posterius eorum que prædicantur prædicari, ut dicere, animal mansuetum bipes, aut bipes animal mansuetum: si cuius omni ex duobus est, & unum quiddam est animal mansuetum, & rursus ex hoc & differentia homo, aut quodcumque est, quod unum sit, necessarium est dividendum petere.

Amplius, ut nihil derelinquatur in eo quod quid est, ita solum contingit, quando enim primum acceptum sit genus, si inferiorum quiddam aliquam divisionem accipiat, non incidat omne in hoc: ut, non omne animal aut integrum aut scissum pennis est, sed pennatum animal omne, huius enim differentia hæc, prima vero differentia animalis est, in quam omne animal incidit: similiter autem & aliorum uniuscuiusque, & extrinsecorum generum, & eorum que sub ipso, ut auri, in quâ omnis aurum, & piscium, in quâ omnis piscis: ita igitur procedendum est scire quoniam nihil derelictum fuit, aliter autem & derelinquere necessarium est, & non scire.

Nihil autem oportet deficientem & dividitatem omnia scire entia, quâvis impossibile dicitur esse aliqui, differentias scire, quæ sunt ad unumquodque, non scientem unumquodque: sine autem

differentiis non esse unumquodque scire: à quo unum non differt, idem esse huic, à quo autem differt, alterum ab hoc, primum quidem igitur hoc falsum est: non enim secundum omnem differentiam alterum est: multa autem differentia insunt ipsi eadem specie: sed non secundum substantiam, neque per se.

Postea, quando acceperit opposita & differentiam, & quod omne indicit hinc aut inde, & acceperit in altero quod queritur esse, & hoc cognoscas, nihil differt scire, aut non scire, in quibusvisque prædicantur alijs differentia, manifestum enim est, quoniam si ita procedens venerit in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ, omne autem incidere in divisionem, si sint opposita, quorum non est medium, non est petitio, necesse est enim omne in altero ipsorum esse, siquid illius differentia erit.

Ad construendam vero definitionem per divisiones, tria oportet coniectare, ut accipiatur que prædicantur in eo, quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut quid secundum est, & quod hæc omnia sint.

Est autem horum unum primum per id, quod possunt, quemadmodum ad considerandum syllogizare, quod inest, & per genus accipere: ordinare autem, ut oportet, erit, si primum acceperit, hoc autem erit, cum acceptum fuerit, quod omnibus sequitur, illi autem non omnia, necesse est enim esse aliquid tale: hoc autem accepto, iam in inferioribus idem modus est, secundum namque aliorum primum erit, & certium consequentium: ab lato enim superiori, quod consequitur aliorum primum erit: cõsimiliter vero & in alijs. Quod autem omnia hæc sunt, manifestum est ex eo, quod accepit: & primum secundum divisionem, quoniam omne aut hoc, aut hoc animal est: inest autem hoc, & rursus huius totius differentiam vitæ, & al. neque timi vero non amplius esse differentiam, aut & superfluum statim cum vltima differentia à toto nõ differre quicquam specie hoc: manifestum enim quod neque plus additū esse, adiacet.

Omnia enim in eo, quod quid est accepta sunt horum, neque defectu vlti: aut enim genus, aut differentia vitæque esset, genus quidem igitur, & primum, & hoc quod cum differtentijs assumitur: differentia vero omnes habentur, non enim amplius sunt posteriora specie: namque differret vitæque

utique ipsum vltimum, hoc autem dictum est non de ferre.

13. Querere verò oportet insipientē d' familia & indifferentia: primū quid omne idē habet, postea rursus in alteris, quā in eodem quidem genere sunt cum illis: sunt autem ipsi quicquid eadem specie, ab illis autem altera: quādam autem in his acceptū fuerit: aliquid omnino nō, & in alijs consimiliter in acceptis omnino considerare, si idem quousq; ad vnam deuenierit rationem, hęc enim rei definitio: si verò non processerit in vnam, sed in duas, aut plures, planum quōd non esset utiq; vñ aliquid quod queritur, sed plura.

14. Vt dico, si quid est magnanimitas, quæremus considerādā in quibusdā magnanimis quos scim⁹, quid habent vnum omnes in quousq; tales: vt si Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Atax, quid vnum omnes habent? non tollerare iniuriā affecti, ille enim bellauit, iste autē iratus est, hic verò interemisti seipsum. Rursus in alteris, vt Ly sandro, aut Socrate, si vtiq; indifferentes sunt & bona & mala fortuna affecti: hęc duo capiens considero, quid idem habent, & nō impossibilitas circa fortunas, & non tolerantia cū iniuriantur: si verò nihil, due vtiq; species essent magnanimitatis.

* a. l. vnum autem id ipsi, id est quo animo & prospera & aduersa ferre.

15. Semper autē est omnis definitio vniuersalis: non enim alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut omni, aut specie determinans.

1. Quomodo quidem sit quod quid est.

Institutio Aristotelis.

Postquam, quomodo quod quid est finitur, & qualiter in demonstratione ostendatur; ostensum est, proponit se dicturum, quā via definitionem venari possimus. Definitio autem, aut est alicuius speciei specialissimæ, aut alicuius generis subalterni, incipit autem à methodo definiendæ speciei, vt vult Themistius & Philoponus.

Diuisio tributorum essentialiū.

Ante omnia verò diuisionem prædicatorum essentialiter statuit: Quædam, inquit essentialiter prædicamus de specie, ita tamen vt excedant genus illius speciei, sicut ens prædicatur de ternario, excedit tamen genus ipsius, nempe numerum, similiter prædicatur quantitas, excedit tamen:

Quædam verò essentialiter prædicantur, in plus tamen, ita vt excedant speciem illam, non tamen genus, sicut impar, primū insunt ternario in plus, quia alijs etiam numeris insunt, non soliternario, sed non excedunt numerum, cum non nisi numeris insunt: ita fit etiam in alijs speciebus.

Huiusmodi igitur accipienda sunt. &c.

Distinctione prædicatorum essentialium de specie proposita, methodus consistit in hoc, vt circa speciem definiendam tot prædicata essentialia sub illo genere sumamus, quousq; omnia simul in una solit illi insunt speciei, licet singula separata excedant speciem.

Verbi gratia, est definiendum ternarius, cuius genus est numerus, sumam de ternario essentialia omnia, nempe, quod est impar, quod est primus vtrobique, & quamuis ista singula sint communia per se, (nā impar incit etiam quinario, primus vtrobique binario) tamen totum simul soliternario inest.

Aduerte, dupliciter dici numerum primum: vno modo: quia sola vnitate mensuratur, & non numero alio, sicut ternarius, quinarium, septenarium, & alij: altero modo, quia non componitur ex numeris, ci-

Nota. Numerum dupliciter primum dicitur.

quomodo solit, binarius, & ternarius primi dicuntur. vnde vterque dicitur primus vtrobique, id est, quia nec mensuratur numero: nec componitur numeris. Si igitur primus consideretur per se, inest binario, impar per se, inest alijs, totum verò ternario solit, atq; hæc est via definiendi speciei, quæ magis deseruit pro indaganda differentia, quæ difficilior cognoscitur.

Quoniam autem ostensum à nobis.

&c.

Probat, prædictam orationem esse definitionē ipsius ternarij: & primò probat esse necessarium prædicatum, sic in quid prædicata prædicantur necessario, illa talia prædicantur in quid, vt notum est sergio necessaria sunt. maior patet: quia in quid prædicata vniuersaliter prædicantur, vniuersalia autem necessaria sunt. Idē dicendum in alijs omnibus à ternario, sed quòd sit substantia & definitio, probatur: illa ratio prædicatur in quid de ternario, ergo vel est genus vel definitio: non

genus,

Dubium.
Solutio.

genus, quia competet alijs à ternario, genus enim superius est; ergo est definitio, cum definitio sit oratio, quæ in quid, & so li inest. Dices: quomodo illæ differentie prædicantur in quid? Respondet Philoponus, differentiam per se in quale quid prædicat, in definitione simul cum ipso genere prædicatur in quid; definitio enim in quid prædicatur.

Mouetur
questio: an
vnicam vl-
timam ha-
beat spec-
ies specia-
lissima dif-
ferentiam
conuertibi-
lem?

1. Opinio
D. Thomæ.

Ratio huius
opinionis.

Hic est vna difficultas notanda: an vnus speciei specialissimæ vna sit vltima differentia conuertibilis cum specie eadem? Sanctus Thomas hoc loco, lect. 13. respondet, quamlibet speciem specialissimam habere vnicam vltimam differentiam conuertibilem cum ipsa: quia tales differentie sunt ignotæ, circumscribimus illam per varia accidentia communia simul iuncta, quæ dicuntur essentialia; quia formam rei essentialiem circumscribunt: non autem circumscribimus per acciditiam propria; quia per talem definitionem oportet demonstrare ipsa propria de specie.

Ratio S. Thomæ est: quia cum differentia sumatur à forma, sit autem vnicæ formæ vltima in specie, erit etiam & differentia vltima. hoc idem docet Albertus tract. de differentia, cap. 5. & in præter capite. & videtur hoc idem docere Aristoteles, 7. Metaphysicæ, capite duodecimo, tex. 43 vbi differentias vltimas cum specie conuerti docet: & primo de partibus animalium, ca. 1. esse species, inquit, quæ vnica indigent differentia.

Simplicius, capite tertio ante prædicam, docet, Porphyrium differentias, vt in plurimum definiuisse, hæc autem communes sunt. vbi in finem non deesse vltimas differentias. At Porphyrius differentiam vltimam specificam nullam videtur facere, sed solum illud aggregatum ex multis communibus; quem alij quoque sequuntur.

2. Opinio
Porphyrij.

Huius opinio-
nis ratio.

Pro hac opinione esse videtur, quod potest fieri, vt omnes gradus, qui sunt alicuius formæ rei, inueniantur scorsum in varijs rebus; licet simul iuncti non nisi in illa re, & profecto hoc in homine constat: nã forma ipsi est principium vitæ, quem gradum in formis plantarum inuenimus: est etiam principium sentiendi, qui gradus est in brutis: est etiam principium intelligendi, qui gradus est in Angelis; at simul in-

telligendo, non est nisi in homine, nam si tu dicas, intelligere hominis esse cum discursu, ac ob id non inueniis in Angelis. Nota. d. cent. hi, nihil aliud esse intelligere cum discursu, quàm intelligere coniunctum sensitiuo: vnde qui dicit rationale, dicit duo, nempe intellectuum cum sensitiuo. vnde iuxta istorum sententiam ista erat exacta hominis definitio: Substantia intellectus; sensitiua.

Et quamuis hæc opinio non careat probabilitate: tamen non est negandum, posse esse differentias vltimas simplices vltimæ marum specierum, cum possint multis inesse simplices gradus formæ solis specibus competentes: quamuis hoc forte non sit demonstrabile, est tamen probabilis, quàm contrarium.

Questio.
nis decisio.
Vltimas
differentias
simplices
posse esse
in finitum
specierum.

Congruum autem est, cum totum, &c.

Alteram constituit methodum, pro genere subalterno de finicudo, generalissima pro genere enim non habent definitionem. Methodus autem consistit in rebus, primum est, definiendo: vt tali genere proposito fiat eius diuisio in quæ confusus vltimas species: secundum, vt singulæ definiantur, & sumatur id, quod in eis inuenitur fuit commune; hoc enim erit differentia illius: tertium, vt prædicamentum illius inquiratur, in quo ipse est genus, hoc autem fiet considerando proprietates ipsorum prædicamentorum, quæ in singulis prædicamentis superius expositis sunt & sic perfectam habebimus definitionem.

Verbi gratia, volo definire lineam: diuidam eam in suas species, rectam & circularem, postea singulas definiam. Recta, est longitudo sine latitudine, cuius medium non exit ab extremis. Circularis, est longitudo sine latitudine, cuius medio inest punctum à quo lineæ omnes ductæ vsque ad ipsam sunt æquales. Sumam ab vtraque illi commune, nempe longitudinem sine latitudine, postea per proprietates quantitatatis comperiam lineam esse quantitatem, & continuam: & quia secundum eam est æquale vnum alteri, & eius partes terminum habent communem, dicam igitur: Linea est quantitas continua longa sine latitudine. atque hæc methodus est pro genere.

Illustratur
exemplo
de linea
per eiusdem
diuisio-
nem.

Linea.

5. *Compositio enim ex atomis, &c.*
 Vult Aristoteles ostendere, meritò ad methodum definitionis generis vtendum esse de finitionibus specierum. nam, cum genera non sint nisi ex speciebus collecta, meritò per ea, quæ specibus insunt, ad genus ascendimus; cum in speciebus primò inueniantur & cognoscantur.

Litera textus. Litera autem sic est exponenda, secundum Themist. & Philopon. quamuis aliter S. Thomas exponat: [conuenientia compositis ex atomis] id est, quæ insunt generibus, quæ ex vltimis & indiuisibilib. speciebus componuntur, ex ipsarum specierum definitione erunt manifesta, propterea, quod omnium principium est definitio, [& quòd simplex] id est, generum & vniuersaliù definitio simplicis speciei principium, & quæ insunt simplicibus speciebus, per se illis competere cognoscuntur, [alij verò,] nempe generibus non nisi per species in se illa percipiuntur.

6. *Sed diuisiones, quæ sunt secundum differentiam, &c.*

Diuisionis utilitas ad inuestigationem definitionis. Vt Philoponus dicit, duas utilitates ex diuisione ad has methodos definiendi proponit: præmittit tamen, non demonstrari definitionem per diuisionem; vt dictum est priùs.

Prior utilitas. Prior utilitas, est ad ordinem inter partes definitionis; refert enim multum, dicere: homo est animal, mansuetum bipes, vel bipes mansuetum.

Cuius rationem dat: nam semper partes præcedentes faciunt vnum genus, quod per bipes contrahitur. propterea multum refert, vnam partem, aut alteram præponere, quamuis, vt dicit Aristot. hoc non demonstratur ex diuisione, sed accipiat, tamen utilis est ad hoc diuisio. nam si recta sit, partes ipsius priores præponi debent, posterioribus verò postponi.

7. *Amplius nihil relinquendum, &c.*

Alterata utilitas. Altera utilitas diuisionis est, vt nihil relinquatur in definitione. relinquatur autem, cum prætermittitur differentia proximè diuidens genus, signum autem cognoscendum, quando differentie non sint generi quod differat, hoc est: cum enim ipsæ differentie non adæquant ipsum genus vniuersalius sumptum, non sunt proximæ: vt habere scissas pennis, & habere nō scissas,

sicut habent vesperæ, muscæ, vesperiliones, non sunt differentie proximæ animalis; cum non omne animal habeat pennis scissas, aut non scissas; hæ enim differentie auis sunt. atque hoc signum est pro cognoscendis proximis differentijs generis alicuius, & aliorum generum, quæ extra illud sunt: nempe superiorum, & eorum, quæ sub illo sunt. atque ex hoc colligitur prædicta utilitas ad definitiones.

Nihil autem oportet deficientem, &c.

Excludit errorem quemdam, quem Themist. & Philop. tribuunt Speusippo, nepoti Platonis. hic enim dicebat, non posse cognosci differentiam alicuius, nisi cognoscantur omnia, à quibus differt: sine differentia verò non cognosci quicquam. nam à quo non differt, est idem cum eo: à quo verò differt, est aliud ab eo, si igitur non cognoscitur res sine differentia, nec differentia, nisi alijs omnibus cognitis, non contingit definire aut diuidere, nisi omnibus cognitis.

Hoc rejicit Aristoteles, ac primò illud fundamentum refutat: nempe, quod differt ab alio, alterum est ab eo. Hoc docet esse falsum: nam indiuidua vnius speciei differunt ab inuicem, non tamen vnū dicitur alterum, id est, diuersum in substantia ab alio: cum non omnis differentia sit essentialis, ex quo fit, vt ad cognoscendū quid res sit, non sit opus, omnia cognoscere, cum saltem indiuidua illius speciei non sit opus cognita habere.

Postea cum accipiuntur omnia, &c.

Respondet modò, non opus esse cognoscere omnia in particulari, à quibus res differt, sed si genus diuidatur per duas differentias, in quibus non sit medium, aut per plures: & definitum accipiat in vna, satis erit, vt cognoscatur differe ab omnibus alijs, quibus inest opposita differentia, licet non cognoscantur illa omnia in particulari, vt satis est scire, omne animal esse rationale, aut irrationale: & hominem esse rationale, vt cognoscatur ab alijs omnibus animalibus differe, quomuis in particulari non cognoscantur, sed vniuersaliter, nempe esse irrationalia.

Quòd si dicas: vnde sciam, omne ani. Obiectio: male esse rationale, aut irrationale, fortan Respondio: erit aliud: respondet Arist. non posse esse aliud,

2. Excludit errorem.

Motiuum errorem.

aliud, quia differentia sunt immediate opposita, ob id non petitur principium, quando nulla alia statuitur, quod si per huiusmodi divisiones procedamus, non oportet omnia in particulari cognoscere, sed tantum rem definendam esse sub oppositis differentiis.

10. *Ad probandum autem terminum per divisiones.*

Tertio Divisionem vitalem esse ad definitionis probationem. In Divisione tria oportet notare.

1. 1. Post methodos definiendi traditas, vult docere, divisionem esse vitalem ad definitionem probandam, non quidem demonstratiue, ut dictum est, sed alio probationis genere. ad hoc autem oportet tria in divisione obseruare: primum est, ut non accipiantur in divisione, nisi tantum essentialia, & non accidentia aliqua: alterum, ut ordinatè accipiantur talia prædicata, ut primum sit loco primo, secundum loco secundo, & sic consequenter tertium, ut sumantur omnia membra divisionis vsque ad vltimam speciem, vel vsque ad illud, quod definiri debet.

11. *Est autem vnum horum, &c.*
Ostendit modum, quo ista in divisione obseruari possunt: primum quidem obseruabitur examinando talia prædicata per problemata generis, sicut examinatur accedens per sua problemata, id est, per præcepta, quæ dantur ad determinanda problemata accidentis vel generis.

Quomodo obseruandum primum?
1. 2. Obseruabitur secundum: si primum prædicatum fuerit primo loco, illud autem est primum, quod sequitur omnia alia, non tamen omnia alia sequuntur & inseruntur ex ipso: vt, viuentis est primum, quam animal; nam omne animal est viuentis, non e contra omne viuentis animal. & idem obseruabitur in sequentibus: nam semper respectu sequentium antecedentia dicuntur prima, & eodem modo sunt examinanda.

Quomodo obseruandum tertium?
1. 3. Obseruabitur tertio: tertium duplici signo. primo, ne inter media prætermittantur, sumendo differentias adæquatas. quod cognoscitur, quando genus vniuersaliter non continetur sub illis: nam, cum adæquatae sunt, exactè diuidunt genus vniuersaliter sumptum; vt diximus paulò superius in hoc capite secundo, ut diuisio procedat vsque ad vltimum, quod cognoscitur, quando iam amplius sub illo toto non possumus differentiam sumere: vel si sumamus,

est idem cum ipso toto. vnde quando peruentum est ad hominem, scimus absolutè esse diuisionem, quia sub homine non licet differentiam sumere. vel si differentia sit, putà rationale, est conuertibilis, & idem cum homine, diuisiua verò differentia debet esse inferior.

Omnia enim in eo, quod quid est, &c.

Probat modò, per talem diuisionem restè colligi & probari definitionem: nam omnia prædicata ista sunt essentialia, non ergo est quid superfluum. similiter nihil erit diminutum; nam non deest genus, cum acceptum sit primum genus, non deest differentia, quia omnia intermedia vsque ad vltima accepta sunt, erit ergo bona per talem diuisionem accepta definitio.

Quæreretur autem oportet intendentem, &c.

Non conuenit inter omnes Expositores quid Aristoteles hic intendat? S. Thomas enim vult, vt hic tradatur alia methodus definiendi speciem per resolutionem. Albertus verò & Egidius vt tradatur hic methodus definiendi passionis ipsius speciei. at potius mihi videtur dicendum cum Themistio & Philop. quòd Aristot. docet eodem separamdi æquiuocum à genere, quia sæpè accidit, vt videantur genera, quarum tamen sunt æquiuoca. traditur autem hic via hoc dignoscendi.

Via autem hæc consistit in his: primò, illius propositi generis sumamus illa singularia, quæ censentur vnius speciei, & còsidemus ea, in quibus sunt similia & indifferentia: secundò, vt sumamus alia singularia, quæ censentur vnius esse speciei inter se, diuersa tamen à priori sub illo genere, & pari ratione consideremus similia in his & indifferentia: tertio, vt vtrique comparemus, & videamus, an in aliquo conueniant in illis similitudinibus repperito: si enim hoc est, erit huius communis definitio, si verò ratio non est vna communis, est æquiuocum tale propositum, & non est definendum.

V.g. volo definire animal, diuidam in singularia hominis, & quænam, an habeant aliquod commune, quo dicuntur animalia: & inueniam esse sensibilia rationalia: postea sumam indiuidua leonis, & inueniam esse sensibilia rugibilia, quòd

12.

13.

Commentatorum huius loci alia atq; alia expositio. Thomæ, Alberti, & Egidij. Auctoris cum Themistio & Philopo.

Via, genus ab æquiuoco separandi, de quo hic agitur in quibus consistat?

1.

2.

3.

Exemplum Auctoris.

si vtraque comparem, commune inueniam, nempe sensibile, ob id igitur animal vniucum & genus crit.

Te dico, si quid est magnanimitas, &c.

14. **Arifotelis** Exemplum proponit Aristi si velis, quid sit magnanimitas: definire, prius considera eos, qui magnanimi dicuntur. vnius speciei magnanimitatis, vt Achillem, Aiace, Alcibiadem, hi magnanimi dicuntur, quia noluerunt pati iniuriam. Ajax enim occidit se, propterea, quod arma Achillis fuerunt sibi denegata Achilles vero abstulit se à bello propter Briseidem raptam ab Agamemnone. Alcibiades pugnavit contra suos, quia propter aculationem à bello fuit reuocatus. omnes hi conueniunt in hoc, quod vindictam sumebant illatæ iniuriæ.

Postea considera alios magnanimos alterius speciei, scilicet Socratem, & Lyfandum, hi enim magnanimi dicti sunt, quia æquânimo se haberent, tam id aduersis, quam in prosperis.

Si verò fiat comparatio inter has magnanimitates, nihil inuenietur commune, vt volût Græci, propterea non erit vnica magnanimitatis definitio. S. Tho. vult, quod his aliquid sit cõmune, nempe, quod omnes se dignos magnis existimabant, ac inde procedebat vel vindicare iniuriam, vel nihil facere. & vtraque expositio conuenit textui.

15. *Semper est enim omnis definitio vniuersalis, &c.*

Ne quis, cum singularia considerata sint, ea definiti existimaret, docet, definitiones non esse singularium, sed vniuersalium solum & cõmuniũ. vt, Medicus non considerat sanitatẽ huius vel illius oculi, sed in communi, nempe oculi in vniuersali, aut in specie, puta, oculi cholectici, sanguinei, vel aliterius, itaque definit.

Definitio- nes esse solũ. reũ vniuersaliũ. Nota. Medicus quomodo respiciat vniuersale, & quomodo particulare: Tria quodã in singulari cõduerari.

ditio necessaria actionis vel passionis, quia non est actio physica, quæ non fit in singulari, similiter passio, dicitur physica, quia intellectus operatio fertur in vniuersale: at totum suppositum est, quod agit vel patitur, agere enim vel pati suppositum est.

Agere vel pati suppositum est.

CAPVT XV.

Facilius autem est singulare definire, quàm vniuersale. Quapropter oportet à singularibus ad vniuersalia transire: æquiuocationes etenim lateus magis in vniuersalibus, quàm in indifferenibus. Quomodo autem in Demonstrationibus oportet esse ipsũ syllogizantũ fuisse, ita & in definitionibus manifestum est: hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit in vnoquoque genere definire sceleris, vt simile non omne, sed quod in coloribus: & figuris: & acutum, quod in voce. & ita in commune progredi obsequantem, ne æquiuocationis incidat. Si verò neque disputare oportet transpositionibus, planum, quod neque definire, neque translationibus: disputare enim necesse erit in translationibus.

* a. l. metaphis.

Facile autem est magis definire singulare, &c.

Ex præcedenti doctrina inferit vnum. facilius esse, definire singularia, id est, minus vniuersalia, quàm communia: vnde oportet ex definitione inferiorum ascendere ad superiora.

Intentio Aristotelis Auctoritas

Quapropter oportet à singularibus, &c.

Probat primò: quia æquiuocatio impedit definitiones, hæc autem est frequentior in vniuersalioribus, propter amplitudinem eorum, quàm in minus vniuersalibus, quæ non habent similitudinem cum æquiuocis.

Quomodo autem in demonstrationibus, &c.

Probat secundò: sicut demonstratio debet syllogizare, ita definitio declarare, sed clarior est definitio, quæ incipit à particularibus, vt si velis definire simile, acutum, quæ communia multis sunt, melius erit vnum quodque per se definire, nempe similem coloribus, simile in figuris: similiter acutum in voce, acutum in sono, & sic pau-

Nota de animalibus corautis.

non habere dentes superiores, & habere multos ventres: nam animalia, quæ cornua habent, materiam dentium superiorum in cornua conuertunt, & ob id multos habent ventres, vt eibos postea ruminare possint, & ab vno in alium ventrem transferre: nam cum dentes non habeant, non ita facile possunt cibum cõterere. Per cornigerum igitur illa de animalibus habitibus cornua in particulari demonstrabuntur. Themist. per hoc commune, intelligit genus in nominatum. Albertus verò passionem aliquam communem, etiam si non sit genus.

Amplius alium modus est, &c.

3.
Theorema.

Tertium theorema est: vt non solum commune vniuocum sumamus, sed etiã analogum, cum ea, quæ probanda sunt, analogæ etiam sunt, vt, sepium, spina, & os nullum habent commune vniuocum, sed analogum: vt enim se habet os in terrestribus, ita spina in aquatilibus, & sepium in quodam pisce, qui sepia dicitur, tale proportionale est fumendum, & quæ communiter in sunt inuestiganda; posterius enim per tale commune de singulis illa probantur.

Eadem autem proposita, &c.

Merito, cum multa problemata vnicò medio docerit determinari, ostendit, illa omnia dici eadem problemata, quæ vnicò medio determinantur, sicut omnes quæstiones, quæ per *arripiamus*, probantur, eadem dicuntur: vt, quare fontes subterranei sint frigidissimi in æstate, calidi in hyeme: quare lucet in viadiosiores sint vigente frigore: quare fiat grandines in autumno: & similia problemata dicuntur eadem, quia eadem est causa, nempe *arripiamus*, id est, obiectio contrarij.

Si medium fuerit idem specie, erunt problemata eadem specie: si genere, similiter & problemata: vt, quare sic appareat iris: quare fiat imago in speculo? quare echo in aere? omnium horum idem est medium genere, scilicet Repercussio, licet diuersa sit repercussio in alijs tribus.

Dicuntur etiam eadem problemata, quæ vnicum habent medium, sed subordinatone quadam: nam illud est vniuocum medium, & hoc postea est alterius medium,

vt quare Nilus magis crescit in fine mensis lunaris? quia est tempus hycalium finis mensis: iterum, quare est tempus hycalium magis tunc? quia Luna deficit: illa duo dicuntur eadem, quia ab vnicò medio pendent, ordinè tamen quodam.

Quomodo causa & effectus se habeant inter se, & quo pacto causa venientur: & an vnus effectus plures sint causa?

CAPVT XVII.

DE causa verò & cuius causa dubitaret vtrique aliqui, an quando est causarum causa est, quemadmodum si fluunt folia, aut deficit, & causa fluendi folia, aut deficientis erit: veluti, si huius est lata folia habere: ipsius verò deficere, est terram in medio esse, si enim non est, ita quædam erit causa ipsorum, siue causa est simul & tantum, vt si in medio terra esse, deficit, aut si latissimum est, fluunt folia.

Si verò sic, simul vique essent, & monstraretur per se inuicem, sit enim folio fluere in quo A latissimum verò in quo B: vitiis autem in quo C: si itaque ipsi B inest A: omne enim latissimum fluit folio, ipsi verò C inest B. omnium enim vitiis est latissimum, ipsi C inest A: & omnium vitiis fluit folio, causa verò B medium, sed & quoniam latissimum est vitiis, est per folio fluere demonstrare sit enim D quidem latissimum, E verò folio fluere, vitiis autem in quo F: ipsi itaque F inest E folio fluit enim omnis vitiis: ipsi autem E D, omne enim folio fluens est latissimum, omnibus igitur vitiis est latissimum: causa autem est folio fluere. Si verò non contingit causas esse sibi inuicem, causa enim prior est eo, cuius est causa, & deficientis quidem causa est in medio terram esse: quod autem in medio terra sit, non est causa ipsum deficere: si igitur per causam quidem demonstratio est, propter quid, quæ verò non per causam ipsius quod, quod terra quidem in medio est, non, propter quod autem, non: quoniam ipsum deficere non est causa, quod sit in medio, sed hoc ipsum deficere manifestum est, in ratione namque ipsius deficere inest esse in medio: quare plarium quod per hoc, illud cognoscitur: sed non hoc per illud.

An contingit vnus effectus esse causam si enim est idem de pluribus primis prædicari si A ipsi B,

si B primo inexistent, & ipsi C alij primo, & hoc ipsi D E. ineri igitur A ipsi D E, causa verò est ipsi quidem D B, ipsi verò E C: quare causa quidem existente, necesse est rem esse, re autem existente, non necesse est, omne esse, quodcumque sit causa, sed causa quidem, non tamen omnis.

4. Aut si semper vniuersale problema est, & causa totum quiddam, & cuius causa vniuersale, vi folio fluere toto aliquo determinato, licet species ipsius sint, & his vniuersaliter, aut plantis, aut his plantis: quare & medium aequale oportet esse in his, & cuius causa, & conuerit vi propter quid arboris folio fluere: si itaque propter congelationem humidam, & si folio fluat arbor, oportet esse congelationem, & si congelatio inest non cuiusque, sed arbori, est folio fluere.

6. Vtrum autem contingit non eandem causam esse eiusdem omnibus, sed alteram, aut non? an si quidem perse demonstratur & non per signum, aut accidens: non potest fieri: namque ratio extremi medium est, si verò non ita contingit. Est autem & cuius causa, & cui considerat secundum accidens, non tamen videtur problema esse. si verò non, similiter habebant medium, si quidem sunt æquiuoca, æquiuocorum medium est: si verò vi in genere, similiter habebunt, vi propter quid & permutatio proportionale: alia enim causa est in lineis & numeris, & eadem vtiq; in quantam quidem lineæ, alia in quantam verò habens augmentum tale, eadem, ita & in omnibus, huius autem similiter esse colorem colori, & figuram figuræ, aliam vtiq; æquiuocum enim est simile in his: hic quidem fortasse proportionabiliter habere latera, & æquales angulos, in coloribus verò sensum vnum esse, aut aliud aliquid tale: que verò secundum analogiam, eadem & medium habebunt secundum analogiam.

6. Se habet autem sic conuenit, causa sibi inuicem, & cuius causa, & cui causa: singulam quidem accipienti, cuius causa in plura est, vi extrinsecos æquales esse quatuor, in plura est, quod triangulum, aut quadrangulum, omnibus verò æqualiter, quocumque enim quatuor rebus æquales esse extrinsecos, & medium similiter: est autem medium ratio primi extremi: quocirca omnes scientiæ per definitionem sunt: vi folio fluere, si uel sequitur vtiq; & excedit, & sicum, & excedit, sed non omnes, sed æquale est: si igitur acciperis primum quidem, ratio folio fluendi est: erit enim primum quidem in altera medium, quæ-

niam talia omnia sunt posse huius medium, quoniam succum congelatur, aut aliud aliquid tale, quid autem est folio fluere, congelari succum in contactu seminis.

Infiguris verò ita assignabis, quærentibus ascensionem causa, & cuius causa sit A inexistent B omni B verò vnicuique eorum, qua D, in plus autem: B vtiq; vniuersale esset ijs, qua sunt D, hoc enim dico vniuersale, quod non conuertitur: primum verò vniuersale, cum quo vniuersaliter quidem non conuertitur: omnia autem conuertuntur, & non excedunt: ipsius itaque D, causa est ipsius A ipsius B, oportet igitur A, in plus quàm B extendi: si verò non, quid magis causa erit hoc illius ipsi itaque omnibus E inest ipsam A, erunt aliquid, ita vnum omnia aliud à B: si enim non, quomodo erit dicere, quod cui inest E, ipsam A omni inest: cui verò A non omni ipsam E, propter quid enim non erit aliqua causa, vi inest omnibus D, sed nunquid & qua sunt E, erunt aliquid vnum: Considerare oportet hoc, & sit C.

8. Contingit itaque eiusdem plures causas esse, sed non ipsidem specie, vi quod longa ena sunt quadrum pedum quadam, eò quia non habent bilem, vel alia verò eò, quod sicca sunt, aut alterum quid. Si verò ad indiuiduum non statim venimus, non solum vnum est medium, sed & plura & causa plures: vtrum verò causa mediorum, quod vniuersale primum, aut quod ad singulare, singularibus: planum itaque ea esse, que proxima sunt vnicuique cui sunt causa: primum enim sub vniuersali esse, hoc est causa, vi ipsi D inest ipsam C: ipsam A inesse, est causa: ipsi igitur D ipsam C, causa ipsius est A, ipsi verò C ipsam B, huius autem idem.

9. De his si loquimur igitur ac demonstratione, & quid vtrumque est: & quomodo sit, manifestum est simul verò & de scientia demonstrativa, idem enim est.

1. De causa autem, & cuius causa est, &c.

Hoc caput nescio an à multis sit intellectum, propter obsecrum procedendi modum. Dicam, quæ mihi videtur textui maxime quadrare, dubium proponit Aristot. sum B non quid, cum excedit sit, causa sit, ita vt liceat ab effectu causam colligere, vi, si celsitas sit, terra sit in medio; & si arbor deflorat, ita lata habeat folia, quod est causa: ar-

* Al. sed nūquid, & ipsi E, si quidem erit aliquid vnum.

* a. l. B. * Argy. l. veluti, vi, A competat ipsi D, causa est ipsi D, vt autem competat ipsi D, causa est ipsi D, vt autem

Pro parte
affirmati-
ua.

argumentatur à parte affirmatiua: nam si effectus est absque vlla causa, ergo habebit aliam causam, non enim contingit effectum esse sine vlla causa.

2.

Pro parte
negatiua.

Si verò causa sit, & causarum, &c.
Argumentatur pro parte negatiua, quod non sint simul effectus & causa, aliter enim esset circulus à causa ad effectum, & econtrà: vt probare, vitem defrondescere, quia lata habet folia, & contrà, lata habere folia, quia defrondescit. Hoc argumentum soluit dicendo, quòd iste circulus non est in causis: sed vna est demonstratio à causa, altera est ab effectu, & quia, & hoc non est vllum inconueniens; vt superius diximus. textus est apertus.

3.

An contingit vniui plures esse causas, &c.
Argumentatur secundò, ad probandù, quòd non valeat ab effectu ad causam: potest idem effectus à pluribus causis primis prouenire, vt vituperabile à superbia, & ab intemperantia, ergo iam non ab effectu licebit colligere causam: non enim licet dicere: est vituperabile, ergo propter superbiam: quia potest esse propter intemperantiam, nec licet dicere propter intemperantiam, quia potest esse propter superbiam.

Illa argumenta Arist. proponit dubitatiuè, quia non probat antecedentia, quia sunt dubia & opinabilia, solum tangit difficultatem. hoc ergo argumento probat, quòd ex effectu non licet inferre causam omnem, sed disunctiuè aliquam: ipse hoc licetis explicat, vt A. putà, vituperabile, habet duas causas totales B, superbiam, & C, intemperantiam, & prædicatur vituperabile de D, nempe superbo, & de E, nempe imperatore: de illo per medium B, superbiam, de hoc per C, intemperantiam: igitur ex singulis medijs colliges effectum, non ex effectu singulas causas: quia est superior effectus, causa verò inferior.

4.

An si semper vniuersale, &c.
Rursus contrà hanc secundam rationem instat quia videtur, quòd, quando problema, seu propositio probanda est, vniuersalis posteriori effecti, causa est vniuersalis, & cuius est causa, id est, passio, est etiam vniuersalis. & ita omnes tres termini erunt conuertibiles. sensus est: si sumatur propriù subiectù & vniuersale passionis, causa erit æqualis, & conuertetur cum eis.

V. g. si defrondescere sumatur de proprio subiecto, nempe, non de hac, vel illa planta, sed de illo communi omnibus his, causæ defrondescunt, tunc medium etiam erit æquale, nempe, quia humidum densatur & congelatur, non quòd inique, sed illarum plantarum talium; & tunc ista erunt conuertibilia. Et nota hic, quòd vera causa defrondescendi est, humidum congelari, non quòd lata sint folia: hoc enim signum quoddam est, nec opus est hæc declarare, cum philosophica sint, satis est vt exempla intelligantur, prout sufficienter præsentati instituto.

Vtram autem contingat, &c.

Replicat contrà hoc etiam, dubitando, videtur enim, quòd possit esse, quòd eiusdem effectus sint plures causæ, in diuersis subiectis, & non vna. V. g. longæum inest ceruo & cornici, sed illi, quia caret felle, huic, quia sicum animal est.

Iterum eoa: ra hoc dubitat: quia videtur, quòd quando passio demonstratur per se, & non per signa, vel per accidentia (hæc enim vnius possunt esse plura) tunc non possit esse, quòd vnius effectus plures sint causæ. & probat: nam mediù est definitio passionis & maioris extremi. et sic igitur ipsi æquale, si extremum vniuocum & medium, similiter, si vnum genus, & alterum etiam, si vnum analogum, etiam & alterum, vt commutari proportionaliter, & lineis, & numeris, & alijs simul analogicè inest: quia alia ratione inest lineæ, alia inest singulis; quamuis inter se similitudinè habeant: si quis igitur velit dare medium huius, erit etiam analogum.

Similiter, simile inest coloribus, & figuris, est enim color coloris, & figura figuræ similis, sed analogicè: nam colores alia ratione dicuntur similes, quia eodem modo mouent visum, alia ratione figuræ, quia latera habent æqualia; medium igitur huius similitudinis probandæ erit analogum, sicut & extremum ipsum.

Se habet autem sic consequi, &c.

Ex hac præcedenti doctrina determinat modò: cum medium tale sumendum sit, nempe definitio extremi (vt omnes scientia sumunt) tunc omnia futura conuertibilia, nempe cuius est causa, id est, maius extremum, & cui est causa, id est, subiectù,

Cur arbor-
es defron-
descant.

5.
Longæum
cerui &
cornicis.

Superior
effectus,
causa in-
ferior.

6.

&c

& ipsa causa, id est, medium: quodd si sub subiecto sumantur inferiora, singula non conuertitur, tamē omnia simul, vel subiectum complectens illa, conuertitur cum extremo.

V.g. habere extrinsecos angulos æquales quatuor rectis, non conuertitur cum triangulo, aut cum singulis alijs, nec cum omnibus conuertitur simul, & cum subiecto illa continent. Similiter, descendere, & humidum seminis densari, conuertitur cum omnibus simul inferioribus. vocat succum seminis, quia ex eodem humido, ex quo nutriuntur, etiam nutriuntur fructus & semina arborum.

Ex eodem sacro nutriuntur folia & fructus.

Nota. Quando demonstrationis termini conuertuntur, & quando non?

Ex quo habet, quodd, quado sumitur definitio passionis, licet id non semper sit, & proprium subiectum, conuertantur omnes termini demonstrationis, & causa cum effectu; quando verò non sumitur subiectum proprium, sed inferius non conuertitur extremum cum inferioribus singulis, cum omnibus tamen simul conuertitur.

In figuris autem sic signabis, etc.

Vult, consecutionem causæ & effectus petentibus per ipsas figuras syllogisticas hoc declarare & ostendere, quodd potest aliquando fieri, vt eiusdem effectus plures sint causæ, nec repugnare hoc modo syllogizandi.

Nota, quid sit vniuersale & vniuersale primum?

Aduerte, duos terminos in hoc textu, vniuersale, & vniuersale primum. Vniuersale dicitur id, quod non cum alij conuertitur: vt animal in diuiduis hominib⁹ vniuersale est. cum omnibus enim simul non conuertitur. Vniuersale primum dicitur, quod, licet cum alio non conuertatur, tamen simul cum omnibus illis conuertitur: vt homo suis singulis in diuiduis vniuersale primum est.

Hoc supposito, sumit, sit A, putà viuens, in omni B, putà animali, & animal sit in D, putà in omnib⁹ speciebus suis, singulis autem in plus, tunc A erit in plus, quam B, nempe animal, quia erit vniuersale ipsi viuens enim non conuertitur cum animali, aliàs esset illius causa, id est, inferret animal, quod non est. sumit autem hic causam in inferendo, vt vult Plotonius. si igitur A est in B, & B in D, A erit in D, per ipsum D, id est, viuens de speciebus animalis, per ipsum animal, dicitur: vltcrius si A, viuens

est superius animali, erit in alijs, putà plantis, B, nempe ficibus, populis, & reliquis, & eam non esset in his, non esset superius A, inest ergo in istis, quæ sunt distincta ab ipso B, putà ab animali, quod si ista sunt distincta à B, erit ergo A in eis per mediū aliquod, sicut inerat D per B, si ergo in est his plantis, putà E, per medium aliud C, putà, arborem, iam vnius effectus plures sunt. vnde in consequentia syllogistica vnum per multa concludi potest.

Corrigitur igitur visdem, etc.

Concludit, posse vnum effectū per plures causas eiusdem generis intelligi, demonstari, sed non de ead. m. specie, vel de eodem subiecto, sed de diuersis: vt longa vita de ceruo; quia caret cholera: de cornice; quia est animal sicum.

Si enim definitio effectus proximam sumimus, effectus vniuersalis vnicæ est causa; vt longæui, esse bene proportionatos humores.

A, præter hanc causam communem, in singulis speciebus multiplicatur causa, & quo magis species multiplicatur, etiã causa. nam alia ratione est ceruus longæuus, alia cornix, & alia alior species, non tamen semper; nam aliquot species eandem causam possunt participare.

Dices: vtra melior causa, ea quæ est vniuersalis passionis, an ea, quæ est proxima subiectis singulis? respondit Aristoteles, eam esse, quæ est proxima cuiq; subiecto. Vide clarè, Demonstrationem non sistere, in definitione passionum, sed in definitione & causa proxima subiectorum: vt eusa, quare ceruus sit longæuus: id est, D sit A? est per C, quia est bene temperatus: causa, quare est bene temperatus est B, quia non habet choleram, hæc iam non habet vltcrius causam.

Si iste textus eotrà legatur: incipiendo à particulari causa vsque ad vniuersalem: vt, quare ceruus longæuus: quia non habet choleram; vltcrius, quare non habens choleram est longæuum: quia est bene temperatum, tunc fauet opinioni Egidij Rom. de medio passionis, sed nihil contra nos, qui aliquando definitionem, passionis medium constituimus.

Tandem epilogum facit Aristoteles, ex lib. Priorū & Posteriorum simul, nempe,

Vnum effectum per plures causas demonstrari, & quomodo Longæui causa vniuersalis. Eiusdem multiplicata causa in speciebus singulis.

Dubium.

Solutio.

Nota. Demonstrationem in resolutione vsq; ad definitionem & causam proximam subiectorum progredi. Literæ retrogradæ lectio.

Epilog⁹ librorū Posteriorum simul dicitur

Aciorum. dictum esse iam de syllogismo in communi & de demonstratione, & de scientia ipsa demonstratiua, quod idem est. Hæc de capite

Quomodo principia cognoscantur, & quis principiorum sit habitus.

CAPVT XVIII.

DE principijs verò, quomodo sunt nota, & quis cognoscens habitus, hinc est planè addidit. nibus primis: quod quidem igitur nõ contingit scire per demonstrationem non cognoscemus prima principia immedata, dictum est prius. Immediatorum verò cognitio verò eadem sit aut nõ eadem dubitare possit aliquis: & utrum scientia verisq; aut nõ sit huius quidem scientia, illius verò alterius quod genus, & verum non inexistens habitus innotescit, aut inexistens latere.

Si itaque habemus ipsos, absurdum est: contingit enim certiores habentes cognitiones, demonstratione latere: si verò accipimus, non habent prius, quomodo utiq; cognoscereamus, & discereamus ex non præexistente cognitione impossibile namque, quemadmodum & in demonstratione dicebamus. Manifestum igitur, quoriam neque habere possibile est, neque ignorantibus, & nullum habentibus, habitum innotesci.

Necessè igitur habere quidem aliquam potentiam non talem autem habere, que est his honorabilior, secundum certitudinem. Apparet autem hoc utique omnibus inexistens animalibus: habent enim congenitam potentiam iudicatiuam, quam vocant sensum.

Inexistente autè sensu, in alijs quidè animalem sit permansio sensui, in alijs verò nõ sit in quocumq; igitur non sit, aut omnino, aut circa qua nõ sit, non est huius cognitio extra ipsos sentire.

In quibus verò in se existentibus habere verum quiddam in anima, cum multis talia sunt, ita differentia quedam est, ut huius quidem sit ratio exteriorem permansione, huius verò nõ. Ex sensu quidem igitur si memoria, quemadmodum à iunioribus, ex memoria verò, que plerumq; insidit in se, experientia, non ita namq; memoria non verò experientia est, experientia autem, aut ex omni quiescente vniuersali in anima, aut vno præter multa, quod utique in animalibus vnum sit illud, idem est

artu principium, & scientia: si circa generationem quidem, artus, si verò circa ens, scientia.

Neq; itaq; insunt detrimati habitus neq; ab alijs habitibus sunt notioribus, sed à sensu, ut in pagina * versione facta vno stant, alter stetit, postea alter, * quosq; ad principia vniuersalis anima verò est talis, ut passim pati hoc. Quod autem dictum quidem fuit pridè, non manifestè verò dictum fuit, vniuersalis anima. Cùm enim stetit erit indifferens vniuersalis, primum quidè in anima vniuersale est, sentitur enim singulariter, sensus verò ipsius vniuersalis est, ut hominis, sed non Callie hominis. Rursum in his statur quosq; ad imperabilia stetit, vniuersalis, ut tal: hoc animal quousq; anima: & in hoc consimiliter planè itaq; quod nobis prima indictione cognoscere necessarium est, sensus enim sic vniuersale facit.

Quoniam verò habitus, qui circa discensum sunt, quibus verificamus: aliqui semper verisunt, alij verò suspicantur solum, ut opinio, & ratio, ratio, vera autem semper sunt, scientia & intellectus, & nullum scientie genus aliud certius est, quàm intellectus: principia verò demonstrationum notiora sunt, scientia autem omnium ratione est, principiorum quidem scientia utiq; non criticquoniam verò nili contingit esse veritatis scientia, quàm intellectus, utiq; erit principiorum, & ex his considerantur: & quoniam demonstrationis principium non est demonstratio: quare neq; scientia est scientia. Si igitur nullum aliud præter scientiam genus habemus verum, intellectus utiq; erit scientia principium, & principia quidè principij utiq; erit, * si autem omnia, consimiliter sit: habet ad omne rem.

Posteriorum Analyticorum

FINIS.

De principijs autem qualiter sunt cognitæ, &c.

Postquam Aristot. de lib. quæ ad ipsam demonstrationem, & eius structuram pertinet, habentis dilectum, ac de eius medio, quod sit? & quomodo cognoscatur: tractauit, nunc tandem de modo, quo ipsa principia complexa acquirantur disputat.

Dictum iam est, non esse demonstratiuam scientiam absq; horum immediatorum principiorum cognitione poterit tam

6. * a. l. facta fuga * a. l. douce

sufficient principiu belli innotescit.

7. * a. l. ratio

* a. l. addit, habitum. * Arg. v. l. scientia autem ad omnem rem se habet similitet.

Alia litera que autem omnis.

Innotescit Aristotelis.

1. a. l. addit, notitiz.

3. a. l. addit, cognitiuâ.

4. a. l. formæ sensibilis mansio.

5. Idè in præmio Acti.

* a. l. redente.

Triaproponuntur dubia.

- 1.
- 2.
- 3.
- 2.

Argumenta tur pro vtraque parte tertie quaestio- nis.

Obiectio.

Exclusio

Habere non esse nobis à natura in- sitos, & nos habere.

- 1.

Sensum à natura hominibus tributum.

me à quibus tria dubitare: primò, an cognitio mediatorum, & immediatorum sit eadem id est, eiusdem rationis? secundò, an cognitio principiorum immediatorum sit scientia, sicut mediatorum, vel aliquod aliud alius scientiæ & cognitionis generis? tertio, an iste habitus & cognitionis principiorum acquirantur de nouo, an sint naturales, sed latentes à principio, & post no- tificari.

Si quidem igitur habemus ipsos.

Incipit disputare cieca tertiam quaestio- nem ad v. an: ipsius partem: nam si ha- bebimus tales habitus à natura, latentesta- men multo tempore, vt dicebat Plato; ab- surdum est professò dicere, quòd habema- mus à natura cognitiones & habitus, qui sint certiores demonstratione, & tamen non cognoscimus per ipsos, cum nullus possit demonstrationem habere quin cog- noscat statim

Quod si dicatur, tales habitus esse acqui- sitos? videtur aliud inconueniens maius, nam cum cognitio acquisita fiat ex præxi- stenti cognitione, vt dictum est, oporteret ante illos habitus alias priores cognitiones & habitus ponere; quæ tamen non sunt.

Concluditur ergo, non esse dicendum, tales habitus inesse à natura, nec quòd ex cognitione præcedenti non fiant, cum om- nis cognitio acquisita ex præcedenti fiat: quænam sit ista cognitio, ex qua principio- rum cognitio fiat, explicat modò.

Necesse est igitur habere quandam poten- tiam, &c.

Intendit docere, sensum inesse homini- bus à natura, & ex hoc sensu prouenire memo- riam, & ex memoria experientiam, & ex hac colligi, per intellectum, vniuersalis cognitionem, atq; hoc esse principium sci- entia. vnde constat, non inesse cognitiones principiorum à natura, nec fieri ex alijs præxi- stentibus in intellectu, sed à sensu origi- nem ducere, qui quidem inest nobis à na- tura: quod etiam docet. Metaph. cap. 1.

Dicit ergo primum, necessarium esse an- te principiorum cognitionem, præcedere in nobis quandam cognoscitiuam poten- tiam, hac autem non est alius habitus, vel cognitio certior, & honorabilior principi- orum cognitio: sicut ipsa principiorum cognitio est certior, & honorabilior cog-

nitione conclusionis: non sic inquam, est ista potentia sensitua, sed est quoddam principium, quo indiget intellectus ad suas intellectiones,

At, ne quis putaret, hanc potentiam ho- minibus esse propriam, dicit, omnibus ani- malibus inesse, quæ dicitur sensus, animal enim eò animal est, quò sensum habet, hanc potentiam vocat conaturalem, quia animalia sensum per generationem simul cum esse suo accipiunt.

Cum si autem sensus, &c.

Non vniformiter sensum hunc anima- libus reliquis, & hominibus inesse, osten- dit, ne quis decipiatur, dicens, sicut ex sen- su non fit in animalibus principiorum cog- nitio, ita nec in homine.

Duas autem diuisiones facit: prior est, quædam animalia præter sensum memo- riam habent: quædam autem præter sen- sum memoriam non habent. Memoriam habent illa, in quibus species & imagines rerum sensatarum manent, etiã post præ- sentiam illarum rerum. Nam hoc pacto fit memoria. Illa verò non habent, in quibus non manent tales imagines, ac propterea extra rei præsentiam non sentiunt.

Nota, quòd dicit, ista animalia non sente- tire, nisi in præsentia obiecti illa, quæ sen- tiunt loquuntur autem disunctiue, omnino non sentiunt in absentia, aut non sentiunt illa, quorum imagines non manent nam animalia, quæ memoriam non habent, ali- quando recordantur, quando aliquod sen- sibile vehemens perceperunt, & quæ me- moriam etiam habent, non recordantur, quando debilitate speciem receperunt, nec manet hoc autem est, vt intelligas, memo- riam fieri ex permanentia imaginum sen- sarum rerum, in parte interiori capitis.

In quibus autem inest sensus, &c.

Posterior diuisio est: ex his memoriã habentibus, quædam habent virtutem, quæ ex multis memoriis vnũ colligant & in- serant: quædam non habent illa, vt vnũ colligere possint. atq; ex his, quæ tale vnũ colligunt, fit quædam animalium differe- tia, distincta ab omnibus alijs, qua vnũ ratione & intellectu vtatur, atq; hic est homo, qui ex memorijs multis vnũ vni- uersale colligit, & ratione vtitur, reliquis verò id non est concessum.

Erroris ex- clusio.

4. Sensus non ita homini vt alijs ani- malibus, inesse.

Quæ ani- malia ha- bebant me- moriam. Item quæ non?

Nota.

Quomodo fiat memo- ria?

5.

Nota ordi- Ex quo infert ordinem cognitionum in
nem cogni- hominæ: ex sensibus enim interioribus fit
tionum in- memoria, manensibus imaginibus rerum
hominæ. sensatarum: ex multis autem memorijs si-
milib⁹ experimentis; est enim experimē-
tū collatio multorū singularium sensibili-
um; ex hoc aut experimento, & ex toto
vniuersali collectio: & abstractio, & factio

Expertien-
tia quid?

Principiū
scientiæ &
artis.

Vno, propter multa, fit principium artis &
scientiæ; artis, si fuerit in rebus factibilibus,
scientiæ, si fuerit in speculabilibus. Vnde
principium artis & scientiæ est propositio
vniuersalis collecta per intellectū ex experi-
entia, & ex memoria, & vltimō, ex sensu.

Circa literam, Aut, copulatiuè est le-
gendum, vt notat Philopo, hæc omnia cla-
rius explicantur in p^omo Metaphysices.

Neque igitur infert determinari, &c.

Responsio
tertiæ que-
stionis.

Infert ex præ dictis responsionem tertie
questionis; nempe cognitionē principio-
rum non inesse nobis à natura, nec fieri ex
alia notiori intellectuā cognitione, sed à
sensu modo, qui dicitur esse, produci, & ex-
plum ponit: sicut aliquando pugna exi-
sente, accidunt milites hinc inde dispersos
fugere, ac exercitum destruire, tunc vnus
stat, quo stante alius etiam stat, & post hos
alius, donec pluribus stantibus, fit iterum
exercitus sic fit vniuersale ex hoc, & illo
& alio, & multis singularibus conseruatis
in memoria, quæ quidē dispersa erant, sed
adunantur & colliguntur intellectu com-
prehendente similitudinem omnium per
abstractionem.

Dubium.

Quod si dicas: quomodo anima potest
recipere hæc species & singularia in se de
nouo? respondet, animā esse ralem, vt possit
pati ista: nam intellectus, secundū Aristot.
3. animæ, tex. 32 est vt tabula rasa, quæ po-
test rerum similitudines in se recipere.

Vniuersa
le quomo-
do fit in
anima?

Vnde reperit clarissimū modum quo vni-
uersale fit: dicens, quando est aliqua na-
tura secundū se vna, & indifferens multis,
vt homo, animal, albū, & hoc per intelle-
ctum; nam extra intellectum non est sepa-
rata natura cōmunis; cum igitur talis na-
tura sic est facta vna & cōmunis, est vni-
uersale. Vt Petrus est homo, & ceteri etiā
sunt homines: at quando sumitur homo
per se qui in illis est, sic separatus, iam est
vniuersale, anrē non erat; sic autem hoc
per intellectum.

Dices: nonne sensus circa vniuersalia se-
runtur; nō visus habet pro obiecto ipsum
colorem non hunc vel illum? respondet,
potentiam sensitiuam habere ipsam natu-
ram communem pro obiecto, tamē actus
& sensationes non fiunt, nisi circa singula-
ria: intellectus vero actus est, quia vniuer-
salia fertur.

Dubium.

Solutio.
Sensus est
circa vni-
uersalia,
sed non a-
ct⁹ sensus.

Huius loci declarationem vide superius
lib. 1. super e. 24. vnde sequitur, quod intel-
lectus colligit & adunatē intelligit natu-
ram, quam sensus sparsim in multis perci-
piunt singularibus: ac idē per inductio-
nem, quo sensu fit, cognoscere: seu intel-
ligere incipimus.

*quæ.

Quoniam autem circa, &c.

Secundam & tertiam soluit quæstionē, Solutio 2.
ostendens cognitionem principiorū non
esse scientiam, sed alium habitum scientiæ
certiorem, nempe intellectum, ex quo fit,
vt nō sit eiusdem rationis, cognitio prin-
cipiorum, & eorum, quæ ex principijs de-
ruiantur.

Supponit autem duo: alterum est, habi-
tus intellectiuous veros speculatiuos esse
tres: primus, qui potest recipere falsum, vt
opinio & ratio, id est syllogismus topic⁹,
qui est causa opinionis: altera est scientia,
quæ est cognitio necessariorū per causam:
tertius est intellectus, qui est cognitio ne-
cessariorū immediatorum: atque hi duo
semper sunt veri.

Habitus in-
tellectiuous
speculati-
uous veros,
esse tres.

Supponit secundo, quod nulla cognitio
est certior, quàm scientia, nisi habitus hic,
qui dicitur intellectus: quæ duo colliguntur
ex 6. Ethic. capis. 3. tunc argumentum
na.

Quæ cogni-
tio sit cer-
tior scien-
tia.

est: horum principiorum non est opinio,
quia semper sunt vera: non est scientia,
quia non habent causam, nec per discursum
cognoscuntur: & præterea, quia sunt
certiora his, quorum est scientia, ergo eorum
erit intellectus, non enim restat alius
habitus intellectiuous certior scientia, præ-
terea, quia scientiæ nō est scientia, aliā e-
nim esset processus in infinitum. deuenire
est ergo ad aliquam cognitionem, quæ
non sit scientia, & hæc est intellectus.

Nota de in-

Ex quo colligit, hæc cognitionem, quæ intellectus
intellectus dicitur, esse principium, & pri-
cipium principij, id est, cognitionem, quæ est habitus
cognoscimus ipsas propositiones primas, principio-
rum, &c.

Nota de in-
tellectu
quatenus
cipium principij,
quæ sunt principia.

Sic autem se habet omnis scientia ad omnem conclusionem. Ut enim est scientia cognitio procedens ex alia, & quae cognoscitur; quod ex alio sequitur, ita & intellectus est cognitio, sed non ex alia intellectiva cognitione, ac idem est principium.

Similiter, quae cognitio, qua propositiones primae, quae ex alijs non sunt cognoscuntur: ac propriae est principium principij: ex quibus omnibus tres propositae quaestiones solutae sunt.

QVAESTIO I.

An principia per se not a inductione cognoscantur?

Primum nota quo ad sensum quaestio- nis: Principia alia esse rei alia cognitionis.

Concedo.

Secundo nota intellectus esse duplicem operationem.

Intellectus non fit nisi de rebus apprehensibus.

VT sensus quaestio- nis sit manifestus, aduerte primo, duo esse genera principiorum: quaedam sunt rei, quaedam cognitionis principia. rei principia sunt, à quibus res suum esse accipit, sicut materia, forma & reliquae causae dicuntur rei principia. Cognitionis vero principia sunt, à quibus cognitio rei procedit, sicut propositiones sunt principia cognitionis ipsius conclusionis. Non autem existimes, quod semper differant re ista principia: cum enim à posterioribus procedimus ad cognitionem priorum, tunc differunt re, principia cognitionis & rei, at cum à prioribus est processus, tunc eadem re sunt principia cognitionis & rei, semper tamen differunt ratione: nam rei principia sunt secundum suum esse, cognitionis vero, secundum quod per intellectum sumuntur, & ipsorum cognitio aliorum est causa cognitionis.

Aduerte secundo, quod intellectus nostro duplicem habet operationem, & apprehendendi, & iudicandi: per apprehensionem enim res ipsas accipit in se, per iudicium vero earum veritatem vel falsitatem comprehendit, assentiendo vel dissentiendo. Has autem operationes esse diuersas, experientia ostendit: multa enim apprehendimus, de quorum veritate dubitamus; in hac utraque operatione intellectus est dependens nam in apprehensione indiget obiecto, quod percipiat, & hoc à sensibus accipit: in iudicio etiam dependet ab apprehensione; non enim iudicium fit

nisi de rebus apprehensibus, & praeterea indiget iudicium praeter apprehensionem alio iudicio adiuuante; nam iudicium conclusionis pendet ex iudicio praemissarum & quando in intellectu iam non est aliud iudicium, quo praemissas cognoscamus, fit recursus ad iudicium sensus per inductionem. An vero semper omne iudicium intellectus dependeat ex alio iudicio, siue sensus, siue intellectus: hoc dubitatur modo & difficultas est propter illas propositiones per se notae communissimas: nempe, quaestiones quodlibet est, vel non est: omne totum est maius sua parte, & similes. debis enim est quaestio, an notae sint per inductionem singularium, ita ut abique inductione non cognoscantur.

Formatur quaestio- nis status.

Est quorundam opinio, quod haec communissimae propositiones inductione cognoscantur, nec intellectus eis acquiesceret nisi praecedente iudicio sensus per singularia. Rationes autem huius sententiae haec sunt.

Ad eam a. opinio.

Primo: causa vniuersalis non producit effectus, nisi mediatis causis particularibus, ut patet de aëre, & Sole, & glorio- so Deo, quando naturaliter operatur, semper enim cum his causis particularibus operatur: at intellectus est causa vniuersalis omnium assensuum intellectiuorum, ergo ad particulares assensus opus est, quod sint alij assensus, vt enim ad assensum huius conclusionis vtitur assensu harum praemissarum & principiorum, ita ad assensum principiorum vtitur assensu & iudicio sensus, vt si fiat inductio quaedam ex singularibus illorum principiorum, nempe: hoc totum est maius sua parte, & hoc totum est maius sua parte, & sic de ceteris, ergo omne totum est maius parte, tunc singularia illa sensu, vniuersale intellectu, comprehenditur.

Pro hoc opinione 1. Ratio.

2. Ratio.

Secundo: si ista principia non cognoscantur inductione, solo lumine intellectus fierent nota, sed hoc est falsum, nam hoc modo nullus posset es negare: at constat haec principia à multis esse negata; vt dicitur 4. Metaph. & notat Auerr. 2. Metaph. 15. ergo non cognoscuntur solo lumine intellectus, sed per inductionem.

Circa hoc aduerte non esse dubium de principijs immediatis vnius scientiae: sunt

1. Fundam.

Nota ordi-
nem cog-
nitionum in
homine.

Ex quo inferi ordinem cognitionum in homine: ex sensibus enim interioribus fit memoria, manentibus imaginibus rerum sensatarum: ex multis autem memorijs similib⁹ experimentū; est enim experimen-
tū collatio multorum singularium sensibili-
um; ex hoc autē experimento, & extoro
vniuersali collectioiā & abstractio, & factio
Vno, propter multa, fit principium artis &
scientiæ; artis, si fuerit in rebus factibilibus,
scientiæ, si fuerit in speculabilibus. Vnde
principium artis & scientiæ est propositio
vniuersalis collecta per intellectū ex experi-
entia, & ex memoria, & vltimò, ex sensu.

Circa literam, Aut, copulatiuè est le-
gendum, vt notat Philopo, hæc omnia elati-
us explicantur in p^omo Metaphysices.

Neque igitur infra determinati, &c.

6.
Respon-
sio tertie
ques-
tionis.

Inferi ex prædictis responsum tertie
quæstionis; nempe cognitionè principio-
rum non inesse nobis à natura, nec fieri ex
alia notiori intellectuā cognitione, sed à
sensu modo, qui dictus est, producti, & ex-
plum ponit: sicut aliquando pugna exi-
sistente, accidit milites hinc inde dispersos
fugere, ac exercitum, desituere, tunc vnus
star, quo stante alij etiam star, & post hos
alij, donec pluribus stantibus, fit iterum
exercitus sic fit vniuersale ex hoc, & illo
& alio, & multis singularibus conferuatis
in memoria, quæ quidè dispersa erant, sed
adunantur & colliguntur intellectu com-
prehendente similitudinem omnium per
abstractionem.

Dubium.

Quòd si dicas: quomodo anima potest
recipere has species & singularia in se de
nouo? respòdet, animà esse talem, vt possit
pati ista: nam intellectus, secundū Aristot.
3. animæ, tex. 32 est vt tabula rasa, quæ po-
test rerum similitudines in se recipere.

Vniuersa
le quomo-
do fit in
anima?

Vnde repetit clarius modum quo vni-
uersale fit: dicens, quando est aliqua na-
tura secundū se vna, & indifferens multis,
vt homo, animal, albū, & hoc per intel-
lectum; nam extra intellectum non est sepa-
rata natura cõmunis; cùm igitur talis na-
tura sic est facta vna & cõmunis, est vni-
uersale. Vt Petrus est homo, & ceteri etiã
sunt homines: at quando sumitur homo
per se qui in illis est, sic separatus, iam q̃
vniuersale, antè non erat; fit autem hoc
per intellectum.

Dices: nõne sensus est vniuersalia se-
runtur; nõ visus habet pro obiecto ipsum
colorem non hunc vel illum? responder,
potentiam sensitiuam habere ipsam natu-
ram communem pro obiecto, tamè actus
& sensationes non fiunt, nisi circa singula-
ria: intellectus verò actus est, qui in vniuer-
salia fertur.

Dubium.

Solutio.

Sensus est
circa vni-
uersalia,
sed non a-
ct⁹ sensus.

Huius loci declarationem vide superius
lib. 1. super c. 24. vnde sequitur, quod intel-
lectus collectè & adunatè intelligit natu-
ram, quam sensus sparsim in multis perci-
piunt singularibus: ac idè per inductio-
nem, quò sensu fit, cognoscere: seu intel-
ligere incipimus.

* quæ.

Quomodo autem circa, &c.

Secundam & tertiam soluit quæstionè,
ostendens cognitionem principiorū non
esse scientiam, sed alium habitum scientiã
certiorem, nempe intellectum. ex quo fit,
vt nõ sit eiusdem rationis, cognitio prin-
cipiorum, & eorum, quæ ex principijs de-
ruiantur.

7.

Solutio 2.
3. quæ-
stio-
nis.

Supponit autem duo: alterum est, habi-
tus intellectuus veros speculatiuos esse
tres: primus, qui potest recipere falsum, vt
opinio & ratio, id est syllogismus topic⁹,
qui est causa opinionis: altera est scientia,
quæ est cognitio necessariorū per causam:
tertius est intellectus, qui est cognitio ne-
cessariorum immediatorum. atque hi duo
semper sunt veri.

Habitus in-
tellectiuos
speculati-
uos veros,
esse tres.

Supponit secundò, quòd nulla cognitio
est certior, quàm scientia, nisi habitus hic,
qui dicitur intellectus: quæ duo colliguntur
ex 6. Ethic. capis. 3. tunc argumentum
est: horum principiorum non est opinio,
quia semper sunt vera: non est scientia,
quia non habent causam, nec per discus-
sum cognoscuntur: & præterea, quia sunt
certiora his, quorum est scientia, ergo eor-
um erit intellectus, non enim certior alius
habitus intellectuus certior scientia, præ-
terea, quia scientiæ nõ est scientia, aliàs
animè esset processus in infinitum. deuenire
est ergo ad aliquam cognitionem, quæ
non sit scientia, & hæc est intellectus.

Quæ cog-
nitio fit cer-
tior scienti-
a.

Ex quo colligit, hæc cognitionem, quæ
intellectus dicitur, esse principium, & priã
quatenus
cipium principij, id est, cognitionem, quæ
est habitus
cognoscimus ipsas propositiones primas,
principio-
rum, & c.

Nota de in-

Sic autem se habet omnis scientia ad omnem conclusionem. Vt enim est scientia cognitio procedens ex alia, & quae cognoscitur id, quod ex alio sequitur, ita & intellectus est cognitio, sed non ex alia intellectiva cognitione, ac idem est principium.

Similiter, est cognitio, qua propositiones primae, quae ex alijs non sunt cognoscuntur: ac propriae est principium principij: ex quibus omnibus tres propositae quaestiones solutae sunt.

QVAESTIO I.

An principia per se nota inductione cognoscantur?

Primum nota quo ad sensum ad quaestio- nis: Princi- pia alia cog- nitionis.

Correctio.

Secundò nota intel- lectus esse duplicè o- peratione.

Intellectus iudicium non fit nisi de rebus apprehen- sis.

VT sensus quaestio- nis sit manifestus, aduerte primò, duo esse genera principiorum: quaedam sunt rei, quaedam cognitionis principia. rei principia sunt, à quibus res suum esse accipit, sicut materia, forma & reliquae causae dicuntur rei principia. Cognitionis verò principia sunt, à quibus cognitio rei procedit; sicut propositiones suat principia cognitionis ipsius conclusionis. Non autem existimes, quòd semper differant re ista principia; cū enim à posterioribus procedimus ad cognitionem priorum, tunc differunt re, principia cognitionis & rei, ac cum à prioribus est processus, tunc eadē re sunt principia cognitionis & rei; semper tamen differunt ratione: nam rei principia sunt secundum suum esse, cognitionis verò, secundum quod per intellectum sumuntur, & ipsorum cognitio aliorum est causa cognitionis.

Aduertè secundò, quòd intellectus non ster duplicem habet operationem, & apprehendendi, & iudicandi: per apprehensionem enim res ipsas cōcipit in se, per iudicium verò earum veritatem vel falsitatem comprehendit, assentiendo vel dissentiendo. Has autem operationes esse diuersas, experientia ostendit: multa enim apprehendimus, de quorum veritate dubitamus; in hac vtraque operatione intellectus est dependens nam in apprehensione indiget obiecto, quod percipiat, & hoc à sensibus accipit: in iudicio etiam dependet ab apprehensione; non enim iudicium fit

nisi de rebus apprehensis, & praeterea indiget iudicium praeter apprehensionem alio iudicio adiuvante; nam iudicium cōclusionis pendet ex iudicio praemissarum & quando in intellectu iam non est aliud iudicium, quo praemissas cognoscamus, fit recursus ad iudicium sensus per inductionem. An verò semper omne iudicium intellectus depēdeat ex alio iudicio, siue sensus, siue intellectus: hoc dubitatur modò & difficultas est propter illas propositiones per se notae communissimas: nempe, quaestiones quodlibet est, vel non est: omne totum est maius sua parte, & similes. de his enim est quaestio, an notae sint per inductionem singularium, ita ut abique inductione non cognoscantur.

Est quorundam opinio, quòd haec communissimae propositiones inductione cognoscantur, nec intellectus eis acquiescet nisi praecedente iudicio sensus per singularia. Rationes autem huius sententiae haec sunt.

Prima: causa vniuersalis non producit effectus, nisi mediantibus causis particularibus, vt patet de celo, & Sole, & glorio- so Deo, quando naturaliter operatur; semper enim cum his causis particularibus operatur: ac intellectus est causa vniuersalis omnium assensuum intellectiuorū, ergo ad particulares assensus opus est, quòd sint alij assensus, vt enim ad assensum huius conclusionis vtitur assensu harum praemissarum & principiorū, ita ad assensum principiorum vtitur assensu & iudicio sensus, vt si fiat inductio quaedam ex singularibus in principiorum, nempe: hoc totum est maius sua parte, & hoc totum est maius sua parte, & sic de ceteris, ergo omne totum est maius partes; tunc singularia illa sensu, vniuersale intellectu, comprehenditur.

Secundo: si ista principia non cognoscerentur inductione, solo lumine intellectus fierent nota, sed hoc est falsum, nam hoc modo nullus posset ea negare: ac constat haec principia à multis esse negata; vt dicitur 4. Metaph. & notat Auerz. 2. Meta. com. 15. ergo non cognoscuntur solo lumine intellectus, sed per inductionem.

Circa hoc aduerte non esse dubium de principijs immediatis vniuers scientiae; sunt

Formatur quaestio- nis status.

Ad eam a opinio.

Pro hac opinione 1. Ratio.

2. Ratio.

1. Fundam.

Nota ordi- Ex quo infert ordinem cognitionum in
nra cogni- homine: ex sensibus enim interioribus fit
tionum in memoria, manentibus imaginibus rerum
homine. sensatarum: ex multis autem memorijs si-
milib⁷ experimentū; est enim experimē-
tū collatio multorū singularium sensibi-
lium; ex hoc aut experimento, & ex toto
vniuersali collectioā & abstractio, & factio

Expertien-
tia quid?

Principiū Vno, propter multa, fit principium artis &
scientiæ & arar. sciētīæ; artis, si fuerit in rebus factibilibus,
scientiæ, si fuerit in speculabilibus. Vnde
principium artis & scientiæ est propositio
vniuersalis collecta per intellectū ex experi-
entia, & ex memoria, & vltimō, ex sensu.

Circa literam, Aut, copulatiuē est le-
gendum, vt notat Philopon, hęc omnia cla-
rius explicantur in p̄mo Metaphysices.

Neque igitur infertur determinati, &c.

6.
Responso
tertiæ que-
stionis.

Infert ex præ dictis responsionem tertie
quæstionis; nempe cognitionē principio-
rum non infere nobis à natura, nec fieri ex
alia notiori intellectuā cognitione, sed à
sensu modo, qui dictus est, produci, & exē-
plum ponit: sicut aliquando pugna ex-
istente, accidit militi hinc inde dispersos
fugere, ac exercitum desertuere, tunc vnus
stat, quo stante alius etiam stat, & post hos
alius, donec pluribus statibus, fir iterum
exercitus sic fit vniuersale ex hoc, & illo
& alio, & multis singularibus conseruatis
in memoria, quæ quidē dispersa erant, sed
adunantur & colliguntur intellectu com-
prehendentē similitudinem omnium per
abstractionem.

Dubium.

Quod si dicas: quomodo anima potest
recipere has species & singularia in se de
nouo? respondet, animā esse talem, vt possit
pari ista: nam intellectus, secundū Aristot.
3. animæ, text. 32 est vt tabula rasa, quæ po-
test rerum similitudines in se recipere.

Vniuersa
le quomo-
do fit in
Anima?

Vnde repetit clariū modum quo vni-
uersale fit: dicens, quando est aliqua
natura secundū se vna, & indifferens multis,
vt homo, animal, albū, & hoc per intelle-
ctum; nam extra intellectum non est sepa-
rata natura cōmunis; cū igitur talis na-
tura sic est facta vna & cōmunis, est vni-
uersale. Vt Petrus est homo, & ceteri etiā
sunt homines: at quando sumitur homo
per se qui in illis est, sic separatas, iam est
vniuersale, antē non erat; sic autem hoc
per intellectum.

Dices: nonne sensus circa vniuersalia se-
runtur; nō visus habet pro obiecto ipsum
colorem non hunc vel illum? respondet,
potentiam sensitiuam habere ipsam natu-
ram communem pro obiecto, tamē actus
& sensationes non fiunt, nisi circa singula-
ria: intellectus verō actus est, qui in vniuer-
salia fertur.

Dubium.

Solutio.
Sensus est
circa vni-
uersalia,
sed non a-
ctus sensus.

Huius loci declarationem vide superius
lib. 1. super c. 24. vnde sequitur, quod intel-
lectus colle dē & adunatē intelligit natu-
ram, quam sensus sparim in multis perci-
piunt singularibus: ac idē per inductio-
nem, quo sensu fit, cognoscere: seu intel-
ligere incipimus.

Quoniam autem circa, &c.

Secundam & tertiam soluit quæstionē, Solutio 2.
ostendens cognitionem principiorū non
esse scientiam, sed alium habitum scientiā
certiorem, nempe intellectum. ex quo fit,
vt nō sint eiusdem rationis, cognitio prin-
cipiorum, & eorum, quæ ex principijs de-
ruiantur.

Supponit autem duos: alterum est, habi-
tus intellectiūs veros speculatiūs esse
tres: primus, qui potest recipere falsum, vt
opinio & ratio, id est syllogismus topic⁷,
qui est causa opinionis: altera est scientia,
quæ est cognitio necessariorū per causam:
tertius est intellectus, qui est cognitio ne-
cessariorū immediatorum. atque hi duo
semper sunt veri.

Habitus in-
tellectiūs
speculati-
uōs veros,
esse tres.

Supponit secundō, quod nulla cognitio
est certior, quā scientia, nisi habitus hic,
qui dicitur intellectus: quæ duo colliguntur
ex 6. Ethic. capit. 3. tunc argumentum
est: horum principiorum non est opinio,
quia semper sunt vera: non est scientia,
quia non habent causam, nec per discus-
sum cognoscuntur: & præterea, quia sunt
certiora his, quorum est scientia, ergo eo-
rum erit intellectus, non enim restat alius
habitus intellectiūs certior scientiæ, præ-
terea, quia scientiæ nō est scientia, aliā
enim esset processus in infinitum. denecire
est ergo ad aliquam cognitionem, quæ
non sit scientia, & hæc est intellectus.

Nota de in-

Ex quo colligit, hanc cognitionem, quæ intellectus dicitur, esse principium, & priā quatenus
cipium principij, id est, cognitionem, quæ est habitus
cognoscimus ipsas propolitiones primas, principio-
rum, &c.

Sic

Sic autem se habet omnis scientia ad omnem conclusionem. Vt enim est scientia cognitio procedens ex alia, & qua cognoscitur id, quod ex alio sequitur, ita & intellectus est cognitio, sed non ex alia intellectiua cognitione, ac idco est principium.

Similiter, est cognitio, qua propositiones primæ, quæ ex alijs non sunt cognoscuntur: ac propterea est principium principij: ex quibus omnibus tres propositæ quæstiones solutæ sunt.

QVAESTIO I.

An principia per se nota inductione cognoscantur?

Primū nota quo ad sensum quæstio nis: Principia alia cognitionis.

Concessio.

Secundō nota intellectus esse duplicē operationē.

Intellectus non fit nisi de rebus apprehensibus.

VT sensus quæstionis sit manifestus, aduerte primò, duo esse genera principiorum: quædam sunt rei, quædam cognitionis principia. rei principia sunt, à quibus res suum esse accipit, sicut materia, forma & reliquæ causæ dicuntur rei principia. Cognitionis verò principia sunt, à quibus cognitio rei procedit: sicut propositiones sunt principia cognitionis ipsius conclusionis. Non autem existimes, quòd semper differant re ista principia: cū enim à posterioribus procedimus ad cognitionem priorum, tunc differunt re, principia cognitionis & rei, at cū à prioribus est processus, tunc eadē re sunt principia cognitionis & rei: semper tamen differunt ratione: nam rei principia sunt secundum suum esse, cognitionis verò, secundum quod per intellectum sumuntur, & ipsorum cognitio aliorum est causa cognitionis.

Aduertē secundò, quòd intellectus nonster duplicem habet operationem, & apprehendendi, & iudicandi: per apprehensionem enim res ipsas cōcipit in se, per iudicium verò earum veritatem vel falsitatem comprehendit, assentiēdo vel dissentientiēdo. Has autem operationes esse distinctas, experientia ostendit: multa enim apprehendimus, de quorum veritate dubitamus; in hac vtraque operatione intellectus est dependens nam in apprehensione indiget obiecto, quod percipiat, & hoc à sensibus accipit: in iudicio etiam dependet ab apprehensione; non enim iudicium fit

nisi de rebus apprehensis, & præterea indiget iudicium præter apprehensionem alio iudicio adiuuante; nam iudicium cōclusionis pendet ex iudicio præmissarum & quando in intellectu iam non est aliud iudicium, quo præmissas cognoscimus, sit recursus ad iudicium sensus per inductionem. An verò semper omne iudicium intellectus depēdeat ex alio iudicio, siue sensus, siue intellectus: hoc dubitatur modò & difficilis est propter illas propositiones per se notas communissimas: nempe, quodlibet est, vel non est: omne totum est maius sua parte, & similes. dehis enim est quæstio, an notæ sint per inductionem singularium, ita vs absque inductione non cognoscantur.

Est quorundam opinio, quòd hæc communissimæ propositiones inductione cognoscantur, nec intellectus eis acquiesceret nisi præcedente iudicio sensus per singularia. Rationes autem huius sententiæ hæc sunt.

Prima: causa vniuersalis non producit effectus, nisi mediantibus causis particularibus, vt patet de celo, & Sole, & gloriofo Deo, quòd naturaliter operatur, semper enim cum bis causis particularibus operatur: at intellectus est causa vniuersalis omnium assensuum intellectiuorū, ergo ad particulares assensus opus est, quòd sint alij assensus, vt enim ad assensum huius conclusionis vtitur assensu harum præmissarum & principiorū, ita ad assensum principiorum vsitur assensu & iudicio sensus, vt si fiat inductio quædam ex singularibus principiorum, nempe: hoc totum est maius sua parte, & hoc totum est maius sua parte, & sic de cæteris, ergo omne totum est maius parte; tunc singularis illa sensu, vniuersale intellectu, comprehenditur.

Secundò: si ista principia non cognoscerentur inductione, solo lumine intellectus fierent nota, sed hoc est falsum, nam hoc modo nullus posset ea negare: at constat hæc principia à multis esse negata; vt dicitur 4. Metaph. & notat Auer. 3. Metaph. 15. ergo non cognoscuntur solo lumine intellectus, sed per inductionem.

Circa hoc aduerte non esse dubium de principijs immediate vniuersis scigitur; sunt

Formatur quæstionis status.

Ad eam opinio.

Pro hac opinione Ratio.

2. Ratio.

1. Fundam.

Nota ordi-
nera cogni-
tionum in
homine.

Expetien-
tia quid?

Principiū
scientiæ &
artis.

Responſio
tertiæ que-
ſtionis.

N
O
T
A.

Dubium.

Solutio.

Vniuerſa
le quomo-
do ſit in
Aima?

Ex quo inferit ordinem cognitionum in homine: ex ſenſibus enim interioribus ſit memoria, manentibus imaginibus rerum ſenſatarum: ex multis autem memorijs ſimilib⁹ experimentū; eſt enim experimen- tū collatio multorū ſingularium ſenſibili- um; ex hoc aut experimento, & ex toto vniuerſali collectōiā & abſtracto, & factō Vno, propter multa, ſit principium artis & ſcientiæ; artis, ſi fuerit in rebus factibilibus, ſcientiæ, ſi fuerit in ſpeculabilibus. Vnde principium artis & ſcientiæ eſt propoſitio vniuerſalis collecta per intellectū ex experi- entia, & ex memoria, & vltimō, ex ſenſu.

Circa literam, Aut, copulatiuē eſt legendum, vt notat Philoſo, hęc omnia clari- us explicantur in p^ognio Metaphyſices.

Neque igitur inferri determinati, &c.

Inferri ex prædictis reſponſionem tertij quæſtionis, nempe cognitionē principio- rum non in eſſe nobis à natura, nec fieri ex alia notiori intellectuā cognitione, ſed à ſenſu modo, qui dictus eſt, produci, & ex- plum ponit: ſicut aliquando pugna exi- ſtente, accidit milites hinc inde diſperſos fugere, ac exercitum deſtituere, tunc vnus ſtat, quo ſtante alius etiam ſtat, & poſt hos alius, donec pluribus ſtantibus, ſit iterum exercitus ſic ſit vniuerſale ex hoc, & illo & alio, & multis ſingularibus conſermatis in memoria, quæ quidē diſperſa erant, ſed adunantur & colliguntur intellectu com- præhendente ſimilitudinem omnium per abſtractionem.

Quod ſi dicas: quomodo anima poteſt recipere ſua ſpecies & ſingularia in ſe de nouo? reſpondet, animā eſſe talem, vt poſſit pati iſta: nam intellectus, ſecundū Ariſtot. 3. animæ, tex. 31 eſt vt tabula raſa, quæ poteſt recipere ſimilitudines in ſe recipere.

Vnde repetit clariūſ modum quo vni- uerſale ſit: dicens, quando eſt aliqua natura ſecundū ſe vna, & indiſſerens multis, vt homo, animal, albū, & hoc per intelle- ctum; nam extra intellectum non eſt ſepa- rata natura cōmunis; cum igitur talis natura ſit eſt facta vna & cōmunis, eſt vni- uerſale. Vt Petrus eſt homo, & ceteri etiā ſunt homines: at quando ſumitur homo per ſe qui in illis eſt, ſic ſeparatus, iam eſt vniuerſale, antē non erat; ſit autem hoc per intellectum.

Dicit: nōne ſenſus circa vniuerſalia ſe- runtur; nō viſus habet pro obiecto ipſum colorem non hunc vel illum? reſponder, potentiam ſenſitiuam habere ipſam natu- ram communem pro obiecto, tamē actus & ſenſationes non ſunt, niſi circa ſingula- ria: intellectus verō actus eſt, qui in vniuer- ſalia fertur.

Huius loci declarationem vide ſuperius lib. 1. ſuper c. 24. vnde ſequitur, quod intel- lectus collectē & adunatē intelligit natu- ram, quam ſenſus ſparſim in multis percipi- unt ſingularibus: ac idē per inductio- nem, quo ſenſu ſit, cognoscere: ſeu intel- ligere incipimus.

Quoniam autem circa, &c.

Secundam & tertiam ſoluit quæſtionē, ostendens cognitionem principiorū non eſſe ſcientiam, ſed alium habitum ſcientiā certiorē, nempe intellectum, ex quo ſit, vt nō ſit eiſdem rationis, cognitio prin- cipiorū, & eorum, quæ ex principijs de- ſiuntur.

Supponit autem duo: alterum eſt, habi- tus intellectiuos veros ſpeculatiuos eſſe tres: primus, qui poteſt recipere falſum, vt opinio & ratio, id eſt ſyllogiſmus topic⁹, qui eſt cauſa opinionis: altera eſt ſcientia, quæ eſt cognitio neceſſariorū per cauſam: tertius eſt intellectus, qui eſt cognitio ne- ceſſariorū immediatorum. atque hi duo ſemper ſunt veri.

Supponit ſecundū, quod nulla cognitio eſt certior, quā ſcientia, niſi habitus hic, qui dicitur intellectus: quæ duo colliguntur ex 6. Ethic. capis, 3. tunc argumentum eſt: horum principiorum non eſt opinio, quia ſemper ſunt vera: non eſt ſcientia, quia non habent cauſam, nec per diſcur- ſum cognoscuntur: & præterea, quia ſunt certiora hiſ, quorum eſt ſcientia, ergo eorum erit intellectus, non enim reſtat alius habitus intellectiuos certior ſcientiā, præ- terea, quia ſcientiæ nō eſt ſcientia, aliāſ enim eſſet proceſſus in infinitum, deuenire eſt ergo ad aliquam cognitionem, quæ non ſit ſcientia, & hæc eſt intellectus.

Ex quo colligit, hanc cognitionem, quæ intellectus dicitur, eſſe principium, & priā quatenus cipiū principij, id eſt, cognitionem, qua eſt habitus cognoscimus ipſas propoſitiones primas, principio- rum, &c.

Dubium.

Solutio.
Sensus est
circa vni-
uerſalia,
ſed non a-
ct⁹ ſenſus.

* quæ.

7.
Solutio 2.
& 3. quæſti-
onis.

Habitus in-
tellectiuos
ſpeculati-
uos veros,
eſſe tres.

Quæ cogni-
tio ſit cer-
tior ſcien-
tia.

Nota de in-

Sic autem se habet omnis scientia ad omnem conclusionem. Vt enim est scientia cognitio procedens ex alia, & qua cognoscitur id, quod ex alio sequitur, ita & intellectus est cognitio, sed non ex alia intellectuam cognitione, ac idcirco est principium.

Similiter, est cognitio, qua propositiones primæ, quæ ex alijs non sunt cognoscuntur: ac propterea est principium principij: ex quibus omnibus tres propositzæ quæstiones solutz sunt.

QVAESTIO I.

An principia per se nota inductione cognoscantur?

Primū nota quo ad sensum quæstionis: Principia alia cognitionis.

Correctio.

Secundō nota intellectus esse duplicē operationē.

Intellectus iudicium non fit nisi de rebus apprehensis.

VT sensus quæstionis sit manifestus, aduerte primò, duo esse genera principiorum: quædam rei rei, quædam cognitionis principia. rei principia sunt, à quibus res suum esse accipit, sicut materia, forma & reliquæ causæ dicuntur rei principia. Cognitionis verò principia sunt, à quibus cognitio rei procedit; sicut propositiones sunt principia cognitionis ipsius conclusionis. Non autem existimes, quòd semper differant re ista principia; cū enim à posterioribus procedimus ad cognitionem priorum, tunc differunt re, principia cognitionis & rei, at cum à prioribus est processus, tunc eadē re sunt principia cognitionis & rei; semper tamen differunt ratione: nam rei principia sunt secundum suum esse, cognitionis verò, secundum quod per intellectum sumuntur, & ipsorum cognitio aliorum est causa cognitionis.

Aduertē secundò, quòd intellectus noster duplicem habet operationem, & apprehendendi, & iudicandi: per apprehensionem enim res ipsas cōcipit in se, per iudicium verò earum veritatem vel falsitatem comprehendit, assentiēdo vel dissentientiēdo. Has autem operationes esse diuersas, experientia ostendit: multa enim apprehendimus, de quorum veritate dubitamus; in hac vtraque operatione intellectus est dependens nam in apprehensione indiget obiecto, quod percipiat, & hoc à sensibus accipit: in iudicio etiam dependet ab apprehensione; non enim iudicium fit

nisi de rebus apprehensis, & præterea indiget iudicium præter apprehensionem alio iudicio adiuuante; nam iudicium cōclusionis pendet ex iudicio præmissarum & quando in intellectu iam non est aliud iudicium, quo præmissas cognoscimus, fit recusus ad iudicium sensus per inductionem. An verò semper omnia iudicium intellectus depēdeat ex alio iudicio, siue sensus, siue intellectus: hoc dubitatur modò & difficultas est propter illas propositiones per se notæ communissimas: nempe, quodlibet est, vel non est: omne totum est maius sua parte, & similes. de his enim est quæstio, an notæ sint per inductionem singularium, ita vt absque inductione non cognoscantur.

Est quorundam opinio, quòd hæc communissimæ propositiones inductione cognoscantur, nec intellectus eis acquiesceret nisi præcedente iudicio sensus per singularia. Rationes autem huius sententiæ hæc sunt.

Prima: causa vniuersalis non producit effectus, nisi mediantibus causis particularibus, vt patet de celo, & Sole, & glorioso Deo, quando naturaliter operatur, semper enim cum his causis particularibus operatur: at intellectus est causa vniuersalis omnium assensuum intellectiuorū, ergo ad particularem assensum negus est, quòd sint alij assensus, vt enim ad assensum huius conclusionis vtitur assensu harum præmissarum & principiorū, ita ad assensum principiorum vtitur assensu & iudicio sensus, vt si fiat inductio quædam ex singularibus principiorum, nempe: hoc totum est maius sua parte, & hoc totum est maius sua parte, & sic de cæteris, ergo omne totum est maius parte; tunc singularia illa sensu, vniuersale intellectu, comprehenditur.

Secundò: si ista principia non cognoscerentur inductione, solo lumine intellectus fierent nota, sed hoc est falsum, nam hoc modo nullus posset ea negare: at constat hæc principia à multis esse negata; vt dicitur 4. Metaph. & notat Auer. 2. Metaph. 15. ergo non cognoscuntur solo lumine intellectus, sed per inductionem.

Circa hoc aduerte non esse dubium de principijs immediatis vnius scientiæ; sunt

Formatur quæstionis status.

Ad eam a opinio.

Pro hac opinione 1. Ratio.

2. Ratio.

1. Fundam.

Nota ordi-
nata cogni-
tionum in
homine.

Expertien-
tia quid?

Principiū
scientiæ &
artis.

6.
Responſio
tertiæ que-
ſtionis.

N
O
T
A.

Dubium.

Solutio.

Vniuerſa
le quomo-
do fiat in
Aaima?

Ex quo inferit ordinem cognitionum in homine: ex ſenſibus enim interioribus fit memoria, manentibus imaginibus rerum ſenſatarum: ex multis autem memorijs ſimilib⁹ experimentū; eſt enim experimen- tū collatio multorū ſingularium ſenſibiliū; ex hoc aut experimento, & ex toto vniuerſali collecto iā & abſtracto, & facto Vno, propter multa, fit principium artis & ſcientiæ; artis, ſi fuerit in rebus factibilibus, ſcientiæ, ſi fuerit in ſpeculabilibus. Vnde principium artis & ſcientiæ eſt propoſitio vniuerſalis collecta per intellectū ex experi- entia, & ex memoria, & vltimō, ex ſenſu.

Circa literam, Aut, copulatiuē eſt legendum, vt notat Philoſo, hęc omnia clari- us explicantur in p^omo Metaphyſices.

Neque igitur inſua determinai, &c.

Inferit ex prædictis reſponſionem tertie quæſtionis, nempe cognitionē principio- rum non inefſe nobis à natura, nec fieri ex alia notiori intellectuā cognitione, ſed à ſenſu modo, qui dictus eſt, produci, & ex- plum ponit: ſicut aliquando p^oena exi- ſtente, accidit milites hinc inde diſperſos fugere, ac exercitum; deſtituere, tunc vnus ſtat, quo ſtante alius eriam ſtat, & poſt hos alius, donec pluribus ſtantibus, ſi iterum exercitus ſic fit vniuerſale ex hoc, & illo & alio, & multis ſingularibus conſeruari in memoria, quæ quide diſperſa erant, ſed adunantur & colliguntur intellectu com- præhendente ſimilitudinem omnium per abſtractionem.

Quod ſi dicas: quomodo anima poteſt recipere haſ ſpecies & ſingularia in ſe de nouo? reſpōdet, animā eſſe talem, vt poſſit pati iſta: nam intellectus, ſecundū Ariſtot. 3. animæ, tex. 31 eſt vt tabula raſa, quæ poteſt rerum ſimilitudines in ſe recipere.

Vnde repetit clariūſ modum quo vni- uerſale fiat: dicens, quando eſt aliqua natura ſecundū ſe vna, & indiſſerens multis, vt homo, animal, albū, & hoc per intelle- ctum; nam extra intellectum non eſt ſepa- rata natura cōmunis; cum igitur talis na- tura ſi eſt facta vna & cōmunis, eſt vni- uerſale. Vt Petrus eſt homo, & ceteri etiā ſunt homines: at quando ſumitur homo per ſe qui in illis eſt, ſic ſeparatas, iam eſt vniuerſale, antē non erat; ſit autem hoc per intellectum.

Dices: nōne ſenſus circa vniuerſalia ſe- runtur; nō viſus habet pro obiecto ipſum colorem non hunc vel illum? reſpōdet, poteriam ſenſitiuam habere ipſam natu- ram communem pro obiecto, tamē actus & ſenſationes non ſunt, niſi circa ſingula- ria: intellectus verō actus eſt, qui in vniuer- ſalia fertur.

Huius loci declarationem vide ſuperius lib. 1. ſuper e. 2. vnde ſequitur, quod intel- lectus collectē & adunatē intelligit natu- ram, quam ſenſus ſparſim in multis percipi- unt ſingularibus: ac idē per inductio- nem, quo ſenſu ſit, cognoscere: ſeu intel- ligere incipiunt.

Quoniam autem circū, &c.

Secundam & tertiam ſoluit quæſtionē, oftendens cognitionem principiorū non eſſe ſcientiam, ſed alium habitum ſcientiā certiorē, nempe intellectum, ex quo ſit, vt nō fiat eiſdem rationis, cognitio prin- cipiorū, & eorum, quæ ex principijs de- ſiuntur.

Supponit autem duo: altetum eſt, ha- bitus intellectiuus veros ſpeculatiuos eſſe tres: primus; qui poteſt recipere falſum, vt opinio & ratio, id eſt ſyllogiſmus topic⁹, qui eſt cauſa opinionis: altera eſt ſcientia, quæ eſt cognitio neceſſariorū per cauſam: tertius eſt intellectus, qui eſt cognitio ne- ceſſariorū immediatorum. atque hi duo ſemper ſunt veri.

Supponit ſecundū, quod nulla cognitio eſt certior, quā ſcientia, niſi habitus hic, qui dicitur intellectus: quæ duo colligun- tur ex 6. Ethic. cap. 3. tunc argumentum eſt: horum principiorum non eſt opinio, quia ſemper ſunt vera: non eſt ſcientia, quia non habent cauſam, nec per diſcur- ſum cognoscuntur: & præterea, quia ſunt certiora hiſ, quorum eſt ſcientia, ergo eorum etiam intellectus, non enim reſtat alius habitus intellectiuus certior ſcientiæ, præ- terea, quia ſcientiæ nō eſt ſcientia, aliāſ enim eſſet proceſſus in infinitum, deuenire eſt ergo ad aliquam cognitionem, quæ non ſit ſcientia, & hæc eſt intellectus.

Ex quo colligit, hanc cognitionem, quæ intellectus dicitur, eſſe principium, & priū quatenus cipium principij, id eſt, cognitionem, qua eſt habitus cognoscimus ipſas propoſitiones primas, principio- rum, &c.

Dubium.

Solutio.
Senſus eſt
circa vni-
uerſalia,
ſed non a-
ct⁹ ſenſus.

* quæ.

7.

Solutio 2.
& 3. quæſti-
onis.

Habitus in-
tellectiuos
ſpeculati-
uos veros,
eſſe tres.

Quæ cogni-
tio certior ſcien-
tia.

Nota de in-

Sic autem se habet omnis scientia ad omnem conclusionem. Vt enim est scientia cognitio procedens ex alia, & qua cognoscitur id, quod ex alio sequitur, ita & intellectus est cognitio, sed non ex alia intellectu per cognitionem, ac ideo est principium.

Similiter, est cognitio, qua propositiones primæ, quæ ex alijs non sunt cognoscuntur: ac præterea est principium principij: ex quibus omnibus tres propositiones solutæ sunt.

QVAESTIO I.

An principia per se nota inductione cognoscantur?

Primū nota quo ad sensum questionis: Principia alia cognitionis.

Correctio.

Secundō nota intellectus esse duplicem operationem.

Intellectus non fit nisi de rebus apprehensis.

VT sensus questionis sit manifestus, aduerte primò, duo esse genera principiorum: quædam sunt rei, quædam cognitionis principia. rei principia sunt, à quibus rei suum esse accipit, sicut materia, forma & reliquæ causæ dicuntur rei principia. Cognitionis verò principia sunt, à quibus cognitio rei procedit; sicut propositiones sunt principia cognitionis ipsius conclusionis. Non autem existimes, quòd semper differant re ista principia; cū enim à posterioribus procedimus ad cognitionem priorum, tunc differunt re, principia cognitionis & rei, at cū à prioribus est processus, tunc eadē re sunt principia cognitionis & rei; semper tamen differunt ratione: nam rei principia sunt secundum suum esse, cognitionis verò, secundum quod per intellectum sumuntur, & ipsorum cognitio aliorum est causa cognitionis.

Aduertē secundò, quòd intellectus noster duplicem habet operationem, & apprehendendi, & iudicandi: per apprehensionem enim res ipsas accipit in se, per iudicium verò earum veritatem vel falsitatem comprehendit, assentiēdo vel dissentiendo. Has autem operationes esse diuersas, experientia offendit: multa enim apprehendimus, de quorum veritate dubitamus; in hac vtraque operatione intellectus est dependens nam in apprehensione indiget obiecto, quod percipiat, & hoc à sensibus accipit: in iudicio etiam dependet ab apprehensione; non enim iudicium sit

nisi de rebus apprehensis, & præterea indiget iudicium præter apprehensionem alio iudicio adiuvante; nam iudicium conclusionis pendet ex iudicio præmissarum & quando in intellectu iam non est aliud iudicium, quo præmissas cognoscimus, sit recursus ad iudicium sensus per inductionem. An verò semper omne iudicium intellectus dependeat ex alio iudicio, siue sensus, siue intellectus: hoc dubitatur modò & difficilis est propter illas propositiones per se notas communissimas: nempe, quodlibet est, vel non est: omne totum est maius sua parte, & similes. de his enim est questio, an notæ sint per inductionem singularium, ita vt absque inductione non cognoscantur.

Est quorundam opinio, quòd hæc communissimæ propositiones inductione cognoscantur, nec intellectus eis acquiesceret nisi præcedente iudicio sensus per singularia. Rationes autem huius sententiæ hæc sunt.

Prima: causa vniuersalis non producit effectus, nisi mediantibus causis particularibus, vt patet de celo, & Sole, & glorioso Deo, quando naturaliter operatur; semper enim cum his causis particularibus operatur: at intellectus est, causa vniuersalis omnium assensuum intellectiuorū, ergo ad particularem assensum opus est, quòd sint alij assensus, vt enim ad assensum huius conclusionis vtitur assensu harum præmissarum & principiorū, ita ad assensum principiorum vtitur assensu & iudicio sensus, vt si fiat inductio quædam ex singularibus illorum principiorum, nempe: hoc totum est maius sua parte, & hoc totum est maius sua parte, & sic de cæteris, ergo omne totum est maius parte; tunc singularia illa sensu, vniuersale intellectu, comprehenditur.

Secundò: si ista principia non cognoscantur inductione, solo lumine intellectus sicerent nota, sed hoc est falsum, nam hoc modo nullus posset ea negare: at constat hæc principia à multis esse negata; vt dicitur 4. Metaph. & notat Auer. 3. Metacom. 15. ergo non cognoscuntur solo lumine intellectus, sed per inductionem.

Circa hoc aduerte non esse dubium de principijs immediarijs vnijs scientiæ; sunt

Formatur questionis status.

Ad eam a. opinio.

Pro hac opinione 1. Ratio.

2. Ratio.

1. Fundam.

enim multa ex his, quæ inductione cognosci debent; sed de communibus multarum scientiarum, & communissimis omnium: ut superius diximus.

1. Conclu.
Dignitates
solo intel-
lectus lu-
mine intel-
ligi.

Et de his est prima Conclusio. Solum lumen intellectus. facta prius apprehensione sufficit ad certò assentiendum istis dignitatibus. patet conclusio 1. Post. ca. 3. ubi ex terminis cognosci has propositiones dicit Aristot. sufficit, inquit, quid per totum, quid per partem intelligatur, cognoscere, ut statim nullo iudicio præcedenti cognoscatur, omne totum maris esse parte: Vbi

O Albert. vii diximus, comparabat has propositiones visibilibus luminosis, quæ suo proprio videntur lumine, abque villo alio extrinseco: & Egid. hoc loco dicit sicut oculus informatus specie videt colorem, ita intellectus apprehensione facta assentit istis. Et Lincoln. t. post cap. 9. præterea Aristot. 2o. Metaph. c. 1. vocat has ianuas scientiarum, in quibus non contingit error. Præter ea, quia æquè notum est singularibus totum est maius parte, sicut: omne totum est maius parte; præsertim cum per sensum non percipimus aliqua singularia harum propositionum non enim sensu cognoscitur: si ab his æqualibus hæc demas æqualia, remanebunt æqualia.

Conclu.

Secunda Conclusio. Licet ista principia possint syllogizari & induci: tamen non sunt nota ex tali inductione & syllogismo, cum in seipsis clarissima sint, & per se fidem habeant.

Ad 1.

Vnde ad primum argumentum respondeo, quod satis est determinatio ex parte speciei obiecti, per quæ speciem fit apprehensio. Et præterea, quia sicut lumen Solis est causa vniuersalis, tamen se solo calefacit, ita & lumen intellectus se solo inducit assensum illorum principiorum, absque alio particulari iudicio, cum illi assensus principiorum, sit quid vniuersale & commune, ex quo deriuantur multi assensus particulares conclusionum aliarum.

Ad secundum dico, quod negare aliquid multipliciter contingat, aut ore exteriori, aut corde interiori, non loquimur de exteriori negatione; quia quilibet potest negare omnia, sed de interiori hæc est triplex: aut virtualis, aut formalis, & hæc directa, vel indirecta, virtualis, cum negamus aliquid in alio: ut qui dicit, nullum corpus esse album, virtualiter negat, nullum niue esse album, formalis, cum aliquid in se ipso negatur: hoc verò si negatur, quia rationes faciunt apparere aliter, tunc est negatio directa: si verò negatur, quia licet in se verum appareat semper; tamen necesse ea, quæ sequuntur ex illo, facit de illo dubitare, est negatio indirecta: quo pacto Zeno negabat motum & sensum: quia, nisi scibat intelligere, quo modo, si mouetur aliquid, possit petri transire infinitas partes: quæ sunt in spacio.

Dico: negare principia virtualiter, non arguit illa per se cognita non esse: modo quæ in bona consequentia aliquis concedit præmissas, & negat conclusionem, virtualiter negat: quodlibet est, vel non est.

Dico secundò, nullus negat directè illas dignitates: cum non sit ratio directa contra eas appareas.

Dico tertio: indirectè negatur, sed hoc non arguit eas non esse per se notas. nam etiam hunc motum esse, est per se cognitum sensu, & tamen Zeno negabat.

Dices: Aristoteles dicit, has pendere à sensu: dico primò, quòd loquimur de indirectis propositionibus & particularibus demonstrationum immediatarum. Dico, secundò: quod etiam istæ cõmunissimæ à sensu pendent: quia est necessaria apprehensio terminorū, quæ non fit sine sensu.

HÆC DE QUÆSTIONE BRUIERT, quæ latius examinari debet lib. 2. Metaph. atque de tota enunciatione in libro Posteriororū. Sit laus Deo Opt. Max. qui ad finem nos perduxit, A M E N.

Zeno negabat motum & sensum.

Dignitates virtualiter posse negari.

1.

2.

3.

Obiectio.
Dilutio.

2.

POSTERIOR IN- DEX LOCUPLETISSIMVS RERVM, VOCVM, ET LOCORVM IN SL

GNIVM COMMENTARIORVM D. FRANCISCI TOLETI,

acutissimi Philoſophi, in Organi Ariſtotelis quſdam li.

bros: fide bona concinnatus, atq; ordine Al-

phabetico digeſtus.

Numerus ſolùm paginarum eſt; ſimplex igitur, & quod in inquit-
tione eſt facilè offerens.

A.

Abſtractio ſenſus & intellectus quid ſit. 17.
Abſtractio per eòe etiã explicatur, & cur. 14.
Accidentibus modis ſumitur. 67. & 68.
Accidentis tres definitiones. 97. eius di-
uiſio ibidem.
accidentia per ſua ſubiecta eſſe definienda. 118.
accidentia duplex genus repetiti. 118. & 317.
accidentia dupliciter in hærent ſubiecto. 144.
accidentia relatiua duplicia ſunt. Ibid.
accidentia quorum reſpectu dicantur relati-
ua. 145.
Actio quid ſit. 67. Ad actionem quatuor con-
currere ibid. Quot modis accipiatur actio eo-
dè & ſeq. Eius diuiſio 161. actio animæ quo-
tuplex ibidem. actioſis proprietates. ibid.
adieſtina non ſunt nomina, dum capiuntur
adieſtiue. 215.
Aequiuocorũ definitio & explicatio 81. equi-
uocæ cur à Categorijſ reſcienda. 84. à qui-
uocorũ diuiſio. 85.
Aequiuocatio magis ad nomen ſit, quàm ad
rem. 349.
Aquale & inæquale dupliciter accipitur. 124.
affirmatio negatione eſt quadrupliciter pri-
mo. 227.
Agerie vel pati ſuſceptiorum eſt. 444.
album non vniuocè de homine dicitur. 81.
aliud ſcire, aliud per demõſtrationè ſcire. 106.
aliter ſe non poſſe habere, Definitio neces-
ſarij. 111.
aliud ſignificare quale quid, aliud prædicari
in quale quid. 116. & ſeq.
aliud eſſe ad aliquid, aliud eſſe in aliquo. 110.
anrepr dicamentis quæ ſunt. Item quid in an-
repr dicamentis tractetur. 81.
analogum quid ſit. Eorum Diuiſio. 86. analo-
gum proportionaliuũ quid ſit. ibi. & ſeq.
analogia mltipliciter quid. 350. analogia nõ
impedit ſeteritatem.
angeli in Categoria Subſtantiæ collocantur. 109
angelorum ſunt innumeræ ſpecies. 113.
Arimigayæ quid. 445. & ſeq.
an: materia omnes materiam dentium ſuperi-
orum conuertunt in cornua. 445. & ſeq.
animam rationalem non eſſe mortalem. 317.

An firre? dupliciter cognosci poſſe. 427.
Ariſtotelem in traditio Diſtictis reliquos
anteire Philoſophos. 1.
artes ſeptem liberales cur ſic dictæ? 1.
ſtibores cur deſondefant? 448.

B.

Briſon circuli quadraturam demonſtrare in-
tendebat. 191. 332.

C.

Categoriz nomen quid ſignificet. 91. Catego-
rizatum quid ſinis. 79. 209; circa hæc Subie-
ctum variè Philoſophorum opinionis ibid.
In ijs 221 de per ſe primò de rebus ibidem.
Item quomodo hic & in Metaphyſicis diſſe-
rat Ariſtoteles de rebus. 30. Horum Utilitas,
Ordo, Diuiſio, ibidem. In qualibet Catego-
ria duo præcipue notanda. 51. De Categori-
arum numero variè opinionis. 59. & ſeq. In
Categorijs duplex ordo. 114. Categoriarum
duplex conſideratio. 190. Categoriæ eſſe in
concreto ſumendas 193. etiam abſtracta præ-
dicamentis ab Ariſtotele assignari ibidem.
Categoriæ externæ vt à ſubſtantiæ prædica-
mento diſtinguantur. 193. Inter ſe nõ omnes
Categoriæ realiter diſtinguantur ibid.
Categoriæ accidentium quomodo & ad ſub-
ſtantiam, & ad ea, quæ quæque in ſe con-
tinent, comparantur. 377.
Canticis quomodo naſcantur. 66.
Cator vt à natura igni inefſe, dicitur. 179.
Cauſas naturales inueſtigandi modus & ra-
tio. 357.
Cauſas alias in ſuis effectibus impediri, alias
non impediri. 354. Cauſa alia naturaliſſima
libera ibidem. Non omnes cauſis eſſe de ef-
ſentia earum rerum, quarum ſunt. 431. Quis
ſit cauſarum inter ipſas ordo. ibidem. Cauſam
efficientem & finalem ad inuicem ſe
monſtrare. 434.
Circulus vt hæc in definitionibus & demon-
ſtrationibus. 5.
Cognoscendi modus duplex. 7.
Cognitio vera in quo ſua ſit. 274. Itè in quo
falſa ibidem. Quid per cognitionem intel-
ligendum. 236.

Cognitio

Cognitio intellectus alia est simplex, alia composita 28. Cognitio quæ certior scientiæ à 432.
 Cognita majori & minori simul tempore cognoscitur conclusio. 289.
 Cogitationum ordo in homine. 431.
 Commune, multis modis sumitur. 13.
 Conuertibilitas cum suo subiecto proprii proprium. 66.
 Contraria quædam dicuntur. 105.
 Contrarium Theoremata quinque; 80. & sequens.
 Contrariæ propositiones possunt esse simul falsæ 214. Subcontrariæ nullo modo possunt esse simul falsæ ibidem.
 Contrarium duplex. 272.
 Contrarium opinio quomodo eadè sit. 273.
 Concretum & abstractum nõ semper ad eandem pertinent categoriam. 130. Concretum & abstractum numero quomodo differant. 191. Concreta substantiæ & Accidentis quid differant. 192.
 Cõceptus, quomodo passiones intellectus. 209.
 Conclusio antequam illata est, quodammodo cognita est, quodammodo non. 190.
 Conclusio topica & demonstratiua quomodo differant. 331.
 Contradictionum propositionum triplex ab Aristotele assignatum genus. 214.
 Contingentiarum futurorum vera explicatio. 244. Item eius eadem errores quorundam. ib.
 Contingens quomodo efficiat rem necessariam. 326.
 Complexa etiam habere nominis definitionem. 299.
 Compositum metaphysicum & physicum paritate se habere. 421.
 Corpus quibus modis sumatur 32. it. 123. & sequens.
 Corporum quædam sunt animata, quædam inanimata. 213.
 Correlatiuũ multis nominibus assignari. 140.
 Corruptio quid sit. 274. Corruptio affinitate error. ibidem.
 D.
 Definitio quid sit. 491. quid rei, quid nominis ibidem. Definitor aliquid negariuè duplici de causa 101. Definitio vt à Metaphysico & Logico conueniret. 278. Definitio quomodo non significet esse vel non esse. 301. Definitio cur medium dicatur in potentia. 413.
 Definitionis partes in ipsa definitione non de se mutuò prædicantur. 417. Definitiones per extremas causas datas, non quid est, sed propter quid rei, tantum dicere. 419. Definitio quamuis dicat quid, non tamè ostendit cuius sit illud quid. 423. Definitio & definitio quomodo differant. 410. Definitio per formam data, per alias causas demonstratur. 411. Triplex est genus definitionum. 412.
 Demonstratio posteriorum Analyticorũ Subiectum 277. Demonstratio vt instrumentũ dubitandi Demonstratio vt obiectum commune omnibus demonstrationibus. 282. Demonstratio cur sit. 281. Ad Demonstratiões

tria concurrere. 287. Demonstratiõis quæ principia vocentur dignitates, ibidem. Demonstratio immaterialis quid 297. Demonstratiõem ex demonstrabilibus propositionibus etiam componi ibidem. Demonstratiõem non omnia complecti, quæ ad generatiõem scientiæ requiruntur. 302. Demonstratio ex quibus sit propositionibus 313. Demonstratio procedit ex necessariis 322. Quid Demonstratio quia, & quid Demonstratio propter quid 324. Demonstratiõ nõ est transcendendum de genere ad genus. 329. Tria concurrunt in demonstratiõibus. 330. Demonstratiõ simpliciter quomodo contingit. 333. Demonstratio ad impossibile quomodo fit. 344. Demonstratio duplex, quia, & propter quid. 345. Differentia Demonstratiõis propter quid, à Demonstratiõne quia Demonstratiõ quia, an sit dicenda Demonstratiõ. 345. Demonstratiõum principia & elementa. 352. Demonstratiõ vniuersalis quid sit, quid in particulari præferenda. 357. Cur per formã demonstraret rem esse. 415. An omne demonstrabile sit definibile 416. Demonstratiõis termini quando conuertuntur, & quando non 449. Demonstratiõem in resolutione vsque ad definitionem & causam proximam subiectarum progredi 449.
 Denominatiua sunt quodammodo item inæquiuoca & vniuoca 84. Item quatuor esse necessaria, vt aliqua vniuoca appellentur, ibidem. Denominatiuum triplex est 82.
 Denotatio & augmentum quo in vsu in libris posteriorum. 358.
 Determinatur aliquid tribus modis. 64.
 Deus non est in prædicamento. 132.
 Deus omnis quæ habet in se, sunt in se in se perfecta ibidem.
 Deus est supra omne Ens 113. Item est totius Entis principium ibidem.
 Deus omnium effectuum, positiuorũ est causa. 244.
 Denotat omnia ab æterna persistere. ibid.
 Dialectica, vide, Logica
 Dialectica est enunciatioẽ solam contempletur. 222.
 Dialectica vt dicatur considerat quid in qua que re sit probabile. 281.
 Diameter quid. 261.
 Dici de subiecto quid. 91.
 Dici de omni duplex. 314.
 Dicitio quid. 218.
 Differentiarũ quinque diuisiones. 60. & sequens.
 Differentia quæ comũnis, quæ propria, quæ propriissima. 60. & sequens. Eius definitiones quinque. 62. Eiusque triplex mutus. 62. & sequens.
 Differentia vniuersaliter definita. 64.
 Differentia in duobus cum specie conuenit, in quatuor differt. 75.
 Differentia & proprium in duobus conueniunt, & in duobus differunt. 76.
 Dispo-

Differentiam aliam esse generis constitutiua,
aliam diuisiua. 94.
Differentia non habent propriam definitio-
nem. 104.
Dignitatum definitio. 302. Dignitates cōmunes
inductione colligi posse 168. Dignitates
solo intellectus lumine intelligi 454. Digni-
tates virtualiter posse negari, ibidem.
Discretionem esse duplicem. 130.
Discrimē inter Topicā & Metaphysicā. 144.
Dispositio quid sit, Dispositio duobus modis
dicitur ibidem.
Distinctio alia realis, alia rationalis. 193. Har-
monia gradus quot & qui, ibidem.
Distingui Enunciationem, Questionem, pro-
positionem, & conclusionem: 301.
Diuisiōnem vtilem esse ad Definitionis pro-
bationem. 441. In diuisiōne tria notanda,
ibidem.
Doctrina & disciplina, quomodo etiā rei cog-
nitio. 28.
Duplum dupliciter consideratur. 143.
Duplex modus argumentandi penes finitum
& infinitum. 235.
Duplex rerum veritas. 279.
Duo considerantur in syllogismo. 279.
E.
Ecclesia præ reliquis Philosophis Aristotele
amplēctitur. 1.
Eclipsis Lunæ quomodo fiat 421. Et de ea va-
riæ opiniones ibid.
Effectum contingentium duplex genus 241.
Effectus contingentes in rebus reperiri. 244.
Effectum pro causam perfectius & melius cog-
noscei. 306.
Effectus quomodo cognoscatur ante causam
11.
Effectum eundem ex duplici provenire causa
434.
Effectus superior, causa inferior. 441.
Effectum vnum per plures causas demonstra-
ri, & quomodo. 449.
Eius rationis, quid sit? 17. & seq.
Entia rationis reuocati ad categorias entium
realium. 191.
Eius non est genus ad predicamentū: Itē non
est vniuocum ad eadem 96. Est verò ad illa
analogum 97. Et in quo eius analogia con-
sistat, ibid.
Entis naturam perfecte indagare, cuius sit 97.
Entia diuersa diuersos habent modos predicā-
di. 170.
Enthymema est apud Rhetoricū, quod apud
Dialecticū Syllogismus. 217.
Enunciatio quid sit. Enunciatiois Diuisio.
221. Itē 220. Enunciatio vna triplex est, ibid.
Enunciatio multiplex, seu plures in quatuor
genera diuisa 216. Enunciatioē hypotheti-
cam quam appellat antiqui. 216.
Enunciationum ex parte materiæ triplex est
genus. 238.
Enunciatio quæ dicitur determinatē vera, &

quæ determinatē falsa, 217.
Enunciationes non absolute in finita dicitur,
quæ post verbum adiectiuum, vocē aliquā
negatam habent. 237.
Enunciatio multiplex, secundū quid vna. 216.
Enunciatio vna vocem plurium. ibid.
Epilogus librorum priorum & posteriorum.
450.
Errores Philosophorū de futuris contingen-
tibus. 244.
Exemplum est apud Rhetoricum, quod apud
Dialecticum Inductio. 287.
Experientia quid. 432.

F.

Fallacia syllogismorum cur tractetur in Lo-
gicis. 7.
Finitis scientiarum duplex. 11.
Finitis Tonitru in iuxta Pythagoram. 434.
Fidei Christianæ triplicem inesse necessitatē
407. Fides quomodo à Scientia differat.
ibidem, & seq.
Fortunæ quæ sint, vel quæ à Fortuna dicantur
provenire. 431.
Futurorum cognitionem esse in Deo. 244.

G.

Genus Logicum. 40. & 41.
Genus cur plures formas postulet. 57.
Genus quomodo prius specie, & quomodo si-
mul. 57.
Genera summa tantum habere differentias di-
uisiuas. 61.
Genus & differentia in tribus conueniunt. 71.
& ab eadem in sex differunt. 72.
Genus & species in tribus conueniunt, in se-
ptem differunt. 72.
Genus & proprium in tribus conueniunt, in
quinque differunt. 73.
Genus cum secedente in vno præcipue conue-
nit, in quatuor differat. 74.
Genera tribus modis dicuntur diuersa. 94.
Generabile & ingenerabile differat genere. 12.
111.
Genus remorum quādo definitionem extru-
it. 225.
Generatio quid sit. 274.
Generatiōni vt similis sit vera cognitio, ibid.
Geometria non est propria materia, sed intel-
ligibilis.

H.

Habitus quid sit. 155. Habitus differentia à dispo-
sitione, ibid. Habitus quibus modis sumat-
ur. 172.
Habitus & scientia quomodo distinguantur:.
Habitus predicamenti definitio, eiusque diuisio
172. Eius proprietates, ibidem. Aceptiones
vocalium, habere. 189.
Habitus intellectiuos speculatiuos veros esse
tres. 453.
Heteronyma quæ. 81.
Homonyma quæ, ibidem.
Homo vt nō sit subiectum mortis, combustiō-
nis, & corruptionis. 69.

Homo se habet tribus modis circa res.	106.	Logicam non esse practicam scientiam, neque artem 14. Habet tamen aliquid artis & practice ibid.	
Hominem sine habitu villo & scientia specie discursus facere.	131.	Logice vocabulum quatenus complectatur 16.	
Homo eum de supposito fieri possit, non autem humanitas.	414	Logice diuisio.	
Humanitatem & Hominem ratione inter se distinguendum, ibidem.		Logice inquitur Metaphysice.	
I.		Logice totius quatenus finis. 107. Logice finis obtinetur tribus modis, qui sunt, ordinatè, cõpõntie, colligere, & ibid.	
Idem quomodo probet se ipsum.	281	Logice diuisio ad diuisiõnem operationis in intellectus	
Ignorantia duplex.	348. & 362.	Logice non considerat ipsa probabilia aut necessaria, sed tradit regulam ad cognoscenda probabilia & necessaria.	
Ignis & Aqua secundum se non sunt contraria.	105.	Locus quid, & quid circumscriptibi & esse in loco, quod dicitur vbi 170. Quid, & esse in loco improprie 171. De varijs modis existendi in loco idem. Proprietates vbi, ibid.	
Ignis in multiplicata analogia fieri, quid sit.	350.	Longum cerui & cornicis	
Individuum duplex iuxta Anseroem, substantiæ & accidentis 43. Individuum quid. 43.		Longæ causa vniuersalis.	
Idem triplex ibidem. Proprietates eiusdem septem, ibid. Individui duplex cõsideratio 4.		Luna eclipsatus non facit vmbra ad præsentiam corporum inferiorum.	
Infinis quor modis capitur 52. & sequens.		M.	
Infinite Nomina & verba non esse negationes.	240.	Mathematica quid 1. Eiusdem diuisio. ibid.	
Infinite sursum, Infinita deorsum.	379.	Materia quor modis dicatur	
Infinite sententijs dupliciter fit.	350.	Materia triplex	
Intellectus operationes quor sunt. 12. 202. & 451.		Materia & Genus, Forma & Differentia quomodo distent.	
Ad eius operationes quor concurrant 12 & 13.		Materia habitui Logice subiecta, est triplex, 290. & 299.	
Intellectus intentio quid	32.	Materia propositionum quid.	
Intentio quid, ibidem.		Medicina quid	
Intellectus quomodo impediatur in cognitione naturæ rerum.	30.	Medicæ quomodo respiciat vniuersale, & quomodo particulare.	
Intellectus quomodo potètia indifferens.	268	Medium quibus modis capitur.	
Intellectus triplex abstractio, & intelligendi modus.	335.	Mediã contrariorum duplex	
Intellectus nihil intelligit, quod non aliquo modo fuit in sensu	369.	Medium quid vocat Aristoteles in libris Posteriorum.	
Intellectus iudicium non fit, nisi de rebus apprehensis.	452.	Medij cognitio pars magna scientiæ.	
Intelligentiæ possunt definiri definitione essentiali tres. Item habent aliquam potentiam.	31.	Medium proprium quodnam sit.	
Interpretatio quid fit.	302.	Mensuræ omnes quomodo ad quantitatem pertineant.	
Interrogatio est triplex, ex Boetio. 158. Duplex item interrogatio ipsius quid est, ibid.		Metaphysica de quibus differat, eandem vobis etus naturalis Theologia.	
Invenire & iudicare quid fiat. 120. Invenio qualis, qualesque iudicium ad Logicum spectet. ibidem.		Metaphysica scientiarum Domina.	
Ius civile & Pontificum demonstrandi seu sciendi methodo non traditur.	6.	Metaphysica ut se habeat ad principia scientiarum.	
L.		Metaphysica sua principia probando, aliarum etiam scientiarum principia probat.	
Iene quid.	159	Metaphysicis quid sit, dicitur prius & posteriorius.	
Libertate actionum in homine reperiri.	244.	Memoria quæ animalia habeant, & quæ non.	
Lineæ recta 442. Quid Linea recta: quid item circularis.	441.	Memoria quomodo fit ibidem.	
Logica quid sit 3. Ad quæ sit utilis 1. & 294. Quare hæc maxime homini competat. 1. Hominem à ceteris animalibus potissimum se iungit. ibid. 1. Alia eiusdem eulogia.	6.	Modus sciendi, non est scientia.	
Logica non est à natura. 5. Car sit inuenta. ibi.		Modi inesseendi.	
Quomodo non dicatur ad seipsam necessaria, sed ad alias omnes scientias.	7.	Modi prioris.	
Logice est cognitio modi cognoscendi 2.		Modi posterioris.	
Logice distinctio in dõcentem & videntem		Modi simul.	
Logice est Scientia, ibidem.	9.	Modi prædicationis per se.	
		Modus quid 269. & sequens Quotuplex Modus	
		270.	

Modalium veritas & falsitas vade colligen-
da 164. Modalium consequentia ibidem &
seq. Harum quatuor esse, secundum modos
quatuor. 261.
Modalium ordo quadruplex (ibidem.) & harū
omni ordini quorū sunt equiuocantes ibid.
Modalis enunciacionis compositio. 270.
Modalium triplex quantitas, ibidem.
Multa in vnum tripliciter conueniunt. 38
Multitudo numerica in compositis substanti-
alibus vade sumenda. 35
N.
Natura vt fiat vniuersalis, 251. Vt natura sit v-
niuersalis, quorū requirantur. 37.
Naturam in omnibus esse queadam reare
ordinem. 300.
Necessarium quod modis aliquibus dicatur. 4 &
20. Necessarium duplex. 322.
Necessarium posse colligi ex non necessarijs.
324.
Necessitatem aliam esse consequentia, aliam
consequens. 235
Necessarium duplex inesse Scientia. 437.
Negatio dupliciter eadē super nomen. 214.
Negatio quomodo accipitur, dum terminis
connotatijs adiungitur. 214.
Negatio latius se extendens quā priuatio, aut
infinitatio. 260.
Negatio alia est exterior, alia interior est, eadē
triplex. 454.
Nomen quodlibet tria in se complectitur 85.
Nomina à proprietate impetita, sepe ipsam
rem, non proprietatem significant. 308.
Nomen & verbum quid. 271.
Nominis perfecta definitio. 212.
Nomen cur debeat esse vox simplex 214.
Nomen infinitum, esse terminum simplicem.
ibid. Nomen infinitum esse vocē vniuocā.
ibid. Nomen infinitum potius esse vocem
absolutam, non autem connotatiuam. 235.
Nomen infinitum vt vnum aliquod significet.
241.
Nomina definitiōes quomodo probentur. 297.
Non omnia quæ sciuntur quælibet. 411. Nō simul
quælibet & simul sciri, ibid.
Numerus duplex est. 324
Numerus dupliciter dicitur primus. 441.
O.
Obliquo & recto eundem mentis respondere
conceptum, quantum ad significationem
principalem. 215
Obiectum scientia est duplex. 17
Operationum alij inter se, alij externæ; Inter
se autē; partitio, nempe in actiones volun-
tarij, intellectus, & memoriæ, quid quæ
habentur 2. Similiter de partitione operatio-
num externarū, in operationes, scilicet vo-
cis & operis, ac de singulari hia. 3.
operum vt sit speculatio 3.
Opinionem tribus fieri modis 408. Opiniones
& scientia discernen. 405.
Opinabile est triplex. 408

Opinio & scientia quomodo sint eiusdem
proxime ibide, & 407. Opinione & Scie-
ntiam quandoq; eiusdem etiam esse propo-
sitionem. 408. Opinio ex quibus principijs
nasci possit, ibide. Opinio vera & falsa quo-
modo eiusdem rei esse dicantur. 407.
Oppositio 175. Oppositorū quaduplex oppo-
sitiō. ibidem. Oppositorū sedes. 214. Oppo-
sitorum medijs non debere sumi in vtraq; propo-
sitione 343. Oppositum medijs solum in
maiori sumitur, ibidem.
Oratio quid sit 131. Sub Oratione, quæ species
est quantitatis, quæ contineatur. 131. Oratio
nisi materia. 133. Triplices ad Orationis cō-
stitutionem possunt partes concurrere. 227.
Oratio partim à natura, partim ab instructo
aliquid habet 220. Orationis vocitas vel plu-
ralitas, simplicitas vel compositio vade su-
matur. 223. Orationis diuisiones. 224. Cur
inter Orationes, sola enunciativa verū vel fal-
sum complectatur, ibide. Oratio eadem vt va-
riè consideratur, ita variā habet nomen 135.
Ordo doctrinæ & via doctrinæ quomodo distin-
guantur 83. Ordo doctrinæ triplex 281.
Offensio Logica. 435.

P.

Panonyma. tr. vt aliqua Panonyma dicantur
quæ requirantur. ibidem.
Partes definitionis quid explicite confusæ,
quid item distinctæ. 231.
Particulares propositiones quando non sunt
oppositæ. 226.
Particulare accedit ad infinitum. 388.
Passio tribus modis sumitur 316.
Passio quid sit. 108. Et eius diuisio 169. Passio ani-
mæ ibide. Passio corporis ibide. Passiones
Animæ, & passibiles qualitates quomodo
differant 15. Passiones duplices de subiecto
prædicantur. 173. Passiones quid non cognos-
ci nisi in ipsa Demonstratione. 427.
Physica quid. 3.
Philosophi cur eandem rem varijs nominibus
significent. 101.
Plato cur vocum significationem dixerit natu-
ralem. 109.
Polyonyma quæ. 85.
Porphyrius cur coordinationem prædicame-
ntalem non in Accidente, sed Substantia fe-
cerit 49. & 52.
Positio quid sit. 121. Item quæ ad positionem
quantitatis partium necessaria. 121. Positio
duplex. 471. proprietates suas ibide. & seq.
positiones à dignitatibus tribus modis dif-
ferre. 303. Positiones vt dicantur probentur. 303
Postprædicamentorum numerus. 175
Potentia nostras cognoscitias esse finitas 26.
Potentia qua cognoscimus, duplex est 17. Po-
tentia quælibet 167. Potentia actiua alia est ir-
rationalis, alia rationalis, ibidem. Potentia
naturalis quatuor sunt gradus. 155.
Præctica diuisio in actiuam & passiuam 2. & 13
Prædicamentum Vide Categoria.

INDEX POSTERIOR

Predicamenta tripliciter comparari possunt. 31.	Proprii definitio. 65.
Predicatio identica qualis. 45.	Proprium duobus modis sumitur. 65. ibid.
Predicatio quid, & quomplex, & cetera huc pertinentia. 46.	Proprium absolute, proprium ad aliquid, proprium quando. 66.
Predicabilem collationes decem. 70.	Proprium, ut sit uniuersale. 67.
Predicata diuisa quando non licet coniungere. 109. Predicata continua quando non liceat diuidere ibidem.	Proprii distinctio ab Accidenti. proprium conuenit cum accidere inseparabili in uno, in eodem in uno cum vitioque, differunt in tribus. 77.
Predicatorum conuinctio & diuisio quænam requiratur. 259.	Propria inuenire difficile est. 334.
Predicatum uniuersale quid sit. 317.	Prosyllogizatio quid. 331.
Predicantia Dei rebus futuris nullam imponit necessitatem. 544.	Sacrum quomodo habet positionem. 355.
Premissis magis quam Cõclusionibus quando assentiamur. 306.	
Prius oportet rem esse, deinde ad aliam comparari. 21.	
Priora natura quæque item nobis. 300.	
Prius & simul, num sit opposita. 135.	
Principia ætionum duo. 155.	
Principiorum quando sit scientia, & quando intellectus. 304.	
Principia quæ sunt in scientiis. 339.	
Principia uniuersalissima duo esse. 142.	
In quibus principiis scientiæ omnes communiceant. 344.	
Principiorum communium tria genera. ibid.	
Principia communia quomodo probentur aliquam rationem. ibidem.	
Principia per se nota, habent quandoque causam. 345.	
Principia etres quæ, principia ex quibus. 404.	
Principia scientiæ & artis. 412.	
Præteritionem esse triplicem. 115.	
Præteritionis reprobationes. 132.	
Probabilibus prius rem attingendam quam demonstratione ostendendam. 232.	
Proportio quid sit, item quid proportionalitas ibid.	
Proportio commutata quæ dicatur. 120.	
Proportiones partes alix sunt materiales, alix formales. 219.	
Proportiones quantitates à subiecto sumitur, non à prædicato. 229.	
Proportiones ad cuius similitudinem dicantur contrariæ. 230.	
Propositio quid sit semper falsa. 231.	
Propositio particularis & definitio, quid differentiis habeat. 235.	
Propositionum de contingenti triplex generatio. 235.	
Propositionem duobus modis dici immediatam. 304.	
Propositio immediata duplex. 306.	
Propositiones alix per se rectæ, alix non. 309.	
Item duplex Propositio per se nota. 310.	
Propositio non negatiuum quatuor generatio. 319. Propositiones scientiarum alix sunt medietatis, alix sunt immediatæ. 369.	
Propositionum nouæ definitio, sed simpliciter. 477.	
Propositiones. 66.	
	Quadrupliciter aliquid continetur in prædicamento. 184.
	Quæstio mutata forma sit conclusio. 277.
	Quæ sit solùm quid sit, non autem quod sit, præ cognosci ibidem.
	Quæstionem quid, & propter quid, formaliter quætere causam. 413.
	Quæstionem An sit & Quid sit idem te ipsa, diuerso eadem modo, quætere. 413.
	Quæstio, qualis res sit & propter quid, re conueniunt, modo autem distinguuntur. 413.
	Quæstionem, An sit res non potest actuali rei essentiam, sed spiritum. 413.
	Quæstio an sit quomodo demonstratur. ibid.
	Qualitatis definitio 134. Quot ea modis accipiatur. ibid.
	Qualium definitio. 359.
	Qualitatis proprietates 375. & sequ.
	Quando species seu diuisio. 170. proprietates ipsius Quando, ibidem.
	Quantitas. De qua quantitate Geometria. 186 de qua Arithmetica, de qua Astronomia, & deum Musicæ. 2.
	Quantitas quæ dicatur determinata, quæ inde terminata. 150.
	Quantitas diuisio. 112. & 121.
	Quantitas continua quid ibidem.
	Quantitates quarum sunt positionem habentes, tres non habentes. 127.
	Quantitas aliqua duobus modis considerari valet. 121. 2. 4. proprietates ibidem & sequ.
	Quid quantum sit. 124.
	Quantitas quæquam suo tribuat subiecto 125.
	Ab hæcque passionis suant ibidem.
	Quantitas earum se ipsa & in abstracto & in concreto dicatur. ibidem.
	Quantitatis differentie, conuincunt, & differentium. 126.
	Quantitatis descriptio. Item quot species eius. 128.
	Quatuor modis aliquid magis substantia dicitur. 115.
	Quatuor sunt genera causarum. 431. & 433.
	Quidam dicatur hoc aliquid. 104.
	Quid & propter quid de idem esse, ratione autem distincta. 416.
	Quot modis aliquid dicatur esse in intellectu. 302.
	Quomodo per causas demonstratur necessitas. 477.

Rarum quid.	159.	Respondetur distinctius per speciem quam per genus.	103.
Rationale & Angelis conuenit, iuxta Porphyrium.	43.	Resolutio quid sit.	278.
Ratio quatuor modis sumitur.	83.	Resolutio alia est realis, alia rationalis ibid.	
Ratio primæ substantiæ. 103. Item ratio secundæ ibid.		Resolutio Demonstrationis deseruit.	278.
Relatio tribus perficitur.	545.	Resolutio Logica alia particularis, alia vniuersalis, quidq; harum quæque	279.
Relatiuorum proprietates. 137. & seq.		Resolutio.	351.
Relatiuum sine suo correlatiuo definitè non cognoscitur.	143.	Resolutio difficilis in syllogismo dialectico. ibidem. Eadem facilius in demonstratiuo ibidem. in Mathematicis Resolutio non est difficilis.	ibid.
Relatiua secundum esse. 145. Tria esse in communi fundamenta omnium relatiuorum. 145. & seq.		Rogationes duplices, scientiis familiarum.	347.
Relatio alia est realis, alia rationis. 146. Item alia est mutua, alia non mutua ibidem. Item alia est æquiparantiæ, alia disæquiparantiæ ibidem.		Quàm differenter rogent Demonstrator & Topicus.	346.
Relationes quædam sunt in rebus, absque operatione intellectus. ibidem.		S.	
Relata secundum dici.	147.	Scientia quomodo ab Aristotele diuidatur 2. Speculatiua scientia quid? Quid practica? Quomodo rursus speculatiua diuidatur ab auctore ibidem.	
Relatio seu ad aliquid, quomodo sit genus generalissimum.		Scientia propriè dicta quid.	8.
Relatiua duobus modis posse considerari. 176.		Scientiæ duplex distinctio.	7.
Regressus duplex.	179.	Scientiæ quæ sit vnitas, & quotplex.	10.
Regressus ad idem numero à priuatione est impossibile naturaliter.	180.	Quid sit scientia practica & speculatiua	12.
Regressus ad idem specie ex priuatione est possibilis.	180.	& seq. vt conueniant & distinguantur	13.
Regressus immediatus ex priuatione, potentia siue propinqua, siue remota, est impossibilis ibidem.		Scientia propriè accepta, & atq; quid dissent. 14.	
Regressus demonstratiuus quid.	311.	Scientia cur dicatur ad aliquid, non autem species subiectæ.	161.
Regula dignoscendi principia in quaque scientia & demonstratione.	338.	Scientia rei perfectæ, quare debeat esse percausam.	312.
Rhetorica cur enthymemate & exemplo, Logica syllogismo & inductione vietur.	17.	Scientia quomodo interiri dicatur, homines, qui eam habuit, mortuo.	327.
Res mundi inter se conueniunt & differunt.	26.	Scientia reliquarum omnium Domina quæ.	334.
Res quando dicatur vniuersalis. 281. & 229. Item qua dicatur singularis ibid.		Scientiæ vt distinguantur in cõmuni.	335.
Res prædicantur & dicuntur: Voces prædicant & dicunt.	79.	Scientiæ mediæ.	336.
Res multis modis se habent ad voces.	85.	Scientiæ subalternæ ibidem. Quæ addat subiectũ subalternatæ subiecto subalternatũ ibidem. Duo genera passionũ in scientia subalternata ibidem.	
Res vna quomodo ad diuersas categorias pertineat.	163.	Scientia nulla particularis probat sua principia.	336.
Resu naturæ vt existant vniuersales.	232.	Scientia nulla sua principia demonstrat.	347.
Res quælibet duobus potest modis spectari. 258.		Scientia vna altera tripliciter est prior & ceterior.	395.
Res simplex dupliciter potest dici necessaria 245.		Scientiarum diuersitas.	397.
		Scientiarum diuersitas generica vnde sumenda.	399.
		Scientiæ quæ specie distinguantur.	

- Scientiarum certitudo duplici ex causa sumitur. 316.
- Infinite quomodo discrepent Plato & Aristoteles. 290. & seq.
- Scire & demonstrationem tribus modis distingui. 206.
- Vt scire dicuntur, tria ex sententia Averrois requiruntur ibid.
- Scire sophisticum, & scire modo Sophistico, quomodo distinguuntur. 296.
- Scire dupliciter sumitur. 312.
- Scripturae vocum sunt manifestatiue. 209.
- Scripturae & voces sunt rerum indicatiue ibid.
- Sensus omnes in corpore, tanquam in subiecto existere 141. Quam variis modis sit aliquid in sensu. 369.
- Sensibus à natiuitate omnibus sublatis, intellectum nihil percepturum. 369.
- Sensus quomodo aliquando necessarius in scientiis. 401.
- Sensum à natura hominibus tributum. 411.
- Sensum non ita homini, vt aliis animalibus esse ibid.
- Sensus est circa vniuersalia, sed non actus sensus. 452.
- Sermonem quomodo considerent Dialecticus, Rhetor, & Grammaticus.
- Signum quid 108. Signorum diuisiones, ibid.
- Signum est duplex. 209. & 326.
- Significare & consignificare tempus, distinguuntur. 316.
- Signa quorsum, sint inuenta. 213.
- Signum & effectus non idem. 319.
- Signum quid necessarium, quid item non necessarium. 324.
- Situs quare positio.
- Officium quid proprie significet. 431.
- onus quid. 212.
- Solertia quid sit 409. Solertiam esse tum in speculatiuis rebus tum in practicis, ibi.
- Species vt omen paime & secundæ intentionis 10. inæstria sunt consideranda 55. Ad Speciem duo necessaria, & quæ 57. quæ Species im perfectæ ibid.
- Species & proprium in duobus conueniunt, in quatuor differunt. 77.
- Species cum accidente collatz conuenientia & discrepantia, ibidem.
- Species est perfectior substantia ipso genere & indiuiduo. 117. & seq.
- Species inuestigandi definitionem methodus. 440.
- Species specialissima an vnam habeat litem differentiam conuertibilem. 447.
- Spissum quid. 259.
- Subcontrariæ vt significant contrarias. 230.
- Subiectum quot modis dicitur. 17. Ad obiectum Scientiæ quæ requirantur. 19.
- Subiecta sunt Demonstrationum principia. 417.
- Subiectum & passionem in demonstratione diuersimodo se habere. 426.
- Subiectum potest cognosci absque passione & extra Demonstrationem. 427.
- Subiecti quid esse, quomodo in demonstratione cognoscatur, ibid. de eodè potest esse Subiecto definitio & demonstratio. 417.
- Substantiæ diuisio. 100. Quomodo sumatur Substantia in Categorij. Eius quatuor gradus. ibid. Substantiæ nomen à duplici manat proprietas. ibid. Substantia Prima cur proprie, principaliter, & maxime proprie vocetur substantia, ibid. & seq. Substantiæ secundæ quomodo se habeant ad primas 101. A prima substantia tam secundæ substantiæ quàm societas dependet. 102.
- Substantiæ proprietates sex. 103. & seq. Substantia dupliciter potest considerari. 106. & 109. Substantiæ qualis sit diuisio in primam & secundam. 106.
- Substantia sensibilis est triplex. 107.
- Substantiarum partes non pertinent ad aliquod. 143.
- Succo eodem nutriuntur folia & fructus. 449.
- Superiora & includunt omnia quæ sunt in inferioribus; atq; vice versa, inferiora omnia, quæ in superioribus 102. & se. Suppositiones & petitiones 340. Item quomodo hæc distinguantur à dignitatibus, ibid. & quomodo inter se, ibidem.
- Suppositiones & petitiones partim demonstrationibus, partim Dialecticis esse 341.
- Has & inscientiis & in particularibus demonstrationibus reperiri ibidem. Suppositiones & petitiones non esse à priori semper demonstrabiles. 341.
- Syllogismus ex falsis verum posse colligere non suam demonstrationem. 310.
- Syllogismus ostensus & ad im possibile. 245.
- T.
- Theologiam attinentia & Iurisprudentiam quædam. 2.
- Tempus duobus modis diuiditur. 130.
- Tempus quid, & quid esse in tempore, quod dicitur Quando. 170.
- Terminus loci & locati idè, & quomodo. 121.
- Terminus quid. 251.
- Totum triplex. 54.
- Topicorum scopus. 75.
- Topicus syllogismus est imperfectus, quid 222. Item inducit opinionem conclusionis ibid.
- Tres rerum nature in vniuerso. 269.
- Tres sunt rationis processus. 222.
- V.
- Vbi, quare, Locus.
- Verbi Est, duplex in propositione consideratione. 208.
- Verbum prædicat aliquid de aliquo tribus modis. 217.
- Verbum perfectè, cuius temporis esse debeat, ibidem.
- Verbum perfectè integra definitio, ibid.
- Verba quomodo à nominibus differant. 218.
- Verbum aliud est adiectiuum, aliud substantiuum, verbum Est, an sit pars propositionis. 218.

RERVM AC VERBORVM.

Verbum esse, Propositionis materialem & formalem partem, & quomodo. 219.	Quid negatum & infinitum verbum in propositione differant. 220.	Non omne verbum potest infinitari ibidem.	Verbum quando a tempore absolutur. ibid.	Verbum si cur veritium adiucens dicatur. 249.	Verborum & Nominum in enunciatione duplex transpositio. 214.	Verbum E S T quando per se, & quando per accidens praedicatur.	Veritas alia complexa, alia incomplexa. 309.	Veritas in quo subiecto sit. 210.	Veritas scientiarum quibus in rebus sit posita 217.	Veritas disiectu comparata duplex est. 277.	Verum quomodo ex falsis sequatur. 298.	Non omne verum aptum esse demonstrationi. 319.	Verum ex falso syllogizatur, sed non per syllogizatur. 401.	Videntium quaedam sensibilibus, quaedam insensibilibus. 221.	Voluntas est potentia indifferens. 268.	Vox cuiusmodi sit sonus. 130. In voce tria possunt considerari, ibid.	Vox simplex cur non dicatur interpretatio 203	Vocum duplex significatio. 209. Ad placitum Non natura voces, conceptus & res manifestant. 208.	Voces simpliciter trifariam considerantur. 21. quae vox simplex ibid	Vox quid 213. Eius diuisio. 213.	Vox est Orationis materia. 213. vox eum non genus esse possit nominis. 213.	Vatum & vatum quid sit. 16. quatuorplex vntas ibidem.	Vniuersalia ad vniuersam Dialecticam adiuua parafaciunt 20. Horum cognitio quomodo simpliciter necessaria. 207.	Vniuersalium cognitio ad quae utilis. 27.	Vniuersale complexum & incomplexum, quid & quatuorplex. 33.	Vniuersale esse quandam naturam communem secundum quos. 16.	Vniuersale duo in se habet, Materiale & Formale 211.	Vniuersalia & materialia sunt in rebus. 23	Vniuersalia rei vnde consurgant. 281.	Vniuersalia in voce, & scripto in mente, in rebus, & vniuersalia separata a rebus, scilicet Index in Deo. 29.	Vniuersale subiectum Isagogae Porphyrij. 24.	Vniuersalis passio praedicari. 16.	Vniuersorium quinque species. 37.	Vniuersale per accidens totum corrupti. 187.	Vniuersale esse primam causam. 387.	Vniuersale recedit ab infinito. 318.	Vniuersale illi primo debet competere, cui est vniuersale. 317.	Vniuersale quid sit, & vniuersale primu. 449.	Vniuersale quomodo fiat in Anima. 451.	Vniuoca & Aequiuoca diuersimode habere vnum nomen. 35.	vniuem compositum vnicam tantum habet formam & materiam. 107.	Vnius rei plures posse esse demonstrationes. 397.	vnt. striplex est. 398	Z.	Zeno negabat motum & sensum. 454.
--	---	---	--	---	--	--	--	-----------------------------------	---	---	--	--	---	--	---	---	---	---	--	----------------------------------	---	---	---	---	---	---	--	--	---------------------------------------	---	--	------------------------------------	-----------------------------------	--	-------------------------------------	--------------------------------------	---	---	--	--	---	---	------------------------	----	-----------------------------------

Laus Deo, Virginiq, Matri.

Coloniae Agrippinae, Typis Godfridi Kempensis.

Anno MDLXCVI. Mense Ianuario,

Figura.

